
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
1
28-K
24
ROMA

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATY-ROGRAPHI OPVS.

NVNC DEMVM AB OMNIBVS MENDIS Purgatum,& pluribus collatis exemplaribus suo candori restitutum.

INTERPRETE IOANNE BRITANNICO Viro eruditissimo, Vna cum IODOCI BADII ASCENSII Familiaribus explanationibus. Atq; cum Figuris, & Argumentis in cuiusq; Satyræ principio apte appositis.

Inest præterea INDEX omnium rerum copiosissimus, quæ in margine sunt appositæ, dignæ notatu, secundum ordinem Alphabeticum: ut facilius quæcũq; uolueris inuenire possis.

VENETIIS apud Franciscum Bindonum, & Mapheum Pasinum. Anno a uirginis partu. M D XLVIII.

Ioannes Britannicus Brixianus Salutem plurimam dicit Senatui, populoq; Brixiano.

Onsideranti mihi, ãplissimi Patres Brixiani
hoies(ut placet Stoicis)hominũ causa esse
generatos,ut ipsi inter se ali⁹ pdesse possit
alii,in mẽtẽ ueniebat eũ demũ illiberali cen
sendũ esse ingenio,qui omnia,quę aut dice-
ret,aut faceret,aut deniq; cogitaret, nõ ad
aliquã aliorũ utilitatẽ,sed ad suũ dũtaxat cõmodũ referret.
Nec imerito.Nã(q̄ & Plato sẽsit)illud semp nobis i animo
fixũ esse debet,nos nõ solũ nobis.sed patriæ & amicis natos
esse,ut nõ magis nr̃a,q̃ aliorũ cõmoda quęrẽda sint.Quare
Patres ãplissimi,cũ i toto ætatis meæ tractu omnia tẽporũ
momẽta ad pcipiẽdã doctrinã cõtulerim,uisusq; sim clemẽ
tia Dei nostri eo puenisse,ut ex his studiis aliquẽ omnino
retuleri fructũ,putaui opæpretiũ me facturũ esse,si eũ non
solũ ad meã,sed ad cõmunẽ omniũ in literis uersãtiũ utilita
tẽ,& beneficẽtiã cõferrẽ.Sed cũ multa i hac re literaria ex
tarẽt:quæ nõ magis delectabilia,q̃ fructuosa esse uiderẽt:
in qbusq; nõ sine aliqua laude uersari possẽ: existimaui eũ
mihi poetã interp̃tãdũ,cuius doctrina ex omni fere parte
ad nostrã institutionẽ esset accõmodata.Iuuenalis igit̃ Sa
tyras,& si tẽporib⁹ nostris a nõnullis aliis egregie literatis
cõmẽtatorib⁹,uel cũ magna ipsorũ laude enarratæ fuerãt
aggressi sum⁹:q̄ omnio animaduerterem⁹ i toto ope mul
ta ab iis,siue icuria q̃dã,siue cõsulta opa p̃terita esse:q̄quę
ipsi forte intelligerẽt,eadẽ & cæteris pspicua arbitrarent̃:
multaq; etiã lõge aliter exposita,q̃ sẽsus auctoris expostce
ret.Hocq; eo libẽti⁹ fecim⁹,q̄ Iuuenalẽ eũ esse nouim⁹ poe
tã,qui ueluti flagello,atq; ense peccãtiũ uitia psequẽs, salu
berrimo carminis sui stilo docet a semita turpitudinũ decli
nãdũ,honestatẽq; apprehẽdẽdã ita,ut in scolis(q̃do adole
scẽtes poeticæ istituẽdi sint)nihil fere utilius,fructuosiusue
legi queat.ii.enim mihi tũ demũ pbatissimi uidẽt̃ auctores:
quorũ doctrina nõ tã ad uoluptatẽ,q̃ ad istitutionẽ nostrã
referẽt.Cõfido aũt in toto ope p̃ter fortasse tria, aut qua-
tuor ad sũmũ loca:quæ aut ingenii mei imbecillitate, aut
morũ ignoratiõe ueterũ:nõ intellecta altiorib⁹ igeniis eno
dãda reliquo:nihil prorsus relictũ quod a me nõ sit optime
dilucidatũ:multaq; etiã lõge rectius explicata, q̃ ab omni
bus aliis,qui ante me in poetã scripsere.Quod aũt lucubra
tiões meas uobis ãpl.Pa.dicãdas esse cẽsuerim,illud me ma
xime impulit,q̄ meminerã supiorib⁹ ãnis,cũ in Achilleida
Statii,& Satyras Persii cõmẽtarios edidisse:uobisq; nũcu-
pauisse alteros:ita uobis placitos,fuisse:ut me non medio-
cris solũ laus & gratulatio uestra secuta sit:sed insup ãplis-
simũ mihi mun⁹ publico totius senat⁹ cõsulto decretũ fue
rit.Qua una liberalitate,ita me uobis prorsus deuixistis,ut
statuerim si qd unquã in his studiis laude dignũ pficerẽ:id to
tũ uobis tradere atq; dicare.Et cur nõ facerẽ:cũ hæc no-
stra ciuitas bonarũ semp artiũ studiis delectata sit, i dies q;
uehemẽter delectet̃:Quod eni ex hac ciuitate (ut a cultu
diuino exordiar)sacrtissimi Episcopi,atq; etiã Cardinales:
Quod uerbi diuini saluberrimi(ut dicunt) Prædicatores:
Quod iuriscõsulti, uel ueterib⁹ legũ cõditorib⁹ cõparãdi:
Quot Physici præclarissimi:Quot in omni genere doctri-
næ cõsumatissimi uiri pdiere:Sed qd pbatissimos ciuitatis
mores celebrẽ:cũ ipse Plini⁹ Iunior fateat̃ ipsã multũ anti-
quæ uerecũdiæ,& frugalitatis retinere,ac seruare:Labo-
res igit̃ nostros ãpli.Pa.quos forte maiori uolũtate,q̃ facul
tate pfecim⁹,uobis afferim⁹,obsecrãtes,ut q̃do nihil sit tã
bñfactũ:qd nõ uellicare malignitas possit:eos i tutelã ue-
strã ita recipiatis: ut omnib⁹ pspicuũ sit Britãnicum, om-
niaq; eius opa uobis esse cõmẽdatissima .Quod si a uobis
(ut cõfidimus)fiet,studiũ pfecto nostrũ ad grauiora maxi
me excitabit̃.Vobis aũt Dñi nostri Iesu Christi clemẽtia in
columitatẽ ppetuã,& salutẽ æternã largiat̃. Valete.

Iodocus Badius Ascensius Henrico Valuphino artium bonarum professori optimo,ac clarissimæ Lugdunẽsiũ ciuitatis grammatico disertissimo,& amico primario Salutem plurimam dicit.

Vm hisce dieb⁹ in ludo tuo Lugdunẽ.uirorũ
præstãtissime Virgiliana Bucolica accurati⁹
interp̃tarere:animaduerti diuinũ illum,ac pla
ne incõparabilẽ artificẽ in quitæ Aeclogę Bu
colica phrasi:amicitiæ ueræ : cuius inter nos
indissolubile fœd⁹ pcussim⁹ , omnes explicuisse numeros.
Quippe i qua sibi Menalcas & Mopsus pastorales illi ami-
ci mutuo cedũt:honores ipartiũt:studiorũ paritatẽ exhibẽt:
cõmunẽ amicũ prædicãt:munuscula cõferũt : & sexcẽta id
genus alia:quæ & pariũt:& augẽt : & conseruãt amicitiã:
nõ oscitabũdus lector offenderit.Quorũ quidẽ omniũ nũc
mihi præsertim in mẽtẽ uenit:cũ memoria repeto:q̃ iucũda
studia:quasq; amicas cõfabulatiões habuerim⁹.Tecũ ete-
nim,ut Persianũ illud citẽ,lõgos memini cõsumere Soles:
Et tecũ primas epulis decerpere noctes:Vnũ opus & reqẽ
pariter disponim⁹ ambo.Is siquidẽ tibi uisus sum:Ennianũ
quoq; uerbũ adducã:qui cũ sæpe libẽter mẽsã , sermonesq;
tuos,resq; tuarũ comiter ipartires.Cui res audacter ma-
gnas,paruasq;,iocũq; exprimeres.Tu uero mihi explora-
tissime cognit⁹ es is:de quo sic idẽ poeta subseqt̃ : Doctus:
fidelis:suauis homo:facũdus:suoq; Cõtẽtus:atq; beat⁹:sci-
tus:facũda loquẽs In tẽpore:cõmodus & uerborũ uir pau
corũ.Multa tenens ãtiqua sepulta:& sæpe uetustas: Quæ
facit & mores ueteresq;,nouosq; tenẽtẽ.Multorũ ueterũ le
ges,diuũq;p rudẽtẽ:Qui multa loquiue,tacereue posset.
Addam⁹ ad has tuas uirtutes quotidiana tua in me bene-
ficia:quæ me sane q; solicitũ habẽt:ut q nesciã : Quæ tibi:
quæ tali reddã pro munere dona . Multo tamẽ solicitiorẽ
haberẽt:nisi animi tui cãdorẽ,libertatẽq; uel i cute cogno
scerẽ.Neq; tamẽ idcirco aut min⁹ debere arbitror:aut ne-
gligẽtius referre conabor,ubi facultas erit. Interea uirorũ
optime amice suscipe manu has nostras in Iuuenalẽ tã fa-
miliares explanationes:ut si quæ sint satyricæ musæ, eas
mihi nõ minos offensas iri posse:q̃ Macrobius in priore
de somnio Scipionis libro Eleusinas deas Numenio philo-
sopho sacra earũ reuelaturo offẽsas prædicat: quippe abs
quo se pstitutas cõquerirarent̃.Nullũ enim uerbũ præter-
misi:cuius aut explanationẽ, aut cõtextũ,siue ordinẽ non
cõsecutus fuerim.Quod non eo tamen animo feci,quo lite
ras bonas pstituerem. Multa etenim bonis ingeniis subti-
lius explananda:multa doctis addẽda:multa studiosis lati
us exponẽda consulto reliquimus: sed quo bonos mores
uel ex hoc poeta addiscere uolẽtibus aditum facerem. Nã
cõplures altioribus uacantes negotiis: aut propter com-
mentariorum prolixitatem:aut propter auctoris obscu-
ritatem.hunc poetã legere recusantes : nunc uno intuitu,
& ordinem & explanationem(si non fallor) libẽter ample
ctentur.Proposuimus autem Ioannis Britannici uiri erudi
tissimi commentarios:ut qui maiora uelint:ad manum ha
beant.Hanc autem opellam nostram incredibili dexterita
te peractam:idcirco nomini tuo nuncupo,atq; dedico : ut
quicũq; eam uidebunt(si qui forte uidebunt) intelligãt te
non solum Lugdunensibus tuis, quos incomparabili eru-
ditionis tuæ beneficio deuinxisti:gratum ac iucũdum esse:
sed uel Ascensio carissimum. Accessit Simonis Vincentii bi
bliopolæ optimi,& utriusque nostrum amãtissimi: cui hãc
operam nauamus.plenum & totis punctis suffragium. Ac-
cipe igitur igitur,ut rursus dicam,amica manu uir egregie
exiguum hoc munusculum : non cuius egeas:doctior enim
es,q̃ ut hanc facilitatẽ desideres:sed ut multos mortales in
literatura rudiusculos demerear.Hæc summa est. Vale li-
terarum decus.Lugduni.ad.XIII.Calendas Decẽbris.An
no salutis nostræ. M.CCCCCXVIII.

¶ Annotationes quædam Ioannis Britannici in Asinum Apuleii, & Siluas Statii, & non nullę in Plautum.

Verat mihi in animo Dominice Bonomine, & Gabriel Cimine, multa quæ apud uarios auctores, in primisq; Asinũ Apuleii Sermones & Epistolas Horatii, Siluas Statii, & Plauti Comœdias, uel mendosa, uel parum curiose a cõmentatoribus explicata, legebã tur: colligere, ac publicare, ut u na cũ cõmẽtariis Iuuenalis ad cõmunẽ studiosoꝝ utilitatem imprimerẽtur. Verum instantibus impressoribus: quorum studium non minus pletunq; ad suum, q̃ ad aliorũ cõmodum festinat: coactus sum in præsentia maiori huius labor's parte supersedere. Nec aliud mihi licuit, q̃ paucula quædam apud Apuleiũ & Papinium annotare: quæ literatis omnino placitura confidimus. Reliqua alias cum plus otii dabitur, prosequemur. Principium igitur sumemus ab exordio Apulei de asino aureo. Vbi quæri a multis solet Epigramma ne sit: Et legẽdũ At ego: an ut ego. Quare ut utrũq; discutiamus, nemini uel mediocriter erudito dubium est principium factum esse de epigrammate ex iambico trimetro, quod octo constat carminibus sic.

Vt ego tibi sermone isto milesio
Varias fabellas conseram, atq; aures tuas
Beneuolas lepidulo susurro permulceam,
Modo si papyrum ægyptiam tu argutia
Nilotici calami inscriptam non spreueris
Inspicere, figuras hominum in alias imagines
Conuersas, & in se rursum nexu mutuo
Refectas: ut mireris hic exordior.

Legendũq; esse ut ego, non at ego. ut sit sensus & ordo: Exordior figuras hominũ conuersas in alias imagines: ut Apuleius conuersus fuit in asinum: & rursum in se refectas mutuo nexu. nã & in seipsi ex asino reformatus est & refectus: mutuo nexu: hoc est alterna ligatione: ut modo in aliam transeant imaginẽ: modo in pristinam redeant: ut mireris: idest ita conuersas in alias imagines, & rursum in se refectas: ut mireris: ut possis mirari: quasi dicat mirum tibi uideri possit ita conuerti: & rursum in se reformari. Exordior autem hæc: ut ego tibi sermone isto milesio uarias fabellas conseram: finq; rationem affert quare exordiatur has figuras mutatas: ut scilicet opus cõponat ex uariis fabellis: & pro inde eum delectet: ut omnino legendũ sit ut, nõ at. Modo si papyrũ: hoc est si modo papyrũ ægyptiá non spreueris inspicere illud addo, fortunasq; superfluum esse: atq; ideo tollendum: nã nec uersus dictionẽ patitur, nec fortunæ hominũ in alias mutantur imagines, sed tantum figure.

Illud præterea legitur in primo. Modico securi⁹: in quo duo emendanda esse contendimus. falluntur enim qui legunt mordico securius: cum omnino modico securius legẽdum sit: ut aduerbium: idest paulo incautius & imprudentius, tanquam qui nihil timerem. qui enim nihil timent in mandendis cibis secure comedunt. ut sit sensus & ordo: Ego minimo minus interii dum gestio contruncare modico securius offulam grandiorem polentæ caseatæ in conuiuas æmulos: emendat etiam legendum est, inter conuiuas, non, in conuiuas.

In eodem quæri solet an legi debeat cõuectore illo tuo cum reuera conuector is appelletur, qui eodem uel uehiculo uel naui uehatur: & hic Socrates quem conuectorem appellat, non naui uectus sit, sed pedibus iter cum eo fecerit: quare illic indubitato legendum est conuentore, a conueniendo: hoc est simul ueniendo sicut aduentorem alibi appellat, qui aduenit: quem etiam uernaculo sermone Auantorem appellamus: quasi qui crebro ad officinas nostras adueniat.

Apud eũdem in primo legitur: Plane quod est mihi summe principium: ego diligenter pẽsitatis uerbis arbitror legendum præcipuum. ut sit sensus & ordo: Fotis emito istis nummulis fœnum & ordeum equo, qui me strenue uexit: quod est mihi summe præcipuum: hoc est quod mihi maximæ est curæ.

Item in secundo legitur: Quid cum frequẽti sobole spiritus cumulat uerticẽ. ubi quærit spiritus ne an aliter legendum sit: quare non ignorãdum ab Apuleio capillum spiritum in capite capi pro capillo in spiram & reuolutionem multiplicem collecto & cumulato: quẽadmodum uidimus in nũmismate Diuæ Faustinæ, cui in capite capillus duplici ordine in gyrũ ductus cumulatur. a spira deducto uocabulo media producta, sicuti a turre turritus: a crine crinitus. Est autem spira (ut exposuimus apud Iuuenalem) collectio funis in orbem unde & anguem dicimus collectum in spiram: hoc est gyrum & reuolutionem. Et circulum illum eminentem in basi columnæ.

In eodẽ in tertio legiẽ: Specta denique q̃ paruis, quãq; futilibus tanta res procuretur Herculis. ubi nos corrigimus herbulis. ut sit sensus: Specta q̃ paruis, q̃ futulibus herbulis tanta res procuretur sequitur enim anethi modicum cum lauri foliis immissum.

Apud eundẽ in tertio sic legitur: Ain inquit Vulpinaris amasio: meq; spõte asciam cruribus meis illidere compellis: Sigitner meũ ipsa lupulis conseruo Thessalis: ubi meundas duas esse tollendas dicim⁹: ut legatur: An inquit Vulpinaris nõ Ain. Item non Sigitner, neq; sagitner, sed sic agnum meum. ut sit sensus: An Vulpinaris amasio: meq; compellis ascia crura mea lædere, sic agnum meum conseruo lupulis Thessalis: hoc est sic amatorem meum trado meretricibus Thessalis: ut recte metaphoricos dixerit lupulis: quia agnum nominauerit amatorem.

Apud eundem in tertio sic scribitur: Respicio pilæ medię quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso uere meditulio Hipponæ Deæ simulachrum residens ædiculæ. corrigo in ipso fere meditulio.

Apud eundẽ in quarto ubi de Cupidine loquiẽ, scriptũ est sic: Qui malis suis morib⁹ cõtempta disciplina publica flãmis, & sagittis armatũ per alienas domos nocte discurrens. ubi quæri solet, quid tria illa uerba significent contẽpta disciplina publica. Quare ut locus omnibus sit perspicuus: ita nos intelligimus Cupidinem nocte per domos alienas discurrere. & adulteria multa committere contempta disciplina publica: idest contemptis legibus: quibus cauetur ne tempore noctis cum armis discurratur, neue adulteria, & id genus flagitia committantur.

Apud eundem in quinto sic legitur: Sed prius, inquit, senties moriar, q̃ tuo illo dulcissimo connubio caream: ubi nos legendum esse centies contendimus, & non senties. ut sit sensus: Ego me centies prius neci tradidero. q̃ tuo isto connubio caream. ut sit quasi prouerbiale dictum. Nam sic dicere solemus: Prius millies moriar, q̃ tibi iniuriam faciam.

Apud eundem in sexto ubi mentio fit de curru donato a Vulcano Veneri, sit legitur: Lunæ tenuantis detrimento conspicuum, & ipsius auri damno pretiosum. ubi pro Lunæ tenuantis limæ legendum esse dicimus. Nam Apuleius ostensurus est currum illum duplici ratione in pretio fuisse: & ipso artificio & materiæ abundantia. ait ergo currum conspicuum esse detrimento limæ tenuantis: hoc est detritu, & politione pulcherrimum. pretiosum autem damno ipsius auri: hoc est iactura magna auri: quasi in quo multum auri fuerit, & ueluti magnum damnum.

Apud eundem in septimo sic scriptum est: Prætereunte me Orato fueram aggressus. ubi nos pro prætereunte me: prætereuntem. & pro Orato Orico. ut dicat Hemus se aggressum fuisse procuratorem principis prætereũtem

Orico:

Orico : hoc est prætereuntem & transeuntem iuxta Oricum. Nam Oricum ciuitas est Macedoniæ, quam totam Hemus se uastasse prædicat. Et hæc uera est lectio.

Apud eūdē in septimo legitur: Sed plane cōcinnatū solutū, & solitariū ob indiciuæ præmium occupasse, ubi mendū esse dicimus: ut legendum sit cōcitatum & non cōcinnatū. Nam ille peicrauit se occupasse: hoc est apprehendisse asinū, & solutum, & solitarium concitatum ad fugam: ut præmium indiciuæ: hoc est indicii consequeretur.

Apud eundem in octauo legitur: In profundā Roman cupidinis sese paulatim nescius præcipitauit: corrigo in profundam ruinam cupidinis. modica enim literarum mutatione commissum est mendum.

Apud eundem in octauo scriptum est: Arreptum seruulum eius, qui causam tāti sceleris luxuriæ suæ præstiterat ubi duo ita corrigimus: ut tollatur eius: & pro luxuriæ uxori legatur. ut sit sensus & ordo: Dominus eorum arreptum seruum, qui causam tanti sceleris præstiterat uxori suæ: ut se suspenderet, in puteumq; se cum infantulo demitteret, alligauit arbori ficulneæ.

Apud eundem in octauo scriptum est: Et ilico me tumida parte deligatum tradidit Philebo: ubi nos corrigimus: & ilico me tomice sparteo deligatū tradidit. ostēdit enim asinus se statim nouo domino traditum, fuisse deligatum capistro sparteo. Nam Tomex restem & funiculum significat. Victruuius in septimo ait asseres tomice religandos. ab eodem tomices ex sparto hispanico commendantur: quod uocabulum deduci uidetur a græco σπαρτῆς τομικὸς idest a sparto.

Apud eundē in nono legit: Asellus iners, & nihilominus morbo detestabili caducus: ubi aliqui alioquin literati falso exponunt morbū comitialem dici, & morbum caducū: quare putaui illud sciendum morbum illum, quo non modo homines, & uaria animantia uexantur, comitialē dici non caducum. Cū caducus is dicatur, qui cadat. morbus enim nō cadit sed homo. unde dicimus & poma caduca, ꝙ cadāt. & bona fortunæ caduca, sed nō morbum caducū.

Apud eundē in nouo legitur: Magnas & postremas domino illi fundorū clades annuncians: corrigimus sic: magnas & postremas domino illi filiorum. clades annuncias. Nam tres liberi eius occisi fuerant.

Apud eundem in decimo legitur: Dedi non uenenū, sed somniferum mandragoræ illum. Quid si legatur mandragoræ succum?

Apud eūdem in decimo legitur: Sed bene ꝙ utrinque se eius sermone prolato, iactare mediū quæritur: corrigimus: Sed bene, ꝙ utrinque secus sermone prolato, facto remedium quæritur.

Apud eundem in decimo legitur: Atq; hæc omnia perfacile obediebā: nos corrigimus: obibam. ut sit sensus: Hęc omnia facile faciebam. idest exequebar.

Apud eundem in eodem legitur: Gitato & intorto genere, gesticulatione alacri demonstrabat, lego ego: citato & intorto itinere, & non genere.

Apud eundē in undecimo sic scriptum est: Sopor circūfusus oppressit, nec dum satis consperam. Quid si legatur consopiueram. i. nondum cœperam dormire.

In Staciū, apud Papiniū in prima Silua legitur: Nec ferro aut ære laborat sub genio. lego sed genio, ut sit commendatio ipsius Domitiani, qui ut Deus magno esset oneri ipsi terræ. ut sit sēsus: Hum⁹ nō ferri, aut æris pōdere tātū premebatur: quātū pōdere genii: hoc est ipsius Domitiani.

Apud eundem in Epithalamio Stellę legitur: Et de pieriis uocalē fontibus undā. Qui locus, quia siccis (ut aiunt) pedibus præteritur a cōmētatoribus: uisum ē lectorē monēdū: poetā intelligere ab ipsis musis nō solū ignem, sed & aquā in nuptiis adhibitā: hocq; ex ueteri ritu quo illud custodiebāt: ut ignis & aqua adhiberent: q́a hæ duæ res humanā uitā maxime cōtinēt. unde Valerius Flaccus in ultimo libro: Ignē Pollux, undāq; iugalem Prætulit.

Apud eundē in Tyburtino Vopisci legitur: An emissas per cuncta cubilia nymphas. nos corrigim⁹ lymphas. ut intelligamus describi lymphas calidas: quæ p parietes cubiculorū mittebantur ad calefacienda cubilia. De quare ita Seneca ad Lucilium: Quid loquar suspensuras balneorum & impressos parietibus tubos, per quos circūfunderetur calor: quo ima simul & summa fouētur æqualiter.

Apud eundē in Soteriis Rutilii Gallici legūtur hæc carmina: Tunc Deus Alpini, qui iuxta culmina dorsi Signat Apollineos sancto cognomine lucos. Respicit (heu tanti pridē securus alumni: Progressusq; morans) hinc mecum epidaurea proles: Hinc alti gaudens datur aggrediēda facultas Ingentē recreare uirum tentemus adorti. Quorum sensus cum aliquantulū obscuritatis habeat: uisus est mihi ad cōmunem studiosorum utilitatem illustrandus. Sensus est ergo talis: Apollo, qui iuxta Vercellas ad radices alpiū colebatur. unde Vercellæ Apollineæ sunt nominatæ a Martiale: sentiens Rutiliū Gallicum ægrotare, ad eum uenit, uocato secum filio suo Aesculapio: quem ad præstādā ei ualetudinem mira hortatur arte. Est autem ordo: Tūc Deus, qui signat lucos apollineos sancto cognomine iuxta culmina Alpini dorsi, respicit subaudi Gallicum ægrotantem: aut (quod magis placet) Aesculapium: & ait Hinc mecum epidaurea proles: hinc inquam subaudi ueni. Alti gaudens: corrigo altis gaudens: ut eum sic laudando ad officiū excitet: quasi dicat qui, rebus tātum magnis gaudes: nec nisi uiris primariis: aut (quod non displicet) grauibus morbis opitulatis. Datur aggredienda facultas; offertur, iquit, res capienda & digna uiribus tuis, cum sit Rutilius uir magnæ auctoritatis. Tentemus inquit adorti recreare ingentem uirum. reliqua illa: Heu tanti pridem: dicuntur per parenthesim a poeta. quasi qui doleat Apollinem tāti alūni fuisse tam immemorem. Totaq; hæc oratio est Apollinis usq; ad illud carmen: Dixerat inuenerunt positos & c. Securus negligens & parum curans alumnum suum Rutilium, progressusq; morans: hoc est tardās ꝑgressus ad medēdū.

Apud eundem in eisdem Soteriis legitur: Hunc igitur (si digna loquor) rapiamus iniquo Nate Ioui: ubi per Iouem iniquum intelligimus Plutonem: qui iniquus est, cum tales studeat habere animas. Iouem autem appellari Plutonem docet Ausonius sic: Aut Iouis Elisii, qui catamitus eris. Sic etiam Iunonem dicimus Proserpinam. Papinius in secundo libro de Glaucia: Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.

Apud eundem in eodem legitur: Neu filis flamma caminos Vreret, corrigo uilis flamma.

Apud eundem de pietate Abascantii in Priscillam leguntur carmina. xiii. illic: Sera quidem tanto, quorum sensus cum a commentatoribus silentio prætereatur: & aliqua tamen egeat interpretatione: uisus est mihi explicandus. Sensus est ergo: Scio quidem tardam esse meam consolationem: cum annus iam præterierit: ex quo Abascantius amisit uxorem. Sed tunc inquit in recenti dolore solamen erat flere miserias amici, & cum eo dolore. Quod si uoluissem in ipso primo uulnere, cum amisit uxorem consolari eum, nullo quidem modo potuissem: immo, inquit, ne cantus quidem Orphei uel musarum ualerent mulcere tantum dolorem. Sicq; pietatem Abascantii commendat.

Item in eodem legitur: Sic plena maligno Afflantur iumenta noto: sic alta senescit Imbre seges nimio. lego iuncta: & non iumenta.

Apud eūdē in Epicedio in patrē legitur: Tuus ut mihi uultib⁹ ignis Irrubuit. Cuius loci sensus est: tres, inquit, mēses præteriere postquam uultus meus rogo tuo calefactus rubuit: ex quo mortuus es: & cinerē uidi tuum oculis

meis humētibus:cū interea nihil prę dolore potui scribere.

Apud eundem in eodem leguntur quinqꝫ illa carmina: Cur magis incessat superos, quorum sensum ita explicauimus:Poeta ostendit non minore se affici dolore amisso patre, q̄ aut mater, quæ amisit filium, aut uxor quæ iuuenem maritum. leguntur que cum interrogatione. Cur magis incessat superos idest de Diis conqueratur, & contitio afficiat, q̄ ego?Liceat.i. si liceat, si non retineatur.

In eodem sic legitur:Et phrygium silicem. In quo interpretes aiunt poetam intelligere de Hecuba, quæ conuersa fuerit in lapidem:sed cum hoc nullis auctoritatibus possit sustentari, arbitror intelligendum de Niobe:quæ (ut notum est) conuersa fuit in lapidem sipylum. fuit enim ex Sipylo urbe Męoniæ, quæ Phrygiæ contermina est.

In eodem legitur:Saltusqꝫ ingressa uiriles. Non formidata temeraria Chalcide Sappho:lege Leucade non Chalcide:referturqꝫ ad historiam. Nam ad templum Acciacū, quod in sinu ambratio est, petra præerupta esse ferebatur: unde qui se dimitterent in mare, amoris flamma leuarentur. id egisse Sappho scribit Strabo ex Menandri auctoritate, ideo temeraria ꝙ se ex Leucade deiecerit.

Apud eundem in Epicedio in filium legitur:Mens fluminę tanto Inferior. cuius loci sensus est:Mens, inquit, mea inferior tanto flumine idest quæ tanto infringitur fletu, & superatur:ac p hoc inferior:nihil reperit dignū quod cātet.

In eodem sic legitur: Infātem lingua simum, salibusque proterium. corrigo nimium.

Apud eundem in Epicedio in Glauciam melioris legitur Cum tibi quas uestes: quę non gestamina mitis Festinabat herus. Ego uero corrigo: Quas tibi non uestes, quæ non gestamine mitis Festinabat herus.

Item in eodem legitur:Hunc quanquam Hectoreos cineres, Troiamqꝫ perosus Turribus e Phrygiis esset missurus Vlysses. corrigo flesset.

Item in eodem legitur:Desertas exutus opes:placet magis ut legatur:Desertas exosus opes.

Apud eundem in Epicedio pileti ursi legitur:Qualis bellis iam casside uisa. Parthenopeus erat:corrigo missa:ut sit qualis erat Parthenopeus in bellis casside missa pro demissa: hoc est deposita.

Apud eundem de lachrymis Hetrusci scriptum est: Et inferna regimē timet Aeacō urna. lego rigidū pro regimē.

Apud eundē de coma Earini legitur:Haud ullo concussum uulnere torpens De sexu trāsire iubet. corrigo: Haud ullo concussum uulnere corpus.

Apud eundem ad Claudiam uxorem legitur: Cui mite. solum trans æquora uectæ Ipse Dioneæ mōstrauit Apollo columbæ. lego Dionea colomba:non Dioneæ columbæ, ut sit augurio columbæ. Constat enim Parthenopen secutam esse augurium columbæ, cum ex Chalcide delata est in Italiam. unde in quarto libro ad Iulium Menecratē: Tu ductor populi longe migrantis Apollo, Cuius adhuc uolucrem lęua ceruice sedentē Respiciens blande felix Eumelis adorat.

Aupd eundem in consulatu Domitiani: Mecum altera sæcula condes:Et tibi longæui reuocabitur ara parentis. corrigo Ara Terenti:ut dicat ipsum Domitianum uicturum tam diu:ut usurus sit alteros ludos sæculares, qui centesimo & decimo quoqꝫ anno celebrabantur in campo Martio:in eo loco:qui Terentus dictus est:ubi ara fuit Diti & Proserpinę consecrata. De quibus Valerius lib. secundo. & Festus Pompeius.

Apud eundem in Epulo Domitiani legitur: Non centū insigne columnis:Sed quantæ superos, celumqꝫ Atlante remisso Sustentare queante, super hoc uicina Tonantis Regia. ubi duo corrigimus. ut legamus:Quante superos: nō quam te. In Plautū. Et stupet:ubi scriptū est super.

Apud Plautum in Captiuis legitur: Nam hoc pene iniquum e comico coragio:conari desubitontos agere tragœdiam. ubi commentatores male locum intelligētes alii exponunt desobitontos unam esse dictionem, eamqꝫ ueterem. alii alia multa deliramenta astruunt. nos uero corrigimus:Conari de subito nos:ut duæ sint dictiones desubito aduerbium:& nos pronomen. ut sit sensus: Hoc pene iniquum est nos conari de subito agere tragœdiam e comico coragio:hoc est statim ex stilo comico transire ad tragicum. Desubito ergo legendum est & nos: ut fiat distinctio dempta literæ. Nec mirum aut una tantum literæ interpositione, aut immutatione, aut ademptione præclara hominum ingenia plerumqꝫ defatigari. Quā multi enim transuersi feruntur apud Amphytrionem in fine comœdiæ illic:Hec sola sarcam gestat mearum familiarum: ut nos in commentariis Iuuenalis super eo:Sarcophago contentus erit:docuimus legendum esse: Hæc sola sana mihi restat mearum familiarium. Occurrebant præterea multa alia apud ipsum auctorem, quæ ut mendosa castigaturus fui: tam. Verum cum Plyades noster, quem græce, latineque apprime doctum agnoscimus, id oneris susceperit: ut omnes eius comœdias solertissima diligentie recēseat:omneiqꝫ uersus ad pristinam pedum legem reducat: ac ueluti totum auctorem in aliam iam imaginem conuersum reformet:multisqꝫ adhibitis tum nouis, tum ueteribus exemplaribus iam plusquam tria millia mendorum ex eo sustulerit:cum noua etiam & mirabili commentatione:omnia mihi silentio prætereunda duxi: cum ipse omnibus cumulatissime sit satisfacturus.

Ad Lectorem.

Ector cum forte in manus absolutos commentarios sumpsissemus:eosqꝫ transcurrim legeremus:offendimus nō nullos ab impressoribus commissos errores:sed minutos tamen. Inter quos illi sunt.

In primo commentario ubi mentio fit de Victoria ut Colitur Pax, atqꝫ Fides, Victoria, Virtus:scriptum est mutilato sensu:Eam enim filiam. Tu uero scribe:Eam enim filiam fabulantur Arcades fuisse Pallātis, qui fuit Lycaonis.

Et super illo Pensilibus plumis: Nec illud obstandum: corrige obstabit.

In secundo ubi de mollicie sacerdotum Mineruæ scriptum est:Malum & delicatorum. corrige Mollium.

In tertio scriptum est:Hæc tibi quæ torta uenerunt cōditamenta. Tu distingue & corrige condita meta:ubi metam tortam uasculum intelligit:quo condita coctana mittebantur.

In sexto ubi de serpente argentea fit mentio: scriptum est mutilato & absciso sensu: Dextra parte caput canis exoritur mansueta specie blandientis, pars uero læua ceruicis. Tu adde:Rapacis lupi capite finitur, easqꝫ formas animalium draco connectit uolumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum. de quo dracone nunc poeta uidetur intelligere:eundem etiam serpentem in imagine Isidis extitisse docet Valerius Flaccus libro quarto Argonauticon:Aspide cincta comas, & ouāti persona sistro.

In undecimo scriptum est:Sonet enim atræ potentiorum aduersus rapinas. Tu corrige solent.

In tertiodecimo illic:Sed censes te nunc delicias ponendum extra conuiuia. corrige communia.

Item alibi:pannum inuenies positum pro pannis.

Item in undecimo scriptum est Tirynthis oppidum: tu corrige Tiryns.

¶ INDEX

INDEX VOCABULORŨ OMNIUM IN MARGINE POSITORUM SM ORDINEM ALPHABETICUM.

Fuscina

FINIS.

SAtyra carmen est (ut Diomedi placet) apud Romanos maledicum, ad hominũ uitia carpẽda, comoediæ priscę charactere compositum: a qua in hoc tantum differt, q; illa iambicis, & eiusmodi uersibus constat, & personis itroductis nouę fere comoediæ par est: & uitia hominum cum denominatione cõtinet personarũ. In hac Satyra scripserunt, ut Laertius affirmat, Demetrius Tharsensis, & Menippus seruus, ut asserunt Apuleius & Gellius, Cuius libros M. Varro in Satyris sequutus est & eas Menipeas appellauit. Haec autem: idest Satyra in exametros assurgit libertate simplex, Neq; enim personas aperte nominat. Priscæ comoediæ princeps & inuentor fuit Susarion Megarensis Tripodiscius Philum filius: qui cum prauæ mulieri coniunctus esset: abeunte muliere in pompa Dionysiorum theatrum ingressus, quatuor cecinit carmina iambica: quæ sola ex omnibus eius scriptis extant: Audite populus Susarion: hæc dicit filius philini Megarẽsis Tripodiscius: malũ sunt mulieres: sed tamen o populares non ãdest inuenire domum sine malo, Sic enim prima comoedia scõma habebat apertum. Licuit itaq; aperte sic uituperare usq; ad tempora Eupolidis unde Horatius. Eupolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; poetæ: Atq; alii: quorum comoedia prisca uirorũ. Si qs erat dignus describi. q; malus, aut fur, Quod moechus foret, aut siccarius, aut alioquin Famosus multa cum libertate notabant. Sed cum poetæ abuti licentius stilo, & passim laedere ex libidine coepissent plures bonos: ne quisquam in alterum crimen infamię poneret: lata lege p Alcibiadẽ siluerunt, Ex prisca igitur comoedia, q̃ maiore lasciuit licẽtia Satyra, quę (auctore Quintiliano libro .x.) tota nostra est, manauit. In qua primus in signem adeptus laudem est Lucilius: qui quosdam (ut scribit Fabius) ita deditos sibi amatores habuit: ut eum omnibus poetis præferre non dubitarẽt: quãuis Horatius (nõ sine tamen suspitione æmulationis) eum in sermonibus suis lutulẽtũ fluere diceret: & aliquid esse quod tollere possis. Secundus post hunc Horatius. qui etiam Lucilio multo tersior, ac purus magis habetur: & ad notãdos mores magis præcipuus. Tertius Persius annumeratur: qui (iudice Fabio) multum & ueræ gloriæ, quamuis uno libro meruit. Quartus uero Iuuenalis habetur: qui & uetustate carminis & Satyræ dignitate seruata ita cõmẽdatur: ut si aliis omnino præponẽdus nõ sit, certe uel eis par habẽdus. Satyrã nomẽ accepisse a uariis causis scribũt, Diomedes grãmaticus, porphyrio, & Acron: idest a Satyra lance, quę infert a uariis, multisq;. primitus in sacra inferebaẽ: & a eo pia & saturitate rei Satyra uocabatur, Siue a lege Satyra, quæ uno rogatu multa simul comprehendit: q; scilicet & Satyra multa poemata comprehendantur: cuius Satyrę legis Lucilius meminit in primo: Per Satyrã ędilem factũ, qui legibus uiuat. & Sallustius in Iugurtha: Deinde quasi p Satyrã sentẽtiis exquisitis in deditionem accipitur. Siue a Satyris, q; similiter in hoc carmine ridiculæ res, pudendęq; dicũtur: quę uelut a Satyris Diis siluestribus proferũtur & fiunt: hocq; uerisimilius. Nam in comoedia prisca, quæ in uitia hominũ apertius (ut dictum est) inuehitur, salibusq;, & iocis absoluitur, Satyri introducti sunt Dii siluestres, & procaces iocularia & lasciua inter se iactantes. Hi sunt (ut auctor est Pollux) Satyrus canus, Satyrus impubis, Satyrus adolescens, & Silenus pater, atq; id genus personæ fictæ. A Satyris igitur itroductis Satyra noiata est: quod nomẽ hæc, quæ tota (ut diximus) nostra est, & ab illa antiquiore defluxit, accepit, seruauitq;. Hoc poematis genere Iuuenalis sexdecim scripsit Satyras. De Iuuenale uidetur intellexisse Quintilianus in .x. ubi ait. Sunt nos tractare nonnulli ingenio celebrem quorum fama in posterum clara & illustris emerget.

Iunii Iuuenalis Vita.

IVnius Iuuenalis, quibus parentibus natus fuerit, pro comperto nõ habetur. Ex Aquino oppido Volscorum oriundum fuisse docet ipse in fine tertiæ Satyræ: Et quoties te Roma tuo refici pperãtem reddet Aquino, Temporibus Traiani Satyras suas scripsisse nemo, nisi parum peritus diffitetur. Nec audiẽdi sunt, qui existimarunt eum regnante Domitiano floruisse: cum is poeta scribente iam defunctus fuisset, Quod abunde satis ipse multis in locis indicat. ut illic in secunda Satyra: Qualis erat nuper tragico pollutus adulter. Nam cum ait erat nuper: planissime ostendit eum mortuum fuisse præterea in tam apertam eius reprehensionem uiuentis nõ insurrexisset, Et alibi i eadem Satyra: Cum tot abortiuis foecundam Iulia uuluam Solueret, & patruo similes effunderet offas. ubi intrepide demonstrat ab eo uiolatã fuisse fratris filiam: quod ne utiq̃ fecisset, si tunc temporis uixisset. Et alibi decessisse apertissime docet: Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem Vltimus, & toto seruiret Roma Neroni. Et alibi: Sed olim Prodigio par est in nobilitate senectus. Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantum. Quibus omnibus satis constat post mortem Domitiani poetam scripsisse. Qua uero ętate, quoue loco mortuus fuerit, cum certi nihil habeatur. aliis inquirendũ relinquimus. Nec aliis assentimur qui eum a Paride histrione, & delitiolo Domitiani in exilium actũ fuisse autumant, & ibi mortuum: deq; eo intellexisse Sydonium Apollinarem, cũ ait: Nec qui cõsimili deinde casu Ad uulgi tenuem strepentis auram Irati fuit histrionis exul. Neq; enim fieri potuit: ut a Paride in exilium missus fuerit: cum Satyras suas (ut diximus). scripserit sub Traiano: & Paris gratia, & auctoritate tãtum ualuerit apud Domitianum. unde cum Sydonius, nec Iuuenalẽ, nec aliũ quenq̃ nominauerit: de quouis alio intelligere potuit.

Argumentum Satyrarum Iuuenalis per Antonium Mancinellum.

Prima docet Satyræ causas, formamq; libelli.
Qui simulant Curios Satyra patuere secunda.
Ex urbe Vmbritii digressum Tertia narrat.
Quarta quidem Crispinum odit, caluumq; Neronem.
Gaudeo quæ toleat parasitus Quinta notauit.
Sexta hæc insidias mulieres pandit abunde.
Septima demonstrat Romam nil ferre poetis.
Nobilis octaua propria uirtute uocatur.
Turpia qui tolerant Nona carpuntur auari.
Curæ hominum Decima, rerumq; libido notantur.
Arguit Vndecima uates conuiuia lauta.
Bissena arguitur Satyra captator auarus.
Tertia post decimam solatur damna dolentes.
In Decimaquarta dant praua exempla parentes.
Numina diuersa Ægypti Penultima monstrat.
Vltima militiæ felicis præmia narrat.

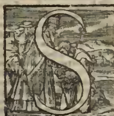
IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA PRIMA.

IN PRIMAM SATIRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Commune argumentum satyricis omnibus adeo exacte & plene describitur a poeta in hac satyra, ubi ait. Quicquid agunt homines, votum timor, ira, voluptas. Gaudia discursus nostri est farrago libelli, ut nihil sit preterea requirendum, quod socratius totum hoc negocium assequatur atque expirat. Presentis vero satyre argumentum est. Taxat ineptos poetas sui temporis enumeratione communium thematum & ad satyrã, ut pote ab illis magis alienum poema, & humane vite conducibilius se vertit, damnat muliebrem petulantiam, delatores, ignobilium hominum delitias, & eos qui vetulanum patrimonia inguine mercabantur. Contra peculatores prouinciarum inuehitur. Contra prostituentes uxores, & auaros affectantes clientum studia quam maximo cum dispendio. Notat etiam sordidam diuitum eo muneribus largitionem & accipientium etiam indecoram submissionem cum profusa aliquorum Luxurie. Vaticinatur similia indicat minores in iisdem vitiis versaturos cum nequeant deteriora edere facinora. Denique prescribit quenam scribenda sint poetis qui malint tuti esse quam ueridici. Tandem concludit uelle in mortuos experiri cum in uiuos non liceat.

EMPER Ego auditor tãtum? nunquam ne reponam
Vexat⁹ toties rauci theseide Codri?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas?
Hic elegos? impune diẽ consumpserit ingens
Telephus? aut summi plena iam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, q̃ mihi lucus
Martis, & Æolis vicinum rupibus antrum

IOANNIS BRITANNICI COMMENTARIA IN SATYRAS IVVENALIS.

IOAN. BRIT.

Semper ego auditor tantum? Temporibus Iuuenalis magna in urbe poetarum copia uigebat: q fere quotidie aliquid recitabant. Ad hos audiendos rogabantur & noti & amici. Unde scribit Tranquillus Augustum recitantes benigne & patiẽter audiuisse: nec tantum carmina & historias: sed & orationes & dialogos. Horatius item: Hic sponsum uocat: hic auditum scripta relictis Omnibus officijs, Hoc tamẽ multis molestum omnino erat: unde ẽ illud Plinij: Magnũ prouentum poetarũ annus hic attulit: toto mense Aprili nullus fere dies fuit: quo non recitaret aliquis. Iuuat me q uigẽt studia proferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent: tempusque audiendo fabulas conterunt: ac subinde sibi nunciari iubent: an iã recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librum. Et paulo inferius: Nũc otiosissimus quisque multo ante rogatus: & identidẽ admonitus: aut non uenit: aut si uenit: queritur se diem, quia nõ perdiderit, perdidisse. Idem etiã indicat Cor. Tacitus de claris oratoribus loquẽs de poetis: Rogare ultro: & ambire coguntur. ut sint qui dignentur audire: & ne id qdem gratis. Poeta igitur ueluti audiendorũ diuturna carminum alienorum molestia affectus erumpit: nõ tñ tam audiendi fastidiũ indicans suum, q̃ diutinam ignauiam suam accusans: q ipse nihil adhuc scripserit: cũ & ipse possit scribere. Sed cum uaria sint poematum genera, i quibus uersari possit. Satyram ait se uelle potius q̃ aliud genus poematis tractare: adhibita ratiõe: q ampla sibi ad scribendũ suggeratur materia. Principium igitur more satyrico ex abrupto fecit. ut Persius: O curas hominum. Horatius: Qui fit Mecœnas? ¶ Semper: hoc dicit cũ ex nimio audiẽdi fastidio: tũ ex diuturno silẽtio quasi qui magnam ætatis suæ partem per silentium absumpserit: cũ nihil interea ipse scripserit. ¶ Auditor tantum? subaudi extrisecus ero. s. alienorum scriptorum & nunq̃ ego sicut cæteri aliquid scribam & recitabo? ¶ Reponã: nõ ignoro a commentatoribus hunc locum uarijs exponi modis: ut alij dicant reponere idem esse quod reficere & resarcire, ut sit sensus: Non ne aliquando scribendo resarciam hoc tempus quod alijs audiendis consumpsi: ita enim poetæ reponere dicuntur. Alij uero reponere idem esse quod scribere. scribendo enim reponimus rem de qua agitur: unde si talia non scripsisset: haud reposita nobis essent: & reseruata. Alij inquiunt repono quandoque est retro appono: & quasi acceptam cœnam restituo. ut siquis mihi hodie cõuiuiũ apponat: ego cras ei reponã large ac liberaliter Reponere: Euomere. Et in hũc sensum hoc uerbo usus est Iuuenalis, cum inquit: Semper ego auditor tantum nunqua ne reponam? Ignauiæ enim seipsum accusat: & ut mos satyricorum est, ex abrupto incipit. Semper ne ego eum quæ alij apponunt ero auditur nunqua ne ipse aliquid reponam: idest restituam. Quę omnia etsi ex aliqua parte conuenire uidẽtur. Ego tamen hoc sumptum esse a debitore contenderim: qui cum pretium crediteri reddit, reponere dicitur unde Seneca in epistola. 8 a. ad Lucillũ: Ergo nec quod debet creditori suo reponere quisquã scit alius q̃ sapiens. Differentiam enim facit inter referre & reponere. Nã referre inquit est ultro q debeas afferre. Reponere autem est creditori suo tantum reddere, quantum debeas. Idem libr. 6. de beneficijs: Ideo non est trepidandũ q̃ cito reponamus. loquitur enĩ de beneficio referẽdo. unde Plautus in Persa: Des mihi nummos sexcentos: quos continuo tibi reponam in hoc triduo: aut quatriduo. In ea significatione est etiã illud Horatij in epistola ad Mecœnatem: Inspice si possum donata reponere lætus: hoc est reddere & restituere. Ergo inqt poeta: cum alios poetas audiuerim: eorumque sim debitor: tanquam qui ab eis multa acceperim: nunquam ne eis reponam: nunquã ne eis reddam quantum acceperim: ac per hoc nunq̃ ne & ego scribam? Reponere rursus capitur quasi pro renouare & reparare: sicut exposuimus apud Persium in ultima satyra: Neu dicta repone paterna: sed hoc nihil ad rem. ¶ Vexatus toties: nam (ut diximus) nõ sine aliqua animi molestia audiebant recitãtes. ¶ Theseide: recitatione Theseidos. i. gestorum Thesei. de quibus multa Plutarchus & Diodorus in. 5. & Ouidius in Meta. Nam Theseus Herculis certaminũ imitator & uirtutum, animum adiecit ad ea certamina, quę laudem & gloriã sibi essent allatura. Filius fuit Ægei & Æthræ Pitthei filiæ aliqui Neptunum eius fuisse patrẽ tradũt. ¶ Codri nomen est poetę sui temporis: quem inter a Satyra pauperem fuisse ostendit. Lectus erat Codro pcula minor. ¶ Rauci: clamosi: ut referas ad fastidiũ poetę: quasi, qui nimio eius clamore efferus sit. nam Raucus τὸ μέγα ῥεῖν est: ut & pro eo qui sit uoce magna & sonanti ponatur unde Virg. appellat cicadas raucas. i. clamosas, & ualde strepẽtes. Ouidius in Fastis: Ecce rudens rauco Silens uector asellus: Intempestiuos edidit ore sonos. Virg. Cygnos bene canentes raucos appellat: Dant sonitũ rauci per saxa liquentia cygni. Mar. Perl: gat ut tumidus rauca te uoce magister. Porphyrio exponẽs illud in saty-

Reponere

Rauci

dis Rauchmale ait Sulcium & Caprium delatores & cauſidicos fuiſſe: & ideo raucos appellatos ꝙ contentione iudiciorum clamarent. Et pro eo cui uox ſit obliſa & contuſa nimio clamore. Quintilianus Et raucas fauces ac latus fatigatū deformi cantico reficere. Solinus de gruibus loquens: Volatus deſidia caſtigat: uoceq; cogit agmen, Ea ubi obraucata eſt ſuccedit alia. ¶ Impune ergo mihi: ergo inquit alius mihi recitauerit togatas: & alius elegias: & alius alia: & ego non reponam? Sic enim uerbum reponam repetēdum eſt uſq; ad illud: Nota magis nulli domus eſt ſua. ¶ Impune: paſſim & cū uoluit. Nam impune dicitur ſine punitione: & quę ſine punitione fiunt, paſſim aguntur. Vnde Hora. in ultima epiſtola: Sed mēte recepta Obturem patulas impune legentibus aures. Et in arte poetica: Ne ſpiſſe riſum tollant impune coronæ. Nam poetæ dicuntur paſſim ſcribere, cum diuerſi diuerſa ſcribunt. unde illud Horatij. Scribimus indocti, doctiq; poemata paſſi. ¶ Ille. i. alius. ¶ Togatas. ſ. comœdias.

Comœdiarū genera quatuor

Erant. n. togatæ & palliatæ: togatæ romanæ erant ab habitu togæ, quæ romana eſt: palliatæ uero græcæ a pallio: quod græcorum eſt. Togatarū autē quatuor ſunt genera. ſunt. n. togatę quę prętextatę dicuntur: in quibus Imperatores negotia agebant publica, & reges Romani uel duces inducuntur, perſonarum dignitate & ſublimitate tragœdijs ſimiles. Prætextatę autē dicūtur, quia fere regum, uel magiſtratuum in eiuſmodi fabulis acta comprehendūtur: quorum habitus eſt prætexta. Secundum genus togatarum tabernariæ dicuntur humilitate perſonarum: & argumentorum ſimilitudine comœdijs pares: in quibus non magiſtratus, regeſue: ſed humiles homines & priuatæ domus inducuntur: quę, quia olim tabulis tegerētur comuniter tabernariæ ſunt appellatæ. Tertiū genus Attellanæ ab Attella ciuitate Oſcorum: in qua primum cœptæ: argumentis, dictiſq; iocularibus ſimiles ſatyricis fabulis græcis. Quartum planipediæ, quę gręce dicuntur mimi. dictę ob humilitatem argumenti ac uilitatem actorum: qui nō cothurno, aut ſocco utuntur in ſcęna, aut pulpito, ſed plano pede. uel ideo ꝙ non ea negocia continēt quę in perſonarum turribus, aut in cœnaculis habitantiū ſunt: ſed in plano & humili loco. lege Diomedem grammaticū. & Dona. in Teren. ¶ Hic alius. ¶ Elegos: elegi uerſus ſunt impariter iuncti: exametro. n. & pentametro conſtant. Quis autē eorum inuentor fuerit. Grāmatici (auctore Horatio) certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Inſtituti aūt primo fuerūt deflendo deſiderio mortuorū: mox ad amores traducti: ſed tū nomen retinuerūt a flebili cantu: quo olim mortuos deplorabāt. nam ἔλεγος idem eſt ꝙ luctus. unde Sapho: Elegia flebile carmen. ¶ Ingens Telephus: ingens tragœdia de Telepho.

Telephus

Qui (ut auctor eſt Diodo. in. 5.) Herculis & Auges filius fuit. Hūc Teutrantus rex Myſiæ ſucceſſorem regni inſtituit: qui cū bello troiano audius grȩcos a Myſia arceret: uite implicitus ab Achille percuſſus in femore, ſiniſtro: cōſulto oraculo accepit: nullo modo poſſe ſanari: niſi ab eodē repcuteret: a quo uulnus accepiſſet. Ad Ahillem profectus, nouo genere medicinę, & tūc primū excogitatę: hoc eſt rubigine, ſiue ab ęrea, ſiue a ferrea cuſpide fuerit, ſanatus eſt. Ita enim (auctore Plin. li. 25. ca. 4. & 34. ca. 15.) depingebatur eā decutiēs ex gladio. hinc nata eſt fabula: ꝙ eadē repercuſſus eſt cuſpide, qua fuerat ab Achille uulneratus. Ouid. Vulnus Achilleo quæ quōdā fecerat hoſti: Vulneris auxiliū Pelias haſta tulit. Alij uero tradiderūt ſanatū fuiſſe non rubigine, ſed herbarū remedio per Achillem. unde Claudia. ad Adrianum: Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis. Notat igitur ſui temporis poetas, qui lōgo uerborum anfractu & Telephi & Oreſtis tragœdias ſcripſere. apud ueteres Actius ſcripſit fabulam Telephi. ¶ Oreſtes ſcriptus. i. tragœdia de Oreſte: cuius magnitudinem tantā fuiſſe ſatyrice oſtendit: ut ne uolumine quidem ipſo quāuis extrema paginę parte: & a tergo ſcripto contineretur.

Oreſtes

Oreſtes. n. Agamēnonis Mycenarum regis filius, & Clytemneſtræ. cū accepiſſet patrem ab expeditione iliaca reuerſum: ab Ægyſto adultero, & Clytemneſtra interemptum: ſibiq; ab eiſdē inſidias tendi: capta opportunitate utrunq; necauit. Cuius parricidij conſcientia exagitatus in inſaniam & furorem uerſus: uidere ſibi uidebatur matrē ſe ardentibus facibus & ſerpentibus atris inſequentē. unde Virg. Armatam facibus matrem & ſerpētibus atris, Cū fugit, ultriceſq; ſedent in limine diræ. Cęterum cū monitu Pyladę, ut furijs liberaretur, Apollinis tēplū ingreſſus eſſet & inde exire uellet: ei furias occurriſſe tradit Pacuuius. ad quod reſpexit Virgil. Vltriceſq; ſedent in liminę dirę. Omitto quomodo in tauricā regionē: ubi Iphigenia erat ſacerdos Dianę peruenerit: indeq; abrepto eius ſimulachro, cum ſorore ſua in Italiam Ariciam uſq; cōfugerit. De Oreſte multæ ſcriptæ fuerunt tragœdiæ. unde Virg. Aut Agamemnonius ſcænis agitatus Oreſtes. Oreſtem tragœdiam cantauit in Scæna Nero, auctore Tranquillo. Oreſtem autem ſic dixit tragœdiam de Oreſte: ut alibi Atreum. i. tragœdiam de Atreo: Cuius & alueolos & lenā pignerat Atreus. ¶ Plena iam margine: plena etiā exteriore parte paginæ: quæ ſolet ad ornamentum libri relinqui uacua. Margo autem capitur pro extremitate omnium rerum: unde dicimus in margine ripæ. Plin. loquens de teſtudinibus: Sed roſtri margines acuti. Apule. lib. 4. Meta. Ripæ fluuialis marginem denſis arboribus ſeptam uideo. genere autem muliebri enunciauit uocabulum: cum & maſculino inueniatur. Ouid. longo margine terrarum porrexerat Amphitrytes. ¶ Summi libri. i. magni. ¶ Et in tergo: oſtendit Plin. Iunior lib. 3. in ea epiſtola: quæ incipit Pergratum eſt mihi: ad Macrum: ſua uolumina quæ etiam in tergo ſcripta fuiſſent, Opiſtographa fuiſſe appellata: ab ὄπισθεν. i. retro: & γράφω ſcribo. ſic enim ſcribit. Electorum quoq; commentarios centum ſexaginta reliquit epiſtographos quidem & minutiſſime ſcriptos. Vulpia. de bonorum poſſeſſione ſecundū tabulas ſic ait: Carthæ appellatio & ad nouam cartham defertur & deleticiam. proinde & ſi opiſtographo quis teſtatus ſit: hinc peti poteſt bonorum poſſeſſio. Quod ergo ſcriptum dicit poeta in tergo: grȩci Opiſtographon appellauere. Quod oſtendit & Porphy. apud Horatium in epiſtolis his uerbis: Nemo te ornabit, atq; deſcribet. Sed aut carie conſumeris: aut fient ex te opiſtographę epiſtolæ. Nam apud ueteres libri in uolumina complicabantur ita, ut interiori tantum parte ſcriberentur: dicebanturq; uolumina ꝙ inuoluerentur. unde Iuue. Quę pſaltria penem Maiorem q̃ ſint duo Cæſaris Anticatones. ex quo apparet libros ſolitos colligi in uolumina: unde contra dicebant euolui, cum explicabantur. Carpens ergo poeta longas poetarum ambages in ſcribendis fabulis: oſtendit non ſolum tota uolumina interiore parte: ſed etiam exteriore contra conſuetudinem ſcribi: cum libri (ut dixi) in uolumina colligerentur, nec ſcriberentur in tergo. Quod & Martia. oſtendit alloquens librum: Ad ſalariorum curras ſcrinia protinus licebit Inuerſa pueris arande charta. In tergo igitur. i. exteriore parte membranæ. Inde illud eſt Sidonij Apollinaris ad Conſtantinum: iam copioſum te ni fallor pulſat exemplar. Iam uenitur ad margines umbilicorum. Iam tempus eſt (ut ſatyricus ait) Oreſtem noſtrum uel ſupra terga finiri. ¶ Nota magis nulli: tam multi inquit tēporibus noſtris exiſtunt ſcriptores qui quotidie opera ſua mihi recitēt: ut nulli magis nota ſit domus ſua q̃ mihi eſt lucus Martis: & alia huiuſmodi fabulamēta per eos ſæpe recitata: ut hoc totum ad multitudinem recitantium referat: quos audiuerat: ſimulq; oſtendat ſe etiam poſſe ſcribere: quando docti & indocti paſſim ſcribant. ¶ Lucus Martis: hoc eſt hiſtoria de origine urbis. Nam in luco Martis ſacro ad Albam incluſa Rhea ab Amulio patruo: tanquam per ſpeciem honoris ſacerdos electa Romulum & Remum urbis conditores. incertum ſtupro, an ex Marte cōceptos, enixa eſt. De hoc multa Iuſtinus lib. 43. Liuius primo ab urbe condita: & Diony. primo. Lucus item fuit Martis in Ponto: ubi uellus aureū ſeruabatur. Martialis: Cuſtodem ſcythici fuiſſe luci. Qui autem Athenis appellatus eſt Areopagus: non lucus, ſed Martis uilla dicitur. ¶ Et Æolijs uicinum rupibus antrum: multi hoc loco dubitant: de quo antro Vulcani poeta intellexerit. Nonnulli enim Hieram putant unam ex ſeptē inſulis Æolijs intelligi: quas Itali uno uocabulo Vulcanias appellāt. Nam exiſtimatur natura ſolis ignea: per occulta commertia: aut mutuari Ætnæ incendia: aut ſubminiſtrare. Sed cum omnes Deo ignium ſacratę ſint: Hieram uolunt Vulcano præcipue ſacratam: cum plurimum colle eminentiſſimo nocte ardeat: de hacq; poeta intellexiſſe. uerum hoc non procedit: cum enim dicit Antrum uicinum rupibus Aeolijs: oſtendit antrum ipſum inter ſeptem inſulas non numerari: ſed ſegregari ab eis: uicinumq; & proximum eſſe ita, ut de hiera nequaquam ſit intelligendū. unde nos exponimus antrum Vulcani uicinum rupibus Æolijs Ætnam mōtem Siciliæ: qui Vulcano ſacer eſt: & ex quo inſulæ (ut diximus) aut accipiunt incendia: aut ei ſubminiſtrant. Eſtq; uicinus rupibus Æolijs: qui etiā Cyclopes tulit: nunc aſſiduis ignibus flagrat. Sacrū fuiſſe Vulcano docet Soli. his uerbis: Vulcano Ætna ſacer eſt. In Ætnæ uertice hiatus duo ſunt: crateres nominati. per quos eructatus erumpit uapor præmiſſo prius fremitu per æſtuātes cauernarū latebras &c. Sic & Valerius Flaccus in. 2. Argonau. Accipe ait bellis, medięq; ut puluere pugnæ Sit comes Aetnei genitor: quæ flammea geſſit Dona Dei: hoc eſt Vulcani. nam non minus Ætna mons dictus eſt a poetis domus Vulcani, quam Lemnos & inſulæ Æoliæ: unde Valerius Flaccus: Lēnos cara Deo: nec fama notior Ætnę: Aut Lipares domus.

Opiſtographa

Volumina

Crateres

tius. Montem autē Ætnam uicinum eſſe Æoliis teſtatur ſic Strabo: Imminet autem Ætna littori Catanenſi: & Lipartanis inſulis: quas pleriq; Æolias uocant. Ita ut omnino de Ætna intelligendum ſit: de cuius incendio, rationibuſq; incendii multi ſcripſerant ante Iuue. ſicut Virg. Cuius carmen licet multum mendoſum adhuc extat: in quo perpetui ignis multas oſtendit rationes: docetq; a poetis falſo traditum ſedem eſſe Vulcani, his uerſibus: Principio ne quē capiat fallacia uatum Sedes eſſe Dei, tumidiſq; e faucibus ignem Vulcani ruere, & clauſis reſonare cauernis. Poetæ enim cecinere Vulcanum in antro Ætnæ habitare. & ex faucibus ſuis ignem euomere. unde Iuue. Ætnam appellauit antrum Vulcani. A tergo nulli domum ſuam magis eſſe notam: quā ſibi eſt deſcriptio Ætnæ & eius incendii: quod eſt uicinum rupibus Æoliis. Inſulæ autem Æoliæ ſeptem ſunt numero in freto Sicilienſi Epheſtię nominatæ. i. uulcaniç: Lipare: Hiera: Strōgile: Didyme: Eriphuſa: Phœnicuſa: Euonymos: dictę ab Æolo: qui ibi temporibus Iliacis regnauit.

...lis ins ...le. 7.

¶ Iodici Badii Aſcenſii familiariſſima Iunii Iuuenalis Satyrici, eiuſq; interpretum explanatio.

...SCen.

SEMPER ego auditor tantum. Quatuor in hac Satyra proſequitur poeta. Primum ægre ferens ꝙ toties poetas recitātes audiuerit: nec quicq̄ ſcripſerit: & ita illis uicem quodammodo rependerit: innuit ſibi quoq; ſcribendum eſſe. Deinde animaduertēs etiam ſe poetices ac oratorię artis peritum: infert ſe quoq; poſſe ſcribere. Tum conſiderans fabulas fere omnes deſcriptas eſſe: & nihil ad bonos mores conducibilius, q̄ uitia reprehendere: quorum tunc prouentus fuit maximus. Nam (ut inquit.) Nil erit ulterius quod noſtris moribus addet. Poſtremo loco animo cōplectens quam utilitatem priſca illa, qua Lucilius gauiſus eſt, libertas bonis moribus attulerit: dolet ſibi præſcriptam eſſe legē: cui tamen ſe obtemperaturum concludit. Primū facit in principio. ſecundum ibi. Nota magis &c. tertium ibi: Cur tamen hoc potius, & quartum ibi: Securus licet &c. ¶ Incipit ergo ex abrupto & quadam indignatione animi quippe ægre ferētis: ꝙ cum ipſe quoq; ſcribere poſſet. hactenus. i. ad medium uſq; ætatis: auditor tantum fuerit. Cohortans ergo ſeſe ad ſcribendū inquit: Nunquid ſup. ego qui ſum uir peritus fabularū & artis dicendi ero ſup. tm̄ auditor alioꝝ ſup. recitantiū opera ſua. Ne. i. an an nunq̄. i. ne ſemel ſaltē in uita. reponā. i. emendatius quid ſcribam: aut ſcribendo illis paria faciam. aut quod debeo rependam. Ego inquā uexatus. i. moleſtia affectus toties Theſeide. i. fabula de Theſeo uulgatiſſima. Codri. i. illius poetę rauci. i. diſſoni ob nimiam recitationem rauceſcentis. q. d. minime. Ego ſup. ero tam patiens tam iners & tam ignauus: ut ille. i. quiuis poeta uulgaris. recitauerit. i. frequenter pronūciauerit uiro perito. impune. i. paſſim uel libere ſine pariū redditione. togatas. i. comœdias factas de togatis. i. de romano populo. & hic. i. alius ſup. recitauerit impune elegos. i. uerſiculos hexametro & pentametro conſtātes: & de miſeriis mortuorū: aut miſere amantium. uel cōſtruitur ſic Ergo ego auditor tm̄ & ille recitauerit mihi impune. i. paſſim togatas. hic. i. alius elehos. & ingens Telephus. i. maxima tragœdia de Telepho. cōſumpſerit dū recitatur diem. i. tp̄s unius diei: ſicut Mar. dicit. Auditur toto ſæpe poeta die. Aut Oreſtes. i. tragœdia de Oreſte. ſcriptus. i. conſcripta. & . i. etiam in tergo. i. in dorſo mēbranę. & margine. i. extremitate libri ſummi. i. membranę ſummę exiſtente plena. q. d. minime gentiū. hęc familiariſſime potui. Ceteꝝ q̄a cōſtitui non ſolū auctorē ipſum: ſed etiā interpretes eius: qui interdū difficiliores arguuntur explanare: dicā primo loco cur non inuocent Satyrici. Secūdo cur ex indignatione incipiāt. Tertio qua ſpē indignationis hic noſter: & qua alii (quos habemus) inceperint: pgreſſurus ad ſinguloꝝ increpationē. Nō īuocāt q̄dē poetę: ſi mō poetę dicēdi ſunt: Satyrici: q̄a familiari ſtilo de rebus humilib⁹ utpote de hominū uitiis loquūtur. Sed ut monet Flaccus in arte: Nec Deus interſit niſi dignus uindice nodus Inciderit: hoc eſt poeta nō dicet aliq̄d geſtum eſſe opera ſolius Dei: nec inuocabit Deū: ut dicatur: aut fiat qđ humanis operibus & dici & fieri poſſet. Incipiunt uero ex indignatione q̄dā: qua ſignificāt ſe hoīum uitia ferre nō poſſe: ne odio cuiuſpiam: aut maleuolētia & petulātia animi ſcripſiſſe cenſeantur. Quod uitiū a ſe remotiſſimū contēdit Horat. oſtendens ſe ad Satyram ſcribēdā natū: nec poſſe dormire ſi nō ſcripſerit. Neminē inſontē uelle lædere. Et quia Satyra eſt carmē maledicū: maluit opus ſuū ſermones q̄ ſatyras appellare: tametſi fateatur ſe ſatyras ſcribere dicēs: Sūt q̄bus in Satyra uideor nimis aſper &c. Ideoq; leuiter cū q̄dā interrogatione: nō tm̄ ſine indignatione q̄dā ad amicū ſic exorditur: Qui fit Mecœnas &c. Perſius autē petulāti ſplene cachinno, & acerbiſſimus irriſor: & uehemētiſſimus uitioꝝ exploſor ꝑatione a ſcōmate & irriſione incipit dicēs: Nec fonte labra prolui caballino. Et Satyrā ab exclamatione acerrima: O curas hominū: o quātum eſt in rebus inane. Auctor uero noſter Iuue. quauis oratione ſatis ſuperq; (ſi dicere audeo) ſiuat: aio tm̄ uehemētiſſime in uitia excandeſcēs incipit ab apoſiopiſi. i. obticētia: qua uti ſolēt uehemētiſſime irati: cū nō inueniant qđ ſatis malū minetur: aut imprecētur. ut pri. Æneid. Neptunus in uētos: Quos ego: ſed motos præſtat cōponere fluctus. Dicitur aūt ab apo ꝑpoſitione græca: & ſiopo uerbo: qđ ſignificat ſileo. Vtitur pterea figurata interrogatione: q̄ nulla riſiſionē nunq̄ mere cōtraria ſunt: & q̄a ſola nō ſunt: eſt ēt cōtentio. i. ſniarum repugnātia: q̄a alios impune recitare, & ſe nunquā contēdunt. Vtitur ad hoc emphaſi qua utimur cū per excellentia aliquid alicui attribuimus: aut ꝑ maius minus excludimus: ad quā ſignificādā ꝑ nomina cū uerbis primę uel ſecūdę perſonę neceſſario exprimūtur ſecus. nō ut: Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis: q̄ſi ꝑ excellentiā Ego ſum panis uiuus: q̄a nō alius. Tytire tu patulæ &c. q̄a nos patria fugimus. & Geor. 1. Cū iam ſacrę deficerēt ſiluę: q̄a ſi ſacræ ergo potius alię. Et hic ſemper ego auditor tm̄. Ego inquā fabularū peritiſſimus: q̄a Nota magis nulli domus eſt ſua, q̄ mihi lucus Martis. Si ergo ego: ergo potius alius. Pręterea ut ex ordine dicā ſingula uocabula uidētur ſuā uim habere & ſignāter poſita. Semper enim habet uniuerſalitatē & antithetū. Ego emphaſim. Auditor indignitatē & contēptū. Nam ſi audio a uoce, quę gręce audes dicitur, deducitur: Auditor uidetur eſſe meræ uocis captator: & nihil ad rē ſpeciēs: quo nihil uilius. Tantū habet uim excluſiuā alterius cōmodi. Nunquā uniuerſalitatē in negādo, & antithetū ſemper. Tūc aūt elegāter plus ſignificat, q̄ nō: quādo ponitur pro nō: hoc eſt cū alio aduerbio tēporis particularis. ut. 2. Æneid. Nunquā oēs hodie moriemur inulti. & in Eunucho: Nunquā ædepol quicquā iamdiu &c. Ne præſe fert indignātis interrogationē. Reponā utilitatē & indignitatē. Nā ſi ignominioſum & inglorium eſt non poſſe ponere. i. primū q̄d excogitando effingere: quāto ignominioſius erit nō poſſe reponere. i. iterato ponere: hoc eſt ſcribere uel paria facere. Quo circa altius repetā uocabuli huius naturam. Dicit enim Calderinus ſic: Reponere & impune cū in uarias ſignificationes accipiātur a Iuuenale: uſurpata ſunt nō ſecus q̄ ab Hora. Repono: reficere: & reſarcire eſt qđ fuit detractū. Iuuenalis: Meliora ac plura reponit Perſicus orborū lautiſſimus. Virgil. Hæc rapta ꝑ uirginitate reponit. Papinius: Qui damna dolēs aliena repono. Infelix lachrymas. ſ. meas q̄s reparo & renouo. Martia. Qui amiſſum ſomnū in urbe in ꝑuincia reparabat. Ingēti fruor, improboq; ſomno. Et totū mihi nūc repono Quicq̄d terdenos uigilauerā ꝑ annos Surgētē focus excipit. Quāuis quidā Martialis ſenſus nulla habita rōne repono pro ſcribo traduxerit: cū dormiēs nihil minus agat, q̄ ſcribat. Inde reponere poetę dicūtur: cū auditas fabulas ſcribūt Nā ita tēpus audiēdo cōſumptū reponūt. i. reparāt & ſarciūt. Hor. in arte: Scriptor honoratū ſi forte reponis Achillē. Scriptū iam. ſ. ab Home. Et ibidē. Fabula quę poſci uult & ſpectata reponi. Impune ſine pœna dicitur: quę aūt ſine pœna fiūt, paſſim aguntur. Qua ratione Hora. impune pro, paſſim uſurpauit in arte poetica Ne ſpiſſę riſum tollāt impune coronæ. &c. Hæc ille. Geor. Val. ſic: Pono ſcribo plerunq; ſignificat. ut apud Perſiū: Ecce modo heroas ſenſus afferre uidemus Nugari ſolitos gręce: nec ponere lucos Artifices. Ponere ſculpere & pinguere. Hora. Solers nūc hominē ponere nūc Deū. Nā de ſculptore aut pictore loq̄tur. Repono aūt reuoco: reprimo: ſiue cohibeo. Statius: Quoties iam torta reponā Fulmina. Repono reddo. Hora. Inſpice ſi poſſum donata reponere lętus. Plau. in Perſa: Des mihi nummos ſexcētos quos pro capite illius pendā: quos tibi cōtinuo reponā in hoc triduo aut quatriduo. Repono depono. Mart. Vllus ſi pudor eſt repone cœnā. Repono reduco & reficio. Virg. in. 2. Georg. Et quantū longis carpēt armēta diebus Exigua gelidus tantū ros nocte reponet. Repono ſuperaggero. Idē in tertio eiuſdē: Atqui non maſſica Bacchi Munera non illis epulę nocuere repoſtę. Repono ſcribo. Horatius. Scriptor honoratum. ut ſupra. ita & hic exponendū eſt. Hæc ille. Verum ut aperiamus cauſam tātæ diuerſitatis: Re in compoſitione interdum uacat: ut quādo compoſitum pro ſimplici accipitur: ut docet Valla. ut redeo pro eo. Interdum ſignificat contrarium ſimplicis: ut quando iungitur dictioni clauſurā: aut uelamē importāti. Vnde recludo & claudo: refero & fero: reuelo & uelo: retego & tego: retexo & texo:

...uiſio ...atyræ

Apoſiopiſis

Figuræ q̄bus utitur poeta

Emphaſis

Semper

Ego

Auditor

Tātum

Nunquā

Ne

Reponā

Repono

Impune

Repono

Re ꝓpoſitio

fere contraria sunt. Interdum & id quidem proprie significat iteratio
tionem. Ponere autem quid sit notum est. nam interdum ponimus
nummos accepturo eos: aliquado escam comesturo. Aliquado pos
nimus primá effictioné: aut figurá. qd effingere aut ptrahere uocát.
Reponere est iterum ponere, seu quia, qui quod accepit reponit: red
dit: & satisfacit: ideo dicút q̄ sit reddere: & qui escas unde prompse
rat reponit: tollit eas: dicunt q̄ sit deponere. Et qui quod positum. i.
semel pictum aut scriptum est reponit, iterato scribit aut pingit: ideo
sic quoq; accipit: & sic de alijs. Si ergo accipit reponá hic. i. red dá.
Sensus est: Ero ne semper auditor: & ita obnoxius ijs: qui mihi sua
carmina recitarunt. ut nunquam reponam. i. faciam illis paria etiá
scribendo saltem: quod scriptum est. Vel in malá partē: ut significet
se affectú iniuria ab improbis recitatoribus: de quibus in uerbo re
citauerit dicam. & ita uelle repēdere uicē: nec sinere amplius impu
ne eos recitare: ut pro poena quadá sit: & quasi genus uindictę scri
bēdo eos cogere audire: nec semper recitare. Sin accipitur pro scri
bo: utroq; modo stat pondus indignitatis. Ná si (ut Tullius inquit)
Acceptor beneficij debet imitari agros feraces: qui longe plus q̄ ac
ceperint, conferunt: q̄ indignú erit eum, qui semper audiēdo obno
xius factus est, nunquá reponere. Vel si in malam partē: erit lacessi
tú & prouocatum: immo uexatum toties nihil posse referre. Et si glo
riosius est inuenire q̄ inuētis uti. Et ut Horatius in arte inquit: Re
ctius iliacum carmē deducis in actus. Quam si proferres ignota in
dictaq; primus. ignominiosissimú erit eú q semper audiuerit: immo
audiēdo uexatus sit: non posse saltē reponere. i. emēdatius quod se
mel scriptú est rescribere. Emēdatius dico: quia id operępretium est
ut laudē assequaris. unde Liuius in prologo. i. Noui semper scripto
res: aut in rebus certius allaturos aliquid se: aut scribendi arte rudē
uetustatem superaturos credunt & non immerito: quia nisi melius
scripseris, frustra rescripseris. Ná q̄a facilius est uti inuētis: & ea imi
tari: ideo lex amoebaei carminis uult ut sequēs: aut plus aut contra
Vexatus rium dicat. Sed hęc alias. Vexatus aút (ut A. Gel. docet) pręcipuá
uim habet. Nam frequētatiuú uidetur a ueho: sed quod illius signi
ficationē seruat uector uectaris dicitur. Vexari autē est uiolēter huc
Toties illucq; impelli: aut maxima animi molestia affici. Toties aduerbium
Rauci multiplicandi est. Raucú dissoná: aut malú significat poetam. Quin
Theseide etiam Theseide affectanter dixit. Nam noua & inaudita licet nō fa
cunde dicta utcunq; delectant: nota aút rauce & male pronunciata
audientē cruciant. Ideoq; Virg. circa principium. 3. Georg. signifi
cat se nolle uulgata dicere his uerbis. Cętera quę uacuas tenuissent
carmina mētes Omnia iam uulgata &c. Nihil aút uulgatius The
seide. i. fabula de Theseo. Nomina enim librorum formantur ut pa
tronimica foeminina ut ilus ilij ilias. aeneus: sic enim graece dicitur
aenei aeneis. Achilleus achillei gręce achilleis. Theseus thesei the
seis. Masculina aút apud nos contra hńt ei in i longú: & addút des:
ut ęneides. Virg. Sit satis ęneide &c. alibi ab Ænea fit aeneades &c.
Hác fabulá prosequitur Mancinellus. Codri quoq; nomē signāter
protulit. Ná aut sui, aut operis sui, aut utriusq; cōtemptú praefe fert.
Si enim dicimus cum Mancinello esse illú miserú & pauperē poetá
cuius meminit auctor alibi: Lectus erat Codro &c. certú est uilē esse
quia raucú: & contēptibilē. Sin Georgiú Vallam secuti: dicimus per
Codrú argute intelligi quemuis nobilem romanú: significatur utili
tas operis eius: quia nobiles laboris impatientes raro bona opera
edunt sed interdú fragmenta uersiculorú, quę Persius per contēptú
utens diminutiuo elegidia uocat dicēs: Elegidia crudi dictarút pro
ceres. Ratio aút quare per Codrú quemuis nobilem intelligat, hęc
est: q̄ sicut romani nobiles troiugenae, aut romulidę uocari gaude
bát: ita Athenięses codridae, ppter nobile facinus eius Codri: cuius
meminit Virg. in Buc. dicēs: Aut Alconis habes laudes: aut iurgia
Impune Codri. De quo quidē facto Georgius Valla loqtur. Impune, siue ut
Calderinus accepit pro passim. i. per singulos fere passus accipiat:
siue ut Mancinellus & Geor. Val. p eo quod est frustra & incassum
siue in natiua & propria significatione: quae est sine punitione & poe
na: mirabilem uim habet. Nam aegre ferendú est: quod ab alijs pas
sim fit: abs te nusquá posse fieri. Indigna etiá res est te tam stolidú &
ignauú esse: ut eorú uexatio & assidua recitatio sic icassum fiat: & ne
queat te ad scribendú compellere. Inertis aút & ignaui hominis est
toties uexatú rauca recitatione, non sumere uindictam uicissim sua
recitādo: & sinere alios impune. i. sine poena recitare. Mutatur autē
oe diphthongus in u ut poena punio poenus punicus: moenia mu
nio. Ergo item habet illationē summę amaritudinis: ut apud Augu
Ergo stú de testamento Virg. Ergo ne supremis potuit uox improba uer
Mihi bis Tam dirú mandare nefas? ergo ibit in ignes? &c. Mihi rursus

emphasim habet. Recitauerit: frequentiam. est enim frequētatiuum Recitauerit
a re & cito: & insuper uim habet per pręposition em. Significat autē
summam molestiam propter improbitatem & importunitatem reci
tantium. De qua alibi: Et Augusto recitātes mēse poetas. Et Hora.
in epist. Hic sponsum uocat: hic auditum scripta: relictis Omnibus
officijs. Et in fine de arte poetica ostēdit malos poetas tam auide re
citare: & tam rauce: aut recitando enecent auditorem. Praeterea idē
in sermonibus ostendit nonnullos prae diuites pecuniam ad foenus
dare ea lege: ut si soluendo non sint, auditú ueniant. Erat ergo sum
mae molestiae audire ineptorum nugas. Ille in hoc uim habet q̄ co Ille
piam significat. Est enim idem ac si dicat: Quiuis quantumlibet ine
ptus. Solet habere hoc pronomen significationem rei notissimae: ut
Alexander ille magnus: Plato ille philosophus diuinus &c. Toga Togatas
tas quoq; affectāte dicit: per quas humilem compositionem signifi
cat. Togatae enim sunt fabulae: siue comoediae de populo romano
humiliore facili stilo compositae. dico humiliore: quia de nobilibus
fiebant praetextatae. Praetexta enim est uestis nobilium romanorum
& toga uulgarium. Vnde per togatos romanos intelligimus. ut. 1.
Æneid. Romanos rerum dominos, gētemq; togatam. inde Varro
togatorum. i. romanorum doctissimus appellari solet. Et dicitur to Toga
ga a tegendo. Est enim uestis oblonga: qua caeterae teguntur: qua
tempore pacis uti solebant: ideo pro pace poni solet. ut apud Cice
ronem: Cedant arma togae: concedat laurea linguae. Et apud Mar.
Claro militiae Fronto, togaeq; decus. Hic. i. quiuis alius. eandē uim Hic
habet quam ille. Elegos etiam per contemptú dixit sicut togatas. Elegos
Nam sicut togatas utcunq; quiuis graecarum literarum imperitus
facere poterat: fiebant enim de argomento romano ita: ut elegos. i.
uersiculos de mortuis aut misere amantibus. Proprium enim argu
mentum elegiacorum uersuum est querimonia. Vnde Horatius in
arte poetica: Versibus impariter iunctis querimonia primum: Mox
etiam uoti compos sententia clausa est. Eorum autem facillima ui
detur compositio quia secúdo quoq; uersu potest claudi sententia:
& ideo breues sunt & modici contextus. unde Horatius ibidem:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor: Grammatici certant,
& adhuc sub iudice lis est. Contemnit ergo togatas & elegos pro
pter uilitatem: sequentia propter prolixitatem. Diem consumpserit Dies
pondus habet propter amissionem temporis quo nihil pratiosius
& propter diuturnitatem. Nam sicut diecula pro paruo tempore: ita
dies pro magno capi potest. unde diu aduerbium: uel reuera satis
longum est diei tempus: quod audiendo consumptum dolet. sicut
Mart. Auditur toto saepe poeta die. Consumi autem est hic sumi: ut
nihil remaneat reliquum. Ingens Telephus. i. ingens tragoedia de Ingens
Telepho: cuius historia materiam tragicis praebuit: sicut tangit Ho Thelephus
ra. in arte: Telephus & Peleus cum pauper & exul uterq; &c. Plus
autem est ingens q̄ magnum. ingens enim dicitur quasi sine gente
. i. genere: quod excedit genus debitae magnitudinis. & ideo parasi
tus gnato assentator ille apud Teren. in Eunucho: Cuius est de ma
gnis maiora loqui: ubi de Thraso dixerat: Magnas uero Thais age
re gratias mihi? respondit: ingentis. quod secundum Donatum ibi
dē plus est q̄ si magnas diceret. Telephi ergo recitatio: quia fabula
fuit ingens & notissima, taedium peperit. eam Mancinellus recitat.
Plena iam margine: & scriptus in tergo Orestes: amplissimam fabu
lam & uulgatissimam de Oreste significant. unde Virg. in. 4. Ænei.
Scęnis agitatus Orestes. Mutat autem genus poeta. Nam margo
solet masculinum poni. sicut apud Stat. 4. Thebaide: Soluerat he
sperij deuexit margine libri. Praeterea Terentius quia Eunuchum
pro fabula accepit: dixit in prologo Eunuchú genere foeminino, &
Virg. in 5. q̄a cētaurú p naui dixit: Cētauro inuehit magna: hic tñ
dr: Script⁹ i tergo Orestes &c. de quo Calderinus ex usu antiquorum
hoc ait: qui in pugillaribus membraneis scribebát ita: ut scripta pos
sent deleri tanq̄ ex tabulis. Qui uero interiore pagina nō cōtenti in
tergo scribebát: dánabátur tanq̄ loquaces & nimij. Mar. Scribit in
auersa Picēs epigrámata charta: Et dolet auerso q̄ facit ille Deo.
Nota magis nulli: in hac secunda parte ostēdit auctor se quoq; pos
se scribere: ut potissime historiarú, fabularúq; peritum & rhetorices
eruditú. Duo. n. sunt ad poeticen necessaria: res & uerba: sed rē no
uit ex historijs & fabulis: uerba ex in declamationibus rhetoricis.
Sed ai aduertere lector inuidiam & contemptú eorum: qui solas fabu
las sectátur & scribunt: auctorē solum fabularum se peritú iactare. Cú
tñ bona & utilia scripturus debet philosophiae non esse ignarus. ut
Hora. in de arte poetica: Rem tibi socraticae poterunt ostēdere char
tę. Ordo igitur est: Nulli. i. non ulli: ulli sua domus nō est magis no
ta, q̄ lucus Martis. i. quo filius Martis Romulus a lupa nutritus dici
tur

tur:est sup. notus mihi. Ne uero calumniter a grāmaticulis: qbus hęc expono ꝙ datiuū ulli pręcōstruxi: sciant hoc factū oportuisse ut relatiuū suum habeat antecedens: quo sine non haberet locū in constructione. Sed pergamus: & nulli est magis nota domus sua: ꝗ antrū Vulcani: in quo Vulcanus dn̄atur: qui fulminis faber est uicinū rupib⁹.i.rupturis saxoꝝ. Æolijs: i qbus Æolus rex uētoꝝ regnabat.

Vulcani. Quid agant uenti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis Plani, conuulsaq; marmora clamant
Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Expectes eadem a summo, minimoq; poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ, priuatus ut altum
Dormiret. stulta est clementia, cum tot ubiq;
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

IOAN. BRIT. ¶ QVID agāt uenti: ꝗ natura sit uentorum. Horum enim alij sunt frigidissimi: qles a septētrione spirant. Ii .n. & reliquos cōpescūt, & nubes abigūt. Alij humidi: ut Auster: Africus. & pcipue Auster Italię. Alij sicci: ut Corus & Vultur. Alij niuales: ut Aquilo & Septētrio. Grādines Septētrio iportat, & Corus. Æstuosus Auster. Tepidi Vulturnus & Fauonius. Saluberrimus aūt oium Aquilo: noxius Auster & magis siccus. Vētus aūt est (ut qdā diffiniūt auctore Sene.) aer fluens in unā partē: qa nunꝗ aer tā immobilis est: ut nō in aliqua sit agitatione. Victr. uero sic diffinit: Vētus aūt ē aeris fluēs unda cū icerta motus redūdātia. De uētis igr̄ multi scripserāt: ut Sene. in naturalibus. Veteres ꝗtuor tatū seruauere ꝑ totidē mūdi partes. Ideo nec Home. plures nominat. Mox āt posterior ętas octo addidit: rōne nimis subtili, & cōscissa. Sūt ergo bini in ꝗtuor cęli partibus. de qbus abūde li. 2. ca. 47. Pli. Victru. & Gel. (ut diximus) Se. in naturalibus: Ordo aūt talis est. ut poti⁹ inferioribus ꝗ supioribus ꝓrogātur: Platani Frōtonis clamant qd agant uenti &c. Sicq; ostēdit in ædibus Frontonis uaria quot die a poetis recitari. ¶ Quas torqueat umbras Aeacus: aliqui hunc locum simpliciter accipiunt. i. quæ de inferis scribantur: apud quos Aeacus iudex sit constitutus. Caterum ad id poeta respicit: qđ scribit Plato in Gorgia suo. sic enim inducit Iouē loquētem: Cōstitui tres alios meos iudices: duos quidem ex Asia: Minoem. s. & Rhadamāthum. unum uero ex Europa: Æacum. qui mortuos iudicabunt in triuio. ex quo portāt uię: altera ad beatorū insulas altera ad tartaꝝ. & Asiaticos quidē Rhadamanthus iudicabit. ab Europa igitur qui uenerint Æacus. Minoi autē committā: ut iudicet si quid alijs occultum existat: ut sic iustissime procedat iudicium: rectaq; sit animaꝝ transmissio. Ait ergo poeta sibi notum esse ex frequenti poetaꝝ recitatione: Æacum iudicem esse apud inferos: qui animas europeas iudicet tn̄. ¶ Torqueat: iudicet, & puniat. Ouid. Noxia mille modis lacerabitur umbra, tuasq; Æacus in pœnas ingeniosus erit. ¶ Vnde alius furtiue deuehat aurū pelliculæ. i. expeditionem Argonautarum uidelicet unde Iason aureū uellus sustulerit. Cuius rei historia nota est ex Diodoro in. 5. Strabo autem li. 11. aurei uelleris fabulam sic interpretatur. Apud Colchos torrētes deferre aurū quod barbari perforatis tabulis, pellibusq; uillosis excipiunt: unde fabulæ ortum est figmētum. De Argonautis autē apud latinos scripsit Vale. Flac. apud Gręcos uero Orpheus prius mox Apollonius. ¶ Furtiuæ: hoc est quę furtim & inscio Æeta subrepta fuit. Nam furtiuū appellamus qcquid furtim surripitur. unde Pli. lib. 19. cap. 7. sic scribit: Rutam furtiuam tantam prouenire fertilius putauit: sicut apes furtiuas pessime. ¶ Quantas iaculetur Monychus ornos: pugnam dicit quę fuit inter Lapythas & Cētauros populos Thessaliæ: quę historia ita se habet. Cum enim (ut diximus in Achilleida) Perithous Hippodamiā duxisset uxorem: circumuicinos populos, omnesq; Deos cōuocauit ad nuptias ꝑter Martē. Quare indignatus cētauros iam mero calefactos ad rapiēdam Hippodamiā concitauit aduersus Lapythas: eo certamine ferant Centauros deletos fuisse. Sed hoc ueritas habet. Centauros (ut scribit Stra.) aut funditus a Peritheo deletos fuisse: illoꝝ agro prorsus desolato: aut ipsarum nomine gētium, nusquā amplius existente: nec tali eorum conuentu perdurante: si quid tamen adhuc restat adusnatum, mentione non insignim. ¶ Monychus: nomen est proprium Centauri. Ouid. Fecerat attonitos nouares, heu dedecus ingens Monychus exclamat. Luca. Aut te iactantem Monychon ornos. dictio est composita. μόνος enim solus dicitur: & ὄνυξ unguis. equinos enim pedes Centauri habuisse feruntur. Home. autē sæpe dat hoc epitheton equis: ꝙ solidis sint ungulis & non fissis. ¶ Ornos: Orni arbores sunt quæ maxime in montibus proueniunt. Virgil. Cantando rigidas deducere montibus ornos. ¶ Frontonis platani:

Margin notes: Ventorū natura — Tres iudices apud inferos — Veritas, fabulæ aurei uelleris — Fronto

partem posuit pro toto: idest ędes Frontonis. Hic est ille Fronto de quo & Mart. Vota tui breuiter si uis cognoscere Marci Clarum militię Fronto, togæq; decus. Militauit sub Tito in euersione Hierosolymorum. nam unus fuit ex libertis & amicis eius: de quo multa Iosephus lib. 7. de bello iudaico. Frontonum cognomina a Fronte sunt dicta: sicut Capitonum a capite. auctor est Cice. in primo de natura Deorum. Est autem sensus: In ædibus Frontonis quotidie poetę aliqd recitāt ita: ut tota domus quotidie assiduis clamoribus resonet: ac ꝑ hoc sciat quę a uarijs poetis tractētur. Nā nobiles Romani ædes suas recitantibus cōmodabāt. unde & alibi: Maculonus commodat ędes. Et Cor. Tacitus de claris Orato. loquēs de poetis sic scribit: Nam & domū mutuatur: & auditoriū extruit: & subsellia cōducit: & libellos dispgit &c. Per Platanos aūt ædiū luxū & magnificētiā ostēdit. Platanus enim umbrę gratia ex alieno petebat orbe. tam late enim rami uagabātur: ut etiā in scānis patulis arboris epularentur quindecim conuiuæ: adsistentibus etiam ministris: umbræ causa alebatur. unde illud Virgil. in. 4. Georgi. Iamq; ministrantem platanum potantibus umbras. Tantumq; honoris postea increuit: ut uino infuso enutriretur: compertum maxime id prodesse radicibus. quod primus excogitauit Hortensius. Lege Plin. lib. 12. cap. 1. A Platano est possessiuum plataninus: sicut a balano balaninus. ¶ Marmora conuulsa: quæ assiduo recitantium clamore ex parietibus conuelli: & labefactari uidentur. Nam potētiorum parietes marmorum crustis integebantur. Sene. ad Lucilium: Vt parietes adrectis transmari marmoribus fulgeant. & alibi ad eundem: Quid loquar marmora: quibus templa: quibus domus fulgēt. Primus autem fuit Mamurra Formianus præfectus fabrorum Cesaris in Gallia: qui Romæ crustis marmoreis parietes domus suę in monte Cęlio operuit auctor Plin. libr. 36. cap. 6. ¶ Clamant: resonant: reboant. ¶ Columnæ ruptæ: ita dictum ut illud Virgil. Et cantu querulæ rumpunt arbusta cicadæ. & illud: Fregit subsellia uersu. & illud: Soluentur risu tabulæ. ¶ Assiduo lectore: assiduo lectoris & recitatoris clamore. ¶ Expectes eadem: cum Indignatione legendum, ꝙ non solum docti scribant sed etiam indocti iuxta illud Horatij: Scribimus indocti, doctiq; poemata passim. ¶ Et nos ergo manum: sensus est: Cum docti inquit & indocti scribant: possumus ergo & nos scribere: cum & grammaticem, & rhetoricem didicerimus. Erit autem ordo Ergo & nos scribemus: manum enim ferulæ subduximus: & consiliū dedimus Syllæ. Potest etiam alius esse sensus ut sit: Ergo & nos iam grammaticem & rhetoricen didicimus: ut sileamus, & nihil scribamus: cum omnes, & docti, & indocti pariter scribāt: ut omnino sensus sit nimia indignatione intercisus. Estq; legēdum ea Interrogatione: qua contrarium uidemur uelle facere, quasi dicat num didici grammaticem & rhetoricen: ut sileam & nihil scribam: ut omnino hæc extrinsecus subaudiamus. Et ita dictum est: Et nos ergo manū sicut illud impune ergo mihi. ¶ Ferulæ subduximus: idest subtraximus: ac per hoc iam a grammaticis eruditi recessimus, ita didicimus, ut subducere manum liceret. ¶ Ferulę: uirgę qua manus puerorum feruntur. de qua Columel. Nec manibus mitis ferulas: nec cruribus æque. & infra: Capparis, & tristes hinulæ, ferulæq; minaces. Martia. sic in apophoretis: ingratæ nimium pueris, gratæq; magistris. Est autem infirmissimum uirgultum fœniculo perquam simile. unde Plin. lib. 13. cap. 22. Folijs fœniculo, inani caule, natura eadē quæ anetho, & fructu similis. De hac multa & Theophra. Nulli (auctore Plin.) fruticum leuitas maior ꝗ ferulæ. ob id gestata baculorum usum senectuti præbet. ¶ Consilium dedimus Syllæ: ostendit (ut diximus) artem oratoriam se etiam didicisse: in qua cū uersaretur, sępe exercitationis gratia suasorias declamauit. Nam in scholis suasoriæ tractandæ proponebantur adolescentibus. Deliberat Agamemnon: an Iphigeniam imolet, negante Chalcante nauigari posse. Item deliberant Athenienses: an trophea persica tollant, Xerse minitante rediturum se, nisi tollerentur. Deliberat Cicero an promittente salutem Antoni. orationes suas comburat. Item deliberat Sylla an deponat dictaturam promittente Senatu impunitatem. Ait igitur Iuuena. talem declamando suasoriam suasisse Syllæ

Margin note: Ferula

ut dictaturam deponeret. nam dare consilium Syllæ est suadere.
Quint.lib.3.Cũ Cice.dabimus cõsilium:ut Anto.roget.Privatus
ut altum Dormiret citra periculũ:hæc erat ratio suasionis: ut depo
sita dictatura,quã sibi ipse ad centũ & uiginti annos asciuerat:tanq̃
grauissimis solutus curis altius dormiret. Nã Sylla cũ imperiũ eius
rogatione Sulpitia trãsferetur ad Mariũ:indignatus ex Asia i Italiã
reuersus est: & ante urbẽ aduersariorũ septuaginta amplius millia
ad portã Collinã occidit. Ingressus urbẽ q̃tuor millia inermiũ nulla
seruata fide in uilla publica interfici iussit. Marij cineres erutos i Ty
berim ꝓiecit. Post tantã hãc crudelitatẽ ꝑ summũ animi &corporis
cruciatũ expirauit Puteolis:cũ dictaturam deposuisset. morbus aũt
quo cõsumptus est,phthiriasis est appellatus.i.pedicularis ἀπὸ τῶν
φθειρῶν:quos pedes & pediculos uocamus: corpore seipsum erodẽ
te & suppliciũ sibi gignẽte:unde est illud Sereni: Sylla quoq; infelix
tali languore peresus Corruit: & misero se uidit ab agmine pasci.
Quã fœditatẽ ne uisentes intelligerẽt:somno dissimulabat. De quo
Pli.ita scribit lib.7.Age nõ ex tus uitæ eius oium ꝓscriptorũ ab il
lo calamitate crudelior fuit:erodẽte seipso corpore: & supplicia sibi
gignẽte:q̃d ut dissimulauerit:& supremo somno eius,cui imortuus
quodãmodo est:credamus ab uno illo inuidiã gloria uictã:ad qđ
poeta uideť alludere:cũ ait:Vt altũ Dormiret:eo genere morbi ostẽ
dit Pli.li.7.ca.52.& Apuleius.3.Floridoꝝ: Pherecydẽ cironis pro
fariæ auctorẽ cõsumptũ esse. Alemã ẽt:ut docet idẽ Pli.li.11.c.34.
ex clarissimis grẹcię poetis eadẽ infirmitate obijt.Priuatus:deposi
to imperio.Dormiret altũ.i.ꝓfundo somno.Hora.Ter uncti trãs
nato Tyberim somno: q̃bus est opus alto.Stulta est clemẽtia:an
tipophora est:q̃si aliquis dixerit chartã nõ esse ꝑdẽdã: & ipse rñdeat.
Stulta est hęc clemẽtia.i.stulta & ridicula est benignitas tanti facere
ti modicã chartæ iacturã. & ita extenuat nõ sine summa animi mo
destia uires ingenij sui:q̃si sciat paucos fore a q̃bus opus suũ legať.
Mart. Scribere uersiculos miseras & ꝑdere chartas.Clemẽtia aũt ꝓ
prie ẽ lenitas supioris aduersus iferiorẽ:& tẽperãtia ai i ꝑtãte ulciscẽ
di. auctor Sen.Perituræ:q̃ scio pituras: cũ nemo lecturus sit carmẽ
meũ.Cũ tot ubiq; Vatib⁹ occurras:cũ tã multi poetę passĩ scribãt.
ASCen. ℭ PLATANI.i.arbores illæ a latitudine dictæ. & ꝑꝑ umbras
cõsitę.Frõtonis:illius doctissimi,ad quẽ poetę ꝯueniebãt. & quo se
ẽt A.Gel.ꝯuenisse testatur.q; ꝑ &.marmora.i.podia marmorea. cõ
uulsa:hyꝑbolicos dicit.i.exhausta & cauata frequẽti reuerberatio
ne uocis recitãtiũ. & colũnæ marmoreæ in hortis illius deãbulacrũ
faciẽtes.ruptę assiduo lectore.i.recitatore. uel tritæ a lectore:q̃ car
mina affixa legeret.clamãt.i.referũt & indicãt semꝑ q̃d uẽti agãt.q̃s
umbras.i.aias Æacus filius Iouis & iudex Ifernalis torqueat. & uñ
.i.a quo loco:q̃a a Colchoꝝ isula alius:uidelicet Iasõ deuehat.i.sub
uehat. &capsula auferat auꝝ pelliculę furtiuę.i.aurei uelleris furtĩ su
blati. &q̃tas.i.q̃ magnas.ornos.i.tales arbores. Monychus.i.ille cẽ
taurus hñs ungulas pedũ solidas more equoꝝ.iaculetur.i.proijciat
i hostẽ.Expectes.i.expectare posses. eadẽ.i.easdẽ fabulas iã dictas
a sũmo & mĩnimo poeta. Quia ut dicit Hora.in epist. ad Augustu.
Scribimus indocti,doctiq; poemata passim,& in poetica: Qui uer
sus nescit tñ audet &c.Ergo cũ ita sit ꝙ oẽs scribãt. &.i.ẽt:nos sub
duximus.i.supposuimus secundũ Mãcinellũ:uel subtraximus secũ
dũ alios. ferulæ.i.ligno ex ferula:quo p̃ceptores triuiales feriũt ma
nũ.i.secũdũ Mãcinellũ.nos tulimus & ꝑpessi sumus ferulas: ut grã
maticẽ disceremus.uel nos(ut Calderinus sentit) metu uerberꝝ sub
traximus ferulæ manũ. ꝙ minus placet:q̃a dischol & a studio auer
si manũ sic subtrahũt. uel secũdũ Georgiũ:q̃ argute sentit:subtraxi
mus ideo q̃a iã i ludo grãmatico emeriti:& satis eruditi nobis uide
bamur:qđ maxime ꝯtextui quadrat. uult.n.dicere se grãmatices pe
ritũ euasisse. & nos dedimus Syllę dictatori consiliũ. ut priuatus.i.
abiẽs a dictatura. dormiret altũ.i.ꝓfundo & quieto somno: hoc est
nos declamauimus sub rhetoricis: & ꝑuenimus ad summã ꝑfectio
nẽ.nã ꝑfectissimis auditoribus dabatur declamãdũ thema aliquod
in genere deliberatiuo summopere arduũ.quale erat: An cõducat
Syllæ deponere dictaturã: quã sic tenebat: ut rusticus lupũ auribus
tenẽs:nã neq; diu tenere poterat.Nullũ.n.uiolentũ est ꝑpetuũ:neq;
dimittere ꝓpter crudelitatẽ cõmissam. Vnde tot hostes sibi cõpara
uerat:ut priuato nihil tutũ foret. Est aũt profundũ nomẽ pro aduer
bio.s.ꝓfunde positũ.Cũ igitur occurras.i.quilibet occurrat:sicut &
ego.tot uatibus.i.tot poeticẽ profitẽtibus.stulta est clemẽtia parce
re chartis perituris.i. ideo nõ scribere:q̃a scripta tua pereãt:ut Mãci
nellus sentit. uel potius perituris etiã si nihil scripseris. Nulla.n.inui
dia aut impietas est chartas uetustate & carie perituras scriptis:licet
nõ sane cõditis occupare. Hæc de textu,redeamus ad ampliorẽ ex

planationẽ.Nota magis nulli: hiperbole est. Nihil.n.notius cuiq̃
esse solet domo sua:& tñ sibi notiorẽ dicit lucũ Martis ꝑ quẽ oẽm hi
storiã romanoꝝ intelligit. Est aũt lucus silua incędua.i.quę cędi aut
amputari ob religionẽ nõ potest. In locis.n.religiosis: aut ꝑꝑ sepul
turã:aut ꝑꝑ numina uisa gẽtiles lucũ faciebãt: quẽ quidẽ a cõtrario
sensu a lucẽdo dictũ putãt eo:ꝙ minime luceat.alij a luce numinis:
q̃a nullus lucus sine numinibus credebať:nec tẽplũ sine luco fiebat
Lucus aũt Martis uarie exponiť. Nã erat lucus Martis dictus locus Lucus
ille ubi Romulus asylon ꝯstituit.ut Asconius Pedianus asserit.Erat Martis
p̃terea lucus Martis (ut dicit Varro)i uia Appia Romę iuxta tẽplũ
Iunonis lucinę:q̃ uel a luco illo:uel ab eo ꝙ uenientibus in lucẽ p̃est
Lucina dicta est:approbãte Ouid.in.2.Fastoꝝ sic: Gratia Lucinæ
dedit hęc tibi noia lucus: Aut ꝙ principiũ tu Dea lucis habes. Est
p̃terea lucus Martis. ubi Remus & Romulus filij Martis a lupa nu
triti sunt.ut Liui.in.1.ab urbe cõdita late declarat.& Vir.in.1.Æn.
tãgit sic: Donec regina sacerdos Marte grauis geminã partu dabit
Ilia prolẽ. Quã historiã sic ꝯstrinxit Iustinus lib.43. Post multos Al
banę urbis reges ad postremũ Numitor, & Amulius regno potiti
sunt. sed Amulius cũ in ætate potiorẽ Numitorẽ opp̃ssisset, filiã eius
Rheã i ꝑpetuã uirginitatẽ:ne q̃s uindex regni sexus uirilis ex gene
re Numitoris oriretť,demersit:abolita iniuria specie honoris: ut non
dãnata:sed sacerdos electa uideť. Igiť inclusa in luco Marti sacro
duos pueros:incertũ stupro an ex Marte cõceptos,enixa est. Quo
cognito Amulius multiplicato metu ꝓ euẽtu:duos pueros exponi
iubet: & puellã uinculis onerat:ex quorũ iniuria decessit.Sed futura
origini romanæ ꝓspiciẽs pueros lupæ alẽdos obtulit:q̃ amissis ca
tulis distẽta ubera exinanire cupiẽs,nutricẽ se infantibus p̃buit.Cũ
sæpius ad puulos ueluti ad catulos reuerteretť:rẽ Faustulus pastor
animaduertit: subtractosq; ferę inter greges pecoꝝ agresti uita nu
triuit. Martios pueros fuisse:siue ꝙ in luco Martis enixi sunt:siue ꝙ
a lupa:q̃ i tutela Martis est nutriti:manifestis argumẽtis creditũ est.
hæc ille & plura alia. Sũt tñ q̃ credãt Faustuli uxorẽ meretricẽ fuisse
& lupã uocatã:sicut nos locũ meretricũ lupanar uocamus: sed lon
gũ esset singula ꝓsequi. Æolus rex uentoꝝ dictus putať,q̃a cũ(teste Æolus
Varro.) apud nouẽ insulas Sicilię:& Italię ꝓpinquas tp̃e belli troia
ni regnaret:ex cõsurgẽtibus nebulis futuros uẽtos ita ueridice p̃di
cebat:ut eos a rudib⁹ sit creditus i sua ꝑtãte habuisse. Pli.li.2.c.43.
aũt dixit eũ uẽtoꝝ rõnẽ inuenisse. Sũt q̃ cęsa silua dicũt eũ mare ui
cinũ uẽtis exposuisse:& ob id dictũ uẽtis imperasse. Certũ est eas re
giones uẽtos generare plurimos:sicut Ætnã, Siciliã, Vulcani antrũ Vulca
fulmina.nã uapores pingues & sulfureos exhalãt. Vulcanũ aũt fa nus
bricare Ioui fulmina ob id fingiť. Quid agãt uẽti:sic ostẽdit Geor.
Val.i.quos uoluat turbines cetæ:q̃a alij pestilentes sunt ut Auster. Venti
alij aquas in glaciẽ cõuertũt ut Boreas.alij arborũ & seminũ fœtus
educũt ut Zephyrus.hæc & id genus alia apud Arist.in libris me
theoroꝝ legas.Motus aũt huius cã prima & p̃cipua sunt stellę & pla
netę:sicut Iupiter:q̃ mouet a septẽtrione salubres uẽtos: Sol ab oriẽ
te:Luna ab occidẽte: Mars a meridie.Signa quoq; uẽtos pariũt.nã
tria signa quę hñt calidas qualitates:q̃ ignea triplicitas appellãtur:
Aries: Leo: Sagittarius oriẽtales mouent uentos. Altera triplicitas:
Taurus: Virgo:Capricornus terrea:uentos excitat meridianos: quę
qualitates habet frigidas & siccas. Tertia qualitates calidas & hu
midas habet: aeria ab hoc appellata: Gemini: Cancer: Libra occi
duos. Tria uero reliqua signa,quę dicuntur aquea triplicitas: quali
tates habent pituitosas, uentosq; exuscitant septemptrionales. Æa Æacus
cus Iouis & Æginę filius:qui ex Endeide Chironis filia Thelamonẽ
& Pelea habuit.tantę dum uiueret fuisse dicitur iustitię:ut apud in
feros animaꝝ creditus fuerit a Plutone delectus iudex.unde Hor.
Quã pene furuæ regna Proserpinæ: Et iudicãtem uidimus Æacum
Socrates apud Platonem Iouis dicta referens:Ego igitur inquit:ut
pote qui ante uos hoc pręuiderim cõstitui iam meos filios iudices
duos quidem ex Asia:Minoẽ & Rhadamanthum.unũ uero ex Eu
ropa:Æacum.hi ergo posteaquã mortui fuerunt:iudicabunt in pra
to quodã:ibiq; in triuio:ex quo geminæ extant uiæ.altera quidem
ad tartarum.alia uero ad insulas beatorum.& asiaticos quidẽ Rha
damãthus.eos uero q̃ ab Europa uenient Æacus iudicabit. Minoi
uero ad id munus iniungam:ut ipse dijudicet si quid alijs ambiguũ
fuerit:ut iustissime procedat iudiciũ: recteq; fiat transmissio animo
rum.In Socratis uero apologia addit etiã Triptolemũ inquiẽs: Qui
illic iudicare perhibẽtur:Minos, Rhadamanthus, Æacus, Triptole
mus. Hæc omnia Geor.Val. Errat ergo Seruius, qui Europæ filios
dicit:quod tñ Diodoꝝ Siculũ asseruisse Landinus affirmat. Stra.di
cit Rhadamãthũ antiquissimũ Cretę regẽ fuisse: & primum legibus cᵹno:3
Cretenses

Cretēses instituisse. Cuius imitator Minos deinde extitit, fratremq; habuit: ex huius imitatione Rhadamāthum appellatū. Sunt q horū triū officia diuidāt: & Rhadamātho inquisitionē attribuāt. Iuxta illud. 6. Æneī. Gnosius hæc Rhadamāthus habet durissima regna: Castigatq;, auditq; dolos, subigitq; fateri. Quæ quis apud superos furto lætatus inani Distulit in seram cōmissa piacula mortē. Minoi

> Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo,
> Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
> *Si* vacat,& placidi rationem admittitis, edam.

iudiciū. unde Hora. Cū semel occidens, & de te splendida Minos Fecerit arbitria. Æaco uero executionē: Vnde hic quas torqueat umbras. Sed Valla exponit. i. q̄s iudicet. & Horat. dicit iudicantē uidimus Æacū. Oēs nimirū sunt iudices. Quod ideo fictū reor: q̄a credebant idē studiū & exercitiū fore defunctis: qđ fuit uiuentibus unde. 7. Æne. Quæ gratia curruū, Armorūq; fuit uiuis: quæ cura nitētes Pascere equos: eadē sequtur tellure repostos. Quia ergo optimi dū uiuerēt iudices erāt: tales nūc quoq; fingūtur.

Monychus Monychus apud Lucanū nō dicitur ornos iaculatus: sed Rhætus. dicit. n. li. 6. Aspectāte Pholeos frangentē Monyche saxa: Teq; sub ęthęo torquētem uertice uulsas Rhœte ferox quas uix Boreas īuerteret ornos. Oēs autē centauri possent dici Monychi. i. unius uel solidi unguis: quia finguntur a patre media sursum uersus humanā effigiē habere: & deorsum equinā: qđ ideo fictū est: q̄a sunt populi Thessaliæ, qui primi in equis cōspecti de longe uidētibus partim hoīes: partim equi uidebātur. Tāgit aūt poeta breuiter quę a poetis fere describi solēt ut maris tēpestates quas agūt uēti. sicut Virg. 1. Ænei. Aut nauigationes. Vnde alius furtiuæ deuehat aurū Pelliculæ. Aut inferoꝝ pœnas. sicut Virg. in. 6. Vnde hic quas torqueat umbras Æacus. Aut bella. sicut Virg. in sex ultimis libris. & ideo hic Quātas iaculetur Monychus ornos: quas in bello cōtra Lapythas iaculatus est. Aut mirabiles reꝝ ortus. Vnde hic.

Ferula Nota magis nulli &c. Ferulæ manū subduximus: qđ sit subducere expesuimus. Ferula aūt uti pręceptores triuiales testatur Columel. dicēs: Ferulæq; minaces minātur. n. scholasticis. & Martia. Testesq; ferulę sceptra pędagogoꝝ. Ingenui tñ uapulabant pellibus anguillarū: ut auctor est Pli.

Sylla Syllæ historiā sic quoq; colligit Geor. Val. Sylla gētis patriciæ. i. de patrib᷒, seu senatoribus ortus usq; ad quęsturę suę initia uitam libidine: & uino comquinatā continue produxit. postea Iughurthæ cathenas iniecit: Marium superauit. Cinnę dominatum fregit: Sulpitium proscripsit: Seruum Sulpitij, qui dominū prodiderat de Tarpeia arce p̄cipitari iussit: Mithridatē compescuit: eūq; ex omni Europa: & Eubœa reppulit: & intra auitū regnū coegit. Pugnauit ante urbē ad portam Collinā: ubi Romanorum octoginta millia fusa dicūtur. Mox urbē ingressus: quatuor hoīum millia: quę se ei dederāt: nulla fide seruata inermia bellator. strenuus occidit. Plurimi quoq; tūc in sontes & qui eius sequebātur nutū: occisi sunt ab hoc naturæ efferato mōstro. Hos quidā supra nouem millia fuisse tradunt. Deinde infamē illam proscriptionis tabulam producit: qui octoginta hoīum millia quidā scribunt continuisse. Secunda inde tabula quingētos dicitur habuisse. M. Marium. Caij fratrē necari iussit oculis prius effossis: & deinde mēbris minutim amputatis: Carinatē Marij prętorem iugulauit. Tāta deniq; cædes facta: non ut urbs modo ipsa sed & cūcta Italia illius cruēta rabie ac peste, tremendoq; furore sanguine inundauerit: fortis ad uitia: & ad secura facinora satis strenuus. Fides ei nulla: nullus Dei timor: nullaq; clemētia. Quatuor legiones mariarię partis fidē eius fluxam & uanā secutas trucidauit: misericordiā, quæ in ipso nulla erat, frustra implorantes. Quinq; pręnestinorum millia fide prius data trucidauit: & spargi per agros iussit: ut iacerēt insepulta. Quin & aduersus fœminas distrinxit enses. Multorū uirorū abscissa capita ad se iussa deferri spectauit illudens. Caij Marij cineres eruptos sparsit in Tyberim. Sed tādem Dei in se iram sensit ultricem. Cū enim dictaturā: quā sibi asciuerat deposuisset: laruis uexatus sæpe nocturnis est e lecto aliq̄ñ tractus in pauimētum: eūq; aliq̄ñ in sublime eleuatum: in terramq; demissum a laruis: semineccem famuli in lectū reportarunt: ac tandē spiritum rabie ac eruore plenū (ut scribunt quidā) uomuit. Alij uitæ exitū fuisse adhuc atrociorē scribūt: erodente. n. se corpore & supplicium gigente cæcis & calamitatis multoꝝ uermiculis: quos pediculos dicimus: ferunt absumptum. ēt Sereno docēte sic: Sed q̄s non pareat Pherecydis fata tragœdi: Qui nimio sudore fluens animalia tetra Eduxit turpi miserum quæ morte tulerunt. Sylla quoq; infelix tibi languore peresus Corruit: & fœdo se uidit ab agmine uinci. Hoc de uita & morte eius Georgius. Ne quis autem tardiusculus credat Iuuenalem dixisse ueraciter Syllæ uiuēti consiliū: ut dictaturā deponat: sciat. xiii. imperatores inter Syllam & Iuuenalem fuisse: neq; uult dicere qđ pro themate ficto declamauit. i. exercuit ingenium suum in scholis rhetorum: qui artem rhetoricā docebant argumentādo pro utraq; parte: probādo. s. modo quod utile esset deponere, modo quod inutile. Si hęc uerba non intelligis lector, nihil intelligis. Dici autē difficillimū esse thema: propterea qđ neq; satis commode tenere poterat dictaturā: neq; dimittere: erat autem dictatura summus magistratus: summaq; dignitas post eiectos reges supra consules: p̄tores: tribunos equitū: unde imperatores orti: qui perpetuam dictaturam occupabat. Dicta autē est eo q̄ ea dictamine nullo obsistēte oīa gerebat dictator. Quod aūt dicit: Priuatus ut altū Dormiret. alludit inquit Calderinus ad historiam. nā (ut Pli. scribit) pedicularē morbū in quē incidit Sylla: somno dissimulabat, ne adiret licet Sylla morbo pediculari interierit, tamen altum dormire, ut hic significat, non potest ad hoc accommodari. Valla dicit q̄ profundior in paupere somnus est. Vnde Statius: Inuitat tenues ad dura cubilia somnos. Lucanus: In quoꝝ pectora somno Dat uires fortuna minus. Chartę. i. libro ex chartis. Dicitur aūt græce hic chartes: latine hæc charta. Sunt. n. pluscula noīa alterius generis apud græcos, q̄ apud nos sed fere terminationē mutāt: ut chatara cta: catapulta: margarita: charta: cęra: amphora. Panther & lynther q̄ nos fœminina, ipsi masculina proferūt, sed & antiquoꝝ plurimi apud nos hic lynter dixerūt: Probo & Capro testibus. Frequēter aūt secūda p̄sona p̄ quauis ponitur. ut. 4. Ænei. Migrātes cernas. i. q̄libet cernat. & hic occurras. i. q̄libet occurrat. uel cū ego occurrā. uel loqtur de se: q̄si de alio: cum o tu Iuuenalis occurras. sed primus modus placet.

❡ CVR tñ hoc potius: rōnē affert: q̄re potius Satyrā, q̄ aliud poematis genus sit scripturus. ordo aūt erit & sensus: Edā. i. dicā & manifestabo, cur tñ potius libeat mihi decurrere hoc cāpo. ❡ Hoc cāpo. hoc genere poematis satyrici: sumpta metaphora ab ijs q equos & currus agūt p̄ spatiosos cāpos. ❡ Magnus alūnus: periphasis est Lucilij: q ex Arūca Rutulorū ciuitate natus: primus apud latinos scripsit Satyrā: In eo mira fuit (ut docet Quint.) eruditio & libertas: atq; inde acerbitas: & abūde salis. natus aūt est anno anteq̄ Carthago īditionē Romanoꝝ p̄ Scipionē redacta est: mortuus quo anno Furius Bibaculus poeta natus est Cremonę: & Cymbri supati sunt a Mario. ❡ Alūnus: is p̄prie dicit q alitur: Plin. Italia alūna oium terraꝝ, eadē & parēs. Ouid. Pax nutrit Cererē pacis alūna Ceres. Non ignoro ab diuo Augu. nominari Iouē alumnū: q̄si q oia alat. Pli. itē lib. 24. ca. 17. passiua significatione posuit sic: Alba deinde Adamātidē, Armenię, Capadocię q; alūnā. Verū apud auctores tali significatione: aut nunq̄ aut rarēter inuenias: unde fallūtur q putāt Italiā dictā alumnā a Plinio q̄ alat: cū hoc dicat Italiā tanq̄ filiā ab omnibus terris alimenta accipere: eandēq; tanq̄ matrē omnibus p̄bere. sed cū hoc lōge clarius sit q̄ a nobis indigeat explicari, plura nō addemus. ❡ Flexit equos: p̄stat in trāslatione: q̄a dixit cāpo. equos ergo. i. stilum suū. ❡ Si uacat: si otiū est audiendū. Dicimus. n. mihi nō uacat per impersonale. i. otiū non est. Et ego uaco. i. otiosus sum. & habes otiū. Seneca: Nō uacat mihi uerba dubie cacētia consectari. Et paulo inferius: Nō uaco ad istas ineptias: ingens negociū in manibus est. Vaco itē capitur p̄ operā do. ut Cic. uacat diligenter studijs liberalibus. Item usurpatur pro careo: ut Ego uaco culpa.

❡ CVR tamen &c. Hæc est tertia pars principalis huius Satyræ: in qua auctor ostendit causam cur potius satyram q̄ alia quauis rē scribere uelit: & ea est quod multa uideat in hominibus uitia: quoꝝ plurima enumerat: quæ potius exagitāda cōcludit, q̄ tabellas sectādas. Ordo est: Tamen o uos auditores: satyrici enim quasi uerbi diuini declamatores: quos prædicatores uocāt ad populū loqui se fingūt. unde & sermones Horatij dicti. igitur tamē. i. tametsi iam exploratum est quod debeā uelle scribere: & qđ sciā: & quod possim scribere: tamē quia nō ꝯstat quid mihi potissimū scribēdū sit. o uos auditores mei si uacat. i. si otium uobis sit. & si uos placidi. i. beneuoli admittitis rationē quā daturus sum, ego edā. i. expresse dicam. Cur. i. qua ratione: quaobrem libeat sup. mihi decurrere. i. me exercere potius in hoc campo. i. in satyrica palæstra: per quē magnus alumnus Aurūcæ uel Aruncę. i. Lucilius princeps satyræ nouæ in Aurunca parte Italiæ altus: ut plures intelligunt. flexit equos sup. suos. i. exercuit uires ingenij sui. de hac metaphora postea dicam. Potest autē hyperbati sequentis ordo esse: difficile est satyram nō scribere.

Margin notes (right): JOAN. BRIT. — Lucilius — Alūnus — Vaco — ASCen.

meis humētibus:eă interea nihil prędolore potui scribere.

Apud eundem in eodem leguntur quinq; illa carmina: Cur magis incessat superos. quorum sensum ita explicamus:Poeta ostendit non minore se afici dolore amisso patre, q̄ aut mater,quæ amisit filium, aut uxor quæ iuuenem maritum. leguntur que cum interrogatione. Cur magis incessat superos idest de Diis conqueratur, & contutio afficiat, q̄ ego? Liceat. i. si liceat,si non retineatur.

In eodem sic legitur:Et phrygium silicem. In quo interpretes aiunt poetam intelligere de Hecuba,quæ conuersa fuerit in lapidem:sed cum hoc nullis auctoritatibus possit sustentari,arbitror intelligendum de Niobe:quæ(ut notum est)conuersa fuit in lapidem sipylum.fuit enim ex Sipylo urbe Meoniæ,quæ Phrygiæ contermina est.

In eodem legitur:Saltusq; ingressa utiles.Non formidata temeraria Chalcide Sappho:lege Leucade non Chalcide:referturq; ad historiam. Nam ad templum Acciacū, quod in sinu ambratio est,petra præcrupta esse ferebatur: unde qui se dimitterent in mare,amoris flamma leuarentur.id egisse Sappho scribit Strabo ex Menandri auctoritate,ideo temeraria q̄ se ex Leucade deiecerit.

Apud eundem in Epicedio in filium legitur:Mens flumine tanto Inferior.cuius loci sensus est:Mens, inquit, mea inferior tanto flumine idest quæ tanto infringitur fletu, & supatur:ac p hoc inferior:nihil reperit dignū quod cātet.

In eodem sic legitur: Infātem lingua nimium, salibusque proteruum.corrigo nimium.

Apud eundem in Epicedio in Glauciam melioris legitur Cum tibi quas uestes: quę non gestamina mitis Festinabat herus.Ego uero corrigo: Quas tibi non uestes, quæ non gestamine mitis Festinabat herus.

Item in eodem legitur:Hunc quanquam Hectoreos cineres,Troiamq; perosus Turribus e Phrygiis esset missurus Vlysses.corrigo flesset.

Item in eodem legitur:Desertas exutus opes:placet magis ut legatur:Desertas exosus opes.

Apud eundem in Epicedio pileti ursi legitur:Qualis bellis iam casside uisa.Parthenopeus erat:corrigo missa:ut sit qualis erat Parthenopeus in bellis casside missa pro demissa: hoc est deposita.

Apud eundem de lachrymis Hetrusci scriptum est: Et inferna regimē timet Aeacū urna.lego rigidū pro regimē.

Apud eundē de coma Earini legitur:Haud ullo concussum uulnere torpens De sexu trāsire iubet,corrigo: Haud ullo concussum uulnere corpus.

Apud eundem ad Claudiam uxorem legitur: Cui mite. solum trans æquora uectæ Ipse Dioneæ mōstrauit Apollo columbæ.lego Dionea columba:non Dioneæ columbæ.ut sit augurio columbæ.Constat enim Parthenopen secutam esse augurium columbæ.cum ex Chalcide delata est in Italiam.unde in quarto libro ad Iulium Menecratē: Tu ductor populi longe migrantis Apollo, Cuius adhuc uolucrem lęua ceruice sedentē Respiciens blande felix Eumelis adorat.

Aupd eundem in consulatu Domitiani: Mecum altera sæcula condes:Et tibi longæui reuocabitur ara parentis. corrigo Ara Terenti:ut dicat ipsum Domitianum uictorum tam diu:ut usurus sit alteros ludos sæculares,qui centesimo & decimo quoq; anno celebrabantur in campo Martio:in eo loco:qui Terentus dictus est:ubi ara fuit Diti & Proserpinę consecrata.De quibus Valerius lib.secundo.& Festus Pompeius.

Apud eundem in Epulo Domitiani legitur: Non centū insigne columnis:Sed quantæ superos, celumq; Atlante remisso Sustentare queante, super hoc uicina Tonantis Regia.ubi duo corrigimus.ut legamus:Quante superos: nō quam te.In Plautū.Et stupet:ubi scriptū est super.

Apud Plautum in Captiuis legitur: Nam hoc pene iniquum e comico coragio:conari desubitontos agere tragœdiam.ubi commentatores male locum intelligētes alii exponunt desobitontos unam esse dictionem,eamq; ucte rem.alii alia multa deliramenta astruunt.nos uero corrigimus:Conari de subito nos:ut duæ sint dictiones desubito aduerbium:& nos pronomen. ut sit sensus: Hoc pene iniquum est nos conari de subito agere tragœdiam e comico coragio:hoc est statim ex stilo comico transire ad tragicum.Desubito ergo legendum est & nos:ut fiat distinctio dempta literat.Nec mirum aut una tantum literæ interpositione,aut immutatione,aut ademptione præclara hominum ingenia plerumq; defatigari. Quā multi enim transuersi feruntur apud Amphytrionem in fine comœdiæ illic:Hec sola sarcam gestat mearum familiarium:ut nos in commentariis Iuuenalis super eo:Sarcophago contentus erit:docuimus legendum esse: Hæc sola iana mihi restat mearum familiarium.Occurrebant præterea multa alia apud ipsum auctorem,quæ ut mendosa castigaturus fu.ram.Verum cum Plyades noster,quem græce,latineque apprime doctum agnoscimus,id oneris suscepit:ut omnes eius comœdias solertissima diligentie recēleat:omnesq; uersus ad pristinam pedum legem reducat: ac ueluti totum auctorem in aliam iam imaginem conuersum reformet:multisq; adhibitis tum nouis,tum ueteribus exemplaribus iam plusquam tria millia mendorum ex eo sustulerit:cum noua etiam & mirabili commentatione:omnia mihi silentio prætereunda duxi: cum ipse omnibus cumulatissime sit satisfacturus.

Ad Lectorem.

Ector cum forte in manus absolutos commentarios sumpsissemus:eosq; transcursim legeremus:offendimus nō nullos ab impressoribus commissos errores:sed minutos tamen.Inter quos illi sunt.

In primo commentario ubi mentio fit de Victoria ut Colitur Pax,atq; Fides,Victoria,Virtus:scriptum est mutilato sensu:Eam enim filiam.Tu uero scribe:Eam enim filiam fabulantur Arcades fuisse Pallātis,qui fuit Lycaonis.

Et super illo Pensilibus plumis: Nec illud obstandum: corrige obstabit.

In secundo ubi de mollicie sacerdotum Mineruæ scriptum est:Malum & delicatorum.corrige Mollium.

In tertio scriptum est:Hæc tibi quæ torta uenerunt cō ditamenta.Tu distingue & corrige condita meta:ubi me/tam tortam uasculum intelligit:quo condita coctana mittebantur.

In sexto ubi de serpente argentea fit mentio: scriptum est mutilato & abscisso sensu: Dextra parte caput canis exoritur mansueta specie blandientis,pars uero læua certuicis.Tu adde:Rapacis lupi capite finitur, easq; formas animalium draco connectit uolumine suo,capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum: de quo dracone nunc poeta uidetur intelligere:eundem etiam serpentem in imagine Isidis extitisse docet Valerius Flaccus libro quarto Argonauti con:Aspide cincta comas, & ouāti persona sistro.

In undecimo scriptum est:Sonet enim areæ potentiorum aduersus rapinas.Tu corrige solent.

In tertiodecimo illic:Sed censes te nunc delicias ponendum extra conuiuia.corrige communia.

Item alibi:pannum inuenies positum pro pannis.

Item in undecimo scriptum est Tirynthis oppidum: tu corrige Tiryns.

INDEX

INDEX VOCABULORŨ OMNIUM IN MARGINE POSITORUM SỸM ORDINEM ALPHABETICUM.

Fuſcina

Sacra

INDEX VOCABVLORVM

FINIS.

Atyra carmen est (ut Diomedi placet) apud Romanos maledicum, ad hominũ uitia carpẽda, comoediæ priscę charactere compositum: a qua in hoc tantum differt, q; illa iam bicis, & eiusmodi uersibus constat, & personis itroductis nouę fere comoediæ par est: & uitia hominum cum denominatione cõtinet personarũ. In hac Satyra scripserunt, ut Laertius affirmat, Demetrius Tharsensis, & Menippus seruus, ut asserunt Apuleius & Gellius, Cuius libros M. Varro in Satyris secutus est & eas Menipeas appellauit. Hæc autem: idest Satyra in exametros assurgit libertate simplex, Neq; enim personas aperte nominat. Priscæ comoediæ princeps & inuentor fuit Susarion Megarensis Tripodiscius Philum filius: qui cum prauæ mulieri coniunctus esset: abeunte muliere in pompa Dionysiorum theatrum ingressus, quatuor cecinit carmina iambica: quæ sola ex omnibus eius scriptis extant: Audite populus Susarion: hæc dicit filius philini Megarẽsis Tripodiscius: malũ sunt mulieres: sed tamen o populares non ãdest inuenire domum sine malo, Sic enim prima comoedia scõma habebat apertum. Licuit itaq; aperte sic uituperare usq; ad tempora Eupolidis unde Horatius. Eupolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; poetæ: Atq; alii: quorum comoedia prisca uirorũ. Si qs erat dignus describi. q; malus, aut fur, Quod moechus foret, aut sicarius, aut alioquin Famosus multa cum libertate notabant. Sed cum poetæ abuti licentius stilo, & passim lædere ex libidine coepissent plures bonos: ne quisquam in alterum crimen infamię poneret: lata lege ꝑ Alcibiadẽ siluerunt, Ex prisca igitur comoedia, q̃ maiore lasciuit licẽtia Satyra, quę (auctore Quintiliano libro. x.) tota nostra est, manauit. In qua primus in signem adeptus laudem est Lucilius: qui quosdam (ut scribit Fabius) ita deditos sibi amatores habuit: ut eum omnibus poetis præferre non dubitarẽt: quãuis Horatius (nõ sine tamen suspitione æmulationis) cum in sermonibus suis lutulẽtũ fluere diceret: & aliquid esse quod tollere possis. Secundus post hunc Horatius. qui etiam Lucilio multo tersior, ac purus magis habetur: & ad notãdos mores magis præcipuus. Tertius Persius annumeratur: qui (iudice Fabio) multum & ueræ gloriæ, quamuis uno libro meruit. Quartus uero Iuuenalis habetur: qui & uetustate carminis & Satyræ dignitate seruata ita cõmẽdatur: ut si aliis omnino præponẽdus nõ sit, certe uel eis par habẽdus. Satyrã nomẽ accepisse a uariis causis scribũt, Diomedes grãmaticus, porphyrio, & Acron: idest a Satyra lance, quę inferta uariis, multisq; primitus in sacra inferebatũ: & a copia & saturitate rei Satyra uocabatur, Siue a lege Satyra, quæ uno rog atu multa simul comprehendit: q; scilicet & Satyra multa poemata comprehendantur: cuius Satyrę legis Lucilius meminit in primo: Per Satyrã ędilem factũ, qui legibus uiuat. & Sallustius in Iugurtha: Deinde quasi ꝑ Satyrã sentẽtiis exquisitis in deditionem accipitur. Siue a Satyris, q; similiter in hoc carmine ridiculæ res, pudendę q; dicuntur: quę uelut a Satyris Diis siluestribus proferũtur & fiunt: hocq; uerisimilius. Nam in comoedia prisca, quæ in uitia hominũ apertius (ut dictum est) inuehitur, salibusq;, & iocis absoluitur, Satyri introducti sunt Dii siluestres, & procaces iocularia & lasciua inter se iactantes. Hi sunt (ut auctor est Pollux) Satyrus canus, Satyrus impubis, Satyrus adolescens, & Silenus pater, atq; id genus personæ fictæ. A Satyris igitur itroductis Satyra noiata est: quod nomẽ hæc, quæ tota (ut diximus) nostra est, & ab illa antiquiore defluxit, accepit, seruauitq;. Hoc poematis genere Iuuenalis sexdecim scripsit Satyras. De Iuuenale uidetur intellexisse Quintilianus in. x. ubi ait. Sunt nos tractare nonnulli ingenio celebrem quorum fama in posterum clara & illustris emerget.

Iunii Iuuenalis Vita.

Vnius Iuuenalis, quibus parentibus natus fuerit, pro comperto nõ habetur. Ex Aquino oppido Volscorum oriundum fuisse docet ipse in fine tertiæ Satyræ: Et quoties te Roma tuo refici ꝑperãtem reddet Aquino, Temporibus Traiani Satyras suas scripsisse nemo, nisi parum peritus diffitetur. Nec audiẽdi sunt, qui existimarunt eum regnante Domitiano floruisse: cum is poeta scribente iam defunctus fuisset, Quod abunde satis ipse multis in locis indicat. ut illic in secunda Satyra: Qualis erat nuper tragico pollutus adulter. Nam cum ait erat nuper: planissime ostendit eum mortuum fuisse præterea in tam apertam eius reprehensionem uiuentis nõ insurrexisset, Et alibi i eadem Satyra: Cum tot abortiuis foecundam Iulia uuluam Solueret, & patruo similes effunderet offas. ubi intrepide demonstrat ab eo uiolatã fuisse fratris filiam: quod ne utiq̃ fecisset, si tunc temporis uixisset. Et alibi decessisse apertissime docet: Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem Vltimus, & toto seruiret Roma Neroni. Et alibi: Sed olim Prodigio par est in nobilitate senectus. Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantum. Quibus omnibus satis constat post mortem Domitiani poetam scripsisse. Qua uero ętate, quoue loco mortuus fuerit, cum certi nihil habeatur. aliis inquirendũ relinquimus. Nec aliis assentimur qui eum a Paride histrione, & delitiolo Domitiani in exilium actũ fuisse autumant, & ibi mortuum: deq; eo intellexisse Sydonium Apollinarem, cũ ait: Nec qui cõsimili deinde casu Ad uulgi tenuem strepentis auram Irati fuit histrionis exul. Neq; enim fieri potuit ut a Paride in exilium missus fuerit: cum Satyras suas (ut diximus) scripserit sub Traiano: & Paris gratia, & auctoritate tãtum ualuerit apud Domitianum. unde cum Sydonius, nec Iuuenalẽ, nec aliũ quenq̃ nominauerit: de quouis alio intelligere potuit.

Argumentum Satyrarum Iuuenalis per Antonium Mancinellum.

Prima docet Satyræ causas, formamq; libelli.
Qui simulant Curios Satyra patuere secunda.
Ex urbe Vmbritii digressum Tertia narrat.
Quarta quidem Crispinum odit, caluumq; Neronem.
Ganeo quæ tolerat parasitus Quinta notauit.
Sexta hæc insidias mulieres pandit abunde.
Septima demonstrat Romam nil ferre poetis.
Nobilis octaua propria uirtute uocatur.
Turpia qui tolerant Nona carpuntur auari.
Curæ hominum Decima, rerumq; libido notantur.
Arguit Vndecima uates conuiuia lauta.
Bissena arguitur Satyra captator auarus.
Tertia post decimam solatur damna dolentes.
In Decimaquarta dant praua exempla parentes.
Numina diuersa Ægypti Penultima monstrat.
Vltima militiæ felicis præmia narrat.

IOANNIS BRITANNICI COMMENTARIA IN SATYRAS IVVENALIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS. SATYRA PRIMA.

IN PRIMAM SATIRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Commune argumentum satyricis omnibus adeo exacte & plene describitur a poeta in hac satyra, vbi ait. Quicquid agunt homines, votum timor, ira, voluptas. Gaudia discursus nostri est farrago libelli, vt nihil sit preterea requirendum, quod sonantius totum hoc negocium assequatur atque exprimat. Praecepts vero satyrę argumentum est. Taxat ineptos poetas sui temporis enumeratione communium thematum & ad satyrā, vt pote ab illis magis alienum poema, & humanę vitę conducibilius se vertit, damnat muliebrem petulantiam, delatores, ignobilium hominum delitias, & eos qui vetularum patrimonia inguine mercabantur. Contra peculatores prouinciarum inuehitur. Contra prostituentes vxores, & auaros affectantes clientum studia quam minimo quo cunt dispendio Notat etiam sordidam diuitum in muneribus largitionem & accipientium minus decoram submissionem cum profusa aliquorum Luxurie. Vaticinatur similes indicat minores in eisdem vitiis versaturos cum nequeant deteriora edere facinora. Deinde praescribit quonam scribenda sint poetis qui malint tuti esse quam ueridici. Tandem concludit uelle in mortuos experiri cum in uiuos non liceat.

EMPER Ego auditor tātum? nunquam ne reponam
Vexat° toties rauci theseide Codri?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas?
Hic elegos? impune diē consumpserit ingens
Telephus? aut summi plena iam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, q̄ mihi lucus
Martis, & Æolis vicinum rupibus antrum

IOAN. RIT.

Emper ego auditor tantum? Temporibus Iuuenalis magna in urbe poetarum copia uigebat: q fere quotidie aliquid recitabant. Ad hos audiendos rogabantur & noti & amici. Vnde scribit Tranquillus Augustum recitantes benigne & patiēter audiuisse: nec tantum carmina & historias: sed & orationes & dialogos. Horatius item: Hic sponsum uocat: hic auditum scripta relictis Omnibus officijs, Hoc tamē multis molestum omnino erat: unde ē illud Plinij: Magnū prouentum poetarū annus hic attulit: toto mense Aprili nullus fere dies fuit: quo non recitaret aliquis. Iuuat me q̄ uigēt studia proferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent: tempusque audiendo fabulas conterunt: ac subinde sibi nunciari iubent: an iā recitator intrauerit, an dixerit praefationem, an ex magna parte euoluerit librum. Et paulo inferius: Nūc otiosissimus quisque multo ante rogatus: & identidē admonitus: aut non uenit: aut si uenit: quaeritur se diem, quia nō perdiderit, perdidisse. Idem etiā indicat Cor. Tacitus de claris oratoribus loquēs de poetis: Rogare ultro: & ambire coguntur, ut sint qui dignentur audire: & ne id quidem gratis. Poeta igitur ueluti audiendorū diuturna carminum alienorum molestia affectus erumpit: nō tñ tam audiendi fastidiū indicans suum, q̄ dis utinam ignauiam suam accusans: q ipse nihil adhuc scripserit: cū & ipse possit scribere. Sed cum uaria sint poematum genera, i quibus uersari possit. Satyram aut se uelle potius q̄ aliud genus poematis tractare: adhibita ratiōe: q̄ ampla sibi ad scribendū suggeratur materia. Principium igitur more satyrico ex abrupto fecit, ut Persius: O curas hominum. Horatius: Qui fit Mecoenas? ¶ Semper: hoc dicit cū ex nimio audiendi fastidio s tū ex diuturno silētio quasi qui magnam aetatis suae partem per inertiam absumpserit: cū nihil ante rea ipse scripserit. ¶ Auditor tantum? subaudi extrinsecus ero. s. alienorum scriptorum & nunq̄ ego sicut caeteri aliquid scribam & recitabo? ¶ Reponā: nō ignoro a commentatoribus hunc locum uarijs exponi modis: ut alij dicant reponere idem esse quod reficere & resarcire, ut sit sensus: Non ne aliquando scribendo resarciam hoc tempus quod alijs audiendis consumpsi: ita enim poetae reponere dicuntur. Alij uero reponere idem esse quod scribere. scribendo enim reponimus rem de qua agitur: unde si talia non scripsisset: haud reposita nobis essent: & reseruata. Alij inquiunt repono quandoque est retro appono: & quasi acceptam coenam restituto. ut si quis mihi hodie cōuiuiū apponat: ego cras ei reponā large ac liberaliter Reponere: Euomere. Et in hūc sensum hoc uerbo usus est Iuuenalis, eum inquit: Semper ego auditor tantum nunqua ne reponam? Ignauiae enim seipsum accusat: & ut mos satyricorum est, ex abrupto incipit. Semper ne eorum quae alij apponunt ero auditur nunqua ne ipse aliquid reponam: idest restituam. Quę omnia etsi ex aliqua parte conuenire uidētur. Ego tamen hoc sumptum esse a debitore contendes rim: qui eum pretium crediteri reddit, reponere dicitur unde Seneca in epistola. 82. ad Lucilliū: Ergo nec quod debet creditori suo reponere quisquā scit alius q̄ sapiens. Differentiam enim facit inter referre & reponere. Nā referre inquit est ultro q debeas afferre. Reponere autem est creditori suo tantum reddere, quātum debeas. Idem libr. 6. de beneficijs: Ideo non est trepidandū q̄ cito reponamus. loquitur enī de beneficiis referēdo. unde Plautus in Pers.: Des mihi nummos sexcentos: quos continuum tibi reponam in hoc triduo: aut quatriduo. In ea significatione est etiā illud Horatij in epistola ad Mecoenatem: Inspice si possum donata reponere laetus: hoc est reddere & restituere. Ergo inquit poeta: cum alios poetas audiuerim eorumque sim debitor: tanquam qui ab eis multa acceperim: nunquam ne eis reponam: nunquā ne eis reddam quantum acceperim: ac per hoc nunq̄ ne & ego scribam? Reponere rursus capitur quasi pro renouare & reparare: sicut exposuimus apud Persium in ultima satyra: Neu dicta repone paterna: sed hoc nihil ad rem. ¶ Vexatus toties: nam (ut diximus) nō sine aliqua animi molestia audiebant recitātes. ¶ Theseide: recitatione Theseidos. i. gestorum Thesei. de quibus multa Plutarchus & Diodorus in. 5. & Ouidius in Meta. Nam Theseus Herculis certaminū imitator & uirtutum, animum adiecit ad ea certamina, quę laudem & gloriā sibi essent allatura. Filius fuit Ægei & Æthrae Pitthei filiae aliqui Neptunum eius fuisse patrē tradūt. ¶ Codri nomen est poetę sui temporis: quem inter a Satyra pauperem fuisse ostendit. Lectus erat Codro procula minor. ¶ Rauci: clamosi: ut referas ad fastidiū poetę: quasi, qui nimio eius clamore cites sus sit. nam Raucus τὸ μέγα est: ut & pro eo qui sit uoce magna & sonanti ponatur unde Virg. appellat cicadas raucas. i. clamosas, & ualde strepētes. Ouidius in Fastis: Ecce rudens rauco Sileni uector asellus: Intempestiuos edidit ore sonos. Virg. Cygnos bene canentes raucos appellat: Dant sonitū rauci per saxa liquentia cygni. Mar. Perlegat ut tumidus rauca te uoce magister. Porphyrio exponēs illud in saty-

Reponere

Rauci

ris:Rauci male ait Sulcium & Caprium delatores & cauſidicos fuiſ
ſe:& ideo raucos appellatos ꝙ contentione iudiciorum clamarent.
Et pro eo cui uox ſit oblifa & contuſa nimio clamore. Quintilianus
Et raucas fauces ac latus fatigatū deformi cantico reficere. Solinus
de gruibus loquens: Volatus deſidia caſtigat: uoceq; cogit agmen,
Ea ubi obraucata eſt ſuccedit alia. ¶ Impune ergo mihi: ergo inqͣ
alius mihi recitauerit togatas: & alius elegias: & alius alia: & ego
non reponam? Sic enim uerbum reponam repetēdum eſt uſq; ad
illud: Nota magis nulli domus eſt ſua. ¶ Impune: paſſim & ꝗ̄uoluit.
Nam impune dicitur ſine punitione: & quę ſine punitione fiunt, paſ
ſim aguntur. Vnde Hora. in ultima epiſtola: Sed mēte recepta Ob-
turem patulas impune legentibus aures. Et in arte poetica: Ne ſpiſ
ſe riſum tollant impune coronæ. Nam poetæ dicuntur paſſim ſcri
bere, cum diuerſi diuerſa ſcribunt. unde illud Horatij. Scribimus in
Comœdiarū genera quatuor — docti, doctiq; poemata paſſi. ¶ Ille. i. alius. ¶ Togatas. ſ. comœdias.
Erant. n. togatæ & palliatæ: togatæ romanæ erant ab habitu togæ,
quæ romana eſt: palliatæ uero grææcæ a pallio: quod græcorum eſt.
Togatarū autē quatuor ſunt genera. ſunt. n. togatę quę prętextatę
dicuntur: in quibus Imperatores negotia agebant publica, & reges
Romani uel duces inducuntur, perſonarum dignitate & ſublimita
te tragœdijs ſimiles. Prætextatę autē dicūtur, quia fere regum, uel
magiſtratuum in eiuſmodi fabulis acta comprehendūtur: quorum
habitus eſt prætexta. Secundum genus togatarum tabernariæ di-
cuntur humilitate perſonarum: & argumentorum ſimilitudine co-
mœdijs pares: in quibus non magiſtratus, regeſue: ſed humiles ho-
mines & priuatæ domus inducuntur: quę, quia olim tabulis tegerē
tur comuniter tabernariæ ſunt appellatæ. Tertiū genus Attellanæ
ab Attella ciuitate Oſcorum: in qua primum cœptæ: argumentis,
dictiſq; iocularibus ſimiles ſatyricis fabulis græcis. Quartum pla-
nipediæ, quę gręce dicuntur mimi. dictę ob humilitatem argumen
ti ac uilitatem actorum: qui nō cothurno, aut ſocco utuntur in ſcę-
na, aut pulpito, ſed plano pede. uel ideo ꝙ non ea negocia continēt
quę in perſonarum turribus, aut in cœnaculis habitantiū fiunt: ſed
in plano & humili loco. lege Diomedem grammaticū. & Dona. in
Teren. ¶ Hic: alius. ¶ Elegos: elegi uerſus ſunt impariter iuncti: exa-
metro. n. & pentametro conſtant. Quis autē eorum inuentor fuerit.
Grāmatici (auctore Horatio) certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. In-
ſtituti aūt primo fuerūt deflendo deſiderio mortuorū: mox ad amo-
res traducti: ſed tñ nomen retinuerūt a flebili cantu: quo olim mor-
tuos deplorabāt. nam ἔλεγος idem eſt ꝙ luctus. unde Sapho: Elegia
Teleph' — flebile carmen. ¶ Ingens Telephus: ingens tragœdia de Telepho.
Qui (ut auctor eſt Diodo. in. 5.) Herculis & Auges filius fuit. Hūc
Teutrantus rex Myſiæ ſucceſſorem regni inſtituit: qui cū bello tro-
iano audius gręcos a Myſia arceret: uite implicitus ab Achille p-
cuſſus in femore, ſiniſtro: cōſulto oraculo accepit: nullo modo poſ-
ſe ſanari: niſi ab eodē repcuteret: a quo uulnus accepiſſet. Ad Ahil
lem profectus, nouo genere medicinę, & tūc primū excogitatę: hoc
eſt rubigine, ſiue ab ęrea, ſiue a ferrea cuſpide fuerit, ſanatus eſt. Ita
enim (auctore Plin. li. 25. ca. 4. & 34. ca. 15.) depingebatur eā de
cutiēs ex gladio. hinc nata eſt fabula: ꝙ eadē repercuſſus eſt cuſpi-
de, qua fuerat ab Achille uulneratus. Ouid. Vulnus Achilleo quæ
quōdā fecerat hoſti: Vulneris auxiliū Pelias haſta tulit. Alij uero tra
diderūt ſanatū fuiſſe non rubigine, ſed herbarū remedio per Achil
lem. unde Claudia. ad Adrianum: Sanus Achilleis remeauit Tele-
phus herbis. Notat igitur ſui temporis poetas, qui lōgo uerborum
amfractu & Telephi & Oreſtis tragœdias ſcripſere. apud ueteres
Actius ſcripſit fabulam Telephi. ¶ Oreſtes ſcriptus. i. tragœdia de
Oreſte: cuius magnitudinem tantā fuiſſe ſatyrice oſtendit: ut ne uo
lumine quidem ipſo quāuis extrema paginę parte: & a tergo ſcripto
Oreſtes — contineretur. Oreſtes. n. Agamēnonis Mycenarum regis filius, &
Clytemneſtræ. cū accepiſſet patrem ab expeditione iliaca reuerſum:
ab Ægyſto adultero, & Clytemneſtra interemptum: ſibiq; ab eiſdē
inſidias tendi: capta opportunitate utrunq; necauit. Cuius parricis
dij conſcientia exagitatus in inſaniam & furorem uerſus: uidere ſi-
bi uidebatur matrē ſe ardentibus facibus & ſerpentibus atris inſe-
quentē. unde Virg. Armatam facibus matrem & ſerpētibus atris,
Cū fugit, ultriceſq; ſedent in limine diræ. Cęterum cū monitu Pyla-
dę, ut furijs liberaretur, Apollinis tēplū ingreſſus eſſet: & inde exire
uellet: ei furias occurriſſe tradit Pacuuius. ad quod reſpexit Virgil.
Vltriceſq; ſedent in liminę dirę. Omitto quomodo in tauricā regio
nē: ubi Iphigenia erat ſacerdos Dianę peruenerit: indeq; abrepto
eius ſimulachro, cum ſorore ſua in Italiam Aritiam uſq; cōfugerit.
De Oreſte multæ ſcriptæ fuerunt tragœdiæ. unde Virg. Aut Aga-

memnonius ſcænis agitatus Oreſtes. Oreſtem tragœdiam cantas
uit in Scæna Nero, auctore Tranquillo. Oreſtem autem ſic dixit tra
gœdiam de Oreſte: ut alibi Atreum. i. tragœdiam de Atreo: Cuius &
alueolos & lenā pignerat Atreus. ¶ Plena iam margine: plena etiā
exteriore parte paginæ: quæ ſolet ad ornamentum libri relinqui ua
cua. Margo autem capitur pro extremitate omnium rerum: unde
dicimus in margine ripæ. Plin. loquens de teſtudinibus: Sed roſtri
margines acuti. Apule. lib. 4. Meta. Ripæ fluuialis marginem den-
ſis arboribus ſeptam uideo. genere autem muliebri enunciauit uo
cabulum: cum & maſculino inueniatur. Ouid. longo margine terra
rum porrexerat Amphitrytes. ¶ Summi libri. i. magni. ¶ Et in tergo:
oſtendit Plin. Iunior lib. 3. in ea epiſtola: quæ incipit Pergratum eſt
mihi: ad Macrum: ſia uolumina quæ etiam in tergo ſcripta fuiſſent,
Opiſtographa fuiſſe appellata: ab ὄπισθεν. i. retro: & γράφω ſcribo. ſic — Opi
enim ſcribit. Electorum quoq; commentarios centum ſexaginta re — grap
liquit epiſtographos quidem & minutiſſime ſcriptos. Vulpia. de bo
norum poſſeſſione ſecundū tabulas ſic ait: Carthæ appellatio & ad
nouam cartham defertur & deleticiam. proinde & ſi opiſtographo
quis teſtatus ſit: hinc peti poteſt bonorum poſſeſſio. Quod ergo ſcri
ptum dicit poeta in tergo: gręci Opiſtographon appellauere. Quod
oſtendit & Porphy. apud Horatium in epiſtolis his uerbis. Nemo te
ornabit, atq; deſcribet. Sed aut carie conſumens: aut fient ex te opi
ſtographę epiſtolæ. Nam apud ueteres libri in uolumina complica-
bantur ita, ut interiori tantum parte ſcriberentur: dicebanturq; uo
lumina ꝙ inuoluerentur. unde Iuue. Quę pſaltria penem Maiorem — Vol
ꝗ̄ ſint duo Cæſaris Anticatones. ex quo apparet libros ſolitos colli
gi in uolumina: unde contra dicebant euolui, cum explicabantur.
Carpens ergo poeta longas poetarum ambages in ſcribendis fabu
lis: oſtendit non ſolum tota uolumina interiore parte: ſed etiam ex-
teriore contra conſuetudinem ſcribi: cum libri (ut dixi) in uolumi
na colligerentur, nec ſcriberentur in tergo. Quod & Martia. oſten
dit alloquens librum: Ad ſalanorum curras ſcrinia protinus lice-
bit: Inuerſa pueris arande charta. In tergo igitur. i. exteriore parte
membranæ. Inde illud eſt Sidonij Apollinaris ad Conſtantinum:
iam copioſum te ni fallor pulſat exemplar. Iam uenitur ad margi-
nes umbilicorum. Iam tempus eſt (ut ſatyricus ait) Oreſtem no-
ſtrum uel ſupra terga finiri. ¶ Nota magis nulli: tam multi inquit tē-
poribus noſtris exiſtunt ſcriptores qui quotidie opera ſua mihi reci
tēt: ut nulli magis nota ſit domus ſua ꝗ̄ mihi eſt lucus Martis: & alia
huiuſmodi fabulamēta per eos ſæpe recitata: ut hoc totum ad mul-
titudinem recitantium referat: quos audiuerat: ſimulq; oſtendat ſe
etiam poſſe ſcribere: quando docti & indocti paſſim ſcribant. ¶ Lu-
cus Martis: hoc eſt hiſtoria de origine urbis. Nam in luco Martis ſa
cro ad Albam incluſa Rhea ab Amulio patruo: tanquam per ſpe-
ciem honoris ſacerdos electa Romulum & Remum urbis condito-
res incertum ſtupro, an ex Marte cōceptos, enixa eſt. De hoc mul-
ta Iuſtinus lib. 43. Liuius primo ab urbe condita: & Diony. primo.
Lucus item fuit Martis in Ponto: ubi uellus aureū ſeruabatur. Mar
tialis: Cuſtodem ſcythici fuiſſe luci. Qui autem Athenis appellatus
eſt Areopagus: non lucus, ſed Martis uilla dicitur. ¶ Et Æolijs uici-
num rupibus antrum: multi hoc loco dubitant: de quo antro Vulca
ni poeta intellexerit. Nonnulli enim Hieram putant unam ex ſeptē
inſulis Æolijs intelligi: quas Itali uno uocabulo Vulcanias appel-
lāt. Nam exiſtimatur natura ſolis ignea per occulta commercia: aut
mutuari Ætnæ incendia: aut ſubminiſtrare. Sed cum omnes Deo
ignium ſacratę ſint: Hieram uolunt Vulcano præcipue ſacratam:
cum plurimum colle eminentiſſimo nocte ardeat: de hacq; poetam
intellexiſſe. uerum hoc non procedit: cum enim dicit Antrum uici-
num rupibus Aeolijs: oſtendit antrum ipſum inter ſeptem inſulas
non numerari: ſed ſegregari ab eis: uicinumq; & proximum eſſe ita
ut de hiera nequaquam ſit intelligendū. unde nos exponimus an-
trum Vulcani uicinum rupibus Æolijs Ætnam mōtem Siciliæ: qui
Vulcano ſacer eſt: & ex quo inſulæ (ut diximus) aut accipiunt in-
cendia: aut ei ſubminiſtrant. Eſtq; uicinus rupibus Æolijs: qui etiā
Cyclopes tulit: nunc aſſiduis ignibus flagrat. Sacrū fuiſſe Vulcano
docet Soli. his uerbis: Vulcano Ætna ſacer eſt. In Ætnæ uertice hia
tus duo ſunt: crateres nominati. per quos eructatus erumpit uapor — Crater
præmiſſo prius fremitu per æſtuātes cauernarū latebras &c. Sic &
Valerius Flaccus in. 2. Argonau. Accipe ait bellis, medię q; ut pul
uere pugnæ Sit comes Aetnei genitor: quæ flammea geſſit Dona
Dei: hoc eſt Vulcani. nam non minus Ætna mons dictus eſt a poe-
tis domus Vulcani, quam Lemnos & inſulæ Æoliæ: unde Valerius
Flaccus: Lēnos cara Deo: nec fama notior Ætnę: Aut Lipares do-
mus.

nitus. Montem autē Ætnam uicinum esse Æoliis testatur sic Strabo: Imminet autem Ætna littori Catanensi: & Liparitanis insulis: quas pleniq; Æolias uocant. Ita ut omnino de Ætna intelligendum sit: de cuius incendio, rationibusq; incendij multi scripserant ante Iuue. sicut Virg. Cuius carmen licet multum mendosum adhuc extat: in quo perpetui ignis multas ostendit rationes: docetq; a poetis falso traditum sedem esse Vulcani, his uersibus: Principio ne quē capiat fallacia uatum Sedes esse Dei, tumidisq; e faucibus ignem Vulcani euere, & clausis resonare cauernis. Poetæ enim cecinere Vulcanum in antro Ætnæ habitare. & ex faucibus suis ignem eucmere. unde Iuue. Ætnam appellauit antrum Vulcani. Ait ergo nulli domum suam magis esse notam: quā sibi est descriptio Ætnæ & eius incendij: quod est uicinum rupibus Æoliis. Insulæ autem Æoliæ septem sunt numero in freto Siciliēsi Epheſtię nominatæ. i. uulcaniç: Lipare: Hiera: Strōgile: Didyme: Eriphusa. Phœnicusa: Euonymos: dictę ab Æolo: qui ibi temporibus iliacis regnauit.

¶ Iodici Badij Ascensij familiarissima Iunij Iuuenalis Satyrici, eiusq; interpretum explanatio.

SEMPER ego auditor tantum. Quatuor in hac Satyra prosequitur poeta. Primum ægre ferens q; toties poetas recitātes audiuerit: nec quicq̄ scripserit: & ita illis uicem quodammodo repēderit: innuit sibi quoq; scribendum esse. Deinde animaduertēs etiam se poetices ac oratorię artis peritum: infert se quoq; posse scribere. Tum considerans fabulas fere omnes descriptas esse: & nihil ad bonos mores conducibilius, q̄ uitia reprehendere: quorum tunc prouentus fuit maximus. Nam (ut inquit.) Nil erit ulterius quod nostris moribus addet. Postremo loco animo cōplectens quam utilitatem prisca illa, qua Lucilius gauisus est, libertas bonis moribus attulerit: dolet sibi præscriptam esse legē: cui tamen se ob temperaturum concludit. Primū facit in principio. secundum ibi. Nota magis &c. tertium ibi: Cur tamen hoc potius, & quartum ibi: Securus licet &c. ¶ Incipit ergo ex abrupto & quadam indignatione animi quippe ægre ferētis: q; cum ipse quoq; scribere posset. hactenus. i. ad medium usq; ætatis: auditor tantum fuerit. Cohortans ergo sese ad scribendū inquit: Nunquid sup. ego qui sum uir peritus fabularū & artis dicendi ero sup. tm̄ auditor alioꝝ sup. recitantiū opera sua. Ne. i. an an nunq̄. i. ne semel saltē in uita. reponā. i. emendatius quid scribam: aut scribendo illis paria faciam. aut quod debeo rependam. Ego inquā uexatus. i. molestia affectus toties Theseide. i. fabula de Theseo uulgatissima. Codri. i. illius poetę rauci. i. dissoni ob nimiam recitationem raucescentis. q. d. minime. Ego sup. ero tam patiens tam iners & tam ignauus: ut ille. i. quiuis poeta uulgaris. recitauerit. i. frequenter pronūciauerit uiro perito. impune. i. passim uel libere sine pariū redditione. togatas. i. comœdias factas de togatis. i. de romano populo. & hic. i. alius sup. recitauerit impune elegos. i. uersiculos hexametro & pentametro constātes: & de miseriis mortuorū: aut misere amantium. uel cōstruitur sic Ergo ego auditor tm̄ & ille recitauerit mihi impune. i. passim togatas. hic. i. alius elegos. & ingens Telephus. i. maxima tragœdia de Telepho. cōsumpserit dū recitatur diem. i. tps unius diei: sicut Mar. dicit. Auditur toto sæpe poeta die. Aut Orestes. i. tragœdia de Oreste. scriptus. i. conscripta. & i. etiam in tergo. i. in dorso mēbranę. & margine. i. extremitate libri summi. i. membranę summę existente plena. q. d. minime gentiū. hęc familiarissime potui. Ceteꝝ qa cōstitui non solū auctorē ipsum: sed etiā interpretes eius: qui interdū difficiliores arguuntur explanare: dicā primo loco cur non inuocent Satyrici. Secūdo cur ex indignatione incipiāt. Tertio qua spē indignationis hic noster: & qua alij (quos habemus) inceperint: pgressurus ad singuloꝝ increpationē. Nō inuocāt qdē poetę: si mō poetę dicēdi sunt: Satyrici: qa familiari stilo de rebus humilib' utpote de hominū uitijs loquūtur. Sed ut monet Flaccus in arte: Nec Deus intersit nisi dignus uindice nodus Inciderit: hoc est poeta nō dicet aliqd gestum esse opera solius Dei: nec inuocabit Deū: ut dicatur: aut fiat qd' humanis operibus & dici & fieri posset. Incipiunt uero ex indignatione q̄dā: qua significāt se hoīum uitia ferre nō posse: ne odio cuiuspiam aut maleuolētia & petulātia animi scripsisse censeantur. Quod uitiū a se remotissimū contēdit Horat. ostendens se ad Satyram scribēdā natū: nec posse dormire si nō scripserit. Neminē insontē uelle lædere. Et quia Satyra est carmē maledicū: maluit opus suū sermones q̄ satyras appellare: tametsi fateatur se satyras scribere dicēs: Sūt qbus in Satyra uideor nimis asper &c. Ideoq; leuiter cū q̄dā interrogatione: nō tn̄ sine indignatione q̄dā ad amicū sic exorditur: Qui fit Mecœnas &c. Persius autē petulāti splene cachinno, & acerbissimus irrisor: & uehemētissimus uitioꝝ explosor p̄latione a scōmate & irrisione incipit dicēs: Nec fonte labra prolui caballino. Et Satyrā ab exclamatione acerrima: O curas hominū: o quātum est in rebus inane. Auctor uero noster Iuue. quāuis oratione satis superq; (si dicere audeo) fluat: aio tn̄ uehemētissime in uitia excandescēs incipit ab aposiopesi. i. obticētia: qua uti solēt uehemētissime irati: cū nō inueniant qd' satis malū minetur: aut imprecētur, ut pri. Æneid. Neptunus in uētos: Quos ego: sed motos præstat cōponere fluctus. Dicitur aūt ab apo ppositione græca: & siopo uerbo: qd' significat sileo. Vtitur pterea figurata interrogatione q̄ nullā rñsionē nunq̄ mere cōtraria sunt: & qa sola nō sunt: est ēt cōtentio. i. sniarum repugnātia: qa alios impune recitare, & se nunquā contēdunt. Vtitur ad hoc emphasi: qua utimur cū per excellentia aliquid alicui attribuimus: aut p maius minus excludimus: ad quā significādā p nomina cū uerbis primę uel secūdę personę necessario exprimūtur secus. nō ut: Et tu puer propheta altissimi uocaberis: q̄si p excellentiā Ego sum panis uiuus: qa nō alius. Tytire tu patulæ &c. qa nos patriā fugimus, & Geor. 1. Cū iam sacrę deficerēt siluę: qa si sacræ ergo potius alię. Et hic semper ego auditor tm̄. Ego inquā fabularū peritissimus: qa Nota magis nulli domus est sua, q̄ mihi lucus Martis. Si ergo ego: ergo potius alius. Pręterea ut ex ordine dicā singula uocabula uidētur suā uim habere & signāter posita. Semp enim habet uniuersalitatē & antithetū. Ego emphasim. Auditor indignitatē & contēptū. Nam si audio a uoce, quę grece audes dicitur, deducitur: Auditor uidetur esse meræ uocis captator: & nihil ad rē ees̄pēciēs: quo nihil uilius. Tantū habet uim exclusiuā alterius cōmodi. Nunquā uniuersalitatē in negādo, & antithetū semper. Tūc aūt elegāter plus significat, q̄ nō: quādo ponitur pro nō: hoc est cū alio aduerbio tēporis particularis. ut. 2. Æne. Nunquā oēs hodie moriemur inulti. & in Eunucho: Nunquā adepol quicquā iamdiu &c. Ne præse fert indignātis interrogatiōnē. Reponā utilitatē & indignitatē. Nā si ignominiosum & ingloriū est non posse ponere. i. primū qd excogitando effingere: quāto ignominiosius erit nō posse reponere. i. iterato ponere: hoc est scribere uel paria facere. Quo circa altius repetā uocabuli huius naturam. Dicit enim Calderinus sic: Reponere & impune cū in uarias significationes accipiātur: a Iuuenale usurpata sunt nō secus q̄ ab Hora. Repono: reficere: & resarcire est qd' fuit detractū. Iuuenalis: Meliora ac plura reponit Persicus orborū lautissimus. Virgil. Hæc rapta p uirginitate reponit. Papinius: Qui damna dolēs aliena repono. Intelige lachrymas. s. meas q̄s reparo & renouo. Martia. Qui amissum somnū in urbe in p̄uincia reparabat. Ingēti fruor, improboq; somno. Et totū mihi nūc repono Quicqd terdenos uigilauerā p annos Surgētē focus excipit. Quāuis quidā Martialis sensus nulla habita rōne repono pro scribo traduxerit: cū dormiēs nihil minus agat, q̄ scribat. Inde reponere poetę dicūtur: cū auditas fabulas scribūt. Nā ita tēpus audiēdo cōsumptū reponūt. i. reparāt & sarciūt. Hor. in arte: Scriptor honoratū si forte reponis Achillē. Scriptū iam. s. ab Home. Et ibidē. Fabula quę posci uult & spectata reponi. Impune sine pœna dicitur: quę aūt sine pœna fiūt, passim aguntur. Qua ratione Hora. impune pro, passim usurpauit in arte poetica Ne sp̄ iſṗ ritum tollāt impune coronæ. &c. Hæc ille. Geor. Val. sic: Pono scribo plerunq; significat. ut apud Persiū: Ecce modo heroas sensus afferre uidemus Nugari solitos grece: nec ponere lucos Artifices. Ponere sculpere & pinguere. Hora. Solers nūc hominē ponere nūc Deū. Nā de sculptore aut pictore loqtur. Repono aūt reuoco: reprimo: siue cohibeo. Statius: Quoties iam torta reponā Fulmina. Repono reddo. Hora. Inspice si possum donata reponere lętus. Plau. in Persa: Des mihi nummos sexcētos quos pro capite illius pendā: quos tibi cōtinuo reponā in hoc triduo aut quatriduo. Repono depono. Mart. Vllus si pudor est repone cœnā. Repono reduco & reficio. Virg. in. 2. Georg. Et quantū longis carpēt armēta diebus: Exigua gelidus tantū ros nocte reponet. Repono superaggero. Idē in tertio eiusdē: Atqui non massica Bacchi Munera non illis epulę nocuere repostę. Repono scribo. Horatius. Scriptor honoratum. ut supra. ita & hic exponendū est. Hæc ille. Verum ut aperiamus causam tātæ diuersitatis: Re in compositione interdum uacat: ut quādo compositum pro simplici accipitur: ut docet Valla. ut redeo pro eo. Interdum significat contrarium simplicis: ut quādo iungitur dictioni clausura: aut uelamē importāti. Vnde recludo & claudo: refero & fero: reuelo & uelo: retego & tego: retexo & texo:

Aposiopesis

Figuræ qbus utitur poeta

Emphasis

Semper

Ego

Auditor

Tātum

Nunquā

Ne

Reponā

Repono

Impune

Repono

Re p̄positio

fere contraria sunt. Interdum & id quidem proprie significat iteras
sionem. Ponere autem quid sit notum est. nam interdum ponimus
nummos accepturo eos: aliquãdo escam comesturo. Aliquãdo pos
nimus primã effictionẽ: aut figurã. qđ effiogere aut ꝓtrahere uocãt.
Reponere est iterum ponere, seu quia, qui quod accepit reponit: red
dit: & satisfacit: ideo dicũt ꝙ sit reddere: & qui escas unde prompse
rat reponit: tollit eas: dicunt ꝙ sit deponere. Et qui quod positum. i.
semel pictum aut scriptum est reponit, iterato scribit aut pingit: ideo
sic quoq accipit: & sic de alijs. Si ergo accipit reponã hic. i. red dã.
Sensus est: Ero ne semper auditor? & ita obnoxius ijs: qui mihi sua
carmina recitarunt. ut nunquam reponam. i. faciam illis paria etiã
scribendo saltem: quod scriptum est. Vel in malã partẽ: ut significet
se affectũ iniuria ab improbis recitatoribus: de quibus in uerbo re
citatuerit dicam. & ita uelle repẽdere uicẽ: nec sinere amplius impu
ne eos recitare: ut pro pœna quadã sit: & quasi genus uindictę scris
bẽdo eos cogere audire: nec semper recitare. Sin accipitur pro scris
bo: utroq modo stat pondus indignitatis. Nã si (ut Tullius inquit)
Acceptor beneficij debet imitari agros feraces: qui longe plus q̃ ac
ceperint, conferunt: q̃ indignũ erit eum, qui semper audiẽdo obno
xius factus est, nunquã reponere. Vel si in malam partẽ: eri lacessi
tũ & prouocatum: immo uexatum toties nihil posse referre. Et si glo
riosius est inuenire q̃ inuẽtis uti. Et ut Horatius in arte inquit: Res
ctius iliacum carmẽ deducis in actus. Quam si proferres ignota in
dictaq primus. ignominiosissimũ erit eũ q semper audiuerit: immo
audiẽdo uexatus sit: non posse saltẽ reponere. i. emẽdatius quod se
mel scriptũ est rescribere. Emẽdatius dico: quia id operępretium est
ut laudẽ assequans. unde Liuius in prologo. i. Noui semper scripto
res: aut in rebus certius allaturos aliquid se: aut scribendi arte rudẽ
uetustatem superaturos credunt & non immerito: quia nisi melius
scripseris, frustra rescripseris. Nã q̃ facilius est uti inuẽtis: & ea imis
tari: ideo lex amœbœi carminis uult ut sequẽs: aut plus aut contras
Vexatus rium dicat. Sed hęc alias. Vexatus aũt (ut A. Gel. docet) pręcipuã
uim habet. Nam frequẽtatiuũ uidetur a uehor: sed quod illius signi
ficationẽ seruat uector uectaris dicitur. Vexari autẽ est uiolẽter huc
Toties illucq impelli: aut maxima animi molestia affici. Toties aduerbium
Rauci multiplicandi est. Raucũ dissonũ: aut malũ significat poetam. Quio
Theseis etiam Theseide affectanter dixit. Nam noua & inaudita licet nõ fas
de cunde dicta utcunq delectant: nota aũt rauce & male pronunciata
audientẽ cruciant. Ideoq Virg. circa principium. 3. Georg. signifi
cat se nolle uulgata dicere his uerbis. Cętera quę uacuas tenuissent
carmina mẽtes Omnia iam uulgata &c. Nihil aũt uulgatius Thes
seide. i. fabula de Theseo. Nomina enim librorum formantur ut pa
tronimica fœminina ut iliũ ilij ilias. æneus: sic enim græce dicitur
ænei æneis. Achilleus achillei gręce achilleis. Theseus thesei thes
seis. Masculina aũt apud nos contra hñt ei in i longũ: & addũt des:
ut ęneides. Virg. Sit satis ęneide &c. alibi ab Ænea fit æneades &c.
Hãc fabulã prosequitur Mancinellus. Codri quoq nomẽ signãter
protulit. Nã aut sui, aut operis sui, aut utriusq cõtemptũ præsefert.
Si enim dicimus cum Mancinello esse illũ miserũ & pauperẽ poetã
cuius meminit auctor alibi: Lectus erat Codro &c. certũ est uilẽ esse
quia raucũ: & contẽptibilẽ. Sin Georgiũ Vallam secuti: dicimus per
Codrũ argute intelligi quemuis nobilem romanũ: significatur utilis
tas operis eius: quia nobiles laboris impatientes raro bona opera
edunt sed interdũ fragmenta uersiculorũ, quę Persius per contẽptũ
utens diminutiuo elegidia uocat dicẽs: Elegidia crudi dictarũt pro
ceres. Ratio aũt quare per Codrũ quemuis nobilem intelligat, hęc
est: ꝙ sicut romani nobiles troiugenæ, aut romulidę uocari gaudes
bãt: ita Athenienses codridæ, ꝓpter nobile facinus eius Codri: cuius
meminit Virg. in Buc. dicẽs: Aut Alconis habes laudes: aut iurgia
Impune Codri. De quo quidẽ facto Georgius Valla loqtur. Impune, siue ut
Caldennus accepit pro passim. i. per singulos fere passus accipiat:
siue ut Mancinellus & Geor. Val. ꝓ eo quod est frustra & incassum
siue in natiua & propria significatione: quæ est sine punitione & pœ
na: mirabilem uim habet. Nam ægre ferendũ est: quod ab alijs pas
sim fit: abs te nusquã posse fieri. Indigna etiã res est te tam stolidũ &
ignauũ esse: ut eorũ uexatio & assidua recitatio sic i cassum fiat: & ne
queat te ad scribendũ compellere. Inertis aũt & ignaui hominis est
toties uexatũ rauca recitatione, non sumere uindictam uicissim sua
recitãdo: & sinere alios impune. i. sine pœna recitare. Mutatur autẽ
oe diphthongus in u ut pœna punio: pœnus punicus: mœnia mu
nio. Ergo item habet illationẽ summę amaritudinis: ut apud Augu
Ergo stũ de testamento Virg. Ergo ne supremis potuit uox improba uer
Mihi bis Tam dirũ mandare nefas? ergo ibit in ignes? &c. Mihi rursus

emphasim habet. Recitauerit: frequentiam. est enim frequẽtatiuum Recitaue
a re & cito: & insuper uim habet per pręposítionem. Significat autẽ rit
summam molestiam propter improbitatem & importunitatem reci
tantium. De qua alibi: Et Augusto recitãtes mẽse poetas. Et Hora.
in epist. Hic sponsum uocat: hic auditum scripta: relictis Omnibus
officijs. Et in fine de arte poetica ostẽdit malos poetas tam auide re
citare: & tam rauce: aut recitando enecent auditorem. Præterea idẽ
in sermonibus ostendit nonnullos præ diuites pecuniam ad fœnus
dare ea lege: ut si soluẽdo non sint, auditũ ueniant. Erat ergo sum
mæ molestiæ audire ineptorum nugas. Ille in hoc uim habet ꝙ co Ille
piam significat. Est enim idem ac si dicat: Quiuis quantumlibet ine
ptus. Solet habere hoc pronomen significationem rei notissimæ: ut
Alexander ille magnus: Plato ille philosophus diuinus &c. Togas Togas
tas quoq affectate dicit: per quas humilem compositionem signifi tas
cat. Togatæ enim sunt fabulæ: siue comœdiæ de populo romano
humiliore facili stilo compositæ. dico humiliore: quia de nobilibus
fiebant prætextatæ. Prætexta enim est uestis nobilium romanorum
& toga uulgarium. Vnde per togatos romanos intelligimus. ut. 1.
Æneid. Romanos rerum dominos, gẽtemq togatam. inde Varro
togatorum. i. romanorum doctissimus appellari solet. Et dicitur tos Toga
ga a tegendo. Est enim uestis oblonga: qua cæteræ teguntur: qua
tempore pacis uti solebant: ideo pro pace poni solet. ut apud Cice
ronem: Cedant arma togę: concedat laurea linguæ. Et apud Mar.
Claro militiæ Fronto, togæq decus. Hic. i. quiuis alius. eandẽ uim Hic
habet quam ille. Elegos etiam per contemptũ dixit sicut togatas. Elegos
Nam sicut togatas utcunq quiuis græcarum literarum imperitus
facere poterat: fiebant enim de argomento romano ita: ut elegos. i.
uersiculos de mortuis aut misere amantibus. Proprium enim argu
mentum elegiacorum uersuum est querimonia. Vnde Horatius in
arte poetica: Versibus impariter iunctis querimonia primum: Mox
etiam uoti compos sententia clausa est. Eorum autem facillima ui
detur compositio quia secũdo quoq uersu potest claudi sententia:
& ideo breues sunt & modici contextus. unde Horatius ibidem:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor: Grammatici certant,
& adhuc sub iudice lis est. Contemnit ergo togatas & elegos pros
pter uilitatem: sequentia propter prolixitatem. Diem consumpserit Dies
pondus habet propter amissionem temporis quo nihil pretiosius
& propter diuturnitatem. Nam sicut diecula pro paruo tempore: ita
dies pro magno capi potest. unde diu aduerbium: uel reuera satis
longum est diei tempus. quod audiendo consumptum dolet. sicut
Mart. Auditur toto sæpe poeta die. Consumi autem est hic sumi: ut
nihil remaneat reliquum. Ingens Telephus. i. ingens tragœdia de Ingens
Telepho: cuius historia materiam tragicis præbuit: sicut tangit Ho Theles
ra. in arte: Telephus & Peleus cum pauper & exul uterq &c. Plus phus
autem est ingens q̃ magnum. ingens enim dicitur quasi sine gente
. i. genere: quod excedit genus debitæ magnitudinis. & ideo parasi
tus gnato assentator ille apud Teren. in Eunucho: Cuius est de ma
gnis maiora loqui: ubi de Thraso dixerat: Magnas uero Thais age
re grabas mihi: respondit: Ingentis. quod secundum Donatum ibi
dẽ plus est q̃ si magnas diceret. Telephi ergo recitatio: quia fabula
fuit ingens & notissima, tædium peperit. eam Mancinellus recitat.
Plena iam margine: & scriptus in tergo Orestes: amplissimam fabu
lam & uulgatissimam de Oreste significant. unde Virg. in. 4. Æneí.
Scęnis agitatus Orestes. Mutat autem genus poeta. Nam margo
solet masculinum poni. sicut apud Stat. 4. Thebaide: Solueratt hes
sperij deuexit margine libri. Præterea Terentius quia Eunuchum
pro fabula accepit: dixit in prologo Eunuchũ genere fœminino, &
Virg. in 5. q̃a cẽtaurũ ꝓ naui dixit: Cẽtauro inuehit magna: hic tñ
dr: Script⁹ i tergo Orestes &c. de quo Caldennus ex usu antiquorũ
hoc ait: qui in pugillaribus membraneis scribebãt ita: ut scripta pos
sent deleri tanq̃ ex tabulis. Qui uero interiore pagina nõ cõtenti in
tergo scribebãt: dãnabãtur tanq̃ loquaces & oĩno. Mar. Scribit in
aduersa Picẽs epigrãmata charta: Et dolet aduerso ꝙ facit ille Deo.
Nota magis nulli: in hac secunda parte ostẽdit auctor se quoq pos
se scribere: ut potissime historiarũ, fabularũq peritum & rhetoricęs
eruditũ. Duo. n. sunt ad poeticen necessaria: res & uerba: sed rẽ nos
uit ex historijs & fabulis: uerba ex in declamationibus rhetoricis.
Sed aiaduertere lector inuidiam & contemptũ eorũ: qui solas fabus
las sectãtur & scribunt: auctorẽ solum fabularũ se peritũ iactare. Cũ
tñ bona & utilia scripturus debet philosophiæ non esse ignarus. ut
Hora. in de arte poetica: Rem tibi socraticæ poterunt ostẽdere chars
tę. Ordo igitur est: Nulli. i. non ulli: ulli sua domus nõ est magis no
ta, q̃ lucus Martis. i. quo filius Martis Romulus a lupa nutritus dici
tur

tur:est sup. notus mihi. Ne uero calumnietur a grãmaticulis: q̃bus hęc expono q̃ datiuũ ulli pręcõstruxi: sciant hoc factũ oportuisse ut res latiuũ suum habeat antecedens: quo sine non haberet locũ in constructione. Sed pergamus: & nulli est magis nota domus sua q̃ antrũ Vulcani: in quo Vulcanus dñatur: qui fulminis faber est uicinũ rupib⁹.i.ruptuis saxoꝝ. Æolijs: i. q̃bus Æolus rex uẽtoꝝ regnabat.

Vulcani. Quid agant uenti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis Plani, conuulsaq; marmora clamant
Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Expectes eadem a summo, minimoq; poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ, priuatus ut altum
Dormiret. stulta est clementia, cum tot ubiq;
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

IOAN. BRIT.

¶ QVID agãt uenti: q̃ natura sit uentorum. Horum enim alij sunt frigidissimi: q̃les a septẽtrione spirant. li.n. & reliquos cõpescũt, & nubes abigũt. Alij humidi: ut Auster: Africus. & ppue Auster Italię. Alij sicci: ut Corus & Vultur. Alij niuales: ut Aquilo & Septẽtrio. Grãdines Septẽtrio iportat, & Corus. Æstuosus Auster. Tepidi Vulturnus & Fauonius. Saluberrimus aũt oium Aquilo: noxius Auster & magis siccus. Vẽtus aũt est (ut q̃dã diffiniũt auctore Sene.) aer fluens in unã partẽ: q̃a nunq̃ aer tã immobilis est: ut nõ in aliqua sit agitatione. Victr. uero sic diffinit: Vẽtus aũt ẽ aeris fluẽs unda cũ icerta motus redũdatia. De uẽtis igi' multi scripserãt: ut Sene. in naturalibus Veteres q̃tuor tatũ seruauere ꝑ totidẽ mũdi partes. ideo nec Home. plures nominat. Mox ãt posterior ętas octo addidit rõne nimis subtili, & cõscissa. Sũt ergo bini in q̃tuor cęli partibus. de q̃bus abũde li. 2. ca. 47. Pli. Victru. & Gel. (ut diximus) Se. in naturalibus: Ordo aũt talis est. ut poti⁹ inferioribus q̃ supioribus ꝓrõgatur: Platani Frõtonis clamant q̃d agant uenti &c. Sicq; ostẽdit in ædibus Frontonis uaria quot die a poetis recitari. ¶ Quas torqueat umbras Aeacus: aliqui hunc locum simpliciter accipiunt. i. quæ de inferis scribantur: apud quos Aeacus iudex sit constitutus. Cæterum ad id poeta respicit: q̃d scribit Plato in Gorgia suo. sic enim inducit Iouẽ loquẽtem: Cõstitui tres alios meos iudices: duos quidem ex Asia: Minoem. s. & Rhadamãthum. unum uero ex Europa: Æacum. qui mortuos iudicabunt in triuio. ex quo portãt uię: altera ad beatorũ insulas altera ad tartaꝝ. & Asiaticos quidẽ Rhadamanthus iudicabit. ab Europa igitur qui uenerint Æacus. Minoi autẽ committã: ut iudicet si quid alijs occultum existat: ut sic iustissime procedat iudicium: rectaq; sit animaꝝ transmissio. Ait ergo poeta sibi notum esse ex frequenti poetaꝝ recitatione: Æacum iudicem esse apud inferos: qui animas europeas iudicet tñ. ¶ Torqueat: iudicet, & puniat. Ouid. Noxia mille modis lacerabitur umbra, tuasq; Æacus in pœnas ingeniosus erit. ¶ Vnde alius furtiuæ deuehat aurũ pelliculæ. i. expeditionem Argonautarum uidelicet unde Iason aureũ uellus sustulerit. Cuius rei historia nota est e x Diodoro in. 5. Strabo autem li. 11. aurei uelleris fabulam sic interpretatur. Apud Colchos torrẽtes deferre aurũ quod barbari perforatis tabulis, pellibusq; uillosis excipiunt: unde fabulæ ortum est figmẽtum. De Argonautis autẽ apud latinos scripsit Vale. Flac. apud Gręcos uero Orpheus prius mox Apollonius. ¶ Furtiuæ: hoc est quę furtim & inscio Æeta subrepta fuit. Nam furtiuũ appellamus q̃cquid furtim surripitur. unde Pli. lib. 19. cap. 7. sic scribit: Rutam furtiuam tantam prouenire fertilius putant: sicut apes furtiuas pessime. ¶ Quantas iaculetur Monychus ornos: pugnam dicit quę fuit inter Lapythas & Cẽtauros populos Thessaliæ: quę historia ita se habet. Cum enim (ut diximus in Achilleida) Penthous Hippodamiã duxisset uxorem: circumuicinos populos, omnesq; Deos cõuocauit ad nuptias ꝑter Martẽ. Quare indignatus cẽtauros iam mero calefactos ad rapiẽdam Hippodamiã concitauit aduersus Lapythas: eo certamine ferant Centauros deletos fuisse. Sed hoc ueritas habet. Centauros (ut scribit Stra.) aut funditus a Perithoo deletos fuisse: illoꝝ agro prorsus desolato: aut ipsarum nomine gẽtium, nusquã amplius existente: nec tali eorum conuentu perdurante: si quid tamen adhuc restat adusnatum, mentione non insignitum. ¶ Monychus: nomen est proprium Centauri. Ouid. Fecerat attonitos nouares, heu dedecus ingens Monychus exclamat. Luca. Aut te iactantem Monychon ornos. dictio est composita, μόνος enim solus dicitur: & ὄνυξ unguis. equinos enim pedes Centauri habuisse feruntur. Home. autẽ sæpe dat hoc epitheton equis: q̃ solidis sint ungulis & non fissis. ¶ Ornos: Orni arbores sunt quæ maxime in montibus proueniunt. Virgil. Cantando rigidas deducere montibus ornos. ¶ Frontonis platani:

Ventorũ natura

Tres iudices apud inferos

Veritas, fabulæ aurei uelleris

Fronto

partem posuit pro toto: idest ędes Frontonis. Hic est ille Fronto de quo & Mart. Vota tui breuiter si uis cognoscere Marci Clarum militię Fronto, togæq; decus. Militauit sub Tito in euersione Hierosolymorum. nam unus fuit ex libertis & amicis eius: de quo multa Iosephus lib. 7. de bello iudaico. Frontonum cognomina a Fronte sunt dicta: sicut Capitonum a capite. auctor est Cice. in primo de natura Deorum. Est autem sensus: In ædibus Frontonis quotidie poetę aliq̃d recitãt ita: ut tota domus quotidie assiduis clamoribus resonet: ac ꝑ hoc sciat quę a uarijs poetis tractẽtur. Nã nobiles Romani ædes suas recitantibus cõmodabãt. unde & alibi: Maculonus commodat ędes. Et Cor. Tacitus de claris Orato. loquẽs de poetis sic scribit: Nam & domũ mutuatur: & auditoriũ extruit: & subsellia cõducit: & libellos dispgit &c. Per Platanos aũt ædiũ luxũ & magnificẽtiã ostẽdit. Platanus enim umbrę gratia ex alieno petebat' orbe. tam late enim rami uagabãtur: ut etiã in scãnis patulis arboris epularentur quindecim conuiuæ: adsistentibus etiam ministris: umbræ causa alebatur. unde illud Virgil. in. 4. Georgi. Iamq; ministrantem platanum potantibus umbras. Tantumq; honoris postea increuit. ut uino infuso enutriretur: compertum maxime id prodesse radicibus. quod primus excogitauit Hortensius. Lege Plin. lib. 12. cap. 1. A Platano est possessiuum plataninus: sicut a balano balaninus. ¶ Marmora conuulsa: quæ assiduo recitantium clamore ex parietibus conuelli: & labefactari uidentur. Nam potẽtiorum parietes marmorum crustis integebantur. Sene. ad Lucilium: Vt parietes adiectis transmari marmoribus fulgeant. & alibi ad eundem: Quid loquar marmora: quibus templa: quibus domus fulgẽt. Primus autem fuit Mamurra Formianus præfectus fabrorum Cæsaris in Gallia: qui Romæ crustis marmoreis parietes domus suę in monte Cęlio operuit auctor Plin. libr. 36. cap. 6. ¶ Clamant: resonant: reboant. ¶ Columnæ ruptæ: ita dictum: ut illud Virgil. Et cantu querulæ rumpunt arbusta cicadæ. & illud: Fregit subsellia uersu. & illud: Soluentur risu tabulæ. ¶ Assiduo lectore: assiduo lectoris & recitatoris clamore. ¶ Expectes eadem: cum indignatione legendum, q̃ non solum docti scribant sed etiam indocti iuxta illud Horatij: Scribimus indocti, doctiq; poemata passim. ¶ Et nos ergo manum: sensus est: Cum docti inquit & indocti scribant: possumus ergo & nos scribere: cum & grammaticem, & rhetoricem didicerimus. Erit autem ordo: Ergo & nos scribemus: manum enim ferulæ subduximus: & consiliũ dedimus Syllæ. Potest etiam alius esse sensus ut sit: Ergo & nos iam grammaticem & rhetoricen didicimus: ut sileamus, & nihil scribamus: cum omnes, & docti, & indocti pariter scribãt: ut omnino sensus sit nimia indignatione intercisus. Estq; legẽdum ea interrogatione: qua contrarium uidemur uelle facere, quasi dicat num didici grammaticem & rhetoricen: ut sileam & nihil scribam: ut omnino hæc extrinsecus subaudiamus. Et ita dictum est: Et nos ergo manũ sicut illud impune ergo mihi. ¶ Ferulæ subduximus: idest subtraximus: ac per hoc iam a grammaticis eruditi recessimus, ita didicimus, ut subducere manum licuerit. ¶ Ferulę: uirgę qua manus puerorum feriuntur. de qua Columel. Nec manibus mitis ferulas: nec cruribus æque. & infra: Capparis, & tristes hinulæ, ferulæq; minaces. Martia. sic in apophorentis: ingratæ nimium pueris, grataeq; magistris. Est autem infirmissimum uirgultum fœniculo perquam simile. unde Plin. lib. 13. cap. 22. Folijs fœniculo, inani caule, natura eadẽ quæ anetho, & fructu similis. De hac multa & Theophra. Nulli (auctore Plin.) fruticum leuitas maior q̃ ferulæ. ob id gestata baculorum usum senectuti præbet. ¶ Consilium dedimus Syllæ: ostendit (ut diximus) artem oratoriam se etiam didicisse: in qua cũ uersaretur, sępe exercitationis gratia suasorias declamauit. Nam in scholis suasoriæ tractandæ proponebantur adolescentibus. Deliberat Agamennon: an Iphigeniam imolet, negante Chalcante nauigari posse. Item deliberant Athenienses: an trophea persica tollant, Xerse minitante rediturum se, nisi tollerentur. Deliberat Cicero an promittente salutem Antoni. orationes suas comburat. Item deliberat Sylla an deponat dictaturam promittente Senatu impunitatem. Ait igitur Iuuena. talem declamando suasoriam suasisse Syllæ

Ferula

ut dictaturam deponeret. nam dare consilium Syllæ est suadere.
Quint.lib.3.Cũ Cice.dabimus cõsilium:ut Anto.roget. Priuatus
ut altum Dormiret citra periculũ:hæc erat ratio suasionis: ut depo
sita dictatura, quã sibi ipse ad centũ & uiginti annos asciuerat:tanq̃
grauissimis solutus curis altius dormiret. Nã Sylla cũ imperiũ eius
rogatione Sulpitia trãsferetur ad Mariũ:indignatus ex Asia i Italiã
reuersus est: & ante urbẽ aduersariorũ septuaginta amplius millia
ad portã Collinã occidit. Ingressus urbẽ q̃tuor millia inermiũ nulla
seruata fide in uilla publica interfici iussit. Marij cineres erutos i Ty
berim ꝓiecit. Post tantã hãc crudelitatẽ ꝑ summũ animi & corporis
cruciatũ expirauit Puteolis:cũ dictaturam deposuisset. morbus aũt
quo cõsumptus est, phthiriasis est appellatus.i.pedicularis ἀπὸ τῶν
φθειρῶν quos pedes & pediculos uocamus: corpore seipsum erodẽ
te:& suppliciũ sibi gignẽte:unde est illud Sereni: Sylla quoq; infelix
tali languore peresus Corruit: & misero se uidit ab agmine pasci.
Quã fœditatẽ ne uisentes intelligerẽt: somno dissimulabat. De quo
Pli.ita scribit lib.7. Age nõ ex tus uitæ eius oium ꝓscriptorũ ab il
lo:calamitate crudelior fuit:erodẽte seipso corpore: & supplicia sibi
gignẽte:q̃d ut dissimulauerit: & supremo somno eius, cui imortuus
quodãmodo est:credamus ab uno illo inuidiã gloria uictã: ad q̃d
poeta uidet alludere: cũ ait: Vt altũ Dormiret:eo genere morbi ostẽ
dit Pli.li.7.ca.52.& Apuleius.3.Floridoꝝ: Pherecydẽ Syrionis pro
fatcæ auctorẽ cõsumptũ esse. Alemã ẽt:ut docet idẽ Pli.li.11.c.34.
ex clarissimis grǽciæ poetis eadẽ infirmitate obijt. Priuatus:deposi
to imperio. Dormiret altũ.i.ꝓfundo somno. Hora. Ter uncti trãs
nato Tyberim somno: q̃bus est opus alto. Stulta est clemẽtia:anti
pophora est:q̃si aliquis dixerit chartã nõ esse ꝑdẽdã:& ipse rideat.
Stulta est hæc clemẽtia.i.stulta & ridicula est benignitas tanti facere
tã modicã chartæ iacturã. & ita extenuat nõ sine summa animi mo
destia uires ingenij sui:q̃si sciat paucos fore a q̃bus opus suũ legat.
Mart. Scribere uersiculos miseras & ꝑdere chartas. Clemẽtia aũt ꝓ
prie ẽ lenitas superioris aduersus iferiorẽ: & tẽperãtia ai i ꝑtãte ulciscẽ
di. auctor Sen. Periturǽ:q̃ scio pitura: cũ nemo lecturus sit carmẽ
meũ. Cũ tot ubiq; Vatib⁹ occurras: cũ tã multi poetǽ passi scribãt.
ASCen. ¶ PLATANI.i.arbores illæ a latitudine dictæ. & ꝑꝑ umbras
cõsitǽ. Frõtonis:illius doctissimi, ad quẽ poetǽ ꝯueniebãt. & quo se
ẽt A.Gel.ꝯuenisse testatur. q̃ꝑ &.marmora.i.podia marmorea. cõ
uulsa:hyꝑboliceos dicit.i.exhausta & cauata frequẽti reuerberatio
ne uocis recitãtiũ. & colũnæ marmoreæ in hortis illius deãbulacrũ
faciẽtes. ruptǽ assiduo lectore.i.recitatore. uel tritæ a lectore:q car
mina affixa legeret. clamãt.i.referũt & indicãt semꝑ q̃d uẽti agat. q̃s
umbras.i.aias Æacus filius Iouis & iudex ifernalis torqueat. & uñ
.i.a quo loco:q̃a a Colchoꝝ isula alius:uidelicet Iasõ deuehat.i.sub
uehat. & capsula auferat auꝝ pelliculǽ furtiuǽ.i.aurei uelleris furti su
blati. & q̃tas.i.q̃ magnas. ornos.i.tales arbores. Monychus.i.ille cẽ
taurus hñs ungulas pedũ solidas more equoꝝ iaculetur.i.proijciat
i hostẽ. Expectes.i.expectare posses. eadẽ.i.easdẽ fabulas iã dictas
a summo & minimo poeta. Quia ut dicit Hora. in epist. ad Augustũ.
Scribimus indocti, doctiq; poemata passim, & in poetica: Qui uer
sus nescit tñ audet &c. Ergo cũ ita sit ꝙ oẽs scribãt. &.i.ẽt:nos sub
duximus.i.supposuimus secundũ Macinellũ: uel subtraximus secũ
dũ alios. ferulæ.i.ligno ex ferula:quo ꝑceptores triuiales feriũt ma
nũ.i.secũdũ Mãcinellũ. nos tulimus & ꝑpessi sumus ferulas: ut grã
maticẽ disceremus. uel nos (ut Calderinus sentit) metu uerberꝝ sub
traximus ferulæ manũ. ꝙ minus placet:q̃a dischol: & a studio auer
si manũ sic subtrahũt. uel secũdũ Georgiũ q argute sentit: subtraxi
mus ideo q̃a iã i ludo grãmatico emeriti: & satis eruditi nobis uide
bamur:q̃d maxime ꝯtextui quadrat. uult.n. dicere se grãmatices pe
ritũ euasisse. & nos dedimus Syllǽ dictatori consiliũ. ut priuatus.i.
abiẽs a dictatura. dormiret altũ.i.ꝓfundo & quieto somno: hoc est
nos declamauimus sub rhetoricis: & ꝑuenimus ad summã ꝑfectio
nẽ. nã ꝑfectissimis auditoribus dabatur declamãdũ thema aliquod
in genere deliberatiuo summopere arduũ, quale erat: An cõducat
Syllæ deponere dictaturã: quã sic tenebat: ut rusticus lupũ auribus
tenẽs: nã neq; diu tenere poterat. Nullũ.n. uiolentũ est ꝑpetuũ: neq;
dimittere ꝓpter crudelitatẽ cõmissam. Vnde tot hostes sibi cõpara
uerat: ut priuato nihil tutũ foret. Est aũt profundũ nomẽ pro aduer
bio.s. ꝓfunde positũ. Cũ igitur occurras.i. quilibet occurrat: sicut &
ego. tot uatibus.i. tot poeticẽ profitẽtibus. stulta est clemẽtia parcẽ
re chartis perituris.i. ideo nõ scribere:q̃a scripta tua pereãt: ut Mãci
nellus sentit. uel potius perituris etiã si nihil scripseris. Nulla.n. inui
dia aut impietas est chartas uetustate & carie perituras scriptis: licet
nõ satie cõditis occupare. Hæc de textu, redeamus ad ampliorẽ ex

planationẽ. Nota magis nulli: hiperbole est. Nihil.n. notius cuiq;
esse solet domo sua: & tñ sibi notiorẽ dicit lucũ Martis ꝑ quẽ oẽm hi
storiã romanoꝝ intelligit. Est aũt lucus silua incǽdua.i. quǽ cǽdi aut
amputari ob religionẽ nõ potest. In locis.n. religiosis: aut ꝑꝑ sepul
turã: aut ꝑꝑ numina uisa gẽtiles lucũ faciebãt: quẽ quidẽ a cõtrario
sensu a lucẽdo dictũ putãt eo: ꝙ minime luceat. alij a luce numinis:
q̃a nullus lucus sine numinibus credebat: nec tẽplũ sine luco fiebat
Lucus aũt Martis uarie exponit. Nã erat lucus Martis dictus locus Lucus
ille ubi Romulus asylon ꝯstituit. ut Asconius Pedianus asserit. Erat Martis
ꝓterea lucus Martis (ut dicit Varro) i uia Appia Romǽ iuxta tẽplũ
Iunonis lucinǽ: q̃ uel a luco illo: uel ab eo ꝙ uenientibus in lucẽ ꝑest
Lucina dicta est: approbãte Ouid. in.2. Fastoꝝ sic: Gratia Lucinæ
dedit hǽc tibi noia lucus: Aut ꝙ principiũ tu Dea lucis habes. Est
ꝓterea lucus Martis. ubi Remus & Romulus filij Martis a lupa nu
triti sunt. ut Liui. in.1. ab urbe cõdita late declarat. & Vir. in.1. Æn.
tãgit sic: Donec regina sacerdos Marte grauis geminã partu dabit
Ilia prolẽ. Quã historiã sic ꝑstrinxit Iustinus lib.43. Post multos Al
banǽ urbis reges ad postremũ Numitor, & Amulius regno potiti
sunt. sed Amulius cũ in ætate potiorẽ Numitorẽ opꝑssisset, filiã eius
Rheã i ꝑpetuã uirginitatẽ: ne q̃s uindex regni sexus uirilis ex gene
re Numitoris oriret, demersit: abolita iniuria specie honoris: ut non
dãnata: sed sacerdos electa uidet. Igit inclusa in luco Marti sacro
duos pueros: incertũ stupro an ex Marte cõceptos, enixa est. Quo
cognito Amulius multiplicato metu ꝓ euẽtu: duos pueros exponi
iubet: & puellã uinculis onerat: ex quoꝝ iniuria decessit. Sed futura
origini romanæ ꝓspiciẽs pueros lupæ alẽdos obtulit: q̃ amissis ca
tulis distẽta ubera exinanire cupiẽs, nutricẽ se infantibus ꝓbuit. Cũ
sæpius ad puulos ueluti ad catulos reuerteret: rẽ Faustulus pastor
animaduertit: subtractosq; ferǽ inter greges pecoꝝ agresti uita nu
triuit. Martios pueros fuisse: siue ꝙ in luco Martis enixi sunt: siue ꝙ
a lupa: q̃ i tutela Martis est nutriti: manifestis argumẽtis creditũ est.
hæc ille & plura alia. Sũt tñ q credãt Faustuli uxorẽ meretricẽ fuisse
& lupã uocatã: sicut nos locũ meretriciũ lupanar uocamus: sed lon
gũ esset singula ꝑsequi. Æolus rex uentoꝝ dictus putat, q̃a cũ (teste Æolus
Varro.) apud nouẽ insulas Siciliǽ: & Italiǽ ꝓpinquas tpe belli troia
ni regnaret: ex cõsurgẽtibus nebulis futuros uẽtos ita ueridice ꝓdi
cebat: ut eos a rudib⁹ sit creditus i sua ꝑtãte habuisse. Pli.li.2.c.43.
aũt dixit eũ uẽtoꝝ rõnẽ inuenisse. Sũt q cǽsa silua dicũt eũ mare ui
cinũ uẽtis exposuisse: & ob id dictũ uẽtis imperasse. Certũ est eas re
giones uẽtos generare plurimos: sicut Ætnã, Siciliã, Vulcani antrũ Vulcanus
fulmina. nã uapores pingues & sulfureos exhalãt. Vulcanũ aũt fa
bricare Ioui fulmina ob id fingit. Quid agãt uẽti: sic ostẽdit Geor.
Val.i. quos uoluãt turbines cetæ: q̃a alij pestilentes sunt ut Auster. Venti
alij aquas in glaciẽ cõuertũt ut Boreas. alij arborũ & seminũ fœtus
educũt ut Zephyrus. hæc & id genus alia apud Arist. in libris me
theoroꝝ legas. Motus aũt huius cã prima & ꝑcipua sunt stellǽ & pla
netǽ: sicut Iupiter: q mouet a septẽtrione salubres uẽtos: Sol ab oriẽ
te: Luna ab occidẽte: Mars a meridie. Signa quoq; uẽtos pariũt. nã
tria signa quǽ hñt calidas qualitates: q̃ ignea triplicitas appellãtur
Aries: Leo: Sagittarius orientales mouent uentos. Altera triplicitas:
Taurus: Virgo: Capricornus terrea: uentos excitat meridianos: quǽ
qualitates habet frigidas & siccas. Tertia qualitates calidas & hu
midas habet: aeria ab hoc appellata: Gemini: Cancer: Libra occi
duos. Tria uero reliqua signa, quǽ dicuntur aquea triplicitas: quali
tates habent pituitosas, uentosq; exuscitant septemptrionales. Æa Æacus
cus Iouis & Æginǽ filius: qui ex Endeide Chironis filia Thelamonẽ
& Pelea habuit. tantǽ dum uiueret fuisse dicitur iustitiǽ: ut apud in
feros animaꝝ creditus fuerit a Plutone delectus iudex. unde Hor.
Quã pene furuæ regna Proserpinæ: Et iudicãtem uidimus Æacum
Socrates apud Platonem Iouis dicta referens: Ego igitur inquit: ut
pote qui ante uos hoc prǽuiderim cõstitui iam meos filios iudices
duos quidem ex Asia: Minoẽ & Rhadamanthum. unũ uero ex Eu
ropa: Æacum. hi ergo posteaquã mortui fuerunt: iudicabunt in pra
to quodã: ibiq; in triuio: ex quo geminæ extant uiæ. altera quidem
ad tartarum. alia uero ad insulas beatorum. & asiaticos quidẽ Rha
damãthus. eos uero q ab Europa uenient Æacus iudicabit. Minoi
uero ad id munus iniungamus: ut ipse dijudicet si quid alijs ambiguũ
fuerit: ut iustissime procedat iudiciũ: recteq; fiat transmissio animo
rum. In Socratis uero apologia addit etiã Triptolemũ inquiẽs: Qui
illic iudicare perhibẽtur: Minos, Rhadamanthus, Æacus, Triptole
mus. Hæc omnia Geor. Val. Errat ergo Seruius, qui Europæ filios
dicit: quod tñ Diodoꝝ Siculũ asseruisse Landinus affirmat. Stra. di
cit Rhadamãthũ antiquissimũ Cretǽ regẽ fuisse: & primum legibus

Cretenses

Cretẽſes inſtituiſſe. Cuius imitator Minos deinde extitit, fratremq́ habuit: ex huius imitatione Rhadamãthum appellatũ. Sunt q horũ trium officia diuidãt: & Rhadamãtho inquiſitionẽ attribuãt. Iuxta illud. 6. Æneí. Gnoſius hæc Rhadamãthus habet duriſſima regna: Caſtigatq́, auditq́ dolos, ſubigitq́ fateri. Quæ quis apud ſuperos furto lætatus inani Diſtulit in ſeram cõmiſſa piacula mortẽ. Minoi iudiciũ. unde Hora. Cũ ſemel occideris, & de te ſplendida Minos Fecerit arbitria. Æaco uero executionẽ: Vnde hic quas torqueat umbras. Sed Valla exponit. i. q̃s iudicet. & Horat. dicit iudicantẽ

> Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo,
> Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
> *Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.*

uidimus Æacũ. Oẽs nimirũ ſunt iudices. Quod ideo fictũ reor: q̃a credebant idẽ ſtudiũ & exercitiũ fore defunctis: qđ fuit uiuentibus unde. 7. Æne. Quę gratia currũ, Armorũq́ fuit uiuis: quæ cura nitẽtes Paſcere equos: eadẽ ſeqtur tellure repoſtos. Quia ergo optimi dũ uiuerẽt iudices erãt: tales nũc quoq́ finguntur.

Monychus

Monychus apud Lucanũ nõ dicitur ornos iaculatus: ſed Rhœtus. dicit. n. li. 6. Aſpecta te Pholeos frangentẽ Monyche ſaxa: Teq́ ſub ętheo torquẽtem uertice uulſas Rhœte ferox: quas uix Boreas ĩuerteret ornos. Oẽs autẽ centauri poſſent dici Monychi. i. unius uel ſolidi unguis: quia finguntur a patre media ſurſum uerſus humanã effigiẽ habere: & deorſum equinã: qđ ideo fictũ eſt: q̃a ſunt populi Theſſaliæ, qui primi in equis cõſpecti de longe uidẽtibus partim hoies: partim equi uidebãtur. Tãgit aũt poeta breuiter quę a poetis fere deſcribi ſolẽt ut maris tẽpeſtates: quas agũt uẽti. ſicut Virg. 1. Æneí. Aut nauigationes. Vnde alius furtiuæ deuehat aurũ Pelliculæ. Aut inferorũ poenas. ſicut Virg. in. 6. Vnde hic quas torqueat umbras Æacus. Aut bella. ſicut Virg. in ſex ultimis libris. & ideo hic Quãtas iaculetur Monychus ornos: quas in bello cõtra Lapythas iaculatus eſt. Aut

Ferula

mirabiles rerũ ortus. Vnde hic. Nota magis nulli &c. Ferulæ manũ ſubduximus: qđ ſit ſubducere expoſuimus. Ferula aũt uti pręceptores triuiales teſtatur Columel. dicẽs: Ferulæq́ minaces minãtur. n. ſcholaſticis. & Martia. Teſleſq́ ferulę ſceptra pędagogorũ. Ingenui tñ uapulabant pellibus anguillarũ: ut auctor eſt Pli.

Sylla

Syllæ hiſtoriã ſic quoq́ colligit Geor. Val. Sylla gẽtis patriciæ. i. de patrib⁹, ſeu ſenatoribus ortus uſq́ ad quęſturę ſuę initia uitam libidine: & uino comquinatã continue produxit. poſtea Iughurthæ cathenas iniecit: Marium ſuperauit. Cinnę dominatum fregit: Sulpitium proſcripſit: Seruum Sulpitij, qui dominũ prodiderat de Tarpeia arce pcipitari iuſſit: Mithridatẽ compeſcuit: eũq́ ex omni Europa: & Eubœa eppulit: & intra auitũ regnũ coegit. Pugnauit ante urbẽ ad portam Collinã: ubi Romanorum octoginta millia fuſa dicũtur. Mox urbẽ ingreſſus: quatuor hoium millia: quę ſe ei dederãt: nulla fide ſeruata inermia bellator. ſ. ſtrenuus occidit. Plurimi quoq́ tũc in ſontes & qui eius ſequebãtur nutũ: occiſi ſunt ab hoc naturæ efferato mõſtro. Hos quidã ſupra nouem millia fuiſſe tradunt. Deinde infamẽ illam proſcriptionis tabulam producit: quã octoginta holum millia quidã ſcribunt continuiſſe. Secunda inde tabula quingẽtos dicitur habuiſſe. M. Marium. Caij fratrẽ necari iuſſit oculis prius effoſſis: & deinde mẽbris minutim amputatis: Carinatẽ Marij prętorem iugulauit. Tãta deniq́ cædes facta: non ut urbs modo ipſa: ſed & cũcta Italia illius cruẽta rabie ac peſte, tremendoq́ furore ſanguine inundauerit: fortis ad uitia: & ad ſecura facinora ſatis ſtrenuus. Fides ei nulla: nullus Dei timor: nullaq́ clemẽtia. Quatuor legiones marianę partis fidẽ eius fiuxam & uanã ſecutas trucidauit: miſericordiã, quæ in ipſo nulla erat, fruſtra implorantes. Quinq́ prępeſtinorum millia fide prius data trucidauit: & ſpargi per agros iuſſit: ut iacerẽt inſepulta. Quin & aduerſus fœminas diſtrinxit enſes. Multorũ uirorũ abſciſſa capita ad ſe iuſſa deferri ſpectauit illudens. Caij Marij cineres eruptos ſparſit in Tyberim. Sed tãdem Dei in ſe iram ſenſit ultricem. Cũ enim dictaturã: quã ſibi aſciuerat depoſuiſſet: laruis uexatus ſæpe nocturnis eſt e lecto aliq̃n tractus in pauimẽtum: eũq́ aliq̃n in ſublime eleuatum: in terramq́ demiſſum a laruis: ſemineces famuli in lectũ reportarunt: ac tandẽ ſpiritum rabie ac cruore plenũ (ut ſcribunt quidã) uomuit. Alij uitæ exitũ fuiſſe adhuc atrociorẽ ſcribũt: erodente. n. ſe corpore & ſupplicium gignente cædis & calamitatis multorũ uermiculis: quos pediculos dicimus ferunt abſumptum. ẽt Sereno docẽte ſic: Sed q̃s non pareat Pherecydis fata tragœdi: Qui nimio ſudore fluens animalia tetra Eduxit turpi miſerum quæ morte tulerunt. Sylla quoq́ infelix tibi languore pereſus Corruit: & fœdo ſe uidit ab agmine uinci. Hoc de uita & morte eius Georgius. Ne quis autem tardiuſculus credat Iuuenalem dixiſſe ueraciter Syllæ uiuẽti conſiliũ: ut dictaturã deponat: ſciat. xiii. imperatores inter Syllam & Iuuenalem fuiſſe: neq́ uult dicere qđ pro themate ficto declamauit. i. exercuit ingenium ſuum in ſcholis rhetorum: qui artem rhetoricã docebant argumentãdo pro utraq́ parte: probãdo. ſ. modo quod utile eſſet deponere, modo quod inutile. Si hęc uerba non intelligis lector, nihil intelligis. Dixi autẽ difficillimũ eſſe thema: propterea qđ neq́ ſatis commode tenere poterat dictaturã: neq́ dimittere: erat autem dictatura ſummus magiſtratus: ſummaq́ dignitas poſt exactos reges ſupra conſules: p̃tores: tribunos equitũ: unde imperatores orti: qui perpetuam dictaturam occupabat. Dicta autẽ eſt eo q̃ ex dictamine nullo obſiſtẽte oĩa gerebat dictator. Quod aũt dicit: Priuatus ut altũ Dormiret. alludit inquit Calderinus ad hiſtoriam. nã (ut Pli. ſcribit) pediculare morbũ in quẽ incidit Sylla: ſomno diſſimulabat, ne adiret: licet Sylla morbo pediculari interierit, tamen altum dormire, ut hic ſignificat, non poteſt ad hoc accommodari. Valla dicit q̃ profundior in paupere ſomnus eſt. Vnde Statius: Inuitat tenues ad dura cubilia ſomnos. Lucanus: In quorũ pectora ſomno Dat uires fortuna minus. Chartę. i. libro ex chartis. Dicitur aũt græce hic chartes: latine, hæc charta. Sunt. n. pluſcula noia alterius generis apud græcos, q̃ apud nos ſed ſere terminationẽ mutãt: ut chataracta: catapulta: margarita: charta: cęra: amphora. Panther & lynther q̃ nos fœminina, ipſi maſculina proferũt, ſed & antiquorũ plurimi apud nos hic lynter dixerũt: Probo & Capro teſtibus. Frequẽter aũt ſecũda pſona p quauis ponitur. ut. 4. Æneí. Migrãtes cernas. i. q̃libet cernat. & hic occurras. i. q̃libet occurrat. uel cũ ego occurrã. uel loq̃tur de ſe: q̃ſi de alio: cum o tu Iuuenalis occurras: ſed primus modus placet.

¶ CVR tñ hoc potius: rõnẽ affert: q̃re potius Satyrã, q̃ aliud poematis genus ſit ſcripturus. ordo aũt erit & ſenſus: Edã. i. dicã & manifeſtabo, cur tñ potius libeat mihi decurrere hoc cãpo. ¶ Hoc cãpo. hoc genere poematis ſatyrici: ſumpta metaphora ab ijs q equos & currus agũt p ſpatioſos cãpos. (Magnus alũnus: periphaſis eſt Lucilij: q ex Arũca Rutulorũ ciuitate natus: primus apud latinos ſcripſit Satyrã: In eo mira fuit (ut docet Quint.) eruditio & libertas: atq́ inde acerbitas: & abũde ſalis. natus aũt eſt anno anteq̃ Carthago ĩditionẽ Romanorũ p Scipionẽ redacta eſt: mortuus quo anno, Furius Bibaculus poeta natus eſt Cremonę: & Cymbri ſupati ſunt a Mario. ¶ Alũnus: is pprie dicit q alitur: Plin. Italia alũna oium terrarũ, eadẽ & parẽs. Ouid. Pax nutrit Cererẽ pacis alũna Ceres. Non ignoro ab diuo Augu. nominari Iouẽ alumnũ: q̃ſi q oĩa alat. Plĩ. itẽ lib. 24. ca. 17. paſſiua ſignificatione poſuit ſic: Alia deinde Adamãtidẽ, Armenię, Capadocięq́ alũnã. Verũ apud auctores tali ſignificatione: aut nunq̃ aut rarẽter inuenias: unde fallũtur q putãt Italiã dictã alumnã a Plinio q̃ alat: cũ hoc dicat Italiã tanq̃ filiã ab omnibus terris alimenta accipere: eandẽq́ tanq̃ matrẽ omnibus pbere. ſed cũ hoc lõge clarius ſit q̃ a nobis indigeat explicari, plura nõ addemus. ¶ Flexit equos: perſtat in trãſlatione: q̃a dixit cãpo, equos ergo. i. ſtilum ſuũ. ¶ Si uacat: ſi otiũ eſt audiendũ. Dicimus. n. mihi nõ uacat per impersonale. i. otiũ non eſt. Et ego uaco. i. otioſus ſum. & habes otiũ. Seneca: Nõ uacat mihi uerba dubie cacẽtia conſectari. Et paulo inferius: Nõ uaco ad iſtas ineptias: ingens negociũ in manibus eſt. Vaco itẽ capitur p opera do. ut Cic. uacat diligenter ſtudijs liberalibus. Item uſurpatur pro careo: ut Ego uaco culpa.

IOAN. BRIT.

Lucilius

Alũnus

Vaco

¶ CVR tamen &c. Hæc eſt tertia pars principalis huius Satyræ: in qua auctor oſtendit cauſam cur potius ſatyram q̃ aliã quãuis rẽ ſcribere uelit: & ea eſt quod multa uideat in hominibus uitia: quorũ plurima enumerat: quæ potius exagitãda cõcludit, q̃ fabellas lectitandas. Ordo eſt: Tamen o uos auditores: ſatyrici enim quaſi uerbi diuini declamatores: quos prædicatores uocãt ad populũ loqui ſe fingũt. unde & ſermones Horatij dictũ. igitur tamẽ. i. tametſi iam exploratum eſt quod debeã uelle ſcribere: & qđ ſciã: & quod poſſim ſcribere: tamẽ quia nõ cõſtat quid mihi potiſſimũ ſcribẽdũ ſit. o uos auditores mei ſi uacat. i. ſi otium uobis eſt. & ſi uos placidi. i. beneuoli admittitis rationẽ quã datiuus ſum, ego edã. i. expreſſe dicam. Cur. i. qua ratione quaobrem libeat ſup. mihi decurrere. i. me exercere potius in hoc campo. i. in ſatyrica palæſtra: per quẽ magnus alumnus Aurũcæ uel Aruncę. i. Lucilius princeps ſatyræ nouæ in Aurunca parte Italiæ alitus: ut plures intelligunt. flexit equos ſup. ſuos. i. exercuit uires ingenij ſui. de hac metaphora poſtea dicam. Poteſt autẽ hyperbati ſequentis ordo eſſe: difficile eſt ſatyram nõ ſcribere.

ASCen.

IOAN. BRIT. CVM Tener uxorem: una est ex rationibus: quare potius Satyrã, q̃ aliud genus carminis sit scripturus. Est enim sensus & ordo: Difficile est non scribere Satyram: cum tener spado ducat uxorem &c. i. difficulter te contineas, quin Satyrã scribas, sequitur. n. Nam qs tam patiens: & illud facit indignatio uersum. Quasi dicat etiam si nolis: non possis tibi tẽperare: quominus Satyrã scribas.

Cum tener vxorem duca spado, Meuia thuscum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma,
Patricios omnes opibus cum prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat,
Cum pars niliacæ plebis, cum verna Canopi
Crispinus, tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ,
Difficile est satyram non scribere. nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat se?
Causidici noua cum veniat lectica Mathonis
Plena ipso, & post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa
Quod superest, quẽ Massa timet, quẽ munere palpat
Carus, & a trepido Thymele summissa Latino,

Ducat spado: indignatio est in libidinẽ mulierum: quę cũ a Domitiano (auctore Trãquillo) reuocata esset lex Iulia in adulteros: mœchis suis nubebant: ne supplicio afficerẽtur. Inter mœchos aũt erãt & spadones. Mart. li. 6. Quod nubis Proculina cõcubio: Nc lex Iulia te notare possit. Non nubis Proculina: sed fateris. & alibi. Cur tñ Eunuchos habeat tua Gellia quæris Panniche: uult futui Gellia: non parere: Alibi: At prius o mores & spado mœchus erat. Alibi: Cũ sene cõmunẽ uexat spado dydymus Aeglẽ. Simul etiã poeta ridet legẽ ipsam: cui iam excogitata est fraus. Nã cũ reuocata sit ad pudoris sanctitatẽ tuẽdã: mulieres impudenter spadonibus nubebant: qbus oblectatæ fuerant. Spado autẽ & Eunuchus dictiones sunt grecę: idẽ q̃ significãt, spado nomẽ est a uitio naturali uel uiolento: Eunucus uero est nomẽ officij. dicitur aũt Spado a σπάω qd' est auello & aufero: q̃ ab eo testiculi auellãtur. Vulpia. ait Spadonũ noĩe eos etiã cõtineri: qui natura spadones sunt. Eunuchus autẽ dicitur ἀπὸ τῆς εὐνῆς. i. cubili. & ἔχω custodio. q̃a id genus hominũ adhibebãt seruandis cubilibus regũ & principum. Tener: nam spadones molles sunt: & effœminati. Meuia thuscũ: alia indignatio in mulierũ impudentiã: quæ tp̃ibus Domitia. in uenationes & pugnas theatrales descendebãt. unde Mart. Hæc iã fœminea uidimus acta manu. Statius in Siluis: Stat sexus rudis, insciusq̃ ferri: Et pugnas capit improbus uiriles Credas ad Thanaim, ferumq̃ Phasim Thermodonciacas mouere turmas. Meuia autem nomen est impudicæ mulieris: & pro quacũq̃ impudẽti muliere ponitur: quæ in uenationes: & pugnas theatrales descenderet. Aprum thuscũ: emphasim habet: quasi qui cæteris esset ferocior. Mart. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa iam piger: Ætolę fama secunda feræ. Nuda mamma: habitũ expressit procũbentis in uulnera feræ. sic. n. mãmæ e sinu exerũtur. Illud autẽ est fatuũ: quod aliqui ad ritum Amazonũ referũt: quę sibi dextram mamillam adurebant. simpliciter. n. locus est accipiendus. Mãma: eadem dicitur & mamilla & papilla

Mamma

& uber. Mãmam item ueteres p̃ matre acceperũt: sicut Tata pro patre. Mart. Mãmas atq̃ tatas habet Afra: sed ipsa Tatarũ dici, & mãmarum maxima mãma potest. Patricios oẽs: de Cinamo tonsore sui tp̃is intelligit: qui muneribus mulieris locupletatus est usq̃ ad censum equestrẽ: mox dãnatus in Sicilia exulauit. de quo sic Mart. Qui tonsor fueras tota notissimus urbe: Et post hęc dominę munere factus eques. Sicanias urbes, Ætneaq̃ regna petisti Ciname: cũ fugeres tristia iura fori. Qua nũc arte graues tolerabis inutilis annos? Quid facit infelix & fugitiua quies? Non rhetor: non grãmaticus: ludiue magister: Non Cynicus: nõ tu stoicus esse potes. Vendere nec uocẽ siculis, plausumq̃ theatris. Quod superest: iterũ Ciname tonsor eris. Patricios: nobiliores denominatos a patribus. Nã cõdita urbe Romulus centũ elegit senatores: quibus reip. curã demandauit. hos patres ob uenerationem appellauit. Aucta mox ciuitate: reliqui reges numerum senatorũ ampliauerunt: eosq̃ patres conscriptos appellauere. unde hoc postea seruatũ est: ut Senatores patres conscripti nominarentur. Qui ergo ex his patribus nascebãtur: patricij fuiit appellati. Prouocet: possit opibus prouocare & se superiorẽ ostẽdere. Grauis: molesta: & minime grata: qualis solet esse iuuenibus. Sonabat: tondẽdo. Cum pars: indignatur Iuuenalis Crispinum hominem Ægyptiũ ex seruili conditione ad censum equestrem esse prouectũ. Nã Domitiano fuit gratissimus, eiusq̃ cõsiliorum particeps. eum Iuuenalis ubiq̃ insectatur: & præcipue ea satyra: Ecce iterum Crispinus. e diuerso Martia. laudat: Sic placitũ uideas semper Crispine tonantem: Nec te Roma minus: q̃ tua Memphis amet. Ordo autẽ est. Cum Crispinus pars niliacæ plebis: ut sit expositiue pars. Pars niliacæ plebis. i. seruus ex plebe. q. d. ex infimo loco apud Ægyptios natus. hincq̃ est potissimũ indignatio.

Seruus

Niliacę: Ægyptię. Nilus. n. fluuius est Ægypti. Verna: alumnus.

Verna

Inter seruũ & uernã hoc interest: q̃ serui appellantur, qui in potestatẽ nostram uenerunt, aut iure belli, aut ære comparati. Vernæ uero qui domi ex ancillis nascuntur. nã & ij in seruitute sunt. omnia. n. ancillæ fœtus domini est. Dicti (auctore Festo) q̃ tp̃e ueria nati sunt: q̃ id tempus ad fœturã sit ualde aptũ. Inde dicimus uernaculũ omne quod itra parietes domesticos alitur: ut gallinã uernaculã: equum uernaculũ: & linguã uernaculã. Canopi: Canopus ciuitas est Ægypti. dicta (auctore Strabone) a Canopo gubernatore Menelai: qui ibi sepultus est. Quinti. docet primo lib. antea Canobon ab Ægyptijs uocitatam.

Canopus

Ventilet: hinc pendet ois poetæ fremitus: q̃ homo Ægyptius, & seruili cõditione: ea sit mollicie: ut annuli ęstiui sint etiã ei ponderosi. Ventilet: q̃si refrigeret annulũ eximẽdo illũ e digito: & in aera leuiter iactando. Nã uẽtilare est ĩ aerẽ aliquid iactare. Apul. in Asino aureo: Aureos refulgẽtes manu mea uẽtilabã. Inde dicimus uẽtilare frumentũ & uentilabrũ instrumẽtũ iactãdi frumẽti. Vẽtilare etiã est uentũ facere. Tranq. in Aug.: Atq̃ etiã aliquo uẽtilãte cubabat.

Ventilare

Ventilabrum

Aurũ æstiuũ. i. annulos quos tẽpore æstatis gestabãt. nam eo delitiarũ peruenerant Romani: ut annulos haberent alios æstiuos: alios hyemales. ac si dicat leuem bracteam: & filum aureum. nam quod tẽpore æstatis per leuitatẽ gestamus, æstiuũ appellamus: ut uestes æstiuas. In annulis autẽ (ut scribit Pli. li. xxxiii. cap. 1.) alij pondera & magnitudinem auri ostentabant. Alijs plures q̃ unum gestare labor erat. Alij bracteas inserebãt leuiore materia: & p̃pter casum gẽmarum totam solicitudinẽ amputabãt: quibus pro annulis utebãtur. per annulum autẽ aureum ostendit poeta Crispinũ equestris fuisse & census & dignitatis. Nam annuli (ut scribit Plinius) distinxere alterũ ordinem a plebe: ut semel cœperãt esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantũ. Sed annuli plene medium ordinem, tertiumq̃ plebi, & patribus inseruere. Humero reuocante lacernas. i. reiectis lacernis in humeros: quasi nimis ponderosis. tali habitu fuisse & Colossum Domitiani ostendit Statius in prima Silua: It tergo demissa Chlamys. Humeri (auctore Plin.) hominis tantum sunt: Armi quadrupedum. Tyrias: purpureas. nam Tyrus insula fuit Phœnicię: prealto mari septingentis passibus diuisa. Nunc uero (auctoribus Plinio lib. 5. ca. 19. & Quinto Curtio) Alexandri oppugnantis operibus c̃tinens. Omnis eius nobilitas Conchilio, atq̃ purpura constat. Lacernas: lacernæ cõficiebantur ex uarijs coloribus: unde apud Martialem in distichis loquuntur lacernæ coccinæ: Si Veneto, prasinoue faues: qui coccina sumis: Ne fias ista transfuga sorte uide. Item Lacernæ beticæ loquuntur sic: Non est lana mihi mendax: nec mutor aheno: Sic placeant tyriæ: me mea tinxit ouis. Lacernæ aũt tum albę: tum purpureæ sumebantur in spectaculis. Martia. Spectabat modo solus inter omnes nigris munus Horatius lacernis: Cum plebs & minor ordo: maximusq̃ Sancto cum duce candidus sederet. Toto nix cecidit repente cælo, Albis spectat Horatius lacernis. Alibi in distichis: Amphitheatrales nos cõmendamur ad usus: Cũ tegit albẽtes nr̃a lacerna togas. Idẽ in quinto: Edictũ domini Deiq̃ nr̃i: Dũ laudat modo Phasis in theatro Phasis purpureis rubet lacernis, & paulo infra: Illas purpureas & arrogãtes iussit surgere lectius lacernas.

Lacerna

Gẽmę maioris. i. p̃grandẽ gemmã: ut sit descriptio annuli leuioris bracteæ: cui lapis p̃grandis sit insertus. Appellatione gẽmę intelligimus oẽs lapillos pretiosos. Sabinus tñ ad uitelliũ ait: Gemmas esse perlucide materiæ, uelut Smaragdos: Chrysolitos: Amethystos. Lapillos autẽ contrariæ superioribus naturę. ut Obsianos: Vedusbientanos. Margaritas autem nec gemmis: nec lapillis contineri. Nam quis tam patiens: quis enim inquit possit pati tantã urbis iniquitatem: ut non moueatur ad scribendum. Est autẽ ratio: quare sit

Margarita

Gemma

difficile

difficile nõn scriberetcũ etiam al a sint notatu grauiora. ✓ Vt teneat se:tẽperet sibi ne scribat. ✓ Causidici noua: hinc maxime mouetur poeta ad scribendã satyrã q̃ sub Domitiano frequens: & pene publice accusandi rabies existeret: quæ oĩ bello ciuili grauius togatã ciuitatẽ cõficeret: adeo aures imperator delationibus patefaciebat: ut nihil ꝓpemodum tutũ esset ita ut delator delatorẽ timeret. Vnde sic cõqueritur Plin. in Panegyrico de Domitiano: Vidimus delatorũ iudiciũ quasi grassatoꝝ: quasi latronũ: nõ solitudinẽ illi nouerãt: sed templũ: sed forũ insederãt: nulla iam testamẽta secura: nullus status certus: nõ orbitas nõ liberi ꝓderãt. Multi igit̃, inter quos & Causidici, cũ in ea re quæstũ & principis gratiã esse cognoscerẽt: relictis actionibus forensibus ad delationes se conferebant, ut Matho, & Põpeius, Falco: q̃ iisdẽ tp̃ibus accusabãt: ut alibi notat̃ a Iuue. Sæuior illo Põpeius tenui iugulos aperire susurro. Causidicũ fuisse Põpeiũ ostendit Plinius epistola q̃ incipit: Consulis an existimem te in tribunatu causas agere decere. Notat igit̃ oẽs delatores sub ꝑsona Mathonis: quẽ ex paupere diuitẽ factũ esse uideri uult quæstu delationũ. Pauperẽ fuisse ostẽdit alibi Iuue. Matho deficit. Martia. Parua rogas magnos: sed nõ dãt hęc quoq; magni. Vt leuius pudeat: iã Matho parua roga. Eũ alibi Iuuen. ostẽdit uilẽ causidicũ: Dic tibi

Lectica q̃ sis Orator uehemẽs, an Curtius, an Matho. ✓ Lectica: ea proprie dicebat̃ lectica: qua gestarent: nõ tam primores uiri, q̃ matronæ. Instar cubiculi erat: & Lecticarii dicebant̃ serui: q̃ lecticã gestabãt humeris. græce exaphoꝝ dixere lecticam: q̃ a sex seruis: octophoꝝ uero: q̃ ab octo gestaret̃. In ea erãt & fenestræ. unde alibi. Clausa lectica fenestra. Trãquillus in Augusto: A cœna in lecticulã se lucubratoriã recipiebat. Alibi Iuuenalis. Latis specularibus antrũ. nam antrũ appellat lecticã: cui specularia adhibebant̃. Quemadmodũ & nr̃a ætate uidimus fœminã quandã primariã gallicã gestari lecticã ex corio cocto cũ fenestris: adhibitis specularibus uitreis: ea aũt gestabat̃ nõ a seruis: sed a duobus equis mediã lecticã intercipiẽtibus. Lecticã aũt uelis, auleisue circũseptã fuisse docent & Plutarc. in Eumene sic: Quo accepto Eumenes icitatis lecticariis: cursu delatus: ex utraq; Lecticæ parte summouit auleã: magna lætitia manũ ꝓtendens: Et Mart. lib. ii. Quẽ grex togatus sequit̃: & capillatus. Recensq; sella, linteisq; loris. nã pro lectica sellam poni manifestũ est. ✓ Noua: nuper cõparata delationibus: cũ antea esset paup. ✓ Plena ipso: quasi q̃ cõmodius gestaretur solus: ut delicatus, & luxuriosus. ✓ Delator: de Marco regulo intelligit: q̃ (ut scribit Plinius in epistolis) oĩum bipedũ fuit nequissimus. Multorũ enim nobiliũ sub Domitiano cædes molitus fuerat. Cassios enim & Camerinos accusauit: q̃ sub Nerone interempti sunt Et hunc (ut ipse refert) tã Bebius Massa, q̃ Metius Carus ualde timebant. Nã Regulo intẽperanter laceranti Herenniũ Senetionẽ: rñdit Carus: Quid tibi cũ mortuis? Nunq̃d ego Cassio, aut Camerino molestus sum? quos ille sub Nerone accusauerat. ✓ Delator: occultus accusator. nam deferre ẽ occulte accusare. Mart. Ecce reũ Carus te detulit: adsit agellus. ✓ Magni amici. i. imperatoris: hoc est iperatoris amici & familiaris. nã magna amicitia appellat̃ imperatoris: ut alibi poeta: in quorũ facie miseræ magnæq; sedebat Pallor amicitiæ. ut ostendat ne amicos quidẽ imperatoris tutos fuisse a delationibus. ✓ Rapturus: absumpturus: nã partẽ bonoꝝ delationibus cõsequebãtur nobilibus ipsis: aut ĩ exiliũ eiectis: aut trucidatis ab iperatore. ✓ Nobilitate comesa: nobilibus absumptis. & laceratis ab iperatore. Nã (auctore Trãquillo) nihil pensi habuit: quin prędaret̃ omni modo. bona uiuoꝝ, ac mortuorũ usq; quaq;, & accusatore, & crimine corripiebant̃. Satis erat obiici qualecunq; factũ, dictumq; aduersus maiestatẽ principis. Hinc est, ut alibi cõqueraẽ poeta: Vnde fit, ut malim fraterculus esse gigantũ Eius crudelitatẽ in Panegyrico Traiani sic taxat Plinius: Cũ nuper imanissima bellua: uelut quodã specu inclusa: nũc ꝓpinquoꝝ sanguinẽ lamberet: nũc se ad clarissimorũ ciuiũ strages, cædesq; ꝓferret. &c. De eius sæuitia sic & Cor. Tacitus ĩ uita Iulii Agricolæ: ꝑcipuæ sub Domitiano miseriaꝝ pars erat: uidere & aspici: cũ suspiria nr̃a subscriberẽtur: cũ denotandis tot hoĩum palloribus sufficeret sæuus ille uultus & rubor: a quo se cõtra pudorẽ muniebat. ✓ Quod superest: quod adhuc ab iperatore nõ est corrosum & correptũ. ✓ Massa: Bebiũ Massam intelligit & ipsum delatorẽ. Sensus est aũt: Bebius ipse Massa: q̃ delator erat: delatorem timebat apud principẽ: q̃ tantopere delatores fouebat. De Bebio Massa sic Pli. in ep̃la ad Macrinũ. Legati rursus ĩducti iterũ me iã præsentẽ aduocatũ postulauerũt: implorãtes fidẽ meã: quam erãt contra Bebium Massam experti. De Massa Bebio sic meminit Cor. Tacitus in uita Iulii Agricolæ: Et Massa Bebius tũ reus erat. Mox nostræ duxere Heluidiũ in carcerẽ manus. ✓ Carus: delator & ipse fuit: de quo (ut ante diximus) Mart. Ecce reũ Carus te detulit adsit agellus. Plin. lib. pri. ad Voconiũ (ut paulo ante dictũ est) eius sic meminit: Agnoscis eloquẽtiã Reguli lacerat Herẽniũ Senectionẽ: tã intẽperanter quidẽ. ut dixerit ei Metius Carius: Quid tibi cũ mortuis? Nunq̃d aut Cassio: aut Camerino molestus sum? ✓ Palpat: cui munere blandit̃. Nã palpare, siue palpari idẽ est quod blandiri. Horat. Cui male si palpere recalcitrat undiq; tutus. Lucilius: Hic ubi me uidet sublandit̃, palpat̃, caput scabit. Inde dicunt̃ Palpones adulatores. Persius: Ius hẽt ille sui palpo, & palpator ꝓ adulatore. Palpo Plaut. in Mercat. Vt palpator nullus est. Palpatio uerbale nomen palpandi: Plaut. in Merc. Aufer sine palpationem. Ex palpo cõpositũ elicio significat. ✓ Trepido Latino: Latinus mimus fuit: cuius iocis & uxoris Thymeles mimæ plurimũ delectatus est Domitia. unde Mart. Qua Thymelẽ spectas: derisoremq; Latinũ: Illa frõte precor carmina nr̃a legas. Nã cõstat (auctore Donato in Andriã Teren.) uiros, mulieresq; solitas agere comœdias. ✓ Summissa: ad placandũ. s. nõ ad coitũ. Aliter. n. a superiore quẽ palpat munere non coitu. Impudicam tñ etiã extitisse in. vi. Satyra innuit illic. Quẽ toties texit periuri cista Latini. Ostẽdit aũt poeta ne ꝑsonã q̃dẽ gratã iperatori fuisse tutã a delationibus. Nã Latinus timẽs delatorẽ ei clãculo submittebat uxorẽ ad placandũ. Nõ ignoro a nõnullis: q̃ ætate nr̃a in liberalibus studiis postremas partes nõ ferũt: lõga uerborũ cõtentione disputatũ: Thymelẽ mimã fuisse: quę itidẽ ut Latinus a Domitia. populoq; fauorabiliter spectaretur. Sed nõ uxorẽ Latini: q̃ oĩa cũ friuolis fulciant̃ argumẽtis: nihil uideo cur adhuc potius uxorẽ Latini nõ credã: q̃ aliã mulierẽ. Cũ pſertim Iuue. ostẽdat zelotypũ fuisse Thymeles. Credibilius. n. est Latinũ zelotypũ fuisse uxoris, q̃ alterius, q̃ corp⁹ uulgaret. Sed cũ res nõ magni sit momẽti, unicuiq; sua sit existimatio. Illud tñ cõstat mulieri nomẽ inditũ ab arte scænica, θυμέλη. n. pulpitũ: siue scænã signãt: & θυμελικὸν histrionẽ. nã & ipsa placuit Theatris. Vnde Apuleius ĩ Apologia appellat Choragiũ thymelicũ. i. scęnicũ: apparatũ & instrumentũ his uerbis. Quid. n. si Choragiũ thymelicũ possiderem? nũ ex eo argumentarere ẽt uti me cõsuesse Gragidii syrmate histrionis: ubi Choragiũ accipitur pro apparatu: siue instrumẽto scænarum. Nõ me fugit a Fulgentio Choragium falso interpretari funus uirginale.

❡ CVM tener uxorẽ &c. uel sicut uerba iacẽt sed scies lector sententiã nõ fore cõpletam donec dicetur: difficile est satyram nõ scribere. ASCEn. Abundantia ergo uitiorũ est prima & potissima ratio unde dicit: Cũ sup. ita sit. quod spado. i. emasculatus & castratus. tener. i. mollis & leuis: quasi sine barba. ducat uxorẽ. & cũ Neuia uel Mesnia mulier infamis. figat. i. transfigat uenabulo suo aprũ. i. suem syluestrẽ. thuscũ. i. ex thuscia: ubi pingues & feroces in primis sunt & teneat uenabula. i. cuspidẽ qua uenatores utunt̃. mãma sua existẽte nuda. i. nudata: q̃ dũ manus ad figendũ aprũ eleuatur: cum sinus sit laxior, nudatur & patefit ex alto spectãtibus mãma sinistra & ideo singulari usus est: gestũ, habitũq; uenatricis depingens. Et cũ sup. ita sit quod unus uidelicet Cinamus. quo tondente: dum is existẽs tonsor me tonderet. barba grauis. i. molesta sonabat ꝓp habilitatẽ & artificiũ tondẽtis: mihi iuueni: & ideo nõ dicam grauis. i. põderosa: q̃ nõ est iuuenibus barba põderosa, sed molesta: cum imberbes puellis gratiores sint. Et cũ ita sit quod Crispinus existẽs pars Niliacæ plebis. i. unus ex seruis Ægyptiis: q̃ a Nilo Romã adducebantur. & cũ ipse Chrispinus uerna. i. seruus uerno tẽpore ex ancilla genitus Canopi. i. illius ciuitatis in Aegypto. uentilet. i. exponat uento aurũ æstiuũ. i. uirgulas aureas siue annulos leuiores q̃bus tẽpore æstiuo delicatissimi utebantur. & hoc dignis sudantibus. & humero eius reuocante. i. repellẽte lacernas tyrias. i. chlamydes: aut obolas purpureas ex purpura tyria. quæ pretiosissima erat: q̃ dibapha. i. bis tincta. nec pro & nõ: & nõ queat sufferre. i. sustinere. põdera. i. ponderositatẽ & molẽ gẽmæ. i. lapilli maioris in annulo hyberno. Cũ i quit hæc fiãt: difficile est nõ scribere Satyrã. Nã pro q̃a: q̃s est tã patiẽs. i. tollerans iniq̃. i. scelerose, uerbis Romæ. s. & quis est tã ferreus. i. tam durus: & tam sine affectione: & quasi improuocabilis ad indignationẽ. ut teneat. i. cõtineat se ĩtra pelliculam suam: nec satyrã scribat: uel teneat se a risu & indignatione. cũ noua lectica. i. hominis noui: q̃ nũq̃ fuit magistratus. lectica. i. gestaculũ in qua portabantur nobiles & prædiuites romani. Mathonis illius uiri causidici. i. qui causas dicẽdo ad diuitias peruenerat. ueniat. i. obuiam portetur. plena. i. referta ipso: q̃a pinguis erat. & cũ sup. ueniat post hũc. s. Mathonem delator magni amici. nõ solũ parui, i. q̃ ne magno q̃dem amico parcat. i. Regulus raptu

rus. cito. i. ppe diē: postpaulū: seu paulopost. de nobilitate comesa
.i. comesta: hoc est de nobilibus iam fere p delationē deuoratis &
cōsumptis illud quod supest. i. reliquū est: hoc est eos q relīq sunt
quē delatorē tam Imanem. Massa alius delator: sed minor timet: &
Palpor quē carus illius etiā delator palpat. i. palpādo placat. i. mollitur per
Palpo adulationē. tractat munere. i. donis secrete datis. tractū est ab eqs:
qbus dū eos palpamus. i. dū eis
palmas p dorsum ducimus quo
dammodo blādimur. ad quod
respiciēs Horat. in primo secun
di sermonum dixit de Augusto:
utēs uoce deponētali cū datiuo
Cui male si palpere recalcitrat
undiqꝫ tutus. Et similiter Plaut.
in Amphitryone: Obseruato te
quā blande mulieri palpabitur.
Accepit ergo poeta hic actiue:
& in actiua uoce cū accusatiuo:
& quē etiā palpat munere Thymele: mulier illa scænica summ ssa
.i. clam & secrete missa. a Latino marito suo trepido. i. præ timore
trepidante: tametsi. Cæsari admodū carus sit. Sequētia eandē con
structionem habēt: ut dicemus. Sed repertamus hanc partē: Cur ta
Metha mē hoc potius &c. Auctor utitur metaphora. i. translatione cuius
phora lex est ut sit persistens in uerbis: & cōformis in rebus. Si. n. dixero
amicos fictos esse similes hirūdinibus: qa ueniēte hyeme. i. aduersi
tate abeūt: peccabo qa dicēdū erit: auolat: quod hirundinū est. Hoc
aūt loco qa dixerat decurrere cāpo: quod equorū est in curruli cer
tamine: ideo permasit in methaphoram dicens. Per quem magnus
equos Auruncæ flexit alumnus. Vtitur aūt signatis uocabulis: qa
decurrere est incipientiū de carceribus suis currere uel deorsum
currentiū. flectere aūt equos est eius: q iam ad metā peruenit. ergo
modeste sibi l cepturo prius dat: & urbane Lucilio posterius: utpote
iā uictori in satyrico cāpo: quē magnū uocat. Et magnū uocamus
eū cui similis non est: Vt magnus dominus: & laudabilis nimis: Ma
Magnus gnus Alexander: Pompeius: Carolus &c. Amplus aūt est in hono
Amplus re. Clarus sanguine. Altus natalibus: ut miles alto loco natus. Alū
Clarus nus etiā nutritor dr: licet Valla refragetur: quia Plinius dicit Italiā
Altus alumnā. & Plin. Libyam. Sunt autē q negāt Luciliū Auruncū fuis
Alūnus se: & ideo dicit Valla: quod locutus est p synecdochen accipiendo
partem p toto. Auruncā: uel (ut quidā legūt) Aruncam partem Ita
liæ pro Italia. Probus aūt dicit eū loqui: aut de quodā Turno: aut
de Lælio: aut de Silio Satyricis: & Iuuenali contemporaneis: q oēs
ex Aurunca fuere. sed sine dubio de Lucilio locutus est: qui si Au
runcæ natus nō est. nutritus tamē esse potuit. Non placet aūt ut di
cat edam sup. quod scripsit. i. proferā. sed edā: idest eloquar cur Sa
Edo tyrā libeat scribere: & est uerbū cōpositū ab e & do: quod aliquādo
accipitur pro dicere. ut in Bucol. Attamē iste Deus qui sit da Tyti
re nobis. i. dic nobis. Inde edere aliquādo expresse loqui: aliquādo
sententiā nostrā e manibus nostris i lucē dare, ut I principio carmi
nū Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Hinc liber ēt editur dū
emittitur. Cū tener uxorem &c. Lex Iulia grauissime animaduerte
bat in adulteros: quā Domitianus iam obsoletā in pristinū uigorē
uocauit: quāobrem multæ diuites mulieres ijs nupserāt: cū quibus
cōsuetudinē uenereā habuerant. Delicatissimæ aūt qbus aut parer:
aut abortū facere durū erat: habebant rē cū spadonibus. i. emascu
latis seu castratis: ut nō parerent: unde Martia. Cur tātū Eunuchos
habeat tua Gellia qris Panniche: uult futui Gellia: nō parere. Idem
alibi Dyndymo: de quo qdā hūc locū intelligūt dictū: Cū sene com
munem uexat spado Dyndymus Aeglem: Et iacet in medio sicca
puella toro. Viribus hic operi nō est hic utilis annis: Ergo sine affe
ctu prurit uterqꝫ labor. Supplex illa rogat p se: miserisqꝫ duobus:
Hunc iuuenē facias: hunc Cytherea uirū. Cytherea ne ignores Ve
nus est. Bene aūt poeta uitia molestissime ferēda primo loco taxat.
Nam si matrimoniū uocatur: quia mulier ducitur: ut mater fiat: qd
magis detestandū, q̃ spadonē ducere uxorem: cui genitalia euulsa
sunt. Distinguit aūt Vulpianus ponens duplicem spadonem: & di
cēs. Si spadoni mulier nupserit, distinguēdū arbitror: castratus fue
rit necne: ut in castrato dicatur dotem nō esse: in eo q castratus nō
est: quia matrimoniū: & dos & dotis actio. Quid ēt plus cōtra offi
ciū & honestatem, q̃ ut mulier in arena: hoc est in publico spectacu
lo aprū figat: de qua Martia. Hæc iā fœminea uidimus acta manu.
Quid præterea intolerabilius q̃ ut uilissimus tonsorū adulatione &
delatione ditatus sit: ut prouocet. i. ad irā incitet tactando diuitias
suas, omnes patricios. i. nobiles ex patribus. i. senatoribus natos.
Vel quod uilissimus seruorū ad eas delicias perueniret: ut oneri ei
sit uestis purpurea: aut annulus maioris ponderis. Vnde Plinius. de
annulis. Alij pōdera eorū ostentāt: alijs plures q̃ unū gestare labor
est: alij bracteas inserūt leuiori materia. De mollibus aūt uestibus
idē sic: Nec puduit has uestes etiā uiros leuitate usurpare pp onera
æstiuauntantū a lorica gerenda
discesserūt mores: ut oneri sint ēt
uestes. Si ergo hoc uitio dabat
teneris utpote nobilibus: quan
to magis uilissimo seruorū. De
lator: occult' accusator. magni
.i. imperatorij. amici. i. (ut prius
diximus (ēt pcipui amici sui &c.
Represserat autem Domitianus
in initio imperij sui delatores:
sed postea eosdem ita excitauit:
ut sic de eo Tranquillus scribat.
Bona uiuorum & mortuorum usqꝫ quaqꝫ quolibet & accusatore
& crimine corripiebantur. Satis erat obijci qualecunqꝫ factum
dictumqꝫ aduersus maiestatem principis.

Cum te summoueant, qui testamenta merentur
Noctibus, in cælum quos euehit optima summi
Nunc uia processus, uetulæ uessica beatæ.
Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem,
Partes quisqꝫ suas ad mensuram inguinis hæres
Accipiat saue mercedem sanguinis, & sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut lugdunensem Rhetor dicturus ad aram.

CVM te summoueant: alia est scribendæ satyræ indignatio: IOAN.
q. s. multi uetularū cōsuetudine locupletarentur. Nam cū uetulis BRIT.
prurientibus officiū suū præstitissent: ab eis postea defraudatis libe
ris hæredes scribebantur. Mart. Insectaris anus: o quantum cogit
egestas. quibus uerbis innuit talia adulteria: licet iucunda nō fuis
sent: fructuosa tamen extitisse. Summoueant: a bonis tuis patere
nis. Noctibus: nocturno cōcubito. Merentur testamenta. i. bo
na quæ per testamentū assequuntur. Quos euehit: ordo est. Quos
uessica uetulæ beatæ: exposit: ue optima nunc uia summi processus
euehit i cælū. Vessica pruritus & libido. Vetulæ beatæ: diuitis &
opulentæ. Papinius in Siluis: iam se (quisquis est) inops: beatus
Cōuiuam ducis esse gloriosum. Propter. Noli nobilibus: noli con
ferre beatis. Euehit in cælum. i. ad excellentissimos opulētiæ gradus
pducit, & proinde tanquā Dij habentur. Optima nunc uia: adiu
uandū gestu: ut sit per irrisionem dictum. Summi processus: sum
mi progressus ad diuitias. Vnciolam Proculeius: antiqui (ut recis
tauimus apud Persium) Patrimonium in duodecim partes diuise
runt ita: ut nomine assis totū cōtineretur. unde dicitur hæredem te
reliquit ex asse. i. ex toto. As aūt in duodecim partes diuiditur: Sex
tantem, quæ sexta est pars assis. Quadrantem, quæ quarta. Trien
tem, quæ tertia. Quincunx a numero est unciarum. Semis dimi
dium assis. Septunx a septem & uncia. Bes dempto triente. Do
drans quadrante. Dextans sextante dempto. Deunx dempta una
uncia. Vncia autem erat minima pars & duodecima assis. Est
ergo sensus: Adulteros pro membri sui qualitate: & laboribus
accipere præmia Proculeius ergo tanquam male mentulatus:
unam tantum accipit unciam patrimonij ex testamento: Gillo au
tem impense Draucus reliquum patrimonij accipit. idest deunx
cem. quod est totum dempta una uncia: quæ iam debetur Procu
leio. per Proculeium autem intelligit uirum bonum, & parum men
tulatum, per Gillonem autem bene mentulatum. Quisqꝫ hæres:
legendum est cum irrisione Satyrica & adiuuandum gestu. æquū
inquit est: ut unus quisqꝫ pro qualitate membri laboribusqꝫ suis
accipiet partes patrimonij. Mercedem: expositio est. Sangui
nis: nam semen hominis (ut tradunt physici) nihil aliud est, q̃
sanguis concoctus. & ideo mutat colorem. Inguinis: Inguem
ab auctoribus accipitur pro parte genitali: tam in mare, q̃ in fœ
mina. unde Mart. Accessi quoties ad opus: mixtisqꝫ mouemur in
guinibus. Tranquillus in Nerone: Virorumqꝫ, ac fœminarū ad
stipitem deligatorum inguina inuaderet. Corn. Celsus libro. vij. di
cit testiculos depēdere ab inguinibus per singulos neruos. Ouid.
in fastis: Et tumidum cornu durius inguem erat. Idem in eodem:
Quiqꝫ rubro pauidas inguine terret aues. Palleat: adulteri enim
exhausti sanguine intemperato coitu pallent non minus, q̃ qui pe
dibus anguem calcauere. Vt nudis: ordo est: Et sic palleatur:
ut pallet ille qui pressit anguem calcibus nudis: aut ut pallet Rhe
tor dicturus ad aram lugdunensem. Ad aram lugdunēsem: hoc
autem est ex historia: Nam Caligula edidit in Gallia Lugduni mis
cellos ludos. & hoc certamen quoqꝫ græcæ, latinæqꝫ facundiæ:
quo certamine ferunt uictoribus præmia uictos cōtulisse: eorun
dem & laudes cōponere coactos. Eos autem qui maxime displi
cuissent: scripta sua sponga linguaue delere iussos: nisi ferulis ob
iurgari.

iurgari, aut flumine proximo mergi maluissent. Qui ergo in hoc Lugdunum certamen descendebant: incerti euentus rei pallebant. Lugdunum autem ciuitas est Galliæ: quam nunc uulgo Leonum appellant. quo ter & quater ex Italia & Gallia mercatores singulis annis conueniunt: mutua tractantes mercimonia. Eam condidit Numantius Plancus (ut tradit Euseb.) ubi Arar Rhodano commiscetur: ibi fuit templum ab uniuersis Gallis communi impensa in honorem Augusti Cæsaris extructum aderat & ara dignitatis eximiæ cum titulo gentium sexaginta: quæ singulæ singulas statuas ibidem erexerant. Lege Strabonem in. iiii. ¶ Rhetor: pro oratore posuit. Nam rhetor appellatur qui Rhetoricam docet. Orator uero, qui secundum artis præcepta loquitur.

ASCEn. ¶ CVM Te submoueant: aut submoneant. Recitat aliud genus sceleris. ob quod difficile sit Satyram non scribere & se continere: quin aut rideat aut indignetur. Quia uero sententiæ patent. Ordo est. Cum: idest quandoquidem ita fit q supple ii submoueant: idest clam de loco hæreditatis tuæ depellant & detrudant te: qui merentur testamenta: idest inscribi hæredes matronarum diuitum. noctibus. idest, adulterio & coitu nocturno: hoc est moechi & adulteri: qui pupillos expellunt hæreditatibus suis: quos optima: idest dexterrima: paratissima: siue facillima uia. idest ratio summi. idest maximi processus ad diuitias suppple acquirendas: uidelicet uesica: idest uulua: siue membrum libidinis. uetulæ idest matronæ prouectæ ætatis: quæ propter speciem non amatur. beatæ: idest bene habentis: hoc est diuitis. euehit: idest exaltat in cœlum: idest per hyperbolem ad summam dignitatem. uel in cælum idest ad domum imperatoriam: ad quam diuites effecti admittebantur. Nam si Domitianus se dominum & Deum iussit appellari: uoluit nimirum & domum suam cælum uocari. Proculeius adulter alioquin uir bonus: habens membrum uirile paruum: habet ex testamento: uidelicet uetulæ. unciolam, idest solummodo paruam unciam: idest duodecimam partem hæreditatis & eam immunitam. sed Gillo uir bene membratus habet deuncem: idest undecim uncias: hoc est undecim partes hæreditatis. Nam quisque: idest quilibet hæres sic institutus. accipit supple partes suas: idest portiones hæreditarias. ad: idest: iuxta mensuram inguinis idest membri uirilis. Voluit dicere accipit: sed satyrica petulantia: & quodam risu ac morsu subinfer sane: idest certe. iustum est ut accipiat: quia mercedem sanguinis: quia usque ad sanguinis emissionem: ut uetulis placeant, coeunt. omne etiam sperma ex sanguine fit. & propter exhaustum sanguinem palleat sic. ut: idest quemadmodum supple palleat is: qui pressit: idest conculcauit anguem: idest serpentem. nudis calcibus: idest pedibus: a parte totum. aut supple pallet: uel palluit rhetor dicturus: idest qui erat dicturus orationem compositam. ad: idest apud. uel iuxta aram lugdunensem: idest Lugduni ad confluentem constructam. De ijs, qui diuitias fœdo commertio uetularum cumulabant erat Caridemus: in quem sic Martialis: Nunc sectaris anus: o quantum cogit egestas. Proculeius secundum Calderinum uir optimus fuit: cuius meminit Horatius in Carminibus dicens: Viuet extento Proculeius

Proculeius æuo: Notus in fratres animi paterni. Is enim eques Romanus tantæ pietatis in fratres fuit: ut bona cum eis iterum æqua portione diuiserit: cum bellis ciuilibus attriti pauperes essent. hic autem pro optimo uiro & minime mentulato ponitur. Gillo pro mentulato. Pressit qui calcibus anguem: imitatio est illius secundi Aeneid. Obstupuit: retroque pedem cum uoce repressit: Improuisum aspris ueluti qui sentibus anguem. Pressit humi nitens &cæ. De Oratoribus Lugdunensibus adde cum Georg. ex commenta-

Lugdunenses rijs Cæsaris. Lugduni Galli Oratores quotannis concionem habere solebant: considebant in secreto loco: & controuersias habebant: undique conueniebant: eorumque; iudicijs, decretisque parebant. Disciplina hæc in Britannia reperta: atque inde in Galliam translata esse existimatur. De ciuitate autem Lugdunensi: unde secundum Plinium tertia pars Galliarum denominata est: ex uarijs auctoribus hæc habeto. Ex Strabone in de situ orbis: Lugdu-

Lugdunum num in colle conditum: ubi Arar amnis Rhodano commiscetur: tenetur imperio ampliori & supra reliquas, excepta Narbone, ciuitates floret uirorum ordine. Nam & usu magno est illis emporium. Monetam argenteam atque auream eo in loco Romani signat duces. Templum etiam ab uniuersis Gallis communi designatum impensa: & Augusto Cæsari dedicatum ante hanc urbem ædificatum esse: ubi fluuiorum est coitio. Adest & ara dignitatis eximiæ: gentium quadraginta numero inscriptum habens titulum: earumque singularum statua una. Alia subinde locata est ara. Hanc urbem Segosianorum præsidem constat: quæ in Rhodani & Dubidis fluuiorum medio iacet. Reliquæ dehinc gentes urgentes ad Rhenum partim a Dubide: partim ab Arare discernũtur &c. Hæc Strabo. Ex quibus constat Lugdunum olim ut nunc floruisse: & emporium atque mercatum: monetariumque ut nunc habuisse. Aram autem cuius hic mentio fit: ubi cœnobium monachorum de ordine sancti Benedicti nunc est: quod Athanacum uocant constructam. Vrbemque in colle sitam fuisse: cui foro Veneris nomen est: quam deletam incendio fuisse Seneca sic in epistolis testatur. Liberalis noster nunc tristis est: nunciato incendio quo Lugdunensis colonia exusta est. Et infra: Nusquam tam infestum ulli exarsit incendium: ut nihil alteri superesset incendio. Tot Lugduni pulcherrima opera: quæ singula illustrare singulas urbes possent: una nox strauit. & in tanta pace: quantum ne bello quidem timeri potest, accidit. Quis hoc credat. Vbique armis quiescentibus cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit: Lugdunum quod ostendebatur in Gallia quæritur. Omnibus fortuna quas publice afflixit: quod passuri erant timere permisit. Nulla res magna non aliquod habuit ruinæ suæ spatium: in hac una nox interfuit inter urbem maximam & nullam. Denique diutius illam tibi perijsse, quã perijt narro. Et paulo post. Huic urbi ab origine sua cẽtesimus annus est: ætas ne quidẽ homini extrema Plãco deducta. In hanc frequentiam, loci opportunitate conualuit. Quæ tamen intra spatium humanæ pertulit senectutis. hæc ibi. Multa enim & acria bella pro Romanis gessit: unde Cornelius tacitus libro decimoseptimo historiæ Augu. Frustra aduersus Heduos quesita belli causa: iussi pecuniam atq; arma deferre gratuitos insuper commeatus præbuere. Quod Hedui formidine: Lugdunenses gaudio fecere. Sed legio italica & ala taurina abductæ: cohortes. xviii. Lugduni solitis sibi hybernis relinqui placuit. Manlius Valens legatus italicę legionis: quanquam bene de partibus meritus: nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis enim criminationibus infamauerat Fabius ignarum: & quo incautior deciperetur palam laudatum. Veterem inter Lugdunenses, Viennensesque discordiam proximum bellum accenderat. Multæ insuper clades crebrius, infestiusque q̃ ut tantum propter Neronem, Galbamque pugnaretur. Et Galba redditus lugdunensium occasione ire uetuerat. Multus contra in Viennenses honor: unde æmulatio & inuidia: & uno amne discretis connexum odium. Igitur Lugdunenses extimulare singulos militum: & in euersionem Viennensium impellere. Obsessam ab illis coloniam suam adiutos undique conatus: cõscriptas nuper legiones in præsidiũ Galbæ referendo: Et ubi causas odiorum prætenderant: magnitudinem prædæ ostendebant. Nec iam secreta exhortatio: sed publicæ preces irent ultores: exciderent sedem gallici belli. Cuncta illic externa & hostilia se coloniam romanam: & partem exercitus & ꝓsperarum, aduersarumque rerum socios: si fortuna contra daret: iratis ne relinqueretur, his & pluribus in eundem modum perpulerant: ut nec legati quidem duces partium restringi posse iracundiam exercitus arbitrarentur. Cum haud ignari discriminis sui Viennenses uelamenta & infulas præferentes: ubi agmen incesserat arma genua uestigiaque præsentando flexere militũ animos. Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios. Tum uetustas, dignitasque coloniæ ualuit: & uerba Fabij salutem, incolumitatemque Viennensiũ cõmendantis æquis auribus accepta. Publice me armis multatis: priuatis: & promiscuis copijs iuuere militem. Sed fama cõstans fuit Valentem magna pecunia emptum. Is diu sordidus: repente diues mutationẽ fortunæ mole tegebat. Sic ille. plura alibi legas. Manifestum est autem post incendium prioris urbis in colle (ut diximus) constructæ eam: quæ nunc est inter Ararim, quem Sagonã uocant: & Rhodanũ paulopost cõditã fuisse, quod monumenta: antiquissima dijs manibus dedicata: q̃ nũc quoque passim uisunť, testificanť amplissime. Sicut aũt (Cæsare testante) ad priorẽ illã ciuitatẽ cõueniebãt undique oratores iudicijs. atque decretis pariturii: ita ad eã q̃ nũc uisitur pulcherrima: undique cõueniunt a galliarũ primario archiepiscopo sententiã habituri. Prima. n. illic sedes est. Vt uero cætera transeam: unũ addã inscriptum sarcophago imposito parietibus Fani sancti Petri diuarum monialium Lugduni a parte exteriori: ubi sic aræ huius fit mentio: Ioui. O. M. Q. Ioui optimo maximo. Quintus Adcinnius Vrbici filius: Martinus Sequanus sacerdos Romæ augur ad aram ad confluentes Araris & Rhodani flammen duumuir in ciuitate Sequanorum &c.

Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira?
Cũ populũ gregibus comitũ premat hic spoliator
Pupilli prostantis: at hic damnatus inani
Iudicio. quid enim saluis infamia nummis?
Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur Diis
Iratis, at tu uictrix prouincia ploras.
Hæc ego non credam uenusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? sed quid magis heracleas,

JOAN. BRIT.

¶ Q V I D referam quanta: alia indignationis causa in spoliato
res.n.cũ pupillorũ, tum ꝓuinciarũ inuehitur. ¶ Quid referam? qd
dicã? quantũ mihi æstuent præcordia: cũ uideã quendã: qui spolijs
pupilli locupletatus: eo delitiarũ peruenit. ut lectica magno grege
comitũ sequẽte per urbẽ gestetur. Quẽ aũt poeta designet: nulla ex
tat certa historia. Illud falsum est: quod de Cecilio Classico aliqui
tradiderunt. In oẽs spoliatores
nullo modo dici posse uidetur:
cũ dicat hic spoliator: quasi qui
tẽporibus suis oibus esset notis
simus. ¶ Prostantis: differẽtia est
inter ꝓstare, & prostituere. Nam
ꝓstare uerbũ est neutrũ absolu
tũ: & significat turpitudine cor
poris quæstũ facere. Prostituere
autem est actiuum: significatq;
(quod proprium est Lenonis)
marem uel fœminã publicæ libi
dini gratia quæstus exponere: unde & scortum ipsum appellamus
prostibulũ: uel ꝙ prostet: uel ꝙ ante stabula hæ sedeant: q̃ dicũtur
cõi uocabulo ꝓstibula: sicuti ante Alicariæ meretrices appellaban
tur: in Campania solitæ ante pistrina Alicariorũ uersari q̃stus grã.
¶ Præmat populũ: hinc maxime indignatur poeta: ꝙ rapinis pupil
li locupletatus: tanto ꝑ urbẽ fastu & pompa icedat. premat ergo cal
cet & urgeat populũ: cum gestatur lectica. unde & alibi: Et ingenti
curret suꝑ ora liburno ¶ Gregibus: comitũ: uel clientũ: uel seruoꝝ.
nã comitẽ accipere debemus (inquit Vulpianus de iniurijs) eum q
comitetur & sequatur. Et (ut ait Labeo) siue liberũ, siue seruũ, siue
masculũ. siue feminã. Et ita comitẽ diffinit: q frequentandi cuius
cunq; causa: ut sequeretur destinatus est. Inter comites uniq; & pæ
dagogi erant. ¶ At hic dãnatus: indignatio in auaritiã sui tẽporis:
cũ publicã: tum priuatã. Cõqueriturq; iudicia uana esse & iniqua.
Hocq; maxime ꝓꝑ Mariũ priscũ hoiem Beticũ. Hic.n. cũ Africam
prouinciã: cui procõsul ꝓfuerat spoliasset. nã ob innocẽtes cõdem
nandos, interficiendos ẽt pecunias acceperat: accusantibus Afris,
Cornutus Tertullus septingenta millia: q̃ acceperat Marius: ærario
inferenda censuit: Mario urbe, Italiaq; interdicendũ. Notat igitur
poeta iniquitatẽ sui tpis detestãs maxime auaritiã (ut dixi) & priua
tã pariter & publicã: cũ id quod ꝓuincialibus restituendũ fuit: i æra
riũ sit delatũ. ¶ At hic Marius: adiuuandũ gestu: & eo nsu quo sole
mus, rem nefandã improbare, ut sit sensus: Tantũ abest, ut hic Ma
rius, qui cõdemnatus est, solicitudine angatur: ut etiã hilare & splẽ
dide uiuat: quasi q talẽ condẽnationẽ paruifaciat. Sicq; innuit ex
bonis ꝓuincialiũ apud eũ magnã partẽ esse relictã. Ordo aũt est:
At hic Marius dãnatus inani iudicio ab octaua hora bibit exul re
liq̃ dñr ꝑ parenthesim. At hic Marius ita dictũ poeta: quasi uiueret,
præsensq; esset. ¶ Inani iudicio: inane iudiciũ appellat quod ꝓuin
cialibus nihil profuerit: cũ eis pecunia nõ sit restituta: sed in ærariũ
delata. ¶ Quid.n. saluis infamia nũmis: antipophora est: q̃si aliquis
dixerit: Inane iudiciũ nõ est appellandũ o poeta: qñ graui infamia
sit aspersus. & proinde respondeat: Quid nocet infamia saluis nũ
mis? Ironice aũt enũciandũ & uultuose: ut ostendat hoiem impro
bũ infamia a uitijs nõ absterreri. ¶ Exul: nã (ut dictũ est) urbe & Ita
lia ei interdictũ est in bienniũ. ¶ Ab octaua.i. statim post octauam
horam. nã comedisse ante nonã horam. mensæ destinatã hois erat
dissoluti & luxuriosi. post nonã igitur comedebãt. Mart. Imperat ex
tructos frangere nona toros.i. lectos discubitorios. unde & Cic. in
A & ab
ultima epi. noni lib. sic scribit: Accubueram hora nona. ¶ Ab: a & ab
plerũq; pro post ponuntur. Pli. Cõceptu decimo die dolores capi
tis. A itẽ elegãter usurpatur: cũ inter partes dissidentes uolumus
significare alterutrius ꝓpugnatores, & amicos ut qui a Sylla erãt:
in Mariũ arma sumpserũt. & q a me nõ erũt: ergo contra illos ero.
In alia ẽt significatione accipit. cũ in seruis munus operamq; dis
scernit. Nam cũ Romani ex seruis suis: alijs uterẽtur ad iter: ut mit
terent eos quo liberet: eos appellauere a pedibus: ut ita dicerẽt. uo
ca a pedibus: trade hoc a pedibus. A pedibus uenerũt ita. ut semꝑ
extrinsecus intelligant serui. ut sit: Serui a pedibus uenerũt: & uo
ca seruos. s. a pedibus: & sic reliqua. Mart. Cur nõ mensa tibi ponit
a pedibus? i. cur a te mensa nõ ponit a pedibus. i. seruis a pedibus:
ut sit datiuus casus. Eosdem circũpedes appellat Cic. tertia actione
in Verrem: Circũpedes aũt hoies formosos & literatos suos esse do
cebat. Verres inqt seruorũ nomine ab officijs desumpta. Cic. con
dicebat suos esse circũpedes. Malcoli fuisse negabat. unde & poeta
in. vi. Satyra: Admotũ a pedibus. i. seruis a pedibus. Alijs aũt ad li
teras exscribendas cũ dictarent: quiq; libellos a supplicibus datos
exciperẽt: curamq; haberẽt: illos a manu: hos a libellis dixere. Sue
to. in Cæsare: Philemonẽ a manu seruũ: q necem suam ꝑ uenenum
inimicis ꝓmiserat: nõ grauius q̃ simplici morte puniit. Idẽ i Aug.
Gallo a manu ꝙ ꝑ epistola ꝓdita denarios quingentos accepisset:
crura effregit. Amanuenses eũ
eosdẽ appellauit in Nerone. Idẽ
in Domitia. Epaphroditũ a libel
lis capitali pœna condemnauit.
Idẽ in Claudio: Suspexit Poly
biũ a studijs: q sæpe inter duos cõ
sules ambulabat: sed ante oẽs
Narcissum ab ep[l]is: & Pallantẽ
a rõbibus: hoc est q̃bus uteretur
ad studia sua: hoc est q legerent
& ꝑcurrerẽt: cũ studijs uocaret.
Græci eos Anagnostas appel
lant. ἀναγνώστης. n. idẽ est ꝙ lego: & qui scriberẽt epistolas: quiq;
oium reꝝ rationes colligerẽt: ut accepti & expẽsi. ¶ Fruitur Dijs ira
tis: ille dicit frui Dijs iratis: q licet eos infensos sibi ob scelera has
beat: nullã tñ ab ijs sentit punitionẽ: sed interim ꝑ oia uitã hilarem
agit. Marius ergo licet Deos haberet iratos ob flagitia sua: tamen
summa hilaritate uiuebat: nullũ ab ijs sentiẽs incõmodũ. Idẽ etiam
dictũ est a Iunone apud Sen. cõquerẽte Herculẽ abuti ira sua: Su
perat inqt & crescit malis, iraq; nostra fruitur: in laudes suas mea
uertit odia. q. d. licet ei irata sim: nullũ tamẽ ex hoc sentit incõmo
dũ. ¶ Prouincia uictrix. q̃ obtinuisti, ut Marius damnaret. Prouin
cia dicit quasi procul uicta ab Italia. Nam Italia ꝓuincia nõ appel
latur: sed q̃ extra Italiã sunt. unde Pli. Iunior: Italicus ne es, an pro
uincialis? Plin. lib. iii. cap. iii. de naturali historia scribens de Gal
lia Narbonensi: Italia, inqt, uerius est, q̃ prouincia. Et idem alibi in
xix. loquens de cucumeribus: In Italia uirides & q̃ minimi: in pro
uincijs q̃ maximi & citrini, aut nigri. Col. lib. iii. Non ꝓuincialis,
sed Italicus ager est. Apud Colu. titulus est de natura ꝓuincialium
uineaꝝ: ubi itelligit oẽs uineas ꝑter Italicas. ¶ Ploras: pecunia non
restituta tibi. Conquerit etiam Sallu. in Iugurthino: ꝓuinciales sæ
pe spoliari: his uerbis. Non peculiatus ærarij factus est: neq; ꝑ uim
socijs ereptæ pecuniæ: quæ q̃q̃ grauia sunt: tñ pro cõsuetudine iã
ꝓ nihilo habent. ¶ Hæc ego nõ credam: sensus est: Ego nõ credam
huiusmodi sæculi nostri scelera digna carmine satyrico: quale Ho
ra. multa lucubratione scripsit? ¶ Venusina lucerna. i. carmine saty
rico: quo maxime Horat. uitia tpis sui est insectatus. Venusia aũt Venusia
ciuitas est in confinio. Appuliæ: & Lucaniæ. Patria Horatij quod
ipse ostendit in sermonibus. Sequor hõc Lucanus, an Appulus an
ceps. Nam Venusinus arat finẽ sub utrũq; colonus. ea sita est in
uia Appia. ¶ Lucerna: carmine lucubrato. ¶ Agitem: insequar: insec
ter? ¶ Sed qd magis: tacitã obiectionẽ diluit. Rñdet. n. ijs qui possent
dicere: longe satius esse si scribant fabulæ. ¶ Quid magis: subaudi
scribã & sectẽr carmie. ¶ Heracleas. i. ærũnas & fabulas de Hercule
cõfictas. de quibus multa Diodo. in. v. Heracleas aũt legendũ est:
nõ aũt herculeas. ἡρακλῆς. n. græce dr, Hercules latine. & possessi
uũ Heracleus penul. prod. hac ratione: ꝙ apud græcos Heracleus
scribitur per diphthongũ u: sicut Æneas, & spondæus, & Medææ
quæ diphthongus conuertit in e longã apud latinos. Heracles
aũt interpretat Iunonis gloria. ἥρα. n. græce Iuno latine. & κλέος
gloria quasi Iunone persequente magnã sit gloriam adeptus.
ASCEN.
¶ Q V I D referam &c. Tangit alias causas indignationis suæ
sub uario modo dicens. Quid. i. ad quid: ad quã utilitatẽ referam
. i. recitẽ uel enarrem. q. d. ad nullã: cũ notũ esse debeat quãta ira ar
deat iecur meũ siccum. i. exsiccatũ ex frequẽti ira: quæ est accensio
sanguinis circa cor. cũ hic. i. quilibet utpote Irus aut alius. Credo ta
men poetam ingeniosum artificem allusisse: ad nomẽ Iri dicẽtem
quanta ira &c. Spoliator pupilli. i. orbati parẽte. prostantis. i. ad Ve
nerem amore lucri expositi. premit populũ gregibus. i. multitudi
ne comitũ. i. clientem: & seruorũ se comitantiũ. at. i. sed. cũ uideam
suꝑ. ꝙ hic. i. alius sit dãnatus iudicio inani. i. parũ reo nocẽti: & ni
hil actori cõducenti. Quia uero nõ est uerisimile iudiciũ datũ con
tra furem damnatũ repetundarũ. i. de pecunijs ab actoribus repe
titis restituendis parũ illi nocere: efficitur infamis & fur probatus.
Respondet ad hoc poeta ironicos: & ex opinione damnatorũ taliũ
loquens. Enim pro quia: quid suꝑ. est: aut nocet infamia saluis nũ
mis. i. dum nummi sint salui. q. d. nihil: & id quidem secundũ eos:

Aut diomedeas,aut mugitum Labyrinthi?
Et mare percussum puero fabrumq; uolantem?
Cum leno accipiat mœchi bona,si capiendi
Ius nullum uxori,doctus spectare lacunar.
Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso,
Cum fas esse putet curam sperare cohortis
Qui bona donauit præsepibus,& caret omni
Maiorum censu,dum peruolat axe citato
Flaminiam,puer Automedon nam lora tenebat
Ipse lacernatæ cum se iactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces

non secundum se loquitur poeta : unde uultuose proferendum est quod aũt nihil uideatur nocei probat exẽplo. Nam Marius priscus exul.i.q exulabat ꝑꝑ spoliationẽ Africę ab octaua sup. hora.i. uoluptuosus, indulget genio suo & agit lætũ cõuiuiũ incipiẽs ab hora octaua:cũ secundũ ritũ Romanum solũmodo hora nona inciperẽt discumbere:& frangere toros discubitorios. Nam octaua hora palæstris & exercitantibus corpora debebatur. Nec ante nonam licebat meretrici publice prostare. Vnde a Persio nonaria dicta est,quãuis ergo Marius esset dãnatus:q̃a plus surripuerat:q̃ restituerat bibit.i.potat: & lætum uultum agit ab octaua hora: & fruitur.i. ad uoluptatem utitur. Dijs iratis .i. qui ipsi Mario uisi sunt irati:q̃a permiserunt ipsum damnari.quẽ locũ:q̃a aliter intelligo,q̃ alij, sic expono : Marius cum proconsul esset uidebatur Dijs fauentibus oia agere: & tamẽ ꝑꝑ procõsulatũ & magistratus onera erat haud dubie multis curis implicitus: ita ut præ solicitudine exporrigere frontẽ & hilarem conuiuiũ agere nõ posset. dãnatus aũt & priuatus magistratu illo: uisus est Deos iratos habere: sed fruitur Dijs iratis:q̃a capit uoluptatẽ ex dãnatione sui. bibit. n. & obsonat libere & secure etiã ab octaua hora. at.i.sed tu prouincia:uidelicet Africa uictrix in iudicio:q̃a damnatus est Marius:ploras q̃a nihil utilitatis cõsecuta es. Pecuniæ.n.ablatæ : q̃ tibi restitui debebãt, ex auaritia publica senatus in ærariũ, seu fiscũ conuersæ sunt:quod hodie ĩ multis locis cõspicimus: ubi si q̃s furẽ rerũ suarũ deprehẽderit:nihil sibi:sed dño loci recuperauerit. Quia uero talia sunt iniq̃ssima ideo indignabũdus poeta infert.nõ credam i.putas q̃ nõ credã. q. d. nõ debes id putare:q̃a credo maxime.hæc.i. huiuscemodi scelera digna sup. esse lucerna.i.diligẽti lucubratione & aperta taxatione uenusina.i. Horatij:q erat uenusinus:& putas q̃ ego nõ agitẽ.i.ꝓsequar hæc?q.d.non debes putare. Sed quid sup. putas ut debeam agitare. Nunquid heracleas.i. fabulas de Heracle.i. Hercule Iunonis gloria: quasi dicat minime.

IOAN. BRIT.

AVT Diomedeas:fabulas. & quæ de Diomede & socijs eius narrantur. Nã Diomedes Tidei & Deiphiles Adrasto genitæ filius, Ætoliæ rex: cũ bello troiano Venerẽ trãsfixa manu uulnerasset cõnantem Æneę filio suo auxiliũ ferre:id passus est incõmodi,ut Venus in ultionẽ sui furorem libidinis Ægialæ uxori eius immiserit. Quæ correpta amore Stheneli cuiusdã calamistrati : quẽ Diomedes domi tanq̃ bonorũ suorũ gubernatorẽ reliquerat:cũ eo cõcubuit,& ab eo adiuta maritũ e bello Troiano redeuntẽ nõ admisit. Ille uero seu ab uxore fugatus,siue pudore uxoris adulteratæ,in Italiam nauigauit ad Daunũ regẽ Appuliæ ubi Arpos & Beneuentũ cõdidit. Mox eũ ferũt in insulas, q̃ duæ sunt Diomedeæ appellatæ e regione promõtorij Gargani cõtra Italiã nauigasse:ibiq; nunq̃ uisum socios in fluctibus submersos,in aues esse a Pallade conuersos,q̃ Diomedeæ dñr. De quibus Pli.li.x.ca.xliii. Oui. Stra. & Soli. Virgi. Et socij amissi petierũt æthera pennis, Fluminibusq; uagantur aues. eas Iuba cataractas uocat. & eis esse dẽtes, oculosq; igneo colore, cætero cãdidas tradẽs. ❡ Aut mugitũ labyrinthi.i.fabulã uulgatã de Theseo. de quo multa Diodo. in.v. & Plutarc. in eius uita. Quæ fabula ita se hẽt. Androgeꝰ Minois filius, cũ Athenas cõsensu oium Atheniensiũ cõcessisset regnãte Ægæo: superaretq; Athletas oẽs:in amicitiã uenit filiorũ Pallantis. At Ægæus ueritus,ne aliq̃n a Pallantis filijs ꝑꝑ amicitiã Androgei auxilio Minois pelleretur regno: Androgeũ positis isidijs ꝓficiscentẽ Thebas obtrũcat. Minos accepta iniuria bellũ Atheniẽsibus indixit. Supatis sperauit:ut. vii. pueros:totidẽq; uirgines singulis annis Minotauro, quoad uiueret, uorandos mitterẽt. iter hos cũ Theseus mitteretur.ꝓcepit Ægæus gubernatori:si Minotaurũ superaret filius:ut albis uelis domũ rediret:nigris si perisset. Theseũ in Cretã delatum, Ariadne Minois filia, eius pulchritudine capta:occidẽdi Minotauri rõnem, Labyrinthiq; egressum docuit. Mugitũ igit̃ Intellige Minotauri,q in Labyrintho Crethensi custodiebat̃, quiq; a Theseo fuit interfectus, erat. n. biformi specie. ❡ Labyrinthi: Labyrinthus ædificij genus fuit: quod itinerũ ambages, occursusq;, ac recursus inexplicabiles continebat:crebris inditis foribus ad fallendos occursus:redeũdumq; i errores eosdem: Labyrinthos quatuor docet fuisse Plin. lib. xxxvi. cap. xiii. Primũ in Ægypto. Hincq; tradunt Dædalũ sumpsisse exemplar eius Labyrinthi,quem fecit in Creta. Sed centesima tm̃ portionẽ eius imitatũ. Secũdus hic fuit ab Ægyptio Labyrinthus. Tertius in Lẽno. Quartus in Italia. oẽs lapide polito fornicibus tecti. ❡ Et mare ꝑcussum puero: hoc est fabulam cõfictam de Icaro, & Dædalo eius patre. Dædalus.n. Atheniẽsis fuit (ut scri. Diodo.) Minois filius ꝑclarus architectus, q a patria fugit: dãnatus ab Ariopagitis ob hõĩs cædem. Talus.n. sororis filius: cũ ab eo erudiretur. Ingenij acumine rotam primũ figularẽ adinuenit. Mox cũ serpẽtis maxillã inuenisset:secuisetq; modicũ ligni:imitatus serpẽtis dentiũ spissitudinẽ: serram ferreã excogitauit. Inuenit ꝑterea tornũ. Cũ igit̃ pluribus ĩ rebus hoibus ꝓfuisset: & proinde celebris eius esset apud oẽs fama:ab Dædalo inuidia urgẽte interẽptus est:q̃si ei turpe esset gloria uinci ab adolescẽte. Dãnatiõnẽ igit̃ fugiẽs ĩ Cretã uenit: Minoi ob artẽ fuit gratus. Labyrinthũ.n.(auctore Plinio) ei (ut diximus) extruxit. Sed cum Pasiphæ Minois uxor tauri pulcherrimi amore deperiret: ei Dædali arte supposita in boue lignea inclusa: decantatũ fabulis Minotaurũ genuisse fertur. Minos iratus: cũ eum ad supplicũ quæreret:nec is inueniret̃:ꝑmia inuenientibus ꝓposuit. Dædalus desperata nauigatione:alas sibi a Pasiphæ abscõditus fabricauit, & Icaro filio suo. Sed cũ Icarus altius iter, ut adolescens, peteret: liquefacta calore solis cera: laxatisq; alarũ cõpagibus in mare decidit. Pater uero in Siciliã ad regẽ Crocalũ delatus est. Percussũ igit̃ mare puero: subaudi Icaro, a quo postea Icarũ mare denominatũ constat. ❡ Fabrũq; uolantem: Dædalũ. Sed hæc oia fabulosa sunt. Historia aũt hoc habet: Vela Icarũ & malũ antemnarũq; Dædalũ inuenisse: & proinde fictum eos uolasse supra mare. Dædalus itẽ (auctore Plin. lib. vii. cap. lvi.) dicit̃ inuenisse fabricã materiariã: & in ea Serram: Asciã: Perpendiculũ: Terebram. Glutinũ: Ichthiocollã. ❡ Cũ leno accipiat: fœdã sui tp̃is auaritiã notat:quo multi mariti pecuniæ cupiditate ducti uxores suas ab alijs tractari permittebant. Idẽ edocti dissimulare turpitudinis conscientiã : suspiciendo.i. lacunaria: aut stertendo, cũ mœchus ingrediebatur. Idem ẽt ab Horatio notatur. Sed iussa corã nõ sine cõscio Surgit marito, seu uocat institor, seu nauis Hispaniæ magister. Dedecorũ pretiosus emptor.i. qui magno pretio emit adulteria. Sẽsus est: Cur hæc ego magis fabulamẽta sectet: cũ mihi ad reprehẽdendũ tam multa obscęna occurrãt: ut maritus uxoris suæ pudicitiã uendat. ❡ Leno accipiat: Domitia. (auctore Tranquillo) probrosis fœminis lecticarũ usum ademit: iusq; capiẽdi legata hæreditatesq;: nã multi adulteri pleriq; ꝑteritis liberis bona sua relinquebãt mœchis suis. Sed cum postea ꝑ legẽ Domitiani mœche adulterorũ suorũ bona capere non possent: ea bona maritis: q tanq̃ uxorũ suarũ lenones erãt relinquebãtur. Ait ergo Iuue. Inuentæ legi inuentã fraudem. ❡ Leno.i. ipsẽ maritus: q dissimulato uxoris adulterio eã tractari ab adultero permittit. Nam leno (auctore Vulpiano) is dicit̃: q mulieres q̃stuarias ꝓstituit: & is q alterius negociationis noie hoc genus uitę exercet: utputa si q̃s cauponũ exercẽs in ea corpora q̃stuaria habeat: ut multi solẽt sub ꝑtextu instrumẽti cauponi prostitutas mulieres habere. ❡ Si capiẽdi.i. q̃a ius capiẽdi legata: & hæreditates sublatũ est uxoribus lege Domitiani. ❡ Lacunar: appellatiõe Lacunaris, & laquearis (nã utrũq; accipimus in eadẽ significatione) intelligimus tabulata pensilia cœnationũ, reliquorũq; ædificiorũ. Sene. lib. xiiii. epistolarũ: Nec in hunc usum pinus: aut abies deferebat̃ longo uehiculorũ ordine uicis intremẽtibus : ut ex illa lacunaria auro grauia penderẽt. Idẽ in eadem: Hodie utrũ tandẽ sapientiorẽ putas: q uersatilia cœnationũ laquearia ita coagmẽtat: ut subinde alia facies: atq; alia succedat: & toties tecta: quoties fercula mutent̃. ❡ Stertere: differẽtia est inter stertere & dormire: ut quicũq; stertit, dormiat. sed nõ ois q dormit, stertat. est. n. stertere dormiẽdo strepitum ꝑ nares emittere. ❡ Naso uigilãti: q̃a reuera nõ dormiat. sed somnũ simulet. ❡ Cũ fas esse putet: Cornelium Fuscũ designare uidet̃: qui puer aurigæ officiũ præstiterit Neroni. Nã id in gratiam eius, q eodem

Labyrinthi q̃tuor

Dedalus

Leno

aurigandi studio tenebatur: multi ex nobilibus faciebant. Putaba
.n. Nero pudorem aurigationis suæ tolli posse: cæterorũ nobilium
multitudine aurigãtiũ temporibus postea Domitiani cohortiũ prę-
torianarũ præfectus: bellũ gessit aduersus Dacos: ubi occubit. Vn
de alibi. Et qui uulturibus seruabat uiscera Dacis Fuscus marmo-
rea meditatus prælia uilla. Nobilẽ fuisse Fuscũ ostẽdit Tacitus his
uerbis: Procurator aderat Cornel. Fuscus ingens ætate clarus na-
talibus: post Neronis tempora senatorio ordine deposito se in otiũ
quietis cupiditate cõtulit. Sicq; poeta Fuscũ notat nõ sine summa
indignatione: q cũ fœdam egerit adolescẽtiã audeat postea digni-
tatibus & honoribus se dignũ putare: q̃si poeta innuat homines
tñ uitiosos ad honores ꝓuehi & sublimari. Nã (ut diximus) Fu-
scus ꝓfecturã cohortum ꝓtorianarũ adeptus est: cũ indignus uide-
ri posset: iam fœdata adolescẽtia aurigatione. Alij etiã sunt cõmen-
tatores: q nõ de Fusco: sed de Tigillino intelligendũ putent: q Nero-
ni gratissimus fuit: & præfectus cohortis ꝓtorianæ: is ætatẽ suã im-
Tigillinus pudice & libidinose egit. De quo sic scri. Tacitus: Ophonius Tigil
linus obscuris parentibus: fœda pueritia: ĩpudica senecta ꝓfecturã
uigiliũ & ꝓtorij & alia ꝓmia uirtutũ: q̃ uelocius erat uitijs adeptus:
crudelitatẽ mox: deinde auaritiã & uirilia scelera exercuit: corrupto
ad oẽ facinus Nerone: quædã ignaro ausus: põstremo eiusdem de-
sertor & ꝓditor. Idẽ paulo iterius sic ait: Tigillinus accepto apud
Sinuessanas aq̃s supremę necessitatis nũcio inter stupra cõcubinaꝝ
& oscula: se ɔ̃tis faucibus cõcidit. Idẽ alibi: Nedũ ille sænicus Tigil
lino. s. cũ pellicibus suis comitate arma cõtra cieret. De eo itẽ sic Io
sephus de bello Iudaico: De Nerone referre recusaui: quẽadmodũ
dehonestarit iperiũ nequissimis hoibus Minphidio & Tigillino: &
indignissimis libertorũ ꝑmissa rep. Hinc ergo apparet Tigillinum
gratissimũ fuisse Neroni: & bona sua cõcubinis & pellicibus cõdo
nasse. potuit etiã in gratiã principis aurigare. Sed cũ i ambiguo sit:
de quo poeta potissimũ intelligat. Vnusquisq; si neutrũ hoꝝ ꝓba-
bile uisum fuerit: al q̃d p se quod ad loci explanationẽ faciat, exco
gitet. Satis est hũc locũ ex ijs esse apud poetã: de q̃bus adhuc q̃ren
Cohors dũ sit. Cohortis: cohors pars decima est legionis. Nã in legiõe de
cẽ cohortes esse debere tradũt: q de re militari scripsere. Cõstabatq;
equitibus & peditibus: sed maiore semp peditũ numero lege Vege
tiũ, & Modestũ. Præsepibus. i. equis alendis: si ad aurigationẽ re-
feras. si aũt ad stupra ɔcubinarũ: præsepibus expone Lupanaribus
& pellicibus ipsis. Cic. in pisonem: Veꝝ audis in ꝓsepibus: audis in
stupris: audis in cibo: & uino: melius autẽ est referas ad aurigatio-
nẽ: q bona ipenderit alendis equis. Nã sequit: Dũ peruolat axe ci-
tato Flaminiã puer Autumedon. Dum peruolat: cõsumpsit inquit
bona maiorum: dum in gratiam Neronis aurigat: & aurigæ officiũ
præstat ipsi Neroni. Qui (auctore Trãquillo) Sporum suum augu
starũ ornamẽtis excultũ: lecticaq; uectum: & circa cõuentus merca
tusq; Græciæ: mox Romæ circa sigillaria comitatus est identidem
exosculans. Et licet Trãquillus lectica uectũ scribat: potuit tamen
& curru uehi: Dum peruolat: præpositionẽ detractam nomini ad
didit uerbo: ut sit dũ uolat per Flaminiam. Flaminiam uiã quam
Caius Flaminius Lepidi collega deuictis Liguribus ab Roma
Ariminum usq; strauit. Puer Autumedon. i. ipse Fuscus auriga:
siue Tigillinus: ut Autumedonẽ posuerit ꝓ auriga qui Diorei fuit
filius & auriga Achillis: unde a poetis usurpari solet pro auriga.
Ouidius Tiphis & Autumedon dicar amoris ego. Ipse tenebat
.i. Fuscus, seu Tigillinus. Cum se iactaret hoc est cũ ipse Nero p
multa lasciuiæ bladimẽta comitaretur Sporꝫ: & sæpe oscularetur.
Nam iactare se alicui: est seipsum illi dare: ingerere: isinuare. Ami
cæ lacernatæ. i. Sporo: quẽ ideo appellat amicã lacernatam: q cũ
perdite eũ amaret: conatus est exectis testibus etiam in muliebrem
naturã transfigurare: eũ etiã cũ dote & flãmeo p solẽni nuptiarũ ce
leberrimo officio deductũ ꝓ uxore habuit, ergo amicã lucernatã ge
nere fœminino poeta p cauillationẽ appellauit: ac si diceret. amicæ
masculæ: hoc est amicæ quæ uir omnino erat. Nã lacerna uestis est
uirilis: de q̃ antea: Tyrias humero reuocante lacernas. Nõ ne libet
medio ceras implere capaces: aliam affert indignatiõis causam ad
scribendum Satyrã. Non ne inquit etiam in quadriuio: & ꝓpatulo
libeat mihi scribere: q̃si loco minime scriptoribus cõuenienti: cum
poetæ secreta & secessus soleant querere. Cũ iam Regulus: q p fal-
sa testamenta est locupletatus: tanto fastu uehatur per urbẽ: ut petu
lantius nihil sit. Sicq; poeta conqueritur in pretio & honore durita
xat illos esse: q per scelera ad eximias opes peruenere: qualis fuit
ipse Marcus Regulus: de quo supra diximus illic: Magni delato-
amici. De eo sic Plinius Iunior: Aspice Regulum: qui ex paupe
re & tenui ad tantas opes p flagitia processit ut ipse mihi dixerit:
cum consuleret q̃ cito sexcenties sestertium impleturus esset: inue-
nisse exta duplicata: quibus portendi milies & sexcenties habituꝝ,
& habebit: si modo, ut cœpit, aliena testamenta) quod est impro
bissimũ genus) falsis his quorum sunt illa dictauerit. Hunc laudat
Mart. assentando, cum diues & potens esset. ut et Plinius docet: eũ
dem etiam testamentorũ captatorẽ ostẽdit: oiumq; bipedum ne-
quissimũ appellat. Non ne libet: non ne impetus est: Sic alibi: Vl-
tra Sauromatas fugere hinc libet. Ceras capaces: tabellas ce-
ratas: in quibus antiqui scribere solebant. Capaces: amplas: &
quæ multa capiant: cum & materia ampla sit.
AVT sup. agitem magis Diomedeas. i. fabulas de Diomede ASCEN.
& socijs eius. Aut fabrũ scilicet Dædalũ architectum: aut Icarum
filium eius uolantem. i. fictum a poetis uolasse propter celerem fu
gam. Cum tamẽ leno. i. maritus fungẽs officio lenonis in coniuge
sua. accipiat bona mœchi. i. adulteri cõmiscentis cum uxore sua si
nullũ. i. nõ ullũ. si non est uxori. i. nõ habet uxor ullũ ius capiendi
sup. hæreditatẽ ab adultero: q hoc uetuerat Domitianus & ideo
inscribebantur mariti hæredes qui erant lenones. i. (ut galli dĩt)
ruffiani. de uxoribus suis dissimulãtes se nescire. Vnde subdit. le-
no inquã doctus. i. expertus & cõsuetus spectare. i. frequenter aspi
cere. lacunar. i. cõnexionem trabium: in tabulatis: quæ q̃dem a so
liditate solaria uocant. Tõc aũt spectabat q̃n mœchus coniugem
amplexus deosculabatur. aut doctus stertere. i. stertendo dormien
tem simulare, naso uigilanti. i. ipse uigilans & faciens nasum sterte
re. ad. i. iuxta. calicẽ. i. pocula: q̃bus se potũ simulabat dormire: &
tangit secundũ Mancinellũ præcipue Tigillinũ. Præterea non pu-
tem hæc esse digna lucerna uenusina. & sequar potius dictas fabu
las. Cum iam dictus leno Tigillinus: aut quiuis alius homo perdi-
tus adulatione. putet esse fas sperare. i. merito expetere sibi curam
cohortis. i. præfecturæ ꝓtorianæ q donabit bona. i. diuitias suas.
præsepibus. i. ad aurigaturã: ut Neroni complaceat alendis. & qui
sup. caret omni censu maioꝝ. i. equis: q nullo patrimonio potens:
sola adulatione ad diuitias ꝑuenit: quas in alendis equis consum-
psit: ut Neroni complaceat. Caret ergo censu maioꝝ. i. patrimonio
sup. eo tempore. dũ. i. quo tempore ipse existens puer Autumedon
.i. iuuenis auriga Neronis: sicut Autumedon erat uir fortis & au-
riga Achillis. peruolat. i. quasi uolãdo percurrit axe. i. illa parte ro
tarũ. citato. i. a parte totũ accipiẽdo: concitatis & cõmotis uelociu-
ter rotis. ꝑuolat. i. uolat p Flaminiam sup. uiã. a Caio Flaminio stra
tã. Ideo aut hoc fecit: q fretus erat auxilio Neronis. Nam tenebat
lora. i. frena equorũ ex corio facta. dũ ipse. i. principalis uidelicet
Nero eius currus agebaf ab eo: sicut currus Achillis ab Autu-
medõte iactaret. i. frequẽter se inijceret amicæ lacernatæ. i. in am-
plexũ Spori. i. pueri emasculati: quẽ Nero ut uerã cõiugẽ solemniter
duxerat. ergo amicæ lacernatæ. i. induẽdæ ueste uirili. i. masculi: quo
Nero ut muliere abutebaf. Pupilli prostantis. ꝓstare est ante lupa- Prostare
nar stare: & expectare aduentãtes ad stuprũ: q̃o in Italia etiam pue-
ri imberbes ꝓstabant. Prouincia dicta est: q pro. i. añ uicta uel q Prouincia
porro. i. lõge ab Italia uicta. ad quã regendã & tenendã in obedien-
tia mittebantur proconsules. Quia uero difficile est aut uictos, aut
lõge positos regere: ideo prouincia pro duro & difficili negocio
sæpe capitur. Venusina lucerna: Probus dicit q Venusij fiebant Lucerna
laternæ leues: quæ uili pretio uendebantur: & ita secundũ eã poeta
opus suũ uili cõstare fateretur: sed nihil ꝓcedit. Scimus aũt lucer-
nã a luce dici correpta tñ syllaba. Vnde propter tersam & apertam
reprehensionẽ Horatij potuit lucernã dicere. Sed mea sententia est
ut uigiliam & lucubrationẽ horatianã intelligas. Res. n. diligenter
& quasi a peruigilantibus factæ: sicut orationes Demosthenis: di-
cunt lucernas olere. Si legis heracleas: est uersus spondaicus. He-
racles. n. cũ apud græcos habeat ita: literã primã producit: & secun
dã si uis positione: & tertiã more græco. Herculeius aũt siue Her-
culeus dicatur, quia latinũ est, eandẽ corripit. Sicut aũt a Priamus
fit Priameius: ita a noiatiuo Hercules fieri põt Herculeius. & ita aut
heracleas aut heracleias legi posse sentit Manci. sed priameius an-
tepenultimã producit q̃dẽ: sed corripit penultimã q̃ño si herculeias
legatur uersus non constet. lege ergo secundũ Probum heracleas,
Cætera manifeste exposita sunt. Nonne libet medio &c. Alia sce-
lera quæ sine satyrica taxatione uidere nõ põt enarrat dicens. Nõ-
ne libet. i. placet: cũ quadã animi affectione. iplere scriptura. s. saty
rica. ceras capaces. i. ingentes pugillares uel tabulas ceratas: &
hoc medio. i. in medio. quadriuio. i. loco publico: quo ex quatuor
partibus plures cõueniũt. q. d. manifeste & nemine contradicente.

QVADRIVIO:

Quadriuio? cum iam sexta ceruice feratur
Hinc atq; inde patens, ac nuda pene cathedra,
Et multum referens de Mecœnate supino
Signator falso, qui se lautum, atq; beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda.
Occurrit matrona potens, quæ molle calenum
Porrectura uiro miscet sitiente rubetam,
Instituitq; rudes melior Locusta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid breuibus Gyaris, & carcere dignum,
Si uis esse aliquis, probitas laudatur, & alget.
Criminibus, debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum uetus, & stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor auaræ?
Quem sponsæ turpes? & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio uersum
Qualemcunq; potest, quales ego, uel Cluuienus.

IOAN. BRIT.

Quadriuia

Exaphororum

QVADRIVIO: quadriuia dicütur spacia unde quatuor uiæ deflectütur: sicut triuia: unde tres. Cum feratur: hinc est omnis idignatio. Sexta ceruice. i. Exaphora: hoc est lectica gestata a sex seruis: q lecticarij (ut diximus) appellabantur. Hinc atq; inde patens. i. cuius latus neutra ex parte sit stipatû: cû solus sit in lectica. Nã delicati erat, & luxuriosi solû gestari: ut supra de Mathone causidico. aut reuera patẽs. i. qui ab utraq; parte pateret: & conspici posset. Cathedra. i. lectica: quã & sellam appellãt. Mart. lib. iiii. in Afrû salutantẽ. Nec ulla cathedra est. Cui nõ mane feras irrequietus aue. Pene nuda: pene uacua: cum in ea nemo esset præter eû. Nam & littus nudum in quo nulli sint habitatores appellamus. Papinius i siluis: Nec littora pauper Nuda tenes. i. uacua: & sine ædificio. Alij autem (quod oino placet) intelligunt nudã. i. detracto uelamento: ut cõspiciatur. nã lecticæ ita se habebãt: ut ab utroq; latere posset aperiri. Multû referẽs: multum delitijs Mecœnatẽ reddẽs: ac si dicat: mollis & delicatus: qualis fuit Mecœnas. cû. n. delicatum fuisse ostẽdit Seneca his uerbis. Q uõ Mecœnas uixerit notius est, q̃ ut narrari nûc debeat: quõ ambulauerit: quõ delicatus fuerit. Nõ oratio eius æq; soluta est, q̃ ipse discinctus. Itẽ nõ statim hæc cû legeris, hoc tibi occurret: hûc esse q solutis tunicis in urbe semp incesserit. Nam etiã cû absentis partibus Cæsaris fungeretur, signû a discincto petebatur. Alibi Iuuen. Vestem purpureã teneris quoq; Mecœnatibus aptam. ab Horatio Malthinus appellantur. μαλθα. n. cæram mollẽ significat. Demissis Malthinus tunicis obambulat. Supino: molli & delicato. Mart. Nusquã delitiæ supiniores. i. molliores. Supinus itẽ pro superbo & erecto ponitur. Persi. Italo q; honore supinus Fregerit Heminas Areti ædilis iniquas. Supinû ẽt dicimus cû quis uersa facie ad cælû cubet. Signator: signatores ait Pedianus eos esse: q aut testamentis: aut causis se subsignabãt. Hi aût testes erãt: quos septẽ esse opportebat: q testamẽtis signacula iponebãt: atq; se subscribebãt: nequã fraus fieri posset. possunt aût oẽs testes (ut tradit Iustinianus Imperator) uno annulo signare testamentû. Falso: aduerbiû est. i. falso signator. ut sit falsarius signator. Lautû: delicatû, & diuitem. Nam lauti appellant: qui in uictu delicatiora & electa sectãtur: politioriq; culto domestico uiuût. Exiguis tabulis: modicis testamẽtis. i. q modico uerboꝝ anfractu cõdita essent: & oia bona uni relinquerent, nõ adhibita multa scriptione: iuxta quod dictû est illud in Satyra. xii. Atq; oia soli Forsan Pacuuio breuiter dabit. i. paucis uerbis cû eum relinquat hæredem ex asse. Gemma uda. i. annulo signatorio: q saliua humectatus imprimitur ceræ. Nã multi signauere gemma annulo inserta multi & auro tñ: ut Claudij Cæsaris principatu repertû. Occurrit matrona potẽs: ita dictû: quasi ei ambulanti occurrat matrona uenefica: uel occurrit in mentem mihi uenit. ut sit adest ẽt matrona uenefica: quæ reprehendenda est mihi. Et p hanc quamcunq; ueneficam nonnulli intelligi uolût: quæ tẽporibus poetæ ueneficia misceret. Alij uero specialiter de Agrippina Claudij uxore: in qua opinione & nos sumus: intelligi uolunt q̃ (ut scribit Tranquillus) Claudiû maritû medicato sustulit boleto post adoptatum Neronẽ. Nã poeta ita plerumq; de mortuis loqtur: ac si uiuerẽt, præsentesq; essent: ut de Crispino: Mario Prisco: Mathone caufidico. Potẽs: utpote Claudij imperatoris uxor & mater Neronis. Nam matrona semp dicitur de nobilioribus. Sueto. in Vespesiano sic ait: Agrippinã timens potentẽ adhuc apud filiû. aut potens: q; (ut auctor est Cor. tacitus) summã rerû ex arbitrio diu moderata fuerit. Porrectura molle calenû. i. uenenû uino iditû. Nã uenenû uino misceri tpibus Iuuenalis maxime i usu erat. Martia. Diceris hæc cælebs factus ẽter esse lagæna. i. ueneno lagœnę infuso. Molle: lene & suaue. Virg. Tunc & mollissima uina. Calenû: uinû campanû a Calibus ciuitate Campaniæ. de qua Virg. lib. vii. Q uiq; Cales linquunt. Tota. n. Campania (auctore Plinio) optimi

Supinus

Cales

usui est feracissima. Rubetam: ueneficiû ex rubeta. Ranæ. n. rubetæ (ut scribit Plin. lib. viii. cap. xxxi.) & in terra: & in humore uiuût plurimis refertæ medicaminibus. q deponere quotidie & resumere pastu dicuntur: uenena tñ sibi referuates. Idẽ in. xxxii. Sunt quæ in uepribus tñ uiuût: ob id rubetaꝝ nomine, quas Græci phrynos uocant. grandissimæ cunctaꝝ: geminis ueluti cornibus plenæ ueneficioꝝ. Idẽ libro. xxv. cap. ix. Sunt & ranis uenena rubetis maxime. Viro sitiente: pro sitiẽti: ut sit casus pro casu. sic Oui. Et fas omne facit fratre marita soror: pro fratri. Et Virg. Hæret pede pes. i pedi. & alibi. Nec sospite dirû. Optabis nato funus p sospiti nato. Locusta. i. ipsa matrona tan q̃ Locusta magistra. (Est. u. casus ncīatiui) Nam Locusta mulier fuit ueneficij peritissima: q iperante Nerone uelocissimû & psentaneû uenenû coxit: quod Britãnico cœnanti dedit quo gustato statim concidit. Melior: peritior cæteris. Instituit: docet. Rudes ppinquas: rudes alias matronas uicinas. Alludit aût ad historiã. Nã & Nero Locustæ p nauata opera impunitatẽ, prædiaq; ampla, sed & discipulos dedit. Efferre: uerbû est funebre. Terentius. Effertur, imus, ad sepulchrû uenimus. Nigros: propter uenenum. Per famam: & populû: endiadyo est. i. per famã populi. nã uarius solet esse populi rumor orta ueneficij suspitione. Aude aliquid: mira excandescẽtia hoc dictû: adiuuoduq; est gestu: ut & rei indignitas: & indignatio dicẽtis exprimatur. Non est inquit mirum: si tam multa flagitia fiunt io urbe: cû iam nullus sit in pretio: nisi q sit impense sceleratus. ut sit sensus: Si uis in urbe Roma in aliquo esse pretio: aude aliquid dignû carcere, aut exilio. unde Plin. iunior ad hanc sententiam sic ait. In ea ciuitate in qua iampridem nõ minora pręmia: immo maiora nequitia: & improbitas, q̃ pudor, & uirtus hñt. Sicq; poeta improbos tẽporis sui mores notat. Breuibus Gyaris: hoc est paruis isulis: qualis est Gyarus una ex Sporadibus. Nam damnati in insulas modicas relegabantur: tanq̃ ad pœnam grauioris exilij. unde illud io satyra decima: Vt Gyari clausus scopulis, paruaq; Serypho. Titus (auctore Tranquillo) delatores assidue in foro flagellis, ac fustibus cæsos, ac nouissime traductos per Amphiteatri arenã: partim subijci in seruos: ac uenire imperauit: partim in aspertima insulaꝝ aduehi. Criminibus debent hortos: dupliciter hic locus exponi potest: ut sit sensus: Romani, inquit, debere uidentur (ut recitauimus ex sententia Plinij) ingentia præmia improbis, & sceleratis: ut ex eo pendeat: Aude aliqd breuibus Gyaris: uel sic. quod magis placet: Si inquit improbus, & nefarius lueris: opes & dignitates adipisceris. nam alij scelerati: qui hortos delicatos. magnifica prætoria: & alia huiusmodi bona possident: debẽt ea omnia criminibus: quia adepti sunt illa per crimina & flagitia. Estq; translatio a debitore: qui creditori debet pecuniam mutuo acceptam. Sic. n. dicimus industriæ magistri: omnem doctrinam tuã debes. Et patriæ conseruatio Ciceroni debetur. Vnde est etiã illud Plinianû in septimo: Versum heroicû Pythio oraculo debemus. ut sit sensus: Agnoscimus beneficio oraculi Pythij uersum in heroicum nos habere. & illud io octauo: Corporû tutela pecori debetur. Tale est illud Iasonis ad Medeam in. vij. Meta. O cui debere salutem Confiteor coniux. erit ergo sensus: Scelerati hoies agnoscût bona, quæ possident beneficio scelerû se esse adeptos. Hortos: qui ad amœnitatem tantû, & uoluptatem parantur: uarijs consiti arboribus, & numero tantû pluratiuo. Hortos magnificentissimos habuit Mecœnas in Exquilijs. Itẽ Lucullus: in qbus Messalina uxor Claudij occisa fuit. Prætoria hoc loco magnifica in agris ædificia intelligit. unde Tranquillus in Calligula: In extructione prætoriorû atq; uillarû. Idem in Tito: Cuncta prætoriorum suorum ornamenta: operibus, ac templis destinauit. Mart. Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum. Prætoriû etiam appellamus imperatoris tabernaculum in castris: unde præfectus prætorij. & Cohors

Rubetã

Horti

Prætorium

prætoriana: quæ circa prætoriũ uigilaret, atq; assideret. ¶ Mensas citreas intelligit. quæ tantæ erant taxationis: ut tanto auro rependerentur. Mart. Accipe felices athlãtica munera siluas: Aurea qui dederit dona minora dabit. ex Athlãte. n. mõte Mauritaniæ mittebantur harũ sumptus fœminæ: ut docet Plin. lib. xiii. uiris exprobrabant: cũ ipsis luxus margaritarũ exprobraretur a uiris. ea præcipuo erant in pretio: quæ caudas pauonũ undatim immitterentur. unde Sen. de Tranquillitate: Placet mensa nõ uarietate macularũ conspicua. ¶ Argentũ uetus. i. pocula argentea antiquis (ut ait Seneca) nominibus artificum nobilia. ea & Archetypa dicebantur. ἀρχαῖος. n. antiquũ significat. & τύπος formã. Plin. item scribit: Subito ars cælandi argenti exoleuit: sola iam uetustate cẽsetur usq; attritis cælaturis: ut ne figura quidẽ discerni possit. ¶ Et stantem extra pocula caprũ: nam uariæ in poculis figuræ excidebantur: maximeq; caper: quod animal sit infensum Baccho. Mar. in. viii. Stat caper in phiala Thebani uellera Phrixi Cultus: ab hoc mallet uecta fuisse soror. Ea aũt uasa Anaglypha sunt appellata ab asperitate & cælaturis eminentibus. ¶ Stantem extra, idest. extantem & cælatura eminentem. Ouidius in Metamor. Sed altius Extentem signis, multæq; in pondere massæ ingentem manibus tollit cratera duabus. Virgilius in. v. Cratera impressum signis. ¶ Quem patis tunalia indignatio scribendæ Satyræ: turpitudinem sui temporis notat. Duo. n. reprehendit: & q; Soceri, ut libidinentur nurus suas pretio corrumpãt. & q; nurus lucri cupiditate soceris suis nefando concubitu obsequãtue. Alij uero (quod nõ placet) exponunt: deprehendi soceros: q pecunia nurus corrumperẽt: ut pueris sui facerent copiã: quibus postea deprehensis ipsi soceri abuteretur. ¶ Corruptor: stuprator. nã corrũpere plerunq; accipitur pro adulterare & stuprare. Tranq. in Cæs. cõstans opinio est plurimas & illustres fœminas corrupisse. Idem in Domitia. Fratris filiã adhuc uirginem nõ multo post alij collocatã ultro corrupit. Idem in eodẽ: Nec defuerũt, q affirmarent corruptum Domitia. & a Nerua successore mox suo. i. stupratũ. Corrũpere itẽ capitur: cũ aliquem pretio inducimus ad aliquid inhonestũ faciendũ. unde dicimus corruptũ esse iudicẽ.

Corrumpere Corrũpere et dicimus: cũ aliquem a uirtute in uitia deflectimus: unde appellamus mores urbis esse corruptos. i. deprauatos: & a priscibus uestigijs obliquatos. ¶ Auaræ: quæ magis lucro, q̃ pudicitiæ cõsulat. ¶ Quem. s. poetarũ. ¶ Patitur dormire: silere, & nõ moueri ad Satyrã scribendã. ¶ Quẽ sponsæ turpes: quẽ. s. poetam patiuntur dormire, & nõ excitari ad Satyrã: aliud. n. obscænissimam uitiũ sui tẽporis notat: hoc est uiros uiris nubentes Nam multi reperiebanturq; solemni nuptiarũ ritu nuberent. quod & a Nerone factũ fuisse scribit Tranquil. q ita Doryphoro liberto: ut ipsi Sporus denupsit: uoces quoq; & eiulatus uim patientiũ uirginũ imitatus. Alibi Iuue. Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem. & paulo infra: Quæ causa officij: quid quæris? nubit amicus. Spõsas igitur turpes intellige uiros: q uiris nuberẽt. ¶ Adulter prætextatus: illud ẽt conqueritur poeta: q; pueri in ea ætate: quæ ab omni turpitudine maxime resilire debet: iam adulteria nouerint. quod & ætate nostra nõ sine quadã naturę iniuria fieri uidemus.

Prætexta ¶ Prætextatus. i. puer adhuc. Nã prætexta uestis erat: qua pueri usq; ad quartum decimũ ætatis suæ annũ utebãtur. dicta (auctore Macrobio) q; ei purpura prætexteret. amicitiam puerilem prætextatam appellat Mart. Tu mihi simplicibus. Manni dilectus ab annis. Et prætextata cultus amicitia. ut autem prætexta uteretur ætas puerilis. Institutum fuit Tarquinij Prisci: qui deuictis Sabinis triumphũ egit: filiũq; suum annos. xiiii. natum: q; hostẽ interfecisset: bulla aurea & prætexta donauit: unde hæc ingenuorum puerorũ insignia esse cœperũt. Cum antea instituto Tulli Hostilii tertij Romanorum regis prætexta esset magistratuum. Bulla uero gestamẽ triumphantiũ sumpto nisi ab Hetruscis superatis. Sed de hoc supra latius dictũ est ex auctoritate Macrobij. ¶ Si natura negat: tam multis ingtitam q; uarijs contaminata est ciuitas uitijs. ut si a natura negatum sit carmen ad ea exagitanda: ipsa tamẽ animi indignatio carminis faciendi rationẽ subministret. bene aũt ait: Si natura negat. Nam ex sentẽtia Democriti poetica natura magis q̃ arte cõstat. In qua persuasione est & Cicero pro Archia. ubi ait: Cæterarum rerum studia & doctrina & præceptus & arte constare: poetam natura ipsa ualere: & mentis uiribus excitari: & quasi diuino quodam spiritu inflammari. Est autem sententia generalis: quam tamen sibi accommodat: ut dicat ipsam indignationem posse uel facile unicuiq; etiã rudi uersum subministrare posse. ¶ Qualemcunq; potest: scilicet facere etiam si nõ sit decora elegantia. ¶ Quales ego, uel Cluuienus: sensus est & ordo: Indignatio facit uersum qualemcunq; potest, & talem qualem ego facio, uel Cluuienus facit. Satyrice autem meritũ suum se nominando extenuat: ut licentius Cluuienum notet: ut malũ poetam sui tẽporis. Solent. n. poetæ breuiter & urbaniter p trãsitũ hoies notare. ut alibi Lauferam, ut mulierẽ bibacem, ebriosam notat. Quantũ Laufeia bibebat. Horatius Damalim: Nõ multi Damalis meri Bassum Threicia uincat amysthide.

¶ CVM. i. quia ita est q; signator. i. sigilli impressor. falso. i. p falsitatem & dolos imprimens ubi non deberet. quæ fecerat se lautũ. i. mundũ & splendidũ. & beatum. i. bene habentem & diuitem. & secundum opi. uulgi felicem exiguis. i. modicis tabulis supp. testamẽtarijs, & gemma. i. sigillo insculpto. in gemma uda. i. madefacta saliua ne cera adhæreat. i. qui factus est diues ex hoc q; sigillo suo signauit falsa testamenta uel aliorum testamẽta usurpauit sibi: ut Regulus secundũ Plin. cum ergo talis falsarius olim pauper & abiectus. feratur. i. portetur iam sexta ceruice. i. hexaphoro: scilicet lectica: quam sex ferebant. patens. i. apertus. ut uideatur ad iactantiam. hinc atq; inde. i. utrinq; siue ab utraq; parte: ac pro & cathedra eius existente sup. pene. i. quasi. nuda. i. discooperta & oibus conspicua. referens. i. repræsentans multũ de Mecœnate equite illo amico Virgilij & Horatij: cæterorũq; poetarũ bonorum. supino. i. molli: & sibi indulgenti. Sic enim Mancinellus & calderinus pertinaciter asseuerant: Valla cõtra, dicit. n. supino. i. superbo, siue erecto &c. Si uacat audire sententiam nostrã: Pronus & supinus contrario modo se habent. nã pronus est: cui facies in terram icumbit. unde Ouid. Pronaq; cũ spectant animalia cætera terras. Supinus autem cui os sublime & ita erecta est ceruix: quod apud Hieronymum signum est superbiæ. Quod autem Calderinus dicit supinũ non legi pro elato aut superbo: ne apud Persium quidem dicentẽ: Italo q; honore supinus: cum ibi pro molli capiatur: longe (quod eius uenia eius dico) oberrat. nam cui nõ uero similius uidebitur. quemq̃ honore habito potius superbũ & elatũ effici: cum id natura uocabuli exigat potissimum q̃ mollem. Quod uero auctoritate Seneca Mancinellus asserit Mecœnate solius mollicici argutum esse & nusq̃ de superbia notatum: fatemur quidem ipsum pro modestia laudatum ab Horatio cum neminem fastidiret: tamen eundem incessum: eundemq; habitum pomposum: quem Mecœnas per mollitiem habuit: potuit Regulus aut quiuis alius ex humili fortuna ad diuitias ingentes euectus, ad summam superbiam habere & ideo dixit referens multum de Mecœnate supino. idest erecta ceruice: & luxurioso habitu incendente: quia consimilem retulit habitum, & similem erectionem ceruicis: signum maximæ superbiæ in homine humili loco nato: quod in his qui sunt regali prosapia geniti tolerabilius est: qualis fuit Mecœnas: unde in principio carminum Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Sed procedendum est mihi. Occurrit supple cogitationi meæ matrona. i. mulier matrimonio data. potens. i. ualde diues & per diuitias plurimum ualens, quæ porrectura. i. talis quæ debeat porrigere eo q; diues uel porrectura: quando est porrectura: quale illud molle & suaue. miscet, idest commiscet ipsum. rubeta. idest. ueneno rubente. & hoc uiro sitiente. idest, dum uidet uirum sitire. Sitiens. n. auide & sine disquisitione bibit: & ita uenefica mulier captat opportunitatem, ne deprehendatur: & ne frustra conetur. Est autem sic melior constructio, q̃ dicendo sitiente pro sitienti: ablatiuum p datiuo poni. Sunt enim ablatiui in designatione sequelæ positi. posset forte uiro bis construi. semel cum porrectura in datiuo: & semel cum sitiente: & id absolute in ablatiuo. q; pro &c. & quædam melior Locusta. i. quædam uenefica peritior q̃ illa prior Locusta quæ erat tempore Neronis. instituit. idest per institutiones suas edocuit propinquas. idest uicinas suas. rudis uel rudes, idest imperitas & ignaras ueneficij. efferre, Idest facere exportare per famam & populum, idest fama id notificante & populo patiente hoc est manifeste & impune. maritos nigros. idest, a se ueneno infectos & luridos effectos. Est autem Locusta nominatiui casus: ut docet ultima syllaba quæ breuis est. Non est ergo ordo melior. i. peritior mulier Locusta, idest q̃ fuerat Locusta melior. idest quædam uenefica peritior, q̃ illa prior. Per excellentiam enim potest Locusta pro uenefica poni. sicut Hector pro uiro forti apud Ouidium dicẽtem: Illic & multos Hectoras esse putat. Melior autem bonitate artis non morum, idest peritior. Quod autem non sit dictum per enallagen. diadema per famam & populum, idest per infamiam populi: sed sicut dixi: per famam & populum. idest. populo sciente & non clamante. immo quodam modo assentiente. patet per sequentia.

ASCEn.

Est enim

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit, sortesq; poposcit,
Paulatimq; anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas..
Quicquid agũt homines, votũ, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri farrago libelli est.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiæ patuit sinus? alea quando
Hos animos? neq; enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.
Prælia quanta illic dispensatore uidebis
Armigero. simplex ne furor sestertia centum
Perdere? & horrenti tunicam non reddere seruo?

Est enim ac si dicat quis: Qui potest fieri ut populus sciat: & non petat uindictam. & respondeat poeta. tantum abest ut malefici modo puniantur: ut etiam honoribus accumulentur. Vnde infert. Aude .i. audacter effice. aliquid: idest aliquod facinus. dignum in malam partem capitur. breuibus Gyaris: id est exilio in Gyaron: quod est grauissimum. Vel potius distingue, ut tria dicat: Primo dignum breuibus: idest exilio: uel deprehensione ad breuia: id est maria uadosa & scopulis, arenisque plene: unde difficillimus est exitus. De quibus Virgilius in primo Aenidos. In breuia, & Syrtes urget miserabile uisu. Secũdo dignum Gyaris. idest exilio non unius illius insulæ ad quam noxij delegabantur: sed plurium. sicut Horatius: Si tribus anticiris & cæ. moris enim est indignãtes unam rem in plures efferre. Tertio & dignum carcere: idest incarceratione perpetua. si uis esse aliquid: idest haberi in aliquo pretio: uel esse aliquid: idest effici magnæ reputationis. Nam aliquid aliquando magnum quid significat. sicut alibi: Est aliquid sese unius dominũ fecisse lacertæ. Et apud Persium satyra secunda: Sese aliquem credens Italo quod honore supinus Fregerit Heminas. Sunt qui legant aliquis: quod idem est. Probitas: idest uir probus laudat: quia (ut dicit Valerius maximus libro quarto) magno ubiq; prætio uirtus æstimatur. Virtus enim est tam pulchra: ut etiam a malis laudetur. usq; adeo ut Persius pro summa pœna malis fieri exoptet uirtutem: ut uideant, intabescantq; relicta. Probitas ergo: idest uir probus: laudatur etiam ab improbis. & alget: idest frigore conficitur. nemo enim uel trita lacerna uirum bonum donauerit. Sciunt enim multi quid agere debeant: & ita laudant bonos: sed agere nolunt. Vnde dicit Ouidius Laudamus ueteres: sed nostris utimur annis. Ipsi autem diuites debent criminibus suis: utpote per quæ eas acquisiuerunt: uel debent criminibus: id est criminosis hominibus: quibus obnoxij sunt propter scelera, quæ per ipsos perpetrarunt: uel quorum complices sunt. debent inquam hortos uoluptatis: scilicet causa: arboribus consitos. Prætoria: idest prætoribus digna ædificia: aut forte prætiosa sedilia in hortis constructa: & mensas ex pretiosissimo ligno: aut forte ex marmore. & argentum uetus: id est ueteris cælaturæ. uel a uetere & laudato artifice sculptum. uel reuera uetus: quia argentum quo ueterius, eo melius. & caprum: idest signum capri stantem extra pocula: idest eminentem uel signum eminens in exteriori parte poculi: quod inaurari solet: ut tangit Mancinellus: quem patitur & cætera. Affert alias causas indignationis suæ: ex quibus infert difficile esse Satyram non scribere dicens. Quem corruptor auaræ nurus: idest qui cohortatur eam ut sinat se uiolari. & quæ facile assentitur: quia auara. patitur dormire: id est non solicitum esse de Satyra scribenda. & quem sponsæ turpes: idest infames & adulteræ: uel reuera masculi: qui nubebant uiris: ut sponsæ. patiuntur supple dormire. & quem adulter prætextatus: idest puer nobilis adhuc imberbis. qui uestitur scilicet prætexta: patitur dormire? quasi dicat neminem. quia si natura negat uersum: idest si quis non est omnino natus ad carmen. tamen indignatio de tot sceleribus facit uersum: si non elegantem: qualemcunq; potest: talem supple quales uersus ego supple facio. uel Cluuienus minus eruditus poeta ille facit. Credo iam omnia etiam mediocri ingenio fretis constare: sed quia imbecillioribus hanc operam narro: repetam pauca. Cæras capaces dicit: quia in tabulis cæratis antiquitus scribebant potissimum carmina componentes: ut delere possent. Quadriuium est locus publicus: quo quatuor uiæ concurrunt. eo autem populus conuenire consueuit publica carmina auditurus quæ uulgares poetæ composuerant. Vnde in Bucolicis: Num tu in triuijs indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen. Gemma uada: idest madefacta ne cæra adhæreat. Nobiles enim & prædiuites sigillum, siue (quod uulgo dicunt) signetum: in gemmis insculpi fecerant. Corruptor nutus: uidelicet socer. Causa uero ob quam nurũ suũ corrumpi uelit: non est auaritia: quia tunc diceret corruptor auarus:

Quadriuium

sed longe turpior, quam Calderinus sic recitat: Vxores a uiris coactæ pueros molles in adulteria alliciebant: ut ijs deprehensis uiri abuterentur. unde Martialis ad Gallum: Subdola famosæ moneo fuge retia mœchæ: Leuior o conchis Galle cytheriacis. Idem alibi: Vxorem nolo Thelesinam ducere: quare? Mœcha est: sed pueros dat Thelesina uolo. Eadem de causa dixit & prætextatus adulter. Nec uacat quod dicit: Nurus auaræ: quia cum uxor sit iam prouecta: facilius nurus: id est uxor filij pueros allicit. Nec alliceret tamen: cum non sit filia: sed nurus: unde non posset honeste cogi: nisi esset auara. Turpes sponsæ: idest masculi. Nam si meretrix nubat, non ob id erit turpis: idest inhonesta sponsa: quia honestior est quam prius. Per transitum autem tangit more satyrico ineptitudinem Cluuieni in carmine. Quod autem mutauit numerum dicens: Quales ego: metrum fecit uel respexit ad pluralitatem: subauditur autem uersus: quia qualis quantus & cætera. uolunt conformari cum sequenti. Addamus ad ea quæ Mancinellus dicit ibi. Si natura negat: quod poeta uidetur imitari Virgilium in Bucolicis dicentem: O mihi tam longe maneat pars ultima uitæ Spiritus: & quantum sat erit tua dicere facta. Non me carminibus uincet nec Thracius Orpheus: Nec Linus: huic mater: quamuis atque huic pater assit & cætera. In quibus Virgilius non præfert se Orpheo. Lino & Pani: sed dicit se tam uberem habiturum materiam: ut pulchritudine eius fretus non possit ab illis uinci. Sic etiam Iuuenalis non dicit sibi negatum a natura carmen: sed quamuis esset negatum: dicit se posse uersum conficere ex indignatione tot scelerum: & ex hubertate materiæ. unde subdit quæ sequuntur.

¶ EX quo Deucalion: sensus est & ordo: Quæcunque uitiorum genera ualuerunt inter mortales: ex quo genus humanum instauratum est a tempore Deucalionis: uotum: scilicet ira: timor: & cæteri affectus: sunt farrago & materia nostri libelli. Pollicetur se de omni genere uitiorum esse dicturum: quæ inter mortales uiguerunt: usq; a temporibus Deucalionis. ¶ Deucalion ascendit montem: nota est fabula carmine Ouidij. Temporibus enim Deucalionis & Pyrrhæ eius uxoris diluuium fuit: quo uniuersus orbis submersus est. Deucalion uero solus cum Pyrrha in eacumen montis Parnasi fugiens illic tamdiu fuit: quoad æquor desedit. Mox cessante diluuio in planum descendentes: oraculum Themidis de instauratione humani generis consuluerũt: acceperuntq; ossa matris post terga iacienda: sic enim posse genus humanũ recuperari. Cum igitur diu anxij fuissent ubi nã possent ossa matris inuenire: Demũ intellexit Deucalion terram matrem esse omnium rerum: lapides uero ossa terræ dici. Itaque cum ab utrisque lapides iacti essent post terga: qui a uiro iacti sunt in uiros: qui a mulier in fœminas conuersi sunt. Sicq; humanum genus est reparatum. Veritas uero alia est. Nam (ut scribit Iustinus libro undecimo) Amphitteonis Athenarum regis temporibus aquarum illuuies maiorem Grçciæ partem absumpsit: superfuere quos refugia montium cœperunt. aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus euecti sunt: a quo propterea genus humanum conditum dicitur. ¶ Montem: Parnasum. ¶ Nimbis tollentibus: imbribus æquor augentibus. Nimbi sunt proprie imbres repentini, præcipites, & improuisi. Pluuiæ uero sunt iuges. ¶ Sortes: oracula Themidis. ¶ Caluerunt animæ: secundum eos locutus est: qui igneam animam esse dixerũt. ¶ Quicquid agunt homines: omnes inquit animi affectus quibus hominum mentes perturbantur. & sic a ratione discedunt: sunt farrago & argumentum operis nostri. ¶ Votum: desiderium, & appetitio alicuius boni. Poeta alibi: Quid tam dextro pede concipis: ut te Conatus non pœniteat uotique peracti. ¶ Timor: opinio magni mali impendentis. ¶ Ira ex philosophis quidam (ut scribit Seneca in primo de ira) dixerunt iram breuem insaniam esse, unde Horatius: Ira breuis furor est. Alij uero (ut scribit Cicero in Tusculanis) Iram libidinem esse ulciscendi eius: qui uideatur fecisse iniuriam. Seneca in secundo de Ira ita diffinit: Ira est concitatio animi ad ul

IOAN. BRIT.

Deucalionis & Pyrrhæ fabula

Veritas fabulę Deucalionis

Nimbus Pluuiai

Votum

Timor

Ira

1.

Volu- tionem uoluntatis indicio pergentis. ¶ Voluptas: duplicem scimus
ptas esse uoluptatem & honestam, & inhonestam. Honestam: cum illam
ponimus ad demonstrandam animi hilarem affectionem. ut si dis
camus: Ex lectione Plinij nõ solũ fructũ: sed & mirificam cœpi uo
luptatem. Inhonestam: cum ex turpi aliqua re dicimus nos uo
Gaudiũ luptatem summam cepisse. ¶ Gaudia: scribit Seneca ad Lucilium:
Gaudium nisi sapienti non contingere. est enim (ut inquit) animi
elatio suis bonis, uiribusque fidentis. uulgo tamen sic loquimur: ut
dicamus magnum gaudium nos ex illius consulatu: aut ex nuptijs
aut ex partu uxoris percepisse: quæ adeo non sunt gaudia: ut sæ
pe initia futuræ tristitiæ sint. gaudio autem iunctum est non desi
nere: nec in contrarium uerti. Itaque cum dicit Virgilius: Et ma
la mentis gaudia. diserte quidem dicit: sed parum proprie. Nullum
enim malum gaudium est: uoluptatibus hoc nomen imposuit. &
quod uoluit expressit. Cicero in quarto Tusculanarum appellat
gaudium: cum animus ratione mouetur, placide atque constan
ter. Cum autem inaniter & effuse animus exultat: tum illa lætitia
gestiens: uel nimia dici potest: quam Stoici ita diffiniunt sine ratio
ne animi elationem. ¶ Discursus: animi nostri uagationes: quibus
ad uarias rapimur cupiditates. Nam hominum mentes rationis
oblitæ transuerse feruntur: quæ plerunque magis nocent, quam
prosunt. potest etiam in rebus honestis discursus existere. Discur
sus ergo ad animum: non ad corpus referas, ut sit: Ipsi affectus &
perturbationes animi: quibus quasi quibusdam furijs mens homi
nis nunc huc: nunc illuc agitatur. potest etiam referri ad labores
matutinos salutandi potentiores. per uerbum enim discurrendo
salutandi officium peragebant. Martialis libro septimo: Discur
Aue sus uanos: uagumque mane: & fastus & aue potentiorum. Idem
alibi: Et matutinum portat ineptus aue. Seneca in libro de Tran
quillitate sic scribit: Circuncidenda est conuersatio qualis est ma
gnæ parti hominum domos, & theatra, & fora pererrantium. un
de sequitur: Sportula: deinde forum: iurisque peritus Apollo: At
Farrago que triumphales. sed prior sententia magis placet. ¶ Farrago: ma
teria & argumentum. metaphoricos autem dictum. Nam Farra
go proprie est id quod ex pluribus satis pabuli causa datur iumen
tis. dicta secundum Varronem quod primum in ferracea segete
seri cœpta: aut quod ferro cæsa sit. ¶ Libelli nostri: operis nostri.
¶ Et quando uberior/ subaudi fuit, quam nunc & ætate nostra/ ac
si dicat nunquam fuere plura uitia ad reprehendendum. ¶ Vitio
rum: idest animi prauitatum. ¶ Maior sinus: metaphora sumpta a
nauigantibus: quorum uela quanto maiorem explicant sinum: tan
to maiorem uim uentorum excipiunt. ¶ Alea quando. subaudi ma
gis uexauit, uel habuit, uel aliquid tale. In alea sunt Talus, Tes
sera, Alueolus, & omnia id genus: quæ in uarietate fortunæ con
sistant. Est enim alea ipse casus, siue euentus ludi. Plautus in Cur
culione: Talos poscit sibi in manum: prouocat me in aleam, ut ego
ludam. Ouidius de nuce: Quatuor in nucibus non amplius alea
tota est. Martialis: Alea parua nuces: & non damnosa uidetur. un
de & Alea aliquando pro fortuna & euentu ponitur. Liuius: Nec
tam celebrem aleam uniuersi certaminis timens. sic etiam illud Pli
nianum de Cicerone: Extra omnem aleam ingenij positus: idest ex
tra omnem sortem & euentum ingenij: ut non possit euenire: ut
quisquam sit Cicerone præstantior. ut si metaphora ab alea: idest
ludis: qui omnes sunt in fortuna & casu. Apuleius in quarto Me
taphora. Ancipitis' Machinæ subijt aleam: idest fortunam & du
bium euentum: ¶ Neque enim loculis: tanto inquit studio aleæ te
nentur: ut in ludum descendant: non cum modica pecunia: sed to
Loculi ta arca. Loculi enim capsulæ sunt: & receptacula nummorum &
annulorum: & id genus pretiosarum rerum. Alibi: Gemmaque
princeps Sardonycos, loculis quæ custoditur eburnis. Horatius
in sermo. Vt hæres iam circum loculos, & claues lætusque, ouansi
que curreret. Apuleius in quarto Metamorphoseos: Iubet decem,
aureos (ut ipse habebat) ex loculis annumerari. Fiebant ex ebore
& ligno. Martialis: Hoc nisi de flaua loculos implere moneta Non
decet: argentum uilia ligna ferant. Ii autem, ut modici, in arca con
tinebantur. Loculis etiam alia seruar. legimus. ut illud apud Pli
nium in septimo: Pollicem Pyrrhi in dextro pede cum reliquo cor
pore cremari non potuisse tradunt. Conditumque loculo in tem
plo. Loculo etiam efferri mortuos docet Diuus Lucas in euange
lio Noli flere, & accessit & tetigit loculum: idest ipsum pheretrum.
¶ Casum tabulæ ad dubium ludi euentum. oẽs huiusmodi ludi,
fortunæ, & casu (ut diximus) sunt subiecti. Casum autem a
cadendo dicimus: quod omnis casus positus sit in fortuna. nam

in tabulam iacti tali casu efficiunt: aut Venerem: aut Canicu
lam: aut aliud punctum: sicque cadere dicitur punctum, quod
fortuitu non industria uenit. unde Terentius in Adelphis Qua
si cum ludas tesseris: si illud maxime quod est opus: iactu non
cadit. illud quod cadit forte: id arte, ut corrigis: idest quod euenit.
Cicero libro primo de diuinatione: Quatuor tali iacti casu Vene
rem efficitur: non etiam centum Veneris: si quadraginta talos ie
ceris casu futuros putas? Idem alibi: Dixi multa de casu ut uene
reum est. ¶ Tabulæ: lusoriæ scilicet in qua iaciuntur tali fritillo. alio
uocabulo ipsam tabulam alueolum appellamus. ¶ Prælia quanta:
an rixas & altercationes: quæ sæpe inter collusores oriuntur. Vn
de est illud apud Tranquillum in Augusto: Nos mi Tiberi quin
quatrijs satis iucunde egimus. Lusimus enim per omnes dies fo
rumque aleatorium calefecimus. frater tuus magnis clamoribus
rem gessit. Ouidius item in tertio de arte amandi loquens de ludis:
Ira subit deforme malum: lucetque cupido: Iurgiaque & rixæ, so
licitusque dolor. Crimina dicuntur, resonat clamoribus æther: In
uocat iratos & sibi quisque Deos. An assiduum ludentium certa
men: quemadmodum Virgilius nocturnos concubitus prælia uo
cauit. ¶ Dispensatore armigero existente illic armigero: hoc est ser
uo armigero: qui officium præstat dispensatoris domino ludenti.
Nam armigeri serui erant: qui dominum suum sequentes, scutum Armi
reliquaque arma gerebant. Plautus in Cassina: Potius quam illic ger
seruo des armigero nihili atque improbo. Et paulo post eundem
scutigerulum appellat sic: Qui (malum) homini scutigerulo dari
iubet. Tranquillus in Augusto: Germanorum manum usque ad
cladem Marianam inter armigeros circa se habuerat. Ait nunc
poeta eum fungi officio dispensatoris: utpote qui ludenti domino
nummos subministret. Nam dispensator e seruis elegebatur, qui Dispen
æs dispensabat, curamque habebat uniuersæ rei domesticæ. de sator
quo illic sensit Iuuenalis: Et qui dispenset frangit sibi: eum græci
Oeconomon appellant. unde ab ære dispensando dictus est. Nam
pecunia pendebatur. unde & Stipendium æs quod dabatur mili Stipen
tibus dictum: quod stipem pendebant. & sic Dispendium: quod dium
in dispendendo solet minus fieri, damnum significat. Contra com Dispen
pendium est lucrum. unde Dispendiosus damnosum: Compendio dium
sus lucrosum significat. ¶ Simplex ne furor/ an non inquit ille cen Cõpen
sendus est extra omnes rationis terminos: qui centum sustinet se dium
stertia ludo Aleæ perdere: & seruum frigentem negligit nec uestit?
¶ Sestertia: Sestertium primum fuit quarta pars denarij: quo tempo
re quindecim decusses is ualebat: hoc est decem asses. fit autem a se
mis & tertium: eo quod contineat in se asses duos & dimidium ter
tij. dicimus etiam genere masculino sestertios. ¶ Horrenti: frigenti.
Persius: scis comitem horridulum trita donare lacerna.
¶ EX quo Deucalion & cætera. Ostendit quam facile sit Saty
ram scribere præsertim temporibus suis: quia uberrimam farragi
nem: idest materiam ex multis & diuersis uitijs accumulatam, quę
Satyræ debetur, nunc quilibet habere potest. Nam Satyricus po
test taxare omnia uitia a diluuio Deucalionis usque ad tempora
sua: & ita si nulla uitia nunc committerẽtur: non deessent argumen
ta Satyræ. & insuper tanta nunc est inquit copia uitiorum. ut ma
ior neque unquam fuerit: neque futura sit. Ordo est: Votum: idest
desiderium boni futuri. Timor: idest metus de malo futuro. Ira: de
iniuria illata. Voluptas: de delectabili præsenti. Gaudia, discursus:
idest quæuis aliæ commutationes & perturbationes animorum:
immo quicquid homines agũt ex eo tempore: quo Deucalion ascẽ
dit nauigio montem Parnasum. & hoc nimbis: idest aquis & uen
tis tollentibus: idest eleuantibus. æquor: idest mare prius æquum.
& poposcit: idest exquisiuit a Dea Themide. sortes: idest responsa
quomodo reparare posset genus humanum. ꝙ pro &. & saxa mol
lia: idest mollificata. & in carnem uersa. caluerunt: idest callida: hoc
est uiuentia facta sunt. paulatim anima: idest spiritu uitali. Et pyr
rha coniux Deucalionis ostẽdit maribus: idest masculis natis ex la
pidibus proiectis ab ipso Deucalione. puellas: id est fœminas nu
das & productas ex lapidibus a se iactis: tota inquam illud est far
rago: id est accumulata & undique congesta materia libelli nostri:
id est compositionis modicæ cuiuslibet Satyrici. Non enim de se
tantum loquitur: sed de quocunq; Satyrico. Vtitur autem diminu
tiuo aut pro primitiuo: aut quia respexit: quod Satyrici in una re
non persistent: sed de uitio in uitium saliant more Satyrorum. Et cũ
ita sit: de quocunque uitio scribere possumus: quando supple fuit:
uel ab eo quod sequitur: quando patuit uberior: idest maior copia
uitiorum, quam supple/ quasi dicat, nunquam. Et quando sinus:
idest

Quis totidem erexit uillas? quis fercula septem
Secreto cœnauit auus? nunc sportula primo
Limine parua sedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus uenias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies, iubet a præcone uocari
Ipsos Troiugenas. nam vexant limen & ipsi
Nobiscum: da prætori, da deinde tribuno.
Sed libertinus prior est, prior inquit ego sum.
Cur timeam, dubitem ue locum defendere? quis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem, sed quinq; tabernæ
Quadringenta parant. quid confert purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues? ego possideo plus
Pallante, & Licinis, expectent ergo tribuni.
Vincant diuitiæ, sacro nec cedat honori
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos sanctissima deuitiarum
Maiestas, & si funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nūmorum ereximus aras,
Vt colitur Pax, atq; Fides, Victoria, Virtus,
Quæq; salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat,
Quid faciēt comites, qbus hinc toga, calceus hic est,
Et panis, fumusq; domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturq; maritum
Languida, vel prægnans, & circunducitur uxor.
Hic petit absenti nota iam callidus arte
Ostendens uacuam, & clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est inquit, citius dimitte, moraris?
Profer Galla caput. noli vexare, quiescit.

idest receptaculum auaritiæ: patuit maior: id est extensior, quam nunc? quasi dicat nunquam: Et quando alea: idest ludus aleæ patuit maior quam nunc? Neque enim itur: idest iam uulgo progreditur ad casum tabulę: idest ad ludum fortuitum in tabula. ubi alea uel talo luditur. & hoc loculis: idest crumena: & (ut dicunt) bursa comitantibus: idest insequentibus. hos: idest huiusmodi tam auaros animos: sed luditur scilicet a plerisque area posita: idest deposita ad ludum. Quanta: idest quam magna: quasi dicat maxima prælia: idest maximas curas & concertationes. uidebis: idest quilibet qui illic erit uidere poterit. Ponitur enim secunda persona pro quauis: & indicatiuus pro optatiuo: aut subiunctiuo: hoc est uidebis: pro quiuis uideat: idest in illo ludo supple cum dispensatore armigero: idest qui gerit arma domini sui: uel dispē satore existente armigero & dicente. Est ne simplex: idest modicus furor? quasi dicat minime immo multiplicissimus furor est te perdere in ludo aleæ centum sestertia: idest cēties duas libras & semis. Sestertius enim uel sestertium est nummus: qui olim erat dipondius: id est duorum pondo uel duarum librarum & semis. Consuetudo enim Romanorum sicut & aliorum quorundam adhuc est: erat semis præponere: & significabat dimidium deesse: et quod sequebatur ut semissertius: & per syncopam sestertius. Et non reddere: idest non dare accipiendo compositum pro simplice. uel non reddere: idest nō restituere: eo quod tunicam suam domino præstiterit seruus amissa tunica sua. Vel non reddere: id est persoluere quam promisisti: & debes mihi seruo tuo horrenti: idest frigore contrementi. tunicam: idest interiorem uestem: qua carere non possum. Vel legamus generaliter: Est ne simplex furor quemuis dominum perdere centum sestertia: & non reddere seruo horrenti tunicam? quasi dicat minime simplex est immo quam maxime multiplex. & intelligitur: id tamen tu mihi facis. Horrere est aut subito timere: aut frigore quodam modo tremere. unde *Persius*: Scis comitem horridulum tria donare lacerna. Repetamus nunc pro imbecillioribus pauca uocabula. Ex quo: idest postquam uel post quod supple tempus: sicut dicimus ex illo: idest post illud sup. tempus. & ex meridie fit uespera: idest post meridiem. Non enim dicit circunstantiam causæ materialis. Nimbi: nimbi enim uidentur nubes uentis permixtæ in aere sicut procella in aquis: & ita pro utrisque accipitur. Æquor dicitur ab æqualitate: & ita etiā terra ęqua: idest plana & non aspera Æquor a Virgilio appellatur. ergo erat æquor priusquam nimbi tollerent: idest eleuarent. Nam tollere etiam educare significat. ut in Terentio: Quicquid peperisset decreuerunt tollere. Sortes etenim in hac significatione singulari caret. & est genus diuinationis: sed hic accipitur id quod præcessit pro eo quod secutum est. Nam Themis ex sortibus responsa dedit: & ea poposcit Deucalion. Paulatimq; anima: quidam animis: quidam uero animas legunt. Sed repperi in bonis codicibus anima. Caluerunt: & uenit caluerunt a calesco calescis: quod est frequentatiuum. & non a caleo cales. ut docet significatio. Laurentius Valla: autem ne quid erres: docet in sco — Verba in sco — non carere præteritis: sed ea usurpare a perfectis sui primitiui: salua significatione ipsum in sco: quæ non est connotare inchoatio

nem secundum eum: sed passionem intrinsecus prouenientem. Caluerunt ergo: idest intrinsecus: id est a uirtute intrinseca calida facta sunt, utpote anima: idest per animam. saxa mollia: Idest iam mollificata & quasi in carnem uersa. Et maribus ex Deucalionis lapidibus formatis. per quod innuit: quod etiam sacra scriptura attestatur: uirilem sexum ante fœmininum productum esse: & fœmininum in adiutorium & solatiū masculini datum. & ideo ostendit maribus puellas: nudas autem quia iam recenter productas. Nudum est quod nunquā — Nudum. — tegitur: nondum autem erant tectæ. Nudatum uero quod cooperitur: — Nudatū — unde facies dicitur nuda & caput nudatum. Alea aliquādo — Alea — accipitur pro dubio euētu. Vt hic extra aleam belli aut inuidiæ: idest extra periculum constitutus. Bene dicitur itur per uerbum impersonale: quod (ut docet Seruius) generalitatem importat: quasi dicat ab omnibus fere. Armiger non est uir belliger: qui in armis bella gerit: sed minister eius qui ubi pugnādū non est: gerit arma quædam ut hastam & galeam: & omnia similia arma: quæ hominibus conueniunt ad se protegendum: & corpus suum ab hostibus defendendum. Lusuri autem curabat adesse armigerum ne a perdentibus obruerentur.

¶ QVIS totidem erexit uillas: — IOAN. BRIT. — nimium & multijugum in extruendis uillis luxum notat. nam non una contenti uilla plures extruebant: marmoribusq; adornabāt. Villa proprie est ædificium — Villa — erectum ruri. Plinius Neque fundus uillam quærat: neq; uilla fundum. ¶ Quis fercula septem: in luxum ciborum & lauticiam priuatam insurgit. Sic Seneca. Deinde ad cœnas lauticia transfertur. & illic commendatio ex nouitate: & sola ordinis commutatione captatur. Est ergo sensus & ordo: Quis auus fuit: idest quis ex antiquis, tam luxuriosus: uel in cibis: uel ædificijs: ut nunc pene omnes sunt? ex frugalitate igitur & simplicitate antiquorum damnat luxuriam, & ciborum, & ædificiorum sui temporis. Nam frugalitas antiquis fuit (auctore Valerio) quasi quædam mater bonæ ualetudinis: inimica luxuriosis epulis: & aliena nimiæ uini abundantiæ: & ab omni immoderato Veneris usu auersa. ¶ Septem fercula: idest septem — Fercula — iura. Dicitur autem ferculum a ferendo, Prisciano teste libro quarto. per quod uas ipsum epularum proprie intelligitur. hic uero iura accipimus. ¶ Cœnauit secreto: non conqueritur quod in propatulo non cœnent: quod ab antiquis factitatum est: qui mos temporibus Iuuenalis: & multo ante desuerat: sed quod itra priuatas ędes multijugæ, luxuriosæque, & lautæ parentur cœnæ. Secreto ergo: idest in domo priuata. Est autem Iuuenalis sensus: Quod quamuis antiqui illi luxuriarentur: nullus attamen fercula septem cœnabat uti suo seculo agebatur. Valerius item libro secundo ait: Quod maximis uiris prandere & cœnare in propatulo uerecundiæ non erat: nec sane ullas epulas habebant quas populi oculis subijcere erubescerent. ¶ Septem fercula: uaria & diuersa ciborum genera. numerum posuit finitum pro infinito. Commendatur Augustus a Tranquillo quod cœnam ternis ferculis: aut cum abundantissime senis præberet. Appellatione autem ferculorum intelligimus epulas generali uocabulo. Horatius: Multaque de magna superessent fercula cœna. Seneca detestans luxum sui temporis:

Hodie utrum tandem ſapientiorem putas: qui uerſatilia cœnatio-
num laquearia ita coagmentant: ut ſubinde alia facies: atq; alia ſuc
cedat, & toties tecta quoties fercula mutentur: hoc eſt epulæ. Fer-
cula etiam appellantur quæcunque feruntur in pompa triumpho-
rum ludis, & ſacris. unde Cicero in Officijs: Cauendum eſt: ne tar-
ditatibus utamur in greſſu mollioribus: ut ſimiles pomparum fer-
culis eſſe uideamur. Tranquillus in Cæſare: Pontico triumpho in-
ter pompæ fercula trium uerborum prætulit titulum, ueni, ui-
Sportula di, uici. ¶ Nunc ſportula primo: conſuerant diuites Romani: ut li-
beralitatem, & munificentia ſuam oſtenderent: ad rectam cœnam
Recta cœna admittere pauperes clientes: a quibus comitati fuiſſent. Rectam ua-
tem cœnam intelligo: quod apud diuitem ſplendide & laute cœna-
rent. Sequitur enim: Votaque deponunt quanquam longiſſima
cœnæ. nam cum dominis cœnare conſueuerunt. unde Tranquil-
lus in Nerone ait: Publicæ cœnæ ad ſportulas ſunt redactæ. Sed
cum ea conſuetudo forte faſtidioſa uideretur: rectam cœnam reuo-
cauit Nero ad ſportulam. Poſtea uero Domitianus ſportulam ad
cœnam rectam. unde Martialis libro octauo: Premiſſa eſt nobis
ſportula: recta data eſt. Verum apparet id non ſeruatum mortuo
Domitiano, cum poeta hæc ſcripſit. Dabantur igitur obſonia ple-
runque, & pecuniæ ex ſportula. unde Tranquillus in Domitiano
ita ſcribit: Atque inter ſpectacula muneris largiſſimum epulum
ſeptimontiali ſacrorum quidem die ſenatui: equitique patiaris ple-
bei ſportellis cum obſonio diſtributis. Martialis: Dat Balaria mi-
hi quadrantes ſportula centum. Cæterum ſportula non dabatur
tantum ex priuato: quantum etiam ex p[u]blico uectigali clientibus &
pauperibus: dabaturque etiam in nuptijs. Apuleius in ſecunda
Apologia: Quippe ita placuerat in ſuburbana uilla potius: ut iun-
geremur: ne ciues denuo ad ſportulas conuolarent. Cum igitur
hanc tantum pauperes captarent: conqueritur Iuuenalis: nunc tan-
tam eſſe Romanorum auaritiam: ut & nobiles diuites & magiſtra-
tus eam quoque captare non pudeat. Spartæ autem & Sportellæ,
& Sportulæ (auctore Aſconio Pædiano) erant receptacula: in qui-
bus nummi ſeruabantur. denominatæ a ſparto herba iberica. ex
qua conficiebantur. Plautus in Menechmis: Sportulam cape, at-
que argentum: eccos tris nummos habes. ¶ Verum ſportula non
tantum pro receptaculo nummorum: quantum etiam pro munerí-
bus, quę clientibus (ut diximus) darentur, ponitur. ut ſit continens
pro contento. ¶ Nunc: hoc tempore: hac ætate noſtra auariſſima.
¶ Parua: conqueritur poeta imminutam eſſe prioris ſportulæ libe-
Toga ralitatem. ¶ Primo limine: primum ædium ingreſſu. ¶ Turbæ toga-
tæ. i. quam uiliores & pauperes clientes deberent capere. Nam (ut
ſcribit Aſconius Pedianus) toga communis habitus fuit & ma-
rium, & fœminarum. iuxta quod appellauit Virgilius: Romanos gē-
tem togatam. Sed poſtea prætexta honeſtorum tantum fuit: toga
uiliorum. unde pauperes clientes: ut uiles cum ibant ſalutatum, ſu-
mebant togam. Martialis: Mane uel a media nocte togatus ero.
Eiuſdem diſtichon eſt in Apophoretis: cui inſcriptio eſt toga: Si
matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos: Mentita ueniet ſportula
multa toga. ¶ Ille tamen: qui ſportulam diſpartitur. ¶ Faciem prius
inſpicit: hinc apparet ſportulam non omnibus pauperibus: ſed tan-
tum ijs conſueuiſſe dari: qui in officio fuiſſent circa diuitem. faciem
etiam intuetur: an ex clientibus ſit: qui cum domino ſalutauerit.
¶ Suppoſitus ſubditicius. & loco alterius poſitus. ¶ Falſo nomine:
expoſitio eſt ſubditicij. ¶ Agnitus: ex clientibus domini. ¶ Iubet a
præcone uocari: hinc eſt omnis poetæ indignatio: quod ſportula
nunc nobilioribus erogetur: quæ antea dumtaxat dabatur (ut di-
Præco ximus) pauperibus. ¶ A præcone: Præco is dicitur: qui iubente ma-
giſtratu: clara & elata uoce aliquid ad populum enunciat a præci-
Curio nendo. Idem etiam dicebatur Curio. Martialis in epiſtola ſecundi
libri: Epigrammata Curione non egent. ut ſit: Epigrammata non
egent uoce aliena: cum per ſeipſa ſe aperiant & manifeſtent. Apule-
ius in primo limine hoc eodem uocabulo utitur. Non quidem cu-
rioſum: ſed qui uelim ſcire: uel cuncta, uel certe plurima: ut ſit ſen-
ſus: Non ſum quidem præco: qui uelim quæ audiuerim uulgare:
quo more (ut dixi) clara uoce enunciat iubente magiſtratu ad po-
pulum. ¶ Ipſos troiugenas: ſatyrica indignatione dixit ipſos: quaſi
quos rei pudere deberet. ¶ Troiugenas: nobiliores quaſi quorū ori-
go ſit a Troianis: ironicos autem dictum. ¶ Vexant: celebrant, &
frequentant. ¶ Et ipſa quaſi dicat & ipſi, quos pudor rei abſterrere
Prætor deberet. ¶ Nobiſcum: ſcilicet clientibus. ¶ Da prætori: uerba ſunt di-
ſpēſatoris. Veteres omnem magiſtratum cui pareret exercitus præ-
torem appellauerunt: quod præiret exercitu (teſte Varrone) a quo

& in caſtris tabernaculum ducis prætorium eſt appellatum: & porta **Prętoriū**
prætoria in caſtris: qua exercitus in prælium educitur: quia initio **Prętoria porta**
prætores erant: qui nunc conſules: & ij bella adminiſtrabant. Eum
etiam (ut tradit Liuius libro quinto) prętorem dixerunt: qui ex pa-
tribus creatus ius in urbe diceret: penes quem magiſtratum omnis
publici, priuatiq; iuris poteſtas: ut & nouum ius condere & uetera
abrogare facultas eſſet. Idq; ob magiſtratus honorem ius honora-
rium eſt uocatum. Cum tamen regia illi eſſent inſignia: ut appara-
tu conſulibus par uideretur: lictores non amplius ſex habuit. de
quo Pomponius de origine iuris ſic ſcribit: Prætor creatus eſt cum
conſules auocarentur bellis finitimis. neq; eſſet qui in urbe ius red-
deret. Iſq; urbanus eſt dictus: quod in urbe ius diceret. Poſt aliquot
deinde annos: non ſufficiente eo prætore: quod multa turba etiam
peregrinorum in ciuitatem ueniret: creatus eſt & alius prætor: qui
peregrinus appellatus eſt. Capta deinde Sardinia: mox Sicilia, &
Hiſpania: deinde Narbonenſi prouincia: totidem prætores: quot
prouinciæ in ditionem uenerant, creati ſunt. Cicero in ſecundo de
legibus. Iuris diſceptator: qui priuata iudicet: iudicariue iubeat, prę-
tor eſto. Iuris ciuilis cuſtos eſto. huic poteſtati parento. ¶ Tribuno: **Tribunus**
tribunorum duo extitere genera: tribuni ſcilicet plebis: & tribuni
militum. Tribuni militum dicti ſunt: quod terni ex tribus tribubus.
Ramnium, Lucerum, Ticienſium olim ad exercitum mittebantur.
Tribunorum autem militum officium eſt milites in caſtris contine-
re: ad exercitationem producere: claues portarum ſuſcipere: uigilias
interdum circuire: frumentationibus commilitonum intereſſe: fru-
mentum probare: menſurę fraudem coercere: delicta caſtigare: prin-
cipijs frequenter intereſſe querelas commilitonum audire: ualetudi-
narios inſpicere. ex his etiam erant Tribuni: qui dicebantur ęrarij,
ab eo (ut ſcribit Varro) quod attributa illis erat pecunia: quam mi-
litibus redderent. Idq; quod attributum erat dicebatur ęs militare. **Aes militare**
De tribunis ærarijs ſic Tranquillus in Cæſare: Tribunos ęrarios
quod erat tertium: ſcilicet genus iudicum ſuſtulit. Tribuni plebis
in monte ſacro a plebe creati ſunt: qui eam defenderent: cum plebs
a patribus receſſiſſet. anno fere decimoſeptimo poſt reges exactos.
De tribunis multa leges apud iuriſconſultos: Liuium: Vegetium:
Appianum: Modeſtum: Varronem Feſtum: Gellium: & Plutarchū.
¶ Sed Libertinus prior eſt: uerba ſunt Iuuenalis Libertinum more
ſatyrico ridentis: qui magiſtratui non ſolum ſe ęquet: ſed etiam prę-
ponat: adiuuandum autem eſt pronunciatione. Libertinus autem
generaliter eſt accipiendum: ideſt ipſi Libertini. Nec mirum liberti-
nos eo potentię dignitatiſq; fuiſſe prouectos. Nam (ut ſcribit Pli-
nius libro. 37. capitul. 17.) prætoria ornamenta a ſenatu decre-
ta ſunt iubente Agrippina Claudij Cæſaris liberto: ut cum laurea-
tis faſcibus remitterentur illo: unde pedibus cretatis aduenisſſent. ad
quod omnino poeta reſpexit. unde ſequitur: Vincant diuitiæ: ſacro
nec cedat honori Nuper in hãc urbem pedibus, qui uenerat albis.
¶ Prior eſt: ſe potiorem magiſtratu facit. ſequitur enim: Prior ego
ſum. Libertini dicuntur (auctore Caio de ſtatu hominum) qui ex
iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt. ¶ Defendere locū: tueri locum meū
ſicq; poeta moraliter oſtendit homines per diuitias efferri in ſuper-
biam. ¶ Natus ſubaudi ſum. ¶ Ad Euphratem: in Armenia: ideſt **Euphrates**
ex ſeruili ſum conditionem. Nam Euphrates fluuius eſt (auctore
Strabone) qui ex euphrate monte Armeniæ defluit in mare Ru-
brum. prius tamen Babyloniam per medium diuidit: & Tygri cō-
iunctus Meſopotamiam facit: illinc ſerui multi mittebantur. ¶ Mol-
les quod in aure feneſtræ Arguerint: ideſt quam rem: ſcilicet me na-
tum eſſe in Armenia: ſiue Capadocia: quæ ſunt cōterminæ. Argue-
rint molles feneſtrę: ideſt oſtenderint & probauerint. i. mollia auriū
foramina. Nam in Oriente (ut ſcribit Plinius lib. 11. ca. 37.) uiris
aurū geſtare in auribus decus exiſtimabatur. Idem in procemio. li-
bri duodecimi: ſic ait loquēs de unionibus: Ad hoc excogitata ſunt
aurium uulnera. unde & diuus Hierony. ad Principiam uirginem
ſic: Illæ etiā ſolēt auribus perforatis rubri maris pretioſiſſima grana
ſuſpendere. quę autē ad ornamenta auriū geſtabantur Inaures ap- **Inauris**
pellatę ſunt. Pli. lib. 9. cap. 55. Antonia Druſi murenę quam dilige-
bat Inaures addidit. Plautus in Pœnulo: Qua incedunt cum an-
nulatis auribus. Vnde & in pentatheuco Moſę ſic ſcriptum eſt: Di-
xitq; ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum, filiorumq;
& filiarum ueſtrarum auribus, & afferte ad me. unde & Apuleius
in libro de dogmate Platonis: Platonem quoq; puerum in auribus
geſtaſſe aurum ſic ſcribit: Auri tantum reliquit, quantum puer no-
bilitatis inſigne in auricula geſtauit. ¶ Licet ipſe negem: etiam
ſi uelim ipſe negare me ex ſeruili conditione eſſe & Armenium.

¶ Sed

¶Sed quinq; tabernæ: hinc stultam hominis & elationem ostendit: qui diuitijs & bonis tantum fortunæ gloriatur. Quoq; inquit sunt mihi tabernæ: quæ parant mihi quadringenta: idest quæ ex uectis gali & prouentu reddunt mihi quadringenta: scilicet sestertia: quæ summa erat census equestris, qui enim eam summam habebant inter equites romanos numerabantur Tiberije dicto. ut scribit Plinius libro trigesimotertio capitulo secundo: Qui constituit ne cui ius gestandi annuli aurei esset: nisi cui ingenuo ipsi, patri, auoq; paterno sestertia quadringenta census fuissent. & lege Iulia theatrali in quatuordecim ordinibus sedendi. Romæ autem quædam ædis
Quinq; tabernæ ficia quinq; tabernæ appellantur iuxta forum, ædes septem dictæ sunt. Liuius ab urbe condita libro trigesimosexto: Pluribus simul locis circa forum incendium ortum. Eodem tempore septem tabernæ quæ postea quinq; & argentariæ, quæ nunc nouem appellantur arsere. ¶Quid confert purpura maius: sensus est: Nobilis ipse qui per prætextam designatur (Nam, ut diximus ex auctoritate Pediani, prætexta erat honestorum: idest nobilium toga uiliorum. Et ut ostendit Plinius, pro maiestate pueritiæ erat prætexta. & curam: .i. senatores distinguebat ab equite) qd cõfert: qd affert: qd inuenit quod maius optet, quam ego possideo. si ipse nobilis: qui per Coruinum designatur: ad paupertatẽ redigatur: idest quid inuenit ipse nobilis & senator: si pauper sit, quod maius possit sibi optare: quam quod ego possideo. quasi ostendat non solum se censum equestrem sed etiam senatorium suis opibus superare. Nam cum census equester esset quadringentorum millium ut diximus: senatorius erat (auctore Tranquillo in Augusto) octingentorum: quam tum summã cum Augustus ampliasset: duodecies centies sextertium taxauit. Videturq; poeta alludere ad M. Valerium Coruinum: qui ad centesimum annum uitam perduxit: exactaq; iam ætate in agris, eos co-
Purpura luit. ¶Purpura: idest equestris dignitas quæ uestibus designatur purpureis. ¶Purpura: idest prętexta. quę ideo prętexta dicebatur: quod purpura (auctore Macrobio) prætexeretur. Purpura autem piscis est ex genere concharum: ex cuius faucibus liquor (ut scribit Plinius) elicitur aptus ad tingendas uestes. Murex item eiusdem generis est & conchilium. ostrum etiam in eadem significatione accipimus. Virgilius: Tyrioq; ardebat murice læna. Idem: Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro. Iuuenalis: Horum ego non fugiã conchilia: idest uestes purpura tinctas. ¶Si custodit oues: si in paupertatem prolapsus est: ut pascendæ sint sibi oues alienæ. ¶In agro
Laurentum Laurentij: Laurentum oppidum fuit prope Lauinium in antiquo latio. de quo Strabo libro quinto: Sunt præterea magna illic campi æquora & pascuis apta. Vtque Liuius libro primo ostendit: Lauini quoq; incolæ Laurentes dicebantur. ¶Conductas: non pro-
Coruinus prias sed alienas. ¶Coruinus: nobilis, qualis fuit familia Coruinorum: quæ cognomen sumpsit a Valerio Coruino: qui consule Camillo Furij Camilli filio, singulari dimicãs certamine aduersus præferocem Gallum: eum confecit adiuuante coruo: qui galeæ Valerij insidens, unguibus & rostro in gallum insiliebat ita: ut parta uicto-
Pallas ria Valerius Coruinus sit cognominatus. ¶Pallante: Pallas ex arcadia fuit (auctore Tacito) libertinę conditionis: quem unum & Naecissum alium libertum adeo dilexit Claudia. (auctore Tranquillo) ut decreto quoq; senatus non præmijs modo ingentibus: sed & quæstorijs, prætorijsq; ornamentis ornari libenter passus sit. tantum præterea acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fisci exiguitate: non absurde sit dictum abundaturum, si a duobus libertis in consorcium reciperetur: eum postea Nero ueneno sustulisse creditus est: quod immensam pecuniam longa senecta teneret. Tacitus etiam libro duocimo scribit Pallantem Claudij libertum fuisse: eiusq; auctoritate adoptionem in Domitium: idest Neronem festinatam: qui obstrictus Agrippinæ ut conciliator nuptiarum ipsius, scilicet Agrippinæ & Claudij: ac mox stupro eius illigatus stimulabat Claudium consuleret reipublicæ, Britannici pueritiam robore circundaret & cætera. Nam et Claudio consentiente senatus decreuit sestertium centies quinquagies. Lege epistolam Plinij iunioris ad Montanum. Hic habuit fratrem nomine Felicem: quem Claudius destinauit ad Iudæos: qui & eorum prouinciam cum Samaria
Licini & Galileam & per eum procuraret. Iosephus. ¶Et Licinis: plurali est usus: quoniam plures hoc nomine diuites fuere. Licinum diuitem fuisse ostendit Persius illic: Nunc Licini in campos: nunc Crassi mittit in ædes. Iuuenalis alibi: Dispositus prędiues armis uigilare cohortem Seruorum noctu Licinius iubet attonitus Pro electro, signisq; suis, phrygiaq; columna. Eiusdem sic meminit Seneca in epistolis: ubi notat eos qui assidue suum statum uariant. Licinium diuitijs: Apicum cœnis: Mecœnatem delitijs prouocat. Eum unum (ut diximus apud Persium) fuisse ex Augusti libertis principis indulgentia præ diuitem placet intelligere. Scribit enim Tranquillus sic: Multos libertorum in honore & usu maxime habuit: ut Licinũ Enceladum: aliosq;. Non ignoro Crassum (auctoribus Valerio, & Plinio) cognomento diuitem primum omnium Romanorum diuitem fuisse. Sed nunc de diuitibus qui pauloante fuissent loquitur. Fuit & Licinorum domus inclyta & diues. Plinius libro tertio epistola ad Marcum ita ait: de Plinio scilicet auunculo suo: Referebat ipse potuisse se cum procuraret in Hispania uendere hos commentarios Laertio Licino quadrigentis militibus nummum & cætera. Et Tacitus libro decimoquarto: Licinum Gabulum prętura functum scribit. & libro uigesimo: Marcum Licinum consulem. Et libro decimoseptimo: Licinum Proculum Othonis familiarissimum, atque prætorij perfectum. ¶Expectant ergo tribuni: uerba sunt Iuuenalis indignantis impudentem & petulantem superbiam io homine seruili. ¶Ergo: cum diuitijs affluam. ¶Vincant diuitiæ: adiuuandum pronunciatione & irrisione. Nimirum inquit diuitiæ præferri debent. Horatius quoque Satyra tertia libro secundo sic ait: Omnis enim res uirtus, fama, decus, diuina humanaque pulchris Diuitijs parent: quas qui construxerit, il-
le clarus erit: fortis: iustus: sapiens: etiam rex. ¶Honori sacro: Honor
id est tribuno. Nam ueteres lata lege sanxerunt: ut tribuni inuiolabiles sacrosanctiq; haberentur statuendo, ut qui Tribunum læsisset: eius caput Ioui sacrum esset: familia ad ædem Cereris uenum iret. eum autem hominem sacrum appellauere: quem populus iudicauit ob maleficium: & qui eum occidit parricidij non damnatur. Nam lege tribunitia cauetur siquis eum qui sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Siquis ergo tribunum: ut sacrosanctum uiolasset: morte pœnas pendebat. Sacrosanctum dicebatur (auctore Festo) quod iureiurando interposito erat institutum: ut siquis
uiolasset: morte pœnas penderet. ¶Nuper: id est qui non diu ue- Nuper
nit in urbem. Nam nuper dicitur de longiori tempore. ut illud Liuianum in epistola: Nuper diuitiæ auaritiam, & abundantis opes, desiderium per luxum, atque libidinem pereundi, perdendique omnia inuexere. Hoc enim potuit esse supra centum annos: ex quo luxus & libido urbem inuasere. Cicero in secundo de Natura Deorum: Atque illa mirabilia, quod ea quæ nuper: idest paucis ante sæculis, medicorum ingenijs reperta sunt. De breuiore etiam tempore dicimus. ut de anno, uel mense, uel diebus paucis. ut si dicam: Cremonæ, quæ nuper in ditionem Venetorum uenit, studia uirtutum maxime coluntur. Plinius. Marc. Perpenna, & nuper Lucius Volusius Saturninus omnium quos in consulatu sententia rogauerant superstites fuerunt. Item Cicero in rhetoricis ad Herennium: Et quoniam nuperrime dictum facile memoriæ mandatur. ¶Pedibus albis: pedibus cretatis: idest argentea creta illitis: per quod uænalem fuisse ostendit. Nam (ut scribit Plinius libro trigesimoquinto capitulo decimosexto) Est quoddam genus cretæ, quæ argentaria appellatur: nitorem argenteum reddens: est & uilissima: & qua pedes uænalium seruorum transmare aduectorum denotare instituerunt maiores. Vnde Tibullus: Barbara gypsatos ferre catasta pedes. Ouidius in amoribus: Ne tu siquis erit capitis mercede retentus: Despice gypsati nomen inane pedis. ¶Quandoquidem: adiuuandum pronunciatione: id est quandoquidem diuites pro Dijs ipsis habentur. ¶Maiestas sanctissima: subaudi est id est colitur. & in maxima est ueneratione. Nam Cicero libro secundo de Oratore ait: Si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit, qui exercitum hostibus populi Romani tradi-
dit. ¶Maiestas appellatur secundum Valerium honor sine hono- Maiestas
re. Magna enim erat Catonis maiestas etiam sine honore: idest sine dignitate aliqua. Ergo maiestas honor est siue amplitudo & dignitas quædam, per quam hominem ipsum in ueneratione habe-
mus. ¶Pecunia: uocatiuus est casus. dicta a pecude quod nota Pecunia
pecudis feriretur. auctor est Plinius. ¶Funesta: exitiosa. Nam multis exitio est: dum aut paratur per pericula: aut custoditur domi. Dicebat Socrates (Laertio teste) Opes atque nobilitatem non solum nihil in se habere honestatis: uerum & malum omne ijs oboriri. Et Iuuenalis Satyra decima: Sed plures nimia congesta pecuniæ cura Strangulat: & cuncta exuperans patrimonia census. Vnde
& Plinius ait aurum ad perniciem uitæ repertum. ¶Vt colitur Pax: Pax
antiqui enim (ut docet Cic. in. 2. de natu. Deo.) eas res quarũ maior uis erat: ut Fidei, Mentis, Virtutis, honoris, Pacis, Opis, Salutis, Concordię, Libertatis, Victorię, Deorũ nomine appellauit: quia

uis erat tanta: ut sine Deo regi non posset: unde ipsa res Deorum nomē obtinuit. quo ex genere Cupidinis, & Voluptatis, & lubētinę Veneris uocabula consecrata sunt uitiosarum rerum: neque naturalium. sicq; utilitatum magnitudine constituti sunt ei Dij, qui utilitates quasque gignebant, atq; his quidem nominibus, quæ paulo ante dicta sunt, quæ uis sit in quoque declaratur Deo. Paci templum erexit magnificentissimum Vespasianus, & Titus filius. Auctor est Plinius, Iosephus, & Tranquillus, Domitianus auxit. Papinius in Siluis: Et Pacem propria domo reponit. In eo uasa templi Hierosolymitani & uniuersa donaria constituere, atq; uniuersi fere suas illuc diuitias quasi in thesaurum congerebant. opus fuit cũctorum tota urbe maximum, atq; pulcherrimum. temporibus autem Commodi imperatoris totum de improuiso exarsit. Herodianus.

Fides

¶Atq; Fides: Numa Pompilius Fidei solemne instituit. ad id sacrarium flamines bigis curru arcuato uehi iussit: manuq; usq; ad digitos inuoluta rem diuinam facere. ad quod Virgilius respexisse uidetur illic: Cana Fides. significantes Fidem tutandam, sedemque eius etiam in dextris sacratam esse. Cicero autem in libro de natura Deorum scribit Fidem in Capitolio ędificatam proxime a M. Æmi. Scauro: antea autem ab Atilio Collatino erat Fides consecrata. Videto etiam Satyra. 13. in principio. Fides (ut scribit idem Cicero in partitionibus) est firma opinio. Vnde dicimus fidem christianam: idest firmam opinionē de Christo corde ea credimus, quę oculis non cernimus. Vnde diuus Augusti. scribit fidem uirtutem esse, qua creduntur, quę non uidentur. dicta (ut idem Cicero est auctor in Officijs) a fio: quod fieri debeat: quod promissum est. Fides item est fida mandatorum executio. Et Seneca epistola octogesimanona Inquit: Fides sanctissimum humani pectoris bonũ est: nulla necessitate ad fallendum cogitur: nullo corrumpitur præmio. Vre inquit: occide: non prodam. Templum Fidei fuisse in Capitolio ostendit Cicero in tertio officiorum his uerbis: Qui igitur iusiurandum uiolatis fidem uiolat: quam in Capitolio uicinam Iouis optimi maximi: ut in Catonis oratione est: Maiores nostri esse uoluerunt.

Victoria

¶Victoria: templum in honore Victorię extructum fuisse ab Arcadibus in colle Auentino docet Dionysius in primo libro: a quibus & sacrificia eidem sunt constituta. Eam enim filiam fabulantur Arcades fuisse Pallantis, qui fuit Lycaonis.

Virtus

¶Virtus: uirtus est affectio animi constans, conueniensq; laudabiles efficiens eos in quibus est. Tullius libro quarto Tusculanarum & libro quinto ait: Bonum autem mentis uirtus est: ergo hac beatam uitam contineri necesse est hinc omnia quæ pulchra, honesta, pręclara sunt uirtuti ascribuntur. Virtuti autem & Honori Marcellus separatis ædibus simulachra statuit: ut Valerius libro primo ostendit. Liuius autem libro uigesimo nono sic ait: Ædem Virtutis eo anno ad portam Capenam. M. Marcellus dedicauit: Septimodecimo anno posteaquam a patre eius primo consulatu uota in Gallia ad Clastidium fuerat. Vtque Cicero libro secundo Tusculanarum ait: Virtus ex uiro appellata est. Viri autem propria uirtus maxime est fortitudo: cuius munera duo maxima sunt: mortis, dolorisq; contemptio.

Concordia

¶Concordia: nonnulli in hac persuasione ferunt Concordiam sub imagine Ciconię coli. Inter quos fuit Georgius Merula præceptor meus uir eruditissimus: qui in Commentarijs suis sic scriptum reliquit: Ciconia auis est: quę (ut Diuus Ambrosius scribit) Romano usu pia uocatur: ob hanc uidelicet causam: quod ciconiarum pulli parentibus iam senio confectis & longa ętate inualidis, & opem, & alimenta ministrant in mutuam compensationem. Nam & gręci antipelargosim retributionē appellant: deducto uocabulo a ciconia, quam illi pelargon dicunt. Prouerbium gręcum est: antipelargin pro referre gratiam. Vnde in regum sceptris superne ciconiem figurabant: inferne uero hippopotamum: quippe significantes uim iustitiæ parere: quando hippopotamus animal sit uiolentissimum. Ciconiam autem esse auem piā his uerbis indicat Petronius Satyricus: Ciconia etiam grata peregrina, hospita, pietatis cultrix. quod & Solinus confirmat his uerbis: Eximia illis inest pietas. Etenim quantum temporibus impenderint fœtibus educandis: tantum & ipsæ a pullis suis inuicem aluntur. Angelus uero Politianus in miscellaneis suis scribit Cornicem eam esse: qua Concordiæ effigies representaretur. cuius uerba hæc sunt: Cornices, inquit Helianus græcus scriptor, qui libro de animalibus tertio de hac aue scribit, inter se fidissimæ sunt. & cum societatem inierint, maximo se opere diligunt. Neq; id genus animalia uideat quisquam licenter misceri & temere: quin hoc quoq; dictitant qui res istiusmodi callent: altera extincta comparem uiduā degere. Cæterum id quoq; audio ueteres in nuptijs post hymenæū cornicem inuocare: signumq; id Concordiæ dari ijs consuesse: qui liberorum quærēdorum gratia conuenissent. tum qui sedes auium & uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria: dicunt unius tantum cornicis obsequium. Sic ille. additq;: Sed in nomismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ manifestam prorsus imagunculam nuper mihi Laurentius Medices ostendit cum titulo: pia Concordiæ. non possem huic opinioni non suffragari: nisi id obstaret quod cornix rostro non crepitat, quod facit ciconia. Nam (ut scribit Plinius) fuere qui ciconijs linguas non esse confirmarēt. unde rostro tantum crepitant. Solinus Plin. secutus sic scribit: Aues istas ferunt linguas non habere: sonum autem quo crepitant: oris potiusquam uocis esse. unde Ouidius in Metamorphosi: Ipsa sibi plaudat crepitante ciconio rostro. quid de hac historia sentiendum sit: alij dijudicent. Ego uero puto locum simpliciter esse accipiendũ: ut dicat Romæ coli Concordiam, quæ cum a nido nostro: hoc est domicilijs nostris discedit: magnos faciat strepitus. nulla etiam illic potest esse quies: ubi Concordia non est. Ergo salutato nido: hoc est destituto domicilio. Nam salutare domum dicimur: & cum uenimus: & abimus. unde dicimus: ille abijt non salutato hospite. Et ille abiens mihi salutem dixit: hoc est uale. unde Cicero ad Volumnium ultima epistola septimi libri ait: Ego uero multam salutem, & foro dicam & curiæ, tecumq; uiuam multum, & cum omnibus nostris amatoribus. Concordię autē ædem a diuersis Romanorum extructam fuisse constat. eam enim uouit Camillus: ut scribit Plutarchum in uita eius his uerbis: Postridie autem congregati decreta tulere: ut Concordiæ (quemadmodum Camillus uouerat) in foro: & in concione ingens pro rebus bene gestis templum molitetur. De quo Ouidius primo Fastorum: Cādida te niueo posuit lux proxima templo: Qua fert sublimes alta moneta gradus. & paulo infra: Furius antiquum populi superator Hetrusci Vouerat: & uoti fecerat ille fidem. Postea uero Cn. ille Flauius scriba Appij Cæci Anno Libertino patre genitus: qui dies fastos publicauit: æream fecit in Græcostasi, qui tūc supra comitium erat. incidditq; in tabula ærea eam ędem trecentum quatuor annis post Capitolinam dedicatam Hæc Plin. lib. trigesimotertio. De ea sic Liuius libro nono: Flauius scriba ædem Concordiæ in Area Vulcani summa inuidia nobiliũ dedicauit. ex quo apparet ędem illam Concordiæ Capitolinam fuisse eam: quam iuxta templum Iunonis Monetæ (ut dictum est testimonio Ouidij) Camillus uouerat. Tertium templum Concordiæ Tiberius dedicauit: auctor est Tranquillus.

¶Sed cum summus honor: auaritiam sui temporis taxat: & maxime prætorum auaritiam carpit: quorum quidem honor summus erat. tantum etenim aucta erat prætoris auctoritas: ut quod prætor ipse dixisset, ob ipsius honorem ius honorarium uocaretur. hinc & Ouidius libro primo Fastorum ait: Verbaq; honoratus libera prætor habet. Vtque ostendimus etiam auctoritate Festi: Initio prætores erant, qui postea consules: & bella administrabant. Præterea de honore Cicero de claris oratoribus sic ait: Honos præmium est uirtutis iudicio, studioq; ciuium delatum ad aliquem, qui eum sententijs & suffragijs adeptus est. Is mihi & honestus & honoratus uidetur. Sensus enim est: Si diuites, inquit, & magistratus, qui sportulam captauere, finito anno computant quantum lucri sibi attulerit sportulæ ratio, quid facient comites: quasi dicat in hoc comites magis occupati esse debebunt, utpote quibus tota uita inde pendeat.

Ius honorarium

¶Summus honor: prætor & tribunus propter illud: da prætori: da deinde tribuno. ¶Computet: dinumeret & subducat. ¶Quid referat: quid emolumenti afferat. ¶Comites: clientes & togati. Nam (ut diximus) comites ij dicuntur secundum Labeonem: qui frequentandi cuiuscunq; causa: ut sequerentur, destinati sunt. ¶Hinc: ex ratione sportulæ. ¶Toga est & calceus: ex sportula enim omnia sibi coemebant: quæ & ad uictum & cultum pertinerent, Vnde Martialis libro tertio. Sportula nulla datur: gratis conuiua recumbis: Dic mihi quid Romæ Gargiliane facis? Vnde tibi toga est? & fuscæ pensio cellæ? Vnde datur quadrans, unde uir es Chiones? ¶Fumusq; domi: satyrice fumum dixit ligna uiridia: ex quibus magna uis exit fumi. nam talia pauperi emenda sunt. ¶Densissima lectica: nouam captandæ sportulæ notat artem. multi enim maritι collocatas in lecticis uxores suas aut languidas aut pręgnantes circumducebant. multi etiam lecticas uacuas simulantes in ijs esse coniuges ægrotas: eoq; modo sportulam captabant. ¶Densissima: idest frequens lectica: ut ostendat id fieri a multis: non autem multis stipata. ¶Centum quadrantes: idest sportulam ipsam: ex qua (ut diximus) dabantur interdum nummi. Martialis: Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum Inter

dum

dum obsonia : ut diximus ex testimonio Tranquilli. ſ Sequiturq; maritum. s. existens in lectica. ſ Maritum: pedibus præcedentem. ſ Hic: alius. ſ Absenti: uxori. ſ Atte nota: fraude tā olbus manifesta. ſ Sellam: lecticam. Tranquillus in Nerone: Interdiu quoq; clam gestatoria sella delatus in Theatrum. Idem in Othone: Tunc abditus propere muliebri sella in castra contendit: ac deficientibus lecticariis laxato calceo restitit. Nam instar (ut diximus) cubiculi erat. ut alibi: Namq; facit somnū clausa lectica fenestra. Tranquillus in Augusto: A cœna in lecticulam se lucubratoriam recipiebat. ſ Inquit

Galla .s. maritus. ſ Galla mea est. s. uxor. Galla item est arbor grandifera. Galla etiam instrumētum est sutorium: cuius ita meminit sutor quidam apud Macro. cum interrogaretur quo artificio se tueretur: urbane respondit. Gallam subigo. Galla item nominatus est pater Masinissæ regis Masiliorum. ſ Citius dimitte: uerba mariti: ut cito dimittatur erogata sportula. ſ Morans. i. si moraris ad dandam sportulā ait citius dimitte nos: uel moraris cum interrogatione, & leni increpatione. ut sit maritus, qui leniter increpet dispensatorem: q nimis cunctetur ad dandam sportulam. ſ Profer Galla caput: uerba dispēsatoris uolentis uidere, an sit intus Galla. ſ Noli uexare: dicit maritus noli uexare: noli inquietare: dormit enim lassa.

ASCen. ¶ QVIS totidem erexit uillas: taxat luxuriam. i. superfluitatē Romanorum in extruēdis uillis. i. domibus rusticis. Villa enim nō est (ut Galli dicunt) urbs aut oppidum: sed quęuis domus in agro posita. Item taxat luxuriam cœnarum & impudentiam in sportula petenda. Id enim etiam hodie contingit: ut qui prodigaliter & immodeste sua consumunt ac profundūt: aliena impudenter petant, sicut

Sportula quid is de quo Sallust. Profusus sui: appetens alieni. Sed ne quis duriusculus, licet Mancinellus aperte dicat, adhuc ignoret quod sit sportula: aliuus repetam. Romani præter cęteros mortales glorię & honorum cupidi: ut multis noti & conspicui essent: constituerunt clientibus & familiaribus: qui prima luce uenirent se salutatum: & salutatos deducerent in forum, centenos quadrantes: quos in sportula asseruari iusserunt. Nam & sporta & sportella & sportula receptaculū est elemosynarum seu munerum. sed accipiendo continens pro cōtento, pro munere ipso accipitur. sed cœperunt diuites pro sportulis rectas cœnas dare. Nero autem constituit: ut centū quadrantes: & non cœna recta. i. plena daretur. Vnde duabus primis horis diei occupati erant in salutandis diuitibus: sicut dicit Mart. Prima salutantes atq; altera suscipit hora. Cœperunt enim ditissimi quiq; salutatoribus suis ampliora munera dare. Vnde multi diuites prima luce ditiores se salutatum ibant: & magna munera eripiebant e faucibus pauperum clientū & familiarum: & eadem pro parte suis salutatoribus impartiebant. quod ęgre fert poeta: eo q nō habeant rationem dignitatis suę. Nam cum uilissimis hominibus libertinæ cōditionis sępe contendere: & nonnunquam ab eis uinci non erubuerunt. Contra luxuriam. i. abundantiam & superfluam amplitudinē uillarum: quæ graniana aut possessiones a gallis uocantur: erat lex censoria (ut dicit Plin.) pręcipiens ne Romani plus uerrerēt q̃ ararent. i. ne plus occuparent ędificiis: quorum aream uerrunt. i. scopis mundant ministri, q̃ ararent. Contra superfluitatem autem mensarum institutum erat: ut publice cœnarent: quia antiqui uolentes frugales haberi: comperti sunt in secreto prodigaliter uixisse. Potest autem textus hic dupliciter legi: Aut quod ipsi antiqui etiam in secreto quidam cœnauerint: sed non tot fercula. Aut quod ipsi non cœnauerint: ut nūc primo modo construitur sic: Quis auus. i. quis antiquorum erexit totidē uillas: ut sup. nunc erigunt. q. d. nullus. Quis auus. i. quis antiquorum cœnauit. i. cœnando consumpsit. secreto: .i. in loco occulto. septem fercula. i. septem genera cibariorum: quæ seorsum afferuntur. ut nunc sup. cœnant. q. d. nullus. quia licet quōdam etiam in secreto cęnauerunt: non tamen septem fercula. Secūdo modo sic: ut etiā dicat nullus: quia aui (licet ataui & proaui forte in secreto cœnauerint) neq; in secreto cœnauerunt: neq; tot fercula. Sportula. i. elemosyna centum quadrantum. parua. i. exigua. sedet. i. sita est. nunc. i. postquam Nero cœnas rectas ad sportulas reuocauit. Cuius contrarium postea fecit Domitianus. sed nondum fecerat in primo limine. i. in primo introitu domus: ne intromissorū litigia domino molestiæ sint. sed inquam rapienda. i. uiolenter occupanda turbę togatę. i. Romanis: qui non salutabant: neq; sportulam petebant nisi togati essent. & ideo nobiles purpura dimissa togam salutaturi accipiebant: & postea dimittebant quod conqueritur Mar. dicens: Quid faciam Romæ: cui non licet esse clienti: Dimisit nostras purpura uestra togas. Ille tamen quem noscis: uidelicet balneator, seu custos balneorum secundū Martialem inspicit prius quam det faciem tuam. & trepidat. i. cū timore disquirit. ne. s. ut nō uenias ad sportulam. suppositus. i. clam loco alterius positus. & poscas nomine falso. i. simulato & non tuo: quod tibi uerum nomen est. Tu agnitus. i. postquam fueris inspectus & bene notus: accipies sup. sportulam & non prius. Turpe autē merito esset nobilem a balneatore inspici: & agnosci. Iubet autem balneator auctoritate domini sui. Ipsos troiugenas. i. nobiles Romanos: qui iactant se de illis Troianis: qui cum Ænea in Italiam profugi uenerant originem trahere. uocari a præcone. i. a publico proclamatore. Vsq; adeo eos non puduit sportulam petere: quia tamen hoc minus uerisimile uidetur, addit. Nam pro quia, &. i. etiā. ipsi troiugenæ. i. a Troia oriūdi nobilissimi Romani. uexant. i. pulsant & frequentant cum molestia. nobiscum. i. sicut & nos pauperes. limen. i. illud transuersum in pede hostii: ubi dictum est sportulam sedere. uexant inquam limen porrigentes manum & clamantes. prætor sic: Da prætori sup. sportulam suam. Deinde dicit tribunus Da tribuno sportulā suam. Sed libertus alicuius diuitis: ut Crispinus ille, de quo dictū est: Cum ius esse putet &c. enim pro quia: est prior. & dicitur per parēthesim. Vel lege potius sic: Sed libertinus prior est. i. sed ponamus quod aliquis libertinæ conditionis est prior. tunc ipse inquit: ego sum prior. i. ante prætorem & tribunum. Priori autem debebatur sportula: quia tamen uerisimile est quod debeat prætori aut tribuno cedere: quod & si potest etiam ab astantibus dici: subdit ipse dices: Cur timeam aut dubitem defendere. i. protegere meum locum: quē occupo iure pręuentionis: quamuis sum sup. natus ad. i. iuxta Euphratem. i. fluuiū illum in Mesopotamia secundum Georgium: uel in Capadocia secundum Calderinum. unde quia tot serui Romā concesserant: Martialis capadocas posuit pro seruis dicens: Quid te capadocum sex onus esse iuuat. Vel secundum Mancinellum in Assyria: & omnes uerum dicunt: quia ad omnes alluit Euphrates. Propter dictum tamen Martia. placeret Calderinus nisi uideretur poeta de eodem loqui cū dicet: Ægyptus atq; arabarches. unde intelligi placet de Arabia. quod. i. quam rem. s. me natum esse ad Euphratem. fenestræ. i. aperturę seu fissurę in aure. i. quas habeo in auriculis meis more patrię. arguerint. i. probauerint arguendo mendacium contradicētis. quamuis. i. tametsi. ipse. i. ego met. negem. i. uelim negare: quasi dicat ego egregie fateor sum libertinæ conditionis. Potest autem esse ut is de quo loquitur poetam aliquando ostentauerit fissuras auricularum ad gloriam: quia illis probauerit se tanquam captus esset in aures: siue aurum in auriculis gestasse: quod ingenuitatis signū est. Non est autem (ut docet Laurentius Valla) auricula parua auris: sed chartilago illa, quę eminet ad aures: in qua erant fissuræ: non in aure. Libertinus uero secundum eundem est adiectiuum & absolutum. Vnde non debeo addere dum dico hic libertinus est: cuius sit: quia idem est. ac si dicam: hic est libertinæ conditionis. & est tam manumissus, q̃ ex manumissis natus. sed libertus est substantiuum & relatiuum. Nec plene ponitur sine correlatiuo, aut subiecto eius: ut hic libertus Neronis. Et omnis libertus manumissus est hic igitur in aure dicitur pro auricula. & libertus pro eo quod est. libertinus diceretur: si legeretur. Sed libertus enim prior est: prior inquit &c. Vnde docti legunt: Sed libertinus prior est &c. Quia uero libertinus de utroq; dici potest: & speciale habemus pro manumisso: cepit quod Suetonius dicit generale illud pro altero capi: ut uidelicet is libertinus dicatur qui patronum non habet: sed ex habente patronum: hoc est manumisso natus est. sed redeo ad ordinem uerborum: Sum igitur inquit libertinæ conditionis: & ob eam inferior q̃ prætores: & tribuni: & cæteri nobiles Romani. sed quinque tabernæ, quas ego scilicet possideo in foro. parant: idest comparant mihi singulis annis quotannis quadrigenta supple sestertia: idest cēsum equestrem, per quem recipior in quatuordecim primos gradus theatri. ut postea dicetur: Quid optandum: idest inter ea quæ sunt optanda. purpura: idest nobilitas eorum quibus conceditur purpura. confert maius: idest accumulatius bonum: quasi dicat nihil cum ex illis habeat & honorē & diuitias. Non potuit poeta dicere magis propter metrum: magis enim corripit primam. Nec latina lingua patitur duo adiectiua simul construi sine coniunctione: ideo non dixit: Quid maius optandum. sed diuisit. Si: idest & si, idest quamuis Coruinus: idest ille nobilis custodit in agro Laurenti: idest in antiquo latio terra fertilissima. oues conductas: idest alienas ad hoc conductas: ut diues uideretur. quod dictum est non ex sententia poetę sed ex scommate & irrisione petulantis hominis ex serui li conditione. Quod si re uera ita intelligi placet: quod Coruinus custodiat. expone. i. quod faciat custodire: oues cōductas dimidio

Ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum.
Sportula.deinde forum,iurisq; peritus Apollo,
Atq; triumphales,inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius,atq; arabarches,
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt ueteres,lassiq; clientes,
Votaq; deponunt,quanquam longissima cœnæ
Spes hominum,caules miseris,atq; ignis emendis.
Optima siluarum interea,pelagiq; uorabit
Res horum,uacuisq; totis tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulchris,& latis orbibus,& tam
Antiquis,una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit,sed quis feret istas
Luxuriæ sordes?quanta est gula,quæ sibi totos
Ponit apros,animal propter conuiuia natum?
Pœna tamen præsens,cum tu deponis amictus
Turgidus,& crudum Pauonem in balnea portas,
Hinc subitæ mortes,atq; intestata senectus.
It noua,nec tristis per cunctas fabula cœnas
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

tanę & foeturę:quia Coruinus quidē pascua habuit pinguia:sed ca ruit ouibus: & ideo alienas ad ęquas portiones pascēdas susceperat.licet ergo ille ingt agrū sine pecore habeat: qd hoc ad me?ego possideo plus Pallāte.i.quā Pallas ditissimus libertus Claudij:& Licinis illis diuitibus. Quidā sequentē locū diuersis attribuūt: ut dicat Libertinus ille qui hactenus locutus est. ergo cū ita sit quod affluā diuitijs: & sim ditior ēt tribunis: tribuni expectēt donec sup.accepero & sequētia dāt poetę:qa tñ oia dependēt ab illud ergo:qđ illatiue seu continuatiue ponitur. mallē omnia poetę dare: ut satyrice cōcedat:qđ maxime negandū cēset.ergo si ita est:q; tu tā diues es:iustū est sup.(& hoc p ironiā intellige)ut tribuni expectēt & diutię sup.uincant dignitatē: nec pro & nō. & q; is,qui uenerat nuper.i.superioribus annis. in hanc.i.nostrā urbē Romanā. pedibus albis.i. gypsatis.qđ signū serui uenalis est.nō cedat.i. nō det locū honori sacro.i.dignitati tribunitię: q̄ sancta & sacra:.i.ueneranda est.iustū inquā est, quandoquidē.i.quoniā ita est.q; maiestas.i.summa dignitas diuitiarū sup.est sanctissima.i.maxime inuiolabilis inter nos Romanos.s.Etsi.i.quāuis o pecunia funesta.i.funerū causa plurima.nō dū habitas.i.colens tēplo.i.fano uel ædificio tibi sacrato. & q̄uis nullas.i.nō ullas.nō ereximus adhuc ullas aras nummorū.i.ad honorē nummorū.ut.i. quemadmodū.Pax colitur.i.ueneratur,& adoratur in templo Pacis. atq; pro &. Fides colitur: idest adoratur in templo Fidei.& Victoria in templo Victorię. & Concordia quę crepitat .i.ore suo (nam rostrū negant dici nisi fuerit incuruū) crepitū seu sonitū facit.nido salutato.i.dū nidus salutatur. Colebatur.n.in forma Ciconię:uel Cornicis.ut bene recitat Mancinellus. Sed cum summus honos:hic iterū redit poeta ad castigandā ineptā petitionē sportulę:cū res uilissima sit:cū nō cōtineat:nisi centū quadrātes:quibus pręstabat una cœna recta.Vnde Mart.postq̄ Domitianus instituit pro centū quadrātibus cœnā rectā in sportulā dari inquit:Centū miselli ualere quadrātes.Lautissima.n.sportula nō dabat nisi cētū quadrātes:ut hic dicitur.unde idē Mar.Dat baiana mihi quadrātes sportula centū. & tñ prętores & tribuni nō habētes rationē dignitatis suę:tā auide petebant eas:ac si res magna esset.Vnde indignatur poeta dicens:Sed demus sup.quod re magna licet publico & nobili cū priuato & paupere cōtrouersiā agere:tñ sup. nō licet p sportula:quia cū ita sit quod summus honoris.i.summus magistratus cōputet qd.i.quātū pecunię sportula referat.i.reddat ei anno finito.& quātū addat rationibus.i. redditibus: & prouētibus:siue uectigalibus solitis: hoc est cū nobilissimi annumerēt sportulā ad diuitias suas quid faciēt comites.i.sequaces & cliētes:qui comitātur gratia sportulę.i.quantū illi poterūt habere?quibus sup. comitibus.toga.i.uestis exterior tegēs interiora indumēta mœchanicis forte artibus apta.est hinc.i.ex hac sportula.calceus.i.indumentū pedū est hinc.i.ex alia.& quibus est hinc panis .i. domui omne nutrimentū necessariū.& fumus.i.omne quod necessariū est ad ignē,seu decoctionē:hoc est cū cliētibus (nō sunt autē cliētes satellites,siue apparitores:gallice sergēs:sed qui se fidei & tutelę alicuius diuitis & potētis commiserunt) comitibus, seu familiaribus nihil detur nisi ex sportula: & tñ dominus cōputet sportulā iter redditus suos annuos qd faciēt ipsi.i.quomodo poterūt uiuere.quia lectica densissima.i.in qua fertur uir amplissimus in dignitate:uel ī qua fertur mulier ęgra aut grauida cū prole maxima.nō petit nisi centū quadrāte.i.uigintiquinque asses:q si quadrātes tūc uocauerūt:quos nūc quatrinos uulgus italicū uocat: nō sunt nisi uigintiquinq; albi minores monetę gallicanæ.Quod autē debeat potius intelligi de lectica in qua ferūtur plurimi liberi siue infantes:patet quia dicit:que pro &.uxor languida.i.ęgra.uel pręgnās.i.grauida sequitur maritū.& circūducitur.i.ducitur in circuitu:ut respiciatur eius miseria.hic.i.alius:qui

non habet coniugem pręsentem:ut tamen sportulā habeat:petit ab sente.i.pro coniuge absente: tanquā præsens esset in lectica. & hoc facit callidus.i.subtilis & astutus. sed arte iam nota.i.cognita distributori:ostēdēs.s.pro coniuge.i.loco coniugis.quā fingit esse in sella.i.in lectica in qua sedere posset (dicitur enim a sedendo sella quasi seda) sellā uacuā & clausam.& ingt cū quadā cōfidentia ad ipsum distributorē, seu elemosynariū: ut nō fiat inquisitio.Galla mea.i. uxor mea: sic uocata. est sup. in hac lectica clausa. dimitte .i.da mihi portionē & sportulā meā: & sine me abire . cū autē id statim nō faceret dispēsator dispēsans: ait petiter.moraris ? detines me hic. Ille autē sciēs astutiam qua multos dep̄hēderat uacuas cellas aduexisse simulātes se coniuges aduehere,inquit:O Galla p fer.i. pduc & extolle caput sup. tuū.Ad quod marito dispēsator noli uexare.i.molestare eā. quiescit.i.capit requiē post longā infirmitatē.Repetamus pauca. Pedibus albis.i.cretatis uel gypsatis:quod signū est serui transmarini & uęnalis.Vnde Ouid.Nec tu quisquis erit capitis mercede retētus:Despice gypsati nomen inane pedis. Et Tibullus:Barbara gypsatos ferre catasta pedes. Gypsum autem Galli uulgo plastrū uocāt. Funesta pecunia:quę funerum sępe causa est.unde.3. Æneid.Polidorū obtruncat,& auro.Vi potitur:quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames.quid non cogis :quasi dicat ad nihil non cogis .Et dicitur funesta a funere. Funus autem de funibus ceratis quæ cremantur dum cadauer ducitur.

¶ IPSE dies:ignauiā pariter & auaritiā diuitū Roma. carpit.qui IO AN.
hoc modo diē cōsumerent: ut cliētibus semper comitātibus primō B R IT.
sportulā captarēt:mox in forū:ut otiosi trāsirēt:ubi statua fuit Apollinis eborea.unde sequit̃ iurisq; peritus Apollo.Et statuę oium triūphales:quę per multū otiū uiserentur:ut per Apollinē & statuas triūphales solū forū intelligas Augusti:in quo oia hęc erant Sicq; per summā indignationē diuitū (ut diximus)notat auaritiā:qui circūductis per uaria urbis loca cliētibus, tā ingrati sint:ut ne quidē eos in cœnā,quā summis uotis sperauerāt, inuitēt:sed eos omni spe cœnę destitutos a se amittant.¶ Distinguitur:diuiditur. ¶ Pulchro ordine: ironicos. ¶ Sportula.s.petitur. ¶ Deinde forū.s. Augusti:quod is inter publica & plurima opera extruxit cū ęde Martis ultoris.Fori extruēdi causa fuit hoium & iudiciorū multitudo.quę uidebatur non sufficiētibus duobus etiā tertio indigere.Itaq; festinātius: nec dum perfecta Martis ęde publicatū est: cautūq;: ut separatim in eo publica iudicia: & sortitiones iudicū fierent. Hæc Sueto.¶ Iurisq; peritus Apollo:forū ipsum Augusti (ut dixi) intelligit. Nā ibi statua Apollinis eborea fuit.ut docet Plin.li.7.ca.53. Vnde facete poeta peritū iuris Apollinē nominauit: quasi qui assidue lites audiēdo iuris factus esset peritus.nō placeret itelligas de tēplo Apollinis:quod extructū fuit (auctore Trāquillo) in ea parte palatij:quę a fulmine defecta fuerat.Vbi Colossus erat Apollonis ęreus quinquaginta pedū in bibliotheca tēpli:sed de foro (ut diximus) Augusti. Ibi.n.& nō in tēplo Apollinis,iura redebant. Et illic erat statua(ut dictū est) Apollinis eburnea ita:ut uideretur potuisse iura ciuilia discere. Ad quod etiā respexit Horat.loquēs de Garrulo tracto i ius: Sic me seruauit Apollo.i.iudices sedētes in foro Augusti. ¶ Atq; triūphales: .s.imagines petūtur.ac per hoc ipsum forū Augusti.Nā ibi (auctore Trāquillo)statuas omniū triumphali effigie in utraq; fori sui porticu dedicauit.Legimus tñ & in alijs foris ante Augustū statuas poni solitas.unde Scipio Nasica(auctore Pli.)statuas quas sibi quisq; per ambitionē i foro ponebat,sustulit.¶ Inter quas: indignatur poeta,quod inter statuas triūphales,quę nō solū in foro:sed etiā passim per totā urbē erectę erant,Crispinus Ægyptius & cōditionis libertinæ statuā triūphalē habuit. Nā de Crispino intelligere omnino uidetur,cū sequatur Aegyptius atq; arabarches. ¶ Nescio quis:satis

contumeliose

contumeliose dictũ nescio quis: q̃si uilis & ignobilis. ¶ Ægyptius
atq; arabarches: bene aũt dixit Ægyptius atq; arabarches. Nam
Ægyptus & Arabia conterminæ sunt ita ut poeta uideatur nescis
se recte discernere patriã eius: dictumq; est cũ contemptu patriæ:
q.d. undecunq; fuerit patria ei fuit barbara: & ipse uir barbarus.
¶ Arabarches: Arabũ princeps: irrisione dictũ. aut princeps Arabũ:
hoc est seruorũ q essent Romæ ex Arabia. ita etiã Cicero ironicos
quendã appellat Arabarches in quadã epistola ad Atticũ: Vellem
& te ex Theophane respicere: quonã animo in me sit Arabarches.
¶ Titulos: Imagines cũ titulis & inscriptionibus suis. ¶ Non tantũ
meieris fas est hinc maxime apparet poetæ indignatio. est. n. sens
sus: Adeo inquit statua illa Crispini contẽnenda est: ut nõ solũ uris
na respergenda sit: sed etiam spurciori re. Tali. n. nota affici solent:
quæ maxime contemnentur. unde Tarentini alterũ ex legatis Ro
manorũ urina resperserunt. Nero item (auctore Tranquillo) in lu
dibriũ religionis Deam Syriã urina contaminauit. ¶ Meiere: dicis
mus: & meiere & mingere. Persius: Extra meiete, Discedo. Iuuenas
lis: Et fusco iam micturiente. a mingo. Horatius: Veniant mictum
atq; cacatũ. ¶ Vestibulis: a domo diuitis recedũt: quos comitati sũt
per multos labores. hincq; est ois poetæ indignatio. Vestibulũ aũt
qd fuerit docet sic Gellius in noctibus atticis. Qui domos amplas
antiquitus faciebant: locũ ante ianuam relinquebant: qui inter fo
res domus & uiã medius esset. In eo loco qui dominũ eius domus
salutatũ uenerãt, priusquã admitterentur cõsistebant. & neq; in uia
stabant: neq; intra ædes erant. Ab illa grãdis loci consistione: &
quasi quadã stabulatione uestibula appellata sunt spatia grandia
ante fores ædiũ relicta in quibus starent, qui uenissent priusquam
in domũ intromitterentur. ut ue in cõpositione ualde significat. Vt
illud Horatij: Ve pallida lecto Desiliat mulier. Et apud Varronẽ in
re rustica: Quod quæ postea cõcipiũt, fiunt uegrandes atq; imbes
cillæ. Persius: ut ramale uetus uegrandi subere coctũ. alij uero a ue
stiendo dictũ putãt uestibulũ: quod primas partes ædiũ uestiat. uel
a Vesta Dea, cui ois ædiũ introitus sit cõsecratus. De uestibulis ẽt
sic meminit Vitru. in. vi. Cõia aũt sunt, qbus etiã inuocati suo ius
re de populo possunt uenire. Virg. Vestibulũ ante ipsum. primoq; ĩ
limine Pyrrhus. ¶ Lassi: longa erratione dum comitantur diuitem.
Cliens ¶ Cliẽtes: dñr quasi colentes: qui patricios colant a quibus defendũ
Patronus dunt. patroni autẽ dicti q̃si patres. Clientelas & patrocinia instituit
Remulus. ¶ Veteres: hinc conqueritur maxime Iuuenalis: q; in ue
terem clientem & familiarẽ sint tã ingrati. ¶ Deponunt: abijciunt.
¶ Cœnæ. s. rectæ. ¶ Quamquã longissima. i. q̃ sibi in aio diu aluerũt.
¶ Spes holum: aeclamatio poetæ i miseriã clientũ: q diu sperauerãt
Caules se apud diuitẽ cœnaturos. ¶ Caules: caulẽ accipimus sæpenumero
pro brassica: sed generale est uocabulum: significat enim scapum
ipsum in herbis & leguminibus. dicimus. enim caulem ciceris:
caulem fabæ, & caulem betæ. idest. scapum ciceris: fabæ: & betæ.
¶ Interea: dũ pauperes clientes infeliciter cœnãt domi suæ. ¶ Opti
ma siluarũ: in sordidam gulã Romanorũ insurgit: qui opiparas
sibi solis cœnas pararẽt: nullo prorsus adhibito: nec cliẽte nec para
sito. ¶ Vorabit: indignatione satyrica dictũ quasi magnus helluo.
Rex ¶ Rex horũ: rex alias regnatorẽ: alias diuitẽ significat: alias nomen
habet: ut hoc loco ad aliqd dictũ ad significandos clientes: q ęque,
ac parasiti dñum sequũtur ut cœnent. Nam sicut parasitus est regis:
& libertus patroni: ita rex est parasiti: & patronus liberti. Vnde Te
rentius: Nemo pro merito gratiam regi refert. Parasi. apud Plau. in
captiuis ita loquitur: Nam postq̃ meus est rex potitus hostiũ. appel
lat. n. parasitus Philopolemũ regẽ suũ: apud quẽ sæpe cœnabat. Te
rent. alibi: Regem pro diuite posuit. Regẽ me esse oportuit. i. diuis
tẽ. ¶ Vacuis toris: lectis discubitorijs: Nam antiqui tribus stratis les
ctis epulabant. Horatius: Sæpe tribus uideas lectis cœnare quater
nos. Terent. Dedit lectulos pedibus ligneis faciendos, ubi potes
tis uos. Martialis: Imperat extructos frangere nona toros. ¶ Vas
cuis: qa solus cœnat: ut sordidus. ¶ Nã de tot pulchris: hoc dictum
est in profundam gulã, & luxuriã ciborũ, est. n. sensus: Tam lautẽ,
tantoq; impendio epulantur diuites Romani: ut una cœna absus
mãt patrimonia. Vnde Seneca in detestatione gulæ sic clamat: Nũc
cõuiuiorũ uigebit furor, & fœdissimũ patrimoniorũ exitium culina.
¶ Vna mẽsa: una cœna. ¶ Orbibus latis: mensis citreis orbiculatis.
de quibus supra illic: Prætoria mensas. ¶ Antiquis. i. q̃ fuissent mul
torũ p successionẽ dñorũ. Vnde Seneca: Placet mensa nõ uarietas
te macularũ cõspicua: nec per multas elegantiũ dominorũ successio
Parasitus nes ciuitati nota. ¶ Nullus iã parasitus erit: ita, inquit, diuitũ auaris
tia adoleuit: ut soli tantũ cœnent & laute & delicate: neq; ullo adhi

bito parasito: q sæpe ioci causa a diuitibus i cœnã admittebatur. fit
autem parasitus a παρὰ quod est iuxta: & σίτον cibus. est. n. is qui
nobiles & potentes sectatur gratia gulę: paratusq; ad oia assentari.
unde apud Terentium de Gnatone parasito: Quicquid dñt laudo:
si negant nego: aiũt aio. Inde est parasitor uerbũ. Plau. in Amphy.
Amãti parasitor, hortor, asto, admoneo, gaudeo. Et aũ supparasita
bor patri. ¶ Sed qs ferat istas: nõ cessat cõqueri poeta diuites Roma
nos auares pariter esse & luxuriosos. auari inquit sunt pauperibus
cliẽtibus, qbus nihil dãt. luxuriosi uero sibi, qui tã delicatis, tamq;
pretiosis epulis saginantur. mouet aũt poeta nihil magis esse uitan
dũ, q̃ istam luxuriæ & sordidũ turpẽ societatẽ. ¶ Sordes: auaritiã: cũ Sordes
nihil dant cliẽtibus. Sordidi appellantur auari. Sũpta metaphora a
sordibus uestiũ: q; nõ minus hoium uita auaritiæ morbo cõmacu
letur, q̃ uestimenta maculis & sordibus. Nam sordes pprie oppo
nuntur mundicus & lauticiæ. Vnde Terentius: Harũ uidere inglu
uiem, sordes, & inopiã salus est adolescẽtulis. Vnde ẽt sordere apud
ueteres usurpatũ est pro sordidũ esse. Actius in Ægystho: Cui mas
nus materno sordet sanguine sparso. Sordere etiam capitur pro eo Sordere
quod est putere, & male olere. ut illud Virgilianũ: Sordẽt tibi mus
nera nostra. i. tibi putẽt & sordida uidentur. i. fœda & immũda. Po
ni aũt sordidus pro auaris docet sic Cic. ad Acil. Propter quosdam
sordidos hoies, q beneficia Cæsaris uendũt. Horatius: Sordidus a
tenui distabit uictus ofella. & alibi. Sordidus ac diues populi cons Sordidus
temnere uoces. ¶ Luxuria: tantæ lauticiæ & tanti apparatus, cum
uentrẽ suum pretiosis & multiiugis cibis opimet. ¶ Quanta est gus
la: acclamatio in derisionem gulæ: quasi diues non possit sibi uens
trẽ implere: cũ oino modicæ rei sit capax: nisi integrũ aptũ sibi aps
ponat. Seruilius Rullus (ut scribit Plin. libr. viii.) pater eius Rulli:
q in Ciceronis consulatu legẽ agrariam pmulgauit: primus Ro
manorũ solitũ aprum epulis apposuit. ¶ Totos: integros. Tiberius
tamen (auctore Trãquillo) ut parsimoniã publicã exemplo quoq;
iuuaret, dimidiatũ aprũ apposuit. ¶ Animal propter cõuiuia natum:
ueluti acclamatio in detestationẽ gulæ: quo uno uitio nihil putat
homini turpius. & ideo multo carmine id insectatur: q̃si inqt aper
ob nullã aliã sit natus rem, q̃ ut delicata de se præbeat pulpamen
ta. Videtur ad id respexisse quod scribit Varro in. ii. de re rustica.
Suillum pecus donatũ a natura dñt ad epulandũ. ¶ Natum: quasi
ad hoc specialiter genitũ & inuentũ. Horatius: Natis in usum lætis Ad epulandum
tiæ scyphis Pugnare Thracũ est. ¶ Pœna tamẽ præsens: q̃si punitio
nẽ desideret poeta tantæ gulæ. sed pœna inqt ab eis nõ abest. nam
ex nimia repletione cõtrahũt morbos: qbus ẽt moriũtur. Tale et ã
est dictũ apud Pliniũ loquentẽ de ebrietate: Hinc Pallor, & genæ
pendulæ, oculorũ ulcera, tremulæ manus effundẽtes plena uasa. Et
q̃ sit pœna præsens, furiales somni, & inquies nocturna. Sene. ad
Luciliũ: Multos morbus multa fercula fecerũt. ¶ Præsens: subita &
præsentanea: q̃ non diu sit expectanda. Vnde præsentissimũ pericu Præsens
lũ: præsentissimũ uenenũ. i. subitũ & præsentaneũ: quod statim. s. oc
cidat. præsens ẽt significat, nõ modo quod est huius tẽporis, sed ẽt
alterius. Quintilianus loquẽs de Cicerone iam mortuo ait: Postea
uero q̃ triumurali proscriptione consumptus est: passim q oderant
q inuidebant, qui æmulabantur, adulatores ẽt præsentis potentiæ
nõ respõsurũ inuaserunt, ergo præsentis potentiæ, q̃ tũc erat præs
sens, ut præteritũ respiciat. ¶ Cũ tu deponis amictũ: cũ in balnea de
scendis. Nam tũc ex nimia repletione & cibo crudo in balneis uis
morbi inopinata obrepit. iuxta aũt balnea locus erat qui græce
Apodyteriũ latine uero spoliatorium uocabatur: ἀποδύω. n. idẽ est
quod exuo. ubi q balnea ingressuri erant: uestes deponebãt apud Apodyterium
Capsariũ: qui (ut scribit Vulpianus) mercede seruanda in balneis
uestimenta suscipiebat. ¶ Turgidus: nimia repletione. Æmulatio
est persiana: Turgidus hic epulis, atq; albo uentre lauatur. ¶ Crus
dũ pauonẽ. i. inconcoctum: nõ perfectũ in stomacho. Nam crudũ Crudum
dicimus quod ad maturitatem non peruenerit: ut poma cruda. Et
quod coctũ nõ sit: ut caro cruda. Martialis: Accusas, rumpisq; co
quũ: tanquam ola cruda Attulerit. Crudũ item hominẽ qui cibum
non conficiat. Hora. in sermonibus. Namq; pila lippis inimicum
& ludere crudis. Crudũ etiã cibũ, q nõ conficiatur in stomacho. in
qua significatione hoc loco accipit poeta. Cic. lib. ix. ad Pætum:
Satius est hic cruditate, q̃ istic fame. s. perire. Columel. in pri. libro:
Mox deinde ut apti ueniamus ad ganeas, quotidianã cruditatem
laconicis excoquimus. Plinius: Igitur balneas ardentes his tempo
ribus medici qdam instituerũt: qbus persuasere cibos cõcoqui ita:
ut nemo nõ minus ualidus exiret obedientissimi efferũtur ad se
pulchrũ. Cic. ad. Cas. Ferũt P. Syllam alij a latronibus interfectum

aliij cruditate.i.crapula & cibo nõ concocto. Cruditates aũt scribit
Macrobius euenire aut q̃litate succi i quẽ cibus uertitur: si non sit
aptus humori:q corpus obtinuit: aut ipsius cibi multitudine:nõ suf
ficiẽte natura ad oĩa q̃ cõgesta sunt cõcoquenda. Crudũ ergo pa
uonẽ appellat:quẽ ob nimiã epularũ ingurgitationẽ concoquere
nõ potuit. Sen. ostendit cruditatem capi pro nimia repletione cum
ait. Ede citra cruditatem. Bibe citra ebrietatẽ. Et Cic. in Catone: Ca
ret ergo senectus & uinolentia & cruditate. ¶ Pauonẽ: primus Hor
tensius augur (ut scribit Pli. lib. x. cap. xx.) posuit pauonem cœna

Cœna adijcialis

adijciali. Nã ita appellabat̃ cœna põtificũ auctore Festo. De q̃ Ma
cro. & Varr. de re rusti. lib. iii. Primus inq̃t Hortẽsius pauones au
gurali adijciali cœna posuisse dr̃. Eandẽ ẽt adipalẽ appellauere. ¶ In
balnea: nã Romani ante cœnã (auctore Celso) exercebant̃: post eã
exercitationẽ balnea ingrediebãtur. Appianus mentionẽ faciẽs de
Catone, sic ait: Circa uesperã e balneo ad cœnã trãsit. Apuleius in
x. li. de Asino aureo. Qui cũ se refectum clausa cellula balneas pe
tijssent. Et idẽ in. viii. Disposita cœnula balneas obeũt. De hac con
suetudine plura diximus apud Persium illic: Turgidus hic epulis.
¶ Hinc subitę mortes: subaudi sunt ex nimia epulaꝝ igurgitatione.
Hinc monet poeta frugalitate nihil esse nec laudabilius, nec utilius
multosq; ex nimia cibi & crapulæ intẽperantia mori. ¶ Intestata: nõ

Intestatus

facto testamẽto quia morte repẽtina intereunt. Intestatus autem ui
detur dici nõ tantũ is q testamentũ nõ fecit: sed etiã is q testamento
liberis suis tutores nõ dederit. quantũ. n. ad tutelã ptinet, intesta
tus est. Auctor Paulus de legitimis tutoribus. ¶ It noua fabula. i.
recens & subitus rumor dissipat̃ per oĩa cõuiuia. Nã in cõuiuijs de
uarijs & nouis rebus solet esse sermo. Hora. Fabula quãta fui cõui
uiorũ. ¶ Nec tristis: sine aliqua doloris significatione. nemo. n. est q
de eo aliquã præ se ferat tristitiã: q nihil p testamentum legauerit:
sicq; poeta miserã humanæ fragilitatis cõditionẽ ostendit. ¶ Ducit:

Ducere

uerbũ est funebre. i. ad bustũ fertur. Virg. Et tristia funera ducunt.
Persius: Nemo iã tertia ducit̃ uxor. ¶ Plaudendũ: in quo magis læti
tiæ q̃ doloris ostenditur significatio: cũ nihil sit relictum, unde pos
sint tristitiam simulare. ¶ Iratis amicis: quia nihil relictum sit. Hora
tius in sermonibus: Adde iratum patruum, uicinos. Irascuntur
enim cum omnia per luxum sint absumpta. Persius. sed cœnam fu
neris hæres Negliget iratus q rem curtaueris.

ASCEn.

¶ I P S E dies pulchro &c. Per ironiã dicit romanos diuites pul
chre obseruare officiũ singularũ horaꝝ: quia institutũ erat narrãte
Martiale ut prima hora & secũda fierẽt salutationes: tertia adiretur
forũ: & eũ ordinẽ obseruabant: sed in fraudẽ clientũ: qa non redi
bant tẽpestiue domũ: ut sportulã clientibus darent. Verũq; intelli
gant alij: ego sic intelligo: ut Romani magistratus q præerant iuris
dicẽdo, prima luce fuerint salutatũ ditiores: unde debuerint redire
domũ suã. ut a suis salutarẽtur: q eos in foribus pstolabatur: sed re
cta ibant ad foꝝ, ubi ius dicebat̃: & ita miseri clientes q sperauerãt
salutãdo se morituros sportulã: ex q̃ sibi cõpararẽt lautã cœnã: ui
dẽtes q dñi nõ redirẽt deposita spe ieiuni & famelici abibant. Non
ergo intelligo quod sportula primũ petat̃ a clientibus. sed ab aduo
catis clientuloꝝ: nec quod cliẽtes deduxerũt aduocatos suos in fo
rũ: sic. n. iam sportulã meruissent. sed quod aduocati illi diuites pri
usq̃ clientes poterãt aduenisse: abiuerint salutatũ & petitũ sportulã:
nec rediuerint donec tẽpus salutandi esset transactũ: & ita miseri
clientes famelici redibant. & princeps salutatoꝝ. i. q plurimos diui
tes salutauerat post abitũ illoꝝ lautissime cœnabat. & id qdem so
lus: quod signũ summæ gulositatis est. cuius pœnam incidẽtaliter
subiungit dicẽs: quod ex tali uoracitate sæpe in balneis subitæ fie
bãt mortes. Ordo est: Ipse dies. i. officiũ diurnũ distinguit̃ pulchro
ordine reꝝ: qa ad res ad quas institutus erat dies seruato ordine.
Sportula: sup. petit̃ a diuitibus primũ: & hoc duabus horis: deinde
Apollo iurisperitus. i. qa est iuxta forũ iudiciale: uel q leges Lycur
go dictitasse dr̃ sup. petitur: sed melius peiori modo pp hoc quod
sequitur. Atq; pro &c. & triũphales sup. statuæ decretæ triumpha
toribus. & positæ ad foꝝ iudiciale sup. petunt̃. inter q̃s sup. trium
phales statuas nescio qs. q d. indignus q noiet̃ a me. Ægyptius ex
Ægipto. atq; pro &. arabarches. i. princeps seruorũ ex Arabia, ad
cuius effigiẽ. i. statuã ad eius similitudinẽ effictã. nõ est tm̃. i. solum
modo. fas. i. licitũ. meiere. i. mingere, uel urinã spargere. sed supple:
quod pp honestatẽ pulchre subticuit: & ergo honor si auribus tuis
lector ẽt cacare, aut oleũ facere. ausus est habere titulos. i. iscriptio
nẽ nominis sui. Et ita periphrasi. i. circũlocutione quadã fori angu
sti p transitũ taxat more satyrico Crispinũ: q ex infimo loco ad eã
gloriã ut illic statuã haberet malis artibus prouectus est. Cũ ergo
deberẽt salutatis alijs redire domũ: ut a suis salutati in forũ deduce
rentur: recta ibant in forũ. & ita cliẽtes. i. familiares: aut in fidem &
tutelã eorũ cõmissi: ueteres lõga obseruãtia & fide cogniti: & lassi
ex lõga statione uel expectatione abeunt. i. discedũt. a uestibulis. i.
locis ad standũ & obseruandũ ante fores diuitũ idoneis. erant. n.
defensi illic stantes a Sole & imbribus. sed nõ erant intromissi: qa fo
ris sub tecto tñ stabant. unde uestibulũ põt dici a ue particula: quę

Vestibulum

aliqñ diminuit: & stabulo: qsi sit paruus locus ad standũ: sicut in tẽ
plis sæpe hmõi loca uidemus: q̃ ẽt uestibula pprie dñr. Abeunt er
go uestibulis & deponunt uota. i. desideria sua: uel spes suas. Po
test tñ esse ut uota iam destinauerint in aio: si sportula ipetrauerint:
q̃ deponũt. q̃q̃. i. licet spea longissima. i. lõgissimo tpe per mentum
concepta (nõ. n. speramus pprie sine merito) hoium. i. quã etiam il
li, q hoies sunt habẽt: cũ tñ maiora sperare debent: sit sup. spes cœ
næ. Mancinellus sic exponit. Et deponũt uota cœnę: q̃q̃ longissima
& deinde per acclamationẽ additur spes hoium. Acclamatio autẽ

Acclamatio

fit quoties ad id quod dictũ est acclamare cogimur pp mirabilitatẽ
eius. sicut pri. Ænei. Virg. postq̃ tetigerat q̃ prius Æneas passus es
set: & qd supi perimiserũt destrui ut Roma cõstrueretur: acclamat
dicẽs: Tantæ molis erat Romanã condere gentẽ. Est ergo hic secũ
dũ eũ acclamatio: ut sit uidere q̃ sit spes hoium. uel sic: o spes ho
minũ sup. uiles & inanes. Potius diceremus appositionẽ: ut sit: De
ponũt uota longissimæ cœnæ: uota dico existẽtia spes hoium. Idẽ
Mancinellus intelligit: ut ex quadrantibus sportulæ emant clientes
cibi caules & reliq̃. Sed ego intelligo ut sportulã nõ habuerint: nec
sperauerint habere cœnã a salutatis. Nõ. n. uerisimile est ut usq; ad
horã. x. a prima illic steterint: sed sportulã: unde unã duntaxat cœ
nã cõparare possent sperauerãt: opiparam tñ: qua spe fraudati, coa
cti sunt emere holuscula & ignẽ ex proprijs pecunijs. Habẽt quis
dã codices hoi ut sit: ignis emẽdus est homini miseris. i. pro miseris
domesticis. uel ut Georg. Val. accipit: Spes hominũ supp. hæc ma
net &c. Sed qa plures hoium legũt: accipiamus sic: Clientes abeũt
uestibulis lassi, & deponũt uota. i. desideria sua. desiderauerãt. n. ha
bere bonã cœnã ex centũ quadrantibus sportulæ: q̃q̃ spes longissi
ma hominũ sit supple spes cœnæ. i. q̃q̃. nõ sperauerint nisi unã cœ
nã ex tot laboribus, tamen illusi sunt. & ita ignis emendus est. i. li
gnũ unde fiat ignis emẽdũ est miseris. i. debet emi ab ipsis miseris.
& caules. i. holuscula: accipiendo speciem pro genere: & partem p
toto. nam caulis ea pars herbæ est, unde se producit foliũ. Caules
igitur supple emendi sunt. Est enim hippozeugma. i. ab ifeniore.
Rex horum. i. princeps. i. qui plurimas sportulas sibi acquisiuit: uel
q eos ita pro libito regit: uel reuera quẽ sperauerãt habere regẽ. si
cut secũdo Aenei. Chorebus dicitur gener Priami: quia fore spe
rauerat. Rex autẽ est dominus conuiuii: ut sæpe apud Martia. inue
nies. Rex ergo horum. i. q debebat eis dare unde cœnam haberẽt:
uel saltem eos ad cœnã inuitare. uorabit. i. ingurgitabit. interea dũ
ipsi miseri cõparant sibi holuscula. i. optima sup. obsonia siluarum
& pelagi. i. q̃ in siluis & pelago possent cõparari. i. optimas feras &
optimos pisces. & iacebit. i. procumbet. tantũ. i. solũmodo. ipse nul
lo accepto in sup. toris uacuis. i. lectis discubitorijs: quos ternos ha
bebã: unde triclinium dictũ est: & singuli quatuor cõuiuas capiebãt.
unde Hor. primo sermonũ: Sæpe tribus uideas lectis cœnare qua
ternos. Iacebit unquã tantũ ipse. i. nullo cõuictore adhibito. nam
comedunt supp. plerīq; hoc. n. moris est ut quoties ad generalita
tem referimus uerba sine suppositis pferamus: ut ita aiunt: Vrbem
quã dñt Romã. Nunquid de spinis colligent uuas &c. Comedũt
ergo iam fere omnes diuites patrimõnia. i. omnes diuitias: quas
ex successione patris obtinuerũt. una mensa. i. in una cœna: uel in
uno obsonio. sicut apud Horatiũ uidere licet de ijs, q ex canoris
& pretiosis auiculis cibũ: & q ex unionibus maximis potum sibi
comparauerunt. comedunt ergo sic: ut supple. nihil relinquant
de tot pulchris & latis & tam antiquis orbibus. idest. mensis ro
tundis ex citro factis: aut forte argento: aut ebore: aut de tot ua
sculis rotundis: aut orbibus: quæ scissoria uulgus appellat. Pul
chris. & quod ad pretiũ facit: & antiqs: quod ad cantatẽ. Vnde ma
xime dãnandi tales sunt: q cõgesta forte multo sanguine & sudo
re: & diu cõseruata non sine maxima anxietate a maioribus: una
mensa cõsumunt. Nec placet ut dicamus de tot orbibus. i. ex tot or
bibus: quasi ex orbibus intelligamus eos cibos capere: qa tunc re
liqui essent orbes: nec intestati morerentur. Nam potior sensus: est
subaudiendo quod dixi: uel nihil subaudiendo sic: Comedũt una
mensa patrimonia a tot pulchris & latis: & tã antiquis orbibus. i.
licet parentes eis reliquerint tot pulchros &c. Comedunt tñ totũ
patrimonium

Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
Posteritas, eadem cupient, facientq; minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. vtere velis,
Totos pande sinus, dicas hic forsitan, vnde
Ingenium par materiæ? vnde illa priorum
Scribendi quodcunq; animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigillinum, teda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum qui ducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, uehatur
Pensilibus plumis, atq; illinc despiciat nos?
Cum ueniet contra, digito compesce labellum,
Accusator erit, qui * uerbum dixerit hic est.
Securus licet Æneam, rutulumq; ferocem
Committas, nulli grauis est percussus Achilles,
Aut multum quesitus Hylas, urnamq; secutus.
Ense uelut stricto quotics Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa,
Inde iræ, & lachryme. tecum prius ergo uoluta

patrimonium una mensa. Nullus parasitus .i. sectator & adulator cibi gratia et t ia .i. quando ita uiuere uolūt: uel post quā ita uiuere insti tuerūt. Sed qs ferat .i. patiat æquo animo istas sordes .i. tam cōtemnendas fœditates luxuriæ .i. quas ipsi luxu suo. seu luxuria .i. nimia superfluitate sumptus faciūt. qbus tamen se lautos putēt appellandos. Et quidē artificiose dictū: sicut in sequēti Satyra: Cum sis inter socraticos notissima fossa cinædos. nihil. n. est socraticis magis cōtrariū, q̃ ut cinædi sint & tamen qa illi q cinædi erant se socraticos iactabant cōiunxit repugnantia. Similiter & hic: Sordidus. n. proprie dicitur auarus: nō audens quicq̃ expōnere pro lautiore uita. Luxuria autē dicitur ubi est superfluitas in amictu, aut uictu, aut corporis ambitione etiam i segetibus. Quomodo ergo dixit sordes luxuriæ? Certe quod in eisdem sunt. Sordidi. n. merito dicūtur. qa nullū admittūt clientulū aut parasitū. Luxuriosi autē in sumis ptu: qa una comedūt patrimonia mensa. Et ideo acclamat poeta per indignationem satyricā. Quāta est gula .i. uoracitas hominū: uel quanta .i. quā magna est gula .i. ea pars hominis: qua cibus ingurgitatur? q. d. oportet sit quā maxima: utpote quæ ponat sibi .i. ubi nullo admisso. totos .i. integros apros animal p appositionem. q. d. apros dico existentes animal natū pp cōuiuia .i. cōmissationes. cū tamen cōuiuia honestiora sint a cōuiuendo dicta. Et potest esse sensus: ut damnet cōsuetudinē eorū: qui ex apris epulū dabant: quasi sine eis epulū dari nō possit. Vel ut damnet eos q animal natū .i. a natura productū pp cōuiuia .i. ut plures simul uiuāt: ponūt sibi solis. Primus aūt aprū solidum apposuit epulis Seruilius Tullus: ut auctor est Plinius. Pœna tñ supp. est præsens .i. in prōptu uel p̃stō: sine quā primū insequēs: sicut uenenū dicit p̃sens quod quā citissime necat

Præsens & Deus uel amicus præsens: q quod petit quā ocyssime confert. Pœna ergo .i. uindicta uel punitio est præsens .i. statim sequitur. cū .i. qñ. tu sic uoras cibos. deponis amictus ut intres balneū postero die q̃ pauonem uorauens: uel lautus ad aliam cœnā properes. & cū tu turgidus .i. habens uentrē inflatū portas pauonē crudū .i. in

Pauo digestū in stomacho tuo i balnea. Est. n. caro pauonis difficillimæ digestionis. uñ Sanctus Augustinus de ciuitate Dei li. xxi. cap. iiii. Quis. n. inquit, nisi Deus creator oium dedit carni pauonis mortui ne putresceret? Quod cū auditu icredibile uideretur, euenit: ut apud Carthaginē nobis cocta apponeretur hæc auis: de cuius pectore pulpatū quantū uisum est decreptū seruare iussimus. Quod post dierū tantū quantū alia caro quæcunq; cocta putresceret: prolatū atq; oblatū nihil nostrū offendit olfactū. Itemq; repositum est post dies amplius q̃ triginta: idem quod erat inuentū est. Idēq; post annū: nisi quod aliquātulū corpulētæ siccioris & cōtractionis fuit. Hæc ille. Bene ergo hic pauonē crudū dicit: forte tñ pro homine

Crudus crudo. Nam crudus est cui cibus indecoctus & indigestus in stomacho est: cuius aspectus imitis fere est: unde & crudelis dictus. sed et cibū crudū uulgo dicimus. Sciens autē lautiora cōuiuia Romanis fieri solita postq̃ lauti & uncti in balneis fuerāt: & ita solummodo cœnarū sumptuosarū mentio ubiq; fit. nā prandia ceprehendebant. hinc .i. ex hac balneatione repleto stomacho. fiunt supple mortes sub tæ. & senectus intestata .i. quæ nullū fecit testamētum. Vel quia unde faceret nō habuit: uel qa subita morte præuenta nō potuit. Noua fabula .i. fabulat o. n. i. diuulgatur p cunctas cœnas. Funus .i. feretrum, in quo erat cadauer: uel ipsum cadauer plaudendū .i. cū plausū accipiendū ducitur .i. effertur ad sepulchrum amicis .i. ab amicis. iratis. Itē utitur antithetis .i. cōtra positis. Nam irasci de re plaudenda nō est uero simile. Sed uarie respōderi potest: uel ut amici uideantur irati sub psona .i. sub inuolucro capitis quod capusium uocant: attamē sibi plaudant: quod ita mortuus sit, antequā omnia consumpserit. Nam ut in ueteris mimi prouerbio est apud A. Gelliū hæredis luctus sub psona risus est. uel ut funus plaudendū dicatur ab aliis helluonibus: qbus plaudendū erat in tam uoracis hominis morte. & amici irati sint: ppterea qa parum reliquerit. Vel reuera plaudendū amicis: qa iā mortuus sit. iratis: qa nō prius.

¶ NIL erit ulterius: adeo inquit inter mortales emersere uitia ut putē nihil addi posse ulterius a posteris. Eadem sententia est & Claudiani in Eutropiū: Nil adeo fœdū est: quod nō exacta uetustas Ediderit: longiq; labor cōmiserit æui. ¶ Moribus: uitiis. est enim uocabulum medium. dicimus. n. bonos mores, & malos mores. ¶ Minores: numero plurattiuo & genere masculino posteri dicuntur. ¶ In præcepti: in sublimi. quasi omne uitiū emerserit ex imo in altum. ¶ Vtere uelis: hortatur seipsum poeta ad scribendum. sumpta metaphora a nauigantibus: qui nacti prosperum uentum pandunt uelorum sinu, quasi dicat explica librum tuum: & utere stilo tuo ad scribēdum nactus huberem materiam. ¶ Dicas hic forsitan idest possis fortasse dicere unde sit mihi ingenium par materiæ quasi dicat materiam esse uberiorem, q̃ ingenio suo possit explicari. ¶ Simplicitas: monitorem introducit antiquam illam scribendi libertatem non esse poetis: quæ olim fuit & Lucilio & Horatio. Nam ante libertatem occupatam ab imperatoribus: Lucilius mira carminis acerbitate nominatim etiam hominum uitia carpsit. de quo sic Horatius: At qui primores populi arripuit, populumq; tributim. Persius Secuit Lucilius urbem: Te Lupe, te Muti, & geminum freg tin illis Omne uafer uitium ridenti Flaccus amico Tangit, & admissus circum præcordia ludit. ¶ Simplicitas: libertas: scribendi: quia simpliciter amoto omni uelamento carpebantur uitia delinquentium. nam simpliciter ille dicit, qui libere & aperte dicit quod sentit. ¶ Priorum: scilicet Poetarum. ¶ Cuius scilicet simplicitatis: idest libertatis. ¶ Non audeo dicere nomen: ita inquit libertas scribendi periit: ut non audeam eam nominare: quasi nefas sit. Nam ea non audemus nominare, quæ fœda, abominandaq; sint. sitq; infelicem suorum temporum notat conditionem: cum omnino sublata libertate omnia nutu imperatorum gererentur. ¶ Quid refert: adeo inquit tutum fuit Lucilio libere loqui & scribere: ut parui penderit irasceretur ne Mutius Scæuola an non. q scriptis suis libere esset notatus: libere enim loqui poterat: quia libertas nondum oppressa erat ab Imperatoribus. ¶ Quid refert? quid inquit prodest? ¶ Ignoscat dictis: idest scriptis & carminibus, quibus proscissus erat. ¶ Mutius: nam Mutium Scæuolam insectatus est Lucilius: & quendam Lupum: ut diximus apud Persium: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe: te Muti. ¶ Pone Tigillinum: potuit inquit libere & impune Lucilius notare uitia: quia libertas a Tyrannis adhuc occupata non erat. uerum modo si uolueris hominem potentem & gratum imperatori notare: qualis fuit Tigillinus Neroni: non erit tibi tutum: quia afficieris supplicio. ¶ Pone: scribe & nota ¶ Tigillinum: idest hominem pabentem & gratum imperatori: qualis (ut diximus) fuit ipse Tigillinus Neroni. de Tigillino dictum est supra ille: Cum fas esse putet curam sperare cohortis. ¶ Teda lucebis in illa, idest: ardebis quidem uiuus: quemadmodum multi imperante Nerone arserunt. Ex simo id genus supplicii designari: de quo Seneca ad Lucillum his uerbis: Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam. quicquid aliud præter hæc commenta est sæuitia. Qui enim afficiebantur, induti tunicam illam intextam & illitam fomentis ignium: alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iu-

IOAN. BRIT.

Minores

* Alis uerum

uenalis moleſtam illic: Tunica punire moleſta. aliud genus non abſimile ſupplicij notatur a Vulcatio Gallicano in uita Auidij imperatoris his uerbis: Primus etiam id ſupplicij genus inuenit, ut ſtipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a ſummo uſq; ad imum damnatos ligaret: & a b imo focum apponeret: incenſiſq; alijs alios fumi cruciatu timore etiam necaret. ¶ Teda: illo igne. Nam teda arbor eſt reſinam deſudans. & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus: Ardet ut ad magnos picea teda Deos. De ea lege. Plinium. ¶ Qua ſtantes ardent: aut quia alligabantur ſtipiti circumiecto igne: aut quia (ut ſcribit Seneca) ſtipes per medium hominem adhigebatur: ut per omnes artus emergeret. ¶ Et latum media: ordo eſt. Lucebis illa teda, qua ardente ſtantes qui fumant fixo gutture. Et qua ardet ille, qui ducit ſulcum latum in media arena. Nam multi in media arena theatri cremabantur. Tranquillus in Caligula: Attellanæ: poetam ob ambigui loci uerſiculum media amphitheatri arena igni cremauit. ¶ Ducit ſulcum: aut quia forte unco trahebantur: aut q; damnati, & in media arena alligati ſtipiti pedibus ſulcum faciebant: cum ſe uoluentes terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducit: ut ſit ſenſus. Si Tigillinum notare uolueris: afficieris eo ſupplicio, quo ardent ſtantes. Et fruſtra laboras, ac ſi dicat notatio & reprehenſio tua nihil omnino proficit: aras enim ſterilem arenam, ut illud. Et littus ſterili uerſamus aratro. ut ad prouerbium illud græcum alludat: quod de his dici ſolet: qui in difficili re laborant: ἄμμον μετρεῖς. hoc eſt arenam metiris. Alij uero legunt. Et latum media ſulcum qui ducit arena. ut ſic exponas: Ardebis in illa teda, qua ſtantes ardent. & qua ardet ille, qui ducit ſulcum media arena: ut conueniant primo ſenſui. ¶ Qui dedit ergo tribus: cum indignatione legendum & adiuuandum geſtu. Eſt enim ſenſus & ordo: Ergo qui tres patruos ſuo ueneno ſuſtulit, uehatur penſilibus plumis. ut ſit quaſi conceſſio. ideſt in delitijs ſecurus uiuat & poetas contemnat quandoquidem nulla eis conceſſa eſt libertas notandi uiuentium flagitia. De Tigillino autem intelligit: ut ſit reſponſum ad illud Pone Tigillinum: Nam is homo omnium nequiſſimus tres patruos ueneno (ut ſcribit Probus) necauit. ut eorum hæreditatibus potiretur: ſubſtratiſq; annulis: & falſo tabulis ſignatis, hæreditates ſummo ſcelere conſecutus eſt. Nec illud obſtabit q; iam Tigillinus ſub Othone mortuus eſſet. Nam poeta non ſecus de mortuis loquitur, q; ſi uiuerent & præſentes eſſent. ut per taxationem ſcelerum præteritorum moneat recte uiuendũ

Aconitum

eſſe. ¶ Aconita: uenena. Nam aconitum omnium uenenorum ocyſſimum, herba eſt: quæ in ſaxis naſcitur. & ut ſenſit Ouidius: ſpuma Cerberi reſperſa fuit: cum ad ſuperos tractus eſt ab Hercule. dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης ideſt a caute. unde Ouidi. Quæ quia naſcuntur dura uiuacia caute Mortales aconite uocant Plinius; item ait dictum q; in nudis cautibus: quas aconas uocant, naſcuntur nullo iuxta ne puluere quidem nutrientes. Solinus uero

Penſilia

ab Acone portu Heracleæ. ¶ Penſilibus plumis: Lectica in qua erant lecti plumei: penſilia appellantur omnia: quæ in aere pendent aut columnis: aut alia re ſuppoſita & ſuſtentante. ergo & lectica penſilis q; ſeruorum humeris ſuſtentetur. Vuas penſiles dicimus quæ ſuſpendantur: & hortos penſiles qui in ſublimi ſint. Seruius tamen ait plumas penſiles dici molles. Et contra molles penſiles. ut illud Virgilij: Pilentis matres in mollibus. ¶ Digito compeſce labellum: uerba ſunt monitoris ſuadentis poetæ tacendum eſſe: affore accuſatorem illi qui dixerit uerum. ut ſit ſenſus: O Iuuenalis ſilentium tibi fac indicas. nam profecto non deerit tibi accuſator, ſi uerum ſequi uolueris tuis carminibus: qui dicet hic eſt o Imperator: ideſt hic eſt ille qui hominũ uitia notat. ¶ Qui uerum tacitæ occurrit reſponſioni. potuiſſet enim dicere accuſabitur tantum qui mendatio uſus fuerit: & falſo aliquem notauerit: immo inquit accuſabitur etiam qui uera dixerit. ut legendum ſit uerum & non uerbum. ¶ Securus licet Aeneam: ſenſus eſt: Potes inquit ſine aliquo periculo tuo hiſtorias ſcribere: quales commemorantur de Ænea & Turno Rutulorum duce. ¶ Committas: uel carmini tuo & operi mandes. uel (quod magis placet) ſcribendo

Committere

committas: ideſt componas & in certamen deducas. Nam committere eſt aliquem cum aliquo in certamen deducere. Suetonius in Auguſto: Spectauit autem ſtudioſiſſime pugiles: & maxime latinos non legitimos: atq; ordinarios modo: quos etiam committere cum gratia ſolebat. Martia. Cum Iuuenale meo quæ me committere tentas. In q̃ ſignificatione uidetur accepiſſe alibi Iuuenalis cum ait: Committit uates. quaſi dicat in certamen poetas deducit: quaſi alter cum altero de uirtute carminis certare poſſit. Committere item accipitur pro tradere. ut illud: Committo me tuæ fidei: ideſt trado. Et illud Terentianum: Ouem lupo commiſiſti. Committere etiam pro confligere & certare liber ſecundus Machabeorum: Rex commiſit cum Iuda, & ſuperatus. Qui ergo huiuſmodi hiſtorias & bella ſcribunt committunt: & in certamen deducunt Imperatores cum Imperatoribus: cum deſcribunt eos ſimul pugnantes. ¶ Nulli grauis eſt percuſſus Achilles: nemo inquit offenditur, ſi de Achille uulnerato & huiuſmodi hiſtorijs ſcripſerit. Achilles autem percuſſus fuit a Paride in templo Apollinis tymbrei: cum illic amatam Polyxenam uxorem accepturus eſſet. inſidijs enim Paridis poſt ſimulachrum Apollinis latentis occiſus eſt. fingitur id factum Apolline arcum tenente. unde Virg. Dardana qui Paridis direxti tela, manuſq;. Corpus in Æacidæ. ¶ Aut multum quæſitus Hylas: ſubaudi a ſuperioribus grauis eſt. Nemo, inquit, offenditur ſi talia a poetis deſcribuntur. Hyles Tio-

Hyla fabula

damantis regis Driopum fuit filius: quem Hercules cum Argonautis nauigans rapuit: patre eius prius obciſo: q; poſcenti ſibi cibum denegaſſet. Sed cum Hercules Hylam ad Aſcanium flumen miſiſſet ad auriendam aquam: a tribus Nymphis ob pulchritudinem in fontem raptus eſt. Eum diu multumq; queſitum, cum Hercules non inueniſſet, ſacra inſtituit ubi Hylas ſolemniter clamaretur, ad quod illud dictum eſt a Virgilio: Hinc adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum Clamaſſent: ut littus Hyla Hyla omne ſonaret. fictum autem eſt nomen a uerbo ὑλάω: quod eſt reſono & latro. Viodorus uero & Strab. ſecuti magis hiſtoriam ſcribũt Hylã Herculis comitem unum fuiſſe. ex Argonautis: qui in Bithynia iuxta Pruſiadem urbem perierit. ubi in memoriam eius feſta quedam celebrabantur. in quibus per montes uagi ac ſaltantes Hylam uocabant. Valerius uero Flaccus libro tertio argonauticon narrat ab Iunone Herculi infenſa: cum is in ſilua una cum Hyla remum ſibi quæreret, Dryopem unam nympharum conuentam, monitamq; ut Hylam puerum formoſiſſimum qui per ſaltus & fontem eius uagaretur ad ſe raperet. Idq; ut facilius fieret, ceruum ſuſcitauit: quem illico conſpectum Hylas inſequitur hortante Hercule. ceruus fugiens puerum protraxit ad fontem: Et intactas leuis ipſe ſuperfugit undas. puer amiſſo ceruo, curſuq; defatigatus ad fontem ſtetit: bibentem Nympha ad ſe ſub aquas traxit. amiſſum quærebat Hercules rurſus Hylam. & rurſus Hylam per longa reclamans auia. ¶ Quæſitus: ſcilicet ab Hercule. ¶ Enſe uelut ſtricto: diſſuaſio eſt ne ſcribat a terrore periculi imminentis. Solet inquit auditor quem ſcelerum conſcientia exagitat: quoties a poeta notatur, affici rubore q; uitia ſua detegantur: proindeq; in reprehenſorem incenditur ira: quod identidem etiam accidit temporibus Lucilij quoties infremuit in uitia hominum. ¶ Lucilius: qui primus apud latinos (ut diximus) hoc genus Satyræ ſcripſit. Et tanta carminis acerbitate multos etiam nominatim eſt inſectatus: ut ueluti gladio ſecuiſſe uitia dicatur a

Lucilius

Perſio: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe te Muti: & genuinum fregit in illis. ¶ Rubet auditor: ſceleris conſcientia afficitur rubore, ac proinde ad uindictam inflãmatur. ¶ Mens frigida criminibus: quaſi deficiens & pene mortua criminum conſcientia. ut ſolet corpus frigere cum mortuum eſt. ¶ Præcordia: dicuntur proprie

Præcordia

membranæ illæ, quas græci phrenas appellant: quibus exta hominis ab inferiore uiſcerum parte ſeparantur. dicta præcordia: quia cordi pertenſa ſunt. Hæc ex Ariſtotele de animalibus, a quo & Plinius eadem: uerum largo modo ab auctoribus plerunq; accipiuntur pro corde, & ijs quæ cordi ſunt proxima. ¶ Inde & lachrymæ: ſubaudi ſunt ex reprehenſione ſcelerum ſuorum. & hæc eſt item diſſuaſio a terrore periculi conſequentis. Sic Perſius: Vide ſis ne maiorum tibi forte limina Frigeſcant: ſonat hic de nare canina Littera. Qui enim notantur, ex indignatione iram concipiunt, prorumpuntq; in lachrymas. Horatius. Qui me commouit melius non tangere clamo: Flebit, & inſignis tota cantabitur urbe. flebit enim quia ſentiet ſe notari. ¶ Tecum prius: conſilium eſt: quid ſit ei agendum. ¶ Voluta: cogita & conſidera.

ASCEN.

¶ NIL Erit ulterius &c. Hic incipit ultima inter principales partes huius Satyræ: in qua poeta ſic procedit. Primo oſtendit omnia uitia tempore quo motus eſt ad Satyram ſcribendam fuiſſe in ſummo gradu ita: ut poſteri nihil noui ſceleris excogitare poſſint. & ergo cohortatur ſe in ſecunda perſona: tanquam alium dicens: Vtere uelis & pande totos ſinus: ideſt plenam operam in ſcribenda Satyra. Verumtamen quia non uiuorum, ſed mortuorum

uitia

uitia licitum erat nominatim carpere: ideo inducit ad imitationem Persii monitorem: & dicit: Quia omnia quæ nunc regnant uitia: carpere non possum expresso nomine eius: qui ea commisit: quod tamen præsupponere uideor. Et ex quo per hoc intero mihi scribendum esse: tu quisquis ades admonitor uel castigator: dicas mihi hoc loco: unde o Iuuenalis fiet tibi libertas scribendi quicquid uelis: sicut facta erant prioribus ut Lucilio & Græcis: quasi dicat nullo pacto fiet tibi. Ad quod poeta more irascentium ex arthe rhetorica cum respondere nequeat ad interrogata: id enim lata lege cautum erat. ne quis famosum libellum edat: obijcit aliam quæstionem dicens: Cuius non audeo dicere nomen: quasi dicat nullius non audeo: immo cuiuslibet audeo quod confirmat exemplo Lucilij: qui Mutiū reprehendebat paruifaciēs an ignoscat, necne. Ad quod admonitor. Quærens cuius nomen non audeas dicere. Pone solummodo Tigillinum: idest quemuis pessimum & uilissimum hominem: sed magnum adulatorem: & imperatori carum sicut erat Tigillinus Neroni: tu statim ad supplicium traheris quo modo quidam martyrum sanctorum a Nerone trahi iussi sunt. Vt enim dicit Calderinus: duo genera suppliciorum erant apud antiquos: aut enim puniebantur more maiorum: hoc est pendentes e furca nudis corporibus: & cæsi uirgis usque ad mortem: ut Tranquillus interpretatur: aut ad schalas Gemonias trahebantur: hoc est inserto gutturi unco producebantur in arenam ubi postea pendentium crura frangebantur: & iniecto igni ardebat. hoc genus supplicij in Claudio commemoratum est a Suetonio Tranquillo: & Nero exercuit in christianos: quibus ardentibus in usum luminis usus est. Nouum excogitauit Domitianus: qui faces per obscœna immitti iubebat. Hæc ille. Ad hoc autem obiectum admonitoris respondet poeta. Si ita est quod supplicium de me sumeretur: permittam ergo homicidam pessimum in malitijs suis gloriari: & nos despicere. Immo dicit admonitor: cum obuiam forte uenerit: digito compesce labellum: ne uerbum siue bonum siue malum dixeris: quia accusator aderit. sed si uis scribere. Satyram esse potens securus: licet committas libro tuo antiquissimos heroas & principes: & apud Latinos aut Troianos, Æneam & Turnum: apud Græcos Achillem. qui percussus: idest postquam occisus est nulli grauis est. & etiam Hylam, quamuis sit multum quæsitus. Respondet poeta, uerum quidem est. quod id securus faciam sed non tam utilis reipublicæ aut bonis moribus. nam quis fructus sequetur si mortuos carpam? quasi dicat: nullus. At cum Lucilius mordaci uerbo quasi ense stricto uitiosos profligauit uiuentes erubuerunt, & alij ueriti sunt peccare. Respondet admonitor: uerum quidem dicis: sed lachrimæ & iræ nascebantur: & adhuc nascerentur. inde: idest ex illa manifesta reprehensione. & ita constitues tibi multos inimicos. cogita ergo hæc priusquam feceris. Nam si quem prouocaris ad pugnam & iam in arena, seu loco ad hoc constituto galeatus prodeas: tunc tardum esset nimis, si iste duelli pœnitere cœperit. Respondet poeta bene mones: & ergo ego experiar quid libertatis mihi concedatur in eos, qui in uijs publicis sepulti sunt: quasi dicat in mortuos. Ac si uelit dicere se scripturum esse in sequentibus in mortuorum uitia. Quod subtilissime facit: quia non est dubium quin multa scribat in Domitianum & eius adulatores: si. ut Persius in Neronem. sed sicut Persius quædam inserit: ut possent ad alium referri: ita si quis ea quæ Iuuenalis scribet in Domitianum scripta affirmauerit possit dicere potestatum esse se nihil scripturum nisi in sepultos. Et hæc sententia meo iudicio est. Scio uerum esse quod comicus dicit: Quot capita tot hominum sententias. Spero tamen fore, ut multi peritorum in nostram ierint. Nam filum Satyræ sic optime nectitur. Ne tamen de inuentis meis glorier: ordinem familiarem duntaxat repetam, qui huiusmodi est. Nil supple uitiorum. erit ulterius idest ultra ea quæ modo fiunt. quod posteritas addat: idest quod posteri. siue qui post nos uenturi sunt. addant: idest addere possint nostris moribus: idest institutis: siue modo uiuendi qui pessimus est. Minores supple in tempore: idest posteriores nostri. cupient supple facere & facient eadem supple facinora: quasi dicat nihil noui aut cupere, aut facere poterunt: & quia quodammodo minus est cupere tantum quam cupere & facere: cum plus & peius sit cupere malum, & non facere quam facere & non cupere: ideo præposuit quod minus est. sicut Virgilius in sexto Æneidos. Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti. Omne uitium idest semel fuit. in præcipiti .i. in supremo uertice: unde daret præcipitium. Vertex enim a uertendo eo quod cum altius ascendi nō possit, illinc uertendum sit. & præceps est quod sic capite priore, siue anteriore. sicut qui altius quam datum est arti, aut naturæ aspendere uolunt. Quia autem omne uitium stetit in præcipiti. idest iam consumatum est supremo gradu fuit: utere o Iuuenalis (cohortatur enim ut dixi, seipsum) uelis. & pande: idest aperi, & expone uentis totos sinus. idest incuruaturas tam uelorum, quam antemnarum: hoc est nauiga pleno uento. quod est naua plenam operam ad Satyram scribendam. Nauare autem est cito & multum ad optatum perducere: eo quod nauibus cito & multa & longe plura quam curribus ad portum perducimus. Naues autem tunc maxime procedunt quando habent fluxum secundum. idest sequentem & a tergo. & ideo secundare dicimus pro fortunare aut prosperare. Item quando utimur remigio & uento. unde qui pleno cursu se aliquid facturos pollicentur: dicunt se usuros uelis & remis. Verumtamen ubi bonus est uentus: non est opus remigio. & ideo quia plus proceditur uentis aut uelis quam remis dixit utere uelis: & pande totos sinus. Sinus autem est omnis angulus inuolutus: capax alicuius rei: ut sinus maris: sinus uelorū: sinus oculorum: sinus etiam uestium potissimum in pectore. Nam gremium inter femora dicitur. Nec placet ut sint uerba admonitoris: quia iam primum introducet monitorem dicens: Tu quisquis admonitor forsan dicas hic. idest in hoc loco: hoc est ad hoc quod significaui mihi toto conatu scribendum esse: eo quod iam maxime regnant uitia: præsupponens quod ea possem reprehendere. dicas In quam o Iuuenalis. unde sup. ubi detur ingenium par. idest. sufficiens materiæ si scribere supple. liceret. & unde supple fiet tibi. simplicitas: idest uniformitas & indifferentia, siue mera libertas scribendi quodcunque idest quamcunque rem: siue quodcūque peccatum liberet supple scribere animo flagrante: idest dum animus flagrat. idest ardet. excandescit contra uitia. quasi dicat & liceret scribere omnia uitia, quæ nunc regnant: non sufficerent uires ingenij: & si sufficerent, non liceret propter legem latam. Ad quod Iuuenalis querens cum indignatione: quia dictum erat simplicitas: quasi auderet hos notare & non illos. Cuius non audeo dicere: idest aperte infamare nomen? quasi dicat nullius non audeo, immo cuiuslibet audeo. Quid enim refert: idest quid interest an Mutius Albutius, uel (ut quidam dicunt) Scæuola, quem Lucilius carpsit dicente Persio: Secuit Lucilius urbem: Te lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis. An inquā Mutius ignoscat: idest ueniam det Lucilio an non: idest an quiuis nobilis ignoscat mihi an non? quasi dicat nihil refert an quiuis nobilis reprehensus a me ignoscat an non: sicut non retulit an Mutius ignosceret Lucilio an non. Et non intelligas quod Iuuenalis uelit reprehendere Mutium, sed quemuis similem. nec quod aduersarius siue admonitor loquatur de Tigillino: qui erat tempore Neronis: sed de quouis adulatore sic caro imperatori Domitiano. sicut Tigillinus Neroni. De quo Suetonius sic: M. Ophonius Tigillinus obscuris parentibus: fœda pueritia: impudica senecta: præfecturā uigilum & prætorij & præmia uirtutum, quæ uelocius erat uitijs adeptus crudelitatem mox deinde auaritiam & uirilia scelera exercuit corrupto ad omne facinus Nerone &c. Dicit ergo admonitor: rogas cuius non audeas dicere nomen. Non solum audeas ponere Mutium: idest uirum nobilem & potentem: sicut erat Mutius. sed pone: idest describe solummodo Tigillinum: idest quemuis uilem hominem & sceleratū: carum tamen imperatori: sicut erat Tigillinus Neroni. tu lucebis: idest lucidus & inflammatos stabis: in illa: idest nota & famosa. teda: idest ligno pingui cito & clare ardenti: cui affixi erant. Legitur autem residuum tribus modis. Nā Calderinus & Valla dicunt quod media arena sit nominatiui casus: & licet media in ultima corripiatur, excusator: quia est ultima dictionis & prima tertij pedis: sicut ibi: Omnia uincit amor, & nos cedamus amori. Et ita ordo secundum eos est. Tu lucebis in ea teda: qua ardent stantes: qui fumant gutture fixo per uncum quo tracti sunt: uel per ensem suppositum. & supple qua media arena deducit: idest deducendo facit in se latum sulcum: idest latam fissuram. Mancinellus dicit non nominatiui, sed ablatiui casus esse: uerum licet subaudiatur quæ: numerus non quadrat. Ego autem potius legerem fumat. ut sit: Qua stantes ardent: & is supple qui fumat fixo gutture: & is qui deducit latum sulcum in media arena. adhæreo tamen primæ sententiæ. Respondet poeta: Ergo si ita est quod nō audeam etiam uilissimum hominem notare dum uiueret. Tigillinus supple & quiuis alius similis Tigillino, qui dedit tribus patruis: idest fratribus patris sui ut hæreditatem haberet. aconita: idest succum illius herbæ uenenosum uehetur: idest sinetur per me uehi. & exaltari in plumis pensilibus: idest plumarijs in lectica pen

Nauo

Fabule

filii fultus. atq; despiciat: ideſt deorſum cum contumptu uidebit nos illinc: ideſt ab illis plumis, ſeu illa lectica. Immo inquit admonitor: cum talis ueniet contra tibi: ideſt obuiam. compeſce: ideſt concludе, uel comprime digito labellū: ne quid ſupple. loquaris: quia qui dixerit uerbum ideſt ſi quis eſt qui dixerit uerbum. accuſator erit: ideſt adent ſupple dicens. hic eſt o imperator: qui ſupple hoc dixit. Vel ſi legis uerum ſic: quia accuſator erit dicens: hic eſt qui dixit uerum: ideſt qui dixit aut te adulatorem: aut imperatorem perditū, aut aliquid ſimile quod uerum eſt, non tamen dicet te uerum dixiſſe: ſed mentitum eſſe: dicet uerum dixeris. Eſt in fabellis uulgaribus: cum quodam tempore leo rex ſyluarum ægrotaret: lupum illi attuliſſe arietem pinguem: & ita læte acceptū: & deductū per regiam omnem: quę oſſibus & pellibus prędarum fœda erat: interrogatumq; an ne bene oleret, reſpondiſſe q non. ob quod indignatus rex illi pellem a ſcapulis detraxit: & ita ſanguinolentum exeuntem aduentāti urſo occurriſſe & illi caſum ſuum expoſuiſſe: quem cum urſus uitare uellet: cōtra dixiſſe q bene oleret. ad quod rex: alter, inquit, ueſtrum mentitus eſt. & cum neſciam uter: parem penam dabitis. Itaq; illi quoq; pellem detraxit: quam rem ubi uulpes intellexit, quæ pullum afferens, regem quoq; uiſebat: finxit ſe cum ſimiliter interrogaretur: tantum piſcatui incubuiſſe: q præ

Sentētia

reumate nihil olfaceret. itaq; ſalua euaſit. Quod cum cæteri admirarentur: in domibus, inquit regum, neq; uerum, neq; falſum dicere licere noui: tacens ergo euaſi. Licet ergo uerū dixeris: immo ſi quiduis uerum dixeris, accuſaberis. ſed ſecurus ſupple eſſe poteris. ideſt. ſine cura: quia extra periculum. licet committas: ideſt inferas carminibus tuis Æneam filium Veneris & Anchiſæ: & caput Romani generis: aut Rutulum ferocem dum uiueret: qui ægre tulit q a Iunone manibus Ænee ereptus eſſet. Achilles fortiſſimus græcorum filius Thetidis & Pellei regis Theſſaliæ. percuſſus: ideſt occiſus a Paride & Deiphebo in templo Apollinis. nulli pro non & ulli non eſt grauis: ideſt moleſtus ulli, qui dum uiuebat, moleſtiſſimus erat omnibus Troianis & etiam Agamemnoni imperatori exercitus græcorum. Et melius exponitur percuſſus. ideſt occiſus, q̃ reprehenſus: imo magis proprie dixit percuſſus, q̃ ſi occiſus: dixiſſet q̄ſi manu diuina tactus. dicente Virg. Phœbe graues Troiæ ſemper miſerate labores Dardana qui Paridis direxit tela, manusq;. Et Hylas: puer dilectiſſimus Herculi. quæſitus multum & ſecutus urnam: ideſt ſubmerſus cum urna. nulli grauis eſt quãuis Herculem uindicem habeat. Reſpondet poeta: quaſi dicat, id uerū eſſe: ſed minoris utilitatis eſſe mortuorum uitia notare, q̃ uiuentiū: quia quoties Lucilius ſatyricus ille, qui apud Romanos primus Satyram nouam ſcripſit ueteri tamen libertate ardens: ideſt acri & ardenti uerbo inſectans uitioſos adhuc uiuentes, uel uitia recitās. uelut ideſt ſicut enſe ſtricto: ideſt nudato uel euaginato. infremuit: ideſt fremitum ore indignabundo dedit auditor cui mens eſt frigida: ideſt timore & tremore perculſa. criminibus: ideſt ob crimina. rubet ſupple in facie & præcordia: ideſt interiora circa cor ſudant. culpa: ideſt præ culpa. tacita ideſt latente. Dicēs quomodo ſudant præcordia: ſi mens eſt frigida. Reſpondeo mentem eſſe frigidam, non cor: & metaphoricos non ſimpliciter, ſed criminibus. Si enim uirtus dicitur ardens ut. vi. Æneidos. Aut ardens euexit ad æthera uirtus. unde caritas ignis eſt. Bene dicuntur uitia frigida. etiam poteſt fieri naturaliter ut præcordia ſudent: & cætera membra fere frigeant. q. d. Et ob id multi cauerunt peccare. Quia (ut dicitur in epiſtolis Horatij) Oderunt peccare boni uirtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Reſpondet admonitor inde. ideſt. ex hac re: quia timent & ægre ferūt reprehēdi: iræ oriuntur & lachrimæ. & ergo uoluta .i. frequenter uolue & cõſidera..

Hæc, animante. tuba galeatum ſero duelli
Pœnitet. experiat quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atq; Latina.

IOAN. BRIT.

HÆC: aut quæ tibi propoſui pericula: aut quæ ſequuntur .ſ. animante tuba. Animante tuba: proponit exemplum alieni incommodi, ne idem patiatur: & ſibi caueat. Eſt enim ſenſus: Militem inquit qui ſe ſtimulante tuba in aciem immiſit: conſilij ſui pœnitet, ſed ſero: quia aut uulneratur: aut interficitur: ſicq; apte ſimilitudinem accommodat poetæ: ne idem patiatur. alij legunt. Hæc animæ ante tubas &c. Sero pœnitet: ſera pœnitentia parum prodeſt. Duelli: ideſt belli. unde & perduelles apud ueteres dicebantur hoſtes. Ex duello factum eſt bellum: ut ſcribit Fabius lib. pri. Experiar: uerba poetæ ad monitorem. Si uiuos inquit notare ſine periculo non potero: experiar quid mihi liceat in mortuos. Et ita pollicetur ſe tantum de mortuis dicturum. Vnde illud ſciendum a poeta nullum potētem uirum niſi nomine mutato, fictoq; nominari. Flaminia & Latina: pleræq; uiæ fuerunt celebres: quæ ab urbe procul ducerent. ut Latina: Appia: Valeria: Æmilia: Flaminia. In duabus autem ex his: ſcilicet in Latina & Flaminia ſepeliebantur mortui: extructis ſepulchris ab utroq; latere uiarum. unde extant multa epigrammata ad uiatores. Et Iuuenalis alibi: Clauoſæ ueheris dum per monumenta Latinæ. Via Latina media erat inter Valeriam & Appiam. Ad Caſinū oppidum coniungitur Appiæ. ab Capua decem & nouem diſtans ſtadijs Flaminiam ſtrauit C. Flaminius uictor Liguriū Roma per Thuſciam & Vmbriā uſq; Ariminū. M. uero Lepidus collega Flaminij in cōſulatu telis qua uſq; Bononiā & ex ea in Aquileiam. Hæc Strabo in quinto.

Perduelles

Via latina

ASCen.

HÆC tecum priuſq̃ ſupple ſcribas: aut quemuis ad irā prouoces. quia pœnitet galeatum .i. qui iam ab armigero galeam accepit: ut congrediatur cum hoſte ſero .i. nimis tarde. tuba animante .i. claſſicis inſtigantibus animos: hoc eſt quando tuba iſiatur ad dadū animos cōflicturis: & ita uidetur melius ſtare, q̃ animæ uel aīa ante tubam. ut ſint uerba monitoris, ſicut Hora. in principio ſecundi Sermonum introducit Trebatium ſibi conſulentem melius eſſe: ut nō ſcribat, q̃ ſcribendo quemuis maiorū lædat. melius inquam eſt ut ſint uerba monitoris, q̃ poetæ ad animū ſuum loquentis: quia ſequētia uerba ſunt poetæ dicētis. Ergo quod ſup. periculoſum ſit quemquam uiuentium prouocare: ego experiar quid concedatur: ideſt permittatur. in: ideſt cōtra illos quorum cinis. i. urna in qua reliquiæ ſunt. tegitur. i. ſepelitur. in ſupp. Flaminia ſupple uia. & Latina ſupple uia: quæ erant ſtratæ lapidibus: & multorum diuitum monumentis ornatæ: hoc eſt in mortuos, ut prius expoſuimus. Et hæc eſt prima Satyra.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SECVNDA.

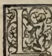

IN SECVNDAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Vltra Sauromatas. Hac Satyra eos insectatur: qui cū obscœnissime uiuant, dissimulata morum prauitate alios castigant: & quandam præ se ferunt bonitatem. quod hominum genus est improbissimum. Verum eos in primis tangit: qui per summam naturę iniuriam more mulierum nupserunt. Ait igitur poeta cum talia hominum monstra ferre non possit in animo sibi esse extrema orbis partes petere.

LTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliqd de moribus audent
Qui Curios simulant, & bacchanalia uiuunt,
Indocti primum, quanq̄ plena omnia gypso
Chrysippi inuenias, nā perfectissimus horum
Si quis Aristotelem similem, uel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.

Satyra secunda, Vltra Sauromatas.

IO AN. BRIT. IBET: impetus est. ¶ Sauromatas: quos latini Sarmatas, græci (auctore Plinio) Sauromatas appellāt. populi sunt inhabitantes loca circa Meotidem paludem spacio quindecim dierū Oceanum uersus: regio arboribus uacua est. originē ducūt ex Amazonibus & Scythis. De his Herodotos lib. iiii. Dyonisius Halicarnaseus, Plin. Lucius Florus, Strabo, Ouidius in Ponto suo, & Tristibus. ¶ Glacialem Oceanum: idest septentrionalē: quasi ubi nulla sint mortalium domicilia. **Sauromatæ** **Ocean⁹** Oceanus autem appellat omne mare quod ambit terram. ¶ Audent de moribus: subaudi loqui, disserere, aut aliquid tale tanq̄ uiri boni. ¶ Qui Curios simulant: q simulant se ea esse cō tinentia & bonitate: qua fuit Curius Dentatus: qui Terna agri iugera uiritim populo diuidens: sibi deinde totidem constituit: dicens neminem esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitū aurū offerētibus: cum ipse in foco rapa torreret: malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, & aurum habentibus imperare. Cū interuersæ pecuniæ argueretur: cadū ligneum: quo uti ad sacrificia cōsueuerat in mediū protulit: iurauitq̄ se nihil amplius de præda hostili i domū suā cōuertisse. ¶ Bacchanalia uiuūt: p bacchanaliter. nomē p aduerbio. i. more uersantiū i Bacchanalibus: q̄ sacra nocte i urbe & clāculo celebrabātur a maribus & mulieribus. ibi stupra pmiscua ingenuorum & fœminarū erant, pluraq; erāt uirorū q̄ fœminarū. de his Liu. lib. ix. de bello maced. **Sacra bacchanalia** sic: Bacchanalia sacrū græcū, & qdem nocturnū scelerū oium maximū seminariū. Ibi. n. horrenda dictu fiebant. ¶ Indocti primū: cū sint. ingt, indocti. neq; ullā operam pstent uirtuti: uolūt tn̄ uideri magna eruditione & sapia. hīt. n. domū uarijs pliorū imaginibus refertā: ut uirtutis uideant cultores. Docti. n. exornantes bibliothecas suas operā dabāt: ut clarissimorū uirorū imagines haberēt. Vnde Ci. l. vii. libr. epistolarū ad Fab. Gallū scribit: ut signa sibi emat ad ornandā bibliothecam. Martialis itē sic scribit initio. ix. libri ad Toranū. Aue mi Torani frater carissime. Epigrāma quod extra ordinē paginarum est ad Stertiniū clarissimū uirū scripsimus: qui imaginē meā ponere in bibliotheca sua uoluit. Plin. Iunior in epl'a ad Iuliū Seuerū sic scribit Herennius Seuerus uir doctissimus magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipū tuorū Cornelij nepotis, & Titi arij petitq; si sunt istic, ut esse credibile est, exscribendas pingēdasq; delegem. ¶ Gypso Chrysippi. i. statuis Chrysippi est gypso. Nam ex gypso figuræ ducuntur. Est aūt calci nō absimile. de quo Plinius **Chrysippus** lib. xxxvi. ¶ Chrysippi: Chrysippus Solensis seu (ut alij dicunt) Tarsensis Apollonij filius, Zenonis siue Cleanthis fuit discipulus. ut Valerius uero scribit, Cleanthis pceptor ingeniosus qdem, & acutissimus in omni genere orationis: & subtilitate disputandi adeo acer. ut illud iactatum sit, Deos si dialectica uti uellent, non alia usuros q̄ Chrysippea. De eo multa Laertius, & Valeri. Maximus. Et nos plura recitauimus apud Persium illic: Inuentus Chrisippe tui finitor aceruí. ¶ Nam perfectissimus horum subaudi est. Est autem ironia. ut sit sensus: Existimat se perfectissimum omnium: modo sibi emerit statuam, aut Aristotelis aut alteri⁹ philosophi ad bibliothecæ suæ exornationē. ¶ Aristotelem: Aristoteles Platonis fuit discipulus peripateticæ sectæ princeps. Alexandri magni præceptor. **Aristoteles** Dicimus Aristotelem per e in penultima non Aristotilem. quod docet deriuatio Aristotelicus & non Aristotilicus. ¶ Aristotelem similem. idest statuam similem ipsius Aristotelis: hoc est: quæ Aristotelem reddat. ¶ Pittacon **Pittacus** hic unus fuit ex septem sapientibus Mitylenæus: qui a Mitylenis sumptus dux aduersus Athenienses singulari certamine Phrinonem aucem rete obuolutum interemit. ¶ Archetypos Cleanthas: idest antiquas Cleanthis imagines. Opera. n. antiquis nominibus artificum nobilia archetypa sunt appellata: quasi quæ principali: essent forma & figura ἀρχὸς enim principē significat: & τύπος: formā, siue figuram. Ea enim in pretio fuisse ostendit (ut diximus i priore Satyra) Plinius his uerbis: Subito ars cælandi argenti exoleuit: sola iam uetustate cēsetur usq; attritis cælaturis ne figura discerni possit. ¶ Cleanthas: accusatiuus est græcus. Cleanthes philosophus fuit stoicus q **Cleanthes** Zenonis scholæ successit: quam postea Chrysippo reliquit. Inopia. urgente noctu ex puteis ad irrigandos hortos Atheniensiū aquam hausit: qua mercede interdiu studijs liberalibus uacabat: unde a græcis Phreantles est appellatus. idest hauriens puteos. Nam phrear græce puteū significat latine: & antlao haurio. De hoc Seneca ad Luciliū: Patricius Socrates non fuit: Cleantes aquam traxit & rigando horto locauit manus. ¶ Pluteum: posuit pro bibliotheca. **Pluteus** Sic Persius: Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit ungues. qua significatione uidetur accepisse Sydonius cum ait. Hic libri affatim inpromptu uidere te crederes: aut grammaticales pluteos: aut Æthnei cuneos: aut armaria extructa bibliopolarum & bibliothecarum. Festus Pompeius scribit pluteos numero pluratiuo fuisse crates **Plutei** corio crudo intectas: quæ solerent opponi militibus opus facientibus: quas militares appellarent. Nunc etiam tabulæ significare: quibus aliquid præsepitur. Possumus ergo intelligere aut bibliothecas, aut pinacothecam: idest repositorium tabularum pi**Pinacotheca**ctarum. Nam per totam domum ostentabant tales imagines tanquam bonarum artium cultores. unde dixit. Quanquam plena omnia gypso. Victruuius tamen in Architectura sua libro quinto: ostendit: pluteum id esse quod inter superiores, & inferiores columnas est.

Fronti nulla fides. quis enim non vicus abundat
Tristibus obscænis? castigas turpia, cum sis
Inter socraticos notissima fossa cinædos.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum, sed podice leui
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.
Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
Atq; supercilio breuior coma, verius ergo,
Et magis ingenue Peribonius. hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, incessuq; fatetur.
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
Dat ueniam, sed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant. ego te ceuentem Sexte verebor
Infamis Varillus ait, quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

IOAN. BRIT. ¶ FRONTI nulla fides: subaudi habenda est. Sic Mart. Nolito fronti credere, nupsit heri. Talis est sententia Luciani in Timone: οὐκ ἔτι πιστευτέα ταῖν ὀφρύοιν, ὦ πάντες ἀχάριστοι καὶ πόνηροι non amplius credendũ cuiq̃ presentiũ: omnes ingrati & sceles ti. Est enim sensus: Multi seueritate supercilij summã p̃ se ferunt bonitatẽ, cũ turpissimis omnino sint moribus. & ideo inq̃t Fronti fides nulla habenda est. ¶ Quis.n. quis inquit in urbe locus est: qui nõ abũdet hoibus seueris: eisdemq; obscænis .i. ijs qui tristi supercilio graues & cẽsorij uideri uolũt: cũ sint obscęnissimi, & fœdissimis moribus. ¶ Vicus: uici in urbe fuerũt sup̃ a mille. dictiq; sũt a uia (ut scribit Varro) q̃ ab utraq; parte uię sunt ędificia. a uico fit uicinus & uicinia. uicos etiã appellamus ipsas uillas: hoc est pagos. ¶ Castigas turpia: hic omnis est poetę indignatio: q̃ cũ ipse sit fędissimus aliena castiget uitia: ut ostendat id, quod ait Cic. in Salust. Oportere hoiem omni carere uitio, qui in alterum paratus est dicere. ¶ Notissima fossa: noussimus paticus, q̃ draucis abutaris, a quibus fodiaris. ¶ Socraticos cinędos: inter eos qui cũ sint patici & uitiosissimi: de moribus differũt more Socraticorũ: uolũtq; uideri philosophi Socratici. Nã Socrates primus (ut recitauimus apud Persiũ auctore Cic. in Tuscu.) fuit. qui e cęlo philosophiã deuocauit & in urbibus collocauit: & in domos etiam introduxit: coegitq; de uita & moribus bonis & malis quęrere: cum antea philosophi in rerũ natura perscrutãda essent occupati. cũ igitur hi de moribus loquerẽt. Socratici uidebãt. ¶ Cinędos paticos: κινεῖν qđ est moueo: καὶ αἰδοῖα pudenda. ¶ Hispida mẽbra occurrit illis, qui possent dicere eos ex cultu corporis uideri & bonos & seueros. Verũ, inq̃t, est mẽbra hirsuta & pilosa promittere seueritatẽ in illis: sed re uera cinędi sunt & turpissimi. ¶ Promittunt: prese ferũt. ¶ Atrocem: seuerũ: & ab omni turpitudine abhorrentẽ. ¶ Podice: podex capitur pro circulo ani. Hora. in odis: Hiatq; turpis inter aridas nates podex uelut crudę bouis. & Ausonius: Sed q̃ & elixo plãtaria podice uellis. ¶ Leui depilato. Nã leue appellatur cũ habet primã lõgã: quod sine pilis est. Macro. Leue aũt est mulierũ corpus q̃si naturali frigore dẽsetur. ¶ Mariscę tumidę: metapho. ulcera innata ex turpi attritu mariscas appellat. Nec sine ratione. Nã (ut auctor ẽ Celsus) i sede ulcus nasci' simile fungo & iõ medici fungũ appellauere. Iuniores uero ficũ ex genere aũt ficorũ est Marisca. Colu. & ea eo Plin. Ficos mariscás i loco cretoso serito. Mar. Infaoti melimela dato, fatuasq; mariscas. ¶ Ridẽte: q̃a turpitudinis cãm nouit. ¶ Rarus sermo illis subaudi ẽ .i. raro loquũ': quo seueriores uideãt. multiloqũ.n. hoiem leuitatis arguit. ¶ Libido: cupiditas & magnũ tacẽdi desideriũ. Nã libido p̃ter tritã illã & notã significationẽ: hoc est Veneris pruritũ: capit' p̃ cupiditate & ueluti appetitu: siue uolũtate. ut hoc loco. Et apud Terẽtium in Hecyra: Neq; libidini tuę aduersabor. Itẽ infra: Potius q̃ aduersum animi tui libidinẽ esset cũ illo nupta. Et apud Plin. in. 7. Quis hunc iure felicẽ dixerit periclitatũ ad libidinem inimici: hoc est ad arbitriũ uoluntatẽ & nutũ inimici. Cic. in Tuscu. li. 3. ita diffinit uocabulũ: Altera cupiditas q̃ recte uel libido dici potest: quę est immoderata appetitio opinati magni boni: rationi nõ obtemperãs: uel cupiditas recte dici potest. Vnde in Rhetoricis ad Herẽniũ pro cupiditate modestię partibus utemur si nimias libidines honoris, pecunię, similiumq; rerũ uituperabimus. Atq; supercilio breuior coma: incedunt, inq̃t, breui capillo ut infamiã uitent: quã solent subire comati. Nam prouerbiũ fuit apud gręcos: Nullus comatus q̃ idem cinędus nõ sit. ¶ Supercilio: supercilũ dictũ est: quod sit supra ciliũ est aũt cilium extremus ambitus genę superioris. In superciliis hominis pars animi est negamus: annuimus: hęc maxime indicant fastus: superbia hic sedẽ habet. Vnde poeta in carmine obscęno: Carminis incompti lusus lecture procaces Conueniens lato pone supercilio. ¶ Verius ergo: minus inq̃t Peribonius reprehẽdendus est: etsi pudicitiã suã uulgo p̃stituit. Id enim facit urgentibus sic fatis: q̃bus aduersari non potest. ¶ Verius ergo: subaudi facit .i. apertius & simplicius amota omni simulatione. ¶ Imputo: ascribo. ¶ Fatis: secũdũ eos loquitur: ut est apud Senecã qui aiunt: Ducunt uolentẽ fata nolentẽ trahũt. Fatũ aũt Chrysippus (auctore Gellio) ita diffinit: Fatũ est inquit sempiterna quędã & indeclinabilis series rerũ & catena uoluens semetipsam. s. se & implicans per ęternos consequẽtię ordines & quibus apta cõnexaq; est. ¶ Morbum uitiũ & turpitudinem suam. Iurisconsulti differẽtia facientes inter morbũ & uitium tam uaria sentiunt: ut non facile intellectu relinquant significatũ uocabulorũ. Modestinus de uerborũ significatiõe scribit morbũ tẽporalem esse corporis imbecillitatẽ: Vitium uero perpetuũ corporis impedimẽtorũ: ueluti si luscus sit: nã luscus uitiosus est. Sabinus uero refert Labeonẽ quid esset morbus ita diffinisse. Morbus est habitus cuiusq; corporis contra naturã: qui usum eius facit deteriorẽ. sed morbũ alias in toto corpore accidere dicit: alias in parte corporis morbum esse, ueluti est phthisis, aut febris. partis autẽ ueluti cæcitas aut pedis debilitas: multaq; addunt alia. Demũ alij dicũt uitium esse p̃petuum morbũ cum accessu & discessu: sed hoc sita ẽ neq; cęcus neq; eunuchus morbosus est cõtra Labeonis sententiã. ¶ Horũ: taliũ qualis est Peribonius. ¶ Miserabilis: digna miseratione. i. cuius misereamur. Nã miserabilis est nõ q̃ miseretur, sed cuius nos miseremur quia nomina in bilis desinẽtia significant potentiam passiuam. ¶ Ipse furor: ipsa amẽtia. qua uexatur urgentibus fatis: ut prostet. ¶ Sed peiores: sensus est: Improbiores inq̃t sunt ij, qui cũ obscęne uitã agunt: aliorũ uitia seuerissime reprehẽdunt & insectantur. ¶ Talia. s. uitia & turpitudines. ¶ Verbis Herculis .i. grauibus & seueris q̃libus Hercules usus est cum uoluptatẽ incusando repulit a se, secutus uirtutẽ. Nam Hercules (ut est auctor Xenophon in eo libello quẽ scripsit de dictis & factis Socratis memoratu dignis quod & Diuus Basilius recitat) cũ adolescẽs esset: diu multũq; dubitauit: qua uiam teneret uirtutis an uoluptatis. Ambigenti duę matronę apparuere uirtus. s. & uoluptas: quarũ utraq; sedulo instabat ut se sequeretur. Audita utriusq; cohortatione incusata grauissimis uerbis uoluptate, uirtutẽ secutus est. Hi ergo cũ turpissimi essent de uirtute multa disputabant: magnaq; uerborũ grauitate uitia dãnabant quẽadmodum & Hercules uoluptatẽ damnauerat secutus uirtutẽ. ¶ Clunem agitãt: obscęna patiuntur & muliebria. ¶ Ego te ceuentẽ: proponit poeta ridiculam satis cuiusdã Sexti cinędi castigationẽ: qui cũ Varillum alterũ cinędũ dissimulata sua ipsius turpitudine grauiter increparet: ab eo reprehẽsus est: & delusus ut deterior se. sicq; poeta philosophice ostendit oportere alieni uitij correctorẽ omni prorsus uitio carere. unde sequitur: Loripedem rectus derideat. Est ergo sensus: Varillus infamia tẽporibus poetę notissimus: cũ a Sexto cinędo reprehẽderetur, remordens dixit: Ego ne te ceuentem uerebor cum te non sim deterior. ¶ Ceuentem uerbũ est in obscęnis: & patici motant s. clunem. Ad qđ allusit Persius loquẽs de adulatore: An Romule ceues? ¶ Quo deterior te? subaudi sum. ¶ Loripedẽ rectus bonus inq̃t malũ notet: sed non malos. est aũt schema prouerbiale: qđ usurpari solet in eos q̃ cũ uitiosi sint aliena castigant uitia. Loripedem Pli. li. 5. ca 8. ostendit in Indis esse loripedes: qui anguium modo ingrediantur & serpant. Vñ loripedẽ dicimus q̃ tarde incedat, & claudicet. Plaut. in Penulo: Nequeq̃ hoc patronos mihi elegi loripedes tardissimos ubi locũ conrexerimus. nã procos scriptũ est pro patronos. erit ergo sensus rectus derideat aut trahentem corpus per humũ, aut re uera claudicantẽ obtortis pedibus. Videt urq; dici a loro q̃ pedes habeãt loreos: hoc est molles & obtortos ueluti est lorũ molle & obtortum. quos gręci (auctore Plinio) Himantopodas appellarunt. ἱμὰς eoim lorũ significat, siue corrigiã: πούς pedẽ. Vnde poeta in Satyra. a. Nec p̃textũ rapuit Nero loripedẽ. Eo q̃s ita scripẽ no ingrediũtur Solinus interp̃tat flexit crurũ nisibus ingredi. ¶ Æthiopẽ Æthiopia (ut docet Pli. li. 5.) duplex est. altera circa occasum ad Atlãtẽ montẽ Mauritanię altera circa ortũ, Ægypto cõtermina. Æthiopũ q̃ uicina Ægypti loca incolunt: alij utraq; Nili ripas, insulasq; in Nilo sitas habitant. hi Arabię proximi sunt: alij mediterraneas tenent regiones uersus

Prouerbium
Vicus
Cingędus
Marisca
Libido
Cilium
Supercilium
Fatum
Morbi & uitij differentia
Ceuere
Loripes
Æthiopia

sus Arabiam sitas. Maior pars Aethiopum nigro colore est: de quibus plurima Diodorus lib. iii. digna memoratu. Dicti autem sunt Æthiopes (Auctore Plinio) ab Æthiope Vulcani filio. Alij uero tradunt nominatos: quod sint Solis calore adusti: ab αἴθω quod est uro.

ASCen. ℂ FRONTI nulla fides &cæ. Quia ergo multi se alios simulant quam sint: ut. n. dicit Saluator: Veniunt in uestimentis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. dicit poeta quod nõ est cõfidendũ fronti. i. apparatui exteriori: quia multi seuerã, castã, & omni ex parte sanctã uitã: in barba prolixa: breui capillo: silẽtio alto: supercilio seuero: pilosis brachijs & pallio ac baculo prę se ferunt: & se habere ostentãt: qui fœdissima illa sodomitica peccata in se admittũt. Et ita peius peccant tales simulatores, quam indocti qui simplicitate quadã se nõ alios quam sint cõfitẽtur. Nõ quod melius sit publice quam secrete peccar (Dictũ est. n. Si nõ caste tñ caute) sed quia nõ ignorãtia aut fragilitate: sed manifesta malitia peccãt. Difficilius. n. est simulare bonũ uirũ, quam eẽ: attñ malũt simulare, quam eẽ. & plus laboris sumunt, ut uideãtur boni, quam boni ut sint: & ita ex deliberatione mali sunt. Ordo est: Nulla fides. i. nulla firma credulitas ẽ sup. adhibẽda fronti. i. apparatui exteriori. enim pro quia quis uicus. i. regio io ciuitate: aut cohabitatio hominũ i agro nõ abũdat tristibus. i. seueris & rigidis i uultu sup. & obscœnis. i. turpibus in uita. q. d. nullus uicus nõ abũdat: immo quilibet abũdat. Et quęrit p idignationẽ. castigas sup. ne tu turpia. s. facta aliorũ. cũ sis fossa. i. lacas & sentina notissima inter cinędos. i. paticos: qui patiũtur muliebria pressi. socraticos. i. qui fingũt se in doctrina socraticos. i. castitatis & aliorũ bonorũ morũ pceptores. q. d. nõ te decet id facere: quia nõ est ferendũ a te, cũ amiseris auctoritatẽ. Mẽbra sup. tua hispida. i. pilosa & hirta. & setę durę. i. pili tam magni & duri ut setę porcorũ. Sũt enim setę in porcis: uilli in leonibus: lana in ouibus: pilus in equis & hominibus: squãmę & spinę io piscibus: plumę i auibus &c. per brachia. i. quę uidẽtur circa brachia. pmittũt qdẽ. i. pollicentur nobis in te animũ atrocẽ. i. robustũ & uirilẽ. sed mariscę tumidę. i. ulcera isflata more fatuar sicuti generata ex fœdo & abhominabili coitu, cędũtur. i. incędũtur & aperiũtur ferro tibi. in podice leui. i. in sede naturali depilata ex frequẽti subactione. lene est nõ asperũ & politũ: ut qui sine barba sunt lenes dicũtur: & habet primã lougã sic. cędũtur medico ridente: quia nouit causam ulceris esse turpitudinẽ tuã. Rarus sermo & magna libido tacendi est sup. illis. i. eiusmodi uiris. Atq p &. coma. i. capillus. breuior supcilio. i. nõ demissus usq ad supercilium est sup. illis. Ergo cũ ita sit: quod simulãt se caste & sancte uiuere, cũ sint turpissimi. Peribonius. i. diuulgator turpitudinis suæ. uel Peribomius cinędus Cybeles matris Deorum: dictus a peri: qđ est circũ: & bomos ara: quasi circũ arã uersatus. & ponitur p quolibet ex simplicitate peccatũ suũ prodẽte. Verius. i. tolerabilius: quia cõfitenti uerũ ignoscere solẽt & Dij & hoies. & magis ingenue. i. ut ingenuũ. i. natura liberũ decet: quia furũ & seruorũ est mẽtiri: ingenuorum ueritatẽ fateri: neq dissimulare: & aliud in corde: aliud in ore habere: sup. agit aut facit. Ego imputo hũc. i. talẽ. i. talis uiri uitã fatis. i. iudico quod talis sit secutus inclinationẽ naturę: & quod ex simplicitate nõ ex malitia peccet: qui fatetur uultu & icessu morbũ. i. peccatũ: qđ est aię morbus, & si perseuerat mors. Et simplicitas horum. i. qui peccãt: nec tegũt peccata est miserabilis. i. digna miseratione. Ipse furor. i. uiolẽtus ĩpetus: cui nesciũt moderari ita ut furere uideãt. dat his. i. huiusmodi ueniã. Sed peiores sup. sunt qui inuadũt. i. increpãt & lacessunt talia. i. tale ex simplicitate peccãtes: uel talia facta ex simplicitate peccantiũ. uerbis Herculis. i. grauissimis quabibus usus est Herculis cõtra uoluptatẽ se allicere uolẽtã. & locuti. i. postquam disputauerũt de uirtute. i. de fortitudine & castitata agitãt. i. mouẽt. dũ subigũtur. ciunẽ. i. podicẽ qđ nõ decet: quia nemo patit se ab inrigore. reprehẽdi. Vnde Varillus infamis. i. p turpitudinẽ uitę infamatus ait ad Sextũ uirum ĩ uerbis seuerum, sed cinędũ: o Sexte ego uerebor. i. putas ne quod ego cũ reuerẽtia timebo te ceuentẽ. i. artificio se turpitudinẽ patientẽ: & posteriora tua motantẽ. q. d. minime. Nã quo. i. i quo sup. sum deterior. i. minoris dignitatis aut pretij te. i. quam tu. q. d. ĩ nullo. & ita nõ debes me reprehẽdere. decet. n. ut rectus. i. recte incedẽs derideat loripedẽ. i. oblique incedentẽ: nã loripes in India anguiũ more ingredit

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cælum terris non misceat, & mare cælo,
Si fur displiceat Verri? homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos? Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu? qui tunc leges reuocat amaras
Omnibus, atq ipsis Veneri, Martiq timendas,
Cum tot abortiuis fœcundam Iulia uuluam
Solueret, & patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur iure, ac merito vitia vltima fictos
Contemnunt Scauros, & castigata remordent?

teste Plinio. & albus. i. mundus & pulcher Æthiopem. i. fœdum & turpem. uel albus. i. bonus Æthiopem. i. nigrum: hoc est malum.

ℂ QVIS tulerit: quis nõ indignet si seditiosus uir: quales fuerũt Gracchi: seditiosum reprehẽdat? Tiber. n. & C. Gracchi fratres Africani superioris ex filia nepotes: utrique tribu. pleb. cũ leges agrarias nõ sine nobilitatis indignatione tulissent, cęsi fuerunt. Tibe. & Capitolio a P. Scip. Nasica fragmẽto subselli, C. in ponte Sublicio aut sua, aut serui Euphemi manu. ℱ Quis cęlũ terris? quis ira nõ cõfũdatur, & clamet. ut est apud Teren. O terra, o cęlũ, o maria Neptuni. Sic. o. faciũt qui ira ueheměter incẽdũtur. ℱ Displiceat Verri C. n. Verres. Cn. Põp. & M. Crasso cõsulibus in Sicilia quęstor fuit: quam per triẽniũ nemine succedẽte tenuit. ubi libidinose, auare, crudeliterq uersatus ẽ. succedẽte tãdẽ Metel. reuersus Romã a Siculis repetũdarum ẽ accusat⁹. cãm egit Cic. cuius actiones adhuc extãt Verrinęq appellãt. ℱ Homicida Miloni. homicidã appellat Milonẽ quod occiderit P. Clodiũ. Nã Miloni cũ Clodia summę erãt inimicitię ex eo maxime, quod Milo Ci. erat amicissimus. In eo reducẽdo enixissime operã nauauerat. Et P. Clodius restituto Cice. infestissimus. In petitione igit cõsulatus Miloni aduersatus est Clodius: & sępe iter se Milo & Clodius cũ suis armatorum factionibus Romę depugnauerãt. Proficiscenti pterea Miloni Lanuuiũ ex quo erat municipio: occurrit Clodius circa horã nonã paulo ultro bouillas rediẽs ab Aricia. Vehebat Clodi⁹ equo, Milo rheda cũ uxore Fausta filia L. Syllę dictatoris. seqbat eos magnũ seruorum agmẽ: iter quos gladiateres quoq erãt. cũ seruis Clodij rixã cõmiserũt: ad quẽ tumultũ cũ respexisset Clodius minitabũdus humerum ei⁹ Birria un⁹ ex gladiatorib⁹ rũphea traiecit. Clod. uulneratus ĩ tabernã pximã Bouillis delatus ẽ. Milo ut cognouit uulneratũ Clodiũ: cũ sibi periculosius illud ẽt uiuo eo futurum itelligeret. occiso ãt magnũ solatiũ eẽt habiturus ẽt si subeũda eẽt pœna exturbari tabernã iussit: atq ita Clod. latẽs extractus multis uulnerib⁹ cõficit. Cadauer eius ĩ uia relictũ quia serui Clodij: aut occisi erãt: aut grauiter saucij latebãt. Lege Pędianũ, Appianũ, Cic. p Milone. ℱ Clodi⁹ accuset mœchos: nã Clodius, de cuius cęde mõ dictũ ẽ, cũ Põpeiã uxorẽ Cęs. pdite amaret: habitu muliebri ingressus ẽ domũ Cęsa. tũc sũmi põtificis: ubi sacra Bonę Deę: quę quotãnis ĩ domo põtificis celebrari cõsueuerãt nocte celebrabãt. Inter mulieres primo latuit: deĩde cũ p ędes uagaret cognitus ẽ: sublato a mulierib⁹ clamore fugit pollutarum cerimoniarum reus factus ẽ. Sed corruptis iudicibus ẽ absolutus: licet testimonio Cic. oppugnatus eẽt: qui affirmauit Clodiũ cõtẽdẽtẽ se ea die ab urbe pcul abfuisse: domi suę (qđ uerũ fuerat) fuisse. Inde postra pestiferum illud in Cice. Clodij ortũ ẽ odiũ: nõquam. n. destitit Clodius Cic. ĩ seq: donec eũ tri. pleb. urbe expulit. ℱ Catilina Cethegũ: nã L. Catilina uir patricius inita cõspiratione cũ pluribus rẽp. opprimere conatus ẽ. Eius cõsiliũ Cic. cõsul prudẽtia sua discussit. Inter cõiuratos fuit Cethegus uir magnę audacię. Ait ergo poeta itollerãdũ eẽ: si Catilina cõiuratur ipse: & cõiurationis princeps accuset Cethegũ sceleris cõsciũ. ℱ In tabulã Syllę: Sylla primus fuit: qui tabulã pscriptionis pposuit: idq superatis ptib⁹ Marianis: quẽ postea triũuiri Augu. Lepidus, & M. Anto. imitati, unusquisq aduersarios suos ppositã tabula pscripsit. Itaq poeta eos discipulos Syllę appellat: quasi imitatores: qui idẽ qđ Sylla fecerũt. ℱ Qualis erat Domitia. a crudelitate notat: quẽ triũuiris cõparat: & eis cęde hoium nõ absimilem dicit. ℱ Qualis erat: p phrasis ẽ ipsius Domitiani: qui Iuliã Titi fratris filiã, iã Sabino collocatã corrupit: & qdẽ uiuo ẽt Tito: mox patre & uiro orbatã ardẽtissime, palãq dilexit: ut ẽt causa mortis extiterit coactę cõceptũ a se abigere. Vñ Pli. Iunior ad Corne. sic scribit: Domitia. ut illustraret sęculũ suũ exẽplo aliquo seueritatis, Corn. Maximillã uestalẽ uirginẽ absentẽ, inauditãq dãnasse ĩ cęstu: cũ ipse fratris filiã incęsto nõ polluisset solũ: uerũ ẽtiã occidisset. Nã uidua abortu perijt. Philostratus libr. 7. scribit Iuliam Domitiani ex filia fuisse neptem. ℱ Tragico concubitu: nefando, qualem tragici scribere solent: qui stupra, incesta, parricidia, & id genus nefanda flagitia in suis tragœdijs tractant. ℱ Reuocarat leges amaras: nam legem Iuliam, quæ erat contra adulteros lata ab Augusto (ut mox dicemus) reuocauerat. Lege item cauerat ne quis mas castraretur. Earum

IOAN. BRIT.

rum legum meminit sic Mart. Ludus erat sacræ cõnubia fallere te
dæ: Ludus & immeritos execuisse mares. Vtraq; tu probes Cæsar:
populisq; futuris Succurris nasci quos sine fraude iubes. Nec spa
do iam, nec mœchus erit te pręside quisquã: At prius o mores, &
spado mœchus erat. ¶ Amaras omnibus: nam deprehẽsi in adulte
rio ferro puniebantur ex lege Iulia. ut docet Iustinianus in institu
tionibus. ¶ Ipsi Veneri, Martiq; quasi qui & ipsi in adulterio sint de
prehẽsi. Nam Venus cum Marte cõcubuit. Vulcanus cum id rescis
uisset, accusante Sole, lectũ tenuissimis & adamantinis retibus cin
xit: eosq; in amplexibus iacẽtes & implicatos aperto cubiculo om
Abhorti nibus Dijs prębuit uidẽdos. ¶ Abortiuis: abortiuos appellamus im
maturos fœtus: & ante legitimum tẽpus editos. Tarquillus in Au
gu. Illos senatores: quos uulgus abortiuos uocabat ad modum pri
stinum & splẽdorem redegit. Pli. in. 14. Ægyptus & cebo'ina habet
Abortus abortiuos facientẽ. Abortus etiam inuenitur alia significatione pro
Vopisc° ipsa. s. abortione. Vnde Pli. in. 7. Vopiscũ unũ appellabãt e geminis
qui recẽti utero nascereturaltero interempto abortu. Idem in eodẽ
Vulua Vno abortu duo puerpera egesta. ¶ Iulia: Titi fratris filia. ¶ Vuluã:
de uulua Pli. multa scribit li. 11. c. 37. sic: Quod alio nomine locos
appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam: Hæc uiperæ & intra
se parientibus duplex. Oua generantium annexa pęcordijs. Et in
muliere geminos sinus sub utraq; parte lateȩ habet. Funebris quo
ties uersa spiritum inclusit. Quibus uerbis ostendit Plin. in muliere
locos & uuluã dici idemq; esse. Sed ĩ reliqũis animalibus uuluam
tm̃ nõ locos. Est autem uulua conceptaculũ fœtus in alue: dicta q
Vterus fętũ inuoluat. uterus idem est qd' uulua: idq; nõ solũ in mulieribus
sed etiã in reliquis animalibus. Pli. in. 8. de asinis loquens: Sed ipsi
continens ueterus urinam genitalem reddit ni cogatur in cursum
uerberibus a coitu. Vuluam lautæ fuisse gulæ cõstat Hora. in epist.
Obeso Nil melius turdo: nil uulua pulchrius ampla. Sed cõ duplis
ci nomine appellaret eiecticia. s. & porcaria: meliorẽ putauerunt e ie
cto partu q̃ edito. Eiecticia uocatur illa, hęc porcaria. Eijci autẽ dici
tur fœtus cũ ante tẽpus legitimũ emittitur. Edi uero cũ tẽpore suo.
Eiectio differt ab abortu q illa grãdioris fętus est. Abortus quem
Gręci ἐκτρωμα appellant intra quadragesimũ diẽ cõtingat. Quod
autẽ Virg. dixerit in equo: Vterumq; armato milite complent. ideo
fecit, quia dicturus erat: Scandit fatalis machina muros Fœta ar
Offa mis. ¶ Offas. i. frustra carnis: & fœtus immaturos. Nam offam ap
pellamus quicquid in tumorem crescit. unde Iuuenalis in ultima
Satyra: Et nigram in facie tumidis liuoribus offam, offam porcinã
cum cauda offam penitam dicebant. Pli. appellat offas amygdalas
contusas, & in unum cõuolutas his uerbis: Amygdalinũ oleũ qd'
aliqui uocant neopum arefactis, & in offam cõtusis exprimitur. Et
in. 13. ca. 10. Purgatum enim pomũ tundunt, seruãtq; eius offas.
¶ Similes patruo: Domitiano, qui (ut dictũ est) eã inceftauerat. ¶ Nõ
ne igitur: sensus est. Merito inquit flagitiosi & scelerati cõtemnunt
illos, q cũ sint uitiosi dissimulata moȩ turpitudine representãt Scau
ros uiros graues & seueros. nam ubiq; a scriptoribus pro uiris se
ueris & grauibus ponũtur. Iuue. in Satyra. 11. Cum tremerent aũt
Fabios, durũq; Catonẽ: Et Scauros & Fabricios, rigidiq; seueros
Cẽsoris mores etiã collega timeret, M. n. Æmiliũ Scauȩ summæ in
tegritatis extitisse illud declarat apud Plin. q a Vario trib. pleb. po
stulatus quasi socios & Latium ad arma coegisset, respondit: Scau
rus negat: utri potius credendũ putatis: potest etiã hic locus referri
ad historiã. Nã (ut scribit Sallu.) Æmilius Scaurus ex omnibus cõ
iuratis nobilis homo fuit: impiger: factiosus: auidus potentię: hono
ris diuitiarũ: cęterũ callide uitia sua occultans. ut sit: nõne uitiosi hi
cõtemnũt iure fictos Scauros. i. improbos & sceleratos, q uitia sua
nõ aliter occultãt, q̃ M. Æmilius Scaurus occultauit. ¶ Vitia ultima
.i. homines extremorũ uitiorũ. ¶ Castigata ab ijs qui præ se ferunt
quandam morum sanctitatem. ¶ Remordent: contra mordẽt: sum
ptum a canibus: qui alieno lacessiti morsu remordent.

ASCEn. ¶ QVIS tulerit Gracchos &c. Continuat partẽ superiorem, qua
ostendit quod Cic. in Sallust. dicit: Carere debet omni uitio, qui in
alterum dicere paratus est. Et progreditur ad reprehẽdendum Do
mitianum, qui eum in adulteros legem reuocauerat Iuliam: Titi fra
tris filiam quam audentissime amauit frequẽtibus abortiuis perire
coegit. Valla tamẽ secutus Probum dicit de Claudio Cæsare intels
ligi: cuius cõsilio occisa Messalina uxore pudicissima, Iuliã Agrip
pina fratris filiam matrem Neronis reuocatã ab insula in matrimo
nium accepit: concesso iure nuptiarum ex senatuscon. quẽ dicit fre
quenter abortum appetisse apud Claudiũ: ne ex ipso cohæredẽ Ne
roni filium pareret: cui pparabat imperium. Et paulopost: Certũ est
Claudium taxari: qui fratris filiam duxit uxorem Agrippinam, oc
cisa uxore Messalina. Agrippina autem erat Neronis mater. hæc il
le. Quibus cũ Calderino Mancinellus constanter refragatur. Quia
uero poeta pollicitus ẽ scribere in sepultos: posset esse ratio cur Pro
bo consentiremus pręsertim cum non sit uerisimile ipsum in Domi
tianum adhuc uiuentem talia ausum fuisse. Verũtamen sicut Per
sius in Neronẽ scribit: sic tamẽ ut de alijs uideatur loqui: sic Iuue. in
Domitianũ. nã multa sunt quæ de Domitiano dici probant: & po
tissimum uerba Plinij plurimaq; quæ de Claudio. uel quod non qua
dret ipsum in principem uiuentẽ scripsisse: sed dicemus scripsisse: nõ
edisse donec in exiliũ missus esset. deinde quia hoc dicit, quod Clau
dio competit: qui adulterio assumptam tot facere coegerat: sed id in
fratris filiam Domitianus facere poterat. Tum quod patruo simi
les dicit offas. i. difformes: qualis erat Claudius usq; adeo: ut An
tonia mater eius eum portentum hois diceret: nec absolutũ a natu
ra: sed tãtum inchoatũ: & si quẽ stultitię arguebat filio suo stultiorẽ
dicebat. Veȩ possumus dicere patruo similes: quia ex patruo cõce
ceptas & iam formatas ad imaginem patrui. i. fratris patris. solent
enim liberi patris effigiem pręse ferre. Offas autem dicit frustra car
nis. i. ossa, carnẽ, & sanguinẽ, quo embrio coaugmentari debebat.
Demũ quia dicit nuper: quod de plusculo tpe q̃ dudũ accipiendum
docet Vallen. Laurentius. & ita de Claudio potius q̃ de Domitiano
Verũ Vallen. docet secundũ modum rei accipiendũ esse ita: ut inter
dũ de plusculis mẽsibus dicatur. Itaq; in utrũq; dici posset: sed subs
tiliter ĩ Domitianũ dictũ accipe. Vltima uitia. i. uitiosi infimæ digni
tatis p emphasim. Ordo ẽ: Quis tulerit. i. passus fuerit, uel sustinue
rit, aut tolerauerit: Gracchos uiros illos nobilissimos: sed seditiosissi
mos. q̃rẽtes. i. querelã deponẽtes apud populũ de seditione. i. q alij
sint seditiosi. q. d. nemo. Quia nõ misceat. i. ꝯfundat mixtũ inclamã
do cęlũ terris. sicut in Terentio: O cælum, o terra, o maria Neptuni
hoc aũt faciũt maxime irati, qui nescientes qd primũ incusent: om
nia simul inclamant. quis ergo non commisceat terris cęlum, & cę
lo mare. q. d. nemo nõ commisceat: quia quilibet commisceat si fur
displiceat Verri maximo furi. & si homicida Miloni notissimo par
ricidę, qui Clodiũ occidit. Et si Clodius adulter manifestissimus, qui
C. Cęsaris uxorem solicitans, & interpellans de adulterio deprehẽ
sus est: accuset mœchos. i. minores adulteros. Nam mœchum non
simplicẽ fornicanũ: sed adulteȩ dicimus. Et si Catilina uir i patriam
coniuratissimus & caput coniurationis: accuset Cethegum cõplicẽ
suum. Et si tres discipuli. i. imitatores Syllæ. i. triumuiri, Lepidus,
Antonius, & Augustus dicant. s. contra tabulam Syllę, in qua plu
rima millia hominũ proscripta erant. Qualis est cuiusmodi erat. i.
quales reprehensor erat alioȩ transgredientium legẽ. quã ipse a se
renouatam turpissime transgressus est. Adulter. s. Domitianus: aut
simaius Clodius. pollutus nuper concubitu tragico. i. tam turpi &
inmani est: ut a tragicis scribi mereatur. Quid enim tragœdia di
gnius, q̃ filiam fratris abortionibus necare: qui reuocarat. i. iterum
in pristinũ uigorem uocarat. tunc. i. pauloante leges latas. s. contra
adulteros. amaras. i. acerbas & graues omnibus sup. mortalibus:
quia tunc oẽs erant fere adulteri. atq; timendas ipsi Marti, & Vene
ri: qui etiam in adulterio deprehẽsi erant: hoc est etiam Dijs & Dea
bus. Plin. autem ad principium secundi naturalis historię dicit: De
mẽtiæ esse credere matrimonia aut adulteria inter Deos fuisse. Poe
tæ autem aut historiam: aut rem physicam intelligunt: aut mores si
gnificant. Tunc enim Mars cum Venere coit, quãdo planetarum
illorum coitio est: quæ res fulgura excitat & ita Vulcano proditum
dicitur adulteriũ. Moraliter facile Venus Mar. i. uiro bellicoso coit:
quia (ut in. 6. huius dicetur) ferrum est quod amant mulieres. s. libi
dinosę. cum. i. quando. Iulia solueret. i. aperiret uel laxaret per po
tiones & ueneficia uuluam. i. receptaculum fœtus. i. loculos, uel (ut
dicunt) matricem. fœcundam. i. frequenter concipientem. tot abor
tiuis. i. immaturis fœtibus. & effunderet. i. extra funderet: & eijceret
offas. i. frusta carnis cum sanguine. similes patruo. i. representan
tes effigiem patrui. i. fratris patris: unde conceptæ erant. uel turpes
ut patruus erat. Igitur cũ ita sit qd' qui uitia reprehẽdũt: & mores cõ
cẽt: & leges sanciũt aut in pristinũ uigorẽ uocãt cõtra reprehẽsionẽ
doctrinã & leges turpissime faciãt. Nõne ultima uitia. i. contẽptissi
mi homines uitiosi in ultima dignitate cõstituti. contẽnunt iure ac
merito Scauros fictos. i. nobiles & factiosos p fictionẽ uitia sua oc
cultãtes: sicut M. Æmil. Scaurus: ut recitauit Mãcinellus ex Sallust.
& ipsa uitia morsa. i. ipsi uitiosi. castigata. i. reprehensa & per repre
hensionem acerbam. remordent. i. uicissim mordent unde morsa
sunt: quasi dicat maxime. Ex quo infert quod sequitur.

Non tulis ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem toties, vbi nunc lex Iulia? dormis?
At quem subridens, felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt, habeat iam Roma pudorem.
Tertius e cælo cecidit Cato, sed tamen vnde
Hæc emis? hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum mõstrare tabernæ.
Quod si vexantur leges, ac iura, citari
Ante omnes debet Scatinia. respice primum
Et scrutare viros. faciunt hi plura, sed illos
Defendit numerus, iunctæq; vmbone phalanges.
Magna inter molles concordia. non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tædia non lambit Cluuiam, nec Flora Catullam,
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroq;.
Nunquid nos agimus causas, ciuilia iura
Nouimus? aut ullo strepitu fora uestra mouemus?
Luctantur paucæ, comedunt colliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathisq; peracta refertis
Vellera, uos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope melius, melius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleuerit Hister
Liberto, dederit viuus cur multa puellæ.
Diues erit magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atq; tace. donant arcana cylindros.
De nobis post hæc tristis sententia fertur.
Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

OAN. BRIT. ¶ NON tulit: satis urbane poeta inducit mulierem: quę q; uirorũ uitia insectetur. ¶ Laronia: Marti. Laroniam ostendit fuisse diuitem & uiduam: Abnegat & retinet nostrum Laronia seruum: Respondet orba est, diues, anus, uidua. ¶ Clamantem toruum: pro torue. i. terribiliter. nomẽ pro aduerbio. ¶ Lex Iulia: hoc eum clamabat q̃si adulteria & c. flagitia sibi displicerent. Erat enim (ut dictum est) lex Iulia lata ab Augusto Cæsare: q̃ temeratores (ut modo diximus) nuptiarum ferro puniebat. Cuius legis ita meminit Suet. Ex integro leges sanxit sumptuariã: & de adulterijs: & de impudicitia de ambitu: de maritandis ordinibus Vulp. quoq; in titulo ad legẽ Iuliã sic inq̃t: Hæc lex data est ab diuo Augu. Nec mirũ appellatã Iuliã cũ ab Augu. sit lata. ꝯstat. n. ipsum C. Octa. Iulio Cęsare testamẽto ex dimidia parte hęredẽ istitutũ nomẽ C. Cæ. sibi absumpsisse. postea rebus cõpositis, & oĩbus i puincijs certã formam redactis, Augustus quoq; cognominatus est: & mẽsis Sextilis i honorẽ eius appellatus unde & Iuliũ portũ appellat Sueto. quẽ Augus. effecit apud Baias. Quem portũ Virg. in. 2. Georg. in laudem Augu. Cęsa. sic celebrat: An memorẽ portus, Lucrinoq; addita claustra: Atq; indignatũ magnis stridorib' ęquor. Iulia qua põto longe sonat unda refuso: Tyrrhenusq; fretis immittitur ęstus auernis. Et Hora. in fine quarti libri Carminũ appellat edicta Iulia edicta Augusti sic: Nõ q̃ profundũ Danubiũ bibũt, edicta rũpent Iulia. ¶ Dormis? quæ nõ excitaris ad coercẽdos adulteros. ¶ Ad quẽ: intellige clamantẽ. ¶ Subridẽs: parũ ridẽs uelut indignabũda.

Sub

Nã sub in cõpositione plerũq; parũ significat. ut subtristis. i. aliquantulum tristis. Subiratus paululũ iratus. Persi': Subrisit molle puella. ¶ Subridẽs: subaudi ait. ¶ Felicia: ꝑ ironicos dictũ. ¶ Opponũt: tanq̃ qui obstes uitijs.

Pudor

¶ Habeat iam Roma pudorẽ: iam pudorẽ inq̃t Roma uincatur: ne quid turpe faciat cũ exemplũ habeat iã probatorũ uirorũ: estq; ꝑ ironiã pronũciandũ. est aũt pudor timor iustę reprehẽsionis. ¶ Tertius e cælo: licet plures (ut pręclare docet Gel.) fuerint Catones: duo tamẽ magni fuere nois: ut grauissimi & seuerissimi, Cato censorius, qui libros de re rustica edidit, & Cato qui post mortẽ Vticensis est cognominatus. Cuius tanta apud ciues Ro. auctoritas fuit: ut etiam orator quidã in dicẽdo, cũ unico testi nõ esse credendũ diceret, nec si Cato inquit is foret. plerũq; etiã ad res incredibiles ꝓuerbij loco ridebatur: Nec si Cato ipse diceret, fidẽ esse adhibendã, Cęteros quoq; ꝓdigos atq; luxuriosos: cũ q̃d seuere de cõtinentia loquerẽtur derisiue Catones appellabãt. Et si quis (ut scribit Vale.) sanctũ & egregiũ ciuẽ significare uolebat, sub noie Catonis diffiniebat. recte igitur hũc appellat tertiũ tanq̃ grauẽ & seuerũ censorẽ, q̃si cęlitus demissum in terras. Simulq; ad illud allusit, q̃d Lactant. meminit. illos de cęlo cecidisse existimatos quoꝝ uirtus esset in admiratione. Censoriũ autẽ Catonẽ ostẽdit Sene. ad Luciliũ non minus remp. fuisse utilẽ q̃ Scipio. alter. n. cũ hostibus nostris bellũ, alter cũ moribus gessit. Cũ igit' dicitur: Tertius e cælo cecidit Cato: ꝓuerbialis est ironia in uiros ualde seueros, alienęq; uitæ cẽsores.

Balsamum

¶ Sed tamẽ unde: hęc interrogatio illuc tẽdit: ut ostẽdat illũ esse nequissimũ: quã do more cinędoꝝ & molliũ unguẽtatus sit.

Opobalsamum

¶ Opobalsama: odores pretiosissimos ex succo balsami. opobalsama enim dicũtur succi balsami. opos. n. succũ significat.

Xylobalsamum

Xylobalsamũ aũt appellatur balsami lignũ Xylon. n. græce lignũ significat latine.

Carpobalsamũ

Carpobalsamũ, fructus. Carpos. n. fructũ significat. Arbor ipsa balsamũ dicitur: q̃ (ut docet Pli.) incisa uitro, aut lapide osseis ue cultellis succũ emittit: qui cibus odoribus ꝑfertur: & uni terrarũ Iudæę arbor concessa. ¶ Hirsuto: hispido & pilose ad dissimulandã molliciẽ. ¶ Dñm: Pharmacopola. ¶ Tabernę: officinæ unguẽtariæ: quã grę ci myropoliũ appellãt. dicta taberna q̃ tabulis claudatur. unde & tabernacula dicta sunt. & inde cõtubernales.

Taberna

¶ Ne pudeat: ironice dictũ: & gestu adiuuãdũ. ¶ Q̃d si uexãtur leges: sensus est: Si existimas inq̃t, ut grauis cẽsor leges esse citãdas i adulteria. In primis lex Scatinia est citãda: q̃ lata fuit cõtra eos: qui muliebria patiebant̃

Scatinia lex

nã poeta tota Satyra insectatur tale genus hoiũ. ut spurcissimũ: q̃ lege Scatinia puniebant̃: quã Scatinius quidã Aricinus tulit. cuius ita meminit Cic. in. 3 Philippica: Quod aũt municipiũ nõ cõtẽnitis, q̃ Aricinũ tãtopere despicit uetustate antiquissimũ. hic Voconiæ: hinc Scatiniæ leges. Eius legis sic meminit Auso. scribẽs in mollẽ & effœminatũ: Scatiniã metuẽs: non metuit Ticiã. Lege Scatinia quosdã ex utroq; ordine ꝯdemnauit Domitia. auctor Tranquil. Alij cõtra pędicones statuta falso ꝯtẽdũt, nomẽq; accepisse ab eo. C. Sca. q̃ (auctore Vale. li. 6.) uim filio Marcelli inferre ausus est: & accusante patre dãnatur. Nã leges nomẽ acceperũt a latronib' nõ autẽ a reis & sontib'. Et tota idignatio poetę est in molles, & patiẽtes muliebria.

Lex

¶ Leges ac iura: Lex a iure ciuili hoc modo differt: ut lex sit tanq̃ iuris ciuilis mater. Nã (ut scribit Papinia.) Ius ciuile est q̃ ex legib', plebiscitis; senatus cõsultis, decretis principũ, auctoritate prudentiũ uenit.

Ius ciuile

Est aũt ius ciuile q̃d quisq; populus ipse sibi cõstituit: q̃si ius ꝓpriũ ipsius ciuitatis. Iuris pcepta hęc sunt: honeste uiuere: alteꝝ nõ lędere: ius suũ unicuiq; tribuere. Ius (auctore Celso) ẽ ars boni & ęq̃. Huius studij duę sũt positiones.

Ius publicũ & priuatũ

Ius publicũ & ꝓuatũ Publicũ ius ẽ q̃ ad statũ rei. spectat. Priuatũ q̃d ad singulorũ utilitatẽ. Ius nõnũq̃ ꝓ necessitudine ẽt dicimus: uelut ẽ ius cognationis uel affinitatis. De iure ãt multa i digestis ex sñia Vulpiani, Modestini, Pauli, Cai, Martiani, Papiniani, & ꝓcipue Põp. de origine iuris.

Lex

Lex ãt ẽ (ut diffinit Arist. i rheto. suis) cõis ciuitatis ꝯsensus: q̃ scriptis ꝓcipit q̃õ unũ q̃dq; agẽdũ sit. Nã (ut scribit Mode.) uirtus legis ẽ ipare, uetar, ꝑmitter, punire. ¶ Plura: digna reꝓhẽsiõe, q̃ mulieres. ¶ Sed il. occurrit tacitę q̃oni. posset. n. dicere: Quare nõ puniũt' si plura scelera cõmittũt: i ñdet illos defẽdi, q̃a multi sit: & alterũ alteri' uitiũ occultat. nã q̃ malo exẽplo fit a multis, solet ipunitũ ẽẽ, & quodãmõ desinit esse ꝓbri loco cõe maledictũ, malefactũue. ¶ Phala. sũ. um. sũpta ẽ trãslatio a re militari: i q̃ pedites se iuicẽ tuẽt' ab hoste.

Phalãx

Nã phalax (ut a Ser. dissẽtiam') nõ ẽ ut ipse exponit legiõ ligua macedo. licet ꝑ q̃dã silũdinẽ apd Vir. i. 2. ita accipiat': Et iã agiua phalax. sed ꝓprie phalax ẽ, cũ pedites ita se istruũt aduers' hostẽ, ut pares oẽs ꝯnexis scutis ipetũ faciãt i hostes. Vñ sępe Cęsar i cõmẽta. Facta phalãge. Sed q̃a hoc ꝑmũ fuit a Mace. iuẽtũ (ut scribit Li. li. 3. de bel. Mace.) iõ phalãx uocabulũ ẽ macedonicũ. uerba sũt Liuij: Et cohortes iuicẽ sub signis, q̃ cuneũ macedonũ (phalãgẽ ipsi uocãt) si posset ui ꝓrũperẽt, emittebat. unde & Veget. li. 4. de re militari ostẽdit phalãgẽ ꝯstructionẽ q̃dã eẽ militũ q̃ mõ cuneatã: mõ q̃dratã appellat: q̃ istar cunei & q̃dratę formę cõposita i hostẽ ꝓgrederet'. Q. ẽt Curt. huius rei sic meminit: Mace. phalãgẽ uocãt peditũ stabile agmẽ uir uiro, arma armis ꝯserta sunt. Pli. li. 7. ait phalãgas significare fustes, q̃bus Afri ꝑliũ ꝯtra Ægyptios ꝑmi secerũt. phalãgius, siue phalãgiũ (nã utrũq; dr̃) ẽ (auctore Pli.) gen' aranei.

Vmbo

¶ Vmbone: hoc loco scuto. Vmbo ãt ꝓprie ꝓ media pte scuti eminẽtiore capit'. ¶ Nõ erit ullũ: nõ iuenies inq̃t rẽ tã nefãdã i sexu fœmineo ut

mulier

mulier mulierẽ ineat. q̃ iter uiros frequẽti est usu. carpit tñ Iuue. alibi Laupheã & Medulinã q̃ tribades essent inter se: Lenonũ ancil las posita Lauphea corona Prouocat: & tollit pẽdẽtis pmia coxæ: Ipsa Medullinę frictũ crissantis adorat. Tale mõstrũ libidinis dicitur Sappho excogitasse: unde mascula est appellata. Hora. in epist. Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho. ¶ Tædia nõ lambit Cluuiam: fellatorem notat, qui & lambere & lingere alierum dicitur Martia. Linguas non mihi: nam proba & pusilla est. Mulieres etiam id turpitudinis exercuerunt. Philenem enim notat Martia. Vndenas norat in die puellas. ¶ Hispo subit iuuenes: nomen fictum infamis. ¶ Subit iuuenes: utrum ad fellandum, an ut ineatur a draucis. ¶ Vtroq; morbo: utraq; turpitudine nefanda: reũ & fellaret & pædicaretur. ¶ Nunquid nos agimus: adeo, inquit, impudentes estis, ut officia etiã muliebria usurpetis: quod nos non facimus. Nam nos causas in foro (quod uestrum est) non agimus. Id enim turpissimum habebatur in mulieribus. Vnde impudentię notantur Afrania Licinij Buteonis uxor, & Calphurnia, & Amesia, q̃ causas egerint. ut scribit Vale. ¶ Causas: negocia forensia. Nam causa (ut finit Appollodorus) est negocium omnibus suis partibus spectans ad quæstionem. aut causa est negocium, cuius finis est controuersia. Isocrates causam ait esse quæstionem finitam ciuilem, aut rerum controuersiam in personarum finitarum complexu. ¶ Fora uestra: tria enim erant fora: ubi iura reddebãtur. Papi. in Siluis: Nec saltem tua dicta continentem: Quæ trino iuuenis foro tonabas. Mart. Lis te bisdecimæ numerantem frigora brumæ Conterit una tribus Gargiliane foris. De quibus sic Tranquil. in Augu. Fori extruendi causa fuit hominum & iudiciorum multitudo: quæ uidebatur non sufficientibus duobus etiam tertio indigere. horum primũ appellatum est Romanum: uel uetus. alterũ extruxit C. Cęsar. Papi. in pri. silua: Cæsarei stat se de fori. Tertium (ut dictum est) erexit Augustus cum æde Martis Vltoris. Martialis. in. 8. Feroq; triplici sparsus Ante equos oẽs. i. ante oẽs iudices: q ex equestri ordine eligebãtur. Idẽ in. 3. ad Sextũ: Causas inquis agã Cic. disertius ipso: Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Dicta aũt fora a ferẽdo: q̃d

Forum eo lites ferãtur. Fora itẽ appellamus loca: ubi res uęnales exponuntur. Vnde dicimus forũ frumentariũ: forũ olitoriũ: forũ uinariũ: ubi frumẽta, olera, & uina uenduntur. ¶ Luctãtur paucæ: si forte inquit acciderit: ut mulieres luctentur, paucæ tamen luctãtur. neq; enim negare potuit. nam alibi a Iuue. notantur Endromydas tyrias: aut fœmineum ceroma quis nescit: Aut quis non uidit uulnera Pali

Coliphiũ Quem cauat assiduis sudibus, scutoq; lacessit. ¶ Coliphia: uocabulum est græcum: scribiturq; sic: κωλήφια: & non forma (ut quidam falso putauerunt) diminutiua. significat autem panem luctatorum qui uim comedentium membris adderet: κῶλον enim membrum significat. & ἶφι robur. Plau. in Persa: Coliphia ne mihi incocta dentis. Mart. notãs Philenem impudicissimam: Nec cœnat prius: aut recũbit: Anteq̃ septem uomuit meros deunces: Ad quos fas sibi putat reuerti: Quam coliphia sexdecim comedit. ¶ Vos lanã trahitis: aut

Vellera carminates, aut e colo ducitis. ¶ Vellera: lanæ dicuntur & lanicia a uellendo & laniando, eo q̃ ante inuentam tonsuram ex oue lanarentur, uellerenturq;. ¶ Calathis: dictio est græca: apud nos non so-

Calathus lum significat calicem uinarium: ut illud Virg. Vina nouum fundã calathis aruisia nectar. Et in distichis Mart. Calathi loquuntur: Nos Satyrus: nos Bacchus amat: nos ebria tigris Perfusos domini lambere docta pedes. sed etiam pro genere cistæ ponitur: ut hoc in loco. Et Virg. in Bucolicis: Tibi lilia plenis Ecce ferũt nymphæ calathis. ¶ Melius Penelope torquatis: superatis inquit nendo Penelopen ipsam, & Arachnem. utraq; enim lanificij opere laudatur. Penelope Icarij, & Policastæ filia uxor Vlyssis summæ pudicitiæ exemplo fuit sæculo suo: lanificio & telam texendo absentiam & mariti desideriũ solabatur, & procos frustrabatur. quibus (ut tradit Homer. in Odyssea) promittebat se in matrimonium traditurãm: cum absoluta esset tela Inde est prouerbium: Tela Penelopes. Erasmus. Sed quod interdiu texuerat, noctu retexebat. quod tetigit Ouidius Nec mihi quęrenti spatiosam fallere noctem, Lassaret uiduas pendula tela manus. ¶ Arachne puella fuit Lydaq; quę (ut ferunt fabulæ) in lanificio cum Pallade certauit: & cum Deam forte superaret, ab ea in araneam est conuersa. Hæc (auctore Plinio) linum & retia inuenisse fertur, filius uero Closter fusum. ¶ Horrida: inculta. ¶ Quale i. stamen. ¶ Facit pellex: nam pellices cum senuerint ab amatoribus derelictę ad stamina, lanificiumq; sese accommodant uictũ quęritantes. Vnde Hor. in Odis de turpi anu: Te lanę prope nobilem Tonsę Luceriã, non citharę decẽt. Pellex proprie appellatur illa q̃

Pellex cõsuetudinẽ adulterij cũ eo habet, cui sit uxor. diciturq; pellex nõ tantũ uiri: quãtũ etiã uxoris. unde Salust in inuectiuis in Ciceronẽ Filia matri pellex tibi iucũdior, atq; obsequentior q̃ parenti par est. Dolabella (ut scribit Suet.) obijciens Cęsari, q̃ Nicomedi se obsequẽ ne summitteret, eũ appellat pellicẽ reginę. Horat. loquẽs de Medea sic scribit Hoc delibutis ulta donis Pellicẽ, serpẽte fugit alite. Ouid. in. 6. Meta. Pellex ego facta sororis. Idẽ in eodẽ. Sed nõ attollere cõtra Sustinet hęc oculos pellex sibi uisa sororis. Idẽ i. e o. Tu ne eris & matris pellex, & adultera patris. Iustinus lib. 1. Per internuncios quęrit a filia quę inter regias pellices erat. a pellice fit pellicatus: sicuti a cõcubina cõcubinatus. ¶ In codice. i. uili scamno. i. trũco. Nã (ut scribit Theophrastus) ea pars arboris: quę terrę inhęret radix uocatur: supra radicẽ usq; ad scamnũ arboris codex: siue caudex & trõcus dicitur. ex scamno exeũt rami, ex ramis surculi. ¶ Notũ est: cur solis: satis uerecũde Laronia eos insectatur: q draucis abutebantur: qualis fuit Hister Pacuuius: q captatione testamentorũ locupletatus, libertũ draucũ suũ reliquit hęredẽ. De Histro alibi poeta: Mora nulla per Histrũ Pacuuiũ: quin illud ebur ducat ad aras. Scimus

Tabulæ inquit, q̃re Hister Pacuuius libertũ suũ reliquerit solũ hęredẽ. ¶ Ta-

Tabularium bulas. i. testamenti. Nã tabulę numero pluratiuo dicũtur, q̃bus cõ-
tinentur contractus & cõuentiones. ut tabulę dotis: tabulę uẽditio-

Tablinũ nis: tabulę emptionis, & testamenti. A tabulis fit tabulariũ & tablinũ: quorũ utrunq; signat locũ: ubi actus publici cõtinẽtur. De quo est apud Virg. in Georg. Insanũq; forũ: aut populi tabularia uidit. Pli. li. 35. ca. 2. Tablina codicibus implebãtur, & monumentis rerum in magistratu gestarũ. dicimus a utẽ Tablinũ sicuti figlinũ. q̃d græci pinacothecam appellant. differẽtia tamẽ illa est, q̃ in pinacothecis tabulę pictę: in Tablino rerũ (ut diximus) in magistratu gestarũ monumenta condebãtur. De extructione Tablini & pinacothecę Vitruuius lib. 6. ca. 4. ¶ Cur multa puellę. i. uxori suę adolescẽti. ut. s. turpitudinẽ taceret. ¶ Diues erit magno: alia inquit ingentia munera consequetur a marito: quę tacebit cũ is a draucis inibitur. ¶ Tu nube: cũ indignatione dictũ: quasi puella auditis uirorum sceleribus matrimoniũ aspernetur. ¶ Cylindros: lapillos esse ob lõgos

Cylidra ad ornatũ mulierũ ostendit Plin. lib. 37. cap. 6. loquẽs de Beryllis: qui mira longitudine placebant, & setis elephantorũ religabãtur, ait enim sic: Cylindros quidã ex his facere malũt q̃ gẽmas: quoniã est summa commendatio in longitudine. Quidã q̃ anguloses putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exẽpta: additoq; auro repercussa: aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinẽ. Cylindros autẽ appellãt q̃ formati sint ad speciẽ cylindri. i. colu. qua area ęquari solet. Virgi. in. 1. Georg. Area tũ primũ ingenti est ęquãda cylindro. nomẽ autẽ accepit a uolubilitate. nã κυλίνδω idem est quod uoluo. ¶ Post hęc: scelera uestra: cũ deberetis uos ipsi de uobis sumere suppliciũ. ¶ Cẽsura: animaduersio & punitio. nam censores moribus ciuitatis pręerãt. ¶ Coruis: sceleratis: impuris, & spurcis quales habẽtur corui: q fœda sequuntur, & qui ore corre dicũtur. Mart. Corue salutator q̃re fellator haberis. ¶ Colũbas: simplices, & bonos q̃les sũt colũbę. ut sit sñia catholica.

ASCen. ¶ NON tulit ex illis &c. Inducit mulierẽ prędiuitẽ reprehendentẽ uiros & arguentẽ eos turpitudinis summę. ea autẽ a q̃busdã Rhuronia: & sic melius stat ratio metri: ab alijs Laronia dicitur. sic q̃dã ut saluẽt metrũ scribũt Scãtinia p Scatinia. Dicit ergo poeta sic: Cũ quidã ex quibus turpiter uiuunt: & tamen alios seuerissime castigãt forte mulierculas reprehẽderet: & seuero supcilio tanquã magnus zelator honestatis & fidelitatis matrimonialis frequẽter clamaret: ubi nunc es lex Iulia: quæ nõ condẽnas istas adulteras? dormis? Laronia quædam diues & potens ac superba mulier non ualens eũ patienter audire: sed sicut moris est mulieris primũ cum ironia quodã uidetur eum laudare: tanquã sit Catonibus cõparandus. Deinde manifeste reprehendit eũ, & consequenter omnes uiros: qui longe plura & grauiora uitia, q̃ mulieres cõmittunt: & tamen quia plures sunt & fortiores sunt, parcitur uiris, & non mulieribus. Non est autem institutum, siue intentio poetę dicere q̃d lex Iulia cõtra adulteros & adulteras non est toleranda: sed quod eam debeant executioni mandare: aut curare ut mandetur: quæ tali uitio & maiori uacant. Quia ergo peccatum contra naturam, quod dicit plurimos uiros cõmisisse, peius est, q̃ adulteriũ in mulieribus repertũ: ideo innuit q̃ q̃ peius peccant, nõ sufferuntur, dum leuius peccantes castigare uolunt. Quod aũt peccatũ adulterij sit multũ detestabile patet ex lege ueteris testamẽti: qua adulteræ lapidabãt. & ex legibus Romanis, quibus licebat deprehensos impune corrigere. Quuis etiam Christus dominus noster, qui dixit: Discite a me, quia mitis

ſum & humilis corde: qui deprehenſam in adulterio e manibus in
ſidiantium prudenter & clementer liberauit: oſtendit ſummopere
diſplicere ſibi peccatū adulterij dicēs Matthei. 5. Dictū eſt quicūq3
dimiſerit uxorē ſuā, det ei libellū repudij. Ego aūt dico uobis: qa ois
q dimiſerit uxorē ſuā excepta fornicationis cauſa: facit eā mœchari.
Quauis ergo ualde graue ſit peccatum adulterij: tamen non ſatis
conuenienter reprehenditur ab eo, qui maiori crimine detinetur.
Non ergo tulit Laronia (de qua in Mancinello uidiſti) quæ non ne
gat mulieres peccare: ſed q3 tantum peccent. Vnde dicit: Non erit
ullū exemplū in noſtro tam deteſtabile ſexu: exemplū autē dicit qd'
quis inſpicit ad hoc ut poſſit imitari. Aliquādo aūt exemplū dicitur
grauiſſima punitio: quę ad terrorē aliorū fit. Quia ergo uiros peius
peccare, ſed minus puniri q̄ mulieres uidet, ideo dicit: Dat ueniam
coruis, uexat cēſura colūbas. Quę metaphora ſumi poteſt uel ex na
tura, uel ex colore. Ex natura qdē: qa corui cadaueribus etiā fœtidiſ
ſimis ueſcuntur: immo interdū humanis. Colūbę nō niſi rebus mū
dis. Ex colore aūt, qa corui ſunt negerrimi: oēs colūbę autē ſæpe al
bę: nunq̄ oino nigrę: ſed nigra mala: alba uero bona deducūt: hęc
eſt ſententia. Artificioſe autē inducit mulier diues id facere: quia mo
leſtę ſunt uiris mulieres, diuites potiſſimū reprehenſę quoniā in. 6.
Satyra dicet: Intolerabilius nihil eſt q̄ fœmina diues. At iterū: De
prehenſis nihil eſt audacius illis. Quia ergo uerisimile eſt quod mu
lier potēs a molli uiro & effœminato reprehenſa, cōtumelioſa uer
ba in eum reijceret: & quia melius mulieri q̄ uiro quadret uirorū tur
pitudinem exprobare: pulchre inducit mulierem diuitē & audacem
id facientē: de cuius audacia conqueritur Mar. quia ſeruum ſuū deti
neat. Sunt autē quędā uocabula in cōmentarijs, & aliquādo in tex
tu ſine quorū intellectione auctor intelligi nō poſſet: ideoq3 licet fę
Pædicones
diſſima paucis exponēda ſunt. Pędicones. n. ſunt maſculorum concu
bitores: qui agūt. Patici: qui patiuntur. Drauci: bene mentulati, q ope
rā mollibus præſtant. Fellatores, & fellatrices. q & quę pudenda lin
gunt & ſugunt ſed qui patiuntur irrumatores. Tribades mulieres
īter ſe q̄ſi uirile munus pręſtātes. Sed tranſeamus hæc ſordida quę
melius ignorātur, q̄ ſciuntur: niſi ut uitentur. Ordo eſt. Laronia mu
lier illa diues & imperioſa. non tulit. i. non tolerauit: nō perpeſſa eſt
quendam poetę, ſcilicet notum: ex illis uidelicet hippocritis: philo
Toruū
ſophos ſe dicentibus. tuorum: ideſt fronte ſe uera & minaci, qualem
taurus habet: & quicūq3 minātur. Vnde Horatius alludens ad bo
uem periculum dicit de ſe dici: fœnum habet in cornu & cæte. Nec
me latet omnes, quos quidē uidi, aut audiui exponere toruum pro
torue: ſicut notū eſt apud Virg. legi. ſed ratio cur in eorū ſententiā
non eā, eſt: quia bene cōuenit ſuperioribus: ubi dictū eſt: Fronti nul
la fides: ut hominē ſeueriſſimam frontē & triſtiſſimum ſupercilīū ha
bentē: toruū dicat ab intorta frontis pelle, & ſuperducto ſupercilio.
Pręterea eſſent duo epitheta aduerbialia ſine cōiunctione: Claman
tem toties toruū. ſed ea tolerabilia ſunt, dum ſe mutuo determināt,
ſicut ualde diſerte locutus eſt. Itaq3 dici poſſet: Clamantem toties
toruū. i. torue: quia tamen longius ſe iunctum eſt a participio: & ui
cinius dictioni quēdā: ego malui ſic conſtruere: quēdam toruū cla
mantē toties. i. frequētiſſime. o lex Iulia quæ lata erat in adulteros:
ubi ſup. es? nunc dormis? quia. ſ. tot adulteras pateris impunitas: &
ita credidit ſe Laronia notatā ab illo philoſopho. Ad qd' ſup. dictū
philoſophi: Laronia ſubridens. i. parū illuſionē, aut irriſionem ridēs
inquit ſup. O felicia tempora: uel tempora ſunt ſup. iudicanda feli
cia, quę moribus ſup. malis te opponūt. i. cenſorē & caſtigatorē cō
ſtituunt. quod per ironiā dicit, & addit p irriſionē. Roma habeat iā
pudorē. i. uereatur publice peccare: & accipit cōtinēs pro cōtinētis.
Romam pro Romanis. q. d. ſint Romani modo pudoroſi: quia ter
tius Cato. i. ſeueriſſimus morum cenſor: quales fuerunt duo notiſſimi
Catones Cenſorius: & Vticēſis. cecidit e cælo quaſi ad mores caſti
gandos demiſſus ſit. Moris autē eſt quoties numeros aliquorū no
tus eſt: ubi quis reperitur illorū ſimilis numerū facere augere. ſicut
Horat. in ſermo. Hæc mihi Stertinius ſapientū octauus: quia ſeptē
erāt grecię ſapiētes notiſſimi. & ita quidā Sappho, aut diuā Catha
rinā decimā muſarum dicunt. Sed tamen. i. quis ita ſit q3 ſis tertius
Cato. i. ſeueriſſimus morū cēſor. dic ſup. bone cenſor unde. i. abs
quo pharmacopola. i. unguentario, emis hæc oppobalſama. i. hūc
ſuccum balſami: qui pretioſiſſimus eſt. & nō niſi a mollibus & effœ
minatis ad uſum recipi ſolitus. quę ſpirant. i. ſuauem odorem emit
tunt. & fragrant tibi in ſup. collo hirſuto. i. piloſo & uirili. cum ani
mus ſit mollis & effœminatus. deinde addit, quia uidet eum rubore
forſan perfuſam. q. d. dic audacter unde emis. ne pudeat. i. pudori
ſit tibi monſtrare ſup. nobis dominū tabernę. i. unguentarium, ſeu
aromatarium, quē apothecariū uulgus appellat. nā taberna eſt ubi
quid uēdit, quā apothecā uulgus uocat: & officina ubi quid fit: qd'
operatoriū galli dicūt. Poſtea loquitur ſine ironia: ſed minaciter di
cens. Si ita eſt q3 leges & iura uexātur. i. a quolibet prouocantur ne
dormiant? Scatinia ſup. lex, quę lata eſt in pædicones. i. maſculorū
ſtupratores ppter Caium Scatiniū pędiconē. debet citari. i. ad exe
cutionem uocari ante omnes ſup. alias leges. q. d. nunc plures ſunt
pędicones, q̄ adulteri: aut aliarū legū traſgreſſores. & ita debet lex
Scatinia primū reuocari. o tu bone cenſor reſpice primum uiros. &
ſcrutare. i. diligenter diſquire: quia dicturus eſt poeta quod domi re
dimicula ſumunt frontibus. q. d. non eſt ſatis inſpicere: ſed oportet
reſpicere: & nō ſolū reſpicere: qd' eſt ſecūdo loco iſpicere. ſed res pa
tētes ad oculos. unde ad miſericordiā refert. ſicut ibi: Reſpice in me,
& miſerere mei. Et reſpexit humilitatē &c. ſed etiā ſcrutari. Scrutare
igit primū. ſ. facinora uirorū. hi. i. uiri faciunt plura ſup. turpia faci
nora, q̄ nos mulieres. ſed numerus. i. multitudo defendit illos. &
phalanges. i. tales protectiones iunctæ. i. cōnexę umbone. i. primo
per umbones. i. clypeorum curuaturas. q. d. quia tam multi ſunt
& tam potētes, nihil in eos animaduertitur: quia uiri non puniunt
uiros. Præterea oēs ſunt eodē uitio inquinati: & ita eſt magna con
cordia. i. magnus cōſenſus. inter molles. i. effœminatos: q uiciſſim
agunt & patiuntur. Vllum exemplū ſup. uitæ: aut etiam ad terrorē
punitionis ſi iuſte puniamur. non erit tam deteſtabile. i. execrabile
aut uituperabile. in noſtro. i. fœminino ſexu ſicut ſup. eſt in uirili. &
probat, quia Tædia. i. meretrix illa famoſa. nō lambit. i. dum oſcu
latur nō lambit: uel (ut honor ſit auribus) nō fellat Cluniam. i. aliā
meretricem cōſociam. nec Flora meretrix etiam illa lambit ſup. Ca
tullam commeretricem. ſed Hiſpo uir ille immundus & fellator ſu
bit iuuenes. i. inclinat ſe ad fallēdum iuuenes. & pallet. i. pallidus fit
utroq3 morbo tā fellādi q̄ pędicandi. ſed fellat & pędicatur: uel uiciſ
ſim agit & patit & ita ſubit. i. ſubintrat ſubagitādo. ſ. & pallet utroq3
morbo: quia etiam patitur. Et licet dicendo quod ſubit ut fellat: me
lius quadret ſuperiori: Tædia non lambit &c. tamen dicēdo quod
pædicet & pædicetur: melius quadrat cum ſequentibus: quia qui pę
dicatur muliebria patitur. Vos ergo uiri patimini muliebria: & ita
abutimini officio noſtro etiam turpiſſimo: & nos non uſurpamus
etiam honeſtiſſimum uirilium. Dicit enim: Nūquid nos. i. mulieres
agimus cauſas: aut nouimus ciuilia iura: aut mouemus ueſtra fora
ullo ſtrepitu. q. d. minime. Paucæ etiam noſtrum ſup. luctantur in
arena. ſ. ad ſpectaculum. & paucę comedūt coliphia. i. panes lucta
torum: hoc eſt paucę uſurpāt officia uirilia. At. i. ſed. uos. i. uiri. tra
hitis lana. i. carpitis uel carminatis. & refertis. i. reportatis in cala
this. i. uaſculis ex uiminibus contextis. uellera peracta. i. pexa & car
pta ſeu carminata: ad eos uel ad eas: unde peragēda accepiſtis. uos
torquetis nendo. ſ. fuſum inſtrumentum nendi: ad quos filum uo
luitur prægnantem. i. denſum. tenui ſtamine. i. filo unde fiat ſtamen
& hoc facitis melius. i. doctius & artificioſius Penelope. i. quā uxor
Vlyſſis, quæ a textura ſummopere laudatur. & leuius. i. facilius: &
(ut dicunt) habilius & expertius Arachne. i. puella illa Lydia: quæ
Palladem auſa eſt ad certamen in arte texendi prouocare: abs qua
uicta, uerſa eſt in uermem, quem araneum dicimus. & telam eius
araneam quæ adhuc hodie faciliter & leuiter incredibili artificio te
xit. Quia uero de textricibus tantum loquitur: poſſemus ſuperiorē
partem ſic conſtruere: Vos torquetis. i. compellitis texendo fuſum
. i. fiſtulam uel cannam inuolutam filo more fuſi: prægnantem te
nui ſtamine: quale ſup. ſtamen facit nendo. ſ. pellex. i. ancilla uel re
uera meretricula: quę cupit eſſe pellex. & ita ne habeat uxor, cuius
pellex eſſe cupit, ſuſpitionem. eſt horrida. i. male ueſtita & frigore
concuſſa: & contremens & reſidens in codice. i. trunco: ideſt ante fo
res ſuas nens: ut e labore ſuo uiuere putetur. Hic accipitur autē co
dex in propria ſignificatione. nam ideo capitur pro libro ipſo: quia
in codice ſunt multi libri. i. cortices: in quibus olim ſcribebant. Pro
trunco autem i. parte illa directa uſq3 ad ramos ſæpius caudicem
dicimus. Vos ergo facitis officia muliebria. i. trahitis lanam: netis
& texitis. Nec hoc ſatis eſt: quin etiam patimini muliebria. Nam no
tum eſt cur. i. quamobrem. Hiſter uir ille diues, ſed mollis & pati
cus: impleuerit tabulas ſup. teſtamenti ſui. ſolo liberto. i. nomine ſo
lius liberti: nullum cohęredem ei ſcribēdo: quia. ſ. erat draucus ſub
agitās eum. & cur uiuus. i. dum adhuc ſanus eſſet dedit multa puel
lę. ideſt uxori liberti ſui: quia. ſ. tacuit & perpeſſa eſt: ut maritus non
ſe, ſed Hiſtrum paticum ſubagitaret. Ego reperio in bonis codici
bus ſolo nec eſt dandi: ſed auferēdi caſus. & ita licet ſolo nō legat
in datiuo. legit tñ i ablatiuo. Et qa Hiſter ideo dedit: qa paſſa ē talia.

Dicit quod uxor etiam pauperis uiri erit diues: quę erit tertia .i. existens tertia in lecto: ita q̄ permittat diuitem patronū inter se & maritum draucum. Et hoc dico: quia libertum dicit. Vel potest sic intelligi: Notum est cur Hister dederit puellę .i. uxori suę adhuc iuuenculę multa: quia tacuit & permisit libertum habere rem cū marito suo: & ergo mulier erit diues: quę dormit tertia in lecto: ita q̄ uir sit medius: & uxor ab una parte, & draucus ab altera. Tu nube: facit apostrophē ad absentem. Tu quęcunq; es quę uis ditari: nube sup. uiro molli. atq; tace: quia arcana .i. secreta illa facinora q̄ fiunt in lecto. donant .i. conquirunt uxoribus tacentibus. cylindros .i. lapillos teretes a mulieribus in pretio habitos. Et sententia tristis .f. in adulteras per legē Iuliam lata fiet post hęc .i. post huiuſmodi turpiſſima uirorū facinora de nobis sup. mulieribus. Cēsura .i. castigatio morū dat ueniam .i. ignoscit. coruis .i. pessimis, quales sunt uiri. & uexat .i. molestat. columbas .i. mulierculas ex fragilitate & simplicitate forte peccātes. Et ita conuenientiſſime dixit colūbas. de quibus dictū est: Estote simplices ut columbę. Et quę in tutela Veneris sunt propter frequentem foetum ad quem ex natura instigantur: .q.d. Laronia mulierculas forte reperiri adulteras: quia per simplicitatē forte deceptę sunt. aut quia ad libidinem proniores ex fragilitate sexus deuictę. & ita potius ignoscendū illis, q̄ uiris: qui philosophantur: & tamen peccatū cōtra naturam perpetrāt. Notum est etiā cur coruos dixit uiros. Omne enim nigrum malum iudicatur. Vnde Horat. in .1. Sermo. Hic niger est: hunc tu Romane caueto. Preterea corui rapaces sunt sinistrę aues. sed pergo. De his .n. iā satis locuti sumus. Cēsura adt est cēsorū iudiciū: qđ iustū & seuerū eē debeat: q̄le olim cēsorū fuit.

repugnare: ut nullo modo legi possit Criticus, est enim prima syllaba breuis. Hor. in .1. epist. 2. libri: Vt Critici dicunt. Illud autē apud Martialem in .7. Æqualis liber est Cretice: qui malus est nomen est proprium. legēdūq; est Cretice non Critice. Cretice igitur legendū est a Creta: quę primam habet syllabam longam. Vt per Creticum intelligat Æacum. de quo illic: Quas torqueat umbras Æacus. ut sit sensus: Quid non facient alij, cum tu: qui tanquam Æacus iudex & cognitor uitiorum sumas tales habitus uestiū. posset etiam referri ad unum quemq; primarium Romanū: quem per Metellum Creticum designaret. ut sit sensus: Quid non facient alij cū tu ex primarijs & principibus ciuitatis sumas tales uestes. Nam Metellus Creticus is fuit: qui Cretam imperio Romano adiecit. ¶ Perores: oratione urgeas. nam peroratio fit i fine orationis, qua maxime aduersarius urget. ¶ In Proculas, & Pollineas .i. in adulteras Proculę & Pollineę similes. ¶ Mirante: cum admiratione contemplante: ac per hoc damnante, ut inhonestum habitum. ¶ Est mœcha Labulla: sensus est Labulla & Corphinia: quę adulterę sunt: si adulterij admissi cōuincantur in iudicio: malus tamen prę se ferant honestatis studiū: nō enim talem sumant togā ut indecētē habitū. Mulieres enī conuictę adulterij cogebātur togā uirilē induere in publicū pcedere. auctores sūt Porphyrio & Asconius. Vnde Hora. in Sermo. Quid interest in matrona, ancilla peccesue togata. Contra uero stola erat matronarum. ¶ Damnetur: cōuincatur adulterij. ¶ Talem togam: tam tenuem uestem: qualia sunt multitia tua. ¶ Sed Iulius ardet: introducit Creticū excusantem turpem habitum. ¶ Nudus agas: uerba poetę .i. nudus eas sic te calor urget: q̄si innuat nō minus turpe esse uiri tali corpis amictu, q̄ nudū agere. ¶ Minus est insania turpis: rńdet his q̄ possent dicere illū iudicatū iri insanū: q̄ nudus ambulauerit. ait ergo poeta: isania minore est digna reprehēsione, q̄ talis habitus. ¶ En habitū: indignantis sunt uerba poetę, & insultātis. q.d. o q̄ dignus habitus i quo te spectarēt Prisci Romani: illi: q̄ agricolationi intēti erāt: & q̄ paucis annis ante uictores p̄ repu. crudelia uulnera acceperāt: o q̄ riderēt te. ut ostēdat illū fuisse futurū ludibrio & priscis Ro. & q̄ pauloante sua tpa p̄ rep. multa p̄clara gessissēt. ¶ Modo uictor .i. paucis annis añ .i. nostris se tpibus: ac si dicat nostro seculo: quo & Augusto Cæs. & alijs imperātibus populus in rebus bellicis se exercuit. ¶ Vulneribus crud. .i. p̄ cruda uulnera uictor .i. aspa & crudelia. nā a crudo fit crudelis. ¶ Illud uulgus mōtanū: rudis ille populus: q̄ priscis fuit tpibus: q̄ cessantibus bellis agricolationē exercebat. ut de Q. Cincinnato legiē & alijs ciuibus Ro. ¶ In corpe iudicis: argumētū est a minore ad maius. q.d. si multitia testē nō decēt: multo minus iudicē decebūt. Nā q̄to q̄s excellētior est: tāto magis eū decet honestatis esse amplexorē: & tāq̄ cęteris uirtutis speculū. ¶ Quęro an deceāt. q.d. nō decēt. si ergo nō decēt testē: minus ꝯueniūt iudici. ¶ Acer & idomitus: isultat sępe poeta molli uiro. ¶ Libertati sq; magisterq; uideaſ morū grauiſſimus cēsor: & q̄ i libertatē uelit asserere flagitiosos. Nā de aīlibertate itelligit nō corpis. ¶ Pelluces: trasluces. cōpositio est a p̄ & luceo: sed mutaſ r i l. est .n. ex corrupto & i tegro. ¶ Dedit hāc ꝯtagio labē: sumpta est trāslatio a pestilētia aīali: cuius ꝯtactu & ꝯsuetudine reliq̄ aīalia facile cōmaculātur. Ergo uitia, inq̄t, aliena te i hāc labē deduxerūt: & plures i dies deducēt. Vñ Sene. de Trāquil. aīę. Serpūt .n. uitia: & in p̄ximū quęq; trāsiliūt: & ꝯtactu nocēt. unde & cōtagiū dictū est, & ꝯtagio, & ꝯtages, oīs morbus, q̄ ꝯtactu facile ꝯtrahit. ¶ Labē: maculā & uitiū. Labies p̄prie dicit i uestimētis: sed p̄ trāslationē uitia quoq; aī labes appellamus. ¶ Sicut grex: ita inq̄t, uitia serpūt i unū quēq;: ut porrigine unius porci reliquus grex ꝯtaminatur. Qui parū considerate loquūtur: dicunt gregē tantum de mino

Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidæ, quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alii, cum tu multitia sumas
Cretice? & hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? est mœcha Labulla.
Damnetur, si uis, etiam Corphinia, talem
Non sumet damnata togam. sed Iulius ardet,
Æstuo, nudus agas. minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid? non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? quæro an deceant multitia testem.
Acer, & indomitus, libertatisq; magister
Cretice pelluces. dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures. sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vuaq; contacta liuorem ducit ab vua.
Fœdius hoc aliquid quandoq; audebis amictu.
Nemo repente fuit turpissimus. accipient te
Paulatim qui longa domi redimicula sumunt
Fontibus, & toto posuere monilia collo,

IOAN. BRIT. ¶ STOICIDÆ impuri & flagitiosi: qui p̄ se ferebant stoicorū integritatē: & more stoico de uirtute disputabant: contendentes uirtutem solum bonū esse. dicti ἀπὸ τῆς στοᾶς .i. porticu. Zeno enim in porticu Athenis primus cœpit docere. ad quem audiendum discipuli eo confluentes: cum antea Zenonij dicerētur: postea ab ipsa porticu stoici sunt appellati. de qua porticu itellexit Persius noster: Quęq; docet sapiēs bracchatis illita medis Porticus insomnis. ubi plu scula de porticu diximus. ¶ Stoicidæ: secundum formam patronymicam: sicuti Priamidæ in prima declinatione. Quid falsi: subaudi dixit. ¶ Sed quid hoc etiam in molliciem uirorū dicit poeta: quos uel orantes in impudicitiam mulierum non pudebat uestes tenuiſsimas induere: ut corpus etiam transluceret. Vnde Plin. in reprehēsionem tantę molliciei sic ait: Nec puduit has uestes .s. bombicinas etiam uiros leuitate usurpare propter onera æstiua. in tantum a lorica gerenda discessere mores: ut oneri sint etiam uestes. Ait ergo poeta: Mulierum impudicitiam accusas, cum ipse tu multo magis fores condemnandus qui ea mollicie alijs sis futurus exēplo. ¶ Nō facient alij: argumentū a maiori ad minus. ¶ Multitia: uestes tenuiſsimas dictas a mollicie, ut quibusdam placet. ut alijs uero a mulcēdo: q̄ mulcerent: & gratæ essent tenuitate sua. bombicina autē uidetur intelligere: de quibus ex Plinij auctoritate diximus. Nam bombices telas aranearum modo texunt ad uestem, luxumq; fœminarum: quę bombicina appellatur, tantę tenuitatis ut denudet fœminam uestis bombicina. De uestibus multitijs sic meminit Flauius Vopiscus in Aureliano scribente præfecto ærarij Dabis ad editionem Circensium tunicas multitias uiriles decem: lineas ægyptias uiginti: mantelia cypria paria duo. ¶ Cretice: aliqui legunt, sed falso, Critice ut dicant: Tu iudex qui in aliena uitia insurgis & notas. Nam κριτὴς iudicem signat. Cicero in epistola ad Dolabellam: ut docet Tranquillus de claris grammaticis: Ego tanquam criticus antiquos iudicaturus sum. Sed animaduertendum est syllabæ ratonē

Multitia

Grex

ribus intelligi animalibus. Cum conſtet gregem indifferenter non
ſolum omni animaliũ genere:ſed etiam de hominibus dici. Terens
tius: Vt me in gregem ueſtrum recipiatis. Et alibi Iuuenalis: Cũ gre
ge Chaldæo. Seneca ad Luciliũ: Elephantorum gregem excelliſſi
Scabies mus ducit. ¶ Scabie: ſcabies (auctore Celſo) eſt durior cutis rubicũ
da, ex qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quædam ſiccio
res. Exit ex quibuſdã ſanies, ſitq; ex iis continuate exulceratio pru
riens: ſerpitq; quibuſdam cito. atq; in aliis quidem ex toto deſinit:
in aliis uero certo tempore anni reuertitur: quo aſperior eſt quoq;
Porrigo prurit magis, eo difficilius tollit. ¶ Porrigine: eſt autẽ porrigo mors
bus, quo non ſolũ porci: ſed & homines infeſtantur. de qua ſic Cor
nelius Celſus: Porrigo eſt ubi inter pilos quædam quaſi ſquammu
læ ſurgunt. hæ quoq; acutæ reſoluuntur, & interdũ madent, ſępius
ſiccæ ſunt, fereq; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam
in ſupercilio. ¶ Vuaq; contacta: uua enim facile corrumpitur conta
ctu corrupti acini. Sunt aliqui qui legunt conſpecta. ¶ Fœdius hoc
aliquid: futurum inquit eſt: ut aliquid etiam in poſterum turpius fa
cias hoc amictu: hoc eſt longe etiam indecentius committas q̃ quę
per turpem habitum peccaſti. ¶ Accipient te paulatim: in eam & tu
turpitudinẽ laberis: qua inter ſe ſacerdotes Mineruę uiuunt. Sicq;
poeta deſcendit in reprehẽſionem ſacerdotum quorum collegium
(auctore Tranquillo) Mineruę in Albano Domitia. inſtituerat: ex
quo forte ducti magiſterio fungerentur: redderentq; eximias uena
tiones: & ludos ſcęnicos. Horũ epulas, luxũ, molliciem ſcænicã, &
reliqua turpia inſectatur: oſtenditq; eos nihil differre a mulieribus
colentibus Bonã Deam: aut a ſacerdotibus Cotytia celebrantibus
gulamq; eorũ maxime reprehẽdit: qui lautiſſime epularẽtur. Vnde
& Mart. dapes lautę Albanę appellantur. Deniq; indignatur ex ſa
cerdotibus quendam cornicini: cuius opera in ludis illis Albanis
utebantur: nupſiſſe. Omnis ergo poetæ fremitus eſt in turpitudinẽ
& molliciem ſacerdotum Albanorum. ¶ Accipient te. ſ. in conſor
tium ſuum. ¶ Qui longa domi redimicula: oſtendit eos a mulieri
bus non eſſe abſimiles: quę celebraturę ſacra Bonæ Deę ſumũt re
dimicula. i. ornamenta & uincula capitis conuenientia ſexui mulie
bri: & monilia aptant collo. Idem, inquit, faciunt iſti ſacerdotes in
Albano: ut more mulierum ſacrificia colant Bonæ Deæ: & quod
Bonæ Deæ ſacra proprium eſt mulierum ſibi uſurpent. Nam ſacra Bonę Deæ fiebãt
(ut ſcribit Plutar. in uita Cice. & Cæſaris) quotannis in domo max
imi pontificis pro ſalute populi Roma. Iis nemini uiro intereſſe li
cebat a mulieribus tantum celebrabantur. Vnde Cice. in oratione
in P. Clodium ſic: Hominemq; eum qui puluinaribus Bonæ Deæ
ſtuprum intulerit: eaq; ſacra quæ uiri oculis ne imprudentis quidẽ
aſpici fas eſt: non ſolum aſpectu uirili: ſed flagitio ſtuproq; uiolaret.
Alii tamen ita interpretantur: non ꝙ Bonam Deam illi ſacerdotes
colãt: ſed ꝙ illorum ritus & ludi ſcęnici nihil pene differant a ſacris
Bonæ Deæ quę mulieres operantur. Deam autem Bonã etiã Maiã
& Terram dixere: eandemq; etiam Faunam, Opem, & Fatuã. Bo
nam ꝙ omnium nobis ad uictũ bonorũ cauſa eſt. Faunã ꝙ omni uſui
animantium fauet. Opem ꝙ ipſius auxilio uita conſtet. Fatuã a fan
do ꝙ infantes partu editi non prius uocẽ edunt, q̃ attigerint terrã.
ASCen. ¶ FVGERVNT trepidi &c. Hic per continuationem quandã
progreditur poeta ad caſtigandos iudices: & eos qui ſententiã mor
tis ferunt: cum ſint nobiliſſimi prodenteſq; molliciem ſuam habitu
quem fœminis molliorem in ſede iudiciali habent. De hac autem
re ſic ait Aulus Gel. pri. cap. 5. Hortenſius omnibus ferme oratori
bus ętatis ſuę niſi M. Tulio clarior: qui multa cum mundicia: & cir
cunſpecte, compoſiteq; indutus & amictus eſſet: manuſq; eiuſq;
eius inter agendum forent argutę admodum & geſtuoſæ: maledi
ctis compellationibuſq; probroſis iactatus eſt: multaq; in eũ quaſi
in Hiſtrionem in ipſis cauſis: atq; iudiciis dicta ſunt. Sed cum Lu
cius Torquatus ſubagreſti homo ingenio: & infeſtiuo grauius, acer
biuſq; apud concilium iudicum, cum de cauſa Syllæ quereretur:
non iam hiſtrionem eum eſſe diceret: ſed geſticulariam: Dionyſiãq;
eum notiſſimę ſaltatriculę nomine appellaret: tum uoce molli atq;
dimiſſa Hortenſius: Dionyſia inquit: Dionyſia malo equidem eſſe:
q̃ ꝙ tu Torquate inelegans agreſti aditu difficilis. Sunt autem uer
ba hæc poetę non amplius Lauroniæ. Ordo autem eſt: Stoicidę. i.
philoſophi ſeueriſſimi uerbis quidem quales erant ſtoici: qui nemi
ni peccanti ignoſcebant: ſed æqualiter omnia uitia punienda præ
dicabantur docet. 1. Sermo. Flaccus. trepidi. i. feſtiui ex timore &
uerecũdia. fugerunt Lauroniam. ſ. canentem. i. alta & aperta uoce
contra eos proclamantem uera hæc manifeſta. i. res ueras & mani
feſtas. uera ſup. inquit poeta dico. enim ꝓ quia: quia quid falſi ſup.

dixit Lauronia. q. d. nihil. & hoc decenter addit poeta ne quis dicat
ſuperiora eſſe muliebria dicta nihil ueri habentia: ſed ex iracundia
dũtaxat orta. quę enim docte loquentes inducunt: non quod uerũ
eſt ſemper: ſed quod ipſis loquentibus uerum uiſum eſt res loqui fa
ciunt. Sicut Dido decepta dicit. 4. Æneid. Nuſq̃ tuta fides. Ne ergo
quis dicat poetam non cõſentire Lauronię: approbat dictũ eius di
cens: Quid enim Lauronia falſi? Et deinde ſubtiliter procedit, quaſi
per approbationẽ prioris dicti. Et eſt locus a minori. Minus enim ue
riſimile eſt in cauſa criminali eſſe mollem, q̃ philoſophantem. & tã
iud cem mollem eſſe conuincit ex habitu, unde dicit. Sed quid alii
non facient. q. d. nihil facient: immo quilibet facient. cum ſup. ita ſit
ꝙ o tu Cretice. i. iudex ſeuere. ſumas. i. aſſumas. multitia. i. ueſtem
molliſſimam: & pellucẽtem: unde ſingula corporis membra perſpi
ci poſſent: quæ lubrici ſe de procentate corporis iactantes excogi
tauerunt. Fit autem mihi ueriſimile: ut legatur potius Cretice: &
potius a Creta, quam a crite: quia ſeueriſſimi iudices in Creta fue
runt dictum eſt in prima huius libro. Quas torqueat umbras Æa
cus &c. Et cum ſup. tu portes. i. extremam ſententiam: hoc eſt diffi
nitiuam ſententiã feras populo mirante. hanc quam dico. ſ. molliſſi
mam ueſtem. Perores inquam in. i. contra Proculas & Pollineas. i.
meretrices & mœchas: quales Procula & Pollinea. Labula illa mu
lier eſt męcha fateor: dãnetur ergo ſi uis etiã Carphinia adhuc infa
mior mœcha. ipſa dãnata. i. poſtq̃ fuerit dãnata. nõ ſumet talẽ. i. tã
infamem togam: ut tu ſumis peroraturus cauſas ſup. ſed ſup. dices
forte. Iulius. i. Sol in menſe Iulio: uel Syrius ardet. i. ardorem uehe
mẽter facit. ego æſtiuo. i. calore cõficior. Reſpondet poeta. agas. i.
eas ſecundũ Georgium nudus. uel agas ſup. rem iudicialem. inſa
nia eſt minus turpis ſup. q̃ mollicies. q. d. potius eligendũ eſt: ut po
pulus te inſanum q̃ mollem dicant. Alii legunt infamia. & eſt ordo:
Infamia quam nudus agens incurres: eſt minus turpis. i. deteſtabi
lis, q̃ eſt ea, quã incurris agens in multitiis. Vnde infert per irriſio
nem ſicut Vir. En agros, & quã bello Troiane petiſti Italiam meti
re iacens &c. En habitum q. d. uide qualem habitum geris. quo. i.
in quo. populus modo. i. pauloante. uictor. i. quaſi iam rediẽs ex re
cẽti cęde hoſtium. & per diſciplinam militarem exercitus. & uulne
ribus crudis. i. adhuc hebetantibus & nondũ conſolidatis. & illud
montanum uulgus. q. d. quod notum eſt eſſe duriſſimũ & omni aſ
ſuetum: quia in montibus degentes remoti ſunt ab his, quę ad mol
lẽ uitã nauibus aduehũtur mõtanũ dico uulgus poſitis. i. repoſitis
& relictis aratris. audiret. i. audire debeat ferẽtẽ leges & iura. q. d. nõ
decet in tam molli habitu ferre legem, aut militiam, aut agricultu
ram paſſis: qui omni labori aſſueti ſunt. Quid. i. q̃ rẽ nõ ꝓclames. q.
d. nullã nõ proclames: uel nihil nõ ꝓclames. i. porro: hoc eſt a lõge
clames. uel qd. i. cur nõ ꝓclames. ſi uideas iſta. i. iſtos uitupabiles ha
bitus in corpore iudicis. quero enim an multitia deceant teſtẽ: hoc
eſt an audiendus & accipiẽdus eſt teſtis: qui tam molliter ueſtiatur?
q. d. non: quia talis infamis eſt. infamis autẽ nõ poteſt firmũ & ratũ
teſtimonium perhibere. & ſi iſta non decent teſtem. o tu Cretice exi
ſtens uel exiſtere debes acer. i. uehemens uitiorũ caſtigator & puni
tor. & indomitus. i. nullo munere: nulla pręce: nullis minis: nulloq;
fauore a ſeueritate flectẽdus. Et ponitur indomitus pro indomabili.
Sicut. vii. Aenei. Diues inacceſſos ubi Solis filia lucos. inacceſſos
lucos dicit non quos nemo acceſſit: ſed inacceſſibiles: quos nemo
accedere debeat. Et i Geor. Aut illaudati neſcit Buſyridis aras. Nõ
erat ergo indomitus de quo loquitur: ſed debebat eſſe. & magiſter
libertatis: ideſt qui debebas ut in ciuitate libera unicuiq; ius ſuum
tribuere: ſecluſo omni timore & fauore. Tu inquam o Cretice: qui
eſſe deberes acer, indomitus, & magiſter. i. princeps & maximus
conſeruator libertatis. pelluces: ideſt ꝑ medium habitus tui luces
ut liniamenta corporis tui appareant: quaſi dicat minime talis eſſe
deberes. ſed ſcio unde hic morbus ingruerit. contagio. i. cõmertiũ
& ratio, ſeu conſuetudo, quã habes cum mollibus uiris. dedit: ideſt
genuit hanc labẽ. i. maculã uel inquinationẽ uitæ. & dabit hanc la
bem in plures: quia plures te ſecuti idem facient. ſicut totus grex:
ideſt congregatio ouium ſupple cadit. i. moritur uel deterior fit ſca
bie: ideſt ꝓpter ſcabiẽ. unius ſup. ouis. & totus grex porcorum ca
dit porrigine. i. porcorum ſcabie ſquãmoſa: quę per ſquãmas decis
dit. & ita loquitur de grege ouiũ & porcorum. & dat ſcabiẽ ouibus:
porriginẽ porcis. uel (quod minus placet) utrũq; porcis. q; pro &.
uua. i. botrus. eſt cõſpecta ab uua. i. exiſtẽs in umbra alterius uuæ
ducit. i. ꝯtrahit liuorẽ maculã. i. q̃lis naſcit ex percuſſione & nimio Liuor
ꝯtactu: aut morſu: & eſt plũbei coloris. Vnde Tibul. Cũ ſuccos, her
baſq; dedi: q; liuor abiret: Quẽ facit impreſſo mutua dente Venus.

Quia uero qui inuident cum se corrodant. & succum naturalem con sumant. talem colorem habent quales qui cōpressi sunt, aut cō tacti: uiolenter: ergo liuidi dicūtur. Omnis igitur contagio & cōsue tudo malorū parit maculam. Vnde in psalmo. xviii. Cō sancto san ctus eris: & cum uiro innocente innocens eris: & cū electo electus eris: & cum peruerso peruerteris. Dicitur autem contagio: hæc cōn tages: & hoc contagium. Primū ponitur hic. Secundū apud Lucretium: Qui fuerant autē præsto contagibus ibant. & iterum apud Virg. i Bucolicis: Nec mala uicini pecoris cōtagia lædēt. Et in singulari apud Aulū Gellium libro. viii. cap. ii. legitur cōtagio singulariter ubi dicitur. Quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota seruili cōtagio pollui. Fœdius hoc aliquid &cæ. Progreditur ad reprehendendos sacerdotis: quorū collegium Mineruæ in Albano constituerat Domitianus. oñ ditq; fœdissima illorum scelera: atq; hi, qui tam molliter allicuntur aliquando progressuri sunt. Dicit ergo q amictus quidem fœdus est: sed longe fœdioris uitæ præ se fert iudiciū. de qua re Au. Gellius lib. iii. cap. v. Plutarchus refert Archesilaum uehementi uerbo usum esse de quodam nimis delicato diuite, q ins corruptus tamē. & castus, & per integer diceba tur. Nam cū uocem eius infractam: capillumq; arte cōpositū: atq; oculos ludibundos. atq; illecebræ, uoluptatisq; plenos uideret. Nihil interest, inquit, qbus membris cinædi sitis: posterioribus an prioribus: hunc autem locū Cecropiā soliti bapte lassare Cotytto: a Calderino nō bene intellectum: & a Georgio, Mancinelloq; nō satis explanatū: qui secuti Probum, quædam uocabula non satis integre posuerunt. Angelus politianus ad unguem explicat capi. x. centuriæ suæ: probatus ueterū auctoritate baptas esse fabulam Eupolidis cōtra baptas. q nocturno sacra Cotyttus Deæ impudētiæ: quam psaltriam fuisse Probus dicit: pudentissime colebant: ob quā fabulam (ut Platonius græcus auctor est) ab ipsis baptis in mare submersus est. Est aūt bapte masculini generis: quia uiros significat principaliter: licet etiam fabulæ nomen sit. Cotytto aūt quia psaltriæ aut Deæ impudētiæ nomen: nō dubie fœminini declinatum, sicut cætera græca in o longum: quorum f m Seruium non habemus nisi genitiuū in us: & accusatiū in o in nostra declinatione. unde hic legendū est Cotytto: nō Cotytton nec Concytton. Dicta iamen est et Cotys: cū accusatiuū Cotin. Cic. & Strabo ponūt: & genitiuū Cotyos Synæsius. sacra aūt dīr Cotyttia: ut patebit in explanatione nostra. Ordo igitur est: Tu qui tā molliter uestiris. audebis quandoq;. i. aliquādo tpe futuro. aliquid. i. aliquod factū. fœdius. i. obscænius & turpius. hoc amictu in quo. s. pelluces. nemo fuit repente. i. sine incremēto successiuo turpissimus. hoc est sicut nemo uno ipetu factus est optimus: ita nemo uno turpi facto habeī turpissimus: sed paulatim fiet. Nā sup. illi q accipiūt domi. non. n. cum sint sacerdotes sed turpes ut sacerdotes illi: hoc audent in populo, aut in tēplo. redimicula qbus. s. mitræ alligantur, quod molliciei signū est. unde apud Virgiliū uitio datur Phrygibus: hoc est Troianis. ubi dicitur. Et tunicæ manicas & habēt redimicula mitræ. illi inquam, qui sumūt domi redimicula in frōtibus suis: idest. imitātur molles sacerdotes albanos. accipient supple in collegium aut consortiū suū. q paulatim. i. successiue te. & qui posuere. i. apposuere toto collo monilia. i. ornamēta mulebris colli. i. qui uicissim patiuntur in secreto muliebria: & ita se ornant ornamentis muliebribus.

Contagium
Contagio
Contages

Cotytto

Atq; bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam. sed more sinistro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ
Clamatur, nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt orgia teda
Cecropiam soliti baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu, pingitq; trementes
Attolens oculos, uitreo bibit ille Priapo,
Reticulumq; comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum patici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atq; recenti
Historia, speculum ciuilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis,
Bebriaci in campo spolium affectare palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Acciaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor, aut reuerentia mensæ.
Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum. conducendusq; magister.

ATQVE Bonam: ordo est: Atq; placant Bonam Deam. Abdomine teneræ porcæ: oia, inquit, in sacris Bonæ Deæ faciūt, quæ ad eius cultū pertinēt. Nā sus prægnans ei (ut scribit Macrobius) mactabatur: quæ hostia propria est terræ. Abdomine: idest sumine. Plin. in. ix. cap. xxxvii. ait antiquos uocauisse abdomen, quod nūc sumē. Aristot. lib. pri. de natura animaliū de Abdomine ita scribit: Venter infra pectus est parte priore, eiusq; radix umbilicus est: cui radici pars subiecta in latus utrumq; Ilia dicit. q autem recte subiūgitur sumē est, siue abdomen. Magno cratere: nā in sacris (auctore Macrobio) erat uas uini: quod mellariū appellabantur: & uinum lac dicebatur. Sed more sinistro: sed in ijs sacris contrario se gerunt ritu. Nam cū sacra a mulieribus tantū celebrentur: ipsi cōtra ritū sacrorū eas excludūt: & soli inter se molles & effœminati celebrant. More sinistro: more contrario: cū a mulieribus soleant excludi mares ita: ut ne effigies quidē maris eo in loco sit fas conspici. Nam & picturæ mariū uelis integebant. unde alibi: Testiculi sibi conscius unde fugit mus. Varro. n. tradit eam adeo pudicā fuisse: ut extra Gynecæū nunq̄ sit egressa: nec nomen eius in publico fuerit auditū: nec uirū unquam uiderit: uel a uiro uisa sit: pp quod nec uir templū eius ingreditur. Ite profanæ clamatur: iubent ingt magno clamore mulieres abesse. Profanæ: sacer & profanus uocabula sunt cōtraria. Sacrum. n. est (ut Trebatius libr. primo de religionibus refert) quicquid est quod Deorū habetur. unde Virgilius huius diffinitionis memor ubi sacrū nominauit: admonitionem Deorū pene semper adiecit Sacra Dioneæ matri, diuisq; ferebam. Item Sacra Ioui stygio q̄rite incepta paraui. Profanū omnes pene cōsentiūt id esse: quod extra fanaticā cau sam sit: q̄si porro a fano & religione secretū. Vnde Cic. ad Herenniū. Locus quærit celebris an desertus: sacer an pfanus: publicus an priuatus, ubi līgdo ostēdit uocabula esse opposita. Porphyrio exponēs illud Horatij Odi pfanū uulgus. ait Profanus eos dici, q sacris initiati nō sunt: q fanū intrare nō poterāt. Gemit hic tibicina: nā in eius sacris adhibebantur modulationes & Tibicinæ canentes cornibus. Sed hic, inquit, nō sunt Tibicinæ: non sunt mulieres, sed uiri tantū. Talia orgia: ostendit poeta eorundem sacerdotum mollicem nihil differre a mollicie sacerdotū Deæ Cotyttus. est. n. sensus: Non dissimilia inquit, sunt sacrificia quæ sacerdotes instituti a Domitiano Mineruæ in Albano colunt: ab ijs quæ feruntur ab Atheniensibus culta: quæ Cotyttia appellata sunt. Nam Athenienses instituerāt Cotyttia sacrificia peregrina sumpta a Thracibus: q̄ nocturnis peruigilationibus celebrarentur. In quibus impudica, turpiaq; multa fiebant. De quibus uidetur intellexisse Hora. in Epodis: Inultus ut tu riseris Cotyttiam uulgatā sacrū liberi Cupidinis/ Candida. n. saga minatur Horatio: quia talia sacrificia ei cōmissa ridens diuulgauerit. Cotyttia autem (ut scribit Porphyrio) sacrum Cupidinis esse dicit: quia maleficia hæc quæ per inferma sacra fiunt ad amorē pertineant. unde apparet & hos sacerdotes talia sacrificia ut impudica & ad amorē pertinētia tractare. His ritibus peruigilijsq; Deam Cotytto præesse uoluerūt: & proinde Cotyttia nominata sunt. Vnde Strabo sic inquit: Athenienses aūt sicuti reliquis in rebus hospitū & externoru studiosi perstiterūt: sic & in Deis. extrema. n. multa suscepere sacra ita: ut in comœdijs cōplura & Thracia & Phrygia decātata sint. Eam tamen Deam alij Cotytto, alij uero Coty-

Abdomen
Profanū
Sacrum
Cotytto

appellauere. Vnde Strab. lib. x. Similia inquit sunt quæ apud Thraces celebrantur: quæ Cotyttia & Bendidia. apud quos & Orphica initiū habuerunt. Ipsam sane Cotyo: quæ apud Edonios colitur: & eius instrumēta memorat Aeschylus: Sic & Synæsius appellat his uerbis [Greek] Confidens demonstra uerū seminarē statim sodalemq; Cotys. quem locū exponēs Suida: Cotyn Deam colit ait turpiū præsidem. Alibi tamē idem Synæsius Cotytto appellat: ob id ait: [Greek]: Mercurio quidē & Herculi palæstræ præfectis neutiquā congruit. Cotyttoni aūt & alijs apud Atticos despicatissimis administrat. quibus uerbis declarauit eū (de quo agit) in epistola foedissimis esse moribus qui in Cotyttoni inseruiat. Contra igitur hæc nocturna Cotyttia Eupolis poeta Comicus (ut referunt quidā cōmentatores) Aristophania scripsit comoediā quam Baptas appellauit, de qua sic Plato meminit: ubi de comoediarum differentijs agit: [Greek]. Scimus, inquit, Eupolim cum Baptas fabulam docuerit: ab his ipsis in mare submersum contra quos Baptas ediderat. Lucianus quoq; in ea oratione: quæ inscribitur ad ineruditū multos emptitantē libros in hanc ferme sententiam. Dic mihi, inquit: etiā ne Æschinis orationē aduersus Timarchū legis: an uero oia illa scis & nosti singula? Aristophanē uero & Eupolim subsisti Baptas integrā fabulā pellegisti? unde etiā Probus sic

Baptæ

scribit: Baptæ comoedia inquit fuit, in qua Eupolis inducit uiros Athenienses ad imitationē foeminarū saltantes lassare psaltriā Cotytto. Cotytto apud Athenienses psaltria quā effoeminati colūt noctu illā adeūtes. De Baptis & Cotytto Angelus Politianus in Miscellaneis suis elegātissime disseruit. ¶ Orgia: proprie nūc dñr sacri-

Orgia

ficia Bacchi. [Greek] .n. Orgia celebro. Vnde Stra. lib. x. scribit sic: Plurimi igitur græcorū totum cerimoniale negocium, quod Orgia uocantur: Bacchanaleq; & choricū & sacrorū mysteria Libero patri attribuerunt. Cæterorū aute Orgia pro oibus cerimonijs capiuntur. unde idē Stra. Cybelē præcipuo uenerantur honore', eius Orgia frequentātes. Orgia putat Euse. de præparatione euāgelica dicta [Greek] ira quam aduersus Iouē Ceres suscepit. uerū postea & aliorū Deorū dicta sunt Orgia ipsa mysteria. unde Orgia dicimus Veneris: Orgia Corybantiū ¶ Secreta teda .i. mystica tæde. nam noctu talia sacrificia peragebantur. ¶ Baptæ: sacerdotes molles & effoeminati: a quibus Eupolis denominauit comoediam suam: a [Greek] quod significat tingo & lauo: qp qui sacris initiabātur, lauarentur aqua calida primum. Aristophanes: Primū ex ritu ueteri me lauerūt. ¶ Lassare: nam in sacris salutātes fictam fortasse personam Cotyttus lassabāt. Probus (ut diximus) ait fuisse psaltriam, quam effoeminati Atheniēses noctu colūt, eam adeūtes. ¶ Cotytto: accusatiuus est græcus. ¶ Cecropiam: atticā a Cecrope rege, qui primus Atheniensium rex regnauit in Attica ante Deucalionis tempora: quē omnis antiquitas fabulata est biformē fuisse: quia primus marem foeminæ matrimonio iunxit. ¶ Ille supercilium. mollicē adhuc insectatur in eisdē sacerdotibus: qui more mulierum decoris essent studiosi. supercilia enim fuligine denigrabant: quod solitum fieri ostendit Pli. lib. xxviii. ubi ait: Capilli de fluuia Vrsinus adeps misto Ladano & lantho continet: alopeciasq; emēdat, & raritatē superciliorū cum fungis lucernarū ac fuligine: quæ est in rostris earū. ¶ Producit: extendit & emendat. ¶ Obliqua acu: calamistro. ¶ Pingit oculos. o. sibi tingebāt. Plin. in. xi. Palpebræ in genis homini utrinq;. mulieribus ēt infectæ quotidiano tanta est decoris affectatio, ut tingantur oculi quoq;. Oui. in arte amandi: Nec pudor est oculos tenui signasse fauilla: Vel prope te nato lucide Cidine croco. per oculos igitur intellige genas, quæ inficiebātur. unde diuus Ciprianus in tractatu habitus uirginū de impudicis uiris sic scribit: Illi docuerunt & oculos circunducto nigrore fucare: & genas mendacio ruboris inficere: & mutare adulterinis coloribus crinem &c. Sic & diuus Hieronymus ad matrē & filiam in Gallia cōmorantes scribit: Oculos stibio linit. Imperator Antonius secundus (auctore Herodiano) procedebat in publicum pictis oculis: generisq; purpureis satis. ¶ Ille: alius ex sacerdotibus. ¶ Vitreo Priapo: nihil inquit omittūt, quod ad mollicem, nequitiamq; pertineat. Nam & poculis, inquit, utūtur in cōuiuio effigiatis instar inguinū: quam obscoenitatē notat & Pli. li. xiiii. loquēs de ebrietate: Iam uero quæ uasa adulterijs cælata: tanquā per se parū doceat libidines temulentia, ita uina ex libidine hauriuntur. Idem etiam in proomio li. xxxiii. his uerbis: In poculis libidines cælare iuuit, & per obscoenitates bibere: panibus etiam p obscoenitatem sic formatis uescebantur. Martialis: Si uis esse satur nostrū potes esse. Priapū ipsa licet rodas inguina tutus eris. ¶ Reticulumq;: tegmē est capitis mu-

Reticulū

liebris a rete dictū. a cuius similitudine est factū: quali & nostris temporibus a matronæ utuntur & aureis & sericis. græce [Greek] appellatur. De eo sic Lampridius: Matronas aūt regias contentas esse debere uno reticulo. atq; inauribus, & bacato monili. genere masculino protulit Plin. lib. xii. ubi de natura thuris. sic. n. scribit: Persona adijcitur capiti, densusue reticulus. Nā apud ueteres capillos puellæ aut humeris diffluētes, aut reticulo collectos gestare cōsueuerūt. Propertius: Nec de more comæ per leuia colla fluentes: ¶ Scutulata. i. uestes scutulis distinctas: quas galli instituerūt. unde sic Pli. Plurimis uero licijs texere, q̄ polymita appellant. Alexandria instituit, scutulis diuidere Gallia. ¶ Cærulea: color cæruleus inter uiridē & nigrū est: proprieq; thalassicus. unde poetæ mare, reliquasq; aquas cæruleas appellant. Idem etiā dicit color uenetus.

Cæruleus

unde Vegetius lib. iiii. de re militari scribit nautas ueste uenera esse induendos: & uela nauiū exploratoriarū colore ueneto esse tingenda: hoc est cæruleo. Na (ut idē iquit Vegetius) similis est fluctibus

Venetus

marinis ita: ut color cæruleus, & uenetus, & thalassicus idem sit: id est color similis marinis fluctibus. Thalassam. n. uocāt græci mari. ¶ Rasa: uestimēta q̄ pilo carerent. Nam absolute positū est rasa &

Thalassicus

Rasa

Pexa

numero plurali. apud priscos in usu fuit toga rasa & pexa: q̄ cōtrariæ erant. Nam rasa sine pilis erat: pexa uero uillosa. De quibus sic Martia. Rasam tu mihi mitte togā. Et alibi: Togā ue pexam Plin. itē scribit: Lanā hirsutæ, liburnizeq; line propiorē q̄ lanæ esse, alienā pexis, & quā sola ars scutulato textu cōmendat ita: ut bene cōueniat togæ rasæ: q̄ scutulato textu cōficiebatur. i. breuibus scutis distinguebatur. ¶ Galbana: galbanū genus est coloris albi: ut aliqui putant & sublucidi. quod mollium & delicatorum fuisse ostendit non

Galbanū

solum Iuuenalis. sed & Martialis: cum hominem muliebriter indutum galbanatū appellat. unde etiam idē Martial. mores appellat galbinos. i. molles & effoeminatos. Tunicā galbinā a colore galbano appellat. sic Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter hæc fuit tetricus chlamyde coccea, tunica galbina. Galbinū item (ut scribit Pli. lib. xii.) arbor est Syriæ in Amano monte similis, ferule resinā pducens puram & translucidā. Suetonius in Galba scribit primū Sulpitiorū cognominatū Galbam: eo qp facibus galbano illitis oppidum Hispaniæ succenderit. Plin. itē lib. xi. Propolis est odore graui, ut qua pleriq; pro galbano utanī. ¶ Et per Iunonē domini: oia, inquit, faciunt q̄ mulierū sunt. ut etiā nō per Geniū: sed per Iunonē domini iurēt. Nā placuit quibusdā (ut auctor est Sene. ad Luci. lib. xix. epistola. cxl.) unicuiq; nostrū pædagogū dari Deū: nō quidem primarū: sed hunc inferioris notæ ex eorū numero. quos Ouid. ait de plebe Deos. Stoici uero affirmarūt singulis & Geniū & Iunonē dari, unde & Pli. lib. pri. cap. vii. sic inquit: Quamobrē maior cælitū populus ēt q̄ hominū intelligi pōtscū singuli ex semetipsis totidem Deos faciāt, Iunones, Geniosq; adeptando sibi. Ex quo uidetur inoleuere mares cōsueuisse per Deos masculos foeminas uero p Deas iurare, unde modo poeta ait sacerdotes ipsos more foeminco p Iunonē iurare: sicuti iurat, siue imprecatur. Quartilla apud Petroniū his uerbis: Iunonē meam iratā habeā: si unq̄ me meminerim uirginē fuisse. Licet Socrates apud Platonē i Gorgia iuret per Iunonem

Locus obscurus

ita. ut de hoc adhuc quærendū censeam. ¶ Ille tenet speculū: ex sacerdotibus inquit alius tam grande habet speculū: quo se polit, q̄ grande fuit illud Othonis: quo se in acie uidebat. De quo ita & Sydonius Apollinaris: Post speculi immanis pompam: quo se ille uidebat. Hinc turpis qp pulcher Otho. Idem alibi: Galbam sternis Otho speculo q pulcher haben Dū captas, sicq; p transitū mollicē Othonis suggillat: qui (ut scribit Tranquillus) adeo mollis fuit, & mundiciarū muliebriū studiosus, ut uulso corpore & galericulo capiti propter raritatē capillorū adaptato & adnexo incederet: & nemo dignosceret, quin & faciē quotidie rasitabat: & pane madido, lacte asinino linebat. idq; instituit a prima lanugine ne barbatus unq̄ esset. ¶ Gestamē: expositio est. hoc equale solebat gestare Otho studiosissimus formæ. ¶ Patici Othonis. i. patiētis muliebria. Nam (ut scribit Tranquillus) Neroni cōsuetudine mutui stupri conciliatus est. ¶ Actoris Aurunci spoliū: alia expositio. Hoc aūt Hemistichiū Virgilianū in dedecus dicit Othonis: qui nō iā in gerrē hastā more Actoris uiri fortissimi portabat: sed īgēs speculū ut mollis & effoeminatus: legendumq; est ironicos: quasi dicat non iā spolium ablatum hosti: quale fuit hasta quam Turnus Actori abstulit.

¶ Ille

¶ Ille.s.Otho. ¶ Cũ iã tolli uexilla iuberet cũ iã i hostes acies dirige
ret sublatis signis. ¶ Res memorãda: acclamatio est in derisũ Otho
Annales nis: ut sit nõ memorãda, sed supprimẽda. ¶ Nouis annalibus, atq;
Historia recẽti: Historia iter annales & historiã hoc iterest: q; Annales, quã
tũ potuimus colligere ex uerbis Ciceronis & Gellij, sunt libri cõti
nẽtes res gestas pluriũ annorũ. obseruato cuiusq; anni ordine: un
de & nomẽ accepere. nudi aũt sunt & simplices, uelutiq; cõmenta
rij, q breuiter rẽ cõplectẽtes, materiã pbeãt uolẽtibus scribere histo
riã, neq;.n. affectus mouẽt, neq; alacriores ad rẽp. defẽdẽdã, neq;
segniores ad rẽ pperã faciendã annales cõmouere possunt. Histo
ria uero est rerũ gestarũ narratio uel demõstratio. dicta ab ἱστορῶ
quod est idẽ quod narro. unũ Cic. in.ii. de oratore. Erat historia an
naliũ cõfectio: res oẽs singulorũ annorũ mãdabat literis põt. max.
efferebatq; in albũ & pponebat tabulã domi: ptãs ut esset populo
cognoscẽdi: hiq; annales maximi nominãtur. Virg. itaq; olim rerũ
ꝑitissimus inducit Æneã tanq̃ põtificẽ dicere. Et uacet annales no
strorũ audire laborũ. Cũ ergo Æneas, ut pontifex inducat, merito
annales appellitat historiam. Historia (ut scribit Gellius) q̃ ratione,
quoue cõsilio gestæ sint res demõstrat. Ex annalibus igi tanq̃ ex
breui, nudaq; materia sumebat historia: quæ rẽ uberius pscribit: q̃
affectuũ plena est. Ergo annales id oĩno sunt, quod historiæ: sed hi
storiæ non oĩno id quod annales sunt: tanq̃ alterũ sit speciale nomẽ
alterum generale. sicuti quod est homo, id necessario aĩal est: quod
est aĩal nõ id necesse est ut sit homo. ¶ Speculũ ciuilis sarcina belli.
ueluti acclamatio i ꝯtẽptũ tãtæ mollicie: q; iter cætera belli machi
namẽta speculũ quoq; gestaret. ¶ Belli ciuilis: bellũ appellat ciuile
Bebria- quod inter Othonẽ & Vitelliũ gestũ fuit ad Bebriacũ uicũ iter Cre
cus ui- monã & Veronã: ubi duabus Otho cladibus acceptis superatus ẽ.
cus De quo bello & loco Plin. meminit lib x. cap. xlix. Venerũt i Italiã
Bebriacẽ ses bellis ciuilibus trãspadũ & nouæ aues. ¶ Nimirũ: insul
tatio est in Othonẽ ut effœminatũ. q.d. rẽ facit mõstruosam Otho:
q Imperatores de regno eijcit: & cutẽ more mulierũ curat & polit,
q̃si cõtraria. Nã cũ ab Galba adoptari expectaret: illq; Pisone ptu
lisset, indignatus, ad uimq; cõuersus, eũ a suis desertum interemit.
Galba aũt septimus fuit Imperator, q Neroni successit: nullo gradu
cõtingẽs Cæsarũ domũ. lege Suetoniũ. De cæde itẽ Galbæ & Otho
nis & pugna Bebriaca meminit Iosep. de bello Iudai. i. v. libro sic:
In medio nãq; Romanorũ foro Galba perẽpto, creatus Otho Im
perator, cũ Vitellio iperãte pugnabat, quẽ germanorũ tunc manus
elegerat. Habito aũt apud Bebriacũ Galatiæ ꝑlio cũ Valente & Ce
Cecinna cinna Vitelli ducibus primo die Otho supauit: altero Vitellii mili
tes, multisq; trucidatis. & aduersæ ptis audita uictoria Otho apud
Brixellũ semet occidit: postq̃ biduũ tre sq; mẽses imperium tenuit.
¶ Curare cutem: faciẽ (ut diximus) quotidie rasitare, & corpus uelle
re. ¶ Affectare: est aium habere itentũ ad aliqd habendũ. i. affectu
inhiare ut Gigãtes affectauerũt cælũ. i. aium intentũ habuerunt ad
hñdũ cælũ. & Cæsar affectat iperiũ. i. aium intentũ habet ad habẽ
dũ imperiũ. ¶ Spoliũ palati: p palatij: ubi sedes erat iperatorũ. Nam
primus fuit Romulus (auctore Liu. ĩ primo) q palatiũ ubi educat⁹
ipse fuerat, muniit. Sic. n. dixit queadmodũ alibi: Purpureus magni
ructaret scurra palati. Et Petroni⁹: Fama uolat, summiq; petit uga
Palatiũ celsa palati. Ex septẽ. n. collibus urbis fuit palatiũ. unde Cic. in Of
ficijs ait: Cn. Octauiũ pclarã ædificasse in palatio, & plenã dignita
tis domũ. & inde domũ palatinã appellauerunt domũ Imperatorũ.
Dictũ palatiũ uel q; ibi pecus pascẽs balare cõsueuerit: & q̃si balan
tiũ. unũ Neuius balantiũ appellat. uel q; palare. i. errare pecudes sole
rẽt. uel q; ibi Hyperborei filia Palato habitauerit: q ex Hercule La
tinũ peperit. uel q; ibi Pallas Euandri filius sepultus fuerit. uel q; ẽt
Palatini & Aborigines ex agro rheatino, q appellat palatiũ, ibi cõ
sederint. uel a Pali: pastorali Dea ut scribit Solinus. ¶ Et extẽdere pa
nẽ. s. madidũ lacte asinino. Nam q (ut scribit Pli. li. xxviii.) cutẽ in fa
cie erugari & tenerescere, & cãdorẽ custodiri lacte asinino putant.
Proide Poppea uxor Neronis quomodocũq; ire cõtigisset, secũ sex
cẽtas asellas ducebat. ¶ Quod nec in assyrio fecit: ingt Otho ea ad
curandã cutẽ, & se molliẽdũ i castris: q nec Semiramis regina, nec
Cleopatra fecerũt: ut ostẽdat ipsum ẽt fœmininis molliorẽ extitisse.
Mollis. n. ornatus & expolitio cutis uirũ nõ ornat: sed mẽtẽ eius in
dicat. unde est illud Ciceronis in Officijs: Ergo & a forma remouea
tur oĩs uiro nõ dignus ornatus. Ouid. Sint pcul a nobis iuuenes
Semira- ut fœmina cõpti. ¶ Semiram s: Nini regis Assyriorũ fuit uxor: ma
mis gni mulier ai: q occiso marito, nõ ausa tradere imperiũ filio Nino
adhuc ipuberi: nec ipsa palã tractare: mutato habitu cũ filio, regni
moderationẽ suscepit. Hæc Babylonẽ cõdidit: nã cõtẽta acq̃situs

a marito terminos tueri: Æthiopiã quoq; suo ĩperio adiecit: Indis
etiã bellũ intulit: libidinis adeo ipatiẽs, ut adamasse ẽt æquũ feratur.
Ad postremũ cũ cõcubitũ filij petijsset: ab eodem iterfecta est: duos
& trigita annos post Ninũ regno potita: quo tpe ꝯstat fuisse Abraã
& Zoroastrẽ magnũ apud Bactrios. ¶ Orbe assyrio: in ea parte As
syriæ, ubi Babylon est. Nã Babylon & Nisibis urbes Assyriæ sunt Assyria
maximæ. q̃ aũt Assyria antea dicta fuit postea dicta est Syria terra- Syria
rũ maxima, & pluribus distincta nominibus. De qua abunde Plin.
lib. xiii. Et Strabo decimo sexto. ¶ Pharetrata: pharetra armata: qua Pharetra
li habitu in bellũ descẽdebat. est. n. pharetra recõditoriũ sagittarũ.
¶ Cleopatra: Ægypti fuit regina: soror illius Ptolemæi: qui Põpeiũ Cleopa-
neci tradidit. Eã primo amauit Iulius Cæsar: ex q̃ puerum suscepit tra
Cæsarionẽ. Mox eã post mortẽ Iulij Cæsaris. M. Antonius ardẽter
dilexit: ex qua liberos duos suscepit: quos Solẽ & Lunã appellauit.
Eũ postea aduersus Augustũ cũ exercitu pficiscentẽ q̃tuordecim
cũ triremibus secuta est ad Acciũ pmõtoriũ: ubi cõmissa pugna,
uincẽteq; Augusto, ipsa prior cũ suis triremibus anfugit in Ægy
ptũ: quã fugientẽ Antonius relicto exercitu pditus amore cõsecu
tus est. Sicq; Augustus potitus uictoria in Ægyptum secutus est
utrũq;. M. Antonius gladio suo seipsum iteremit: Cleopatra ne ui
ua ab Augusto in triumphũ duceret: admotis corpori serpentibus
mortẽ sibi ꝯsciuit. lege Plutarchũ, Florũ, Strabonẽ, & Sueto. ¶ Mœ
sta: q uicta irã Cæsaris Augusti timebat. ¶ Carina acciaca: q̃ pugna
uit apud Acciũ pmontoriũ. Est aũt Epiri pmontoriũ: Augusti co- Accium
lonia cũ tẽplo Apollinis nobili, ac ciuitate Nicopoli: q̃ Victoriæ ci
uitas iterpretat. Vnde Pli. & Strabonẽ. ¶ Hic nullus uerbis pudor,
aut reuerẽtia: redit poeta ad sacerdotes: de qbus cœperat. Ait ergo
iter ipsos oĩa turpia fieri: nec ullũ existere pudorẽ: quominus & uer
bis & factis utant obscœnis. Nã pudor est ueluti obstaculũ: nequid Pudor
turpe faciamus: unde phi sic diffiniũt: auctore Gellio: Pudor est iu
stæ uituperationis siue rephẽsionis timor. ¶ Turpis Cybeles. i. oĩa ob Cybele-
scœna fiũt hic. i. iter ipsos sacerdotes: q̃lia fieri solẽt in sacris Cybe ta sacra
les: ubi turpissima quæq; fiebãt: & pcipue solemni die lauationis
eius in Almone fluuio. Nã (ut scribit Augu. lib. ii. cap. iiii. de ciui
tate Dei) ante Deæ lecticã talia p publicũ cantitabãtur a nequissimis
scœnicis: q̃lia nõ deceret matrẽ ipsorũ scœnicorũ audire. unũ Augu.
subdit illã pinde turpitudinẽ obscœnorũ dictorũ, atq; factorũ scœni
cos ipsos domi suæ pludẽdi causa corã matribus suis agere pude
ret: quã p publicũ agebãt corã Deorũ matre: spectante & audiente
utriusq; sexus frequẽtissima multitudine. ¶ Fracta uoce: aut molli
& effœminata, aut i oẽm effusa turpitudinẽ. sumpta trãslatione ab
eqs, q fracto & soluto freno, toto ĩpetu feruntur. Apul. lib. viii. de sa
cerdotibus Deæ Syriæ: Fracta rauca & effœminata uoce clamo
res absonos intollũt. ¶ Phanaticus sergex. i. sacerdos non absimilis
Gallo sacerdoti Cybeleio. Nã phanaticus epitheton est Galli. i. affla Phanati
tus numine. nã spiritu quodã uidebantu ragi diuino: & futura præ cus
dicere. unũ Horat. in Satyris: Hũc circũ tonuit gaudẽs Bellona cruẽ
tis. & in Odis: Nõ Dindymene: nõ adytis quatit. Mentẽ sacerdotũ
incola Pythius, Nec liber æq;. Cũ igit quodã furore diuino agant,
caput iactãt, rotãtq; crines. Lucanus in primo: Crinẽq; rotãtes Sã
guineũ populis cecinerunt tristia galli. unde Liuius. lib. xxxvi. sic
scribit. L. Scipionis legatus classem i Europã ad Sextũ epugnandã
traiecit. tamq; subeuntibus muros phanatici Galli primũ cõ solẽni
habitu añ portã occurrerũt. Lymphatus ẽt & lymphaticus uocat
insaniẽs & laruatus. i. demoniaco spiritu afflatus. Pli. de helleboro: Lympha
Medetur ita comitialibus morbis, uertigini, melãcolicis, insaniẽti tus
bus lymphaticis, elephãtiæ albæ. Idẽ l. viii. ca. liiii. Loquẽs de Api Lympha
boue: Hi greges repẽte lymphati futura præcinũt. unde lymphare ticus
quod est uesanũ facere. Vale. Flaccus lib. iii. Deus ancipitẽ lympha
uerat urbẽ. ¶ Sacrorũ antistites: dñs & magister taliũ sacrorũ. Tull.
pro domo sua ad põtifices: Aliæ cerimoniæ nobis erũt. alij Antisti
tes Deorũ immortaliũ. Ibidẽ. Qui estis antistites & cerimoniarum
& sacrorũ. ¶ Rarũ & memorabile magni: ironicos dictũ. q. d. Raro
inuenias tã boni exẽpli magistrũ conducẽdũ mercede ad uoluptas
tẽ gulæ. Nã exemplũ. i. quod nobis ppositũ monet qd nobis fugiẽ Exemplũ
dũ, imitandumue sit. Est. n. (ut difinit Cic. ad Herenniũ) alicuius fa
cti aut dicti præteriti cũ certi auctoris noĩe proposito. Exemplũ itẽ
dicimus id quo demõstratur in rebus uenalibus, cuiusmodi sit ea
res uenalis. unde Cic. ad Herenniũ. Si merces ipsi q uenditãt, aliũ
de exemplũ quæritant mercis: aut si aceruos dicant se tritici habe
re: & eorum exemplũ pugno non habent quod ostendant.
❡ ATQVE placat. i. ita cõgregant tẽpore nocturno: ut mulie- ASCen.
res q̃ placabãt Bonam Deã abdomine. i. sumine porcæ teneræ. i.

suis eximiæ. Sues.n.(s̄m Donatū) sacrificio idonei dicebātur exis mi: oues lectæ: boues intacti. placāt inq̄ abdomine & magno cras tere.i.uase, quod mellarium uocāt. licet uino impleat. placant inq̄ Deā abdomine porcæ.i.faciunt oīa q̄ mulieres Bonæ Deæ sacrifis cātes facere debeāt: sed fœmina exagitata procul, nō intrat templū more sinistro.i.puerso: q͞a solis mulieribus debebatur: & ita exclus dendi erāt uiri. uñ dicit Ouidi.

dicit. Aduertendū autem quod pleriq̄ hūc locū accipiūt: quasi tos tus de Othone intelligēdus sit: utpote q̄ Otho Galbā interfecerit: ut speculū eius haberet. dicit ēt Valla: q̄ hic dictum est Bebriaci in campo pro Bebriaco p͞p homœoteleuton. & q̄ Palati sit genitiuus huius nominis Palatus. dicit.n. quod illud spoliū prius Galbæ mortuo Palatus sustulerat: quod sublatū ipsi Palato infamiori po stea ab Othone fuit. Erat.n. ut ingt, Galba mollior quā Otho.

Sacræ Bonæ maribus nō adeū da Deę: & ipsi excludebāt fœmi nas. Ara deæ pater solis maris bus.i.uiris: cū patere debeat sos lis fœmininis: & clamatur a sas crificulo.s. sicut in cœtu mulies rū clamabatur a præfica. clama tur inq̄ sic: o uos p͞fang.i.a fano excludēdæ, tanq̄ indecētes mus lieres. ite.i. discedite hinc. tibicis na.i. q̄uis psaltria. non gemit.i. nō facit fœmininū sonū, q̄si ges mitū. ullo cornu: q͞a nulla admit tebant: & ita ut p̄ceptū erat mus lieribus ne tibice adhiberetur: & non adhibebāt tibicinā baptæ .i.uiri molles & impudici: qui Athenis peregrina sacra tēpore nocturno cum omni immundis cia faciebāt: cōtra quos Eupolis baptas scripsit. soliti.n. consueti olim apud Athenieses. lassare.i. frequēti sacrificio molestare Co tytto: illā Deam q̄ prius fuerat psaltria: sicut apud Romanos Dea Flora: cui Romani Floras ria instituerunt, fuerat meretrix. Cecropiā.i. Atheniensem: hoc est i ea ciuitate: ubi Cecrops olim regnauerat. coluerunt taña Orgia.i. impudica sacrificia. qualia.s. fuerūt Orgia Bacchi. nō aūt uocaben tur Orgia, sed Cotyttia & Bendidia. sed quia Orgia erant Bacchi sacra in quibus, ut prius per Mancinellū dictū est, oīa obscœna fies bāt. ideo pro obscœnis sacrificijs accipit. coluerūt inq̄ secreta teda .i. abscōnsa lampade: ne a turpitudine arcerent quouis pudore. ils le.i. quiuis ex talibus uiris mollibus. produxit.i. extendit. acu obli qua.i. ab hoc incuruata. supercilū.i. pilum in superiore oculorum cilio. tinctū.i. intinctum prius. fuligine.i. nigredine fumi ad hoc colle ctū. madida.i. adhuc humida. ut adhæreat. idest cōponit & facit sibi supercilū nigrū, quod in muliere placet. & attollens oculos tremen tes.i. pætos & lubricos: uel timore ne fuco lædantur. depingit.i. cōponit aut fucat eos. Ille.i. alius ex illis. bibit ex Priapo uitreo: q̄si delectetur mēbro uirili: sicut mulier. & implet reticulū auratū.i. aus rū intextum habens. ingentibus comis.i. multis & prolixis capillis more mulierum. quem Pannonij, seu Vngari, & Huni, nonnulliq̄ Alemannorū assumpserunt. implet inq̄ existēs indutus scutulata .i. id genus uestis muliebris cærulea.i. cærulei coloris. aut galbana aliud genus uestis. rasa.i. nō uillosa: sed tonsa probe. ministro.i. pe dissequo iurāte &.i. etiam nō solū domino. per Iunonē domini.i. per Iunonē nō per Iouē: quo dominæ solent: ut minister ēt dominū effœminatū significet ipso nō refragante. Ille.i. alius: tenet speculū: appositorie gestamē.i. quod erat gestamen. Othonis patici.i. soliti pati muliebria. & hoc tenet pro re egregia: q̄si magnū sit habere ta lis uiri speculū & ideo per aliam appositionem iucūde addit. Acto ris Aurunci spoliū.i. quod sic iactabūde tenebat: ut Turnus apud Virgiliū hastam ingentē Actoris Auruci spoliū.i. qua uictoria Au runcū ingentē bellatorem spoliauerat. usitatius dicitur spolia quā spoliū singulariter. quo sup. speculo. ille.s. Otho. uidebat se arma s tū.i. effigiem sui existentis in armis. cū.i. quando iuberet.i. uellet iu bere. iam.i. paulopost. uexilla ad pugnā cōmittēdam tolli: erat.n. imperator exercitus. Speculū dico existēs sarcina.i. quod habebas tur in sarcinis ciuilis belli: quod Otho cōtra Vitelliū gessit. est sup. res memorāda.i. memoriæ commendāda. nouis annalibus.i. per nouos annales. & historia recēti.s. quæ eo anno, quo talis res ges sta sit, scribatur. Nimirū: q͞a certe est sup. facinus summi ducis.i. uel pertinet ad summū ducem occidere Galbā.i. per hoc p̄batur Otho summus: dux: q͞a Galbam occidit. unde magnū est habere spolias uidelicet speculū. & constantia summi ciuis est curare cutē.i. polire & leuigare aut fucare more muliebri cutem. & hæc oīa per ironiā

Quid tamē expectant, phrygio quos tēpus erat iam
More superuacuam cultris abscindere carnem?
Qudringenta dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicini, siue hic recto cantauerit ære.
Signatæ tabulæ. dictum feliciter. ingens
Cœna sedet. gremio iacuit noue nupta mariti.
O Proceres censore opus est, an aruspice nobis?
Scilicet horreres, maioraq̄ monstra putares,
Si mulier uitulum, uel si bos ederet agnum?
Segmenta, & longas habitus, & flammea sumit
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudauit clypeis ancilibus. o pater vrbis
Vnde nefas tantum latiis pastoribus? vnde
Hæc tetigit Grauide tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atq̄ opibus vir.
Neç galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri. vade ergo, & cede seueri
Iugeribus campi, quem negligis. officium cras

Ego aūt, ut oīa de Othone intel ligenda, potiusquam de ciuibus Romanis cōcedam: malim dice re spoliū Bebriaci palatij pro pas latij.i. quod Otho a Galba affe ctauit in cāpo Bebriaci palati.i. ubi erat imperator: & ita palatiū imperatoriū: q͞a sic in cāpo ciui lis belli, ut in palatio mollissime uixit. Ordo igitur est: Et summi ciuis est affectare in campo sup. bellico spoliū Bebriaci palati.i. palatij.s. speculū. & extēdere di gitis panē madidatū lacte asinis no in faciē: ut cutis firma & nitis da sit. quod.i. quā rem. Semiras mis regina Babylonię: quamuis esset tā lasciua, q̄ equū usq̄ ad coitū amauerit: ut dicit Plinius. pharetrata.i. armata: q͞a gessit ui riles habitus simulās se filiū suū esse. nō fecit in orbe assyrio.i. oppido babylonico. nec Cleopa tra regina Ægypti. Mar. Antonij triumuiri amica. mœsta pros pter amissam uictoriā: ferit in acciaca carina.i. qua in acciaco mari ubi ab Augusto uicta est utebatur: hoc est: licet Semiramis & Cleo patra mulieres fuerūt: tamē cū bella gererēt: nec speculo nec fuco usæ sunt. hic.i. in hoc collegio sacerdotū: aut potius (ut dixi) qui sa cerdotes imitantur in turpitudine uitæ, nullus est honor aut reues rentia mensæ. hic est libertas turpis Cybeles.i. q̄lis erat apud gallos Cybeles sacerdotes turpissimos. & libertas loquēdi uoce fracta.i. ef fœminata est hic & senex phanaticus.i. delirus, aut ad fanū perti nēs albo crine.i. canescens. antistes.i. præses sacrorū existens rarū & memorabile exēplū. gutturis magni.i. maximus deuorator cibo rū. & magr̄ p̄ducēdus.i. q tālibus p̄ducat est sup. hic.i. q talia sacra colebāt, attistitē moribus suis cōsentaneū cōducebāt. & ita nō tam de collegio albanoꝝ, q̄ de immundis Romanis loquitur poeta.

¶ QVID tamen expectant: ex quo inquit uitam agunt obscœ nam, & muliebrē: nec magis indigēt genitalibus q̄ Galli: qui castra ti erāt: quandoquidē nubūt. quod ergo expectant, cur nō castrens tur, & per oia similes sint cybeleis sacerdotibus: quos i reliquis imi tantur. ¶ More phryg o: more gallorū sacerdotū Cybeles: qui testa samia (auctore Pli.) uirilitatem sibi amputabāt ad imitationē Atys pueri: quē Cybele impudice dilexit: q cū castitatē suam. Deę promi sisset: eamq̄ cōmisso stupro cū nympha Sangaritide nō seruasset: & Dea irata supplicium de nympha sumpsisset: correptus furore: & putās domos, ruere solitudinē petijt: & per summa Diodymi mōs tis Phrygiæ discurrēs: arrepto lapideo cultro seipsum castrauit. un de Oui. Ah pereāt partes q̄ nocuere mihi: Ah pereāt dicebat adhuc, onus inguinis aufert: Nulliq̄ sunt subito signa relicta uiri. Catul lus tamē aliter scribit puerū: cum ex aqua Galli fluminis Phrygiæ bibisset, in furorē ex aquæ natura cōpulsum, silice se castrasse. Tan dē e mōte in uallē præcipitatus in arborē pinū cōuersus est. ¶ Phry gio: nā Phryges Troesq̄ prope Idā habitantes (auctore Strabo) Deā præcipuo uenerātur honore. eius Orgia frequentantes. ¶ Car nem superuacuum: superfluā & minime necessariam: quando oia muliebriter agant, & nubant. sicq̄ per irrisionem a poeta dicūtur. ¶ Cultris: nō ferreis, sed lapideis. Nā silice (ut diximus) uirilia sibi amputabant. ¶ Quadringēta dedit: notat poeta mares sui tēporis, quo multi frōte inuerecūda nubebāt. unde Marc. Barbatus rigido nupsit Callistratus Afro: Hac qua lege solet nubere uirgo uiro. Nu psit & Nero Doryphoro liberto, & Neroni Sporus. auctor Trans gl. ostēdit ergo ex sacerdotibus Gracchū nobilem, & potentem ui rū nupsisse, oiaq̄ fecisse, quæ in nuptijs etiā uirginalibus fieri solēt: ut dotem etiam dederit marito. ¶ Quadringēta sestertia: ac si dicat

IOAN. BRIT.

Galli sacerdotes

tantam

tantam dotem, quæ capiat etiam summã equitis Ro. Neq;.n. quisq̃
quam haberi poterat inter equites romanos, qui summã quadrin-
gentorũ sestertiũ nõ habuisset. ſ Gracchus: unus ex sacerdotibus
nobilis & potẽs: quales fuerũt Gracchi. Nam Gracchorum familia
Sestertiũ — nobilitate præstabat, & potẽtia. ſ Sestertia: Sestertiũ primũ fuit (ut
diximus in superiore Satyra) quarta pars denarij: quo tpe quindes
cim decusses is ualebat: hoc est decem asses: fit aũt a semis & tertiũ:
eo q̃ cõtineat in se asses duos & dimidiũ tertij. Declinatur ẽt gene
re masculino Sestertius. ſ Cornicini, siue hic recto cantauerit ære:
Tubicen — hoc infamiã & dedecuu est nubentis. Nam ille, inquit, cui nupsit:
Corni-cen — fuit aut Cornicen, aut Tubicen: ut ostendat parẽ oĩno ex ea re tras
hi infamiam. Nã castris legio habet tubicines, cornicines, buccina
Buccina-tor — tores. Tubicines ad bellũ uocãt milites, & rursum receptui canen-
tes reuocant. Corniciens, & buccinatores erãt ornamẽtũ totius le-
gionis in ingressu cõflictus, & eius reditu. Quoties ad aliqd opus
exituri sunt milites soli tubicines canũt, & soli milites ad signa eorũ
obtemperant: quoties mouendi sunt signa cornicines canunt: quo
ties pugnatur & tubicines, & cornicines pariter canũt. unde illud
est Ouidij in Metamorphosi: Nõ tuba directi, nõ æris cornua flexi.
ſ Signatæ tabulæ subaudi sunt. Nam matrimoniũ non fiebat sine
publica scriptura. unde alibi poeta: Si tibi legitimis pactam, iunc
Tabulæ — tamq; tabellis. Non es amaturus. Tabulæ aũt numero tantũ plu-
rali dñr uenditionũ, emptionũ dotiũ, & id genus cõtractuũ. unde
Tabula-rium — Tabulariũ locus ubi reponũtur ipsæ tabulæ. & Tabularius ipse ta
bularũ scriptor, & notator: quẽ uulgo notariũ appellamus. de quo
Tabula-rius — ẽt pauloante diximus. ſ Dictũ feliciter: subaudi est. ut sit feliciter ce
dant nuptiæ: ita.n. dici solebat in nuptiarũ celebratione. Tranquil-
lus in Domitiano: In reducẽda post diuortiũ uxore acclamari aus
dijt libenter domino & dominæ feliciter. Romani.n. causa boni
ominis (ut docet Cic. in libro de Diuinatione) in oĩbus rebus agen
dis: quod bonũ, faustũ, felix, fortunatumq; esset, præfabantur. ſ Se
det: ponitur. ſ Censore opus est: turpitudinẽ rei hac ambigua pers
cunctatione aggrauat. q.d. flagitiũ esse nihilominus dignũ castiga
Censor — tione q̃ expiatione. ſ Censore, q mores corrigat. Nam censor p̃erat
moribus ciuitatis. De quo ita Plutarchus in uita Pauli Æmilij. Cen
sura maxime oĩum magistratuũ reuerẽtię est: plurimæq; potestatis
cũ in alijs rebus tũ maxime ad morũ emendationẽ. Nam e senatu
remouere põt: equitibus auferre equos: notare infamia: censum age
re: lustrũ condere: Asconius Pædianus: Regendis moribus ciuitas
tis censores quinto quoq; anno creari solebãt. hi prorsus ciues sic
notabant. ut qui senator esset eijceretur senatu: qui eques Ro. equũ
publicũ perderet: q plebeius in Ceritũ tabulas referetur: & ærarius
Harus-pex — fieret: ac p hoc nõ esset in albo centuriæ suę. ſ Haruspice: qui sacri
ficijs expiet tantum naturæ portentũ. Haruspex enim, is dicebas
tur: q inspectis extis uictimę futura prædicebat: portẽtaq; sacrificio
expiabat: denominaturq; ab haruga.i. uictima. & haruga ab ara
.i. stabulo. ſ Scilicet horreres: cũ ea interrogatione legendũ est qua
increpamus male intelligẽtes: q.d. hoiem nubere multo monstruo
Segmẽta — sius est: q̃ si bos agnũ pareret, & mulier uitulũ. ſ Segmẽta ornamẽ
ta esse muliebria declarat Valer. Maximus libr. v. capite de gratis
Permisit quoq; his purpurea ueste & aureis uti segmentis. Iuxta
quod dixit Seruius: Segmentũ esse monile, & ornamentum guttus
ris. Quod ẽt Sydonius cõprobare uidetur his uerbis: Et illam sars
ranis ebriam succis inter crepitanda segmenta palmatã conuenus
stauit. quibus uerbis ostendit ornamenta esse, quæ cõstarẽt aut ar-
gento & auro: aut margaritis: aut pretiosis lapillis crepitantibus.
Iuuen. Et segmẽtatis dormisset paruula cunis. Pli. lib. vi. ca. xxxiii.
ostendit: Segmenta significare circulos his uerbis: Plura autẽ sunt
segmẽta mũdi, quæ nostri circulos appellauere: græci paralelos. uo
cabulũ autem deductũ est a secando sicut & segmina. ſ Longos:
Flamme-um — muliebres. ſ Flammea: flammeũ ueli genus erat coloris luthei quo
caput nouæ nuptæ uelabatur. Martialis lib. xi. Præluxere faces: ue
larũt flammea uultus. ſ Sacra ferens: nobilem esse ostendit sacerdo
tẽ, q nupsit. Nam Salii sacerdotes Martis ex nobilioribus tantum
creabantur sicq; ostendit poeta eũ qui in monte Albano sacerdos
sacra Mineruæ ministrabat, & nupserat antea Marus sacerdotem
extitisse. ſ Qui sudauit clypeis ancilibus hoc est clypeis: q̃ ancilia
sunt appellata. de quibus talis extat historia: Regnante Numa Põ
Ancile — pilio e cælo in terrã decidit breue scutũ ex ære dictũ ancile: q un
diq; esset recisum. unde Ouid. in Fastis: Atq; ancile uocant, quod
ab omni parte recisum est: Quaq; oculis spectes angulus omnis
abest. Et una uox edita oĩum potentissimã fore ciuitatem: quãdiu
id in ea seruaretur. Rex igitur ne furto locus esset: adhibito fabro

Mamurio iussit ad illius similitudinem undecim alia scuta fieri:
simulq; misceri: ne celeste internosci posset: adhibitiq; sunt sacer-
dotes Salij duodecim: qui Ancilia ferrẽt: ac per urbẽ irent canentes — Salij
carmina cũ tripudiis, solemniq; saltatu: unde & nomen accepere.
Ii aũt Marti erant cõsecrati. eorũ primus præsul uocabatur: aucto
re Plin. Ancilia aũt nomen est tertiæ declinationis. legitur tamẽ &
ancilũ & anciliorũ: sed illud ratione analogiæ: hoc aũt auctoritate
defenditur. sic etiam uectigalium & uectigaliorum: Saturnalium
& saturnaliorum: multaq; id genus. ſ Arcano loro: q nulli alij li-
ceret ferre & pertractare q̃ Salio. ſ O pater urbis: exclamatio est qua
& rei indignitas, & indignatio poetæ exprimitur. ſ Pater urbis. s.
Mars: ex quo & Iliã a Rhea Numitoris filia nati sunt Romulus & Re
mus urbis conditores. ſ Vnde nefas tantũ: subaudi est.i. tanta mo
rũ prauitas ut uir uiro nubat? ſ Latiis pastoribus: Romanis, qui a
pastoribus originẽ traxerũt: & q oĩum antea uoluptatũ ignari fues
runt: ut rudes & agrestes pastores. De quibus scribit sic Varro Ro
manũ uero populũ a pastoribus esse ortũ, quis nõ dicit? quis Faus
stulũ nescit pastorem fuisse nutriciũ? qui Romulũ & Remũ educas
uit. nõ ipsos fuisse pastores obtinebit? Sicq; poeta fœdam sui tem
poris molliciem notat. ſ Hæc urtica: hic libidinis pruritus. ut etiam
nubant. ſ Gradiue: Mars, uel q a gradatim & per ordines eatur in
bellũ, uel a uerbo græco γραδαίνειν: quod est uibrare: q in bello
hastæ uibrentur. ſ Nepotes: posteros. ſ Quereris patri.i. nec quere
ris apud Iouem p atrẽ tuũ de luxuria & mollicie Romanorũ. ſ Va
de ergo: acri indignatione dictũ. ſ Campi seueri: campi Martij: in
quo comitia fiebãt, & magistratus creabãtur: militesq; noui exerce
bantur: ut dicemus illic: Aut uulnera Pab. ſ Quem negligis: quem
minime curare uideris ſ Officiũ: ad irrisionẽ cõtemptumq; tempo
rũ suorũ hoc dicit: qbus multi abiecta uerecũdia nubebant. Intros
ducta est persona q̃ ostdat operã sibi dandã esse uiro nubenti. ſ Of — Officiũ
ficiũ nemini dubiũ est officiũ dictũ esse ab efficiendo ut id sit: quod
unusquisq; teneatur efficere. unde Cic. librũ suum de Officijs ins
scripsit: q ibi docet qd in oĩ rerũ actione sit efficiẽdũ. Est ergo sens
sus. Quodã mihi negociũ (quasi debitũ, & quod teneatur efficere)
est mihi peragendũ. Tranq. in Caligula: Liuiã Horestillã. C. Pisoni
nubentẽ: cũ ad officiũ & ipse uenisset, ad se deduci imperauit.
ℭ QVID tamen expectant &c. cũ ita sit, inqt, q ornant se more — ASCen.
muliebri: & q patiũtur muliebria: quare nõ demũ sibi uirilia ampus
tant more sacerdotũ Cybeles, qui Galli dñr a Gallo fluuio: secuns
dũ plures præsertim, q nubũt & afferũt dotem pro onere matrimo
nij sustentando: & id publice cũ oĩ solennitate debita: & a iure aps
probata: quod maximũ monstrũ est. Ordo est: Tamen cũ ita sit q
in habitu & opere sint mulieres, quid expectant.i. attendũt, qd eos
facit differre quod facere deberet: hoc est quos erat iam tempus.i.
tempestiuũ abrumpere.i. uiolenter afferre. carnem superuacuam.i.
uirilia membra: quibus nõ utuntur cũ patiantur muliebria. cultris
sup. lapideis. sicut ẽt circuncisio a Iudæis fiebat. & ego dicit abrũs
pere nõ abscindere. more Phrygio.i. more sacerdotum Cybeles
Phrygiæ.i. troianæ. Gracchus.i. diues & nobilis. sed paticus nus
bens pro muliere. dedit quadringenta sestertia.i. censum equestrẽ.
dotẽ.i. in dotem uel pro dote. dedit inquam cornicini.i. cantanti
cornu. siue. q.d. ut nõ mentiar. hic.i. is cui dedit cantauerit recto
ære.i. tuba magna. Tabulæ nuptiarũ scilicet & dotis signatæ sunt
a notario publico. dictũ ab omnibus q aderant. feliciter supp. eant
incepta.i. nuptiæ: quod Galli dicunt bien uostre uous soit: ingẽs cœ
na sedet.i. multi cœnãtes: ut i nuptijs discumbũt. noua nupta.i. ille
nobilis & diues: quem Gracchũ uocauit. & qui pro fœmina nupsit
iacuit in gremio mariti.i. nuptiæ omnino cõsomatæ sunt. licet na
tura & sexus refragentur. & ideo exclamans dicens: O proceres.i.
o optimates, qui onera ciuitatis sustentatis. & eius periculo prospi
cere & occurrere debetis. an opus est nobis censore: ut tã turpes
mores arceant: aut extirpent? an haruspice.i. extra ad aras Ispicientẽ
quo opus est quoties monstra, aut portẽta, prodigiaue euenerant.
Scilicet horreres.i. cũ horrore timeres & putares esse maiora mõs
stra.i. res quæ contra naturam, aut præter consuetudinem fiunt,
monstrantur. si mulier humani. s. generis ederet.i. pariendo emitte
retur uitulũ: uel si bos ederet agnum, quæ res pro monstris & pors
tentis maximis habitæ sunt. q.d. minime deberes horrere: aut puta
re esse maiora monstra, q̃ q uir uiro nubit. Frequenter.n. utimur
Scilicet quando cũ ironia quadã aut indignatione interrogamus,
& responsionem negatiuam petimus sicut. iiii. Æneidos: Scilicet is
superis labor est, ea cura quietos Sollicitat. ut autem scias esse maxis
mum monstrum: ostendit ea contigisse, q̃ maxime repugnant natu

Primo Sole mihi peragendum in ualle Quirini.
Quæ causa officii? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet, liceat modo uiuere, fient,
Fient ista palam, cupient & in acta referri,
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget, steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest in pixide condita Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere luperco.

re & officio: ut uidelicet uir patricius: & ob id maxime nobilis tam obscena patiatur. ut salius .i. sacerdos Martis, qui nō nisi strenuus & apprime nobilis esse debet: utpote qui ancilia Martis arma gestare meruerit sumat flammea & cætera nobilissima mulierū indumēta: & ut hi qui ab agrestibus pastoribus, qui rapinis uiuebant: utpote a Remo & Romulo, eorumq; complicibus originem duxerint: tā molles fiant, ut muliebria passuri, ut mulieres solenniter nubāt. Ostēdit ergo causam quare maximū portentū esse putet dicens. iā q ferens .i. portans sacra nutantia .i. res sacras nutantes præ pōdere. loro .i. corrigia. cono arcano .i. secrete apposito. sudauit clypeis ancilibus .i. circūcisis ad morē ancilis de cælo lapsi tēpore Numæ. sumit .i. ultro nullo cogēte, aut præbente assumit sibi segmenta .i. talia ornamēta mulierū, & longos habitus, & flammea .i. tales uestes rubeas: quibus noua nupta nubebat .i. tegebatur. O Gradiue .i. o Mars pater urbis .s. romanæ. q Romulum .s. urbis conditorem genuisti; de qua re dicit sic Liu. in præfatione primæ Decadis: Si cui populo licere oportet cōsecrare origines suas & ad Deos referre auctores: ea belli gloria est populo Romano. ut cū suū, cōditorisq; sui parentē Martē potissimū ferat: tam hoc gētes humanæ patiātur æquo animo: q̄ imperiū patiūtur &c. o Gradiue inquā pater urbis romanæ. unde .i. qua occasione, uel quo auctore tantū nefas ut uir nobilissimus nubat sup. natū ex pastoribus latijs .i. a durissimis & martijs uiris ortis. & unde hæc urtica .i. prurigo libidinis. tetigit tuos nepotes .i. a te descendentes p denominationem a Romulo. Ecce: tanq̄ res inaudita: uir clarus genere, atq; opibus, traditur id matrimonio .s. uiro. Nec .i. & non quassas .i. frequenter concutis in signū indignationis galeam, quæ est in capite tuo. nec pulsas terram cuspide quæ est in manu tua. Nec quereris .i. dest querelam facis patri .i. dest Ioui: quia si querantis tales fulmine sterneret. uade ergo & cede iugeribus: i. dest amplis spacijs seueri campi: idest ubi seuerum dari debet iudicium: in quo tu stas: & qui a te Martius dictus est. & quem: i. dest cuius officium tu negligis.

IOAN. BRIT.

¶ PRIMO Sole: primo ortu Solis. ¶ In ualle Quirini: utrum ad templū Quirini: de quo meminit Pli. lib. xv. cap. xxix. Inter antiquissima namq; delubra habentur Quirini: hoc est ipsius Romuli. an ad portū Quirini .i. Romuli quo multi cōueniebant. Martialis lib. xi. Vicinā petet porticū Quirini. Turbam non habet otiosiorem Pompei uel Agenoris puella. Quirinus aūt dictus est Romulus, siue ab hasta, quæ Quiris a Sabinis dicebatur, qua semper armatus incedebat: siue a Curibus ciuitate Sabinorū, quos percusso fœdere in urbē recepit, populumq; a Curibus Quirites uocauit: ipsiq; post mortem eū pro Deo coluerunt. Quirinumq; appellauerunt. unde Ouid. in Fastis lib. ii. Proxima lux uacua est, a tertia dicta Quirino: Qui tenet hoc nomen Romulus ante fuit. Siue q hasta Quiris priscis est dicta Sabinis: Bellicus a telo uenit in astra Deus. Siue suo regi nomen posuere Quirites: Seu quia Romanis iunxerat ille cures. ¶ Fient: fient quasi cū suspirio dictū. ¶ In acta referri: hoc est ut describantur in libris actorum. Nam negocia tā priuata q̄ publica: hoc est, quæ ad remp. pertinebāt, in libris describebantur: q libri actorū dicebātur. quod probe dicet Iuuen. in .ix. Satyra cū ait: Et libris actorū spargere gaudes Argumenta uiri. ex quo liquido apparet acta nō dici ipsos libros, sed negocia & gesta ipsa. quæ libris mandabantur inde Tranq. in Tiberio: interim cum in actis senatus legisset dimissos ac ne auditos quidē quosdam reos. Idem in Cæsare: Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tyberim trahere: bona publicare: acta rescindere .i. libros quibus gesta Cæsaris cōtinerentur. Idem i Caligula. Quibusdam absentium maritorum nomine repudium ipse misit, iussitq; in acta referri. De hoc uberius in .ix. Satyra dicemus ille. Et libris actorum spargere gaudes Argumenta uiri. ¶ Interea tormentum ingens: dum sunt inquit matrimonio coniuncti: nullam tamen ex matrimonio capiunt uoluptatem: sed ingentem dolorem & animi cruciatum: quia cum nuptiæ institutæ sint gratia prolis: & liberi sint pignus amoris inter uirum & uxorem: nequeunt parere, & partu mariti amorem retinere. ¶ Sed melius: ironicos, quasi poeta eorum incōmodis gaudeat. ¶ Quod nil animus: sensus est: In animo quidem habent: i. dest cupiunt concipere: sed natura uetat. Ordo est Natura nil iuris, nil potentiæ indulget animis: dest uoluntatibus & animi desiderijs. Nam eorum animus est, & uoluntas ut concipiant. ¶ In corpora: scilicet gignenda in utero. ¶ Steriles: sine liberis. dicuntur a στέρω quod est priuo. ¶ Turgida Lyde: aliqui hoc ad araneā referri existimatūt. Alij uero ad mulierem unguentariam. ut legatur sic uersus: Turgida nō prodest condita pixide Lyde: idest Lyde mulier unguētaria turgida uentricosa nō prodest subaudi sterili pixide cōdita: idest unguentis plena. ut sit a cōdio quartæ coniugationis. Qui autem ad araneam referunt, ita exponunt. Lyde turgida: idest aranea tumens in uentre: condita in pixide: idest inclusa in pixide, non prodest sterili. Scribit enim Plinius libro undecimo ex araneis, qui phalangia dicuntur, tricenos uermiculos parere. unde existimatur gestare araneam inclusam pixide: quasi fœcunditatis exemplo prodesse sterilibus & fieri fœcunditat. Sed eum contra uideatur sentire. Idem Plinius. xxix. ex auctoritate Cecilij. x. ubi sic scribit. Tertium genus est eodem Phalaugi nomine araneus lanuginosus grandissimo capite: quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo: alligatiq; mulieribus ceruina pelle ante Solis ortum præstant ne concipiant. de hoc adhuc quærēdū censeo. ¶ Lyde: si de aranea intelligis: Arachne puella fuit Lydia: quæ cum Pallade in lanificio ausa cōcertare: a Dea in araneā multis cōcisa uerberibus est cōuersa. unde nunc poeta Lyde posuit pro aranea. Prima autem (ut scribit Plinius libro septimo) reperit linum & retia. Et eius filius Closter fusos in lanificio. ¶ Pixide. dictio est græca. capitur autem pro uase (ut scribit Quintilianus libro octauo) cuiuscunq; materiæ: quo uase unguenta, uenena, aliaq; id genus medicamenta reconduntur. ¶ Agili luperco: lupercalia ludi erant: in quibus luperci per lasciuiam discurrentes pellibus se inuicem cedebant. De origine lupercalium uaria ab auctoribus traduntur. Sed quod sensit Ouidius in Fastis sequemur: Romani, inquit, beneficij memores: quod lupa nutriendis infantibus Romulo & Remo præstitit: templum illi ad ficum ruminalem extruxerunt: quod lupercal est appellatum. Venit ad expositos mirum lupa fœta gemellos: Illa loco nomen fecit, locus ipse lupercal: Magna dati nutrix præmia lactis habet. Eius templi sacerdotes (auctore Varrone) luperci dicebantur. rem diuinam nudi agebant: nec in templo solum: sed per uicos urbis, ac compita discurrentes: sed præter sacerdotes licebat omnibus tam uiris, q̄ mulieribus ludos celebrare. unde scribit Plutarchus. M. Antonium nudum in lupercalibus curru per urbem fuisse uectum a matronis: & uirginibus omnia membra nudatis. nudos autem fuisse lupercos docet & Virgilius libro octauo Æneid. Hic exultantes salios, nudosq; lupercos. ut autem a nudis lupercalia celebrarentur, hinc orta est ratio: Cum in honorem Panos ludorum solennitas celebraretur, pecora Romanorum subito a latronibus rapta sunt. Illi abiectis uestibus latrones insecuti, animalia recuperarunt. ob rem a nudis prospere gestam permansit consuetudo, ut nudi lupercalia celebrarent, mense autem Februario post brumā celebrabantur. Erat mos ut luperci discurrentes pellibus obuias quasq; fœminas uerberarent existimantes talibus uerberibus fœcundas fieri: unde & Crepi sunt dicti (auctore Festo) a crepitu pellicularum, quem faciebant uerberantes. De his autem Liuius in primo. Plutarchus in Romulo. In M. Antonio. In Cæsare. In Problematis. Varro. Diuus Augustinus. Valerius libro secundo: ubi de institutis antiquis scribit, sic tradit: Lupercalium mos a Romulo & Remo inchoatus est, tunc cum lætitia exultātes: q ijs auus Numitor rex Albanorum eo loco ubi educati erant, urbem condere permiserat: sub monte Palatino, hortatu Faustuli educatoris sui quem Euander Argeis consecrauerat. facto sacrificio, cæsisq; capris, epluarum hilaritate ac uino largiore prouecti. diuisa pastorali turba cuncti o uinis pellibus immolatarum hostiarū iocantes gesserunt. Aliqui uero putarunt dicta lupercalia a lupis arcendis: q tali sacrificio (quod in honorē Panos Dei Arcadici celebrabatur) lupi

Quirinus
Quirites
Quires
Cures
Acta
Locus poete obscurus
Lupercalia
Luperci

lupi a pecoribus arcerentur. ¶ Præbere palmas: uerberandas, ut fiant fœcundæ. Nam id putabant maxime ad fœcunditatem pertinere. unde Ouidius: Nupta quid expectas: non tu pallentibus herbis. Nec prece, nec magico carmine mater eris. Excipe fœcundæ patienter uerbera dextra: Iam socer optatum nomen habebit aui.

ASCen. ¶ E S T enim sup. qui dicat te audiente officium. i. obsequium debitū amico est mihi peragēdum .i. debet a me peragi cras in ualle: idest porticu Quirini: a Romulo sic dicta. Et interrogat quiuis hoc audiens. Quæ causa officij sup. est ibi? Ad quod ille indignatus respōdet quia rem non tam nesciat. Quid quæris: idest percunctaris ac si nescias. amicus nubit: & nō adhibet multos quia uiro nubit. sed liceat: idest licitū sit. modo uiuere ista: idest huiusmodi fœdissima facinora: fient. fient palam. & cupient referri .i. redigi in acta .i. publica instrumēta interea tamē dum sic uiri uiris nubunt. ingens tormentū: idest causa magni tormēti. hæret .i. adhæret. & connectit nubentibus sup. uiris. q. s. nequeunt parere: & retinere maritos suos domine ad pellices diuertantur. Sed melius .i. decentius supple est q̄ nil. idest non aliquid. q̄ inquam natura non idulget aliquid iuris: idest q̄ nō concedit aliquid iuris animis in corpore: idest q̄ non sint mulieres perfectæ in corpore. pariendo: scilicet prolem sicut sunt in animo: q̄a hoc uellent: sed frustra: quia moriuntur steriles. & Lyde: idest aranea quæ olym Lyda puella fuit. turgida .i. turgidos faciens: condita: idest pro condimentis posita in pixide: id est in uasculo ex buxo facto: nō prodest illis. & tamen araneorū quorundam fertilium medicamentum fœcunditatem afferre a quibusdam creditur. uel (ut Politianus. c. xlvi. dicit) legitur sic: Turgida non prodest condita pixide Lyde. & construitur sic: Lyde: idest. mulier illa, aut similis. turgida: idest crassa & huiusmodi medicamēta uenditans. non prodest illis pixide condita .i. postq̄ condiuit illis pixidem Nec prodest illis præbere Luperco sacerdoti tali. agili .i. mense Februario per ciuitatem discorrenti: cuius percussio fœcunditatem afferre credebatur, ut Mancinellus recitat.

IOAN. BRIT. ¶ V I C I T & hoc monstrum: hactenus de sacerdotibus: nūc uerto de nobilitate polluta ludis gladiatorijs & opera scænica. Nam tēporibus poetæ cum Domitianus edidit pugnas uirorū & mulierū, multi nobiles illic p̄stiterūt operā: unde poeta in Satyra. viii. in eodem. Quanti sua funera uendāt, Quid refert, uendunt nullo cogente Nerone. Nā Nero (ut scribūt Tranquillus & Eusebius) exhibuit ad ferrū quadringentos senatores, sexcentos equites Ro. Domitiani uero tempore nobiles nō coacti, sed iam antea sub Nerone educati inter ludos scænicos, spōte in theatrū ueniebant quod Iuuenalis cōqueritur et alibi: Cytharœdo principe natus Nobilis nec ultra q̄d erit nisi ludus: Per Gracchū autē, ut supra diximus: Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotē nobilē ubiq̄ & potentem intelligit. alibi: Cum Graccho iussus pugnare secutor. Nā Gracchorū domus nobilitate p̄stabat & potētia populari seditione cōparata. Dicēdo aūt poeta: Vicit & hoc mōstrum: oñdit turpius q̄dē esse uix ad artē scænicam descendere, & digladiari, q̄ nubere neq̄ .n. quicq̄ existimabat flagitiosius q̄ ludis scænicis, arenaq̄ fœdari. unde ut ignominiosum iuuentus q̄ probris copia coop̄ta fuisset, senatuscōsulto scænicis artibus & arenæ solita est teneri. Tranquillus in Tyberio: Ex iuuentute utriusq̄ ordinis p̄fligatissimus quosq̄ quominus i opera scænæ, arenæq̄ edēda senatuscōsulto tenerent,

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustrauitq̄ fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catulis, Paulisq̄ minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus, his licet ipsum
Admoneas, cuius tunc munere retia misit.
Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atq̄ una transire uadum tot milla cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nōdum ære lauantur.
Sed tu uera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, manesq̄ Camilli?
Quid Cremeræ legio & Cānis cōsumpta iuuentus,
Tot bellorum animæ? quoties hinc talis ad illos
Vmbra uenit, cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum tedis, & si foret humida Laurus.
Illuc heu miseri traducimur. arma quid ultra
Littora Iuuernæ promouimus? & modo captas
Orcadas? ac minima contentos nocte Britannos?
Sed quæ nunc populi fiunt uictoris in urbe,
Non faciunt illi quos uicimus, & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse tribuno:
Aspice quid faciant commercia uenerat obses.
Hic fiunt homines. nam si mora longior urbem
Indulsit pueris, nonnunquam deerit amator,
Mittentur braccæ, cultelli, frena, flagellum.
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

famosam iudicij notā sponte subibant. Vñ Cor. Tacitus: Cautū seuere ne eq̄tes Romani ludo & arena polluerent. ¶ Vicit: superauit rei turpitudine. ¶ Hoc mōstrūq̄ q̄ uir nuberet uiro. Monstrū appellat quicq̄d est p̄ter naturā. a monstrando, q̄ aliq̄d futurū monstret terrificū. ¶ Fuscina: telū erat retiarij. Nā gladiatorū alter dicebatur retiarius, alter mirmillo siue secutor. Retiarius fuscinam & rete gestabat, quo mirmillonē implicitū caperet. uñ inferius. Cuius nunc munere retia misit. Nam i summitate galeæ mirmillonis, q̄ aduersus retiarū pugnabat, piscis erat effigiatus: in quē retiarius rete immittens dicebat: piscē peto, nō te peto. Fuscina itē instrumentū est ferreū instar tridētis ad capiēdos pisces. a fuscina p̄ diminutionē fit fuscinula: quod in ueteri testamēto numeratur inter receptaculo ignium sic: Fuscinulas, tridentes, uncinos, & batylla. Et in lib. pri. regū sic: Habebat fuscinulā tridentē in manu: & mittebat eā in lebetem: & quod leuabat fuscinula sibi tollebat. ¶ Tunicati: tunica uestis erat (auctore Marcello) sine manicis. ea utebantur gladiatores retiarij: ut fortasse ad dimicādum essent expeditiores. Trāquillus in Caligula: Retiarij tunicati q̄nq̄ numero gregatim dimicātes sine certamine ullo totidē secutoribus succubuerant cū occidi iuberent: unus resumpta fuscina omnes uictores interemit. ¶ Generosior Capitolinis: nā Capitolinorū familia nobilissima fuit ducta origine ab M. illo Mālio, q̄ Capitoliū a Gallis obsessum seruauit. Nā quadā nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes deiecit: patronus a ciuibus appellatus. Verū postea cū affectau iperij reus factus esset de saxo Tarpeio præcipitatus est. Et cautū neq̄s ex ea familia Mar. appellaretur: q̄ is regnum occupare conatus, necatusq̄ est. ¶ Marcellis: Marcellorū familia duobus maxime Marcellis claruit. altero quintū consule: altero q̄ Hannibalē uicit. de quibus Plutarchus. ¶ Catulis: nam Catulorū familia fuit antiquissima principiūq̄ nobilitatis accepit a Qu. Catulo Luctatio: qui primo bello punico trecentis nauibus aduersus Carthaginenses perfectus: iter Siciliā & Africā ad Egates insulas sexcentas eorū naues commeatibus & alijs oneribus impeditas, duce Himilcone deuicit, fineq̄ bello imposuit. Fuit item Q. Catulus Luctatius tēporibus Syllæ & Marij: q̄ triūphante Mario ex Teutonis: ex Cimbris ipse triumphū gessit. de quo in. viii. Satyra pleraq̄ dicemus. hic ille fuit a quo (ut testatur Cic. in oratione de signis) Capitoliū nō solū dedicatū, sed etiā magnificentius restitutū q̄ antea fuit: cū incēdio absumptū fuisset quadringentis & q̄ndecim annis post dedicationē eius factā ab Horatio puluillo consule. unde est illud Martialis in. v. Et laudāt Catuli Iulia templa senes De quo et sic Trāq̄llus in Cæsare: Primo præture die. Qu. Catulū de refectione Capitolij ad disquisitionē populi uocauit rogatione p̄mulgata. ¶ Paulisq̄ minoribus: pauli nobilitatē acceperūt ab eo Paulo Æmilio: quē Pythagoræ (auctore Plut.) discipulū fuisse arbitrantur. Ille .n. primus dictus Æmilius ἀπὸ τῆς αἱμυλίας .i. a collogo & cōuersatione: cuius lepore grauissimus erat. Duo aūt fuere Pauli: q̄ maxime familiā illustrarūt: quoꝝ alter initio p̄lio apud Cannas duce Varrone, maluit mori ex uulnere q̄ fugere cū liceret. Alter uero eius filius Persam regē Macedoniæ deuicit: duxitq̄ in triūphū cum uxore & liberis: huius filius a Scipionis filio Africani superioris adoptatus Carthaginē deleuit. Hos igitur posteriores minores itelligimus: nō iam uirtute: sed tp̄e: quēadmodū dicimus Scipionē maiorē: & Scipionē minorē. ¶ Fabijs familia fa

Mōstrū
Fuscina
Retiarius
Mirmillo
Fuscinula
Tunica
Capitolini.
Pauli duo
Fabij

Quosdã Caligula (ut scribit idẽ Tranquillus) obsides dilexisse fers tur commercio mutui stupri. Mollior: effœminatior. Ephebis: nã ἔφηβος puber dicitur: ἡβάω pubesco: ἥβη ætas est prima adolescentię. Indulsisse exhibuisse: io turpe obsequium. Ardenti tribuno: impatienter amanti. Aspice quid faciant: ueluti exclamatio poetę tangentis mores sui sæculi.

Obses Obses is est qui a patria principibus dari solet cũ honore custodiẽdus de fide seruãda. unde Festus Põpeius ait obsidem dictũ quasi ob fidẽ.i. pter fidẽ qa ob fidem patrię pręstandã datur. Hic sunt hoĩes: ironicos.i. hic sunt hoĩes scelerati. Nã si mora longior: sensus est: Si forte pueri externi diutius Romæ mãserint statim aderunt, qui eos ament, mittãtq; munera, quibus soleãt delectari etiam domi suæ. Talibus.n. rebus facilius q̃ pecunia uidentur capi posse. Aliqui ita exponunt: Mittẽtur braccę, cultelli pro omittentur & relinquentur uestimenta quallibus in patria utebantur & studia exercendorum equorum: & uilis disciplina dediscetur: reportabuntq; in patriam mores Romanos perditissimos. placet magis intelligas ab amatore adolescẽtulis obsidibus mitti talia munera, quibus in patria sua delectantur: sicq; muneribus corruptos in omnem turpitudinẽ Romanam labi, dosmumq; & in patriam tales mores Romanos reportare.

Braccæ Braccæ: braccas scribit Diodo. esse uestes, quas Galli ad terrorem intonsas & uarij coloris ferunt. Easdemq; græcos anaxiridas uocare. Cor. item Tacitus a Diodoro non dissentiens ait sic. At Cecinna uelut relicta post alpes sæuitia ac licentia modesta agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia, & coloniæ in superbiam trahebãt q uersicolori sagulo Braccas barbaꝝ tegmẽ indutus togatos alloqueret. Braccas itẽ docet Suet. in Cęs. uestes esse, cũ ait Gallos Cęs. ĩ triũphũ ducit. idẽ ĩ curia Galli braccas deposuerũt, latũ clauũ sumpserũt. Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter hęc fuit Tetricus braccis gallicis ornatus. Flagellũ: quo eq excitãt ad cursũ. diminutiuũ est a flagro. Sic per commercia romanorum: & longam moram manendi in urbe.

Prætextata Mores prætextatos: aut mores Ro.i. qualibus instructi sunt nobiles Romani: cum prætexta habitus fuerit Romanorum: & (ut testatur Asconius) honestorum: & toga uiliorum. unde Sene. ad Luci. Parem autem Deo pecunia non faciet: Deus nihil habet: pretexta non faciet, Deus nudus est. Prætextam itẽ diximus uestem fuisse, qua pueriles ętas uteretur usq; ad quartumdecimum annum. Erat etiã magistratuũ: sed non tribunorum. unde apparet tribunũ nõ fuisse magistratũ. Aut mores prætextatos.i. sordidos & obscęnos. unde Sueto. in Vespa. Erat. n. dicacitatis plurimæ & sic scurrilis: ac sordidę: ut ne pręte xtatis quidem uerbis abstineret. Nã pręteraturn sermonem ueteres dixerunt obscænũ per antiphrasin, ab eo dictũ q prætextatis nefas sit obscęno uerbo uti. Alij dici existimant, q cũ in nuptijs a Sponso & sponsa prætextę deponerentur a multitudine puerorum obscęna clamarẽtur. Macrob. item in. 2. Satur. prætextata uerba obscæna esse ostendit his uerbis: Hæc nobis sit literata lætitia, & docta cauillatio. Vicem planipedis Subulonis impudica & prætextata uerba iacientis.

Artaxata Artaxata.i. in prouincias suas. Artaxata autem numero tantum plurali urbs est maioris Armeniæ: sita iuxta Araxem fluuium, caput gentis, eo imperante Nerone Corbulo cum bellum aduersus Tiridatem regem Armeniæ gereret deleuit, æquauitq; solo, quia teneri non poterant sine ualido præsidio ob magnitudinem mœnium.

ASCen. ¶ VICIT & hoc monstrum & c. Reprehendit ardentissime nobiles Romanos, qui sicut olim coacti erant a Nerone: ita nunc sponte gladiatorio munere se polluebant. unde dicit Calderi. Temporibus Iuue. Domitianus edidit pugnas uirorum & mulierũ: multiq; nobiles illic præstiterunt operam, unde ipse alibi in eosdem: Quanti sua funera uendant Quid refert? uendunt nullo cogẽte Nerone. Scribit in Vitellio Tacitus: Cautum seuere: ne equites Romani ludo & arena polluerentur. Et Tranquillus Neronem scribit exhibuisse ad ferrum quadringentos senatores, & sexcentos equites Romanos. Domitianus uero non coegit: sed illi educati sub Nerone inter ludos scænicos, sponte in theatrum ueniebant: quod Iuue. alibi cõqueritur sic: Citharœdo principe natu Nobilis: hæc ultra quid erit nisi ludus. Per Gracchum autem omnem nobilem & prępotentem intelligit. q autem dicit, q fuscina Gracchi, qua in arena usus est, uicit monstrum: uirorum nubẽtium sane intelligi debet. Vnde scies uitij grauitatem duobus modis pensitari posse: aut in eo, qui id habet, aut in alijs. Manifestum autem est uitium sodomiticum longe grauius esse committentibus q̃ scænica.i. iocularia uitia & histrionica in nobilibus. uerumtamen, quia illi secrete faciebat: licet dicat eos publice nepturos: uidetur minus perniciosum & pauciores scãdalizare: q̃ uitia illa nobilium, quæ in publico spectaculo fiebant. ob quam causam dicit poeta: q licet dicatur, immo persuadeatur eis q nullus sit infernus: tamẽ deberent honestius uiuere ea de causa, qua maiores eorum honeste uixerũt: quod cum non faciat, multos trahunt in errorem. Vnde exclamauit dicẽs: Aspice quid faciãt commercia. Ordo est Fuscina.i. iaculum retiarij: hoc est rete, quo secutorem caperet. Gracchi.i. nobilissimi uiri tunicati.i. qui erat tunicatus.i. qui ueste sine manica indutus ut expeditior esset, usus est. uicit & .i. etiam. hoc monstrum uirorum nubentium. & quidam sup. gladiator.i. gladio dimicans publice. generosior.i. clarioris generis Capitolinis.i. nobilibus illis a Capitolio defenso nominatis. & Marcellinis & Paulis minoribus.i. Pauli Æmilij nepotibus: & Fabricijs & omnibus spectantibus ad.i. apud Pedium.i. illum locum altiorẽ in theatro. unde nobilissimi ludos deorsum spectabant. lustrauit.i. circuiuit. fuga.i. fugiendo. mediam arenam.i. locum publicum arena stratum. Licet tu admoneas ipsum.i. Neronẽ olim. uel nunc Domitianũ: cuius munere misit tunc retia uerbis sequentibus. Nec pueri.i. non solum uiri prudentes non credũt sed ne pueri quidem: nisi qui nondum lauantur ære.i. pretio: hoc est nisi qui tam parui sunt, q cum parentibus balnea intrant, non exigitur ab eis pecunia. credunt esse aliquos manes.i. inferos & regna subterranea.i. infernas quæ sub terris esse dicuntur. & contum.i. hastam longiorẽ, qua nautæ utuntur & nigras ranas in gurgite.i. uoragine. stygio illius paludis infernalis a tristitia dictæ. atq; tot millia, quot a Virg. in. 6. annuuntur transire uadum Stygiæ paludis, una cymba.i. scapha seu nauicula. sed tu puta eẽ uera quæ dicta sunt: uel puta q illud q ambo Scipiadæ.i. ambo Scipiones senserunt. & Fabricius & manes Camilli. & q legio.i. multitudo occisorum Cremerę.i. apud Cremeram fluuium Thusciæ. ubi trecenti Fabij occubuere. & iuuentus.i. multitudo iuuenum Romanorum. consumpta.i. occisa ab Hannibale. Cannis.i. apud Cannas Appulię uicum. Et q tot bellorũ animę.i. quæ in tot bellis a corporibus migrauerunt. puta inquam oĩa esse uera. Habet Hierony. noster consimilẽ sñiam: qua pbat ea quę de pęnis iferni & de difficultate salutis nr̃æ a sanctis dicta sunt: nõ esse friuola: nec ad terrorẽ tantũmodo dicta: q̃si ipsi sensissent: q p delitias ad ęternã uitã ingredi potuissent. nunq̃ tã aspere & tã caste uixissent: nec p fidei ueritate mori uoluissent. Sic ergo dicit Iuue. licet nũc stulti dicãt nullos esse manes: & q̃ de inferis dñr, esse fictitia qđ & Macrob. & multi alij philosophi, sicut Epicurus, q docuit aĩas cũ corporibus interire senserũt dicentes nõ esse aliũ locũ inferoꝝ, q̃ ubi nũc sumus. tñ uerisimile est oẽs illos Romanos nobilissimos & clarissimos uiros: q ultro p patria mortui sunt. bene sensisse de statu post mortẽ. in quo pro bene actis præmia: & p peccatis supplicia reposita eẽ credebãt. Et ideo quoties talis umbra.i. aĩa taliter uiuentiũ & credẽtiũ uenit hinc.i. ex hac uita ad illos.i. defunctos. ipsi oẽs cuperẽt lustrari.i. expiari uel purgari. si qua.i. aliqua sulfura darent.i. cõcederent ad purgationem. cum tedis.i. lignis pinguibus. unde facile fit ignis. & si laurus humida.i. humoris & uiriditatis plena foret .i. esset eis. Credebant. n. gentiles sicut & nos quosdam animas purgari per ignẽ: sed & quasdã per aerẽ & per aquã. Vnde Virg. in. 6. Alij panduntur inanes Suspensæ ad uentos: alii sub gurgite uasto Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni: Heu nos miseri traducimur illuc .i. ad inferos. Credebant enim Elysios campos.i. locum beatorum esse apud inferos. qđ.i. ad qđ nos.i. Romani promouimus.i. extendimus. aut porro mouimus arma.i. bella gessimus. ultra littora Iuuernæ.i. regionis inter Britanniam & Hispaniã & Orcadas paruas.i. illas insulas in Oceano iacentes. & Britannos: quos Anglicos uocant maxime circa Hiberniam. contentos minima nocte. Sed illi quos uicimus non faciunt suppl. ea scelera, quæ fiunt nunc in urbe populi uictoris. & tamen unus Armenius Zalates nomine existens mollior cunctis ephebis.i. adolescentibus adhuc imberbibus. dicitur se indulsisse.i. ad libidinem exposuisse tribuno ardenti sup. libidine. Aspice quid commertia.i. conuersationes faciant. Zalates uenerat Romam obses.i. uas. hic.i. Romæ sũt homines. hoc dicit per ironiam. q.d. uenerat uir, & rediit mulier. Nã si longior.i. prolixior mora. indulsit.i. affectuose cõcessit pueris urbem.i. Romam. amator.i. corruptor & cõcubitor masculorum nõ deerit unq̃.i. aderit statim. Braccæ.i. talia indumenta talibus pueris pro more patriæ grata. & cultelli & frena & flagellum ad impellendum equos: quod plerũq; omnes faciunt adolescentes: aut equos alere & c. Et ipsi sic corrupti per dona referunt.i. reportant Artaxata.i. ad illam urbem maioris Armeniæ. mores prætextatos.i. prætextatorum: hoc est nobilium Romanorum pręcipue adolescentũ.

Satyra Tertia. Quamuis digressu.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA TERTIA.

IN TERTIAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quãuis digressu. Reprehensurus poeta hac Satyra uaria urbis uitia, illud in primis conqueritur nullum esse in urbe locum uiris bonis: sed tantũ peregrinis, maximeq; græcis, seruilibus, assentatoribus. Introducitq; Vmbricium haruspicem sui temporis amicum suum parantem ob prauitatem morum ab urbe discedere: cui ad notanda uitia dat partes suas. Ait ergo poeta: Quamuis non possum non commoueri quod amicus meus Vmbricius ab urbe discedat tamẽ habita discessus ratione laudo eius consilium quod relicta urbe Roma statuat migrare Cumas.

QVAMVIS digressu veteris cõfusus amici,
Laudo tamẽ vacuis qđ sedem figere Cumis
Destinet, atq; vnum ciuem donare Sibylle.
Ianua Baiarũ est, & gratum littus, amœni
Secessus, ego vel Prochytã ppono Suburrę
Nam quid tam miserum, & tam solũ vidimus, vt uõ
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sæuæ
Vrbis, & Augusto recitantes mense poetas!

IOAN. BRIT. — Confundo: CONFVSVS: subaudi extrinsecus sim, ut sit q̃uis sim totus perturbatus & commotus. Nam cõfundi est cõtristari & commoueri. Vale. lib. 3. Alcibiades interrogauit Periclem auunculũ qđ ita tantã in multu cõfusionẽ gereret. ¶ Amici Vmbricij. haruspicem fuisse docet Pli. li. 10. ca. 4. ¶ Destinet. statuat, paret. Destino: Alias mittere signãt. ut alibi: Destinat hoc monstrum cymbæ, liniq; magister Pontifici summo. Destinare itẽ attribuere ut marmora destinata sunt tẽplo Dianæ. i. attributa. ¶ Cumis: Comæ: Cumæ i Cãpania ciuitas est: quę antiquitate cũctas & Italię & Siciliæ urbes antecellit: quam Hippocles Cumęus, & Megasthenes Calcidẽsis condiderunt: qua ex re Cumæ nuncupãtur a Cumęis: q ex Euboia uenerant. Nõnulli Cumas ob κύματα. i. fluctus nomen duxisse memorãt. littus. n. proximũ frequẽtibus abũdat tergoribus, qbus illisæ fremunt uñ. Hęc Stra. li. 5. Ibi Sacellũ (auctore Solino) fuit Sibylla: Sibyllæ: quæ Cumęa est cognominata. ¶ Vacuis: non tã plenis hoium q̃ est Roma: ut sit honesta ratio illic habitãdi. ¶ Sibyllæ nã illic (ut dixi) sacellũ habebat Sibylla. Nomẽ est aũt officij nõ propriũ. Nã antiqui Sibyllas appellauere oẽs puellas, q̃ numine afflatę Deorũ cõsilia enunciarẽt σιοὺς. n. Deũ significat: & βουλὴ consiliũ: quasi σιοῦ βουλή. ¶ Ianua Baiarũ. i. Cumæ ciuitas est ianua Baiarũ: ut euntibus Baias ab urbe Roma necesse sit trãsire Cumis: & ita est tanq̃ quædã ianua q̃ excipiat: & emittat proficiscẽtes ad oppidũ Baias. Eo multi Ro. tpe æstatis animi causa migrabãt. ibi. n. erãt calidæ aquæ, & ad uoluptatẽ & sanãdos morbos accommodatissimę. Hora. Nullus in urbe locus Baijs pluscet amœnis. Baias, inqt Seneca ad Luciliũ, sapiens uir nunq̃ eliget, q̃ diuersoriũ uitiorũ esse cœperũt. illic sibi plurimũ luxuria pmittit. Baiæ: Baiæ aũt ciuitas est Cãpaniæ a socio Vlyssis Baio illic sepulto denoĩatæ. Silius Italicus: Primores ad sunt Capuæ: docet ille tepentes Vnde ferant nomen Baię, comitẽq; dedisse Dulychiæ puppis stagno sua noĩa mõstrat. ¶ Et gratũ littus. i. totus ille tractus littoralis, q est inter Baias, & Cumas amœnissimus est. Nã de Cumęo littore intelligit: cũ dicat Cumas esse ianuã Baiarũ & littus amœnũ. Illud deniq; constat omniũ sigdẽ nõ modo Italię tñ, sed pene toto orbe terrarũ pulcherrimã Cãpanię plagã esse: nihil hospitalibus mari. Hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, tepẽtes fontibus Baię, Lucrinus & Auernus, q̃dã maris hostia: hic amici uitibus mõtes. ¶ Ego uel Prochytã ppono Suburrę: antipophora est. q̃si aliqs dixeris Cumas locũ esse desertũ & parũ frequẽtatũ, & ip se respõdeat: Ego etiã Prochytã. q. d. uilissimũ quẽq; locũ ppono Suburrę regioni urbis Ro. frequẽtatissimę. Nã Prochyta insula est in littore Cãpano, de qua ita Pli. Inarimes mõs fuit, q terręmotũ passus alterã fudit insulã: q̃ Prochyta ab effusione Prochyta: dicta est. Nã pcheo effundo significat. Oui. Inarimẽ, Prochytãq; legit. Stra. in. 6. sic scribit: Prochyta & Pithecusę auulsę de terra ptes sunt, eodẽ modo & Capreę. ¶ Suburrę: ac si dicat amœniori ẽt loco urbis. Nã regio erat (ut diximus) celebratissima i urbe. ¶ Nã qđ tã miserũ: rõ q̃re pluris faciat hęc loca tã deserta q̃ Romã. Nã qđ igr tã solitariũ uidimus: ut nõ sit lõge meli' illic eẽ q̃ Romę: ubi quotidie multa uarij generis picula & incõmoda oibus imminent, pcipueq; paupibus. ¶ Tã solũ: tã solitariũ & desertũ. ¶ Horrere incẽdia: q̃ creba i urbe uidebãt ñ sine multoꝝ calamitate. Nã ipante Nerone. 132. dom', insulę q̃tuor, sex diebus (ut scrib. Sene.) arsere. ¶ Lapsus assiduos: assiduas ędificioꝝ ruinas. ¶ Sęuę urbis: imanis, gnę. aut sęuę, ubi quotidie scęra multa acciderẽt. ¶ Et Augusto recitãtes mẽse poetas: subaudi etiã tñ secus audire. Nã & hoc inter alia urbis incõmoda ꝯnumerat. refert. n. ad fastidiũ audiẽdi poetas passi recitãtes. ut dicat: Nihil qdẽ tã solitariũ est, tãq; desertũ, quo nõ putes eẽ deteri' pcetũ urbis icõmoda: ubi horremus icẽdia: deniq; cogimur audire poetas recitãtes ẽt mẽse Augu. q nobis occurrẽtes uelit audiri. Mẽse ãt Aug. dixit ex stomacho. q. d. eo tpe quo Ro. migrãt. ut sit sensus: Ciuitas nũq̃ ẽ adeo ciuibus exhausta, qn sẽp p hẽat poetas, q mẽse Aug. cũ oẽs fere migrarũt recitatione sua te uexent. Nã (ut diximus) initio operis non sine molestia audiebantur.

ASCen. QVauis digressu. In hac tertia Satyra poeta (ut ait Calderi.) rep hẽsurus acerbitate satyrica ciuitatis romanę uitia: ex hoc pserti q bonis uiris locus nõ sit i urbe: sed tñ pegrinis & seruilibus assẽtatoribus: Vmbriciũ suę ętatis uirũ optimũ & haruspicẽ migrãtẽ itroducit: eiq; suas dat ptes ad urbis icõmoda exponẽda. Dicit ergo pmo q mœstus qdẽ & pp digressione amici sui Vmbricij: sed tñ eũ laudare & ꝯsiliũ ei', q pponat habitare Cumis nõ tã populosis, nec tãtis incõmodis, ut ciuitas Roma. ẽ, pssis. Quia i multis locis sũt iucũdi & amœni secessus, quos pferat uico R. pop. imo poeta dicit se malle habitare i insula desertissima, sicut erat Prochyta, q̃ i Suburra. nã nulla solitudo, aut uastitas, seu delertio loci ẽ tã misera, aut tã molesta cuiq̃ ut icõmoda ciuitatis & picula q̃ ex pte enarrat. Vñ ordo ẽ: Quãuis ego sup. sũ ꝯfusus. i. pturbatus aio. digressu. i. pp digressum amici mei Vmbricij haruspicis: tñ ego laudo q destinet. i. intẽdat. figere. i. firmare. sedẽ. i. mãsionẽ. Cumis. i. i ea ciuitate antiqssima q̃ ẽ i Cãpania Italię. atq; destinet. i. aio pponat. addere. i. adiũgere Sibyllę. s. Cumanę: q̃ Cumis residebat. unũ ciuẽ. i. ciuitatis ei' habitatorẽ: uidelicet seipsũ. ianua. i. itroitus Baiaꝝ ẽ littus gratũ. i. utile & cõmodũ. & secessus amęni. i. receptacula a pplo seposita lõge amęnissima. q. d. nõ eẽ op' ut qs Ro. maneat: cũ tã amęni sit secessus i Capania: ut Cumis & Baijs. Et si nõ essẽt secessus ta amęni: tñ igr ego ppono. i. añpono Suburrę. i. regioni illi roma. uel uico ciuita. ro. sub muro terreo lõge celeberrimo, Prochytã isulã puã & desertã añ Misenũ iacẽtẽ. nã qđ uidim' tã miseꝝ, & tã solũ. i. desertũ. q. d. nihil ẽ tã miseꝝ ut nõ credas sup. eẽ deterius

Sed cum tota domus rheda componitur una,
Substitit ad ueteres arcus, madidamq; Capenam,
Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fœnumq; supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua camœnis.
In uallem Ægerie descendimus, speluncas
Dissimiles ueris. quanto præstantius esset
Numen aquæ, nitidi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum uiolarēt marmora tophum!

teriꝰ .i. peius. licet ꝓprie sit minus bonū horrere icēdia: & assiduos lapsus tectoꝝ: ac mille ꝑicula sęuę urbis: & poeta recitātes mēse Augu. quo tñ cęteris gymnasijs ꝑ intēsum cauma uacatio ꝓceditur. Innuit itaq; qđ in principio primæ Satyrę diximus: nihil molestius esse q̃ raucos & ineptos poetas audire. quorum tanta erat impudentia: ut etiā sub æstiuo calore unū quemq; solicitarent ad audiendū.

IOAN. BRIT. ¶ TOTA domus: tota supellex domestica Vmbricij. ❡ Rheda: genus ē uehiculi. uocabuliq; ē (auctore Quin. i. 1.) gallicū sicut & petoritū: quoꝝ altero, hoc est Rheda, usus ē Cic. altero Hora. in Satyris: Atq; caballi pascēdi, ducēda petorita. Est āt & petoritū genus uehiculi: q̄ uulgo caɾdī. Auctor Porphyrio. ❡ Substitit: restitit expectās Rhedā. ❡ Ad

Arcus ueteres ueteres arcus: aliq̃ itelligūt arcus quos Romulus ꝯstruxerat latericios: quos postea Ro. florentes opibus i marmoreos mutauerūt ne ꝯditoris sui memoria periret possemus ēt itelligere arcus tergeminoꝝ Horatioꝝ: q ad portā Capenā erāt: ubi & cāpus eoꝝ erat. Mart. Capena grādi porta, q̃ pluit gutta, Phrygiæq; matris Almo q̃ lauāt ferrū, Horatioꝝ q̃ nitet sacer cāpus hocq; meliꝰ. nā ait Vmbritiū substitisse ad portā Capenā iuxta q̃ erat cāpus tergeminoꝝ cū arcubus. Locū etiā fuisse Romę: qui diceretur sub ueteribus, docet Plin. lib. 35. sic: Hinc Marci Crassi oratoris ille lepos agentis sub ueteribus, cum testis compellatis instaret. Eiusdem meminit & Plautus in Curculione: Sub ueteribus ibi sunt, qui dāt, quiq; accipiunt. ❡ Madidamq; Capenam: Capena

Capena porta porta erat: quæ etiam Appia (ut auctor est Frontinus de aquæ ductibus) dicta est: per quam itur Capuam. Propertius: Armaq; cum tulero portæ uotiua Capenæ. ❡ Madidam: ideo quia (ut scribit Probus) super eam erat aquæ ductus. Quod & Martia. comprobare uidetur carmine antedicto: Capena grandi porta qua pluit gutta. ❡ Hic pro illic substitit. ❡ Vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ: Numa Pompilius secundus post Romulum rex Romanorum, quo efficacissimum Deorum metum rudi & imperitæ multitudini incuteret: simulauit se congressus nocturnos, connubiumq; habere cū Ægeria Dea: eius monitu nō modo rempu. administrare: sed etiam quæ acceptissima Dijs essent sacra instituere, sacerdotesq; suos cuique Deorum præficere. Erat autem lucus extra portam Capenam, quem mediū ex opaco specu fons perenni rigabat aqua: ubi nympha habitare ferebatur: eo Numa se persæpe sine arbitris uelut ad cōgressum Deæ inferebat: camœnis eum lucum sacrauit: q; earum sibi concilia cum coniunge sua Ægeria essent, & soli Fidei solemne instituit. Ait nūc poeta lucum illum & delubra musis sacrata Iudęis mendicis locari. Et sic auaritiam sui temporis flagellat: quæ æs etiam ex tanta inopia exigeret. & paupertatem ostendit Iudęorum, qui euersis Hyerosolymis a Vespasiano per orbem profugi mendicare cogebantur: & edicto Domitiani pulsis urbe necesse fuit colere siluas. ❡ Amicæ nocturnæ: nam noctu congressum cum ea simu-

Cophinus labat. ❡ Quorum cophinus: subaudi est. adeo, inquit, pauperes sunt Iudæi, ut nihil aliud habeant, q̃ cophinum & fœnum. nam fœni fasciculum gestabant & cophinum. unde in Satyra sexta: Cophino fœnoq; relicto. Cophinus autem uocabulum est græcū: apud nos (auctore Prisci.) corbem significat. Sydonius de eo ita meminit: Ordinis res est, ut Ægyptius Pharao incedat cum diademate, Israhelita cum cophino. ❡ Sacri fontis nemus: nam fons ex opaco specu medium (ut diximus) lucum rigabat perenni aqua. Sacrum autem fontem appellat, aut quia omnes pariter fontes sacri habentur unde Horat. Nunc ad aquæ lene caput sacræ: aut quia Numa (auctore Plutarcho) non solum camœnis lucum & prata, quę circum erant, sacrauerat: sed & fontem ipsum, qui sacris uestalibus uirginibus erat constitutus. ❡ Delubra: camœnis antea a Numa consecra-

Delubrū ta. Delubrum. Var. lib. 8. rerum diuinarum, ut recitat Macrob. li. 1. Satur. ait alios existimare in quo præter ædē sit area assumpta Deū causa: ut est in Circo flaminio Iouis statoris. Alios in quo loco Dei simulachrum dedicatum sit. & adiecit: Sicut locum in quo figerent candelam candelabrum appellatum: ita in quo Deum ponerent nominatum delubrum: de quo ita accepit Virg. in. 2. At gemini lapsu delubra ad summa dracones Effugiūt. & ut mox simulachrum nu-

minaret, subtexuit: Sęuęq; petunt Tritonidis arcē: Sub pedibusq; Deę, clypeiq; sub orbe teguntur. Festus uero sic ait: Delubrum dicebant fustem delibratum: hoc est decorticatum: quem uenerabantur pro Deo. Asconius item Pædianus sic scribit: Sunt etiam qui delubra ligna delubrata .i. decorata pro simulachris Deorum more ueterum posita existiment, sed male. Illud tamen constat. Delubra poni generaliter pro tēplis, unde Plin. lib. 36. Durat Cyzici delubrum, quo filum aureū cōmissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex. ❡ Omnis arbor. iussa est pēdere mercedem: hinc exit summa indignatio poetę, q̃ etiam ob auaritiā loca sacra Romani profanarēt locando ea Iudæis. ❡ Pendere mercedem: soluere. Nā penso ære & nō numerato debitum soluebant. ❡ Populo .s. Romano. ❡ Omnis silua .i. omnes Iudæi habitātes in silua. ❡ Eiectis camœnis: quibus lucus erat sacratus. Camœnæ autē di-

Camœnæ cuntur musæ, quasi canenæ a canendo. ❡ In uallem Ægeriæ .i. in lucum. de quo diximus camœnis consecratum: & in quo simulabat, colloquium habere Numa cum Ægeria. ❡ Et in speluncas: in specū, de quo dictum est. ❡ Dissimiles ueris: naturalibus non similes. Nam quæ ex topho antea erant: aucta Romanorum luxuria & ambitione, marmoribus sunt adornata. ❡ Numē aquæ: fontis. ❡ Quanto præstantius esset. i. excellentius & proinde præsentius: si in natura sua mansisset. & non marmore incrustatum esset. ut ostendat Deos rebus humanis non capi: sed bona, synceraq; hominum uoluntate gaudere. unde ait Sene. ad Lucilium: Cogita Deos cum propitij essent, fictiles fuisse. ❡ Clauderet undas: uestiret. ❡ Violarent tophum: nam uis inferri uidetur topho: qui ex hoc loco suo detruditur appositis marmoribus. ❡ Tophum: tophus lapis est leuis & cauernosus.

Tophꝰ Ingenuꝰ ❡ Ingenuum: ubi natum. unde & Lucretius: Ingenuos appellat fontes ibi natos: nec aliunde ductos. Vnde mare, ingenui fontes, externaq; longe Flumina suppeditant. translatio est ab ijs qui liberi nati sunt. Nam ingenuus dicitur, qui ut statim natus est, liber est, siue ex duobus ingenuis matrimonio constante editus est, siue ex libertinis duobꝰ, siue ex altero libertino & altero igenuo, lege Iustinia.

ASCEN. ¶ SED dum tota cohors &c. Describit locum quo conuenerat Vmbricium: & id non sine acerbitate satyrica in auaritia Romanorum qui sanctissima loca & musis olim consecrata Iudæis locabāt. Legendum puto: Sed dum: quia cum subiunctiuum efflagitat in sensu quo hic poneretur cum autem non tam congruit. Nam ordo est. Sed interea dum tota domus .i. omnes supellex Vmbritij per quod significatur uir continens, & minime auarus componitur .i. simul ponitur in una rheda .i. uehiculo humili. ipse Vmbricius substitit .i. parum stetit expectans aduentum rerum suarum: ad ueteres arcus, quos Romulus lateritios fecerat. Fiebant autem arcus lapidei sicut in pontibus ad memoriam triumphi aut uictoriæ egregię unde hos factos dicit Caldennus ob memoriam Horatiorum tergeminorum: de quibus est. Liuius lib. 1. Et ad id iuxta Capenam sup. portam madidam propter fontes & aquæ ductus illic existentes: & fontinalia festa, quæ illic celebrari consueuerunt puteis coro-

Fontinalia natis, & sparsis floribus in fontes. constitit inquam hic .i. in eo loco ubi .i. in quo loco. Numa Pompilius .s. secundus Romanorum rex, & uir religiosissimus: qui cum uxore sua Ægeria nympha dicebat se habere nocturna colloquia super sacris ab se institutis: ut reuerentia maior haberetur eis pro numinis auctoritate, constituebat sup. colloquendi tempus amicæ nocturnæ .i. qua cum tempore nocturno amicorum more locutus eū .i. familiariter: & hoc tempore suo. Nam nunc, inquit, nemus .i. secessus ille & locus a nemine propter religionem omnium habitatus sacri fontis: in quo erat sacer fons. & delubra .i. templa Deæ illic constructa locātur Iudæis. quorum post destructionem Hierosolymæ: Nusquam certa domus: requies & nulla labori. unde dicit. quorum supellex .i. tota utensilium collectio: est sup. cophinus: in quo infantes & pauca supellex ad uictum necessaria reponebantur: & fœnum in alimentum iumenti. omnis enim arbor .i. quilibet locus minimus: in quo ad arborem alligari potest equus aut mulus. est iussa nunc a senatu pendere .i. ad pensum dare hoc est persoluere populo Romano mercedem .i.

.culum locationis & silua a silendo, uel sylua ab hyle.i.congeriē materię primæ dicta. mendicat.i.turpem stipem a miseris Iudęis ef flagitat. aut silua: idest habitans in silua Iudæorum populus mendicat. & hoc camœnis.i.musis & cæteris nymphis eiectis: idest uiolenter exclusis aut expulsis. Nos ergo ut possemus .s. habere prolixius colloquium: longa enim est Satyra: descendimus in uallem Ægeriæ, ubi erat fons Ægerię sacer. & ad sup. speluncas.i.antra Dearum dissimiles ueris .i.longe distantes ab illis naturalibus a natura exhaustis: cū iam sint manu exhaustæ: cum ars imitetur naturam non præstet. unde dicit quanto: quasi dicat multo præstantius esset numen aquę.i. sanctitas propter præsentiā numinis. nullus enim fons credebatur sine numine. si herba illic nascens clauderet.i.circundaret uel potius sepiret undas .i. aqs fontales. uiridi.i.uirenti.margine.i. extremitate. & marmora, quæ nunc sunt per artem polita & illic constructa. non uiolarēt .i. corrumperent, & minus religiosum redderent. tophum.i. lapidem scabrum illic nascentem unde dicit ingenuū: quasi dicat inde genitum. uel non adulteratum, ne fuco aut arte simulatum quod ingenuorum est.

Hic tūc Vmbricius quādo artibus inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here q̄ fuit, atq; eadem cras
Deteret exiguis aliquid, proponimus illuc
Ire, fatigatas vbi Dædalus exuit alas,
Dum noua canicies, dum prima, & recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria. viuant Arturius istic,
Et Catulus, maneant qui nigrum in candida vertūt,
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad busta cadauer.
Et præbere caput domina uenale sub hasta.
Quondam hic cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæq; per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter, inde reuersi.
Conducunt foricas. & cur non omnia? cum sin
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari.

IOAN. BRIT. ¶ HIC C. p illic. ¶ Tunc Vmbricius: subaudi dixit. ¶ Quādo artibus: sensus est: Ex quo nullus iam locus est uiris bonis ī urbe: nec iam ullus fructus sequitur labores: & omnia iam in deterius labuntur: statui migrare Cumas. Sic & Martia. libr. 3. ostendit uiro bono nullum esse locum in urbe: Quid faciam suade, nam certum est uiuere Romę: Si bonus es, casu uiuere Sex te potes. ¶ Vris honestis: uiris honestas artes exercentibus. ¶ Nulla emolumenta: nulla utilitas: nullus fructus laborum nostrorum est. ¶ Res hodie minor est ui dentur enim omnia per processum temporum in deterius labi. unde Horatius: Damnoso quid non imminuit dies? ¶ Hodie: dicitur hodie quasi hoc die: ut inquit Asconius lib. 2. Verrinarum. ¶ Here: Here pro heri. Quinti. ostendit magis dicendum here quam heri. Inquit enim Here nunc e litera terminamus. At ueterum comicorum adhuc libris inuenio: Heri ad me uenit. quod idem in epistolis Augusti, quas sua manu scripsit, atq; emendauit, deprehendetur. ¶ Deteret: diminuet. ex consequenti: quia quæ deteruntur comminuuntur. ¶ Dædalus exuit alas: Cumas intelligit, ubi Dædalus fugiens Minoem, condidit templum Apollini. Virgilius: Dædalus ut fama est fugiens Minoia regna Prępetibus pennis ausus se credere cælo. Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Calcidicaq; leuis tandem superastitit arcē. Redditus his primum terris, tibi Phœbe sacrauit Remigium alarum, posuitq; immania templa. Dædalos autem ingeniosos interpretatur. Dædalo tamen orno, uario. De Dædalo uero latius Diodorus lib. 5. ¶ Dum noua canicies: subaudi est. Canicies homini tantum est & equo. Auctor Plin. Ordo est: Cedamus patria dum noua canicies. ¶ Dum prima, & recta senectus: anno quadragesimosexto initium senectutis maiores nostri esse uoluerūt ut inquit Cice. Gel. item libr. 9. cap. 28. ait: q Tubero scripsit Seruium Tullum regem populi Romani: pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim. Atq; inde ab anno septimodecimo: quos idoneos iam esse reipublicę arbitraretur milites scripsisse: eosq; ad annum quadragesimumsextum iuniores: supraq; eum annum seniores appellasse. ¶ Recta non curua. ¶ Dum superest: dū adhuc aliquid uitę mihi superest. ¶ Lachesi: Lachesis una est ex tribus parcis: quę uitam humanam summa disponere concordia dicuntur. Vna enim earum dicitur nere uitam hominis. Altera filum ipsum uitę colligere. Tertia abrūpere. unde bene poeta dixit quod torqueat.i. neat. Lachesis etiam interpretatur protractio secundum quosdam: ab aliquibus sortiens: quia de nobis sortiatur. Lachos.n. sors dicitur lachano autem sortior. Cur uero tria fata sunt latius uide Apule. in fine libri de Mundo. De Lachesi sic Martia. Nil adijcit penso Lachesis, fusosq; sororum Explicat, & semper de tribus una necat. ¶ Bacillo paruo baculo. Est autem diminutiuū & generis neutri. Cic. de finib. bonorum & malorum: Vt bacillū aliud est inflexū & incuruatū, aliud ita natum. Apule. in. 1. lmme. 1. libri metamor. Qua bacillū inuersū teli ad occipitium per inguen subit. ¶ Cedamus patria mira idignatione dictum. ¶ Viuat Arturius: Catulus & Arturius noma fui: uilissimorum hominū: q ex humili fortuna ad summas peruenerāt opes. Vmbricius nūc cōqueritur in urbe tales homines fauorabiliores esse q̄ honestos. Meminit Euse. de temporibus cuiusdā Arturij medici Augusti quē ait naufragio perijsse post uictoriā acciacam. ¶ Maneant qui nigrū in candida uertūt: acribile dictū. improbos autē & uersutos hoies designat: qui uirtutē in uitiū & uitiū in uirtutē uertunt. Nam per nigrū malū accipere debemus. Hora. Hic niger est: hunc tu Romane caueto. Albū uero pro bono. Persius Per me equidē sint omnia protinus alba. unde est illud Ouidij de Autolyco in. 11. Metamor. Candida de nigris, & de candentibus atra. Sicq; poeta ostēdit tale genus hoīum gratius esse. uñ & Terē. in Phor. Hic preciū nūc est q recta praua facit. ¶ Quis facile est ędē cōducere designat cū portitores, tū alios uilissimarū rerū ceedēptores: q habētur infames ob uile lucrū, qd̄ sectātur. Nō.n. eos pudet cōducere ædes reficiēdas, flumina purgāda, & uectigalia portus. ¶ Quis: p qbus. ¶ Eluuiē: sordes quę per cloacas, aut fluminis labūtur, & residere solēt. ab eluēdo dictę. Nam residētes eluūtur aqua dilabēte. ¶ Cōducere portus.i. portoria redimere, quę in portu exiguūtur. unde & portitores sunt nominati: q uectigalia exigūt ad portus. qua significatione ita accipit illud Virg. Portitor ille Charon. de hoc uberius dicemus infra: Quē porrigat ore trientē. ¶ Portandū ad busta cadauer: libitinarios designat, q cadauera sepeliēda cōducebāt. Nā in tēplo Libitinę ea uēdi solebāt, q ad sepeliēdū mortuū fuisset necessaria. Funera.n. locabāt. unā Pli. 21. li. loquēs de Scipione Sarrio: Asses ergo cōtulit populus, ac funus elocauit. hiq; q uēdebāt libitinarij dicebāt, polinctores uero q sepeliebāt. unde Vulp. de Institoria actione: Si libitinarius seruū polinctorē habuerit, isq; mortuū spoliauerit, dandā in eū q̄si institoriā actionē. Cūq; ex hac re lucrū sectarētur, mortē multorū optabāt. unde Sene. de Benefic. An tu Aruntiū, & Aterū, & cęteros qui captandorū testamētorū artē professi sunt. nō putes eadē habere, q̄ designatores & libitinarij uota? ¶ Ad busta: bustū pprie dicebatur locus, in quo mortuus erat cōbustus. & bustū dicit q̄si bene ustū. Nūc uero busta dicūtur sepulchra. Festus. ¶ Et pbere caput: multi enim patiebātur se uēdi, quod Martianus in digestis de statu hominum sic ostendit: Serui in dominium nostrum rediguntur: aut iure ciuili: aut iure gentium. Iure ciuili si quis maior uiginti annis se ad pretiū participandū uenire passus est. Iure gentium serui nostri sunt: qui ab hostibus capiuntur, aut qui ex ancillis nostris nascuntur. Plautus in Curculione: In Tusco uico, ibi sunt homines, qui ipsi sese uenditant. Apud Germanos (ut scribit Tacitus in libro de situ Germaniæ) hæc consuetudo seruatur, ut cū in alea omnia amiserint, extremo ac nouissimo iactu de libertate & corpore cōtendāt, uictus uolūtariā seruitutem adeat. ¶ Sub hasta: nam publica auctione ī foro ponebat hasta: quę pcipuum erat signū auctionis, eiq; subiiciebātur omnia, q̄ publice uēderētur. Vnde Valerius libro secūdo. Cęterū (auctore Plinio) Scipione Nasica omnē apparatū operis scænicorū subiectū hastæ uenire placuit. Tranquillus in Cæsare: Et bello ciuili super alias donationes amplissima prædia ex auctionibus hastæ minimo addixit. ¶ Domina: q̄si cuius potestati & imperio oīa essent subiecta in uēditione. ¶ Quōdā hic cornicines. cōquerit Iuue. eos q cornicines, & tubicines nō mō Romę, sed et ī municipijs fuerūt, eo diuitiarū puenisse tpibus suis: ut tāq̄ magnifici & potētes uiri ludos gladiatorios edāt

in urbe

Margin notes: Here — Lachesis — Eluuies — Portitor — Libitina eius — Polictor — Bustum — Sub hasta

in urbe, cædantq; quos uelint. Nam facile erat eiusmodi homines principum liberalitate locupletari. unde Menecratem citharœdum & Spiculum mirmillonem scribit Tranquillus a Nerone triumphalium uirorum patrimonij ædibusq; donatos fuisse. Martia. Attes uult discere pecuniosas, Fac discat citharœdos, aut choraulas. ¶ Hic cornicines: legendum est hic, & non hi. ut sit: Qui hic cornicines quondam fuerunt. i. Romæ & comites perpetui arenæ municipalis: hoc est & in municipijs. ¶ Munera nũc edunt. i. ludos gladiatorios ut potentissimi uiri. ¶ Perpetui: assidui. ¶ Comites arenæ municipalis: nam tubicines nõ solum theatris Romanis: sed etiam municipalibus buccas suas locabant: ludis enim canentes tuba seruiebant.

Municipia

Municipia (ut Gel. diffinit) dicta sunt, qđ cum omnino suis iuribus, & legibus uiuerent, munera cum pop. Ro. habebant. i. tanquam Romani habebantur. Sicq; idem fuisse uidentur cum fœdere in ciuitatem accepti. unde Cic. in oratione pro Aulo Cluentio sic dicit: Equitem Romanum in municipio suo nobilem. Festus Põp. sic scribit: Municipes erant, qui ex alijs ciuitatibus Romam uenissent, quibus non licebat magistratum capere: sed tantum muneris partem: ut fuerunt Cumani, Acerrani, Arcellani, qui & ciues Romani erant, & legione merebant, sed dignitates nõ capiebant. Vulpia. iurisců. proprie, inquit, municipes appellantur muneris participes recepti in ciuitatem, ut munera nobiscum facerent. Sed nunc abusiue municipes dicimus suæ cuiusq; ciuitatis ciues. ut si Brixianus sis, alios ciues Brixianos municipes tuos appelles. Arenam ergo municipalem intelligit: quæ in municipijs esset, quæ munera cũ po. Ro. caperent. ¶ Notæ buccæ. i. ipsi tubicines: qui etiam buccina-

Buccinator

tores dicuntur a buccis, quas canentes inflant. est enim bucca ea pars oris infra malam, quę inflatur. Vnde Hora. Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet. ¶ Munera: ludos gladiatorios. nã multi ex infima conditione ad summas opes prouecti, munera gladiatoria ædebant. Martialis libro. 3. Das gladiatores sutorum regulæ cerdo. Quodq; tibi tribuit subula, sicca rapit. Idem alibi: Succensus ad ulibus ede munera clamat Sutor cerdo dedit tibi culta Bononia munus Fullo dedit Mutinæ, nunc tibi copo dabit. ¶ Et uerso pollice uulgi: de eisdem tubicinibus intelligit, qui cũ arte & quæstu suo locupletati sint: nõ modo munera edant gladiatoria suis impensis, sed etiam conciliato sibi fauore populi occidãt quem uelint: quales multi in seditionibus interempti fuerunt a potentioribus. ¶ Popula-

Popularis

riter populo fauente. q. d. omnibus applaudentibus. Nam popularis is appellatur, qui gratus est populo. popularis etiam ciuis: hoc est, qui ex eodem est populo: unde Terẽtianus ille Samio: Obsecro populares ferte misero atq; innocẽti auxilium. popularis etiam qui nobilis non est: sed ex plebe. Plaut. Præstat diuitem esse ac popularem, q̃ nobilem & mendicum. Cice. in. 2. Officiorum: Popularibus enim uerbis est agendum, & usitatis cum loquamur de opinione populari. ¶ Verso pollice uulgi. i. uerso ad se & conciliato fauore uulgi. sequitur enim populariter. i. fauente (ut dixi) populo: hocq; ex prouerbio tractum ostendit Pli. libr. 28. in magicis: Pollicẽs, inquit, cum fauemus premere etiam prouerbio iubemur. unde etiam illud est Horatij in epistola ad Lollium: Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum. Vbi Porphyrio ait per utrũq; pollicem intelligi utrãq; manum a parte totũ: aut quia qui laudat uehementius manus iungens iungit pollicem cum proximo. ¶ Inde reuersi. s. a ludis gladiatorijs & cædibus hominum. ¶ Conducũt foricas: ad res uiles descẽdunt. i. foricas purgãdas. foricæ enim sunt latrinę, in quas uentris

Foricæ
Foria

excrementa deijcimus. Foria enim (auctore Nonio) ueteres dixerunt stercora liquidiora, unde Diomedes Laberius in Paniceis: Foriolus esse uideris, in coleos cacas. ¶ Et cur nõ oia: subaudi faciunt sordidissima. ¶ Cũ sint q̃les ex humili: quãdoquidẽ sunt ex numero eorũ quos fortuna solet p ludũ ex humili loco ad altiora puehere.

ASCen.

¶ HIC tunc Vmbricius. In hac parte incipit Vmbricius narrare causam cur migret: quasi interrogatus fuerit a Iuue. cur nolit amplius Romæ residere. & assignando causam oportune recitat uaria uitia ciuitatis Romæ usq; ad finem Satyræ fere. Ordo est: Vmbritius inquit. i. in ualle Ægeriæ. tunc. i. postq̃ illuc perueneramus. quando. i. quando quidem. nullus locus est sup. in urbe honestis artibus & nulla emolumenta. i. nulli fructus: nullæ mercedes, sup. sunt laborum: quos sumunt. s. honesti. & quandoquidem res. i. possessio diuitiarum uiri boni: nihil lucrantis Romæ. est hodie minor, q̃ fuit here. i. heri. & eadem res deteret. i. diminuet consumendo se se cras aliquid exiguis sup. rebus. Non dices sic. & cras. i. crastinum tempus. deteret aliquid exiguis rebus: quia tunc uacaret eadem: quod fieri non potest: quia ergo res, inquit, mea in dies Romæ deterior fit. hos proponimus ire illuc: ubi Dædalus faber Atheniensis subtilissimus: qui a Minoe rege captus factis sibi & Icaro filio alis auolauit: unde dixit: Exuit alas fatigatas longo uolatu. s. hoc est proponimus ire Cumas. Vnde Virgilius in Sexto: Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna Præpetibus pennis ausus se credere cœlo Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Chalcidicaq; leuis tandem super astitit arce. Hoc est Cumis a Chalcidẽsibus conditis. Videtur autem hic non sine causa uti periphrasi. i. circumlocutione: habet enim suum pondus in sententia. Nam si Dædalus uolans & longe terras despiciẽs elegit sibi sedem, & resedit Cumis, facile creditu est illic optimum & amœnissimum esse locum. Proponimus, inquit, ire Cumas. dum quamdiu sup. nobis est canicies noua. i. prima. i. nõ pridem cœpta. & dum senecta est prima. i. in principio sui. & recta. i. sinẽs rectum incedere. & dum superest. i. reliquum est: uel restat Lachesi. idest illi Parcæ seu Deæ fatali: quę uitam hominum, quasi e colo filum trahẽs paulatim deducit ad mortem: sup. aliquid roboris. qđ torqueat. i. carpat, aut attenuet: seu fuso inuoluat. & dũ ego porto me meis. i. naturalibus pedibus. & hoc nullo bacilo. i. paruo & leui baculo subeunte. i. subingrediẽte uel sustentante dextrã. Cedamus. i. abeamus patria: non dicit patriæ: quia is patriæ cedit: qui & eam infestam & inimicãm habet: Patria autem qui ultro abit. Arturius & Catulus perditi adulatores olim cornicines nunc potẽtissimi uiuant istic: idest in ista nostra patria & maneant illi qui uertunt nigrum. i. opera sua malã in candida. i. in bonorum apparatu. & ita recipiunt pro malis operibus mercedem bonorum. uel qui uertũt nigrũ. i. fortunã aduersam nigro lapillo designatã in cãdida. i. i bona. uel qui opera imperatoris mala laudãt ut bona. Quis. i. quibus facile est conducere ædem Romæ licet magno constet: & flumina & portus ut maiore pretio locent, unde diuites facti sunt. Item quibus est facile conducere eluuiem. i. uoraginem, & cloacarum immundiciam siccandam. i. emundandam: quasi dicat quorum tanta est auaritia, ut uelint & tantæ apud imperatorem auctoritatis, ut possint etiam inhonestissimorum ministeriorum habere gubernationem: ut uidelicet sine eorum consensu nemo aut cloacas seu latrinas audeat mũdare: aut cadauera comburere. unde subdit: Et quibus facile sup. est conducere cadauer portandum ad bustas idest ad ustrinam: ubi defunctorum corpora comburebantur: & postea cineres in uasculum (quod ab urendo urna dicitur) collecti condebantur in loco, quem bustum quasi bene ustum dicebãt. qui autem tale munus habebant, dicebantur libitinarij. Et quibus facile est præbere caput uænale sub hasta domina: idest cuius auctoritate præco uendit: & q̃ dominos emptores facit. Potest aũt dupliciter intelligi aut sicut Mancinellus: ut sit: Quibus est facile præbere suum caput uænale sub domina: idest qui non timent, cum nõ sint soluendo, aut soluere non possint pretium conductionis publicarum rerum uẽdi sub asta publica licitatione: aut qui tam auidi sunt lucri, ut se uænales exhibeãt: aut certe quibus facile est præbere caput seruorum uænale sub asta domina: idest qui etiam uenditionibus publicis præsunt. Hi de quibus loquor Arturius & Catulus qui supple fuerunt quondam cornicines: idest canentes cornu more histrionico, dum gladiatores, aut consimiles in arena exercebantur: non quidem Romæ ubi peritiores erant: sed in municipijs. unde dicit: Et qui supple fuerunt quondam comites perpetui: idest continui arenæ municipalis: idest gymnasij: ubi lanistæ, aut cæteri ludij sese exercebant. & buccæ notæ: idest habentes buccas: quibus cornua inflabant notas per oppida. i. loca clausa mœnibus. edunt idest distribuunt nunc munera supple gladiatoria: id est qui erant ministri gladiatorum: nunc eorum pręfecti sunt. & occidunt populariter: idest per populum & passim. & hoc tamen pollice uulgi uerso: idest fauore subtracto & in odium uerso. Quam sententiam Politianus. cxlii. ponit. Videtur tamen maior uis esse in sententiã Calderini, qui intelligit uerso pollice uulgi: idest conciliato uulgo & populi fauore: quasi dicat nunc tantum sublimati sunt ut populus, etiã dum male populo faciunt, eis faueat: quia populus qui stupet in titulis & imaginibus, ut Hora. dicit, fortuna sequitur. & ipsi reuersi inde: idest ex populi cęde. conducunt foricas: idest latrinas purgandas. & cur non omnia supple faciant, & uilia, & sublimia. cum sint supple tales quales fortuna, quoties uoluit ioculari: idest ioculariter & sine ratione agere, extollit ex humili: idest ex re humillima: hoc est infima & humi sita. ad magna fastigia: idest ad summitatem & magnam altitudinem rerum: idest diuitiarum & honorum. Et quia ipse talis non est: nec esse uelit: ideo innuit sibi Romæ non esse locum, Vnde subdit quod sequitur.

Quid Romae faciam? mentiri nescio, librum
Si malus est, nequeo laudare, & poscere, motus
Astrorum ignoro funus promittere patris
Nec volo, nec possum, ranarum viscera nunq̃
Inspexi, ferre ad nuptam quae mittit adulter,
Quae mandat, norint alii, me nemo ministro
Fur erit, atq; ideo nulli comes exeo, tanq̃
Mancus & extinctae corpus non vtile dextrae.
Quis nunc diligitur nisi conscius? & cui feruens
Aestuat occultis animus, semperq; tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet unq̃
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui verrem tempore, quo vult,
Accusare potest, tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodq; in mare voluitur aurũ,
Vt somno careas, ponendaq; praemia sumas
Tristis, & a magno semper timearis amico,
Quae nunc diuitibus gens acceptissima nostris,
Et quos praecipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre Quirites
Graecam vrbem, q̃uis quota portio fecis achaeae

IOAN. BRIT. ℂ QVID Romae faciam? uerba sunt Vmbritij. ℾ Mentiri nescio: antipophora. i. nec simulare, nec dissimulare noui: sicq; conditionẽ saeculi sui taxat: quasi aliter agi uita non queat. ℾ Librum si malus est: assentari se dicit nescire quod multi in gratiam diuitum & nobilium faciebant: qui laudibus alienis delectati laudatores cõducebãt & cenis & muneribus. unde Persius: Calidũ scis ponere sumen. Et comitẽ horridulũ trita donare lacerna. Et uerũ inquis amo, & uerum mihi dicito De me quis populi sermo. Hora. Laudato carmina uecors. Idẽ i poetria: Vt praeco ad merces turbã q cogit emẽdas. Assentatores iubet ad lucrũ ire poeta Diues agris, diues positis in foenore nũmis. ℾ Et poscere per adulationem transcribendum: tanq̃ q mirabiliter placeat. ℾ Motus astrorũ ignoro: ut possim futura praedicere. hoc aũt dicit ut ostẽdat magos & Chaldęos qui futuri cognitionẽ profitebãtur & id genus hoĩes Romę grata, & auctoritate apud omnes ualere: ac per hoc dites fieri. uulgo. n. consulebantur. unde poeta in sexta Satyra: Chaldęis, sed maior erit fiducia, Quicquid dixerit astrologus credet a fonte relatum Ammonis. Horatius in odis: Nec Babylonios tentaris numeros. ℾ Funus promittere patris: iniquitatem ostẽdit filiorũ sui temporis, qui mortem parẽtum multi plerũq; optabant uotis: inquirebantq; a diuinatoribus. unde Ouid. Filius ante diem patris Inquirit in annos. ℾ Ranarum uiscera nunquã inspexi: ut ex ijs aliis quod pararem ueneficium. sicq; ostendit tale hominũ genus in urbe esse, & gratum & fauorabile. Nam ex uisceribus ranę: hoc est liene, iecinore, corde, lingua, & ossiculo multa ueneficia fieri posse tradit Plin. lib. 32. Nam inter alia docet ex ossiculo, quod sit in sinistro latere amorem concitari, & iurgia addito in potionem, Venerẽ alligatum stimulare. ℾ Ferre ad nuptam: alij, inquit, internuntij sint ad cõciliãda adulteria: ego uero hoc nõ fecero. Nemo enim erit adulter me ministro. i. sequestro & medio. ℾ Mittit munera intellige & literas. ℾ Mandat: hoc est uerba & mandata. ℾ Me ministro: me auctore conciliatore, & internũtio. Cic. in Laelio: Vt aut libidinos ministri: aut adiutores essent ad iniurias. ℾ Fur erit. i. adulter. Nam & furtum adulterium appellatur. Propertius Nolim furta pudica tori. ℾ Atq; ideo nulli comes exeo: sensus est. Et quia tales inquit artes mihi nõ placẽt: discedo ab urbe nulli comes. i. sine comite ac per hoc solus q̃si qui a cunctis repudier: tanq̃ mancus & tanq̃ corpus inutile extincta dextra. i. tanq̃ homo iners: nullius pretij, nulliusq; ingenij, ut pote qui nouas uiuendi artes, ut caeteri nõ calleam: & ita quod animi est, trãstulit ad corpus. Extincta ergo dextra. i. extinctis ingenij uiribus. legendumq; est extincta dextra nõ extinctae dextrae. ℾ Mãcus: dicitur quasi manu carens. ℾ Nisi conscius: nisi qui secreta diuitis scelera nouit. ℾ Feruens: coniunge feruens occultis & tacendis. ℾ Aestuat: agitatur taceat ne an proferat uspiam. ℾ Nil tibi se debere putat: nõ eris inquit gratus, neq; acceptus illis quorum secreta honesta noueris. sed tantummodo ijs, quorum scelera tibi nota erunt afficieris enĩ muneribus, ne secreta eorũ reueles. ℾ Verri: sensus est: Ille erit carus uiro scelerato & furi, q̃lis fuit Verres, qui potest furti eum accusare. Nam Verres (ut dictum est superiore Satyra) quaestor Siciliam per trienniũ tenuit: ubi libidinem, auaritiam crudelitatemq; exercuit. succedente tandem Metello repetundarum postulatus est a Siculis. Eam causam egit Cice. pro Siculis. Adhuc extant actiones, quae Verrinae appellantur. ℾ Tanti tibi non sit opaci: etsi, inquit, conscij scelerum diuitis afficiuntur muneribus ut taceant: tamen tu noli quaerere ut diuitis secreta scias: ne semper solicitus sis: & nequeas dormire: ueritus ne aliquando tibi obijciat: q ea patefeceris: quorum eras conscius. ℾ Tagi: Tagus Hispaniae est fluuius auriferas habens arenas. ℾ Opaci: umbrosi propter arborũ densitatẽ in ripis, Martia, Aestus serenos aureo frangens Tago Obscuris umbris arborũ. ℾ In mare uoluitur: defertur ex fluminũ profluuio. ℾ Vt somno careas: nã dormire nequit solicitus ne aliquo afficiatur incõmodo a diuite. ℾ Praemia ponẽda quę postea cogaris ei reddere. ℾ Timearis: ne eius scelera patefacias. ℾ Amico magno: diuite & potẽte. Alibi ante Magni delator amici. ℾ Quę nũc diuitibus: ostẽdit poeta in urbe uiros bonos nõ esse gratos: sed tantũmodo uersutos assentatores, scelerũ ministros, & id genus hoĩes. sed si quaeras q maxime grati sint, sunt inq̃t Gręci. ll. n. acceptissimi sunt diuitibus, & tota ciuitas Gręcis referta est. ℾ Quos: fugiã deuitẽ, habeã odio. ℾ Nec pudor obstabit: pudor igt nõ me impediet quominus aperte dicã, q̃ sentiam de Gręcis. Est. n. ita dictũ quasi aliquis monuerit: nõ te pudebit tã insolenter Graecos insectari. Pudor aũt est metus iustę reprehensionis. ℾ Quirites: Romani. Nã q orationem habebãt ad populũ, Romanos Quirites appellabãt a Curibus ciuitate Sabinorũ sunt dicti Quirites: ex qua acciti Titus Tatius, & Numa Pompilius Romae quandoq; regnantes. A Quiritibus fit quiritare, qď idẽ est quod clamare. quo usus est Apul. & Plau. ℾ Graecã urbẽ: mores Gręcorũ: quibus tota ciuitas corrupta est. Vnde ait inferius: Omnia nouit Gręculus esuriẽs. ℾ Quamuis quota portio: quamuis sit minima pars gentis Gręcae: ac si dicat: Graecorum uitia adeo sunt magna, ut uel pauca multitudo eorũ possit etiã urbẽ corrũpere. ℾ Quota: minima. Plin. in. 3. ubi de Italia & Roma mẽtionẽ facit ipsi de ea iudicauere Gręci: genus i gloriã sui effusissimũ: quotã partẽ ex ea appellãdo Gręciã magnã. Alibi Iuue. Hęc quota pars scelerũ. Mart. li. 8. Pars quota Parrhesię labor est mareoticus aulę. Quotus itẽ nomẽ est qď numerũ refert, sicut quot. Hora. Tu quotus esse uelis rescribe. Pli. li. 11. c. 37. Muriũ iecusculis fibrę ad numerũ Lunę dierũ in mẽse cõgruere dicũtur, totidẽq; & inueniri quotũ eius lumẽ sit. Mart. lib. 9. Scis quota de libyco littore puppis eat. i. quot naues eant. ℾ Fecis: l cõtẽptũ est gręcorũ. q. d. sordidę & uilissimę gẽtis: sic & Pli. li. 29. Medicos graecos fecẽ appellat: Ne fecẽ quidẽ aut inscitiã eius turbę arguamus, ipsorũq; intẽperãtiã in morbis. ℾ Achaeae: secundũ gręcã declinationẽ dixit. Nã & Achiuũ dicimus. ae diphthõgo in i producta cõuersa, & u digama interposita. Est aũt dictio deducta ab Achaia, q̃ pars est Pelopõnesi incipiẽs ab Isthmo. antea Aegialos uocabatur ꝑpter urbes in littore per ordinẽ dispositas αἰγιαλὸς enim littus significat.

Pudor

Quirites

Quiritare

Mancus

Tagus

Quotus

Achaia

ASCen. ℂ QVID Romę faciã. q. d. nihil cũ nihil sciã, aut scire uelim eorũ quę nũc Romę i ꝑtio sunt. ego nescio mẽtiri, sicut faciũt adulatores & bonorũ delatores. & nequeo laudare librũ. i. scripta diuitũ. si est malus. i. si sunt inepta. & nequeo laudãdo librũ malũ, poscere ipsũ ab eo, q eũ fecit. ego ignoro motus astrorũ ut futura canã. & nec uolo nec possum, ꝑmittere liberis sup. funus. i. mortẽ patris diuitis. s. & rigidi. ego nunq̃ inspexi uiscera ranarũ q̃ rubetę dicũť: ut inde uenenũ extrahã. Alij norũt. i. nouerũt. q. d. ego nõ noui ferre. i. portare ad nuptã, q̃ adulter mittit, & q mãdat. nemo erit fur me ministro. i. me ministrante, uel existẽte ministro atq; ideo ego nulli ex eo comes. i. nõ egredior cũ aliquo ad malũ facinus ꝑpetrãdũ. & q̃a nemo Romę iã bonũ facit. ego sum tãq̃ sup. essem mãcus. i. cui mẽbrũ deẽ. & tãq̃ corpus non utile. i. inutile dexterae extinctae. i. emortuae. i. cuius dextera ẽ mortua. Quis nũc diligiť nisi cõscius. i. q scit secreta facinora. Et cui aius feruẽs. i. incẽsus ęstuat. i. ardet occultis semꝑ tacẽdis. q. d. nemo ẽ ãt sentẽtiose dictũ, q aius cõscij ardet. uel q̃a difficile est tacere: uel quia nota mala incitat ad similia. is qui fecit te participẽ. i. cõsciũ secreti honesti. nil. i. nõ aliqd nõ putat se debere aliqd Ille sup. erit carus Verri. i. furi diuiti, sicut Verres erat qui potest accusare Verrem tempore quo uult omnis arena Tagi. i. fluuij Lusitaniae seu Hispaniae, qui aureas habet arenas. opaci. i. densi & turbulenti propter tales arenas: & aurum quod uoluitur in mare per

Iam pridē Syrius in Tyberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit rechedipna Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amidone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabādis
Æsquilias, dictumq; petunt a vimine collem,
Viscera magnarum domum, dominiq; futuri.
Ingenium uelox, audacia perdita, sermo
Promptus, & Isæo torrentior. ede qui illum
Esse putes? quemuis hominē secum attulit ad nos
Grammaticus, rhetor, geometre, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magnus, omnia no(uit
Græculus esuriens, in cælum iusseris, ibit.
Ad sūmā nū Maurus erat, neq; Sarmata, nec Thrax
Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis.

Tagum & similes fluuios. non sit tibi. i. nō repuletur a te tanti sup. pretij esse. ut careas somno: quia conscius tanti sceleris. & ut tristis sumas prēmia ponenda. i. quæ merito deponi debeant. & ut timearis semper a magno amico. i. unde ea præmia sumpsisti. timearis inquam, ne eius scelera reueles. Ego properabo nunc fateri, quæ gēs sup. sit accepissima nostris. i. Romanis diuitibus. & quos, sup. homines ego fugiam sup. si essem diues ut illi pcipue. i. præter alios. fatebor inquā nec pudor obstabit: quamuis sit dedecus ciuitati quæ est patria mea. o Quirites. i. o Romani. ego non possum ferre. i. æquo animo tolerare urbē græcam. i. romanā ubi tot Græci: & fere oēs græco more uiuūt. quamuis quota portio. q. d. minima portio fecis. i. turpissimæ gentis Acheæ. i. Græcus sit Romæ: hoc est pauci quidem Græci respectu aliorū obscænorū sunt Romæ. & tñ tota urbs græcissat.

IOAN. BRIT. ¶ IAM pridē in Tyberim: nō solum inquit Græci in urbem uenere: qui diuitibus sunt acceptissimi: sed etiā aliæ gentes barbaræ ex Syria in urbem nouos gētis suæ mores inuexerunt: sicq; Vmbritius indignatur peregrinos gratiores esse: qui non uirtute, sed nouis delitijs & artib' placeant: simulq; ostēdit Romanos ex quo ad summum diuitiarum culmē peruenere, in omnem ita luxum prorupisse: ut ex peregrinis omnia etiam uoluptatū blādimenta perdiscerent. unde in sequentibus Prima peregrinos obscæna pecunia mores Intulit: & turpi fregerūt sæcula luxu.

Orontes ¶ Orontes: hoc est ipsi Syrij, qui ad Orontem habitant. Est enim fluuius, qui Syriā ab Antiochia diuidit. dictus ab Oronte, qui primus eas ponte iunxit. Legendumq; est Syrius. prima. n. corripitur. Tibullus: Alba palestino sancta columba Syro. Et ante Iuue. Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe. Sirius uero cum p sidere ponitur primā habet longam. Virg. Tū sitientes exurere Sirius agros. ¶ Tyberim: Romā. s. ¶ Linguam: sermonem Syrium, quem discāt Romani. ¶ Et mores. s. patrios. ¶ Et cum tibicine chordas Obliquas & instrumēta musica, qbus placeāt. Nā per chordas obliquas intelligimus citharā: cui chordæ intendūtur obliquæ. i. obtortæ: aut obliquæ pro forma citharæ: ut ostēdat nō solū tibiæ, sed & citharæ cantū a barbaris introductum. Citharœdi. n. apud Romanos extitere, q lyras septicordes eburneas, & quæ barbita dicūtur, intendebāt. Dionysius. ¶ Tympana gētilia quibus do

Gentilis mi suæ utūtur. Nā gētilis dicitur eiusdē gētis: ut hoc in loco. gētiles itē dicūtur (auctore Cic. in topicis) q inter se eodē sunt nomine ab Ingenuis oriūdi: quorū maiorū nemo seruitutē seruiuit: & qui capite diminuti nō sunt. ¶ Iussas prostare puellas. præter alia inqt turpia in urbē etiā inuexerunt puellas quæstuarias, quæ prostant ad Circū maximū: ubi ædificiū erat ad id accōmodatū. Propertius in. 2. li. Et quas Euphrates, & quas mihi misit Orontes Me capiāt nolim furta

Prostare pudica tori. Prostare autē dicitur mulier, quæ turpitudine corporis quæstū facit. ¶ Ite: cū indignatione legendū Ite uos ad libidinandū: quibus gratæ sunt meretrices istæ barbaræ. uel ite uos ad spectādas

Lupa puellas meretricias saltātes, q delectamini ludis. ¶ Lupa: meretrix, quasi quæ ad rē nō minus sit auida: q̄ lupa ad cibū. ¶ Barbara: non

Mitra græca, sed Syria. ¶ Mitra picta: ornamētū erat capitis nō modo Lydorū & Phrygū, sed & Assyriorū. Herodotus loquens de Assyrijs: Assyrij capita crinita habētes mitris redimiūt. Virg. de Phrygibus: Et nūc ille Paris cū semiuiro comitatu Meonia mētū mitra, crinēq; madentē Subnixus rapto potitur. Ait Seruius pileū fuisse curuū, de quo pēderet buccarū tegmē. ¶ Rusticus ille tuus. s. Romanus, q superioribus sæculis summa frugalitate uiuebat, & agricolationi intētus erat. ducta origine (ut diximus) a pastoribus. ¶ Sumit rechedipna. i. in gymnasijs uersatur & palæstra, ubi sumit rechedipna. i. uestes peregrinas post exercitationē cū desudauit. Sicq; indignatur cōtagione Græcorū, Syriorūq; Romanā iuuentutē corrūpi, in Gymnasijsq; exerceri: ubi (auctore Pli. lib. 35. ca. 12.) animorū uires perdretur. ita enim scribit de mollicie palæstræ. Plura de hac parte non sum dicturus, nō Hercules magis, q̄ de terræ usu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus nostra corpora, uiresq; animorum perdidit.

¶ Rechedipna: uestis est, de qua mentionē facit Atheneus lib. 6. dipnosophiston, cum de parasitis loquitur. Plutarchus itē mentionem facit in symposiacis. In quodā codice est Trechedipna. Rechedipna

¶ Quirine. Romule, de quo supra: In ualle Quirini. ¶ Et ceromatico. i. Ceroma

uncto ceromate. est eni unguētum athletarū. fit ex oleo & terra in speciē luti: quod ostēdit Seneca ad Luciliū loquēs de uita lutosa: Tantū luti tota uia fuit, ut possum uideri nihilominus natasse. Totum athletarum fatū in illo die perpetiendum fuit. A ceromate nos haphe accipit in crypta neapolitana. A ceromate igitur a luto per similitudinē. Marti. lib. 5. Et castigatum libycæ ceroma palæstræ. i. ipse palæstrita Antæus ceromate pūctus castigatus est ab Hercule. De ceromate intellexit Pli. 14. loquēs de ebrietate uitāda: Ad hæc pertinēt peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostētatio. qbus uerbis athletarū certamen designauit. nam athletæ (ut diximus) luto. i. terra oleo mista ungebātur. quorum mos erat cereuicem dilatare, pectus exporrigere. unde illud est quod sequitur: Et lōgum inualidi collum ceruicibus æquat Herculis antæum procul a tellure tenētis.

¶ Niceteria: insignia uictoriæ pugilum: qui in Gymnasio alios uicissent. νίκη enim uictoriam significat. ¶ Hic alta: redit ad Græcos, quos aït ex diuersis Græciæ locis in urbem uenire, inferētes se domibus diuitū: ubi assentatione, alijsq; artibus se gratos reddūt. Niceteria

¶ Sicyone: Sicyon urbs est Achaiæ. itē urbs i Laconia: unde Laconia dicta est Sycyonia. isula est etiā i mari Ægæo ɔtra Epidaurū: q̄ altā esse & eminentē docet Pli. Socyon

¶ Amidone: Amidon insula est inter Sporadas, & ciuitas Peoniæ. Amidon

¶ Andro: Andros isula est ex Cycladibus cū oppido eiusdē nominis. dicta postea Cauros, deinde Antādros. Andros

¶ Samo: Samos insula in mari Icario, ubi Iuno maxime colebatur. Samos

¶ Trallibus: Trallis oppidū Phrygiæ, a qbus fit possessiuū Trallianus. Cic. in oratione pro Flacco: Vidi ego in quodam iudicio nuper Philodotū testē Traillianū. Ex magno terræ motu ɔsederūt eo anno: quo Cornellius Gallus Forouiliēsis ppria manu se interemit. Trallis

¶ Alabādis: Alabāda oppidū Ioniæ: quā Apollonius molō cistā inuersam appellauit scorpionū plenā. Nā eorū illic est copia. hoies sunt molles, & psaltriæ multæ: ut scribit Strabo. ab Alabādis possessiuū fit Alabādēsis. Cic. in epist. ad Thermū: Quare peto a te, ut & eos & Alabādēses iubeas ecdicos Romā mittere. fit etiā Alabādicus: ut est apud Pli. lib. 37. ca. 7. de carbūculis: Alabādicos in orthosia caute nascētes. Victruuius uero lib. 7. Alabādos uocitat. Alabanda

¶ Æsquilias. i. collē Æsquilinū. Nā i urbe septē fuere colles. de qbus sic Tibullus: Carpite nūc tauri de septē mōtibus herbas. Æsquilæ dictæ sunt secūdū Varro. aut ab excubijs regijs, aut q exculta sint a rege Tullo. unde Ouidi. in Fastis: Adde q excubias ubi rex Romanus agebat: Qui nūc Æsquilias nomina collis habet. Æsquilie

¶ Collē a uimine. i. Vminalē denominatū a Ioue Vimeneo: q ibi aræ sint, & ibi nata uimina fuerint. Festus Pōp. ait portā Vminalē & collē appellari: q ibi uiminū fuisse silua uideatur. Viminalia

¶ Viscera magnarum domuum: appositio est. hoc est qui artibus suis in diuitum familiaritatem se insinuant, eorumq; secreta condiscunt. ¶ Dominiq; futuri. tam callidi inquit sunt, ut a diu te in amicitiam & familiaritatem recepti: quasi domini omnia in domo moderentur. ¶ Ingenium uelox: ad omnia solers & promptum. ¶ Torrentior Isæo: uberior copiosior. sumptū a torrēte, qui magna fertur aquarū ubertate. Nam Isæus orator fuit. de quo Plin. in epist. ad nepotē. 2. lib. Magna Isæū fama pcesserat, maior inuētus est, summa est facultas, copia, ubertas, dicit semper ex tempore &c. fuit item Isæus alter præceptor Demosthenis. ¶ Ede quid illum: hoc quasi argumenti loco positum ad Isæus

Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit: fultusq; toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & coctana uento?
Vsq; adeo nihil est, quod nostra infantia cælum
Hausit Auentini baca nutrita sabina?
Quid quod adulandi gens prudentissima, laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi nullum, ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis.
Miratur uocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare, sed illis
Creditur, an melior cum Thaida sustinet, aut cum
Vxorem comœdus agit, vel, Dorida nullo
Cultam palliolo; mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui, uacua, & plana omnia dicas
Infra uentriculum, & tenui distantia rima.

probandum q̃ uersuti sint Græci ad omnia. Ait ergo: Dic quid censes. s. esse græcũ hominem: quasi dicat: iam astutus tamq; uafer est: ut nulla sit prorsus ars, quam ipse non profiteatur. secum enim attulit omnem hominem. i. omnia promittetur: quæ homo possit facere & scire: Erit enim grammaticus, rhetor. unde est illud apud Senecam in secundo controuersiarũ: Hoc autem uitium aiebat Scaurus græcis declamatoribus tractum: qui nihil & non promiserint sibi & penetrauerint.

Grãmaticus

Grãmaticus: subaudi est. grammaticus autem circa curam sermonis (ut scribit Seneca) uersatur. & si latius euagari uult circa historias: iam ut longissime fines suos pferat circa carmina.

Rhetor

Rhetor: qui rhetoricam docet, & qui præcepta artis tradit.

Orator

Orator uero qui secundum præcepta agit.

Geometres

Geometres: primæ est declinationis. Estq; is qui numeros, mẽsurasq; persequitur, & supputat, qua ratione cõstent cælestia, quæ illis sit uis, quæue natura. unde Hora. de Archyta Tarentino geometræ perito: Te maris & terræ, numeroq; carentis arenæ Mensorem cohibent Archyta.

Aliptes

Aliptes: is erat qui descendentes in balnea, quiq; palæstritas in Gymnasio ungebat. ἀλείφω quod est ungo, uellebatq; alas. unde Seneca ad Lucilium: Aliptẽ cogita tenuẽ & stridulã uocẽ: quo sit notabilior subinde exprimentẽ: nec unquã tacentẽ: nisi dũ uellit alas: & aliũ p se clamare cogit. Cic. ad Lentulũ ostẽdit unctiones illas solitas fieri ab Aliptis ad corroboranda corpora, cũ ait: Sed uellẽ nõ solũ salutis meæ, quemadmodũ medici sed ut Aliptæ est, uirũ & coloris rationẽ habere uoluissent.

Augur

Augur qui futura pnoscit ex auiũ obseruatione. unde aliqui ab auiũ garritu ductũ putãt: alij uero ab augẽdo. Ouid. Sãcta uocãt augusta patres, augusta uocator Templa sacerdotũ rite dicata manu. Huius & augurium depẽdet origine uerbi: Et quodcũq; sua iugiter auget ope.

Schœnobates

Schœnobates: ille dicitur, qui p funes ambulat. σχοῖνος. n. funẽ significat: & βαίνω ascẽdo, & uado. Latini uero funambulũ dixere. q dictione usus est Terẽt. in Hecy. Funambuli expectatio accessit. Et populus in funambulo aium occuparat. primus Messala usus, & iã p latina recepta. pro funambulo dixit Apule. funerepũ. unde ubiq; apud ipsum pro funepeus siue funereplus, correximus funerepus. ut dictio sit deducta a fune & repo. qd' ita scribẽdũ sit innuit Apule. li. 1.

Funerepus

Floridorũ: ubi scriptũ est Funereplus pro funerepus: ut omnino funerepos appellemus & nõ funepeos: cũ a fune & repo deducatur. sicut dicimus funambulũ a fune & ambulo: & pinnirapũ a pinnio & rapio: bustirapũ a busto & rapio. quo usus Plaut. in Pseudolo. Fœdifragũ a fœdere & frago. Legirupã a lege & rũpo. quo idẽ Plau. usus est in Pseudolo.

Magus

Magus: lingua Persarũ magus est, q nostra sacerdos, q rite sciat & calleat leges cerimoniarũ, fas sacrorũ, ius religionũ. Siquidẽ Magiã Plato interpretatur artẽ esse Dijs immortalibus acceptã, colẽdi eos ac uenerãdi pergnarã piã. s. & diuini sciẽtẽ, iam inde a Zoroastre & Oromace auctoribus suis nobilẽ, Cælitũ Antistitã, quippe inter prima regalia docetur: nec ulli temere inter Persas cõcessum est magnũ esse, haud magis q̃ regnare. Et Cic. in. 1. de diuinatione: Et in Persis augurãt & diuinãt magi: qui cõgregãtur in fano cõmentandi causa atq; inter se alloquẽdi. Nec quisquã rex Persarũ potest esse: qui nõ ante magorũ disciplinã, scientiãq; perceperit. More uero uulgari is pprie magus existimatur, qui cõmunione loquẽdi cũ Dijs immortalibus ad omnia, quæ uelit incredibilia quadã ui cãtaminũ polleat. Hæc ex prima Apuleij Apologia. Græculus esuriẽs: Græculus, inqt, premẽte rerũ egestate omniũ rerũ scientiã profitebitur. In cælũ iusseris, ibit affirmabit etiã (si iubeas) se in cælũ uolaturum: hoc qd dicit respiciẽs ad Dædalũ Atheniẽsem: qui (ut diximus. 1. Satyra) uolauit per aerea, sibi & filio Icaro fabricatis alis. Ad summam: ad collectionẽ ad conclusionẽ. Sic Cic. in epist. Summa huius epistolæ hæc est. Plin. ad Septitiũ clarũ Potes cœnare apparatius apud multos, nusquam hilarius, simplicius, incautius, in summa experire. Non Maurus erat: uult probare exemplo Dædali facile esse Græco uolare in cælũ.

Mauritania

Maurus: Mauritania posita est in extrema parte Africæ occidentẽ uersus, ubi mons est Atlas. Sarmata: Latini Sarmatas appellant, quos Græci Sauromatas. populi sunt Scythiæ, loca iuxta Tanaim & Mæotidẽ paludẽ incolẽtes. de quibus ante.

Thraces

Thrax: Thraces populi sũt septẽtrionales: quorũ plerique trãs amnẽ Strymonẽ usq; ad ponticũ hostiũ, atq; Æmũ mõtẽ habitãt. Quidã etiã in Propontide siti plerique uero ad Hellespõtũ. de quibus abũde Stra. li. 7. Qui sumpsit pennas. i. Dædalus. de quo supra Et mare percussum puero fabrumq; uolantem.

ASCen.

IAM pridem in Tyberim cõtinuat eundẽ sermonẽ. Orõtes: fluuius ille Syrus. i. fluens in Syria. defluxit Tyberim fluuiũ romanũ: hoc est mores syrorum traducti sunt Romã per seruos. Nã Syrus uexit secũ linguã syrorum & mores & chordas obliquas citharãrũ cũ tibicine. necnõ. i. etiã tympana gẽtilia. i. gẽtis suæ propria. & uexit secũ puellas iussas prostare. i. pro foribus suis stare ad meretriciũ suũ quæstũ ad Circũ in fornicibus. s. Ite. i. discedite a me, & ab oibus honestis Romanis. quibus grata. i. accepta est lupa. i. meretrix. barbara. i. peregrina & barbaris moribus. picta mitra. i. habẽs mitrã in capite pictã more gẽtis patriæ suæ. O Quirine: ille tu' rusticus, q colit rura populi tui sumit nũc trechedipna. i. peregrinas uestes, qbus in gymnasijs utebãtur. & fert. i. gestat collo ceromatico. i. unguẽto tali pfuso. niceteria. i. pmia relata ex uictoria. hic. i. aliquis uiliũ hoium sup. petit Æsquilias. i. collẽ illũ Romæ. & collem dictum a uimine. i. Viminalem. & hoc Sicyone. i. ciuitate illa Achaiæ relicta. hic. i. alius. Amidone ciuitate Peoniæ relicta. hic. i. alius. Andro illa insula relicta. & ille. i. alius. Samo illa insula relicta. hic. i. alius. Trallibus illa urbe Cariæ: aut Alabãdis illa urbe minoris Asiæ sup. relictis. petũt inquã Æsquilias: & uiminalẽ collẽ ubi multi diuites habitabãt. existẽtes futuri uiscera. i. intestina q̃uis uiscera sint quæuis caro intra cutẽ: & futuri domini magnarũ domuũ. Ede. i. eloquere: dic expresse qd putes sup esse illũ: cui sup. est ingeniũ uelox: & audacia pdita. i. p quã ipse pditus dicitur. & sermo prõptus. i. paratus & expeditus. & torrẽtior. i. abũdantior in fluxu: i sẽo oratore illo clarissimo & promptissimo. talis sup. attulit ad nos quẽlibet hoiem. i. seipsum: q est omnis homo. grãmaticus rhetor: geometres: pictor: aliptes. i. unguentarius: augur q garritũ auiũ obseruat: schœnobates super cordas ambulãs: qui ideo aliquãdo a latinis funãbulus dicitur medicus: magus: omnia enim nominat secundũ iactantiã suã Græculus. i. homo Græcus. esuriẽs ibit in cælũ si sup. iusseris. Ad summã. i. ut summatim dicã, & uno uerbo explicẽ. nõ erat Maurus, neq; Sarmata neq; is qui sumpsit pennas erat Maurus: aut Sarmata. i. Dædalus uel Icarus fili' eius. nõ erat Maurus neq; Sarmata. nec qui sumpsit pennas: idest uolauit. sed natus est in medijs Athenis ubi philosophi plurimi.

IOAN. BRIT.

HORVM ego nõ fugiã cõchylia: inter alias causas sui ab urbe discessus unã hãc pcipuã esse ostẽdit: qd negat ferre Græculos, qui nup ex Græcia aduecti ita suis artibus locupletati sunt: ut nũc iter primores urbis habebãt. Nã purpurati incedũt: priores etiã testamẽta signãt: honoratiore loco discũbũt.

Conchylium

Cõchilia: hoc est uestes cõchyliatas: qbus induti in publicũ pcedũt tanq̃ nobiles Ro. Nã cõchyliũ piscis est ex genere cõcharũ, sicut purpura & murex.

Purpura

Murex

ex his aũt piscibus elicebat liquor ille tã ptiosus ad tingẽdas uestes. Iulius Cæsar (ut scribit Trãqllus) cõchyliatæ uestis usum ademit, nisi certis psonis & ætatibus. Plin. lib. 9. Cõchylia & purpuras ois ora atteritq; bus eadẽ mater luxuria paria pene etiã margaritis ptia fecit. & infra Concharũ ad purpuras, & cõchylia eadẽ quidẽ est materia. Alibi. i. 5. mentionẽ faciẽs de Tyro: Nunc ois eius nobilitas cõchylio atq; purpura cõstat. Cõchiliũ et capimus p oi pisce cõcha cõtecto. Sene. li. 14. epi. 1. Quãtulũ ex tot cõchylijs tã lõge aduectis sp istũ stomachũ iexplebilẽ labit. Ergo p cõchylia uestes itellige cõchyliatas & purpureas. Me prior ille: sũma idignatione pnũciãdũ. Signauit. s. testamẽta.

ſtamenta. ℣ Fultuſq́; ſuſtentatus. ℣ Meliore toro: meliore & honora
tiore parte triclinij. Nã poſita mẽſa cõuiuæ duobus aut tribus le
ctis diſcũbentes epulabãtur. Vnde nõ ſolũ lectos ipſos: ſed & locũ
& Biclinium & tricliniũ appellauere ubi comedebant a numero le
ctulorum. κλίνη. n. lectũ ſignificat. ℣ Aduectus Romam: cauſas un
dic̃ colligit indignationis: q. d. Romã nõ uenerint honeſto aliquo
negocio aut nauigio: ſed ut rerũ uiliũ mercatores, & illiberalis lu
cri ſectatores: uenerũt. n. inquit Romã eo uento. i. ea naue q̃ pru
na & coctana aduecta ſunt: ac ſi dicat onerata & plena uiliũ mer
ciũ, quales ex Syria uehuntur: unde pruna damaſcena & coctana
ueniunt: non aũt Romæ nati ſunt. Sic Papinius in Siluis lib. ii. de
Glaucia puero loquitur: Nec miſtus pharijs uenalis mercibus in
fans. ℣ Pruna: intellige damaſcena: quæ ex Damaſco urbæ Syriæ
ſicca uehebantur. De quibus ſic Plin. lib. xiii. Syriæ peculiares ha
Carica bet arbores. In ficorũ autem genere caricas & minores eius gene
Coctana ris, quæ coctana uocãt. Itẽ pruna in Damaſco mõte nata. Martia
lis de coctanis. Hæc tibi quæ torta uenerunt condita meta. Si ma
iora forẽt coctana, ficus erant. ℣ Vſq́; adeo nihil eſt: antipophora:
quaſi aliq̃s dixerit: nõ ne prodeſt uos eſſe natos Romæ: & ipſe re
ſpõdeat: uſq́; adeo nihil eſt. i. minime quidem prodeſt. i. in tantum
Auentinus nihil eſt. ℣ Hauſit cælũ Auẽtini: nutrita ſit Romæ ubi collis eſt Auẽ
tinus. partem poſuit pro toto. eſt aũt Auẽtinus dictus ſecũdũ Var
ronẽ: aut ab auibus, q eo ſe a Tyberi ferrent: aut a rege Auentino
Albano, q ibi ſepultus fuit: aut ab aduentu hoium, quod cõmune
ibi Latinorum templũ fuerit: aut ab aduectu. Nam olim paludibus
Baca mons erat ab reliquis diſcluſus ℣ Baca ſabina: cibis italicis: at per
hoc Romanis: ut ſit ſpecies pro genere. Sic Horatius: Quod mare
Dauniæ nõ decolorauere cædes. i. cædes italicæ per hoc Romanæ.
p bacam aũt intelliga oẽm fructũ. omneq́; eſculentũ. Nam appella
tione bacæ intelligimus fructus q in arboribus diſperſius & rarius
naſcuntur: ut ſunt fructus lauri, fructus oleæ, corni, loti, myrti, len
tiſci, ſimiliumq́;. ℣ Sabina: nõ Sabini & Romani cõmune habuere
imperiũ. Vnde Romani Quirites ſunt appellati. de quibus ſupra.
℣ Quid: ſubaudi dices ſi aliud de Græcis grauius addidero: q. d. ar
tificio adulationis, quo nihil eſt turpius, oẽs excipiunt & fallaces
ſunt. de q̃bus ita Cic. ad Quin. fratrẽ in. ii. uolumine ad Atticum:
Atq́; etiã e Græcis ipſis diligenter cauendæ ſunt quædam familia
ritates præter hoium perpaucorũ: ſi qui ſunt uetere Græcia digni.
Sic uero fallaces ſunt permulti, & leues diuturna ſeruitute ad ni
miam aſſentationem eruditi &c. ℣ Et longũ inualidi collũ: hoc ſum
ptũ eſt ex Athletis: q̃bus mos erat in Gymnaſijs collũ dilatare. Vn
de Sen. lib. ii. epiſtolarũ ad Luciliũ: Stulta eſt. n. mi Lucili & minime
conueniens literato uiro occupatio exercendi lacertos: & dilatan
di ceruicẽ: ac latera firmãdi. Plin. lib. xiiii. cap. ultimo loquens de
ebrietate uitanda ſic ſcribit ut ante diximus: Ad hæc pertinent pe
regrinæ exercitationes, & uolutatio i cœno, ac pectoroſa ceruicis
repandæ oſtentatio. ℣ Æquat: Græcus, inquit, adulando: collũ etiam
inualidi amici æquat. & comparat Herculi, qui collũ dilatabat, cũ
Antæum lacertis apprehenſum ſublimem teneret: ut dicat p adula
tionẽ uirũ etiã imbecillũ per oia Herculi fortiſſimo ſimillimũ. ℣ An
Antæi fabula tæum nam Hercules ſecundũ laborem cõſumans, Anteum filium
terræ in Libya hoſpites palęſtra ſuperantem occidit. Nam is cum
ab Hercule in palęſtra ſuperaretur, ſimulato caſu terram matrem
ſuam manibus cõtingebat a qua uires ei ſuggerebant. Hoc cogni
to Hercules amplexibus hominẽ ita retinxit. ut nec manibus: nec
Miror pedibus terram cõtingeret: ſicq́; coactus eſt aiam reddere. ℣ Mira
tur: plus eſt, q̃ ſi dixiſſet laudat. ſic enim aliqua facta qui aſſentãtur,
mirantur tan q̃ præclara quædã & noua. Sic Terentianus ille Gna
to: Et corũ ingenia admiror. ℣ Vocem anguſtam: exilem non clarã,
ueluti ſuffucatam. ℣ Qua deterius: nam talis uox maxime damna
batur. de qua ita ſcribit Quint. lib. xi. Vox aũt ultra uires urgenda
non eſt: nam & ſuffocatur ſępe: & maiore nixu minus clara eſt. &
Locus interim eliſa in illum ſonũ erumpit: cui Græci nomen ab immatu
Iuuenalis ro gallorum cantu dederunt. quod autem nomen dederint Græci
obſcurus adhuc quærendum eſt: licet non defuerint qui interpretati fuerint
βραγχᾶν. i. raucitatem quod cũ auctoritate careat, ſatiſq́; inſipidum
ſit, nullo modo probandum ducimus. ℣ Ille. ſ. Gallus. ℣ Quo ma
rito: nam gallinarum eſt maritus. ℣ Hæc eadem: antipophora, poſ
ſumus, inquit, & nos hæc facere quæ faciunt Græci p aſſentationẽ:
ſed nobis non tam creditur q̃ illis: ac per hoc inquit: non tam apti
ſumus ad aſſentandum. ℣ An melior: cũ interrogatione legendum:
qua oſtendit ad oia eſſe aptiſſimũ Mimum, ſiue meretricis perſo
na, ſiue matronæ, ſiue Deæ ſit ſuſtinenda in actione fabularum,

℣ Thaida: perſonam meretricis, qualis eſt apud Terentiũ. ℣ Agit: Agere
nam agi proprie dicuntur fabulæ: q cũ in ſcænis repreſentantur:
non ſine & mentis & corporis agitatu pronunciãtur, unde actor,
qui geſtũ uultus & corporis agit: unde tũ ipſa prõũciatio, tũ ora
tio quæ habetur, tum oratio ſcripta actio appellatur. Cicero actio Actio
nẽ alias quaſi ſermonẽ, alias eloquentiam quãdam corporis dicit.
Idem tamen duas eius partes facit: quæ ſunt eædem pronuncia
tionis uocem atq́; motũ. Quint. lib. xi. Prõũciatio a pleriſq́; actio
dicitur: ſed prius nomen a uoce, ſequens a geſtu uidetur accipere.
℣ Comœdus: is eſt qui fabulas agit. Comicus qui ſcribit, ſic Tragœ Comœdus
dus & Tragicus. ℣ Dorida: perſonam Doridis Deæ marinæ. Nam Comicus
Doris Oceani & Tethyos fuit filia, uxor autem Nerei. ex quo pe Tragœdus
perit Thetidem Achillis matrem oium etiã nympharũ mater dici Tragicus
tur. ℣ Nullo palliolo cultam ornatã nullo uelamẽto: Nam Deæ ma Doris
rinæ nudæ fingebantur. Statius in. ii. lib. ſyluarũ. Nudamq́; per un Palliolũ
das Dorida montani cupierit prendere Panes. palliolum aũt cõis
eſt ueſtis, tam uirorũ q̃ mulierũ. Martialis: Hanc uolo quæ facilis,
q̃ palliolata uagaſ. Idẽ alibi: Succida palliolo uellera quinq́; petit.
Sueton. in Clau. Palliolatus nouo more præſedit. unde palliolatim
aduerbiũ quo uſus eſt Plau. Palliolatim amictus ſic inceſſi ludibun
dus. Caper grãmaticus oſtendit uelũ fuiſſe capitis cum ait: Vir du
cit, mulier nubit, q a pallio obnubit caput ſuum, genaſq́;. Lampri
dius ſcribit: Matronas regias contentas eſſe debere unico pallio au
ro ſparſo. Flauius uopiſcus in Aureliano: His accedit q ex pallio
lo purpureo: quod Soli ſui tẽporis imperator obtulerat, ſacerdos
mulier crepundia filio feciſſe perhibet. ℣ Mulier nẽpe ipſa uidetur:
adeo bene inquit, mulieres reddit Græcus: ut putes mulierem ip
ſam eſſe quæ loquaſ non perſonatũ mimũ. Nã mimi, quo liberius
omnia peragerent, perſonas induebant. Tranquillus in Nerone.
Tragœdias quoq́; cantauit pſonatus Heroum, Deorumq́;. item
Heroicũ ac Dearũ perſonis effectis ad ſimilitudinẽ oris ſui: Eſt au
tem pſona uelamentũ oris. dicta a perſonando: q facit uocẽ clare
ſcere & reſonare. Vox. n. nõ uaga, neq́; diffuſa in unũ tantũmodo
exitũ collecta. coactaq́; magis canoros, claroſq́; ſonitus facit. Le
ge Gelliũ. Æſchylus eam primus inuenit. Horatius Poſt hunc per
ſonæ, pallæq́; repertor honeſtæ Æſchylus: & modicis inſtrauit pul Perſone
pita tignis. ℣ Vacua & plana: tam bene inquit perſonam mulieris
ſuſtinet: ut non ſolũ uoce: ſed ẽt toto corporis habitu uideatur mu
lier. Nam ueretrum ita habet depreſſum & planũ: ut uiri formã ha
bere nõ cenſeatur. Rñdet autẽ ijs, qui poſſent dicere quomodo po
teſt perſonã Doridis nudæ ſuſtinere. cũ ſexũ maſculũ occultare ne
queat. immo inq̃t probe. Nam ita plana & uacua habet oia inter fe
mina: ut mulier indubitãter cenſeri poſſit, niſi tenuit deſit rima. ℣ In
fra uẽtriculũ: infra ipſum uẽtrẽ ubi pubes eſt. ℣ Diſtãtia q̃ tantũmo
do diſtant a ſexu fœmineo paruula rima: q. d. genitalia uiri p om
nia ſimilia ſunt genitalibus muliebribus. cum ſint admodũ depreſ
ſa & inter femina abſcondita: niſi q in mulieribus tenuis eſt rima.
❡ CHORVM ergo &c. Pergit Vmbricius recitando ineptias & ASCen.
uitia intolerabilia uiliſſimorũ hoium: qui per adulationem & nefas
ad diuitias & dignitatẽ peruenerũt: & dicit. nõ fugiam. i. debeã nõ
fugere q. d. maxime. conchylia. i. cõchyliatam ueſtem. horũ uidelis
cet uiliſſimorũ hoium: qui q a mollibus & pretioſis induuntur, uo
lũt bonis uiris pferri. unde ſubit. ille. i. netiſſimus cornicẽ & hiſtrio.
ſignabit ſup. teſtamentũ prior me. i. priuſq̃ ego: ubi in teſtimonium
uocati fuerimus. & ipſe fultus. i. ſuſtentatus & molliter ſedens. re
cumbet in meliore toro. i. habebit honeſtiorem recubitũ in conui
uijs q̃ ego. ille inq̃ aduectus. i. qui aduectus eſt uænalis ex Syria
Romam: eo ſup. uẽto quo coctana. i. fici minores & pruna. quæ in
Damaſco mõte ſup. aduehuntur uel aduecta ſunt. Vſq́; adeo. i. in
tantũ eſt. i. reputatur a Romanis. nihil. i. nullius momẽti: q noſtra
infantia nutrita baca. i. fructu minutæ arborũ nõ denſe creſcentis:
ut ſunt bacæ oliuarũ & cornorũ. ſabina. i. e ſabina Romã uænali
allata: hauſit cælum. i. cõcepit aerem & ſpiramẽtũ Auentini ſupp.
collis. i. q nos nati & nutriti ſumus in ciuitate Ro. quia illi aduenti
tij ſerui & hiſtriones pferuntur nobis antiq̃s ciuibus & ingenuis,
ingenueq́; in ciuitate Romana educatis, qd ſup. dicã: q gens pru
dentiſſima. i. peritiſſima adulandi laudat ſermonẽ indocti amici &
laudat faciem amici deformis. & æquat. i. æquiparat & æqualiter
laudat longũ collum amici inualidi. i. quæ prolixa. ſed laxa & inua
lida habet membra. æquat inquã ceruicibus Herculis tenentis pro
cul a tellure. i. a terra matre eius. Antæum gigantẽ, q quoties deui
ctus ab Hercule defatigaretur: terrã matrem contingendo uires re
ſumpſit, quod tandem animaduertens Hercules, eum ſubleuabit.

Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hœmo,
Natio comœda est, rides: maiore cachinno
Concutitur, flet si lachrymas aspexit amici,
Nec dolet igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromydem, si dixeris, æstuo sudat.
Non sumus ergo pares, melior qui semper, & omni
Nocte, dieq; potest alienum sumere uultum,
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructauit, si lectum minxit amicus,
Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est, & ab inguine tutum,
Non matrona laris, non filia uirgo, neq; ipse
Sponsus leuis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aulam resupinat amici.
Scire uolunt secreta domus, atq; inde timeri.
Et quoniam cœpit græcorum mentio, transi
Gymnasia, atq; audi facinus minoris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulumq; senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est penna Caballi.

& ita membra eius cōfregit. subleuādo autem cum frontem ei ap-
plicaret: ceruices extendit bene dico ceruices: quia (ut auctor est
Quintilianus) Hortensius primus ceruicē singulariter dixit. Mira-
tur. i. cū admiratione laudat uocē angustam. i. stridulam & exilem
amici. qua uoce nec sonat deterius. idest peius & dissonantius ille
supple maritus. idest gallus. quo marito gallina mordetur: idest qua
lem habet gallus dum galli-
nam mordet. licet. idest licitum
est: hoc est non est aliqua lege
uetitum nobis laudare hæc eas-
dem. quæ illi laudant. sed credi-
tur. i. fides adhibetur illis. s. græ
culis. an melior supple sit comœ
dus. i. actor comœdiarū. cum. i.
quādo, sustinet. i. repræsentat.
Thaida. i. personam meretricis.
uel cū agit uxorē. i. matronam
honestā. uel cum agit Dorida. i.
nymphā cultam. nullo palliolo
. i. nudā sicut sunt nymphæ ma
ris. nēpe. i. quia ipsa mulier uiua
. s. quā repræsentat: uidet' loq. nō
ipsa persona. i. non comœdus
psonatus. i. facie muliebri adul
terina tectus. & tu quam audias eū
sic loq. dicas oia esse infra uētri
culū. i. in loco mēbri uirilis. ua-
cuo. i. sine membro uirili, & pla
na: idest nō extantia. cū non sit
ibi mentula. & distantia. idest se-
parata. aut fissa tenui rima: idest
modica fissura. qualem habent
mēbra muliebria. hoc est: dicas
eum cunnum: non mentulā ha
bere, & ita plane mulierem non
uirum esse. Et ita dicit q comœdi quidē ita agūt personā cuiuslibet
mulieris: cū ipsi sint uiri. siue nudæ ut nymphæ. siue molliter uesti-
tæ, ut meretricis. siue honestæ ut uxoris. ut quilibet credat ipsas-
met mulieres loqui & tamen optimi comœdi non tam bene agūt
personas suas repræsentādo quālibet mulierem, sicut Græculi illi
adulatores suos agūt adulando, ut in sequēti dicam. Hæc Doris
huius Doridis uel Doridos est filia Oceani: & accipitur interdum
pro mari sicut ibi Doris amara suam non intermisceat undā. Dixi
mus prius comœdū esse, qui comœdiam agit. & comicū, qui eam
scribit q aūt dicit nullo palliolo: ad hoc respexit, q comœdiæ fere ex
græco sunt argumento. & tales palliatæ dicuntur: quia more græ
co in palliis agebātur. Est enim uestis utriusq; sexus apud Græcos.
sicut toga apud Romanos: sed pro muliebri sæpe palla legitur.

IOAN. BRIT. ¶ NEC tamen Antiochus: licet, inquit, hi omnes fabularū actores
feliciter omnia repræsentent: tamen illic non sunt mirabiles: adeo
omnibus notū est eos esse agendi peritissimos. Nā Antiochus, Stra
tocles, & Demetrius, & Hœmus nomina sunt comœdorū. de De-
metrio & Stratocle Quintil. lib. xi. sic: Maximos actores comœdia
rū Demetriū & Stratoclē placere diuersis uirtutibus uidimus. Sed
illud minus mirum: q alter Deos & iuuenes, & bonos patres, ser-
uosq;, & matronas, & graues anus optime alter acres senes, calli-
dos seruos, parasitos, lenones, & oia agitatoria melius sunt. n. na-
tura diuersa. Nam uox quoq; Demetrii iucundior, illius acrior erat
De Hœmo alibi Iuuen. Mollius Hœmo, quamq; & Carpophoro.
Natio ¶ Natio: ista græca. Natio aūt dr græcus an barbaros: patria, Athe-
Cognatio niensis an Lacedæmonius: Cognatio, qbus maioribus, quibus cō
sanguineis Cic. auctor est lib. pri. Rheto. ueter. ¶ Comœda est: ita
inqt ad fabulas agendas est apta: ut id a natura habere uideatur.
¶ Rides: q perit sint græci ad adulandū ostendit multis modis. Est
Cachinnari ergo sensus. Si rides ipse statim ubi applaudēdo ridet. ¶ Cachinno:
solutiore risu. est. n. cachinnus risus immoderatus a quo est cachin
Cachinno no uerbū: quo utitur Tranquillus in Vespasiano: Nec illam quicq;
aliud q cachinnasse ferunt. Cic. in. iiii. Tusculana. ostēdit cachinnū
esse rephensibilem, cū ait: Ut si ridere concessum sit, uituperetur ta-
men cachinnatio. Et cachinno nomē tertiæ declinationis. ¶ Nec
Endromys dolet: quāuis inqt fleat: nō tamen dolet. sunt. n. oia in eo ficta. ¶ En-
dromydem: uestis est gallica: q̄uis nomē sortita sit græcū: ad arcen-
dū frigus sumebatur, Martialis: Hanc tibi sequanicæ pinguē textri
cis alumnā. Quæ lacedæmoniū barbara nomē habet. Aspera sed
gelido nō aspernenda Decēbri Dona peregrinā mittimus Endro-
myda. Ea utebātur in Gymnasio & Theatro post ludorū exercita-
tionē: ne lusores calefacti refrigescerēt. Unde Martialis: Ne madi-
dos intret penetrabile frigus in artus: Neue grauis subita te premat
Iris aqua. Ridebis uentos hoc munere tectus, & imbres. ¶ Non su-
mus ergo pares. Ergo, inquit,
cū gens græca adulandi sit peri
tissima: idq; mihi minime placeat
non sumus pares. i. ego longe
sum dissimilis a natura Græco-
rū. ¶ Alienū sumere uultū: sed il-
le, inqt, primū in adulatione ob
tinet locū: qui uultu suo fecit alie
nos exprimere affectus. ut aliqū
in gratiā diuitū tristitiā gerat: ali
quādo lætitiā. Tales. n. sunt uer
sutissimi. unde Terentius. Vultus
quoq; hoium fingit scelus. ¶ A
facie iactat manus: solēt. n. adu
latores utraq; manu faciē amici
adulādo demulcere. Videturq;
ad id alludere: quod antiqs Græ
ciæ (ut auctor est Pli. lib. xi.) in
supplicādo mētū attingere mos
erat. ¶ Laudare paratus: sensus
est. Græcus ad oia uersutus, si
amicus ructauerit, aut lectū min
xerit, aut crepitū uentris emise-
rit, paratus est hæc oia tanq̄ sa-
lutaria laudare. ¶ Si lectū min-
xit amicus: locus hic corrigen-
dus est nam legendū est lectum
nō rectū. estq; imitatio Horatia
na, q sic scribit in sermone ter-
tio: Cōminxit lectū potus. lectū aūt discubitoriū intellige. ¶ Si trulla Trua
trua uas est sm Varronem: quo aqua e culina in lauacrinā funde-
bant. dictæ a traiciendo: q p eam aqua traiciatur: a qua Trulla p Trulla
diminutionē dicta a similitudine truæ: q q magna & hæc pusilla. in Truleū
de et Truleū aliud uas aquariū. a quo uocabulo deflexit Apicius Detrul-
uerbum detrullare. quod est de trulla in trullam diffundere. Trul lare
lā itē capi pro uasa potorio ita docet Scæuola iurisconsultus de au-
ro & argento legato. Poculum aureū Seiæ dulcissimæ: quod elege-
rit fidei hæredū cōmitto ut dent: quæro cū in hæreditate nō sint nisi
Trullæ. Scyphi, Modioli, Phialæ: an Seia de is speciebus eligere
possit. respōdi, cū oia potui parata pocula dicuntur, posse eam ex
iis eligere. Plinius lib. xxxvii. cap. ii. Titus Petronius consularis
moriturus inuidia Neronis principis, ut mensas eius exhæredaret
trullā murrinā. ccc. sestertiis emptam fregit. Horatius in Satyris:
Qui ueientanū festis potare diebus Campana solitus trulla, uap-
pamq; profestis. De trulla alio genere uasis crebra fit mentio a Ca
tone in re rustica: Trulla itē appellatur instrumentū illud, quo fa-
bri parietarii utuntur ad extruendos parietes, tectoriaq; leuigan-
da & complananda. unde uerbū trullissare apud Vitruuiū. Cū ergo
trulla pro duplici genere uasis accipiatur: hinc fit ut diuersis etiam
sensibus locus exponatur. Aliqui. n. dicūt græcū laudare cū crepi
tus fit sordidus alui decidentibus in trullam, q inuerso fundo exci
perentur. Aliqui laudare cū crepitus fit bibendo inuerso fundo trul Trullis-
læ. Ego uero neutrā secutus sententiā, ita interpretor, ut ex consue sare
tudine uetere, & quasi prouerbio dicatur: Græcus paratus est lauda
re siue recte mingat, siue pedat. Nā metaphoricos omnia sunt ac-
cipienda. i. si trulla. i. uenter diuitis dedit crepitum: hoc est pepedit.
¶ Inuerso fundo: nam tunc uas dicit' habere fundū inuersum: cum
os ima spectat & fundū sublimia. Ventris ergo os. i. anus ima spe
ctat, fundū uero superiora. Nam proprie crepitū uētris appellamus
sonitū illū: q exaudit' nō emissis tamē sordibus. ubi uero sonitus
nullus exauditur, appellamus flatū uentris. Suetonius in Claudio:
Dicitur et meditatus edictū: quo ueniā daret: & flatū, crepitumq; uē
tris in conuiuio emittendi: cum periclitatū quendā præ pudore ex
continētia reperisset. Nec Mirū quidē est Trullam uos poni pro uen
tre: quādo talibus metaphoris crebro utantur poetæ. Nam & car-
men extat ex Apollinis oraculo apud Plutarchū in uita Thesei ut
primo limine: in quo pedem pro membro genitali, & utrem pro
uentre

uentre posuit sic: Neue prius uir magne pedem: qui prominet utri
Soluas, cecropidû q̃ sacram accessenm urbê: quod sane carmen li
benter in mediû attulimus: atq̃ et exposuimus: q̃ eius sensus ut ob
Sanctû scurus multorû saepe ingenia defatigauit. ❡ Praeterea sanctû: nulla
inquit illic tuta est castitas: ubi Graecus uersatur. Sanctû dr̃ (aucto
re Martiano de re diuina) quod ab iniuria hominû defensum atq̃
munitum est: ut hoc loco. i. nihil est quod sit munitû & defensum
ab iniuria Graecorû. Macrobius etiam ait sanctû dici sacrû & reli
giosum, & omni obseruatione Iuiolatû. ❡ Ab inguine libidine Grę
Inguen corum. Inguen pro parte genitali tam in mare, q̃ in foemina acci
pitur. de quo diximus in prima Satyra. ❡ Filia uirgo: illa proprie di
citur uirgo, quae nunquã nupsit. ❡ Ante pudicus: qui pudicus ante
erat q̃ Graecus in eius domo uersaretur. ❡ Spõsus leuis adhuc. i. ad
huc sine pube qui adhuc inferiora pube nõ uestiuerit leuis. n. pri
ma producta significat sine pilis. ❡ Aulam resupinat amici: si nihil
Resupinare ingt est horû quod agat resupinat aulam. i. oĩa q̃ in domo sunt euo
luit, & euertit scrutans secreta dñi, seqtur. o. scire uolût secreta do
mus. Statius in. vij. Theba. Aut Cyrrham tauris, Anemoriamq̃ su
pinat. i. arat [illegible] euoluit. Vnde Actius in Antigona ut tradit Marcel.
Quid agis, perturbas rem oẽm, ac resupinas sorori. Statius item i
ix. Theba. Te quoq̃ sublimi transnantem flumina curru: Dum so
cios Pharsale petis supinat ademptis Dorica cuspis equis. i. euertit.
Propertius: Nec mora cû totas resupinat Cynthia ualuas. i. peruer
tit & prosternit. Resupinare item accipitur p erigere & eleuare Se
neca. Qui per pronû eunt, resupinant corpora: qui in arduû incû
bunt. Plinius loquens de gruibus: ait eas resupinato collo bibere:
ueluti per fistulam infundentes aquam. Et alibi de columbis & tur
turibus ita scribit: Propriû generis eius & turturû cum bibant, col
la non resupinare, large bibere iumêtorû modo. ❡ Inde timentia do
minis ne secreta reuelent: ac p hoc cõseq eorû gratiã & munera. ta
les. n. dubitãtur. Martialis: Vis fieri diues Bithynice, consilius esto.
❡ Et quando coepit: quandoquidẽ, inquit, de Graecis facta est mẽ
Gymnasia tio: uolo Gymnasia. i. certamina gymnica praetereamus, quasi quae
leuiora & tolerabiliora sint prae alijs, q̃ ab ijs fiunt. sicq̃ poeta p trã
sitû ostendit exercitationes gymnicas damnandas esse: quarû usus
a Graecis in urbê inuectus iuuentutem Romanã enerauit. Nam
(ut scribit Plin.) iuuenes se exercendo & ungêdo animi uires per
diderût. Gymnasia (ut docet Cic. in. ii. de oratore) instituta sunt a
Graecis causa exercitationis: a γυμνάζω quod est exerceo. in quibus
postea philosophi coeperût differere & philosophari unde & Gym
nastica appellatur disciplina exercitationis: quã laudat Plato unde
in. v. de repu. foeminas quod iubet exerceri gymnastica. ❡ Maioris
Abolla abollae: abolla uestis fuit: qua & philosophi uterentur de qua Mar
tialis loquens de Cynico pħo. Cerea quem nudi tegit uxor abolla
grabati. Seruius exponês illud Virgilianû: Duplicem ex humeris
reiecit amictum. ait duplicê amictû esse abolla: qua philosophi &
milites uterẽtur. De qua et Horat. intellexisse uir, cû ait loquens de
Diogene: Contra quẽ duplici panno patientia uelat. Nonius Mar.
ait uestem esse militarem. Iuue. alibi ostendit esse senatoriam: Ra
pta properabat apolla Pegasus. Ergo maioris abollae. i. nõ milita
ris, sed philosophicae, & ideo maiores & grauioris auctoritatis: ut
sit: Audi quae fecerit Graecus pħus uir magnae auctoritatis. ❡ Stoi
cus occidit Baream: excandescit poeta in perfidiam Graecorû: ostê
dens & eos q studia sapientiae profitentur pecunia corrûpi ad per
niciem uel amicorû & familiarû: notatq̃ P. Ægnatiû, q falso testi
monio pecunia corruptus Baream Soranû amicû circumuenit. Nã
cum Tonus Seninus eques Romanus Baream Soranû accusasset
per calumnias Neroni, q̃ detecta cõiuratione Pisoniana, nihil pro
consul in Asia minore ex cõi utilitate fecisset: immo seditiones in
prouincia aluisset. Nero i eû cõmotus est. Itaq̃ cognitione senatui
mandata, accitaq̃ Seruilia filia, quae & ipsa facta est rea, q̃ pecuniã
dilargita esset ad deuotiones & ueneficia pro salute patris. Addu
cti testes sunt, quorû unus. P. Ægnatius emptus ad opprimendû,
amicû Bareã Soranû falso testimonio oppugnauit. Sorano igitur
& Seruiliae filiae datû est mortis arbitriû. fuerat autem P. Ægnatius
cliens Sorani. Lege Corn. Tacitû in Nerone. ❡ Stoicus. i. P. Ægna
tius Stoicae pħiae professor. Nam (ut scribit Cornelius) auctoritatê
stoicae sectae praeferebat habitu & ore ad exprimendã imaginem
honesti exercitij. Stoici denominati ἀπὸ τῆς στοᾶς. i. porticu i qua
(ut diximus ante) commorantes disputabant. ❡ Occidit Baream:
falso testimonio scilicet. ❡ Discipulûq̃ senexe hinc maxime i dignã
tur poeta q̃ magister discipulû oppresserit. ❡ Nutritus in illa: natus
in Boeotia ad Heliconê montê: ubi equus Pegasus Neptuni & Me
dusae Gorgonis (auctore Higino) filius. ut alij uero tradût ex Me
dusae sanguine & ceruice a Perseo resecta pcreatus, ad Heliconem
montê deuolauit: ubi ungula saxû feriês aperuit fontê: q̃ Caballinus
latine, gręce uero Hippocrene est dictus. ❡ Pêna Caballi. i. Pegasus Pegasus
equus alatus hic aût est quê Bellerephon (auctore Strabone) de
prehendit potantem ad Pirenem fontem in Acrocorintho: quoq̃
usus est ad interficiendam Chymaeram in Lycia: Plinius ait equos
pennatos & cornibus armatos Pegasos uocari. de quibus etiam
uidetur intellexisse Cicero in oratione pro Quintio: O hominem
fortunatum, qui eiusmodi nuncios, seu pegasos habeat.
❡ NEC tamen Antiochus. Sententiã superius diximus. depen ASCen.
det. n. cû superiore. uult. n. dicere q̃ ipsi graeculi sunt censores co
moedorû: & sunt comoedi optimi. quia optime psonas suas adulã
do agût ita licet q̃ comoedius agat mulierê: ut ipsemet loq credat:
tamen Antiochus optimus ille comoedus non erit mirabilis. i. ad
miratione dignus illis. uel illic. i. apud illos: aut Stratocles: aut De
metrius cû Hoemo molli. i. effoeminata uoce, quae et comoedi & mi
mi sunt. non sunt supple mirabiles illis: q̃a natio eo♃ est comoeda
. i. natura sunt idonei ad parasitos & adulatores agendos: cum nõ
solû ueri uideantur: sed ueri sint. Si supple tu rides, talis concutitur
maiore cachinno. si cõspexit lachrymas amici: ipse flet etiã cû eiula
tu. nec. i. & nõ tamen nõ dolet. si tu poscas tempore brumae i. quo
dies sunt breuissimi & frigus urgere solet. igniculû. i. modicû ignê
accipit endromydê. i. uestê uillosam & densam & crassam, q̃ in ma
ximo frigore utebãtur in Gymnasiis. Si tu dixeris gstuo. i. aestu So
lis afficior uel caleo satis ille sudat. i. dicit se sudare. ergo cum nos
talia facere non possumus. non sumus pares. i. sufficientes expecta
tioni molliû Romanorum, uel aequales illis adulatoribus. melior. i.
magis idoneus ad hanc rem. sup. est qui potest semper. & pro: idest
omni nocte & die sumere uultum alienû. i. uoluntatis & affectio
nis suę iudiciû facere in uultu ad affectionê alterius cui assentatur.
& q̃ pôt iactare manus a facie in signû admirationis & doloris in
terdû summi. & paratus laudat si amicus diues bene. i. libere ructa
uit. dicit. n. id salubre esse & sanitatis iudiciû: si amicus minxit re
ctû. i. directû: quod signû fortis & nõ impeditae calculo naturae est.
& si aurea trulla dedit crepitû dum ebibit amicus. & hoc fundo in
uerso. i. sursum uerso. dum. n. ebibimus, fundû poculi sursum uer
timus. Vult Mancinellus ructationem & mixtionem in conuiuijs
a diuitibus fieri. & ita trullam accipi pro poculo auro: non pro ua
sculo quo excrementa excipiunt. Calderinus tamê de uasculo tali
intelligit: eo q̃ Martialis intelligit in Bassam: Ventris onus misero,
nec te pudet, excipis auro. Nec me mouet q̃ trulla fere pro uase u
rinario accipiatur: q̃a luxuriosus homo: q auro excipit excrementa
uentris: etiam poculo ad hoc uti posse. plus autem mouet q̃ dicit
fundo inuerso quasi sursum uerso: ut dixi. Quia tamen non est ue
risimile q̃ ad mensam mingant: ego potius & libentius dicam q̃ ta
les adulatores sequantur diuites: et quando secedunt ad opus ege
stionis: & q̃ trulla facit crepitû: aut dû ille largiter egerit: aut dû bõ
dum ualidiorem emittit: & hoc fundo inuerso. i. a parte interiori
uerso: uel ex onere resultante. aurû. n. flexibile est & sine dubio te
nuis bractea unde talis trulla cõficitur. Praeterea: idest praeter per
ditã adulationê qua patresfamilias decipiût nihil est ubi tales sunt.
sanctû. i. inuiolatû. & nihil est tutû ab inguine. i. a pudendis illorû
qbus oĩa conãtur polluere. Matrona laris: idest domus: hoc est ma
terfamilias nõ est tuta. filia adhuc uirgo nõ est tuta: neq̃ ipse spon
sus, cui uidelicet uirgo desponsata est. adhuc leuis. i. imberbis: &
filius pudicus ante. i. priusquam tales uenerint in domû. Et si nihil
est ho♃ q̃ polluat, neq̃ matrona, neq̃ filius, neq̃ filia, neq̃ gener,
neq̃ nurus, resupinat. i. subuertit sm Manci. & Geor. dicit enim
Geor. Valla sic: resupinat. i. subuertit. Resupinare. n. honeste abiice Resupinare
pro reuocare uel pcutere sigñat. Actius in Antig. Quid agis pertur
bas rê oẽm ac resupinas sorori. Est aût resupinare caput postq̃ de
clinaueris sursum eleuare: q̃uo galline bibût. Qui ergo rem p̃tur
bat iam eleuando, iam deprimêdo, is proprie resupinat. hoc igitur
loco resupinat. i. inuertit disquirêdo singula: unde sit acquisitum &
ad quem usum: ut cognoscat uitam amici. Aula praeterea est quae
graece aule dicitur: idest regia: q̃a uero paterfamilias rex in familia
sua dicitur: & dominus conuiuij in conuiuio ideo potest hic capi
pro tota domo, cuius ipse rex est. sicut & rusticus in Bucolicis ui
rgilianis tuguriû regna uocat dicens: Post aliquot mea regna ui
dens mirabor aristas. Et id qdem mihi hoc loco plus placet, q̃ ut ac
cipiam aulam pro ea parte domus: quã uulgus salam uocat. Cau
sam aût quare aulam resupinat est: quia omnes tales nosse uolunt

secreta domus: atq; inde timeri. Primum.n. non cessant indagare, donec norunt. & postq̃ nouerint si exigantur, aut nõ tam bene accipiantur: ut prius, minantur se ea reuelaturos. Et qñ.i. qm̃ mentio graecorũ coepit supp. fieri. transi Gymnasia.i. exercitia: palaestras: & gladiaturas, ludosq;, & certamina gymnica: hoc est praeteri huiusmodi mimos, & cerrucines, atq; gladiatores. & audi facinus maioris abollae. uel sic. transi supple. ad Gymnasia literaria. & audi facinus maioris abollae.i. uestis philosophicae talaris. s. Stoicus.i. Aegnatius professus stoicã sectã: occidit p fallum testimoniũ & delationẽ Bareã. & ipse existẽs delator occidat amicũ Bareã. & ipse senex nutritus i illa ripa, ad quam delapsa est pẽna Gorgonei Caballi.i. equus alatus ex Gorgonis. s. Medusae a Perseo interfectae sanguine natus.i. iuxta Heliconẽ nutritus occidit discipulũ. s. Toriã Seruiũ: & ita ꝗ eodẽ Aegnatio mallẽ intelligere cum Calderino, q̃ ut delator sit Aegnatius, & senex Heliodorus: ut Probũ sensisse uolũt. Fabula explanatur ad unguẽ a Mãcinello.

Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, uel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis uitio nunquam partitur amicum.
Solus habet, nam cum facilem stillauit in aurem
Exiguum de naturae, patriaeq; ueneno,
Limine summoueor, perierunt tempora longi
Seruitii. nusquam minor est iactura clientis.
Quod porro officium, (ne nobis blãdiar) aut quod
Pauperis hic meritum: si currit nocte, togatus
Currere, cum praetor lictorem impellat, & ire
Praecipitem iubeat dudum uigilantibus orbis,
Ne prior Albinam, aut Modiam collega salutet.
Diuitis hic serui claudit latus ingenuorum
Filius, alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Caluinae, uel Catienae,
Vt semel, atq; iterum super illam palpitet, at tu
Cum tibi uestiti facies scorti placet, haeres;
Et dubitas alta Chionen deducere sella.

IOAN. BRIT. ℂ N O N est romano in ea, inquit, domo ubi aliqs habitat & **Protogenes** conuersatur Graecus: nullus Romanus habitare põt: Nã idẽ falsis Graeci criminationibus eliminatur. ſ Protegenes: aliquod Graecus. species pro genere nõia ꝓpria & consuetũ a graecis. Protegenes aũt interpretat q̃si primus **Diphilis** genitus. Protogenes pictoris meminit Pli. lib. vii. ſ Diphilus: interpretatur amicus Iouis: ἀπὸ τοῦ Διὸς.i. Ioue, & φίλου amore. ſ Erimanthus **Erimanthus** dici põt, q lites disseminãdo diuinat: ἔρις enim lis dicit: & μάντις diuinus uates: hoc est q suis diuinatiõibus lites disseminat. ſ Facilẽ stillauit io aurẽ: imitatio Horatiana. Praeceptũ auriculis hoc instillato **Limen p amicitia** memẽto. ſ Limine summoueor: a familiaritate & amicitia diuitis reiicior. Nam a poetis limen pro amicitia poni docet Seruius illic apud Virg. de Turno. Se limine pelli. ſ Seruitii: seruitutis meae, qui tanq̃ seruus in obsequiis & negociis fui diuitis. ſ Nusq̃ minor est iactura clientis. adeo, inqt. parua habetur amissio clientis Romae, ut nusq̃ sit minor. ſ Quod porro officiũ: sed ne forte, inquit, nobis uidear nimis blandiri & rationes nostras nimiũ tueri, q nihil nobis sit, quod agamus in gratiã diuitũ & potentũ. Id tñ nobis pauperibus relictũ est negocii: ut diuitibus officium salutandi occupatissimus comites nõ sine multo labore & animi anxietate. Sicq; ostẽdit pauperis clientis in urbe difficilẽ esse uitae rõnem: qñ eius labores maximi sint inanes estq; legendũ cum interrogatione. ſ Quod meritũ pauperis: quod beneficiũ est, quod possit pauper diuiti ꝓstare: ut inde aliqd utilitatis cõsequat. ſ Si currit nocte: subaudi diues ut salutet: Alibi legitur si curet nocte. ſ Togatus currere.i. hoc est officiũ paupis currere togatus.i. ut sumpta toga diuitẽ comitetur. Nã diuites ante se habebant (ut diximus) clientes togatos: q appel**Anteambulones**labant antecambulones. Habebãt etiã q pone sequebatur dicebantur aũt cliẽtes togati, qa toga erat uxorũ, quã io officio salutandi sumebãt mane. unde Mar. lib. iii. ad Candidũ. Exigis a nobis operã sine fine togatã: Non eo libertũ, sed tibi mitto meũ. Et alibi: Mane uel a media nocte togatus ero. Obseruandũ est autẽ genus locutionis: ut dicat currere togatus, nõ aũt togatũ. Sic ẽt apud Virg. in. xi. de Camilla. Et Aeneadũ ꝓmitto occurrere turmae. Solaq; tyrrhenos equites ire obuia cõtra. Hocq; est ex rõne uerae latinitatis, quae in his uerbis absolutis a parte posteriore sibi nominatiuũ ascisciti ut ego curo uiuere iustus. Et officiũ tuũ est ire obuius patri. Vnde Terent. in Andr. Quae sese inhoneste optauit parare diuitias: potiusq̃ in patria honeste paup uiuere. ait.n. paup nõ pauperẽ. Quare audiẽdi non sunt q legunt togatũ, q̃si uerbo absoluto nominatiuus adiũgi nõ possit a parte posteriore. ſ Cũ ꝑtor lictorẽ impellat: nã & magistratus nõ pudebat ut haereditates captarẽt, salutare potissimũ uiduas diuites, & orbos. Sex aũt lictores ꝑtorẽ: duodecim consulẽ ꝑcedebant cũ fascibus uirgarũ & securi colligata. Plutarc. rationẽ quaerẽs q̃re fasces uirgarũ cũ securibus ligatae ꝑferrentur

uitii signũ fuisse nõ oportere magistratus iracũdiã ꝓptã ac dissolutã esse, aut qa uirgarũ dissolutio mora & tarditate irã frangit, & impetũ moderatur. Sed malitia qm̃ partim medicabilis est, partim curari nõ põt: uirgae quod mutari põt, corrigũt: secures autem quod emẽdari nõ põt, abscindũt. ſ Lictorẽ. scribit Valgius Rufus appel**Lictor unde**latũ a ligãdo, q cũ magistratus populi Ro. quẽpiã uerberari iussisset, crura eius & manus ligari, uinciriq; a uiatore solita sint: itaq; qui ex collegio uiatorũ officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Cice. in oratione ꝓ C. Rabirio: Lictor, inqt, colliga manus. Festus uero ait aligando, q fasces uirgarũ ligatos imperãtibus magistratibus gerit. Tyroni uero Ciceronis liberto a lino uel licio deriuari placuit. ſ Or**Orbus**bis: orbus dr̃ proprie, q & oculis & liberis priuatus est. Et filius ẽt qui parentibus sit priuatus, Terent. Orbae q ꝓximi sunt iis nubat. Persius: Quis potior iudex, puerisue qs aptior orbis. In**Orbitas Orbare**de est orbitas & orbare uerbũ quod est aliqua re cara priuare. Orbis aũt, aut uiris, aut uiduis uigilantibus iam luce appropinquãte. ſ Ne prior Albinã imitatio est Horatii io sermonibus: Ne prior officio quisq̃ respõdeat urge: Siue Aquilo radit terras; seu bruma niualẽ Interiore diem gyro trahit, ire necesse est. ſ Albinã & Modianus diuites & orbas. ſ Diuitis hic serui: conqueritur poeta iniquã tẽporũ conditionẽ ino diffe: ut ingenui sint togati: & comites hoium diuitũ libertinae cõditionis. ſ Claudit latus: comitẽ se praebet. Nã illi, dicũtur claudere, siue tegere latus, q externus aliquẽ comitãtur, ut sit honoratior. Horat. io sermonibus. Ne tegã spurco damae latus: ordo aũt est: Filius ingenuorũ claudit latus diuitis serui.i. illius q nuper seruus fuerat: nũc aũt libertinus: hyperbolicos aũt dicit diuitis serui ex nimio stomacho, quasi qui adhuc oleat seruitutẽ. ſ Hic: s. Romae. ſ Alter. n. ex libertinis, inqt, sunt alii qui adeo diuites: ut donẽt Caluinae uel Catienae moechis quantũ tribuni militares accipiũt ex stipẽdio. ſ At tu. s. o Iuuenalis. p quẽ oẽm intelligit Romanũ pauperẽ. ſ Scorti uestiti: uestibus ornati ut pulchrius appareat. ut sic ostẽdat uix licere pauperi cõducere turpẽ me**Chion**retricẽ. ſ Chionẽ: nomẽ meretricis. Chion aũt graece niuẽ sigñat. in cuius nomẽ hoc disticho iocatus est Martia. Digna tuo cur sis, indignaq; noie dicã: Frigida es, & nigra es, nõ es, & es Chione. Idem in tertio de Chione: Vnde datur quadrans, unde uir es Chirones.
ASCEN. ℂ N O N est Romano cuiq̃ locus. Eandẽ rẽ ꝓsequit Vmbricius ostendens nullũ esse quaestũ Romae bonis ciuibus, postquã recepti sunt tot graeculi. Ordo est: Locus.i. gratia ut recipiaris a quouis diuite in familiarẽ nõ est cuiq̃ Romano. hic.i. Romae ubi regnat aliquis Protogenes.i. pictor egregius & adulator: uel q ex seruili domo natus principiũ est generis & nobilitatis suae. uel Diphilus.i. aliquis Ioui carus: hoc est adulator graecus imperatori carus. aut Erimanthus.i. litis & cõtrouersiae uates: & nuncius. hoc.n. interpretãtur haec graecorũ propria: quae interpretamenta posui: qa consona sunt rebus. qui. s. Protogenes: Diphilus: aut Erimanthus: nunq̃ impartitur.i. partẽ facit amico & ideae habet.i. possidet quae per adulationẽ acquirit solus. & hoc uitio gentis.i. secundũ q gẽtes i patria illius sunt uitiosae uel q uitiũ est patriae. Tates aũt Maro apud inferos in tormentis & plurimos esse dicit in. vi. sic. Nec partẽ posuere suis, quae plurima turba est. Nam ꝓ quia cũ.i. post q̃. stillauit.i. infudit in aurẽ pricipis. s. fac lẽ. s. ad audiendũ exiguũ.i. modicum de ueneno naturae. sup. propriae. & patriae q̃ omnibus illis cõis est. ego summoueor.i. ꝑ delationẽ expellor limine.i. a domo diuitis, qui diu seruierã. & tẽpora longi seruitii perierũt quia nullũ emolumentum mihi attulerunt. iactura.i. damnũ. clientis.i. amici familiaris in clientelã addicti: nusq̃.i. nõ usquã non est.i. nõ reputatur usq̃ minor sup. q̃ Romae hoc est omnino parui sit Romae dãnum clientulorũ q exigitur sine occasione legitima nulla mercede reposita. Porro. Nã certe quod officiũ, aut blãdiar nobis, i. ut dicã ueritatem

licet

ficet nobis damnosa sic) quod meritū.i.præmiū. aut merces paus peris est hic.i.Romæ.q.d. nullū, si ipse cliens pauper curret nocte .i.ante lucē.togatus.i.in toga salutatoriū:cū ita sit φ ptor impellat lis ctorē.i.ministrū publicū:qui fasces ipsius fert currere. & iubeat ipsum ire pcipitē. & hoc orbis.i.liberos nō habētibus.uigilātibus du dū.i.paulo prius. Ne collega.i.cōpetitor sportulæ ad idem munus missus. salutet prior Albinā,aut Modiam ditissimas illas matronas & orbas filijs igenuos.claudit.i.cōprimit cōtinuādo se illi. claudit inq̄.hic.i. hoc concursu latus serui diuitis.i.eius, qui seruit diuiti. Sed quare diuites sportulā petūt. Nā alter sup. diuitum donat Caluinæ uel Catienę mœchis illis:tm sup.quātum tribuni militū accipiunt in legione.i.dū stipendia faciūt.ut palpitet.i.palpitationes ueneres & luxuriosas faciat super illā. semel, atq; iterum.i. semel aut bis. At tu.s. golicq; es:nō.n. ad Iuuenalē loquit.cū.i.qn.facies scorti.i. meretricis.uestiti.i. optimis uestib⁹ cultæ placet tibi.hęres & dubitas Chionē meretricē optie cultā deducer.i. deorsū ducere alta

Da testem Romæ tam sanctum,q̄ fuit hospes
Numinis Idei,procedat,uel Numa,uel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam.
Protinus ad censum,de moribus ultima fiet
Quæstio,quot pascit seruos,quot possidet agri
Iugera,q̄ multa,magnaq; paropside cœnat.
Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca,
Tantū habet & fidei,iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras,contemnere fulmina pauper
Creditur,atq; Deos,Diis ignoscentibus ipsis.
Quid,quod materiam præbet,causasq; iocorum
Omnibus hic,idem,si fœda,& scissa lacerna,
Si toga sordidula est,& rupta,calceus alter
Pelle patet,uel si consuto uulnere crassum,
Atq; recens linum ostendit,non una cicatrix.

sella.i.excipere eā cū descēdit de sella:q.d. non debes dubitare, & hoc ironice. Mordet aūt eos,q meretricibus l publico obsequūtur.

IOAN. BRIT. ℂ DA Testem Romæ:cōqueritur Romæ fidē nō haberi pauperibus,licet uiri boni sint:sed diuitibus tantū licet sceleratis. Est ergo sensus. Si testē produxeris tā sanctū,tamq; iustū q̄ fuit Scipio Nasica, Numa Pōpilius, & Metellus, nulla ei fides habebit nisi diues sit. nā statim pcunctantur quo censu sit. de moribus aūt (quod primū esset inquirendū) nulla fit mētio. ℓ Hospes numinis Idæi.i. Scipio Nasica,q hospitio Cybelē excepit:quā & Rheā, & Matrē Deorū, & Vestā & Deā phrygiā magnā. a locis aūt Idæā & Dindymenam & Phylenā & Pessinuntiā nominauerūt. Græci ministros eius nūcupant uno uocabulo Curetes:eosdē & Corybantes uocāt. lege Strabonē. De cuius historia ita Liuius li.xxviii. Oratores Ro. Pergamū ad regem uenerūt. Is legatos comiter acceptos Pessinuntem in Phrygiā deduxit, sacrumq; ijs lapidē, quē matrē Deū esse incolæ dicebant tradidit, & deportare Romā iussit, quē Tyberi aduectum Scipio Nasica optimus, uir a senatu iudicatus, p portam Capenam duxit in urbem, eamq; hospitio excepit: qm ita responsum habebatur, ut numen id ab optimo uiro reciperet, cōsecrareturq;. & cū Nasica tēplum ei uouisset. Metellus incepit, Augustus pfecit. Vnde Ouid. Illa sedens plaustro porta est inuecta Capena: Spargūtur iunctæ flore recente boues. Nasica excepit, tēpli nō extitit auctor: Augustus nunc est, ante Metellus erat. De simulachro Cybeles quod cælitus demissum cōstat multa scribet Herodianus lib. pri. ℓ Vel qui quasi Numa longe fuerit sanctior Scipione. Numa enim Pompilius ob inclytam eius religionem ex Curibus ciuitate Sabinorum accitus est Romam, & creatus rex secundus post Romulum sacra plurima instituit: ædem Vestę cōsecit: Virgines uestales elegit Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem: Salios Martis sacerdotes, pōtificem maximū creauit. ℓ Seruauit trepidā: L. Metellum intelligit,q orbam luminibus incendio amisit exegit senectā cum ex æde Vestæ ardenti pontifex palladiū raperet memorabili causa:sed euentu misero. Tribuit ei (auctore Plinio) populus Ro. quod nunq̄ ulli alij ab cōdito æuo, ut quoties in senatū iret, curru ueheretur ad curiā, magnū & sublime, sed pro oculi datum. ℓ Ex æde flagranti.s. Vestę. ℓ Mineruā:palladiū.i.ipsius Deę simulachrū. Nam Palladē & Mineruā eandē esse dixere ueteres. ipsum aūt Palladis simulachrū Romani occultū:neminiq; uidendū colunt, immotumq; usq; ad eā diē conflagrationis, ex quo ab Ilio auectum fuit. ℓ Protinus ad censum: subaudi deuenit, ut interrogēt quantas possideat opes. ℓ Quot pascit seruos:hoc aūt est ex luxu Romanorū,q (ut scribit Pli.) tantam seruorū multitudinē habebāt: ut iustū exercitus numerū diceres. Pudētilla uxor Apulei (ut ipse docet in li. Apologia.) seruos haud minus quadringētos donauit filijs suis.

Paropsis ℓ Quā multa:q̄ magno ciborū luxu cœnet. Paropsis.n.hoc loco p uase escario positū est:ut apud auctores tam græcos q̄ latinos sæpe usurpatur a παρὰ καὶ ὄψον.i.ad cibum. Licet proprie paropsis genus sit iuris: auctoribus Polluce & Eustachio. Vnde Plautus in Pseudulo: Terrestres pecudes, aut cecimandro condio, aut paropside. ubi liquido ostendit Plautus genus esse iuris & cōdimenti. ℓ Iures licet & Samothracum: licet, inquit, pauper per Deos iuret peregrinos, & romanos: existimatur omnino uti mendacio, ac p hoc esse periurus. per Deos Samothraces Deos penates intelligit, quos ex Samothracia insula maris Ægæi Phrygiam Dardanus, & ex Phrygia Aeneas in Italiam peruexit. Dionysius Halicarnaseus scribit in primo libro. Deos penates duos fuisse adolescentes ligneos sedentes, ac pila tenentes ueteris artis opera, multaq; subdit de Samothracia ex sententia Callistrati & Satyri. De Dijs ipsis intellexit Virg. in.ii. Hos cape fatorū comites, his mœnia quęre. Pleraq; ētde ipsis tradit Macro. Samothracis Dii ℓ Et nostrorū aras: per Iouē Iunonem, & Palladem. Nā ii præcipue ab Romanis colebantur, Dijque magni sunt appellati. ℓ Cōtemnere fulmina: creditur, inquit, pauper non timere Deos, ac per hoc securus esse ad periuria. ℓ Quid φ materiam: proponit poeta aliam pauperum miseriam φ omnibus sint de ridiculo. ℓ Hic idem. scilicet pauper.

ASCen. ℂ DA testem Romæ &c. Ostendit uirtutem Romæ non esse in pretio, sed solas diuitias: φ etiam Horat. in epistolis sic dicit: Hos solos aiunt sapere & bene uiuere. Quorū conspicitur nitidis fundata pecunia uillis. Ordo est Da Romæ esse tam.i.tantū sanctū. q̄.i. q̄tum sup. sanctus fuit hospes.s.Scipio Nasica. numinis Idæi, quod in Ida silua troiana colitur.i.Cybeles. procedat.i. ueniat in conspectū Romanorū uel.i.ēt Numa secundus rex Romanorum uir religiosissimus. uel ille sup. qui seruauit supple incolumen Mineruam Deā illā trepidam.i.in periculo existentē ex æde.i.templo eius. flagrāti.i.ardenti:hoc est Luc. Metellus:q Palladiū.i.Palladis simulachrū ab Troia auectū ignibus subripuit. ptinus.i.statim sup. aspicietur ad cēsum.i.ad redditus & uectigalia:aut diuitias, quas possidere pmittebātur a censoribus ultima quæstio.i. inquisitio fiet de moribus. quęret.n.sup. primū quot seruos pascit:quot iugera agri possidet, & q̄ multa. & q̄.i. quantū magna paropside .i. uase ad cibos coquēdos cœnat. uulgo dr paraplis:sed qa dicitur a para & opson:& in cōpositione solet pcedens uocalis elidi:ideo periti scribunt parapsis. Quisq; habet tantum fidei.i.tanta cuiq; fides adhibetur quantū nummorū seruat in sua arca. licet tu iures.i.iurādo in testimoniū acceptas aras.i. Deos,q colunt in aris Samothrachū.i.populorū Samothraciæ. & aras nostrorū:idest Romanorum: hoc est: licet tu qui es pauper iures per Deos aduectos ex Samothracia: & per Deos, quos Romani potissimū celebrant:tamen nihil sup. habebitur ubi fidei:quia pauper credit cōtemnere fulmina. qbus Iupiter malos terret. atq; pro& Deos. & hoc ipsis Dijs ignoscentibus:idest nolentibus scire, aut factum pauperum dissimulantibus, quasi qui non attendant ad facinora pauperū. Quid supp. dicendum de hoc, φ idem uidelicet pauper præbet hic.i. Romæ omnibus materiam & causas iocorū.i.irrisionum per locos. si lacerna .i.uestis oblonga & uirilis quā forte a patrono quiuis habuit dono sit fœda & scissa. toga.i.uestis exterior cæteras tegens. sit sordidula .i. modicū sordida. tolerabilior.n. est immūdicia i ueste interiori:in q̄ pauperes laborāt, q̄ i exteriore:in q̄ in populo uersant. & ideo dicit si fœda est lacerna:& si toga sordididula est. nō sine causa utens diminutiuo. & si alter calceus patet.i.ut ab eis. pelle rupta.i. detrita uel si nō una.i.multiplex cicatrix.i.uestigiū rupturæ ostendit linū .i.lineū filū crassum.i.densum:uel (quod tamē minus placet) pice inuolutū. atq; recens.i.recēter adhibitū. & uulnere consuto.i. fissura & ruptura consuta dixi minus placere φ ideo crassum filum dicat: quia pice inuoluatur:qa quanto minus diligentiæ adhibuerit: tanto maior est causa irrisionis. præterea ideo dicit filum recens: quia adhuc album: & ita plus eminens, q̄ si detritum colorem picis, aut corij acceperit: & ita paupertatem, non uitia deridebant.

Nihil habet infelix paupertas durius in se.
Quam quod ridiculos homines facit exeat inquit,
Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, & sedeant hic
Lenonum pueri quocunq; in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos iuuenes, iuuenesq; lanistæ.
Sic libitum uano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor: atq; puellæ
Sarcinulis impar: quis pauper scribitur hæres:
Quando in consilio est ædilibus: agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum uirtutibus obstat
Res angusta domi. sed Romæ durior illis
Conatus, magno hospitium miserabile, magno
Seruorum uentres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negabit
Translatus subito ad Marsos, mensamq; Sabellam,
Conuentusq; illic ueneto duroq; cucullo.
Pars magna Italiæ est (si uerũ admittimus) in qua

IOAN. BRIT. ¶ EXEAT inquit: q̃ infelix sit pauper ab exẽplo etiam theatri ostẽdit. Conqueritur. n. q̃ cũ antea in theatro oẽs promiscue sederent: theatralẽ nunc illam spectãdi promiscuam licentiã in cõtemptũ pauperũ esse sublatam. Lucius. n. Roscius Otho tribunus plebis legẽ tulit: ut in theathro quatuordecim ordines spectandi gratia equitibus tñ Romanis darent. ii aũt in ordinem equestrẽ transibant: quorum cẽsus quadringentorũ fuisset sestertiũ. multi ergo uiri boni & nobiles: q aut ad integrũ illũ cẽsum nõ peruenissent: aut forte aliquo casu decidissent iubebant magno dedecore oĩbus fere spectaculis surgere ab hiis, qui sperant. Tota indignatio est in Domitianũ, qui legẽ Othonis tẽporũ uetustate pene abolitã restituit: quod Trãquillus ostẽdit his uerbis: Licentiã theatralem promiscuã inquitate spectãdi inhibuit. ¶ De puluino equestri. i. ex quatuordecim gradibus theatri: q̃ & equestria dicebant. Sen. in. vii. de bñficiis: Equestria omniũ eqtũ romanorũ sunt. Et idẽ Sed cũ in theatrũ ueni si plena sunt equestria & iure habeo locũ illic, qa mihi sedere licet. Trãquillus in Caligula: Ut equestria ab infimo quoque occuparentur, popularia dicebantur ubi plebs sedebat. Tranquillus in Domitiano: Et qa pars maior intra popularia deciderat. Puluinũ aũt equestrẽ appellat sedilla ipsa theatri ad similitudinem fortasse puluini plumei q̃ nõ aliter in sedilibus regescimus toto corpore sedentes, q̃ in puluinis reposito capite. Nã puluinus dicitur quasi plus minus: eo q̃ plurimis refertus sit. p diminutionẽ dicimus puluillũ. puluinũ ẽt appellamus in hortis partẽ eminẽtiorẽ. Columel. in. xii. Spicæ alii liratim seri debent: ut in puluinis positæ in imus infestentur: unde fit puluinatus. Pli. lib. xiii. Præterea cæsum a dorso puluinato. i. eminẽtiore. dici a nautis puluinũ itẽ scri. Ser. Dorsum hoc ẽ arenã duriorẽ q̃ euntibus & remeãtibus fluctibus densatur in modũ saxi. A puluino uident deduci puluinaria, q̃ plerunq; pro tẽplis ponunt: cũ proprie dicant lectuli, q sterni in tẽplis cõsueuerũt. Cice. in oratione de haruspiciũ rñsis sic: Holemq; eũ, qui puluinaribus bonæ Deæ stuprũ intulerit: unde ẽt imperatoribus tanq̃ Diis tribuitur. ut illic apud Iuue. Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem. ¶ Surgat: Martialis: Quadringẽta tibi nõ sunt Cherestrate, surge Lectius ecce uenit. Nã Lectius & Oceanus tpibus Domitiani præfecti fuerunt seruãdo ordini. ¶ Cuius res. i. ille surgat cuius census. ¶ Nõ sufficit legi nõ tantus est quantũ iubet lex Roscii Othonis. ¶ Et sedeant hic: hoc dictũ ex summa indignatione poetæ. sedeat, inqt, hic i quatuordecim gradibus turpissimus quisque modo diues sit. ¶ Lenonũ pueri: uilissimi quiq; uel cinædi, q lenonibus seruiuerũt: aut pueri lenonũ. i. filii lenonũ nã puer nõ solũ ad ætatẽ refert, sed & p filio accipit: ut illud: Tuq; puerq; tuus. & p seruo Terẽt. in Andr. Cõuerti puerũ Chremetis. Multi. n. ex ignobili cõditiõe & ad opes summas & dignitatẽ equestrẽ peruenerãt oĩbus deliciis affluentes. Vñ legimus apud Phi. li. xiiii. ca. iii. quẽdã ex seruis Neronis solitũ unguẽto lauari imitatũ C. principẽ q idem fecerat. Lenones dñr (auctore Vulpiano) qui quæstuaria mancipia habent: sed & q in liberis quæstũ hunc exercent in eadem causa sunt. siue aũt hoc principaliter negociũ gerũt, siue alterius negociationis accessione utuntur. utputa si caupo fuerit uel stabularius & mancipia talia habuit ministrantia & occasione ministerii quæstũ facientia. Lenocinium facere nõ minus est, q̃ corpore q̃stũ exercere. ¶ Fornice: lupanari, & loco fornicato q̃a domicilia solent inhabitare scorta. Alibi: Nudũ olidu stans fornice mancipiũ. ¶ Nitidi: lauti & splendidi opibus. ¶ Plaudat: nã spectatores in theatro plausu uictoribus fauebant; excipiebãtq; in theatrũ principes de qbus bene sentiebãt: de qbus aũt male, sibilo. Vnde Horat. loquẽs de Auaro: Populus me sibilat, at mihi plaudo Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca. ¶ Præconis: præco a præcinendo est dictus. Est. n. is qui clara

Roscius otho

Puluin' Puluinar

Puer

Leno

Lenocinium facere

Præco

uoce edicta magistratuũ: quiq; pretia rerũ in publicis uenditionibus pronunciat. ¶ Inter pinnirapi: ordo duplex esse põt. ut sit unus: Filius nitidi præconis plaudat inter iuuenes cultos pinnirapi: & iuuenes lanistæ. i. inter eos q ex gladiatoribus ad magnas opes peruenerũt sunt & nũc sedẽt ut nobiles in quatuordecim: ut exponas iuuenes p filiis, Alter uero sic: Filius pconis hic plaudat, & Iuuenes pinnirapi, & iuuenes lanistæ plaudat inter cultos. i. iter cõptos & nitidos, ac p hoc diuites Romanos & equestris ordinis. Pinnirapus aũt dictio est cõposita ex duobus corruptis: ex pinna & rapio sicut apud Plaut. in Pseud. Bustirapus: signat q; retiariũ alterum ex gladiatoribus qui pinnam, & summitatẽ galeæ mirmillonis immisso rete capiebat: cũ cantaret: piscẽ peto. nõ repeto: qd me fugis galle: nã mirmillonicũ genus armaturæ gallicũ est: ipsiq; Mirmillones aũt galli uocabantur. in quorũ galeis piscis effigies inerat quod genus pugnæ institutũ fertur a Pittaco uno ex septẽ sapiẽtibus: q aduersus Phrinonẽ dimicaturus propter cõtrouersias finiũ q̃ erãt inter Atticos & Mitylenæos, rete occultato impediuit Phrinonẽ. ¶ Lanistæ: genitiuus est casus. lanistæ, lanii, laniones denominati sunt a laniando: sed ita inter se differũt: ut lanii siue laniones dicant, qui carnes uenditent populo, easq; concidant & laniẽt. unde Apuleius lanienã formauit uocabulũ: quod p cruciatu & ueluti quadã laniatione sæpe posuit. Plaut. uero in Epidico lanienã appellat locũ ubi pecudes mactantur a laniis, his uerbis. Defessus sum quærere per medicinas, tõstrinas, in gymnasio, atq; in foro, per myropolia, & lanienas. Lanistæ uero erant q gladiatorũ familias habebant uenales, easq; digladiari docebãt. unde Tranq. in Cæs. Tyrones neq; in ludo, neq; per lanistas, sed in domibus p equites Romanos, ac etiam senatores armorũ peritos erudiebat. dicti ergo lanistæ q̃ pręessent hoibus laniandis. ¶ Sic libitũ. subaudi est. cũ indignatione dictũ: q. d. nulla fuit huius distinctionis honestẽ ratio: sed sic libuit. Sicq; poeta oñdit cõtumeliosam diuitũ aduersus pauperes superbiã. Est aũt libet unũ ex uerbis quod apud ueteres geminauit ptẽritũ: ut libuit libitũ est: licuit licitũ est: placuit placitũ est: puduit puditũ est: nupsit & nupta est: prandit & pransus est: cœnauit & cœnatus est. Et dicimus libet & libent in forma tantũ tertiæ personæ in singulari & plurali, sic ẽt licet & licent. ¶ Vano: stulto & modicæ prudẽtiæ: cũ id p nimiã ambitionẽ fecerit. Virgil. Vane ligur, frustraq; ais elate superbis. ¶ Quis gener: alia est querela paupertatẽ ubiq; contemni. Nam si ducenda, inquit, uxor est repudiatur gener nisi opibus par sit puellæ: sicq; ostendit bolum fortunã nõ uirtutẽ quæri. ¶ Censu minor: q diuitiis nõ sit par puellæ. ¶ Quando in consilio est ædilibus: cõqueritur poeta: pauperẽ ab oĩ reipu. administratione, & cura tanquã nulli rei aptũ arceri a magistratibus. Quando, inquit, est in cõsilio ædilibus? q. d. ædiles q minimi sunt magistratus, quiq; res minimas in urbe curãt, siqd cõsilio publico facturi sunt, pauperẽ in consiliũ nõ admittũt. Nã ædiles præerant mẽsuris. ut in sequẽtibus. Et de mensura ius dicere uasa minora Frangere. Et minimi erant magistratus: adolescentes prima commẽdatione creabantur. Cic. legũ secũdo. Suntoq; ædiles curatores urbis. annonę, ludorumq; solenniũ ollisq; ad honoris: amplioris gradũ primus accessus esto. Erit ergo argumẽtũ a minore ad maius. ut sit sensus: si a minore magistratu paup contẽnitur: multo magis a maiore. Per q̃ poeta sæculũ suum iniustitiæ dãnat: quod hoies tantũ excensu cõsiderandos putet. Hincq; est illud Plinii in prooemio. xiiii. libri. Postquã senator cẽsu legi cœptus, iudex fieri censu, magistratũ ducemq; nil magis exornare q̃ census, pessum iere uitæ pretia, omnesq; a maximo bono liberales dictæ artes in cõtrariũ cecidere. ¶ Agmine facto: damnat ex nimia indignatione cõsiliũ priscorũ pauperũ: q cũ per seditionem in montẽ sacrũ secessissent: in urbem

Pinnirapus

Bustirapus

Mirmillones

Lanistæ Lanii Laniones

Libuit p libitũ est

bem tñ hortatu Agrippæ redierũt:cũ debuiſſent omnino migrare.
Plebs enim cum tributum & militiam tolerare non poſſet a patri
bus ſeceſſit in montem : qui poſtea ob id ſacer eſt dictus . Et cum
inde reuocari nequiret , Meneuius Agrippa legatus recitata fabu
la Æſopi qua oſtenduntur artus humani a uentre diſcordaſſe:
moxq; cum omnia ob diſcordiam deficerent , in gratiam rediſſe:
ſic populum cum ſenatu reconciliauit:creatis tamen tribunis ple
bis,qui libertatem ſuam aduerſus ſuperbiam nobilitatis defende
rent . ¶ Migraſſe:ita abiuiſſe , ut nunquam redirent in urbem . ubi
tanto ſunt contemptui. ¶ Olim ſuperioribus temporibus. ¶ Facto
Agmen agmine:omni collecta multitudine:uel facto impetu,Nam agmen
ſermo eſt polyſemus:ſignificat enim impetum.ut illud Virgilianũ
Illi agmine certo Laocoonta petunt . Et multitudinem : ut Vocat
agmina ſæua ſororum: etiam exercitum incidentem agmen uo
camus. ¶ Haud facile emergunt:ſententia eſt generalis,qua oſten
dit cum ubiq; , tum maxime Romæ difficile eſſe pauperi emer
gere e miſerijs:eſt autem tranſlatio a naufragis:quibus difficile eſt
ex profundo emergere in aquarum ſuperficiem . ¶ Res anguſta
domi : tenuis facultas rei domeſticæ . ¶ Virtutibus obſtat: impe
dimento eſt:licet optimis artibus ſint inſtructi. ¶ Illis: ſcilicet pau
peribus. ¶ Durior:difficilior . ¶ Magno hoſpitium: ratio eſt quare
ad felicitatem durior ſit conatus Romæ. Magno:ſubaudi conſtat.
dicimus enim magno , paruo , plurimo,& minimo abſolute:cum
uerbis ſignificantibus pretium ſunt adiuncta ſed non tanto &
quanto:uerum tanti & quanti,pluris & minoris . Liuius libro ſe
cundo primæ decadis . Magno illi ea cunctatio ſtetit . Valerius:
Magno ubiq; uirtus æſtimatur . ¶ Hoſpitium: domus conductis
Miſerabilis cia . ¶ Miſerabile : quod te etiam poſſit ad miſericordiam mouere.
Nam miſerabilis ille eſt:qui ſua miſeria nos ut ſui miſereamur mo
uet . Vnde Ouidius monet amantem ut ſe miſerabilem puellæ
oſtendat:ideſt ita plenum erumnarum: ut puella eius miſereſcat: Vt
uoto potiare tuo miſerabilis eſto. ¶ Fictilibus cœnare pudet : con
queritur ita auctum eſſe per diuitias omnium rerum luxum:ut pau
peres etiam pudeat cœnare in fictilibus:ne ſint ludibrio: ut ſit ſen
ſus : Pauperem , inquit , pudet cœnare fictilibus Romæ quod ne
gabit eſſe turpe ſi ad Marſos , menſamq; ſabellam ſe contuleri:
ubi craſſioribus etiam contentus erit ueſtibus: ut oſtendat urbem
incolentibus magna ambitione, magnoq; luxu omnino uiuen
dum . Hocq; melius q̃ ut ad hiſtoriam referas : legendumq; eſt:
Cucull' negabit , & non negauit . ¶ Cucullo : genus eſt ueſtis uilloſæ ad
arcendas pluuias & frigora. Columella libro primo , capite octa
uo . Cultam , ueſtitamq; familiam magis utiliter , q̃ delicate ha
beat , munitam diligenter a uento , frigore , pluuiaq; : quæ cun
cta prohibentur pellibus manicatis , centonibus confectis, uel ſa
gis cucullis. Sidonius eius ita meminit : Per quos nocturnalem
cucullum: quo membra confecta ieiunijs inter orandum, cuban
dumq; dignanter tegare tranſmiſi. quam q̃ nõ opportune ſpecies
uilloſa mittatur hyeme finita : iamq; temporibus æſtatis appropin
quantibus. Iulius Capitolinus in uita Ven : Vagabatur nocte per
tabernas & lupanaria obtecto capite cucullione uulgari uiatorio.
Diuus Hieronymus oſtendit cucullum tegmen eſſe capitis , ſcri
bens ſic de monachis . Edentes autem cucullis capita ſua uelent,
ne alter alterum aſpiciat manducantem nec loqui quidquam liceat
dum manducant..Cucullus item genus eſt auis. de qua Horatius
Color uenetus in Satyris: Magna compellans uoce Cucullum. ¶ Veneto:coloris
ueneti: Eſt enim marinis fluctibus ſimilis. Vegetius in re militari:
Ne tamen exploratoriæ naues candore prodantur : colore ueneto
qui marinis fluctibus eſt ſimilis uela tinguntur: nautæq; uel per no
ctem. ſed etiam per diem facilius lateant exploratores . Eum colo
rem aliqui putant illum eſſe, quem blauum dicimus, quo ueſtes ui
liores tinguntur. Martia. Si ueneto,praſinoq; faues:qui coccina ſu
mis : ¶ Duro:craſſiore lana . ¶ Pars magna Italiæ oſtendit poeta
longe minori impenſa alibi uiui q̃ Romæ.
ASCen. ¶ NIL habet infelix. Oſtendit iterum paupertatẽ Romæ haberi
ſummo ludibrio:& eſſe fere intolerabilem:quia quos miſerari debe
rent Romani irrident ſed(ut dici ſolet) Eſt miſero peius deriſio , q̃
dolor eius. Ordo eſt: Paupertas infelix : ideſt quæ ſecundum opi
nionem Romanorum infelices facit:cum tamen Lucanus eam di
cat:Munera nondum intellecta Deum. nil:ideſt non aliquid habet
durius in ſe, q̃ q̃ facit homines ridiculos:ideſt deribiles . Triſtiſſi
mũ autem eſt in publico irrideri:& a ſede occupata explodi: q̃ etiã
in euangelio Luc.xiiii. Saluator ita docet:Cum inuitatus fueris ad
nuptias nõ diſcumbas in primo loco:ne forte honoratior te fuerit
inuitatus ab illo:& ueniens is, qui te & illum uocauit:dicat tibi: da
huic locum:& tunc incipias cum rubore nouiſſimum locũ tenere.
hic autem non reprehenduntur pauperes,q̃ in theatro in.xiiii. pri
mis gradibus aliquando ſedebant:quia is locus potuit eis cõgrue
re:cum ſint ingenui:& ob uirtutem longe honorabiliores, q̃ liber
tinæ conditionis:aut turpi quæſtus homines:& forte parentes eum
locum tenuerant:& ipſi priuſquam lex eſſet reuocata:ne quis non
habens cenſum equeſtrem ſederet illic. cẽſus autem equeſtris con
tinebat.cccc. ſeſtertia quæ quia ſordidiſſimæ uitæ homines poſſi
debant Is q̃ præerat theatro: eijciebat pauperes de honeſta domo.
& dabat locum diuitibus etiam infamibus:quod reprehendit Vm
bricius. Ordo eſt: Theatrius ſupple inquit.is ſupple cuius res.i.poſ
ſeſſio nõ ſufficit:ideſt nõ ſatis eſt legi.i. qui nõ habet cenſum eque
ſtrem.exeat & ſurgat de puluino:ideſt ſedili puluino inſtrato eque
ſtri: ideſt debito habentibus cenſum equeſtrem.ſi pudor : ideſt ue
recundia eſt ſupple aliqua in eo . & pueri lenonum , qui ex turpi
quæſtu meretriculari:um diuites facti ſunt . nati in quocunq; forni
ce:ideſt proſtibulo ſedeant hic & filius nitidi.i.pene culti præconis
ideſt rerum uenalium laudatoris & nunciatoris.plaudat: ideſt plau
ſum det hic inter cultos iuuenes pinnirapi: ideſt retiarij gladiatoris:
& inter iuuenes laniſtæ:ideſt eius:qui gladiatores docet: & eos ali
quando ad ſpectaculum exhibet cum periculo capitis eorum : hoc
eſt ſedeant hic filij eorum, qui ad cenſum equeſtrem peruenerunt
turpibus artibus & infami quæſtu. & exeant boni ciues: quia pau
peres. Sic enim libitum ſupple eſt. Othoni uano:ideſt ſtulto ſecun
dum Seruium:uel leui iudicio:qui diſtinxit uos ſic,ut: ſcilicet ſedes
diuitijs non uirtutibus concederentur . Sed non ſolum Otho ad
diuitias reſpexit.nam quis gener:ideſt uolens eſſe gener: ideſt ma
ritus filiæ. impar:ideſt minor.cenſu:ideſt dote: & ſarcinulis:ideſt or
namentis ſeu mundo muliebri puellæ . placuit hic : ideſt Romæ.
quaſi dicat nullus.quis pauper ſcribitur.ſ.in tabulis teſtamentorũ.
hæres:quaſi dicat nullus. Quando eſt pauper ſupple ædilibus: ide
eſt cum ædilibus in concilio:quaſi dicat nũquam.tenues: ideſt pau
peres . Quirites populi:ideſt Romani.debuerant olim:ideſt a mul
to tempore. migrare.i.diſcedere mutatur habitationem:& hoc fa
cto agmine:ſicut olim in mõtem ſacrum ſeceſſerant quaſi dicat uiſ
ſo q̃ nulla ſpes lucri aut honoris eſt nunc pauperibus Romanis.
ipſi debuerant olim cum adhuc fuerant potentes,& cum primum
inceperãt opprimi a diuitibus migrare.i.diſcedere a Roma: & alio
ſe transferre. ſed nunc ſerum eſt:quia non auderent colligere ma
num contra potentes ita ſubacti ſunt . Illi quorum uirtutibus ob
ſtat:ideſt detrimentum aut impedimentum facit res anguſta.i. ar
cta & modica,quã habent domi. aut.i.nõ. emergũt.i.ex obſcuro
& ignobili ſtatu : quaſi ex aquis caput extollunt ad maiora ſubli
mati.ſed durior conatus.i.molitio ad uictum quæritandum eſt il
lis Romæ q̃ alibi:hoc eſt miſerabiliores & afflictiores ſunt paupe
res Romæ q̃ alibi quia hoſpitium miſerabile quale fuit Codri : eſt
ſup.uel conſtat magno pretio. & uentres ſeruorum conſtant ma
gno.& cœnula.i.parua cœna ipſius patrisfamilias. frugi.i. fruga
lis:magno ſupple conſtat. Fictilibus cœnare pudet. Oſtendit qua
re durũ ſit pauperibus Romæ reſidere : q̃a neq; diuitias acquirere
poſſunt: neq; in paupertate uiuere ſine irriſione permittunt quia ui
tio nunc datur cœnare in fictilibus:q̃ tamen non erat pudori olim
clariſſimo dictatori:q̃ de Samnitibus triumpharat. Deinde progre
ditur ad deteſtatione pompæ, q̃ fit Romæ in ludis & publicis ſpe
ctaculis:cũ talis alibi non fiat.& quia oẽs uolũt diuites uideri:licet
multi pauperes ſint:ideo duriſſimam agunt uitam: quia nihil miſe
rius in hoc mundo, q̃ pauper ſuperbus,& elato animo : quia neq;
habet,neq; petere audet.Concludit itaq; omnia magno conſtare
Romæ:cum ne mendicare quidem cum commodo tuo ſine pretio
poſſis. Ordo eſt:Pudet etiam pauperes cœnare.i.cœnam facere in
ſup. fictilibus.i. terreis uaſculis a figulo factis. quod.i. quam rem
negauit eſſe turpe.is ſup.uidelicet Curius dentatus: qui tranſlatus
eſt ſubito.i.ex improuiſo:cũ in agro ſuo araret ad Marſos popu
los illos Italiæ. & ad menſam Sabellam.i.qua uſus eſt cum a lega
tis Samnitũ conueniretur. & contentus erat illic.i.coram Samniti
bus:cũ tamẽ dictator eſſet. cucullo.i.indumẽto capitis ruſtico:quo
uinitores & piſcatores & etiã milites utũtur cõtra ſæuitiã cæli. Vn
de dicit ueneto.i.marini coloris:uel quo piſcatores Veneti utunt.
& duro:ideſt craſſi fili. Et non ſolum tunc dictator duro habitu ue
ſtiebatur:ſed etiam hodie in multis partibus Italiæ ueſtiti contem
nunt luxuriẽ:unde dicit: Si admittimus uerum : ideſt ſi uolumus q̃
uerum eſt fateri magna pars Italiæ eſt in qua.

Nemo togam sumit nisi mortuus, ipsa dierum,
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas. tandemq; redit ad pulpita notum
Exodium, cum personae pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.
Equales habitus illic, similemq; uidebis
Orchestram, & populum, clari uelamen honoris.
Sufficiunt tunicae summis aedilibus albae.
Hic ultra uires habitus nitor, hic aliquid plus,
Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id uitium est. hic uiuimus ambitiosa
Paupertate omnes, quid te moror? omnia Romae
Cum pretio, quid das, ut Cossum aliquādo salutes?
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille, metit barbam, crinem hic deponit amati
Plena domus libis uaenalibus. accipe, & illud
Fermentum tibi habe, praestare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia seruis
Quis timet, aut timuit gelida Praeneste ruinam?
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tyburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. nam sic labentibus obstat
Villicus, & ueteris rimae cum texit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Viuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquā, iam friuola transfert

IOAN. BRIT. ¶ NEMO sumit togam: ista non uiuitur ambitione: ut clientes togati adsint diuitibus salutantibus ut fit Romae. Nam (ut diximus supra) toga erat uitiorū. quae sumebatur a clientibus cū ibant ad salutandū. supra: Si currēt nocte, togatus Currere. ¶ Nisi mortuus: nam toga ornabantur mortui. Martia. Aut pallens toga mortui tribulis. ¶ Ipsa dierum Festorum: ordo est & sensus: Tu uidebis, inq; habitus aequales & orchestram similem: & populū. s. similem in municipiis: si quando maiestas dierū festorū colit theatro herboso &c. i. nullam uidebis differentiā inter senatores & plebeios: ut est Romae. Vt oīa referas ad parē habitū uestiū: ut nulla inter eos sit p uestes distinctio: sed nobiles & plebei sint similes. Per orchestrā aūt designat senatores & nobiles. Nam orchestra locus erat in scaena, ubi senatores sedebāt: De qua Victru. his uerbis. In orchestra aūt senatorum sunt sedibus loca designata: & eius pulpiti altitudo sit ne plus pedū quinq;, uti q orchestra sederint, spectare possint omniū agentiū gestus. Nam scaenici artifices suas per orchestrā p̄stant actiones: sicuti scribit Victruu. li. v. de architectura. ὀρχεῖσθαι apud graecos idem est quod salto. ¶ Aequales illic habitus: aeq̃lia oibus uestimēta ita: ut senatores a plebeis habitu uestium nō distinguant' ut fit Romae. Vnde ὀρχηστής. i. saltator. & ὀρχηστρίς saltatrix: & ὀρχήστρα. i. orchestra. Nā purpura (ut scribit Pli. li. ix.) distiguit ab equite curiā. Est. n. p̄texta senatorū. Ea ēt fuit magistratuū, & pueritię. de q̃ alibi uberius. ¶ Theatro herboso: nā in municipiis theathra in pratis ex cespite plerūq; extruebant'. Vnde Propertius: Curia praetexto quae nunc nitet alta senatu: Pellitos habuit rustica corda patres. Buccina cogebat priscos ad uerba Quirites: Centū illi in prato saepe senatus erat. Nec sinuosa cauo pendebāt uela theatra: Pulpita solennis nō oluere crocos. Theatrū aūt graecū est a θεωροῦμαι quod est inspicio: latine spectaculū dicit'. ¶ Ad pulpita: nā e regione theathri extruebātur scaenae & pulpitae ad cōmodū spectantiū lege Victruu. ¶ Notū exodiū: saepius recantatū. Nam (ut scribit Liu. lib. vii. ab urbe cōdita) exodia ridicula fuere intexta uersibus: quae iuuentus inter se more antiquo iactare coepit: ea q̃ conserta sunt fabulis potissimum attellanicis. quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenuit iuuentus. Alibi poeta: Vrbicus exodio risum mouet Atellanae. Tranquillus in Tiberio: Vnde nota in Attellanico exodio proximis ludis assensu maximo exepta percrebruit. dictum exodium ab ἔξω & ὁδοῦ: quasi extra uiam & cantilenam institutam, & numerum aliorum uersuum. ¶ Cum rusticus infans: pueri enim qui una cū matribus spectabant, ludiones personatos expauescebant. ueros autem solitos ferri spectatuum docet Plautus in Penulo: Nutricis pueros infantis anniculos domi, ut procurent, neuq; spectatum afferant. Ne & ipsae sitiant, & pueri pereant fame. Neue esurientes hic quasi haedi obuagiant. ¶ Hiatum: os ipsum. ¶ Personae: p̄sona indumentum est oris. dictum a personando: q uocem in unum coactam, collectamq;. emittens sonitus clariores, magisq; sonoros faciat. Eam histriones subant in agendis fabulis. Aeschylus primus tragoedis cothurnos, Syrma, & personā dedit. De quibus sic Horatius in poetica: Post hunc personae, pallaeq; repertor honestae Aeschylus, & modicis instrauit pulpita tignis. Docuit magnumq; loqui nitiq; cothurno. ¶ Pallentis: terrificae. ¶ Sufficiunt tunicae: sensus est: In municipiis non omnes uiuunt ea ambitione, qua in urbe: ut omnes habeant in Theatro tunicas albas: sed tantum aediles: qui ludis praesunt. Romae autem omnes spectantes lacernas habent albas. Martialis. Et plebs & minor ordo, Maximusq; sancto cum duce Candidus sederet. Idem in distichis de lacernis. Amphiteatrales non commendamur ad usus. ¶ Clari uelamen honoris: appositio est scilicet albae tunicae, quae sunt uelamē clari honoris: hoc est quae lacernae dantur aedilibus, qui ludis p̄esunt. Nam ędiles fuisse in municipiis paulo ante ostendimus. ¶ Hic ultra uires: tanta, inq., in urbe uiuitur ambitione, ut unusquisq; etiam supra uires studeat ornatui. ¶ Nitor: splēdor subaudi est. ¶ Habitus: uestitus. ¶ Hic: scilicet Romae. ¶ Aliquid est plus q̃ est satis: tantus est rerum luxus ut plus etiam faciant, q̃ oporteat. Interdum aliena sumitur arca: alibi: Vt spectet ludos conducit Ocullna uestem: Conducit comites, sellā, ceruical, amicas. ¶ Ambitiosa paupertate: ut cū simus pauperes, uelimus uideri diuites & alicuius pretii. Est enim ambitio honoris cupiditas. ¶ Omnia cum pretio: decet fiunt. ¶ Quid das: conqueritur tantā esse diuitum superbiam: ut pauperes in amicitiam suam non admittant nisi p multa munera: p Cossum aūt & Veientonem intelligit nobilissimū quemq;. Nam Cossorū familia nobilis fuit. De Veientone Fabricio alibi Iuuen. Et cum mortifero prudens Veiento Catulo. Alibi: Accepta rude coepisset Veiento uideri. Fabricii Veientonis meminit Plin. in. iiii. epistola, uixit sub Domitiano & Nerua. ¶ Salutes: admittaris, ut uisites & salutes. ¶ Clauso labello: superbiam ostendit potentis: q ne salutātem quidē resalutet. ¶ Ille metit barbam: eo miseriae uentū est, inquit, ut si forte puer diuitis, aut barbam, aut capillū deponat: statim pauper in gratiam diuitis mittis munera, ut. s. diem festū celebret. Nam qui barbam, aut capillū deponebant, solēt quodāmodo alicui numini dedicabant. Suet. de Nerone: Inter Buthysiae apparatū barbam primam posuit, conditā in aureā pixidē: & p̄ciosissimis margaritis adornatā Capitoliū cōsecrauit. Martia. Hos tibi Phoebe uouet totos a uertice crines Encolpus dñi Centurionis amor. Idem loquēs de Earino liberto Domitiani, q Aesculapio crines suos in pixide aurea recōditos misit, sic scribit. Accipe laudatus iuuenis Phaebei crines: Quos tibi Caesareus donat habere puer. Et alibi: Cōsiliū formae speculum dulcisq; capillos: Pergameo posuit dona sacrata Deo. ¶ Ille. i. alius diues metit barbā amati. s. pueri. ¶ Amati: quē habet i deliciis. ¶ Hic: alius. ¶ Plena domus libis. i. statim pauperes, ut gratiā domini ineant. donāt liba, & alia q̃ puer deinde uendat: & peculiū sibi cōparet. & augeat. sequit'. n. Cogimur augere peculia seruis. ¶ Libis. libū genus erat placentae: quod offerebat' Diis. dictū a libādo. Ouid. Noie ab auctoris dūt libamina nomen: Libaq; quod sanctis pars dat' inde focis. Mittebant' igit' liba: q̄si q̃ die festo Diis offerrentur. Cato in re rustica docet cōfecturā eius sic: Libū hoc modo facito: casei pōdo. ii. in mortario bene disterat: ubi bene distriuerit, farinae sigilineae librā aut si uoles tenerius esse, selibrā similaginis solū eo de indito, permisceto q; cū caseo bene: ouū unū addito: & una bene permisceto: inde panē facito: folia subdito: in foco calido sub testa coquito leuiter. ¶ Accipe & illud: accipe, inquit, & illud malūunde tibi sit indignandū & irascendū: sumpta translatione a fermento quod intumescit. ¶ Illud fermentū: illā indignationem. ¶ Praestare tributa clientes: & haec est idignatio, q ēt clientes & familiares dñi cogūtur in gratiā eius dare munera seruis q grati sint ei. Quod & Hora. in Satyris sic meminit: Difficiles aditū primos habet, haud mihi deero. Muneribus seruos corrumpā, nō hodie, si exclusus fuero, Desistam, tēpora quaerā. Alii legunt: Praestant tributa clientes.

¶ Pecul.ia.

Orchestra

Theatrū

Exodiū

Persona

Ambitio

Barba prima a[illegible] cui nūmi[illegible] ni dedi[illegible] cabatur

Libum

Peculiũ ¶ Pcculia:peculiũ ait Vulp. dictũ quasi pusillã pecuniã, siue patrimo
niũ pusillũ: quod seruus domini permissu separatũ a rationibus do
minicis habet: deducto inde si quid dño debet. Cæterũ apud aucto
res peculiũ pro omni patrimonio identidem capi manifestũ est. Pli.
lib. 33. Romæ simulachrum ex ære factũ Cereris primũ reperio ex
peculio Sp. Cassii: quem regnũ affectantẽ pater ipsius interemerat.
¶ Seruis cultis: dilectis a domino. Cic. in Paradoxis: An eorũ serui
tus dubia est: qui cupiditate peculij nullã conditionem recusant du
Præneste rissimæ seruitutis? ¶ Quis timet: a contrario per comparationẽ osten
dit cõmodius habitare pauperem foris, q̃ in urbe. ¶ Præneste gelida
ita dixit ut Virg. At qui Præneste sub ipsa Strau. ut genere fœminino
protulerit referens adiectiuum ad urbẽ, nõ ad nomen urbis quod
generis est neutri: oppidum est (ut scribit Stra. in. 5.) in conspectu
Romæ situm in colle. nomen autẽ accepit (auctore Solino) a Præ
neste Vlyssis nepote Latini filio: uel (ut placet Festo) qꝫ præstet mõ
tibus is locus: quo conditum est. uel ἀπὸ τῶν πρινῶν. i. ab ilicibus,
quarũ magna illic est copia. Eam ciuitatem docet Virg. ædificatam
fuisse ab Cæculo filio Vulcani. Nec Prænestinæ fundator defuit ur
bis Cæculus. gelidam autem appellat, quia in monte sita est. ¶ Vol
Volsinij sinijs: oppidum Hetruriæ. Strab. Cæterum in mediterranea præter iã
Gabij dictas urbes extant Arretium, Perusia, Volsinij, Sutrium. ¶ Gabijs:
Gabij (auctore Strab.) extant in uia Prænestina siti: ubi Latomiæ
sunt. ¶ Simplicibus: ex historia simplices appellat: qꝫ Tarquinius
superbus cũ uirtute superare Gabios nõ posset, dolis aggressus est.
cum enim uelut posito bello fundamentis templi faciẽdis, alijsqꝫ ur
banis operibus intentum se esse simularet, Sextus filius eius, qui mi
nimus erat, transfugit ex composito Gabios, patris in se sæuitiam
intolerabilẽ conquerens, iam ab alienis in suos uertisse superbiã: se
quidẽ inter tela & gladios patris elapsum, nihil usqꝫ sibi tutum nisi
apud hostes Tarquinij credidisse. Et ne essarent, imminere ijs bellũ
quod positũ simulatur, & per occasionẽ eũ incautos inuasurum. Be
nigne itaqꝫ a Gabinis excipitur: dux qꝫ cõstituitur aduersus patrem
qui mox monẽte patre primoribus urbis partim interfectis partim
in exilium actis Gabios in manũ patris tradidit. Ergo simplicitate
sua capti sunt. ¶ Proni Tyburis: oppidũ est non longe ab urbe Ro
ma sitũ in monte: quod conditum fuit a tribus fratribus Tyburto,
Catillo, & Cora, quos Virg. argiuos fuisse ostẽdit. Catillusqꝫ, acerqꝫ
Coras argiua iuuentus. Horat. itẽ: Tybur argeo positũ colono. De
Tybur Tybure ita Stra. li. 5. In Romæ uero cõspectu sunt Tybur, Præne
ste, & Tusculũ. Tybur quidem Herculeum est. ¶ Proni: pendulũ ue
luti in suspicientes ruituri. ¶ Nos. s. pauperes. ¶ Vrbẽ. i. domos urbis
¶ Fultam: sustentatã ac per hoc ueterẽ, & iam casus minantẽ. ¶ Ti
bicine: sustentaculo. Nam tibicines (auctore Festo) in ædificijs dici
existimãtur a similitudine tibijs canentiũ: qui ut cantantes sustineãt
Tibicen ita illi ædificia teneant. itaqꝫ apparet Tibicinẽ capi pro omni susten
in ædifi taculo: ut apud Ouid. in. 4. Fasto. Hæc modo uersabat stantẽ tibici
cijs ne telam: a grãmaticis etiã tibicines appellãtur particulæ, q̃bus uer
sus replẽtur. ¶ Sic obstat: p̃ sustẽtacula. ¶ Labẽtibus. i. tectis: q̃ in eo
Villicus sunt, ut labi uideãtur. ¶ Villicus: seruus ille, q̃ ruris curã habebat uil
licus appellatus est. ¶ Cũ texit hiatũ: ordo est & sensus: Et iubet dor
mire securos pendente ruina, cũ texit hiatũ ueteris rimæ. i. ubi rimo
sos parietes operuit & texit: ut cũ particula aduerbiũ sit tẽporis. ¶ Pẽ
dẽte: pro impendẽte & imminẽte. ¶ Vbi nulla incendia: elegãter ostẽ
dit in urbe crebra & horrẽda incẽdia oriri nõ sine summo paupeꝝ
dãno. Nã plerũqꝫ, inq̃t, iam cœpto incẽdio diues, q inferiores ædiũ
partes tenet, bona sua ab igne trãsfert: cum interea pauperẽ ignis
absumit ignarũ: utpote q domus supiora incolat. Nã inq̃linis sẽp au
pibus supiora domus locabãt. Mart. Et trib' habito scalis, sed altis.
ASCen. ¶ NEMO sumit togam nisi mortuus: quia toga non sumitur ni
si ab otiosis, aut quibus pudori est uestis uilior in qua laborant. mor
tuorum autem corpora in toga ad sepulchra portabantur. & si ipsa
maiestas. i. festiuitas, aut solẽnitas dierũ festorum colitur. i. celebra
tur uel exornatur. quando. i. aliquando in theatro. i. ædificio ad spe
ctandum facto. nõ quidem marmoreo, sed herboso: quia ex herbis
& frondẽtibus ramis in agris & municipijs Italiæ sibi similitudinem
theatri extruebant. & si exodium. i. carmẽ ridiculum & rusticum in
fine a iuuentute rustica decantatũ. i. notũ, tritum, & usitatũ, nõ recẽ
ter factũ: sed repetitum singulis annis redit. i. redijt propter synco
pẽ enim, p̃ducit syllabam ultimam. tandẽ peracto. s. anno ad pulpi
ta, q̃ plures petunt ubi sedebant canentes. cum. i. quãdo. infans ru
sticus non assuetus talibus spectaculis formidat in gremio matris
illic sedentis. hiatũ. i. rictũ & aperturã deformẽ oris personæ. i. perso
nati. pallentis. i. fecibus ora pallida habentis, uel pallentis timore ne
forte erret in re, quam ratio facit. uel reuera personæ. i. adulterinæ &
ex cortice factæ pallentis non bene coloratæ: sed uetustate albican
tis. tu uidebis. i. quilibet uidere poterit illic. i. in illo herboso theatro
habitus æquales. i. nihil discriminis habẽtes. & uidebitis Orchestrã
. i. locum ad saltandum aptum. iuxta quã Romæ erat senatorum se
des. & populum similem. i. similiter ornatum: quia frondibus & her
bis: non tapetibus Orchestram: aut uestibus populum. & tunicæ al
bæ, cum cæteri piceis, seu (ut dicunt) griseis uterentur: sufficiunt. i.
sufficienter explent summis ædilibus, qui ludis illis præerant. uela
men. i. coopertmentum clari honoris. i. in signum summi honoris.
Nitor. i. splendor habitus. ultra uires. i. facultatẽ sumitur hic aliquã
do ex aliena arca. i. per usuram aut furtum. & aliquid existens plus
q̃ satis est. i. superfluum sumitur. hic. i. Romæ aliquando ex arca alie
na. Id autem uitium est commune. Nos omnes uiuimus hic. i. Ro
mæ. paupertate ambitiosa. i. superba & honoris cupida. Sed quid
o Iuuenalis, uel quiuis auditor. quid. i. ad q̃d moror. i. teneo te uer
bis. Omnia sup. fiunt Romæ cum pretio. i. nihil fit Romæ gratis. q̃d
das. i. dare cogeris ianitoribus. s. ut salutes. i. admittaeris ad salutan
dum aliquando Cossum uirum illum nobilem & prædiuitem. quasi
dicat dimidium lucri tui. & quid das ut Veiento uir ille superbus &
diues respiciat te dum cum salutas. s. clauso labello. i. nihil tibi lo
quens, sed forte capite annuens. ille. i. aliquis ex familiaribus do
mus diuitis. metit. i. radit ad primam barbam. amati supple pueri a
domino forte ad turpitudinem. & hic. i. alius deponit crinem ama
ti pueri. & ita, quia celebrant eum diem: quo primum raditur & ton
detur. domus illa diuitis est plena libis. i. cibarijs uænalibus. & pro
pterea nos miseri clientes ut simus in gratia: cogimur afferre obso
nia & munera: quæ Persius uocat Marci monumenta clientis. uel
emere liba & dare pueris & familiaribus. Vnde dicit: Accipe: idest
intellige & habe tibi. &. i. etiam. hoc fermentum: idest feruidæ iræ in
citamentum: uel (ut alij intelligunt) sunt uerba clientis ad eum cui
porrigit dicens: accipe & habe illud fermentum: idest illa liba calida
tibi. sed non placet: quia fermentum in malum accipi solet. fermen
tum autem est, quia clientes præstant diuitibus tributa: idest cogun
tur quasi tributarij singulis annis munera offerre. & nos cogimur
augere cultus: idest ornatus forte quibus dominus abutitur seruis
peculia: idest quod extra potestatem dominorum habent. Quis ti
met aut timuit gelida Præneste ruinam? alia ponit incommoda &
pericula urbis ex ruinis domorum, & incendijs frequentibus: quæ
in alijs ciuitatibus non timentur: quia non contingunt. Vnde dicit:
Quis timet modo, aut timuit unquam ruinam in Præneste ciuitate
illa gelida, i. frigida: quia est in montibus sita: quasi dicat nemo. Est
autem Præneste oppidum Thusciæ. dictum (si Festo credimus) qꝫ
locus in quo situm est montibus præstet: & ita cum ae diphthongo
prima eius scribitur. Seruius autẽ uult a prinu. i. ilice, quæ illic abun
dat cognominatum. Conditum præterea est (teste Festo) a Cæculo
Vulcani filio dicente Virg. in. 8. Nec prænestinæ fundatur defuit ur
bis. ubi de Cæculo loquitur. Solinus autem a Prænesto Latini regis
filio sic appellatũ scribit. Seruius præterea & Priscianus dicunt etiã
hæc Prænestis dici. quod Geor. Val. negat dicens hic gelida & ipsa
apud Virgilium qui dicit: Præneste sub ipsa, referri ad generalitatẽ.
q. d. sic ipsa ciuitate & gelida ciuitate: aut quis timet &c. Volsinijs. i.
apud Volsinios in Hetruria: positis inter nemorosa iuga. i. montiũ
colla sub uertice existentia. aut Gabijs simplicibus: idest non dolo
sis. aut in arce: idest castro sublimis Tyburis: illius oppidi proni. i. in
decliuo positi. ita ut longe uenientibus ruẽti simillimum esse uidea
tur. quis inquam illic ruinã, aut timet, aut timuit: quasi dicat nemo.
Nos autem colimus urbem fultam: idest sustentatam magna parte:
quod dicunt pro magna parte sui. tenui. i. fragili. tibicine. i. fulcro si
ue sustentaculo. Nam uillicus: idest custos uillæ rusticus scilicet. ob
stat sic. i. per fulcra & sustentacula, aut trabes suppositas domibus
supple labentibus: idest quæ laberentur nisi subueniret. & contexit
hiatum: idest aperturam & foramen ueteris rimæ. & iubet nos sup.
securos: idest existentes sine cura dormire: uel iubet dormire secu
ros: hoc est secure. ruina pendente. i. imminente. Sensus ergo est:
quando diuites Romani habent domos ruinosas: quas locauerunt
& udent ruinam imminere: aduocant uillicum ex agro ut trabem
ferat ad sustentandum domum. & ut contexat. i. obsteuat hiatum
ueteris rimæ ne uideatur. & abiens dicit dormite securi nihil immi
net periculi: iam satis habet sustentaculi: non posset ruere. Propte
rea dicit Vmbricius. uiuẽdum est. i. uiuere decet illic ubi nulla sup.
sunt incendia. & nulli metus sunt nocte. Romæ autem assidue sunt
aut incendia, aut metus habendi. ne sint iam. i. aliquando.

Vcalegon,tabulata tibi iam tertia fumant.
Tu nescis,nam si gradibus trepidatur ab imis
Vltimus ardebit,quem tegula sola tuetur
A pluuia,molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
Cantharus,& recubās sub eodem marmore Chiron
Iamq; vetus græcos seruabat cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nihil,vltimus autem
Ærumnæ cumulus,quod nudum,& frusta rogantē
Nemo cibo,nemo hospitio,tectoq; iuuabit.
Si magna Arturi cecidit domus,horrida mater,
Pullati proceres,differt vadimonia prætor.
Tunc gemimus casus vrbis,tunc odimus ignem,
Ardet adhuc,& iam occurrit qui marmora donet.
Conferat impensas,hic nuda,& candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris,& Polycleti,
Phecasianorum vetera ornamenta Deorum.
Hic libros dabit,& forulos,mediamq; Mineruam,
Hic modium argenti,meliora,ac plura reponit
Persicus orborum lautissimus, & merito iam
Suspectus,tanq̃ ipse suas incenderit ędes.

IOAN. ¶ VCALEGON.i.dn̄s domicilij tui: q subter te habitat in pri-
BRIT. mis tabulatis: alludit aūt ad carmē illud Virg. Iā p̄ximus ardet Vca-
Friuola legon. ¶ Friuola: etiā uilissima quęq;, & fragilia. a frio uerbo: quod
significat aliq̄d attrectando in puluerem,& partes minutas conuer-
tere. quo uerbo sæpe utitur Pli. ut est illud in. 13. ubi loq̄tur de pal-
Friare mis: In ipsa quidē Æthiopia friatur hęc: tāta est siccitas, & farinę mo-
do spissatur in panē. Idē in. 12.
Friat ū amomū appellat.i. contri-
tū. Idem in eodem loquēs de la-
dano Id quoq; terrenū est friabi-
le. ¶ Ab imis gradibus: ab imis
scalis, & primis tabulatis. ¶ Te-
gula sola tuetur.i. q habitat in su-
prema parte ędiū sub tegulis. de-
Cœnacu- signat aūt cœnacula q̄ superiores
la partes domus dicunt: quæ ing-
nis locari cōsueuerāt. Vnde ali-
bi: Rarus uenit in cœnacula mi-
Colum- les. ¶ Colūbę: nā in culminibus
bæ unde solēt columbę habitare, & a cul-
minibus sunt denominatę. ¶ Le-
ctus erat Codro: ostendit Vmbri-
cius pauperem ubiq; infelicem
esse exēplo Codri. Nā si pauper,
inquit, bona sua aut incēdio: aut
alia calamitate amiserit, neminē
inuenit, a quo iuuet. At si diues
ardeat, statim p̄sto sunt q subue-
niāt. ¶ Lectus: subaudi discubito-
rius. Nā & uasa cōmemorat p̄ti-
nentia ad tricliniū. ¶ Codro pau-
p fuit poeta tragicus. de quo ini-
tio operis: Rauci Theseide Co-
dri. ¶ Procula minor: tā modicus
ut uix caperet Proculā uxorē di-
scumbētē. ¶ Vrceoli sex: uasa sex
potoria, quæ i abaco sena tm̄ re-
poni ostendit poeta. Vnde Plin.
li. 37. ca. 2. de Pompei triūpho: Vasa ex auro & gēmis abacorū no-
uē. Cic. in. 5. Tuscu. Abacosq; q̄ plures ornauit argēto, auroq; cę-
lato. q̄bus uerbis colligitur abacū mēsam esse, ubi uasa escaria, po-
toria ue reponerēt. Vnde Pli. eodē lib. & cap. Abacis etiā, escarijsq;
uasis inde expetitis. Et paulo infra eodē capite: Murrina humorem
putant sub terra calore densari: amplitudine nusq̄ paruos excedūt
Abacus abacos. Ausonius: Fama est fictilibus cęnasse Agathoclea regem.
Atq; abacū samio sępe onerasse luto. Abacus itē appellat planicies
superior quadrata capitelli in colūna: cui ad singulos angulos sub-
sunt suę uolutę. De quo sic Vitru. Tāta sit altitudo capituli cū aba-
co: abaci latitudo ita habeat rationē: ut quanta fuerit altitudo, tāta
duo sint diagonia ab angulo ad angulū. Dictio autē est deducta a
grō greco abacos. Capit itē pro tabula in qua calculatores & geo-
metrę numeros & figuras designāt. Persius nec q abaco numeros.
Eaq; etiā fiebat ex marmore appellabat delphica. sequitur eni: Sub
Delphi- eodē marmore Chiron.i. sub delphica. ita eni exponit Porphyrio
ca apud illud Horatianū: Et lapis alb⁹ Pocula cū cyatho duo sustinet.
De qua mensa delphica ita meminit Cic. in. 6. Ver. Pretereo q iste
mēsas delphicas e marmore, crateras ex ęre pulcherrimas ex oib⁹
Canthas- ędibus sacris Syracusis abstulit. ¶ Cātharus: grecum est uocabulū:
rus estq; genus uasis potorij ansati. de quo sæpe apud Plautū fit mētio:
ut illic in Pseudolo: Datur cātharus bibi. qd' Virg. (auctore Macro-
bio) propriū Liberi p̄ris poculū assignat Sileno: Et grauis attrita pē-
debat cātharus ansa. ponit ēt (eodē auctore) p genere nauigij. ¶ In-
Chiron fra.i. abacū.i. sub abaco & mēsa marmorea erat & cātharus. ¶ Chi-
ron: aliq intelligūt Chironē marmore sculptū sustinentē delphicā.
sed melius est intelligas opus cōpositū de Chirone: ut planius pau-
pertas Codri ostēdat: q ne q̄dē haberet cōmoda librorū suorū reposi-
toria. Chiron autē centaurus fuit Saturni ex Phillyra filius. Nā (ut
scribit Aratus) Saturnus cum per Thraciā filiā filiū Ioue q̄reret, in
equū cōuersus cum Phillyra cōcubuit, inde natus Chiron: q priore
parte specie habebat hois: posteriore uero eq. Nauigauit (teste Or-
pheo) cū Argonautis: quorū etiā fuit medicus: & usum multarū her-
barū inuenit: inter quas & cētaureā. Achillis magister fuit. Ad hūc
in mōte Pelio cū diuertisset Hercules, & sagittas eius manibus tra-

bādus p̄tractaret: e manibus una sanguine Hydrę lernę tincta in
pedē decidit: cuius uulnere cū angeret, miseratione Deorū in cęlū
post nouē dies est traslatus inter astra. Vnde Ouid. in Fastis: Nona
dies aderat, cū tu iustissime Chirō Bis septē stellis corpe cinctus eras.
De hoc ergo a poetis fabula cātata erat. Multa ēt apud Achilleida.
Stātij diximus. ¶ Mures opici: hoc aūt p lusum dici q̄si rudes & bar-
bari: nec q latine sciāt. unde Sy-
donius: Turbida & p̄ces & opica
trāslatio: deducto uocabulo ab
Opicis populis Cāpaniæ q eā re- Opici po-
gionē priscis tp̄ibus tenuerunt. puli
De q̄bus Stra. i. 5. sic scribit: An-
tiochus sane reliq̄t scriptū: hanc
olim ab Opicis regionē habita-
ta fuisse. Istos aūt Ausonios ap-
pellatos: iidē ēt uocati sunt Osci Osci
de q̄bus sic Festus Pomp. Opicū
quoq; inuenimus p Osco. Opi-
cos ēt populos antiq̄ssimos Ita-
liæ fuisse docet sic Thucydides
in. 6. Siculi aūt ex Italia (ibi naq;
habitauerāt) fugiētes Opicos, in
eandē insulā traiecerūt. De Opi-
cis itē meminit Diony. Halicar.
pri. li. Thucydidē secutus. Opi-
cos ergo siue Oscos rudes & in-
cultos fuisse docet Titinius poe-
ta his uerbis: Osce & uolsce fa-
bulant, nā latine nesciūt. Voca-
bulū ergo usurpabat ad ex pro-
brāda ueræ latinitatis ignoratiā
uñ & in. 6. Saty. appellat mulie-
rē opicā: q̄si latine nescientē illic
Atq; opicę castigat amicę Ver- Opica
ba uñ extat & illud dictū Cato- mulier
nis in græculos: Nos Spurios di-
cūt & Opicorū cognomēto dede-
corat. Ausonius. Eunus Syrisc⁹
inguinū ligurritor Opicus magister, sic eū docet Phyllis. Alij dicūt Opicus
Opicos appellari eos, q gręce nesciāt, licet latine nō sint indocti: ut
p lusum mures poeta appellat Opicos: q carmina gręce rodebāt, q̄
nec itelligebāt. in q̄ opinione uidetur esse Gel. lib. x. ca. 16. ubi sic scribit:
Percūctātū cupiā q literarū & uocū gręcarū expers fuit, cuiusnā li-
ber, & q̄ de re scriptus eēt. Et paulopost subdit: Tūc ille Opicus uer-
bis meis Ichoatis & Icōditis adductus. ¶ Nil habuit Codrus: eo, igit,
paupertatis redactus erat, ut nihil oino hēet. Et tn̄ illud nihil totū ami-
serit: nec inuenerit alicūde calamitati suę subsidiū: adeo paupertas ife-
lix est. At si, igt, diues aliquo fortunę īpetu de feliciore statu deijcia-
tur: statim hēt suppetias amicorū paratas. ¶ Vltimus aūt Ærūnę cu-
mulus sed hoc, igt, ē oium miserrimū, q̄ q̄rēdo, petēdoq; nihil inue-
nit. ¶ Frustra rogantē melius ē frusta eē nomē; q̄ frustra aduerbiū.
¶ Si magna Arturi: hic tota ē idignatio poetę: q̄ hoies uel scelera-
tissimi modo diuites sint, magis respiciāt, q̄ paupes honesti. Nā su-
pra: Illic uiuāt Artori⁹ istic & Catulus, maneāt q nigrū i cādida uer-
tūt: ostēdit Arturiū & Catulū uilissimos fuisse, & sceleratos hoies: q
p scelera essent locupletati. per Arturiū igit diuitē quēq; & facinoro-
sū itelligit. Alij legūt Astyrij. ¶ Horrida mater: subaudi ē.i. mulieres
Romanę squallidę hūc q̄si cōmunē casum lugēt: quēadmodū cōstat
& publicas calamitates sępe luxisse. ¶ Pullati: subaudi sunt.i. atrati, Pullus
& uestes lugubres induti. pullū.n. nigrū significat. Virg. Ne macu-
lis infuscet uellera pullis. Tranqllus in Augusto. Sāxitq; ne q̄s pul-
latorū media caue a sederet. Pullū ēt appellamus nouellū. Horat. in
odis: Gaudeat pulla magis atq; myrto. uñ ēt dicimus arbores pullu- Pullula-
lare: cū ramos nouellos exerūt. Pli. lib. 16. Senescūt uelociter uites re
aquaticę, sed e radicibus repullulāt. ¶ Differt uadimonia prętor: dif-
fert dictionē iuris, siue sponsiones sistendi se in iudicio, ac per hoc
iura ipsa. Vadimoniū uocabulū q̄dē occursu freq̄ues est apud au-
ctores: sed difficile intellectu. uarijs.n. modis usurpari ab scriptori- Vadimo-
bus dubiū nō ē. Videt aliq̄n capi posse p spōsione ad certū diē sistē- nium
di se i iudicio: uel p se uel p aduocatos. ut i orone Ci. p Quītio. dat
itelligi: ubi lōga ē altercatio de uadimonijs: altera pte dicēte fuisse
sibi uadimonia deserta: altera uero nequaq̄ a se fuisse facta. q̄ signi-
ficatiōe uī accepisse Tranqllus in Caligula, ubi sic ait: Vt fugatorū

pleriq;

plerique occurrere absentes ad uadimoniũ nõ possẽt cã caderẽt: ꝗ si ad ꝓpositionẽ factã sistẽdi se i iudicio ad diẽ ꝯstitutũ. Aliqñ ꝓ citatione i ius. Pla. i Cur. Vbi tu es, q me uadat' es uadimonijs uenereis. .i. q me citasti i iudiciũ citationib' uenereis. Val. li. 3. Nã cũ oppidũ Babiã circũsederet Sci. tribunal suũ adeũtes i ꝗdẽ, ꝗ itra mœnia hostiũ erat uadimoniũ i postex diẽ facere iussit. Se. li. de Ira: Quid si ꝑ usurã, aut millesimã ualetudinari' fœnerator distortis pedib' & manib' ad cõparãdũ nõ relictis clamat: ac ꝑ uadimonia asses suos i ipsius morbi accessionibus uidicat: hoc ẽ ascisci & ꝯsegri ꝑ citationes & iura forensia. unde & Porphyrio i Horatiũ sic scribit. Horatiũ cõsulit, an ꝑmittat attestari iniecta manu extracturus ad ꝑtorẽ: q uadimonio nõ paruerit: hoc est citationi. Idẽ Porphyrio alibi refert se incidisse in hoiem molestũ: neq se ab eo auellere potuisse: nisi aduersarius superuenisset: a quo uadimoniũ sibi dictũ est. i. citatio in ius. Capi ẽt uidetur ꝓ iurisdictione. Liui. lib. 33. Pretores quoq iurisdictio erat: tribunalia ad disciplinã publicã posuerunt: eo uadimonia fieri iusserũt: ibiq eo anno ius dictũ est. Gel. li. 7. Tũ e militibus, q i iure apud eũ stabãt, interrogauit ꝗspiã ex more i quẽ diẽ, locũq uadimoniũ ꝓmitti iuberet. ubi liqdo apparet uadimoniũ poni pro iurisdictione: ut sit: quo die, quoue loco uelit me dicere. Macro. in. 1. Satur. Cõperẽdini dies sunt, ꝗbus uadimoniũ licet dicere. Pli. li. 7. Bebius iudex dũ uadimonium differri iubet, mortuus est: hoc est dictionẽ iuris. Sene. lib. 7. epist. ad Luci. Tã ridicule facio, ꝗ ille ꝗsquis uicisse se putat: cũ uadimoniũ distulit. Idẽ lib. 1. Nõ uideor tibi plus ꝓdesse, ꝗ cũ ad uadimoniũ aduocatus descenderẽ. Apul. uero li. x. pro effectu posuisse uidetur, cũ sic scribit: Promisse libidinis flagitat uadimoniũ. q. d. effectũ. i. ut efficiat qđ promisit. Idẽ li. 11. Iamq dies aderat diuino destinatus uadimonio. hic uidet' poni uadimoniũ ꝓ promissione: quasi Deus ꝓmisisset ei pristine forme recuperationẽ. ¶ Tunc gemimus. s. ardẽte Arturio hoie diuite. ¶ Tũc odimus ignẽ tunc, ingt, ignẽ detestamur tanꝗ rẽ dãnificã. ¶ Hic subaudi ab inferioribus dabit. ¶ Signa cãdida: simulachra marmorea cãdida. ¶ Euphranoris: Euphranor & Polycletus Athenienses fuere. de ꝗbus multa Plin. ambo statuarij mire celebritatis. Euphranoris est Alexãder Paris: in quo laudat' ꝙ oĩa simul intelligantur: iudex Dearũ, amator Helene: & tñ Achillis interfector. Lege Pli. li. 33. ca. 8. ¶ Vetera ornamẽta: subaudi dabit ab inferioribus, ut dixi. i. ꝗ antea diu fuerãt in tẽplis Deorũ. ¶ Deorũ Phecasianorũ: huius loci duplex potest esse expositio: Alij enim Deorũ Phecasianorũ legunt. i. Deorũ quos Phecasij sacerdotes colebãt. Nã Phecasios sacerdotes fuisse ostẽdit Appianus lib. de bello ciuili loquens sic de M. Antonio: Calciamenta candida qualia Atheniensiũ sacerdotes & Alexandrinorum, quos Phecasios uocant deferre cõsueuerunt. A calciamentis igitur, quae phecasia dicebãtur, apparet tales sacerdotes esse denotatos. Calciamenti meminit Sene. lib. 7. de beneficijs: Pythagoricus ꝗdam emerat a sutore phecasia. Item ad Luc. lib. Siquidẽ palliatũ, aut phecasiatũ cõspexeris. Diuus quoq Hiero. cõtra Iouinianũ ita ingt de Phecasianis: Bactrianis ad hoc ipsum nutritis obijciũt senes, ꝙ cũ Alexandri prefectus Phecasianorũ emẽdare uoluisset, pene amisit prouinciã. Alij uero ex ueteri codice (quorũ sensus magis mihi placet) nõ Phecasianorũ Deorũ legẽdũ putant: sed hic asianorũ: ut hec particula hic quinquies, nec etiã sine ornatu rhetorico repetatur. ut dicat: hic. i. alius dabit signa candida. Alius aliquod preclarũ Euphranoris, aut Polycleti. Alius uetera ornamenta Deorũ asianorũ. Alius libros & forulos. Alius modũ argenti &c. ut per uetera ornamenta Deorũ asianorũ intelligamus signa: aut tabellas p. ctas: aut uasa aurea siue argentea. ꝗbus rebus Deorũ tẽpla ornari solent: ac ꝓ hoc satyrice ostẽdit Romanos ob auaritiã tẽplorũ expilationibus nõ parcere. undẽ legimus apud Plutar. Sylla quae in donarijs ornatissima & pretiosissima fuerant, tũ ab Epidauro, tum ab Olympia, tum ex Delphis datis ad Amphictyonas literis Dei pecunias ad se deferri iussisse. Que furta, queq expilationes, ꝗ & publice & priuatim fierẽt monet Cic. ad Q. fratrẽ his uerbis: Preclarũ est enim summo cũ ĩperio fuisse in Asia triẽnium sic ut nullũ te signũ nulla pictura: nullũ uas: nulla uestis: nullũ mãcipiũ: nulla forma cuiusquã: nulla cõditio pecunie: ꝗbus rebus abũdat ista ꝓuincia: ab summa integritate cõtinentiaq deduxerit. Cesar (ut scribit Trãquillus) in Gallia fana tẽplaq Deũ donis referta expilauit. ¶ Et forulos: armaria & repositoria librorũ. Sueto. in Augu. Libros Sibyllinos delectu habito cõdidit duobus forulis auratis sub palatini Apollinis basi. Fori uero dicuntur tabulata nauiũ ab eo qđ incessus ferant. Haec Ser. in Vir. li. 4. Implessemq foros flãmis. ab Apul. uero li. 4. capit' ꝓ sedilib' ubi sic scribit: Hi simili lauacro refoti, inter foros sociorũ se se reponunt. Tũc forte ducti ministeriũ faciũt, estur, ac potatur incondite. ¶ Mediãq Mineruã: mediam statuã Minerue ad exornandã bibliothecã. ¶ Persicus orborũ lautissimus Persicus, Pactius, Gallita, & Lamia ꝓ nobilibus & ditissimis orbis ponũt. ¶ Reponit: reparat, & ꝗsi lucrifacit & recondit. eadẽ significatione posuit. Quintil. lib. 2. loquẽs de animalibus: Quinetiã reponere i hyemẽ alimẽta uidemus.

Phecasii sacerdotes

Phecasia

Fori

¶ VCALEGON. i. quis uicinus tuus: sicut Vcalegon erat uicinus Æneẽ. de quo ipse apud Virg. in. 2. dicit: Iam ꝓximus ardet Vcalegon poscit. i. efflagitat aquã ad extinguẽdum incendiũ. iã. i. aliquãdo. s. quãdo uidet extingui nõ posse. transfert. i. in alium locũ fert. friuola. i. res friuolas & fere cõfractas. & iã. i. statim. post tertia tabulata, ꝗ uulgus solaria uocat. fumant tibi. i. detrimentũ tuum. & tu qui es in altiore parte domus sub tecto locatus nescis. nam si trepidatur. i. trepide curritur ꝓpter incendiũ in imis gradibus. i. in infima parte domus. ille ardebit ultimus. i. res ardebit ultima: & forte etiã ipse quem sola tegula tuetur. i. defendit a pluuia. ubi columbe molles. i. uenereẽ & salaces. reddunt. i. pariunt uel ponũt oua. Probat exẽplo dicens: Lectus erat Codro. i. Codrus habuit lectum nõ ꝗdem triclinarem: quia dicetur statim Nil habuit Codrus: hoc est tã pauper erat, ut nihil dictus sit habuisse: nõ est autem pauperis habere triclinium: nec uerosimile ꝙ ꝗs lectos triclinares sub tegulis collocet. Intelligemus ergo de lecto, i quo cubabat: ꝗa dicit quod erat minor Procula: per quã uxorẽ eius intelligo. ut sit sensus: ꝙ tam breuis fuerit is lectus ut Procula nõ tota super eũ cubaret: sed pedibus extensis excederet. erat ergo lectus Codro minor. i. breuior: Procula uxore eius. & sex urceoli. i. parua uascula ad aquam hauriendã & ea ꝗctilia erant Codro ornamentũ abaci. i. thesaurorũ repositorij uel tabule ad hoc constructae, ut pocula &c. uasa sustineat. Graece dicitur hec abax huius abacos. Vnde latinus nominatiuus hic abacus ci. ꝗa ergo ꝓ ornamẽto abaci nõ habebat nisi sex uascula terrea signũ est summae paupertatis. Nã apud Hor. in de arte poetica cũ dicit: Amphora cœpit Institui currẽte rota, cur urceus exit, urceus ẽ uas paruũ & fictile. & tñ hic diminutiuo utit'. Preterea ꝑuus cãtharus. i. uasculũ ansatum ad potandũ & Chiron. i. opus de Chirone: ut intelligit Calderinus. uel statua Chironis: ut intelligit Man. quod minus placet. Quid enim tã pauperi cũ Chironis statua: uel (ut ego intelligo) Chiron. i. opus Chironis in medicina & potissimũ in chirurgia: ad quã artẽ se cõtulerat Codrus paupertate coactus: quod significat poeta dicens. Iamq uetus &c. ꝗa grecos libellos. i. poetas & philosophos graecos & carmina diuina: qđ ironice dicit. nã prius dixerat poeta: Rauci Theseide Codri &c. reposuerat in cista, tanꝗ non amplius eiusmodi rebus uacaturus. ut ergo paucis iterũ dicã: accipiamus sic. & cantharus paruulus erat infra sup. abacum. i. pẽdebat sub abaco. sicut in Bucolicis dicitur, Et grauis attrita pendebat cãtharus ansa. & Chiron. i. opus Chironis erat sub eodẽ marmore. i. marmorea mẽsa: ꝗa uetus cista seruat. Iamq. i. a plusculo tpe. libellos grecos quos abiecerat. & mures opici. i. cauernosi. uel re uera barbari: ut Osci, q nõ abstinebãt a re tã diuina: rodebãt carmina diuina: si de carminibus Codri intelligimus (ut mihi placet) dictũ est ironice. si de carminib' grecorũ poetarũ merito diuina appellãt. Codrus nihil habuit. i. pauperimus erat usq adeo: ut oĩs eũ nihil habere dixerint. unde sequitur: Quis. n. negat eũ. s. nihil habere q. d. nemo. & tñ ipse infelix ꝑdidit illud totũ nihil: ita: ꝙ reuera penitus nihil haberet. aũt. i. sed. ultimus. i. summus. cumulus. i. incremẽtũ uel aggregatũ. erũne. i. perditionis & calamitatis sup. erit qđ nemo iuuabit cibo: nemo hospitio & nemo tecto Codrũ nudũ rogantẽ. i. petentẽ more mẽdici. frusta. i. fragmẽta panis. & sic nõ solũ melior est uersus: sed ẽt sensus: ꝗa aliter unũ bis diceret: ꝗa idẽ est frustra rogare: & nullũ eũ iuuare. Si magna domus Arturi. i. Arturij: de quo dictũ est: Viuant Arturius istic, Et Catulus. cecidit uel incendio uel ruina. mater uidelicet Roma est sup. horrida. i. inculta, & ꝗsi tremẽs pre tristitia tanti casus. & proceres. i. ꝑ mores ciuitatis sunt sup. pullati: hoc est nigris uestibus induti ꝑtor differt. i. in aliũ diẽ extendit uadimonia. i. fideiussiones & alias obligatiões. nos gemimus. i. deploramus tacite oẽs tunc casus urbis. & nos odimus. i. odio ꝓseqmur tunc ignem, quo factum est tale incendiũ. & sciat tyrunculus grãmatice odimus media breui esse. est enim in uoce preteriti tpis: sed hic ꝑsentis in significatione. nã uenit ab odi. odio odis eni non reperies nisi semel apud Ciceronẽ de Orato. odias. domus eius ardet adhuc etiam occurrit sup. aliquis, qui donet marmora ad regdificandam pretiosam & regalem domum. & sup. alius qui conferat impensas. & hic. i. alius dabit nuda & candida signa. i. imagines nudorum corporum ad uiuum excisas in candido: utpote pario mar

ASCEN.

Si potes auelli circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum.
Hortulus hic, puteusq; breuis, nec reste mouendus,
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Viue bidentis amans, & culti villicus horti,
Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis:
Est aliquid quocunq; loco, quocunq; recessu,
Vnius sese dominum fecisse lacertæ.
Plurimus hic æger moritur vigilando, sed illum
Langorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti stomacho. nam quæ meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in vrbe.
Inde caput morbi rhedarum transitus arcto
Vicorum inflexu, & stantis conuitia mandræ
Eripiunt somnos vrso, vitulisq; marinis.
Si vocat officium turba cedente vehetur
Diues, & ingenti curret super ora Liburno,
Atq; obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus,
Namq; facit somnum clausa lectica fenestra,
Ante tamen veniet, nobis properantibus obstat
Vnda prior, magno populus premit agmine lumbos
Qui sequitur, ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter, at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox vndiq; magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.

more. hic. i. alius. dabit aliquid pręclarū. i. aliquod pręclarum opus Euphranoris & Polycleti. i. illorū artificū in statuis sculpēdis & pingendis peritissimorū: appositorie dabit inquit aliquid præclarū existens uetera ornamēta Deorū Phecasianorū. i. quos sacerdotes Phecasii. i. Athenienses, & Alexandrini coluerunt. hic. i. alius. dabit libros & forulos. i. thecas seu capsas. in quibus libros reponat: & mediam Mineruam. i. uetus æs habens imaginē Mineruę sed contritā: uel reuera mediā Mineruā: quā Deam sapiētię in bibliothecis ponebāt in tabula aliore. ubi media. i. usq; ad mediū corporis procul uidentibus tota credebatur: uel sic media ut statuas sanctorum medias in aris ex argento reponi uidemus. hic. i. ali⁹ dabit modiū argēti. Persicus uir ille diues lautissimus orboꝝ. i. lautissime & delicatissime uiuens inter orbos. i. liberis carētes: quia enim liberis carebat oēs hęredipetę. i. hęreditatis petitores mittebant optima quęq; cibaria ad eū: ut inescaret eū. huic aūt cōbusta erat domus. sed p donacaptatoꝝ reponit. i. resarcit, reficit reaccumulat plura & meliora sup. bona. & ipse est iam merito suspectus, tanquam ipse incenderit suas ædes: ut scilicet meliora ac plura reponeret, quod & fecit.

IOAN. BRIT. ¶ SI potes auelli circensibus: notat populum Roma. qui ludis circensibus: ita delectabatur: ut nihil illi maiori curę esse uideretur. unde alibi: Atq; duas tm̄ res anxius optet Pana & circenses. alibi: Totam hodie Romam Circus capit. Item alibi. Illa mœstitia est caruisse anno circēsibus uno.

Circus maxim⁹ unde Ludi magni & romani

Nam ij ludi. qui tanta omnium spectabantur delectatione: in Circo maximo fiebant. Vnde & nomen sortiti sunt. Idem etiam appellati sunt Romani & magni. Circo autem qui maximus dicitur, Tarquinius priscus (ut docet Liui. lib. 1.) Romæ primus locus designauit in quo ludos longe instructius, opulentiusq; fecit q̃ priores reges. Circum autem maximum dictum esse scribit Varro, ꝙ circum spectaculis ędificatis ibi ludi fiunt: & ꝙ ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt. Maximus autem appellatus est ꝙ amplitudine longe maior esset q̃ Circus intimus, & Circus Flaminius. Nam (ut scribit Pli. li. 36.) longitudine fuit trium stadiorū, latitudine unius, sed cum ędificijs quaternum iugerum. Capiebat aūt ducenta & lx. millia hoium sedentiū. Ludi autem instituti fuerunt in honorē Cybeles magnę Deorū matris: qui uocabolo gręco dicti megalenses, latino magni: ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς hoc est a magna matre. Vnde est illud apud Iuuena. in. 11. Satyr. Interea Megalesiacę spectacula mappę Idęū solēne colunt. Asconius tñ Pędianus ait: Ludos magnos esse appellatos, ꝙ magnis impēsis sint dati. tunc primō ludis impēsa sunt ducētamillia nummū. uel ꝙ Dijs magnis. i. laribus urbis Romę dati sint: qbus aiunt raptas Sabinas esse. ut uideat ꝓpter hoc dicere Virg. Magnis circensibus actis. nā & circēses ludi sunt. Ijdē etiā plebei sunt appellati: ꝙ initio uens stato, solēniq; die celebrabātur magno totius plebis studio & delectatione. unde ait alibi At mihi pace Immensę, nimięq; licet si dicere plebis. Et alibi: Atq; a plebeis longe megalesia. Plebeios autem ait Asconius appellatos ꝙ exactis regibus pro libertate plebis fecerunt: aut ꝓ reconciliatione plebis.

Ludi circenses

Ludi etiā circēses in honorē Cereris celebrabant. Vnde Cor. Tacitus lib. 16. de Nerone principe loquēs: Tandē, inquit, statuere circēsiū ludoꝝ diē q Cererī celebrat, exequi destinata: qa Cęsar rarus egressu, domoq;, aut hortis clausus ad ludicra Circi uētitabat. Et pauleposT. Vtq; circensiū cerealiū ludicrū pluribus equitū cursibus celebraret. Oui. in. 4. Fast. Circus erit pompa celeber, numeroq; Deoꝝ: Primaq; uentosis palma petet equis. Hic Cereris, ludi non est opus indice causa. De quibus etiā Iuue. intellexit. 14. Saty. illic. Ergo omnia Florę: Et Cereris licet, & Cybeles aurea relinquas. illic ut de ijs aliquid uberius dicat: quatuor exhibebant aurigarū factiones denominatę a q̃tuor diuersis pāni coloribus, qbus ipsi agitatores induti erant. De qbus sic Sydonius Apollinaris: Micant colores albus & uenetus, Virens, rubensq; uestra insignia cōtinent. Ministri ora & lora manu, iubasq; totas Cogūt flexilibus latere nodis, Horaturq; obiter, iuuatq; blādis Vultus plausibus & uoluptuosum. Dictāt quadrupedātibus furorē, Impellunt, trepidāt trahunt repugnant, Ardescunt, saliūt, timēt, timentur. Nā spectatores diuerso currentibus aurigis fauebāt studio, alijq; aliū hortabant ad uictoriā. unde est illud apud Pli. ad Caluisiū: Nūc fauent pāno, pānum amant. Et si in ipso cursu nō medioeri certamine hic color illuc, hic huc trāsferatur, studiū, fauorq; transibit. & repente agitatores illos, equos illos quos ꝓcul noscitāt, quorū clamitant nomina relinquet, tāta gratia, tāta auctoritas in una uilissima tunica. Quibus uerbis ostendit Plin. tāto studio coloribus Romanos diuersis fauisse: ut non homines, sed colores ipsos, qbus induti erāt, adamarent ita: ut si colorū mutatio facta esset in ipsis agitatoribus, & ab una factione ad alterā trāslata, itidem & fauorem spectatorum trāsiturū: ut plane ostendat illos non personis, sed coloribus fauisse. Prasinæ: hoc est uiridi factioni, Caligula & Nero ita addicti, deditiq; fuerunt: ut Caligula cœnaret i stabulo assidue: & maneret uiciesq; sestertiū agitatori cythico ɔtulerit. Nero uero inter discipulos cū quereret quōdā tractū Prasinū agitatorem: & cū a magistro obiurgaretur de Hectore tracto, se loqui ementitus sit. Venetę uero factioni adeo fauit Vitellius: ut quosdā de plebe ob id ipsum ꝙ uenetæ factioni clare maledixerāt, interemerit. Mart. in Distichis de Prasino & Veneto mentionē facit Si Veneto, prasino ue faues qui coccina sumis: Ne fias ista trāsfuga ueste uide. Nā coccinatus ꝓ transfuga haberetur qui relictis prasino & ueneto ad purpurei pāni factionē abiret. Iulius Capitolinus in uita Veri sic scribit. Circensiū tantā curā habuit: ut frequēter ꝓuincialibus literas cā eorū & miserit & acceperit: deniq; ēt presens & cū Marco sedēs, multas a Venetianis passus ē iniurias ꝙ turpissime contra eos fauerit. Nā & uolucri equo prasino aureū simulachrū fecerat, qđ secū portabat. Duas etiā Domitianus Circēsibus gręcū factiones aurati, purpureiq; pāni ad quatuor pristinas addidit. Trāquillus in Domitiano. Est ergo sensus: Si potes, inqt, relinquere istos ludos circēses, qbus tota ciuitas tātope delectat, optime, trāquilleq; habitabis in Cāpania.

In circēsibus factiones aurigarū q̃tuor

Sora Fabrateria Fabraternus

¶ Sorę: Sora, Fabrateria, & Frusino oppida sunt Volscoꝝ i Cāpania a Fabrateria fit Fabraternus. ¶ Tenebras: locū tenebrosum & obscurū. Sensus est: In alijs Italiæ oppidis tanti tibi poteris parare domū optimā, quāti Romę cōducis domiciliū tenebrosum. ¶ Hic: pro illic in oppidis. s. ¶ Puteus breuis: nō ꝓfundus. sic etiā dicimus aq̃s breues non altas, nō ꝓfundas. Talē puteū ꝓcipit & Columel. habendū: Aut fons illachrimet putei nō se de profundi.

Aqua breuis

¶ Viue bidentis amans: fatuus, inquit, est agricolationi uacare, q̃ habitare intra urbem inter tot uiuendi difficultates, & molestias. Ergo amans bidentis. i. rei rusticæ, & in primis cultus hortorū. ¶ Bidentis: bidens genus est sarculi. ¶ Pythagoreis: Pythagoras cum carnibus abstinendum doceret, legumine, oleribusq; uescebatur: ut mortales ad faciliorem assuefaceret uictū: & cibos semper parabiles. quod institutū discipuli seruauere. De quo plura illic dicemus: Ventri indulsit, nō omne legumē. Faba abstinuisse docet Cic. in. 1. de diuinatione: quasi uero & cibo mens non uenter inficietur. ¶ Est aliqd: uenusta suasio: operępretiū, inqt, est alicuius rei, uel uilissimæ

Bidens

ſimæ dñm ſe facere: ut oĩno oſtẽdat lõge melius eſſe in loco deſer-
to habitare, ꝗ̃ in urbe. ¶ Vnius lacertæ: unius (ut dici ſolet) uermi-
culi: hocq; melius, ꝗ̃ ut ad menſuram referas terræ. ¶ Plurimus hic
æger: aliud incõmodũ affert pauperũ. Plurimi, inq̃t, moriuntur cõ-
tracta ęgritudine ex noctibus in ſomnibus. Nã pauperes in ea, in-
quit parte ędiũ diuitis habitãt: q̃ publicis eſt ꝓxima uijs ut dormire
nõ queant nimio & iumentoꝝ & plauſtroꝝ ſtrepitu: ſicq; iterrupto
ſępe ſomno, in ęgritudines lętiferas incidũt. Hoc etia conquerıtur
Mart. Numerare pigri dãna quis poteſt ſomni. item alibi: Otia me,
ſomnuſq; iuuãt, q̃ magna negauit Roma mihi. ¶ Cibus imꝑfectus
Meritoria nõ concoctus in ſtomacho, q̃ cauſa eſt langoris. ¶ Quæ meritoria:
loca meritoria dñr, quę mercede locãtur inquilinis a merẽdo. unde
& tabernę meritorię ipſa ſtabula dñr: hoc eſt caupone. Nam mereri
eſt cauſa q̃ſtus aliqd operari: unde & meretrices ſunt appellatę, q͏̃
Merces turpitudine corporis ęs merent. Merceſq; p̃miũ appellat̃, qđ dat̃ ꝓ
laboribus ſuſceptis a merẽdo. Inde etiã dñr pueri meritorij: qui aut
Meritorij pueri ſpõte ſua, aut iubẽte dño proſtãt, turpiq; q̃ſtu æs merẽtur. Vnde &
Sueto. in Caligula appellat uehicula meritoria, q̃ mercede locãtur.
¶ Magnis opibus. i. diuites & potẽtes dormiũt, q̃ ſibi de loco remo-
to proſpiciunt. ¶ Inde caput morbi: ſubaudi eſt: q͏̃. ſ. nõ dormiunt.
¶ Rhedarũ trãſitus: ratio ſomni interrupti. Nã trãſitus inq̃t, rhedaꝝ
i arcto uiaꝝ inflexu adimunt ſomnũ. ¶ Arcto inflexu uicorum: uici
adeo coniuncti obliquiq; erãt: ut difficilẽ trãſitũ uehiculis darent.
Tacitus: Arctis itineribus hucq; & illuc & enormibus uicis q̃lis
uetus Roma fuit. Vnde Nero auctore Tranquillo) offenſus angu-
ſtijs & flexuris uicoꝝ incẽdit urbẽ: q͏̃ autẽ uici obliqui eſſent: docet
Liui. in fine. 5. lib. ab urbe cõdita his uerbis. Feſtinatio curã exemit
uicos dirigẽdi: dũ omiſſo ſui, alieniq; diſcrimine in uacuo ędificãt.
ea eſt cauſa, ueteres cloacę primo ꝑ publicũ ductę. nũc priuata paſ-
ſim ſubeant tecta: formaq; urbis ſit occupatę magis ꝗ̃ diuiſę ſimi-
lis. ¶ Conuicia ſtãtis mandræ: hoc eſt conuicia, quæ fiunt mandræ
ſtanti & remorãti. nam genitiuus mãdræ ſtat paſſiue. genitiui enim
ponuntur & actiue & paſſiue. ut ſi dicam: Verbera magiſtri ꝑſunt
pueris. i. uerbera quæ infligit magiſter. & quia magiſter agit actiue
ponitur genitiuus: paſſiue uero uerbera puerorum. i. quæ pueri pa-
Cõuiciũ tiuntur. Cõuicia ergo mandrę. i. quę mulio facit in mandra ſolẽt, n.
muliones multis conuicijs & minis agere iumenta. Cõuiciũ dicitur
(auctore Vulpia.) uel a cõcitatione, uel a cõuentu: hoc eſt collatio-
ne uocũ. cũ. n. plures uoces in unũ cõferũtur, conuiciũ appellat̃: q̃ſi
ꝯuociũ. Feciſſe ꝯuiciũ dr̃ nõ tãtũ is q̃ uociferatus ẽ, ueꝝ is quoq; q̃ cõ-
citauit ad uociferationẽ alios: uel qui ſubmiſit ut uociferetur. nõ tñ
omne maledictũ conuiciũ eſt, ſed id ſolũ quod cũ uociferatione di-
ctũ eſt, & ſiue unus, ſiue plures dixerint conuiciũ eſt: qđ in cœtu di-
Mandra ctũ eſt. Quod autẽ nec in cœtu, nec uociferatione dicitur, conuiciũ
nõ ꝓprie dicit̃, ſed infamãdi cauſa dictũ. ¶ Mandrę: græcis iumen-
torũ ſtantis. ſignificat enim mãdra multitudinẽ iumentoꝝ. Martia.
li. 5. Vixq; datur lõgas multoꝝ uincere mãdras. ¶ Eripiũt ſomnos
urſo: oẽs quos adhuc uidi codices legũt Druſo: ſicq; cõmentatores
Druſum exponunt pro hoie ſomniculoſo. Ego uero urſo legendũ
cõtenderim: hac maxime ratione, q͏̃ cũ dicat ſomnum eripi uitulis
marinis: recte ꝓcedat, ut de alijs belluis, q̃ alte dormiunt loquatur,
ꝗ̃ de hoie. Nam urſi (ut ſcribit Pli. li. 8. ca. 36.) primis diebus bis ſe-
ptenis tã graui ſomno ꝓmunt: ut ne uulneribus quidẽ excitari queãt.
¶ Vitulisq; marinis: q̃ phocę dicũtur. quo aiali nullũ grauiore (au-
ctore Pli.) premitur ſomno. Virg. Sternũt ſe ſomno deſerto in li-
tore phocę. ¶ Si uocat officiũ: aliud ẽt incõmodũ ꝓponit pauperũ.
Nã ſi forte aliquo eundũ ſit ita officio poſtulãte: diues ſuꝑ ora pau-
perũ lectica feretur ſine aliquo eius incõmodo: ſed cũ magna pau-
perũ pernicie qui a ſeruis lecticarijs, cæteraq; ſeruoꝝ turba pro ſter-
nuntur, conculcanturq; pedibus in luto. ¶ Curret ſup. ora. i. ſubli-
mis in lectica uehetur ſupra capita hominum. Vnde Sene. ad Luci.
loquens de diuite ſic ait: Quos ſupra capita hominum ſupraq; tur-
ba delicatos lectica ſuſpẽdit. Pli. in Panegyricis Traiani luxũ & ſu-
perbiã ſui temporis damnans ſic ſcribit: Ante te principes faſtidio
noſtri, & quodã ęqualitatis metu uſum pedũ amiſerãt. illos ergo hu-
meri, ceruiceſq; ſeruoꝝ ſuꝑ ora noſtra uehunt. ſic. n. diues nec ſo-
lũ in urbe, ſed ẽt foris geſtabatur. Sene. itẽ ad Luci. Nõ turba ſeruo-
rũ lecticã tuã per itinera urbana, ac peregrina portantiũ. Cic. in. 2.
Philip. At iſte operta lectica latus eſt ꝑ oppidũ, ut mortuus. ¶ Ingẽti
liburno: ingenti & ꝓcero lecticario. Alibi: Tarde ueniſſe liburnus
Dicitur. Nam ex Liburnia quę Dalmatię eſt cõtermina, magnæ ſta-
turę mittebãt̃ ſerui. uñ alibi: Prim⁹ clamãte liburno Currite. ¶ Atq;
obiter: hinc eſt indignatio Vmbricij: q͏̃ cũ ipſi pauperes in itinere lu-
to prouoluãtur: diues tãto otio geſtet̃: ut etiã in lectica legat, & dor-
Obiter miat. ¶ Obiter. i. ſimul & una. ut ſit ſenſus: Curret, inq̃t, ſuper ora &
ſimul leget aut ſcribet. ſic etiã alibi: Verberat, atq; obiter faciẽ linit,
& audit amicas eodem ſignificatu ubiq; accipitur. Pli. li. 37. Libet
obiter uanitatẽ magicã hic quoq; coarguere. Idẽ in eodẽ: Nec uero
id ſolũ agemus: ſed ad maiorẽ utilitatẽ uitę obiter coarguetur ma-
gorũ infanda uanitas. Idẽ li. 33. Illud quoq; obiter indicari conue-
nit: hoc eſt ſimul & una. ¶ Intus: nã (ut diximus) lectica erat inſtar
cubiculi. unde Plin. li. ulti. natu. hiſto. cubiculũ uiatoꝝ appellat: qđ
alibi Iuue. ſatyrice appellauit antrũ. ¶ Ante tñ ueniet: licet, inquit, le-
gat, aut ſcribat, aut dormiat cũ multo otio: tñ nos ẽt p̃cedet. ¶ Vn-
da: multitudo q̃ undã maris imitatur in tumultu. Virg. in. 2. Geor.
Mane ſalutantũ totis uomit ędibus undã. ¶ Aſſere duro: aſſeres li- Aſſeres
gna dñr oblonga, utputa pali, perticę. Vnde Cęſar in. 2. li. de bello
ciuili ait: Aſſeres. n. pedũ duodecim cuſpidibus p̃fixi. Hircius lib. 4.
de bello alexãdrino: Aſſeres remorũ uſum obtinebãt Sueto. in Ca-
ligula: Ad primũ tumultũ lecticarij cũ aſſeribus accurrerũt. Cato in
re ruſtica: Duobus aſſerculis appoſitis parieti. q̃bus Gallinę in nidũ
poſſint irrepere. Victru. in. 7. Aſſeres directi diſponãtur inter ſe ne
plus ſpatium habentes pedes binos, & hi maxime cupreſſei, q͏̃ abie-
gni a carie & uetuſtate celeriter uitiantur. Idem lib. 5. Deinde inſu-
per ſub tegulas aſſeres ita prominentes, uti parietes proiecturis eo-
rum tegantur. dicti aſſeres q͏̃ aſſideant parietibus, trabibuſq; ut Fe-
ſtus ſcribit. ¶ Tignum: ſcribit Vulp. appellatione tigni cõtineri om- Tignum
nem materiam ex qua ędificiũ cõſtet, uineęq; neceſſaria. unde quiſ-
dam aiunt tegulam quoq; & lapidẽ & cœmenta, cęteraq; ſi qua in
ędificijs ſunt utilia. Tigna. n. a tegendo dicta ſunt. hoc amplius &
calcẽ & arenã tignorũ appellatione cõtineri: ſed in uineis etiã tigni
appellatione oĩa uineis neceſſaria cõtinentur. utputa perticæ, peda-
mẽta. unde ẽt fabri tignarij appellãtur, q̃ ędificia extruũt. ¶ Metretã- Faber tignarius
tas certę cuiuſdã mẽſurę Mart. Plurimus hiſpanas miſit tibi nauta
metretas Cato in re ruſtica: Ahenũ unũ habeat, qđ capiat metretas Metreta
triginta. Diuus Ioannes in euãgelio ſcribit ſic: Erãt lapideę hydriæ
ſex capiẽtes ſingulæ metretas binas, uel ternas. ¶ Magna planta. i.
pedibus magnoꝝ militũ ꝓculcor & patior. Nã & alibi appellat grã-
des ſuras milites ipſos magnos & proceros. ¶ Pinguia crura luto:
ſub auci extrinſecus ſunt. ¶ Clauus militis: milites caligas geſtabãt Caliga
multis clauis ſubfixas. uñ alibi Iuu. Cũ duo crura habeas offendere
tot caligates Millia clauoꝝ. Claui autẽ, q̃bus caligę ſuffigebantur, Clauus
caligares dicti ſunt. Pli. li. 9. Piſces exiſtũt ſquãmis cõſpicui crebris Caligares
atq; p̃acutis clauoꝝ caligariũ effigie. Cuius calciamẽti ita meminit
Ioſephus in. 7. de bello Iudaico loquens de cęde Iuliani Hecaton-
tarchi: Calceos namq; habẽs crebérrimis atq; acutis (ut cęteri ſo-
lẽt milites) clauis fixos: dũ ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret labi-
tur, magnoq; cum armoꝝ ſono deiectus in tergũ fugiẽtes reduxit.
Vale. li. 9. loquẽs de luxuria exercitus regis Antiochi ſic ſcribit: Ma-
gna ex pte aureos clauos crepidis ſubiectos habuit. Caligã Diuus
etiã Hierony. ſcribens ad Geruntiã oſtẽdit genus eſſe calcei, cũ ait:
Apoſtoli toto orbe peregrini, nõ æs in zona, non uirgã in manu,
non caligas habuere in pedibus. Feſtus ait: Clauata dicũtur aut ue- Clauata
ſtimenta clauis intexta, aut calciamenta clauis infixa. Quo calcia-
menti genere noſtris etiã temporibus Turci gentes barbaræ, Græ-
ciq; ſtratiotę utuntur. Calceos enim multis clauis habent ſuffixos.
¶ Hæret: figitur. ¶ In digito: ſcilicet pedis dum calcatur.

℄ SI potes auelli & c. Niſi inquit eſſet friuola: & inanis delectatio: ASCen.
quia in Circenſibus ludis, cęteriſq; ſpectaculis Romę, quę fiunt ca-
ptantur illi, qui alioquin in tanta miſeria Romę uiuunt: poſſent eo
pretio quo Romę uix cœnacula ſub tecto: aut locum obſcuriſſimũ
in aliquo angulo abſtruſo in unum annum conducunt: in oppidis
multis Italię emere domum cum aprico aere & horto: unde holuſcu-
la ſibi, ſuiſq; emant: & ibidem ſane uiuere & quieti: cum Romę ſi
non alia de cauſa, uel ex ea langorem contrahant: quod noctu pre
moleſtijs requieſcere ueti, cibum non digerant. nam ueſperi pluri-
mi negociatores moleſtant, mane ſalutatores. Ordo eſt: Si tu quiſ-
cunq; es, qui Romę paupertate & miſerijs cõficeris. nõ enim hoc
contra Iuuenalem dicit: ſed ſecundam perſonam pro qualibet po-
ſuit. Si tu igitur potes auelli Circenſibus. i. a ludis curulibus: qui in
Circo fiebant. unde Circenſes dicit. optima domus paratur. i. cõpa-
ratur: emitur tibi fore in ea urbe Italię nõ longe ab Arpino. aut Fa-
braterię. i. In ea urbe, quæ eſt in uia Latina. aut Fruſinone: etiam ur-
be in uia Latina. paratur inq̃ tanti. i. tanto pretio. quanti. i. quanto
pretio. tu conducis nunc Romę tenebras. i. tenebroſam domum in
unum annum. i. ad uſum unius ſolius anni. hortulus exiſtens ſup.

hic in alijs oppidis Italię. que pro &. & puteus breuis.i.breui spatio distans.nec mouendus.i. exhauriendus.reste.i.chorda.sed sup. mano.diffunditur.i.dispergitur facili haustu: quia manuali.io plātas tenues. uiue igitur amans bidentis.i.agriculturæ quæ bidente fit. & uillicus.i.custos in uilla horti.i.suo tempore elaborati. unde .i.ex quo horto possis dare epulum.i. solemne conuiuium centum Pythagoreis .i. de secta Pythagorę: qui uetuit esum carnium ut plurimi dicunt. Aliquid.i.res non contemnenda est fecisse sese dominum unius lacertæ .i. tanti loci, quantum una lacerta occultare solet:in quocunq; loco & quocūq; recessu. Plurimus ęger moritur hic.i.Romę uigilando.i.propter nimias uigilias. sed cibus imperfectus.i.indigestus. hęrens.i.adhęrens stomacho ardenti .i.febricitanti.peperit.i. protulit illum languorem: unde.s.moriūtur. Nam quę meritoria.i.(ut quidam dicūt) hospitia publica, siue cauponę, uel potius officinæ, in qbus mechanici operantur. admittunt.i.permittunt somnū.i.dormitionem. q.d.nulla. Dormitur.i.dormitio fit in urbe magnis opibus uel p̄tio magnarū opum: quas dare oportet uolentibus habere cubiculum quietū: uel ab his qui magnas opes possident: & magnas domos. Caput.i.origo morbi est sup. īde.i.ex hac re. q̄ trāsitus rhedarū.i.curruū.in arcto.i.angusto flexu. uicorum.i.regionū urbis. & cōuitia.i.mutua maledicta.mandrę.i.mulionis ducētis mandrā .i.gregē mulorū ducentiū rhedas.stantis.i.impediti procedere. Eripiunt somnum Druso homini illi somniculoso. & uitulis marinis.i. phocis solitis grauissimo somno opprimi. si officiū.i.magistratus, uel publicū negociū.uocat.i.requirit diuitē adesse. ip se diues uehetur & curret.i.magno cursu trāsferetur super ora.i.facies miserorum. & hoc in ingenti liburno.i. curru tam impetuoso & celeri.quiete tamē pro his qui insunt procedētes:ut naues liburnorū solent. & hoc populo cedente.i.locū dante. uel dic liburno.i. uehiculo. sed placet similitudo nauium liburnorū.dicit enim.atq; pro &.ipse sup.diues leget obiter.i.dū in itinere est uel scribet uel dormiet intus.i.in ipso uehiculo:aut lectica, quę potest esse in hexaphoro:aut in uehiculo. nāq; pro quia.lectica clausa fenestra.i.habens fenestrā clausam facit somnū.& licet dormient:tamē ante ueniet quia ei ceditur.sed unda.i.turba populi p modū undę defluens prior.i.quę ante nos est. obstat nobis properantibus.i.dū properamus. & populus qui sequitur nos, premit lumbos nostros magno agmine.i.multitudine agminatim incedente: & acta a primis. alter.i. unus ex illis. ferit.i.percutit nos. duro assere quo lectica portatur.aut palo quem in manu portat. at.i.sed.hic.i.alius.incutit capiti tignum.i.magnum lignū, quod possit esse tignū uel asserem. & tignū io notis significatis accipiamus ut dicamus assem & tignum uehi ad constructionē domorū.sicut in marmoribus postea dicet.quod & hic dicerē: nisi diceret poeta ferit & incutit quod manibus fieri uidetur. ille aūt.i.alius incutit capiti.metretā.i.mēsurā liquidorū,quā secū fert.Cura mea fiūt sup.pinguia.i.crassa & cœnosa luto. & calcor.i.suppeditur undiq; a magna planta equorum.s. & clauus.i.calcar uel tibiale clauosum militis insidentis equo.sic enim manus ad calcaria eius extenditur dum latere progredimur. hæret.i.infigitur mihi io digito.

IOAN. BRIT. ℭ NONNE uides:cōfirmatio est pauperes nimia multitudine in itinere cōculcari. ⸿ Quanto fumo:nonne inquit uides quāta sit multitudo petentiū sportulā, ut demōstret mirū nō esse si pauper in itinere elidat. Nā obsonia quæ distribuebāt ex sportula miro hoium cōcursu & studio petebāt:utq; ea calida ꝯseruarent, cū foco domū ferebātur a seruis. Sene.ad Luci. Tumultus coquorū ipsos cū obsonijs focos transferentiū.hoc.n.iam luxuria cōmenta est:ne quis intepescat cibus nequid palato iam calloso parum feruet:cœnā culina ꝓsequitur. hinc igitur ait poeta: Sequit sua quęq; culina. ⸿ Centū cōuiuę: subaudi adsunt, q sportulā celebrent. ⸿ Corbulo.i.uir fortis &

Nonne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum conuiuę, sequitur sua quemq; culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Seruulus infelix, & cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ modo, longa coruscat
Sarraco veniente abies, atq; altera pinum
Plaustra vehunt, nutant alte, populoq; minantur.
Nam si procubuit, qui saxa ligustica portat
Axis, & euersum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus, quis mēbra, quia ossa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer
More animæ. domus interea secura patellas
Iam lauat, & bucca foculum excitat, & sonat vnctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros varie properantur, at ille
Iam sedet in ripa, tetrumq; nouitius horret
Porthmea, nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

ualidus, qualis fuit Corbulo.is.n.tēporibus Neronis rebus in Armenia g. stis claruit. de cuius uiribus Cor. Tacitus sic: Ne si ad capiēdas copias Syriā intrauisset Corbulo, oium ora i se uerteret. Corpore ingēs erat, & supra experientiā, sapientiāq;, ēt ualidus. Ordo ē & sensus: Corbulo uir fortis & ualidus uix ferret tot uasa ingētia & tot res īpositas capiti suo: quot portat seruulus infelix recto uertice. Legendū aūt ē quot & nō quas. ⸿ Seruulus infelix: pathos a miserabili labore. ⸿ Vētilat: hoc ē cursu facit centū igni. ⸿ Scindūtur: hoc totū refertur ad incōmodū pauperis, q nimia hoium turbā ubiq; conculcat. ⸿ Tunicę sartę mō.i.pauloante domi cōsutę, & refectæ. ⸿ Abies: spēm posuit ꝓ genere.i.lignū maximū. sic Sene. detestās luxuriā urbis li. 13. epist. 2. Nec io hōc usum pinus, aut abies deferebatur lōgo uehiculorum ordine uicis intremētibus ut ex illa lacunaria auro grauia pēderent. ⸿ Coruscat: mutat & tremit. ⸿ Sarraco: genus est uehiculi. infra in. 5. Saty. Frigida circū agunt pigri sarraca Bootę. Sidonius: Mille graues sarcinæ ad ꝑdiū ex oppido ducūt: Nulla sarraca, nulla essedra subuehendis oneribus attrahebant. ⸿ Nutant alte.s.plaustra uehētia pinū.i.tremūt. deductū ab ijs, q capite nutāt. Apu. loquēs de asino: Et occipio nutāti capita claudere. ⸿ Populo: q̄si paupibus. ⸿ Nā si ꝓcubuit sensus est: Si forte, inqt, plaustrū, quo magnę lapidū moles uehunt ꝓcubuerit sup pauperes: ita eorum corpora atterāt, ut nulla qdē inueniant mēbra. ⸿ Axis: partē posuit ꝓ toto.i.plaustrū ipsum. ⸿ Saxa ligustica.i.marmora lunēsia, q̄ i Liguria excidebant, tātę magnitudinis, & pōderis, ut fortuito casu hoies obterētur. Æmulatio ē Horatiana: Torquet nūc lapidē, nūc ingēs machina tignū: Tristia robustis luctant funera plaustris. ⸿ Mōtē: hyperbole est.i.ingēs saxū. ⸿ Quid supest de corporib⁹. q.d.nihil. cū iterrogatiōe legēdū. ⸿ More aīæ: ita corpus paupis obterit: ut de eo nō plus ꝯspicias, q̄ de aīa q̄ nusq̄ apparet. ⸿ Interea: dū expectat. aut (qđ magis placet) natu cę ꝯcessit. ⸿ Domus: familia. ⸿ Secura nihil de dn̄o timēs. sed sine aliq̄ cura, cū eū incolumē putet. ⸿ Iā lauat patellas: ad rē diuinā faciendā. nā patella uas erat fictile sacrificijs faciēdis aptū. post.n.rē diuinā lauabant, anteq̄ cœnarēt. patella ēt accipit ꝓ quocūq; uase escario. Persius: Quę tibi summa boni ē uncta uixisse patella. Hora. Nec modica cœnare times holus oē patella. Patella aūt & patina dicta sunt a patulo. sūt.n. ꝓprie uasa, q̄ patula sūt. ⸿ Bucca: ea ps oris īfra malā, q̄ inflat bucca appellat. Vn̄ Hor. Quin Iuppiter ambas iratus buccas inflet. Inde fit buccina.i.tuba & buccinator.i.tubicē. & buccella siue buccea.i.q̄tū cibi ore capias. ⸿ Vnctis strigilibus: de strigilib⁹ multa diximus apđ Persiū illic: Puer & strigiles Crispini ad balnea defer. Instra.n.erāt ferrea, qb⁹ i balneis utebāt ad detergēdū sudorē a strigēdo.i.a cadēdo dicta. uñ Pli. dū distrigit, tergiturq;, audiebat aliqd aut dictabat. Scri. Suet. Augu. læsisse cutē nimio strigilū usu. Apule. in. 1. limine. 2. lib. Florid. Strigilē, & ampullā, cęterasq; balnei utēsilia nundinis mercari nō inficias eo. Illud obseruandū est a Iuue. primā produci: q̄ Persius corripuit illic: Puer & strigiles Crispini ad balnea defer. Nec mirū qn̄ ēt alia uidemus ab auctoribus diuersis poni modis. Nā Persius primam syllabā ꝓduxit in hoc uerbo rudere: cū dixit: Pecuaria rudere credas: q̄ Ouid. corripuit. Vt rudit a scabra turpis asella mola. aliqd legūt: Strigibus, & pleno cōponit lintea gutto. per cōcisionem.i.ut pericłis pro periculis. ⸿ Vnctis s. oleo. quominus cutem lęderent. ⸿ Cōponit: parat. ⸿ Lintea: quibus corpus madidum ex balneis siccabant. ⸿ Gutto: guttus uas ex cornu erat denominatum a gutta. nam guttatim oleum fundebat lauantibus se io balneis. Id etiam prima ęstimatione fiebat ex cornu rhinocerotis. inde idem dicitur rhinoceros. De hoc Marti. Gestauit fronte modo me iuuencus: Verum rhinocerota me putabis. Guttus item uas erat ligneum, quo io sacris utebantur, unum guttatim fundens. de quo ita Varro: in sacris remāsit guttus & simptuū.

Sarracū Patella Bucca Buccina Buccinator Buccella Guttus

⸿ Intēr

Inter pueros.i.filios moi greco, quos mei Aneuocāt. In ripa: Stygis, quā dicūt aīas trāsire uectas cymba a Charōte portitore. Vir. Corpora uiua nefas Stygia uectare carina.

Nouitius Nouitius: nouitius appellatur in oī arte rudis & nouus: & qđ nuperrime inuētū sit nouitium dicitur. unde Pli.li.13. appellauit mensas citreas nouitias, his uerbis Home.de mēsis tñ tacuit: & alias nullus ante Ciceronianam uetustior memoria est: ex quo nouitię apparent.

Porthmea Porthmeus Porthmea.i.Charontē, q portitor apud inferos est. Virg. Portitor ille Charon. Porthmos.n.significat fretū. Et porthmis porthmidis nauiculā. Et porthmeus transfretatorē: hoc est qui hoīes nauigio traducit. Petronius arbiter satyricus: Vix nauita Porthmeus Sufficiet simulachra uirū traducere cymba. ubi locus est emendādus. nā scriptū est Protheus pro porthmeus. Nec sperat cœno: nō sperat, inquit, qui ita mortuus est posse a Charonte traiici: hoc ideo quia dicūtur aīas eox, q insepulti iacuerint, ultra Stygiā paludē nō transuehi. Sed illis errandū centū annos circa ripas. eoq; tpe completo, quasi legitimo cursu uitæ humanæ, traduci a Charonte. unde Virg. Portitor ille Charon, hi quos uehit unda sepulti: Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare prius, q̄ sedibus ossa quierunt: Centū errāt annos, uolitantq; hæc littora circū: Tunc demū admissi stagna exoptata reuisunt.

Alnum. Alnū: cymbā, q fit ex alno arbore. Cœnosi gurgitis.i. Stygiæ paludis. Virg. Turbidus hic cœno, uastaq; uoragine gurges Æstuat. Porrigat ore trientē: finxerunt Græci (auctore Diodoro) aīas mortuorū ad inferos transire, ultraq; Stygiā (ut diximus) paludē transuehi. unde Ægyptij id representātes corpora mortuox p fluuiū, & Acherusiā paludē ad sepulchrū mittebāt. Nauis qua uectabatur, uaris appellabatur: hęc apud græcos epibatra. Obolū dabant mortuo dandū portitori: cui nomē inditū est ab incolis Charon. Huius supstitiosæ opinionis meminit & Apule.li.6. de asino aureo, his uerbis: Apud inferos Charon est expetens portoriū: sic ad ripā ulteriorem futili cymba deducit cōmeantes: & inter mortuos auaritia uiuit. Ex quo manifestissime apparet portitores proprie dici, q portoria & uectigalia exigunt: qua significatione ita accepit Virg.in.6.cū Charontē portitorem appellauit: quasi qui ab oībus trāseuntibus obolū exigat. deflexumq; est uocabulum a

Portitor Portoriū portu, qꝫ ibi portitores cōsidant exigentes uectigalia, quæ ab ipso portu portoria etiā sunt appellata. Terē.in Phor. Sed epistolā audis uli delatā esse ad portitores. ubi Donatus docet portitores esse magistros tributox, qui in portu inferendarū rex; & efferendax uectigal exigebāt. Plau.in Asina. Iam ego hūc portitorē priuabo portorio. Ci.in li.2.epist. ad Atticū: Illa causa publicanox quantā acerbitatē afferat locijs intelleximus ex ciuibus, q nuper in portorijs Italię tollendis, non tā de portorio, q̄ de nōnullis iniurijs portitorū querebātur. Idē in oratione de lege Agraria cōtra Rullū: Si intolerandū est hos decem uiros portitores oībus oium pecunijs cōstitui. Idē in.2. Officio. Primū improbātur hi questus, qui in odia hoīum incurrūt, ut portitorū, ut fœneratorum. Portitorē etiā dicimus ipsum gerulū a portādo. Colu. de cultu hor. Mox ubi nubigenę Phrixi, nec portitor Helles.

Triens Trientē: obolum. capitur etiam triēs pro uase potorio. Martia. Cum potes amethysinos trientes, & nigro madeas opimiano Persius: Calidumq; trientem, Excutit e manibus.

ASCEn. NONNE uides q̄to celebretur sportula fumo. Impedimēta uiarū ostēdit Romę plurima esse & impunitate & tumultu petētiū sportulā. & ita pgreditur ad taxandā huiusmodi importunitatē dñox, q seruos suos cū periculo uitę cogūt p medios tumultus populi & occursus uehiculorū pcipitāter currere cū onere maximo: unde sæpe mortē incurrūt. Ordo est: Nonne uides q̄to fumo.i. festināttia & tumultū: unde a lassis halitus fumosus emittitur. uel q̄to fumo manāte ab igne obsonijs ne frigescāt supposito. sportula celebretur.i. frequētetur a diuitibus p seruos & clientes. unde aduertendū in.1. Satyra dictū est: sportulā esse portionē centū quadrantū: q in sportula afferuabātur ut darētur cliētibus postq̄ salutauerāt. sed Domitianus instituit p illis centū quadrātibus cœnā rectā dari, quā diuites per seruos afferri curauerāt: ut hic narratur. dicit ergo cētū cōuiuę sup. sunt unius diuitis sportulā dantis.i. centū petūt p seruos sportulā & quęq; cōuiuax, seu petentiū sportulā. sequitur sua culina.i. supellex; qua opus est ad culinā.i. coquinā obsonox ut calida reportētur. Corbulo.i. uir fortissimus, q̄lis erat Domitius Corbulo. uix ferret.i. portaret tot ingentia.i. ualde magna uasa: & tot res impositas capiti suo uel seruulus: quas ipse seruulus pusillo. corpore portat uertice recto.i. erecto. ne. effundantur iura. & uentilat.i. uēto inflat ignē cursu.i. currendo. ignem dico suppositū lebeti aut paropsidi: hoc est uasculo in quo obsonia sunt. Tunicæ illius serui sartæ.i. consutæ modo.i. paulo ante: ut honestior appareret. scinduntur.i. dilacerantur ab alijs prementibus & stipantibus. abies.i. talis arbor uidelicet sapinus, qua ad constructionē ędificiox utuntur. coruscat.i. resplendet longe. & hoc sarraco.i. uehiculo firmissimo ueniente: atq; altera plaustra (ergo sarracū quoq; plaustrū) uehunt pinū.i. arborē pręlongam. & huiusmodi arbores nutant.i. extremitate sua sicut hoīes capite motum annuenti faciūt: & minātur populo. Nam si axis.i. currus sed tñ primū axis: qui portat saxa ligustica.i. de Liguria. procubuit.i. pstratus est & infractus. & fudit mōtem.i. saxa ingentissima instar montis. inuersum.i. per agmina turbarū. quid superest.i. reliquum est de corporibus. q. d. nihil: quia obteruntur in minutum puluisculū. quis inuenit.i. inuenire potest mēbra quis ossa: q.d. nemo. omnē cadauer uulgi obtritū a saxis perit.i. euanescit: aut ad nihilū tēdisse uidetur. more animę.i. spiritus uitalis. quia Iuue. separat animā ab animo. uult.n. aīam esse oibus animātibus: aīam solis hoībus. Quia si Vmbricius aīum intelligit: dic comparationē in hoc stare: qꝫ sicut aīa hoīs sic oppressi, licet non redigatur in nihilū: non tñ apparēt: sic & corpus eius. uel loquitur secondū epicureos docētes aīam perire cū corpore. sed illud nō placet, qa iā dicet sic oppressum apud inferos sedere in ripa orantē. ut trāsuehatur. Domus.i. familia sed poteris dubitare cuius sit familia an diuitis, q seruū emisit: an ipsius serui. Videtur qđ diuitis, qa dictū est quod infelix seruus portat tot uasa: nimirum domini: & ita uidet quod domus ipsius diuitis expēctans aduētum sportulę, paret uasa ad eam recipiendā. Veruntamen, quia dicit patellas per diminutionem: & qꝫ bucca non folle excitat foculum non focū: manifestū est qꝫ de serui domo loquitur: quia diuitū domus nō sunt sine igne. Capit aūt foculum pro paruo igne. continens pro contento. Ad illud aūt quod diximus: seruum emissum a diuite & ita aduentū eius expectari: duplex est responsio: aut quia partē sportulę clientuli domū suam referre solebant: aut quia de alio nunc loquitur. dictū.n. est qꝫ centū erant conuiuę. inter quos erant & clientes sportulam pro se petentes, nam ea clientibus debebatur. horum ergo unū dicit nunc oppressum, & domum eius aduentum expectare. ordo igitur est: Domus.i. familia illius, cuius cadauer contritū est existens secura.i. sine cura & anxietate nihil sciens de morte eius, iam lauat patellas: quibus excipiat sportulam aut partē eius. & excitat.i. uiuificat. bucca.i. inflatura oris. foculum.i. paruum ignem. & ipsa domus sonat.i. resonat. strigilibus.i. instrumentis illis curandę & stringende cutis in balneis. unctis.i. oleo perfusis. & componit.i. suo ordine ponit lintea: quibus madida corpora siccētur. & hoc gutto.i. uasculo ex cornu: unde guttatī oleum distillabat. existēte pleno sup. olei. hęc.i. huiusmodi ministeria properantur.i. pporanter fiunt uarie. inter pueros.i. inter domesticos aut filios eius. at.i. sed. ille uidelicet cliens, cuius cadauer sic contritum & insepultum est. sedet in ripa Acherontis, aut Stygis petens traduci: sed non traducendus. quia quorum corpora insepulta sunt, centum errant annos. ut dicitur. 6. Æneid. & ipse nouitius.i. de nouo accedens. horret.i. cum horrore expectat tetrum.i. terribilem & inmanem. porthmea.i. portitorem, seu transuectorem Charonta. de quo Virg. in 6. Æneid. Portitor ille Charon &c. nec sperat alnum.i. cymbam, aut scapham ex alno arbore. in aquis plurimum durante: gurgitis cœnosi.i. lutosi & immundi. nec habet trientem.i. quartam partem assis; quem porrigat ore ipsi Charonti. & ideo solebant mortuis sub lingua trientem ponere pretium transuectionis. Et hæc ex gentilitate potissimum ægyptiaca conficta sunt. Videtur autem poeta potissimum respicere ad uerba Virgilii. 6. Ænei. ubi innuitur quod insepulti nō traducātur ad ulteriorem ripam: utpote quamdiu animę corporibus essent obnoxię: dicit enim sic Sibylla ad Æneam: Anchisa generate: Deum certissima proles: Cocyti stagna alta uides, Stygiamq; paludem. Dij cuius iurare timēt, & fallere numen. Hæc omnis, quam cernis inops, inhumataq; turba est. Portitor ille Charon: hi quos uehit unda sepulti: Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare priusquam sedibus ossa quierunt. Centum errant annos uolitantq; hæc littora circum: Tum demum admissi stagna exoptata reuisunt & cæ. Vbi Seruius dicit qꝫ ideo centum errant annos: quia illi sunt legitimi humanæ uitæ. Quia autem exponit inops: idest sine pulueris iactu: non ab omnibus accipitur. Nam sunt qui accipiant inopem eum dici, quem Iuuenalis hic dicit, qui non habet quem porrigat ore trientem. Hęc autem omnia de humatione corporum, & de exequijs persoluēdis humana pietas excogitauit: ne ferarum more insepulta iacerent hominum corpora quamq; rem auxit gētilium quoq; superstitio.

Respice nunc alia, ac diuersa pericula noctis,
Quod spatium tectis sublimibus, vnde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa & curta fenestris
Vasa cadunt, quanto percussum pondere signent,
Et lædant silicem, possisq; ignauus haberi,
Et subiti casus improuidus, ad cœnam si
Intestatus eas, adeo tot fata, quod illa
Nocte patent vigiles te prætereunte fenestræ.
Ergo optes, votumq; feras miserabile tecum,
Vt sint contentæ patulas effundere pelues.
Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus.
Ergo non aliter poterit dormire, quibusdam
Somnum rixa facit, sed quamuis improbus annis,
Atq; mero feruens, cauet hunc, quem coccina læna
Vitari iubet, & comitum longissimus ordo,
Multum præterea flammarum, atq; ænea lampas.
Me, quem Luna solet deducere, vel breue lumen
Candelæ, cuius dispenso, & tempero filum,
Contemnit. miseræ cognosce procemia rixæ,
Si rixa est, vbi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra, stariq; iubet, parere necesse est,
Nam quid agas, cum te furiosus cogat, & idem
Fortior, vnde venis exclamat, cuius aceto,
Cuius concha tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede vbi consistas, in qua te quæro Proseucha.

IOAN. BRIT. ℭ RESPICE nunc alia: monet q̄ multa immineāt pericula ambulanti per urbē nocturno tēpore: ut sit suasio deserendū esse urbē ingruētibus tot incōmodis. ⸿Quod spatiū: subaudi sit. i. interuallū a tectis sublimibus ad terrā. Nā (ut scri. Victruuius) cū areæ cōplanatę recipere nō possent tantā multitudinē ad habitandū in urbe: ad auxiliū coacti sunt Romani ad altitudinem ędificiorū deuenire. Sene. in Declamationibus cū indignatione sic scri. Quid in immensam erecti altitudinē parietes lucē nō impediūt? Ergo Vmbricius ait: ex altitudine ędificiorū formidāda eē pericula, ne ex iactu testarū feriatur pauper nocturnus.

Testa

⸿Testa: appellatione testę intelligimus ola fragmēta uasorū fictiliū, utpote fenę, urceoli, urnę, tegulę, & id genus, ipsaq; etiā uasa integra. ut illud: Pictęq; incūbere testæ. testas ēt dicimus cōchas pisciū. unde Pli. Solertia est inaniū ostrearū testis se cōdere. ⸿Curta: aliqua ex parte mutilata. ⸿Ignauus: parum prudēs. ⸿Ad cęnā. i. si forte apud amicū eas cœnatū.

Intestat⁹

⸿Intestatus: nō tm̄ is (ut diximus supra) q̄ testamentū nō fecit dicitur intestatus: sed ēt (auctor Paulo de legitimis tutoribus) is, qui testamēto liberis suis tutores nō dederit: quātū. n. ad tutelā pertinet intestatus est. ⸿Tot fata: tot mortes. ⸿Ergo optes: cū tanta tibi immineant pericula: possis ergo optare: ut e fenestris tm̄ i caput tuū fundātur sordes, q̄ matulis excipiunt: modo a reliqs piculis sis tutus. ⸿Cōtētę: subaudi fenestræ. ⸿Pelues: uasa pprie sūt ad lauādos pedes ut docet Var. Verū hic ponit p quocūq; uase. ⸿Ebrius, ac petulans: iuuētus, inqt, Romana lasciua & temulēta tpe nocturno p urbē uagatur: obuiosq; pauperes uario uexationis genere afficit ita: ut si forte ea nocte aliquē nō ceciderit prę dolore nequeat dormire. Sicq; petulātiā, nimiāq; iuuētutis lasciuiā notat: periculaq; & incōmoda quę in urbe patiuntur pauperes ostēdit. Legitur apud Sueto: Othonē solitū uagari noctibus, atq; inualidū quēq; obuiorū uel potulētū corripere: ac distēto sago impositū in sublime iactare. Nero quoq; post crepusculū accepto pileo popinas inibat, circūq; uicos uagabatur ludibundus a cœna redeūtes uerberare, ac repugnantes uulnerare, cloacisq; demergere assueuerat. ⸿Patitur noctē: ordo est: Patitur noctē Pelidæ lugētis amicū. i. eo afficitur dolore, q nullū uerberauerit, quo afficiebatur Achilles ob cædē Patrocli, quē Hector (ut scribit Home. ulti. lib. Iliad.) interemerat. uersus est talis de Achille lugēte Patroclū: Nunc lateri incūbens iacuit: mox deinde supinus Nūc cubat in faciē: nunc recto pectore surgēs Versat mēbra toro. ⸿Pelidę: Achillis filij Pelei & Thetidis. ⸿Amicū: Patroclum. ⸿Quibusdā Somnū rixa facit: lętantur. n. scelere ppetrato: sicq; quiete dormiūt. Vnde ē illud Salamonis in prouerbijs: Non. n. dormiūt nisi cū malefecerint & nō capitur somnus ab eis nisi supplantauerint.

Rixa Altercatio

⸿Rixa: inter rixā & altercationē hoc iterest: altercatio. n. est cōtentio uerborū, quę cōstat aut intētione, aut depulsione. ut docet Quintil. in. 6. unde illud apud Traquillū in Cęsare: Triduoq; p irritas altercationes absumpto in prouinciā abijt. i. per irritas uerborū cōtentiones. Rixa uero ipsa pugna & cōcertatio. Vnde Iuue. infra: Si rixa est ubi tu pulsas: ego uapulo tm̄. Hęc tñ ab auctoribus plerunq; cōfundūtur. unde est illud apud Terēt. in Hecy. Propterea hęc rixa est hoc est discordia cū uerborū cōtētione. Sed quāuis improbus: sensus est. Licet, inquit, iuuenis sit: & mero calefactus: cauet tñ si cui occurrat potēti & diuiti: quasi ostēdat non esse tñ tanta petulātia: ut oēs pariter feriat, sed tm̄ miseros & inopes: sicq; poeta moraliter docet solā paupertatem ubiq; esse ludibrio. ⸿Cauet: uitat, intactūq; relinquit. ⸿Quē coccina lęna. i. hoiem coccinatū ac per hoc diuitē. Nā uestes coccinę in magno erāt pretio & nobiliorū. κόκκος enim grӕce granū latine significat: & κόκκινος rubrū, qui ex grano inficitur. Pli. li. 22. c. 2. ostēdit coccū tanq̄ herbā dicatū imperatorijs paludamētis.

Vestis coccina

⸿Ordo comitum: hinc hoiem potentē & diuitē designat: qui multis stipatus cliētibus ambulet. ⸿Atq; ænea lampas. i. candelabrū Corinthiū quod ptiosissimū erat, ideoq; tm̄ ditioribus dabat. Vnde illud est apud Plin. li. 34. de candelabris: Nec pudet tribunū militū ea salarijs emere cū ipsum nomē a candelarū noie impositum appareat ubi Pli. aperte docet tribunū pudere debuisse, q cādelabrū Corīthiū talēto mercatus fuerit: quātum erat (auctore Stra. lib. 11.) tribuni militaris stipēdiū. i. sestertij quinquaginta: qui cētū uiginti quinq; libras ualeret: qbus uidelicet talētū cōstat.

Æs corinthium

Æs aūt Corinthium dicebatur, qd' æquali portione auro & argēto miscebat. Lege Pli. li. 9. cap. 40. & lib. 33. ca. 2. Eius aūt misturę inueniēdæ cā fuit icēdiū ipsius ciuitatis Corinthi. Nā cū ciuitas a L. Mumio cōsule ex senatuscōsulto diruta fuisset: quia ibi legati Romanorū uiolati fuerāt, infinitū aurū, argētū, ęs, & ferrū i cōflagratione incēdij cōfusum est & cōmistum: unde fluxit nouū genus metalli, ad cui⁹ similitudinē mistura eiusmodi ab eo tpe ęs Corinthium, uel uasa Corinthia dicūtur. De candelabro Corinthio ita Mart. Noia candelę nobis antiqua dederunt: Non norat parcos uncta lucerna patres. M. Varro inquit: Cādelabra a candela. in ijs. n. funiculi ardētes figebantur.

Candelabrum

⸿Candelæ: bene aūt, inquit, candelę. Nam (ut est auctor Festus) candelis pauperes, cereis locupletes utebātur. ⸿Filum: funiculū ipsum cera obuolutū. Bene aūt expressit ridiculā pauperis industriā in parsimonia rerū. solent. n. pauperes digitis extendere candelā: quasi nō plus sit ac lux, q̄ ipsi digitis extenderint. ⸿Cōtemnit: ordo est: Ille improbus contēnit me quem Luna solet deducere &c. ⸿Cognosce pręmia: corrigēdus est locus. legendum enim est procemia: nō pręmia: ut & metri ratio stet, & sensus recte procedat. Nā operępretiū, inquit, est cognoscere quale sit pugnę principiū. Neq;. n. inchoata est pugna. sequitur. n. Stat contra, stariq; iubet. ⸿Procemia: initia & principia. Nā qd' principiū latine, uel exordiū dicitur: maiore quadā ratione Gręci uidētur procemium nominasse: deducto uocabulo a citharœdis: qui pauca illa, quę antequā legitimum certamen inchoent, emerēdi fauoris gratia canūt, pocemium cognominarūt. πρὸ enim ante: & οἴμη cantū significat. unde & oratores ea quę priusquā causam exordiātur, ad cōciliādos sibi iudicū animos preloquūtur, eadē appellatione signarūt.

Procemium

⸿Furiosus: quasi furiosus. ⸿Cuius concha tumes: insultat pauperi quasi qui uilibus ubiq; cibis pascatur. apud quem, inquit, uentrem tuum faba impleuisti? contumeliose, superbeq; enunciādum est. cōchis autem ea est, quam fabatiam uiridem appellat Apitius. ea cōdiebatur liquamine, oleo, coriandro uiridi, cumino, & porro concisso. ingrati est saporis, nisi bene condita fuerit. Vnde Marti. in male cœnantem: Et bene si cœnas conchis inuncta tibi est. Alibi: Si spumet rubra conchis tibi pallida testa. Inter fabatias, Apitius ait, basianas elixas minutatim concidendas ruta, apio uiridi, porro, aceto, oleo, liquamine careno uel passo modico. unde fit ut putem fabam uiridem appellari apud nos corrupto uocabulo bazianam. Aliqui dicunt conchem simpliciter dici fabam, quæ ueluti concha cortice tegitur. & cum ea coquitur, quod non fit in fresa.

Cōchis

⸿Sectile

Dicere si tentes aliquid, tacitus ue recedas,
Tantundem est, feriunt pariter, uadimonia deinde
Irati faciunt. libertas pauperis hæc est,
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
Nec tamen hoc tantum metuas, nam qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus postq̄ omnis ubiq̧
Fixa cathenatæ siluit compago tabernæ.
Interdum & ferro subitus crassator agit rem,
Armato quoties tutæ custode tenentur
Et Pontina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanq̄ ad uiuaria currunt.
Qua fornace graues, qua non incude cathenæ?
Maximus in uinclis ferri modus; ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & sarcula desint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub regibus, atq̧ tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures subnectere causas,
Sed iumenta uocant, & Sol inclinat, eundum est.
Nam mihi commota iamdudum mulio uirga
Innuit, ergo uale nostri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoq̧ ad eluinam Cererem, uestramq̧ Dianam
Conuelle a Cumis, Satyrarum ego (ni pudet illas)
Adiutor gelidos ueniam caligatus in agros.

Porrum sectile / Porrum capitatū

¶ Sectile porrum: nam antiqui ita porri naturam distinxerunt: ut alterū sectile: alterū capitatū appellarent. Legito Pliniū lib. xxix. cap. vi. ¶ Sutor: sutorem nominauit ut uilem & pauperē. Nā sutor cum absolute enunciatur, illū signat, q calceos suit. possumus & eū appellare, qui uestes, & alia suit: si sic coniungamus. Sutor uestiarius. Sutor pellicarius. Sutor utricarius. ¶ Veruecis: differentia est inter ueruecem & arietē: nā aries appellatur, qui oues init: uerux uero, qui castratus est: quasi qui natura sit uersa. Sic i porcis uerrē dicimus: q scrophas init: Maialē uero, cui testes sint exempti. Itē in eqs appellamus canterios, q castrati sint. licet Apuleius lib. iiii. & viii. de asino aureo etiam asinū canteriū appellet. quo uocabulo etiā dicimus tigna i ædificijs. Victruuius: Et canterij prominētes ad extremā subgrūdationē: supra cāterios templa. Caput aūt ueruecinū in apophoretis inter cætera munera mittebatur pauperibus. Martialis: Mollia Phrixei secuisti colla mariti. Ebrius igitur consuetudinis memor interrogat pauperē p ludibriū: apud quē caput ueruecinū comederit. ¶ Elixi: aqua & liquore cocti: uel a lixa, ut sentit Nonius Mar. i. aqua, quā sic ueteres appellauere: uel (ut placuit Varroni) a liquore. ¶ Aut accipe calcē: intellige ipsum pauperem ab ebrio cū hæc diceret percussum fuisse. ¶ Proseucha: locus ē ubi solēt mēdicātes sedere stipē rogātes προσεύχεσθαι: quod est orare. Et est uocabulū quod forte nusquā alibi inuenias apud latinos auctores. Angelus Politianus scri. se legisse apud Cleomedem in. ii. libro circularis inspectionis aduersus: Epicurū differentem hoc modo: Ex ijs nonnulla e lupanaribus ascita, quædam simillima his, q̄ in cerealibus a fœminis dictitantur, alia uero ex media proseucha, atq̧ ab ijs ipsis, qui illic mendicant desumpta.

Veruex / Aries / Verrem / Maialem / Cāterios / Proseucha

ASCen. ¶ RESPICE nunc alia. Recitat alia incōmoda ciuitatis Romanæ. pfertim tēpore nocturno, quo ex altissimis fenestris deijciunt sæpe in capita transeuntiū testas ac pelues plenas immunditiarū: & quandoq̧ ipsas testas. Præterea discurrunt petulantes & ebrij quemlibet molestantes & percutientes: nisi magistratus fuerit: abs quo abstinent quantumuis ebrios ac improbos se simulent. Ordo est: Respice nunc alia ac diuersa pericula noctis. respice. s. q. i. quale, & q̄ altū sup. est spatiū sublimibus tectis. uñ. i. e qbus. testa. i. uas terreū & patēs deiectū cū immundicijs. ferit. i. incutit cerebrū trāsire uolentiū. respice iquā quoties uasa rimosa. i. fissa & curta. i. fracta: qbus pars est ablata. cadant supp. de fenestris: & quanto pondere signent & lædant silicē. i. lapidē durissimū pauimēto platearum. tu possis haberi ignauus. i. mutilis ad salutē tuā: & ad debitū opus negligēs & iprouidus subiti casus: si eas ad cœnā intestatus. i. priusq̄ testamentū feceris. adeo. i. intantū supp. tot fata. i. genera mortis, uel uiæ tibi ad mortē paratæ. quot fenestræ uigiles. i. uigilantiū. patent. i. apertæ sunt. te ptereunte. i. qñ tu pteris. Ergo optes sup. merito, & feras tecū uotū miserabile. i. desideriū miserū. ut sup. fenestræ hoc est, q sunt illic, ubi patēt fenestræ. sint cōtenti. effundere. i. effundendo euacuare pelues patulas. i. amplas & capaces. & sup. nō deijcere ēt ipsas testas fissas aut fractas. Ebrius, aut petulās. i. lasciuiēter unūquēq̧ molestās. q nullū. i. nō ullū. q nō cecidit. i. pcussit forte ullū. dat pœnas i. se tormētat. & patit noctē Pelidæ. i. Achillis: q erat filius Pelei lugētis amicū. s. Patroclū. i. talē noctē habet, qualē Achilles dī habuisse lib. ulti. Iliados apud Home. audita morte Patrocli amici sui carissimi: cū quo apud Chironē educatus fuerat. Is. n. audita morte eius, cupidus uindictæ non potuit gescere: sicut nec petulās, q nullū pcussit pōt gescere pp desideriū futuræ noctis:

q aliquē pcutiat. uñ dicit q talis cubat. i. psternit se. nūc. i. aliqñ in faciē, & deinde mox. i. paulopost. cubat supinus. i. faciē sursum habēs, ergo nō poterit dormire aliter, q̄ p malū alterius. qa rixa facit qbusdā somnū: sed q̄uis sup. sit improbus annis. i. propter iuuenilē ætatē. q̄ imperita rex & improba est. & feruens mero. i. uino puro. tñ sup. cauet. i. cauitat hunc. i. eū, quem læna. i. chlamys. coccina. i. purpurea. iubet uitari. & quē lōgissimus ordo comitū. i. comitātiū. & pterea quē multū flāmarū. & lampas. i. candelabrū. ærea. i. ex ære Corinthio factū supp. iubeat uitari. sed contemnit me. i. pauperē, ut ego sum, quē Luna. i. claritas & splēdor Lunæ solet deduceř. uel breue. i. modicū lumen candelæ. cuius. s. candelæ. ego dispenso. i. distribuo & tempero filū. quod in medio est: ne cito consumat quod in circuitu est. Cognosce procemia. i. prælu dia, exordia, & incitamēta rixæ. si qdem rixa est sup. dicēda. ubi. i. in qua. tu. i. aduersarius meus quisqs est. pulsas. i. pcutis me. & ego uapulo. i. percutior tñ & nō percutio. q. d. nō est proprie rixa q̄ inter litigātes & æqualiter se defendētes nō est: sed magis uiolēta oppressio & degrassatio: si tamen rixa dicenda est: accipe eius iceptionē ille improbus stat cōtra sup. te. i. opponit se tibi. & iubet stari. i. ut stetur a ueniētibus necesse est parere. i. obedire. nā quid agas. i. agere debeas: aut possis. cū furiosus & idē fortior te cohat. q. d. nō possis aliud facere q̄ obedire. exclamat uñ uenis. cuius aceto tumes. i. ubi cū miseris bibisti uinū acetosum. cuius pcha. i. faba uiridi tumes. qs sutor calciamentoꝝ aut uestimentorū ueterū comedit tecū porrū sectile. i. diuisum & sectū. nō capitatū: quod minoris est q̄ capitatū. & labra ueruecis. i. a rietis castrati. elixi. i. bulliti. q cibus uilis est & miserorū. Nil mihi respondes: aut dic supple, quod peto, aut accipe calcem. i. ictum calcanei. ede. i. loquere, dic expresse. ubi cōsistas. i. habites, in Proseucha. i. in quo tugurio. ego quero. i. quærere debeam te, si opus esse opera tua. Non absurdum esset si Proseucham acceperis pro domo: in qua Deo seruitur: sed occulte sicut Iudæi & Christiani tūc temporis. Proseuchas. i. secreta oratoria habebant: & utrorumq̧ religio despectui Romanis erat.

JOAN. BRIT.

¶ PARITER feriūt: siue rīdeas, siue taceas. ¶ Irati: q̄si irati uelut accepta graui iniuria. ¶ Vadimonia faciūt. nō satis, ingt, est q eos grauiter ceciderint: sed ultro ēt tanq̄ grauiter læsi uadimonia faciunt: hoc est eos citant ut cōstituto die adsint iudicio. De uadimonijs abunde dictū est pauloante. ¶ Libertas pauperis: ironicos: immo mera seruitus: q tot malis sit obnoxius. ¶ Pulsatus: ordo est. Pulsatus & pugnis concisus rogat & adorat ut sibi liceat inde reuerti domū. ¶ Cōpago: cōpaginem dicimus, & compagū a cōpingendo. i. coniungendo. Ouid. Cōpagine ceræ. Iuuen. Molli cōpage solu la. ¶ Crassator: crassari dicit supra modū sæuire. uñ crassari latrones dñr uias obsidētes. ¶ Agit rem: conficit. i. latrociniū exercet, & homines ferro cædit. ¶ Pontina palus: paludē Pontinā Strabo scribit fuisse in Cāpania, quam destinauerat (auctore Suetonio) Iulius Cæsar siccare. ibi erant loca opportuna latrocinijs. ¶ Gallinaria pinus. i. silua Gallinaria, quæ (auctore Strabone) erat in sinu Cumano. Eiusdem nois est insula: de qua ita Varro in. iii. de re rustica loquēs de gallinis feris: Ab his gallinis dicit insula Gallinaria: q̄ est in mari tusco secundū Italiā cōtra montes ligusticos. Est aūt ordo & sensus: Crassatores quoties silua Gallinaria & Pontina palus armato præsidio tenentur ad arcenda latrocinia: ueniunt Romā, ubi ferro hoies aggrediunt, & spoliant. ¶ Sic: cū sibi p custodias non liceat latrocinia in siluis exercere. ¶ Huc. s. Romā. ¶ Ad uiuaria: ad parati

Cōpago / Crassari / Pontina palus / Gallinaria silua / Viuaria

escam. Nã uiuaria dicuntur loca: ubi animalia siluestria, pisces, cos
cleæ, ostreæ, & id genus conchylia hñr ad saginã. ¶ Quia fornace:
tãta est latronũ multitudo: ut nulla sit fornax: in qua nõ fabricétur
uincula ad eos uinciendos. ¶ Qua fornuce, i. in qua fornace non
fiunt graues cathenę. ¶ Maximus modus ferri. i. maxima copia &
Modus maximus numerus ferri. Nã modus ponit̃ aliqñ (ut hoc in loco) p
copia & mẽsura. Valer. in capite de senectute: Masinissa rex Numi
diæ hunc modũ excessit. s. annorũ. Tranq. in Cæs. Frumenti quo
ties copia esset ẽt sine mõ, mensuraq; pbuit. Plaut. in Aul. Agri res
ligt ei nõ magnũ modũ. Sene. ad Lucill. Modus certa mẽsura est.
Marra ¶ Marra: genus est ligonis. Columella de cultu hortorũ: Contun
Ligones dat marra, uel fracti dente ligonis. Poeta in penultima Satyra: Mar
Sarculi ris & uomere lassi Nescierunt primi gladios extendere fabri. ¶ Sar
cula: ligones a sariendo. i. fodiendo. Nec tu putes esse diminutiuũ.
Nam multa sunt q̃ diminutiua uidentur, & non sunt: ut cubiculum
sarculũ: cœnaculũ: crepitaculũ: stragulũ. ¶ Felices proauos: per com
paratione priorũ temporũ, quibus reges imperabant, ostendit tem
pora sua esse infelicia: quibus contingat tam multa scelera fieri in
urbe: ut plures non sufficiãt carceres ad punitionẽ reorũ cũ unus
tñ olim sufficeret. Nam (ut scribit Liuius) Ancus rex, cũ res Ro
mana aucta foret, & facinora clandestina fierent, ad terrorẽ incre
scentis audaciæ, media urbe imminentẽ foro carcerem ædificauit.
¶ Regibusq; prius imperiũ tenuerant, septem aũt fuere. Romulus,
Nũma Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Martius, L. Tarquini9
Priscus, Seruius Tullus, Tarqnius Superbus. ¶ Tribunis: hoc est il
lis tẽporibus, qbus reges & tribuni nõ plebis, sed militũ oĩa admi
nistrabant. Tribunos. n. itelligit militum, quos Romulus primus
creasse fertur: cũ tres equitũ cẽturias, quarũ opera in oĩ reipub. dis
scrimine uteret, adscripsit. Dicti aũt tribuni q̃ terni ex tribus tribu
bus Ramnensium. s. Tatensium, & Lucerum, electi eum exercitu
Sæculũ ad expeditiones mitterent. ¶ Sæcula: appellatur seculũ spatiũ centũ
annorũ. deducta origine a sequendo se: eo q̃ sequat, atq; in se re
Carcer uoluat. auctor est Varro. ¶ Carcere. carcer dictus, q̃si coercer, a co
Carceres ercẽdo. Carceres uero numero plurali dñr loca, unde currus emit
tuntur ad cursum. Possumus tamẽ & carceres dicere numero plu
rali pro locis, in qbus rei coercẽtur si plures sunt: sicuti ẽt dicimus
ædes multa. i. tẽpla multa. licet ædes numero plurali domũ signi
Iumentũ ficent. ¶ Sed iumenta uocãt iumenta, inqt, derusta sunt: ut iam me
uocẽt hinc. Iumẽtorũ appellatione existimo intelligi aĩalia: q̃ ho
minẽ iuuẽt dorso suo: ut equũ, mulũ, asinũ. unde (auctore Vulpia
no) iumẽtorũ appellatione boues nõ cõtinẽtur: sed pecoris appella
tione cõtinebunt. Idẽ sensit Matt. de legatis tertio: Iumẽtis legatis
boues nõ cõtinẽtur. Cui astipulari uidetur & Plin. lib. xvi. ubi ait:
Folia fraxini iumẽtis mortifera, cæteris ruminantibũ innocua. ubi
docet iumẽta separari a ruminãtibus. de qbus ẽt sic lib. xxiii. capi
te ultimo. Bubus, iumẽtisq; utilissimũ cicer. Au. Gellius ait iumẽta
denolata a iungẽdo. Columella a iuuando, q̃ nostrũ laborem uel
Mulio onera subuectãdo, uel arãdo iuuẽt. ¶ Mulio: is appellat, q mulos cli
tellarios, siue quadrigarios agit. Plin. de uiris illustribus: Mulionẽ
cunctantẽ, super ipsum corpus carpentũ agere pcepit. Martia. in. ix.
Nec pigri rota quassa mulionis. ¶ Te pperantẽ refici. i. te cupientẽ
recreari. Imitatio est Horatiana: Me quoties reficit gelidus Degen
Aquinũ tia riuus. ¶ Aquino: oppidũ est Volscorũ in ora Latina: iuxta quod la
bitur Melphis fluuius ut scribit Stra. li. v. ¶ Tuo. i. patriæ tuæ. ¶ Prope
Ceres ratẽ: festinantẽ tanq̃ urbis incõmoda fugientẽ. ¶ Cererẽ Eluinam:
Eluina opinio est in agro Aquinati fontẽ fuisse Eluinũ denoiatũ. adhuc. n.
Ceres incolæ Eluinum fontem appellant: iuxta quẽ adhuc quædam tem
Eleusina plorum uestigia cõspiciũtur. Aliq uero legũt Me quoq; Eleusinam
Cererem, ut sit epitheton Cereris: cuius tẽplũ fuit in Eleusina ciui
tate sita inter fines soli Attici & Megarici: unde Eleusina appellata
est Ceres. De qua sic Apuleius lib. ultimo. Meta. Regina cæli siue
tu Ceres alma frugum parens originalis, quæ repertu lætata filiæ,
uetustæ glandis, ferino remoto pabulo, miti cõmonstrato cibo, nunc
Eleusina glebam pcolis. Eius sacrificia non modo illic celebraban
tur: sed & i Italia diuersis locis. Neapoli culta fuisse docet Papinius
in Siluis: Hei mihi q̃ tñ patrias ego uertice frondes: Solaq; calci
dicæ cerealia dona coronę. Te sub teste tuli. ¶ Vestramq; Dianam:
quã. s. illic colitis. ¶ Ni pudet illas. s. me talẽ esse adiutorẽ: quasi non
idoneũ utpote, q rebus militaribus p habitum, q̃ poeticis aptior es
Caliga se uideat, sicq; modestiam suam cõmendat. ¶ Caligatus: calida ge
Caligati nus fuit calciamenti militaris: unde Caligula imperator Germani
milite ci filius cognomentũ accepit a caliga, q̃a in castris natus est. Vnde
est illud apud Ausoniũ Caius cognomẽ caligæ cui castra dederũt

a caliga dicti sunt milites caligati. alibi poeta in ultima Satyra. Of
fendere tot caligatos millia clauorũ. Nã caligæ clauis ferreis (ut an
te diximus) suffigebãtur: unde claui caligares appellabãtur. Iusti. lib.
xxxviii. loquẽs de luxuria Antiochi sic scribit: Argenti certe, auriq;
tñ: ut ẽt gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentq; ma
teriã, cuius amore populi ferro dimicant. Hanc ẽt consuetudinem
tẽporibus nostris (ut ante diximus) seruãt & Græci & Turci mili
tes: ut calceos multis suffixos clauis gestẽt. Vmbricius ergo habitu
militari ondit se uenturũ ad Iuuenalẽ in agrũ Aquinatẽ: ut proinde
mirũ uideri non debeat ipsis Satyris, si non satis idoneus adiutor
uisus fuerit, cũ habitu non poetico, sed stratiotico uenerit.
❡ DICERE si tentes. Persequitur inceptũ. Ordo est: Si tu ten ASCEn.
tes. i. coneris aliquid dicere. ue pro uel. recedas tacitus. i. tacens. tã
tundem est. i. in idem redit fuerint. n. sup. tales pariter. i. uniformi
ter dicentẽ uel tacentẽ. deinde. i. postq̃ te percusserũt ipsi. irati. i. simu
lantes se iratos faciũt uadimonia. i. uadẽ abs te poscũt, priusquam
sinant te abire. pro iniuria quã te dicũt sibi intulisse. hæc est libertas
. i. libertũius pauperis. q̃uo gaudet i ciuitate Romana paupert. p ipse
pulsatus rogat. & ipse cõtusus. i. cõfusus & cõcussus pugnis. adorat
. i. supplex precat: ut liceat sibi inde. i. ex eo loco reuerti cũ paucis
dentibus. cęteris. s. excussis. Nec tamen tu metuas tantũ hoc. i. peri
culi. Nam non deerit: immõ præsto erit, qui spoliet te. clausis domi
bus. idest postquam domus meritoriæ sunt clausæ. & postquam oĩs
cõpago. i. cõpactio, cõglutinatio, & ex asseribus clausura. tabernæ
. i. apothecæ ut dicũt: uel cauponæ. cathenatæ. i. cathena munitæ.
fixa. i. firma. siluit. i. silentiũ fecit ubiq; Grassator. i. uiolentus obses
sor agit rẽ. i. latrociniũ: immõ homicidiũ suum interdũ. & i. etiam.
ferro. i. armis ferreis. quoties palus Pontina, q̃ est in antiquo Latio,
& pinus. i. silua pinorum: Gallinaria sit dicta. quæ loca sunt insi
diis latronũ apta. tenentur tutæ. i. tutos facientes, qui transeunt cu
stode armato. Sic oẽs latrones currunt inde. i. ex illis locis. huc. s.
Romã. tanq̃. i. sicut. ad uiuaria. i. loca uictũ abũde sufficiẽtia. sunt
. n. ubi nutriũtur queuis aĩalia ad uictũ spectãtia, siue in aquis, siue
in terris. Nam in sequenti Saty. dicetur: Depastũq; diu uiuaria Cæ
saris. Verumtamen M. Varro apud Aulum Gellium dicit q̃ uilla
ticæ pastionis tria sunt genera: Ornithones: Leporaria: Piscinæ. Or
nithones cium uolatiliũ. Leporaria omnium gressibilium non so
lũ leporũ. & ea nunc uiuaria appellamus: sed docti olim roboraria
dicebant a tabulis roboreis, qbus septa erant. Piscinæ nũc quoq;
pisciũ sunt. Appiana quoq; nunc dicuntur loca, in quibus sit sunt
aluei apũ: sed Gellius negat apud eos, qui incorrupte locuti sunt
illud uocabulum reperiri. Qua fornace &c. Quia (ut dictum est)
Romã latrones concurrunt: q plurimi sunt dicit tot cathenas fieri
oportere: ut merito timeas ne ferrum desit instrumentis rusticis fa
bricandis: unde dicit felices fuisse priscos Romanos, qui uiderunt
Romã contentam uno carcere. non q̃ detestetur copiam cathena
rũ. aut custodiarum noxiorũ: sed uim & abundantia malorum: pro
quibus eas fieri expediet. deinde cũ iam aduenerit mulio uale: di
cit Iuuenali: & ita Satyra cõcluditur. Ordo est: Qua. i. in qua for
nace, & q̃ incude. i. ferro duriore supp. quid aliud cuditur: graues
cathenæ nõ sup. fiũt. q. d. in nulla. Vnde maximus modus. i. maxi
ma mẽsura ferri est supp. in uinclis. i. uinculis faciẽdis, ita sup. ut ti
meas. i. quis merito timeat. ne uomer. i. pars ferrea aratri, q terram
uomit. & ne marræ, & sarcula instrumẽta, qbus terra fodit & colit,
desint sup agricolis. tu dicas atauos. i. penultimos aui noie appel
landos. p auorũ. i. auorũ esse felices. & illa sæcula esse felicia, quę ui
derunt quõdã sub regibus atq; tribunis: hoc est cõsulibus. Romã
esse contentam uno carcere. Ego poterã his iam dictis caulis sub
nectere. i. subsequẽter apponere alias & plures causas: quare. s. di
scedã. sed iumẽta quæ trahunt chedam cerũ meam uocat supp. me
hoc est q̃a pcedũt significãt mihi q̃ seq debeã. & Sol inclinat sup.
se eundũ est. i. ire oportet. Nã mulio. i. rector mulorũ. innuit. i. signi
ficat mihi. iamdudũ. i. iam & paulo prius. uirga. i. flagello mulorũ.
commota. i. quassato. ergo o Iuuenalis uale. existẽs memor nostri,
& quoties Roma reddet. i. restituet quasi debitum Aquino tuo: id
est patriæ tuæ. te properantem. idest. festinantem. refici. i. recreari.
conuelle. i. cõpelle, & abstrahe a loco grato utpote a Cumis quoq;
. i. etiam. me ad Cererem eluinam: idest ad templum Cereris eluinę
a fonte Eluino sic dictæ. qui ab aluendo dictus putatur: q̃ illic elue
rentur. i. purgarẽtur. & ad uestram Dianam: idest quam uos Aqui
nates colitis in luco Minturnensi. ego adiutor Satyrarum. i. adiu
turus te Satyras scribere. ni. i. nisi pudet supple scribere illas: ue
etiam caligatus in agros gelidos. i. frigidulos: & ideo caligatus.

Satyra

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVARTA.

IN QVARTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Ecce iterum Crispinus, & cæ. Hic est ille Crispinus Aegyptius, qui (ut diximus in prima Satyra) ex seruili conditione ad equestrem dignitatem Domitiani indulgentia prouectus est. Eum poeta ut flagitiosum & spurcissimum hominem ubiq; lacerat. Contra Mart. semper adulando laudat: Sic placidum uideas semper Crispine Tonantem: Nec te Roma minus, q̃ tua Memphis amet. Eum igitur nunc. insectatur, & q. adulter, & stuprator sit notissimus: & q. gulæ indulgentissime obsequatur. quorum utrumq; alterum ex altero pendet. Hincq; nactus occasionem poeta satyricos aculeos: tum in crudelitatem: tum in gulam Domitiani distringit: eum irridens q infra imperatoriam dignitatem nimium contulerit studium ad piscem condiendū. super quo etiam senatorū consiliū tentatū fuerit. Hocq; usq; ad extremū Satyræ cum summa indignatione & morso persequitur.

Cce iterum Crispinus, & est mihi sæpe uocandus
Ad partes, monstrum nulla uirtute redemptum
A uitiis, æger, solaq; libidine fortis,
Delitias uiduæ tantum aspernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum uectetur in umbra,
Iugera quot uicina foro, quas emerit ædes!
Nemo malus felix, minime corruptor, & idem
Incestus, cum quo nuper uittata iacebat
Sanguine adhuc uiuo terram subitura sacerdos.

Satyra quarta. Ecce iterum.

IOAN. BRIT.

Cce iterum: bene autem iterum. nam & ante (ut diximus in prima Satyra) taxatus est ut mollis & delicatus. ꝩ Sæpe uocandus: nam & alibi eum notabit ut mollem: Et matutino sudans Crispinus amomo. ꝩ Ad partes .s. operis mei. sumpta ē trāslatio a comœdijs, ubi dicunt psonę primas & secūdas partes agere. apud Terentiū in Eunucho: persona Parmenonis primas partes habet. Secundæ sunt Cheree. Tertiæ ad Phædriā spectant &c. ꝩ Monstrum. expositio est .i. Crispinus adeo oibus inhæsit uitijs: ut tanquā naturæ quoddā sit mōstrū. ꝩ Nulla uirtute: sumpta est metaphora a captiuo: q ære se ab hostibus redimit, ne in eorū sit manibus. Ergo Crispinus nulla uirtute unquā potuit se redimere a uitijs, qui in eorū esset potestate tanq̃ seruus, q. d. cū in eo essent plura uitia: nulla tñ fuit uirtus, q̃ facit ut leuiora uitia esse uideantur. ꝩ Æger: pusillis uiribus & animi & corporis. ꝩ Fortis: ualidus. ꝩ Sola libidine: sola impudicitia. ꝩ Delicias uiduæ: nullo, inquit, adulterij genere abstinet, præterq̃ uiduæ: ut ostēdat illū iucundiora tñ sectari adulteria. nā qui uiduas, aut anus sequebant, id lucri gratia faciebant. Martialis: Nunc sectaris anus, o quantū cogit egestas. ꝩ Quid refert igitur: si Crispinus, inqt, tam fœdis moribus est: qd agit prodest ei possidere diuitias: & in tātis uitā suā agere delicijs: quandoquidem nemo malus sit felix. Ita aūt de Crispino loqtur, ac si uiueret: cū omnino hæc poeta scribēte esset uita functus. neq; .n. (ut diximus) uiuos nota, sed mortuos. ꝩ Quātis porticibus q̃ magnificis gestationibus, aut uehatur mulis, aut lectica gestetur. nā Romani ad oēm luxum, oēmq; profusi intēperantiā gestationes: extruebant in hortis, ubi aut lectica gestarentur, aut in umbra iumētis ueherētur & tēpore pluuio. Plin. epistola .iii. ad Caninium Rufum: Quæ illa mollis & tam gelida gestatio. Idem ad Galliā: Gestatio buxo, rore marino, ubi deficit buxus, ambit. Et paulo inferius eadem epistola: Adiacet gestationi interiore circuitu uinea tenera, & umbrosa. ꝩ Iumenta: mulas. de iumētis satis superiore diximus Satyra. ꝩ Vicina foro .i. urbi. nā forum sæpissime ab auctoribus usurpatur pro urbe. ut illic: Cedere namq; foro iam non deterius, q̃ Aesquilias a feruenti migrare suburra. unde etiam dicimus forum Liuij, forū Iulij, forum Cornelij, forū Voconij: hoc est ciuitatem Liuij, Iulij, Cornelij, Voconij q ibi esset forū .i. locus negociationis denominatus ab eorū nominibus: q ea fora custodienda curarūt. aut reuera hortos intelligit: quos ad amœnitatē habebant potētiores in medio ferme urbis. & uicinos foro. ꝩ Nemo malus felix: sententia est generalis: quæ tamen Crispino accommodatur. Est .n. sensus: Parū prodest Crispino in tantis fuisse delitijs: cum nemo malus sit felix. neq; .n. ulla in scelere pōt esse felicitas. semper .n. malus cōscientiæ stimulis feritur, q .n. bene uiuit. beatus est & felix, q male cōtra. uñ Eusebius in lib. de p̄paratione euangelica sic ait, Puto neminē, q male uiuat esse felicē. ꝩ Minime corruptor .i. Crispinus minime ē felix: q̃si sit epithetō Crispini: ut dicat corruptor & incestus. Nam a generalitate ad specialitatē transit .i. ad Crispinum. De corruptore diximus prima Satyra illic: Corruptor auaræ nurus. ꝩ Idem incestus: idest: & idem qui est incestus infelix est. Incestus autem dicitur, qui stuprū committit, & incesta mulier. Vnde Seneca in declamationibus: Incesta est & sine stupro, q̃ cupit stuprū. Incestū aūt gñe neutro dicimus ipsū stuprū. ꝩ Cū quo: apparet Crispinū cū uirgine Vestali concubuisse: quā mons erat uiuam, ex numæ Pōpilij instituto, in subterraneū specū defodi, si incesti cōuicta esset. Erat aūt cubiculū illud subterraneū ad portam Collinā cū lecto strato lucerna ardēte, primitijs rerū, q̃ ad uictum spectāt: hoc est pane, aqua, & lacte: ne uirgo tanta religione sacra dimitto illuc uideret ut fame periret. ipsa uiua imposita feretro ferebat p forū magno silentio & horrore. ubi peruentū erat ad cubiculū illud: deposito feretro: solutis uinculis: pōtifex arcana q̄dā p̄catus eā educebat: deinde collocabat in scalis: quibus in domū descēdebatur: & statim se auertebat: tū humus iniciebatur. Strupatores earū in comitio uirgis cædebant. Illic. n. iubente Comitiano, cæsus fuit Celer eques romanus cui Cornelia Maximilla obijciebatur: q cū uerberaret in hac uoce persistit: Quid feci? nihil feci. De ijs lege Plutarchū in Numa: & Plin. i. epl'a ad Cornel. Minutianum. & Diony. lib. ii. Sed nō dicit poeta uirginem id supplicij fuisse passam: sed tali supplicio cōsueuisse affici, q̃ cōuicta fuisse. uñ seqtur. ꝩ Subitura terrā: quasi si accusate, conuictaq; fuisset adulterij. Hincq; est indignatio poetæ, q cū Domitianus (auctore Philostrato) tres uirgines Vestales interemerit, q a rē cū uiris habuisse culparent: cū oporteret eas castas, atq; intactas diēsem & ignē p̄petuum custodire, in Crispino idē scelus dissimulauerit. seqt'. n. ꝩ Alter si fecisset, idē caderet sub iudice morū: sicq; poeta non tam Crispini nefaria scelera, q̃ Domitiani iniq̃ morū correctionē insectatur. Duplicē in problematis causam Plutarchus affert: quare uirgines uiuæ defoderētur: aut q mortuos urunt: quod illis tribuere iniustū iudicarent, q̃ nō diligenter ac sancte sacrū ignem custodissent. Aut q corpus maximis, ac sanctissimis religionibus consecratum interficere, & mulieri sa-

Incestus

Incestū

Forum

Sed nunc de factis leuioribus,& tamen alter
Si fecisset idem,caderet sub iudice morum.
Nam quod turpe bonis Tityo,Serioq;,decebat
Crispinum,quid agas,cum dira,& fœdior omni
Crimine persona est:mulum sex millibus emit
Aequantem sane paribus sestertia libris,
Vt perhibent,qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis,si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior magnæ si misit amicæ,
Quæ uehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale expectes,emit sibi,multa uidemus,
Quæ miser,& frugi non fecit Apicius hoc tu
Succinctus patria quondam Crispine papyro,
Hoc pretium squammæ:potuit fortasse minoris
Piscator,q̃ piscis emi.prouincia tanti
Vendit agros,sed maiores Appulia uendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Induperatorem:cum tot sestertia partem
Exiguam,& modicæ sumptam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret scurra palati,
Iam princeps equitum,magna qui uoce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros:
Incipe Calliope,licet hic considere,non est
Cantandum,res uera agitur,narrate puellæ

cræ manus afferre nefas putauerunt. Rationem igitur inierunt, qua subterraneo specu defosso obrutæ sua sponte morerentur.
Vitta ¶ Vittata:erat.n.uitta cõmune quoddam capitis sacerdotale ornamentum Papinius in Siluis:Et enthea uittis, Atq; hederis redimita cohors.ea etiã capiti uictimæ in imolatione adhibebatur. Vnde sic loquitur Sinõ ille Virgilianus,tanquã uictima aris destinata. Mihi sacra parari:Et salsæ fruges:& circũ tẽpora uittę. Matronarũ gestamẽ etiam fuit. Oui. Este pcul uittæ tenues insigne pudoris. ¶ Subitura terrã:si cũ alio q̃ cum Crispino incestũ cõmisisset.

ASCen.

Cce iterum Crispinus adest. In hac quarta Satyra(ut Caldesinus scribit) poeta accusaturus Domitianum crudelitatis gulæ & auaritiæ a Crispino orditur: in quo & principe notat, nã Domitianus incestũ uirginũ Vestaliũ (ut scribit Trãquillus) uarie & seuere coercuit. Papin. Pulchrius an tacita uigilet face troicus ignis. ¶ Atq; exploratas iam laudat Vesta ministras &c. tamẽ Crispino adultero notissimo,& uirginis uestalis stupratori ignoscebat. Tendit aũt principaliter Satyra in adulatores perniciosissimos: ad quos taxãdos iucũde inducit epulũ ex rhõbo factũ:quia uero semel Crispinũ notauerat in prima Satyra cũ diceret: Verna canopi:posset qs dicere:q nimis auide in eũ inuecatur:ideo dicit poeta:q uitia eius meruerunt ut sæpe notetur & reprehẽdatur:cũ uirtutis nihil uitiorũ habebat plurimum. Ordo est: Ecce. q. d. uide quomodo ex improuiso non quęrenti, nec de eo cogitanti. Crispinus adest.i. occurrit mihi scripturo Satyram. iterũ .i. secundano:qa semel de eo scriptũ est. Alij legunt & est, sic: Ecce Crispinus iterũ sup. occurrit. & est uocãdus sæpe mihi .i. a me. ad partes sup. operis mei.i.ad Satyras existens monstrũ nõ redemptũ a uitijs: quorũ seruitus pessima est: quia Qui facit peccatũ seruus est peccati. nulla uirtute:& ergo monstrũ:quia monstrũ est nullã uirtutẽ habere,quã uitijs opponas. existẽs itẽ æger.i. imbecillis cõtra uitia:sed fortis sola libidine:quia magnanimitatẽ præ se fert in libidine. nã ipse adulter aspernatur tantũ delitias uiduæ, quas q̃ paupe res sunt,quæstus gratia sectantur. habet ergo in libidine hoc fortitudinis:q ipsa libido nõ uincatur ab auaritia. Potius uestales formosas & iuuenculas,q̃ uiduas etiam diuites unde lucrum habere posset, sectatur. Quid igitur refert.i.qd ad rẽ facit.i. ad hoc ut bonus & beatus sit. quantis.i.q̃ magnis,& q̃ lõgis porticibus fatiget iumẽta, dũ ab eis uehitur. & in quanta umbra nemorũ.i.arborũ in hortis uoluptuosis cõsitarũ:qui qdem horti tam magni sunt, ut nemus facere uideantur. uectet.i.frequenter uehatur: & quot iugera .i. quot iugerũ fundos emerit uicinã foro.& ita i eo loco ubi carissima sunt. & quot ædes emerit sup. uicinas foro. q. d. nihil: qa nemo malus est sup. felix. & si nemo malus felix est, minime supp. felix est
Minime .i. nullo modo. est. n. aduerbiũ negãdi, sed minimũ superlatiuum a
Minimũ parũ aut paruũ: unde q minime felix est:felix nõ est. Qui minimũ, felix quidẽ est:sed in minimo gradu. minime igitur felix est corruptor sup. uirginũ. & idẽ.i. ẽt. incestus.i. corruptor. uestaliũ.i. monialiũ. cum quo sacerdos uittata.i. monialis Deæ Vestæ consecrata & uittis ac uelo ornata iacebat. nuper.i. abhinc cõplures dies. cũ sup. adderetur a quibusdam, aut aliquid simile (aliter enim non bene quadret:imperfectum tempus iam iacuit potius diceret) uittata in quam sacerdos cum eo iacebat. subitura.i. quæ secundum legem subire & subintrare debeat terram sanguine adhuc uiuo:idest ipsa
IOAN. adhuc existens uiuens. sic enim Numa instituerat.
BRIT. ¶ SED nunc de factis leuioribus:hoc dictũ est: ut ostendatur q̃ flagitiosus fuerit Crispinus:cuius, quãuis grauissimũ hoc fuerit scelus, tamen turpiora etiã sup sunt. ¶ Caderet sub iudice: hinc oñdit q̃ carus principi Crispinus fuerit: quẽ tãti sceleris reũ nõ punierit: cum alios grauiter puniret:si idem fecissent. nam Celerem equitem Romanũ (ut diximus) cui stuprũ Corneliæ obijciebat, in comitio uirgis cecidit:cũ in hac uoce perstaret: Quid feci:nihil feci. ¶ Sub iudice morũ:cũ indignatione ait iudice morũ: quasi qui uitiorũ iustus non sit iudex: hocq; ex historia dictũ esse uidetur. Na susce pta morũ correctione licentiam theatralẽ promiscuã iniquitate spectãdi inhibuit: incesta uirginũ Vestaliũ a patre suo & fratre neglecta uarie & seuerẽ coercuit. Tranquillus. quin & Martialis adulando censorẽ morũ appellat sic: Censor maxime, principumq; princeps. ¶ Morũ.i. uitiorũ. est.n. τὸ μέσον. ¶ Nam quod turpe bonis:adeo, inquit, Crispinus gratus erat pricipi:ut quod in alijs turpe, i Crispino pulchrũ princeps censeret. ¶ Quid agas: quid facias nisi obijcias homini scelesto sua scelera:cũ sit omniũ fœdissimus. ¶ Fœdior oi crimine:p fœda, ut sit cõparatiuũ pro absoluto.i. turpis oi uitio: p omne uitiũ. ¶ Mulũ: piscis est mari
Mulus nus. de quo multa Plin. libr. ix. cap. xvii. dictus a colore muleorũ calciamentorum. ut tradit Fenestella, auctore Plinio. Mulei
Mulei calcei aũt erãt calci regũ Alborum: & post patriciorũ, a mulando.i. sumendo dicti. auctor Festus. De calceis etiã Muleis sic i uita Aureliani meminit Vopiscus: Calceos muleos,& cereos, & albos & hederatios uiris omnibus obtulit &c. Gulam autem Crispini exagitat: qui ex seruili conditione in tantũ diuitiarũ cumulũ sit prouectus:ut molũ sex millibus nummũ emere nõ dubitauerit. ¶ Æquantẽ sane:ironicos:q.d. nõ est mirũ si tot millibus nummũ piscem emit:q pendebat libras sex p numero sestertiorũ:cum neget Plinius multũ inueniri, q põdere duas excedat libras. Horat. in Satyris ostendit triũ librarũ inueniri, cum ait: Laudas insane trilibrem Mulũ in singula, quẽ minuas pulmẽta necesse est. Sen. lib. xv. epl'arum ad Luciliũ docet mulũ ingẽtis formæ põdo quatuor librarũ Tiberio imperatori donatũ fuisse: quem in macellũ cũ deferri,& uenire iussisset, ab Publ. Octauio quinq; sestertijs emptũ. ad quod poeta hoc loco respexisse uidetur. Constat etiam (ut Samonicus refert auctore Macrob.) Asinium Celerem urũ consularem mulum unũ septem millibus nummũ mercatum fuisse. Macrobius tradit & Mutianus (ut refert Plin.) mulum octoginta librarũ captũ fuisse in mari rubro. Sestertius autẽ mille
Sestertius nummos ualebat. Nam quod ait Plinius Asiniũ Celerem sestertijs octo mulum emisse, Macrobius tradit pretiũ fuisse octo milliũ nummum. dictus autem sestertius, quod semis tertius. Varro & Priscianus. ¶ Vt perhibent:periphrasis est assentatorũ Crispini:qui eum excusantes dicũt mulũ fuisse librarũ sex. ¶ Cõsiliũ laudo ironia est. Est uero sensus: Si Crispinus emit mulũ ut captaret hæreditatem, aut mitteret amicæ:eius cõsilij certe non est ratio damnanda. sed in gulam, inquit, emit suam. ¶ Artificis.i. Crispini. ¶ Præcipuam ceram in tabulis:præcipuam hæreditatem & præcipuũ legatũ testamentis: quod in tabulis ceratis notabatur. unde adhuc dr̃ tabulæ testa-
Tabulæ menti & tabulæ dotis, omnisq; cõuentionis. ¶ Senis orbi.i. senis diuitis & sine liberis. ¶ Est ratio ulterior:ironicos. q. d. ratio est melior si misit magnæ amicæ.i. diuiti, aut ut eã captet: aut ut ab ea ametur.
Lectica cũ fenestris ¶ Antro clauso.i. lectica, q̃ instar cubiculi (ut diximus ante ex testimonio Plinij) fiebat cũ fenestris. unde superius: Clausa lectica fenestra. ¶ Latis specularibus: In qua lectica sunt specularia ad arcendos uentos & lucem accipiendam. Nam specularia sunt quæ fenes-
Specularia stris adhibentur, dicta a speculando quemadmodũ & speculũ: quæ fieri

fieri cõsueuerunt, aut ex charta, aut tela, aut uitro. Sen. lib. iiii. natu
ralium: Itaq; quiuis coenationem uelis ac specularibus muniant: &
hyemem multo igne doment. Idem ad Luciliũ in epl'a octuagesi
maseptima: Quantę aũt aliquis rusticitatis damnat Scipionẽ ꝙ nõ
in caldario suum latis specularibus diem admiserat: ꝙ non in
multa luce decoquebat. Idẽ lib. xiiii. Quædã nostra demum pros
disse memoria scimus: ut speculariũ usum plucẽte testa clarũ trans
mittentiũ lumẽ. Mart. in. viii. Pallida ne cilicũ timeat pomaria brus
mã. Mordeat & teneꝝ fortior aura nemus. Hybernis obiecta notis
specularia puros Admittũt soles, & sine fece diẽ. Pli. lib. xxxvi. scri
bit ex auctoritate Iubæ I Arabia esse lapidẽ uitri modo trãslucidũ,
quo utũtur ꝓ specularibus. Idem lib. xv. de pomis seruãdis sic scri
bit. Septẽtrionalibus fenestris sereno die patere: Austros speculari
bus arcere: quod de lapide speculari intelligas nõ placet. ¶ Emit. i.
in gulã tuã. Hincq; est tota poetæ indignatio. ¶ Multa uidemus:
subaudi Crispinũ fecisse: ¶ Miser & frugi Apicius: i cõparationẽ Cri
spini Apicius, q (ut scribit Plin.) oium nepotũ fuit altissimus gur
ges, & maius ad oẽm luxũ ingeniũ erit miser & modestissimus. hic
Apicius est ille Apicius, de quo ita Seneca ironicos ad Elbiã matrẽ: Sed mi
nus beate uiuebat dictator nr: q Sãnitũ legatos audiuit, cũ uilissi
mũ cibũ in foco uersaret, ꝙ̃ Apicius nostra memoria uixit: q in ea
urbe ex qua aliqñ phi, uelut corruptores iuuentutis abire iussi sunt
scientiã popinæ ꝓfessus disciplina sua sæculũ infecit: cuius exitum
noscere operæpretiũ est: cũ sestertiũ millies in culinã cõgessisset. Cũ
tot cõgiaria principũ, & ingẽs Capitolii uectigal singulis comessa
tionibus hausisset: ære alieno opressus rationes suas tũc primũ co
actus inspexit: superfuturũ sibi sestertiũ cẽties cõputauit: & uelut in
ultima fame uicturus: in sestertio cẽties si uixisset: ueneno uitã finis
uit. ¶ Hoc tu Succintus patria: urget poeta Crispinũ hac interroga
Papyrus tione, qua solemus delinquẽtes rephendere. ¶ Patria papyro: Ægy
ptia papyro. Ægyptius. n. fuit Crispinus, ut dictũ est. Nã i Ægypto
papyrus multa nascit'. est. n. palustris herba: ex q̃ texunt' nauigia,
& e libro uela, tegetesq;, nec nõ uestes, stragulaq; conficiũtur. præ
parãtur ẽt ex ea chartæ diuisæ acu in prætenues, sed q̃ latissimas
phyliras. ¶ Hoc pretiũ squãmæ: s. emisti. i. hunc piscẽ tãti emisti: ge
minauit aũt hoc ad maiorẽ indignationẽ. ¶ Potuit fortasse: hoc est
in gulæ exaggerationẽ Crispini. Ostẽdit. n. pretiũ piscis tm̃ fuisse: ut
Prouincia piscator tantidẽ nõ uenderet. ¶ Prouincia tanti. i. ꝓuincia tanti uen
dit agros & latifundia: quãti Crispinus emit pisce. ¶ Sed Appulia:
lõge ẽt maiores agros Appulia uẽdit. ut sit sensus: In prouinciis:
hoc est extra Italiã tãti emes agros, quãti emit piscẽ Crispinus. sed
in Italia lõge ẽt maiores emas. Nã prouincia (ut i prima Satyra ex
posuimus) proprie dr extra Italia, quasi procul uicta q & ꝓcurato
rẽ accipiebat. Plin. de Gallia Narbonẽsi loquẽs: Italia uerius q̃ pro
uincia. Et Plinius Iunior in epistolis. Prouincialis es, an Italicus?
¶ Quales tũc epulas: argumẽtũ a minori ad maius: Si Crispinus,
inqt, Domitiani scurra ausus est tãti sibi piscẽ emere: qd putemus
factũ ab ipso imperatore in parãdis cœnis. sicq; poeta sensim in re
prehensionẽ gulæ Domitiani descendit. ¶ Induperatorẽ pro impe
ratorẽ. sic alibi: Et barbarus induperator: hocq; ideo fit, q imperas
tor stare nõ põt in uersu exametro, nec pẽtametro. ¶ Tot sestertia:
hinc apparet sex sestertiũ fuisse summã. ¶ Partẽ: expositio est. i. quæ
sestertia fuissent minima pars cœnæ, uel modicæ ipsius Iperatoris.
¶ De margine: de extremitate: nõ pretiosioribus obsoniis imperato
ris: sed de exterioribus & uilioribus tantũ. ut oñdat: quantus fuerit
Scurra principis luxus in cœnis. ¶ Scurra. i. Crispinus: quẽ in cõtemptum
scurram aulicũ appellat. Est aũt Scurra q in gratia potẽtũ risum ca
Purpureus ptat ab auditoribus nõ seruata dignitatæ personæ Græci βωμολό
χον appellãt. ¶ Purpureus: pp id: Crispinus Tyrias humero reuocã
Purpuratus te lacernas. Purpureũ aũt dixi pro purpurato. dicimus. n. purpu
reũ pannũ, purpureã uestẽ a colore. purpuratũ uero hoiem purpu
rea ueste indutũ. ¶ Palati: pro palatii. sicut ante: Spoliũ affectare pa
lati. quod ad palatũ referas nõ placet. oñdit. n. Crispinũ ut uilissimũ
hoiem officio scurræ fungi. ¶ Ructaret: inuidiose: hoc est comedes
ret. ¶ Iã princeps equitũ: ad cẽsum. n. equestrẽ indulgẽtia Domitia
ni peruenerat. ¶ Municipes: conterraneos. i. Ægyptios. De municipe
dictũ est ante: Et municipalis arenæ. ¶ De merce fracta: nõ integra,
Silurus sed quos minutatim uẽderet more uilissimi cetarii. ¶ Siluros: siluri
pisces in Nilo tantũ natant: & in Nilide lacu iuxta mõtẽ inferioris
Calliope Mauritaniæ. Plin. ¶ Incipe Calliope: in irrisionẽ Domitiani inuocat
musas: ut q auxilio diuino egeat ad exprimendã piscis magnitudi
nẽ: cũ a poetis nõ sint inuocãda numina, nisi occurrẽt aliq difficilis
& grãdi materia. ¶ Calliope: q bona uox interptat'. καλὸς. n. bonũ

ὀψὶ uero uocẽ significat. ¶ Licet hic ꝯsidere: antipophora ẽ. possent
. n. dicere musæ. Nolumus i hac re ficta: tempus atterere. & ipse res
deas: potestis profecto hic sedere & imorari. ¶ Nam cantandũ non
est. i. nõ est more uatũ fingendũ aliqd. Res enim uera agitur.
¶ SED nunc de factis &c. Nũc inqt de factis leuioribus Crispini ASCEN.
loquimur. Maiora aũt erũt qñ de eius delationibus loquemur: quis
bus optimi uiri interempti sunt: q res reip. magis pniciosa fuit. Pos
sumus quoq; sic intelligere: ut sit: Sed nũc: hoc factũ Crispini repus
tat' esse de leuioribus peccatis: nõ ꝙ leue sit: sed q leue reputatur
a Domitiano in ipso Crispino, cũ in alio fuisset letale. Ordo est. Sed
nũc loqmur sup. ꝙ potius dicerem. ꝙ̃ locuti sumus: q nõ grauius
peccatũ est gulositatis, de q nũc loquit', ꝙ̃ incesti. Loqmur igit' de le
uioribus sup. peccatis aut facinoribus Crispini, locuturi postea de
maioribus. Vel sic: Sed sup. hoc factũ Crispini reputat' nunc de les
uioribus. & tamẽ si alter fecisset idẽ caderet. i. mortẽ oppeteret sub
iudice moꝝ: uidelicet Domitiano. Dico, inqt, ꝙ hoc leue reputatur
in Crispino. Nam illud quod foret turpe Tityo & Serio, uel Seio ut
multi legũt. bonis. i. reipublicæ utilibus eqtibus, decebat Crispinũ.
qd agas. i. qd facias cõtra. cũ. i. q. ita est, ꝙ dira ꝑsona Crispini. i.
ipse Crispinus est fœdior oi crimine: & hoc hyperbolice. nã empha
tice diceret de Crispino ꝙ sit ipsa luxuria, aut ipsum scelus: sed hys
perbola est cũ dicit, ꝙ fœdior sit oi crimine, Incipit aũt ostẽdere ui
tia eius. Primũ gulositatẽ dicẽs: Ipse Crispinus emit mulũ. i. talẽ pis
cẽ, quẽ uulgo barbionẽ, aut barbonẽ dñt. a barba inferioris labri.
sex millibus sup. nummũ: æquantẽ. i. æquiparantẽ. sane. i. certe sex
sestertia: q singula mille nũmos ꝯtinẽt. paribus libris. i. sicut sex mil
libus emit: q faciũt sex sestertia. ita pendebatur sex libris. ut. i. sicu
ti. perhibẽt. i. attestãtur assentatores, q loquunt' maiora de magnis.
Ego laudo cõsiliũ. i. industriã & artẽ artificis. s. Crispini si abstulit. i.
callide acqsiuit sibi. tãto munere. i. p tã delicatũ & magnũ piscem.
præcipua ceram. i. principalẽ partẽ in tabula testamẽti. senis orbi. i.
nõ habẽtis liberos. Dicit aũt laudo pro laudarẽ. & abstulit pro abs
tulisset: n si (quod mihi uerosimile sit) hæc uerba sint ꝑsonæ itrodu
ctæ ridentis & dicẽtis. ego laudo cõsiliũ artificis siqdẽ abstulit. &c.
Et ratio ulterior. i. ultra iã dicta: q̃re potuit prudenter mulum tanti
emisse. si misit magnæ. i. p̃diuiti amicæ. q uehit' latis. i. amplis specu
laribus sup. lapidibus. in antro clauso. i. q latissimã domũ aut porti
cũ ad delitias suas solis specularibus lapidibus ornatã habet: sed
seclusam a populo, ut quietior sit. & ita uidetur ab his, q igredi nõ
põt a parte, q uiã publica respicit aurũ clausum. & ita intelligi potest
uehi in porticu sua sicut iam de Crispino dictũ est. & p hoc significa
catur ditissima. Respõdet poeta. Nil tale expectes. i. nõ debes aliqd
tale expectare. quia ipse emit sibi. i. ad gulã suã. Nos uidemus mul
ta fieri gratia gulæ q nõ fecit Apicius homo ꝑditissimã sui tẽporis
gula. miser & frugi: aut ironicos hoc dicit: aut miser & frugi respe
ctu Crispini: aut miser, q ad inopiã redactus sibi uisus est. cum tñ
supra cẽties sestertiũ adhuc possideret. & frugi. i. utilis his, quibus
centies sestertiũ reliqt mortẽ ueneno oppetẽs. ut Seneca scribit. Ex
clamat ergo poeta contra Crispinũ dicẽs: O Crispine an ne tu quõ
dã succinctus. i. succinctim uestitus. papyro. i. ueste facta ex pellicu
la & mẽbranula papyri. i. cannæ grandioris. patria. i. q plurima na
scitur in Ægypto, q est patria tua. fecisti supp. hoc inquam hoc. i.
tam enorme pretiũ squamæ. i. piscis quẽ pp speciẽ q squãma nosci
tur: nõ pp saporẽ tanti emisti. & est imitatio Horatii in sermonibus:
q dicit quosdã appetere pauones: nõ pp saporem: sed propter colo
rẽ, seu pp plumas: cũ tamẽ plumas nõ comedant: sicut nec Crispi
nus squãmas muli ipse piscator, q cepit aut uẽdidit piscem, potuit
fortassis emi minoris. i. minori pcio q̃ ipse piscis: Prouincia utpote
Africa, aut alia ubi ager carus est uẽdit tãti. i. tanto pcio agros, q
satis sunt ad familiã unã alendã quãti sup. emisti piscẽ. sed Appulia
quæ est pars Italiæ: uẽdit etiã agros tãti: sed maiores q̃ prouincia.
Quales tunc &c. Si, inqt, tanti cõstat gula uilissimi hois: quãti erit
imperatoris Domitiani. q. d. maximo pretio: q sanguine multorũ,
ut in descriptione cœnę ex Rhombo capto & Domitiano oblato
cõsequẽter prosequit', ostendẽs adulatorũ pnitiosissimũ malũ. Or
do est: Quales epulas putemus. i. putare debeamus. ipsum indupe
ratorẽ. i. imperatorẽ Domitianũ: p epenthesim. n. causa metri iter
posuit du. glutisse. i. tanq̃ rẽ dulcẽ ingurgitasse, aut deuorasse. glys
rys. n. dulce est. tũc cũ. i. qñ. purpureus. i. purpura indutus. scurra. i.
captator risus ex turpibus uerbis nõ habita ratione ꝑsonæ suæ. pa
lati. i. palatii magni: q imperatorii: uidelicet Crispinus. ructaret. i.
usq; ad ructationẽ ingurgitaret. tot sestertia. i. sex: q multa sunt ꝓ
parte cœnæ talis hois. unde dicit p appositionẽ. tot sestertia supple

Pierides, prosit mihi uos dixisse puellas.
Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus, & caluo seruiret Roma Neroni;
Incidit adriaci spatium admirabile rhombi
Ante domũ Veneris, quá dorica sustinet Anchon.
Impleuitq; sinus, neq; enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies mæotica, ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad hostia ponti
Desidia tardos, & longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbæ, liniq; magister
Pontifici summo. quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? cum plena & littora multo
Delatore forent, dispersi protinus algæ
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitiuum dicere piscem,
Depastumq; diu uiuaria Cæsaris, inde
Elapsum ueterem ad dominum debere reuerti,
Siquid Palfurio, si credimus Armillato.
Quicquid cõspicuũ, pulchrũq; ex æquore toto est,
Res fisci est, ubicunq; natat, donabitur ergo
Ne pereat, iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hyems, prædamq; recentem
Seruabat tamen hic properat, uelut urgeat Auster.
Vtq; lacus suberant, ubi quamquam diruta seruat
Ignem troianum, & Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper,
Et cessit, facili patuerunt cardine ualuæ.
Exclusi expectant admissa obsonia patres

existẽtia, exiguá.i. modicá partẽ. & sumptá de margine.i. de ex res ima parte modicæ cœnæ respectu aliarũ cœnarũ eius. scurra dico olim supp. iam princeps.i. magister equitũ, q solebat uendere magna uoce: more eorũ, q in pagis & minoribus oppidis pisces uænales nunciant se habere. siluros.i. pisces ĩ Nilo frequẽtes. municipes.i. secundũ Manemellũ in eo municipio captos, unde Crispinus. uel (ut dixi) uænales ĩ mũcipijs, & uiliores q̃ quos Romæ uendere posset. Vnde addit. de merce fracta.i. putrida. uel accipiendo cõtentũ pro cõtinente.i. de corbe manco & rupto. Incipe calliope &c. Quia dictũ est, q̃les tunc epulas. q. d. pretiosissimas describturus qualẽ piscẽ Domitianus glutiuerit: inuocat nimiũ facete musas: q̃si uero rem ratã sine numinis auxilio exequi nõ posset. Et id oẽ facit cũ scõmate.i. amarissione. o Calliope dulcis uocis Dea, quę heroida.i. maxima quæq; scripturis auxilio esse soles. incipe sup. mihi rẽ memorare, quá dicere paro licet.i. licitũ est. considere.i. descẽdere ut sedeá, & getẽ capiá. hic.i. ĩ hac re quá dicere paro. alij hñt cõsistere.i. retinere cursum uenæ satyricę: & grauius dicere. unde subdit. nõ est cantandũ.i. nõ oportet cantare tanq̃ iocularia aut fabulosa, qa res uera agitur.

IOAN. BRIT. Pierides ❡ PIERIDES: a Pieria rupe Thessaliæ, q̃ est eis cõsecrata. uñ sic Strabo lib. x. Nã Pieria & Olympus & Pimplia & Libetrũ quondá loca fuere Thraciæ, ubi musæ excultæ fuerũt. ❡ Dixisse puellas: quod appellauerim puellas hoc mihi apud uos prosit. Nã poetæ q̃si blandiẽtes musas appellant modo puellas: modo nymphas hoc est spõsas. Virg. Nymphæ noster amor Libetrides. νύμφη. n. spõsam significat. ❡ Cum iam: cũ speraret, inquit, Domitianus crudelissimus accidit ut rhombus miræ magnitudinis captus fuerit in sinu adriatico iuxta Anchonẽ. hinc planissime cõstat Iuuenalẽ Satyras suas nõ scripsisse sub Domitiano, q iá mortuus erat. ❡ Laceraret Flauius orbẽ: ostendit poeta Domitianũ eo crudelitatis euectũ. ut nõ modo urbs. sed uniuersus orbis eam senserit. Fuit. n. (ut scribit tranqllus) nõ solũ magnæ, sed & callidę inopinatæq; sæuitiæ. ❡ Caluo Neroni.i. Domitiano quẽ a morũ similitudine appellat alteẽ Neronẽ. Sic & Virgil. Paridẽ noiauit ꝓ Ænea: Et nũc ille Paris cũ semiuiro comitatu. ❡ Caluo erat. n. (auctor Tranqllo) adeo caluus, ut caluitio offenderet, in cõtumeliá q; suam traheret, sicuti alij ioco uel iurgio obiectaret. sic & ab Ausonio appellat: Securus frater, quẽ Caluũ dixit sua Roma Neronẽ. ❡ Spatiũ admirabile.i. Rhombus miræ amplitudinis. Est aũt Rhombus (ut docet Plinius) ex genere pisciũ planorũ. Mart. Quamuis lata gerat patella Rhombũ: Rhombus latior est tñ patella. Rhombus item instrumentum est incantatorium figura quadrata solida: cuius latera omnia sunt æqualia: anguli uero obliqui: qui si in terra iactetur, uoluitur ad similitudinem fere cylindri: utebantur eo maleficę mulieres, & præcipue in Thessalia ad deducenda Lunam. Mart. Quæ nunc thessalico Luná deducere Rhõbo. Idẽ. Numerare q̃s pigri dãna possit somni: Dicere quot æra uerberẽt manus urbis: Cũ secta Colcho Luna uapulat Rhõbo. Propert. Deficiũ magico torti sub carmine Rhõbi. De quo Rhõbo Theocritus ĩ Æcloga Pharmaceutria sic meminit ĩducẽs mulierẽ amatorẽ suũ ad se uertere cupiẽtẽ:
[illegible]
[illegible]
Hoc est: Et ut uertit hic Rhõbus æneus, ita ille ex amore ad me uertat. unde liquido apparet Rhõbũ instrumentũ fuisse æreũ: non autẽ (ut quidá putauerũt) ex licijs, siue filis cõfectũ. ❡ Ante domũ Veneris.i. ante ædẽ Veneris. Ibi. n. cultá fuisse Venerẽ ostẽdit Catullus: O q̃ cæruleo creata põto: Quæ sanctum Idalium uirosq; apertos. Quæq; Anchona, Gnidũq; harundinosam colis. ❡ Quá Dorica sustinet Anchon: Doricam appellat, qa a Syracusanis cõdita fuit, q a Græcis oriũdi sunt. Nã cũ Dionysii tyrãnidẽ fugerẽt in Italia, ĩ ora Galliæ Cisalpinę, iuxta Cimeriũ ꝓmõtoriũ ipsam urbẽ cõdiderũt. Strabo sic ĩqt lib. v. Vrbes uero habet, ex q̃bus Anchõ Græca ciuitas est, a Syracusanis cõdita Dionysii tyrãnidẽ fugiẽtibus sita in ꝓmõtorio inclusum cõplectẽte portũ. ❡ Sinus: ipsa retia. ❡ Illis: cõiunge cũ minor: ut sit sensus: Rhõbus nõ erat magnitudine ĩferior illis.s. Rhombis: aut alijs piscibus: q ad mæoticá paludẽ nutriunt. Nam (ut scribit Plinius) pisces in Mæotica palude conglatiata ꝑ hyemẽ fiunt pingues: q̃ resoluta ĩ pontũ exeũt. ❡ Mæotica: Mæotis palus est. quá efficit Tanais. ea ĩ pontũ effundit. auctores Plin. & Mela, & alij geographi. ❡ Rupta Solibus.i. æstiuo calore resoluta. ❡ Ad hostia: hostia appellamus fluminũ exitus. uñ dicimus hostia Nili, & hostia Tyberina, cũ ĩ mare irrũpunt, hostia aũt ponti.i. ad hostia ipsius paludis, quæ exeũt ĩ pontũ. ❡ Torpẽtis: frigore cõglatiati. ❡ Desidia tardos lõga mora factos segnes. ❡ Destinat. destinare est statuere. ut Imperator graui supplicio affecit milites: q destinato die nõ affuissẽt.i. cõstituto. Destinare itẽ deliberare, & q̃si mẽte agitare. ut hoc loco: ut sit destinat.i. deliberat subaudi mittere. Trãquillus in Iulio Cæsare: Iá de ornanda, instruendaq; urbe. Itẽ de tuendo ampliandoq; imperio plura ac maiora in dies destinabat. Dicimus ẽt lapides destinatos tẽplo Martis hoc ẽ iá paratos ad templũ Martis. ❡ Hoc monstrũ: hunc mõstruosum piscẽ. ❡ Magister.i. piscator. ❡ Cymbæ: naucula est piscatoria. ❡ Lini.i. retis, qđ ex lino fiat. Cymba
❡ Põtifici summo: hoc est Domitiano, quẽ ironicos põtificẽ summũ appellat: hocq; ex historia. Nã is (ut docet Pli. ĩ epistola ad Cornel. Mutianũ) est Corneliá Maximillá uirginẽ Vestalẽ incesti reá uiuam defodere cuperet, ut seculũ suũ eiusmodi exemplis illustraret, ĩ uilla Albaná reliquos põtifices cõuocauit. Et summi põtificis iure eá absentẽ, & inauditá dãnauit. Nam uirginũ Vestalium punitores (ut scribit Dionysius) sunt põtifices. Domitianus ergo tanq̃ põtifex Põtifex eam dãnauit. Põtifices dñr a põte & facio. Nã ab ijs Sublicius est unde factus primũ, & restitutus sæpe. ❡ Proponere uænũ exponere. ❡ Cũ plena: ratio est q̃re nemo auderet, nec uẽdere, nec emere, qa ubiq; sint delatores. ❡ Et littora.i. ẽt littora, nedũ alia urbis loca. ❡ Inquisitores algæ.i. maris. in cuius littoribus multa alga passim eiecta est. Alga
Alga. n. est herba marina, q̃ ex ꝓfundo eijcitur. ❡ Agerẽt: accusarent piscatorẽ, q piscẽ esset expiscatus elapsum ex uiuarijs Cæsaris. Viuaria sunt (ut diximus supra) ubi cõtinentur uel aues uel pisces uel feræ, q̃ dũtaxat ad uictũ spectãt. Nã Romani habebãt ubi pisces inclusos pascebant. Plin. De manu pascunt pisces in pluribus qdem Cæsaris uillis. lege & Macro. apud quẽ multa de uiuarijs, & saginandis piscibus referunt. ❡ Cæsaris: Domitiani. ❡ Si qd Palfurio: sensus est & ordo: Quicquid ex mari est pulchrũ & pretiosum, id oẽ est fisci.i. iperatoris, si credimus Palfurio & Armillato, qui in gratiá iperatoris ꝑ calumnias & sacrilegas iterpretationes multa fisco uindicabãt. Fuit aũt Palfurius Sura (ut auctor est Probus) cõsularis uiri filius. sub Nerone luctatus est cũ uirgine lacedæmonia in agone: postea a Vespasiano summotus e Senatu transiit ad Stoicam Viuariũ

cam

cam sectā:in q̄ cū eloquentia præcelleret, Domitiano familiaritate coniunctus, delationem acerbissime exercuit. De quo ita meminit Tranq. in Domitiano: Sed et Capitolino ēt in cunctos ingenti consensu p̄cantes, ut Palfuriū Surā restitueret pulsum olim senatu, ac tūc de oratoribus coronatū, nullo rñso dignatus, tacere tm̄modo iussit uoce p̄conis. ¶ Armillato: de hoc Tragllus sic: Armillatus pro

Armillati — cessit in publicū, & eandē sententiā habuit. Armillati aūt dñr, qui armillis ornati sunt. Propert. metaphoricos canes armillā gestantes armillatos appellat: Atq; armillatos colla molossa canes. Est.n. armilla torquis argenteus, siue aureus, q̄ circa brachiū gestabat̃. Ar

Armillū — millū uero est (auctore festo) uas uinariū in sacris. dictū q̄ armo.i.

Fiscus — humero deportet̃. ¶ Fisci.i. iperatoris. Nā (ut diximus) fiscus recep

Cōfiscare — taculū est nūmorū & p̄prie principis. ut hoc loco ēt poeta accipit ærariū uero publicū est, populiq; Ro. quod Plinius euidēter ōndit ī

Sportæ — Panegyrico Traiani: At fortasse nō eadē seueritate fiscū, qua æra

Sportulæ — riū cohibes. Idē in eodē: Locupletabāt & fiscū & ærariū nō iā Voco

Sportellæ — niæ & Iuliæ leges. Quinctiā iuris cōsult: titulo negd in loco public

Sacci — co fiat hoc idē declarās his uerbis: Res fiscales q̄si propriæ & priuatæ principis sunt. Trāquillus itē in Augusto distinguere ui ærariū

Sacculi — a fisco his uerbis: Tertio uolumine cōplexus est quantū pecuniæ

Sacelli — in ærario, & fiscis esset. Idē in Vespasiano: Sūt q oppinent eū ad ma

Crumenæ — nubias, & rapinas necessitate cōpulsum summa ærarij, fisciq; inopia. uñ Trāqu. in Augusto: Nā eam summā & cōfiscatā semp, re

Manticæ — positāq; habuerat. A noīe fit uerbū p̄fiscare.i. ad fiscū principis de

Marsupia — ferre. Nūmorū aūt receptacula erant Sportæ, Sportulæ, Sportellæ. Sacci, Sacculi, Saccelli. Et Crumenæ, Manticæ, Marsupia: ita Fisci,

Fisci — Fiscinæ, Fiscellæ. Spartea: sunt utēsilia ad maioris summæ pecunias

Fiscinæ — captēdas. auctor Pędianus. ¶ Donabit̃ ergo: uerba poetę subsannā

Fiscellæ — tis talē legū iterp̄tatione. ¶ Ne pereat. s. piscator. ¶ Iā letifero: sensus

Spartea — est. Et si iā tēpus erat hyemale: ut facile piscis frigore cōseruari posset: tñ piscator ueluti urgēte Austro: quo spirāte facile corrūpuntur

Pruina — obsonia, ad imperatorē festinat cū pisce. ¶ Cedente pruinis.i. hyemi: quo tēpore maxime cadunt pruinæ. dictæ aūt pruinæ q̄si peru

Autumnus — rinæ ab urēdo: q̄ in agris oīa urāt, atq; absumāt. ¶ Autūno: Varro putat Autumnū dictū ab augendo: q̄ eo tp̄e præcipue hoium res augeant̃: coactis agrorū̄ fructibus. ¶ Letifero. mortalibus p̄nicioso. solet.n. Autūnus pp̄ temporū mutationes esse grauis, & pestilens. tunc.n. uentus Auster flat, quo maxime morbi generant̃: uñ est illud Horatij: Frustra p̄ Autūnos nocentē Corpori metuemus Austrū. Idē alibi: Pomifero graue tp̄s anno. ¶ Iā quarta nam in fine.n. autūni solēt febres tertianæ in q̄rtanas mutari. ¶ Sperantibus: declamatio p̄ cōtrariū.i. timētibus. Virg. Hūc ego si potui tm̄ sperare dolorē. ¶ Deformis appellatur a poetis hyems deformis, q̄ oīa frigo

Auster — re, & niuibus deformia uideant̃. ¶ Auster: nā (ut diximus) eo flante (ut docet Plinius) obsonia corrumpunt̃. Horatius: At uos præsentes Austrico coquite horū obsonia. est aūt uentus q a meridie flat,

Notus — qui græce Notus dicitur: ἀπὸ τῆς νοτίδος .i. ab humiditate. ¶ Vtq;

Lacus — lacus suberāt: aut ita dictū est. sicut illud apud Cæsarē in. iii. cōmentario: Quod hyems suberat hoc facere neglexerāt. aut hypallage

Albani — est.i. postquā piscator lacubus suberat, q Albani uocant̃. Nam alba (auctore Dionysio) inter mōtem excelsum, atq; lacū magnū & profundū extructa est æq; distans ab utrisq; hiq; erant tanq̄ muri uix expugnabilem eam reddētes. De lacu sic Cic. in primo de Diuinatione: Quid q̄ in annalibus habemus uerēti bello. cū lacus Albanus p̄ter modū creuisset: quendam ad nos hoiem nobilē profugisse. Eius etiam meminit Valer. in primo: Subito lacus Albanus solitū stagni modū excessit. De lacubus Albanis sic ēt meminit Horat. Albanus p̄pe te lacus Ponet mormoreā sub trabe cypria. Vnde fit ut putē apud Virgiliū in. vii. mendū esse: ubi ōndit Nisum &

Locus Virg. — Euryalū peracta multorū cæde in castris Rutulorū̄ peruenisse ad locos, qui Albani sunt dicti: ita ut ad lacus Albanos, nō locos legen

Ignis Troianus — dū contenderim. ¶ Ignē troianū .i. colit ritus Vestæ in cuius tēplo perpetuus ignis aduersabatur a sacris uirginibus. ¶ Troianū: nam id institutū seruandi ignis initiū habuit a Troianis, cum in Italiam Æneas penates uexisset, & ignē æternū Vestæ. unde Virgi. Sacra, suosq; tibi cōmendat Troia penates. Hos cape fatorum comites. Idē alibi: Vestāq; potentem, Æternumq; adytis effert penetralibus ignē. Papini, An tacita uigilet face troicus ignis. Pōt. Maximus custos erat uirginū Vestaliū, q̄ custodiāt ignē perpetuū ut scribit Plutar. Vnde & Papin. loquēs de patre docēte Neapoli, sic inquit: Sub te Dardanius facis explorator opertæ. Nam fax siue ignis cinere opertus seruabatur. Quæ uero Deā colebāt uirgines quatuor principio erāt eligētibus eas regibus ad ea, q̄ cōstituerat Numa legitima: posterius aūt pp̄ multitudinē sacrorū ministeriorum, q̄ p̄ficiunt sex factæ sunt apud Deā uitam agentes. Vnde scribit Traquillus testamentū Augusti, apud sex uirgines uestales depositū fuisse. Triginta annos necesse est eas manere innuptas, & castas sacrificia peragētes ex lege: quo in tēpore opus est eas decē annis discere: decē sacra perficere: decē ultimis alias edocere. Lege Dionysiū. Lo

Lotos — tos antiquissima arbor fuit in urbe, q̄ capillata dicebat̃. ad quā uirginū uestaliū capillus deferebat̃. Plin. lib. xvi. cap. ultimo. ¶ Vestā minorē: ad differentiā templi, quod Romæ ab Numa Pompilio extructū fuerat uouū, & rotundū, & maius. ut scribit Plutar. in uita Numæ. ¶ Alba diruta: nā post supplicū sumptū de Metio Suffecio Albanorū duce, Alba imperante Tullo Hostilio diruta est. Tēplis tñ Deū (ut scribit Liuius ita.n. edictū ab rege fuerat) tēperatū est. Albanis in urbē Romā admissis, mōs Cęlius inhabitādus traditus est, sicq; Albæ ruinis duplicatus est numerus ciuiū. Albā (auctore Dionysio) condidit Ascanius filius Æneæ. Annos durauit postq̄ p̄dita

Alba — est q̄ngētos minus tredecim. ¶ Alba: describit aūt locū ubi Domitianus quotānis ī Albāo q̄nquatria Mineruæ celebrabat: cui collegiū

Valuæ — istituerat sacerdotū. ¶ Valuæ.i. postes a uoluendo, q̄ in cardinibus uoluant̃. Propert. de tēplo Apollinis palatini: Et ualuæ libyci nobile dētis opus. ¶ Patres.i. senatores, q in Albano erant cū iperatore.

ASCEN. — ¶ E T o Pierides.i. o musæ. puellæ.i. adhuc uirgines & puræ. narrate mihi beneuolæ sup. rē. & prosit mihi dixisse uos puellas. Cum.i. quādo. ultimus Flauius.i. Domitianus, q nūc est ultimus de Flauiorū gēte. laceraret.i. crudelitate sua tyrannica dissecaret orbem.i. mundū. semianimū.i. semiuiuū, & semimortuū. & Roma seruiret.i. in seruitutē redacta obediret. Neroni caluo.i. Domitiano sic agnominato. spatiū.i. amplitudo & magnitudo. admirabile.i. admiratione dignū. rhōbi.i. talis piscis. adriatici.i. nutriti in mari Adriaco. incidit.i. a casu portū aut sinū intrauit ante domū .i. ædem Veneris quā domū Anchō ciuitas illa Dorica.i. a Doricis condita. sustinet.i. cōseruat. & impleuit sinus.i. angulos & curuaturas maris iuxta portū. enim p̄ quia. hæserat.i. adheserat. uel retibus uel litionibus & arenæ pp̄ magnitudinē. nō minor.i. existens nō minor illis, quos glacies meotica.i. meotis paludis, q̄ est in superiori Asiæ parte. operit.i. tegit. tota hyeme. & pingues facit. & ipsa glacies rupta.i. soluta. tandē.i. p̄ longam hyemem. effundit.i. exponit Solibus.i. calori Solis. ad.i. iuxta. hostia.i. receptacula fluuiorū. pōti.i. illius maris. torpentis.i. stagnantis, & tarde aut parū refluētis. effundit inq̄ tardos.i. minus agiles. desidia.i. pp̄ sessionē, & infundo hæsionem: & pingues lōgo frigore. magister cymbæ.i. nauiculæ. & lini.i. retis linei. destinat.i. adiudicat deberi summo pōtifici, Domitiano. s. hoc mōstrū.i. in usæ magnitudinis rhombū. enim pro quia. qs auderet p̄ponere.i. uænalē añ cōspectum ementiū ponere: aut si p̄positus esset, qs auderet emere talē sup. piscē. q. d. nemo est: cū.i. quādoquidē ea littora: in q̄bus captus erat. forēt.i. essent. plena multo delatore.i. occulto accusatore. & cū inquisitores algæ.i. q̄d cū alga herba illa uilissima. quā mare proijcit. merciū aut nauiū ad littus proijciatur. dispersi protinus.i. ampliter. p̄ omnia gerēt. s. litem.i. contenderent in iudicio cū remige.i. piscatore. nudo.i. paupere. nō dubitaturi.i. tales q̄ nō dubitēt dicere piscē illū fugitiuū sup. esse.i. q effugerit ex piscina imperatoris: & depastū esse diu uiuaria Cæsaris. & ipsum elapsum inde.i. ex uiuarijs hoc est piscinis Cæsaris debere reuerti ad ueterem dñm.i. possessorē Domitianū. s. Quinetiam si nos credimus quid.i. aliquid Palfurio & Armillato. q̄cquid est conspicuū & pulchrū in toto æquore. est res fisci.i. pertinet ad fiscū.i. ad mensam iperatoris. ubicunq;.i. in quocunq; loco, siue publico, siue priuato natat. ergo quia retineri tute non potest rhombus tātus, donabitur sup. iperatori ne pereat.i. corrūpatur: q̄a alius emere nō auderet. & hoc potius q̄ ne perdatur: q̄a ablatus fuisset. propterea dico q̄a sequitur iā letifero &c. ironice.n. dicit hoc. q. d. æquū est ut donetur cito q̄a iam finis est autumni: & frigus incipit urgere. q. d. nō opus est ut tantū properetur. Pōt tñ sic intelligi, & forte melius. donabitur ergo ne pereat: q̄a uēdere nō auderet præcipue ea tēpestate, qua diu cōseruari posset: & ad imperatorē icorruptus aduehi. si.n. alio tēpore uendidisset, potuisset dixisse: q̄a incorruptū attulisse nō potuisset. Dic igitur ne pereat, cū iuste auferatur a delatoribus, & a nullo audeat̃ emi. & huc autumno letifero.i. letū: hoc est mortē afferre solito. cedēte.i. locū dante. iam pruinis.i. (ut galli dicūt) gelu albo: uel materiæ roris cōgelatæ: quod intensi frigoris signū est. & ægris sperantibus.i. timentibus sicut pri. Ænei. At sperate Deos memores fandi atq; nefandi. iam quartanā sup. febrem, quę in fine Autūni, aut annalis aut mortalis iudicatur. hyems.i. tempe

Itur ad Atridem, tunc Picens accipe dixit
Priuatis maiora focis, genialis agatur
Iste dies, propera stomachum laxare saginis,
Et tua seruatum consume in sæcula rhombum,
Ipse capi uoluit, quid apertius:& tamen illi
Surgebant cristæ. nihil est. quod credere de se
Non possit, cum laudatur Diis æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura. uocantur
Ergo in concilium proceres, quos oderat ille,
In duorum facie miseræ, magnæq; sedebat
Pallor amicitiæ primus clamante Liburno,

stas hyberna. deformis. i. formositatē anni: hoc est frōdes & flores delens. stridebat. i. uentorū stridorē dabat. & seruabat. i. pseruabat a putrefactione. prædā recentem. i. nō solitā. & tñ hic uidelicet miser piscator properat. i. festinat portare rhombū illū ad imperatorē. tanq̄ Auster uentus ille tepidus & humidus urgeat. i. impellat tis more corruptionis. Vtq; lacus &c. Ostēdit q̄io oblatus est piscis. Ordo est Vt. i. postq̄ lacus, qui erant sub mœnibus Albe subes rant sup, piscatori. i. postquam superauerat lacus, & appropinquarat Albæ ubi tunc Domitianus in collegio sacerdotū erat. ubi. i. in quibus lacubus: Alba quamq̄ diruta. i. deleta a Tullo Hostilio: tamen supp. seruat Ignē troianum, qui perpetuus erat & colit Vestam Deam uirginitatis q̄ per ignem signatur. minorem. i. quā Romæ a Numa coli iussa est. turba miratrix obstitit parūper. i. paruo tēpore piscatori intranti. i. uolēti intrare. & cessit. i. locū dedit. ualuæ. i. ianuæ. patuerūt. i. aptæ sunt. apportāti. s. facili cardine. i. reuolucro earū. patres. s. senatores exclusi expectāt obsonia admissa. i. rhombū: quē pluris q̄ patres faciebat imperator.

JOAN. BRIT.

¶ A D Atridem: ad Domitianū. nam ut Agamēnon oium græcorū ducum uoluit imperator appellari: ita Domitianus non solum dux ducū, & princeps principū, sed etiā Deus. aut appellaunt Atridē a crudelitate, ut quando Neronē etiam dixerit: ostendat in oibus Neroni similē fuisse. ut sit: Itur ad Atridē: idest ad Neronē alterum qui matrem suam interemit Agrippinā, sicut Orestes Atrei nepos & Agamemnonis filius matrē suā Clytemnestram. ¶ Tunc picens. i. piscator de Piceno agro, qui rhombum cœperat. aut reuera nomen est propriū, sicut apud Martia. Scribit in aduersa Picens epigrammata charta. ¶ Maiora. i. pretiosiora q̄ priuato conueniant homini: quasi dicat digna tantum principibus. ¶ Iste dies agatur genialis: hic dies celebretur summa cū uoluptate. Nam tunc Genio operam dare dicimus, cum animi relaxationem sequimur. Persius: Indulge genio, carpamus dulcia, nostrum est quod uiuimus. ¶ Laxare stomachum: hoc dictum est per irrisionem a poeta in exprobrationem gulæ: ut sit Stomachum tuum extende, atq; imple. nam quæ implentur, laxantur, & extenduntur. ¶ Sagini: idest pisce saginato. nam sagino idem est quod pinguefacio. unde Sagina pro pinguitudine accipitur. ¶ Seruatum in tua sæcula: aperta & manifesta adulatio, quæ omnibus fere grata esse consueuit. Vnde Seneca ad Lucilium: Quicquid in nos adulatio sine pudore congessit tanquam debitum prehendimus: optimos nos esse sapientissimos affirmantibus assentimur: cum sciamus illos multa mentiri: adeo quoq; indulgemus nobis, ut laudari uelimus in id, cui contraria tam maxime facimus. Mitissimum ille se ipsis in supplicijs audit: in rapibus liberalissimum: in ebrietatibus ac libidinibus temperatissimum. Sequitur itaq;, ut ideo mutari nolimus. quia nos optimos esse credimus. ¶ Quid apertius? scilicet ista adulatione. ¶ Surgebant cristæ: translatio a Gallis sumpta, quibus cristæ eriguntur: quod alacritatis est indicium: idest Domitianus licet cognosceret manifestam esse adulationem: mira tamen afficiebatur lætitia: & sibi placebat talia audiendo. ¶ Nihil est: ualde. enim aures principium adulationibus delectantur. Vnde Alexander Macedo prædicantibus se Iouis esse filium, aliquando credidit ita. ut cum in India uulnus accepisset, magnumq; sentiret dolorem: Omnes, inquit, iurant me esse ipsius filium, sed uulnus hoc hominem esse me clamat. ¶ Cum laudatur Dijs æqua potestas: ex historia est. Nam tantæ fuit stoliditatis & arrogantiæ, ut cum audiuisset se nominari Deum: per libellum statim edixerit, ne alia præfatione appellaretur. unde Martialis in quinto: Edictum domini, Deiq; nostri. Et ipse Domitianus cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Vnde institutum post hac ut ne scripto quidem, ac sermone cuiusquam appellaretur aliter. ¶ Sed deerat: in irrisionem principis hoc fingit poeta, eius luxum, & gulam notās. ¶ Deerat: idest tantus erat piscis: ut nulla extaret patina, quæ eum coquendū integrum caperet. ¶ Pallor: idest timor. ab eo quod præcedit id quod sequitur. Nam timorē pallor sequitur. Multi enim ob

Sagino Sagina

principis crudelitatē pallebant. unde ita scribit Cor. Tacitus in uita Iulij Agricolæ, ut ante diximus: Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat. uidere & aspici, cū suspiria nostra subscriberentur, cū denotandis hoium palloribus sufficeret sæuus ille uultus, & rubor, quo se contra pudorem muniebat. ¶ Amicitiæ magnæ. i. imperatoriæ. Vnde prima Satyra: Magni delator amici: idest imperatoris. quam & miseram appellat ab effectu, q̄ infelices fierēt, qui eam sequerētur. ¶ Pegasus: Iurisconsultus fuit celeberrimus temporibus Vespesiani: a quo & urbi præfectus fuit: ut Pomponius in origine iuris est auctor. Verū illū suspirio quodam satyrico nō præfectum urbis sed uillicum appellat: iuuenes urbem Romam iam principum sæuitia ita deformatā, atq; desertam: ut iam potius rus, q̄ urbs uideri queat. unde bene subdit. ¶ Anne aliud tonc præfecti? quasi dicat non est mirum me uillicum appellasse Pegasum: quia tunc præfecti aliud nihil erant, q̄ uillici quasi non ciuitatis, quæ iam nulla erat, sed ruris præfecti: qui proprie uillici appellantur. Nam Romani inter seruos rei rusticæ destinatos, uillicos appellarunt. qui totius uillæ curam gererent, totiq; familiæ imperarent. Bubulcos uero quibus cura esset arandi, & serendi. Mediastinos uero qui reliqua ruris opera peragerent: utpote qui scrobes effoderent, fossas purgarent, fruges legerent, & reliqua id genus opera rustica. Columellam. Præfectura autem urbis omnia omnino sibi crimina uendicauit: nec tantum ea, quæ inter urbem admittuntur, uerū ea quoq; quæ extra urbem intra Italiā. Lege iurisconsultū lib. pr. Digestorum. οἰκονόμος aūt tam pecuniæ, q̄ frugum, & oium quæ dominus possidet, dispensator est. ¶ Abollæ: de abolla dictū in tertia Satyra. ¶ Liburno. i. seruo Nomenclatore, qui in senatum patres uocaret: nam (ut diximus ante) ex Leburnia serui proceræ staturæ mittebantur, & proinde dominis grati. superius. Et Ingenti curret superiora Liburno.

Villicus

Econo mus

¶ I T V R ad Atridem: idest terrificum & magnanimum imperatorem Domitianū, qui Agamemnoni comparandus est. & hoc ironice. uel (ut Manci. dicit) tanquam ad Orestem Atridem nepotem, & matris interfectorem. tunc Picens adulator ille dixit. O imperator accipe obsonia maiora. idest excellentiora. focis priuatis idest qui debeant coqui in focis priuatorum. iste dies agatur genialis. idest sicut is in quo Genio. idest Deo naturæ indulgeri soleti hoc est natalis, quo uoluptati & libidini maximam operam dabāt. propera laxare. idest euacuare. saginis: idest pingui pistrino. uel potius laxare: idest re. reare, & laxum reddere stomachum tuum saginato pisce. & consume rhombum seruatum a fatis scilicet. in id est usq; ad tua sæcula: quod patet, quia ipse uoluit capi. quid apertius inquit poeta posset mentiri? uel sunt uerba Picentis. quod apertius q̄ capi uoluisse. quasi dicat nihil. & tamen cristæ: idest spinæ surgebant illi: scilicet rhombo præ indignatione q̄ captus esset. uerum nihil est quod potestas æqua: idest æqualis Dijs: idest Domitianus, qui se dominum & Deum uoluit appellari: idest cui persuasum est q̄ Deus esset, non possit credere de se cum laudatur. Sed deerat &c. Inuenta est poetæ occasio describendi sæuitiam Domitiani: & perfidiam adulatorum: & quam quisq; apud Domitianum uitam ageret. ideoq; recenset consilium procerum dicens ipsos uocatum ad hoc: ut disquirant quo pacto piscis ille coqui debeat, aut apponi. non enim habebatur uas satis capax nec dignum uidebatur talem piscem concidi. Ordo est. Sed mensura patinæ: idest uasis patentis in quo piscis apponeretur, deerat pisci. proceres ergo uocantur in concilium: idest concionem ad capiendum consilium. quos proceres ille: scilicet Domitianus oderat. & in quorum facie sedebat: idest apparebat cum uocati essent. pallor in signū timoris. miseræ, quæ miserū exitum habebat. & magnæ. i. imperatoriæ amicitiæ. Pegasus uir ille Albanus positus. i. cōstitutus. modo. i. paulo ante. uillicus. i. tanq̄ uillicus. i. gubernator uillæ. quamuis esset pfectus urbi. s. Albanæ. attonitæ. i. pculsæ q̄si tonitru Iouis edicto Domitiani. pperabat. i. properanter currebat primus. & hoc abolla ueste tali rapta. i. celeriter accepta. & Liburno. i. præcone ex Liburnia clamante,

ASCen.

CIAM

IOAN. BRIT,

Currite iam sedit,rapta properabat abolla
Pegasus,attonitæ positus modo villicus vrbi.
Anne aliud tunc præfecti?quorum optimus,atq;
Interpres legum sanctissimus,omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia,venit & Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores,qualis facundia,mite
Ingenium,maria,ac terras,populosq; regenti
Quis comes vtilior,si clade,& peste sub illa
Sæuitiam damnare,& honestum afferre liceret
Consilium?sed quid violentius aure tyranni?
Cum quo de pluuiis,aut æstibus,aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem,nec ciuis erat,qui libera posset
Verba animi proferre,& vitam impendere vero.
Sic multas hyemes,atq; octogesima vidit
Solstitia,his armis,illa quoq; tutus in aula.
Proximus eiusdem properabat Acilius æuí
Cum iuuene indigno,quē mors tam sæua maneret,
Et domini gladiis iam festinata,sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus,
Vnde fit,vt malim fraterculus esse gigantum.
Profuit ergo nihil misero,quod comminus vrsos
Figebant numidas albana nudus arena
Venator.quis enim iam non intelligat artes
Patricias?quis priscum illud miretur acumen
Brute tuum?facile est barbato imponere regi.
Nec melior vultu quamuis ignobilis ibat
Rubrius,offensæ veteris reus,atq; tacendæ.
Et tamen improbior Satyram scribente cinædo.

¶ IAM sedet.s.imperator. ¶ Anne aliud tunc præfecti.i.subaudi erant,q̄ uillici? ¶ Quorum.s.pręfectorum. ¶ Optimus.s.erat. ¶ Interpres legum.i.ipse Pegasus legum peritus, & iuris optimus & sanctissimus erat. ¶ Tractāda inermi iustitia: & si,inquit, sanctissimis erat moribus:tamen sęuitiā Imperitoris ueritus,putabat non omnia sibi agenda,ut iustitia postulabat, sed ad nutū & uoluntatē principis omnia esse moderāda.sicq; moraliter docet principes assentatoribꝰ delectari: assentatoresq; eis semper pręsto esse:q ex stultis fatuos reddunt homines.ergo iustitia inermi.i. debili & modica. ¶ Venit & Crispi: hic est ille Vibius Crispus orator,qui(ut scribit Quintilianus) delectationi natus cuidā (auctore Tranquillo) Interrogāti:esset ne quis intus cū Cęsare Domitiano:nō absurde respōdit:Ne musca quidē unde poeta iucundā senectutē appellat,quo facetus esset.Consueuerat.n. Domitianus initio principatus sui quotidie sibi horariū sumere: nec quicq̄ amplꝰ q̄ muscas captare: ac stilo peracuto cōfigere. ¶ Maria:ac terras sensus est:Crispus moribus principis se optime accōmodabat:ut ꝑ omnia assentaretur. Sed nemo unquā utilior comes Imperatori fuisset totū orbem regenti:si ei licuisset per sęuitiā principis omnia libere loqui , legēdumq; est cū interrogatione. ¶ Illa clade & peste:hoc est Domitiano, qui cōmunis erat quędam omniū pernicies. ¶ Dānare sęuitiā.i.scelera hominū aut (quod magis placet) libere accusare & coarguere. ¶ Sęuitiam:principis, qui more sęuissimi tyranni uerū audire nolebat.unde sequitur: Sed qd uiolentius aure tyranni? ¶ Cum quo de pluuijs:sensus est: Imminebat mortis periculū amico:si quid forte locuturus de rebus incertis aliquid dixisset:quod eius uoluntati fuisset aduersum. ¶ Fatū:mors. ¶ Pendebat: in ambiguo erat:ueluti sunt res pendulę in ambiguo, ne cadant. ¶ Ille:Crispus. ¶ Cōtra torrentē:illi dicuntur cōtra torrentē niti, qui cōtendunt eos uincere, quos nequeunt.est autē metaphora prouerbialis ab ijs, qui cōtra torrentem natare nituntur.nam torrens magno impetu ferri consueuit : hoc est nunquam imperatoris uoluntati refragratus est. ¶ Nec ciuis erat:efferatam Domitiani crudelitatem ostendit, cū nemo esset, qui libere loqui auderet. ¶ Sic.i.per hanc ingenij comitatem. ¶ Octogesima solstitia.i.octoginta annos:qbus in aula principum est uersatus. Nam etsi in anno duplex est solstitium brumale & æstiuum:cum tamen absolute ponitur,pro æstiuo tantum intelligimus.ergo quot solstitia dicimus, totidē annos intelligimus. Vnde de Virgil. Humida solstitia, atq; hyemes optate serenas Agricolæ. hic enim intelligimus de solstitio æstiuo. Sic etiam apud Columellam:Sunt quædam loca, quæ solstitijs minus concalescunt: sed frigoribus hyemis intolerabiliter horrent.ita:ut semper solstitium absolute positum æstiuum intelligatur. Contra uero brumale solstitiū non dicimus absolute:sed semper solstitium brumale. Est autem solstitium ęstiuum.8.Calen.Iulij die,quo tempore remeare ad interiores Sol incipit circulus.de eo sic Pli.li.18.ca.27. Iulij uero longissima dies totius anni, & nox breuissima solstitium conficiunt. Hyemale uero.8.Calend.Ianuarias.die, quo tempore Sol altiores incipit circulos petere.dictum autem solstitium,quasi Solis statio. Tūc enim Sol stare uidetur. ¶ His armis:sensus hic est & ordo: Acilius eiusdem ęui properabat. proximus.i.secūdus post Crispum. tutus In illa aula his armis.i.pari arte & paribus moribus & assentationi

Solstitiū

bus. Hic est ille Acilius Glabrio, quem postea (ut scribit Tranquillus) supplicio affecit una cum Saluidieno, & Orfito, quasi molitores nouarum rerum. fuit etiam ijsdem temporibus Acilius Rufus uir consularis, de quo Plin.in epist.ad Vrsum: Censuit Acilius Rufus consularis designatus inquisitionem Bithynijs dandam. ¶ Illa aula:tam sęui principis.est autem aula sedes & domicilium imperatoris & tyranni.unde fit aulicus qui in aula uersatur , & tyranni est cōtubernalis. ¶ Cum iuuene indigno:aliq de Eluidio filio Eluidij,quem Domitianus interemit,putant intelligendū: q; quasi scęnico exodio sub ꝑsona Paridis & Oenones diuortiū suum cum tractasset. sed cū plurimos īteremerit:nulla extat historia qs fuerit iuuenis, qui cū Acilio properabat. ¶ Festinata:i iuuenibus mortem acerbam & festinatam appellare solemus,quasi quę ante tempus festinet. Vnde festinata legendum est:non autem destinata.uersus enim breuis est in destinata.recte autē poeta mortem (ut dixi) destinatam appellat, quę iuuenem opprimat quasi quę celerius festinet q̄ conueniat. ¶ Gladijs domini: Domitiani.sed olim.i. superioribus temporibus:qbus Domitianus imperabat. Hicq; apparet Iuuenalem Satyras suas non scripsisse sub Domitiano. Sensus est: Tā multos,inquit, Domitianus efferata quadam crudelitate ciues interemit: ut in prodigio haberetur, si quem in urbe offenderes senem nobilem & patriciū. Prodigium autem dicitur (auctore Festo) uelut predicitū quod prædicat. Vnde & Cic.li.2.de natura Deorū ait: Ostenta, monstra, portēta & prodigia dicta q; ostēdant, monstrent, portēdant, prædicant. ¶ Vnde fit ut malim: cum igitur,inquit, imperator in nobilitatem tam atrociter sęuiret (nā ut scribit Eusebius,multos ī exilium ex nobilibus misit, & occidit) maluerim fraterculus esse gigantum: qui terræ filij fuerunt.i.ignobilis, & obscurus, q̄ patricius & nobilis . Nam qui obscuro genere essent orti: quasi quorum parentes ignorarentur: filij terræ appellari consueuerunt.quare Lactant. Firmianus lib.1.diuinarum Institutionum sic inquit: Minutius felix in eo libro, qui Octauius inscribitur sic est argumentatus: Saturnum cū fugatus esset a filio,in Italiamq; uenisset, Cęli filium dictum:q; soleamus eos, quorum uirtutes miremur:aut eos, qui repentine aduenerint de cęlo cecidisse dicere terrę autem eos esse filios, qui ignotis parentibus sint nati. Vnde & Tertullianus in Apologetico de Saturno loquens sic scribit: Dictus autem Terræ & Cęli filius, quia ignoti uel inopinato apparentes de cęlo superuenisse dicuntur : ut terræ filios uulgus uocat, quorum genus incertum est. Cic.ad Atticum.1.libr. Sed hæc ad te scribā alias subtilius. Nam neq; adhuc satis mihi nota sunt: & huic terrę filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. ¶ Fraterculus: satis lepide se fraterculum, & non fratrem dicit: utpote qui sentiat tantę moli giganteæ se parem non esse. ¶ Gigantum:gigantes (ut fabulosa prodidit antiquitas) ex imis terrę uiscceribus nati sunt immanissimo corpore: qui cum conati essent e sede cęlesti Deos deturbare:tam acriter utrinq; pugnatum est: ut Dij in Ægyptum usq; fugati sint: qui demum parta uictoria gigātes perdiderunt. Berosus uero Babylonicus historiam persequens scribit in Syria circa Lybanum fuisse Enos urbem maximam gigantum, qui uniuerso orbi dominabantur ab occasu Solis ad ortum. Hi uastitate corporis ac robore cōfisi inuentis armis omnes opprimebāt,

Aula

Aulicus

Prodigiū

Gigātes

Enos

libidiniq; inseruientes inuenerunt papiliones, & instrumenta musica, & omnes delicias. Manducabat homines, & procurabant abortus, in edulium q; praeparabant, & commiscebantur matribus, filiabus, sororibus, masculis, & brutis, & nihil erat sceleris, quod non admitterent, contemptores religionis & Deorum. unde & Macrob. li. I. Satur. gentem quandam impiam uocat, Deos negantē. & ideo existimatam Deos pellere de caelesti sede uoluisse. horum pedes in draconum uolumina desinebant: quod significat nihil eos rectum, nihil superum cogitasse, totius uitae eorum gressu atq; processu in inferna mergente. ¶ Profuit ergo: putabat, inquit, se per studium uenationis theatralis, quo & ipse imperator maxime delectabatur posse saeuitiam eius effugere: ac proinde feras in arena conficiebat: ut placeret. simulq; se ipsum fatuum ostendebat: quippe qui & nudus idem efficeret. sed nihil inquit ei hoc profuit: quia tales artes iā nouerat Imperator. ¶ In Albana arena: nam & in Albano: ubi quotannis quinquatria Mineruae celebrabat: feras conficiendas exhibuit:

Numidia ipseq; centenas uarij generis confecit. auctor Tranquillus. ¶ Numidas: libycos. Nam Numidia pars est Africae imperio Masinissae clara. dicta Numidia a pascuorum fertilitate. nam νομή pascua, siue pabulum significat. o igitur conuersa in u fit Numidia. Inde Vrsi feroces mittebantur. Plin. lib. 8. sic inquit: Annalibus notatum est Domitium Aenobarbum aedilem curulem Vrsos Numidicos centum, & totidem uenatores Aethiopas in Circo exhibuisse. Miror adiectū Numidicos fuisse, cum in Africa Vrsos non gigni constet. Et miror Plinium negare Vrsos gigni in Africa: cum caeteri scriptores nasci affirment. Solinus. Numidici ursi forma caeteris praestant. Martia. Et freno libyci domantur Vrsi. Virg. lib. 5. Horridus in iaculis & pelle libystidis Vrsae. Idem lib. 8. Effultum spolijs, & pelle libystidis Vrsae. ¶ Nudus: depositis uestibus: ut esset expeditior: & quasi quandā stultitiam. ¶ Quis iam non est, inquit, opus his artibus principem seduci: qui simulatam nobilium noscit stultitiam. ¶ Brute: Brutus ut auunculi sui Tarquinij superbi saeuitiam uitaret, cum ab eo omnem nobilitatis indolem excerpi, interq; caeteros etiam fratrem suum, qui uegetioris ingenij erat, interfectum animaduerteret, obtusi se cordis esse simulauit eaq; fallacia maximas uirtutes suas texit. Ait ergo poeta. Rudi illa aetate facile potuisti Brute principes decipere. Sed nunc, inqt, nemo esset qui artes illas tuas nō nosceret. ¶ Acumen priscum: hoc est prudentiā & sagacitatem illam priscam. i. qua

Imponere priscis usus fuisti temporibus. ¶ Imponere: seducere. Nam impono cum datiuo iūctum iungitur, efficiturq; neutrum: idem est, quod seduco & decipio. Seneca ad Lucilium: Oculis nostris imponimus. i. oculos nostros decipimus. Plin. epistola ad Proculum: Si modo mihi non imposuit recitatio tua: leges enim suauissime & peritissime.

Impostura Inde fit etiā impostura. i. deceptio. ¶ Regi: Tarquinio superbo. ¶ Barbato: nam romani quadringentis & quadragintaquatuor annis intonsi fuerunt, cum tonsores nō haberent. eos postea Ticinius Mena ex Sicilia in urbem adduxit. Olim tonsores non fuisse significāt antiquorum statuae, quod plaeraeq; habent capillum & barbam magnā. auctor Varro libr. 2. de re rustica. ¶ Nec melior: nec laetior, sed pari tristitia. ¶ Quamuis ignobilis: hinc ostendit nimiam Domitiani crudelitatem, qui in omnes pariter saeuiret, tā nobiles, q̄ plebeios. ¶ Rubrius: hic Rubrius temporibus fuit Domitiani, ut ipse ostendit poeta. sed historia minime est nota, quomodo reus fuerit offensae ueteris & tacendae. Itaq; de hoc adhuc querendum censeo. quae autem

Locus obscurus ab alijs afferūtur ex testimonio Taciti de Rubrio Gallo, alioq; Rubrio, qui in coniuratione Pisoniana deprehensus est, non placent: cum ad rem poetae minime sint accōmodata. ¶ Et tamē improbior: licet, inquit, Rubrius ignobilis esset, & humili loco natus, tamen improbior fuit Nerone ipso, qui Satyram scripsit in Quintianum, appellauitq; eum mollem, & effoeminatum: cū ipse esset cinaedus. Nam nupsit Doryphoro seruo, ut scribit Tranquillus, sicut ipsi Sporus. Tacitus eum appellat Pythagoram, quem Tranquillus Dorypho-

Doryphorus rum: ea forte ratione a Tranquillo Doryphorus appellatur, quem proprio nomine dicit Tacitus: quod satelles fuerit Domitiani. nā Graeci dicunt Doryphorum satellitem ab hasta ferenda: quae Dory graeco uocabulo nominatur. Quod autem Nero in Quintianum scripserit, sic prodidit Tacitus Quintianus molli corpore infamis, & a Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat. Ergo cinaedo scribente Satyram. i. Nerone: qui carmen probrosum scripsit in Quintianum, cum & ipse esset cinaedus: carmen etiam Elegiacum scripsit. Mart. lib. 9. Ipse tuas etiam ueritus Nero dicitur aures: Lasciuum iuuenis cum tibi lusit opus. Scripsit etiam Iliada, auctores Tranquillus, Tacitus, & Eusebius.

¶ O Proceres sup. currite. i. celeriter uenite ad cōsilium. nam sup. imperator sedit. i. iam locum coepit. Graphice autem expressit uocē clamantis, & trepidantis. non enim multis uerbis utitur. & tanq̄ de nono: nō dicit quis sedit, nec qui currant. dico Pegasus uillicus: & si dicas quod praefectus esset. respondet: Anne praefecti urbis aliud sup. erāt tunc q̄ uillici? Vel sic: an ne praefecti: tunc aliud sup. faciebant, q̄ Pegasus qui properabat. q. d. non. quorum. s. praefectorum. hic. s. Pegasus erat sup. optimus. atq; sanctissimus interpres legum. q̄q̄ putabat omnia esse tractanda iustitia inermi. i. sine ui & potētia. & hoc temporibus diris, quia tempora essent dira: quibus nō liceret in malos imperatori caros rigorem iustitiae exequi. Iucunda senectus Crispi. i. ipse iucundus senex Crispus. uenit & . i. etiā cuius mores erāt sup. tales. qualis faeundia. i. dulces & amabiles. & ingenium mite. i. benignum & placidum. unde Statius: Lumina nestorei mitis prudētia Crispi &c. Quis sup. esse posset comes utilior Domitiano sup. regenti maria, terras, ac populos. i. imperium Romanum. ea continēs si liceret sub illa clade & caede, quā Domitianus in bonos exercuit, damnare saeuitiam: & ferre honestum consilium. q. d. nullus. sed quid est sup. uiolentius aure tyranni. s. Domitiani. q. d. nihil. utpote cum quo fatum. i. mors. amici. i. quem simulabat sibi amicū: locuturi de pluuijs, aut aestibus. aut nimboso. i. uento so uere & autumno. s. i. de dispositione temporis. pēdebat. i. imminebat. igitur quia sciebat ea non licere. nunq̄ direxit brachia contra torrentem. i. fluxum impetuosum: hoc est nunq̄ quicq̄ fecit contra uiolentiam Domitiani. nec erat sup. aliquis tūc temporis ciuis. uel nec ipse Crispus cum haberet mite ingenium nō erat talis ciuis, qui posset proferre libera uerba animi & impendere uero uitam. i. qui uellet dicendo uerum, obire mortem inferendam a tyranno. Haec omnia possunt ironicos legi: quia Tacitus Crispum inter claros magis, q̄ inter bonos habendū censet. Sic. i. per assentationem, aut per dissimulationē ipse Crispus uidit multas hyemes, quia octoginta. & octogesima. i. octoginta solstitia sup. aestiualia: hoc est octoginta annos: quos (ut accumulatius eloqueretur) in hyemes & aestates diuidit. sicut Virg. in. 1. Aeneid. triennium dicens: Tertia dum Latio regnantem uiderit aestas: Ternaq; transierit Rutulis hyberna subactis. Accipit hic solstitia pro aestiualibus. sicut Virg. in Buco. Solstitium pecori defendite. Nā si bina solstitia quadraginta annis dederit. iam non erit senes uidit inquam octoginta solstitia. tutus his armis. i. uel hac comitate, uel hoc silentio & dissimulatione. quoq;. i. etiam. in illa. i. in saeuissima aula. Acilius uir ille eiusdem aeui properabat proximus sup. Crispo cum iuuene indigno, quem iam saeua mors ut passus est. & quae destinata. i. addita illi est gladijs domini: idest Domitiani. maneret .i. certissime futura expectaret. Dicit Calderinus hunc quoq; Acilium uocatum: quem quis sit latere Mancinellus dicit. sed quia (ut Seruius docet) quoties patris & non filij nomē exprimitur: eodem nomine fuisse credendi sunt: facile in sententiam Calderini concessero: etiam si filius eius non fuerit: nisi Valla Domitium appellaret. Sed senectus in nobilitate est clara: idest iam multis annis. par: idest similis. prodigio: hoc est prodigium creditur nobilis senex: quia (ut etiam dicitur Eccle. x.) Omnis potentatus breuis uita. Et Saty. decima dicturus est poeta: Ad generum Cereris sine caede & uulnere pauci Descendunt reges, & sicca morte tyranni. Vnde: idest quare sicut ego malim esse fraterculus: idest de genere gigantum: qui filij terrae sunt: & ideo ignobiles: utpote quorum parentes ignorentur. Quando enim specialia nescimus, ad generalitatem recurrimus: & ideo filij quorum parentes sunt ignoti: dicuntur (auctore Seruio) filij Neptuni secundum eos, qui omnia ex humore pro-

Filij Neptuni creari dicunt. sicut Tales Milesius. unde illud. 4. Georgicorū Oceanumq; patrem rerum. Qui uero ex terra potissimam originem homines trahere dicunt: sicut & fides habet: dicunt quorum parentes

Filij terrae ignoti sunt esse filios terrae. unde Persius Satyra sexta: Praesto est mihi Manius haeres Progenies terrae: quaere ex me: quis mihi quartus Sit pater: haud prompte dicam: tamē adde etiam unum: Vnum etiam terrae est iam filius. Dicit autem fraterculus per diminutionem: quia non affectat molem corporis gigantei: sed ignobilitatem ut tutus sit a persecutione tyrannorum: respectu igitur gigantum paruus sit. Ergo cum mori debuerit: dicit enim Valla, quod cum Acilij filium Domitianum Domitianus occidisset. ipsum Acilium, quo poenas sentiret seruauit incolumem. Nil fuit misero. i. Domitio iuueni, quod uenator ipse nudus. i. inermis, ut Domitiano eius rei studioso placeret. figebat comminus: idest de prope. ut dicunt: idest ense ursos numidas: idest magnos & feroces: quanti & quales sunt in Numidia parte Libyae: in arena Albana. Quis enim non intelligat iam

iam artes patricias:ideſt patriciorum: hoc eſt ex patribus ſeu ſena-
toribus ortorum. artes:ideſt calliditates: qui ſe infames exhibeant:
& ob id ſtultos: & ſæuitiam tyranni euitarent: quaſi dicat nemo:
quia quilibet intelligit id eos ea gratia facere. o Brute quis miretur
illud tuum priſcum: ideſt priſcis temporibus mirandum. acumen:
ideſt ingenium tuum: quo Tarquinij Superbi ſuperbiam euitaſti:
quaſi dicat nemo. ſed facile eſt
imponere: ideſt fraudem facere,
aut imponere falſam opinionē
regi barbato:ſcilicet Tarquinio
ſuperbo eo tempore nato: quo
reges Romani barbati, & inton
ſi erant. ſed nunc per quam diſ-
ficile eſſet callidos tyrannos la-
tere aut circumuenire. Nec me-
lior uultu: deſcribit reliquos ad
concilium citatos. Vnde ordo eſt:
Rubrius Gallus quamuis igno
bilis tamen ſup. non ibat ad cō
cilium melior:ideſt confidentior
uultu, q̄:ſcilicet ille iuuenis: quia
uterq; pallebat timore: ex ſiens
reus ueteris, atq; tacendæ offen
ſæ. duplex eſt huius offenſę ex-
poſitio: aut ſtupri: quod ſcelus p̄
turpitudine nimirum tacendum
eſt: aut (ut Mancinellus ſentit
contra Calderinum) offenſæ ta
cendæ:ideſt quam incurrit quia
non tacuit pro Flauio Sabino
contra Cecinnam. Et quamuis
ſupple non melior eſſet: hoc eſt
tantumdem timebat: ſi erat im
probior: ideſt impudentior. cinę-
do: ideſt muliebria patienti. ſcri
bente Satyram: ideſt carmē ma
ledicū i alios, qđ iprobiſſimū ē.

Montani quoq; venter adeſt abdomine tardus,
Et matutino ſudans Criſpinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera, ſæuior illo
Pompeius tenui iugulos aperire ſuſurro,
Et qui vulturibus ſeruabat viſcera dacis
Fuſcus marmorea meditatus prælia villa.
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunq̄ viſæ flagrabat amore puellæ,
Grande,& conſpicuū,noſtro quoq; tēpore,monſtrū,
Cæcus,adulator,dignuſq; a ponte ſatelles,
Dignus aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaq; deuexæ iactaret baſia rhedæ.
Nemo magis rhombum ſtupuit, nam plurima dixit
In leuum conuerſus,at illi dextra iacebat
Bellua,ſic pugnas Cilicis laudabat,& ictus,
Et pegma,& pueros inde ad Velaria raptos.
Non cedit Veiento, ſed vt phanaticus œſtro
Percuſſus Bellona tuo diuinat,& ingens
Omen habes inquit,magni,clariq; triumphi,
Regem aliquem capies,aut de temone britanno
Excidet Aruiragus,peregrina eſt bellua,cernis
Erectas in terga ſudes:hoc defuit vnum
Fabricio,patriam vt rhombi memoraret,& annos.

IOAN. BRIT. MONTANI quoq; uenter adeſt:de Curtio montano intel-
ligit. de quo multa apud Tacitum leguntur, cum uilem fuiſſe cau-
ſidicum oſtendit in. 11. Satyra. Dic ubi qui ſis Orator uehemens,
an Curtius, an Matho. Dictum autem ſatyrice: Quoq; uenter ad
eſt: ut oſtendat hominem corpulentum fuiſſe, & epulis intentum.
unde eum in ſequentibus oſtendit magnam edendi habuiſſe peri-
Abdomen tiam, cum ait: Nulli maior fuit uſus edendi. Abdomine: Pli. li. 11.
cap. 37. ut diximus in ſecūda Satyra docet abdomen ab antiquis
Sumen uocatum, quod nunc ſumen. Et Criſpinus: ſcilicet adeſt. Sudā-
Amomū Amomo matutino: ideſt unguento perfuſus matutino. Eſt autem
Amomum genus fruticis proueniens in Syria, cuius uua in uſu
eſt frutice uenoſo, palmi altitudine, carpiturq; cum radice. Ex eo
unguentum fit pretioſiſſimum. unde Plinius: Omnia autem acu-
tiora fiunt coſto amomo, quæ maxime nares feriunt. Vnguento
etiam quod dicebatur regale, iter alia adhibebatur etiam amomū.
Matutinum Matutino non placet ut exponas orientali ſed quo mane ungere
tur. matutinum autem dicimus a Matuta Dea: ideſt Aurora. Quā
tum uix redolent: inuidioſe hoc dicit in Criſpinum, quem ubiq; ut
luxurioſum & mollem lacerat. Duo corpora: nam mortuorū cor-
pora peruugebantur. Plini. Vnguentorum quoq; honos ad mor-
tuos pertinere cœpit. Perſius noſter: Oſſa inodora dabit. Pompe-
ius: ſubaudi a ſuperioribus adeſt. Tēporibus Domitiani multi (ut
diximus) quæſtus cauſa ad delationem ſe contulerant. inter quos
& Pompeius. Sed cū temporibus Domitiani plures extiterint eiuſ-
dem nominis, de Pompeio Rufo poſſumus intelligere. de quo ita
Plin. in epiſtola ad Cornelium Minutianum: Quin etiam duo con-
ſulares Pompeius Rufus & Libo frugi læſerunt Norbanum teſti-
monio: tanq̄ apud iudicem ſub Domitiano Saluij liberalis accuſa-
toribus affuiſſet. Damnatus & in inſulam relegatus eſt. Licet etiam
(ut diximus in. 2. Saty.) intelligere de Pōp. Falcone. de quo idē Pli.
Cōſulis an exiſtimāte i tribunatu cauſas agere deceret. Aperire iu
Iuguli gulos: figurata locutio. ſ. ad aperiēdos iugulos. Iuguli aūt, ſiue iugu
Iugula la (utrūq; .n. legit' apud pbatiſſimos auctores) ſunt illa duo oſſa, q̄
ab utroq; humero trāſuerſa extēdūt' ſupra ſummitatē pectoris ubi
deſinit collum, & ubi coniunguntur ueluti lacunam quandam ef-
ficiunt, quæ quo maior eſt, eo excellentius in homine ingenium in

dicat. unde Zophyrus phyſognomon, qui ſe profitebatur hominū
more, naturaſq; ex corpore, oculis, uultu, fronte pernoſcere, ſtupi-
dū eſſe Socratē dixit, & bardū, q̄ iugula cōcaua nō haberet obſtru
ctas eas partes & obturatas eſſe dicebat. Ibi locus eſt maxime ca-
di obnoxius. Lucanus: Iugulumq; ſenilem Cōfodiam. hinc fit uer-
Iugulare bum iugulo: quod non modo gladio: ſed & morbo occidere ſigni-
ficat. Celſus lib. 3. Nam quarta
na neminem iugulat. De iugu-
lo ita ſcribit Celſus lib. 8. Iugu-
lum uero ſi trāſuerſum fractum
eſt, nonnunq̄ per ſe rurſus recte
coit: & niſi mouetur ſanari ſine
iunctura poteſt. Nonnunq̄ uero
maximeq; ubi motum eſt elabi
tur, fereq; id quod a pectore ſub
id quod ab humero eſt in poſte
riorem partē inclinatur. Et pau-
lo infra: A dextro uero iugulo ſi
id fractum eſt ad alam ſiniſtram
a ſiniſtro ad dextram. De iugu-
lo item ſic Ariſtoteles lib. 1. Cō
munis colli & pectoris pars iu-
guli eſt. Iugula uero genere fœ **Iugula**
minino ſignum celeſte eſſe do-
cet Varro i ligua latiali. de quo
meminit Plau. in Amphytrione.
Neq; Iugula, neq; Veſperugo.
Tenui ſuſurro: minima delatio
ne: ut notet Domitianū, qui mi-
nimam ob rem quocunq; accu
ſante ciues damnabat. Medita **Meditari**
tus prelia uilla: hoc eſt qui i ani
mo ſuo prelia pertractauerat in
uilla ſua. Aut qui exercuerat p̄-
lia in uilla, tentans quid poſſet
efficere aduerſus hoſtem. Nam
meditari accipitur pro cogitare
& mēte pertractare. ut illud Horatij: Neſcio quid meditans nugaę:
Terēt. Meditata ſunt mihi omnia mea incommoda. Item pro exer-
cere. ut illud Quintiliani: Declamatio eſt forenſium actionum me-
ditatio. i. exercitatio. Plin. in Panegyricis Traiani: Cum in illa me-
ditatione campi militaribus turmis imperatorum puluerem, ſudo
remq; miſceres. ubi accepit meditationem pro proluſione. & ſic me-
ditari pro proludere. Sic Virg. contra proludere accepit pro medi-
tari: Aut ſparſa ad pugnam proludit arena. i. pręmeditatur. Sic Ci-
cero: Si mecum i hac proluſione nihil fueris. i. in hac pręmeditatio-
ne certaminis. Ioſephus de bello Iudaico ait meditationes dici cō-
flictus ſine ſanguine: prelia uero meditationes eſſe cum ſanguine.
Et Fuſcus. ſubaudi adeſt. Eſt enim Cornelius ille Fuſcus, qui tem-
poribus Domitiani prętorianę cohortis pręfectus bellum geſſit ad-
uerſus Dacos: a quibus in pręlio eſt occiſus. Lege Tacitum. Mar.
de eo ita ſcribit lib. 6. Ille ſacri lateris cuſtos, Martiſq; togati: Credi
ta cui ſummi caſtra fuere ducis. Hic ſitus eſt Fuſcus, licet hoc for-
tuna fateri: Non timet hoſtiles iam lapis iſte minas. Grande iugum
domita Dacus ceruice recepit: Et famulum uictrix poſſidet umbra
nemus. Vulturibus. bene autem uulturibus. cadauera enim adeo
auide ſequuntur, ut triduo ante, aut biduo uolare eo, ubi cadauera
futura ſunt, tradantur. Plin. lib. x. Prudens Veiento: Veientonis &
Catulli Meſſalini Cæci mentionem facit Pli. epiſt. ad Sempronium
Rufum: Sic cœnabat Nerua, cum paucis Veiento recumbebat pro
ximus, atq; etiam in ſinu. Dixi omnia: cum hominem nominaui, in
cidit ſermo de Catullo Meſſalino q luminibus orbatus ingenio ſuo
mala cęcitatis addiderat non uerebatur, non erubeſcebat, non mi-
ſerabatur. Sępius a Domitiano non ſecus ac tela, quę & ipſa cęca
& improuida ferūtur, in optimū quęq; contorquebat. De huius neq
tia, ſanguinarijſq; ſententijs in cōmune oēs ſuper cœnā loqueban
tur. Hic ergo poeta mortiferū Catullū appellat, ut delatorē & nocē-
tiſſimū hoiem. Veientonē autem appellat honorifice prudētē. neq;
.n. uſq̄ apparet eū fuiſſe malū, ſed doctū & familiarē Neruæ. eſt aūt
Fabricius ille Veiento uir ſenatorius, de quo in. 6. Satyr. intellexit
poeta ubi oſtēdit Hippiā uxorē eius, relicto marito per impudicitiā
gladiatorē abeūtem ab urbe in Ægyptū uſq; fuiſſe ſecutā. Nunq̄
uiſę: ordo eſt: Qui flagrabat amore puellę nunq̄ uiſę, erat .n. (ut

dictũ est) luminib⁹ orbatus. ſ Grãde: expoſitio ẽ. ſ Satelles dignus
hoc ẽ dignus q ad põtes mẽdicaret. in q̃bus ſolẽt aſidẽtes paupes
ſtipẽ a traſeuntibus petere. Sene. In Sublicium põtẽ me tráſfer, & in
ter egenos abige, nõ ideo tamẽ me deſpiciã, q in illoꝝ numero cõ
ſedero, qui manũ ad ſtipẽ porrigunt. Iuue. in ſequentibus: Nulla cre
pido uacat nuſq̃ pons. Idẽ alibi: Inuitatus ad hæc aliqui de ponte
Satelles negabat. In alio codice legiť: Dirusq ſatelles. ſ Satelles: ironice ſa
tellitẽ, quaſi pontis cuſtodẽ appellauit nam ſatelles, ꝓprie is appella
tur, q ad cuſtodia principis aſſiſtit. Vnde Cecilius Ciprianus i epiſt.
ad Donatũ: Exigit pœnas pariter de potentiore ſublimitas, ſit licet
ſatellitũ manu ſeptus, & clauſum ac ꝓpe tectũ latus numeroſo ſti
patore tutetur. ſ Aricinos. i. q ſtipẽ peteret ab ijs, q Aricã uehũtur.
Nã Ariciẽ, q̃ ſita eſt i cliuo in Appia uia poſt Albanũ montẽ, lucus
Arthemiſium fuit Dianẽ, qd Arthemiſiũ appellauere: quo magna populoꝝ multi
tudo confluebat: ꝓpter quod mendici in eo cliuo ſedentes mendis
cabãt. ſ Rhedæ deuexẽ: eſt. n. cliuus iuxta Ariciã. Mart. Debet Ari
cino cõuiua recũbere cliuo. ſ Magis ſtupuit: q̃ ip ſe Catullus Meſſa
linus. ſ Sic pugnas Cilicis: Cilix nomẽ fuit gladiatoris, cui⁹ pugnas
Pegma ſimili adulatiõe laudabat. ſ Et pẽgma: pẽgmata machinamẽ a erãt
lignea, q̃ in triũphorũ põpa ferebãtur. eo artificio cõpacta, ut p ſe
ſurgerẽt ueluti ramos exerẽtia. Sene. ad Luciliũ de artibus liberali
Ludicrẽ artes bus: Ludicrẽ ſunt artes, q̃ ad uoluptatẽ auriũ atq oculoꝝ tendũt.
his annumeres licet machinatores q pẽgmata p ſe ſurgẽtia excogi
tẽt & tabulata tacite in ſublime creſcentia. Mart. Et creſcũt media
pẽgmata cẽlſa uia. Ioſephus itẽ lib. 7. de triũpho Veſpaſian & Ti
ti loquens ſic ſcribit: Maxime aut erat ſtupor machinaꝝ, q portabã
tur, ſiue pẽgmatũ fabricatio. ꝓ quorũ magnitudine timẽdũ, uirib⁹
portantiũ occurrẽtes timebãt. multa. n. in tertiũ nidũ, quartũq ſur
gebãt. & magnificentia fabricẽ cũ admiratione delectabãt. De qui
bus ſic Claudianus de cõſulatu Mãlij Theodoſij: Vel q More auiũ
ſeſe iaculãtur in auras · Corporaq ẽdificant celeri creſcentia nexu:
Quorũ cõpoſitã puer augmentatus in artẽ Emicet, & uictus plãtæ
uel cruribus hẽrẽs: Pendula librato ſugat ueſtigia ſaltu. Mobile põ
deribus deſcendat pẽgma reductis. Pẽgma aũt dictio eſt grẽca, q̃
pagamẽtũ ſignificat: ἀπὸ τοῦ πηγνύναι quod eſt pãgere. ſ Et pueros
. ſ. laudabat reſidẽtes in pẽgmate. ſ Inde raptos. i. ex pẽgmate fini
tis ludis ablatos, aut raptos, mox ſtupratos. De q̃bus uideť intelle
xiſſe Diuus Augu. li. 2. ſic dicẽs: Veniebamus nos etiã aliq̃n adole
ſcẽtia ad ſpectacula, ludibriaq ſacrilegiorũ ſpectabamus arreptis
tios audiebamus ſymphoniacos, ludos turpiſſimos, qui Dijs, Dea
buſq exhibebãtur. ubi uideť (ut diximus) per arreptitios intellexiſ
Velaria ſe pueros arreptos ad ſtupra. ſ Ad Velaria: Velaria loca erãt ubi ue
la reponebãtur: q̃ ad ornãdũ theatrũ tenebãtur. nõ ſum neſcius &
Velaria poni ẽt ꝓ ipſis uelis: niſi mẽdũ ẽ apud Papiniũ In Siluis li. 1.
Iã Velaria lintea pluebãt. Nã illic in pleriſq codicibus legiť: Bella
ria adorea pluebãt. ſ Non cedit Veiento. i. in adulatione, & piſcis lau
datione non cedit Meſſalino, ac ſi dicat lõge uehementius adulať.
Phanatici ſ Vt phanaticus: Phanatici ꝓprio epitheto dicebanť ſacerdotes Cy
beles, ſiue Bellonẽ, q ueluti Deẽ numine affiati, caput & comas ro
tabãt, iactabãtq, futuraq p̃dicebant. Lucanus in. 1. Crineq; rotã
tes Sanguineũ populis cecinerũt triſtia Galli. Quintil. li. 9. Iactare
caput, & comas rotare phanaticũ eſt. Lãpridius in Heliogabalo: Ia
ctauit aũt caput inter p̃ciſos phanaticos, & genitalia ſibi deuinxit.
Porphyrio ita ſcribit i Hora. Affirmat aũt nõ magis matris magnẽ
aut Apollinis numine inſtinctos furere, q̃ eos, qui iracũdia ſunt in
citati. Hora. in Poe. Aut phanaticus error, & iracũda Diana. Iidem
Enthei Enthei etiã dicebãtur: q̃ſi diuini & Deo pleni. Papinius i Siluis: Sat
Enthea uittis: Atq hederis redimita cohors. Mart. Spadone cũ ſis
euiratior fluxo: Et cõcubino mollior cẽleneo: Quẽ ſectus ululat ma
tris Entheẽ gallus. Nã ſacerdotes Cybeles furore correptis in ſacris
ululatu regrebãt Athyn: quẽ olim Cybele amauerat. De ſacerdoti
bus Bellonẽ ſic & Lactãt. li. 1. de inſtitutione diuina. Percuſſus tuo
Oeſtrus œſtro o Bellona. i tuo furore correptus. Oeſtrũ grẽci (ut auctor eſt
Feſtus) appellant furorẽ. οἰστρᾶν. idẽ eſt, qd inſanio. Vnde Oeſtrũ
Aſylus etiã accepere grẽci ꝓ eo, quẽ latini Aſylũ dixere. i. Tabanũ. eſt. n.
genus uiolẽtẽ muſcẽ, quẽ i furorẽ armẽta agit. Virg. in. 3. Georgi.
Eſt lucos Silari circa ilici, ciuuſq uirentẽ Plurimus Alburnũ uolitãs:
cui nomen Aſylo Romanũ eſt. Oeſtrũ graij uertere uocantes. Sem
per acerba ſonãs, quo tota exterrita ſiluis Diffugiũt armẽta. Hic er
go Oeſtrũ pro furore poeta poſuit. Statius li. 1. Thebaidos: Tẽpus
erit cũ laurigero tua fortiter œſtro Facta canã. Idẽ in Siluis de Ge
nethliaco Lucani: Docto pectore cõcitauit Oeſtro. Pli. li. 11. c. 16.
Naſcũtur aliq̃ñ extremis fauis apes grãdiores, q̃ cẽteras fugãt, Oe
ſtrus uocatur hoc malũ. Et idẽ ca. 28. eiſdẽ libri: Quibuſdã aculeus
in ore: ut Aſylo, ſiue Tabanũ dici placet. Sene. ad Luciliũ: Hũc quẽ
grẽci Oeſtron uocant, pecora peragentẽ & totis ſaltibus diſſipantẽ
Aſylũ noſtri uocabãt. q̃bus uerbis oſtẽdit uocabulũ Aſylũ interijſ
ſe & Oeſtron in uſu remanſiſſe. ſ Bellona: Dea eſt belli. Senſit Apu
leius in Metamor. ſua Cybelen, Bellonã, & Iſidem eaſdẽ eſſe Deas,
eoſdemq ſacerdotes, q ſuo cruore in earũ ſacris rem diuinã facie
bant. Na gladijs humeros ſibi, & lacertos feriẽtes, & capitis agita
tione diſcurrebant & ueluti numine Deẽ afflati agebãtur, prẽdica
bãtq futura. ſ Et Bellona uocatiuus eſt caſus. ut ſit ordo: Veiento
ut phanaticus percuſſus tuo Oeſtro o Bellona diuinat. ſ Diuinat: Diuinare
p̃dicit, eſt enim diuinare qd futurũ ſit, p̃dicere. ſ Regẽ aliquẽ capies
hinc argumẽtatur, diuinatq eũ capturũ aliquẽ regẽ barbarũ, & pe
regrinũ: q̃a piſcis ſit pẽgrinus & ſpinis armatus, ut reges caſſide cri
ſtata armantur. ſ Excidet de temone Britanno. i. capietur in bello
& de curru deijcietur. Nã Britanni curribus utuntur in bello: ut au
ctor eſt Cẽſar in cõmentarijs, quos Couinos (auctore Pomponio Couinus
Mela uocabant. Lucanus: Et docilis rector mõſtrati belga Couini.
Qd' Britanni curribus in bello uterentur indicãt & Propertius ſic:
Hyberniq Getẽ pictoq Britannia curru. Et cor. Tacitus in uita
Aricolẽ loquẽs de Britanis: Quẽdam nationes & curru prẽliant.
ſ Aruiragus: rex Britãniẽ. ſ Sudes: metaphoricus appellat pinnas: Sudes
cũ ſudes dicantur pali. ſ Hoc defuit unũ Fabricio: ita, inquit, reliq̃
per aſſentationem prẽdixit: ut aliud nihil reſtaret, q̃ ut cõmemora
ret patriam piſcis: & quot annos eſſet natus: ſicq tantam aſſenta
tionem, apprehenſoremq eius ſubſannat.

C VENTER Mõtani. i. Curtij. i. ipſe Curtius mõtanus uẽtro ſus ASCEn.
& pinguis tardus ꝑ pinguedinẽ abdõẽ. i. ſumme adeſt. quoq. i. ẽt
& Criſpinus, de quo iam i pricipio huius Satyrẽ dictũ eſt. ſudãs. i.
diſtillãs amomo. i. unguẽto ex flor amomi. matutino. i. oriẽtali ubi
. ſ. Sol matutino tpe oritur. ſudans ſup. tm q̃tũ olẽt uix duo funera
. i. cadauera diuitũ, q opobalſamo amomo & eiuſmodi cõdiri ſoles
bãt. Põpeius. i. Falco ſẽuior. i. cũ ſẽuitia peritior apire. i. facere inter
dicere. leui ſuſurro. i. modica delatione. iugulos. i. guttura multorũ
ſup. aderãt. Et Fuſcus meditatus p̃lia in uilla marmorea. i. ſummo
otio & trãq̃llitate. q ſeruabat uiſcera. i. cadauer ſuũ ulturib⁹. i. auib⁹
illis rapacib⁹. Dacis. i. i Dacia ex ſtetibus. ubi oppſſus ẽ ſup. aderat.
Et cum mortifero. Eandẽ rem proſequitur. Ordo eſt: Veiento prus
dens. i. callidus: qui ſciebat impatore uti: & uitam ſuam diu conſer
uare ſup. aderat. q diu uixerit patet ex carmine Statij de bello Ger
manico: ubi ſic dicit. Lumina Neſtorei mitis prudẽtia Criſpi: Et Fa
bius Veiento potentem ſignat utrũq: Purpura ter memores imple
runt nomine faſtos & cẽ. aderat inquam cum Catullo. ſ. Meſſallino
cẽco. ſed mortifero. i. adulationibus & delationibus mortẽ ferente
qui flagrabat. i. ardebat amore puellẽ nunq̃ uiſẽ: q̃a cẽcus erat. exi
ſtens grande & cõſpicuũ monſtrũ noſtro tempore. q̃a cẽcus adula
tor. & dirus. i. crudelis. ſatelles. i. apparitor. aſſecla. i ꝯtinuus comes
Domitiani. a ponte ſup. aſſumptus: uel q neq̃tiam ſuã uiſus eſt a põ
te, ubi mendici ſedent, deduxiſſe. dignus qui mẽdicaret ad. i. apud
axes. i. currus Aritiam tendẽtes, aut inde redeuntes. & qui iactaret
. i. de longe daret. blanda baſia. i. blanda uerba qualia qui baſia da
re uolunt habent. rhedẽ. i. uehiculo tali. de uexæ. i. deorſum uectæ
hoc eſt in cliuo poſitæ: cũ urbs ſit in colle ſita. nemo magis ſtupuit
rhombũ, q̃ ille cẽcus. nam ille conuerſus in leuã ſup. partem dixit
plurima de rhombo. at. i. ſed bellua marina ſup. ſ. rhombus. iacebat
illi dextra. i. iacens erat dextra. eſt. n. nominatiui caſus. & ipſe lauda
bat ſic. i. adulatorie & ĩpudenter. pugnas, & ictus Cilicis. i. illius gla
diatoris ex Cilicia, quẽ nõ uidebat. & laudabat ſic pẽgma. i. talem
fabricã: aut machinam ligneam In qua ludebať. & laudabat ſic pue
ros raptos ad ſtuprũ. ſ. inde. i. ex pẽgmate. ad Velaria. i. ad loca i q̃
bus uela ſeruabãtur. Veiẽto nõ cedit ipſi. ſ. Catullo cẽco. ſed diui
nat. i. futura p̃dicat. ut. i. quẽ admodũ. phanaticus. i. is qui p̃eſt pha
no. percuſſus o Bellona. i. Minerua, q̃ inuẽtrix es belli tuo œſtro. i.
tuo ſtimulo furoris. quo percuſſi inter ſacrificãdum proprij ſangui
nis effuſione explicabãt p̃ſentia, & uaticinabãtur futura. a. Lactãt.
diuinat ergo & inquit: o imperator tu habes ingẽs. i. ualde magnũ
omen. i. portentũ & indiciũ magnũ triũphi. tu capies aliquem regẽ
aut Aruiragus rex Britãniẽ excidet de temone. i. regimine. Britan
no. i. regni Britãniẽ. alludit aũt ad currus, q̃bus tũc utebãtur Britã
ni in p̃lio. ſed q regem capiendũ ſignificat: patet ex magnitudine
eius. dictũ. n. eſt, q erat maior priuatis focis: & q Britannũ qui ex
tra mundũ regnare dicitur: potius q̃ uicinũ patet: q̃a bellua eſt pere
grina. i. externa. q autem omen belli ſit conſtat: quia o imperator

tu cernis

tu cernis sudes: idest spinas, quæ representant sudes præustas, quæ sunt rusticorum arma. erectas in terga: si de tergo piscis loquitur: magis grammatice diceret in tergo: quia non uidetur habitudo accusatiui casus: si de alijs loquitur: dic in terga: idest contra terga obstantium. omnia ergo quæ de rhombo dici possent consecutus est. sed hoc unum defuit Fabricio, scilicet Veientoni ut memoraret patriam, & annos rhombi.

Quid nam igitur censes, conciditur? absit ab illo
Dedecus hoc Montanus ait, testa alta paretur,
Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ, subitusq; Prometheus.
Argillam, atq; rotam citius properate, sed ex hoc
Tempore iam Cæsar figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia, nouerat ille
Luxuriam imperii veterem, noctesq; Neronis
Iam medias, aliamq; famem, cum pulmo falerno
Arderet, nulli maior fuit vsus edendi
Tempestate mea, Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinoue edita fundo
Ostrea callebat primo deprendere morsu.
Et semel aspecti littus dicebat echini.
Surgitur, & misso proceres exire iubentur
Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, toruisq; Sicambris
Dicturus, tanq̃ diuersis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola penna.
Atq; vtinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sæuitiæ, claras quibus abstulit vrbi,
Illustresq; animas impune, & vindice nullo,
Sed periit postq̃ cerdonibus esse timendus
Cœperat, hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

IOAN. BRIT. ¶ QVIDNAM igitur censes: uerba sunt Iuuenalis: Quid putas, inquit, decretum fuisse de pisce coquendo. ¶ Conciditur: uerba personæ introductæ respõdentis. ¶ Absit ab illo: uerba poetæ recitantis sententiam Montani. ¶ Dedecus hoc: scilicet ut cõcidatur. ¶ Testa: pate a fictilis in qua integer coquatur. ¶ Tenui

Murus

muro: quæ summæ sit tenuitatis laus est figuli in conficiẽdis uasis ea ducere tenuia. Hyperbolicos murum appellauit: cum murus propne sit qui publica ambiat, ut ciuitatẽ.

Paries

Paries uero priuata, ut domos. ¶ Orbem spatiosum: idest quæ spatiosa sit & apprime capax. ¶ Debetur Prometheus: inueniendus est, inquit, optimus & prudens figulus: qui fingat patinam: qualis fuit Prometheus,

Prometheus

qui ex limo hominem finxit inanimatum, & insensibilem: sed beneficio Mineruæ in cælum assumptus, ignem ex radijs Solis furatus est, eumq; pectusculo hominis applicans animatum reddidit. Higinus: Ouid. & Fulgentius dictum autem uoluere Prometheum, quasi προμηθέα: quod nos latine prouidentiam dicimus. Sapientia enim eloquentiaq; sua a bestiarum uita in ciuilem homines trãsformauit.

Argilla

¶ Argillam atq; rotam: Argilla genus est terræ, unde fingũtur uasa. ¶ Rotam: scilicet figularem. Eam inuenit Anacharsis Scythes, siue Chorebus Atheniẽsis. ut Plinius in. 7. & Laertius Diogenes tradunt. Quamuis scribat Sene. ad Lucilium figuli rotam apud Homerum inueniri. ¶ Sententia: scilicet Montani. Digna uiro: ac si dicat: Talis fuit sententia, qualis uiri qua si qui cibis optime conditis delectaretur. Corpulentum enim fuisse & magni uentris superius ostendimus. ¶ Noctesq; Neronis: non est inquit, mirum si tam grauem tulit sententiã decoquendo pisce: qui callebat quid impatores superiores & præsertim Domitius Nero facere consueuerint in parandis obsonijs. Nã Nero (ut auctore est Trãquillus) epulas e medio die ad mediam noctem protrahebat: refotus sæpe callidis piscinis, ac tempore æstiuo niualis. ¶ Aliamq; famem: idest quomodo nouam aliam famem posset sibi excitare: cum ex nimia repletione cibi & potus stomachus arderet: ac si dicat nouerat delicatis pulmentarijs, lautioreq; apparatu ciborum stomachum refocillandum. ¶ Cum pulmo arderet: idest nimia crapula ferueret. ¶ Falerno: uino campano austero. ¶ Maior usus edendi: maior peritia in ciborũ delectu q̃ ipsi Montano: qui primo morsu callebat

Circei

ex quo littore mitterentur, educataq; fuissent ostrea. ¶ Circeis: idest in Campania iuxta Circeos essent nata. Circei. n. oppidũ est Campaniæ. Horatius: Ostrea circeis Miseni oriuntur echini. ordo autem est: Montanus callebat deprehendere primo morsu an ostrea nata forent Circeis: an ad saxum Lucrinum: an edita essent fundo Rutupino. ¶ Ad saxum Lucrinum: hoc est in lacu Lucrino. nam illic prima fuit ostreorum commendatio: primusq; Sergius Orata (ut scribit Plin. libr. 9.) optimum saporem Lucrinis adiudicauit. alibi capta in Lucrinum aduehebantur, ut illic saginarentur. Idem Plinius auctor. Martialis: Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino. Lacus autem Lucrinus in Campania est. ¶ Saxum: idest rupes Lucrinas. ¶ Rutupino fundo: idest ex mari Britannico. nam ostrea Britannica inuenta fuere post Lucrina. Plin. lib. 9. Nondum Britannica seruiebant littora. cum Orata Lucrina nobilitabat. Ex extremis enim maris tractibus quærebantur pisces. Vnde Vitellius in delicatione patinæ suæ: a Carpathio usq; freto Hispaniæ per nauarchos ac triremes pisces cõquisiuit. Sene. Non est necesse perscrutari profundum: nec strage animalium uentrem onerare: nec conchylia ultimi maris ex ignoto littore eruere. ¶ Rutupino Rutupinum autem Britannicum significat ab oppido littorali: quod decet Ptolemæus libro. 2. ubi scribit Canticorum urbem esse Rutupinas. Lucanus At uaga cum Tethis, rutupinaue littora feruent: Vnda Caledonios nescit turbata Britannos. ¶ Ostrea: pisces sunt concha in-

Ostrea

clusi. Ouidi. libro. 5. Fastorum: Ostreaq; in conchis tuta fuere suis. ¶ Echini: sunt Echini ex genere cancrorum: in quibus spinæ pro pedibus, Ingredi his est in orbem uolui. Echinus etiam

Echinus

capitur pro theca illa spinosa castanearum.

Echineis

Echineis uero piscis est paruus: quem remoram latini dixerunt. Naues uelis plenis euntes retinere dicitur, si carinis hæserit. auctor Plin. lib. 9. Lucanus: Non puppim retinens Euro tendẽte rudẽtes in medijs echineis aquis. ¶ Semel aspecti: quẽ semel aspexisset. ¶ Misso: pro dimisso. ¶ Concilio: senatoribus. ¶ Arcem Albanam: bene autem

Arx

arcem appellauit. Nam (ut auctor est Asconius) arx dicitur uel sedes tyranni, uel editus in ciuitate & munitior ad salutem ciuium locus. Vnde Virg. Quo res summa loco Panthu, quam prehendimus arcem? ¶ Traxerat: hoc uerbo ostendit eos inuitos sequi imperatorem ob eius sæuitiam. Secessu enim Albano maxime delectabatur. ¶ Attonitos anxios: & qui sibi timerent ob eius crudelitatem. ¶ Tanquam de Cattis: legendum est de Cattis non Getis ad historiam enim respi-

Catti

cit. Nam de Cattis, Dacisq; post uaria prelia duplicem triumphum egit. Tranquillus & Eusebius auctores. Statius libro. 1. Siluarum: Das Cattis, Dacisq; fidem. Eutropius de expeditionibus Domitiani sic scribit: Expeditiones quatuor habuit: unam aduersus Sarmatas: alteram aduersus Cattos. duas aduersus Dacos. Sunt autem Catti populi Germaniæ Sicambris finitimi: qui indigentia laborant auctor est Strabo lib. 7. Eos inchoare ab Hericino saltu scribit Tacitus. ¶ Sicambris: Germaniæ sunt populi inter Rhenum & Albin

Sicambri

flumen: siti ad Oceanum. de quibus multa Cæsar in commentarijs: & Tacitus in libro de situ Germaniæ. ¶ Toruis: terribilibus, a terrẽdo quasi terui. ¶ Epistola anxia: hoc est quæ res afferat tristes & calamitosas. ¶ Penna præcipiti: hoc est quæ per auem esset allata. Nã cum celeriter aliquid nunciandum esset. didicere antiqui auibus literas alligare: quas uolantes perferebant. Plin. de Columbis sic scribit libro. x. Quin internunciæ in magnis rebus fuere, & epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra pertulere, D. Bruto mittente. Quid uallum & uigilum obsidio, atq; etiam retia amne p̃tenta profuere Antonio, per cælũ eunte nuncio? ¶ Atq; utinam his potius: utinam, inquit, tempora imperij sui potius consumpsisset in his nugis, nec abstulisset nobiles & illustres ciues. ¶ His nugis: his deliberationibus: quales fuerunt de coquẽdo pisce. ¶ Quibus: scilicet temporibus. ¶ Abstulit: necando: scilicet. ¶ Illustres animas: nobiles & illustres ciues. Complures enim senatores, in ijs aliquot consulares interemit: ex quibus ciuicam cerealẽ in ipso Asiæ pro consulatu: Saluidienum. Orsitum: Acilium. Glabrionem: quo prius exilio insulari mulctatos interemit, quasi nouarũ rerum molitores. Cæteros leuissima quemq; de causa. Ælium Lamiam: Saluium Coccianum: Metium Pomposianum: Sallustium Lucullum: Iunium Rusticum: & multos alios. Lege Tranquillum de eius sæuitia, & Eusebium. ¶ Impune: nullo existente, qui tantam crudelitatẽ ulcisceretur. ¶ Sed perijt postq: sensus est: Dum sæuit in nobilitatẽ,

hunc & illum necando: nemo inuentus est, qui eum interimeret: sed postq̃ cœpit sanguine plebeio manus suas contaminare: statim inuentus est interemptor. Nam a Stephano Domicillæ Flauiæ procuratore, Partheuioq; cubiculario cæteris conspiratis cunctantibus est occisus in cubiculo. De Partheoio tanquam cubiculario Domitiani sic meminit Mart. Musæ Parthenium rogate uestrum: Admittat timidam, breuemq; chartam Intra limina sanctioris aulæ. Nostri tempora tu Iouis sereni. lege Tranquillum. ¶ Cerdonibus: hoc est plebeis & uilissimis hominibus. nam Cerdo is appellatur: qui artificio & lucro uictum quærit. κέρδος enim lucrum significat. κερδαίνω lucror. Causam aũt mortis eius in hũc maxime modũ exortã esse docet Philostratus io Apollonio Tyaneo. Interfecerat Domitianus Clementem uirum consularem, cui propriam sororem matrimonio desponderat, palam etiam dixerat post tertiam, quartamue diem ipsam quoq; ad uirum esse profecturam. Stephanus igitur mulieris libertus, cuius nomen figurã uisi pridem in cælo portenti significabat: uã corona græce Stephanos dicitur: siue de interfecto Clemente cogitans: siue omnium Romanorũ ciuium conditione miseratus tyrannum interficere proinde aggressus est: atq; olim Atheniensium liberrimi fecerant. Is igitur breuem gladium in sinistræ manus brachio collocans, manum tanquam fractam multis fascijs circumligauit. inde tyranno a foro ubi ius dixerat redeũti, obuiam procedens: opus mihi est, inquit, o rex secreto quædam tibi referre: audies autẽ ex me res magnas, atq; mirabiles. Cumq; tyrannus colloquium non abnueret, in porticũ, quę regiæ adiacebat illum deduxit. Tunc Stephanus non est, inquit, mortuus (ut arbitraris) inimicissimus tibi Clemens, sed uiuit adhuc: egoq; id optime scio & ipse est qui nunc aduersus te irruit: clamantis adhuc regis, & ab ea quę audierat perturbati, Stephanus ab aligato brachio gladium educens, femur perfudit uulnere, quod ad subitam mortem inferendam non sufficeret, sed quod diutius cruciatum extinguere tandem possit, cum nullis medicamentis esset curabile. Ille uero & alioquin robusto corpore, & annos ætatis quinq; supra quadraginta natus, propter uulnus minime deiectus est, apprehẽsoq; Stephano superincumbens eruere oculos nitebatur: & faciem aureo calice, qui forte sacrorum causa astabat, pertundens, Palladem ut sibi ferret auxilium, inuocabat. Audientes autem clamorem corporis custodes, aliquo modo illum opprimi cognouerunt uniuersi: ilico accurrentes, cum iam pene exanimatum offendissent, aliquot illatis uulneribus interfecerunt. ¶ Hoc nocuit: scilicet sæuisse in cerdones, & homines tenuis fortunæ. ¶ Madenti cęde Lamiarum: hoc est cæde nobilium. Nam Lamias posuit pro omnibus nobilibus, respexitq; ad historiam: Ælium enim Lamiam interemit ob suspiciosos & ueteres & innoxios iocos. Auctor Tranquillus. Lamiæ genus duxerunt ab Lamo, qui (ut tradit Homerus in odyssea) Caietæ regnauit. Silius: Et regnata Lamo Caietæ. Horatius: Ælij uetusto nobilis ab Lamo.

ASCen. ¶ QVID nam igitur censes. Hic explicatur causa concilij. Dictum enim est: Sed deerat pisci patinæ mensura. uocantur ergo ad conciliũ proceres. dicitur ergo a Veientone aut alio cõsultante. qd nam igitur censes. i. iudicas de hoc pisce faciendum esse: cõciditur: idest nonne, quia deest mensura patinæ, debet concidi: idest in particulas diuidi? Montanus ille, qui dictus est uentrem ab domine pinguem habere: tanquam primus gulæ procerum: affert primam sententiam: & ait hoc dedecus: idest hæc contumelia, & hæc indignitas absit ab illo: scilicet pisce tam nobili: ut concidatur. sed testa: idest uas terreum paretur: idest fingatur, quæ colligat spatiosum orbem: idest capacem rotunditatem: tenui muro ut leuius & melius coquatur. magnus & subitus: idest subito inuentus, uel subito operas Prometheus: idest figulus peritissimus, qualis erat Prometheus. debetur patinæ: idest ad patinam fingendam. properate: idest properanter afferri curate. citius argillam: idest tenacem terrã, atq; rotam, qua currente fingat. sed o imperator ne forte aliquando similem defectum patiaris. figuli sequantur ex hoc tempore: id est post hac tua castra. Vicit digna uiro: urbane Domitianum reprehendit, qui talibus uiris acquiescebat. Ordo est: Sententia digna uiro: scilicet Montano epuloni uicit: idest approbata est. ille enim expertus aut conuictor habitus nouerat ueterem luxuriam: idest abũdantiã in cibo: uestitu: Venere: aut eiusmodi re aliqua, in qua luxus est, quo omnes fere imperatores a Suetonio peccasse notantur. & nouerat iam medias noctes Neronis, quas solitus est Nero i comessationibus traducere. & aliam: idest nouam & exquisitam famem. cum pulmo arderet: idest flagraret, æstuaret. falerno: idest uino Falerni montis ardentissimo quo digerente cibos appetitus excitabatur: nulli, inquit, poeta maior usus: idest experientia edendi fuit mea tempestate: idest tempore meo, q̃ sup. Montano. quia callebat: idest callide sciebat. deprendere: idest internosse: & comprehendere primo morsu ostrea. an forẽt: idest essent. nata: idest procreata. Circeis: idest mari apud Circeum montem. an ad saxum Lucrinum. an forent edita: idest extracta, aut procreata fundo Rutupino: idest Britannico. & dicebat littus: idest locum natiuum, aut educatiuũ. echini: idest illius piscis de genere cancrorum. semel aspecti: idest postq̃ semel aspexerat. Est autem ecchinus piscis de genere cancrorũ spinosus: ad cuius similitudinem coopertoria, seu calices castanearũ etiam echinos appellant: & quæcunq; in eorum similitudinẽ quid includunt. Echineis autem huius echineidos pisciculus est nauem ingentem detinẽs: unde remora latine appellari potest: auctore Dona. super illud in Andria Terentij: Manebo nequid uestrum remorer commodum. Iucunde autem & diserte dicit: quidnam igitur cẽses? quæ uox est attoniti & incerti consilij: ut te nescientis uisa difficultate rei quid dicẽdum sit: quasi de re censoribus digna? uidetur autem declinare in eam sententiam ut concidatur: uiso quod non est patina satis ampla: quæ omnia ironicos per poetam effecta sunt: quia licet sex librarum fuisset rhombus: facilis repertu fuisset tanta patina. Sed ut perditam gulam Domitiani, & eius conuictorum significet: dicit ipsum etiam fictilibus usum: quia in fictilibus cibus non contrahit saporem reprobum. Sententia digna uiro: quia cum esset maximus lurco: idest deuorator. dedit sententiam se dignam: ut integer seruetur quod ad gulam spectat. Sicut in prima dictum est. Quanta est gula, quæ sibi totos Ponit apros. Surgitur &c. Vrbane admodum ostendit quomodo dimissum est concilium: & simul amare taxat Domitianum, qui in re nulla summa maturitate consilij usus est: & in re grauissima: utpote procerum interemptione, nulla. unde dicit q; qui passim, & nullo uindice nobilissimos quosq; interemit, tandem perijt cum cœperit esse timendus cerdonibus: id est uilissimis quibusq;. quod dictum uidetur, quasi cum nihil de nobilitate dereliquerit, in cerdones: idest uilis quæstus gratia operatores sæuitiam suam extendisset. Ordo est: Surgitur sup. ab omnibus. & proceres iubentur exire concilio misso: idest demisso. quos proceres magnus dux uidelicet Domitianus: quod per ironiam dicit: quia dux erat epulonum. traxerat: idest celeriter aduenire compulerat. in arcem Albanam: ubi templum Vestę erat attonitos: idest quasi tonitru repentino percussos & coactos festinare, tanqua sup. esset dicturus aliquid de Getis, & Sicambris toruis: idest ferocibus populis illis in extremis oris feræ Germaniæ. Virgil. etiam producit primam de dictione Getæ dicens: Mortem contemnunt laudato uulnere Getæ. sed idem poeta omnes pedes hexametri uersus a breui inchoasse notatur. & tanquam epistola anxia: idest anxietatis index & significatrix. uenisset: idest apportata esset a diuersis partibus orbis præcipiti penna uidelicet columbæ. aut alterius auis ad hoc edoctæ & emissæ in extrema obsidione. atq; utinam Domitianus supple dedisset potius his nugis: idest huiusmodi rebus inutilibus. tota illa tempora sæuitiæ: quibus abstulit impune: idest sine punitione, & nullo uindice. claræ urbi scilicet Romæ, quæ per illustres animas clara erat. nam dicendo claras illustres animas: duo essent epitheta uitiose coniuncta: quia sine coniunctione. Sed ipse perijt: quia interemptus est a coniuratis ministro quodam Stephano uocato. ut dicit Sueto. postquam cœperat esse timendus cerdonibus: idest mechanicis lucro intentis: hoc scilicet se timendum fecisse: nocuit Domitiano madenti sanguine Lamiarum: idest nobilium, quales erant Lamiæ: e quibus quædam Ælium nomine interemerat.

Lurco

F I N I S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVINTA.

IN QVINTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Si te propositi. Multi temporibus poetę amicitias nobilium & diuitum sequebantur, & uilissimis quibusq; officiis cęnas captabant. In quo uitę instituto uersantem Trebium amicum suum poeta monet, deterretq; ne tale genus uitę sectetur, ostendens superbe, contumelioseq; a diuitibus accipi pauperes. Sicq; notat auaritiam sui temporis.

I te propositi nōdum pu
det, atq; eadē est mēs,
Vt bona summa putes
aliena uiuere quadra,
Si potes illa pati, q̄ nec
Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec
uilis Galba tulisset,
Quamuis iurato metuā
tibi credere Testi.
Ventre nihil noui frugalius, hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit aluo,
Nulla crepido uacat? nusq; pons, & tegetis pars
Dimidia breuior? tanti ne iniuria cœnæ?
Tam ieiuna fames? cum possit honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini?

Satyra Quinta. Si te propositi.

IOAN. BRIT. Ite ppositi nondū pudet. ordo est & sensus: O Trebi ego nihil noui frugalius uētre, q. d. modicis potes esse cōtentus. Sed tū pulemus hoc ipsum modicū: quod potest sufficere inani aluo defecisse tibi: nōne potes mēdicare? hoc autem dico: Si te non pudet propositi, ut uelis sequi mensas nobilium: & si potes pati quæ nec Sarmētus, nec Galba scurrę tulissent: quamuis tibi iurato: q. s. non te pudeat, & possis ferre tot contumelias, nō audeam credere. Sicq; ostendit tolerabilius esse mendicare, q̄ contumeliosas sequi mensas nobilium: ubi tanto excipiunt ludibrio. Potest etiā alio modo nec improbando exponi: ut sit sensus & ordo: Ego o Testi metuā tibi credere quāuis iurato. i. te ut hominē nequā putauero: proindeq; nulla i re tibi fidem habuero: si nōdum te pudet propositi: si adhuc tibi placet sequi mensas nobiliū: & pati turpes illas contumelias, quas nec Sarmentus, nec Galba scurrę tulissent. Nam qui talia sectātur: cōtemnēdi omnino sunt: nec digni quibus ulla in re etiam iuratis fides habeatur. unde cū indignatione subdit uētre nihil noui frugalius. q. d. nullā habes caussam honestam, quare hoc uitę institutum sequaris: cum natura hominis modicis sit cōtenta. neq; n. est quicq̄ frugalius uētre: hoc est moderatius: & quod pauciora q̄rat. Sed q̄s posset dicere Trebius quid si illa pauca deficerēt? satius est, inquit, mendices. Nondum pudet: ut uelis mēsas nobilium sequi. Aliena q̄dra: aliena mēsa & repositorio alieno. nā quadra repositoriū appellatur a forma quadrata: in quo ubi incisa reponuntur obsonia: quod ostēdit Virg. In Æneid. Patulis nec parcere q̄dris Fatalis crusti. ac si dicat repositorijs. Capitur & quadra pro frusto ueluti q̄drato: ut est apud Martialē: Cū mittis, turdūq; mihi, quadrāq; placentę Bucellas misisse tuas te Pontia dicit. quadrā ergo. i. frustū placētę, q̄dratū. Hora. i epist. Et mihi diuiduo findetur munere quadra. Sene. de beneficijs: Quis beneficiū dixit quadrā panis: aut stipē æris abiecti: aut ignis accēdēdi factā potestatē? Mart. lib. ea. in Vacerrā: Nec quadra deerat casei tolosani. Nec Sarmētus iniquas: Sarmentus eques fuit Romanus scurrilitate notissimus: & propter hoc Augusto Cęsari gratissimus. de quo meminit sic Horat. in Saty. Nunc mihi paucis Sarmenti scurrę pugnas, Messiq; ciceri: Musa uelim referas. Eius et meminit Plutar. in Antoniū. Galba: itē scurra. Mart. Ille suo felix Cęsare Galba uetus. alibi: Qui Galbā salibus tuis, & ipsum posses uincere Tectiū caballū. Tibi iurato: hoc est qui iurauerις. In actiua est significatione. Est. n. ex his uerbis neutris, quę antiquitas duplici inflexit preterito: ut prādi prāsus: cœnaui cœnatus: placui placitus: nupsi nupta: iuraui iuratus. Cic. in Offi. Cū uero iurato sñia dicēda est. Hora. in epist. Per sanctū iuratus dicat Osirim, Credite. Testi: uocatiuus est casus. Necesse est itelligamus Trebiū Testiū uocitatū eē. Nulla crepido: nullū saxū: nullus locus eminēs ubi solēt mēdici psidere. Nā crepido capit̄ p loco excelso, & summitate excelsi loci. unde Sene. ad Lucil. Nusq̄ pōs: nā i pōtibus mēdicare solēt pauperes. unde in priore Saty. Dignus a pōte satelles, & alibi: Inuitat' ad hęc aliqs de pōte negabit. Itaq; callig's bis situastā altitudinē i crepidine eius cōstitut' despexerit. Et tegetis pars: ē aūt teges genus straguli nō absimile storeæ. de q̄ sic Var. in re rust. ca lib. 1. Sic fiūt de canabi, lino, iunco, palma, scirpo: ut funes, restes, tegetes. Idē in. 2. Diligentioris tegeticulis subiectis oues tōdere solēt: ne q flocci intereāt. Idē in. 3. Sed p colūbarijs in pariete mutulos, aut palos in ordine, supra quos tegeticulę canabinę sunt impositę: uñ & poeta in. 6. Saty. Ausa palatino tegetē p̄ferre cubili: hoc est stragulū lupanaris lecto imperatorio. Pli. lib. 13. & lib. 24. Papyri uela, tegetesq;, necnō & uestē, atq; stragula ac funes cōtexūt. Tanti ne iniuria cœnæ: est ne tāti faciēda cœna illa iniuriarū plena: ut debeas pati tot cōtumelias: cū fames tua tā ieiuna possit honesti' illic & tremere &c. ut legendū sit possit, & nō possis: cū uersus aliter stare nō queat. Fames ieiuna: hoc est quā uix satiare possis ac p hoc semper uidetur esse ieiuna. Illic: in locis mēdicantiū. Sordes farris canini. i. panē sordidū caninū hoc est q datur canibus. Var. in re rustica: Panē hordeaceum canibus dandū putat.

ASCEN. I te ppositi nōdū pudet. In hac quinta Saty. poeta duo facit. notat ĩprudētiā ingenuorū: qui uilissimi scurrę cœnas diuitū sectabātur uilissimas: & auaritiā atq; iniquitatē diuitū: q tales cœnas cliētibus & familiaribus apponi iusserit: cū ipsi delicatissimi uiuerēt. Ordo est secundū Calderinū O Trebi ego nihil noui frugalius. i. modestius & tēperātius uētre sup. tuo. tñ puta hoc ipsū qđ sufficit inani suo defecisse sup. tibi. ut necesse sit aliunde petere. nulla crepido. i. abrupti saxi altitudo. uacat. i. uacua ē cęteris mēdicis, ut illic sedeas, & mēdices. & pōs. i. sedes i pōte nusquā uacat. & pars tegetis. i. teges. mutilata. i. abrupta breuior dimidia sup. parte integra tegetis. nulla inquā teges. i. plectio a pluris i q̄ mēdices. uacat. q. d. plurima adhuc loca uacat: in q̄bus potius tibi mēdicas ndū esset. & hoc si te nondū pudet ppositi: atq; eadē mēs est sup. tibi: ut putes summa bona uiuere aliena quadra. i. pane in quadrā sciffo. unde scissoriū uulgus uocat sup quē panē diuites obsonia pīguia incidūt, q̄ p a mēdicis amatur. & si potes pati illa sup. opprobria, & illas ɔtumelias & iniurias: quæ. s. opprobria: nec Sarmētus scurra ille tulisset. i. pati uoluisset ad mēsas Cæsaris. s. Iulij. iniquas. i. si fuissent iniquæ: hoc est inęq̄les. nec Galba scurra ille uilis tulisset, q̄q̄ metuā tibi testi iurato. i. postq̄ iurasses hoc testificāti p iuramētū credere tātū sup. est &c. hūc ordinē innuit Calderinus: q̄a tñ nimis lōgus ē & intricatus: dicamus.

Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum,
Fructus amicitię magnę cibus, imputat hunc rex,
Et quamuis rarum, tamen imputat. ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto,
Vna simus ait, Votorum summa, quid vltra
Queris? habet Trebius propter qđ rumpere somnū
Debeat, & ligulas dimittere solicitus, ne
Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.

ex ordine textus sic: O Trebi. uel tu quicūq; es Trebij similis: qđ potius mihi placet: si te nondū pudet ppositi atq; si eadē mēs ē tibi: ut uiuere aliena q̄dra putes esse summa bona. si potes pati illa: q̄ nec Sarmētus, nec Galba uilis tulisset ad mensas Cęsaris iniq̄s. i. si tulissent iniq. q̄uis metuā. i. formidē id credere tibi Testi iurato. i. iuramēto astricto. qa ego nihil noui frugalius. i. parcius uētre tuo. & uta putē q̄ potius famescas, q̄ talia patiaris. sed puta hoc ipsū qđ sufficit inani aluo defecisse. i. pone casum, q̄ illud modicū, quo uēter tuus ꝯplētus est, desit obi: ta ut necesse sit aliū de petet. nulla crepido uacat? nusq̄ pōs & tegetis pars dimidia breuior. i. uacat ne aliqs locus ubi potius mēdices: q̄ cœnulas supbor sectēris. nā est ne tātū tibi iniuria cœnę. i. reputas ne tātū ualere iniuriosā cœnā: & est ne tibi tūc sup. tā iejuna fames scꝫ. i. qñ. poscis. i. exigis, cupis tremere. i. cū timore sedere honestius illic. i. in cœna iniuriosa diuitū. & mordet sordes. i. reliqas immundas farris canini. i. panis duri & immūdi: & quē ne canes qdē esse uellēt. de quo dicit infra: Ecce alius q̄to porrexit murmure panē: Vix fractū solidę iā mucida frusta farinę. Quę genuinū agitēt nō admittētia morsum. Ego hāc interptationē ab alijs nō accepi. nā (ut uidistis) Mācinellus legit possis a possum. qđ sine dubio fieri nō pōt: qa ultimā apud oēs pducit. ego legerē potius possit: ut fames tua possit. i. tu famelic' possis. Sed qa uerosimile ē q̄ tūc hoīes: hi potius amabāt iniuriosas cœnas diuitū sectari, q̄ publice mēdicare: & ēt tā in pōte, q̄ in cœna diuitū sordes canini farris dabāt: ergo lego & legēdū nō dubito poscis: & expono illic. i. apud iniuriosam cœnā. Vnū obest mihi: q̄ cū i hac signatione apud alios raro idicatiuo iūgit: sed tñ nō ꝯuincor: qa si nusq̄ in ea significatione i q̄ hic accipi uidet a Iuue. indicatiuo iūgit. qđ nolim ꝯcedere tñ cū qñ idē est q̄ qñ passim indicatiuo iūgit: uñ exposui: cū. i. quādo, ut si fames est obicum poscis. uel iungitur cum sequentibus ut sit. cū. i. quando tu poscis. i. requiris & exigis tremere illic honestius. i. cū maiori honore, q̄ sup. in ponte &c. Primo fige loco &c.

JOAN. BRIT. ¶ PRIMO loco fige loco: pponit incōmoda & ꝯtumelias, qbus afficit i cœnis diuitū. putat, ingt, diues amplissimā sibi laborū mercedē repēdisse si tibi unā dedit cœnā. ¶ Fige pone, & statue iā hoc. ¶ Primo loco scꝫ. ꝯtumeliarū. ¶ Fructus amicitię: ordo est: Cibus ē fructus magnę amicitię magnam amicitiā appellat diuitis: sicut Post hūc magni delator amici. & alibi: In quorꝫ facie miserę magnęq; sedebat Pallor amicitię. i. īperatorię, & potentis hoīs. ¶ Rex: diues. de quo. i. Saty. diximus Rex hor. Imputat: obiectat. Sene. de benefi. Ministeriū ē serui, quē ꝯditio sua eo loco iposuit, ut nihil eor, q̄ pstat imputet sup ori. ¶ Et quāuis rar. scꝫ. cibū. licet, ingt, te raro uocet ad cœnā: id tñ tibi imputat, & obijcit. ¶ Ergo duos: ordo ē: Ergo diues ait simus una. ¶ Tertia culcitra: tertius lectus. ternis. n. lectis cœnabāt antiq: uñ (ut alibi ante diximus) triclinū grece appellat: nō solū ipsi tres lecti: sed & loc' ipse ubi cœnabāt. Hor. Sępe trib' uideas lectis cœnare q̄ternos.

Culcitra Culcitra aūt appellatur q̄ aut plumis, aut tomēto repleat, & iculcet. Cic. in. 3. Tusc. Eripiamus huic ęgritudinē, quo modo? collocemus i culcitra plumea. Lāpridius in Anto. Heliogabalo: Nec cubuit i accubitis facile, nisi his q̄ pilū leporinū haberent: aut plumas pdicū subalares sępe culcitras mutās. ¶ Votor summa: exclamatio poetę cū in uanos clientū labores: tū i sui tpis auaritiā: hęc est, ingt, summa uotorū. i. uotor & desideriorū tuor merces & retributio. ¶ Quid ultra Queris: hęc i derisū ipsius cliētis: nōne hoc magnū ē pmiū? qđ ultra ē q̄rēdū cū hoc sit satis? ¶ Habet Trebius: ironicos legūt. cū capiat, ingt, tātā mercedē Trebi' habet sane, qđ

Ligulas debeat rūpere somnū, & seq diuitē i officiosalutādi. ¶ Ligulas dimittere solicitus: nā q pperabāt ad salutādū nō poterāt se colere. unde Mart. li. 3. Horridus ut primo semp te mane salutē: Per mediūq; trahat me tua sella lutū. Ligulas: Festus Pōp. ligulā scribit esse ptē q̄da i calceo ad similitudinē ligue exertę. hāc pperātes demittebāt. erat

Ligula etiā genus gladij Ligula. Gel. Ligulā itē accipimus p genere mēsurę, & coclearis p diminutionē a ligua eiusdē signationis, Pli. li. 20. ca. 33. Sūt q comitialibus morbis dādū putāt ligue mēsura. est. n. instrumētū ad similitudinē coclearis: nisi qa coclear cōcauū est: ligua uero plana est: & oblōga in speciē linguę Mart. in Distichis de ligula diminutiuo: Quāuis me ligulā dicat eqtesq;, patresq;: Dicor ab indoctis ligula grāmaticis. ¶ Peregerit orbē: officiū salutādi pfecerit. ¶ Sideribus dubijs: ut adhuc nō facile cognosceret ac dies, & lux uicina foret. ¶ Aut illo tēpore. i. iam appropinquāte die: quo tēpore plaustrū peregit cursum suū in septētrionē. Propertius: Cū iā flectāt Icarij sidera tarda boues. ¶ Frigida sarraca. i. plaustra septētrionalia. ¶ Bootæ. i. bubulci. Nā q de astrologia scripserūt: tradūt septē stellas esse i cęlo, ex quibus duę, quę pariles & maximę in uno loco uidētur, p bobus haberētur. Reliquę uero quiq; figurā plaustri simularent: & qđ proximū est his signū Bootē appellan uolūt. ¶ Pigri: hoc est ex ratione sperę dictū. nā cū modico flectat gyro circa polū septētrionalē: nec lōge discedat: ideo piger uocat.

ASCen. ¶ PRIMO fige loco. Mācinellus legit. finge. i. cogita. alij fige. i. fixū pone in animo tuo. docet aūt cœnas diuitū esse aspernādas multis de causis. primo pp iacturā & damnū, qđ ex eo sequitur. nā cliens nō habet aliā mercedē p intolerabili labore, q̄ unā cœnā, & eā uilissimā. Ordo est: Fige. i. pone primo loco inter iniurias & causas contemptus cœnę: q̄ tu iussus discumbere. i. ad mēsam diuitis sedere. capis solidam. i. integrā mercedem ueterum officiorum. i. obsequiorum, & ministeriorum. nam fructus. i. utilitas. & lucrum magnę amicitię. i. familiaritatis cū diuite est sup. cibus. i. cibatio in una cœna: rex. i. diues dominus cōuiuij. imputat. i. exprobrat tibi hunc cibum. s. & quia exprobratio fieri solet in ingratos, qui sępe & multa beneficia acceperūt: nūquā aliqua referentes. ideo ne forte putes cliētes sępe accipi: aut ad cœnas uocari addit. Et quamuis rarum sup. det cibū. tamen imputat eū, uel imputat hunc cibū: & q̄uis rarū tamen imputat eū. Ergo si libuit. i. si libidine: non ratione, nec gratitudine ductus uoluerit. accire. i. aduocare post duos menses. clientem. s. te neglectum. ne tertia culcitra cessaret. i. otiosa esset. lecto existēte uacuo: hoc est ut infimus triclinij lectus esset plenus: & ut conuiuium esset plenū. Erant enim in triclinio (ut prius dixi) tres lecti. unde Hora. 1. Sermo. Sæpe tribus uideas lectis cœnare quaternos. Erāt tamē lecti minores qui ternos capiebant. in quorū primo dominus solus sedebat: adhibitis sex alijs. De quo triclinio sic dicit Mar. Septem signa capit, sex sumus adde Lupum: ut. s. adimpleatur triclinium. Nō ergo pro tuo cōmodo: sed ex libidine sua. & ne tertia culcitra. i. tertius torus culcitra tectus uacaret. si libuit inquā te accire. ipse ait. i. dicit ad te. simus una. i. simul in una cœna. summa. i. consumatio. & plenitudo uotorum. i. desideriorum tuorū sup. hæc est. quid quęris ultra? q. d. nihil. Trebius habet. pro tu Trebi habes. Mutat personā: uel quia prius de alio Trebij simillimo locutus est: qđ mihi absurdum non uidetur. uel quia moris est quando in nomine utpote noto & nobili uis quædam est relicto pronomine transire ad ipsum etiam personā mutata: ideo ad Trebium locutus in secunda persona: nunc q̄si de Trebio loquatur in tertia persona dicit: Habet Trebius &c. Sic. 5. Æneid. Nisus de se loquitur dicens: Quæ munera Niso Digna dabis primam merui qui laude coronā. Niso dicit: quasi cuius nomē tanq̄ uictoris iam omnibus innotescebat, priusquam ceciderat. Sic hoc loco Trebius, qui præ se fert ingenuitatem habet hoc dicto propter quod debeat rumpere. i. interrumpere somnos. & dimittere ligulas. i. partem calciamenti cooperientem pedis summitatem factam in modum linguę. Nam a lingua diminutiuū esse uolunt. solent autem diminutiua syllabam corrumpere: quæ elementa abijcit: ut ofella ab offa. tigellum a tigno. sigillum a signo. figulus a fingo. ligula a lingua &cæ. Debeat inquam dimittere ligulas solicitus, ne tota turba salutatrix. i. salutantium peregerit orbem idest ne iam cęteri salutatores omnes diuites salutauerint, quos per orbem: idest circuitum adhibant. In prosa dixisset: Ne turba salutatrix peregerit totum orbem. & hoc sideribus dubijs: idest in diluculo: cum iam sidera cum luce certant. aut illo tempore, quo frigida sarraca: idest plaustra septentrionalis: quæ tempore frigido uidentur. Bootæ, qui Arcto phylax: idest ursæ custos dicitur. pigri: idest tarde se mouentis. circumagunt: idest circumuectunt se.

¶ VINVM

Qualis cœna tamen? uinum quod succida nolit
Lana pati, de conuiua Corybanta uidebis
Iurgia proludunt, sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges uulnera mappa,
Inter uos quoties, libertorumq; cohortem
Pugna saguntina feruet commissa lagena
Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatamq; tenet bellis socialibus uuam
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico,
Cras bibet albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cuius patriam, titulumq; senectus
Deleuit multa ueteris fuligine testæ,
Quale coronati Thrasea, Heluidiusq; bibebant
Brutorum, & Cassii natalibus, ipse capaces
Heliadum crustas, & inæquales beryllos.
Virro tenet phialas, tibi non committitur aurum,
Vel si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, unguesq; obseruet acutos,
Da ueniam, præclara illic laudatur iaspis,
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula trāsfert
A digitis, quas in uagine fronte solebat
Ponere Zelotypo iuuenis prelatus Hyarbæ.
Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor, ac iam
Quassatum, & rupto poscentem sulfura uitro.
Si stomachus domini feruet uinoq;, ciboq;,
Frigidior geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem uobis poni modo uina querebar,
Vos aliam potatis aquam, tibi pocula cursor
Getulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nolles occurrere noctem.
Clitosæ ueheris dum per monumenta Latinæ,
Flos Asiæ ante ipsum pretio maiore paratus,
Quam fuit & Tulli census pugnacis, & Anci.

IOAN. BRIT. ¶ VINVM quod succida nolit Lana pati: cōqueritur nō idē ui num apponi cōuiuis. sequitur. n. ipse capillato diffusum cōsule Po tat. Eadē ēt est q̄rela apud Pliniū in. xiiii. loquentē de Catone redeū te cū triūpho ex Hispania: Non aliud, inqt, uinū bibi q̄ remiges, in tantū dissimilis istis q ēt puiuis alia, q̄ sibimetipsis ministrāt, aut pro cedēte mēsa subijciūt. ¶ Succida: ea dicit lana succida, q̄ succisa ex oue nondū est lota: dicta a sudo re. De quo ita Varro in re rustica lib. ii. Tōsure tēpus iter æqui noctiū uernū, & solsticiū, cū sus dare inceperint oues. a quo sus dore recēs lana tōsa succida est appellata. ¶ Corybātha uidebis: iā inqt, putabis de cōuiua ipor tuna ministrātiū uexatione esse insanū & furentē: q̄les erant Co rybantes: q ita sunt appellati: q inter saltandū capita iactarent, quod coryptin dr: quos Betar monas uocat. Homerus: Euge age Phæa cū Betarmones egre gii adsunt. Hinc q capita saltan do iactāt, & numine aspirātur, & furijs agitant corybantiare dicimus. u aūt existimant iidem fuisse, qui & Curetes Iouis i Cre ta educatores: q ga alendi Iouis curā gesserūt, Curetes nominati sunt. Nā dr in Ida mōte cū Iu piter ifans nutriret, ne uox eius uagiētis audiret a Saturno, tym pana & cymbala pulsasse. De qbus multa Strabo in. x. Alij ue ro tradūt Corybātes dictos esse a pupilis oculorū, siue genis, q̄s græci κόραι uocāt: q ipsi cū cu stodes essent Iouis, nō modo ex cubare, sed etiam apertis oculis dormire cogebātur. huic naturā uicio ex fabula uocabulū: ut q leporū modo somnū caperent, oculis patētibus ita noiarētur. Seru. lib. iii. ¶ Iurgia: uerbo꜡ cō tētiones. Inde est iurgare & ob iurgare nō sine differētia: ut iur gare sit uerbis ptēdere, & ueluti altercari. Obiurgare uero repre hēdere. Vñ est illud apud Apul. i prima apologia Rhetori iurgā ti, an philo obiurgati. Rhetor. n. i actione causarū uerbis contendit, ac philosophus uero hoium de licta obiurgat. ¶ Præludūt: pcedūt tanq̄ futuræ pugnæ pludiū. Ali bi legit Proludunt. ¶ Torques: in ministros a qbus pulsatus fuisti. ¶ Mappa: genus est mātilis ad usum mēsurarum. Horat. in ep̄lis lo quēs de conuiuis sic: Varius mappa cōpescere risum Vix poterat. Idē in Ep̄lis: Ne turpe toral ne sordida mappa, Corruget nares. & (ut alibi in sequentibus dicemus) cum publice ostendebatur: erat signū futuro꜡ ludorū Circensium: Interea megalesiacæ spectacula mappæ. ¶ Rubra: q̄ ex uulnere facta est rubra. ¶ Lagena: uas tam ui nariū q̄ aquariū. ¶ Sagūtina: hoc est fictili a Sagunto ciuitate Hispa niæ: uñ uasa fictilia pulcherrima mittebant. Martialis: Ficta sagun tino Cymbia malo luto. Ea q ga fictilia erāt, & tanq̄ modici pti appo nebantur pauperibus cōuiuis. Martia. Quæ non solicitus teneat, seruetq; minister: Sume Sagūtino pocula facta luto. ¶ Ipse. s. diues. ¶ Diffusum: expressum, quod postea in uasa diffundi solet in usum totius anni. Vide Plin. lib. xiiii. Protopū appellatur a quibusdam mustū spōte defluēs, anteq̄ calcent uuæ. hoc primus diffusum lage nis suis deferuere passi. Et alibi: Vt statim dicemus uina q̄ eo anno diffusa sunt in ducentissimū annū seruata fuerūt. Idē: Alibi diffusa, ita. x. die obtulerāt. Apuleius lib. ix. de asino aureo: Cōcurrit unus e cella uinaria nunciās oē uinū, quod olim diffusum fuerat in om nibus dolijs ferueēti calore rebulire. ¶ Cōsule capillato: uinū opimia nū intelligit. Nā Lucio Opimio consule, quo tpe Caius Gracchus tribunus plebis agrariæ legis pmulgator interēptus est: eaīs tempe ries fulsit: quā cocturā uocāt Solis opere: tanta uini fertilitate & pstantia: ut q̄ eo anno diffusa sunt: in ducentesimū annum seruata fuerint: redacta in speciē mellis asperi: ita ut nō sit mirū ad tēpora usq; Iuuenalis perdurasse. auctor est Pli. lib. xiiii. cap. iiii. ¶ Capilla to: antiquo: nā antiqui intonsi incedebāt & capillati. ¶ Calcatā. i. uis nū quod ex il ex uuis calcatis & pressis. Horatius. Et plo domitā Caleno, tu bibes uuā. ¶ Bellis socialibus. i. quo tpe fuit bellū sociale: quod ob hāc causam excis tatū est. Nā cū senatus (auctore Liuio li. septuagesimo: & septua gesimoprimo) impotātiam eque stris ordinis in officijs exercens dis ferre nollet: oi uiriū cœpit: ut ad se iudicia trāsferrētur. M. Li uius Drusus tribun⁹ plebis cau sam senatus suscepit. Itaq; ut maioribus uiribus eā tueretur socios, & Italicos populos spe ci uitatis Romanæ solicitauit. Iisq; adiuuātibus p uim legibus agra rijs, frumētarijs latis, legē quoq; iudicialē tulit: ut æqua parte iu dicia penes senatū & equestrem ordinē essent. Cū deinde promis sa socijs ciuitas pstari nō posset. Irati Italici defectionem agitare cœperūt: ppter quod M. Liuius Drusus ēt senatui iuisus factus, uelut socialis belli auctor, incer tū a quo, domi occisus est. Cōtra aūt matrē & parētē suā urbem, oē Latiū, atq; Picenū, Hetruria ois, atq; Cāpania, postremo Ita lia cousurrexerunt. Eo bello ni hil unq̄ fuit calamitosius. ¶ Ami co Cardiaco. i. laboranti dolore stomachi: καρδίαν. n. stomachū dixerūt ueteres græci: auctore Gal. lib. q iscribit medicus: ubi sic scribit: οὐδ' ἡ καρδιακὴ διάθεσις ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ κέαρ καρδίαν εἶναι τὸ πάθος οὕτως ὀνόμασται ἀλλὰ ὅτι καρδίαν ἐκάλουν τὸ στόμαχον οἱ παλαιοί. dispositio autem cardiaca nō sic denominata est, q dolor circa cor esse cōtingat, sed q̄m cardiā antiq stomachū uocabāt. cardiacis autem uino optimo maxime succurritur unde Plin. lib. xxiii. Cardiacorū morbo unicā spē in uino esse certū est. Id aūt morbi genus nihil aliud est, q̄ nimia imbecillitas corporis: q stomacho languēte immodico sudore digerit. Hæc Celsus. lib. iii. Seneca ad Luciliū: Bibere & sudare uita Cardiaci est. Plin. ait: Cor eius cremari nō posse, qui tali morbo perierit. ¶ De montibus Alba nis: uinū albanū intelligit prædulcæ. Albanæ. n. uuæ urbi uicinæ pdulces sunt: ut scribit Plin. lib. xiiii. cap. vi. & ut scribit Columel la: In nobilitate uini principatū obtinēt uites Marsici: Surrentiniq;, & Albani, atq; Cecubini agri. ¶ De setinis: diuus Augustus setinū ptulit cunctis. dictū a Setia ciuitate Campaniæ. Martia. Pendula pontinos, q̄ spectat Setia campos: Exigua uetulos misit ab urbe ca dos. ¶ Titulū: inscriptionē, q̄ uasis adhiberi solet. ¶ Multā fuligine: multa nigricie. Nam fuligo dr nigricies ois, q̄ ex fumo puenit, q̄si fumigo. Apuleius in prima apologia: Parietes fuligine deformatos ait. i. fumigatos. ¶ Veteris testæ: uasis. Horat. Quo semel imbuta est recēs seruabit odorē Testa diu. Nam apud ueteres uina uasis fictis libus condebantur, obturabāturq; gypso. lege Plin. lib. xiiii. unde sæpe est apud poetas uasa lini: ut illud Terentiani: Vasa omnia rē leui. i. aperui remoto gypso. est. n. releui præteritū a relino. Appella tione aūt testæ intelligimus & uasa integra, & uasorū fragmenta. ¶ Thrasea, Heluidiusq; bibebāt: adeo uterq; libertatis studiosus fuit: ut natalem diē Brutorū & Cassii, q patriā a tyrannis liberauer

Succida lana

Corybātes

Betarmones

Corybātiare

Curetes

Iurgare

Obiurgare

Mappa

Lagena

Protopū

Causa belli socialis

Cardiacon

Setinum uinum

Fuligo

rant summa poculorû hilaritate celebraret. Petus Thrasea Patauî
nus fuit, cui Nero (ut Tacitus scribit) infensus ualde factus est: q
.s. senatu egressus esset, cû de Agrippina referretur: & q Iuuenaliû
ludicro pacû expectabilê operâ ꝓbuisset. ea. n. offensio altius penes
trabat: qa idê Thrasea Patauij, uñ ortus erat, ludis cæsticis a Troia
no Anthenore institutis habitu tragico cecinerat. Die quoq; quo
ꝑtor Antistius Sosianus ob factitata in Nerone probrosa carmina
exilio mulctatus est, mitiora censuit, obtinuitq;. & cû diuini hono
res Poppeę decernerentur, spôte absens funeri non interfuit. Nec
Poppeam Deâ credidit, ob q Nero stimulâte Capitone Cossutiano
Thraseæ inimico eû ad necê côpulit, uenis. n. utriusq; brachii exci
sis uitâ cû sanguine amisit. Talibus uerbis usum Capitonê Cossu
tianû tradit Tacitus côtra Thraseâ: Frustra Nero Cassium amouis
sti, si gliscere & uigere Brutorû æmulos passurus es. Nam Cassium
Longinû iusserat interfici hac una causa, q in uetere gentili stem
mate Cassii ꝑcussoris Cæsaris imaginê retinuisset. Thrasea aût fuit
socer Heluidij. de quo ita Tacitus: Heluidius Priscus regione Ita
liæ Terracinæ municipio, Cluuio patre, q ordinê primipili duxisset
ingeniû illustre altioribus studijs, iuuenis admodum dedit, non ut
plerîq;, ut nomine magnifico segne otium uelaret, sed quo firmior
aduersus fortuita rêpu. capesseret doctores sapientiæ secutus est, q
sola bona q honesta: mala tm q turpia: nobilitatê, cæteraq; extra
aium: neq; bonis, neq; malis annumerabat. Quæstorius adhuc a
Peti Thrasea gener delectus e moribus soceri, nihil æq; ac liberta
tê hausit, ruina soceri in exiliû pulsus a Nerone Apollonia côcessit,
ut Galbæ principatu redijt, Marcellû Epriû delatorê Thraseæ accu
sare aggreditur. Hic postea Vespesianû in studio libertatis offendit:
ut putaret id optante auunculo Claudio pristinû libertatis statum
posse reuocari: quo noie reus, ac præter spê absolutus est. Hi ergo
duo Thrasea & Heluidius Brutorû æmuli fuerût in tuenda liberta
te. Hæc aût historia inserta est a poeta nô tâ ut bonû uinû designa
ret, q inuidiâ Domitiani, q (ut tradit Suetonius) Iuniû Rusticû nes
can iussit: qm Peti Thraseæ, & Heluidij laudes ediderat, appellaues
ratq; eos sanctissimos. Præterea eadê d causa Phos oês ab urbe ex
pulit, & Heluidiû Heluidij filiû sustulit. De Thrasea & Heluidio sic
scribit Corn. Tacitus in uita Iulij Agricolæ: Legimus cû Aruleno
rustico Petus Thrasea, Herênio Senecioni Priscus Heluidius lau
dati essent, capitale fuisse, neq; in ipsos modo auctores, sed i libros
quoq; eorû sæuitû, delegato triûuiris ministerio: ut monimêta cla
rissimorû ingeniorû in comitio, ac foro urerêtur. ¶ Coronati: nam
Coronas in conuiuijs
in solênibus conuiuijs Romani epulabatur coronati sumpta con
suetudine ab Ionibus populis Asiæ, q unguenti, coronarumq; in
côuiuio dandarum. & secundæ mêsæ ponedæ consuetudinê haud
parua luxuriæ instrumêta (ut tradit Valerius) repererunt. Verû eû
morê hoies prius accepisse uidêtur a Prometheo: q cû ab Ioue uin
culis liberatus fuisset in môte Caucaso coronâ habuisse fertur: ut se
uictorê impune peccasse diceret. Itaq; hoies in maxima lætitia, uic
toriaq; coronas habere côstituerût. Idq; maxime in exercitatio
nibus, côuiuijsq; est custoditû. Lege Higinû. ¶ Brutorû & Iunij sci
licet, q Tarquiniû Superbû eiecit post stuprû Lucretiæ. Et Decij qui
una cû reliqs côiuratoribus Iuliû Cæsarê in senatu ꝓfodit. ¶ Cassii:
nâ & Cassius unus fuit ex iterfectoribus Cęsaris studio libertatis.
¶ Ipse capaces: ordo ê: Ipse Virro tenet phialas expositiue capaces
Electrû
crustas heladû & inæquales beryllos. Sicq; designat Electrum: ex
quo uasa potoria magni pretij fiebât. id aût erat aux ubi quinta ar
genti portio inerat. Nâ cû oi auro insit argentû uario pôdere: alibi
dena: alibi nona: alibi octaua parte. Vbicûq; argêti quinta portio:
idê Electrû uocatur, ut scribit Plin. lib. xxxiii. cap. iiii. Ex electro in
Lindo insula Rhodiorû Helena sacrauit calicê Mineruę mamę suę
mêsura. Electri natura est ad lucernarû lumina clarius argêto splê
dere. uerû hoc loco id poeta ꝓsequit, quod græci mendaciorû affe
ctatores finxerunt: quod nostri postea imitati sunt. Phaetontis ful
mine ictû sorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis Ele
ctrû oibus annis fundere iuxta Eridanû amnê, quê Padû uocamꝰ.
& Electrû appellatum, qm Sol uocitatus sit Electros. Quod esse
falsum Italiæ testimonio patet. neq; n. in Italia ex arboribus fluere
electrû côstat. licet Ouid. græcos imitatus dixerit: Deq; ramis ele
ctra fluût, quæ lucidus amnis Excipit. & nuribus mittit gestâda la
tinis. Vñ & Mart. lib. iiii. græcos secutus ita dicit: Flêtibus Heliadû
ramis dû uipera serpit: Fluxit i obstantê succina gêma ferâ. Quæ
dû miraê pingui se rore teneri: Côcreto riguit tecta repête gelu. Nâ
succino siue Electro illo ex arboribus distillâte aialia plerunq; cor
ripi falso poetæ nostri tradiderunt, creditû est, q ita iclusa ꝑpetuo ui

uere uidebant. Martialis i eodê lib. Et latet & lucet phaetôtida côs
dita gutta: Vt uideatur apis nectare clausa suo. Heliadû igit. i. soro
rû Phaetôtis: q i arbores populos secundû fabulas fletu nimio mu
tatæ sunt: ex qbus electrû fluat, & ide calices fiât, Helios. n. Sol ap
pellaê. Verû fabulâ poeta historiæ immiscet. neq; n. ex succino il
lo, quod Electrû êt appellatû est, uasa potoria fiebât: cû id (si Plinio
fides habêda est) nusquâ reperiat: sed ex Electro illo, cui quinta ar
gêti portio inest. uñ seqtur. ¶ Tibi nô cômittitur aurû: unde male
hûc locû accipiût, q ex succino illo uasa fieri crediderût, cû nusquâ
inueniri id moneat (ut diximus) q de ipso Electro multa disserit lib.
Berylli
xxxvii. cap. ii. ¶ Inæqualesq; Beryllos: nâ Berylli, alijq; lapides pre
tiosi poculis aureis iserebatur. Berylli aût coloris sunt crystalli, sed
crassioris. de hoc Martialis. Et felix oiueû pustula uincit ebur. Inæ
quales dixit: qa (ut testaê Plin. lib. xxxvii.) sex angulari forma polies
banê: ut color repercussu angulorû excitareê. Hos aût mittit India.
¶ Tibi nô cômittiê aurû: hinc apparet phialas illas ex auro nô gum
mi fuisse. ¶ Virro: nomê fictû diuitis. ¶ Qui numeret gêmas: gêma
tos calices itelligit. Nâ poculis (ut modo diximus) aureis gêmæ ins
serebanê: & ꝑpue smaragdi, qui scythici dñr. Plin. proœmio libri
trigesimitertij: Nec hoc fuit satis, turba gemmarum potamus, &
smaragdis teximus calices, ac temulêtiæ causa tenere Indiâ iuuat.
Martialis Gêmatû scythicis ut luceat ignibus aurû: Aspice quo di
gitos exuit iste calix. ¶ Gêmas iserras. s. calici. ¶ Da ueniâ ironicos.
nô est, ingt, mirû si tâ accurate custodiût pocula. nâ illic sunt iaspi
des ꝑtiosi, q merêtur custodiri, sicq; imoderatâ sui tpis luxuriâ tas
Iaspis
xat, & nimias delicias. ¶ Iaspis: lapis est, q uiret, & sæpe transluceê.
plurimæ ferût eâ gêtes: & i agro nostro Brixiano maxima est uarij
gñis copia. Sed cû diuersorû sit colorû: optima est illa. q purpuræ
quicq habet. secûda q rosæ. tertia q smaragdi. ¶ Nâ multi: tâta, ingt,
est lautitiæ affectatio apud Romanos: ut multi lapidibus ꝓciosis, q
in digitis gestâdi sunt, calices ornêt. ¶ Quas in uaginæ: solebat, ins
qt, Æneas Troianus talibus lapillis nô pocula, sed uagina gladij
adornare. ut p Æneâ intelligas oêm antiquitatê, quâ cñdit a delitijs
penitus fuisse abhorrentê: ut sic molliciê sui sæculi danet. eleganter
aût Æneâ noiauit. utpote a Romani originê traxerût: ac si dicat eos
a uestigijs maioꝝ multû declinasse. ¶ In frôte uaginæ: in supficie &
parte exteriore uaginæ. allusit aût ad illud Virgil. Stellatus iaspide
fulua Ensis erat. ¶ Iuuenis: Æneas. s. ¶ Prælatus Hyarbæ. quê Dido
Hyarbæ regi Libyę i amore proposuit. Spreto. n. Hyarba nupsit
Zelotypus
Æneæ. ¶ Zelotypo: q ita amat, ut timeat ne qs amore suo fruatur
Zelotypus est. Zelotypia diffinitur a Chrysippo: ægritudo animi
ex eo ꝓuen ês, quod timeas ne adsit alteri qd cû nemine uelis has
bere cômune. deductûq; uideê ἀπὸ τοῦ ζήλου .i. amore: καὶ τύπτε
τε .i. ferire: eo q Zelotypus assiduo amoris aculeo ꝑcutiaê. ¶ Tu
Beneuêtani sutoris: tu cû uoles bibere: calices nô habebis aureos:
sed uitreos & deformes. Nâ Vatinius qdâ Beneuentanus sutor uis
trearius fuit: cuius calices uitrei & deformes eiât. Mart. Vilia suto
ris calicê monimêta Vatini Accipe, sed nasus longior ille fuit. De
Vatinio ita scribit Corne. Tacitus loquês de Nerone: Apud Benes
uentû interim côsedit: ubi gladiatorium munus a Vatinio celebre
edebaê. Vatinius iter fœdissima eius aulæ ostêta, fuit sutrinæ alum
nus, corpore detorto. facetijs scurrilibus, primo inter côtumelias as
sumptus, dehinc optimi cuiusq; criminatione eo usq; ualuit, ut gra
tia, pecunia, ui nocendi inter maximos emineret. Poeta aût in con
temptû Vatinij fœdissimi hois calices: eius noiat magis, q alterius
op ficis: ¶ Nomê sutoris: nâ calices uatiniani appellabâtur a nomi
ne ipsius Vatinij. ¶ Nasorû quatuor: quatuor rostrorû: ut sit descri
ptio uasis. Nâ ita ꝓtensis quatuor rostris instar nasorû fingebatur.
uñ est illud (ut modo diximus) Martia. in disticho: Vilia sutoris cali
ces monimeta Vatini Accipe: sed nasus lôgior ille fuit. ¶ Poscentê
sulfura, nâ uitrû ruptû sulfuratis ꝑmutabatur. Martia. Qui pallêtia
sulfurata fractis Permutat uitris. Statius in Syluis li. ii. Quiq; com
Decocta
minutis ꝑmutat uitreis gregale sulfur. ¶ Decocta: aq cocta absolu
te dr decocta. Scribit Pli. li. xxxi. cap. iii. Neronis principis inuentû
esse decoquere aquâ: uitroq; demissam in niues refrigerare: ita uo
luptas frigoris côtingit sine uitijs niuis. Vnde Mart. Nô potare ni
uê, sed aquâ potare rigentê. De niue cômenta est ingeniosa sitis.
Sen. lib. xv. ad Luciliû, Quid tu illa æstiuâ niuê nô putes callû in
terioribus obducere: appellat autê niuê æstiuam, qua decocta res
frigerabaê. Didicerût. n. luxuria mõstrante Romani (ut docet Sen.
ad Luciliû) niues tpe æstatis locis subterraneis côseruare. uñ Plin.
lib. xix. Seruaê algor æstibus, excogitaturq; ut alienis mêsibus nix
algeat. ¶ Pruinis geticis: hoc est scythicis: ac p hoc frigidissimis, ubi

ꝑpetua ſunt frigora. Nam Getæ populi ſunt Scythiæ. ¶ Non eadē ordo eſt: Ego mó q̄rebar uina poni uobis nō eadē q̄ ponebanť do mino: ſed eandē aquā cū diuite nō potatis. ¶ Vos aliā potatis aquā: frequēs eſt cōqueſtio apud Martialē clientes paribus cū domino nō excipi dapibus: ut illud in .iii. lib. in Pōticū: Cū uocor ad cœnā non tam uænalis ut ante: Cur mihi nō eadē, q̄ tibi cœna datur? Pli. Iunior itidē cōquerit̄ ī epiſtolis. Sic & Plin. ſenior lib. xix. capi. iiii. Heu prodigia uentris, mi. effet nō licere carduis pecori uefci, non licet plebei. Aquæ quoq; ſeparātur, & ipſa naturæ elemēta ui pecuniæ diſcreta ſunt. Hi niues, illi glaciē potāt, pœnaſq; montiū in uoluptatē gulæ uertūt. ¶ Curſor: nō delicatus pincerna. ſed qui inter ſeruos eſt curſor, & q officiū habet eūdi quocunq; miſſus fuerit a dño. ii ēt A pedibus dicebātur. Martialis: Curſorem ſexta tibi

A pedibus

Ruſe remiſimus hora Carmina, quē madidū noſtra tuliſſe reor. Idē in tertio. Sed tuta fœno Curſor oua portabat. nā mira erāt pedum ꝑnicitate. Spartianus in uita Commodi ſcribit eū curſoribus ſuis exēplo Cupidinū alas fr.. quēter appoſuiſſe: eoſq; uentorū noibus ſæpe uocitaſſe. Boreā aliū, aliū Notū, & itē Aquilonē, aut Circiū, cæteriſq; nominibus appellās. Et indefeſſe, atq; inhumaniter faciens curſitare. ¶ Getulus. ex Getulia Africæ regione. Manus oſſea, ideſt Æthiops ipſe oſſeus. nā Æthiopi manus & reliq̄ corporis membra ſūt exilia & ſine pulpa. ¶ Nolis occurrere: uereris. n. ne manes eēnt

Monimenta

alicuius, q ex buſtis exiſſent. Monimēta: ſepulchra dicta a monēdo, ꝙ moneāt nos, & maiorū noſtrorū & nos eſſe mortalis, unī & monimēta dicimus, q̄cunq; nobis memoriā alicuius rei relinquūt. ¶ Latinæ: de uia Latina dictū in calce primæ Satyræ. ¶ Flos Aſiæ. i. formoſiſſimus pocillator ex Aſia: inde. n. pulcherrimi habebanť ſerui. ¶ Quā fuit cēſus: nec mirū tanti ſeruū emi: cū ſcribat Pli. lib. vii. cap. xii. M. Antoniū duos pueros eximios forma mercatum fuiſſe ducētis ſeſtertijs. ¶ Cenſus Tulli pugnacis: pluris, inq̄t, ſeruos mercanť, q̄ fuerint opes Tulli Hoſtilij tertij Romanorū regis, q Romulo ēt ferocior fuit: unde pugnacem appellauit. de eo ſic Virg. in ſexto: Cui deinde ſubibit Otia, q rumpet patriæ, r: ſideſq; mouebit Tullus in arma uiros: & iam deſueta triumphis Agmina, quem iuxta ſequitur iactantior Ancus. Nam Ancus Martius quartus

Ancus Martius

fuit Rex a Romulo, nepos Numę Pompilij ex filia. æquitate & religione auo ſimilis. Hi autem pauperes fuere reges.

ASCen.

¶ QVALIS cœna &c. Deſcribit iniquitatē cœnæ. primo quia uiliſſima apponebantur clientulis: ſecundo quia lautiſſima & maxime oppara domino ſecundū facit ibi: Ipſe capillato. Ordo eſt hic: Tamen quamuis ſup. tantopere cœnā ſectaris: q̄lis ſup. eſt ipſa cœna: q. d. uiliſſima. qa uinū ſupp. apponiť in ea quod lana ſuccida. i. q̄ ſudante oue tonſa eſt. nolet pati. i. imbibere ut mādeť tā craſſum & immixtū eſt. Tu uidebis. i. quilibet uidere poterit: corybanta. i.

Corybātes

aliquem raptum furore effectū quaſi corybanta. de conuiua: ideſt effectū malignitate uini ex eo, q uenerat ut eſſet conuiua. Iurgia. i. cōtumelioſa uerba iurgiorū incitamēta, proludūt. i. pugnā tanquā proludia præcedunt. ſed tu ſaucius. i. uulneratus ab eo, cui cōuitia dixeris: uel a furētibus & ebrijs. torques. i. impellis & prejicis in aduerſariū tuū. mox. i. paulopoſt iurgia illa. pocula. i. uaſa potoria. & deterges uulnera ſupp. mappa. i. mātili. rubra. i. ſanguinolēta, uel ſanguine tincta. Quoties pugna cōmiſſa inter uos. ſ. cliente & paſſxos & cohortem libertorū ipſius domini. nam ſerui. nō accumbunt. lagena ſaguntina. i. fictili ex luto ſaguntino: ꝙ a Sagunto Hiſpaniæ oppido Romā aduehebatur. feruet. i. feruide fit. q. d. frequentiſſime. & ita neq; bene, neq; quiete accipiebantur. Ipſe capillato. Oſtendit e diuerſo lauticias cœnæ dominorum. nam ſicut (Seruio teſte) plena alicuius rei cōmendatio, atq; laudatio fit: ex præſentia bonorū eius & abſentia malorū, q̄ alijs inſunt: ita plene uituperatio ecōuerſo. ex præſentia malorū, quę habet ex carentia bonorū, qbus caret. Ordo eſt: Ipſe. ſ. dominus & rex cōuiuij: potat. i. abunde bibit ſupp. uinū diffuſum. i. quod diffuſe & abunde prouenit. conſule capillato. i. intonſo: & p hoc antiquiſſimo. uirtus autē uini ex diuturnitate eius cōprobatur. quod & Cic. in lib. de amicitia atteſtať his uerbis: Amicitiarū eſſe debēt ſicut aliarū rerū ſocietates: ueterrima quæq; ut ea uina, q̄ uetuſtatē ferūt, eſſe debent ſuauiſſima &c. Hinc quoq; Virgil. Æneid. primo. Impletur ueteris Bacchi, pinguiſq; farinæ &c. Et ille tenet tuā. ideſt liquorem uuæ. i. uinum opimianum. calcatum. i. calcibus expreſſum. bellis ſocialibus: ideſt dū eſſent ea bella, q̄ ſocialia & Marſia uocantur. nam L. Opimio conſule cū Brachus tribunus plebis interemptus eſt: temperies quædam fuit: q̄ coctura dicitur: tanta uini fertilitate. & ꝓſtantia: ut quæ eo anno diffuſa ſunt in ducenteſimū annū fuerint ſeruata: redacta in ſpeciē mellis: ut ſcribit Plinius. tenet ergo. i. habet in poteſtate: ut bibat talem uinū. nunq̄ miſſurus: ideſt cōceſſurus. cyathū. i. poculū illud amico cardiaco. i. cordis dolorē: q ſitim generat patienti. tenet inquā nunc: quia bibet cras al qd ſupp. uini: ideſt aliquod uinum de montibus albanis: aut de ſetinis ſupp. qui ſunt iuxta pontinos campos. cuius ſupp. uini ſenectus. i. uetuſtas. deleuit. i. amouit multa fuligine. i. mucore aut ſitu nigro ueteris teſtæ: qa in teſtis uinū olim ſeruabant: ſiue in ſerijs ideſt terreis uaſis, nō in ligneis. deleuit inquā patriam. i. inſcriptionem de qua patria eſſet: & titulum eius. ſcribebant. n. ad uaſcula illa pice obturata & in multos annos repoſita: continentē patriā: & nomē & pretiū uini: q iā uetuſtate amotus aut offuſcatus erat. q̄le ſupple uinū Thraſea & Heluidius libertatis amatores: & tyrānorum inimici ſolebāt ſupp. bibere, uel tenere. coronati. i. habētes coronas pāpineas in capite, quas ſumebāt, q egregie potare decreuerāt. natalibus. i. in die natiuitatū Brutorū. & Caſſi. i. Caſſij libertatis uindicū. nā Iun. Brutus reges exegit. Decius aūt Brutus cū Caſſio impatores exigere conatus: Iulium Cæſarem occidit. ipſe Virro: ideſt uir diues rex conuiuij. tenet cruſtas Heliadum: ideſt uaſa quæ ex electro cauabantur. quod quidem electrum fit ex lachrimis Heliadum: ideſt filiarum Solis, & ſororum Phaetontis qui cum fratris mortem nimium impatienter ferrent, in arbores mutatæ ſunt. aut alnos, aut populos. unde ſpecies electri diſtillare dicitur. tenet inquam capaces: ideſt ualde amplas cruſtas: ideſt corticum electra ſudantium particulas. Heliadum: ideſt filiarum Solis. & tenet Beryllos: ideſt lapides tales inæquales. itē Virro tenet phialam: ideſt pateram. Aurum: ideſt poculum, aut aliud uaſculum aureum non committitur tibi qui conuiua pauper es. uel ſi aurum datur quando: ideſt aliquando, cuſtos: ideſt obſeruator eſt ſupple affixus ibidem. qui numeret gemmas: ideſt pretioſos lapillos: qui ſunt in uaſculis illis aureis. Et qui obſeruet: ideſt diligenter cuſtodiat ne furentur. ungues aduncos: ideſt rapaces: quibus gemmas abradere poſſis: da ueniam: ideſt ignoſce iſtiuſmodi luxuriæ. iaſpis: ideſt lapillus talis. præclara: ideſt pura & multum perlucida. laudatur illic: ideſt i cōuiuijs diuitum, uel potius in poculis. Nam Virro uir ille diues transfert gemmas: ideſt lapillos pretioſos a digitis ad pocula: ut multi ſup. faciūt. gēmas dico, q̄s. i. q̄les. iuuenis. ſ. Æneas. prælatus ſupple ab Elyſa, q̄ Dido dicitur ſm̄ Virgilium: Hyarbæ duci illi zelotypo. i. primū zelū tenenti ſolebat ponere in fronte uaginæ. i. incapulo, ſeu manubrio enſis, uel in ſumma parte uaginę. Dicitur enim. iiii. Aeneid. de enſe Ænee: Stellatus iaſpide fulua Enſis erat. Solēt. n. mortales, qbus maxime oblectantur plurimū exornare. Bibaces ergo & Bacchi ꝓceres pocula ſua gēmis exornāt belligeri uiri enſem ſuum &c. Tu uero cliens ſiccabis: ideſt ebibendo ſiccum reddes: eum non ſit ſatis uini in eo. calicem: ſcilicet uitreum. quatuor naſorum. i. plurimæ deformitatis ſicut Vatinio ſutriario ex Beneuento unus naſus multum deformitatis afferebat. ſiccabis dico calicem quatuor naſorum habentem nomen ſutoris Beneuentani: ideſt ipſius Vatinij. a quo calices uitrei Vatiniani dicti ſunt. & ſiccabis calicē iam quaſſatū. i. concuſſum, & diſſolutum. & poſcentem ſulfura. i. requirentem cōmutari pro ſulfure: & hoc uitro rupto. Si ſtomachus dñi feruet uino & cibo. i. febricitans eſt. aqua ſupp. decocta: ideſt artificioſe facta. frigidior pruinis geticis. i. q̄ ſunt apud Getas ubi plurimæ & diutiſſimæ ſunt niues. petitur ſupp. pro eo. Non eadem uobis poni modo uina querebar. Non tantū inquit, in uino quod dominus conuiuij optimū, clientes peſſimum bibunt, diſcretio eſt: ſed ēt in aqua & pane: & multo maxima in ſeruis, ſeu miniſtris. Ordo eſt: Ego querebar. ideſt conquerebar, modo. i. pauloante. non eadem uina poni. i. apponi, uel proponi uobis & dñis uerū quod intolerabilius eſt: uos potatis aliam aquam: qa inde coctam. curſor Getulus. i. niger. quales ſunt Getuli. dabit tibi pocula. aut oſſea: ideſt macilenta manus. in qua niſi oſſa & nerui uidentur. mauri. quē uulgo morum dicūt, nigri in colore. & is ſupp. cui noles occurrere per mediā noctē. dū ueheris per monimēta. i. ſepulchra Latinę ſupp. uiæ. cliuoſæ: ideſt dependētis. uel illic ubi cliuoſa eſt: & ſepulchra ſunt: quia crederes ſpiritum, aut manes defuncti eſſe. Flos Aſiæ: ideſt pulcherrimus iuuenis ex Aſia: ſicut erat Ganymedes raptus in pincernam Iouis. miniſtrabit ſup. ante ipſum: uide licet dominum. paratus. i. comparatus & emptus maiore pretio q̄ fuit cenſus: ideſt theſaurus, & poſſeſſio Tulli. ſ. Hoſtilij tertij regis Romanorum. pugnacis: ideſt bellicoſi. qui animos Romanorum tempore Numæ reſides & otioſos in arma excitauit. & cenſus Anci: ideſt Anci Martij quarti regis Romanorum.

Inter murena natãtes Inpatina porrecta. De squilla sic scribit Aris
stot.lib.iiii.de animalibus.Crusta aũt intectorũ genus primũ locu
sta cui prox.mũ genus alterũ est,quẽ cãmarũ uocant:tertiũ genus
Asparagus squilla est.quartũ cancer,&c.¶ Distendat:ipleat.¶ Asparagis:aspas
ragi dicti sunt q̃ ex asperis uirgultis legunt̃ & ipsi scapi aspen sint,
nõ leues.nisi dictio sit græca:nã *ἀσπάραγος* dr̃.hæc Varro ¶ Qua
cauda:quasi q̃ maxime expetit̃.Nã in squilla & locusta cauda opti
mi habebat̃ saporis. Fuisse aũt lautæ gulæ docet Suidas q scribit
Apiciũ eo cibi genere bona cõsumpsisse,& eius auiditate i Africã
nauigasse.¶ Despiciat:deorsum aspiciat cũ sublimis a ministro fera
Cammarus tur.sequitur enim:Excelsis manibus sublata ministri. ¶ Cãmarus:
est ex genere pisciũ (ut diximus)crustatorũ:cuius meminit & Mar
tialis:Concolor in rubra cãmare lance rubes. De eo sic & Lampris
dius in Heliogabalo: Primus fecit, Isitia de piscibus, primus de
ostreis & lithostreis,& huiusmodi marinis cõchis & locustis & cãs
maris & squillis.¶ Cõstrictus ouo:cãmari.n.imixti ouis coqueban
Cœna feralis tur.¶ Cœna feralis expositio est.i.cœna q̃ b; mortuis dabat̃. Vnde
Apul.in.iiii.Floridorũ:Exclamauit uiuere hoiem,pcul ignes amo
Fera mors lirent̃,rogũ demolirent̃,cœnã feralẽ a tumulo ad mensam referẽt.
Ferã.n.ueteres mortẽ appellauere.¶ Venafrano:subaudi oleo. To
Venafranũ oleũ tus.n.ager Venafranus bonitate olei cõmendat̃. Vnde illud Plis
nianũ:Et uulgo principatũ in hoc quoq; bono obtinuit Italia toto
orbe,maxime agro Venafrano.est aũt Venafrũ oppidũ Cãpaniæ.
Venafrũ oppidũ De oleo uenafrano Mart.Hoc tibi campani sudauit baca Venafri:
Vnguentũ quoties sumis,& istud olet. Varro in re rustica: Quod
far cõferam cãpano,quod triticũ appulo,quod uinũ falerno quod
oleũ uenafrano?¶ Pallidus caulis:nã brassicæ pallescẽtes fastidium
mouebãt. Vnde tu uiriditatẽ custodirẽt,cũ nitro coquebant̃. Mart.
Ne pallentes moueant fastidia caules: Nitrata uiridis brassica fiet
aqua.¶ Olebit laternã.i.oleũ q̃le laternis solet indi. Nã in usum lus
cernarũ pessimũ paratur.laternã aũt posuit p lucerna.¶ Vestris als
ueolis:satyrice appellauit patinas paupis alueolos. Nã alueoli dñr
uasa pprie ex ligno excauata:sic ẽt in sequẽtibus alueolos appella
uit: Cuius & alueolos & lænã pignerat Atreus:ubi locus est corris
Alueolus gẽdus:nã pro Alueolis Albiolos legit̃:Ergo uestris alueolis.i.ues
stris patinis uilibus & ligneis. Alueolus itẽ capit̃ p tabula lusoria.
Varro: Quales sunt tesseræ,qbus in alueolo luditur. Vocabulũ au
tẽ deductũ est p diminutionẽ ab Alueo,unũ Valer.lib.viii.loquens
de Scæuola: Alueo quoq; & calculis uacasse interdũ dr̃. licet illud
ẽt diuersa significatione accipiat̃.nam & pro uase ligneo ponitur:
Solium quod alio noie soliũ appellamus:eo utebãtur in balneis:unde Cic.
in iiii.Rhetoricorũ ad Herẽniũ:Deinde ubi usum est ut in alueum
descẽderet. Alueus itẽ capitur p concauitate fluminis, unũ dicimus
alueũ Tyberis:alueũ Padi.¶ Canna micipsarũ.i.quod ex Numidia
Romã uehitur.Nã Micipsa Massanissæ filius Numidarũ fuit rex: q
mortuus regnũ tribus filijs reliquit: Adherbali, Hiempsali, & Ius
gurthæ fratris filio:quẽ in filiũ adoptauerat. ¶ Canna acuta prora
.i.nauis.Hoc aũt dicit,qa(ut scribit Pli.lib.vii.cap.lvi.) naues fiũt
utiles in Nilo ex papyro,& scirpo & harundine. simulq; ad id res
spexitq; in India harũdines sunt tantæ pceritatis ut ex singulis in
ternodijs nauiculæ fiant, q̃ alueo nauigabili ternos interdũ homis
nes ferãt. Auctores sunt Pli.li.vii.cap.ii. Solinus, Diodorus, Mela.
¶ Cũ Boccare:tantus, inqt, est fœtor olei ut nemo Romæ lauetur
Boccar cũ Boccare hoc est cũ Numida aliquo. Boccar aũt (ut scribit Liui.
lib.xxix.ab urbe cõdita)rex fuit Mauroꝝ,fuitq; tpibus Massanissę
Massanissa regis Numidiæ:pro quo nũc poeta intelligit oẽs Numidas & Mau
ros.¶ Tutos a serpẽtibus:tãta,inqt,est uis tetri odoris olei:ut serpẽs
tes ipsi fugẽtur.¶ Mulus erit:piscis est marinus.de quo in superiore
Corsica Satyra.¶ Corsica:insula est in mari ligustico.alio nomine appellata
Cyrnus Cyrnus.unũ Virg.in Buco. Sic tua Cyrneas fugiãt examina taxos.
Taurominium ¶ Rupes Taurominitanæ:hoc est Sicilia ipsa.Nã Taurominiũ ops
pidũ est Siciliæ nõ longe a Messana.olim Naxus uocitatũ.auctore
Solino.¶ Quãdo oẽ:ratio est q̃re tã ex longinquo petantur pisces:
qm̃,inqt, iã mare nostrũ piscibus est exhaustũ. dũ gulæ tantopere
inseruimus. Vnde & Seneca detestãs gulã sic scribit ad Luciliũ: Vi
de quantũ rerũ p unam gulã transiturarũ permiserit luxuria,terras
rumq;,marisq; uastatrix. Val. Maximus lib.ix.loquens de luxuria
sic ait:Inde ab Oceani littoribus attracti pisces:inde infusę culinis
Macellũ arcæ,censibusq; edendi & bibẽdi uoluptas reperta. ¶ Macello scru
tante:hoc est piscatore maria quæq; uicina explorãte. Macellũ.n.
posuit p piscatore. Est aũt Macellũ locus ubi obsonia uenduntur.
dictũ(ut sensit Donatus in Terentiũ)a mactãdis pecoribus.ut alij
uero tradũt a Macello quodã,q exercebat in urbe latrociniũ, quo
dãnato,censores Æmilius & Furius statuerũt,ut in domo eius obs Macellarij
sonia uẽderẽtur, a quo Macellarij dicti sunt,qui obsonia uenderẽt.
nõ aũt q pecora mactarẽt.ii enim Lanij & Laniones sunt appellas Lanij
ti.& Laniena locus ubi mactarentur.de quo plura ante.¶ Nec pati Laniões
tur:scilicet gula.¶ Tyrrheuum: Thuscum,& Romanum. Laniena

¶ ASPICE &c. Ostendit quomodo diuersa obsonia diuersi ASCen.
mode domino,& clientibus apponuntur. Ordo est: Aspice q̃:ids
est quantum.longo:idest extento & exporrecto pectore minister
distentat: idest a se & potissimum a facie ne naso foedasse putetur,
extensam teneat lancem: idest patinam, Mancinellus legit distens
dat: idest impleat. sed minus placet: quia distendi non est simplis
citer impleri: sed cum extensione: quæ lanci non conuenit: sicut
uberibus & saccis. Alij præterea legunt: qua fertus & cæt. ut sit
qua supple lance squilla fertur &cæ.Plures legunt quæ:ut sit aspis
ce quæ.idest qualis & quanta squilla:idest piscis sic dictus: & aspis
ce quibus asparagis:idest herbis talibus pro condimento circums
positis: quasi dicat delicatissimis utpote altilibus. sunt enim dus
plices: siluestres qui proprie asparagi sunt: quia dicuntur secuns
dum Varronem ab asperitate loci, in quibus nascuntur: uel quia
ex asperis uirgultis legantur: & altiles qui in hortis aluntur.septa:
idest circundata. & qua: idest quali, & q̃ longa cauda despiciat
conuiuia: idest uos conuiuas in imo sedentes: quos despicit tas
lis squilla: quia non dignetur talibus anteponi. & despicit: quia
ab alto quodammodo respicit. cum: idest quando. uenit sublata:
idest sublimata: ; sursum lata: siue exaltata manibus ministri.
sed cammarus pisciculus ille de genere locustarum uilis saporis.
ponitur: idest præponitur tibi constrictus: idest confrictus. dimis
dio: idest dimidiato ouo: quod appositum est pro condimento:
ut dicunt interpretes. Vel cammarus constrictus: idest compres
sus ex decremento eius. ouo eius existente dimidio: idest ad dimi
dium usq; constricto iam descrescente Luna. habet enim piscicus
lus ille oua, quæ ut succus eius, & quicquid habet pulpæ cum
Luna crescente crescunt: & decrescente decrescunt. Rubet aus
tem cammarus coctus. Vnde Martialis: Concolor in nostra cams
mare lance rubes. Georgius Valla scripsit grammarus: sic enim
uulgo profertur: sed plures per c scribi uolunt. sicut Caius: Lys
curgus: Cneus: amurca: quæ ubi c habent: per g efferuntur.
Cammarus ergo constrictus & iam quasi languens ouo eius exis
stente dimidio: ponitur tibi feralis: idest letalis cœna. uel quia cam
mari stomacho & capiti nocent. uel quia tunc maxime quando
decrescunt mortiferi sunt. uel quia talis cœna mortuos decet & lus
gentes eos. ponitur inquam in exigua patella. ipse: scilicet domis
nus perfudit piscem: qui sine oleo satis saperet. uenafrano sups
ple oleo quod maxime laudatur. at: idest sed hic caulis, qui exis
stens pallidus: idest hoc olus pallidum: idest languens: uel caulis
lactucæ uetustate languentis: & pallidæ, qui affertur tibi misero.
olebit laternam: idest præ se feret odorem olei: quod quia uilissis
mum & insipidissimum in laternis comburi debeat. illud enim
supple oleum datur uestris alueolis: idest uentribus. quod canna
idest: nauicula facta ex canna. uel quod in doliolo facto ex cans
na aduehitur. micipsarum: idest numidarum, qui per Micipsam
regem nobilitati sunt, & inde denominati subuexit acuta prora:
idest in acuta naui: hoc est non oleum oliuarum: quia tali saltem
bono caret Africa: sed ex quibusdam seminibus: quod fœdum &
insipidum est propter quod supple oleum nemo lauatur Romæ.
cum Boccare: idest cum quouis Numida etiam ditissimo: licet ess
set Boccar eorum rex: quia cum in patria soliti sunt inungi oleo
illo grauissimi odoris: adhuc cum corpora eorum calefiunt, illud
olent. non autem est uerosimile q̃ Romæ ubi est copia optimi olei
Boccar oleo patriæ suæ uti uelit: quod etiam oleum facit homis
nes tutos ab atris serpentibus: qui grauitatem eius ferre non poss
sunt. Mulus: idest piscis delicatus sic appellatus. erit domino: ids
est dominus habebit mulum: quem Corsica insula illa misit: aut
quem rupes Taurominitanæ: idest rupes quæ sunt iuxta Tauros
minum oppidũ Siciliæ sup. miserunt: quãdo: idest quandoquidem
ita est q̃ omne mare nostrum.i.italicum est peractum: idest expisca
tum & iam defecit.i. piscibus euacuatũ est. dum gula.i. gulositas
nostra sæuit.i. uehementissima crescit. & hoc macello. idest quolibet
piscatore in macello uendere solitu. scrutante.i. inquirẽte. assiduis
idest quibus continue utitur, retibus proxima supple maria, nec
patitur piscem Tyrrhenum: idest maris Tyrrheni quod inferum
dicitur crescere. ergo: idest ea de causa prouincia: idest regio longe
posita, & a romanis procul uicta.

Instruit ergo focum prouincia, fumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia uendat.
Virroni murena datur, quæ maxima uenit
Gurgite de ficulo, nam dum fe continet Aufter,
Dum fedet, & ficcat madidas in carcere pennas
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie afperfus maculis Tyberinus, & ipfe
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et folitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
Ipfi pauca uelim, facilem fi præbeat aurem,
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Pifo bonus, quæ Cotta folebat
Largiri, nanq; & titulis, & fafcibus olim
Maior habebatur donandi gloria, folum
Pofcimus, ut cœnes ciuiliter, hoc face, & efto,
Efto (ut tunc multi) diues tibi, pauper amicis.
Anferis ante ipfum magni iecur, anferibus par
Altilis, & flaui dignus ferro Meleagri
Fumat aper, poft hunc radantur tubera, fi uer
Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Maiores, tibi habe frumentum Aledius inquit,
O Libye, difiunge boues, dum tubera mittas
Structorem interea, ne qua indignatio defit,
Saltantem fpectas, & χειρονομοῦντα uolanti
Cultello, donec peragat dictata magiftri
Omnia, nec minimo fane difcrimine refert
Quo geftu lepores, & quo gallina fecetur,

IOAN. BRIT. INSTRVIT ergo focum: cum mare, inquit, noftrũ pifcibus fit exinanitũ: ergo ex prouincijs & longinquis locis petitur: ficq; poeta gulam fui tẽporis notat. Quæ etiã a Seneca his uerbis taxatur. Quod diffolutus delitijs ftomachus uix admittat ab ultimo petatur Oceano: uomunt ut edant: edunt ut uomant. Inftruit focũ: in caufa eft ut pifces habeantur ad coquendum. Illinc: ex prouincia. Lenas: pro auaro captatore ponitur: ut Aurelia pro orba diuite: cui multa mitterẽtur munera. uterq; aũt fuit temporibus Iuuenalis: ut Gallita & Pactius. Captator: hoc ẽ q muneribus alienas opes captat. Aurelia uendat: nã lucri cupiditate munera uẽdebat. Virroni: ipfi diuiti. Murena: anguillæ fimilis eft. in freto ficulo capitur. Macrobius. li. iii. Accerfebantur, inquit, murenæ ad pifcinas noftræ urbis abufq; freto ficulo. Lautæ habebantur gulæ adeo ut Licinij Craffi Murenæ fint cognominati, q hoc pifce effufiffime fint delectati. Lege Plini. lib. ix. Columellã, & Macrobiũ lib. iii. Nã dum fe cõtinet: nõ uerẽtur, inquit, pifcatores quiefcentibus uentis in mari ficulo, licet periculofo pifcari: ut oftẽdat nihil intactũ relinqui ad indomitã gulã explendam. Aufter: Auftrũ pofuit pro oĩbus uentis. In carcere: fabulã mifcet. Nam uenti in Aeolijs infulis, in quibus tẽporibus Iliacis Aeolos regnabat, in carcere ab eo coercen dicebantur. Vergil. Aeoliam uenit, hic uafto. rex Aeolus antro Luctãtes uentos, tẽpeftatefq; fonoras Imperio premit: ac uinclis & carcere frenat. Lina temeraria: hoc eft temerarij pifcatores utẽtes retibus. Charybdim: in freto quod eft inter Italiã & Siciliã fcopulus eft Scylla: itẽ Charybdis: mare uorticofum: ambo clara fæuitia. Charybdis aũt Peloro promontorio adiuncta eft. De fcylla & Charybdi plura referemus in decima quinta Satyra. Cognata colubræ: quafi eiufdem generis fcribit Plin. lib. x. cap. xxiii. Murenas in terram elapfas ferpentibus cõmifceri: fed de anguilla hoc non legitur apud Plinium uerũ poeta fequitur opinionẽ uulgarem, qui credit ferpentes, & angues coire cum anguillis. Aut Tyberinum: lupũ pifcem intelligit, qui in Tyberi ftercore pafceretur & immũda efca inter cloacas urbis. Et licet hoc loco Iuuenalis Tyberinũ pifcem ut uilem pauperi apponi dicat. Varro tamẽ (ut tradit Macrobius) pifci Tyberino palmam tribuit his uerbis in libro rerum humanarum. xi. Ad uictũ optima fert ager Campanus frumentũ, Falernus uinum, Caffinas oleũ, Tufculanus ficũ, mel Tarentinus, pifcẽ Tyberis. Nam oẽs ex hoc amne pifces maximũ honorẽ tenuerunt apud prodigos, in primifq; lupus, qui inter duos pontes captus effet. quod ẽt Horatius indicare uĩ in Satyra q incipit: Quæ uirtus, Lupus hic Tyberinus an alto Captus hiet: pontem inter iactatus, an amnis Hoftia fub Tufci. Columella li. ix. capi. xvi. loquens de pifcinis fic fcribit: Doctaq; & erudita palata faftidire docuit fluuialẽ lupũ, nifi quem Tyberis aduerfo torrẽte defatigaffet. quibus uerbis docet lupum Tyberinũ in pretio fuiffe. Verũ forte tẽporibus Iuuenalis talis pifcis in pretio nõ erat: tẽporũ longinquitate mores, ut fit mutante. ficut & ætate noftra anguillæ: quæ tẽporibus poetæ in minima erãt æftimatione, menfis noftris funt gratiffimæ lupos etiã marinos laudat Plin. lib. ix. his uerbis. Luporũ laudatiffimi qui appellantur lanati candore, mollitiaq; carnis. hunc pifcẽ græci appellant λάβρακας: afperfus maculis. Nam lupi pifces maculis uariegati inueniebantur, ideoq; minoris æftimationis. unde Columella lib. ix. cap. xvi. ubi de pofitione pifcinæ mentionẽ facit: Tum etiam fine macula (nam funt & uarij) lupos includamus. Eos nos effe putamus, quos uulgo appellant lucios. dictos lupos ab eorũ uoracitate. nam reliquos pifces infectãtur. uñ Columella eodẽ libro lupos rapaces appellat. Glacie: per hyemẽ. uidentur. n. maculis frigore afpergi. Vernula: alũnus. Cloaca: nã tota urbs penfilis erat cloacis comuafis feptẽ amnibus a M. Agrippa fordes urbis in Tyberim deferentibus, lege Liuiũ & Plinium libr. xxxvi. cap. xv. Pinguis cloaca torrẽte: hoc eft pinguis fordibus fluẽtibus p cloacas. Eft. n. cloaca (auctore Vulpiano) locus cõcauus p quẽ colluuies, & immũdiciæ urbis fluant. Cloacæ aũt appellatione & tubi & fiftulæ cõtinentur. Ad falubritatẽ ciuitatũ, & ad tutelã ptinet, ut cloacæ purgent & reficient. nã & cœlũ peftiles & ruinas minanẽ imundiciæ cloacarũ. Torrẽte: hoc eft (ut fcribit Plinius) curfu pcipiti torrentiũ modo fluẽte. Cryptam: cauernã, & loca riparũ excauata: q pifcis depafcens perfcrutatur. Vñ Lucilius acer & uiolentus poeta eũ q̃fi liguritorẽ catillonẽ appellat. f. qui proxime ripas & ftercus infectaretur. Proprie aũt Catillones dicebãtur, qa ad polluctũ Herculis ultimi cũ ueniirẽt, Catillos liguriebant. Crypta aũt dicta eft a κρύπτω: quod eft occulto. Suburræ regio erat urbis celebratiffima: de qua alibi ante. eo aũt ait pifcis ftercus fectantes puenire. Ipfi pauca uelim: uelim, inqt, ipfum Virronẽ paucis alioqui, fi me uelit aufcultare. Nemo petit: fenfus eft: Nemo, inqt, petit a te Virro ut in paupeces clientes tã munificus fis, q̃ fuerũt Seneca, Pifo, & Cotta in amicos fuos, quos multis donis profequebãtur. fed ut cœnes ciuiliter & cõmunibus epulis cũ eis, & nõ difcretis. A Seneca: Senecã diuitẽ fuiffe & liberalẽ in amicos fcribit Tacitus: apud quẽ legi eft de uita, & nece eius. Pifo bonus: multi extitere Pifones. uerũ de C. Pifone illo intelligit, q amicus & familiaris fuit Senecæ, qq; auctor fuit cõiurationis in Neronẽ, a quo dicta eft coniuratio illa Pifoniana. De eo ita fcribit Tacitus: Namq; facundiam tuẽdis ciuibus exercebat: largitionem aduerfus amicos: & ignotos quoq; comi fermone & cõgreffu. Vnde a poeta & liberalis & bonus appellatur. hic poftea obijt detecta coniuratione p Milichium Seuini libertũ abruptis brachiorũ uenis. Cotta: hic eft ille Cotta, de quo in Satyra: Et fpes & ratio. Quis tibi Mecœnas Quis nũc erit aut Proculeius, aut Fabius: Quis Cotta iterũ, qs Lentulus alter. Namq; & titulis: ideo, inquit, liberales & munifici erãt in amicos, q ueteres gloriofius effe in hoĩe putarũt liberalitatẽ exercere, q̃ dignitates adipifci. Vnde Salluftius in Catilinario commendans mores ueterum romanorũ fic fcribit. Magifq; dandis q̃ accipiendis beneficijs amicitias parabant. Titulis: honoribus, qui per titulos & infcriptiones oftẽdebãtur. Vñ Pli. lib. vii. loquens de Pompeio: Poftea ad tota maria, & deinde ad Solis ortus miffus, hos retulit patriæ titulos. Propertius ultima Elegia: Et domus eft titulis utraq; fulta fuis: ideft honoribus & laudationibus. Fafcibus: cõfulatu & pretura: quæ dignitates inter alias præcipue habebantur: ut p has dignitates oẽs intelligas, Confulẽ & prætorẽ lictores præcedebant cũ fafcibus uirgarũ: Confulẽ duodecim, fex uero prætorẽ. Cœnes ciuiliter. i. ut bonũ ciuem decet: cõmunibus. i. epulis & indifcretis. eadẽ eft ẽt expoftulatio Martialis aduerfus Ponticũ: Cur fine te cœno: cum tecũ Põtice cœnẽ: Hoc face & efto: cũ indignatione pronunciandũ: face hoc, inquit, & tibi cõceffero ut uiuas diues tibi & parcus amicis, ut multi faciunt. ficq; fui temporis hoĩs fordidos taxat. Iecur anferis: prodigi & lautæ gulæ homines inter delicata

Murena

Lupus

Catillones

C. Pifo

Iecur anferis

delicata obsonia iecur anseris statuerunt. Vnde Plini.lib.x.capite xxii. Iecur fartilibus in magnam amplitudinē crescit, exemptūq; lacte, mulsoue augetur. Nec sine causa in quæstione est: qs primus tantū bonū inuenerit. Scipio an Marcellus uir cōsularis an M. Sesius eadem ætate eques Romanus: Mart.lib.xiii. Aspice q̃ tumeas magno iecur ansere maius. Docuit Apicius saginare anseres fico carica & sacie extinguere. ¶ Altilis: Gallinā intelligit, quæ alebatur ad saginā. Deliaci cœpere gallinas saginare: unde pestis exorta opimas aues, & suopte corpore unctas deuorādi. Quod postea lege Flauia prohibitū est. qua cautū est, nequid uolucrū proponeretur, præter unam gallinam, quæ nō esset altilis. Pli. ¶ Par: crassitudine. ¶ Dignus ferro Meleagri. i. tam pdigosa magnitudine, q̃ fuit is, quē Meleager Calydonius īteremit. nota est fabula. ¶ Flaui: flauus color (ut scribit Gellius) est ex albo, rufo, & uiridi cōcretus. unde flauam appellamus Cererem: alludentes ad frumenta, quæ in agris flauescere dicuntur cum maturescunt. Verum hoc loco flauum intelligimus pulchrū & formosum: sicuti poetæ sæpe in hac significatione usurpāt. ut ante: Et flauā cui det mandata puellam. ¶ Post hunc. s. aprū. ¶ Tubera: in genere fungorū numerant. Mart. Rumpimus altricē summo de uertice terram. Tubera bolletis poma secunda sumus. Ea undiq; terra circūdata nascuntur: nullisq; fibris nixa aut saltē capillamentis: neq; terræ cohærent: cortice ēt includūtur: ut plane nec terrā esse pessimus dicere: neq; aliud q̃ terræ callū. Laudatissima quæ Africæ crescūt: cū fuerint imbres autūnales & tonitrua crebra tunc nasci dicūtur maxime & tonitribus: nec ultra annū durare: tenerrima aūt uerno tēpore esse. ¶ Radūtur: utrū purgantur abraso cortice, cum apponuntur. an raduntur. i. euellūtur ex terra sarculis. ¶ Si uer tunc erit: ordo est & sensus Aledius inquit: o Libye habe tibi frumentū: ac si dicat: frumētum ego non curo: modo mihi mittas tubera: hoc inq̃ dicit: si uer tunc erit, scilicet cum tubera apponuntur: & si tonitrua optata facient maiores cœnas, Nam tunc (ut diximus auctore Plinio) dicuntur nasci si imbres fuerint autumnales & tonitrua crebra: tenerrima sunt tēpore uerno. Vnde poeta dixit: si uer erit. ¶ Aledius inquit: Aledium aliq dicūt equitem Romanū fuisse luxuriosum, quem pro homine guloso hic accipit. ¶ Disiunge boues: per me, inquit, frumentū non seres. Nam ex Libia frumenta mittebant. Vnde Sidonius: Arma Calybs, frumenta Lybies, Campanus lacū Ouidius in Ponto: Cyniphiæ segetis citius numerabis aristas. Cyniphii enim populi sunt Africæ. Pli.lib.xv. ostendit Africā frugū fertilē esse his uerbis: Oleū ac uinū inuidit tantū Africæ, satisq; gloriæ in messibus fecit. Columella in quarto de re rustica: Mysiam, Libyam largis aiunt abundare frumentis. ¶ Structorem interea: aliam proponit cōtumeliam ut undiq;, inquit, habeas q̃ doleas structorem peritissimū incidendorum obsoniorum spectas, qui mira manuum, reliquiq; corporis agilitate ministret domino. Sicq; conuiuiorum luxuriam lautitiamq; sui temporis flagellat. Quod facit & Seneca his uerbis in libro de breuitate uitæ. Conuiuia me Hercule non posuerim inter uacantia tempora, cum uideam q̃ soliciti argentum ordinent, q̃ diligenter exoletorum suorum tunicas succingant, q̃ suspensi sint, quomodo aper coquo cæsus exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frustra nō enormia, q̃ curiose infelices puerull ebriorum sputa detergant. Structor autem is dicitur, qui curam habet struendæ mensæ. unde illud est Virgili. Cura penum struere. ¶ Saltantem: ut optime agilem. ¶ χειρονομοῦντα: participium est ἀπὸ τοῦ χειρονομεῖν quod significat manibus gesticulari. ut sit ordo & sensus: Tu spectas structorem saltantem, & manibus gesticulantē: ac per hoc ī oibus agilē. ¶ Donec peragat dictata magistri: donec omnia incidendo exequatur, quæ didicerit a magistro ita: ut nihil prætermittat, quod ad decoros incidendi gestus pertineat. Nam in urbe erant qui arte incidendorū rite obsoniorum docerent per uaria animalia formata ex ligno, ut latius dicemus in Satyra undecima. Et tota sonat ulmea cœna suburra. ¶ Dictata: dicuntur numero pluratiuo q̃cunq; in omni genere scientiæ, tam liberalis, q̃ ludicræ traduntur discentibus. Horatius ad Lollū: Sic iterat uoces & uerba cadentia tollit, Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Ten' cirratorum centum dictata fuisse. Pro nihilo pendas. Tranquillus in Cæsare: Tyrones per senatores armorum peritos erudiebat precibus enitens ut disciplinam singulorum susciperent, ipsiq; dictata exercentibus darent. Deductum est uocabulum a dictare: quod est aliquid (ut dixi) in omni genere scientiæ discendum tradere. ¶ Nec minimo sane discrimine refert magnam, inquit, putant esse differentiam, quo gestu singula obsonia incidantur, decoro ne an rustico more. Vnde illud est Plinij loquentis de gallinis: Postea culinarum artes inuenerunt: ut clunes spectentur: ut diuidantur in tergora: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent. Sic Seneca (ut pauloante diximus ad Lucilium(Alius prætiosas aues scindit, & perpectus, & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum in frustra excutit. Et alibi Seneca de breuitate uitæ cum uideam q̃ suspensi sint, quomodo aper a coquo cæsus exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frustra non enormia.

Flauus color

Cyniphii

Structor

Chironomon

Dictata

Dictare

¶ INSTRVIT focum: idest sufficit uel administrat. quibus focus: idest culina instruitur: hoc est obsonia præbet. Illud ergo quod Lenas captator hæreditatis scilicet emat: ut det diuitibus orbis. & quod Aurelia diues & orba uendere cogitur ne corrumpantur obsonia data. sumitur illinc: idest ex prouincia. Virroni murena datur. Prosequitur inceptum ostendens in æqualitatem obsoniorū: Ordo est. Murena: idest talis piscis delicatus. datur: idest apponitur Virroni: uiro diuiti & domino conuiuij. quæ existens maximas uenit: idest aduecta est. de gurgite: idest de mari uorticoso Siciliæ. Nā dum Auster: uentus ille aquosus. continet se. idest non flat. & dum austee sedet & siccat in carcere. idest in antro Aeolio. de quo dicitur pri. Æneid. Illa se iactet in aula Aeolus: & clauso uentorum carcere regnet. pennas. quibus uolat madidas: idest pluuijs immixtas idest dum fucum: hoc est serenum est quiescente Austro, qui Siculo mari infestus est. lina: idest uela linea. temeraria. i. nimium audacia: hoc est nautæ nimium temerarij uela pandentes. contendunt mediam Charybdim: idest uoraginem illam in mari Siculo: quia in medio eius piscantur murenas. Anguilla piscis uilis & uulgaris correspōdens murenæ. manet. idest expectat uos. interea dum murena domino apponitur, anguilla dico cognata: idest eiusdem speciei: aut quæ secundum uulgus nata creditur ex eodem. Aut tyberinus supple. piscis in Tyberi captus. aspersus maculis glacie: idest glaciei. uel aspersus maculis glacie: idest propter glaciem. uel in glacie. & ipse ex stens uernula riparum: idest uerno tempore natus in ripa uel alumnis riparum. & existens pinguis. cloaca: quam latrinam dicunt. torrente: idest in Tyberim effluente Et solitus penetrare. idest pene intrare. cryptam. idest meatum absconsum & subterraneum. per quem sordes in Tyberim defluunt. suburræ: idest illius uici populosissimi. uel accipindo a parte totum. ipsius Romæ mediæ. & perpenetrans usq; ad sterquilinia. Ego uelim supple dicere pauca ipsi Vironi aut consimili diuiti: si præbeat aurem facilem ad audiendum. nemo petit ea quæ mittebantur a Seneca: scilicet Anneo Seneca uiro bono. de quo statim dicam. amicis modicis. i. modicum habentibus. idest. pauperibus: uel etiam in modico: hoc est iam nemo petit a te: quæ Seneca mittebat etiam ad modicos & uulgatiores amicos: quia maiora mittebat, q̃ nunc quispiam audeat petere. nemo etiam nostrum supple petit quæ Piso scilicet Cn. Piso Senecæ socius bonus: idest beneficus. & quæ Cotta bonus solebat largiri: idest largiter conferre amicis, & plebi Romanæ. namq; pro quia. maior gloria donandi habebatur olim fascibus & titulis. i. magistratibus fasces & titulos habentibus: sunt autem fasces uirgæ colligatæ: quæ portabantur a lictoribus post eos magistratus: qui animaduersionem in corpus habebant. & ideo pro summis honoribus accipiuntur. nos poscimus solum ut cœnes ciuiliter: idest more ciuium: quibus epulæ & uictus dum cōuiuunt, debent esse communes & consimiles. & face: idest fac hæc: idest cœna ciuiliter. & esto: esto inq̃ ut multi nunc sunt supple diues tibi. i. ad commodum & uoluptatem tuam. & pauper amicis: idest ad bonum & utilitatem amicorum. idest in cæteris sis parcus erga alios. & largus in te. nos nō petimus aliud pro labore nostro: nisi ut ciuiliter cœnes. Iecur magni anseris ponitur supple ante ipsum. & altilis. idest uolucris ad esum alta: ut gallus gallinaceus: aut gallina: aut similis par: idest æqualis in magnitudine anseribus supple ponitur ante ipsum. & aper dignus ferro: idest cuspide & uenabulis Meleagri: idest illius fortissimi uiri ab Æneo geniti: qui aprum a Diana irata Calydoniæ agris immissum interemit. Meleagri dico flaui supple in colore: talis enim ab Homero appellatur. fumat: idest fumans. & adhuc calidus ponitur ante ipsum. uult ergo dicere q̃ domino anteponitur aper æqualis & par sui, seu porco Aetolo. tubera, idest radices illæ capitatæ & inflatæ: quæ ex terra effodiuntur: & quia acidæ sunt appetitum prouocant. ideo dicit tubera raduntur. idest parantur: ut apponantur. post hunc scilicet aprum. si quidem tūc cum talis cœna fiet, erit uer. & si tonitrua optata a gu

ASCEn.

losis facient cœnas maiores:idest augebunt tuberibus: quæ secunda poma apud Martialem appellantur sic: Rumpimus altricem summo de uertice terrã. Tubera boletis poma secũda sumus. Ales dus:idest uir gulosus & tuberum appetens ait. O Libye habe tibi frumentum:idest serues tibi frumentum: nolo ad nos frumentum tuum:mittas & eius procreandi causa tubera crescere prohibeas disiũge ergo boues supp. aratorios: gbus arant in pluribus partibus mũdi:idest dissolue ab aratro. dum: idest donec uel dummodo. mittas ad nos tubera:idest nõ petimus frumentũ tuum dummodo tubera habeamus.

Seneca uita ac morã

Quia de Seneca dicere pollicitus sum: dicam ea quæ Georgi. Valla in commentarijs suis habet, quæ huiusmodi sunt: Anneus Seneca propter ingentes opes, animiq; mores excellentissimos Neronis inuidiam meruit: haud dubie cito periturus: nisi se ptificum simulasset. Et(ut Tacitus scribit) cũ nõ potuisset impetrare ut Neroni opes, quas in eius imperij exordio fuerat assecutus, cunctas legaret: prioris tum potentiæ instituta cõmutauit: prohibuit ut minus opprimeretur inuidia:salutãtium cœtus uitauit: comitatus raro per urbem quasi ualetudine infesta: aut sapiẽtiæ studijs attineretur. Et(ut scribunt quidam) præ nimio studio:quasi cõfectus erat. hic(ut inquit Probus) sub Claudio quasi cõscius adulteriorum Iuliæ Germanici filiæ in Corsicã relegatus: post triẽnium reuocatus est:qui etsi magno desiderio Athenas intenderet ab Agrippina tamẽ erudiẽdo Neroni in palatium adductus. sæuum, immanemq; natũ & sensit cito, & mitigauit. Inter familiares dicere solitus:non fore sæuo illi leoni: quin gustato semel hominis cruore ingenita redeat sæuitia. Huic postremo quod habitus esset inter conscios coniurationis Pisonianæ: Nero per tribunum ultimam necessitatem denunciauit. Hic interitus amicorum animos, quibus iam eius casus lachrymas exciuerat: ad firmitudinem reuocauit:rogitans ubi præcepta sapientiæ: ubi tot per annos meditata ratio aduersum imminentia: cui præterea ignota sit Neronis sæuitia. Neq; aliud superesse post matrem, fratremq; interfectos: q̃ ut educatoris, præceptorisq; necem adijceret. Deinde sibi uenas præsecans, crurumq; uenẽs abrumpens, & durante tractu, latitudineq; mortis hausto ueneno: & postremo calidæ aquæ stagnum introiens exanimatus est hæc ille. Epitaphium eius huiusmodi legitur: Cura, labor, meritum, sumpti pro munere honores Ite: alias posthac solicitate animas. Me procul a uobis Deus euocet:ilicet actis Rebus terrenis: hospita terra uale. Corpus aura tamen solemnibus accipe saxis: Namq; animam cælo redimus:ossa tibi. Structorem &c. Sicut ostenso diuerso potu adiecit diuersitatem pincernarum, ita nunc ostensis diuersis cibarijs. superaddit structorem, qui gestu manuum nimium festino singula obsonia ante dominum membratim concidit. Ordo est: Interea dum tubera raduntur domino:ut appetitum prouocent:tu affectus iniurijs & misere acceptus. spectas:idest spectare potes: nequa indignatio desit tibi supple. qui tantas delitias domini uides cũ tu uix pane satureris. structorem .i. parandæ mensæ ministrum & dispensatorem. saltãtem.i. quodam tripudio corporis ante dñm seruientem. & chironomonta.i. manuũ legẽ, quo motu moueri debeant, obseruantẽ. cultello uolanti.i. agiliter in manu uersante: donec ipse peragat.i. persequatur. omnia dictata.i. præcepta magistri .i. præceptoris eiusmodi artis. erant.n. postea dicet poeta, qui eam artem profitebantur. & dabant in cœna ulmea.i. lignea. Nã omne genus altiliũ in ligno formatũ habebãt: & docuerũt discipulos eiusmodi alt. lia ligneo cultro membratim dissecare. Nec refert, inquit, poeta p ironiã. sane.i. certe minimo immo maximo discrimine.i. maximũ discrimen, seu differentiã habet: quo gestu lepores seu supple secentur.i. diuidantur. & quo gestu gallina secetur.

Duceris planta, uelut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, si quid tentaueris unquam
Hiscere, tanq̃ habeas tria nomina, quãdo propinat
Virro tibi, sumitq; tuis contacta labellis
Pocula quis uestrum temerarius usq; adeo, quis
Perditus, ut dicat regi bibe? plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dis
Et melior fatis donaret homuncio, quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus.
Da trebio, pone ad Trebiũ, uis frater ab illis
Ilibus? o nummi uobis hunc præstat honorem,
Vos estis fratres, dominus tamen, & domini rex
Si tu uis fieri, nullus tibi paruulus aula
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum & carum sterilis facit uxor amicum,
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat, simul ipse loquaci
Gaudebit nido, uiridem thoraca iubebit
Afferri, minimasq; nuces, assemq; rogatum
Ad mensam, quoties parasitus uenerit infans.
Villibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino, sed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, post quem uil amplius edit.
Virro sibi, & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore,

IOAN. BRIT.

DVCERIS planta:alia dissuasio fugiendas esse tales cœnas, nam illud etiam inquit, tibi adest periculum:ut si forte uelis aliquid intercœnandum loqui, tanquã & tu sis nobilis: illico foras arripiaris per pedes. Cacus: nota est historia apud Liuium, Dionysium, Eutropium, Cacum fuisse pastorem ferocem uiribus qui captus pulchritudine boum quas Hercules ex Hispania Geryone interempto Romam abegerat, surripuit eas: cumq; auertere eam prędam uellet: ueritus ne uestigia quærentem dominũ ad speluncam ducerent, auersas boues caudis in speluncam traxit. Hercules tali furto elusus, cum inde discederet cũ reliquo armento, & boues quædam ad desiderium (ut fit) relictarum mugissent, reddita inclusarum ex spelunca boum uox Herculem conuertit, Cacum in spelunca latitantem magna ui correptum pedibus extraxit. Virgil. Abstractæq; boues, adiurataq; rapinæ Cælo ostenduntur, pedibusq; informe cadauer Protrahitur. Hiscere:loqui, & os aperire ad loquendum. quod cum sit ab hio hias debuit facere hiasco. Tanquam habeas tria nomina:tanquam & tu sis nobilis. Nam nobiles & ciues Romani ostendebantur, nomine prænomine, & cognomine. ut M. Tullius Cicero. C. Iulius Cęsar. Idq; multis fuit frequens. Vnde Ausonius de ternario numero: Tris equitum turme:tria nomina nobiliorum. quod alij exponunt tria nom na:idest sis fur, non placet. nam non tria sunt nomina: sed tres tantum literæ. unde bene Plautus in Aulul. appellat furem hominum trium literarum. Quæ item a Politiano super hoc loco narrantur argutius sunt excogitata. q̃ ut hoc loco conueniant. De nomine, prænomine, & cognomine ex auctoritate Eutropij apud Persium nonnulla commemorauimus: ubi ostendimus eo temporum, quo Latius Sabinorum rex una cum Romulo regnauit. & unus populus Romani & Sabini facti sunt. Romanos ad confirmandam coniunctionem nomina Sabinorum suis præponere consueuisse nominibus: & inuicem Sabinos Romanorum ita: ut per tria nomina intelligendus omnino sit nobilis Romanus: qui pręter prænomen & nomen ascicebat & cognomen:aut a maioribus partum:aut ab aliquo accidente acquisitum. Vnde & Quintilianus sic scribit lib. vii. Propria libera, quæ nemo habet, nisi liber prenomen, nomen, cognomen. Quando propinat. diues, inquit, tam superbus est, ut nunquam tibi poculum suum porrigat ad bibendum: neq; tuum accipiat si porrigas. Nam propinare est pprie poculum porrigere, & præbere ad bibendum. Martialis: Qui nulli calicem tuum propinas: Humane facis Herme, non superbe. Trãquillus in Tiberio: Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis antepostuit ob epotam in conuiuio propinante se uini amphoram: hoc est porrigente & præbente. Nec solum propinare ad potionem refertur, sed etiam ad alia. unde Iulius Capitolinus in M. Antonio: Vt parte cultri ueneno lita uuluam inciderit uenenatam, partem fratri edendam propinans. Plinius libr. xx. capite. xi. Quidam, inquit, ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant. Vnde & Terentius metaphoricos dixit in Eunucho: Hunc ego uobis comedendum & deridendum propino: hoc est trado & præbeo sicuti pocula præbẽtur bibẽda: πίνω .n. idem est quod bibo. Ordo aũt est: Virro quãdo propinat tibi pocula plurima sunt

Cacus

Hiscere

Ascisce-bat

Propino

sententia

sentẽtia probatissima, per quam ostendit q̃ infelix sit ubiq; pauper. Homines, inquit, qui tegula sint tributa, & per hoc pauperes, non audent inter diuites loqui. habentur enim fatui. ¶ Quadringenta: uenuste mores humani generis explanat. apud quod homines nõ pro meritis uirtutũ: sed pro qualitate fortunæ tantũ sunt fauorabiles. Vt sit sensus: Si tu qui nunc ob paupertatem diuiti es ludibrio: forte aut Deorum, aut alicuius hominis beneficio diuitias magnas sortireris: statim diuiti esses acceptissimus: te statim ille summa beneuolentia complecteretur. ¶ Quadringenta. s. sestertia: quæ summa erat equestris ordinis. Mart. Quadringenta tibi non sunt Cherestrate: Surge, Lectius ecce uenit. ¶ Aut similis: ordo est: Aut homuncio similis Dijs. s. liberalitate. ¶ Homũcio: ab hoĩe sunt quatuor diminu-

Homul⁹ / Homululus / Homuncio / Homunculus / Ilia

tiua: homulus: homululus: homuncio: & homũculus. ¶ Et melior fatis q̃ melior uidereris, & tibi magis ꝓpitius, si tibi id diuitiarũ largireris, q̃ ipsa fata: hoc est ipsi Dij, qui te pauperem fecissent. ¶ Da Trebio: uerba sunt diuitis ad ministrum, quem poeta introducit ita locuturum, si cliens suus diuetur. ¶ Vis frater: attende q̃ beneuola sit inuitatio. ¶ Ilibus: ilia (auctore Celso) dicuntur pulpamenta, quę inter coxam & pubem imo uentre posita sunt. ¶ O nummi: acclamatio poetæ subsannantis prauos sui tẽporis mores. Blanditur inquit nũmis, non homini. ¶ Dominus: licet hic, inquit, diues tam superbus sit in te, facile tamen in omne tibi obsequium flectes: eris q; ei dominus, & rex. nã te ut cliens colet, si tibi nulli erũt liberi. ¶ Paruulus Æneas. i. pꝛuulus filius. allusio est ad illud Virg. in. 4. Æn. Si quis mihi paruulus aula Luderet Æneas. ¶ Filia dulcior illo. s. filio. Nam parẽtibus filię sexus imbecillitate sunt magis cordi. ¶ Vxor sterilis. uxor inquit, quæ liberos nullos parit, facit tibi diuitem amicũ. ¶ Sed tua nunc Mycale: sed quãuis, inquit, Mycale uxor tua pariat nunc. s. cum sis locupletatus: non te penitus aspernabitur: sed tecum una gaudebit tuis liberis, munuscula iubebit afferri. ¶ Nunc dum factus es diues. Nam dum pauper est cliens, nullã sentit diuitis in se humanitatem, nec i filios. ¶ Et pueros tres. i. tergeminos. potest enim mulier uno partu tres parere. supra prodigiosum est. Plin. lib. 7. Tergeminos nasci certum est Horatiorum, Curatiorũq; exemplo. supra inter ostẽja adducitur. ¶ Loquaci nido: loquacibus puerulis: ut sunt auiculæ garrulę in nido. est enim sumptum ab auibus. ¶ Thoraca:

Thorax

thorax græca est dictio, signatq; pectus. Plin. Thoracẽ, inquit, purgant, bilem detrahunt. & plerunq; capitur pro ueste, quæ forte pectus tantum muniat, ut hoc loco poeta accipit. Sueto. in Augusto: Thorace laneo & fœminalibus & tibialibus muniebat. Arist. li. 1. de natura animaliũ: Thoracẽ eã partẽ in corpore hominis appellat quę a collo ad pudenda usq; trunca pertendit. ¶ Minimasq; nuces

Asses / Denari⁹ / Parasitus / Fungi

. i. auellanas. ¶ Assemq; rogatum: asses uariati fuerunt. nam librales antea fuerant: postea Hannibale urgente Qu. Fabio maximo dictatore unciales facti sunt. In militari stipẽdio semper denarius pro decem assibus datus est. Pli. ¶ Infans parasitus: similis parasito qui libenter mensas sectetur. Nam parasiti hi dicuntur, qui mensas nobilium sectantur causa gulæ. ¶ Fungi ancipites: periculosi. sunt enim inuenti plerunq; letales: ut docet Plini. Seneca ad Lucilium Quid tu illos boletos uoluptarium uenenum nihil occulti operis facere iudicas, etiam si præsentanei non fuerunt. ¶ Vilibus amicis: . i. infimis & pauperibus. ¶ Boletus: ex genere fungorũ est: olim Romano palato gratissimus: eo cum Claudius maxime delectaretur, ab Agrippina eius uxore per hanc occasionem dato ueneno necatus est. Vnde sequitur. ¶ Sed qualem Claudius edit: de hoc mul-

Claudius / Agrippinæ duæ

ta Tacitus, & Sueto. ¶ Claudius: quintus fuit Romanorum imperator pater Britannici. ¶ Vxoris: Agrippinæ. Agrippinas duas extitisse perspicuum est. Ex quarum altera C. Caligula: ex altera Nero princeps, nati sunt. uterq; humano generi perniciosissimus. Germanicus ex Agrippina filia Agrippæ suscepit filiam Agrippinam: ex qua & Domitio Nerone, natus est Nero princeps: quem Claudius ducta in matrimonium Agrippina sibi filium adoptauit. qui mox sublato opera matris Claudio boleto medicato imperium occupauit uentusq; Britannicum, ne quandoq; apud hominum gratiam paterna memoria præualeret ueneno sustulit.

ASCen.

¶ DVCERIS planta &c. Aliud genus contumeliæ: quod ne loquendi quidem libertas sit clientibus: nec cum domino compotandi, aut conuiuandi familiariter. Ordo est: Tu duceris idest extraheris planta. i. per plantã. uelut. i. sicut. Cacus filius Vulcani, qui boues Herculis uenientes ex Italia abegerat: ut dicit Liu. li. 1. & Virg. in. 8. uelut ergo Cacus ictus. i. pcussus & occisus ab Hercule: & extractus ex antro: quomodo in ipsum boues per caudas intraxerat, ne uestigia intrantium, sed exeuntiũ apparerent. Verba uirgiliana sunt: Pedibusq; informe cadauer Protrahitur. & tu ponere. i. poneris. & derelinqueris foris. i. extra domum. sunt enim futuri temporis indicatiui modi. duceris. i. poneris: quia mediam producunt. dico autem poneris. i. deponeris &c. quia si intelligas exponeris: nam diceret foras pone ergo foris: tanquam habeas tria nomina. i. ac si esses libertus eius, & sumpseris duo nomina eius ad tuum: & ita habueris tria nomina. si tentaueris. i. conatus fueris unquam hiscere . i. mutire. i. etiam summisse dicere. quid. i. aliquid. Audiuistis explanationem Mancinelli, eandem quam Calderinus habet. Sed Angelus Politianus uir diuino ingenio, & incredibili studio præditus centuriæ suæ cap. 31. eam, quam nos posuimus innuit: probans irrefragabilibus auctoribus libertos patronorum nomina habere. quo modo dictum autumat a Persio: Sait Marcus Dama. i. qui Dama fuerat solũmodo appellatus. incipit iã manumissus Marcus appellari noĩe patroni sui. Ostẽdit ꝓterea testamẽtarios siue hęredes testamẽto institutos testatoꝝ nomina habere: & nõ oẽs nobiles: nec solos tria nomina habere. Si quis dicat hęc quidem uera esse: sed non continuo Iuuenalem sic intellexisse: conuincetur, si contextum animaduertit. Nam ad id quod dicit: Duceris planta: dat exemplum Caci dicens: Sicut ictus ab Hercule Cacus sup. protractus uel ductus est. & ad id quod sequitur: Et ponere foris. subdit exemplum dicẽs: Tanquã habeas tria nomina. i. tanquam existens libertus eius habeas tria nomina. & ita fueris illi iure patronatus obnoxius: nec audeas quicquã ꝓloqui: cũ tñ sis ingenuus ex ingenuis natus. nõ ergo ordo est: Si qd tẽtaueris unq̃ hiscere: tanq̃ habeas tria noĩa sed ponere foris tanq̃ habeas tria noĩa. Vnde nisi hęc sñia optima & clarissima esset: potius sequerer primã expositionem Vallæ dicentis: Ponere foris tanq̃ habeas tria nomina. i. uocent te græci tribus nominibus incipientibus a K. apud nos a C. i. Cretensem Ciliciã: Cappadocã. Nã pessimi serui Cretenses: Cilices: & Cappadoces produntur. sed non procedit: & comicis potius q̃ satyricis: Plauto q̃ Iuuenali tale commentum quadret. Quin adeo sententia ueluti ex uno poetę stomacho orta indicat: quod poeta intellexit clientem a diuite illo tractari ac si esset libertus eius. subdit enim. Quando propinat Virro tibi tanquam amico: & quando sumit pocula contacta tuis labellis: q.d. nunquam. cum non amicorum aut familiarium suorum, sed libertorum loco te habeat. Quis uestrum. i. ex uobis est supple usq; adeo. i. in tantum temerarius: quod uulgo dicitur præsumptuosus: quis usq; adeo perditus. i. nullius pensi aut discretionis: ut dicat regi bibe. q. d. nemo. Plurima sunt quæ homines læna. i. chlamyde, uel (ut uulgo dicitur) mantello. pertusa. i. detrita. i. qui uilibus & detritis induuntur: non audent dicere: hoc est, ideo non habes auctoritatem loquendi: quia pauper & pannosus es. Sed si quis Deus, ut Hercules, aut Mercurius, aut similis Dijs. i. homo beneficus & liberalis Deo beneficentissimo in hoc ut cunq; comparandus: quo uerbo poeta, si animaduerterimus egregie liberalitatem laudat. uidetur enim qui diuitias suas dat, eas contemnere pręe amicitia aut humanitate: & ita facere quod Euander ad Æneã. 8. Æneid. dicit: Aude hospes cõtemnere opes, & te quoq; dignum Finge Deo. Mancinellus intelligit similem Deo esse heroas. Et de homine dici quod sequitur. & si homuncio. i. minimus hominum. melior. i. benignior in te. fatis. i. q̃ fata: quæ te pauperem dereliquerunt. Ego sic cõstruo Si quis Deus aut similis Dijs & melior fatis donaret tibi quadringenta supp. sestertia. i. censum equestrem. quantus. i. q̃ magnus tu homuncio. i. qui nunc reputaris homuncio, fieres: quasi dicat maximus. & quantus amicus Virronis fieres ex nihilo. i. qui nullo gradu amicitiæ ei modo cõiunctus es. diceret enim tũc Virro: da Trebio: pone ad Trebium. o frater Trebi uis ab ipsis ilibus. i. intestinis pinguibus piscium. Ad quod poeta: O nummi. ipse Virro præstat uobis hunc honorem: uos estis fratres eius. tamen si tu uis fieri dominus. i. obtinere multa obsonia a captatoribus unde facias conuiuia: & rex domini. i. illius qui te accipiet: ita quod maior sis ĩ domo eius q̃ ipsemet. Nullus Æneas paruus. i. nullus filius, qualem Dido ex Ænea ante obitum eius desiderat. 4. Æneid. luserit tibi in aula. i. in atrio tuo existens dulcior illo uidelicet Virrone captatore. nec filia dulcior illo eodem luserit tibi. sic melius intelligitur, q̃ ut filiam dicas dulciorem filio. Vxor sterilis. i. infœcunda facit amicum iucũdum & carũ sup. captatoribus. Sed licet Mycale tua. s. uxor pariat. & fundat tres pueros ĩ gremiũ patris. i. in gremiũ tuũ. simul. i. statim. postq̃ ipse dñs diues: q. d. simulat amicũ tuũ gaudebit nido loq̃ci . i. garrulitate tergeminoꝝ filioꝝ. ipse iubebit afferri thoraca. i. uestimẽtũ pectoris. uiride. i. uiridis coloris: quo puer oblectetur. & minimas nuces. i. auellanas fructũ coryli. & assem rogatũ a puero. quo

Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat,
Credere quæ posſis ſurrepta ſororibus Afris.
Tu ſcabie fruere mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, & galea, metuenſq; flagelli,
Diſcat ab hirſuta iaculum torquere capella.
Forſitan impenſæ Virronem parcere credas,
Hoc agit, vt doleas, nam quæ comœdia? mimus
Quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt.
Si neſcis, vt per lachrymas effundere bilem
Cogaris, preſſoq; diu ſtridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris,
Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ,
Nec male coniectat. quis enim tam nudus, vt illum
Bis ferat Hetruſcum puero ſi contingit aurum?
Vel nodus tantum, & ſignum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit. ecce dabit iam
Semeſum leporem, atq; aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis, inde parato,
Intactoq; omnes, & ſtricto pane tacetis.
Ille ſapit, qui te ſic vtitur, omnia ferre
Si potes, & debes, pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoq; caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

ſies infans, i. filius tuus adhuc īfans, paraſitus, i. incipiēs amare mēſas alienas more paraſitorum. uenerit ad mēſam eius: hoc ē q tibi orbo maxima quæq; munera mitteret. nō dabit trium liberorū parēti quicquam: nec liberis tuis etiam iucundis & delectabilibus niſi uiliſſima quæq;. Vilibus ancipites &c. Hactenus oſtenſum eſt quomodo prior menſa diuerſa ſit domino & clietibus, cæteriſq; ad cœnam uocatis tam in uino, & pane, q̄ i obſonijs, & miniſtris. nūc oſtendit differentiā ſecundę mēſæ: quam pomorum Ser. eſſe docet. & dicit q uilibus amicis apponitur fungus cum periculo eorum uitæ: & domino boletus. domino item poma præſtantiſſima: amicis uiliſſima. neq; id tam ex auaritia dominorū, q̄ ex malignitate eorum ſit. gaudent. n. miſeros clientes irridere: & ſe eorum dominos oſtentare. Ordo eſt. Fungi. ſ. uilli. ancipites. i. dubitandi: quia cum periculo uitæ ſumuntur. Interemerūt. n. aliqñ totas familias, unde (ut uitentur a pueris) ruſtici nōnulli panem Diaboli uocant. naſcūtur in pratis & locis pinguibus periculoſi. habēt caput maius reliquo corpore. Vnde Plau. in trinummo. Sicophanta latiſſimo galero tecum: de fungino genere eſſe dicit: & materia eorum eſt lanugo, ſeu mucor terrę. fungi igitur ancipites potiſſimum ſuilli: qui parum rubent: ponentur amicis uilibus: boletus, qui etiam de genere fungorū eſt ſed delicatiſſimus ponet ſup. domino. ſic & Mart. Sunt tibi boleti: fungos ego ſumo ſuillos. ſed ſup. talis boletus ponetur domino, quales Claudius imperator edit. i. comedit. ante illū. ſ. boletū uxoris. i. quem uxor eius Agrippina ei anteponi curauit poſt quem nil amplius edit, quia eo intoxicatus eſt: hoc eſt boletus non uenenoſus nec uenenatus. Item Virro. i. dominus conuiuii. diues. ſ. iubebit illa poma dari. i. ut illa poma dentur & reliquis Vironibus. i. Vironi in diuitijs & lauticijs ſimilibus, quorum. ſ. pomorum. tu paſcaris. ſ. uel oblecteris. ſicut. 1. Ænei. Atq; animum pictura paſcit inani. uel reuera paſcaris. i. reficiaris ſolo odore. Nā odore uehementi obſoniorū, qui ea concoquunt, ſic paſcuntur: ut minus comedāt. famelicus ēt ſuauiſſimo odore ad tēpus reficitur: licet nō pſtet ſolidū nutrimentū. Nec intelligo (ut Valla) poetā hoc dicere uelle: quia tu q cōuiua es de illis pomis: non niſi odorē habeas: ſed q ſi ea odorare dent: tātæ fragrātiæ ſint, ut uel ſolo odore paſcaris.

IOAN. BRIT. — Alcino°

¶ QVALIA perpetuus: nā antiqtas (auctore Pli. li. 19. ca. 4.) nihil prius mirata eſt, q̄ & Heſperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi. Alcinous enim rex fuit Phæacum, qui hortos habuit perpetuis fructibus uirentes, auctor eſt Homer. in. 7. Odyſſeæ Nā (ut ille ſcribit) pyrum pyro ſuccedebat, & malum malo, uua uuæ, & ficus fico. Vnde eſt illud Papinij: Vos quoq; qui nūquam uacui proſtis ad æthera rami. ¶ Autumnus perpetuus: perpetuum dicit autumnum, quia perpetui (ut diximus) fructus uirerent, ſicuti cæterę arbores autumno poma ſua ferunt. ¶ Phęacum: Corcyrēſium. Nam antea inſula appellata eſt Corcyra a uirgine Cyrcyra rapta a Neptuno. Ex his natus eſt Phæacus: a quo Phæaces ſunt denominati. Ex Phæaco Alcinous q Vlyſſem in Ithacā deduxit. ¶ Sororibus Afris in inſula Mauritaniæ finxerunt poetæ hortos eſſe Heſperidum mala aurea ferentes, quos cuſtodirent Ægle, Heretuſa, Heſperetuſa, & Draco peruigil. Heſperi autem illæ dicuntur filiæ fuiſſe, qui Atlantis frater fuit, & Iapeti filius. Ea poma Hercules fertur occiſo Dracone abſtuliſſe. Fabuloſum id totum oſtendit Pli. li. 5. ca. 1. his uerbis: Nec pręter oleaſtros aliud extat ex narrato illo nemore: minus profecto mirentur portentoſa Gręcię mendacia de ijs prodita &c. ¶ Tu ſcabie frueris mali: pomum, inquit, tibi datur ſcabioſum: quale comedit miles in aggere. uidetur autem poeta pomum illud intelligere, quod milites in aggere caſtrorum ſerebant. De quo ita Pli. li. 15.

Corcyra — Phęacus — Phęaces — Horti Heſperidum

cap. 14. Peregrinę ſunt Zinziphia & Tuberes: quę & ipſa non pridem uenere in Italiā. hæc ex Africa: illa ex Syria. Sextus Papinius quē cōſulē uidimus primus, utraq; attulit. Diui Auguſti nouiſſimis temporibus in caſtrorū aggeribus ſata: bacis ſimiliora, q̄ malis: ſed aggeribus præcipue decora: quoniam & in tecta iam ſiluę ſcandūt. De tuberibus ſatus in Italia. ſic Mart. Non tibi de libycis tuberes, & a pyrina ramis: De nomentanis ſed damus arboribus. Aut reuera omne aliud pomū modici ſaporis intelligit: quod milites pleruńq; deficiente copia cōmeatus cogūtur comedere. Vnde & Cęlius lib. 8. ad Cice. Quid nūc tibi noſtri milites, q duriſſimis & frigidiſſimis, deterrima hyeme bellum ambulando confecerīt, malis orbiculatis eſſe paſti uidētur. Ait enim ipſum militem rodere pomum in aggere: non autem pomum illic natū. ¶ Qui tegitur parma: periphraſis eſt peditis: cuius arma ſunt parma & galea. ¶ Ab hirſuta capella: hūc locum uarijs exponi modis a commentatoribus nō ignoro: ut alij dicant ab hirſuta capella. i. ab amento caprino, quod haſtę uibrandæ alligatur. Alij a ſago cilicino, quod ex pilis hircinis texebatur: cuius uſus eſſet & in nauibus & in caſtris. Alij a pharetra, quæ pelle caprina ſolet integi, ex qua iacula promuntur. Alij a capella hirſuta. i. poſt tentorium ex caprarū pellibus confectum: quod non placet: quaſi tentoria non alijs pellibus quam caprinis: & non bubulis potius integarentur. Ego uero expono ab hirſuta capella. i. ab hirſuto Cēturione: quem ideo capellam appellat, q Centuriones ut homines robuſti toto fere corpore hirſuti ſint, fruticantibuſq; pilis ſub alis odorem hircinum oleāt: quod ex ſudore, nimijſq; laboribus prouenire ſolet. tales autem ad militiā idonei putabantur. Vnde & Perſis: Hic aliquis de gente hircoſa Cēturionum. Iuuena. Sed caput intactum buxo, nareiq; piloſas Adnotet, & grandes miretur Lælius alas. Hocq; maxime placet: ut referas illud Diſcit ad magiſtrum ipſum. Nā Centuriones nouos milites erudiebant. neq; enim conuenit militem diſcere ab amento q̄ſi amentum dictata tradat: ut duplici ratione capellam appellet Cēturionem: & q odorem hircinum oleat: & hirſutus ſit ut capella. Nec mirum capellam hirſutam capi pro Centorione: cum alibi in ultima Satyra Bardiacum cūcullum calceum militarem & ſuras grādes ponat pro milite & Cēturione: cum ait: Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti Calceus & grandes magna ad ſubſellia ſuræ. Ita ut uerus ſit ſenſus, per capellam hirſutā deſignari (ut diximus) Centurionē. ¶ Iaculum torquere: nam tyrones in caſtris uarijs exercebantur modis. Cice. in. 2. Offici. loquens de filio ſic ait: Magnam laudem ab exercitu conſequebare: equitādo: iaculādo: omnia militari labore tolerando. ¶ Forſitan impenſę: Virro, inquit, tam contumelioſe te non tractat, q impenſæ parcat: ſed ut te urat. nam maximam capit uoluptatem ex dolore tuo. ¶ Nam quæ comœdia Comœdiæ enim & mimi iocis ſuis plurimum delectant: ſed ex ijs, inqt, tantam non capit uoluptatem, quantam capit ex mœrore tuo, quo ex gula afficeris. ¶ Mimus: genus eſt fabulæ parum a comœdia diſtans: unde mimographi appellantur mimorum ſcriptores. Eorum argumenta maiore ex parte ſtuprorum continent actus. Laberius eques Romanus mimos ſcripſit donatos a Cæſare quingentis ſeſtertijs & annulo aureo, ſeſſu i quatuordecim. ¶ Preſſo molari: nam ex nimia indignatione dentibus frendimus. molares autem ultimi ſunt dentiū, qui ꝯtruncatos prioribus cibos atq; cōfractos ſubigūt & molunt. Vnde & molares uocati ſunt: ijdem & maxillares. Molares etiam appellamus lapides, quibus frumenta molūtur in piſtrinis. Bilem: coleram, cuius motu oſtenditur animi indignatio. ¶ Tu tibi liber homo: per ſententiam alienam urbane oſtendit hominem

Zinziphia — Tuberes — Mimus — Mimographi — Molares — Maxillares

aliquo

aliquo uitio laborantem ex dogmate Stoico seruum esse:cum in po
testate sit uitij, & non sua. Tu, inquit, per modicam prudentiam pu
tas te liberum esse & conuiuã regis: sed ille te seruũ gulæ agnoscit.
Nidor ¶ Nidore odore. Nam nidor idem est quod odor ex quacũq; re pro
ueniens, sed maxime ex combustis. Virgilius: Galbaneoq; agitare
graues nidore chelydros. Idem illi ingens barba reluxit, Nidorẽq;
ambusta dedit. Cicero in Pisonem paulisper stetimus in illo ganea
Culina rum tuarum nidore atq; fumo. ¶ Culinæ: coquinæ. Nam culina di
cta est a colendo, quasi colina, q; ibi ueteres colerent ignem locus
pletiorem domus. auctor est Nonius. ¶ Quis enim tam nudus sen
sus est: Quis, inquit, est aut natus liber, aut libertinæ conditionis
tam pauper, qui possit ferre tantam huius mensæ superbiam & con
tumeliam: quasi dicat nemo ferat nisi idem seruus sit. ¶ Ferat bis il
lum: ut cum semel expertus sit: iterum uelit experiri. ¶ Si contingit
Bulla aurum Hetruscum: idest si natus sit liber & ingenuus. Nam bulla
aurea, quod insigne erat in speciem cordis dependens a collo ge
stabatur a pueris usq; ad quartumdecimum ætatis annum. Hetru
scum autem appellat quod Tullius Hostilius tertius Rex Roma
norum debellatis Hetruscis sellam curulem, lictoresq;, & togam
pictam, atq; prætextam, quæ insignia magistratuum Hetruscorum
erant, primus ut Romæ haberentur, instituit. Sed prætextam illo sę
culo puerilis non usurpabat ætas. erant enim, ut cætera quæ enu
meraui, honoris habitus. Sed postea Tarquinius Priscus de Sabi
nis triumphum egit: quo bello filium suum annos quatuordecim
natum q; hostem manu percusserat: & pro concione laudauit: &
bulla aurea, prætexta q; donauit: insigniens puerũ ultra annos for
tem præmij uirilitatis & honoris. Nam sicut prætexta erat magistra
tuum: ita bulla erat gestamen triumphantium: quam in triumpho
præ se gerebant: inclusis intra eam remedijs: quæ crederent aduer
sus inuidiam ualentissima. Hic deductus mos, ut prætexta & bulla
in usum puerorum nobilium usurparentur ad omen, & uota conci
liandæ uirtutis: ei similis cui primis in annis munera ista cesserunt:
Sed bulla aurea cum prætexta ingenuis tãtũ concessa est pueris: li
bertinorum uero filijs locum tantum: & prætexta, quæ duo hoc lo
co poeta tetigit. de bulla & prætexta legito Macrobium in primo
Saturnalium, & Asconium Pædianum. ¶ Altilis: gallina saginata.
ut dictum est supra. ¶ Minor: imminuta a Varrone, qui partem eius
comedit. ¶ Inde: ob eam rem i. q; speretis aliquid ex ijs habituros.
¶ Ille sapit reuera, inquit, Virro sapiens est: nec possum non lauda
re, qui te ita tractat. si potes. i. quando potes ferre tot contumelias.
& debes: scilicet ferre. dictumq; est non sine stomacho & indigna
tione a poeta. ¶ Pulsandum uertice raso: eo, inquit, propter gulam
paulatim peruenies: ut passurus sis etiam more parasitorum uerbe
ra. Nam parasiti dum mensas nobilium sectabantur: multis uerbe
ribus, alijsq; contumelijs afficiebãtur. Vnde parasitus ille apud Te
rentius in Eunucho: At ego infelix neq; ridiculus esse neq; plagas
pati possum. Sic & parasitus Plautinus in captiuis ait: Et hic quidẽ
Hercle, nisi qui colaphos perpeti potest parasitus, frangiq; aulas in
Flagrũ caput. ¶ Vertice raso: quem tibi in ludibrium abraserint. ¶ Flagra:
Flagellũ plagas illatas tibi per flagrum. idem enim est flagrum quod flagel
lum sed hoc per diminutionem: illud uero principale. Tranquillus
in Othone: A prima adolescentia prodigus, ac procax adeo: ut sæ
pe flagris obiurgaretur a patre. Illud sciendum flagrum & flagellũ
usurpari ab auctoribus non solum pro plagis, & uerberibus, sed
etiam pro ipsis instrumentis quibus uerberamus. ¶ Dignus: totum
cum indignatione pronunciandũ. dignus quidẽ es talibus ɔtume
lijs, & tali amico, a quo ita tractens, quando animo sis tam seruili.
ASCen. ¶ QVALIA sup. poma. autumnus perpetuus: idest maturitas
perpetua pomorum, ac si semper esset autumnus: quo tempore hic
poma maturescunt. Phæacum idest illorum populorum: quorũ rex
Alcinous erat. Scribit enĩ Homerus. 8 Odysseç: q; Alcinous Phęa
cum rex hortos habuit perpetuis fructibus uirentes: in quibus py
rum pyro succedebat & cæ. Phæaces autem a Phæace Neptuni &
Cyrcyrę filio dicti sunt. ut scribit Dion. sup. ea iubebit dari poma
quæ possis credere esse subrepta: idest clã ablata sororibus Atlãs. i.
Hesperidibus: quæ poma aurea propter fertilitatem terræ habuisse
a græcis finguntur: uel quia oues optimam lanam ferentes habue
runt. eodem enim uocabulo quidam græcorũ & poma & oues uo
cant uidelicet mela. Tu quidem de pauperibus amicis frueris: idest
cum delectatione præ inedia uesceris. scabie mali. i. pomi: hoc est
pomo scabioso & fere siluestri. q; is sup. qui tegitur parma: idest bre
ui scuto & galea. qui metuens flagelli: idest formidans percuti uite:
ex ea enim erat flagellum, quo milites cedebantur. discit torquere
idest uibrare: aut impellere iaculum: idest hastam. amentatam: idest
amento: hoc est chorda inuolutam. a capella hirsuta: idest a loro ca
prino. uel e pharetra caprina: hoc est corio caprino facta depromu
ptum telum. uel ipse uestitus ueste ex pilo, aut lanicio caprino con
fecta: qua nautæ & milites contra sæuitiam cęli utuntur. non enim
a pluuia penetratur, uel a bellicis tormentis, uel alijs quibusuis mo
dis intelligas. dummodo periphrasticos: idest descriptiue. tyronem
idest nouitium militem intelligas: qui ideo metuens flagelli dicitur
quia sine commeatu a militia discedere non audebat. & propterea
dicit poeta: Tu fruens scabie mali: quod is qui &c. i. tyro uel nouus
miles a castris discedere non ausus. rodit adhuc immaturum in ag
gere sup. castrorum. ubi quædam poma seri Mancinellus satis reci
tat. Forsitan impensæ. causam tam uilis cœnæ dicit esse non auari
tiam dominorum, sed petulantem malignitatem, qui suos irridere
gaudent. Ordo est. Tu forsitan, credas Virronem parcere impensæ
idest cauere ne multum impendat. sed erras sup. quia ipse agit: idest
prætendit hoc. ut: scilicet doleas & fleas. & ita sibi spectacula in mẽ
sa prębeas. nam quę comœdia subest melior: idest delectabilior gu
la plorãte: idest quam cum homo gulosus ploratio ipsa cœna ex in
dignatione & quis mimus: idest sermo ad imitationem: & ad uerum
factus & habendus: atq; agendus cum gestu corporis est sup. me
lior gula plorante, quasi dicat nulla & nullus. Quia nõ potest quic
quam esse uero similius, q̃ ipsum uerum. dum autem plorat talis
conuiua: nõ iam ut minus agit & repræsentat plorantem: sed est ip se
met plorans. Ergo si nescis: omnia fiunt a domino ea intẽtione sup.
ut tu per bilem: idest amaram iram: quam prouocat bilis. cogaris ef
fundere lachrymas: idest ut te faciat plorare. uel melius ut non sit
transpositio in textu. ut cogaris effundere: idest extinguere bilem. i.
iracundiam tuam per lachrymas. quia mulieres & molli. animo bi
li per lachymas iracundiam & dolorem mitigant. unde Ouid. Ex
pletur lachrymis. egeriturq; dolor. & ut cogaris diu stridere mola
ri sup. dente: quo cibus molitur presso: idest cõstricto in signum oc
cultę iracundię. Tu uideris tibi homo liber: & cõuiua regis: idest di
uitis uiri: & multum erras: quia ipse putat te esse captum: & ita man
cipium ac seruum suum nidore. i. exhalatione & odore ciborũ suæ
culinæ. nec coniectat male: quia reuera animum seruilem geris. n.
pro quia. quis sup. est tam nudus: idest pauper & inops. ut ferat: idest
toleret patiatur. bis illum: idest talem dominum irrisorem, quasi di
cat nullus. siquidem aurum Hetruscum: idest bulla aurea, quam ex
Hetruria primum Romam Tullus Hostilius transtulit. & quæ inge
nuis tantum pueris concessa est si ergo aurum Hetruscum contigit:
idest datum fuit ipsi puero: idest cum esset puer: idest si sit ingenuus
uel si tantum nodus: idest bulla non aurea: sed coria ex loro facta
cordis figuram habens. unde dicit: Et signum de paupere loro con
tigit sup. ipsi puero. i. si fuerit libertinæ conditionis. Spes bene &c.
Pcegit. Nam ordo est: Spes bene cœnandi decipit uos. dicitis enim
in animo uestro sup. diues dabit cras leporem semesum: idest semi
comesum: aut aliquid de clunibus apri. Altilis minor: idest gallina
nondum perfecta uel imminuta ueniet: idest dono feretur cras ad
nos. Inde: idest ex ea re, quia leporẽ, & aprum, aut altilem expecta
tis omnes tacetis. pane existente parato ad hoc: ut comedatur. q; p
& intacto: idest adhuc integro. & stricto: idest minuto. ablato corti
ce: idest omnino adaptato ut comedatis. uel stricto. i. strictim abla
to e mensa a uobis intacto. Aliter sic. Inde postquam sic spiratis exi
stentes domi uestræ quia dictum est Cras dabit &c. uos omnes ta
cetis: idest contenti estis. pane parato: idest parabili cito & uulgari.
& intacto quem dominus, qui eum misit non est dignatus contin
gere. & stricto idest modico, tamen & imminuto. o Trebi ille sapit:
idest sapiens est. qui utitur te sic: idest hoc modo. si tu potes & debes
ferre omnia sup. dura & intolerabilia: sicut serui. tu præbebis quan
doq; caput tuum pulsandum ab ipso diuite i capite tuo raso more
libertorum eius. nam qui manu mittebantur raso capite accipiebãt
pileum. nec timebis iam assuefactus pati dura flagra: idest flagella.
nam diminutiuum a flagro est flagellum. existens dignus his: idest
huiusmodi epulis tam uilibus: & tali amico tam iniquo.

F I N I S.

Satyra Sexta. Credo pudicitiam.

IOAN. BRIT.

PVDICITIAM moratam in terris .i. mortales diu inter se bene, pudiceque uixisse. ¶ Saturno rege .i. seculo aureo. quo tempore Saturnus regno ab Ioue filio pulsus, Latio cum Iano imperauit: tunc enim aetas aurea fuisse dicitur: cum homines post diluuium cacumina montium tenerent: in speluncisque uictitarent pomis, ceterisque fructibus agrestibus contenti. Vnde est illud Lucretij: Sed nemora, atque cauos montes, siluasque colebant. Et frutices inter condebant squallida membra.

Ætas aurea

Lar

¶ Laremque: unusquisque Deum domi suae colebat quem Larem familiarem appellabant: eumque praesidem uocabant: cui canis assistit, & ipse Deus pellibus caninis uestitus cuius rei rationem reddit Plutar. in problematis, & Apul. in lib. de Daemonio Socratis pleraque discit, & nos apud Persium illic: Bullaque succinctis Laribus donata pependit. ut autem Lares domi colerentur inde ortum docet Seruius quia apud antiquos mortui in domibus suis sepeliebantur: quos, ut Deos domesticos colere coeperunt & uenerari, Laresque appellarunt.

Culmus Culmina

¶ Culmo: culmus proprie appellatur ipsa palea: unde culmina domuum sunt appellata: quod prius culmis: hoc est paleis, integerentur. ¶ Pellibus uicinarum ferarum: nam rudes illi antiquissimi ex ferarum pellibus non modo lectos sternebant, sed & uestes sibi conficiebant. Vnde Lucretius Pellibus & spolijs corpus uestire ferarum. Propert. Atque hinuli pellis totos operibat amantes: Altaque natiuo creuerat herba toro ¶ Non similis tibi: non ea mollicie: nec ijs delitijs. nam & luxu uestium & margaritarum oblectabatur: ut saepe conqueritur Propertius: Quid iuuat ornato procedere uita capillo. Et alibi: Matrona incedit census induta nepotum: sicque poeta ueteres laudando, uituperat mores sui temporis.

Cynthia

¶ Cynthia: Propertij fuit amica. Vnde illud cecinit: Cynthia prima suis miserum me coepit ocellis. Alibi: Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit. ea Hostia dicebatur: sed Propertius mutato nomine Cynthiam uocauit: ut auctor Apul. in .1. Apologia. ¶ Nec tibi. s. o Lesbia amica Catulli, quae passerculum (quem in delitijs habebant) cum amisisset multum fleuit, adeo mollis & delicata erat Vnde Catullus: Passer mortuus est meae puellae: Quem plus illa oculis suis amabat. Et infra: Tua nunc opera meae puellae Flendo turgiduli rubent ocelli. Ea proprie dicebatur Clod. ut auctorem idem Apul. in eadem Apologia. ¶ Sed ferens: sed quae ferret. ¶ Horridior incultior, minusque mollis marito suo. ¶ Ructante glandem quae glande pascebatur. Nam (ut diximus) rudi illa aetate mortales ante usum tritici agrestibus pomis uescebantur. ¶ Orbe nouo: aetate illa aurea: cum homines essent noui & recens nati. ¶ Rupto ro. cum prima illa aetate homines aut factas domos in speluncis, siluisque more ferarum habitarent: eosque ex arboribus nec sustale cauatis tanquam ex domicilio exirent, putabantur ex arboribus esse nati. Quod Virg. sic prosequitur: Haec nemora indigenae Fauni, nymphaeque tenebant Gensque uirum truncis, & duro robore nata. Quis neque mos, neque cultus erat, nec iungere tauros, Aut componere opes norant, aut parcere parto. ¶ Robore: robur arbor est glandifera. uerum a poetis saepe capitur pro omni ligno, ut est illud: Cape robora pastor. Robur item ponitur pro fortitudine. unde robustum appellamus corpus .i. forte & ualidum. ¶ Compositique luto: allusio est ad id, quod ex luto Prometheus hominem finxerit quasi d. Ex quo homines coeperunt non ex arboribus nasci, neque ex luto formari, sed ex parentibus procreari, & connubia sunt instituta, adulteria coeperunt committi.

Robur

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEXTA.

HECSATYRAINCAESTASMVLIERESMONSTRATVTOMNEN VXOREMVRSIDIVS DEVITET PECTORE TOTO

IN SEXTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Credo pudicitiam. Dissuasurus hac Satyra poeta amico suo Vrsidio ne ducat uxorem: ingenti utitur arte. omnia enim uitia, quibus genus feminetum laborat, commemorat. nihil omittens, quod ad partes dissuasionis pertineat. Denique monet eum omnem uitae potius sortem, quam connubium apprehendendum. Talem igitur nactus occasionem adulteria sui temporis acerbitate satyrica insectatur irridensque legem Domitiani qua adulteria prohibuerat: tantam mulierum esse impudicitiam dicit, ut ostendat reuoluta seculorum origine ab aetate usque argentea mortales adulterij flagrasse. Illud autem unum monendum putaui eis interpretaturus hanc Satyram summa utatur reuerentia: ne adolescentuli, quorum mentes facile ad uitia inclinantur, turpia audiendo aliquo se flagitio contaminent.

CREDO pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visamque diu, cum frigida paruas
Praeberet spelunca domos, ignemque, laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderet umbra
Siluestrem montana torum cum sterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus, haud similis tibi Cynthia, nec tibi cuius
Turbauit nitidos extinctus passer ocellos,
Sed potanda ferens infantibus vbera magnis,
Et saepe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe nouo, caeloque recenti
Viuebant homines, qui rupto robore nati,
Compositique luto nullos habuere parentes.

ASCen.

CRedo pudicitiam &c. Secundum Calderinum argumentum huius sextae satyrae huiusmodi est. Adulteria quae lege prohibuerat Domitianus tota Satyra insectatur poeta: & legem irridens, quae contemnebatur. & notans tempora sua. Monet autem Posthumum Vrsidium qui de uxore ducenda tractabat: cuiuis uitae sortem connubio praeferendam esse immo etiam mortem: & eam quidem turpissimam: quia suspendio pagendam. non quod connubia damnet: sed quia intolerabiles Romae sint uxores tum propter intolerabilem superbiam. Vnde multa mulierum uitia recitat: repetitaque seculorum origine, ostendit nullum uitium appetisse prius mortales quam adulteria. Scribit idem Calderinus quod tres Ioues fuerunt. duo theologi nati in Arcadia quorum alter erat filius aetheris & Proserpinae frater. alter filius Caeli & pater Mineruae. tertius Saturni filius a quo ipse Saturnus expulsus, cum Iano in Latio regnauit aetate aurea: ut Hesio. 1. docuit. Homerus uero (si Platoni credimus) seculum aureum designauit in Cyclopibus: quos scribit post diluuium montium cacumina tenuisse: in speluncisque uictitasse: fructibus sponte nascentibus. Ordo est: Ego, inquit, Iuue. credo quidem pudicitiam .i. coniugalem castitatem. moratam sup. esse in terris inter homines. s. Saturno rege .i. regnante uel existente rege: hoc est dum regnaret in Latio, & uisam diu cum .i. quando. spelunca .i. cauerna in terra, aut rupibus exhausta: aut manu aut natura frigida: nullis plumis. s. fulta: & in terra quae frigida & locata. praeberet sup. mortalibus paruas domos .i. domicilia modica. que pro &. & cum spelunca clauderet communi .i. una eadem umbra .i. coopertura. s. testudine speluncae ignem & Larem .i. Deum familiarem: qui in foco colebatur & pecus, cum cubilia aut stabula non haberent. & uidetur respexisse ad Polyphemum, quem Virg. 3. Aenei. dicit oues in antro suo habuisse. & quem Homerus dicit aurea aetate fuisse. & dominos .i. patresfamilias. & cum uxor montana .i. in montibus habitans. sterneret .i. congereret. & strueret torum .i. lectum a toris herbis dictum, frondibus .i. arboribus

Ioues trea.

Ætas aurea

foliis

Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterant,& ſub Ioue,ſed Ioue nondũ
Barbato,nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius,cum furem nemo timeret
Caulibus,aut pomis,& aperto viueret horto.
Paulatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit
Hac comite,atq; duæ pariter fugere ſorores.
Antiquum,& vetus eſt alienum Poſthume lectum
Concutere,atq; ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea ſæcula mœchos.
Conuentum tamen,& pactum,& ſponſalia noſtra
Tempeſtate paras,iamq; a tonſore magiſtro
Pecteris,& digito pignus fortaſſe dediſti.
Certe ſanus eras,vxorem Poſthume ducis?
Dic qua Tiſiphone?quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam ſaluis tot reſtibus vllam?
Cum pateant altæ,caligantesq; feneſtræ?
Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus,illud
Nonne putas melius,quod tecum puſio dormit?
Puſio qui noctu non litigat?exigit a te
Nulla iacens illic munuſcula,nec queritur,quod
Et lateri parcas,nec quantum iuſſit,anheles.

folijs: quæ propriæ frondes ſunt. & culmo .i. calamis ſegetum. qui quia ſternuntur ſtramina a pleriſq; uocantur. & pellibus ferarum ucinarum: quia inter eas uerſabatur. Exiſtens ſupple haud.i. non. ſimilis tibi o Cynthia amica Propertij. de qua ipſe in principio ſic: Cynthia prima ſuis miſerum me cœpit ocellis: Contactum nullis ante Cupidinibus. nec ſimilis tibi o Leſbia amica Catulli. cuius niſidos ocellos paſſer extinctus,i. mortuus, turbauit lachrymis. ſ. ut approbat Catullus ipſe. Sed ferens ubera potanda non ſolũ fugẽda: ergo magna, & magnis infantibus qui tunc magni erãt quando materno lacte nutriebãtur: quod potius dicerẽ, ꝗ quod ideo magni dicantur: quia ſecũdum Heſiod. primo ſæculo homines centum annis ſub matris imperio ſteterant: quia non ſemper ſugebant. Vult autem poeta duo oſtenderet humano generi utiliſſima: utpote quo medio pudicitia conſeruari poſſet: quia eodem quo tũc ſeruata eſt .ſ. labore, uigilia: neglectiore cultu liberorum proprijs mamillis educatione, frigore, & parco alimento: quia (ut dicit Comicus) ſine Cerere & Baccho friget Venus: ideſt ſine cibi & potus copia nulla eſt luxuriæ potentia. hęc autem omnia latius explicabit poeta in hac Satyra ibi: Seruabat caſtas humilis fortuna Latinas &cę. Item quo pacto ualidiores ſint infantes: quia ſi materno lacte nutriantur. De qua re Phauorinus philoſoph' apud Aulum Gellium lib. 12. capi. 1. multa notatu digniſſima profert. inter quæ hæc ſunt ad matrem, quæ filiæ nutricem procurauerat uerba Oro te mulier ſine eam totam ac integram eſſe matrem filij ſui. Quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum, atq; dimidiatum matris genus: peperiſſe: ac ſtatim a ſeſe abieciſſe? Aluiſſe in utero ſanguine ſuo neſcio quid quod non uideret: non alere ſuo lacte quod uideat iam uiuentem: iam hominẽ: iam matris officia implorantem. An tu quoq; putas naturam feminis mammarum ubera quaſi quoſdã uenulos uenuſtiores nõ liberorum alendorum: ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? & alia multa quæ illic uidenda ſunt. priſcis ergo temporibus naturam ſecutæ ſuos fœtus alebant. unde dicit hic ꝙ magnis infantibus uxor montana ferebat. exiſtens ſæpe horridior.i. aliquantulum horridar .ſ. frigore concuſſa marito ructante glandem. qua tunc, ſcilicet & aqua ueſcebantur. ut Boetius atteſtatur. & Virgil. Georgicorũ. 1. his uerbis: Liber & alma Ceres ueſtro ſi munere tellus: Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta: Poculaq; inuentis acheloia miſcuit uuis. Quippe quia certe homines uiuebant tunc aliter. orbe: ideſt globo mundi exiſtente nouo. & cælo recenti: ideſt recenter a terra cęteriſq; elementis diremto ſecundum gentiles: & ſecundum nos recenter a Deo creato. Sed aduertendumq; cum una quæq; gens antiquitatis gloriam lubenter ſibi uendicet: ut Arcades ſecundum Statium: & gens italica ſecundum Virgil. quæ aſſerit ſuos indigenas.i. hoies nõ aduenas. ſed inde.i. ex eo loco genitos: ea tẽpeſtate fuiſſe: ꝗ Ianus Saturnũ accepit. & id in exordio mũdi. cũ tñ conſtet adueniente Saturno, uel quo tempore eum adueniſſe dicunt. multos populos i multis regionibus fuiſſe: ſed poetice fingit poeta ſub Saturno illo mũdum fuiſſe nouum, & populum nouũ: cuius (quia creationem capere non poterant) dicebant ex cęlo & terra.i. uirtute cæleſti: quaſi ex putrefactione genitos. quia uero in cauatis arboribus reſidebant, fictum eſt quod gens illa ſit duro robore nata. ut Virg. dicit: & Statius his uerbis: Arcades huic ueteres aſtris, Lunaq; priores: Agmina fida datis: nemorum uos ſtirpe rigẽti Fama ſatos: cum prima pedum ueſtigia tellus Admirata tulit nondum arua, domuſq;, nec urbes, Connubijſq; modus: quercus, lauriq; ferebant Cruda puerperia: ac populos umbroſa creauit Fraxinus: & fiſſa uiridis puer excidit orno &c. Viuebãt ergo aliter tũc hoies, q̃ nati robore rupto ut enutrerẽ. & q̃ cõpoſiti luto nullos habuerẽ parentes.

IOAN. BRIT.

❡ MVLTA pudicitiæ: primis, inquit, temporibus ętatis argenteæ cum Iupiter regnaret, homines ſancte & pudice uixerunt, exiſtente adhuc Ioue impubere: ſed iam barbam producente, cęperũt paulatim adulteria committi. ſ Veſtigia pudicitię: hoc dictum eſt ex ſententia eorum: qui crediderũt pudicitiam Deam fuiſſe honeſtatis, quæ cum inter mortales uerſaretur, uideretq; ſe contemni, ſtupraq; ubi cõmitti, aufugiſſe fertur cum Iuſtitia in cęlum. Veſtigia enim dicuntur ſimulachra pedum. unde eſt uerbum inueſtigare. q̃ſi per ueſtigia aliquid quęrere. ſ Græcis nondum paratis iurare .i. cũ adhuc homines magna uiuerent ſynceritate: nec adhuc eſſent aliqua periuria: quorũ primi uidentur fuiſſe Gręci inuẽtores. nam ſemper perfidos fuiſſe, & habitos indicat Plau. in aſinaria: Cætera quæ uolumus uti, gręca mercamur fide.i. ſtati enumerato pretio, quia aliter Gręcis non creditur. Tulius itẽ in oratione pro Flacco loquẽs de Gręcis ſic ait: Teſtimoniorũ religionem, & fidem nunquam iſta natio coluit. ſ Per caput alterius ſic enim iurare conſueuerunt antiqui. unde & Aſcanius ſic iurat apud Virgil. Per caput hoc iuro per quod pater ante ſolebat. ſ Aperto horto. i. cum unuſquiſq; uiueret horto aperto non clauſo: neq; enim fures timebantur. uerum poſtea (ut ſcribit Plin.) ſæua latrocinatio cœpit præfigere aſpectus hortorum. ſ Aſtræa: ſatis urbane oſtendit poeta iuſtitiam, tanquam hominum ſceleribus offenſam, una cum pudicitia in cælum euolaſſe. De ea ſic & Valerius Flaccus: Terriſq; relictis Inuocet aſſiduo ſaturnia ſidera queſtu. Aſtręa autem dicta eſt iuſtitia, ꝙ Aſtręi gigãtis ex Aurora filia fuit. ſ Hac comite.i. pudicitia. hoc autem eſt ex uerſu Heſiodi: qui ſcribit pudorem & iuſtitiã ætate antea ænea in cælũ aſcendiſſe. ſ Duæ ſorores: Iuſtitia enim, & Pudicitia ſorores fuerunt. ſ Antiquum & uetus eſt: aperte oſtendit Vrſidio ducendam non eſſe uxorem: quando iam antiquum ſit adulteria committi: ſicq; utitur diſſuaſione a uituperatione rei. ſ Genium ſacri fulcri.i. religionem matrimonij. nam Genium Deum appellabant: qui uim obtineret rerum omniũ gignendarum. Aufidius Genius, inquit, Deorũ eſt filius & parens hominum: ex quo homines gignuntur. propterea Genius meus nominatur: quia me genuit. In honorem Genij lectus nuptialis ſternebatur: qui genialis nominabatur. Laberius uero ait Genium Deũ eſſe generis uentri parentem. unde illud eſt: Indulge Genio. & genialis agatur iſte dies. Alij dixerunt Genium eſſe uniuſcuiuſq; loci Deum. Apul. uero ait in lib. de Deo Socratis: Animum humanum dum in corpore noſtro ſitus eſt, Dęmonem nuncupari, quẽ lingua noſtra Genium uocare poſſumus: quoniã is Deus, qui eſt animus ſui cuiuſq;, quanquam ſit immortalis: tamen quodam modo cum homine gignitur. De Genio plura diximus ex ſententia Cenſorini apud Perſium illic: Fũde merum Genio. ſ Fulcri.i. lecti. nam fulcra dicuntur ipſa ligna: quæ lectum fulciant & ſuſtineant. Vnde & Statius ſellarum equeſtriũ ligna fulcra appellat his uerbis: Alij ſellarum equeſtrium madefacta ſudoribus fulcra reſupinant. ſ Sacri: uenerandi. ſ Conuentum: hominum multitudinem & cœtum a conueniendo: ſicut cœtus a coeundo. ſ Sponſalia: nuptiarum contractũ, qui fit per ſtipulationem & ſponſionem. Nam qui uxorem ducturus erat ab eo, unde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. Qui daturus erat itidem ſpondebat daturum: iſ contractus ſtipulationum, ſponſionum ſponſalia dicebantur. Tum quæ promiſſa erat ſponſa appellabatur, qui ſpoponderat ducturum ſpõſus. ſ Iam pecteris: iam polliris & cõmeris: ut eas cultior ad ſpõſam.

Veſtigia
Inueſtigare
Græci perfidi
Aſtræa
Genium
Fulcra
Conuentus
Cœtus
Sponſalia
Sponſa
Sponſus

¶ Pignus:annulum,quem sponsus puellę digitō induit. De quo more ita scribit Tertullianus: Aurum nulla norat præterquam unico digito,quem sponsus oppigneraſſet pronubo annulo. Plini.tamen li.33. scribit temporibus suis solitum annulum mitti ferreum sponsæ,cumq; sine gemma. ¶ Certe sanus eras:ac si dicat,nunc sine cōtrouersia desipis,qui de uxore ducenda cogites. ¶ Vxorem posthume ducis?ea interrogatione legendum,qua ne aliquid fiat,inhibemus. ¶ Qua Tisiphone:quo furore,qua uesania agitaris? Nam per

Furię tres

Tisiphonem omnes furias infernales intelligit,quę tres a poetis finguntur ad tormenta scelestæ mentis,& insaniam mouendam destinatę. Vnde & Orestes furijs infernalibus agitatus. ¶ Quibus colubris idem dicit. nam furijs infernalibus dantur serpentes pro crinibus. ¶ Ferre potes? potes ne inquit cogitare de ducēda uxore,cū ad necē multæ sint tibi uiæ?ac si dicat:longe satius esset tradere neci,q̃ cōnubium appetere. Vnde extat carmen illud Cratetis e gręco in latinum uersi ab Erasmo in prouerbijs: Coniugium sequeris, quanta hic te cura sequetur?Desolatus eris,si sine coniuge eris. Si tollis sobolem,multo educenda labore est. Hoc autē est ex prouerbio, quo uti solemus in summa rerum desperatione. Sic & Terent.in Phor. Opera tua res mihi ad restim redijt planissime. ¶ Vllam dominam:facete autem uxorem dominam appellat:quasi quę marito imperet. ¶ Saluis tot restibus:cum possis uitam tuā laqueo finire. ¶ Cum pateant altæ fenestræ:unde te possis præcipitare. ¶ Caligantes:quæ nimia altitudine sua caliginem oculis obijciant. ¶ Æmilius pons:unde te des pręcipitem. Nam pons Æmilius est in uia Flaminia distās ab urbe ultra primum lapidem.idem Miluius est dictus:quē Scaurus Æmilius (ut auctor est Plin.de uiris illustribus) in censura fecit.

Æmilius pons Miluius pons

¶ Aut si de multis:sed si, inqt,tibi nullo modo placet oppetere mortem:nonne putes melius puerum habere qui tecum dormit?q.d.illud uitę institutum tibi magis est tenēdum,q̃ ducere uxorem. ¶ Pusio dormit:illud attendendum est,ꝙ dormit dixit, non dormiat. Insimulat enim Vrsidium turpiter pueros adamasse. Non possum hoc loco turpe poetæ consilium non detestari:qui eo cęcitatis peruenerit ut ea probet,quæ ab omni honestate sint penitus soluta. Quare illud maxime interpretantibus poetam seruandum esse censeo.ut cū in talia inciderint,aut illa in totum prætereant, aut siquid dicēdum rati fuerit,tali modestia legāt, ut auditor a tali turpitudine penitus se auertat. ¶ Pusio:pusum (ut auctor est Varro) puerum dixerunt, & pusam puellam. unde pusio pusillus puer. quo uocabulo sępe utitur Diuus Hieronymus in epistolis ad Furiam de uiduitate seruanda sic scribit: An uereris ne proles Furiana deficiat,& ex te parens non habeat pusionem,qui reptet in pectore. Et alibi ad Saluiuam Nebridius pusio patrem quærentibus exhibet. Cic.in.1.Tuscul. Pusionem quendam Socrates interrogat quædam geometrica de dimensione quadrati. Ad ea sic ille respondit ut puer. Apuleius li.9. At uero adulter bellissimus ille pusio, inclinatū dolio pronam uxorem fabri super incuruatus secure dedolabat. ¶ Lateri parcas:ꝙ nō coeas.latera enim nimio libidinis usu offenduntur. Vnde Martia. Rumpis Basse latus,sed in comatis, Vxoris tibi dote quos parasti. Apule.lib.8 Metamor. Sed diu uiuas, & dominis placeas,& meis defectis lateribus consulas. Sunt enim in lateribus renes quos ait Varro ita dictos quasi riui ab his obscęni humoris oriantur. ¶ Quātum iussit:nec tam assiduus sis in coitu q̃ iussit.

Pusus Pusa Pusio Pusillus

ASCen. ¶ MVLTA pudicitiæ &cę.ostendit quomodo pudicitia prima defecit.i.dereliquit mortales:& ꝙ parum apud eos mansit:ut ex ordine capies:qui talis est: Multa uestigia ueteris pudicitię forsan:aut si non multa:saltem aliqua extiterāt. & .i.etiam.sub Ioue.i.sub ętate argentea, sed Ioue nondum barbato.i. priusquam Iupiter esset barbatus.& gręcis nondum paratis iurare per caput alterius: dicit gręcis nondum paratis tanq̃ perfidis & periuris. utquibus nunq̃ deest testimonium:nec testis pręcio iurare paratus. unde cępit fides eis a negociatoribus minor haberi:cogebāturq; præsenti pecunia omnia mercari.unde Pla.in Asinaria: Cætera quibus uolumus uti, græca mercamur fide:hoc est tradito pretio e uestigio:ꝙ uero addit per caput alterius:secundum interpretes huius loci intelligendū est græcos potissimum in testimonium per caput alterius iurare solitos:ut pater per caput filij: quasi per salutem eius: quod uidetur pulchre significasse Iulius Ascanius li.9.dicens: Per caput hoc iuro:per quod pater ante solebat.q.d.Ego nūc more italico per hoc .i.per meum caput iuro:per quod pater meus Æneas cum grecissaret iurare solebat ante, sup.q̃ in Italiam uenisset.sed huic loco meo quidem iudicio (nam ab alio non accepi) non male quadraret: si dixerimus græcos tunc per caput alterius:ut Saturni,aut Iouis iurare incepisse ubi eos Deos esse effinxerant.q.d.cum Iupiter & Saturnus pro mortalibus haberentur:nec Iupiter per flagitia & adulteria apud græcos meruisset:ut pro Deo haberetur:& per eius caput iurarent.& cum nemo timeret caulibus & pomis:nam fruges nondum inuentę erant.i.holeribus & fructibus arborum furem. & cū sup.quilibet uiueret horto aperto.i.non clauso contra fures.i.cum nemo decerperet quod non plantauerit. Quia (ut Pli.scribit) sæua latrocinatio coegit prefigere aspectus hortorum: quinetiam post inuentam frugem:ubi fures quod non seuerant,metere inceperūt, inuentæ sunt leges. & ideo uocat Virg. Cererem.4.Æneid.legiferā dicens: Legiferæ Ceren &c. Astręa.i.uirgo Astrę filia:quæ iustitia dicta est. De qua Virg.in Buc. Iam redit & uirgo,redeunt & saturnia regna. & Ouid. Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes Vltima cælestum terras Astræa reliquit.recessit a mortalibus.s.paulatim:quia secundum Ouid. ultima deinde increscente.s. perfidia ad superos:ad quos omnes iusti tendunt,hac.s.pudicitia comite.i.comitante secundum Iuue. cum tamen secūdum alios multo ante discesserit pudicitia,q̃ iustitia, atq; duæ sorores.s.iustitia & pudicitia fugere.i.fugerunt pariter o Posthume.antiquum & uetus est sup.institutum concutere.i.conturbare, uiolare.lectum.i.torum alienū. per adulterium.s.atq; contemnere Genium.i.Deum generationis. & sacri.i.matrimonialis,fulcri.i.lecti,qui genialis dicitur. ponit autem partem pro toto.quia fulcrum est, quo lectus fulcitur. & bene dicit sacri: quia matrimonium legitimum sacramento fit: aut quia de iure lectus matrimonialis sacer.i.inuiolabilis sit. Ætas ferrea protulit.i.produxit.mox.i.paulo post.omne aliud crimen præter adulterium.s.sed sæcula argentea uiderunt primos mœchus.i.adulteros: quia inter Deos etiam adulteria fuisse asseruntur: quod magnæ dementię Plin.adiudicat. Ponit autem Iuue.more latinorum tres tantum ętates. Latini enim poetę considerantes omne sæculū:aut mere bonum:aut partim bonum:partim malum:aut mere malum uocauerunt primum aureum:secundum argenteum. & tertium ferreū. Græci autem in illo mixto gradus considerantes ponunt quatuor: aureum tempore Deorum,quo nullum penitus uitium erat:argenteum quoq; tempore Deorum:sed paucis obrepentibus uitijs inter. mortales:æreum tēpore heroum,qui semidei putati sunt: & ferreū inter homines,qui natura proni ad malum sunt. Et tamen q̃uis prima fuerint adulteria: & ea nunc plurima sint. tu o Posthume paras: .i.prætendis conuentum sup.amicorum. & pactum.i.modum contrahendi matrimonium. & sponsalia.i.sponsionē de futuris nuptijs nostra tēpestate.i.nostro tēpore:in quo tot regnāt adulteria. tu.n.pecteris iam a tōsore magistro.i.ut in die nuptiarum honestior sis comā exornari facis a tonsore perito. & fortasse dedisti digito puellæ pignus.i.annulū:qui sm Pli. olim ferreus erat: q statim pactæ mittebatur.certe nunquid sanus eras cū.s.sponsalia firmares: tu ne uxorem ducis Posthume.dic qua Tisiphone.i.furia infernali te impellēte?Tres.n.sunt Tisiphone:Megęra:Alecto.dic quibus colubris.i. serpentibus: quos furiæ pro capillis habent. & quos eis quos furere uolunt,inijciunt.exagitare.i. exagitaris:hoc est furiaris & in furorem raperis. potes tu ferre.i.tolerare & pati ullam dominam.i.uxorem ubi dominaturam. sed & græci & latini coniuges dominas uocant.tot restibus.i.tot chordis & funibus:quibus te posses suspendere saluis.q.d.rem incredibilem mihi facis. & pote ferre dominam cum altæ fenestræ & caligantes.i.oculos obscurantes:ne forte retrahans ab incepto terrore mortis.pateant.i.apertæ sint tibi ad pręcipitium. ut rupturus collum te pręcipites. & cum pons Æmilius.i.a M.Æmilio Scauro constructus.prębeat se tibi ut te pręcipites submergendum. aut si nullus exitus uitæ.s.de multis, qui multi sunt placet tibi nonne putas melius esse ꝙ pusio.i. puer paticus.i.impudicus. dormit tecum.qui non litigat noctu,sicut uxores solent:qui iacēs illic in loco noto:utpote inter brachia tua (ut turpiora taceā) nulla munuscula exigit a te:ut uxores exigunt. nec queritur.i.conqueritur ꝙ parcas lateri supp.tuo debitum subtrahens. nec pro & non. & ꝙ non anheles.i.amplexeris eum quantum iussit.i.uoluit, sicut uxor. Hæc autem omnia hiperbolice dicta sunt & satyrice a poeta nimium auide adulteria & fastigia mulierum execrante. nā qui sancte & caste loqui uellet, non consuleret maiora mala incurrere ad minus euitandum: sed malus malum est sese interimere,q̃ uxorem etiam adulteram pati.pessimum autem crimen est masculis abuti:& ita non debemus poetæ auscultare:nisi quatenus adulteria detestetur.modus enim detestandi non ex sententia poetę:sed hyperbolicos ponitur.q.d.omne tibi malum tolerandum:& omne facinus etiam turpe perpetrandum esse potius,q̃ uxorem ducas.

¶ SED

Sed placet Vrsidio lex Iulia, tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mulorumq; iubis, & captatore Macello.
Quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Vrsidio? si mœchorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro?
Quem toties texit perituri cista Latini.
Quid? quod & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur, o medici mediam pertundite venam.
Delitias hominis Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula, necte coronam
Postibus, & densos per limina necte corymbos.
Vnus Iberinæ vir sufficit ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.

IOAN. BRIT. ❡ SED placet Vrsidio lex Iulia: hæc ironicos legenda sunt. Non est, inquit, mirum si Vrsidius cogitat de ducenda uxore. nam non uult adulterij damnari. lex.n. Iulia lata erat contra adulteros, qua cautum erat, quo pacto adulteri deprehensi puniendi essent. ❡ Tollere (margin: Tollere): hoc loco educare. Teren. Quicquid peperisset decreuerunt tollere. Vale.li. 8 loquens de C. Licinio Hoplomacho: Quoniam hereditatem absumere, q̃ heredē maluit tollere. ❡ Heredem dulcem: dulcem filium. Virg. Nec dulcis natos Veneris, nec premia noris. ❡ Cariturus: quia captatores habentibus liberos munera nō mittunt: sed orbis tantum diuitibus. ❡ Turture (margin: Turtur). hoc loco de aue magis intelligēdum est, q̃ de pisce. Nam turturē lautæ gulę indicat fuisse Mart. Cum pinguis mihi turtur erit, lactuca ualebit Et cocleas tibi habe: perdere nolo famem. Item alibi: Aureus immodicis turtur de clunibus implet. Idem alibi: Et cōcubino turturum nates donat. Nam quem græci trigona appellant .i. turturem: latini pastinacam dicūt marinam. in cuius cauda præsentissimi ueneni radius extat. ❡ Magno: pingui & amplo. ❡ Mulorumq; iubis .i. mulis iubatis & barbatis. Nam (ut scribit Plin.) gemina barba insigniuntur labro inferiori: sunt enim pisces marini. de quibus ante dictū est. ❡ Et captatore Macello (margin: Macellū) .i. omnibus obsonij., quæ in Macello ueneunt. Nam Macellum appellarunt locū, in quo omnia, que ad uictū pertinebant, uendebantur. de quo pluscula superius. ❡ Captatore per quod hæreditates captantur. nam huiusmodi muneribus captantur diuites orbi. ❡ Quid fieri nō posse. q.d. si Vrsidius uxorem ducit: putauero omnia uel preter naturā fieri posse. iuxta illud Virg. Mopso Nysa datur, quid non speremus amantes: Iungentur iam gryphes equis, æuoq; sequenti. Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ. ❡ Moechorum notissimus: quasi cui ciuitatis adulteria sint manifesta. ❡ Ora stulta .i. ipse stultus. figura est synecdoche. ❡ Toties texit: qui sæpe in adulterijs est deprehensus. ❡ Cista: nam adulteri superueniente marito sic solent occultari. unde Hora. An turpi clausus in arca: Quo te demisit peccanti Conscia herilis. Contractum genibus tangas caput. ❡ Latini (margin: Latinus): Latinus (ut diximus in. 1. Satyr.) mimus fuit temporibus Domitiani: qui cum timeret delatores: ne falsis criminationibus apud principē accusaretur: is uxorem suam Thymelem submittebat. unde supra Et a trepido Thymele submissa Latino. Ideo poeta ait perituri quia semper uerebatur: ne delationibus periret. ut sit epitheton perpetuū Latini. ❡ Quid quod & antiquis: hoc risu & gestu nuandū est. ❡ Mediam uenam (margin: Media uena): hoc est haurite sanguinem ex uena media: quæ feriri solet in delirio. Physici.n. tradunt in brachijs tres esse uenas descēdētes ab epate: quarū una basilica (margin: Basilica), altera cephalica (margin: Cephalica) appellat. tertia, q̃ in medio harū est, media dicitur, siue nigra, siue cōmunis, quę in furore & delirio feriri solet. ❡ Delitias hominis: acclamatio in derisum Vrsidij: qui postulet & quærat mulierem antiqua illa bonitate: cum nō inueniatur. ❡ Delicias hominis: ac si dicat delicatum hominem: qui putet se extra cōmunem fortunā ponendū: ut habeat, q̃ alij habere nō possunt ut alibi de Caluino: Te nunc delicias extra cōmunia censes Ponendū. ❡ Tarpeiū limen adora: sensus est. Supplex, inquit, fac ad aras Iouis & Iunonis accedas: quasi gratias acturus. si mulierē inueneris pudica. ❡ Tarpeiū: Capitolinū. Nā mons Capitolinus (margin: Capitolinus mōs Tarpei' Rupes tarpeia) ubi ędes erat Iouis, mōs ante Tarpeius dictus ē a uirgine uestali Tarpeia, quę ibi a Sabinis necata armis & sepulta, eius nominis reliquit monimentū. inde etiā appellata est rupes & saxū Tarpeiū unde noxij pcipitabantur. hūc antea montē Saturniū appellatū prodiderunt, & ab eo late Saturniā terrā. ❡ Auratam: nam uictimæ maiores (ut Plin. scribit) cornibus auratis dūtaxat immolabantur. bene aūt Iunoni ait iuuencā mactandā. Iuno.n. nubētibus pręesse dicitur. Virg. Iunoni ante oēs, cui uincla iugalia curę & alibi: Pronuba Iuno. Colebatur item Iuno iugis in uico iugario. ut est apud Liuium libro ab urbe condita: quod scribit Festus ita appellatum, q̃ nubere coniungeret. ❡ Capitis: partē posuit pro toto .i. corporis pudici. ❡ Paucę adeo Cereris: tanta, inquit, libidine mulieres flagrant: ut paucę inueniātur matronę pudicę quę dignæ sint sacra Cereris administrare. per matronas.n. castas Thesmophoria (margin: Thesmophoria) .i. sacra Cereris legiferę celebrabantur. unde ita scri. Diony. in. 1. Et sacrificia faciebant per fœminas & nephalios: hoc est sobrios: ut lex est græcis. Ea aūt sacrificia per nouem dies celebrabantur a matronis summa per eos dies castimonia. unde Oui. in. x. Meta. Primitias frugū dant spicea serta suarū: Perq; nouem noctes Venerē, tactusq; uiriles In uetitis numerant. Ceres autē Thesmophores (margin: Thesmophores) appellatur: quasi legifera. θεσμὸς.n. legem significat. prima.n. (ut tradunt auctores, inter quos Plin. in. 7 & Diodo. in. 6) leges inuenit. De cuius sacris ita Liuius: Sacrum anniuersarium Cereris intermissum est: quia nec lugentibus facere id fas est: nec ulla illa tēpestate matrona luctus expers fuerat. Diodo. quoq; tradit Cereris mysteria antiquitate, castimoniaq; apd oēs homines uulgata fuisse. Cic. i Verrinis docet quemadmodum sacra Cereris per mulieres castas & uirgines conficiebātur. ❡ Pater oscula: nam ex ueteri instituto affines occurrentes osculo excipiebant. unde Pli. li. 14. sic scribit: Cato ideo propinquos fœminis osculum dare, ut scirent an temetum olerēt. de hoc more item Plutarchus in Problematis disputat. ❡ Timeat oscula: ut impudica. ❡ Vnus Iberinę: ita loquitur poeta quasi Vrsidius respōdeat Iberinā uno uiro cōtentā. pronunciatiue legendū. ❡ Extorquebis. difficulter obtinebis.

ASCen. ❡ SED placet Vrsidio &c. Sed forte, inquit, poeta lex Iulia placet Vrsidio .i. approbat legem latam cōtra adulteros: nō uult amplius esse adulter: sed generare legitimos liberos: sed id fieri non posse uidetur potissimum cum sit maximus adulter: & uxorem castam petat: qualem etiam si ipse castus esset, difficillimum esset reperiri. & ita progreditur ad uitia mulierum notanda. Ordo est: Sed sup. dicas. lex Iulia lata contra adulteros placet Vrsidio Posthumo. ipse cogitat .i. animo cōcipit tollere .i. educare dulcem heredem .i. legitimos filios: qbus nihil dulcius. cariturus .i. expertes eo animo: ut ob hoc carere uelit. magno .i. pingui. turture .i. aue potius q̃ pisce. utrūq; aūt significat turtur: sed pro pisce tamen masculini est generis: pro aue autem fœminini. & iubis .i. barbis. & anteriore parte oris mulorum .i. illorum piscium in delitijs habitorum a Macello captatore .i. omni obsonio: quod a captatoribus e Macello ad ipsum mitti solebat. sed innuit poeta id non esse uerisimile. nam quid, inquit, putes non posse fieri. q.d. nihil. Aduerte autē grammatice q non uulgo dicūt si possibile est maiores. qui caste atq; latine locuti sunt semper dixisse: si fieri potest. si ulla .i. quęuis una qualiscunq; uitę. est enim diminutiuum ullus ab uno. iungitur .i. sit coniunx Vrsidio. Vt sit notissimus olim moechorum .i. adulterorum. porrigit .i. porro & ultro prębet iam ora stulta .i. desipiētia. capistro .i. freno. maritali .i. matrimoniali, quem cista Latini perituri .i. qui timebat delationibus perire. unde in. 1. dicta est a trepido Thymele summissa Latino. texit .i. abscondit toties. aduētante .s. ipso Latino. quid sup. dicendum est de hoc. q uxor de moribus antiquis .i. casta & pudica quæritur illi .s. Vrsidio. O medici pertundite mediam uenam. quam mediam, aut medianam dicunt. ut .s. Vrsidius leuetur ab insania, qua nunc agitatur. delitias hominis .i. hominem deliciosum. non expressit o. quia (ut Valla docet) ubi minor est excandescentia & res leuior o subticetur. ponitur tamen accusatiuus tanquam ab eo rectus: ut sit o delitias hominis: hoc est o q̃ delitiosus est hic homo. uel quas delitias habet &c. O Posthume adora pronus .i. prostratus in terram limen Tarpeium .i. introitum arcis Tarpeiæ. ubi Iouis, Iunonis, & Mineruę templum est. & cęde .i. macta, sacrifica Iunoni. cui (ut Virg. dicit) sunt uincla iugalia curæ. iuuencam .i. uitulam. auratam .i. aurata cornua habentē. si matrona pudici capitis cōtigerit tibi. A deo .i. in tantum sup. sunt modo paucæ mulieres dignæ contingere .i.

Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno
Viuentis. viuat Gabijs, vt vixit in agro,
Viuat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus? aut in
Speluncis? adeo senuerunt Iuppiter, & Mars.
Porticibus ne tibi monstratur foemina voto
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quodq; inde excerpere possis?
Chironomon Ledam molli saltante Batillo
Tuccia vesicae non imperat, Appula gannit
Sicut in amplexu, subitum, & miserabile, longum
Attendit Thymele, Thymele tunc rustica discit.
Ast aliae quoties aulaea recondita cessant,
Et vacuo, clausoq; sonant fora sola theatro,
Atq; a plebeis longe Megalesia, tristes
Personam, thyrsumq; tenent, & subligar Acci
Vrbicus exodio risum mouet Attellanae
Gestibus Autonoes, hunc diligit Aelia pauper. *
Soluitur his magno comoedi fibula, sunt, quae
Chrysogonum cantare vetent, Hispulla tragoedo
Gaudet, an expectas, vt Quintilianus ametur?
Accipis vxorem, de qua citharoedus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiusq; choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos.
Ornentur postes, & grandi ianua lauro,
Vt testudineo tibi Lentule conopeo,
Nobilis Euryalū, aut mirmillonem exprimat infans.

tractare uittas. i. serta ornantia. Cereris. i. illius Deę propter raptum filię Proserpinę eius adulteria & incontinentiam detestantis. & ob id non nisi a castis tractabilis? hoc est igitur paucae sunt admodū castae hoc tempore: quarum oscula pater non timeat. qui non nisi casta & honestę castitatis signum prę se ferentia desiderat: cū iam omnes fere lasciuissima basia conferant. Necte coronam postibus. uerba sunt congratulantis Vrsidio & dicētis. o Posthume necte postibus tuis coronā. i. corona postes domus tuae, sicut faciebant qui uxores ducebant. & necte per limina densos corymbos. i. hederam cum corymbis: quę fructus eius sunt. i. instrue domum frondibus. & exhibe te paratum nuptijs tuis inuenta est enim tibi uxor. Nā unus uir sufficit Iberinae mulieri illi in urbe agenti, quam ducere potens. Respōdet poeta. Tu ex torquebis. i. cū difficultate ipetrabis ab ea. ocyus. i. citius illud. ut. s. haec sit contēta uno oculo, q̄ sup. uno uiro.

IOAN. BRIT. ¶ MAGNA tamen fama est iterum introducit Vrsidium ostēdentem in agris quandam inuenirī, quę honeste uiuat. ¶ Viuat Fidenis: uerba Iuuenalis ad Vrsidium, quibus colligit non tam facile in urbibus, q̄ in agris pudicitię locum esse: sed tamen & in locis agrestibus & mōtanis multa per libidinem flagitia committi. legantur autem pronunciatiue: Viuat Gabijs, ut uixit i agro: ac si dicat: Non ita uiuat in urbe ut uixit ruri. ¶ Gabijs: ciuitas Latij: ubi (ut scribit Dionysius) Romulus & Remus eruditi sūt. ¶ Fidenis: urbs Latij. ¶ Et agello cedo paterno: & particula indignationem saepe exprimit. ut illud Virgil. Et quisquam numen Iunonis adoret? quasi inuitus assentiat in agris caste degi. ut sit: cōcedo quidem ita esse ut dicis: q̄ in agro quaedam bene uiuat: sed quis tamen affirmet in agris nihil inpudicum agi? ¶ Adeo intantum: ita ne. ¶ Senuerunt Iupiter & Mars: per Iouem & Martem omnes moechos intelligit. iam Iupiter & Mars (ut ex poetarum monimentis colligitur) mulierum maximi fuere stupratores. ¶ Porticibus ne tibi: percurrit poeta locos: quo frequentes mulieres conueniebant: ut erat porticus Liuiae: Porticus Pōpeia Theatrum. Vnde Ouid. in. i. de arte amandi: Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra: Cum Sol herculei terga Leonis adit. Nec tibi uitetur, quae priscis sparsa tabellis Porticus, auctoris Liuia nomen habet. Est ergo sensus: Inuenies ne in his locis tantopere celebratis a mulieribus aliquā, quę honesta sit & digna uoto tuo. ¶ Spectacula: theatra. nam & mulieres ad spectādos ludos in theatra cōfluebant unde Ouid. in eodem: Sic ruit ad celebres cultissima foemina ludos: Spectatum ueniunt, ueniunt spectentur ut ipsae. ¶ Cuneis. sedilibus theatri. Nam cunei dicuntur sedes Theatri. Virgil. Nuncius Anchisae ad tumulum, cuneosq; Theatri incensas perfert naues Eumelus. Tranquillus in Augusto: Pretextatis cuneum suū & proximum paedagogis assignauit. Quidam uero non uulgares mathematici contendunt cuneos proprie appellari uias illas (nam multę sunt) quibus itur & in Orchestram: quę in ima parte Theatri humi posita est: & in partes theatri superiores. Cuneus etiam dicitur quo scinduntur ligna, & ordo in exercitu. ¶ Chironomon: ita, inquit, mulieres saeculi nostri in libidinem sunt profusae: ut uel lasciuę saltationis spectatione pruriant & corrumpantur: unde Ouid. de remedio amoris: Corrumpunt animos citharae, cantusq;, lyręq;: Et uox, & numeris brachia mota suis. ¶ Chironomon Ledā: Leda nomen est fabulę nominatae a Leda matre Helenae: quae chironomia repraesentabatur. i. manuum gesticulatione a χειρ quod est manus: & νομος lex. quibusdam enim ueluti prescriptis motibus & nutibus

Gabij — Fidenae — Cuneus — Chironomia

ASCEN. taciti saltabant. quorum alij appellabantur subitij: alij longi miserabiles alij. De quibus illic sensit Claudianus: Qui laetis risum salibus mouisse facetus: Qui nutu, manibus loquax. Nā omnes fabulae (auctore Luciano) adhibitis tibicinibus in scęna saltabantur: ut Lęda Antiopa, Andromache, Cyclops. Tranquillus in Nerone: Ac nouissimo die uouerat histrionem saltaturum, Virgilij Turnum. Cic. in. 2. quęstionum academicarum: Qui primo inflatu tibicinis Antiopam esse aiunt: aut Andromachem. Horat. Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat. Iulius Capitolinus in Galenis sic scribit: Cyclopa etiam luserunt omnes arenarij ita, ut miranda quaedā & stupenda monstrarent. Ausonius in saltatorem ineptum: Deceptę felix casus immiscuit artis Histrio saltauit, qui capanea ruit Idem q Nioben saltauit saxeus, ut tum Spectator ueram crediderat Nioben. In Canace uisus multo felicior ipsa: Quod nō hic gladio uiscera dissecuit. Idem de eodē: Daphnem & Niobē saltauit, simius idē Ligneus ut Daphne, saxeus ut Niobe. Tranquillus in Caligula: Patomimus M. Nestor tragoediā saltauit. ¶ Tuccia uesicae nō imperat. i. Tuccia mulier pudica: qualis fuit Tuccia uirgo uestalis: q̄ cribro sumpta aqua ex Tyberi uirginitatē suam probauit. non imperat. i. non compescit titillatum libidinis spectando ludos: ac per hoc docet mores non modo turpia audiendo: sed etiam uidendo facile uel in bonis corrumpi. Vnde Massilięses debita laude fraudandi non sunt: qui in scaenam nullum adytum mimis dederūt q̄ eorum argumenta maiore ex parte stuprorum continent actus: ne talia spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumeret. unde & Diuus Cyprianus in epistolis suis sic scribit: Adulterium discitur dum uidetur: & quae pudica forsitan ad spectaculū matrona processerat, de spectaculo reuertitur impudica. ¶ Batillo: mimo saltante Ledam chironomon. i. dū spectat Batillum mimum saltantem fabulam Lędā: ubi molli opus erat saltatione. nam Batillus (ut diximus in commen. Per.) Mimus fuit de quo & Persi. Tris tamen ad numeros satyri moueare Batilli. Batillus item puer fuit dilectus ab Anacreonte poeta, ut ostendit Apuleius in floridis. & Horatius: Non aliter samio dicunt arsisse Batillo Anacreonta Teium. Batilli item populi septentrionales, auctore Ptolemaeo. Batillum item instrumentum est ferreum, quo utimur ad usum ignis. Horatius: Praetextam & latum clauū, prunęq; batillū. ¶ Appula gannit Sicut in amplexu: Appula nomen est mulieris, quae inquit ad pruritum mouetur, & uoci, murmure libidinē exprimit: ac si esset in amplexu hominis dum spectat talem saltationem. ¶ Subitum ordo est: Thymele attendit subitum & miserabile & longum, nomina enim sunt (ut diximus) gestuum: qui motu manuum fiebant in saltatione. ¶ Thymele: mulier quae saltationis oblectabatur: θυμέλη proprie dicitur pulpitum, scęna. θυμελικός histrio. de Thymele autem in prima Satyra uberius diximus. ¶ Rustica: rudis & imperita, aut uere rustica & pagana. ut ostendat non modo mulieres urbanas, sed & rusticas spectaculis lasciuis corrūpi. ¶ Attendit: diligēter obseruat ut discat. ¶ Ast alię quoties: sensus est: Quoties, inqt, ludi theatrales cessant: & ludi circenses sunt longe a plebeis: hominesq; negocijs forensibus sunt occupati: mulieres per multū otium ornamēta histrionica cōtrectant. Est aūt ordo: Alię tristes tenent personā, & thyrsum, & subligar Acci: quoties aulęa recondita cessant: & quoties fora sola sonant clauso Theatro: & quoties Megalesia sunt longe a plebeis. ¶ Aulaea recondita. i. uela quod ornamenta scaenae: ac per hoc ipsi ludi scaenici: in quorum apparatu

Tuccia — Batillus — Batilli

apparatu sunt ipsa aulæa & uela:eã ad ornatum, tũ ad Solẽ arcen
dũ. Vnde Hora.in Episto. Quatuor haud plares aulæa præmunt
in horas.⸿Cessant:submota sunt.⸿Sola fora.s.iudiciaria.nam tria
erant fora Romæ.ut docet Tranquillus in Augusto,qui cum duo
nõ sufficerent:tertiũ extruxit.⸿Clauso Theatro:finitis ludis.claus
so igitur Theatro quantũ ad ludorũ celebrationẽ:non ꝙ mulieres
nõ ingrederent:& instrumenta illa scænica pertractarent otiosæ:
Megalesia — taliumꝙ rerũ ualde studiosæ.⸿Megalesia:ludi erant Circenses, q
in honorẽ magnæ matris celebrabant.dicati a Iunio Bruto: quod
docet Liuius his uerbis: Marc.Iunius Brutus ædẽ magnæ matris
Deũ in palatio dedicauit.& ludos ob eãdẽ dedicationẽ factos me
galesia appellauit.μεγάλη.n.magna dr.μεγάλως magnus. Tales
ergo ludi magna cũ uoluptate totius ppli celebrabant. De qbus
Iuue.infra:Interea megalesiacæ spectacula mappæ. Idæi solemne
colũt:similisꝙ triũpho Prædo caballorũ prætor sedet:ac mihi pace
Immensæ,nimiæꝙ licet si dicere plebis. Totã hodie Romã Circus
capit.⸿Longo a plebeis.subaudi sunt.i.quoties ludi circenses,q in
gratiã plebis maxime exhibebant, sunt a plebeis.i.pfecti sunt: &
plebei a ludis discesserũt.nã(ut diximus) initio ueris stato,solẽniꝙ
die celebrabant:magno totius plebis studio & delectatione. unde
ait: Ac mihi pace Immẽsæ,nimiæꝙ licet si diceret plebis. Et alibi:
Nã q dabat olim impiũ,fasces,legiones,oia,nũc se Continet, atꝙ
duas tantum res anxius optat Panẽ & Circẽses. Eos plebeios ap
pellauere sm Asconiũ Pædianũ,ꝙ exactis regibus p libertate ple
bis fecerũt:aut p recõciliatione plebis.⸿Tristes: qa priuatæ sint ea
Persona — ludorũ uoluptate.⸿Tenẽt:ptractant.⸿Personã:idumentum faciei.
psona aũt dicta est a psonãdo:qm tegmẽ illud oris, & capitis una
tm uocis emittendæ uia guũ, & magis claros, canorosꝙ sonitus
facit. Hæc ex Gellio.⸿Thyrsum:hastã iuolutã Pãpinio:qũ utebant
Bacchæ in sacrificijs Liberi pris Talia.n.oia i Theatro cõseruabã
Subligar — tur.⸿Subligar:idumentũ quo histriones ad uelãdas ptes corporis
Subligaculum — ĩ femores utebant.Idẽ subligaculũ dicebat.Cic.in Officijs suis: Scę
nicorũ gdẽ tantã hẽt ueterẽ disciplina uerecũdiã, ut in scæna sine
subligaculo prodeat nemo. Nã(ut scribit Diony.)certatores scæ
nici in ludis uersabant reliq parte corpis nuda circũ pudãda uela
ti.⸿Acci nomẽ est histrionis.⸿Vrbicus:aliud intũ notat in mulieri
bus, Capiunt,ingt, amore scænicorũ cãtãtũ. Sed cũ ii fibulati uos
cẽ suã uendãt in recitatione tabularũ:cogunt accepto ptio solues
Fibula — re fibulas suas,ut coeãt cũ eis. Nã cãtores scænici ut gratiorẽ con
seruarent uocẽ ĩfibulabant.duplex aũt fuit fibulæ genus.Indumẽ
tũ.s.quo nõ solũ utebant ad igunia tegẽda, sed ut ẽt a coitu cõpris
merent.uñ est illud Mart.Menophili Penẽ tã grãdis fibula uestit: Vt
sit comœdis oibus una satis. Hũc ego crediderẽ(nã sępe lauamur
in uno) Solicitũ uoci parcere Flacce suæ. Dũ ludit media populo
spectante palæstra: Delapsa est misero fibula, uerpus erat. Erat tes
nuissimũ filũ siue æneũ, siue argẽteũ:quod pputio ab utroꝙ latere
sup glãdẽ pforato addebatur. Id aũt fiebat tũ uocis cõseruãdæ, tũ
castitudinis gratia. quod docet Cor. Cel. lib. vii. Placet magis intel
ligamus de hoc gñe fibulæ, ğ de indumento. hoc.n.mõ uox mas
gis seruari põt, ğ p indumentũ, quod facile & solui & deponi põt.
Exodia — ⸿Vrbicus:nomẽ scænici. ⸿Exodio:exodia(ut docet Liu.li.vii.ab
urbe cõdita, & ut diximus in.iii. Satyra) ridicula ğdã erant ĩtexta
uersibus, ğ in scæna cãtabant. Verba Liuij hæc sunt: Iuuẽtus his
strionibus fabellaꝝ actu relicto ipsa iter se more antiquo ridicula
intexta uersibus iactare cœpit:uñ exodia, ğ exodia postea appellas
ta, cõsertaꝙ fabellis potissimũ attellanis sunt. Ergo exodio attellas
Atellanæ fabulæ Attella — næ.i.ridiculo inserto fabellæ attellanæ. nã attellanæ fabulæ, dictæ
sunt a ciuitate Oscoꝝ Attella. Vbi primũ cœptę argumentis, dis
ctisꝙ iocularibus similes satyricis fabulis græcis. De ijs Diomes
des, & Donatus in Terẽ.⸿Gestibus Autonoes:dũ psonam Autos
noes sustinet in agenda eius fabula. Nã Autonoe filia fuit Cadmi
Thebarũ regis, & mr Actæonis cõuersi i ceruũ, & a canibus discer
Autonoe — pti. De Autonoe ergo scripta erat fabula. ⸿Hunc diligit: hinc est
indignatio poetæ, ꝙ delectata cãtu uiri scænici stati in amorẽ eius
incident.⸿Aelia paup.i.mulier nobilis & paup:ut ostẽdat non mis
nus paupes mulieres, ğ diuites libidinis æstu flagrare. Nã familia
Aeliorũ fuit paupɾima. Eodẽ.n.tpe sexdeci fuere Aelij Tuberones
in unis ædibus:qbus unus tm fuit fundus in agro Veiẽte, & in Cir
co maximo, & flaminio spectandi locus. ğ gdẽ loca ob uirtutẽ pus
blice donata possidebãt. hæc ex Valerio lib.iiii. cap. de paupꝑtate.
⸿Fibula comœdi:qua utit comœdus, ut dictũ est. ⸿Soluit ab ijs.i.
ab illis mulieribus ad coitũ.⸿Chrysogonũ:nomẽ citharœdi fictũ a
poeta respiciẽte ad Chrysogonũ illũ citharœdũ, q tpibus Alcibias

dis in eius naui tãta arte remigũ manus dirigebat:ut cũ illi remoꝝ
pulsum cũ Chrysogoni cantu cõiungerẽt iucũdã audiẽtibus redde
rẽt harmoniã. Chrysogonus aũt:interptari põt semẽ aureũ. Nam
χρυσὸς aurum γόνος semen significat.⸿Cantare uetẽt, sunt aliæ, uns
gt,i causa ne Chrysogonus cantet. factus.n.est raucus nimia libi
dinis cõtinuatione.⸿Tragœdo:uiro scænico. ut ostendat mulieres
libenter sequi coitus uirorũ inhonestorũ. uñ sequit. An expectes
ut Quintilianus ametur.q.d.mulieres uiros sapiẽtes & doctos nõ
amãt: utpote q a tali turpitudine abhorreãt. Quintilianũ aũt posuit
p omni uiro sapiẽte, & docto. ⸿Accipis uxorẽ.i. uxorẽ ducis: de
qua liberos suscipiẽt uiri citharœdi. nã Echion & Glaphyrus noĩa
Glaphyrus — sunt citharœdorũ. Martia. Plaudere nec Cano, plaudere nec Glas
phiro. Glaphyrus aũt interpretat festiuus, iucũdus, astutus, ornatᵒ,
Choraules — politus.⸿Fiat pater: suscipiat liberos.⸿Choraules:tibicen, q in cho
ro fistula canit, nã χορὸς dr tripudium, cœtus, chorus. αὐλὸς tibia
Ambrosius — fistula, & αὐλέω tibia cano.⸿Ambrosius.interpretat diuinus & im
mortalis.⸿Longa per angustos:hæc oia p ironiã legẽda sunt. Sis
mus, ingt, læti, & in signũ lætitię nuptialis ornemus ædes lauro:
ut tibi infantẽ pariat uxor tua ex gladiatore.⸿Figamus pulpita: in
nuptiarũ.n.celebratione talia fieri solebãt per urbẽ:ut res ludicras
agerẽt.⸿Ianua lauro:nã tota domus in nuptijs ornabant. Apul.in
asino aureo lib.iiii. Domus:tota lauris obsita:tedis lucida constre
pebat Hymenæũ. Statius in nuptijs Stellæ: Fronde uirent postes, &
feruent cõpita flãmis.⸿Infans nobilis.i.q filius tuus putabit & no
bilis.cũ tñ gladiatore natus erit.⸿Exprimat:represẽtet, referat simi
litudine, & oibus oris liniamẽtis gladiatorẽ.⸿Euryalũ:nomẽ est re
tiarij alterius ex gladiatoribus. alter.n.mirmulo appellabat.de qui
bus plura diximus in.ii. Satyra illic: Vicit & hoc monstrũ tunicati
fuscina Gracchi.⸿Tibi Lentule:tibi o Vrsidi Posthume, q lanista ui
deri poteris, cũ domus tua repleta erit filijs gladiatoribus. Nã Len
tulus Batiatus cognominatus lanista fuit caput nobilissimus. Ex
cuius ludo ğtuor & septuaginta gladiatores pfugerũtꝗ seruis ad
uexillũ, auxiliumꝙ uocatis Chryso: Spartaco:& Enomao ducibus
crebris exercitus Romanos cladibus afflixerũt. Auctores Plutar.
in uita M. Crassi. Liuius lib.xcv.ab urbe cõdita: L.Florus. Appias
Conopeum — nus Alexandrinus.⸿Conopeo:lecto tuo. Nã conopeũ uelũ, pprie
appellatur quo maxime Alexãdrini utunt ad arcẽdos culices. Exs
tẽdi.n. circa lectũ quaq uersum cõsueuit: quia ibi ex Nilo culices
abundãt. κώνωψ culex dr. De quo ita Horat. Inter q signa turs
pe militaria Sol aspicit conopeũ. Varro in.ii.de re rust.loquens de
mulieribus comitantibus pastores.sic ait:Quæ ostendũt facias nos
stras ğ in conopeis iacẽt dies aliquot esse mucidas & contemnen
das.⸿Testudineo:nam lecti testudine, citro, & ebore ornabãtur.
ASCEN. — ⁋ MAGNA tamen fama est. Cõtra illud quod dictũ est de Ibe
rina muliere in urbe agẽti:q potius cõtenta sit uno oculo, ğ uno
uiro:obijcit mulier in agro degens:ut significet ne in agro quidẽ
esse pudicitiã. Ordo est: Tamẽ.i.ğuis.sup.Iberina nõ sit casta. ma
gna fama est.i.bona cõmẽdatio & opinio cuiusdã uiuẽtis rure pas
terno.rñdet:poeta uiuat Gabijs ut uixit in agro.q.d.id efficere nõ
posses ut etiã in minimo oppido casta uiuere possit: sicut in agro
forsan uixit:quia eã nemo rogauit. nã uiuat Gabijs aut Fidenis.i.
in illis oppidulis Italiæ.non supp.uiuet ut uixit in agro. sed cedo.i.
cõcedo tibi ut sup.uiuat in agello paterno:tñ qs affirmet.nil.i.nul
lũ opus uenereũ actũ esse in mõtibus, aut in speluncis. q.d. nemo
uñ infert adeo, nungd adeo.i.intantũ. Iuppiter & Mars.i.potentes
adulteri:quales Iupiter & mars.i.dñi pagorum. & milites in agris
subinde uersantes senuerũt.i.impotẽtes ad rẽ uenereã effecti sunt:
ut qs audeat uiuẽtẽ in agro castã affirmare.q.d.non. Et si non est
casta affirmãda, ğ ex agro in urbẽ uenit:ut Iberina: nec ğ in agro
paterno adhuc uiuit: ğrenda est urbana. nõne ergo fœmina digna
tuo uoto.i.desiderio:hoc est casta & pudica monstrat tibi in portici
bus.i.amplis domibus in ciuitate Romana porticũ habẽtibus.q.d.
nõ.an.spectacula.i. Theatra.quo nobiles & ignobiles conueniunt
ad spectandũ. habẽt totis cuneis.i.receptaculis & sedibus suis sup.
aliqd.i.aliğ fœminã. quod.i.quã. ames.i.amat possis. securis.i.sine
cura & formidine de incõtinentia eius. & quod possis excerpere.i.
diligere tibi inde.i.ab oibus illis: quasi dicat nõ quod probat Thu
scia.i.mulier a Thuscia. nõ imperat.i.nõ moderatur uesicæ.i. non
potest continere quin mingat. Batillo.i.mimo, & (ut dicunt) ios
culatore & saltatore illo molli. saltante.i. dũ Batillus mollis saltat.
Ledã.i.saltationẽ illã sic uocatam. Chironomõ.i.gesticulatricẽ, &
ğ seruata lege manuum fit. & est actũs græcus communis generis.
Appula.i.mulier ex Appulia. gannit.i. uocem uulpis emittit, sicut

sup. emitteret in amplexu. i. si amplecteret ad coitum. Thymele. i. quæ mulier scænicis & histrionibus delectata. attēdit. i. animaduertit. subitū sup. genus saltādi. miserabile. i. exile. & longū. i. prolixū. & Thymele dico rustica. i. adhuc imperita saltandi discit. tunc. i. qñ ille saltat, sic attēdēdo ad singulos motus eius. hę mulieres q̄ nō ita dudū ī urbē uenerāt. discunt diligēter gña saltationū. & nimio gaudio afficiunt saltāte Batillo. Ast. i. sed. quoties aulæa. i. uestes uarijs floribus, aut imaginibus intertextæ: q̄ in: Aula Attali primū inuentę dñr & in theatris ad muros dependēt: similes tapetibus, q̄ in scabellis substernunt. aulæis aūt Theatrū ornabatur quoties ludi agebātur. quoties ergo aulæa recondita. idest. reposita cessant. idest quoties ludi non amplius exhibentur. & quoties sola fora in q̄bus ius dr̄, sonāt. theatro. i. loco spectaculorū clauso. & megalesia. i. magnę Deorū matris: uidelicet Cybeles. ludi sunt sup. lōge a plebeis supple ludis. i. post lōgissima interualla exhibentur post plebeios ludos. uel (ut alij intelligūt) sunt lōge. i. nō exhibētur plebeis supple ūbus. aliæ sup. mulieres. i. urbanæ ludis illis assuetæ: cōtristes tristes. tenēt. i. tractant, & induūt. psonæ. i. tegmē. oris. i. faciei. cuiuslibet effigiē hñs (quā falsā. i. nō suā faciē galli uocāt) & thyrsū. i. hastā pāpinis inuolutā. & subligar. i. quo uirilia tegūtur. ne iter agēdū ihonestius nudētur. Acci. i. Acchillius mimi. i. ipsæ lter se imitant mimos: quod plus est q̄ adhuc discere. Praeterea sterea dū ludi publici nō fiūt: Vrbicus mimus ille mouet risum iter mulieres. exodio. i. lasciuo & icūlto carmine: quo ī fine festorū rustici uti solebāt & gestibus Autonoes fabulæ sic dictæ. atellanæ. i. de gñe Atellanarū. Aelia matrōa illa romana paup̄ q̄ nō posset comœdi cōsuetudinē ipetrare. diligit hūc. s. Vrbicū exodiorū cātorē: & ita semirusticū. sed fibula: q̄ ligabāt pudēda actorū comœdiarū: ut a coitu p̄ quē raucescerēt, abstincāt. comœdi. i. actoris comœdiarū: soluitur ad coitū. s. his. i. ab alijs. s. diuitibus. magno. i. magna mercede. sunt sup. aliæ q̄ uetent p̄ frequentē coitū Chrysogonū cantorem illū cantare. Hispulla. i. matrona illa. gaudet tragœdo. i. actore tragœdiarū. an expectas ut Quintilianus. i. uir bonus & doctus ut Quintilianus erat, ametur. q. d. id frustra faceres. Tu quicunq̄ Romæ uxorē ducis: accipis uxorē de q̄ Echion uir illæ citharœdus. i. citharacanens. aut Glaphyrus. i. alius citharœdus. aut choraules. i. īflator tibiæ hoc est tubicen. Ambrosius. i. adhiberi solitus cū Ambrosia. i. bellarijs & dulciarijs peracta cœna & hoc potius dicerē, q̄ propriū esse uiri. fiat pater. i. q̄ ab illis corrūpēda sit. figemus. i. ponamus firmiter. lōga pulpita in q̄bus nuptiarū ludi agātur. p̄ angustos uicos. i. p̄ eos, q̄ p̄ multitudine populi angusti fiant. aut p̄ angiportū postes domus nostrę ornētur sup. frōdibus. & ianua ornet sup. grādi lauro. i. faciamus oīa ptinētia ad solēnitatē nuptiarū: ut o Lentule uir Romane, diues, & senatorius, infans nobilis, quē uxor tua iam noua nupta pariet. exprimat. i. representet expresse aliquādo. Euryalū. i. retiariū similē Euryali aut mirmillonē. i. gladiatorē aduersariū eius more gallico armatū: quē retiarius capere tentat cantās: Piscē peto: te nō peto: cur me fugis galle? habebat. n. mirmillo piscē in galea. exprimat inquā Conopeo. i. sub uelo, quali ad arcēdos culices Ægyptij utebant. testudineo. i. camerato ī morē testudinis icuruato. testudinē aūt uoco, quā galli uoltā. i. curuaturā circūuolutā. Et hoc potentē innuit: sed oia per ironiam dicit.

IOAN. BRIT. ℂ NVPTA senatori: exemplo Hippiæ ostēdit primarias mulieres intēperātiæ crimine nō carere. Nā Hippia uxor Fabricij Veientonis uiri senatorij tpibus Domitiani. de quo Plin. meminit In epistola ad sempronīū Rufum: relicto marito, secuta est gladiatorē abeuntē ex urbe in Ægyptū. De hoc Veientone itellexit ante in Satyra: Ecce iterū Crispinus: Et cū mortifero prudēs Veiento Catullo.

Nupta senatori comitata est Hippia Ludium
Ad Pharon, & Nilum, famosaq̄ mœnia Lagi,
Prodigia, & mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & coniugis, atq̄ sororis
Nil patriæ indulsit, plorantesq̄ improba natos,
Vtq̄ magis stupeas, Paridem, ludosq̄ reliquit.
Sed quamquā in magnis opibus, plumaq̄ paterna,
Et segmentatis dormisset paruula cunis,
Contempsit pelagus, famam contempserat olim,
Cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateq̄ sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamuis
Mutandum toties esse mare. iusta pericli
Si ratio est, & honesta, timent, pauidoq̄ gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis.
Fortem animū prestant rebus, quas turpiter audēt,
Si iubeat coniux, durum est conscendere nauim.
Tunc sentina grauis, tunc summus uertitur aer.
Quæ mœchū sequitur, stomacho ualet, illa maritū
Conuomit, hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppim, & duros gaudet tractare rudentes.

Vir. n. fuit (ut diximus) senatorius, Neruæ familiarissimus. ℓ Ludiū carmē est hypermetrū sicut illud: Venit q̄ pulmētaria cōdiat. Vir. Hæc finis fandi solio cū Iuppiter aureo. Ludij & Ludiones dñr histriones, & uiri scænici a ludo nominati: sic ēt Ludię dictæ sunt mulieres pan modo se in scænis exercētes. ℓ Ad Pharon: Pharos insula est opposita Alexandriæ: eiq̄ ponte iuncta, de q̄ egregie scribit Cæsar i cōmētarijs seu Oppius pro eo: Et Iosephus in. v. de bello iudaico. Eiusdē nōis in ea est ēt turris, ex q̄ faces exeunt tpe noctis indicātes ibi portum esse nauigantibus. ℓ Famosaq̄ mœnia Lagi. i. Alexādria, q̄ i Ægypto est: ubi & Pharos & Nilus sunt. ut illud ondat mulierē ad Ægypti oras nauigasse. Mœnia aūt Lagi Alexādria itelligit. Nā Ptolemęus, q̄ Alexādro successit, Lagi fuit filius. uñ & Lagidarū imperiū cœpit: quod post multos annos mortē Cleopatrę euersum fuit. ℓ Famosa: infamia. aut q̄a (ut testat' Strabo) oēs post tertiū Ptolemeū male uixerūt delitijs corruptio: oīum uero pessime q̄rtus & septimus & ultim' Auletes: aut q̄a ibi Pōpeius pfide occisus fit a Ptolemæo: aut q̄a in propinquo Canopi sit lostus, nocte, dieq̄ cymbarū plena: i q̄bus mulieres & uiri ipudēter canūt & lasciuiūt. Sic. n. & Cæsar apud Luca. in. vij. appellat regna famosa ignaua & imbellia. cū hortatur milites aduersus Pompeianos: Ite per ignauas gentes, famosaq̄ regna. Famosum itē in bonā partē plerūq̄ est legere apud auctores. Apuleius in. xi. metamor. At ille uir alioq̄n grauis & sobriæ religionis obseruatione famosus. ℓ Canopo damnāte pdigia. i. Canopo lasciua nō probante mores urbis. ut sit sensus: Licet Canopitani lasciue & turpiter uiuerēt, dānabant tñ, inq̄t, mores Romanos & tantā impudicitiā, ueluti prodigiosam: q̄si q̄ tm̄ flagitiū ipsi nō cōmitterent. Canopus aūt nomē accepit (auctore Strabone) a Canopo Menelai gubernatorē: q̄ ibi sepultus fuit. distat aūt ab Alexandria centū & uiginti stadijs: de q̄ ēt in prima Satyra Nil patriæ indulsit, nihil pensi habuit: quominus patriæ suæ dedecori esset. nullū habuit patriæ respectū: quominus id ageret: debuit. n. ratione patriæ tanto scelere abstinere. ℓ Plorantes ordo est: improba reliq̄t natos plorantes. ℓ Vt magis stupeas: magis mireris. publicā aūt Romanorū (quod sæpe facit) desidiā taxat, q̄ tantopere ludis scænicis, circēsibusq̄ delectarentur. q. d. illud maxime est mirandū: q̄o si ēt filios relinqueret, ludos circenses relinquere potuerit. ex q̄bus tantā uniuersi caperent uoluptatē. ℓ Paridē hoc est ludos scænicos. Paris. n. Pantomimus fuit tēporibus (ut ante diximus) Domitiani, ei acceptissimus. ℓ Ludos. s. scænicos, & circenses: quibus tota ciuitas tenebat'. alibi: Si potes auelli circensibus. ℓ Sed q̄q̄ in magnis: licet, inq̄t, molliter in domo paterna esset educata: contēpsit tñ labores, & maritima tædia. ℓ Cunis: cunæ & incunabula dñr lectuli puerorū. uñ & Cuninā Deā ueteres colebant: q̄ pesset cunis & infantulis. ℓ Segmentatis: q̄ multis ornatæ fuissent segmētis. Nā segmēta ornamenta fuit muliebria. ut docet Val. lib. v. cap. de gratis. ergo cunæ talibus ornatæ erāt segmētis: aut reuera circulis & zonis q̄busdam distinctæ & pictæ, Nā Plin. lib. vi. cap. xxxiiii. ostendit segmenta significare circulos his uerbis: Plura sunt aūt hūc segmēta mundi, q̄ nostri circulos appellauere: græci parallelos. nomen aūt deductū uidetur a secando. i. diuidēdo & distinguēdo de segmētis plura diximus ante in. ii. Satyra. ℓ Cōtempsit pelagus. neglexit duros labores & pericula maris. ℓ Famā cōtempserat olim: nō mirū, inq̄t, eā mare contempsisse. q̄ iam famam floccifecerit: ut ostendat eas mulieres, quæ pudicitiam suam imminuere, ad oia esse audaciores, q̄ honestas, nihilq̄ expauescere, quod bonis esset formidabile. ℓ Cuius. s. famæ. ℓ Minima est iactura. i. cuius minimā putant esse iacturā, & minimū damnū, cū eam amiserint. ℓ Molles cathedras. i. apud fœminas, quæ

Pharos

Canop'

Cunæ
Incunabula
Cunina dea
Segmēta

quæ molliter & otiose sedēt in cathedris, nihil operis facientes.
Tyrthenos fluctus: mare inferū dictū, ꝙ littus Thyrrhenū radat.
Nā mare a locis, q̄ alluit, nomē accipit. ut Siculū q̄a Siciliā. Rhodiū
q̄a Rhodiū. Ioniū q̄a Ioniā radit. Ioniū. s. fluctū a supiore. Cons
stanti: forti: & minime trepido. Iusta pericli: si forte, inq̄t, nauigans
dū sit aliq̄ iusta & utili causa mulieres statim timēt, nequeuntq̄ fer
re nauigationē. Durū est: durū
ipsē putāt & laboriosum. Tūc
cū maritus iubet: & honesta est
causa nauigationis. Sentina:
nauis fundū: quo tota decurrit
aqua. a sentiēdo dicta, ꝙ maxis
me putet & sentiat. Sallu. in Ca
til. Hi Romā sicut aq̄ in sentinā
cōfluxerāt. Cic. in Catone maio
re: Alij p foras cursitēt: alij senti
nā exhauriāt. Vale. li. ii. cap. de
Disciplina militari ut accepisse
p ipsa aq̄, q̄ i fundo nauis corru
pta teterrimi est odoris: ut facis
le nauigātibus nauseā moueat.
sic. n. scribit: Hac turpi & erubes
scenda sentina uacuefactus exercitus noster. Vertitur aer: aeris
quædam uertigo oculis oboritur. Illa: subaudi, quæ maritum ses
Rudētes quitur nauseat, & uomit. Hæc. i. q̄ sequitur mœchū. Rudentes:
funes nauium dr̄ rudēte: ꝙ fluantibus uētis rudere uidentur.
ASCEn. NVPTA senatori comitata est Hippia Ludiū. Crede poetam
Ludiū scripsisse: & hypermetrū. i. superabundantē mēsurā uersus
in una syllaba fecisse q̄ uersus tunc uitiosus nō est: quando syllaba
abūdans p uocalē sequentē absumit: sicut hic seq̄tur: Ad Pharon
&c. Arbitror p̄terea Hippiæ nomē fictitiū sicut Thusciæ & Appus
liæ. Hippos. n. equus & equa græce dr̄: unde Hippiā pro equa, cus
ius ardentissima est coitus libido, nō absurde posuerit. nō inficias
tn̄ eo q̄n p Veientonis uxore accipi possit. in hāc aūt damnat mu
lieres senatorias. non gradatim ad crimina progreditur: ut quæq̄
. n. nobilissima est: ita maxima libidine agitatur. quod licet facile est
in poeta uidere: tn̄ ijs, q̄ imbecilles habēt oculos aperiā. Concedit
poeta in agro ptno morantē castā posse dici: sed nō mansurā Thu
sciā & Appulā, q̄. s. in urbē uenerāt iā discere & obseruare saltatio
nes q̄ prima uia ad ipudicitiā est. matronas aūt & cæteras urbanas
ēt scænica ludimēta tractare, & comœdos, mimosq̄ adamare usq̄
ad impudicā consuetudinē. Hippiā uero mulierē senatoriā deserto
marito, Ludiū p maria, ac terras insecutā. Messalinā uero imperas
toriā coniugē insatiabili libidine exarsisse. Ordo est: Hippia mulier
equina libidine ardens. nupta senetori. i. Fabricio Veientoni. comi
tata est Ludiū. i. histrionē, & (ut dicūt) ioculatorem ac mimū. ad. i.
iuxta: uel usq̄ ad Pharon. i. insulā illā oppositā Alexādriæ in Ægy
pto: & Nilū fluuiū Ægypti. & mœnia famosa. i. pp scelera defamata.
Lagi. i. regis Alexādriæ: q̄ Alexādro successit. & hoc Canopo. i. illa
pte Ægypti, ubi maxima erat lasciuia (dicēte Statio: Curue therap
nei lascitia tota Canopi) dānante. i. reprobante. prodigia. i. prodis
giosa scelera. q̄lia sunt q̄ cōtra naturā fiūt. & mores uerbis. s. roma
næ hoc est: q̄a in canopo detestabant mores Romanos, tanq̄ pros
digia scelerū licet hoies ibi lasciue uiuerēt: tn̄ cōtulerūt sese ad Ale
xādriæ mœnia ubi mores romanos damnauerūt: quapp ea famos
sa. i. infamia dicit: sicut famosam uocamus meretricē. Illa uidelicet
Hipppia Imemor. i. oblita domus suæ & cōiugis. atq̄ sororis. nil in
dulsit. i. pietatis aut amoris cōtulit patriæ, q̄ tn̄ ex natura nobis cas
rissima esse cōsueuit. & ipsa Iproba. i. ab oibus improbāda. religt.
natos: i. plē suā plorātes. & (ut magis stupeas) religt Paridē Pātho
minū illū. & ludos circenses, q̄bus magis q̄ liberis afficiebatur. Sed
quamq̄ ipsa paruula. i. cū esset adhuc ualde parua dormisset in ma
gnis opibus. i. diuitijs. & pluma paterna. i. molli lecto i domo pris.
& cunis. i. cunabulis. segmētatis. i. circulis & fascijs pretiosis circūs
ligatis. i. q̄q̄ esset mollissime, & tenerrime educata. tn̄ sup. contēpsit
. i. paruipēdit, & leue reputauit. pelagus. i. periculū grauitatē odos
ris: & oēm laborē maris. nō loquor dicit de fama eius. nā ipsa con
tempserat olim. i. multo ante. famā suā. i. nomē bonū. cuius sup. fa
mæ iactura. i. amissio & pditio. est. i. reputatur & existimatur. mini
ma. i. minimi momēti, & nullius (ut dicunt) importantiæ. apud mol
les cathedras. i. sedes molliū & ditissimorū: hoc est diuites paruifas
ciūt si famā amittūt & est filis locutio illi prius habitæ. Nusq̄ minor
est iactura clientis. igitur quā siquidē spretis oibus, q̄ Romæ oble

Qua tamen exarsit forma? qua capta iuuenta est
Hippia? quid uidit, propter quod Ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto,
Præterea multa in faciem deformia sicut
Attritus galea, mediisq̄ in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli
Sed gladiator erat, facit hoc illos Hyacinthos,
Hoc pueris, patriæq̄, hoc prætulit illa sorori
Atq̄ uiro. ferrum est, quod amāt. hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento uideri.

ctare possent. & paruipēsis oibus, q̄ eā fuga retrahere possent. comi
tari uoluit Ludiū ipsa ptulit cōstāti pectore. i. cōstanti aio, & ualido,
corpore ad finē usq̄ tulit. i. ppessa est. fluctus Tyrrhenos. i. maris
Tyrtheni. & ptulit Ioniū sup. fluctū. i. maris Ionij. sonantē. i. unda
rū impetu crepitantē. late. i. ampliter. q̄uis mare esset toties mutan
dum. i. q̄uis deberet toties intrare nouū habitū maris. quē uix nau
tæ sine uomitu ferūt. Si rō peris
cli pro periculi: hoc est quare de
bent obire periculū, est iusta. tūc
ipsæ mulieres timēt & gelantur
. i. pallore & tremore indicāt se
gelari. pectore existente pauido
. i. meticuloso. nec possunt insiste
re. i. firmiter stare plantis. i. pedis
bus. tremulis. i. p anxietate tres
mētibus, & titubātibus. seu uas
cillantibus. sed præstēt. i. exibēt
eā præstātia fortē. i. uirilē. & con
stantē aīum rebus, quas audent
turpiter. i. cū dedecore. Si cōiux
. i. maritus. iubeat cōscēdere na
uē tūc est eis durū. Et sentina. i.
exhalatio, quæ est in sentina. i. profundo nauis est grauis. i. grauis
odoris. ad uomitū prouocans & tūc summus aer uertit. i. tūc dr̄ ꝙ
aer, q̄ in summitate sua uertitur p se fert tēpestatē maximā. Ea uero
quæ sequitur mœchū. i. adulterū ualet. i. ualida stomacho: nec timet
sentinā grauem. Illa q̄ maritū sequit. conuomit. i. uomitu conspuit
maritum. Hæc quæ mœchū seq̄tur prandet inter nautas. & errat. i.
currit huc illuc læta & petulās p puppim. i. p summitatē nauis. ubi
nauarchi. i. gubernatores sedent. & gaudet tractare. i. contingere
duros rudentes. i. chordas quibus malus & uela colligantur.
QVA tamē exarsit forma? hac interrogatione acrius lacerat
Hippiā, ꝙ nō forma, q̄ nulla erat in hoie: sed q̄a arma tractaret ses IOAN.
cuta sit gladiatorē. Ludiatnā (ut diximus) ut Ludij & Ludiones BRIT.
dicebātur uiri scenici, ita & mulieres Ludiæ appellabātur. Trangl. Ludij
in Augusto: Histriones aut ēt triuiales ex circo Ludios interpones Ludio
bat, aut frequētissime aretalogas. Nā Sergiolus: ratio quare in ho nea
mine nihil esset quod amaretur. nā oēm, inq̄t, formā exuerat. barbā Ludiæ
. n. totū guttur uestientē radebat. ut ostendat illū grandioris fuisse
ætatis. Sed quia gladiator erat, placebat admodum. nam tales pus
tant Hyacinthos: hoc est formosos & gratiosos: qualis fuit Hyas
cinthus puer dilectus ab Apolline, quē cōstat ludentē disco a Bos Hyacin
rea irato, ꝙ magis Apollinē amaret, iteremptū, mutatūq̄ ab Apol tus puer
line in florē nois sui. Sergiolus aūt nomē fuit gladiatoris forma di
minutiua p cōtemptū. Requiē. i. missionē: q̄ gladiatoribus dabat,
cū aliquo fuissent debili membro. Mar. Nup cū Myrino peteretur
missio læso. donabāt. n. rude. Vn̄ seq̄t hic: Sergius idē Accepta ru
de cœpisset Veiēto uideri. Sic attritu gallea. i. cōtusus multo attritu
galeę & deformat⁹ ita: ut mirū uideri possit ꝙ ab Hippia sit dilect⁹.
Gibbus: eminētia & tumor. nā gibbus nascit i q̄cūq̄ parte corpo
ris Sed gladiator erat: adiuuādū gestu. Hoc: ꝙ esset gladiator. Gibbus
Hoc pueris, pt̄ æq̄ pluris. inq̄t, fecit hoc quod gladiator. s. esset, q̄
filios, q̄ pr̄iā, q̄ sororē, q̄ maritū quos oēs p gladiatore cōtēpsit, atq̄
religt. Ferrū est quod amāt: amāt, inq̄t, eos ꝙ arma ptractēt, ut ui
ros ad coitū ualidos. Cœpisset Veiēto uideri: si forte, inq̄t Sergius
gladiator rudē accepisset. i. missionē ipetrasset: statim ab Hippia des
relictus esset, sicut & Veiento maritus: nam illū alterū Veientonem
existimasset. ut ostendat illum tantū placuisse, quia arma tractaret.
Accepta rude: rudis uirga erat, qua gladiatores impetrata missio
ne donabantur erat enim signū missionis artis gladiatoriæ. unde Rudis
Horatius metaphoricos ait: Spectatum satis & donatum iam rude
Quæris Mecænas iterum antiquo me includere ludo. Cicero in
secūda Philippica: Tam bonus gladiator, rudē tam cito accepisti.
QVA tn̄ exarsit forma &c. Ne q̄s facile ignoscat Hippiæ utpo
te pulchritudine & uenustate captæ ostēdit poeta nihil uenustatis ASCEn.
in eo fuisse, quē secuta est: Imo mulieres potius ferrū, q̄ formā uiros
rū amare. Ordo est Et tamē q̄q̄. s. mirandū sit, ꝙ sic aufugerit. qua
forma. i. formositate. & q̄ iuuēta. i. iuuenili ętate eius quē secuta ē.
exarsit. i. inflāmata est Hippia. q̄d uidit sup. tā delectabile & placidū
in Sergio gladiatore, quē secuta est pp. quod substinuit. i. ppessa ē.
dici. i. appellari p diffamationē. Ludia. i. Ludij: hoc est ioculatoris
coniux uel amica: q̄ prius erat senatoris, q. d. id scire non possum.
nā Sergiolus. i. imitator Sergij. uel (licet Valla neget) sit p diminus

Quid priuata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice riuales diuorum, Claudius audi,
Quæ tulerit, dormire uirum cum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnas meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una,
Et nigrum flauo crimen abscondente galero
Intrauit calidum ueteri centone lupanar,
Et cællam uacuam, atq; suam, tunc nuda papillis
Constitit auratis titulum mentita Lycissæ,
Ostenditq; tuum generose Britannice uentrem.
Excepit blanda intrantes, atq; æra poposcit,
Mox lenone suas iam dimittente puellas
Tristis abit, sed quod potuit, tamen ultima cællam
Clausit adhuc ardens rigidæ tentigine uuluæ.
Et lassata uiris nondum satiata recessit,
Obscurisq; genis turpis, fumoq; lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.
Hyppomanes, carmenq; loquar, coctumq; uenenũ,
Priuignoq; datum. faciunt grauiora coactæ.
Imperio sexus, minimumq; libidine peccant.
Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit, tanti uocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer ẽ, aut lãpade feruet.
Inde faces ardent, ueniunt a dote sagittæ.
Libertas emitur. coram licet innuat, atq;
Rescribat uidua est locuples, quæ nupsit auaro.

tionẽ dictũ. ut neq; formosum, neq; pulchrum dicat. cœperat iam
priusq̃. s. ei adduceret. radere guttur. i. habere plenã barbã, & senis
attingere. & cœperat sperare requiẽ. i. missione a munere gladia-
torio. & hoc lacerto. i. brachio eius secto. i. diuiso pp rupturã, aut
fracturam ossis. Quando. n. in munere publico impotẽtes effecti
erãt, remittebãtur. unde sperabãt statim absolui ab officio gladiato
rio pp annositatẽ, & imbecillita
tẽ: & ita q̃a pusillus erat & senex
& cõfractus: nõ potuit esse pul-
cher. pterea. i. insup. nõ erat for-
mosus: q̃a hẽbat sup. multa de-
formia: uel multa deformia sup.
erãt ei. i. faciẽ. i. ad deformitatẽ fa
ciei: uel deformãtia faciẽ: uel cõ
tra decorẽ faciei. aliter diceret i
facie. sic: ut. s. cperat attritus ga-
lea circa frontẽ & tẽpora. & igẽs
gibbus. i. tumor ex pcussione. s.
erat sup. ei in medijs naribus. &
acre. i. asperũ & grauiter urgẽs.
malũ. i. incõmodũ. ocelli. i. par-
ui oculi. stillãtis. i. fluẽtis semper
ex lippitudine. s. Sed quãuis. s.
nec pulcher esset, nec formosus:
tamẽ erat gladiator hoc. s. esse
gladiatorem: facit illos. s. defor-
mes & senes Hyacinthos. i. pul-
cherrimos iuuenes secundũ iu-
diciũ taliũ mulierũ Hyacintho i
florẽ sui nominis cõuerso simi-
les. ipsa. s. Hippia prætulit pue-
ris. i. liberis suis, & patriæ, & so-
rori, atq; uiro hoc. s. habere gla
diatorẽ. q̃a ferrũ est quod amãt
sup. tales mulieres. Et reuera in-
geniũ mulierũ ad uetita inclina
tũ est: ut quæ p sexum ab armis
arcentur: aio ad ea applicentur.
Hinc fictum Martis & Veneris
adulterium. hinc Romulus ex
Marte satus. hic hastici ludi mu
lierum iudicio submittũtur. Ser-
giolus cœpisset uideri Veiento. i. tãtæ dignitatis & honoris, quãtæ
erat Veiento senator & maritus eius. accepta rude. i. postq̃ accepis-
set rudẽ, q̃ donabantur emeriti milites. Est. n. rudis q̃dam uirga lõ-
ga sine ferro, q̃ dirimũtur gladiatores ab his, qui pp uetustatẽ, expe-
rientiã quãdam habẽt: & ita recte iudicare possunt: sed non uires
quapropter amplius exercere nõ possunt: unde emeriti dicuntur.

IOAN. BRIT. RESPICE riuales: uult poeta ostẽdere non modo priuatas
muliees: sed & primarias, principũq; uxores intẽperãtes, impudi-
casq; esse. hocq; probat exẽplo Messalinæ uxoris Claudij Cæsaris.
de qua ita scribit Pli. lib. vii. Cæsaris societas in coitu, homini pp e
nulla. Messalina Claudij Cæsaris cõiux regalẽ existimãs palmã, cer
tã elegit nobilissimã ex pstitutis ancillã mercenariæ stipis, eamq;
die, ac nocte superauit q̃nto & uicesimo cõcubitu. Et Tacitus: Iam
Messalina facilitate adulteriorũ in fastidiũ uersa, ad incognitas libi
dines profluebat. Riuales diuorũ: Cæsares intelligit, q uerũ domi-
ni æmuli quodãmodo Deorũ habebantur. unũ extat illud: Diuisum (margin: Riuales)
imperiũ cũ Ioue Cæsar habet. Põt esse alius sensus & melior, ut hoc
dicat. Respice riuales imperatorũ: hoc est amatores augustarũ: qui
. n. uxores imperatorũ amãt, riuales sunt. Iperatores diui nominã-
tur. Diuos. n. dicimus ex hoibus factos, quasi q dẽ obierint. unde
diuos iperatores uocamus. Deos uero ppetuos. Riuales aũt dñr p
prie (auctore Vulpiano) q p eundẽ riuũ aquã ducũt. inter quos de
eius usu sæpe oritur cõtentio. unũ metaphoricos nõ solũ amatores
dicimus riuales, q̃si in unũ amorẽ deriuãtes, & de amoris usu con-
tendentes: sed ẽt in oi arte æmulos & eiusdẽ rei studiosos, illos di-
cimus riuales, q pari aiorũ affectu ad aliq̃d habẽdũ studiũ suũ con
ferunt. unũ Horat. in poetica: Quin sine riuali, teq; & tua solus ama
res. Claudius: q̃ntus fuit a Iulio Cæsare iperator: Critãnicũ ex Mes
salina suscepit ab Agrippina boleto medicato sublatus est. Quæ
tulerit: quãta opprobria passus sit ex adulterijs Messalinæ uxoris
suæ ipudicissimæ. Dormire uirũ: ordo est Meretrix Augusta lin-
quebat. s. uirũ: cũ senserat eũ dormire. Meretrix Augusta: Cæsa-
rea. nã Cæsarũ uxores dicebãtur Augustæ. Linquebat: subaudi (margin: Augustæ)
maritũ domi, & in cubili. Tegetem: stragulũ lupanaris. de tegete
aũt diximus in primo limine q̃ntæ Satyræ. Cubili Palatino: ipera
torio. nã imperatorũ sedes & domiciliũ erat in palatio. Cucullos:
cucullus genus est uestis uillosæ, de quo abunde diximus in. iii. Sa (margin: Cucullus)
tyra illic: Veneto, duroq; cucul
lo. idẽ ẽt cucullio dicebat. Co- (margin: Cucullio)
mite ancilla: cũ ad fornicẽ mere
triciũ descẽderet, nã unã tm se
cũ habebat ancillã: ut uulgaris
uideretur fœmina. Crinẽ nigrũ:
nã matronis capillus flauus nõ (margin: Capilli nigri)
dabatur, sed niger tm: cõtra fla-
ua coma meretricibus. ideo Vir
gi. uolẽs ostẽdere Didonẽ ipudi-
cã ait: Nõdũ illi flauũ Proserpina
uertice crinẽ Abstulerat. ergo
Messalina ne agnosceretur, gale
ro uitiũ texit. Galero: galerũ, (margin: Galerus)
siue galerus, genus est pilei. Vir
gi. Et tẽperat astra galero. Idem:
Nec Arcadij bene proteg;t um-
bra galeri. eo peculiariter utebã
tur põtifices. unũ Apul. in prima
Apologia: Verũtamẽ hæc Dio-
geni, & Antisthenis pera & bacu
lus, quod regibus diadema, q̃d
iperatoribus paludamẽtũ, quod
põtificibus galerũ, quod lituum
auguribus. unũ & Gelli. de flami
ne Diali: Is solũ galere habet al-
bũ. Galero post crepusculũ arre
pto solitus est Nero popinas ini
re, circũq; uicos uagari auctor
Tranqllus. A galero fit p dimi-
nutionẽ galericulus p paruo pi (margin: Galericulus)
leo. sed accipitur ẽt pro coma ex
alienis capillis cõpacta istar ga
leri: q̃ nõnulli utũtur ad dissimu
landam capillorum raritatem:
quod fecit Otho. pro quo ita
Tranquill. Vulso corpore galericulo capiti pp raritatẽ capillorum
adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Eundẽ ẽt capillamentũ
apppellauit Trangll. in Caligula his uerbis: Ganeas atq; adulteria
capillamẽto celatus, & ueste lõga noctibus obiret. licet capillamẽ-
tũ alias p capillo accipiatur. ut illud apud Apuleiũ in. ii. de Asino
Aureo: Tãta est deniq; capillamẽti dignitas: ut q̃uis auro, ueste, gẽ
mis, oiq; cætero mũdo exornata mulier icedat, tñ nisi capillũ distin
xerit, ornata nõ possit uideri. Et p silitudinẽ Pli. reliq;q; auctores in
fœniculo, anetho, & ferula capillamẽta appellãt ipsa folia, q istar ca
pillorũ sint. A galero ẽt denoiatur auis galerita gallico uocabulo. (margin: Galerita auis)
ẽt legioni nomẽ dedit alauda: ut scribit Pli. lib. xi. ca. xxxvii. Varro
eã appellat galeriẽ, q in capite habeat apicẽ. Lupanar: fornicem
meretriciũ. a lupis dictũ. meretrices. n. dictæ sunt lupæ, q non mi- (margin: Alauda auis)
nus ad q̃stũ sunt auidæ, q̃ lupi ad cibũ. Calidũ: nimia frequẽtia cele
bratũ. Veteri cẽtone. i. cũ cẽtone ueteri: quo cællã sterneret. Nã cẽto
nes ex pãnis laneis diuersoꝝ colorũ aut lanis i unũ cõdẽsatis, atq;
cõsutis cõficiebant. i usum ẽt castrorũ erãt sicut & cilicia. & Cẽtona
rij dicebãt, q cẽtones cõficerẽt. unũ & i Fastis legimus collegiũ cẽto
nariorũ. Stra. lib. vii. de centonibus sic facit mentionem: Nomades
etenim tentorijs utũtur centonũ instar pilo cõtextis in plaustris ui-
tam degẽtes. Cæsar in cõmentarijs ubi de expugnatione Massiliæ
loquitur, sic ait: Centonesq; iniecerũt, ne aut tela tormẽtis missa ta-
bulationẽ perfringerẽt, aut saxa ex catapultis laterũ discuterent.
De centonibus sic meminit Cato in re rusti. Quotiescunq; tunicã,
aut sagam dabis, prius ueterẽ accipito. unde centones fiunt. Cen-
trones dñr carmina, q ex diuersis locis, sensibusq; concinnantur
q̃les sunt centrones Probæ Falconiæ, quos ex uarijs uersibus Vir-
gilij cõposuit. Et Ausonius epigrãmatũ nõ icelebris scriptor de uer
sibus Virgilij Centronẽ nuptialẽ cõposuit, diffiniuitq; quid sit hu- (margin: Centro)
iusmodi Centro ad Paulũ: Et si patens ut doceam docendus ipse,
Cẽtro q̃d sit absoluam. Varijs de locis, sensibusq; diuersis quædam

carminis

carminis ſtructura ſolidatur in unū uerſum, ut coeāt aut cæſi duo,
aut unus & ſequēs cū medio. Nam duos iunctim locare ineptum
eſt. ¶ Atq́ ſuam: quā ſibi elegit ubi ꝓſtaret. ¶ Papillis: mamis: nā di-
cimus papillas, mamas, mamillas, ubera pro eodem. ¶ Auratis: pul-
chris, uel auro exornatis. ¶ Mētita titulū: nā cællis meretricijs adhi-
bentur inſcriptiones, & noīa ſua. Martia. Intraſti quoties inſcriptę
limina cællæ. Seneca in ſecūda cōtrouerſia: Deducta es ī lupanar,
Lyciſca accepiſti locū, ꝓtiū eſt cōſtitutū, titulus inſcriptus eſt. ¶ Lyciſcæ: no-
mē eſt propriū meretricis. Mart. Facere in Lyciſcam Paule me iu-
bes uerſus. ¶ Britānice: nā (ut diximus) Britānicus ex Meſſalina &
Claudio natus eſt: quē primo germanicū, mox Britannicū cognos-
minauit, eū uiceſimo imperij die, inq́ ſecūdo cōſulatu natum ſibi
paruulō ēt tum & militibus ꝓcōcione manibus ſuis geſtans, & ple-
bi ꝑſpectacula gremio aut ante ſe retinēs aſſidue cōmendabat. hūc
poſtea Nero ab Agrippina matre edoctus, ueneno ꝑ locuſtā tēpe-
rato ſuſtulit in cœna. hæc Tranquillus. Vētrē tuū: ubi cōceptus fui-
ſti & editū. ¶ Aera ſtipē. Seruius rex primus fuit, q̄ æs ſignauit. cū
antea rudi Romæ uterent̄. Signatū eſt aūt nota pecudis. unde di-
cta pecunia. Hęc ex Pli. ¶ Triſtis abit: nō expleta libidine ſua. ¶ Qd̄
potuit. i. quod ſibi ꝑ lenonē licuit. nā ut eſſet oīum ultima ad egre-
diendū, nō eſt a lenone denegatū. ¶ Adhuc ardēs: adhuc libidine
æſtuans. ¶ Tentigine ardore & pruritu libidinis ab extēdendo: cū
uirilia extenduntur. unde in carmine obſcœno: Turpe quidem di-
ctu: ſed ne tētigine rūpar. ¶ Vuluæ: hoc loco abuſiue poſuit uuluo
pro parte genitali. De uulua autem diximus abunde in. ii. Satyra.
¶ Rigidæ extentę & erectę. Virgi. in Buc. Tū rigidas motare cacu-
mina q̄rcus. ¶ Nondū ſatiata: nā libido nunq̄ ſatiatur, & extincta
reacenditur. uſu creſcit, & (ut diximus ex auctoritate Pli.) cæte-
Genæ ris ſacietas in coitu, hmōi nulla. ¶ Genis: malis hoc loco. nā genæ
proprie dīr palpebræ ſuperiores & inferiores, q̄ oculos tegunt &
tutantur. Extremū ambitū genæ ſuperioris antiq́ ciliū uocauere, un-
Supcīliū de & ſupcilia: infra oculos malæ hoī tm̄ ſunt: q̄s priſci genas uoca-
bant. Hæc ex Plinio, & Cic. de nat. deorū. ¶ Obſcuris: & fumo lucer-
Pulular næ & crebris oſculis. ¶ Ad puluinar: ad lectum mariti. Puluinaria,
ꝓprie ſunt lectuli, q(ut ſcribit Seruius) ī tēplis ſterni ꝯſueuerāt ī ho-
Lectiſter- norē Deoꝝ: unde lectiſternia nūcupātur ī illis ſimulachra Deorū re-
nia cūbētia collocabant̄. dicta aūt puluinaria: q̄ſi pulminaria: plumis. n.
Puluina- aut tormēto replebant̄: abuſiue ergo hoc in loco puluinar poſuit ꝑ
ria lecto: aut q̄a imperatores tanq̄ Dij habebant̄. ¶ Odorē lupanaris:
Proſtibu- nō exponas proſtibuli, ſed fornicis meretricij. Nā proſtibulū non
lum pro loco accipimus, ſed pro ipſo ſcorto. ¶ Hippomanes, carmenq́
loquar: narrabo, inq̄t, nūc ueneficia, q̄ ab ipſis mulieribus ꝑtractan-
tur, q̄ ēt ipſis adulterijs ſunt grauiora, legēdaq́ ſunt pronūciatiue.
Hippo- ¶ Hippomanes: carūcula eſt, q̄ magnitudine caricæ naſcit̄ in fron-
manes te pulli eq̄ni colore nigro, quod ſtatim edito partu fœta deuorat,
alioq̄ partū ad ubera nō admittit, ſi q̄s præceptū habeat. hoc autē
eſt amoris ueneficiū. Hippomanes itē oſtēdit Virg. in. iii. Georg. eſ-
ſe uirus quod ab inguine equæ defluit, cū amoris agitatur furore.
Hic demū Hippomanes uero quod noīe dicūt Paſtores: lentū diſti-
lat ab inguine uirus. Hippomanes. quod ſæpe malæ legere nouer-
cæ. Ex hoc aūt parabātur multa ueneficia, dictumq́ uī ab hippos
quod eſt equus: & mania furia & inſania quædā. nā tūc legit cum
equæ furore agitant̄, & amores appetūt. ex quo uocabulū eſt egre,
ſicuti ſubare dīr ſues, cū libidine incēdūtur. De Hippomane mul-
ta Ariſtoteles lib. vi. de natu. aialū. & Columella inq̄t: Veneno in-
ditū eſt nomē Hippomanes, quod equinæ cupidini ſimilē mortali-
bus amorē accendat. ¶ Carmē: incantationes & uerba malefica, q̄
ueneficijs addi ſolēt, unde Virg. Hippopanes quod ſæpe male legē-
re nouercæ. Miſcueruntq́ herbas, & nō innoxia uerba. ¶ Coctūq́
uenenū: coquitur. n. cōparat̄ ad necē hoīs. uñ Nero coegit (ut ſcri-
bit Tranq̄llus) locuſtam corā ſe in cubiculo uenenum, quo ſuſtulit
Britānicū, coquere: quod iterū, ac ſæpius recoctū porcello obiecit.
¶ Priuigno: dictus eſt priuignus q̄ ante, q̄ nouerca nubat, & in no-
Priuis- uā familiā eat ꝓgenitus ſit. pri eium antiq́ (aucto. Feſto) ponebāt
gnus ꝑ præ. ¶ Faciūt grauiora q̄ ſint adulteria. ¶ Impio ſexus: hoc eſt in-
firmitate ſexus fœminei: quo ad omne flagitium facile impellūtur.
¶ Minimūq́ libidine peccant: ſi reliq̄, inq̄t ſcelera uolueris conſide-
rare, minimū eſt, quod peccāt libidine, & re uenerea. ¶ Optima ſed
quare Ceſennia: affirmas, inq̄t Vrſidius, o Iuuenalis oēs mulieres
eſſe impudicas. At uero audio Ceſenniā ut bonā & honeſtam lau-
dari a marito. Sed eam, inq̄t, laudat: nō ſit bona, ſed q̄ grandē attu-
lerit dotē. Sicq́ oſtēdit poeta notās auaritiā ſui tēporis, mulieres cē-
ſeri non ex moribus, ſed ex dote & diuitijs. ¶ Bis quingenta: mille

uel ſeſtertia uel talenta. ¶ Tanti uocat ille pudicando: ob illam inq̄t
dotē, uxorem ſuā probat, & honeſtā, pudicamq́ uocat. ¶ Nec pha-
retris. Veneris macer eſt. ſi uxorē, inquit, ſuam dil git: amor ille nō
prouenit ex aliquo libidinis ardore: ſed a dote quam tulit. ¶ Phare-
tris. i. ſagittis cupidinis: q filius ueneris eſt, & pharetratus pingit̄.
eidē ēt dantur faces, q̄bus amantes incenduntur. ¶ Inde: ab mille ſe-
ſtertijs, ¶ Libertas emitur: iuxta illud Plautinū in Aſinaria: Argentū
accepi, dote imperiū uēdidi, dotē accepi, libertatē uendidi. Nam ma-
ritus q grandē accepi dotē, eſt ueluti uxoris ſeruos. ¶ Coram: ꝑōt,
inq̄t, uxor diues præſente marito amatoribus ſuis, & innuere & ſcri-
bere. neq́. n. is quicq̄ audet mutire. ¶ Vidua eſt locuples: mulier, in- Vidua
quit, q̄ grandē tulit dotē, ex arbitrio oīa in domo mariti agit: ac ſi
maritū nō hēret. Vidua dicta eſt, q̄ a uiro ſit diuiſa & ſeparata. Nā
iduare hetruſca lingua (auctore Macrobio) ē diuidere. uñ uidua, q̄ſi
ualde idua. i. ualde diuiſa. aut uidua quaſi uiro idua. i. diuiſa.
¶ QVID priuata domus &c. Progreditur (ut dixi) ꝑ gradus di- ASCEn.
gnitatis ad gradus ſcelerū: ut q dignitate maxima utpote impera-
toria polleat: ſceleris dānet̄ fœdiſſimi. loq̄tur. n. de Meſſalina Clau-
dij Cæſaris uxore: de qua ꝑ Māncinelū dictū eſt. Ordo eſt: Curas. i.
Curioſe ſcrutaris o Poſthume: uel o lector. quid domus priuata. i.
ſenatoris q ſe magiſtratu abdicauit: uel q̄ priuatus magiſtratu re-
ſpectu imperatoris dici poſſet: & quid Hippia fecerit. q. d. non de-
beas hoc curare. unde ſequitur: Reſpice riuales. i. q ad eundē torū
cōiugalē ut tauri ad eundē riuū tēdūt: hoc eſt adulteros. Diuorum
. i. imperatorū: q ſe Diuos inſcribūt: hoc eſt uide quales & quot adul-
teros acceperit domus imperatoria. & audi q̄. i. q̄lia opprobria: &
quas cōtumelias Claudius imperator ille tulerit. i. ꝑpeſſus ſit. uxor
eius. ſ. Meſſalina. cū. i. quādo. ſenſerat uirū. i. maritū ſuum Claudiū
imperatorē dormire. auſa ꝑferre cubili. i. thalamo. palatino. i. impe-
ratorio. in palatio imꝑatoris exiſtēti. tegetē. i. tugurīū: lupanar. Nā
lupanaria: hoc eſt domūculæ meretriciæ fere tegetes ſunt: hoc eſt
ſine tabulatis: ſolūmodo a pluuia tegētes. & ipſa meretrix. i. ꝓ mer-
cede corpus exponēs libidini. Auguſta. i. imperatoris Auguſti con-
iux. auſa ſumere. i. ſua ſpōte capere, cucullos. i. coopermēta capi-
tū, nocturnos. i. q̄bus utebātur cognoſci nolētes tempore noctur-
no. linquebat. i. delinquebat. aut linquebat. i. peccabat ſm̄ Manci.
uel ſm̄ Geor. Val. linquebat ſup. maritū. & hoc una ancilla nō am-
plius comite. i. comitāte eam. q̄ galero. i. coopermēto caput ī mo-
rem galeæ circūdante. flauo. i. flaui coloris: quales ſunt capilli fere
meretricū. abſcōdente. i. occultante. nigrū crinē ipſius imperatri-
cis: q̄ more matronarū nigros capillos habebat: ꝑ quos ne agno-
ſceret matrona nō meretrix eſſe, abſcōdit eos galero flauo, ipſa in-
trauit ſup. eū centone. i. panno laneo & uilloſo: ueteri. i. ne aſperū
eſſet iam detrito: ſup quē turpitudinē ſuā faceret. lupanar. i. proſti-
bulū ubi lupæ. i. meretrices proſtāt: calidū ex frequētia eorū: quos
Lyciſca meretrix ante aduentū eius ſuſceperat. uel. calidū ex fomē-
tis Lyciſcæ. uel ordo eſt. Intrauit lupanar calidū ueteri cētone. id
eſt quod cēto calidū tenuerat: ſed nō placet. Senſus. n. eſt: q̄ fecerat
Lyciſcam meretricem nobiliſſimā, & a multis petitā exire. quæ lo-
cū calidū fecerat. unde ſequit̄. & intrauit cællam uacuā. i. euacuatā
a Lyciſca. atq́ ſuam. i. quā ipſa ad ſuū uſum cōduxerat: ſed interī
diu Lyciſcæ cōceſſerat & tūc. i. poſtq̄ intrauerat. cōſtitit. i. in proſti-
bulo ſtetit. nuda papillis auratis. i. habēs nudas papillas auro in cir-
cuitu redimitas mētita. i. ꝑ mēdaciū ꝑfigēs cęllę ſuę titulū Lyciſcę
. i. illius famoſæ mulieris. & o Britānice generoſe. ſ. q ut generoſus:
q̄a imperatorū domo natus: a p̄re Claudio oſtētari populo ſolebas.
oſtendit. i. detexit rem cū ea habere uolētibus. uētrem tū. i. unde tu
ꝑ natiuitatē egreſſus eras. & ipſa excepit blāda. i. blādiens intrātes
ad ſe. ſ. cauſa ſtupri ne crederetur non eſſe meretrix. Et ipſa abit. ſ.
recedit mox. i. paulopoſt triſtis. & hoc lenone. i. magiſtro meretricū
iā dimittente ut. ſ. dormitū eāt. ſuas puellas. i. quarū ipſe, aut dñs,
aut gubernator erat. ſed quod potuit ſup. fecit: q̄a ipſa clauſit cæl-
lā exiſtēs ultima: & ipſa receſſit ardens. i. eſtruēs, tentigine. i. pruri-
gine uuluæ. i. cunni. rigidæ. ſ. ꝑ libidinē inflati. & laſſata. i. fatigata
uiris. i. futitoribus. ſed nō ſatiata. i. exſaturata. & ipſa turpis. i. im-
mūda, genis obſcuris. i. denigratis. fuligine. i. cōtactu & halitu fre-
quenti amplexantium. & fœda fumo lucernæ. i. deſt lampadis: ad
quam recipiebat pecuniam tulit: i deſt portauit odorem lupana-
ris. i. ꝓſtibuli. ad puluinar. ſ. imperator ſicū rediret ad lectum eius.
Hipppomanes &c. tangit alia ſcelera mulierū q grauiora dīr, q̄ q̄
ꝑ libidinem cōmittūt. Ordo eſt: Loquar. i. deſcribā uel debeam ne
deſcribere modo. hippomanes. i. ueneficia amatoria mulierum, q̄
faciūt ꝑ hippomanes. i. carunculā quā ab inguine equa ꝑripiūt. &

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si uerum excutias, facies non vxor amatur.
Tres rugæ subeant, & secutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculiq; minores,
Collige sarcinulas dice libertus, & exi,
Iam grauis es nobis, & sæpe emungeris, exi
Ocyus, & propera, sicco uenit altera naso.
Interea calet, & regnat, poscitq; maritum
Pastores, & ouem canusinam, ulmosq; falernas
Quantulum in hoc, pueros omnes, ergastula tota,
Quodq; domi non est, & habet uicinus, ematur.
Mense quidem brumæ, cum iam mercator Iason
Glausus, & armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Myrrhina, deide Adamas notissimus. & Berenices
In digito factus preciosior, hunc dedit olim
Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,
Obseruant ubi festa mero pede Sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
Nulla ne de tantis gregibus tibi digna uidetur?
Sit formosa, decens, diues, fœcunda, uetustos
Porticibus disponat auos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina

carmẽ.i.incantatoria, & ſm Virgiliũ, nõ innoxia uerba. & uenenũ coctum.i.tẽperatũ & admixtũ dulcibus cibis. & datũ a nouercis.s. priuigno.i.filio mariti ex alia uxore eius nato. ipsæ mulieres coactæ Iperio sexus.i. naturæ muliebris, q̃ impatiẽs, supba, & uindictæ appetẽs ẽ. uñ alibi dicit poeta: Vindicta nemo magis gaudet, q̃ fœmina. faciũt grauiora sup. peccata iã dictis. forte ordo eẽ posset: ipsæ mulieres coactæ p maliciã .i. faciunt grauiora iperio sexus.i. q̃ sexos earũ fragilis: & ad libidinẽ pronus iperet: qa peccant mini mũ.i. p minima parte libidine .i. p libidinẽ. Optima sed quare Cesẽnia, uel Cæsonia &c. Quia ostẽsum est in oi genere mulierũ difficillimũ reperire pudicã, quã secure ames: posset qs obijcere & Cesenniã & Bibulã, q̃ ambæ ẽt a maritis ut pudicæ: & castæ laudantur. Respõdet poeta q altera pp dotẽ casta esse perhibetur: altera pp formã & ita innuit nullã pp pudicitiæ uirtutẽ amari. utriusq; aũt mariti miserrima est cõditio: qa alter libertatẽ castigandæ uxoris pp dotẽ, q illa imperiũ sibi uendicauit, amisit: alter meretricio amore p maritali uxori cõglutinatus: eiusq; forma captus. submittit colla iugo. De his q dote libertẽ uendũt est illud Plautinũ. Vxorẽ cepi: dote imperiũ uẽdidi. Et illud Menandri, qđ Au. Gellius li. ii. ca. xxiii. sic latinũ fecit: In aurẽ utramq; q̃do q̃dẽ dotata est, cubet. Re cõfecta magnifica: & negocio iclyto. Et paulopost. Me miserũ, q Cleobulã duxi: & talẽta decẽ: Nanã muliercula: cuius supbia adeo itolerabilis est &c. Si qs nescit qd sit i utrãq; aurẽ cubare: sciat muliẽrẽ pauperẽ, & ob id morigerã uiro facẽ semp aduersã nõ auersam habere. & ita in unã aurẽ cubat. superbã & diuitẽ tã auersam, q̃ aduersam p libito: & in utranq; aurẽ cubat. De pulchritudine captis sexcẽta sunt unicuiq; ad manũ exẽpla. Quis.n. nõ audiuit Adã, Sansonẽ, Loth, Dauid, & Salomonẽ fœmina decepit: qs modo tutus erit? Sed ne in re manifesta te lector morer. Ordo est: Sed supp. forte quæras quare Cesennia uel Cæsonia: sit sup. optima .i. optimorũ iudicata morũ. marito teste .i. attestãte. Respõdet poeta. q.d. ideo dicta est optima: qa dedit his qngenta supp. sestertia .i. bis censum equestrẽ. & ille uidelicet maritus, uocat tanti. q.d. p tanto seu pro tanta dote uxorẽ pudicã. nec pro & nõ. & non est macer .i. exhaustus & emaceratus pharetris .i. iaculis, q̃ in pharetris sunt Veneris .i. amoris, aut feruet .i. ardet. lampade .i. teda aut flãma Veneris. habet.n. Cupido Deus amoris in altera manu iacula, qbus uulnerat nondũ captos. & i altera flãmas: qbus incensos inflamat. quod respexit Vir. dicens in principio quarti Æne. Vulnus alit uenis: & cæco capit' igni. Talis ergo maritus: nullo Veneris: sed dotis amore captus est. Faces .i. flãmæ amoris ardent inde .i. a dote. & sagitte .i. iacula amoris ueniunt inde .i. a dote. Libertas sup. peccãdi & non obediẽdi uiro emit a muliere per dotẽ: & uẽditur a uiro. Sequentia Calderinus nõ exponit. Man. & Valla intelligũt sic. licet .i. licitũ est, ut amator. sup. innuat .i. nutu adulteriũ cõmittat corã sup. marito: & rescribat ad coniugẽ adulter se uenturũ, qa sępe (ut dicit Hora.) nõ sine cõscio surgit marito. locuples sup. mulier, q nupsit auaro est uidua .i. tã libera ac si esset uidua. & ita essent hæc dicta contra superbiam, & licentiã, ac libidinẽ mulierũ. Ego uero credo posse intelligi dicta esse in auaritiã uirorũ. ut sit. licet .i. quãuis. maritus innuat .i. se cõsentire significet pprio nutu. corã .i. in p̃sentia cõstitutus corã: tabellariũ scriptore seu notario. & rescribat .i. ppria manu, & proprio scripto attestetur cõtraxisse matrimoniũ. tamen supple locuples .i. prædiues mulier, q̃ nupsit auaro. est uidua: idest carens marito. ex quo enim non mulierem: sed dotem amat: non soluit debitum ei: & ita est quasi uidua: idest a uiro diuisa.

Cubare i utrãq; aurem

IOAN. BRIT. CVR desiderio: ostendit ẽt mulieres diligi nõ pp pudicitiã: sed pp formã. Si uerũ excutias: si uerũ perscuteris. Facies .i. forma ipsa, & pulchritudo. Tres rugæ subeant .i. si in senectutẽ declinet, & iam rugosa fiat. Cutis arida: q̃ exhausto succo laxior fit & flaccida. Et sæpe emũgeris: q solet esse molestũ. Catullus de amica Formiani sic ait: Nec lõgis digitis, nec ore sicco. Interea: dũ apud maritũ est. Calet: nõ friget, inqt, in domo, sed prompta & calẽs ad oia tractanda. uñ sequitur: Regnat .i. ex arbitrio oia administrat & iperat. Ouẽ canusinã: appulã. nã lanã appulã p̃cipuæ fuisse nobilitatis indicat Pli. his uerbis: Lana aũt laudatissima appula: & q̃ in Italia græci pecoris appellat: alibi italica. Canusiũ ãt oppidũ est Dauniorũ in Appulia. de lana aũt canusina ita Plinius. Hispania nigri uelleris p̃cipuas habet: Pollẽtia iuxta alpes: Canusiũ rutuli, quas erythras uocant. ἐρυθρὸς .n. rubrũ significat: hinc est canusinatus canusi. nõ indutus uestẽ. Mar. Canusinatus nostro syrus assiue sudet. Et Tranquil. i Nerone: Canusinatos mulliones appellat. Vlmos falernas .i. uineta cãpana. Nam ager Falernus in Cãpania est. dictus (ut scribit Scilius Italicus) a Falerno agricola: q primus eas uites coluisse dr. Secũdã nobilitatẽ Falerno uino dedit Augustus: cũ sentinũ uinũ cũctis p̃tulisset. Martialis. Scelus est iugulare falernũ: Et dare cãpano toxica sæua mero. Nigri coloris fuisse indicat Martia. Cãdida nigrescãt uetulo crystalla falerno. austerũ fuisse docet Persius: Indomitum quod dispumare falernum Sufficiat. Quantulũ in hoc: poscit, inqt, minimũ i hoc .i. p̃dictis, ac si dicat hoc minimũ est p̃ alijs, q̃ petet. Oẽs pueros: magnũ seruorum gregẽ .s. poscit. quod plus est q̃ prædicta. Ergastula tota .s. poscit .i. seruos oẽs ad opus faciendũ destinatos. in cõpedibus uincti.n. tenebant'. unde alibi: Squalidus in magna fastidit compede fossor. de qbus sic. L. Florus. Seruitia (proh nefas) & ergastula armant'. Plinius: Coli rura ergastulis pessimũ est: ut quicquid agitur a desperantibus. Apul. in prima Apologia: Quindecim hoies liberi populus est: totidẽ serui familia: totidẽ uincti ergastulũ. Ergastulũ ẽt capitur pro loco in quo serui tenent' in uinculis, uñ illud apud Plin: Mox Marius Cinna a dominatione reuocatus: ruptis ergastulis exercitũ fecit. Columella in primo de re rustica sic: Optimæ solutis seruis cellæ meridiẽ æquinoctialẽ spectãtes fient: uinctis q̃ saluberrimũ, subterraneũ ergastulũ, plurimis sitq; id angustis illustratum fenestris, atq; a terra sic editis: ut ne manu cõtingi possint. Et idem in eodẽ Ergastuli mãcipia recognoscant. Ab ergastulo fit ergastularius: diciturq; is q ergastulis præest. de quo ita Columella in primo: Vt ergastulis magis obnoxij. Ergastulũ aũt dictũ est: uel ἀπὸ τοῦ ἔργου .i. ab opere. στέλλω mitto q ad opus faciendum mitterẽtur. uel ab ἐργάζομαι quod significat operor. Vnde & Ergasterium quod significat officinã. Et ergastes operariũ. uel ab εἴργω: quod ẽ prohibeo, claudo, impedio, detineo. Et habet uicinus: iportunitatẽ, Inuidiamq; mulieris attende, q̃ doleat se nõ habere quod habet uicinus. Mense qdẽ brumæ: nauigauit, inqt, maritus imperante uxore ẽt tpe hyemali: quo ingentia nauigãtibus pericula Iminent, & frigora obstãt. Brumę: pars est ea hyemis: in q̃ dies sunt breuiores. Mercator Iason: Iasonẽ posuit pro oi mercatore. alludẽs ad Iasonẽ Thessalũ, qui nauigauit Colchos ad uellus aureũ rapiendũ. Clausus: subaudi est .i. domi se continet: clausum, pp frigora & uentos sæuientes. Casa candida: niuibus candicans, quod indicat hyemẽ sæuire. Armatis: ad nauigandũ paratis & instructis. nã appellatione armorũ intelligimus instrumenta cuiuslibet artis. Chrystallina .s. uasa, q̃ in magno erant pretio. Chrystallũ fit (auctore Plinio) gelu uehemẽtiore cõcreto. nec alibi certe q̃ ubi maxime hybernæ niues rigẽt: glacieq; esse certũ est, unde & nomẽ græci dedere.

Canusiũ

Lana canusina

Canusinatus

Ager falernus

Ergastulum

Ergastularius

Ergasterium

Bruma

Crystallum

ci dedere,nā κρύος gelu significat. στέλλω cōtraho.uñ cryſtallū gelu cōtractū.⸿ Maxima myrrhina.i.maxima uaſa ex myrrha. Lucanus:Nō erigit ægros Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus: Nō auro,myrrhaq́ꝫ bibunt. Mart. Si calidū potas ardenti myrrha falernos Cōuenit & melior fit ſapor īde mero. Oēs (ut tradit Pli.

Adamas — myrrhina mittit humorē ſubterra putāt calore ꝯdēſari. ⸿ Adamas notiſſimus: Adamas maximū in rebus humanis habet ꝑtiū inter gēmas.diu nō niſi regibus, & ijs admodū paucis cognitus,& quo carior teneaſ adamāti. Magi putāt nomē īpoſitū ab eo ꝙ impetus hoſtium & iracundias domet. Hæc Pli.q multa de Adamāte ſcribit li.xxxvii.⸿ In digito Berenices.i.q factus eſt notus geſtatiōe Berenices ſororis Agrippæ. Agrippa rex Iudæorū:q regnū poſt mortē

Agrippa — Tiberij adeptus eſt: moriens filiū reliqt Agrippā noie ſeptēdecim annorū:& filias tres: Druſillā: Mariā & Berenicem: quæ Herodi patruo iuncta fuit matrimonio. Hæc poſt mortē Herodis multo tpe uidua fama diſcurrēteq́ꝫ cū fratre coiret: ſuaſit Polemōni regi Lyciæ ut circūciſus eā haberet uxorē. Sic.n.iudicabat falſas oblocutiones poſſe mōſtrari. Hæc ex ult.lib.Joſephi antiquitatis iudaicæ. Ait ergo poeta hūc Agrippā barbarū dediſſe adamāta ſorori ſuæ inceſtæ:ut unam tantū intelligas,nō duos Berennices. ut ſit ordo: Agrippa barbarus dedit hunc ſorori inceſtæ. nec illud moueant ꝙ bis repetaſ dedit.Nā hoc ſæpe fit apud poetas. Virg. Teq́ꝫ adeo decus hoc æui,te conſule inibit. ⸿ Dedit hunc.i.hac genus lapilli.i. adamanta.⸿ Obſeruant ubi.i.ī terra Iudæorū.eſt.n.periphraſis terræ iudaicæ.ut ſit Dedit hūc adamāta ſorori ſuæ illic, ubi reges ob-

Sabbatū — ſeruāt feſta Sabbata pede nudo.i.ī Iudæa. ⸿ Sabbata: Sabbatū lingua Iudeorum requiē ſigſſat. Nā Moſes Damaſcena patria antiq́ꝫ repetita, montē Synai occupauit. quo ſeptē dierū ieiunio per deſerta Arabiæ cū populo ſuo fatigatus:cū tandē ueniſſet, ſeptimū diē more gentis Sabbatū.i.diem quietis appellatū in omne æuum ieiunio ſeruauit:qm̄ illa dies famē eis,errorēq́ꝫ finierat. De More aūt meminit Strabo, Corn. Tacitus, Trogus: ergo obſeruāt feſta Sabbata.i.celebrāt & ieiunio & oīum operum intermiſſione quieſcunt .n. & ieiunant. De ieiunio Tranquillus in Auguſto: Et rurſus ne

Sabbatarius — Iudæus quidā mi Tiberi tā diligēter Sabbatis ieiuniū ſeruat,q̄ hodie ego ſeruaui. uñ Iudæi dicti ſunt Sabbatarij. ⸿ Mero pede.i.nu-

Nudipedalia ſacra — do. Nā Iudæi pedibus nudis ſacra ſua peragunt: q̄ a Tertulliano & Hieronymo nudipedalia dñr. uñ Io.in.ii.lib. belli Iudaici ſic ſcribit: Berenice regina, ut Deo uota ſolueret pro ſalute Hieroſolymā uenit:& pro more patrio hoſtijs cæſis:capilliſq́ꝫ deraſis nudipes ante tribunal ſtetit. Egiſippus uero in.ii. belli Iudaici libro tradit Berenicem ſororē Agrippe regis ad templum religionis cauſa ueniſſe: atq́ꝫ Feſtū præſidem Syriæ obſecraſſe ne acerbiſſima cæde in populum deſæuiret. Aſtabat.n. nudis pedibus religioni inſeruiens. ⸿ Senibus: porcis: ſeneſcunt ex lege Moſis porci apud Iudæos. ut ſcribit Tacitus: qa Iudæi carne porcina abſtinēt. unde Auguſtus Cæſar cum audiuiſſet iter pueros: quos in Syria Herodes rex Iudeorum intra bimatum iuſſit interfici, filium quoq́ꝫ eius occiſum, mira urbanitate fertur dixiſſe: Melius eſt Herodis porcum eſſe, q̄

Clemētia — filium. ⸿ Vetus clementia: uetus Iudæorum benignitas, qui ex ueteri. Moſis inſtituto carnem ſuillam non comedūt. Clementiā autem appellat: ꝙ cū poſſint dentibus ſuis in porcos ſæuire, non ſæuiant. Eſt.n. clementia (ut diximus in prima Satyra ex diffinitione Senecæ) temperantia animi in poteſtate ulciſcendi: & lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem. ⸿ Nulla ne de tantis: alia interrogatio ad Iuue. qua omnino reſpōdens Iuuenalis cōcludit: nullā extare mulierem: quæ ab omni parte ſit perfecta. Nam licet, inqt: oīa adſint mulieri: quæ maxime in muliere perfecta eſſe debent. ut ſit formoſa, decens, diues, fœcunda. nobili genere pudica, uno uitio laborauit, quod omnibus his bonis ꝑponderabit, erit.n. ſuperba. ⸿ Fœcūda: q̄ pariat. contra dr̄ ſterilis, q̄ non parit. ⸿ Porticibus.i. ſit nobilis &

Stēmate — genoroſa nam in atrijs ſtēmata locabātur.i. imagines cereæ maiorū ordine digeſtæ in ſingulis armarijs. de quibus multa illic: Stēmata qd faciūt. ⸿ Intactior: cōtinētior q̄ fuerint Sabinæ mulieres, quę anteq̄ a Romanis imperāte Romulo raptæ ſint, in iura maritorū pudiciſſimæ ſūt habitæ. Atq́ꝫ ēt ea ꝓbitate: ut cū ex Romanos liberos ſuſcepiſſent: oborto bello ex iniuria raptarū īter Romulū & Tatiū ducē Sabinorū: ipſæ īter pr̄es & maritos mediæ intercedentes utriſq́ꝫ pacis conficiendæ cauſam attulerint. ii enim poſtea regnū cōſociarunt, unamq́ꝫ ciuitatem ex duabus fecerunt. De his Liuius pri. lib. ab urbe condita. Ouid. in. iii. Faſto. Cum raptæ ueniunt iter patreſq́ꝫ, uiroſq́ꝫ: Inq́ꝫ ſinu nato, pignora cara tenēt: Vt medium campi ſciſſis tenuere capillis: In terram poſito procubuere genu.

⸿ Dirimente: diuidente. nam interuentu earum oīa ſedata ſunt.

Ɑ ITEM poſſes quærere: cur Sertorius ardet.i. inflammatur, deſiderio.i. cōcupiſcentiæ Bibulæ.i. illius mulieres formoſæ. Si tu excutias: ideſt excutiendo inquiras. uerū.i. ueritatē. & eſt metaphora a uaſis, aut a ueſtibus, quorū ualor excutiēdo cognoſcitur. facies.i. formoſitas, aut ſpecies uxoris amatur a Sertorio: non ipſa uxor. — ASCEn.

Probat: qa ponamus ſup. quod tres rugæ.i. corruſcatiōes, & reuolutiones ſeu pellice pellis laxæ. ſubeāt.i. ſubſequātur. aut ſubſequēter ueniāt in faciē Bibulæ, & cutis arida.i. are facta iā ſucco deficiēte. laxet.i. laxam faciat, & extendat ſe, & dētes fiant obſcuri. & oculi cōtecti deformi pelle, aut conſumpti ſenio. fiant minores.i. contractiores. Libertus ſupp. Sertorii dicet iuſſu eius ad Bibulam. Colli ge ſarcinulas.i. mundū muliebrē, ſeu ornamēta tua. nō.n. attuliſti dotē: hoc eſt migra, & quære aliū maritū. & exi, qa tu es iā grauis .i. moleſta nobis. & tu emūgeris.i. naſo diſtillante dum mungeris, .i. moleſta nobis. & tu emungeris.i. naſo diſtillante dum mūgeris, exauriris, & conſumeris. exi igitur ocyus.i. celeriter. Ponitur enim cōparatiuum hoc aduerbium ſæpe pro abſoluto. Nam abſolutum apud latinos non eſt græce aūt dr̄ ocius uelox. & propera.i. properanter faceſſe hinc: ne forte cū detrimēto tuo hic offendaris: quia altera ſup. coniux patroni mei. ſicco naſo.i. habens naſum ſiccum, & nō diſtillantem. uenit.i. iam aduenit ad nos. eſt.n. præſentis temporis. ex hoc aūt loco manifeſte confirmatur id quod diximus ibi coram licet innuat & cæte. uidelicet illud dictū eſſe in auarum: qui dote contentus mulierem q̄ſi uiduam facit. Nam ſicut hic maritus captus pulchritudine, faciem, non uxorem amaſſe probatur ex eo: q̄ extincta forma mulierem ipſam exigit: ita ſuperiori loco dotem non uxorē amaſſe, qa eā quaſi uiduā ſecubare pmittit. licet matrimonium ſolemniter contraxerit. debemus ergo totū textum inſpicere, ut recte interpretemur. Interea calet, & regnat. Loquitur de ea cuius forma maritus captus eſt tātiſper, dum uiget. Ordo eſt: Illa aūt formoſa & conſcia formæ atq́ꝫ inde ſupba. calet.i. ſucci & boni ſanguinis plenā formā: q̄ a foruo.i. callido (ſm̄ Donatum) dicta eſt. fouet & nutrit. uel calet.i. frequēter amatur: ſicut friget quę negligitur: aut negligenter agit. & regnat in domo mariti. & poſcit maritum.i. exigit a marito amplexatus eū in lecto. paſtores & ouē canuſinā, q̄ optima eſt. & ulmos.i. albores illa falernas .i. in Falerno mōte Cāpaniæ italicæ uitibus ornatas. ſed quantulum.i. quantū modicū eſt ſup. in hoc.i. in huiuſmodi petitione. q.d. minimum eſt reſpectu aliarū petitionū. poſcit.n. oēs pueros.i. ſeruos familiares mariti. & tota ergaſtula.i. ſeruos uinctos. & in ergaſtulis.i. officinis ſeu operatorijs ſeruorū operātes. & poſcit ut ſup. id quod nō eſt domi mariti: & quod uicinus habet, ematur ſibi a marito, & quidem certe menſe brumæ.i. quo eſt bruma: hoc eſt breuiſſima tēpeſtas diei. hoc eſt Decembri. cum.i. quando Iaſon.i. audax etiam & temerarius mercator, qualis erat Iaſon: q primus naui lōga uſus, cū in inſulā Colchon ad acquirendū aureum uellus nauigauerat. clauſus ſup. eſt iam ꝑ gelu & glaciem. & cū.i. qñ. caſa.i. domus ruſtica. candida.i. niue conſperſa. obſtat.i. per terrorem obſtaculum præbet. nautis armatis.i. armis ſuis.i. inſtrumētis & indumētis nauticis inſtructis. tunc ſup. grādia.i. magna ſup. uaſa cryſtallina.i. ex cryſtallo facta tolluntur.i. extorquētur uiro ꝑ mulierē uel afferūtur ad mulierē a marito de longiſſimis regionibus ꝑ mediū mare congelatū. & maxima ſup. pocula myrrhina.i. ex myrrha facta. tollunt ſup. deinde Adamas lapis ille notiſſimus & factus pretioſior in digito Beronices illius reginæ uxoris Herodis.i. quia Beronice eam portauit. Declinaſ autem Beronice Beronices. Barbarus .i. Herodes patruus Beronices dedit hunc cōſimilem ſeu talem. inceſte.ſ. Beronice uxori ſuæ. & Agrippa dedit hūc.i. cōſimilem ſorori ſuę Beronice. & ita duos habuit. alterū ab Herode: alterū ab Agrippa Non.n. eſt uero ſimile ꝙ illū eundē adamātem maritus hic uxori emat: qa non de uno: ſed de quotis loquiſ pulchritudine uxoris capto & eius imperio ſubiecto. & ita licet hiſtoria permittat de eodē intelligi: locus hic nō patitur. Illic aūt dedit ubi reges obſeruāt Sabbata mero.i. nudo pede. ſ. in Iudæa, uel mero.i. ſolo dede. qa ſolum modo ab opere ceſſent: & ēt ab itinere lōgo. Nā iter Sabbati apud Iudæos modicū eſt. Sacrilegū aūt eſt Iuſtinū, qui ex Trogo multa cōtraria ueritati effert, ſeq: relicta ſacræ ſcripturæ ueritate. Et ubi uetus clementia indulget.i. indulgenter parcit ſenibus porcis. Nō ideo ſenibus quaſi iunioribus nō indulgeat: ſed quia cū nō comedantur ad ſenium illic permittantur uiuere. Loquitur ergo de Iudæa: uñ de Antiocho & Cleopatra abſurdum eſt intelligere. Nulla ne de tantis gregibus, Cōcludit nullā eſſe ducendam Vrſidio: aut

.n.Ipudica:aut fœda:aut / decēs:aut paup:aut sterilis:aut ignobilis erit:aut his cōtraria itaut sit ex oī parte pfcta:sed uita illa habēs nō est amabilis:& dotes illas naturæ:fortunæ & morū habēs:nō est pp superbiā tolerabilis etiā si inueniri posset. Ordo est:Ne.i.an.nul la de tantis gregibus.i.cōgregationibus mulierū: ut modo. dictō est:uidetur tibi digna:qua uxorē ducas.q.d.uideo q nō.Sed si alis qua formosa in facie & reliquo corpore:decēs i moribus: diues in fortunis:fœcunda in partu & disponat.i.p ordinē successiōis ēsip flēmata ponat.i. pingi aut sculpi faciat.auos.idest maiores suos.uetustos.i. longa generas tione pductos:i porticibus sup. suis:hoc est sit. nobilissima: nec dudū nobilitata:sed ab antiquis simis nobilitatē trahens. sit inta cta or sup.a uiro.i. castior & iuio

Rara auis in terris,nigroq simillima cygno.
Quis feret uxorem,cui constant omnia?malo,
Malo Venusinam,q̄ te Cornelia mater
Gracchorum,si cum magnis uirtutibus affers
Grande supercilium,& numeras cū dote triūphos.
Tolle tuum precor Hānibalem,uictūq Syphacem
In castris,& cum tota Carthagine migra.
Parce precor Pæan,& tu depone sagittas,

latior oī Sabina sup.muliere.dirimēti.i. q dirimit. & interrūpit bel lū inter Romulū & Tatiū. De quo ex lib.primo primæ Decadis lis uianæ sic collegit Valla:Cū equestri Neptuno ludos finitimis popu lis Romulus indieasset:circūhabitantes cū uxoribus:liberis :totaq familia:ad urbē uelut ad rem nouā,& simul ad ludos cōuenerant ad spectacula intētis aduenis ,raptæ uirgines : & in matrimoniū a parētibus prius Romanis negatū,abductæ sunt:quā parētes uindi ctā sumpturi Romā petūt:& cæteris fusis:tandē Sabini duce Tatio instructiores cōgrediūtur.Vex cū aliquādiu acerrime utrinq pus gnatū esset:resq Romana supior uideret:Sabinæ mulieres, quarū ex iniuria bellū ortū erat:crinibus sparsis ,scissaq ueste:uicto malis muliebri pauore:ausæ se inter tela uolātia ferre ex trāsuerso impetu facto,dirimere infestas acis:dirimere iras : patres hinc: hinc uiros orātes:ne sanguine nefādo soceri,generiq respergerent:effecerūtq ut pacatis animis in unā ciuitatē coirent:un q Tatienses dicti Ro mani a Tatio:sicut Quirites a Romulo,uel eius hasta. Dirempsere ergo bellū Sabinæ.&(ut Pli.i epsis docet)laudant Sabinæ a castita te,sicut Patauinæ a frugalitate.Sed qres forsan qōo ita ctas dicat, q raptæ iā matres effectæ erāt. Ad hoc scies poeta innuere intactā di ci,q tāgi noluit ,licet uiolētiā sit passa. Castitatis aūt certissimū indi ciū est amor in maritos:quē ille uehementē ostēderūt. Si igit sit mu lier formosa:decēs:diues:fœcunda:nobilis:pudica:quæ supple est.

IOAN. BRIT. ¶RARA auis in terris:hoc carmen per parenthesim est dictum. estq uelut prohibitō.unde & Persius:Quando hæc rara auis est, siquid tamen aptius exit Laudari metuā.q.d.rarā inuenias , q his ornata sit bonis.¶Cigno nigro:ga cygni,q aues sunt marinæ,cādi dissimi sunt.¶Quis ferat uxorē,cui cōstat oīa:q.d.eā ex ´tatis bo nis insolentem,superbamq fieri.¶Quis feratq possit ferre & sus tinere mores eius:q postea ita superbiat.¶Cui constant:cui suppe tunt & adsunt: Virgi. Postquā cuncta uidet cœlo constare sereno. ¶Omnia:q̄lia prædiximus.¶Malo Venusinā ostēdit poeta mores mediocris mulieris plerunq esse faciliores,q potētis & nobilis ma tronæ. Malo.n.inqt uxorē mulierē Appulā,q romanā generosam: q̄lis fuit Cornelia Africani supioris filia:q ex Tyb. Graccho duos suscepit Gracchos:C.& Tiberiū:q eloquētia iuxta ex popularitate freti,leges agrarias reipu.perniciosas pmulgarūt. Hanc aūt poeta in exēplū superbiæ matronarū nominat:q frequēter(ut scribit Plu tarchus) gauderet facta Scipionis patris cōmemorare & iactare. Eam intantū dilexit Gracchus maritus:ut salutē eius suæ ptulerit: & ipsa defuncto eo, Ptolemæi regis nuptias spreuit . Ex Graccho duodecim suscepit liberos:sed ea fortuna ad duos redegit. Lege Se neca in cōsolatione Albinæ.¶Malo.s.uxorē.¶Si affers supercilidi hoc est si te superbā pstas in tantis uirtutibus & bonis tuis. Nam i supercilio hoīs grauitas cōsistit,& sedē habet. unū poeta ille carmē obscænū scripturus:arcet a se lectorē grauē & seuerū:Carminis ins

Supercilium cōpti lusus lecture procaces:Conueniens latio pone supercilium. Supciliū aūt appellamus,q supra oculos pilis uestita sunt, q natu ra hoī dedisse uidetur: ut sudorē a capite & fronte defluentem res pellant:in q opinione est Cicero in libro de natura Deorū . ¶Cum magnis uirtutibus:nam insignis fuisse probitatis : declarat Vales rius:q matronæ campaneæ : quæ ad eam diuerterat ornamenta sua pulcherrima ostentanti,dixerit:cū filios suos a schola redeun tes uidisset:& hæc sunt,inquit,ornamenta mea. Eam etiam magnæ fuisse eruditionis Q. uintilianus ostendit his uerbis. Nam Graccho rum eloquentiæ multum contulisse accepimus Corneliam matrē:

cuius doctissimus sermo in posteros quoq est epistolis traditus. ¶Triumphos : & paternos & maiorum tuorum . Scipio enim pas ter eius deuicta Carthagine:quā tributariā fecit,amplissimū , nobi lissimumq egit triumphum:quem Qu. Terentius Culeo senator pileatus secutus est.¶Tolle tuum precor Hannibalem:aufer , ins quit,istas de maioribus tuis iactationes de uictoria Hannibalis & Syphacis.Nam Hannibal , quē Carthaginenses multis Scipios nis uictorijs in dispēsationem acti i auxiliū publicæ salutis ex Italia reuocauerant,ex Italia se xtodecimo anno d scedens , cū pacem per colloquium cū Scis pione cōponere tentasset: nec de conditionibus pacis conue nisset:a Scipione acie uictus est: a quo & Syphax Numidiæ rex: qui se Afris coniūxerat, captus est & cum nobilissimis Numidis,& infinitis spolijs Romam missus fuit.¶Cum tota Carthagine:discede, inquit, cum ista tua iactatios ne Carthaginis uictæ a patre tuo . Cuius historiæ series ita se has bet: Carthaginenses primum magnam partem maris tenuerunt,in de Siciliam, Sardiniam, Corsicam, aliasq insulas imperio occupa runt. Septingentis deinde annis Romani ex quo urbem Romam condiderunt. Siciliam Carthaginensibus abstulerunt , inde Sardis niam.Secundo autem punico bello Hiberniam omnem: Pœni Itas liam omnem duce Hannibale depopulati sunt. Romani cōtra Sci pione superiore duce Carthaginem ceperunt,reddideruntq tribu tariam.post facta sunt fœdera, quæ ad quinquaginta usq annos perdurauerunt.Post tertium inchoatum bellum, Scipione inferiore duce Carthago subuersa est. ¶Parce precor Pæan : Niobe Tantali filia uxor Amphionis Thebani quatuordecim filijs fœcunda mus lieres cœpit Thebanas increpare sacrificantes Latonæ : sibi nō La tonæ facienda esse sacrificia: seq ei sobolis numero & claritate esse anteponendam, Apollo & Diana materna contumelia indignati, filios Niobes ante portā urbis ludentes ad unum sagittis confixe runt. Mater aūt in sypilō saxū cōuersa est . auctor Ouid. in Meta. De ea sic & Cicero.iii. Tuscu. Niobe fungitur lapidea pp æternum credo in luctu silentiū. Amphion autem pater motus pietate: cum filios cerneret sagittis confixos, clara uoce clamauit : Parce precor Pæan filijs,qui nihil in te Commeriti sunt. Ipsam aūt matrem quæ uos iniuria affecit occide. De numero filiorum Niobes mira pro pemodum,atq adeo ridicula(auctore Gellio) tradita sunt a græs cis. Nam Hom. pueros ,puellasq eius bis senos fuisse tradidit . Eus rypides bis septenos, Sappho bis nouenos . Bacchilides & Pins darus bis denos:quidā alij tres solos fuisse tradiderūt. quox oīum diuersas sentētias ne uni magis,q alij sese addicere t ,appellatione gregis cōplexus ē.Iuu.hācq Niobes fabulā cōmemorat:ut mulie rū superbiā notet:q multo,scæpe malorū causa fuit. Ordo aūt est: Am phiō clamat:o Pæan parce pcor. ¶Pæan bene aūt Pæana appellas uit. Nā cū Solis duo maximi effectus sint:alter quo calore tēperato mortalū uitam iuuat:alter quo iactu radiorū nōnunq pestiferū im mittit uirus:duo eademq cognomina circa singulos effectus pros prijs enunciationibus signant:appellantes Deū ἰήϊον,,atq παιᾶνα quæ cognomina utriq effectui sunt apta:ut sit ἰήϊος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι .i.a sanādo.& Pæan ἀπὸ τοῦ παίειν.i.a feriēdo.sagittis.n.ferire di, tanq Deus sagittarius:quod ideo fictū ē:qa(ut scribit Macr.)iactu radios nōnunq pestiferū immittit uirus.Ideo aūt simulachra Apolli nis arcu,& sagittis decorāt:ut p sagittas itelligat uis emissa radios. ¶RARA auis in terris:sicut phœnix:qui unus dumtaxat repes riri dicitur:& simillima cygno.i.olori nigro. Q uis ferat:idest tole rare possit uxorem,cui omnia iam dicta constant . idest simul ads sunt.q.d.nemo unde infert. Malo.idest magis uolo:malo inquam Venusinam.i.mulierem ex Venusio inter Appulliam & Lucaniā. qualis,licet ignobilis & pauper sit. optanda ab Horatio perhibet. q te o Cornelia mater Gracchorum:quæ casta:nobilis:& fœcunę da perhiberis.i.q similem tui. si affers cum magnis uirtutibus tuis grande supercilium.i.superbiam . & numeras in dote triumphos maiorum tuorum:uidelicet Scipionum . Ego precor.i. præcarer si mihi uxor esses: & nobilitatem tuam obijceres . tolle Hannibalem ducem Carthaginensium tuum.i.ad gloriam generis tui deuictū. & Syphacem regem illum etiam uictum a Scipione maiore. & mis gra: idest recede a me cū tota Carthagine. idest cū tota gloria Scis pionum

Historia Carthaginis

De numero filiorum Niobes

Pæan

ASCen.

Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem
Amphion clamat, sed Pæan contrahit archum.
Fxtulit ergo gregem natorum, ipsumq; parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente uidetur,
Atq; eadem scropha Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti grauitas? quæ forma, vt se tibi semper
Imputet? huius enim rari, summiq; uoluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloes, q̃ mellis habet, quis deditus autem
Vsq; adeo est, ut non illam, quam laudibus effert.
Horreat? inque dies septennis oderit horis?
Quædam parua quidem, sed non tolerãda maritis.
Nam quid rancidius, q̃ quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Thusca græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cecropis, omnia græce,
Cum sit turpe magis nostris nescire latine.
Hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta, quid ultra?
Concumbunt græce, dones tamen ista puellis,
Tunc, etiam quam sextus & octogesimus annus
Pulsat, adhuc græce. non est hic sermo pudicus
In uetula, quoties lasciuum interuenit illud
Ζωὴ, καὶ ψυχὴ modo sub lodice relictis
Vteris in turba, quod enim, non exitat inguen
Vox blanda, & neq̃? digitos habet. ut tamẽ omnes
Subsidant pennæ, dicas hæc mollius Aemo
Quamq̃ & Carpophoro facies tua cõputat annos.

pionum: quorũ alter Carthaginem tributariam fecit: alter deleuit. Parce præcor Pæan. Hoc loco q intolerabilis sit superbia mulierũ probat, quam ne Dij quidem inuitam dimiserunt. ut ostendit exẽplo Niobes: quæ Latonæ matri Apollinis & Dianæ propter fœcunditatem præferri uoluit: sed filij eius ab Apolline: filię a Diana in ultionem matris interempti sunt. uidetur autem ideo inferre hoc exẽplum quasi innuat ambos Gracchos filios Corneliæ: qui per seditionẽ sublati sunt, propter matris superbiam occulto Dei iudicio sublatos. Facit autẽ hic Amphion exclamationẽ contra uindictam in liberos factam: cum ĩ matrem fieri debeat. Ordo est: Amphion pater liberorum clamat. O Pæan. i. o Apollo. ego p̃cor: parce sup. pueris: quos Homerus sex mares: & sex fœmellas dixit. Eurypides autem. 14. Sapho. 18. Pindarus. 20. & ita incertus est numerus, cum alij tres solum ponant. & tu o Diana depone sagittas.

IOAN. BRIT. ℭ NIL pueri faciũt: græca imitatione pueros pro filijs posuit. Hora. Dicã & Alcidẽ, puerosq; Ledæ. Nã quemadmodũ apud græcos παῖς pro puero, ut ad ætatem referas, ponitur, & pro seruo & filio: ita apd latinos puer pari modo ponitur. Tales gręcorum imitationes ostendit Hora. non esse improbandas, si raro & parce fiat. sic. n. scribit: Et noua, fictaq; nuper habebũt uerba Fidem si græco fonte cadant Parce detorta. Qua de re in commẽtarijs Hora. copiosius dicemus. ¶ Contrahit: tẽdit. Arcus. n. cornua contrahuntur, cum sagitta extenso neruo mittitur. ¶ Extulit

Efferri occidit. Nam efferri proprie dicũtur mortui, cum ad busta feruntur. ¶ Ipsumq; parentem: Amphio-

Amphiõ nẽ. Hũc tradunt fabulæ Iouis ex Anthiopa filiũ fuisse: quẽ Pli. li. 7. scri. citharã inuenisse: primũq; cithara cũ uoce cecinisse. unde fictũ est dulcedine cãtus ad muros Thebanos extruẽdos saxa traxisse. Hora. Dictus & Amphiõ Thebanæ cõditor urbis Saxa mouere sono testudinis, & pręce blanda Ducere quo uellet. ¶ Dũ sibi: ordo est: Dum Niobe uidetur sibi nobilior. ¶ Gente Latonę: Apolline & Dia-

Latona na: qui filij fuerunt Iouis & Latonæ, uel gente Latonæ. i. genere & maioribus Latonæ: quæ filia fuit Cæi ex gente Tytanum. Ouidi. in. 6. Meta. Genitam Tytanida Cæo. ¶ Alba scropha ad scropham

Alba Aeneæ respexit: quæ Lauinij uno partu (ut scribit Varro) triginta edidit porcellos albos: quod portendebat futurum: ut Lauinenses post triginta annos oppidum Albam conderent: quæ ab Ascanio ędificata, Alba latina lingua: gręca Leuca. discretioius autem causa distinxit eam ab urbe altera eiusdem nominis: figuram urbis nomini adiungens. & est uelut compositum iam nomen ex ambobus Alba longa. i. Leuca macra. Hęc Diony. Huius suis & porcorum simulachra ab Æneain publico posita fuerunt: & corpus matris a sacerdotibus: qđ in salsura fuerat demonstrabatur. ¶ Quę tanti grauitas? monet poeta hominem nulla mulieris grauitate, aut forma adduci debere ut ducat uxorẽ, a qua quotidie iurgijs, cõtumelijsq; onerandus sit. sicq; ostendit nullam mulierem iuxta dictum Terẽtianum inueniri: quę uitio careat. ¶ Quę grauitas est tibi tanti. i. tãti ne facies grauitatem, aut formã in muliere: ut uelis quotidianis iurgijs, cõtumelijsq; esse obnoxius? ¶ Imputet se tibi: ut semper tibi insultet. ¶ Huius. n. rari boni: licet, inquit, mulierem inuenias grauem & formosam: quod bonum rarum est & magnum: tamen inde tibi nulla erit uoluptas: quia plena erit iurgij & contentionũ: quæ nunq̃ te sinat esse quietum. Hęc autem per parenthesim legũtur. ut sit ordo & sensus: Quę grauitas & forma est tibi tanti: ut imputet se tibi: quoties corrupta animo supbo habet plus aloes, q̃ mellis. ¶ Huius boni: q sit grauis, pudica, & formosa. ¶ Rari: quod raro inuenias ut in muliere sit forma pariter & pudicitia. Iuue. Rara est adeo cõcordia formę: Atq; pudicitię. ¶ Sũmi: neq;. n. quicq̃ q̃ potest eẽ maius in muliere q̃ ut formam pudicitia & honestate uenustet. ¶ Nulla uoluptas: subaudi est. ¶ Corrupta turgens. ¶ Plus aloes plus amaritudinis. Nam aloe gustu amara etiam graui odore est. Ex India laudatis-

Aloe sima affert. sed nascit & in Asia. Est. n. frutex quidã. prouerbialis est prouerbiũ quo utimur, cũ uolumus significare plus mali, q̃ boni eẽ. Pli. li. 26. ¶ Quis tã deditus: qs tã addict' ẽ uxori suę. ¶ Vt nõ horreat: ut nõ habeat odio? ¶ Septenis horis: plus etiam q̃ dimidia parte diei: adeo importuna est & quęrula mulier semper uiro aduersatrix. ¶ Quędã parua quidem. s. commemorabo: referam. uel quid tale. Attentionem captat, cum dicat serem paruam esse dicturum. ¶ Sed non tolerãda maritis reprehẽdit mores mulierum sui temporis: quæ ut uiderent blandę ęmulatione Laydis meretricis, uerba græca usurpabant: quibus etiam turpia inserebant. ¶ Non toleranda maritis quę mariti ut turpia pati non debent. ¶ Quid rancidius? quid putidius. ¶ De thusca: de romana muliere & latina contermini. n. sunt Romani & Thusci. ¶ Græcula: ironicos per diminutionẽ dixit. ¶ De sulmonensi: de italica

Sulmo Nam Sulmo oppidum est in Pelignis: patria Ouid. a Solemo Æneę socio dictũ. Oui. in. 4. Fast. Serus ab Iliacis & post Antenora flammis Attulit Æneas in loca nostra Deos. Huius erat Solemus Phrygia comes, unus ab Ida: A quo Sulmonis męnia nomen habent. Et Silius Italicus: Nomine rheteo Solemus iam dardana origo: Et phrygio genus a proauo, qui sceptra secutus Æneæ claram muris fundauerat urbem: Et sese dictam Sulmon celebrata colonis Mox italis: paulatĩ attrito nomine Sulmo. ¶ Mera pura. ¶ Cecropis: Atheniẽsis a Cecrope: qui in Attica regnauit. De quo in. 2. Satyra illic: Cecropiam soliti baptæ lassare Cotytto. Et quia græcorum quinq; sunt linguę: Ionica: Dorica: Aeolica: communis & Attica: quarum omnium Attica elegantissima habetur: ideo meram Atheniensem satyrice appellauit: deridens etiam inane mulierum studium: quę etiam in omnibus negocijs affectent sermonem græcum. ¶ Omnia gręce: subaudi loquuntur. Ironicos autem hęc dicũtur: ostenditq; turpe etiam tantopere linguam peregrinam affectare. ¶ Hoc sermone. s. gręco. ¶ Pauent: affectus oẽs exprimũt. ¶ Quid ultra: subaudi dicam. ¶ Concumbunt gręce: non modo gręco sermone: sed & turpi concubitu ęmulantur. ¶ Dones tamen ista puellis: sensus est: Potest quidem hoc tolerari, si puellę faciunt: uerum in uetula muliere turpissimum est. hinc autẽ est omnis poetæ indignatio: ostendit enim eam anum intra pudicitiæ terminos non contineri quę sermone gręco obscęno utatur & domi & foris. Nam oratio uniuscuiusq; interioris sensus indicium est. ¶ Tunc etiam? acri reprehensione hęc dicũtur a poeta. Est. n. sensus: Tunc etiam octogenaria gręce loqueris? nec te pudet? ordo est: Tunc etiam adhuc gręce subaudi loqueris: non exponas concumbis. nam de sermone gręco conqueritur. sequitur. n. Nõ est hic sermo pudicus. Illud lasciuũ. s. quod sequitur græcum. ¶ Ζωὴ, καὶ ψυχὴ. i. uita & anima. sunt. n. uerba blanda & meretricia: quibus impudicę mulieres utuntur in coitu. Vnde & Mart. lib. x. reprehendit Lęliam: q gręcis uerbis uteretur in Venere: Ζωὴ, καὶ ψυχὴ lasciuum congeris usq;. ¶ Modo relictis sub lodice: indignatur poeta q anus non modo in concubitu domi. sed etiam foris astante multitudine utatur uerbis græcis lasciuis. ¶ Relictis modo sub lodice: hoc est uteris in propatulo præsens

Si tibi legitimis pactam, iunctamq; tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Causa, nec est quare cœnam, & mustacia perdas
Labente officio, crudis donanda, nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacius, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas vxoria, deditus vni
Est animus, submitte caput ceruice parata
Ferre iugum. nullam inuenies, quæ parcat amanti,
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis,
Et spoliis. igitur longe minus vtilis illi
Vxor, quisquis erit bonus, optandusq; maritus.
Nil vnquam inuita donabis coniunge, vendes
Hac obstante nihil, nihil, hæc si nolit, emetur.
Hæc dabit affectus. ille excludetur amicus
Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi cum sit lenonibus atq; lanistis
Libertas, & iuris idem contingat arenæ,
Non vnus tibi riualis dictabitur hæres.
Pone crucem seruo. meruit quo crimine seruus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi
Nulla vnquã de morte hominis cunctatio longa est.
O demens, ita seruus homo est? nil fecerit esto,
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

se turba uerbis relictis modo sub lodice .i. quibus pauloante usus

Lodices

fuisti in cubili. Nam lodices opertoria ostendit esse lecti. Mart. in Distichis Nudo stagula ne toro paterent: Iunctæ nos tibi uenimus sorores. coniunctę enim uidentur totum lectum operire. ¶ Quod. n. non excitat inguen Vox blanda, & nequam: hæc omnia coniunctim legantur. ostendit poeta huiusmodi uerbis obscęnis pruritum maxime excitari. unde est illud apud Persium: Cum carmina lumbum intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima uersu. ¶ Et nequã

Neq̃

lasciua. A nequam (auctore Gel.) nequitia fit. Antiqui. n. neq̃ appellabãt holem nihili: neq; rei, neq; frugis bonę: ut prodigũ libidinosum, inutilem, improbũ

Nequitia

scelestum. Est. n. nequitia (ut scribit Donatus) proprie libidinosa inertia. dcã q nihil quicq̃ nulliq; rei apta sit. Vnde & nugę q nihil

Nugæ

agant: uel a nõ agẽdo. unde est illud Terent. Si illum potest, qui alicuius rei est: etiã eũ ad nequitiam abducere. ¶ Digitos habet: hoc aũt disiunctũ a superioribus legendũ est. Est aũt confirmatio dicti pręcedẽtis. q. d. quid opus est uerbis: uox ipsa lasciua habet digitos. i. nõ minus inguina obscęnis uerbis & lasciuis excitantur, q̃ digitorũ & manuũ palpatione. ¶ Vt tñ oẽs subsidant pennę: licet, inquit, inguina quiescãt & iaceant: tñ ueluti digitis pertractata eriguntur. Est autem metaphora sumpta ab auibus, q̃ cõpositis alis & pennis sedent. ¶ Dicas hęc mollius Aemo: sensus est: Licet, inqt, tu uetula hæc uerba dicas lasciuius etiã, q̃ Aemus, & Carpophorus comœdi in scę

Carpophorus

nis res lasciuas pronũciant: tñ nunquam iuuenilẽ uidebens ætatẽ. Nam facies tua te uetulã esse ostendit. ¶ Mollius Aemo mimi in scęnis lasciua, & mollia plerũq; pronũciãt: qbus facile spectatores mouẽtur. Vñ Massilienses (auctore Valer.) nullũ adeũ in scęnã fabulis q̃ mimi dñr, dederũt: q eoꝝ argumẽta maiore ex parte stuprorũ cõtinent actus: ne talia spectãdi cõsuetudo, et imitãdi licentiã sumeret.

ASCen.

¶ N I L. n. pueri faciunt. configite ipsam matrẽ. ¶ Nobẽ superbã sed Pęan contrahit. i. utraq; mano simul. i. in diuersum trahit arcũ & extulit. i. efferri ad sepulchrũ fecit gregẽ. i. multitudinẽ natorũ. & ipsum parẽtẽ A. s. mphionẽ. dũ. i. qñ. Niobe uidetur sibi nobilior. gẽte. i. generatione Latonę matris Apollinis & Dianæ: atq; dũ eadẽ uidetur sibi fœcũdior Socropha. i. sue alba: q̃ cũ in Italiã Æneas ueniret, triginta capitũ fœtus enixa iacebat. Alba solo recubãs, albi circũ ubera nati: ut dicit Virgi. in. 3. Quæ grauitas moꝝ. s. mulieris ęstimatur ne tãti. & q̃ forma. i. pulchritudo, aut formositas æstimatę tanti. ut ipsa imputet. i. extollat in exprobrationẽ tui se tibi. q. d. merito nulla. n. pro quia. nulla sup. est uoluptas eius summi & rari boni quod est habere mulierẽ prudentẽ & formosam. quoties. n. ipsa est corrupta supbo alo: ipsa habet plus aloes. i. amaritudinis. q̃ mellis. i. dulcedinis, aut delectationis: quis autẽ est usq; adeo. i. intantũ deditus. i. addictus & indulgẽs uxori. ut nõ horreat, & oderit l dies. i. per singulos dies. septenis. i. septẽ horis illã, q̃ affert. i. extollit laudibus propter prudentiã, facũdiã, aut formã. q. d. nullus. Bene utitur auctor septenis: quia cũ distributione. q. d. singulis diebus septẽ horis. sed non tam uenuste posuit si Vallę credimus in dies: quod sine argumento sm eũ poni nõ uult. Posuit ergo hic sicut alibi sępe pro quotidie. Quędam parca quidem. Taxat lasciuiã sermonis mulierꝫ quę cum iam uetustissimę sint: utuntur tñ adhuc gręco sermone ut blandiores sint. Nã sermo gręcus plus blanditiarũ, q̃ latinus habet. Principiũ aũt huius textus a Geor. Valla & Mancinello sic intelligitur. Ego sup. referam: aut narrabo modo quędam parca, i. ignobilia secundum Vallam. uel quædam modica & exilia uitia respectu aliorum. sed tamen non toleranda. i. ea quę non debeant tolerari a maritis. Aliter sic intelligitur. Quędam sup. mulierum est parca quidem. i. non est magnifica, & sumptuosa, aut superba. sed non est tolerãda maritis: quia est in sermone lasciua & morosa. nam quid est sup. rãcidius. i. corruptius, q̃ q ulla sup. mulier nõ putat se formosam nisi quæ facta est de Thusca Gręcula. i. nisi quæ solebat Thusca lingua, quę ipsi uernacula est loqui: nunc gręca loquatur. & nisi quę facta est Cecropis. i. Atheniensis, siue Attica. Nam sermo atticus pfertur cęteris. de Sulmonensi. i. de Italica. omnia sup. dicunt nunc gręcę. cum sit. i. reputetur. magis turpę nostris nescire sup. gręce q̃ latine. uel sic. cũ sit. i. reputetur. nostris. i. latinis. turpius nescire supp. dicere omnia græce q̃ latine. ipsę pauẽt. i. paucrem suum exprimunt hoc sermone. & effundunt iram: gaudia: curas. i. omnem affectionẽ animi. hoc. s. gręco sermone. & effundunt cuncta secreta. i. omnes conceptiones animi hoc sermone, quid ultra sup. pgrediar singula recitando: ipsę concumbunt gręce. i. dum concumbũt gręco sermone utuntur. uel cõcũbunt lasciue more græco. sed pp sequentia prior expositio placet. dones. i. concedas ista. i. gręco sermone ad omnia. uti puellis. i. iuuenculis. tu ne etiam o uetola sup. quam annus sextus & octogesimus pulsat. i. senio & lãgore uexat, adhuc sup. loquens & cõcumbis gręce. hic. i. huiusmodi sermo gręcus. non est pudicus. i. honestꝰ l uetula. quoties illud lasciuum zoe. i. anima profertur autem gręce zoi: quia scribitur per ita literã quæ apud nos in e mutatur. Kai. i. &. profertur autẽ Ke. quia ai diphthongon proferunt ut nos ae. psyche. i. anima. profertur etiã a gręcis psychi qua ẽt ita habet in fine. & tu uteris modo. i. aliqñ. uerbis relictis. i. q̃ relinqui debeãt. sicut Diues inaccessos &c. i. inaccessibiles. uel cuiusmodi. reliquisti sub lodice. i. stragulo seu coopertorio lecti. in turba. i. uulgo. Quod perniciosum est. quod enim inguen. i. membrũ libidinis non excitet sup. huiusmodi sermo? Nam uox est sup. illi blãda. & habet digitos nequã. i. luxuriosos incitatores ad Venerẽ. Nisi dicas uox blanda & habet digitos. i. tantum excitat inguina, quãtum digiti nequam. tamen demus sup. ut omnes pennę. i. uires naturę: quibus se membrum erigat. subsidant. i. ad imũ cadant. neq; surrigere possint. & quãquã dicas hæc. i. huiusmodi uerba. mollius. i. effractiore & effœminatiore uoce Aemo & Carpophoro: illis mollissimis mimis & histrionibus: tamen sup. o uetula facies tua computat. i. enumerat nobis annos sup. tuos. i. licet uox tua te iuuenculam iudicet: faciet: tamen rugosa te uetulam censet.

IOAN. BRIT.

¶ S I tibi legitimis: dissuasurus poeta Vrsidio ne ducat uxorem: argumento utitur bipartito: quo eum ita uincit, & ligat: ut facile possit intelligere uxorem non esse ducendã. Ait enim aut uxorẽ amaturus es, aut non. Si non amaturus es, quare uis frustra cõsumere nuptias, & sumptũ facere cum tuo maximo dispendio. Si amaturus es multa patieris incõmoda, erisq; ueluti seruus. ¶ Tabellis legitimis: dotalibus. Nam tabulæ, siue tabellæ numero tantum pluratiuo dicuntur, quæ omnes uenditionum, emptionum, dotium, testamentorum, & id genus contractus contineant. ¶ Legitimis nam matrimonium est non modo per leges diuinas: sed & humanas constitutum. legitimus enim deducitur a lege & tueor: sicut finitimus a fine æditimus, siue æditũus ab æde & tueor. Lege Gellium. ¶ Cœnã nuptialem. s. quæ non sine magno plerunq; sumptu paratur. ¶ Et mustacia: Iuuenalis in genere neutro appellauit mustacea: quę Cato in re rustica in genere ptulit masculino his uerbis: Mustaceos sic facito: farinę siligeneę modũ unus musto ꝯspgito, Anisũ, cyminũ, adipis põdo duo, casei librã, & de uirga lauri deradito, eodẽ addito: & ubi defrixeris, lauri folia subt addito, dũ ꝯcoques. Et Pli. li. xv. scri. genus eẽ lauri: q̃ Leneus grãmaticus mustacẽ appellat: q mustacens subijceretur,

Tabulæ
Tabellæ

Legitimus

Æditũus

Mustacia

subijceret. ad q̄ alludēs dixit Cic. ad Atti. de Bibulo: In eodē A mas no cœpit laureolā in mustaceo q̄rere. Palladius itē ondit genus esse panis cū ait: Panes ex eo breuissimos admodū facies mustceos. Cap grāmaticus ait mustacea & mustaceos dici, genusq; eē panis. ¶ Do manda crudis: udentur mustacea iuuare stomachum: ideo ait do manda crudis: hoc est, qui non facile concoquunt. Ordo est: Donā da crudis labente officio. ¶ Labente officio. i. nuptiarum. nam in fi ne nuptiarum & cœnæ nuptialis donabantur mustacea conuiuis adhuc discumbentibus. Nam ad officium ille dicitur uenire: qui ue nit ad nuptiarum celebrationem. Vnde Tranquillus in Caligula: Li uiam Borestillam C. Pisoni nubentem: cum ad officium & ipse ue nisset: ad se deduci imperauit. Vnde Iuuena. in. 2. Satyra loquens de nuptijs ait: Officium cras primo Sole mihi peragēdum in ualle Quirini: Quæ causa officij? q̄d q̄ris? nubit amicus. ¶ Nec illud. i. nec est quare pdas illud. ¶ Quod datur pro prima nocte. i. munera quę dabantur sponsæ a marito pro prima nocte. i. munera quę dabans tur sponsæ a marito pro prima nocte: idest nuptiali: ueluti depositæ uirginitatis præmia. ¶ Cum lance beata: cum hoc loco aduerbiū est temporis. ut sit: quod datur. Cum Dacius & Germanicus radiat in lance beata, & auro scripto: hoc est in lance diuite ampla, & au rea, & cælata. Nam poculis imago imperatorum effigiebatur. ¶ Da cicus: aut Traianus, quo imperante poeta scripsit, quem cōstat (au ctore Diony.) deuicto Decebalo Dacorū duce Dacicum, appella ri cœpisse. aut reuera Domitianus a Dacis, quos deuicit duce Rut bo gallico. Statius in Siluis in Epithalamio Stellæ: Dacas quæ est gloria maior Exuuias, laurosq; dabit celebrare recentes. Et alibi:

Daci Depositam Dacis pereuntibus urbem Pandere. Daci populi sunt, qui supra Istrum habitant Germaniæ oppositi. ¶ Germanicus: idem Domitianus qui Germanos deuicit. aucto: Tranquillus. Frōtinus in. 1. Strategematon: Imperator Cæsar Domitianus Augustus Ger manicus eo bello, quo uictis hostibus cognomen Germanici me ruit. ¶ Si tibi simplicitas uxoria altera est pars argumēti: Si uxorius es, inquit, & simplicitas illa uxoria. i. stolidum illud obsequium uxo rium est tibi. i. si tam simplex es, ut uel sin omnibus obsequi uxori tuæ submitte caput. ut sit ordo: Submitte caput, si est tibi illa sim plicitas uxoria: idest si tibi illa mulierositas: idest cupiditas fœmineę uoluptatis, quam græci (ut auctor est Cice. in Tusculā.) φιλογυ νίαν appellant. ¶ Deditus uni est animus. i. si animus tuus est dedi tus uni. i. soli uxori. ¶ Submitte caput: inclina caput. i. seruiēdum ti bi est. sumpta translatione ab armentis, quæ iugum ceruicibus ex cipiunt ¶ Ferre iugum: ferre seruitutē. ¶ Amanti. s. uiro: hoc est qui eam uehementer amet. q. d. quanto magis a marito amatur: tanto magis ei aduersatur & molesta est. & hoc dicit, quia præcessit: Si ti bi simplicitas uxoria. i. si uoles esse uxorius. ¶ Ardeat ipsa licet: hoc cum inferioribus rectius cōiungitur. ut sit ordo: Vxor gaudet tor mentis & spolijs amantis mariti: licet ipsa ardeat. i. licet & ipsa impa tienter amet maritum, tamen gaudet eius tormentis. nam ei in om nibus est molesta & grauis & inimica rationibus: neq; enim parcit spolijs ¶ Tormentis amantis: ac si dicat omnibus mariti incommo dis. ¶ Igitur longe minus utilis: sensus est: Vxor quanto humanio rem habebit maritum: tāto ei damnosior erit, & magis importuna. Ordo est: Vxor erit minus utilis illi. s. marito: quisquis erit bonus & optādus maritus. ¶ Hæc dabit affectus: faciet, inquit, ut maritus sit affectus. i. ita dispositus, ut ipsa uolet: hoc est ut præ se ferat lætitiā, aliquando tristitiam, interdum metum, nonnunquam spem. Nam oportet maritum imperio eius obtemperare. Affectus enim sunt ip sæ animi commotiones. ¶ Cuius barbam. i. quem domus tua uidit, cognouitq; a tenera usq; ætate: quo tempore cœpit barbam emit tere. ¶ Testādi cum sit aliud incommodum proponit ut sidio ut des terreat eum ne ducat uxorem. Lenonibus, inquit, & lanistis, gladia toribusq;. q. d. uiris criminosis & sordidissimis libertas est licetq; ex arbitrio suo testamentum cōdere: quod tibi non licebit: quia uxor uolet eos tantum testamento scribi, quos uoluerit, & præcipue riua

Lenones les tuos: hoc est amatores suos. ¶ Lenonibus: lenones dicuntur nō solum, qui questuaria mancipia habuerunt: sed & qui in liberis quæ stum hunc exercerent, in eadem causa sunt. Accipimus & illum Le nonem, qui alterius nomine hoc ultæ genus exercet: si quis caupo nam exercens, in ea corpora quæstuaria habeat: ut multi assolent sub prætextu instrumenti cauponij prostituta a mulieres habere. di cendum est hunc quoq; lenonis appellatione contineri. Hęc Vulp.

Lanistæ ¶ Lanistis: lanistæ ij dicebantur, qui familias habebant gladiatorum quos optime ad digladiādum institutes priuatis, publicisq; perso nis uendebāt. dicti q; uiris laniandis pręessent. ¶ Arenæ. i. ipsis gla diatoribus: qui in arena digladiabantur. unde & arenarij dicti sunt. ¶ Non unus: sed multi heredes dictabuntur ab uxore. Nam dictare est, cum unus dicit, & alter scribit. unde sunt dictata numero tantū plurali omnia quæ in quacunq; arte alicui monstrantur, ut discat. Dictare Dictata

¶ Riualis: amator: ut diximus pauloante. ¶ Pone crucem seruo: ostē dit poeta superbam uxoris importunitatem: quæ odiosum imperet occidi seruum, ut sin nocētē. Sunt enim uerba uxoris ad maritum. ¶ Meruit quo crimine seruus: uerba mariti: Quid, inquit, seruus cōs meruit ut cruci affigatur? ¶ Quis detulit? quis accusauit? Vnde de latores accusatores dicimus occultos. Delator

¶ Audi nulla unquam: nun quam, inquit, mariti mors hominis acceleranda est. ¶ Nulla cun ctatio: nulla mora: nulla dilatio est longa de morte hominis. Lento enim gradu ad hominis necem gradiendum est. Est autem senten tia catholica. ¶ O demens: uerba uxoris appellantis maritum fatuū qui putet seruum esse hominem. Interrogatio est cum reprehensione: ac si dicat: Putas ne tu seruum hominem? ¶ Ita: hoc modo ut tu reris. nam illum appellauit hominem: cū dixit de morte hominis. ¶ Nil fecerit: attēdit superbiā mulieris q̄ ēt immeritē postulet occidi.

¶ S) tibi legitimis &cę. Iterum probat non esse ducendam uxo rem. utitur autem huiusmodi argumentatione. aut amabis uxo rem, aut non amabis. si non amabis nulla est ratio ducendi: si ama bis torqueberis, quia nulla est quæ parcat amanti. Ordo est: Si non es amaturus coniugem pactam & iunctam tibi tabellis: idest instru mentis legitimis: idest super hoc legitime confectis. nulla uidetur causa ducendi sup. eam. nec est quare perdas cenam: idest epulum nuptiale: quod expensis mariti datur. nec est sup. ratio quare perdas mustacea: idest digestiua fercula. donanda: idest quæ donari debeat iam officio supple nuptiali: seu celebritate labēte: idest declinante ad exitum. crudis: idest quę dones stomachum oneratum cibis haben tibus post cęnam ut laxetur & exoneretur. Nec est sensus quē Geor gius Valla affert ut sit: Licet eam non sis amaturus: non est tamen causa quare quæ in nuptijs eueniunt iucunda amittas: immo sen sus est quem diximus. si non amabis: nulla est ratio quare tales ex pensas facis: & perdas mustacea: nec cur perdas illud sup. donum, quod datur a marito nouæ nuptæ pro prima nocte: idest pro uirgi nitatis flore prima nocte uiolando. cum: idest quando. Dacius (si cut Mancinellus in antiquis codicibus repertum dicit) sed analo giæ magis congruit, & consuetior est lectio Dacus: idest imago Domitiani Dacorum uictoris. & Germanicus idest imago eiusdem Germanorum uictoris. radiat: idest radios emittat. auro: idest signo aureo. scripto: idest insculpto lance beata. i. beatam faciente: quia ar gentea aureis signis ornata. Vel melius beata. i. bene hoc est mul tum pecuniæ habente, seu continente. Sensus ergo est: Cur tantum expendas, ut tūc moris erat pro nuptijs & prima nocte eius, quam non es amaturus. Sed sup. si simplicitas uxoria est tibi: idest si sim pliciter unam uis, quam ames. & animus est deditus uni: scilicet con iugi: submitte caput tuum: & hoc ceruice existente tua parata ferre: idest portare & pati iugum: idest subiectionem. Nullam enim inue nies quæ parcat amanti, sup. marito: idest quæ sinat se ab eo ama ri. licet ipsa ardeat: idest redamet, & uehementissimo amore illi re spondeat. quia quælibet mulier naturaliter gaudet de tormentis amantis: idest se iactat & gloriatur in hoc quod uidet maritum amo re sui torqueri, & gaudet spolijs: idest uirum amatorem spoliari. Igi tur quisquis erit: idest esse uolet. bonus: idest uerus & legitimus: hoc est syncero amore conciliatus: & propterea optandus maritus: uxor erit longe minus utilis illi, q̄ supp. non bono: quia durior erit illius conditio, q̄ non amantis. Nil unquam inuita &cæ. Ostendit quale imperium exerceat mulier, quæ sentit se amari, in amatorem. Ordo est: Tu nil donabis q̄ coniuge inuita: idest nolente & repugnante: idest non audebis aliquid cuiquam donare, si coniux noluerit. & tu nihil unquam uendes hac: scilicet coniuge obstante: idest contra stante: hoc est dum obstat. & si ipsa nolit nihil emetur a te: hoc est si ipsa renuat: nihil audebis aut donare, aut uendere, aut emere. Quin etiam hæc scilicet uxor dabit affectus: idest affectiones animi tui. i. nullum audebis amare, aut odisse, nisi quem ipsa uolet. ille: idest no tissimus amicus. Iam senior: cuius barbam uidit tua ianua: idest qui in amicitia tecum consueuit, excludetur supple a te: imperante uxo re, ne forte hęres inscribatur cum uelit lenonem potius & lanistam cum quo rem habeat hæredem inscribi. Vnde cum libertas testan di: idest recipiendi testamentum: sit lenonibus. uel cum nunc cuili bet sit libertas: idest libera potestas testandi: idest legandi per testa mentum bona sua lenonibus atq; lanistis: idest magistris gladiato rum. & cum idem iuris: idest eadem libertas contingat arenæ: idest

ASCen.

gladiatoribus in arena uersantibus: non unus: immo plurimus ri uualis: idest eiusdem tori uidelicet tui petitor: hoc est adulter: dictabi tur scilicet ab uxore hæres: idest quem tu scribas hæredem. præter ea si libuerit coniux tua dicet: pone seruo: scilicet huic, aut illi crucem. & si respondeas: quo crimine meruit seruus supplicium: quis testis est eius criminis, quis detulit: idest indicauit crimen eius. aut quis accusauit eum? audi: nulla cunctatio. i. mora, aut deliberatio longa est de morte hominis apud mulierẽ. Dicit enim: O demens: idest o male sane: qui rationem exigis de morte serui. Est ne supple seruus ita: idest intantum. homo: idest reputandus homo: & non potius pecus: ut ego debeam rationẽ assignare: quare ipse mori debeat. esto: idest permittamus uerum esse quod non meruerit crucem: quid tum post ea? ego uolo hoc scilicet crucifigatur. & ego iubeo sic. uoluntas mea sit pro ratione. i. satis sit quia sic uolo. siue iuste, siue iniuste.

bro genitali: quod Iudæi circuncidunt. unde appellatur Apellæ ab Horatio: Credat Iudæus appella. i. sine pelle. idem etiam recutiti dicuntur a cute restituta post circuncisionem. ¶ Scilicet expectas: monet poeta illum uehemẽter errare, qui speret ex impudica matre nasci posse filiam bene moratam. ¶ Vtile porro: matri, inquit, inhonestæ utile est obscœnis alere filiam moribus. Inde enim quæstũ facit.

Imperat ergo viro, sed mox hæc regna relinquit,
Permutatq; domos, & flammea conterit, inde
Aduolat, & spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti,
Quinq; per autumnos, titulo res digna sepulchri.
Desperanda tibi salua concordia socru,
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti,
Illa docet missis a corruptore tabellis
Nil rude, nil simplex rescribere, decipit illa
Custodes, aut ære domat, tunc corpore sano
Aduocat Archigenen, onerosaq; pallia iactat.
Abditus interea latet, & secretus adulter,
Impatiensq; moræ pauet, & præputia ducit.
Scilicet expectas, vt tradat mater honestos,
Aut alios mores, q̃ quos habet? vtile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

IOAN. BRIT. ¶ SED mox hęc regna relinquit: aliud recitat mulieris uitium: quod aptum est ad dissuadendũ ne ducat uxorem. Nihil, inquit, penitus habere relicto primo marito aliis multis nubere. Scribit Seneca: Mulierẽ quę multis nubit, multis displicere. ¶ Relinquit regna: domicilia mariti ubi ueluti domina regnauit. ¶ Flammea conterit: crebro nubit. Nam flammeum genus erat ueli coloris lutei: quo nouæ nuptæ caput cooperiebatur. De quo Pli. lib. 21. cap. 8. Lutei uideo honorem antiquissimum in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. A flammeo flammearii dicuntur a Plauto in Aulularia: qui flammea conficiunt. ¶ Inde aduolat. i. a nouo marito discedit & ad priorem reuertitur. ¶ Ornatas. s. lauro. ut supra: Ornentur postes & grandi ianua lauro. ¶ Vela: aulæa, peristromata. ¶ Adhuc uirides. i. qui adhuc non aruerũt: adeo cito ab eo marito auolauit. ¶ Sic: crebris matrimoniis. ¶ Crescit numerus. s. maritorũ. ¶ Sic fiunt octo mariti: sic peruenitur ad numerum octo maritorum concessum. Nam ad octauum usq; maritum licebat nubere. supra autem adulterium putabatur. Vnde Martialis tanquam adulteram notat lib. 6. Thelesinam: quæ decies nupserat: Aut minus, aut certe non plus tricesima lux est. Et nubit decimo iam Thelesina uiro. Quæ nubit toties non nubit, adultera lege est. ¶ Quinq; per autumnos: per quinq; annos ¶ Titulo res digna sepulchri ironicos & pronunciatione adiuuandum. ¶ Titulo sepulchri. i. inscriptione. Nam in sepulchris inscribi solebat quot maritos uxor habuisset. Martialis: Inscripsit tumulo septem celebrata uirorum Se fecisse Cloe: quid pote simplicius? ¶ Desperãda tibi: alia dissuasio: nullam fore concordiã in ea domo: ubi sit socrus: sed semper lites & iurgia. ¶ Salua socru: salua matre uxoris: quæ docet eam spoliare maritum. ¶ Nudi mariti: qui ad paupertatẽ redigitur nequitia uxoris edoctæ a socru. ¶ Nil rude: nil rusticum: sed politum & limatum. ¶ Nil simplex: nil stolidũ, sed callidum, & artis plenum. ¶ Decipit illa: ambiguum utrum socrus, an uxor decipit custodes. Nam mariti sæpe uxoribus suis adhibebant custodes: quos aut simulato langore, aliaue ratione decipiebant: aut pecunia corrumpebant. Videnturq; magis omnia respectius socrui conuenire: quasi quæ per eam ægritudinem filiam ad se rationabili causa possit accire: cum interea ibi adulter lateat expectãs filiã. ¶ Aere domat: prẽmio corrũpit. ¶ Corpore sano: cũ sit sana, simulata ęgritudine uocat Archigenẽ. i. medicũ. Archigenẽ posuit pro ol medico. Archigenes Nam Archigenes medicus fuit græcus celeberrimus: contra quẽ Galenus sępissime in libris suis inuectus est. Legendumq; est Archigenen: ut sit accusatiuus atticus, ut stet ratio carminis. ¶ Onerosaq; pallia iactat: induitur, inquit, socrus uestes onerosas, quales induunt ægroti: eaq; uestium ostentatione ęgritudinem simulat: ut filiã ad se spẽ officii traductam adulter ibi abditus ineat. Iactat ergo. i. ostendit dum induit ea. Horatius: Illis dum se nimiũ quærenti iactat ultorem. ¶ Interea: dum medicum aduocat. ¶ Præputia: præputium appellatur ipsa pellis, quæ glandem tegit in mem

ASCen. ¶ IMPERAT ergo uiro, sed mox hęc regna relinqt &c. Eandem rem continet. Ordo igitur est: Ergo ipsa imperat. i. dominatur uiro imperãs quicquid factum uoluerit. sed ipsa relinquit mox. i. paulopost. hæc regna. i. domum huius mariti cum quo regnauit. & permutat domos. i. ad alium maritum accedit. & cõterit frequenti usu flammea. i. uestes nuptiales: quia sępe ducitur. Vel conterit. i. dissecat flammea, quibus ducebatur ad illum maritum: tanquam aspernata matrimonium eius. Et aduolat. i. celeriter quasi uolans abit. & repetit uestigia lecti spreti. s. prioris mariti. quem spernens ad hunc uenerat. & linquit. i. deserit fores istius secundi mariti ornatas. s. frondibus pauloante. & linquit uela pendentia. i. aulæa suspensa in die nuptiarũ. & linquit in limine domus ramos adhuc uirides. i. nõdum arefactos. ¶ Et sic. i. hoc modo crescit numerus maritorum. & sic fiunt octo mariti per quinq; autumnos. i. quinq; annos quia singulis annis semel autumnus est. quæ res est digna titulo sepulchri. i. ut inscribatur sepulchro talis mulieris. Quia enim gloriosum erat mulieribus multis uiris bonis nupsisse. per hoc enim significabantur multis per uirtutem, aut quamuis dotem placuisse: ideo nonnullæ eandem rem sarcophago inscribi fecerãt. Est ergo hic amara irrisio: quia non per iustas nuptias tot maritos habuit: sed per superbiam contemnens hos: propter pulchritudinẽ amata est ab aliis. Si non diceretur: Spreti repetit uestigia lecti. ego dicerem talem tot maritos aut ueneno, aut alio modo sustulisse: quia non erat tam libera potestas mulieri possidendi, sicut uiro repudiãdi. Desperanda tibi &c. Aliud malum matrimonii quod socrus. i. mater uxoris eam corrumpit, & ad malum erudit. Ordo est Concordia cum uxore tua est desperanda tibi. salua. i. superstite socru. i. matre uxoris tuę. illa, uidelicet socrus docet filiam suam coniugem tuam gaudere spoliis mariti nudi: idest nudati, uel male uestiti. illa docet filiam rescribere ad mœchos nil rude, & nil simplex: idest artificiose. illa decipit custodes a marito ad custodiam uxoris constitutos. aut si non potest decipere. domat: idest corrumpit eos. ære: idest pecunia. tunc: idest quando fallere uult. aduocat: idest ad filiam corpore sano: id est sanum corpus habentem tanquam ad ægrotantem uocat. Archigenen: idest medicum illum aut similem. & iactat: idest abiicit pallia onerosa: quasi ea filia sustinere non possit. interea autem dum semotis custodibus uisitatur a medico. ipse adulter, qui expectat abitum medici, latet abditus & secretus. & ipse impatiens moræ: idest non potens ferre moram, quam medicus aut custodes faciunt. pauet ne uideatur. & ducit: idest tractat. præputia: idest uirgam suam: ut post abitum rem ueneream expedite perpetret. Hic autem uersiculus secundum Probum in multis non est. Scilicet expectes: ironicos: quasi dicat non debes expectare ut mater tradat filiæ honestos mores, aut alios, quam quos habet. Porro: idest sane. utile: id est in usu est: uel commodum est. inde enim uestitur & uiuit. Vetulæ turpi: idest infami. producere: id est educare filiolam turpem. Est enim plebeius uersiculus de meretrice: Puta quod ei sit filia, puta. ut enim Satyra decimaquarta: per totam fere docebitur. liberi maximopere imitantur mores parentum: & ideo consulit ibidem dicens: Si quid turpe paras, nec tu pueri contempseris annos: Sed peccaturo obsistat tibi filius infans. Non est uerisimile ut filia ab ineunte ætate turpibus matris suæ moribus imbuta honestior sit: præsertim cum nec mater quidem ad honestatem eam cohortetur: sed potius ab ea dehortetur.

¶ NVLLA

Nulla fere causa est, in qua non foemina litem
Mouerit, accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsae per se, formantq; libellos,
Principium, atq; locos Celso dictare paratae.
Endromydas tyrias, & foemineum ceroma
Quis nescit? aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat assiduis sudibus, scutoq; lacessit,
Atq; omnes implet numeros dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi siquid in illo
Pectore plus agitat, vereq; paratur arenae.
Quem praestare potest mulier galeata pudorem,
Quae fugit a sexu? vires amat, haec tamen ipsa
Vir nolet fieri, nam quantula nostra voluptas?

IOAN. BRIT. ¶ NVLLA fere causa est: alia dissuasio. Mulierem non pudere agere causas forenses: quod (ut diximus in. 2. Satyra) ignominiosum erat. Causa autem est (ut finit Appollodorus auctore Quintil. — *Causa* — negocium omnibus suis partibus spectans ad quęstionē. aut causa est negocium: cuius finis est controuersia. ¶ In qua foemina non mouerit litem: in qua aliquid non inueniat: de quo possit litigari: ac perinde causam suscipiat agendam. ¶ Manilia: Maniliā posuit pro quacunq; muliere litigiosa respiciens ad eam Maniliam meretricem: quę Hostilium Mancinum ędilem curulem lapide noctu percussit. Qua de re Hostilius ei diem ad populum dixit, uulnusq; ex eo lapide ostētabat Manilia uero ad tribunos plebis prouocauit: apud eos dixit: Mācinum cum ui irrūperet in ędes suas lapidibus depulsum. Haec ex Gellio. ¶ Accusat si rea nō est scimus in iudicio accusatorem esse & reum: & utrinq; litem contestari. At ergo poeta: si Manilia non est rea. i. si ab alijs nō est in iudicium uocata: ipsa alios uocat. sicq; impudentiam ostendit mulieris, cui necesse est si ab alijs in iudicio nō infestatur, alios infestare. Hic est uerus sensus. ¶ Libellos: quibus petunt, aut negant quos graeci dicas appellant. — *Dicas* — Vnde Terent. Grandem tibi impingam dicam. i. causam & libellum. — *Libellus* — ¶ Per se nullo adhibito pragmatico. Nā pragmatici sunt illi, qui litigantibus libellos dictant. — *Pragmatici* — De quibus plura in. 7. Satyra illic: In foedera pragmaticorum. ¶ Principium: exordium, uel insinuationem. ¶ Atq; locos: loci dicuntur ex quibus argumenta eruūtur: ut scribit Cic. lib. 2. de oratore. Et in Topicis ait: Quod cum peruestigare argumētum aliquod uolumus, locos nosse debeamus. Nam cū omnis quęstio duas habeat partes: affirmationis unam: alteram negationis: ex utraq; parte semper est defensio. hic. n. partes affirmantis: ille uero negantis defendit: uterq; argumenta ad partes suas tuendas perquirit: quae argumenta petuntur ex locis & sedibus suis. — *Loci* — Sunt. n. loci sedes ipsorum argumentorum. Argumentum autem (auctore Quintil. lib. 5.) est ratio praestans probationem, qua colligitur aliud per aliud: & quę quod est dubium per id quod dubium non est, confirmat. ¶ Parate dictare Celso. q. d. optimae oratrices, quae etiam possint ipsi Cornelio Celso acutissimo rhetori dare documenta. Nam dictare est tradere quod alius aut scribēdo, aut alio modo se exercēdo excipiat. Vnde apud Plin. libr. 7. illud est: Caesar uero epistolas tantarum rerū quaternas pariter librarijs dictare. Tranquil. in Nerone: Vt facile appareret nō translatos, aut dictam te aliquo exceptos. — *Dictare* — Dictare etiam dicuntur magistri, cum discipulis legunt. Horati. in Satyris An tua demens Vilibus in ludis dictari carmina malis. — *Dictata* — Vnde dictata dicuntur numero tantum plurali: quae traduntur in omni arte immitanda & discenda. Horāt. Vt puerum saeuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Ter centum dictata fuisse Pro nihilo pendas? Celsus. n. temporibus Augusti floruit scripsitq; de re militari, re rustica, medicina, ratione dicendi. cuius rhetoricen multis in locis dānat Quintil. Et lib. 12. scribit eum fuisse mediocri ingenio: & tamen dignum proposito suo. ex omnibus eius scriptis nihil aliud q̄ de medicina nobis relictum est. iniuria enim temporum reliqua periere. ¶ Endromydas tyrias: alia item dissuasio ducendam non esse uxorem: notat. n. impudētiam mulierum, quę omni prorsus deposita uerecundia, aemulatae uiros in ludis gymnicis exercent. Soli. n. uiri, hiq; etiam mollissimi in gymnasia descendebant. mulieres uero impudentissimae, eas artes exercebant sumpto more a Lacedaemonijs apud quos mulieres nudae exercebantur cum uiris. & nudatio illa uirginum apud Lacedaemonios nihil habebat turpe. uerecūdia. n. aderat, petulantia aberat, sed simplicem quandam consuetudinem & robustitatis studium efficiebat. Haec Plutarc. in Lycurgo. cuius exercitationis meminit & Ouid. in Heroidibus: More tuę gentis nitida dum nuda palaestra Ludis: & es nudis foemina mista uiris. ¶ Endromydas. — *Endromys* — Endromys uestis erat peregrina crassiore lana, longioreq; pilo quae ex Gallia mittebatur: licet nomen haberet graecum. ea antiqui ad arcendum frigus, pluuiasq; utebantur. Vnde poeta ante: Igniculum brumae si tempore poscas Accipit endromydem. Eam etiam post certamina athletae induere solebant, ne refrigescerent. Mart. loquens de Endromyde: Hanc tibi Sequanicae pinguem textricis alumnam: Quę lacedęmonium barbara nomē habet. Sordida sed gelido non aspernanda Decembri Dona peregrinam mittimus endromydem. Seu letum ceroma teris, trepidumue trigona, Siue harpasta manu puluerulēta rapis: Plumea seu laxi partiris pōdera follis: siue leuem cursu uincere quęris Atham. Ne madidos intret penetrabile frigus i artus: Neue grauis subita te pmat Iris aqua. Ridebis uētos hoc munere tectus, & imbres: Nec sic in tyria syndone tutus eris. ¶ Tyrias purpureas. molles, & nō crassas quales ab alijs sumebātur. sicq; sui temporis luxum notat. ¶ Foemineū cęroma quis nescit. i. quis nescit mulieres i gymnasijs exercen: ubi cęromate perunguntur Nā cęroma (ut ante in. 3. Saty. diximus) genus erat unguēti ex oleo & terra in speciem luti: quo ungebantur in ludis gymnicis. ¶ Aut quis non uidit: notat aliā in mulieribus impudentia: quę more tyronum in campo Martio se exercerent ad palum ibi defixum. Nam (ut scri. Vegetius de re militari) tyrones non tantum mane, sed etiam post meridiem exercebantur ad palos: quos singulos singuli defigebant in terram ita: ut nutare non possent: & sex pedibus eminerent. Contra illum palum tanq̄ contra aduersarium tyro, nec non & gladiator crate & claua ueluti gladio se exercebat & scuto: ut nunc quasi caput aut faciem peteret: nunc ab lateribus minaretur: interdum contenderet poplites & crura succidere, recederet, insultaret, insiliret, & quasi presentē aduersarium, sic paulum omni impetu, omni bellandi arte tentaret. ¶ Sudibus. i. clauis ueluti gladio. ¶ Scuto: crates qua loco scuti utebantur. Nam ex uimine scuta texebant. ¶ Implet omnes numeros. i. omnia ad plenū peragit: quę talis exercitatio posceret. sic. n. dicimus cum aliquid perfecte factum uolumus ostendere. Sene. de benefi. Magnus luctator est qui omnes numeros, nexusq; perdidicit. ¶ Dignissima prorsus: hoc dictum est ingenti stomacho a poeta, ut sit sensus. Hęc, inquit. mulier quę calcata omni uerecundia, se exercet ad palum in campo Martio: dignissima quidem est: quę meretricio more exerceat ludos florales: hoc est dignissima est, quę inter impudicas mulieres numeretur: q̄ si tam impudenter sese habet. Nā meretrices in ludis floralibus: qui adhibito sonitu tubae & magno populi concursu celebrabantur, corpora sua nudabant. Flora. n. (ut diximus ex auctoritate Lactan. apud Persiū. Nostra ut floralia possint Aprici meminisse senes) meretrix fuit quę cum ingētes opes arte meretricia cōparasset: po. Ro. moriens haeredē reliquit cū magna pecunia: ex cuius annuo foenore suus natalis dies celebraretur editione ludorū, quos appellāt floralia. — *Floralia* — sed cū senatui flagitiosum uideretur ab ipso noie argumentū sumi: placuit impudēdę rei q̄dā dignitas adderetur. ¶ Deaq; finxerūt esse, q̄ floribus p̄sit: eāq; oportere placari, ut fruges cū arboribus, aut uitib' bene, p̄spereq; florescerent. Eum colorē secutus, in Fastis Ouid. nō ignobilē nymphā fuisse tradidit: q̄ Cloris sit uocitata: eāq; Zephyro nuptā quasi dotis loco id accepisse muneris a marito: ut haberet oium flor̄ ptātē. Celebrabātur ergo illi ludi cū oi lascivia conuenientes memoriae meretricis. Nā p̄ter uerborū licentiā, q̄bus obscęnitas ois effunditur exuūtur ēt (ut diximus) uestibus populo flagitāte meretrices. Hęc Lactāt. in. 1. diuinar institutionū. ¶ Tuba: nā adhibita tuba ludi (ut diximus) celebrabātur a meretricibus. ¶ Nisi sīqd in illo: hoc ironicos est p̄nunciandū, adiuuandūq; gestu. Est, inquit, digna: q̄ inter meretrices habeatur: nisi forte se p̄parat ad uerę certamē & gladiaturā. nā (ut recitauimus ex sntia Vegetij) nō modo tyrones, sed ēt gladiatores: ad palū se exercebant: ut per simulatā pugnā, uerā dimicandi disciplinā cōdiscerēt. ¶ Verę arenę: uerę gladiaturę: quę in arena exhibebatur. unde & arenarij appellati sunt gladiatores. ¶ Quē p̄stare potest: colligit poeta illam mulierē, quę quasi cōtempto sexu foemineo, uirilia sibi usurpat officia, pudica esse non posse, legendūq; est quadā cum exclamatione. ¶ Quę fugit a sexu: incerta distinctio utrū superioribus iungatur: ut sic dicas: Mulier galeata: quae fugit a sexu: quē pudorem potest p̄stare. i. quā honestatē potest exhiberet

An sic legendū sit: Quę fugit a sexu, uires amat. i. quę muliebria of
ficia relinquit, & uirilia sectatur, uidetur appetere uires & fortitudi
nē uiri: hoc est ut sit fortitudine uirili. ut sit sensus: Vellet quidē uiro
similis esse uiribus, & fortitudine: sed tamē nollet in sexum uirilem
trāsire: cū lōge maiorē intelligat esse uoluptatem suā, q̄ uirilē. ⁋ Fu
git a sexu: abhorret a sexu fœmineo, i. repudiat quæ mulierū sunt,
& quæ mulieribus conueniunt.
⁋ Quantula: minima.

Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat
Balteus; & manicæ, & cristæ, crurisq; sinistri
Dimidium tegmen, vel si diuersa mouebit
Prælia, tum felix ocreas vendente puella.
Hæ sunt, quæ tenui sudant in Cyclade, quarum
Delitias, & panniculus bombicinus vrit.
Aspice quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curuetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, q̄ denso fascia libro,
Et ride scaphium positis cum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæci ve Metelli
Gurgitis, aut Fabii, que Ludia sumpserit vnquam
Hos habitus? quando ad palum gemat vxor Asyli?

ASCen. ⸿ NVLLA fere causa est &c.
Ostendit mulieres uirorū officia
quantum possunt sibi usurpare.
Nā & lites agūt in foro: & in are
na gladiatoriam. Ideoq; dictum
opinor Saty. 2. ex ore muliebri:
Nunquid agimus causas &c. Et
iter: Luctantur paucę: comedūt
colliphia paucę. Ideo paucæ ga
nonnullæ (ut hic dicitur) luctā
tur: q aūt illic mulier negat mu
lieres causas agere, non est con
tra hōc locum: quia ibi loquitur
ex persona Lauronię: hic est pro
pria. Neq; hic dicit q causas pu
blice agant per se: sed q libellos
componunt forte per aduocatos offerendos. Ordo est: Nulla est fe
re causa in qua fœmina nō mouerit: idest excitauerit, aut inuenerit
si uellet. litem. i. occasionem litigandi. Manilia. i. quęuis mulier Ma
niliæ similis. accusat. i. habet partes accusatoris, si ipsa non est rea. i.
si non debet habere partes defensoris. Id autem potius dico, q̄ cū
Mancinello: si non est aliqua rea. quia uult si ipsæ mulieres non ac
cusentur, q accusent. Ipsæ mulieres componunt, & formant per se
. i. sine auxilio uirorū libellos. i. formam petendi aut accusandi per
actorem offerendam paratę. i. promptæ & edoctæ. dictare. i. ad scri
bendum a se inuentum pronunciare. Celso: Cornelio. s. uiro illi ora
tori & studioso. pricipiū. i. exordium, atq; locos rhetoricos. ⁋ Quis
nescit. q. d. nemo: q quilibet modo uidit endromydas. i. uestes qui
bus gladiatores utuntur. sunt. n. densæ. & ita defatigatis contra in
fridationem circumponuntur. mulieres aūt uiris delicatiores habe
bant eas tyrias. i. purpureas. & quis nescit ceroma. i. unguentum:
quo ungebantur palestritę: ut corpora glabra: & contra uentum ac
sudorem nimium munita haberent. fœmineum. i. quo fœminæ pa
læstram exercentes ungebantur. aut quis non uidit uulnera. i. trās
fixiones pali factas in palo. i. poste aut trunco erecto. quem palum
mulier sup. cauat. i. perforat, assiduis sudibus. i. perticis aut lanceis
nō ferratis & lacessit. i. puocat scuto, ut cōtra feriat. atq; implet oēs
numeros. i. oīa ad artē militarē spectātia: tā i gestu, q̄ i agressione &
defensione hoc ē ēt mulieres exercēt se i arte militari more tyronū. i
plet inquā oēs numeros matrona existens dignissima prsus. i. por
ro uersus: hoc est oīno. tuba florali. i. ut per tubam ad floralia uocet
& ita cū cęteris floralia agētibus denudet: nisi si quid plus agitat. i.
cōcipit in illo pectore. s. gladiaturam, q̄ floralia agētis. & paratur. i.
disponitur. ueræ arenæ. i. ut aliquando ueram pugnā in arena exer
ceat. Quem honorē. i. quā honestatem potest mulier galeata pręsta
re. q. d. nullum utpote quę fugit a sexu. i. ab officio sexus muliebris
& amat uires. i. robur uirorū. & tamen hæc ipsa quæ sic uirilia exer
cet: nollet fieri uir. Nam quantula. i. quantum parua. est nostra uiri
lis uoluptas respectu muliebris. q. d. minima est.
IOAN. BRIT. ⸿ QVALE decus: indignatio est in mulierē arma pertractātem
& in contemptū mariti: ac si dicat, q̄ pulchrū, q̄q; decorū ornamen
tū uideas: si forte instrumēta stratiotica uxoris publica auctione uę
nundātur. uel si acciderit tibi: ut cū aliquo tibi sit pugnādū: tunc. n.
eris felix puella: hoc est uxore tua uendite ocreas: ac per hoc arma
sua potens. n. ijs cōparatis armari. ordo autē est: Si fiat auctio rerū
Ocreæ coniugis. ⁋ Ocreas: posuit ocreas pro oībus armis. sunt aūt ocreæ
crurum armaturæ dictæ quę ocreę quasi ob crus. Titus Liu. in. 1.
Decade loquens de Seruio Tullo: Nec de armis qcq̄ mutatū: ocreę
tm̄ ademptæ. legendūq; est ironicos, & gestu adiuuandū: quale, in
quit, ornamentū rerū uideas, si auctio cōiugis fiat: si publica auctio
Auctio ne, Balteus, & manicę, reliquaque arma uxoris uēdatur. Nā auctio
appellatur uenditio: q̄ publice fit ab auctu ptij: qui fit a circūstanti
Actuarium bus. unde & Actuarium appellatur additamentū ptij. Plau. in mer
catore: Actuariū adiecto, uel mille nummū plusq̄ poscet. ⁋ Balteus
Balteus cingulū militare ex corio a quo arma depēdebāt pugnatoria. dictū

(ait Varro) a bullis quibus erat distinctum. ⁋ Manicæ: quæ ad ma **Manicæ**
nuum conseruationem gestantur aduersus pugnātes manicę sunt
dictę: eas ēt manicas appellamus: quibus manus aduersus uim fri
goris muniuntur. unde Pli. Ad Marcum: Ad latus notarius cum li
bro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniebātur. ma
nicas item dicimus uincula: quæ manibus iniijciuntur. Virg. Mani
cas, atq; arcta leuari Vincla iu
bet Priamus. ⁋ Cristę: quę gesta
ri solent in uertice galeę. ⁋ Dimi
dium tegmen: hoc autē dictū ex
more Ætolorū: qui (auctore Ma
cro.) in bellū uno tantummodo
pede calciato descēdebāt. quod
institutū Vir. imitatus ait li. 7. de
Hernicis: Vestigia nuda sinistri
Instituere pedis: crudus tegit al
tera pero. Dimidiū autē dixit: q
a pede usq; ad genu crus tm̄ in
tegebatur: reliqua uero pars nu
da erat, scuto eam tegente. ⁋ Si
nistri cruris: bene aūt sinistrū ait
armari. nam in pugna crus sem
per sinistrum protēditur: ideoq;
munitur. ⁋ Hæ sunt quę tenui: ri
su satyrico subsannat mulieres: quas ait in turpi facinore nullū pro
sus sentire laborē: in opere honesto sudare: quas, inquit, uides tā for
titer arma pertractare: illę sunt q̄ uel leuium gestamine uestiū sudāt
ac si dicat. hic est ille sexus mollis & delicatus: cui etiā leues tunicæ
sunt onerosæ: & tm̄ arma ut leuia sine ullo labore ptractat. ⁋ Cycla
de: uestis est muliebris tenuissima & rotunda: unde nomē: cyclos. n.
græce circulū significat latine. de cyclade Proper. Quæ modo per
uiles inspecta est publica noctes: Hęc nunc aurata cyclade signat
humū. Lampridius in Alexādro sic scribit. Matronas regias cōten
tas esse debere cyclade: q̄ sex uncijs auri plus nō haberet. Cyclades
etiā insulę sunt i mari Ægęo: dictę q in orbē & circulū iaceāt. ⁋ Pā
niculus bōbicinus: pannus & uestimētū confectū ex bombice coa.
Bombices Nā bōbices uermes sunt in Assyria: qui telas araneerū modo texūt
ad uestē, luxūq; fęminarū, q̄ bōbicina appellatur eas telas mulieres
retorquere, rursusq; texere didicere tāta materię tenuitate, ut denu
det fœminas uestis bōbicina. unde Mar. Fœmineū lucet sic per bō
bicina corpus. ⁋ Aspice quo fremitu hoc ēt risu satyrico pnunciā
dū: Aspice, inquit, q̄ strenue ex disciplina tractādorū armorū feriat
palū, tanq̄ aduersariū. nā ad palū (ut diximus) exercebatur. unde se
quitur Quando ad palū gemat uxor Asyli? ⁋ Quo fremitu: qua uo
ciferatione. nā (ut scribit Cic. in. 2. Tusc.) in stadio cursores excla
mant, q̄ maxime pñt: ut se intēdant ad firmitatē: faciūt idē cū exercē
tur athletę. Pugiles uero ēt, cū feriunt aduersariū inie ctis cæstibus
ingemiscūt: nō q doleāt, animoue succūbāt: sed quia in pfundendā
uoce omne corpus intēditur: uenitq; plaga uehemētior. hic igitur
Iuuenalis ait eam in ferendo fremere: hoc est uoce intonare. ⁋ Per
ferat. i. ferat in palū. ⁋ Ictus mōstratos: dictatos a magistro. ⁋ Quā
to pondere curuetur: ac si dicat: nō est mirū si ualde incuruatur: q
onerosa est galea. ⁋ Quāta. q. d. q̄ fortis & ualida. ⁋ Sedeat poplitib'
Poplites expressio ferētis ictū qui genibus nititur incuruatis. nā poplites p
prie dicūt genuū ↄcauitates. ⁋ Quā dēso fascia libro. i. aspice q̄ dēso
libro. i. dēso uolumine uestiū fascia adsit ipsi mulieri. nā fascia suc
cinctę mulieres ludebāt. Mart. Harpasto quoq; Subligata ludit. ⁋ Et
ride: hoc ita superioribus cōiungit: ut sit sensus: Aspice & ride, q̄si q
diuersa faciant. ridiculū enim est eas arma tractare: & mox deposi
Scaphiū tis armis in scaphiū mingere. Est. n. scaphiū (ut Iulius Pollux tradit)
uas fœminarū in quod mingerent. Vulp. de auro & argento legato
scaphij sic meminit: Scaphia habita uētris causa nō puto argēto le
gato contineri: q argēti numero nō hñr. dictio aūt est a gręco de
ducta. nā σκάφη uas concauū, & peluim significat. Victru. in li. 8.
ostendit scaphiū nō solū esse uas ad usum uētris: sed etiam ad alios
usus aptū his uerbis: Scaphium æreum, aut plumbeum, aut peluia
ex his quod erit paratū: idq; intrinsecus oleo ungatur &c. ⁋ Et ride:
sic. n. poetæ ridendo notant uitia. Horatius in prima epistola: quid
puer, ride, mutat cænacula, lectos. ⁋ Dicite uos neptes Lepidi: hi
tres: Lepidus, Metellus, & Fabius gurges fuere uiri grauissimi.
Horum poeta citat neptes ut mulieres seueras, & ex parentibus
seueris natas, rogatque nunquid temporibus suis talia mulierum
extiterint monstra: ut deposito omni pudore, in publico ad pa
lum

lum exercerent uniusq; sui temporis uitia flagellat: ostendens omnia in deterius labi. ⁋ Lepidi: de M. Æmilio Lepido intelligit: q̃ princeps senatus a censoribus lectus anteq̃ expiraret, præcepit filijs lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrẽt: in reliquum funus ne plus q̃ æris denos consumerent: imaginum specie: non sumptibus nobilitari maximorum uirorum funera solere. is bis consul fuit: pontifex maximus: & censor collega Fuluij Flacci: cum aduersus eũ graues inimicitias exercuisset: eas ut simul censores enunciati sunt in campo deposuit. ⁋ Cæciue Metelli: Metellum illum intelligit: qui orbam luminibus exegit senectam amissis incẽdio: cũ ex æde Vestę ardẽti pontifex palladium raperet, memorabili causa: sed euentu misero. Tribuit ei (auctore Plin.) popu. Ro. quod nunq̃ ulli alij ab cõdito æuo, ut quoties in senatũ iret, curru ueheretur ad curiam: magnum & sublime, sed pro oculis datum. de hoc diximus i. 3. Saty. ⁋ Gurgitis Fabij: hic ẽ ille Fabius gurges: qui aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecunia mulctauit. ex quo mulctaticio ære Veneris ædem: quæ prope Circum est: faciendam curauit. filius autem fuit illius Qu. Fabij cẽsoris: a quo in quatuor tribus redacta est turba forensis. unde nomẽ fuit Fabio maximo datũ. Iure ergo citat nepotes Fabij gurgitis. utpote ex eo natas: qui uitia mulierum exosus fuerit puniueritq;. ⁋ Quæ Ludia: q̃ mima fecerit id q̃ tãtã impudentiã: q̃ fit a matronis nostri sęculi. ⁋ Hos habitus. i. tales habitus athleticos & gladiatorios. s. ⁋ Qũ ad palum gemit uxor Asyli: q. d. maiore uerecũ- Asylus dia uiuit mima & uxor gladiatoris, q̃ matronę nostri tẽporis. neq; enim Ludia ad palum exercetur sicuti matronæ. Asylus gladiatoris nomen est. Bene autem gemit, quia (ut diximus) pugiles cum feriunt aduersarium ingemiscunt: non q̃ doleant, animoue succũbant: sed quia in profundẽda uoce omne corpus (ut dixi) intendit.

ASCen. ℭ QVALE decus rerum &c. Prosequitur eandem rem ostendẽs mulieres sibi omnia arma, atq; indumenta gladiatorum, ac militũ comparasse. Loquitur autem ironice in principio alludens ad mundum muliebrem. i. ad ornamẽta mulierum. nam mundus ornatus dicitur. Ordo igitur est Quale decus. i. qualis ornatus sup. fieret uel exponeretur. si auctio. i. si uenditio publica sub hasta per auctionẽ pretorum. rerum. i. ornamentorum, & larcinularum coniugis fiat, q. d. pulcherrimum, & id per ironiam. Esset enim balteus. i. cinctura militaris. & manicæ. i. armaturæ manuum. & cristæ. i. ornamenta galearum. & dimidium tegmen sinistri cruris: quomodo Vir: Hernicos armatos in bellum prodijsse dicit. uel si mouebit diuersa prælia: ut opus sit utriusq; cruris tegmine. tu sup. eris tum. i. tunc quãdo fiet auctio talis felix. puella uendente quia puella uendito ocreas. i. crurũ armamẽta: unde pretium obtineas. hę. i. huiusmodi mulieres, quæ armis interdum induuntur, & gladiaturam exercent. sunt quæ sudant. i. quæ se quasi præ teneritudine & imbecillitate muliebri simulant sudare. in tenui cyclade. i. ueste tenuissima, quam circumponunt sibi. & quarum delitias. i. uoluptates. uel potius quarũ delitias. i. delitiosum corpus. panniculus. i. modicus & tenuissimus pannus bombicinus. i. ex uermium, qui bombices dicũtur, tela cõfectus: uulgo sericum uocat: sed Seres lanam ex arborũ folijs carpunt. urit. i. excitat, si uoluptates dicis: uel comburit præ pondere, si delitiosum corpus. Aspice quo fremitu talis, cui uestis tenuissima oneri est, perferat. i. perfecte & ad optatum ferat. ictus monstratos a lanista, seu magistro gladiaturæ. & aspice quo põdere galeæ ipsa curuetur. & quanta. i. quam extensa & magna poplitibus. i. in poplitibus, & suris. Sunt autem poplites nerui post genua: & suræ illæ carnosæ pulpæ post tibias. sedeat. i. inclinet se dum euitat ictus: hoc est uide quanta crura habeat. & q̃ neruosos poplites dum sedet. i. in ipsos incumbit ad euitandum ictus. Man. dicit quanta. i. q̃ parua

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo,
Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum simulat gemitus occulti conscia facti.
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Vberibus semper lachrymis, semperq; paratis
In statione sua, atq; expectantibus illam,
Quo iubeat manare modo, tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumq; labellis
Exorbes, quæ scripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mocchæ.
Sed iacet in serui complexibus, aut equitis. dic,
Dic aliquem sodes, dic Quintiliane colorem.
Hæremus. dic ipsa, olim conuenerat inquit,
Vt faceres tu quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi, clames licet, & mare cælo
Confundas, homo sum. nihil est audacius illis
Deprensis, iram, atq; animos a crimine sumunt.
Vnde hæc monstra tamẽ, vel quo de fonte requiris?
Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parua sinebat

quod ad artem spectat: ut. s. sciat se in modicum globum contrahere: dum ictus euitet. sed ubi paruitatem significare solet: utitur poeta diminutiuo: ut iam patuit ibi: Sed quantula nostra uoluptas. Prætera sensus poetæ est ostendere. ipsam habere crura non exilia, sed uirilia. & deesse tantum membrum uirile. unde subdit: Et ride positis &c. hoc est ride dum muliebri more mingit. Quinetiam uidetur structura esse. Aspice quanta. i. q̃ densa fascia. i. ligatura uestium & q̃ dẽso libro. i. uolumine & implicatione uestium. sedeat. i. implicetur poplitibus &c. sed meo iudicio melius q̃drat: ut mulier sedeat q̃ fascia. quia uidetur respexisse illud. 1. Æneι. Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentis. Et ita ordo & sensus est: Aspice quanta. i. quantũ magna ipsa sedeat poplitibus. i. incumbat in genua quæ nuda habet ut poplites uiriles uideantur. & q̃ denso libro. i. uolumine uestium: ut fascia sup. sit illi circa gremio. i. femora. Et ride cum. i. quãdo. scaphium. i. uas, quo utuntur mulieres ad mingendum. sumitur a tali muliere. & hoc armis positis. i. depositis. Ideo autem ridebis quia quem in armis uirum iudices, mingentem mulierem censeas. Vos nobilissimæ mulieres neptes Lepidi: & Metelli cæci. i. dum Mineruam flagrãti ex ęde reciperet excæcati, aut gurgitis Fabij. i. nobilissimorum uirorũ. quæ Ludia. i. uxor histrionis & gladiatoris sumpserit unq̃ hos habitus, quos sumitis. q. d. nulla. quando gemit. i. fremit. uel lassata gemitũ facit. uxor Asyli. i. illius gladiatoris ad palũ quẽ ictibus lacessit: & fatiget: sicut uos: quasi dicat nũquã & ita itamiores illis estis.

ℭ SEMPER habet lites: alia dissuasio. Sẽper, inquit, lites & iur- IOAN. gia marito sunt sentienda: ut nullus sit ne in lecto quidẽ locus quie- BRIT. tis. lis proprie appellatur inimicorum concertatio. Iurgium autem Lis beneuolorum & propinquorum. Cic. in li. de rep. Iurgare ergo lex Iurgium putat inter se uicinos non litigare. ⁋ Minimum dormitur. i. modicũ & parum dormitur. ⁋ Tunc grauis illa uiro: aliam notat exquisitam in muliere maliciam: quę cum amatore suo cum fuerit: uerita ne maritus mali de se sentiat: aut suspicetur: ipsa ultro maritum per fictas lachrymas accusat totaq; est i suspirio & gemitu ut dissimulata prauitate eum decipiat credentem ex uehementi in se amore id fieri. ⁋ Tunc grauis: ordo est illa tunc grauis & molesta uiro accusans eũ & peior tigride orba: cum conscia factũ occulti. i. adulterij sui admissi simulat gemitus. i. simulat suspiria, ac perinde se mariti zelotypã probat. ⁋ Orba tigride: tigris animal est quod Indi & Hircani ferũt, Tigris uelocitatis tremendę: & tum maxime ablatis fetibus sæuit præcipua seueritate in littore: cum raptor in naue se contulerit: a celeritate nomẽ accepit. nam tigris lingua persica sagittã significat. ⁋ Aut odit pueros: consuetudine græca pueros proseruis. i. insectatur seruos ut adulterij ministros. ostendit quomodo grauis sit uiro. nam quo irata ei uideatur: omnia in domo perturbat: ut grauiter offensa. ⁋ Aut ficta pellice plorat: aut fingit se plorare propter pellicẽ suã Pellex nam pellex ea appellatur: quæ cũ eo cubat: cui uxor sit. de qua plura illic diximus: Residens in codice pellex. ⁋ In statione sua: hoc est Statio in sede sua. Nam statio appellatur omnis destinatus ad standum: excubandumq; locus: sępe etiam statio ponitur pro ipsis custodibus. ut illud apud Tranquillum in Nerone: Sed adiuuante uulgi preces etiam statione militum, quę tunc excubabat representaturũ se pollicitus est. inde etiam dicuntur milites stationarij. Statio item pro ip- Stationarij so officio standi. ut illud apud Valerium: Voluntaria statione & corpora & animos corroborabant. Al bi: Antea senatus assiduam stationem eo loci peragebant. De quo uocabulo plusculadicemus in 11 Satyra illic: Stationes, omne theatrum. ⁋ Expectantibus illam. s. mulierem, & dominam suam. ⁋ Quomodo iubeat manare: ostendit poeta q̃ facile sit mulieri lachrymas emittere: quæ ubi libuit eas fundit: nec minus in re ficta, q̃ in uera unde illud est Ouidij: Credis

dimus lachrymis, an & hæ simulare docentur? Hæ quoq; habent
artes, quaq; iubentur eunt. Teren. Hac uerba una me hercle falsa
lachrymula extinguet? ¶ Tu credis amorem: insultat inscitiæ mariti
Curruca nimis creduli. credis, inquit, hoc fieri, quia te amet? ¶ Curruca pla-
ces: ignominiose curruca appellat maritum: quasi qui alienos edu-
cet liberos pro suis uxoremq; suam ab alijs possessam amplectatur.
Nam curruca (ut scribit Aristo. lib. 6. de natura ani.) auis est in cu
ius nido cucullus parit oua: quæ curruca ut sua fouet, excludit, &
educat. Parit item interdum in nidis minimorum auiū, & oua quæ
aliena reperit, edit: maxime uero nidos palumbinum petit: quarum
oua esu absumens sua relinquit. ¶ Quæ scripta: ac si dicat impudica
Scrinia & amatoria, adiuuandumq; est gestu. ¶ Scrinia: scrinium proprie ap
pellatur, ubi & scripta & unguenta reponūtur. Pli. li. 13. Castris Da
rij regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander cœpit scri-
nium unguentorum. Horat. in epist. Calamum & chartas & scrinia
posco. a scrinio dicuntur scriniarij: qui scrinijs præsunt. ¶ Mœchæ. i.
Zelotypus uxoris tuæ, quæ mœcha est. ¶ Zelotypæ: quæ se zelotypam simulat
nam zelotypus proprie appellari potest: qui ita amat ut solicitus sit
Zelotypia ne quis amore suo perfruatur. Et zelotypia diffinitur (ut ante dixi-
mus) a Chrysippo ægritudo animi ex eo prouueniens, quod timeas
ne adsit alien, quod cum nemine uelis habere commune. Quam
diffinitionem sequitur Cic. in. 4. Tuscu. sic: Zelotypia ægritudo est
ex eo q alter quoq; potiatur eo, quod ille ipse concupiuerit: uides
turq; uocabulum deduci ἀπὸ τοῦ ζέλου. amore καὶ τύπτεσθαι. i.
uerberari: q zelotypus assiduo amoris malleo pulsetur. alij tamen
dictum uolunt quia ζηλοτυπῶ idem est quod æmulor & inuideo.
¶ Sed iacet in serui complexibus. ostensurus est mulierem non mo
do ad omnia uitia esse pronam: sed in flagitio deprehensam mira
se etiam audacia defendere. Si, inquit, forte accidat ut eam inuenias
in complexibus, aut serui, aut equitis ita: ut ne summus quidē ora-
tor eloquentia sua queat rem tueri: ipsa, inquit, faciliter se statim
tuebitur. ¶ Dic Quintiliane: Quintilianum posuit poeta pro summo
oratore: qui temporibus Domitiani floruit: scripsitq; libros de insti
tutione oratoria qui ad nos peruenerūt urbis fuit magister primus
qui mercedem publicam accepit e fisco, ut scribit Eusebius. Docuit
etiam nepotes Domitiani. Mart. Quintiliane uagæ moderator sum-
mæ iuuentæ Gloria romanæ Quintiliane togæ. ¶ Aliquem colorem
. i. dic facti rationem. Nam græci chroma appellant quod nos colo
rem. i. rationem, quæ factum excusat. unde Quintil. lib. 3. Sed dan
dus illis deformibus color. Seneca in. 3. declamationum: Manife-
stus est adolescentis color: ut dicat se auctoritate patris oppressum.
Idem in. 6. de controuersia. 5. libri: Colore hoc usus est latro pro pa
tre puellæ. non misericordia motam sed libidine. & ideo non est be
neficium. Idem in sequenti controuersia: Alio colore usus est. dixit
enim non iram illam patris fuisse, sed calliditatem. Quæ sine quæ si-
ne colore est consistere nequit, hoc modo. C. Vatienus sinistræ ma-
nus digitos ne bello Italico militaret, abscidit: reus est læsæ reipub.
Hic quoniā color facti non inuenitur: causa nequit consistere: sicq;
defensio subuertitur. Vnde iucunde poeta interrogat Quintilianū
tanq̄ optimum rhetorem: ut causam hanc defendat, & facti rationē
afferat. ¶ Hæremus: uerba Quintiliani. Certe, inquit, hæremus. i. am
bigimus quo pacto rem tam euidentem possimus defendere. ¶ Dic
ipsa: uerba Quintiliani: quasi dicat cum nos id nesciamus dic tu
ipsa o mulier. Illud obseruandum est hoc pronomen ipse iungi pri-
mæ personæ, secūdæ, & tertiæ: ut ipse feci, ipse fecisti, ipse fecit. ¶ Olim
conuenerat: arguta defensio mulieris. ¶ Mare cœlo: solent enim pas-
cui ita clamando elementa ciere. ut illud Terentianum: O cœlum,
o terra, o maria Neptuni. ¶ Homo sum: crimen a se remouet in se-
xus imbecillitatem transferens: ut sit homo sum. i. mulier sum. & p
inde nec mirum si aliquando a recto tramite declino: quando cu-
iusq; sit hominis errare. ¶ Vnde hæc monstra tamen: forte, inquit, re
quiris unde hæc tanta mulierum scelera proueniant. ex nimio in-
quit otio, nimioq; rerum luxu hæc sunt: quod per sequentia indi-
cat. nam cum Romani paupertate & bellis, inquit, premebantur,
summa in urbe uigebat pudicitia & probitas. unde est illud Sallu-
stij in Iugurthino. Metus hostilis in bonis artibus ciuitatem retine-
bat: q̄re elegāter sequit: Præstabat castas &c. Verum ijs oibus amo
tis incōmodis luxuria inualuit: mores totius ciuitatis corrupti sunt.
Sicq; poeta monet i delitijs periclitari honestatē. Vñ illud est Oui.
Quærit Ægyst⁹ q̄re sit fact⁹ adulter: In p̄ptu cā ē, desidiosus erat.
ASCen. ¶ SEMPER habet lites. Aliud incommodum matrimonij ex ui
tio mulierum: q ne noctu quidē requies sit. Ordo est: Lectus in quo
iacet nupta. i. coniux legitima. habet semper lites & iurgia alterna.

i. altercationes. dormitur. s. a uiro. minimum. i. pro minima parte
noctis i illo. s. lecto. illa. s. uxor. est tūc grauis. i. molesta uiro. & ipsa
est tunc peior tigride orba. i. cui ablati sunt catuli. tunc dico. cum
. i. quando ipsa conscia occulti facti ipsius mariti simulat gemitus:
hoc est quando incipit gemiscere: quia simulat se scire adulterium
uiri. aut aliquod detestabile factum. & hoc potius dico q̄ ut de pro
prio facto intelligam: non ignarus q mulieres cum peccauerint,
priores litigent, ne uiris sit obiurgandi locus: sed hoc faciunt, quan
do deprehensæ sunt. hic autem dicitur occulti conscia facti: hoc est
facti ipsius uiri: quod ipse putet occultum esse. & ipsa tunc aut odit
pueros. i. familiares. aut plorat pellice ficta. i. simulata. i. simulans
se pati pellicem. plorat dico lachrymis uberibus. i. exuberantibus
semper, uel existentibus semper uberibus. i. abundantibus. i. para-
tis semper in sua statione. i. in loco ubi stant: donec iubeantur ef-
fluere, aut excurrere sicut cursum ad stadium stant in sua statione,
parati signo dato excurrere. unde subdit atq; expectantibus illam.
. i. iussum eius: quomodo ipsa iubeat eas manare. i. diffluere. Tu au
tem qui putas eam plorare: quasi ex zelotypia: cum ploret ex mali-
tia: credis amorem eius in te. & tu curruca. i. similis currucæ auigæ
sicut illa oua aliena utpote cuculli fouet: ita tu liberos alienos: aut
saltem coniugem quasi nidū ad quem adulteri accedant. Galli per-
uerso officio uocant eum cucullū: qui alienos liberos fouet ut suos.
cum cucullus magis proprie uocetur: qui ad alienum nidum. i. to-
rum accedit. & curruca, quem modo cucullum uocant. places tibi
. i. superbis infortunijs tuis. & beatum te putas, aut gratulans tibi
tunc. s. quando uides coniugē plorare. & exorbes. i. sorbendo exic-
cas fletum. i. lachrymas illius labellis tuis. tu nunquam lecture. i. qui
lecturus es. quæ. i. qualia scripta, & quot tabellas adulterorum. i. s.
scrinia. i. capsæ & cistæ. mœchæ. i. coniugis tuæ adulteræ zelotypæ
. i. fingentis se de te zelotypa retegantur. i. aperiūtur. Sed iacet &c.
Nec solum, inquit, hoc mali est: q occulte mœchentur. & tamen te
adulterij incusent. quinetiam in adulterio deprehensæ obiurgandi
& se purgandi colorem inueniunt: quem ne Quintilianus quidem
optimus declamator inuenire posset. Ordo est: Sed coniux tua ia-
cet: hoc est ponamus q inuenias eam iacentem in complexibus ser
ui: aut equitis: quæ sup. uia: aut ratio est excusandi eam o Quintilia-
ne optime orator dic, dic sodes: blandientis interiectio. i. si audes.
dic in quamaliquem colorem. i. aliq̄ rationem, qua uerisimiliter pos
set excusari. Respondet per fictionem poetæ Quintilianus dicens:
Hæremus. i. nos oratores dubitamus, an possit inueniri ratio. unde
poeta ad mulierem deprehensam dicit: Dic ipsa. i. tu quæ deprehen
sa es, ipsa inquit. i. dicit ad uirum. Conuenerat. i. conueniens & bo-
num uisum erat tibi olim: ut tu faceres quod uelles & accederes ad
quam uelles me spreta. nec non: accipiamus duas negationes pro
una. ut sit: & ego nō possem indulgere mihi: quasi dicat id æquum
non est: quia si tu placitum tuum fecisti, facio iam meum. uel sic: Cō
uenerat. i. conuentum & pactum fuerat inter nos olim: cum. s. aliam
plusq̄ me amares. ut tu faceres quod uelles. necnon. i. & etiam. ut
ego possem indulgere. i. bonos dies, & mollem, delitiosamq; uitam
dare mihi. licet. i. licitum est. permitto tibi, uel licet. i. quamuis cla-
mes. i. clamando in ultionē uoces & confundas mare cælo: sicut
irati solent tamen sup. ego sum homo. idest persona humana. q.
d. sum fragilis & ad libidinem prona. non possum secubare
semper: ut imagines ligneæ aut lapideæ: & ita si tu tibi indulsisti
sine me mihi quoq; indulgere. nihil est, inquit poeta, audacius. i.
animosius. & magis temerarium illis deprensis. i. in adulterio in-
uentis. Nam deprehendimus in facto: rescimus post factum. dicit
autem deprensis propter metrum. nam deprehensis non staret. Et
ipsæ mulieres sumunt iram, atq; animos a crimine: idest secun-
dum magnitudinem peccati simulant se ultro iratas. Vnde hæc
monstra tamen. Ostendit causam tantæ luxuriæ ut cognita uite-
tur. Ordo est: Tamen cum licet uerum: admirabile tamen sit
tot uitia in una ciuitate esse. tu requiris: id est quilibet dubitans
requirere potest unde supple sint uel prouenerint hæc monstra: id
est monstruosa scelera: quæ contra naturam & sexum fiunt. & de
quo fonte: idest de qua origine. Respondet poeta primum osten-
dens causam oppositæ uirtutis, scilicet pudicitiæ. quia oppositos-
rum eadem est disciplina ostenso enim quod paupertas, labor,
uigilia, sobrietas. & huiusmodi sint causæ continentiæ: patebit
quod diuitiæ, otium, dormitatio, crapula, & ebrietas sint cau-
sæ incontinentiæ. dicit ergo sic. Fortuna humilis: id est modica re-
rum possessio. præstabat: idest exhibebat quondam latinas: idest mu
lier in Latio castas.

Tecta labor, somniq; breues, & uellere thusco
Vexatæ, duræq; manus, ac proximus urbi
Hannibal, & stantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis
Luxuria incubuit, uictumq; ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Histros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos,
Atq; coronatū, & petulans, madidumq; Tarentum.
Prima peregrinos obscæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Diuitiæ molles, quid enim Venus ebria curat?

IOAN. BRIT. ¶ LABOR: nam dum uarijs intenti laboribus paupertatē tue bantur uitijs carebant. unde sapiēter dixit Oui. Ocia si tollas, perie re Cupidinis artes. ¶ Vellere thusco. i. lanificio. ¶ Thusco: aut quia **Thusc'** in uico thusco lanificiū exercebatur. Thuscus aūt uicus fuit in ur be. quo itur ad uelabrū: ubi cōsi lebant unguentarij & lenones. un de est illud Hora. in Satyris: Vnguentarius ac Thusci turba impia uici. quod magis placet: q̄a ex Hetruria urbi uicina lanificium habebatur: ut intelligas nō solū in uico thusco: sed p totā ciuitatē tunc mulieres lanificio, cæteris q; honestis artibus intentas fuisse. ¶ Ac proximus urbi Hannibal. i. bella qualia Hānibal gessit aduersus Romanos. Hannibal aūt post Cannensem cladem ad Anienē fluuiū tria milia passuū ab urbe castrametatus est: quo tpe ploratus (auctor Liuio) mulierū nō ex priuatis solū domibus exaudiebant: sed undiq; matronæ in publicū effusæ circa Deū delubra discurrebāt crinibus sparsis aram uerētes: nixæ genibus supinas manus ad cælū ad Deos tendentes, orantesq; ut urbē Romā e manibus hostium eriperēt, matresq; Romanas, & liberos paruos inuiolatos seruarēt. ¶ Stātes in turre collina: nā senatus censuit ut Hānibale proximo urbi: cōsules ponerēt castra inter portā Collinā & Æsquilinā. Consules, senatusq; in castra uenerūt: ibi de summa reipu. cōsulatum. **Collinā** Collinam autē dictam scribit Varro a uarietate colliū: quā Quirinalis habuit collis. ea. n. porta ad Quirinalem ducebat. ¶ Nūc patimur: ex nimio, inq̄t, otio multa nunc mala patimur. Luxuria. n. urbem inuasit: q̄ grauius q̄dem q̄ bellum omnē honestatē expugnauit. Illud sciendū ulcisci dici de amico & inimico: ut ulciscar patrem meū: hoc est uindictam sumam de ijs, q patrem meū læserunt: **Vlciscor** & ulciscar pcussores patris. ¶ Victumq; ulciscitur orbem sumit. inquit, uindictam, & suppliciū de Romanis q totū orbē uicerūt. q. d. satius fuisset si totū orbē nō superassent, ne luxuria urbē occuparet. ¶ Nullū crimē abest. quo, inq̄t ciuitas imperio, & opibus aucta est: oē genus scelens exerceri cœptū est. uñ et Tit. Liuius sic scribit in prologo suo: Quanto rerū minus, tanto minus cupiditatis erat. Nuper diuitiæ auaritiā, & abundantes uoluptates desiderū per luxū, atq; libidinē pereundi perdendiq; oia inuexere. ¶ Hinc nō solū, inq̄t, mores urbis p luxū corrupti sunt: sed & aliæ ciuitates urbis exemplo luxuriant. ¶ Hinc. i. ex Roma. ¶ Fluxit. s. luxuria. ¶ Ad Histros: Histri ex littore Illirico i Italiā uenienti occurrūt: ab ijs ait Festus Pōpeius appellatus esse histriones: q; primū illinc uenerint: ut inde appareat eos molliter uixisse: Liuius tñ in. vii primæ Decadis & Tacitus: & Valer. lib. ii. de antiqs Institutis Ludiū q thusco uerbo histrio appellatus est ex Hetruria Romā primū acciū cōtendunt. ¶ Sybaris. **Sybaris** oppidū est Calabriæ nō longe a Crotone cōditū ab Achæis inter duos amnes Crathidē & Sybaridē a quo cognomē habuit auctor Strabo lib. vi. Bene aūt ait luxuriā ad Sybaritas defluxisse. Nā cōstat eos luxu, delitijsq; notabiles fuisse. Vnde Philo Hæbreus in uita Mosæ comœdias inq̄t, & Sybariticas neqtias cōponētes: hoc est poemata lasciua. Strabo eodē libro scribit Sybaritas adeo luxuria, delitijsq; intēperātes defluxisset oi illa felicitate intra septuaginta dies a Crotoniatis exuti fuerint, & debellati. De Sybaritis sic & Quintil. lib. iii. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret. uñ apud græcos puerbium est: συβαριτικὴ τράπεζα: hoc est Sybaritica mensa: quod dicebat de cōuiuio laute apparato. Suidas refert Sybaritas instituisse: ut equi ad tibiæ cantū saltare cōdiscerent. Et Sybaritas luxuriosos appellatos. ¶ Hinc Rhodos & Miletos: casus **Rhodos** sunt noiatiui. i. luxuria Rhodia, & Milesia. hinc est. i. ex urbe Roma nata est: Et exēplo urbis Rhodiæ & Milesiæ luxuriare didicerūt. Rhodos aūt insula est maris Lycij cognominata a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinū. Bene aūt Rhodon & Mileton noiauit. Nā oēs fere populi oriētales, maximeq; Asiatici oi rex luxu affluxerunt: uñ est illud Valerij in secūdo: Spartana ciuitas seuerissimis Lycurgi legibus obtemperās, aliq̄diu ciuiū suorū oculos a cōtemplanda Asia retraxit: ne illecebris eius capti, ad delicatius uitæ genus prolaberentur. audierant. n. lautitiā Ide: & immodicos sumptus: & oia nō necessaria uoluptatis gr̃a fluxisse. quod & Liuius affirmat lib. ix. de bello Macedonico. Miletos: ciuitas est Ioniæ patria Thaletis phi in Asia minore: eā cōdidit Miletus filius Solis & Pasiphaes. Oui. Spōte fugis Milete tua, celeriq; carina Ægeas metiris aq̄s, & i Aside terra Mœnia cōstituis positoris habētia nomē. ¶ Tarentū: ciuitas Calabriæ. ¶ Coronatū & madidū: hoc ideo dicit: q̄a ibi cōuiuia luxuriosa agitabant: in q̄bus sumebant coronę. Cōsuetudinē āt cœnandi cū coronis Iones primi repperisse tradunt. auctor Valer. in. ii. de mollitie Tarētinorū sic: Finē profectō fruēdarū opū: q̄bus ad inuidis diu abundaueras Tarētina ciuitas q̄siuisti. Sidonius: Ipsaq; perijt, trepidauerat uncta Tarētus. Hora. in epl̃is: Sed uacuum Tybur placet: aut molle Tarentū. i. luxuriæ uacās. fuerunt. n. opulētissimi Tarētini: quod Valeri. li. ii. (ut diximus) docet Macr. li. iii. Saturn. scribit Tarentū ligua Sabinorū molle significare. uñ & nux tarētina dr. quæ ita mollis est ut uix attrectata frangatur. item q̄dā oues tarētinas dñt: hoc est molles. ¶ Petulās: ad id respexit. quod nō modo p superbiā res Romanorū i portu suo captas reddere noluerunt: sed alterū ex legatis q̄a a senatu missi fuerāt ad eas repetendas urina respersennt. Pōt etiā huius loci alius esse sensus: ut sic legamus: Hinc fluxit ad istos. Et Sybaris colles: ut sic exponamus: Hinc: hoc est ex pace, nimioq; otio & abundantia luxuria Sybaritana, Rhodia, Milesia, & Tarētina fluxit ad istos colles. s. urbis nostrę quasi cū cōtemptu dictū ad istos: q̄si q oēm aspernari deberēt luxū & molliciā ut sic itelligamus: Mores peregrinos a Romanis esse acceptos, postq̄ diuites & in otio esse cœperunt. unde sequitur: Prima peregrinos obscura pecunia mores Intulit. ¶ Prima peregrinos: ostendit nimia diuitiarū abundātia urbis mores corruptos esse: ciuitas. n. oi orbe subacto in oēm prorupit luxū. Est ergo sensus Pecunia ipsa. i. ampla patrimonia & diuitiæ multæ fuere causa: ut mores peregrini & luxus in urbem inueherētur. ut siquid apud nationes peregrinas ad luxū effet: id oē Romani usurparent. uñ illud in. iii. Satyra: Iam pridē in Tyberim Syrus defluxit Orōtes. Et linguā & mores cū tibicine chordas Obliquas: nec nō gentilia tympana secū Vexit: & ad Circū iussas pstare puellas. Ex Asia. n. (ut docet Liu. li. ix. de bello Macedonico) luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbē est. Inde primū lectos æratos, uestem stragulam ptiosam, plagulas, & alia textilia, & quæ tū magnificæ suppellectilis habebātur, monopodia, & abacos Romam adduxerūt. Tunc Psaltriæ, Sambucistriæq;, & cōuiualia Ludionū oblectamēta addita epulis: epulæ quoq; ipsæ: & cura & sumptu maiore apparari cœptæ. Tūc coquus uilissimum antiquis mācipiū, & æstimatione & usu in pretio esse. ¶ Obscœna pecunia: q̄ in causa est: ut hoies rebus obscœnis idulgeāt. & dictū est ea affectu utētis. nā p se neq; bona: neq; mala est. sic & Virgi malā falcē appellauit. ¶ Quid. n. Venus ebria curat: sententia est gñalis: plata tamē nūc propter luxum, intemperantiamq; mulierum. ut sit sensus: Nemo, inq̄t, locuples, diuitijsq; abundans, honestatis rationē habet. Omnia enim per summum luxum, intemperantiamq; agit: ut per Venerē ebriam intelligas effusum in omnem luxum otium hominis ebrij: id est diuitijs repleti: qui plenis intemperantiæ uelis ad omnes & animi & corporis deferrur uoluptates.

¶ ET labor. i. assidua operatio. nō sinebat. i. pmittebat. tecta parua. i. humiles domos. cōtingi. i. pollui uitijs. & somni breues. & manus mulierū duræ ac uexatæ. i. exercitatæ. uellere. i. lanitio. thusco. i. in Thuscia nascēte. & Hanibal dux Carthaginensiū, & inimicus Romanorū, primus urbi. s. Romæ. & mariti stantes. i. excubantes in turre Collina. nō sup. sinebāt parua tecta cōtingi uitijs. sed nos patimur nūc mala. i. incōmoda lōgæ. i. diuturnæ pacis: p quā otiū & sopor: & ex illis luxuria producta sunt. uñ sequit. luxuria sæuior. i. nocētior & immanior armis. i. bellis. incubuit. i. inuasit ciuitatē. unde incubatores dicūt tyranni: q occupāt regna aliena. & luxuria ulciscitur orbem. i. mundū uictū a Romanis. i. fecit ultionē p mūdo uicto: q̄a uincit uictores. Nullū crimē, & nullū facinus libidinis abest romanis. s. ex quo sup. tpe. i. post quod tēpus paupertas Romana perit. i. perijt. est. n. syncopa. ut docet ultima syllaba q̄ideo **ASCEn.**

Inguinis,& capitis quæ fint diſcrimina neſcit.
Grandia quæ mediis iam noctibus oſtrea mordet,
Gum perfuſa more ſpumant unguenta ſalerno
Cum bibitur concha,cum iam uertigine tectum
Ambulat,& geminis exurgit menſa lucernis.
I nunc,& dubita qua ſorbeat aera ſanna
Tullia,quid dicat notæ Collactea Mauræ.
Maura Pudicitiæ ueterem cum præterit aram,
Noctibus hic ponunt lecticas,micturiunt hic,
Effigiemq; Deæ longis ſiphonibus implent,
Inq; uices equitant,ac Luna teſte mouentur.
Inde domos abeunt,tu calcas luce reuerſa
Coniugis urinam magnos uiſurus amicos.
Nota Bonæ ſecreta Deæ,cum tibia lumbos
Incitat,& cornu pariter,uinoq; feruntur
Attonitæ,crinemq; rotant ululante Priapo
Mænades,o quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus,quæ uox ſaltante,libidine,quantus
Ille meri ueteris per crura madentia torrens.
Lenonum ancillas poſita Lauſella corona
Prouocat,& tollit pendentis præmia coxæ.
Ipſa Medullinæ frictum criſſantis adorat.
Palmam inter dominas uirtus natalibus æquat.
Nil tibi per ludum ſimulabitur,omnia fient
Ad uerum,quibus incendi iam frigidus æuo.
Laomedontiades,, & Neſtoris hernia poſſit.

producitur.Et crimem libidinis & luxuriæ fluxit hinc.i. a romanis ad Iſtros.i.illos populos in extremis oris Italiæ primos illyrici littoris.Et colles Sybaris.i.illius ciuitatis inter duos fluuios ab Achiuis cōditæ: & maximæ opulētiæ,atq; luxuriæ.hinc eſt ſup.Rhodos .i.luxuria Rhodiorū. Si dixeris:hinc luxuria fluxit & Rhodos: malus erit uerſus:q̄a in accuſatiuo ultima produceretur.& ſi depoſueris &:ut ſit hinc Rhodos: iā prima cōtra ꝯſuetudinē ꝓducitur. unde Hora.in Carm. Laudabūt alij clarā Rhodon & Mytilenē. Et Luca.lib.viii. Claráq; relinqt Sole Rhodō.ubi clara uocatur Sole ꝑꝑ dictū Solini a Mācinello recitatū. Poſſumus ergo hic legere:Hinc ad Rhodon & Miletos:faciēdo ſpōdaicū uerſum: quē Iuuen.ſæpe facit.aut ut Hora.Hinc ad Rhodon & Mytilenen.& forte ita ſcriptū relīqt: q̄a nō nulli codices habēt. Hinc & Rhodos:legamus ſicut accepimus. Et hinc eſt ſup.Rhodos.i. luxuria Rhodi. & Miletos .i. luxuria Mileti. & Tarentū coronatū .i. inter potandum coronis ornatum.& petulans:ideſt laſciuum. madidum:ideſt uino, unguentoq; diffluēs.Prima peregrinos. Oſtēdit q̄d caſtitatē pſtitit: nunc q̄d eam expulit docet: dicens q pecunia & rerū copia, ꝑ quam otiū & inde luxus cōſecutus eſt. Ordo ē:Pecūia obſcœna.i.q̄ obſcænos facit : uel q̄ ſcæno obuoluta ē:dū e uiſceribus terræ extrahit̄:fit.n.(ut dīt ſancti) ex luto indurato. Sed melius eſt dicere epithetū ab effectu.Nā poetæ diligētes epitheta ꝓ locis accōmodāt.quod priuſq̄ pergā latius in hoc exēplo declarabo. Meminerimus ergo tripliciter ſolere apponi epitheta: ideſt. adiectiua ſiue appoſita:ut ad diſcretionē faciendā.ut.ui.Æneí. Et phrygiæ molimur mōtibus Idæ.ad excludendā Idam cretēſem . Aut ad ꝑpetuā rei naturā ſignificandā ſic calū ꝓfundū & mare uelíuolū &c.a Virgilio dīr. Aut ab effectu:ut mors frigida:frigus pigrū &c. ab eodē dīr. Hic ergo aut ꝑpetua pecuniæ natura eſt:ut obſcæna ſit : q̄a ſcæno extrahitur.aut q potius credo epithetū eius ab effectu ꝓ loco datū eſt.Nam in prima Satyra ubi oſtēdit ꝑ delatores amore pecuniæ multorum funera procreari.dixit:Et ſi funeſta pecunia tēplo Nondū habitas.Hic uero ubi docet q obſcænam uitā īduxit: obſcænā uocat Virg.aūt in.iii.Æneí.cōſiderās duo.alterū q amore pecuniæ filius Priami occiſus eſſet & fides uiolata execrabiliter:alterū q nulla res ad īmania ſcelera ita cogat,q̄ fames extrema:q̄ et ī propria mēbra ſæuire nōnunq̄ ſubegit.dicit: Quid nō mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?Sacra dixit .i. execrabilis : ſicut ſacer ignis dī.Pecunia igit̄ obſcæna.i.ꝑ quā uita obſcæna orta eſt Romanis.intulit in urbē.ſ.prima.i.ſm̄ Mancinellū primū . uel reuera prima.i.ante oēs alias res:q̄a potuerunt plures res mores externos intuliſſe:utpote cōmercium peregrinorū.frumenti,uniq; copia aliūde aduecta:lōga apud externos mora aut belli , aut negociationis gratia . Tædium aſperioris uitæ & deſiderium indulgentioris & multa alia.Ideo dicit q pecunia prima intulit peregrinos .i. externos:& ob id barbaros & ineptos mores. & diuitiæ molles .i. molles facientes.nam paupertati aſſueti duri dicuntur.unde dictū eſt. Dardanidæ duri &c.Poſt longā.ſ.fugā & uarios labores. eſt ergo ēt epithetū ab effectu ,q̄a molles efficiūt.fregerunt.i.corruperunt ſæcula.i.ea tēpora:q̄bus creuerāt turpi.i.fœdo luxu . hoc eſt ueſtiū, ciborū,& cæterarū rerū ſuperfluo uſu.quid.n.curat Venus.i.luxurioſa mulier.i.ipſa luxuria.ebria.i.ebrietate adiuta.q.d.nihil.

IOAN. BRIT. ¶ INGVINIS, & capitis:mulier,inqt,q̄ delicatis repletur cibis uinoq; multo inebriatur:unguētis delibuta pretioſis nō diſcernit tanto rerū luxu ratione impediente,q̄d interſit inter fellationem & coitū:hoc eſt turpius ne ſit crimen fellationis, an coitus.ſicq; multiplicē mulierū ſui tēporis impudicitiā flagellat: ac ſi dicat oia hæc indifferēter agūt:nulla turpitudine abſtinent.unde & Horat.carmine lyrico oſtendit ꝑ uinolentiā, licitā, & illicitam libidinē exerceri: Monet Sithonius nō leuis, cuius Cum fas, atq; nefas exiguo fine Libidinū diſcernūt auidi: Alij aliter ſent unt:ut exponant mulieres eo impudentiæ deueniſſe:ut nullū faciant diſcrimē inter honeſtū & turpe: ut non magis eas pudeat oſtēdere mēbra pudibūda, q̄ caput.quod īter alia membra primū obtinet locum, ſed prior ſenſus magis placet. Ordo autē eſt : Mulier q̄ medijs noctibus oſtrea mordet:neſcit q̄ ſint diſcrimina inguinis & capitis.i. inter inguen & caput:ut ꝑ inguen intelligas naturalē coitū : ꝑ caput fellationē cū unguenta perfuſa mero falerno ſpumāt.¶ Mordet: comedit. ¶ Oſtrea:piſces ſunt cōcha intecti:Venerē, ſi comedantur,excitāt.¶ Vnguenta perfuſa .i.immixta uino & epota . nam in tantū unguentorū luxuria adoleuerat:ut nō ſolū ijs linerentur: ſed ēt biberēt.uñ Pli. lib. xxxi. ita ſcribit. At Hercules iam q̄dā ēt in potu addūt: tantiq; amaritudo eſt:ut odore prodigo fruātur:ex utraq; parte corporis exteriore.ſ.& interiore. ¶ Cū bibit̄ cōcha:hy ꝑbolicos .i. grā ī poculo. ¶ Cū iam uertigine tectū uidētur.n. oia ebrio in uertiginē agi : cōgeminariq; lucernæ. Horatius: Vt ſemel icto Acceſſit furor caput , numeruſq; lucernis. Sene. ad Luciliū loquēs de ebrio: Adijce illā ignorātem ſuū dubia & inexplanata uerba: incertos oculos: gradū errantē: uertiginem capitis: tecta ipſa mobilia uelut aliquo turbine circumagente totam domū.Cice. in ii. de diuinatione.Nam nauigātibus moueri uidenť ea q̄ ſtant:& quodā obtutu oculorū duo:ꝑ uno lucernæ lumina . Qui dicam inſanis:q̄d ebrijs,q̄ multa falſa uideātur.unde eſt illud Apollonij Tyanei: Videmus. n.ebrietate correptos geminam Lunam:geminum Solem ſeſe uidere arbitrari.¶ I nunc & dubita: honeſta eſt inhibitio ꝑ conceſſionē:ut oſtēdat minime dubitandū eſſe. Sic & Mart. in octauo:I nūc & dubita uates an diligat ipſos.Iuuenalis alibi:I nūc & uentis aiam cōmitte. Cū hæc,inquit, in mulieribus uitia eſſe cognoſcas, dubitabis quo contemptu, quaq; irriſione habeāt aram Pudicitiæ,cum iuxta illam prætereunt?Eſt ergo cum indignatione legendū:I nūc Poſthume Vrſidi:& dubitata ſanna.i. q̄ oris diſtorſione Tullia rideat aram Pudicitiæ.q.d.non debes dubitare. Pudicitiā a mulieribus miris modis contēni, quā præcipua ueneratione colere deberent. Eſt enim Sanna irriſio, quæ fit quadā oris & naſi diſtorſione, unde ſubſannare.i.irridere & notare. Perſius. Poſticæ occurrite ſannæ.i.irriſioni,quæ fieri ſolet poſt terga.¶ Sorbeat aera.ideſt ore diſtorto & hianti reſpiret in contemptū Deæ. ¶ Collactea:hoc loco nomen eſt propriū. Alias collactea illa eſt (auctore Capro) q̄ eodē lacte nutrita eſt.¶ Quid dicat . quā multa ignominioſa in ipſam pudicitiam effutiat.¶ Cū prætenit:hoc aūt dicit:quia cū deberet ex ueteri inſtituto arā prætereūdo uenerari, ſubſannat & irridet.nam apud antiquos hic mos cuſtodiebatur: ut non ſine ſumma ueneratione templa ꝑterirētur. unde eſt illud apud Apuleium in prima Apologia: Si fanū aliquod ꝑtereat:nefas ſiebat adorandi gratia manū labris admouere. ¶ Noctibus hic ponunt.ſ. ad aram Pudicitiæ.¶ Implēt effigiē Deæ:mingētes Deam lotio reſpergunt: quā cōtemnūt,ut impudicæ & honeſtatis aduerſatrices,ſicq; cum ſuperioribus conueniunt magis,q̄ intelligas fellationē dici.ut oſtendat poeta mulieres tantū ab omni honeſtate reſilire:ut ipſam quoq; Pudicitiam:quā præcipue colere deberēt:miris modis contemnant.

Epitheta

Oſtrea

Sanna ſubſanare

Collactea

temnant: & sacra quoq; Bonæ Deæ impudice celebrent. ¶ Longis
Siphones siphonibus: siphones ꝓprie dicunt fistulæ & tubi & cannæ ex quas
cunq; materia. unde liquida fluere possunt. Corne. Cel. Prodest etiã
aduersus tardam concoctionem uinũ frigidũ bibere: & post cibũ
magnã potionem, sed (ut supra dixi) ꝑ siphonem. qbus uerbis de
clarat fistulã & siphonẽ idem significare. nam pauloante dixerat
duos cyathos ꝑ tenuẽ fistulã bibat. Pli. lib. ii. de aqua in summa iu
ga erũpente. Quo spiritu acta & terræ põdere pressa siphonũ mo
do emicat. Per siphones igitur longos uesicæ meatus intelligit: ex
Siphunculi qbus urina exit. Inde ꝑ diminutionem siphunculi dicuntur. Pli. ad
Apollinarem: In hoc fonte crater: circa siphunculi plures miscent
iucundissimum murmur. Et paulo infra: E stibadio aqua uelut ex
pressa cubantiũ põdere siphũculus effluit: cauato lapide suscipitur.
¶ Inq; uices equitant: hinc apparet Deã haberi contemptui: in cuius
cõspectu turpissima quæq; ꝑagant. Expressit aũt tribades mulie
Tribades res: hoc est fricatrices. a τρίβω: quod est frico, siue tero: qualis fuit
Sappho: ut ipsa fatet, & Porphyrio docet. quod genus sceleris pri
mo instituisse dicũt Lesbia mulieres. Vnde apud Aristotelem λεσβί
ζειν: idest agere. ¶ In uices: ut altera alteram meat. Pli. lib. vii. An
Androgynos drogynos constat utriusq; esse naturæ inter se uicibus coeuntes.
Alibi Iuue. Nec faciant uicibus. ¶ Coniugis urinã: quã emisit ante
effigiẽ Pudicitiæ. ¶ Magnos uisurus amicos. i. ex consuetudine ro
mana amicos salutaturus matutino. ¶ Nota Bonæ secreta Deæ: ita
inferuntur a poeta: q. d. mirũ est q̃ sint et obscæna, quæ i sacris Bo
næ Deæ fiunt a mulieribus, estq; adiuuandũ gestu. De Bona Dea
dictũ est in secũda Satyra: Atq; Bonam teneræ placant abdomine
porcæ. ¶ Secreta Bonæ Deæ: secreta aũt dicit: quia (aut auctores
sunt Macrobius. & Plutarchus in Cæsare & Cicerone) horũ sacroꝝ
ritus arcani fuerunt: cumq; celebrarentur, uiris interesse non lice
bat, ea tantũ i domo summi pontificis noctu a mulieribus celebra
bantur. ¶ Cũ tibia lũbos: sic illud Persii: Cũ carmina lumbũ intrãt.
Nam lasciuo cãtu, & sono libido maxime excitatur. In ijs enim sa
cris ad tibiam (ut ait Plutarc.) saltabãt mulieres, multa bacchana
libus similia peragẽtes. uñ supra. Nullo gemit hic tibicina cornu.
¶ Vinoq; ferũtur: licet in ijs sacris uino uterentur: tamẽ lactis nomi
ne nuncupatur: & uas mellarium. auctor est Macrobius. Ordo est
aũt: O quantus ardor cõcubitus est illis mẽtibus: cũ tibia incitat lũ
bos: & mænades attonitæ cornu & uino feruntur. i. agitantur, & ra
Bacchanalia piũtur. ¶ Crinemq; rotant: caput agitãt. ¶ Vlulante Priapo. uult om
nino ostẽdere poeta i sacris Bonæ Deæ, oia fere fieri a mulieribus:
q̃ fieri cõsueuerãt in bacchanalibus: in qbus (ut diximus in. ii. Saty
ra auctore Liuio) uiri & mulieres nõ gratia sacrorũ, sed cõcubitus
cõueniebãt. nã ibi stupra erãt promiscua ingenuorũ & fœminarũ:
tũ inter se, tũ cũ maribus. ibi aderant sacerdotes Priapi & Cybeles:
multiq; ululatus cymbalorũ, & tympanorũ, & id genus instrumẽ
torũ musicoꝝ. per quod ait poeta ululãte Priapo. i. sacerdote Pria
pi edente sonos & ululatus musicis instrumẽtis: hoc aũt faciebant
ne queritantis uox ꝑ uim stuprũ patientis exaudiret. De qbus bac
channalibus sic meminit Diuus Augusti. li. xviii. de ciuitate Dei.
Et tñ eius uelut Dei noie per immũdos Dæmones bacchanalia sa
cra, uel potius sacrilegia sunt instituta. de quorum rabiosa turpitu
dine post tam multos annos sic senatus erubuit: ut in urbe roma
Mænades na esse ꝓhiberet. ¶ Mænades: eas Mænades appellat: q multa bac
chanalibus similia ꝑagerent. Nam Mænades dicuntur Bacchæ a
μαίνομαι: quod idẽ est quod furo. ¶ Cõcubitus: genitiuus est casus
¶ Quæ uox: q̃ impudica. ¶ Saltante libidine: titillãte pruritu & ure
dine. ¶ Quãtus torrẽs: hyperbole est. i. quãtus discursus spermatis
collecti ex nimio haustu uini. ¶ Lenonũ ancillas: carpit mulieres tri
bades sui tp's: cõqueriturq; q in ijsdem sacris Bonæ Deæ: cum co
rona seruãtibus uirginitatẽ daret: nũc ꝓponat tribadibus. ¶ Lau
fella: nomẽ mulieris ipudicæ & ebriosæ. de qua alibi. Quantũ Lau
fella bibebat. ¶ Ancillas lenonũ: puellas lenonũ ꝓstitutas. ¶ Prouo
cat: quasi melius libidinatura. ¶ Coxæ pendẽtis: nã q̃ succũbit, subli
mi coxa excipit tribadẽ incũbẽtẽ. ¶ Ipsa. s. Laufella. ¶ Adorat frictũ:
hoc aũt dicit: q a genibus incuruat ad frictũ. ¶ Medullinæ crissan
Crissari Ceuere tis: mouẽtis se ad turpitudinẽ. nã crissari mulierũ est: sicuti ceuere
uirorũ. ¶ Palmã inter dominas uirtus natalibus æq̃t cũ inter mulie
res, inqt, cæteris in rebus, honestisq; officijs nobilitatis rõ habeba
tur, ita, ut semp nobiliores præponant: In hoc tñ obscœno libidi
nis flagitio uictoria & corona tã ignobili, q̃ nobili indifferẽter da
tur: prout quæq; melius libidinata fuerit: nulla prorsus illic habita
ratione nobilitatis. ergo inqt, nullũ illic hr discrimen iter mulieres,
sed uirtus. s. libidinãdi & coeundi inter dñas. i. q̃ exercet iter ipsas
mulieres: æquat palmã. i. facit ut ipsa q̃ uictrix sit: æquet natalibus
. i. nobilitati. nã ꝑ natales numero pluratiuo nobilitatẽ itelligimus. Natales
unde Corn. Tacitus loquẽs de Cornelio Fusco ait: Corne. Fuscus
ingẽs ætate: clarus natalibus. Sen. ad Luciliũ. Cõditor ille iuris hu
mani, nõ natalibus nos, nec noium claritate distinxit. ¶ Laomedõ
tiades. i. Priamus Laomedõtis filius. ꝑ Priamũ aũt & Nestora oẽs
extremæ senectutis intelligit: speciẽq; pro genere posuit. ¶ Hernia: Hernia
Græci enterocelen & epiplocelen uocat (auctore Celso) quod nos
herniã. Est. n. cũ intestinũ, aut omentũ in sinũ testiculorũ, quẽ Græ
ci oscheon, latini scrotũ appellãt, descẽdit. quo uitio senes maxime Oscheõ
laborãt. ¶ Nestoris: Nestor Nelei regis Pyli fuit filius: qui (ut tradit Scrotũ
Homerus) tertiã hoium ætatẽ uixit. unde Ouid. in Metamor. Vixi Nestor
Annos bis centũ: nũc tertia uiuit ætas.
¶ QVIA nescit q̃ sint discrimina. i. q̃ sint differẽtiæ Inguinis. i. ASCEN.
mẽbri genitalis, & capitis. s. horis: hoc est tã facile inguen q̃ caput
denudat uel sicut os uino, ita genitalia libidini exponit. deniq; non
plus reuerẽtiæ capiti, q̃ genitalibus exhibet eo. s. q̃ mordet iam no
ctibus sup. existẽtibus medijs grãdia ostrea: q̃ Venerẽ prouocant.
cũ scilicet. i. qñ unguẽta ꝑfusa mero. i. puro. falerno. i. uino Faler
ni mõtis. spumãt. i. efferuẽt. qa (ut dicit Hieronymus) uenter mero
æstuans facile despumat in libidinẽ, & cũ. i. quãdo. bibitur. s. ab om
nibus illic existentibus. concha. i. amplo uase. & cũ tectũ. i. summi
tas domus ambulat. i. ambulare uidetur. uertigine. i. ꝑ uertiginẽ:
idest capitis ebriosi girationem. & cum mensa exurgit. idest exur
gere uĩ. cũ lucernis geminis. i. quæ uident geminæ: cum singulæ
sint. Et postq̃ uideas Romæ tantã immodestiã & tantos excessus in
cibo & potu. dicit poeta figurate, præcipiẽs quod fieri non debere
innuit, sic. I. hoc est uade, & dubita. q. d. nisi stolidus fueris nõ dubi
tabis: sed facile ꝑcipies qua. i. quali. sanna. i. nanũ sonoritate. Tul
lia fellatrix illa, seu cunnilinga. sorbeat. i. auide inspiret, & recipiat
ꝑ nares. aera. i. aerẽ. dum os in fœdo illo opere occupatũ habet. &
quid. i. q̃ libidinosum uerbũ. Collactea illa mulier: uel Tullia. Colla
ctea. i. q̃ simul est lactata cũ Maura. dicat Mauræ illi mulieri. qa tñ
nomen a patria deductum uidetur: ideo multi uolunt q Maura sit
nomẽ ancillæ. & Collactea propriũ matronæ. sed nõ conuincit: qa
Galla etiã patriũ uidet: & tñ matronis cõuenit. Præterea dicit notę.
quod de ancilla nõ diceret. notæ ergo. i. familiari: uel ꝑ crissationẽ
cognitæ. cum. i. quãdo. Maura præterit. i. ꝑtransit ueterem arã Pu
dicitiæ. quod iterũ probat non esse ancillam: qa ancillæ domi dice
ret. Quid aũt dicat ostẽdit ex eo quod faciũt ad arã Pudicitiæ di
cens. Matronæ supponũt hic. i. apud aram Pudicitiæ. noctibus. i.
tpe nocturno. lecticas in qbus se reponant. & micturiunt. i. cũ pru
ritu mingũt hic. & implent effigiẽ. i. simulachrũ Deæ. lõgis sipho
nibus. i. sonitibus mingentium mulierũ longo tẽpore durantibus:
uel meatibus uesicarũ suarũ qbus ad micturã utũtur. quasi sipho
nibus longis. i. canalibus, q & tubi dñr ꝑ quos aqua emittitur: &
equitant crissando in uices: idest uicissim dũ se mutuo subagitãdo
fricent. Vnde Tribades græco uocabulo a Martiale dicuntur. &
mouẽtur. i. agitantur. Luna existente teste. i. tempore nocturno, cũ
a numine præterq̃ a Luna se uideri putãt. inde. i. ex tali cõfrictione
(id. n. dicitur, licet Valla neget) seu crissatione per quã semẽ emise
rũt. abeunt domos ad maritos. s. suos. & tu q maritus es uisurus. i.
q surgis ut uisas magnos amicos. i. diuites & potẽtes. iã luce reuer
sa. i. tempore matutino. calcas. i. pedibus conculcas sm Mancinel
lũ. urinã cõiugis: quã dimisit i tẽplo: ad quod noctu solæ mulieres cõ
ueniũt, interdiu et uiri. unde dicit q calcas urinã uisurus in tẽplo.
Dictũ. n. est micturiũt hic. Idẽ fere dicit Georgius Valla. sed longe
subtilior & textui magis quadrãs est sententia Calderini sic dicẽtis:
Tu calcas urinã cõiugis. i. cũ uis surgere ad salutãdos diuites ami
cos: tu forte uis prius coire cũ uxore: sed nihil spermatis in ea repe
ris. Nam exhausit lũbos nocturno tẽpore cũ alijs mulieribus. Tu
igitur tantũ calcas eius urinã, & nõ sperma. Hæc ille. Quibus ob
stat uerbũ calcas: quod a calcibus qbus coitus nõ fit nimirũ dedu
citur. Vnde mea sententia est tu uisurus: idest dum prima luce sur
gis ut uisas & salutes magnos amicos, qui sportulam dant: calcas
urinam coniugis: quam ebria & prurigine ardẽs ex crissatione pre
tenta dereliquit ante lectũ tuum: ad quem se ex sacris recepit. Nota
Bonæ secreta Deæ &c. Ad grauissima mulierum scelera progredi
tur: quæ contra naturam in locis sacris committebant. Ostendit au
tem in ea re se satyricum esse. nam olim cum Satyræ agerentur, in
troducti erant Dij siluestres, quos Satyros uocant: qui cum essent
lasciui & petulci, gaudebant turpissima quæq; scelera exprobrare.
Cæterum honestius, & pudicis auribus ea res indigna est. Nam li

eet Ideo recitantur huiusmodi peccata, ut uitentur: tamen facilius uitari possunt ab iis, qui ea nō legunt: neq; in legendis occupatos habent animos. habent.n. ipsa carnalia uitia occultum uenenum: quod dum uitandum prædicatur, penetrat: quo circa paucis eem ab aliis explanatam percurrā. Ordo est: Secreta sup. sacra q̄ olim se crete cū oī scelere fiebāt Bonæ Deæ sic uocate. sunt sup. nota. i. manifesta. modo. i. postq̄. Fesoennia mulier Hispania: pdidit ac indicauit. uel nota sunt secreta Bōæ Deæ. i. nos scimus q̄lia sint, quia scelestissima. cū. idest. quando. tibia q̄ in sacris utendum erat sed ipsæ ad libidinem abutebantur. incitat: idest commouet ad libidinem lumbos in quibus est libido maxime in uiris. & cum mulieres feruntur. idest agitantur cornu & uino. idest quando more bacchantium post potum cornu inflant. & ad sonum eius agitantur. & cum ipsæ mænades. i. furiosæ mulieres: quasi Baccho sacrificantes: quæ furorem simulabant. rotant. idest in gyrū uoluunt. crinem: idest capillos suos dissolutos. & hoc Priapo illo Deo hortorum & fertilitatis: quā sub spē membri uirilis colebant. ululante: idest cum ululatu resonante: non q Deus sit ululans: sed q nomen eius dum inuocatur a mulieribus ululatū cōtet. O quantus: idest q̄ uehemēs quasi dicat uehementissimus ardor concubitus inest supp. tunc: quando imago Priapi portatur a potis mulieribus: & eius numen aduocatur. quæ: idest quasis uox: quasi dicat lasciuissima. & hoc libidine: idest tentigine uel libidinis Deo saltante: idest exiliente: uel nutante dum sic nutatur a mulieribus. quantus: idest q̄ magnus est supple. ille: idest notissimus. torrens: idest subito inundans riuus seu fluxus. ueteris meri: idest uini uix in urinam conuersi & fluentis per crura mulierum madentia: hoc est q̄ abunde putas per impatientiam libidinis in tripudiatione urinam emitti ab illis potis mulieribus? Laufella. idest matrona illa infamis. prouocet ad certamen sodomiticæ libidinis: ancillas lenonum: idest prostitutas. & hoc corona posita: idest constituta uictrici. uel corona pampinea, qua in sacris utebantur. posita: idest deposita. sed prior modus propter frequentia præstat. & tollit: idest aufert ut uictrix. præmia: idest præmiationem: scilicet coronam constitutam coxæ: idest femoris. pendentis: idest quam artificiose pendendo præmium meruit. inferior enim. idest succumbens. superiorē: hoc est incumbentē sublimi coxa, ut dicit Calderinus, excipit. Et ipsa Laufella adorat: idest fm Calderinum & Mancinellum fricando & incumbendo, & genua apte disponendo peragit. Vel secundū Georgi. Val. adorat. i. laudat & colit tanquam rem diuinā. ut uero sententiam meā dicam: scias secundū Vallam adorat esse motu corporis ut genuum flexione, aut nutu capitis honorem exhibere. uā crucē domini, inquit, prudentes adorant: fatui orant. Sensus autem poetæ est: quod dum Laufella est incumbens: tunc ipsa est uictrix: sed succumbens fatetur se uictam a Medullina, quæ tam artificiose incumbit, ut trictum eius adoret. i. ueneretur totius corporis agitatione. Ordo igitur est: Ipsa Laufella tribas & incubatrix peritissima adorat: idest supplex ueneratur toto corpore frictū. i. confricationē Medullinæ. i. illius matronæ, crissantis. i. apte dum incubit se motātis. uirtus. i. cōstantia & potentia crissandi æquat. i. æquiparat: æq; laudatam facit. palmam. i. uictoriam in tali certamine. natalibus. i. generositati & nobilitati generis: q̄ q; alto loco nati sumus obtinemus. caret astrictio natales sic singulari. Aequat dico inter dominas. i. potentes matronas. Nil simulabitur. idest. effingetur ibi ad ludum. idest. simulachrum libidinis omnia supple opera illa carnalia fient ad uerum cum uero coitu, quibus Laomedontiades. idest Priamus Laomedontis filius. frigidus nuo: idest senio. possit incendi. i. inflammari ad libidinē. &

Tunc prurigo moræ impatiēs, tū fœmina simplex,
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.
Iam fas est, admitte uiros, dormitat adulter.
Illa iubet sumpto iuuenem properare cucullo.
Si nihil est, seruis incurritur, abstulerit spem
Seruorum, ueniet conductus Aquarius, hic si
Quæritur; & desunt homines, mora nulla p ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat Asello.
Atq; utinam ritus ueteres & publica saltem
His intacta malis agerentur sacra, sed omnes
Nouerunt Mauri, atq; Indi, quæ Psaltria Penem
Maiorem, q̄ sint duo Cæsaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi uelari pictura iubetur,
Quæcunq; alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hoium contemptor numinis, aut quis
Simpuuium ridere, Numæ, nigrumq; catinum?
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid ueteres olim moneatis amici.
Pone seram cohibe, sed quis custodiet ipsos
Custodes? cauta est, & ab illis incipit uxor.

gbus hernia. idest, sacculus testiculorum Nestoris. idest. illius uiri qui secundum Homerū iam tertiam ætatem uixerat: hoc est mentula eius quamuis sit præ senio iam ita contracta: ut hernia. i. sacculus ille laxior effectus emineat, possit incendi.

JOAN. BRIT.

TVNC: cum oia aperte peragūtur omni amota simulatione. Prurigo: libidinis excitatio, ol sq; uredo: Tū fœmina simplex: tūc ingt simpliciter oīa agit mulier neq; turpitudinē aliquo pudoris uelamēto tegit. Repetit clamor: a fœmina expetente adulterū. A toto antro: ab loco sacrorū occultiore. Iā fas est: uerba mulierū libidinis īpatiētiū, uocātiūq; uiros intra ædes sacrorū. Dormitat adulter. i. si adulter dormit: nec uenit: illa iubet iuuenem ad se aliū accersi. Cucullo: cucullus genus est uestis. de quo abunde dictū est in. iii. Satyra: Veneto, duroq; cucullo.

Cucul

Si nihil est: subaudi amantiū. Seruis incurrit. i. ad seruos recurrūt ut cum eis libidinentur. Aquarius: alii tradūt Aquariū illū dici, q aquā coquo ministrat: quod hois est uilissimi. Aquariū etiam accipi pro eo q publice aquam uēdit: ut Romæ & Venetiis hodie fit. unde Cælius ad Ciceronē: Nisi ego cū tabernariis & aquariis pugnarē, ciuitatem ueternus occupasset unde & Aquarium appellamus signum in zodiaco humectū & imbricū. nam Sole in eo existēte, pluuiæ cadūt in terras. Iulius uero Frontinus de aquæ ductibus ostendit illum dici Aquariū. qui curam habet aquarum ducendarū per urbem. sic. n. scribit: Cuius rei fraus Aquarior est: quos aquas ex priuatis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehēdimus. Albi: Nouus autem Anio uitiabat cæteras aquas: cū editissimus ueniat & in primis abūdās defectionē aliarū succurrit imperitia Aquariorū deducētū in alienos eius specus. Aquarioli aūt ducebātur mulierū īpudicarū sordidi affectæ. Apule. in. ii. apologia. Hisce auditis exacerbatus Aquariolus iste uxoris suæ ita ira extumuit.

Aqrius

Aquariolus

Atq; utinā ritus: dolet poeta in mulieribus tantā esse libidinis uredinē: ut Deorū etiam tēpla profanēt: pudicitiam contemnant: in sacris Bonæ Deę nulla turpitudine abstineāt. Ritus ueteres: solēnia uetera sacrorū non uiolarent. Publica sacra: q̄ pro salute populi Ro. celebrabant. Plutarchus. Mauri: Mauritania i extrema est parte Africæ ad occidentē ad montē Atlātem. Indi: ppli sunt ad orientē siti ppe Oceani refluxus, & Solis exortus. est enim sensus: Orientales pariter & occidentales nationes nouerūt q̄ Psaltria tulerit Penē maiorem, q̄ sint duo Anticatones Cæsaris illuc. i. ubi sacra Bonæ Deæ celebrantur. Psaltria: quæ optime canit. a psallo. i. cano. unde psalmus. i. cātus. & psalteriū instrumentū musicū. q̄s psaltrias græci dixerūt, latini fidicinas appellarūt. Penē: ueretrū. Penis dicit a pendendo. Nam Penē (auctore Festo) caudam uocabāt. unde offam porcinam cū cauda offam penitam dicebāt. nunc uero Penis capitur pro membro uirili: sicuti etiā cauda salax. Duo Cæsaris Anticatones: Cicero libellū in laudem Catonis Vticēsis scripserat. Contra Cæsar indignatus duos libros scripsit quos appellauit Anticatones. de qbus ita Suetonius in Cæsare relīgt. & de Analogia duos libros: & Anticatones totidem: in qbus cōplexus est crimina q̄plurima i Catonē. De Anticatonibus etiam Cicero intellexit quadā epistola ad Atticū sic scribēs: Qualis futura sit Cæsaris uituperatio cōtra laudationē meā pspexi ex eo libro: quē Hirtius ad me misit: in quo colligit uitia Catonis. uocabulū est aūt cōpositū ex græco & latino: Nā dictiones (auctore Quintiliano in primo) ex peregrino & nostro cōponunt: ut Epitogium & Anticato. Epitogiū est aūt genus uestis quod togæ superinducebatur: ex ἐπί, præpositione græca, & toga formatū est. Anticato uero ab ἀντί: quod est cōtra, & Cato. sic aūt dico duo libri in uolumen unum complicati erant. & cōuoluti specie teretis. unde &

Mauritania
Indi

Psaltria
Psalmus
Psalteriū
Fidicina
Penis
Offa penita

Epitogiū

Volumē

uolumina

uolumina sunt denominata: ut diximus latius in prima Satyra. Cui uolumini modo Penem illũ cõparat poeta. Vnde fugit mus: tantæ pudicitiæ ferunt Bonam Deam fuisse (auctore Macrobio) ut extra Gynæceum nunquã sit egressa: nec nomẽ eius in publico fuerit auditum, nec uirũ nunquam uiderit, uel a uiro uisa sit. ꝓpter quod nec uir templũ eius ingreditur, unde Tibullus: Sacra Bonæ maribus nõ adeunda Deæ. Et Propert. Fœmineæ loca clausa Deæ, fontisq; piãdos Impune & nullis sacra retacta uiris. & (ut testatur Seneca) ita mares ab eius sacris arcebãt: ut picturę quoq; aialium masculorũ cõtegerent. Ostendit igit poeta l brutis maiorem esse pudorẽ, q̃ in mulieribus: ĩjs nõ pudeat ueretra in sacra Bonæ Deæ inferre: unde fugiãt ipsi mures: tanq̃ qui sciant ea sacra omni amota uirili figura celebrari cõsueuisse. Et quis tunc hominũ: ut sit sensus: Priscis tẽporibus tãta ueneratione colebãtur Dij: ut nemo unq̃ ausus sit eorũ ritũ cõtemnere. Nũc aũt ita ludibrio hñr: ut in omnibus tẽplis obscœnissima quæq; fiant. Numæ: q secundus post Romulũ rex Romanorũ sacra plurima instituit: ædẽ Vestæ cõfecit: uirgines uestales elegit: Flamines tres Dialẽ: martialẽ: qrinalẽ: Salios Martis sacerdotes: i sacris fictilibus usus est.

ductus ad Venerẽ peragendã: ueniet ad dñam. & si hic.i. aquarius. quærit.i. nõ possit facile reperiri. & si hoĩes cuiusq; cõditionis sint, desunt. nulla mora.i. nulla dilatio est sup. ꝑ ipsam.i. q̃tum est in ipsa dña hoc est si inueniri posset. quo.i. ut. minus.i. nõ. summittat.i. supponat Asello clunẽ: ut ab Asino subagitetur. Atq; utinã, inqt poeta, ueterũ ritus sacrorũ.s. a maioribus Romanis: ut a Numa instituti: & nõ peregrini ut Bacchanaliũ, aut sacrorum Bonæ Deæ quos luxuria Romana a græcis accepit. & saltẽ publica sacra.i. quæ fiũt ꝓ salute reipu. agerent intacta his.l. hmõi malis.i. sceleribus. sed oẽs Mauri, atq; Indi nouerunt. quæ.i. q̃lis. Psaltria.i. mulier instrumẽtis musicis in sacris psallẽs, q inquã: qa uir uidelicet Clodius, & nõ mulier. intulerit illuc.i. in ædẽ Bonæ Deæ. uel ubicunq; sacra Bonæ Deæ fierẽt: qa Clodius in domũ Cæsaris in habitu Psaltriæ ingressus est. intulerit ergo.i. in illũ locũ. unde.i. a quo loco. mus conscius sibi testiculi.i. sciẽs se testiculos uirilis sexus hre, fugit. intulerit dico Penẽ i. caudã uirilẽ maiorẽ q̃ sint duo Anticatones Cæsaris.i. libri quos Cæsar anti.i. cõtra Catonem scripsit: q sane magni erant. & affectate utitur hac cõparatione: ut manifeste Clodiũ notet nõ sine taxatione Cæsaris: & intulerit et illuc ubi pictura quęcunq; imitata est figurã alterius.i. uirilis sexus. iubet uelari.i. occultari. ut Sene. quoq; attestat. Ecqs, i. en qs. q.d. nullus hominũ erat sup. tũc apud maiores Romanos cõtemptor numinis.i. diuinitatis aut qs erat tũc ausus ridere.i. irridere. simpuuiũ.i. modicũ calicem. Numæ. q.d. nullus.i. quo Numa i sacris usus ẽ. & uti istituit. Geor. Val. legit nõ simpuuiũ aut simpulũ: sed uel simpiniũ a simpino uerbo græco: quod est simul bibo. uel sumpiniũ sm Varronẽ a sumendo uino: sed sic secũda produceretur. Vñ legi ut plures cum Mancinello simpuuiũ. & catinũ.i. uas illud fictile, nigrũ. ex terra nigra. & patella fragiles: qa fictiles de mõte Vaticano: ubi fiebãt. sed nunc ad quas aras nõ est. sup. Clodius.i. similis Clodio. in habitu muliebri iter matronas: ut eas cõstupraret cõuersatus. q.d. ad nullas nõ est quia ad omnes est. Ego audio quid uos amici ueteres.i. maiores nostri moneatis olim dicãtes. oppone adulteris.s. seram. & cohibe supple. uxorem & filias: sed quis custodiat modo ipsos custodes. quasi dicat nemo. quia uxor est cauta: idest callida bene sibi cauẽs ne prodatur a custodibus scelus suum. & incipit ab illis.s. custodibus adulterium, ne postea ab eis accusetur.

Iamq; eadem summis pariter, minimisq; libido,
Nec melior, pedibus silicem quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum uehitur ceruice Syrorum.
Vt spectet ludos, conducit Oculina uestem,
Conducit comites, sellam, ceruical, amicas,
Nutricem, & flauam, cui det mandata puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcunq; paterni
Leuibus athletis, ac uasa nouissima donat.
Multis res angusta domi est, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc, posuitq; modũ. tñ utile quid sit
Prospiciunt aliquando uiri, frigusq;, famemq;
Formica tandem quidam expauere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum,
Ac uelut exhausta rediuiuus pullulet arca
Nummus, & e pleno semper tollatur aceruo,
Non unquam reputant quanti sibi gaudia cõstent.

Simpuuium Simpuuiũ: uas cuius usus erat in sacris. dictũ a sumẽdo: ut scribit Varro.
Catinũ Catinũ: uas a capiẽdo dictũ.
Patella Patellas fragiles.i. fictiles a frangẽdo. nam & patella uas erat, quo et utebantur in sacris, unde scribit Valerius. C. Fabritiũ patellã Deorũ & salinũ habuisse Æmiliũ quoq; Papoũ addit cũ hæreditatis noie ea accepisset, religionisq; causa a se abalienanda nõ putasse.
Collis Vaticanos Vaticano: collis Vaticanus est appellatus: ꝙ eo potitus sit populus Romanus, uatũ rñso expulsis Hetruscis. Sed nũc ad quas nõ Clodius aras: subaudi accedit. ꝑ Clodiũ intelligit oẽm adulterũ. nam Clodius (ut diximus ex auctoritate Plutarchi i uita Cæsaris, & Ciceronis in. ii. Satyra) captus amore Põpeæ uxoris Cæsaris, sumpto habitu muliebri domũ Cæsaris summi pontificis ingressus est: ubi sacra Bonæ Deæ celebrabant: sicq; ausus est nulla habita sacrorũ reuerẽtia ea polluere. Sed nũc.i. temporibus nostris. Audio qd ueteres: intelligo, inquit, o amici ueteres quid nunc moneatis me.s. mulieres custodia in castitate posse cõtineri.
Olim Olim: tria tpa cõplectitur: pñs ut hoc in loco: & præteritũ. ut illud Horatij: Olim truncus erã ficulnus inutile lignũ: futurũ: ut illud Virgilij: Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Olim itẽ pro interdum nõnunq̃ ponit: ut illud Horatianũ: Vt olim dãt crustula blãdi Doctores. Quis custodiet ipsos Custodes: monet poeta nec mulierẽ tutã ede a custodibus: qñ ab ijs ipsa incipiat. Martialis: Sed positis custodibus ingens Turba futurorum est, ingeniosus homo es.

ASCEN. Tunc prurigo monæ impatiẽs &c. Loqtur de eadẽ re: uidelicet de libidine ad quã excitãt: dũ sacra bonæ Deæ iter se tpe nocturno agũt. Ordo est. Prurigo.i. tẽtigo: incitatio libidinis. est impatiẽs moræ.i. pati nõ põt dilationẽ. tũc.i. qñ sic ꝓuocatæ sunt ꝑ ebrietatem: tripudationẽ: Priapi inuocationẽ: & cunctationẽ: & summopere ꝑ crissationẽ. tunc est sup. qualibet fœmina simplex.i. sm cõmentarios impudẽs: nõ simulata: sed fatua nesciẽs libidinẽ suã tegere. uel simples fœmina.i. cõfitens se fœminã esse, & nihil uirile agens: sed uirũ desiderãs. Et clamor repetit.i. iterat. pariter.i. simul ab oibus in toto antro, ad quod crissaturæ ꝯuenerãt. Clamor aũt erat hmõi ad sacerdotẽ mulierẽ custodẽ ne qs uir accedat obseruantẽ: qa Oui. dicit. Sacra Bonæ maribus nõ adeũda Deæ. Admitte iã, quasi peractis sacris, uiros. est. enim fas. Adulter solitus uenire in fine sacrorũ ad nos: ubi sup. moratur: modo dormitat: illa.i. una ex eis sic ipatiẽs. iubet ꝑ ancillã iuuenẽ ꝓpere.i. celeriter uenire cucullo sumpto: ne cognoscat. & si nihil est sup. iuuenũ.i. si ancilla nõ põt inuenire iuuenẽ paratũ coire cũ dña. Incurrit.i. Incursus fit a dña seruis.i. in seruos: qbus uis infert: ut coeãt. & si sup. abstuleris spẽ seruorũ.i. dixeris seruos occupatos esse in rebus domini: nec tũc inueniri posse quẽq; q futuat. aquarius.i. solitus mercede cõstituta aquã iferre cõ

EADEM libido: oẽs, inquit mulieres pauperes iuxta & diuites in libidinẽ ruunt. Pedibus q cõterit.i. quæ lecticanũ gestatur: sed pedibus suis ambulat. ac ꝑ hoc pauper. Nec melior: subaudi est, q̃ diues mulier. Atrum: nigrũ. Vehitur ceruice.i. gestatur lectica a seruis Syrijs. Longorũ: procerorũ: nã lecticarij quærebantur magni & proceri. Vt spectet ludos: aliud uitiũ notat in mulieribus q.s. ambitiosæ sint, q̃uis pauperes uolũt enim diuites & nobiles uideri. Sellam: lecticam intellige: quam ideo conducit, ut nobilis & potẽs uideatur. Sellam aũt poni ꝓ lectica docuit ante Iuue. Ostendẽs uacuam & clausam pro cõiuge sellam. Nutricem: nam inter ancillas Romani diuites & nobiles habebãt nutrices liberorũ suorũ. IOAN. BRIT.
Flauus Flauam pullam: pulchram. nam (ut diximus ante) poetæ flauũ pulchrũ appellant. uñ Horatius: Phyllidis flaua decoret parentes: Alibi: Si flaua excutitur Cloe: hoc est pulchra. Hæc tamen argenti: licet, inqt, mulier modicas possideat diuitias: tñ quodcũq; argenti paterni superest.i. quodcunq; est ex censu maiorũ suorũ, donat athletis.
Athletæ Athletis: pugilibus. nã ἆθλος certamen significat ætatis uero celo. Leuibus: politis & sine pilis, ac ꝑ hoc iuuenibus. Nam leue dicimus quod est sine pilis. Macrobius: Leue aũt est mulierũ corpus, quasi frigore naturali denset.
Leue Nouissima uasa: q ei extrema fuerũt ex cẽsu maiorũ. Multis res angusta domi. subaudi est. licet, inquit mulieres multæ sint paupes: nullo tñ paupertatis pudore retinent: quominus: sint ꝓdigæ: modũq; fortunarũ suarum excedãt, nã ille dr pudorẽ paupertatis nõ hre: q nõ timet ne reprehen

Sunt quas Eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quod abortiuo non est opus, illa uoluptas
Summa tamen, quod iam calida & matura iuuenta
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro,
Ergo expectatos, ac iussos crescere primum
Testiculos, postq̃ cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus
Conspicuus longe, cunctisq; notabilis intrat
Balnea, nec dubiæ custodem uitis, & horti
Prouocat a domina factus spado. dormiat ille.
Cum domina, sed tu iam durum Posthume, iamq;
Tondādum Eunucho Bromium committere noli.

Pudor — datur paupertatis, si quid ultra modū facultatū fecerit. Nam pudor est timor iustæ reprehēsionis. ¶ Ad illū modū: ad illā mensurā rerū, quā dedit ei paupertas. Nō uiuīt ꝑ qualitate facultatū. ¶ Prospiciūt uiri. s. ꝓdigi. ¶ Recidiuus: recidiua ꝑgama appellat Virg. q̃ post casum sint restituta. ¶ Sic nūmus recidiuus q̄si q renascat postq̃ iā periciit. In uetustis codicibus legit rediuiuus: quod ex uetusto renouatū significare ostēdit. Fest. Ergo nūmus rediuiuus, q̄si qui renouet & reuiuiscat. ¶ Exausta: exinanita. ¶ Pullulet. sumpta methaphora a satis, q̃ cū e terra, siue arbore exeūt, pullulare dr̄r. deducto uocabulo a pullo .i. nouello. Horatius pullam appellat myetum, quæ nouella sit. ¶ Non reputant: nō cōsiderāt q̄ magno constent uoluptates: q̄s capiunt ex libidine sua.

Margin: Recidiuus; Rediuiuus; Pullulare

ASCen. ¶ IAM q; eadē &c. Ostendit luxuriā & libidinē cōem eē omnibus mulieribus Romanis. Ordo est. Eadē. i. consimilis & coæqualis libido. est iā. i. tēpestate nostra. pariter. i. ꝯformiter. summis. i. ꝓ diuitibus mulieribus. & minimis. i. pauꝑrimis. Nec ea mulier pauꝑcula, q̄ cōterit pedibus suis frequēter eundo silicē. i. lapidē dux in pauimēto plateax strată. nigrū. i. lutosum. est melior. i. frugalior, aut castior, q̃ ea q̄ uehit. ceruice. i. humeris. Syrorū. i. seruorū ex Syria. longorū. i. ꝓstantium corporū. i. q̃ potētissima matrona q̄ lectica portatur. Oculina. i. mulier pauper: sed uideri cupiēs & oculorum captatrix, ꝯducit uestem ut spectet ludos. conducit comites. i. pedisse quos, q eam sequant. conducit sellam, in q̄ sedeat: cōducit ceruical: suꝑ quod recumbat. cōducit amicas. i. q̄ se amicas simulēt, & eius tanq̃ diuitijs amicitiā optare cōducit nutricē q̄ foris simulet se liberos eius nutrire: quos ipsamet domi nutrit. & puellā flauā. i. cōptam flauos capillos habentē. cui det ꝑ tpe illo mādata tanq̃ dn̄a. & tn̄. i. q̄uis. s. appetat diues uideri, & pōpose uestiri. hoc donat athletis. i. pugilibus. lenibus. i. imberbibus. quodcunq; i. qcquid argenti paterni. i. uasis argentei ex patrimonio derelicti. superest. i. reliquū est ipsi & uasa nouissima. i. ad nouissimū custodiēda. utpote i qb⁹ sacra ꝑagebāt: acerrā & salinū. aut huiusmodi. Quia uero dixit diuitias luxuriā intulisse & nūc quasi iā pauꝑes esse: uideretur nō recte dictū. q; eadem libido sit summis & minimis. qa deficiēte causa deficit effectus. Ad hæc respōdet poeta q; pauꝑes qdem nūc sint ꝑ libidinem effectæ: sed nullæ seruant pudorē. & uerecūdiam decentē pauperes: usq; adeo nūc sunt oēs corrupti. Ordo. Res angusta. i. modica suppellex est multis domi. i. multæ habēt parū diuitiarū in domo suā. sed nulla habet pudorē. i. pudicā uitā pauꝑtatis. i. q̄lē pauꝑtas merito faceret. nec sup. ulla metit se ad illū modū: quē hæc. s. pauꝑtas dedit. i. generauit & posuit. & tn̄. i. q̄uis mulieres oēs sunt ꝓdigæ: uiri prospiciūt aliqñ q̄ sit utile. & qdā uiri expauere. i. timuerū tādē post lōgā. s. egestatē frigus & famē & hoc formica magistra. i. exemplo suo mōstrāte. de q̄ ꝑterea q̄ Mācinellus affert sunt plebei uersiculi: Dū calor est, & pulchra dies formica laborat: Ne ꝑeat dū nix uenerit alta fame. Et illud Prouer. vi. Vade ad formicā o piger. & considera uias eius: & disce sapiētiā. Quæ cū nō habeat ducē, nec ꝑceptorē, nec principē: parat i æstate cibū sibi: & cōgregat i messe qd̄ comedat. Sed fœmina ꝓdiga. i. porro agēs. i. profundēs & dilapidās sua nō sentit cēsum. i. thesaux ꝑeuntē. ac ꝯ & nō reputat. i. recogitat, respicit unq̄. q̄ti. i. q̃ magno pretio. cōstēt. i. cōparent sua gaudia. uelut. i. ꝑinde ac si nūmus. i. pecunia ad numerādū apta. rediuiuus. i. postq̃ extinctus esset reuiuiscēs. pullulet. i. per se crescat in arca exhausta a muliere. & quasi numma tollatur. i. auferatur semper e pleno: & non imminuto aceruo: idest cumulo pecuniarum.

IOAN. BRIT. ¶ SVNT q̄s: alia mulierū ipudicitiā notat: qd̄ eunuchis delectet ea. s. rōne ut uoluptates sentiāt: & nō cōcipiant. uñ illud est Mart. Cur tm̄ Eunuchos hēat tua Gellia q̄ris Panice: uult futui Gellia, nō parere. ¶ Imbelles: sunt. n. ueluti mulieres. ¶ Mollia: q̄si muliebria: cū Eunuchi sint. ¶ Despatio barbæ: barbā. n. Eunuchi nō ꝑducūt: qd̄ fieri scribit Macr. inopia caloris. Calor. n. ē q pilos creat, uñ Eunuchis desunt: q ꝯorū naturam nullus negauerit frigidiorē esse, q̃ uiri. ¶ Et quod abortiuo: alia rō qd̄ spadonibus delectētur: qa nō concipiāt: ac ꝑ hoc abortiuos nō faciāt. De abortiuo dictū est i. s. Saty. ¶ Illa uoluptas Sūma tn̄: est ueluti antipephora: q̄si aliqs dixerit quā uoluptatē ꝑīt cape ex huiōi Eunuchis: cū sint male mētulati. sed sūma, igr, est uoluptas. qa nō utunt Eunuchis n si q castrati fuerūt in ætate adoltiore, ut matura habuerit genitalia. ¶ Inguina: ordo est Inguina matura. i. q̄ creuerūt ad legitimā mēsurā. ¶ Traduntur medicis ut ide testes excidāt. ¶ Pectine nigro. i. pubescēte. ¶ Ergo expectatos: mulieres, ingt, spadonibus delectant, sed eos nō iubēt prius castrari, q̃ ad ætatē maturā ꝑuenerint. Domitianus tn̄ mares castrari uetuit & spadonū, q residui erāt, apud māgones ꝓtia moderatus est. ¶ Rapit Heliodorus. nomē medici. Interꝑtat dorū Solis. ¶ Tōsoris dāno: qa nō lucrabit. nā eum nō tōdebit, cū barbā (ut diximus) nō ꝑducat. ¶ Cōspicuus: Penis magnitudine. nā i balneis bene mētulati a cinnædis obseruabantur. Ordo aūt est, & sensus: Spado factus a dn̄a. i. q castratus fuit imperāte dn̄a. lōge cōspicuus & notabilis cūctis. i. quē oēs ut ꝑcipuū spadonē & obseruēt. itrat balnea, & prouocat Penis magnitudine ipsū Priapū. i. pōt certare cū Priapo de magnitudine mēbri. ¶ Custodē uitis & horti. i. Priapū: qui (ut scribit Diodorus i qnto) nō solū in urbib⁹ tēplis: sed i agrestibus quoq; locis tāq̃ uineax, atq; hortorū custos colit: fructuū fures castigās. cui Deo sacra cū risu & ludo fiūt: sicuti ēt Dionisio patri. Nā antiq fabulātur eū filiū fuisse Dionisii & Veneri: ea ratione, qd̄ q uino idulgeāt, sint natura ad Venerē prōptiores. Afferūt nōnulli priscos illos cū uellēt hoīum pudēda occultius notare Priapū dixisse: Omitto multa alia q̄ a Diodoro diffusius ꝑscribūt. ¶ Dormiat ille Cū dn̄a: potes, ingt, tolerare, ut Eunuchus, q castratus fuit ætate iā adulta dormiat cū dn̄a: sed cū puero a te dilecto & nō maturo ne quaq̃. ¶ Bromium: puerū tuū formosū: q̄lis fuit Baechus: q Bromius est appellatus ἀπὸ τοῦ βρέμειν. i. a crepitu & sonitu: q ei tonitru cōtigit cū natus est.

Margin: Heliodorus; Priapus; Bromius

ASCen. ¶ Sunt q̄s &c. Carpit delitias & uoluptates mulierū. quę oīa pro libidine agūt. Ordo est: Sūt sup. mulieres: q̄s Eunuchi. i. emasculati. q testiculos nō hn̄t. & idcirco ibelles ad gn̄ationē ipotētes. & oscusa semꝑ mollia. i. sine asperitate barbæ. & despatio barbę delectēt. & quod nō est opus abortiuo sup. partu. i. ut faciāt abortū, quē potius facerēt, q̃ maturū partū ederēt. sed cū nō cōcipiāt, nō est opus abortiuo. Illa tn̄ uoluptas est. i. reputatur a talibus mulieribus summa. q; inguina. i. uirilia mēbra. tradūtur medicis. i. chirurgicis euellēda. matura. i. quādo sunt matura. i. pertigerunt iustam mensuram ad generandū. & hoc iuuenta existente iam calida. i. ad coitū apta. & pectine nigro. i. pube existēte nigra, qa pubes añ barbā uenit: q̄ nigrescēte barba statim nasceretur. si nō euelleret testiculi. ergo cū ita sit q; nō appetēt alios: Heliodorus ille castrator ꝑitus. rapit. i. extrahit: euellit. damno. i. ad damnū: uel cū damno tonsoris sup. barbæ: quā eunuchus nō habet, tm̄. i. solūmodo. testiculos expectatos ad maturitatē. s. ac iussos crescere primū. i. anteq̃ euellantur. postq̃ cœperūt esse bilibres. i. duarū librarū. Talis autē iuuenis factus spado a dn̄a. i. ad uotū dn̄æ. Itrat balnea ꝯspicuus. i. spectabilis lōge & notabilis ꝑ magnitudine mētulæ cūctis. & ꝓuocat. i. ꝓuocare potest non dubie sup. de uictoria. i. cōfidenter. custodem uitis & horti. i. Priapū, q propter magnitudinem mēbri uirilis Helesponto eiectus erat. De quo Hora. in Sermonibus: Olim truncus eram ficulnus: inutile lignū: Cū faber incertus scamnū faceret ne Priapum. Maluit esse Deum: Deus hinc ego furū, auiūq; Maxima formido &c. Ille talis. i. mollis & bene metulatus. dormiat o Posthume cū dn̄a. i. cum uxore tua: qa libenter admittet eū. sed o tu Posthume noli cōmittere. i. destinare. Eunucho. i. ut fiat Eunuchus. Bromium seruum tuum iam durū. i. uirilē & robustū & iam tondendum. i. barbatū. nō autem formosum ut Bacchum. q. d. amitteres operam & impensas tuas. qa uxor tua nollet cum tali dormire. Non uult ergo poeta dicere id quod Mancinellus: q; uidelicet etiam cum Bromio uxor dormire uellet, sed mere oppositū. & cōsulit ut non alium uxori castrari faciat, q̃ abs quo eam: supponi uellet. innuit aūt melius esse ab Eunuchis, q̃ ab adulteris subagitari coniugem illius.

¶ SI

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem uendentis prætoribus, organa semper
In manibus, densi radiant testudine tota
Sardonyces, crispo numerantur pectine chorde,
Quo tenet Hedymeles opã dedit, hũc tenet, hoc se
Solatur, gratoq; indulget basio plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nomini, alti
Cum, farre, & uino Ianum, Vestamq; togabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere, quid faceret plus
Aegrotante uiro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? stetit ante aram, nec turpe putauit
Pro cithara uelare caput, dictataq; uerba
Protulit (ut mos est) & aperta palluit agna.

IOAN. BRIT. ¶ SI gaudet cantu: uaria mulierum studia percurrit poeta earum
semper flagellans impudicitiam: si mulier, inquit: citharœdis & can
toribus delectatur: nullus est, qui durare possit, ita defatigantur
continuo cantu. ¶ Nullius fibula durat. i. nullus adolescens infibu
latus põt iam diutinum canendi laborem perferre. infibulabantur
enim adolescentuli (ut diximus paulo ante) inter dum ualetudinis,
interdum uocis conseruandæ
gratia: frequens enim coitus fa
cit ut adolescens raucescat. Eius
infibulationis rationem hanc
scribit esse Celsus: ut cutis quæ
supra glandẽ est extendatur: no
teturq; utrinq; lateribus. attra
mento: qua perferatur si glans
a notis libera est, is locus ido
neus fibulæ est: tum qua notæ
sunt cutis acu filum ducẽte tran
suitur: eiusq; fili capita iter se de
ligant: quotidieq; id mouetur:
donec circa foramina cicatricu
læ fiant: ubi hæ cõfirmatæ sunt
exempto filo: fibula additur: q̃
quo leuior eo melior est. Erat. n.
annullus tenuissimus argẽteus,
siue aureus. Alij interpretantur
q; mulieres pretio corrumpant
citharœdos & cantores ad coitum: & sic fibulam soluere cogan
tur: quod falsum est. nam non amat eos mulier ut coeat: sed uolu
ptatẽ capiat ex cantu. nam in sequentibus ait: Sed cantet potius, q̃
totam peruolet urbem. Supra uero taxauit eas q̃ citharœdos ama
rent ad coitũ: Soluturis magno comœdi fibula, sunt quæ Chryso
gonũ cantare uetent. Ergo poeta notat hic mulierem quæ studio
citharœdorũ canentiũ teneretur. ¶ Vocem uendentis prætoribus:
prætores enim, qui ludis præerant adolescentes emebant, qui can
Organũ tica peragerent. ¶ Organa: instrumẽtũ est musicũ habens (auctore
festo) chordas. ¶ Densi sardonyces. tota, inquit, cithara laudibus
Onyx pretiosis adornata est. Onyx gemma est: cui nomen est cõ unctũ
cũ Sarda alio lapide. Nam (ut Suidas ait auctore Plin.) Onyci can
dor est unguis humani similitudine. item Chrysoliti & iaspidis &
Sardonyx Sardę uñ noie societas oritur. Sardonycẽ Ptolemæ' a Sardonyce
monte Indiæ deriuari scribit, ea usus est primus superior Africa
nus. auctor est Plin. de quo diximus latius: apud Persium illic: Et
natalitia tandem Cum sardonyce albus. ¶ Testudine: idest cithara
quã Mercurius primus (teste Eratosthene) ex testudine fecit: quãq;
postea Orpheo, siue (ut alij uolunt) Apollini tradidit: cũ ab eo con
tra dono Caduceum accepisset. ¶ Numerantur. percutiuntur. nam
Pectine numerari uidentur, cum feriuntur, plectro. ¶ Pectine: pecten latine:
idest quod græce dicitur plectrum, quo chordæ feriuntur. Virgi.
Plectrũ Atq; eadẽ digitis iam pectine pulsat eburno. Plectrum autem di
ctum est a πλήττω: quod est percutio: q; chordæ eo percutiantur.
Hedymeles Quo. s. pectine. ¶ Hedymeles: nomen fictum citharœdi. nã ἡδὺς
significat suauem & μέλος cantũ. ¶ Operam dedit. scilicet cantui.
¶ Hunc tenet: scilicet pectinẽ. ¶ Quædam de numero Lamiarum
Lamus rex . i. nobilium & potentiorum: qualis fuit familia Lamia, quæ nobi
lissima fuit: deducta origine ab Lamo: qui formiarum rex fuit in
Campania. De quo Horatius: Eli uetusto nobilis ab Lamo: Quã
do & priores hinc Lamias ferunt Denominatos, & nepotum per
memores Genus omne festos. & cætera. ¶ Cum farre & uino do
cet Cato in re rustica ca. cxxxiii. quõ Iano sacrificaret his uerbis: Ia
no struem cõmoueto sic: Iane pater te hac strue commouenda bo
nas p̃ces te precor uti sies uolens propitius mihi, liberisq; meis do
mo, familiæq; meæ. Mactus hoc ferto, postea uinũ Iano dato sic:
Iane pater uti te strue cõmouẽda bona p̃ces bene p̃catus sum eius
dem rei, ergo macte uino inferiori esto, Oui. in primo Fastor: Ara
mihi posita est paruo cõiuncta sacello: Hæc adolet flammis cum
strue farra suis. ¶ Vestamq; rogabat: de Vesta: abunde dictũ est su
perioribus Satyris. ¶ An Capitolina togabat: inqt, mulier quædam
de nobilioribus Ianũ & Vestam facto sacrificio: an Pollio citharœ
dus cuius cantu delectabatur futurus esset uictor in certamine ca
pitolino. ¶ Quercũ capitolinã. i. coronã æternã, q̃ dabatur uictori
in certamine capitolino. Mart. O cui Tarpeias licuit contingere
quercus. & alibi. Quod pro Tarpeię frõdis honore potest. Nam
Domitianus (auctore Tranquil.) instruit quinquennale certamen
Capitolino Ioui triplex. musicũ, equestre, gymnicum, & aliquanto
plurium q̃ nunc est coronatorũ. Certabatur ẽt prosa oratione græ
ce, latineq;, ac p̃ter citharœdos, chorocitharistæ quoq; & Psallocis
tharistæ. ¶ Fidibus. s. suis. ¶ Quid faceret: non plus, inqt, anxia esset
pro salute mariti ægrotãtis: aut filij, q̃ est p̃ cithara: hoc est p̃ ipso
citharœdo. ¶ Velare caput. nã qui rem diuinam faciebant ex ueteri
instituto caput uelabant, unde
apud Virg. Helenus uates præ
cipit sic Æneæ: Purpureo uelare
comas adopertus amictu: Ne
qua inter sanctos ignes in ho
nore Deorum Hostilis facies oc
currat & omnia turbet: Hunc
socij morem sacrorum: hũc ipse
teneto. Hac casti maneant in re
ligione nepotes. De hoc ritu sa
crificandi multa scribit Plutarc.
in Problematis. ¶ Dictataq; uer
ba: ab aruspice. s. qui uouenti
uerba dictabat. ¶ Vt mos est: sci
licet ut aruspex dictet uerba, q̃
postea proferat qui uotum fa
cit. ¶ Aperta agna: ex cuius ex
tis aruspices futura cognosce
bant. ¶ Palluit: solicita quid exta
portenderent agnæ.

¶ SI gaudet cantu &c. Als delitias mulierũ taxat: quæ citharœdo **ASCEN.**
rum captæ amoribus, eis, & corũ instris magno utebant̃ pretio. Est
tñ duplex lectio & sensus hoc loco. Nã alij legunt durat. alij dura
est: quod fere in idẽ redit. ¶ Alij intelligunt q; mulieres cãtantibus
abutant̃. alij q; solo cantu. priores sic cõstruunt. Si sup. mulier gau
det cantu. i. in cithara aut in alio instro canent. fibula. i. cõnexio su
bligaris qua utebãtur ad firmitudinẽ uocis & lateris nullius uen
dentis prætoribus uocẽ. est dura sup. satis ut non soluatur. uel du
rat: q̃a statim p̃posito coitus prætio dissoluit'. Posterioris sic: Si ma
trona diues gaudet. i. oblectatur. cantu. i. cantilenis suauibus. fibu
la. i. cõnexio subligaris nullius uendentis p̃toribus uocẽ. i. cantare
conductus a prætore solitus, est dura. i. satis robusta ad tenendum
firmitudinem lateris & uocis ipsius cantoris: quia licet fibula illius
non dissoluatur per coitum: raucescit tamen frequẽti cantu. Vnde
subdit. organa: idest instrumenta musica, quæ mulier tangit: ut ad
ea cantor concinat: semper supple. sunt in manibus mulieris. & sar
donices. i. lapilli illi prætiosi. densi: idest dense positi. radiant in tota
testudine: idest cithara ex testudine primum inuenta. Alibi utitur
in fœmineo genere: Cõducta Paulus agebat Sardonyce. sicut Per
sius: Et natalitia tandem cũ sardonyce albus. Ideo aũt apponit la
pillos citharæ: q̃a (ut prius dixi) quisq; ea exornat instrumẽta: quo
rum usu atq; operatione oblectat̃. unde Virro homo bibax pocu
la gemmis ornabat: Æneas bellator optimus uaginã: & hic mulier
cantu oblectata: testudinem. i. citharam suã. chordæ. idest nerui, seu
fides citharæ numerantur: idest per numerum pulsantur seu dispo
nũtur. pectine. i. tali instrumento. crispo. i. crispãte. quia ex pilis fere
conficitur. sunt qui legant crispæ: ut sit crispæ chordæ. quo. scilicet
pectine. Hedymeles: idest suauis ille cãtor. dedit aliquãdo operam.
ipsa: scilicet mulier. tenet hunc: scilicet pectinem: & solatur se hoc.
& indulget. idest affectuose præbet plectro uidelicet pectini grato
propterea: q; eo Hedymeles usus esset. basia: idest lasciua oscula.
Quædam supple mulier de numero Lamiarum: idest nobilium: ac
pro &. alti: idest nobilis & superbi. sanguinis: idest generis. rogabat
idest interrogabat: consulebat Ianum & Vestam numina a Roma
nis culta cum farre & uino idest oblatione ex farre, & uino facta.
an Pollio citharœdus ille deberet sperare quercũ capitolinam: id
est coronam quercinam pro uictoria obtenta in certamine Ioui
Capitolino a Domitiano instituto. & an posset ipse promittere sibi
coronam illam fidicibus: idest chordis suis sonoris. Quid faceret
talis nobilis mulier plus uiro ægrotante: idest si uir ægrotaret: qua
si dicat nihil. & quid ipsa faceret plus medicis tristibus ergo filio
rum idest propter morbum incurabilem filioli quasi dicat nihil: Ip
sa enim stetit ante aram: nec putauit esse turpe uelare caput: idest
uelando sacrificare pro cithara: idest citharœdo. & protulit uerba
dictata a sacrificulo. ut: idest sicut est mos. & palluit: idest pallida ef
fecta est. agna aperta ab aruspice, ut agnosceret futura: quia nihil
salutis significatiuum illic uidit.

Dic mihi nunc quæso, dic antiquissime Diuum,
Respondes his Iane pater? magna otia cœli,
Non est (ut uideo) non est, quid agatur apud vos.
Hæc de comœdis te consulit, illa tragœdum
Commendare uolet, uaricosus fiet aruspex.
Sed cantet potius, q̃ totam peruolet urbem
Audax, & cœtus possit q̃ ferre uirorum.
Cumq; paludatis ducibus præsente marito
Ipsa loqui recta acie, strictisq; mamillis.
Hæc eadem nouit, quid tota fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant, secreta nouercæ,
Et pueri, quis amet, quis decipiatur adulter,
Dicet quis uiduam prægnantem fecerit, & quo
Mense, quibus uerbis concũbat quæq;, modis quot.
Instantem regi Armenio, Parthoq; cometem
Prima uidet, famam, rumoresq; illa recentes
Excipit ad portas, quosdam facit esse Niphatem
In populos, magnoq; illic cuncta arua teneri
Diluuio, nutare urbes, subsidere terras
Quocunq; in triuio, cuicunq; est obuia narrat.
Nec tamen id uitium magis intolerabile, q̃, quod
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata solet, nam si latratibus alti
Rumpuntur somni, fustes huc ocyus inquit,
Afferte, atq; illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem. grauis occursu, teterrima uultu

IOAN. BRIT. ℭ DIC mihi nunc quæso: hac interrogatione ostẽdit tales p̃ces indignas esse q̃ exaudiantur. ⁋ Antiquissime Diuum nam habitus est antiquissimus Deorũ. Vnde illud est Ouidij in primo Fastorũ: Me chaos antiq (nã sum res prisca) Vocabant. ⁋ Iane pater: hoc uerbũ est ex ritu. nam i sacris Ianum geminum, Ianũ patrem, Ianũ Iunoniũ inuocabant. Patrẽ aũt quasi Deorũ Deũ. lege Macrobiũ libro primo Saturna. ⁋ Magna otia cæli: subaudi sunt. ⁋ Hæc de comœdis: comœdi & tragœdi dicuntur q comœdias & tragœdias agũt. **Comœdus Tragœdus Comic⁹ Tragic⁹** Comici & Tragici q scribunt. ⁋ Consulit te. s. o Iane. ⁋ Varicosus. in hoste, ut in Persiũ diximus: Venæ tumescentes in uarices cõuertũtur: nec i cruribus solum, sed in toto corpore cõspiciuntur. unde Celsus ita scribit: Præter hoc euenit i quorundam uentribus uarices sunt quarũ, qa nulla alia curatio est, q̃ q̃i cruribus esse cõsueuit &c. **Varices** Varices autem dicũtur ex nimia mora standi puenire. Inde illud est Vatini in Ciceronẽ uaricosũ gloriantẽ se humeris Italiæ ab exilio reportatũ. Vnde ergo tibi uarices? Aruspex igitur cũ exta cõsulit diu stando fit uaricosus. **Aruspex** Aruspex dicebatur, q exta pecudũ ĩspiceret, ex qbus futura prænoscebat. ab aruga denoiatus **Aruga** nam aruga dr̃ hostia ab hara in qua concludit, & seruatur. Hara aũt est in qua pecora includũtur. ⁋ Sed cantet potius: hinc ostẽdit poeta mulieres cantoribus, citharœdisq; delectari ut diximus: nõ ut cũ eis coeant sed ut ex cantu uoluptatem capiant. Cantet, inq̃t, potius & cũ cantoribus uersetur q̃ per urbẽ uagetur, sicq; notat mulieres ambulatrices, q̃ semper impudicæ habitę sunt. Vnde est illud p̃ceptũ Catonis in re rustica: Mulier ne sit ambulatrix. ⁋ Ferre cœtus uirorũ: uersari magna audacia cum uiris. **Paludamentum** ⁋ Cumq; paludatis: paludamẽtũ uestis militaris Imperatoria. Apuleius in prima Apollogia uerumtamen hæc Diogeni & Antistheni pera & baculus. quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentũ, quod pontificibus galerũ, quod lituum auguribus. Trangll. in Cæs. Paludamentũ mordicus trahẽs, ne spolio poriret hostis. Id aũt aut albũ, aut purpureũ exeuntibus in p̃liũ dari solebat. Vnde Valerius lib. primo capite de prodigijs pullũ Crasso traditũ est paludamentũ, cũ in p̃lium exeuntibus albũ aut purpureum dari soleret. ⁋ Strictisq; mamillas: ita coarctatis ut in summo natẽt sinu. **Seres** ⁋ Quid Seres: populi Synæ primi hoium, q noscant: lanicio siluarũ nobiles, p̃fusam aqua depectẽtes frondiũ caniciẽ. Cœtum reliquorũ mortaliũ fugint, cũ cõmertia expetant. Pli. li. vi. ⁋ Quid Thraces: populi septẽtronales. ⁋ Regi Armenio, parthoq;: utpote **Comete** imperij Romani hostibus. ⁋ Cometẽ instantẽ: exitiũ minãtẽ: nã cometas græci uocãt, quas nos crinitas stellas appellamus horrentes crine sanguineo, & comarũ modo in uertice hispidas. Plinius. ⁋ Facit Niphatem isse. i. ita rẽ narrãdo disponit. ut faciat Niphatem isse in quosdã populos: Niphates fluuius est Armeniæ. Luca. Armeniusq; tenens uoluptatẽ saxa Niphatem. est ẽt mons eiusdem nois **Niphates** ut scrib. Strabo. ⁋ Teneri diluuio. i. inundari, & aquis obrui. ⁋ Nutare urbes: terræmotu quati. ⁋ Subsidere: introrsum ire. Ouid. Subsidunt ualles. ⁋ Nec tamen id uitiũ: nec illud uitiũ uagandi per urbem, & perscrutandi res nouas grauius est, q̃ q iracũdię & sæuitie uitio laborat. ⁋ Rapere: trahere ui. ⁋ Vicinos humiles: hoc est pauperes si forte interruptus fuerit ei somnus per canes eorum. ⁋ Exorata: etiam exortata. ⁋ Solet concidere: uerberare. ⁋ Illis: scilicet fustibus. ⁋ Dominum: scilicet canis. ⁋ Grauis: terifica.

AS Cen. ℭ DIC mihi nũc q̃so. Quia dictũ est quod q̃dam mulieres consulunt de salute adulterorũ suorũ: q̃si uero Dij talia curẽt, iucũde alloquit poeta Ianũ p̃cunctans eũ an ne aliud agendũ habeant Dij, q̃ talibus quæstionibus ridere. Deinde p̃gredit ad alias petulãtias mulierũ notãdas. Ordo est: O antiq̃ssime Diuũ. i. Diuorũ Iane. qui aũ Saturnũ in Italia regnabas: & principiũ, ac ianua rerũ diceris: q̃so. i. supplex oro. (quod addit ne dux esset uerbũ iperãdi dic, quo bis utit) dic mihi nũc postq̃ te de talibus cõsulũt mulieres: dic inq̃ o Iane pater Diuũ. rides tu his. i. hmõi iterrogationibus mulierũ. q. d. certe si hoc facis, magna sup. sunt otia cæli. Et ut. i. s̃m q̃ uideo. nõ est inq̃ quod agat. uel melius. nõ ẽ aliq̃d quod agatur apud uos. s. Deos cælestes. Nam hæc. s. mulier cõsulit. i. cõsiliũ poscit te. de comœdis. i. de salute, aut uictoria comœdorũ. i. actorũ comœdiarũ. illa. i. alia. uolet commẽdare. i. p̃tectioni tuæ cõmittere tragœdũ. i. actorem tragœdiarũ. & si oibus aurẽ p̃ębueris aruspex. i. inspector extorũ. aruspex. i. uictimæ, fiet uaricosus. i. uaticibus: hoc est neruis cõtractis ex lõga statione plenus. Sed cãtet potius sup. matrona, q̃ peruolet. i. dissolute uolet p totã urbẽ existẽs audax. & q̃ possit. i. ualeat: potens sit. ferre. i. sustinere. cœtus. i. cõuẽticula uirorũ. quæ pro. &. q̃ ipsa possit recta. i. erecta facie: cũ tamẽ pudica mulier uultũ demissa p̃fatur: ut de Didone dr̃ prim. Æneid. & mamillis strictis. i. cõpressis quibusdã fasciis a parte iferiore: ut ostendit Plautus meretrices facere: ut e sinu exiliãt & pateãt. uel (ut Probus legit) siccis. i. uirilibus: nihil lactis maternalis habentibus. loqui cũ ducibus paludatis. i. paludamẽtis ornatibus & hoc marito existente p̃nte. i. p̃sentia. ut sup. iam frequẽs facit, hæc eadẽ aũt q̃ hoc facit, nouit q̃d fiat i toto orbe: q̃d Seres populi illi ad Indos q̃d Thraces populi ad septẽtrionẽ uergẽtes agat. Et nouit secreta nouercæ. & pueri. i. q̃d nouerca cũ priuignus secrete egit. & nouit q̃s amet, & q̃s adulter decipiat. & dicet. i. dicere poterit qa scit quis fecerit uiduã p̃gnantẽ. i. grauidã. & quo mense. & q̃bus uerbis. & q̃o quæque sup. mulieres concũbunt. i. coeunt. Et ipsa uidit prima. i. ante oẽs uiuẽtes. cometẽ. i. sidus crinitũ. aut (ut dñt) caudatũ. instantem. i. mortem minantẽ. aut, si ad sidus refers. minans. regi Armenio: idest Armeniorum. & Partho. i. Parthorum. illa excipit. i. ex ore nunciatũ capit ad portas priusquam recipiantur in urbe̾ fama & rumores recentes. & facit: idest Prædicat Niphatem fluuium illum isse. idest fluxisse. in quosdam populos & cuncta arua teneri: idest obrui & inundari illic. s. iuxta, Niphatem. magno diluuio. idest inundatione aquarum. & ipsa narrat in quocunq; triuio & cuicunq; est obuia. urbes mutare. idest ex terremotu casum minari. & terras subsidere. idest io abyssum abire: hoc est talis scit omnia & facta & infecta: ut Plaut. in Trinummo de uiris dicit. Nec tamen id uitium. Nunc sæuitiam & inclementiam mulierum taxat. Ordo est: Nec tamen id uitium. s. curiositatis & leuitatis: ac dissolutionis: est magis intolerabile, q̃ q ipsa exorata: idest postq̃ semel est precibus placata uel exorata a uicinis malis. solet rapere: idest ui arripere. & concidere: idest flagellare. loris: idest scuticis, seu flagellis ex corio factis. uicinos humiles: idest infime conditionis. nam si somni alti: idest profundi & cerebrum quod altum est ampliter occupantes. rumpuntur: idest interrumpuntur latratibus canum: idest ipsa inq̃t ad lorarios suos. idest. seruos, qui uincula & uirgas custodiunt & exercent afferte ocyus idest ualde cito huc: idest ad me fustes: idest baculos & uirgas magnas. & iubet dominum. i. possessorem canis feriri. i. uapulare: aut cædi illis: scilicet fustibus: & deinde canem. & ipsa grauis. i. molesta & aspera ac terribilis occursu, dum cuiq̃ occurrit. & teterrima. i. toruissima, immitissima uultu.

Balnea nocte subit, conchas, & castra moueri
Nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu.
Cum lassata graui ceciderunt brachia massa,
Callidus, & cristæ digitos impressit Aliptes,
Ac summum dominæ femur exclamare coegit.
Conuiuæ miseri interea, somnoq; fameq;
Vrgentur; tandem illa uenit rubicunda, totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram luto ferit intestino.
Marmoribus riui properant, aut lata falerno,
Peluis olet, nam sic tanq̃ alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit, & uomit, ergo maritus
Nauseat, atq; oculis bilem substringit opertis.

IOAN. BRIT. ¶ BALNEA nocte subit: nam ante cœnam lauabantur. ¶ Chõ
cas: uasa quibus utebantur in balneis. ¶ Et castra: quasi castra. i. mul
tam supellectilem. quam secum ferat. ¶ Gaudet sudare: gaudet, in-
quit i balneis lauari strepitu magno & ambitioso. unde titulus epi
stolæ Senecæ in. 8. talis est ubi notat tumultuosam balneorum lu-
xuriam. ¶ Graui massa: graui alterum pondere. nam qui balnea in-
grediebantur, quo facilius sudo
rem elicerent: ante quam lauarẽ
tur, se exercebant: nunc grauio
ra onera manibus ferendo: nũc
alteres rotando, quã rem Sene-
ca ad Lucilium optime ostendit
lib. 8. ubi notat tumultuosam lu
xuriam balneorũ sic dicens: Cũ
fortiores exercentur & manus
plũbo graues iactãt: cũ laborãt
aut laborantẽ imitãtur, gemitus
audio, quoties retentum spiritũ
remisserunt sibilos, & acerbissi-
mas respirationes. Idem alibi ad
Lucilium loquẽs de exercitatio
nibus. Cursus & cum aliquo põ
dere manus motæ. ergo graui
massa. i. graui altere: qui aliud ni
hil est, q̃ massa plumbea. Dictus
Alteres autem alteres ab ἄλλομαι quod
est salio. nam saltantes susceptis
Aliptes alteribus exercebantur. Mart. Alterem facili rotat lacerto. ¶ Aliptes
unctor ab ἀλείφω quod est ungo. ungebantur enim, qui uolebant
lauari. ¶ Callidus: astutus. nam dum ungit mulierem: genitalia ma-
nibus maxime palpat, & percutit. Seneca lib. 8. loquens de strepi-
tu balneorum: Cum in aliquem inertem, ac plebeia unctione con-
tentum incidi: audio crepitum illisæ manus humeris: quæ ut plana
peruenerit, aut concaua, ita sonum mutat. Item eadẽ epistola: Ali-
ptum cogita tenuem & stridulam uocem, quo sit notabilior expri-
mentem: nec unquam tacentem, nisi dum uellit alas: & alium pro se
clamare cogit. ¶ Cristæ: genitalibus. ¶ Exclamare: strepitum facere
ex percussu manuum. Vnde Mart. Et pueri lutulenta de palæstra Vn
cti uerbere uapulant magistri. ¶ Summum femur: summam partẽ
Femur femoris. nam femur totam coxam appellamus: hoc ex partẽ exterio
rem, & interiorem uno uocabulo. Apuleius lib. x. Metamor. Nam
quidam colonus partem uenationis immanis cerui pinguissimum
Femina femur domino illi suo muneri miserat. Femina uero tantum partes
interiores. Vnde Apul. eodem lib. Nam si faciem tuam medijs eius
feminibus emiseris, facile percunctaberis quam grandem tibi de-
monstret patientiam loquebatur autem de Asino. Pli. autem li. 28.
Femina atteri, adurique equitatu notum est. Apul. in. x. Illam titione
candenti inter media femina detruso crudelissime necauit. plerũq;
tũ femora capiũtur ab auctoribus pro partibus genitalibus. ¶ Cõ-
uiuæ miseri: hoc qui illam domi expectant, cum ea cœnaturi: ut sit
tota ipsa familia. ¶ Interea: dum lauatur. ¶ Tandem: post longam ex
Oeno- pectationem. ¶ Oenophorum: uas ad ferenda uina οἶνος enim uinũ
phorum significat: & φέρω porto. ¶ Sitiens magna cum sit bibens. ¶ Quod tẽ
ditur: quod plenum est. unde & ubera distenta dicimus, quæ plena
sunt. ¶ Admotũ a pedibus. i. appositũ seruis ut pessimũ. nã pessimũ
erat uinũ. qui enim uomere uolebant: uinũ pessimũ bibebant: qua
le dabatur seruis quod appellabant τρόπιν quod significat uersio
nem, quæ. s. stomachum perturbabat. Id uerbum est apud Martia-
lem. bibit ergo tropin, ut uomat. Hoc autem fiebat ut exinanito sto
macho maior edendi excitaretur appetentia. De Apedibus autem
diximus in. 1. Satyra illic: Ab octaua Marius bibit. ¶ Sextarius al-
Sextari- ter. i. duo sextarij. Est autem Sextarius sexta pars congij. Congius
us enim sex capit sextarios. auctor est Prisc. ¶ Ducitur: bibitur. Horat.
Congius Ducere nectareos succos. Idem in. 4. carminũ: Sed pressum in ca-
dibus ducere Liberum Si gestas. ¶ Ante cibum. i. ieiuno stomacho
contra uinum optimum uomitum coercet. Horat. Vel quod fluen
tem nauseam coerceat: Metire nobis cecubum. Vinum, inquit Pli.
lib. 23. ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est. Et lib. 29.
cap. 1. Potus ieiunorum, ac uomitiones, & rursus per potationes,
ac pilorum euiratio instituta resinis eorum. Vbi manifeste talia me-
dicinæ instituta irridet. ¶ Rabidam ore. i. rabidum appetitum. ore-
xis enim dictio est græca: quæ appetitum significat: ὀρέγομαι enim
græce, appeto latine. A Galeno in libro qui inscribitur ὅροι ἰατρικοί:
hoc est diffinitiones: quam ad medicinam spectant diffinitur sic: ὄρε
ξίς ἐστι πόθος καὶ ἐπιζήτησις: hoc est orexis est desiderium, siue appe Orexis
titus & inquisitio: pro uomitu etiam ponitur. Pli. ad Priscum de Fa
nia ægrotante pro uomitu sic scribit: Hoc discrimine implicita est
insidens febris, tussis, orexis, summa macies, summa defectio. Iu-
uena. alibi in sequentibus: Hinc
surgit orexis: Hic stomacho bi-
lis nã uinum illum pessimum bi
bebant ut uomerent: sicq; eua-
cuato per uomitum stomacho,
maior esset edendi appetentia.
Vnde Seneca: Vomunt ut edãt,
edunt ut uomant. Idem Seneca
ad Lucilium loquens de intem
perantia mulierum: Non minus
inquit, potant, & oleo, & mero ui
ros prouocant. Æque inuitis in
gesta uisceribus per os reddunt
& uinũ omne uomitu remittũt.
¶ Dum redit: Sensus est & ordo:
Sextarius alter ducitur. i. hauri-
tur & bibitur ante cibum factu-
rus rabidam orexim. i. rabidam
appetentiam dum redit. s. ex sto
macho. i. dum remittitur & uo-
mitur. nam sic per uomitum exi
nanito stomacho appetitus edendi magnus excitatur. ¶ Luto in-
testino. i. uino luteo: quod intestina hauserat. luto enim positum est
pro luteo. sic Virg. Croceo mutabit uellera luto. & in sequentibus
Iuuena. Incude & loto Vicano ad Rhetora misit. Quem locum ani
maduerti sic legendum: & non luteo: primam enim habet longam.
Persius: Surgit tibi lutea pellis. Carmen exametrum luteo non ad-
mittit duabus extremis longis, & media correpta. ergo luto pro lu
teo per synæresin. Sicut apud Virg. in. 6. Aluo pro Alueo. Laxatq;
foros, simul accipit aluo. Et Teri pro Terei in Bucolicis, Aut ut mu
tatos Teri narrauerit artus. ¶ Riui: hyperbolicos quasi riui. ¶ Mar-
moribus: per sola & pauimenta marmorea. ¶ Aut lata falernum Pel
uis olet: est enim sensus: Vomitus uini ut in terram cadit. aut pelui
excipitur. ¶ Olet falerno: oleo & acusatiuo iungitur. Horatius, Pa- Oleo
stillos Rufillus olet. & ablatiuo. Ouidi. Non arabo noster capillus
olet. ¶ Bibit, & uomit: Mart. Nec cœnat prius, aut recumbit: Quam
septem uomuit meros deunces. ¶ Tanquã longus serpens: constat
enĩ serpẽtes uini auidissimas esse auctore Pli. li. 22. & 23. Et idẽ sic
ait in Decu. Serpentes cum occasio est, uinum præcipue appetunt:
cum alioquin exiguo indigeant potu. ¶ Maritus nauseat. i. marito
stomachus subuertitur: & ad uomitum mouetur. Nam nausea pro-
prie appellatur ipsa stomachi subuersio sine tamen uomitu. unde
Corne. Cel. lib. 1. Si sine uomitu nausea fuit. Seneca libr. 7. Nausea Nausea
enim me segnis nec sine exitu torquebat: quæ bilem mouet, nec ef-
fundit. Nauseo autem unum est ex sex uerbis desinentibus in eo, Sex uer-
quæ primę sunt coniugationis: quæ sunt hæc Beo, Creo, Meo, Nau ba in eo
seo, Screo, Laqueo cum compositis. Reliqua uero in eo desinentia primę cõ-
secũdę sunt cõiugationis: pręter eo & queo cum compositis, q̃ qrtę iugatio-
sunt. ¶ Bilem substringit: sed coleram, inquit, cõpescit conniuẽdo. nis

¶ IVBET balnea parari sibi nocte. i. tempore nocturno. & iu- ASCEN.
bet conchas. i. uasa ampla, in quibus lauetur. & castra. i. sarcinulas
per modum eorum, qui in castris sunt mouere: quasi ad nouam ob-
sidionem pergat, ita morosa & pomposa cum tot instrumentis bal
neum intrat. & hoc iterum nocte, ut molestum sit ministris. & ipsa
gaudet sudare magno tumultu, dum multos uidet afflictos in ob-
sequio suo. Cum. i. postq̃ brachia eius lassata graui massa. s. plum-
bea: qua exercebantur in balneis, ceciderunt. i. inclinata sunt. & ali-
ptes. i. unctor. callidus. i. ex industria. errans, & nesciens quomodo
ipsi complaceat. impressit cristæ. i. summitati uuluæ erectæ digitos
suos & coegit summum femur. i. summam partem femoris. i. inguẽ
dominæ. exclamare: idest crepitum facere. dum manus eius uncta
per membra lubrica agiliter rotatur, & ducitur. Cõuiuæ miseri, qui
inuitati sunt ad conuiuium: uel ab ipsa uel a domino. urgentur. i. af
fliguntur interea: dum ipsa sic in balneis lauatur: somno & fame. il
la autem uenit tandem. i. post expectationem, rubicundula. i. subru
bens ex calore. & sitiens totum œnophorum. i. uas uinarium: quo

Illa tamen grauior, quæ, cum discumpere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elisæ,
Committit, uates, & comparat inde Maronem,
Atq; alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, uincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec causidicus, nec præco loquantur,
Altera nec mulier. uerborum tanta cadit uis,
Tot pariter pelues, & tintinabula dicas
Pulsari. iam nemo tubas, atq; æra fatiget.
Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.
Imponit finem sapiens & rebus honestis.
Nam si docta nimis cupit, & facunda uideri
Crure tenus medio tunicas succingere debet.
Cædere Siluano porcum, quadrante lauari.

uinum affertur, ut inde in pocala diffundatur: quod nimiũ pro tot conuiuis capacissimum erat quod uas tenditur. i. distéditur: impletur urna plena, admotum. i. aduolutũ. pedibus. i. pueris seruis. per quod, inquit Mancinellus, malum uinum uomitum excitans significat. Sed de hoc in fine huius lectionis disputabo. non enim contrarium illi quod dictum est: ꝙ. s. sitiret illud œnophorum: quia hoc solum dicit pro mẽsura exprimẽda non ꝙ ipsa uinum ex illo œnophoro biberet, nisi ut uomat: sed qa maior est mẽsura uini seruorum & familiarum, q̃ domini & dominæ. Vomitura autem de illo uase afferri sibi iussit. unde sequitur. de quo. s. œnophoro. ducitur. i. extractus ad dominam fertur. alter. i. secundus sextarius: hoc est duo sextarij: q tertiam partem cõgij unius efficiũt ducitur in quã facturus. i. ut faciat. orexim rabidam. i. appetitũ uehemẽtem ex uomitu procreatum, uel uomitum ipsum. dũ. s. quando ipsa redit ex balneis. & ferit. i. uehementer opplet luto. i. oleto, seu stercore. intestino. i. intestinis pro fluente. terram. i. dũ ore & podice egerit. & riui micturę & uomitus properant: idest ꝓperanter currũt. marmoribus: idest per parietes domus marmoreę. aut lata peluis in quam recipiunt ministri uomitum & urinam eius olet. i. putet. falerno sup. uino quo deonerari uoluit, ut nouum reciperet. Nam ipsa bibit, & uomit. sic. i. eodem modo. tanq̃. i. ac si longus serpens deciderit in dolia. i. sic dũ uult euomit. ut audiret postq̃ biberit serpentem delapsum & submersum esse in illud dolium unde ipsa bibit. ergo maritus uidens ipsam sic uomentem. nauseat. i. nausea afficitur. & substringit. i. clam constringit ne ipsa percipiat bilem. i. humorem amarum fellis: qui ex indignatione concitatur. & hoc oculis opertis. i. occlusis. dixi Mancinellum & quem fere sequitur Calderinum uelle ꝙ malum & seruorum uinum significet: de quo quid sentiam paucis explicabo: quia dixi ꝙ lata peluis olet falerno: non uideretur absurdum, si illud œnophorum ad motum pedibus. i. a pedibus uel aduolutum pedibus: nõ allatum manibus ꝓ magnitudine, sit repletum falerno, optimo qdẽ uino: qd nimirũ orexim. i. appetitũ excitat. Nec obstat ꝙ dicit eã uomere: qa acre uinũ a calida muliere sumptũ facile uomitũ generat: tu legito ut uoles.

JOAN. BRIT. ¶ ILLA tamen grauior: ridendo ait poeta eam maioris esse grauitatis: quæ etiam in cœnis disputet de poetis. Sic Persius: Ecce inter pocula quærunt Romulidæ saturi quid alia poemata narrent. ¶ Perituræ ignoscit Elisæ. Ita bene historiam ait scriptam a Virgilio de nece Didonis: ut non irascatur ei, ꝙ ipsa sibi mortem attulerit, sed ignoscat, laudetq; ut ab ea recte factum ut totum sit in laudem Virgilij: qui causas necis optime descripserit. solemus enim irasci, & nullo modo ignoscere cũ quis se interemerit, nulla existente causa honesta. ¶ Elisę. i. Didoni. nam Elisa nomen fuit proprium. Dido uero Pœnorum lingua uiraginem significat, quod in ignem se immiserit. ¶ Committit uates: quasi presentes in certamen deducit: ut alter cũ altero cõcertare possit: nec alter altero sit inferior. Est enim committere idem quod comparare, & in contentionem adducere. Propertius: Et sua cum antiquæ committit scripta puellæ. de cuius significatione uberius illic diximus in. 1. Satyra: Rutulumq; ferocem Committas. ¶ Trutina. i. stathera. Idem enim significat. Vitruuius libro. xi. Id autem ex trutinis: quæ statheræ dicuntur licet considerare: a trutina fit uerbum trutinor Persius: Atq; exporrecto trutinatur uerba labello. ¶ Cedũt grammatici, & rhetores: clamosi sunt, tamen superantur a muliere strepitu uocis. ¶ Rhetores: differt rhethor ab oratore: ꝙ ille ꝓcepta artis tradit & docet: hic uero secundũ præcepta artis loquitur. ¶ Nec causidicus: hoc uult intelligi: tantum esse mulieris clamorem: ut opporteat omnes silere dum loquitur etiam qui soleant esse clamosi ut causidici, præcones, & reliquæ mulieres, ac si dicat: Si causidici & præcones loquerentur ea dicente non exaudirentur. tantus est strepitus uocis muliebris: omnes, inquit, tacebunt, quanndo incassum loquerentur, quia non audirentur. ¶ Tanta uis: tanta copia uerborum. ¶ Cadit exit ex ore. ¶ Tot pariter: tu dicas uocem illam tam sonoram, tot pelues esse, & tot tintinabula. ¶ Peluis: uas aquarium. in quo uaria perluũtur. unde & nomen. ¶ Nemo fatiget tubas: nemo, inquit, ad succurrendũ Lunę utatur tubis: neq; alio strepitu quando quidem mulier uoce sua omnes uincat strepitus. ¶ Lunæ laboranti: nam (ut scribit Plin. li. 2. cap. 12.) uiri ingentes, inter quos fuit Stesichorus & Pindarus crediderũt Lunam eclypsim, & quasi mortẽ pati ex cãtationibus: unde ne id Luna pateretur, dissono crepitu succurrebant. Titus Liuius lib. 27. ab urbe condita: Prælium non solito modo, clamore, ac tumultu est, sed ad aliorum urorũ, equorum, armorumq; sonum disposita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cũ æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorem. ait ergo poeta tam clamosam esse mulierem ut sine tubis, aliisq; crepitaculis sola facile possit sua uoce Lunæ excantationibus laborãti auxiliari: ne excantationes audiat. Lunã solere ex cãtari docet Virgili. Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam. ¶ Imponit finem: non solum, inquit, mulier de poetis iudicat: sed etiam more philosophi præcepta dat de ratione recte uiuendi, ergo & pro etiam imponit finem & modum rebus honestis. i. docet ipsa sapiens & diffinit quid sit honestum, quam utile, quam pulchrum, pronunciandum est risu satyrico. ¶ Nam si docta: ex quo, inquit, sibi usurpat officiũ uirorũ: ut more philosophi de uirtute & honesto disputet: iudicetq; de poetis: debet etiam habitum sumere uiris sapientibus congruũ & omnia facere, quæ faciunt philosophi & uiri literati: si cupit uideri docta & facunda: ut quemadmodum doctrina uiris parem se facit: ita & habitu sit similis. estq; legendum cum risu: ut manifesta sit sciolæ mulieris irrisio. ¶ Crure tenus medio: talem etiam habitum Oratoris fuisse ostendit Quintil. lib. 11. Tunicæ prioribus oris infra genua paulum posterioribus ad medios poplites usq; perueniant. nam infra mulierum est, supra Centurionum. ¶ Tunicas succingere: aliqui putant legendum esse succidere & non succingere: ut maiorem cum uiris habeat similitudinem: si tunica sit breuiore, & succisa. ¶ Cædere Siluano porcum: debet, inquit, omnia facere, quæ fieri solent a poetis & uiris literatis, qui cum loca solitaria quærant & nemora: ubi sine strepitu commodius possit scribere. Siluano siluarum Deo sacrificant mactantes porcum: uideturque poeta ad id respexisse, cum dixit porcum mactandum Siluano quoniam (ut docet Cato in re rustica) Marti Siluano in silua interdiu in capita singula boum uotum faciebant. Nam Martem Siluanum appellarunt, cui porcum immolabant. Mulieri ad eam rem diuinam adesse non licebat, neque uidere quomodo fieret permittebatur. Vnde nunc poeta per ironiam uidetur hortari mulierem etiam ad sacrificia, quæ a uiris dumtaxat peraguntur. Horatius in epistolis, Siluanum placari lacte sic docet ab agricolis: Tellurem porco Siluanum lacte piabant. De hoc tamen aliquid certius quærendum est. ¶ Quadrante lauari: exigua mercede: quã sem persoluunt pauperes philosophi. unde Horatius in tertia Satyra irridens stoicum ut miserum & pauperem ait: Quadrantem balneatori daturum: Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

ASCen. ¶ ILLA tamen grauior, quæ cum discumbere cœpit & cætera. Taxat alias petulantias & molestias mulierum: quæ sibi sapientissimæ uisæ, solæ loqui uolunt: & de summis rebus in conuiuis iudicare. Ordo est: Tamen: id est tametsi. multum grauis: id est molesta sit mulier imperiosa & immunda ita euomens ut iam dictum est: tamen illa est grauior: id est molestior, quæ cum cœpit discumbere: id est ad mensam sedere ut comedat, laudabit Virgilium quod bene scrippserit. & ignoscit: id est condolet, uel ueniam dat Elisæ. quæ & Dido appellatur. perituræ: id est cum imprudenter amans perierit. cum quælibet mulier talis uiri qualis Aeneas introducitur, amore capi posset. committit: id est simul in trutinam mittit: hoc est comparat. uates: id est poetas latinos

Marginal notes: Peluis; Elisa; Dido; Committere; Trutina; Rhetor; Orator; Siluanus; Locus obscurus

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes,
Sed quædam ex libris & non intelligat. odi
Hanc ego, quæ repetit, voluitq; Palemonis artem
Seruata semper lege, & ratione loquendi,
Ignotosq; mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ
Verba, Solœcismum liceat fecisse marito.
Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil
Cum virides gemmas collo circundedit, & cum
Auribus extensis magnos commisit Elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam fœmina diues.

latinos cum grecis. & suspendit in .de: idest ub una parte in una lance. Maronem: id est Virgilium Maronis filium: quem a Vergilijs potius Vergilium, quam a Virga Virgilium appellatum docet Angelus politianus. Atq; suspendit alia parte: idest pro alia parte. Homerum in trutina. i. statera, seu bilance. Virgil. autem doctissimus est poetarum apud latinas, & Homerus apud græcos. Grammatici quoq; officium est de poetis iudicare, & omnes explanare: ut docet Diomedes. cedūt ipsi mulieri. & rhetores, qui artem dicendi docēt uincūtur ab ea. omnis turba. i. totum conuiuium tacet: dū ipsa. s. loquitur. nec causidicus, nec preco loquatur: cum uterq; loquendo uiuat: nec altera mulier. tāta uis: idest tanta uehemētia uerborum illius unius mulieris cadit. i. decid t ex oro. ut tu dicas: idest quilibet qui adsit dicat: tot pelues: & tot tintinabula pulsari pariter: ut sup. nulla uox audiat. & ideo nemo fatiget. i. fatigare frustra debet iā cū. s. talis loquitur. tubas atq; æra: id est pelues æreas. & tintinabula. idest cymbala ærea. quia: idest sola mulier. poterit. i. satis fit tinnitu uocis suæ succurrere Lunæ laboranti per incantationem. Credebāt enim gentiles quod per incantationem Luna posset e cælo deduci. aut in eclypsim trahi. unde est illud Virgilij i Bucolicis: Carmina uel cælo possunt deducere Lunam. Remedium autem credebant conceptum peluium. & tintinabulorum: sicut & nos campanarum sacratarum sonitu cōtra aduersam tempestatem utimur. unde Tibullus: Cantus & e curru Lunam deducere tentat: Et faceret. si non æra repulsa sonent. Ipsa præterea sapiens. i. more philosophorum profitens sapientiam. imponit rebus. &. i. etiam honestis finem. i. ostendit & docet inter bona honesta quod sit summum: quasi reiecto bono uoluptatis & fortunæ de bono honesto. de quo stoici: cæteriq; sapientissimi habiti disputant: tantummodo discutiat. nam si ipsa cupit uideri nimis docta & facunda. ipsa debet succingere tenus medio crure: idest usq; ad medium crus tunicas more, scilicet oratorum: hoc est debet etiā habitu se ostendere. & cædere Siluano Deo porcum more uirorū: cum mulieres Cereri sacrificarent. & lauari quadrante more philosophorum. ut ostendit Horati. de stoico dicens Satyra. 3. Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

IOAN. BRIT. ¶ NON habeat: dicendi genus. non sit ea eruditione, ut ex arte possit dicere: cognoscatq; genera dicendi: quæ tria sunt grande, mediocre, & humile. sic & Martia optat esse uxorem suam: Sit mihi
Enthymema uerna satur, & nō doctissima ꝯiux. ¶ Torqueat enthymema: enthymema est syllogismus imperfectus. dictū ab eo qđ in mēte relinquitur obseruatio unius propositionis hoc modo. Non oportet dati pecunias Aeschini: etenim Pisistratus cum cepisset: tyrannum se fecit relictum est autem in mente: Igitur Æschines quoq; capiens pecunias tyrannum se faciet: hac de causa Iuuenalis curtum dixit enthymema: quod totum non sit explicatum: sed quod pars in mente sit relicta. unde Quintil. ait: Alij enthymema rhetoricum syllogismum: alij imperfectum syllogismum uocauere: quia nec distinctis: nec totidem partibus concluderetur. Enthymema intellectū unum habet: quo omnia mente concepta significat. Enthymema enim idem est, quod cogitatio siue commentum & commentatio. Quatuor esse instrumenta retulerunt antiqui, per quæ in animis hominū generatur fides: Syllogismum, scilicet inductionem, enthymema & exemplum quorum duo dialectices sunt propria. Syllogismus, atq; inductio. reliqua autem rhetorices. Est igitur Enthymema genus argumentationis: quo oratores pluribus modis utuntur per simile: contrarium: complexionem: conuersionem: gradatione: commutationem: diuisionem: expeditionom: subiectionem: compensationem: & frequentationem. Per simile aut maius aut minus hoc modo enthymema fiet. Si iure occisi sunt Gracchi, & Saturninus, qui in pari causa fuit: iure occisus est. Item si mercede dignatur, qui militem sit tutatus, non ne & qui seruauerit imperatorem? Per cōtrarium, Eum quem nihil accusas, damnas. Bene quem meritum autumas, male mereri iudicas. Per complexionem. Si hominibus mala euenerint, non incusandus est Deus. Nam si boni sunt in aduersa fortuna fient meliores. Sin mali. aut se corrigent, aut iuste punientur. Per conuersionem. Complexioni contrarium enthymema efficitur ita ut superiora diluat. hoc modo. Deus utiq; accusandus est, si hominibus mala euenerint nam si boni sunt, nec castigari debent, nec punitione dignantur. Si mali in aduersa fortuna nō fient meliores. Per gradationem hoc pacto enthymema formatur. Industria Scipioni uirtutē parauit, uirtus gloriam, gloria æmulationem, inimicitiam ęmulatio: idustria igit Scipioni parauit inimicos. Per cōmutationē ita. Quæ de Pompeio dicuntur dici non possunt, Quę autē dici possunt. non dicuntur. Per diuisionem. Quid ego nunc uobis de meis meritis predicem? nam ea si meministis, obtundam. Si obliti estis, nihil mihi credetis. Per expeditionem siue partium enumerationem hoc modo. Necesse est, cum constet hunc quē tenes fundum, meum fuisse: ut ostendas aut a me illius causam habuisse: aut lōgo tempore præscripsisse. Atqui cum eum fundum uacuum possiderim: non potuisti præscribere: nullam præterea a me illius in causam habuisti. Relinquitur ergo eum fundum ad me pertinere. Per subiectionē ita. A quo hic ausit suis in periculis auxilium implorare, qui patriæ salutem neglexit? An ab agnatis amicisue. At ij merito illi inimici sunt facti: nec quisq̄ eorum est: qui se huius agnatum, amicū ue dici turpe non putet. An se conuertet ad ciues? At illi uelut inutilem, atq; ingratum optimo iure extra fines eijcient. An immortalis Dei fauorem implorabitur? Atq; & Deus ipse ingrati serui preces reiecit, eumq; damnatum tortoribus excruciandum tradidit. Per compensationem. Magnus labor, magna pericula obijciūtur. At immortalis gloria ex his erit consecutura. Per frequētationem hoc modo: A quo tandem abest iste uitio: quid est cur iudicio eum uelitis liberare? Suæ pudicitiæ proditor est, insidiator alienæ, cupidus, intemperans, petulans, superbus, impius, in parentes ingratus, in amicos infestus, in cognatos, in supiores ꝯtumax, in ęquos, & pares fastidiosus, in inferiores crudelis, deniq; omnes intolerabilis. ¶ Torqueat: iaculetur in aduersarium. ¶ Rotato sermone. i. celeri & breuibus comprehenso. ¶ Palæmonis: tantæ (ut testatur Suetonius de claris grammaticis) arrogantiæ fuit Rhemius hic Palæmon Vincentinus: ut de se diuinasse diceret Virgilium, cum dixit: Tantū uicine Palęmon. ut uidelicet poetarū aliqñ arbiter fieret, Varronē porcū literarū appellabat, literas dicebat secū esse natas, & secū morituras. ¶ Antiquaria: qui uerba ab usu remota, & pene ex auctorata scrutantur: quasi inde eruditionis famam aucupantes, antiquarij appellantur. Quintil. eos irridet sic: Famam eruditionis affectabat ut quædam soli scire uiderentur, Cacozelos autem & antiquarios ut diuerso genere uitiosos pari studio spreuit (auctore Tranquil.) Augustus. Nam Cacozeli latine dici posse uidentur mali affectatores, ęmulatoresq;. Quintil. lib. 8. ait Cacozelon malam esse affectationem, per omne dicendi genus peccantem. Nam tumidas, & exilia, & prædulcia, & abundantia, & accersitas, & exultantia sub idem nomen cadunt. ¶ Nec curanda uiris: illam etiam, inquit, odi q̄ exquisitæ est diligentiæ circa studia: ut etiam amicæ barbarismos (rem sane minimam) castiget: quod uiris etiam negligendum sit, cum ab amicis tale quid committatur. ¶ Opicæ: barbare & uelut incultæ latinitatis. unde illud est Catonis apud Plin. lib. 29. græculos insectantis: Nos quoq; dictitant barbaros & spurios, nosq; magis q̄ alios Opicorum appellatione fœdant, De Opico dictum in tertia Satyra: Et diuina Opici rodebant carmina mures. ¶ Solœcismum: Solecismus est (ut docet Cicero ad Herennium) cum uerbis pluribus consequens uerbum superiori non accommodatur. Asinius Capito in literis, quas ad Clodium Thuscum dedit hisce uerbis diffinit: Solœcismus est, inquit, impar & inconueniens compositura partium orationis: cum græcum autem uocabulum sit Solœcismus, an attici homines, qui elegantius locuti sunt usi eo sint quęri solet. Sed non, inquit. Aulus Gellius, neq; Solœcismū, neq; Barbarismum apud gręcorū idoneos adhuc inuenimus. Nam sicut barbaron ita Solœcon dixerunt. Nostri quoq; antiquiores solœcon fa

Antiquarius

Cacozelus

Solœcismus

Interea fœda aspectu, ridendaq; multo
Panc tumet facies, aut pinguia poppæana
Spirat, & hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute, quando videri
Vult formosa domi: mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit.
Incipit agnosci, atq; illo tunc lacte fouetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exul hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atq; fouetur
Tot medicaminibus coctæq; siliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur, an vlcus?

esse Solœcismum haud scio an unquã dixerint quod si ita est, neq; in græca, neq; in latina lingua Solœcismus probe dicitur, a uetustioribus autem latinis Stribiligo dicebatur: a uersura uidelicet: & prauitate tortuosę orationis tanq̃ strebiligo quędam. Nam στρεβλοῶ apud græcos torqueo, ac deprauo significat unde & Scribilita appellata est: quod in circuitu ad restis modũ torqueretur: unde a nostris torta appellata est Mar. Circumlata diu mensis scribilita secundis Vrebat nimio sæua calore manus. De Solœcismo autẽ multa tum Quinti. i. 1. tum Diomedes grammaticus. ⸿ Liceat se esse marito: non sic, inquit, tam docta ut intelligat cum maritus incongrue loquitur. Sic & Martia. (ut diximus) optat esse uxorem suam: Sit mihi uerna Satur & non doctissima coniux. ⸿ Nil non permittit sibi: mira inquit, est mulierum impudentia, quæ omnia sibi licere putant: quãdoquidem nec eas pudet circa collum gemmas gestare: & auribus uniones suspẽdere. ⸿ Virides gẽmas: smaragdos intelligit, quibus ait Plinius nihil comparatum omnino uiridius uirere. ⸿ Commisit auribus: idest suspendit. Vnde Seneca in. 7. de beneficijs: Video uniones non singulos singulis comparatos: iam enim exercitatæ aures oneri ferendo sunt. ⸿ Elenchos Plinius libro. 9. cap. 35. Vniones fastigiata longitudine elenchos appellat: hos, inquit, digitis suspendere & binos ac ternos auribus fœminarum gloria est,

(margin: Stribiligo. Scribilita. Elēchus)

ASCen. ⸿ NON habeat &cę. Prosequitur inceptum. Ordo est: Matrona qua recumbit. i. sedet iunctatibi per coniugium, seu matrimonium non habeat genus dicendi. i. non sit perita artis dicendi ita: ut sciat in uno genere sermonis uersari: aut non sup. torqueat. i. uiolenter. exprimat ore rotato. i. circumuoluto. & concussa lingua. qua quibus pathos seu affectio exprimenda est uti solent. enthymema curtum. i. succinctum in quo deest altera propositionum: ut fiat syllogismus perfectus. fit autem potissimum expugnãtibus inter se sententijs: & fere per interrogationem. quale est illud: Antonium priuatum ferre non potuistis: hunc imperatorem feretis. nec coniux tua sciat omnes historias: sed sciat quædam ad historiam pertinentia, ne omnino elinguis & ignara rerum sit ex libris alij exponunt ex. i. extra libros: hoc est sine libris. Alij ex libris quos legere permittitur, sed non intelligere ad unguem. unde sequitur: & non intelligat. Odi. i. odio prosequor. hanc. i. eam quæ repetit & uoluit artẽ Palæmonis illius grammatici peritissimi: sed arrogantissimi. & hoc lege loquendi. & ratione loquendi. i. arte grammatica, seruata. i. obseruata semper ab ea. q; pro &. quæ supp. existens antiquaria. i. antiquitatis amatrix. tenet uersus ex antiquis, aut annalibus ignotos mihi. qui mei temporis uerbis utor. Nec pro & non. & quę castigat amicæ. i. alteri matronæ familiari. & amicæ opicę. i. barbaræ adhuc ineptæ uerba quædam minus culta, non curanda. i. non animaduertenda uiris: quia mulieres multis in locis etiam apud barbaros exquisitiores. morosiores: & cultiores sunt in sermone, q̃ uiri. liceat ipsa permittente & non curante uiro facere Solœcismum: idest ineptum & semibarbarum sermonem. hoc autem non dicit poeta: quasi precetur ut saltem parcat marito si uitiose loquatur: sed quia contemnit sermonem uiri. Mulier, cum. i. postquam. circumdedit collo suo uirides gemmas: idest smaragdos. & cum. i. postquam commisit auribus: id est auriculis suis extensis. i. late patentibus magnos elenchos: idest oblongas uniones. nil non permittit sibi: idest omnia permittit sibi. & putat nil supple esse turpe sibi. unde nihil est intolerabilius, q̃ fœmina diues: opibus scilicet confisa suis.

IOAN. BRIT. ⸿ INTEREA fœda aspectu: insurgit poeta in mulieres cutem curantes, & faciem expoliẽtes, ut adulteris placeant. ⸿ Interea: idest mulier dum sibi omnia permittit, indulgetq;, totam faciem domi linit medicamentis & operit; ut tenera & candida cutis fiat: atque ita a marito amplexu & osculis interea fouetur: cum uero ad mœchũ proficiscitur, deponit linteola, & medicamenta, exeritque curatam faciem. Ordo autem est: Interea facies fœda aspectu, & ridenda tumet multo pane: hoc est pane madido lacte asinino. Nam eo lacte cutem in facie erugari & tenerescere, candoremq; custodiri putant. auctor est Plinius. quod fieri solitum ab Othone sic scribit Tranquillus: quod pane madido faciem linere consueuerit. ubi intelligendum panem fuisse lacte asinino maceratum: sicut diximus illic: Et pressum in facie digitis extendere panem. ⸿ Pinguia Poppæana Spirat: alij poppęana medicamenta esse intelligunt: idest offas panis madidi lacte asinino: ut sit idem bis repetitum: multo pane tumet facies, & pinguia poppæana spirat. Ego uero unguẽta fuisse interpretor his rationibus & quod pinguia dixit, & spirat. Nam unguenti est esse pingue, & suauis odoris. ex pane autem macerato lacte asinino, neque odor ullus habetur, neque pingue. unguentum igitur expone pretiosissimum: quod ipsa Poppæa Neronis uxor adinuenerit, usaque sit. Nam & unguentorum usus fuit apud mulieres ut placerent, sequitur enim: Mœchis foliata parantur. ut ita appellata sint poppęana a Poppęa quemadmodum: Cosmaina a Cosmo: & Niceroniana a Nicerote ꝓfectoribus & magistris. ⸿ Spirat fragrat, & olet. ⸿ Et hic miseri uiscant: hic maxime idignatur poeta: q̃d mulier se polliat: nõ ut marito placeat: sed amatori tantũ. Nam medicamẽta illa e facie non lauat domi: parum curans an placeat marito unde, inquit. labra mariti uiscantur, cum eam osculatur. ⸿ Lota cute: elotis e uultu medicamentis. ⸿ Quando uideri Vult formosa domi? cum interrogatione legendum est. ut sit: Nunquam curat uideri formosa apud maritum. ⸿ Foliata unguenta nardina. nam ea pretiosissima habebantur: quæ ex folijs & spicis nardi fiebant. Vnde Plinius de folio nardi Plura dicere par est, ut principali in unguentis. Inde addit: Cacumina nardi in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas, ac folia celebrant. Idem alibi ait: Vnguentum regale appellatum, quod Parthorum regibus ita temperatur. Constat myrobalano, costo, amomo, cinamomo, comaco, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha & cætera. Vnde spicatum unguentum dicebatur, quod ex spicis fieret. De quo. Diuus Marcus in euangelio mentionem fecit: Et attulit alabastrum unguenti spicati, ubi loco deprauato legitur pistaci: quod omnino culpa librariorum factum est: qui parum curiosi pistaci pro spicati transmutatis literis scripsere, totidem enim, eædemq; literæ sunt in dictione pistaci, quæ in spicati, itaq; locus est emendandus cum unguentum dicatur spicatum ab ipsis spicis nardi, & non pistacum. ⸿ Parantur mœchis: ac si dicat: non iam marito. uult, inquit, per unguenta placere, & grata esse amatoribus suis. bene autem ait paratur. unguenta enim inuenta sunt ad alienam uoluptatem. etenim qui odorem gerit ipse non sentit. ⸿ His emitur: idest ab his mulieribus. ⸿ Indi mittitis: ex India enim multi ex huiusmodi odoribus habentur: unde sic Plinius de Costo, & Nardo loquens: Radix & folium Indis ex maxima pretio. ⸿ Graciles: tenues corpore & non pulposi. sic etiam appellauit Mauros: Et nigri manus ossea Mauri: qui ossa tantum habere uidetur, quam sint exili & macilento corpore: hocq; ratione nimij æstus, qui macilenti causa est, sicut humor pinguedinis. ⸿ Aperit uultum: amotis linteolis, & medicamentis. ⸿ Tectoria, ironicos integumenta illa medicamentorum. sumpta metaphora a parietibus, qui tectorijs cooperiuntur, ut sint pulchriores. nam tectorium appellatur incrustatio illa ex calce, quæ parietem reddit leuigatiorem. de quo pleraq; diximus apud Persium illic: Tectoria linguæ. ⸿ Illo lacte: ad illud respicit quod ait Plinius (ut ante diximus) cutem in facie erugari & tenerescere, & candorem custodiri lacte Asinino: notumque quasdam quotidie septingentas custodito numero fouere: Poppęa hoc uxor Neronis principis instituit: balneorum quoque sic solio temperato a sinorum gregibus ob hoc eam comitantibus. ⸿ Exul: tanta, inquit, est decoris affectatio: ut quocunq; etiam migrandum fuerit in erumnis etiam uoluptatibus indulgeat: ⸿ Axem hyperboreum: idest septentrionales regiones. Solinus scribit Hyperboreos incolere ultra Aquilonem: apud quos mundi cardines esse creduntur Domus sunt nemora: in diem arbores uictum subministrant. Dicti Hyperborei: id est Superaquilonares. uetustas enim Hyperboreos uocauit incolas locorum, quę super Scythiam sunt,

(margin: Poppæanum. Vnguentum spicatum. Locus deprauatus i euãgelio. Tectorium. Hyperborei)

Est operæ pretium penitus cognoscere toto
Quid faciant, agitentq; die, si nocte maritus
Auersus iacuit, periit libraria, ponunt
Cosmetæ tunicas; tarde uenisse liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere somni
Cogitur, hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic scutica, sunt quæ tortoribus annua præstent.
Verberat, atq; obiter faciem linit, audit amicas,
Aut latum pictæ vestis considerat aurum,
Et cædens longi relegit transacta diurni,
Et cædit, donec lassis cædentibus, exi
Intonat horrendum iam cognitione peracta
Profectura domo sicula non mitior aula.
Nam si constituit, solitoq; decentius optat
Ornari, & properat, iamq; expectatur in hortis
Aut apud Isiacæ potius sacraria lenæ.
Componit crinem laceratis ipsa capillis
Nuda humeros Psecas infelix, nudisq; mamillis.
Altior hic quare cincinnus taurea punit
Continuo flexi crimen, facinusq; capilli.
Quid Psecas admisit? quæ nam est hic culpa puellæ
Si tibi displicuit nasus tuus altera leuum
Extendit, pectitq; comas, & voluit in orbem.
Est in consilio matrona, admotaq; lanis
Emerita quæ cessat acu, sententia prima
Huius erit, post hanc ætate, atq; arte minores
Censebunt, tanquam famæ discrimen agatur,
Aut animæ, tanti est quærendi cura decoris,
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altū
Ædificat caput, Andromachen a fronte videbis,
Post minor est. aliam credas; cedo, si breue parui
Sortita est lateris spatium, breuiorq; videtur
Virgine pygmæa nullis adiuta cothurnis,
Et leuis erecta consurgit ad oscula planta.
Colla giri cura intrrea, nec mentio fiet
Damnorum, viuit tanquam vicina marito

sunt, quasi originem Boreæ introrsum recedendo transissent, ¶ Sed quæ mutatis: ordo est. Sed facie quæ inducitur, & fouetur tot medicaminibus mutatis. & accipit offas siliginis coctæ & madidę: dicetur ne facies an ulcus: Legendum cum interrogatione: quasi dicat ulcus potius dicendum est, q̃ facies. nam & ulcera eodem mo do emplastris, & medicamentis foueri solent. ¶ Offas coctæ siligi nis. i. frustra panis cocti, & mace rati lacte asinino. nā appellatio ne offę itelligimus frusta panis, carnis, casei, & huiusmodi rerū unde dicimus offam porcinam .i. frustum carnis porcinæ unde Iuuenalis Satyra secunda: Et pa truo similes effundere offas. Per sius item appellauit globum car minum offas illic: Carminis of fas ingens. item Plinius inquit, amygdalas contusas, & in of sam redactas. ¶ Siliginis: genus tritici ex quo fit panis delicatissi mus, de quo plura ante.

Offa — Siligo

ASCen. ¶ INTEREA fœda &c. Re citat alia in muliere potissimum diuite intolerabilia: q scilicet suc co ut sandice & cerusa: aut lacte asinino: & stercore canino faciē illiniens: labra marito conglutis nat ac uiscat mœchis aut adulte ris lota & uncta occurrat. Ordo est: Interea dum sic mulier diues omnia sibi permittit & licere pu tat: facies eius fœda aspectu. i. ad aspiciendum. q; pro &. ridenda .i. irridenda. tumet multo pane intincto. ¶ lacte asinino: quo cu tis firma & nitida efficitur. & spi rat pinguia poppæana. i. emittit odorem pinguium unguento rū: quæ Poppæa Neronis uxor inuenit. & labra miseri mariti ui scantur. i. conglutinantur. hinc: idest ab his unguentis. Ipsa au tem ueniet ad mœchū. idest adul terum cute exsilēte lota. i. nitida, & tersa a succo mundata. Quā do uult uideri formosa domi? in terrogatiue positum est: quasi di cat nunquam. sed foliata. i. con fectiones unguentorum paran tur mœchis. i. dū ire uult ad mę chos utitur foliatis. Et quicquid uos Indi graciles. i. macilēti. mit titis huic. i. ad nos: uidelicet Ro mam: emitur a muliere his scilicet mœchis illis ornata & uncta complaceat: uel ut donet: quod minus placet: quia sensus est: domi omnino neglegit cultū, & mundiciam. emit tamen ornamenta quę cunq; ab Indis aduehuntur, ut ornetur exitura ad mœchum. Tan dem. i. postquam diu fucata incessit, & fucum mutare uult: aut dū, uetula efficitur ipsa aperit. i. retegit. uultum. i. faciem. & reponit: idest aufert. prima tectoria: idest coopertmenta. sunt autem tectoria pro prie incrustationes, quibus muri & parietes ruinosi obteguntur: ut nouam faciem habeant. & ita est iucunda metaphora: quia sicut murus ruinosus ex uetustate si tectoria auferantur, caducus & fis suris plenus apparet: ita facies uetulæ ablato fuco rogosa & tetra: atq; pro &. ideo ipsa fouetur eo lacte scilicet asinarum: propter quod scilicet lac habendum recens: ipsa educit secum asellas comi ter: sicut Poppæa facere solebat. si ipsa exul: idest extra solum patris um iens dimittatur ad axem Hyperboreum: idest ad polum septen trionalem: idest licet eundum sit ad extremas oras mundi. Sed ea species supple oris quæ inducitur: idest farcitur & superducitur, at que fouetur tot mutatis: idest uarijs ac diuersis medicaminibus: uel toties appositis: sicut emplastra ulceribus mutari solent. & quæ ac cepit offas: idest madida frusta siliginis coctæ & madidæ, ut rugæ reficiantur: dicetur facies an ulcus. q. d. uidetur q potius ulcus.

JOAN. BRIT. ¶ AVERSUS: ab uxore. si forte, inquit, maritus nocte cum ea non concubuerit, indignata sæuitiam in seruos exercet. ¶ Perijt libraria: cum enim maritum animaduertere non possit, in familiam sæuit. Libraria autem dicta est a libris, quos dominæ exscriberet. Sic & librarius, qui domino exscribebant. unde Tranquillus in Vespasiano ita scribit: Post uxo ris excessum Cenidē Antoniæ li bertam, & a manu dilectā quon dam ubi reuocauit, in contuber nium &c. Amianus Marcelli nus de Amanuensi muliere in decimo octauo sic meminit: Qui bus literis occulte quantum fie ri potuit missis: ancilla quam do mina dictante perscripserat exē plum ferens, chartulam perdi dit. Plinius libro septimo loquēs de Cæsare: Epistolas uero tanta rum rerum quaternas pariter li brarijs dictare, aut si nihil aliud ageret septenas. Cicero etiam Ci ceronis filius ad Tyronem ita scribit: Peto a te, ut quam celer rime mihi librarius mittatur, ma xime quidem græcus. multum enim mihi eripitur operæ in ex scribendis hypomnematicis: nisi forte uocabulum deducatur a libra: ut libraria ancilla diceret tur, quę dispartiendis pensis prę esset. Librariam etiam eleganter dicimus quam gręco uocabulo bibliothecam appellamus. Gel lius in noctibus atticis libro qui to capite quarto: In libraria ego & paulus consederamus. Cice ro in primo de Legibus: Cuius loquacitas habet aliquid argu tiarum: ne id tamen ex illa erudi ta græcorum copia: sed ex libra riolis latinis. ¶ Ponunt tunicas: idest deponunt ut flagellentur. Plautus i Persa: Vbi captum est flagrum, dū tunicas ponit, quā ta afficitur miseria. ¶ Cosmetæ ancillæ quæ dominam ornant. Nam κόσμ[illegible] qu[illegible] no. & κό[illegible]itum. & κοσμητὴς Cosmeta: idest ornatrix Tranquillus in Claudio: Indu cta teste in senatu: hæc, inquit, matris meæ liberta & ornatrix fuit. ¶ Tarde uenisse: increpatur quod tarde uenerit. ¶ Liburnus: seruus. nam ex Liburnia mittebantur serui robusto & procero cor pore ut diximus illic: Et ingenti curret super ora Liburno. ¶ Po[illegible] nas alieni somni: idest mariti, qui dormiuit, nec uxorem ea noc[illegible] attigit. ¶ Hic frangit ferulas: in dorso suo. ita dictum sicut alibi de Mario: Nodosam frangebat uertice suo dum uerberabantur. ¶ Fla gellis: nam tortores in seruos flagellis anima duertebant. Seneca ad Lucilium: Audio, inquit, circa horam tertiam noctis flagello rum sonum: quæro quid faciat: dicitur rationes accipere. Romæ flagella uendebantur in Suburra. Martialis: Tonstrix Suburræ faucibus sedet primis Cruenta pendent qua flagella tortorum. ¶ Tortoribus: lorarijs, quos inter seruos habebant, & mercede etiam conducebant. ¶ Annua præstant: annua absolute salaria appellamus, siue alimenta unius anni. Vnde Tranquillus in Ti berio: Sed & peculio concesso a patre, præbitisque annuis frauda uit per speciem publici iuris. Idem in opusculo de claris gramma ticis, & rhetoribus loquens de Palemone Vicentino: Quamquam ex schola quadringenta annua caperet. Sic etiam accipimus diur num pro uictu siue mercede unius diei. Seneca in secundo con trouersiarum: Consors modo omnis fortunæ diurnum petam,

Libraria — Librari⁹ — Liburn⁹ — Annua

Idem: Diurnum accepit, in cetuculo dormit. Diurnum item accipitur pro libro in quo singulorum dierum rationes notantur, ut infra: Et cædens longi relegit transacta diurni. Suetonius in Claudio: Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisq; operum.

Obiter

¶ Obiter: idest simul, ut sit sensus: Verberat & simul faciem linit, & audit amicas. de quo plura alibi in tertia Satyra: atque obiter leget, aut scribet. Plinius libro duodecimo: Vt obiter quæque genera odorum dicantur. i. simul dicantur. ¶ Faciem linit: medicamentis & fucis excolit. ¶ Audit amicas: cum amicis confabulatur. ¶ Considerat: côtemplatur. ¶ Vestis picte: uestem Phrygiam forte intelligit quam (ut auctor est Plin.) acu facere inuenere Phryges: unde & Phrygiones appellati sunt, qui acu uestes pingunt. Possumus etiam intelligere uestem attalicam. Nam Attalus rex Asiæ uestibus aurum intexere inuenit: unde Attalicis nomen. hæc Pli. ¶ Et cædens: uerberans: hoc est dû uerberat. ¶ Relegit. iterum & sæpius legit, & inspicit. ¶ Trãsuersa: consueuisse Romanos rationem quærere ex seruis suis ostendit (ut diximus) pauloante Seneca ad Lucilium: audio, inquit, circa horam tertiam noctis flagellorum sonum: quæro quid faciat, dicitur rationes accipere. Mulier igitur furibunda, & irata recognoscens, & diligenter trutinans errata longi diurni, uerberat seruum. ¶ Diurni. i. libri in quo (ut diximus) singulorum dierum rationes notantur. Vnde Tranquil. in Claudio: Extat talis scriptura in plerisq; libris, ac diurnis, titulisq; operum. ¶ Transuersa: ego intelligo errata & delicta commissa: cum perperam rationes notauerit. unde dicimus fertur transuersus: cum non recte quispiam incedat. & a recta uia declinet. ¶ Et cædit donec: ordo est & sensus: hoc est iubet cædi, donec præfectura domus: hoc est ipsa domina, quæ tanquam præfecturam domus gerit: intonat horrendum Exi, lassis cædentibus iam cognitione peracta. Vbi illud obseruandum est: legendum esse præfectura domus non profectura domo: & metri necessitate: & ex uetustissimo exemplari. ¶ Præfectura: ironicos. est autem præfectura uocabulum generale a præficiendo: unde præfecturã urbis: & præfecturas militares dicemus: quasi sit quidam magistratus totius domus. nã præfectura legi non potest: prima. n. syllaba breuis est. Docet iurisconsultus lib. 1. Digestorum: Omnia omnino crimina sibi uendicare urbis præfecturam: nec tantum ea, quæ intra urbem admittuntur, uerum quoq; ea, quæ extra urbem intra Italiam fiebãt. ¶ Horrendum: pro horrende. nomen pro aduerbio. ¶ Intonat: clamat, inquit, horrẽde Exi. ¶ Sicula nõ mitior aula. i. Phalaride Agrigentinorum tyranno: cuius crudelitatem tantam fuisse constat: ut præmia nouorum inuentoribus tormentorum proponeret: cui (ut placeret) Perillus optimus artifex æneum taurum conflauit: ut inclusus reus subiecto igne torqueretur. & uox hominis exclamantis mugitum bouis imitaretur. Cæterum Phalaris Perillum nouo instrumento inclusum supplicio mortis affecit. Vnde Oui. Vt munus munere penses: Da precor ingenio munera digna meo. Dixerat & phalaris pœnæ mirandæ repertor: Ipse tuum præsens imbue dixit op[illegible] ¶ Iam [illegible]one peracta: iam omnibus rationibus diligenter recog[illegible]ssis. ¶ Nam si constituit: ordo est: psecas infelix componit crimen, si constituit domina. s. cum adultero: & si optat ornari decentius solito. ¶ Et si properat: & si iam expectatur in hortis, aut potius apud sacraria lenæ Isiacæ. ¶ Nam si constituit: hac autem particula Nam: rationem ostendit feritatis etiam per sequentia.

Phalaris

Sacrariũ

¶ Sacraria: dicuntur loca ubi sacra reponuntur, quæ etiam in ædificio priuato esse possunt: & solent qui liberare ea loca religiosa uolunt, sacra inde euocare. Locus autem sacer dicitur sacratus. Hæc Vlpianus titulo de rerum diuisione. ¶ Lenæ Isiacæ: Isis Ægyptiorum fuit Dea, cuius sacrificia Romam translata fuere. in eius templo maxima dabatur adulteriorum occasio. Ouid. ad amãtem ait: Nec fuge Niliacæ memphitica templa iuuencæ: Multas illa facit, quod fuit ipsa Ioui. Scribit Iosephus lib. 18. antiquitatum: iuuenem quendam nomine Mundum: cum impatienter paulinam quandam generosam & pudicam alioquin matronam amaret: sacerdotes Isidis pecunia corrupisse: qui nouo religionis commento mulierem in templum uocarent. ii igitur cum fingerent se per noctem cum Osiride collocutos, persuasere eam a se desiderari. Eam itaq;, cum in templum nocte uenisset, iuuenis tanquam Osiris compressit: mox cum postulatis stuprum ei exprobrasset, mulier marito rem detulit, maritus Tiberio. Qui indignatus, sacerdotes cum liberta Mũdi, quæ totius facinoris fuerat conciliatrix, crucibus affixit, templum Isidis euertit, simulachrum eius in Tyberim præcipitauit, iuuenem trans mare relegauit, grauiore supplicio dignum nõ iudicans, quod amoris impatientia, & furore deliquisset. ¶ Lenæ Isiacæ. i. lenæ, quæ in templo Isidis mulierem expectat, conciliatq; adultera. Templum autẽ Isidis proximum fuisse campo Martio & Tyberi ostendit Iuuenalis: A Meroe portabit aquas, ut spargat in ædem Isidis, antiquo quæ proxima surgit Ouili. ¶ Componit crinem: notat superbam mulierum uecordiam: quæ cũ ab ancillis ornarentur, essentq; deformes: offensæ ea deformitate: dum in speculo se inspicerent, ancillas ipsas pulsarent. Idem etiam notatur, a Mart. in. 1. Vnus de toto peccauerat orbe comarum Annulus: incerta non bene fixus acu. Hoc facinus Lalage. speculo quod uiderat, ulta est: Et cecidit sectis icta plexa comis. ¶ Psecas: nomen fictum ancillæ. ψεκάζω enim idem est, quod irroro. nam dominam se componentem irrorat. sumpsit autẽ ex libris Metamo. Ouidij: ubi eiusdem nominis est ministra Dianæ. ¶ Laceratis capillis: a domina. s. ¶ Nuda humeros. i. habens humeros nudos, & mamillas discissa uesta a domina a qua cæditur. ¶ Altior hic quare: uerba dominæ increpantis ancillam. Quod & Seneca notat libro de breuitate uitæ his uerbis: Qui excandescunt siquid extra ordinẽ iacuit: nisi omnia sua in annulos suos reciderũt. ¶ Cincinus: hoc est capillus annulatus: ut dixi modo testimonio Martia. Annulus incerta non bene fixus acu. ¶ Taurea: nomen matronæ fictum a feritate tauri: sicuti Lalage apud Mart. quæ significat uocẽ, ac per hoc mulierem clamosam & loquacẽ. aut (quod magis placet) per Tauream genus lori intelligit. nam hoc uocabulo utitur & Iosephus lib. 2. de bello Iudaico sic: præfecti autem militum curabant comprimere tumultum, & pugnaces quosq; comprehendentes taureis ulciscebantur, ac uinculis. unde & Eusebius de temporibus sic scribit: Tarquinius Superbus excogitauit uicula, taureas, fustes, latomias, carceris, compedes, cathenas, exilia. Eadem uerba recitat & Eutro. Erit ergo sensus: Crimẽ & error ancillæ ilico castigat loro, & uerbero. ¶ Punit crimen. i. qđ ipsa putat, & uocat crimen. ¶ Quid psecas: uerba poetæ subsanantis furentem dominam. ¶ Hic. i. hac re. i. cum tu tibi displiceas. indignatur enim & irascitur ancillis quod deformis sit. ¶ Altera leuum: sensus est: Altera mulier est, quæ cum se comit, & capillum circa caput digerit, alias de ornatu consulit. ¶ Altera leuum: utrum extendit leuum capillum, an extendit & pectit comas, & uoluit in leuũ orbem. ¶ Voluit in orbem: circum caput multis nodis reuolutionibus disponit. ¶ Est in cõsilio matrona: hoc est quod dicit: cum altera extẽdit, pectitq; comas. statim adhibetur matrona in consilio. nam matronam, & ancillam anum quasi per ætatem peritiorem consulit de capitis ornatu. est autem ordo: Matrona, & ea quæ emerita acu cessat admota lanis est in consilio. ¶ Emerita acu. i. iam finito munere suendi propter ætatem. emeriti enim illi dicuntur, qui functi sunt munere suo, & uacationẽ habent. Tranquil. in Caligula: Cæterorum increpita cupiditate commoda emeritæ militiæ ad sexcentorum milium summam rescidit. Papinius in Siluis: Cæsar ab emerito iubeat discedere bello. Cice. in lib. de Senectute: Emeritis stipendijs libidinis, contentionũ &c. Mulier enim uetula omisso munere suendi, uitio ætatis capendis lanis admouetur. unde Hora. de anu. Te lanæ prope nobilem tonsæ Luceriam non citharæ decent. ¶ Sententia prima huius. s. ancillæ uetulæ ut peritioris. ¶ Minores arte. i. peritia ornandi. ¶ Discrimen famæ: periculum existimationis & uitæ. ¶ Tanti est quærẽdi. i. tanti faciũt studium ornandi se. ¶ Ædificat: amplificatio est per irrisionem: quasi turrim altam extruat. ¶ Andromachen a fronte: procero corpore fuisse Andromachen Hectoris uxorem ostendit Oui. Parua uehatur equo, quod erat longissima nunquam Thebais hectoreo iũcta te sedit equo. ¶ A fronte: incessum mulierum designat: quæ ore elato incedunt ita, ut a fronte uideantur procere. & a tergo minores. Vnde est illud Papinij in epitalamio Violantillæ: Celsæ procul aspice frontis honores Suggestumq; comæ. Est ergo sensus: Si a fronte, inquit & parte anteriore mulierem spectaueris: altissimam dices & alterã Andromachen, ita est capillorum ordo in capite fastigiatus: a tergo uero si uideris, cognosces breuẽ esse ita: ut aliam credas. ¶ Cedo: si breue spacium: iocatur poeta in breuiculam mulierem, cedo inquit. i. dic mihi quomodo facit tam breui statura: cum maritũ uult osculari: erigit se inquit in plãtas. erit ergo ordo: Cedo. i. dic subaudi extrinsecus quomodo facit: cum uult osculari maritum, si sortita est breue spatium lateris parui: & si uidetur breuior uirgine pygmæa adiuta nullis cothurnis. & si leuis est. i. minime ponderosa: cum sit pusilla: consurgit, inquit, ad oscula planta erecta: hoc est ipsa erecta in plantas: sicq; poeta cauillatur mulieres breuiculas. ¶ Adiuta sublleuata. ¶ Cothurnis: calciamentis, qualia fiũt ex cortice suberis in usum mulierum, ut docet Plin. ¶ Virgine pygmæa. i. breuis staturæ quales sunt Pygmæi: q & Spitamæi dicũtur: quod ternas spithamas longitudine:

Templũ Isidis

Cincinnus

Emeritus

Pygmeus Spitameus

longitudine: hoc est ternos dodrantes non excedant. ad extremos Indiæ fines habitant salubri cęlo, semperq; uernanti, montibus ab Aquilone oppositis, quos a gruibus infestari Homerus quoq; prodidit: Famaé insidentes arietum, caprarumq; dorsis armatos sagittis, ueris tempore uniuerso agmine ad mare descēdere, & oua, pullosq; earum altum consumere aliter futuris gregibus non resisti. Plin. ſ Nulla uiri cura: interea dum hæc, inquit, curat quomodo se ornet, & comat: nullam rerum domesticarum curam habet: quasi ad eam nihil pertinentium. ſ Nulla cura: subaudi erit.

ASCen. ¶ EST operę pretium. Ostendit alia uitia mulierum: & potissimū sæuitiam, quam exercent in familiam obscurissimam offensiuncus lam. Ordo est: Operæpretium: idest pretium & merces operæ: idest operationis & laboris. est: hoc est utile & commodum est cognoscere penitus quid mulieres faciāt. & agitēt. i. impellāt alios facere toto die: hoc enim pacto facile uitabuntur. Ostendit autē quid agant dicens: Si maritus iacuit nocte auersus: idest habens faciem auersam ab ea. & non sit eam amplexatus. libraria: idest ancilla, quę pensum librat: hoc est lanipendia. perijt: idest in pessimum discrimen uenit: ut illi perisse utile sit. Cosmetæ: idest ornatrices. ponunt: idest reponunt & restituunt tunicas, quas pro labore peracto acceperant ut in illis dominam comitarentur. Liburnus nuncius aliquo missus: uel lecticarius: uel qui eam in liburno uehere debebat: dicitur uenisse tarde. & cogitur pendere: idest persoluere pęnas alieni somni: idest pro alieno somno. uel quia maritus auersus iacuit dormiēs uel quia domina somnum amisit ex ea indignatio, quod auersus iacuerit: & ita prius solito surexit: Vnde tarde uęnisse culpatur liburnus. hic: idest aliquis seruorum frangit ferulas: idest baculos leues: quibus percuti solebant. frangit autem in dorso suo dum percutitur. ille rubet flagellis: idest urgis factis ex summis ramis arborum hic: idest alius. rubet scutica: idest uirga ex corio. sunt supple diuites mulieres, quæ præstent: idest persoluant. tortoribus: idest flagellatoribus annua suppole stipendia, siue annuas mercedes ut quādo uellent, & quos uellent cædant. Diues ergo & sæua mulier uerberat: idest uerberare facit. & linit: idest fucat obiter: id est interea faciem suam. & audit amicas confabulantes: aut considerat latum aurum uestis pictæ acu scilicet: hoc est opus aliquod Phrygionum: qui gallice brodde urs dicuntur. & ipsa cædens: idest cædere: hoc est uerberare faciens. relegit: idest recognoscit. transacta: idest ratione trāsactorum, longi diurni supple temporis gallice: de la longue iournee. Alij textus habent transuersa: idest non suo ordine facta. Significatur autem ex mera malitia: non ex ira subita: aut commotione animi sic cædere: eo quod quasi tranquillo animo alias res interea agit: quia nimis diu cædere faciat. unde sequitur, & cædit: idest cædere facit. donec intonat: idest per modum tonitrus clamat horrendum: idest horrende & terribiliter. exi supple domum meam: nō amplius reuersurus serue nequam, & hoc facit cædentibus lassis: idest defatigatis prius non. Ipsa autem profectura: id est egressura domo: iam cognitione scilicet delictorum peracta: est supple non mitior aula sicula ubi scilicet sæuissimi tyranni regnauerunt. sic Mancinellus legit Georgius Valla legendum docet pręfectura domus. eo quod profectura a proficiscor primam corripiat. Nestor autem putat indifferentem esse legens profectura & eum haud dubie Mancinellus ut in multis secutus est. Verum si non adducant aliū locum ubi proficiscor primam producat: legerem potius cum Valla præfectura: ut sit Præfectura: id est gubernatio illius domus est supple non mitior aula sicula: idest siciliensi, peracta iam cognitione. Nec mala est continuatio legendo præfectura. nam docet quare præfectura est tam sæua. nam, inquit, se constituit: idest decreuit. & optat ornari decentius solito: idest quam solita est, & properat: idest accelerat & expectatur iam in hortis scilicet uoluptarijs: ad quos conueniebant impudici & impudicæ. aut potius apud sacraria: idest repositoria sacrorum, lenę: idest gubernatricis meretricum & eorum magistræ Isiacæ: idest quæ iuxta domum Isidis residebat. aut quæ sacerdos erat eius, aut denuatiuum pro principali posuit. ut sit: Ipsa Isis lena dicta eo quod in templo eius fiebant commercia, qualia in domo lenæ. dicente Ouidio: Multas Io facit, quod fuit ipsa Ioui. Fuit autem Io: idest Isis Ioui concubina. Plecas idest ancilla infelix, nuda humeros: idest habens nudos humeros. & existens ipsa: idest quantum ad personam suam capillis laceratis: idest dissectis a domina: aut & incultis: mammillis nudis componit crinem dominæ scilicet. Cumponunt autem irrorando: idest sparsim madefaciendo. unde potius cum Calderine & Valla Psecas, quam cū Mancinello Phecas lego. Nam Psecades sunt minutæ partes guttæ aquarum. Et hęc Psecas Psecados guttæ minuta pars: sicut aurum inter arenam: & ita quia ancillarum nomina, aut a patria, aut ab officio fere finguntur: congruum est: ut compositricis capillorum nomen Psecas dicatur. dum autem sic festinanti componuntur ab ancilla illa misera capilli: & ipsa domina uidet in speculo crisros extantes: indignata dicit ad eam: quare hic cincinus: idest capillus crispus & condensus est altior ceteris. & post hoc dictum insquit poeta. Taurea: idest scutica de pelle taurina. sic secundo Machabeorum septimo legimus: Flagris & taureis cruciatos. punit continuo crimen & facinus capilli flexi: idest cincinnati & incuruati: idest errorem illum, quem ut crimen, & immane facinas punit. unde addit poeta: quasi ad superbam & sæuam illam dominam loquatur. Quod: idest quod peccatum admisit Psecas? quænam culpa puellæ scilicet Psecadis? est hic: idest in hac re: si nasus tuus displicuit tibi: hoc est (quod uulgo dicitur) quid potest ipsa si tu non es pulchra. Altera puella, seu ancilla extendit leuum supple crinem qui est in læua: id est in sinistra parte: uel leuum supple cincinnum, & pectit comas: non dicit pectinat: quia latinum non est. ut uoluit: idest circunducit in orbem: idest ambitum aut circulum matrona quædam ex uicinis: quæ cessat: idest non amplius laborat acu emerita: idest cuius acus addita est cessationi: propterea quod iam debilitatur uisiua uirtus: & ita inutilis est acus. non dices autem quod matrona sit emerita: quia uersus non staret. esset enim nominatiui casus: & ita ultima corriperetur: quæ nunc cum ablatiui casus est, & construitur cum acu, producitur. Præterea matrona non erat emerita simpliciter: sed tantum secundum quid: quia enim propter debilitatem uisus erat inutilis ad pingendum, aut suendum acu: Ideo erat admota lanis & rudioribus officijs. erat ergo acus emerita non ipsa. derisorie autem dicit quod quæ uisum debilitatum habebat: quia propter senium cæteris in componendis capillis prudētior credebatur: ac si maturitate consilij ad eam rem opus esset. Ordo igitur est: Matrona quæ cessat: Idest non amplius operatur: aut fuit acu emerita: idest requiei quantum ad eam matronam concessa. que pro &. supple quæ admota est lanis supple carpendis aut nendis. est in consillo conuocato: scilicet ad capillos componendos. & sententia huius scilicet matronæ erit prima. & minores: idest inferiores ætate & arte. censebunt: idest iudicabunt post hanc tanquam discriminen: idest periculum famæ aut animę: idest uitæ. agatur: idest tractetur. Acclamat autem poeta dicens tanti: idest tanto pretio. & tanta æstimatione est: idest habetur. cura: idest accuratio & sollicitudo decoris: idest uenustatis quærendæ: idest inuestigandæ. Illa autem anus premit: idest compingit. tot ordinibus: idest fascijs aut tricis capillorum in ordinem constrictis. & ædificat: idest per modum ædificij exaltat. adhuc caput altum: idest satis exaltatum. tot compagibus: idest connexionibus rerum. quod supple uidebis: idest quilibet uidere poterit a fronte: idest ab anteriore parte capitis: super quam orbes illos circum uoluit. Andromachen: idest longissimam mulierem sicut erat Andromache Hectoris coniux. sed post: idest a parte posteriore. est minor: idest breuior supple multo ita: ut credas aliam supple esse, sed cedo: idest dic. est enim uerbum defectiuum prima breui supple quid faceret. uel cedo: id est da, permitte supple ut caput extollat. si sortita est per naturam breue spatium parui lateris. & si ipsa uidetur breuior uirgine pygmęa quæ breuissima est. nullis pro non & ullis. non adiuta: idest si non esset adiuta ullis cothurnis: idest altioribus calciamentis etiam suram ambientibus: quæ aut ipsis similia nunc suberę sublęuata fiūt. & ipsa leuis: idest agilis & modico corpore consurgit ad oscula męchi planta existente erecta: idest sur sum directa, dum ipsa talis innititur. Nulla uiri cura. Paulatim progreditur poeta ad superstitionē mulierum damnandam non sine nota uariorum sacerdotum huiusmodi superstitionem prædicantium: sed in principio huius partis continuat usq; ad finem superiorem sermonem, quem de mulierum sæuitia in seruos atq; ancillas: & de culto nimio ac morositate earum inceperat docens eas paruifacere maritos suos: quantū ad utilitatem eorum Ordo est. Nulla cura uiri: idest de uiro. fiet interea, dum se tam laute curat nec mentio damnorum, quæ uir patitur ex tali sumptu mulieris, fiet, ipsa enim uiuit tanquam supple esset uicina marito. & non uxor proprior ipsi marito, quam reliquæ uicinæ. hoc solo: idest quantum ad hoc solum quod odit amicos, & seruos coniugis: idest mariti: idest sui ipsa est grauis: idest molesta rationibus: idest secundum Mancinel. & Calde. domesticis, & uiri impensis: quas aggrauat nimio cultu: & ita cum superioribus construitur. ut sit.

Hoc solo propior, quod amicos coniugis odit.
Et seruos, grauis est rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matrisq; Deum chorus intrat, & ingens
Semiuir obscæno facies reuerenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa,
Iampridem cui rauca cohors, cui timpana cedunt
Plebeia, & phrygia vestitur bucca Tiara.
Grande sonat, metuiq; iubet Septembris, & Austri
Aduentum, nisi se centum lustrauerit ouis,
Et xerampelinas vestes donauerit ipsi,
Vt quicquid subiti, & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hybernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet, inde superbi
Totum regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus, si candida iusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem calidasq; petitas
A Meroe portabit aquas, vt spargat in ędem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit Ouili.
Credit enim ipsius dominę se uoce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquuntur
Ergo hic pręcipuum, summumq; meretur honorem
Qui grege linigero circundatus, & grege caluo
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet vxor
Concubitu, sacris, obseruandisq; diebus,
Magnaq; debetur violato pœna Caduceo.
Et mouisse caput visa est argentea serpens.
Illius lachrymis, meditataq; murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.

JOAN. BRIT. ¶ HOC solo propior: satyrice dictum: hac una re uidetur rerum mariti curam habere, q.i. odit amicos eius & seruos: cum in cęteris rebus: quasi ad se non spectantibus sit negligentissima. ¶ Grauis rõnibus domesticis. s. cum plus impendat, q̃ ratio familiaris tolerat. ¶ Ecce furẽtis Bellonę, matrisq; Deum: stultam superstitionem mulierum multis carminibus insectatur: q; nimis credulæ timeant quę a sacerdotibus Cybeles, & Isiacis horribiliter pręnũciẽtur. Cybele autem ex sententia Apulei, Bellona, & Isis eædẽ fuere Deæ. Idemq; sacerdotes trium Dearum sacra peragebãt. unde nũc recte eundem Cybeles Bellonę & Isidis chorum inducit. ¶ Chorus: cœtus. ¶ Bellonæ furentis. i. sacerdotum Bellonæ furentium: nã in eius sacris sacerdotes suo cruore sacrificabant. gladios .n. districtos utraq; manu tenentes sectis pariter humeris & lacertis, & capitis rotatione discurrebant. & ueluti numine Deę afflati agebantur. unde superius: Sed ut phanaticus œstro Percussus Bellona tuo diuinat Horat. in Sermonibus: Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis. Tibullus: Hæc ubi Bellonæ motu est agitata. eã turba Mart. Entheam appellat .i. phanaticã & numine afflatam. De sacerdotibus Bellonæ Lampridius: Bellonæ seruiẽtes uere execare brachium præcepit studio crudelitatis. ¶ Matrisq; Deũ: Cybele. De qua Liui. lib. 29. Oratores Romani Pergamum ad regem uenerunt. Is legatos comiter acceptos, Pessinuntem in Phrygiam deduxit, sacrumq; his lapidem, quem matrem Deum esse incolæ dicebant, tradidit: & deportare Romã iussit: huic sacerdotes galli seruiebãt Eunuchi: q apud Deam se is cantes faciebant cymbalorum, ferramentorumq; iactatorum, ac manuum sonitum Galli autem sunt cognominati sacerdote Deæ a Gallo fluuio Phrygiæ: apud quem Orgia colebãt simulachrum autem illud Deæ facile Romanis concessum fuit, cõsanguineos se dictantibus, atq; oriũdos ab Ænea Phryge. Ipsum simulachrum cælitus (ut aiunt) demissum, neq; qua sit materia, neq; a quo fabricatum artifice (ut scri. Herodianus) satis constat, neq; plane hominum manibus creditur factum. Hoc igitur decidisse cælitus ferunt in quendam Phrygiæ agrum, cui nomen Pessinũti a casu eius simulachri factum putãt. nam πίπτω cado significat: cuius auristus secundus est ἔπεσον: unde pessinus nomen tractum est. ¶ Ingens semiuir. i. antistes sacrorum & prefectus gallorum. ordo est: Ingens semiuir expositio facies reuerenda minori, grande sonat. ¶ Semiuir: quia Eunuchus. ¶ Facies reuerenda: quem cæteri sacerdotes minores uenerantur. ¶ Minori obscæno. i. gallo fœdo fœmineo. Nam diuus Augustinus scribit gallos molles contra omnem uirorum, mulierumq; uerecundiam consecratos, madidis unguento capillis, facie dealbata, fluentibus membris, incessu fœmineo per planteas, uicosq; a populis, unde uiuerent, turpiter quæsitasse. ¶ Secuit genitalia: sterilitatem enim sibi (ut scribit Pli.) testa samia amputabant in monimentũ Atys ab Dea dilecti. unde Ouid. Venit in exemplum furor hic. mollesq; ministri Cędunt iactatus uilia membra comis. Ad quam consuetudinem alludit Mart. Abscissa est quare samia tibi mentula testa: Si tibi tam gratus Berice cunus erat. ¶ Mollia: proprium est epitheton eunuchorũ. molles enim sunt ueluti fœminę. unde superius: Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper Oscula, delectent & desperatio barbæ. ¶ Rauca cohors. i. uocis acutæ exilis & muliebris. nam Eunuchi (auctore Macrob.) ita acutæ sunt uocis: ut sępe mulier an eunuchus loquatur, nisi uideas, ignores. Id facere superflui humoris abundantiam tradit, qui arteriam, per quam sonus uocis ascendit, efficiens crassiorem angustat uocis meatũ, & ideo uel fœminis, uel eunuchis uox acuta est: uiris grauis, quibus uocis transitus habet liberum, & ex integro patentẽ meatum. Quinti. lib. 11. ostẽdit uocem exilem esse eunuchis his uerbis: Ne ad spadonum, & mulierum, & ægrorum exilitatẽ uox nostra tenuetur. ¶ Cui: antisti. ¶ Tipana plebeia. i. sacerdotes minores & plebei. nam ministri Cybeles, qui eã comitantur, tympana, aliaq; instrumenta pulsabant. Ouid. in. 4. Fast. Aera Deæ comites, rauca que terga mouent: Cymbala p galeis, pro scutis tympana pulsant: Tibia dat phrygos (ut dedit ante) modos ¶ Cedunt: uenerãtur. ¶ Et cui. s. ant. sti. ¶ Vestitur bucca. i. os uestitur. nam redimicula a pileo dependebant: quibus maxillæ, & mentum uestiebantur. Nam bucca pro buccis dixit. & proprie bucca (ut alibi diximus) appellat̃ ea ps oris: qua infra malas inflari solet. unde Hora. Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet, a bucca fit buccea: hoc est frustulũ alicuius rei esui aptę: q̃tum. s. bucca commode capit. Augustus in epistola ad Tiberium (auctore Transquil.) sic scribit: In balneo demũ post horam primã noctis duas bucceas manducaui, priusq̃ ungi inceperem. Inde etiã fit buccella in eodem significatu: ut est apud Diuum Ioannem in sacra scriptura sic: Et cũ intinxisset panem, dedit Iudę Simonis Scariothis: & post buccellam introiuit in eum Sathanas. inde etiam est buccellatum genus cibi castrensis & frumentacei: quo Pessenius Niger iubebat contentos esse debere milites omnes. ut scribit Spartianus. De buccellato item meminit Volcatius gallicanus, in uita Auidij imperatoris his uerbis: Et præter laridum. ac buccellatum, atq; acetum militem in expeditione portare prohibuit. Ammianus etiam Marcellinus sic: Buccellatum (ut uulgo appellant) humeris imposuit libentium militum. A bucca etiam fit buccula: quæ pars est cassidis: quæ prominens buccas ipsas tegit. de qua alibi poeta: Et fracta de casside buccula pendens. ¶ Tiara: genus pilei quo peculiariter Persæ utebantur. de quo Herodotus lib. 7. sic: Ex quibus, qui militabant si erant persæ. hunc in modum ornati circa capita gestabant pilea: quos uocant tiaras impenetrabilia. Lunatæ formę indicat fuisse Sidonius in Panegyrico: Flectit Achemenius lunatum Persa tiarã. Seruius quoq; declarans illud Virgilianum: Sacerq; tiaras. Dicit pileũ fuisse phrygium: quo ipsi sacerdotes uterentur: qui in phrygia prius sunt instituti ipsi matri Deum. unde nunc dixit: Et phrygia uestitur bucca tiara: De tiara ita scribit Diuus Herony. ad Fabiolam: Quartum genus est uestimenti rotundum pileolum: quasi sphęra media sit diuisa: & pars una ponatur in capite. hoc græci, & nostri tiaram, nõnulli galerum uocant. non habet acumen in summo, nec totum usq; ad comas caput tegit: sed tertiam partem fronte inopertam relinqt atq; ita in occipitio uitta constrictus est: ut non facile labatur ex capite. est aũt byssinum, & sic fabre operatũ linteolo, ut nulla acus uestigia forinsecus pateant. ¶ Grande sonat: miranda prædicit & grãdia: ut nõ ad uocem claram referas: sed ad faciẽ rei horrẽdã. nã galli sacerdotes Isiaci per urbes cum insignibus suis uaticinantes pha

Margin notes: Cybele — Bellona — Isis — Galli — Pessinus — Bucca — Buccea — Buccella — Buccellatum — Buccula — Tiara

natico carmine talia populis uentura minabantur: qualia Sene. in
lib. de beata uita sic irridet: Cũ sistrũ aliqs cõcutiẽs ex ipin mẽtiẽ: cũ
aliqs secãdo lacertos suos artifex brachia . atq; humeros suspensa
manu cruentat: cũ aliq̃ genibus p uiã repẽs ululat: lauruq; lintea-
tus senex, & medio lucernã die pferẽs cõclamat iratũ aliquẽ Deo-
rũ: cõcurritis, & auditis, ac diuinũ esse cõ inuicẽ mutũ aletes stupo-
affirmatis. ¶ Lustrauerit: expiauerit. ¶ Centum ouis: admittebantur
enim oua ad expiationes. Oui. Et ueniat quæ lustret anus, lectũq;
locũq; Preferat, & tremula sulfur, & oua manu. Apulei. lib. xi. de
Asino aureo loquẽs de naui expiata sic scribit: Sũmus sacerdos tes
da lucida, & ouo, & sulfure solennissimas pces de casto pfatus ore
Xerãpelinæ uestes — q̃ purissime purificatã Deæ nũcupauit. ¶ Et xerampelinas: ad usum
matronaꝝ scribit fuisse Probus uestes ampelini coloris: q inter coc
cinũ & muricetum medius est ξηρòς. n. siccũ significat ἄμπελος uitẽ.
Xerãpelinus color — itaq; xerampelinas coloris esse existimat: quẽ nõc rosam siccã no
minamus. Georgius Merula pceptor meus in cõmentarijs suis ita
scriptũ religt. Has uestes atrabaticas inuenio latine appellatas his
uerbis apud Suidã: Diebus festis, & in uictoria, aut astantibus lega
tis induebant tunicas, & clamydes auro ac purpura uariatas: aut
alio quouis mõ ptiosas. in quotidianis uero cõuẽtibus xerãpeli-
Atrabatica uestis — nas sic a colore dictas: q̃s uocabãt atrabaticas a colore uidelicet.
atrũ. n. nigrũ sigfiat. uñ coniicimus xerãpelinas nigras fuisse. Hæc
ille. Aut reuera itelligit uestes lineas q̃les solẽt gestare sacerdotes.
Ægyptij, nã de sacerdotibus & Cybeleis & Isiacis intelligit. uestes
aũt cõficiebant ex genere lini: quod xylon appellarunt. de quo ita
Pli. lib. xix. cap. pri. Supior pars Ægypti in Arabia uergens gignit
fruticem: quẽ aliq gossypion uocãt: plures xylon, & ideo lina inde
facta xylina, paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructũ:
cuius in exteriore bõbice lanugo net. Nec ulla sunt eis in cãdore,
molliciaue pferẽda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.
ut itelligas uestes lineas coloris ampelini. & legas xylãpelinas: nisi
forte rõ metri reclamet. nã xylon primã syllabã habet correptã: q̃
tñ rõ plerũq; a poetis cõfundit. sensus tñ prior magis placet. ¶ Do
nauerit ipsi. s. sacerdoti. Hæc. n. quæstus gratia faciebãt. uñ Cic. in
pri. de diuinatione: Nõc illã testabor nõ me sortilegos, neq; eos, q
q̃stus cã ariolent. agnoscere: nõ Marsũ augurẽ. non uicinos aruspi
ces, nõ de circo astrologos, nõ Isiacos cõiectores, nõ interpretes
somniorũ, nõ. n. sunt ij, aut sciẽtia, aut arte diuini, sed supstitiosi ua
tes, ipudẽtesq; arioli, aut inertes, aut isani, aut q̃bus ægestas ipat,
q sibi semitã nõ sapiũt, alijs mõstrãt uiã: q̃bus diuitias pollicent: ab
iis dragmas ipsi petũt. ¶ Vt q̃cq̃d subiti: ut. s. q̃d mali imineat id totũ
eat i tũicas. ¶ Magni discriminis. i. piculi. ¶ Semel: sola hac lustratio
ne. ¶ Descẽdet. s. mulier ita sacerdote iubẽte. Putabãt. n. se Tyberis
aquã pfundẽtes expiari. Persius. Hæc sancte ut poscas Tyberino i
gurgite mergis Mane caput bis, terq;, & noctem flumine purgas.
¶ Timidũ caput. i. ipsa timida. ¶ Totũ agrũ regis supbi. i. cãpũ Mar
tiũ, q eiecto Tarqnio supbo datus est populo & Marti cõsecratus.
¶ Io cãdida. i. si sacerdos ex Isidis impio iusserit. nõ. n. ipsa Dea iu-
bet. seqt. n. Credit. n. ipsius dñę se uoce moueri. ¶ Cãdida: aut pul-
chra. aut (quod uerius est) respexit ad id quod uestibus lineis utes
rent Isiaci sacerdotes: ut statim dicemus. ¶ Io: Inachi Argiuoꝝ re-
Fabula Ionis — gis filia a Phœnicibus rapta est, ut scribit Herodotus lib. pri. Et ab-
ducta in Ægyptũ, Osiris eã duxit uxorẽ: quo mortuo regnũ tenuit:
dictaq; Isis: post mortẽ habita p Dea eius sacra Romã trãslata sũt.
Tẽplũ iuxta cãpũ Martiũ extructũ fuit: sacerdotes uestibus lineis
induti p urbẽ lugẽtes uagabant: mox ad lætitiã cõuersi, sacra per
ficiebãt. id erat monumẽtũ Isidis, q̃ cũ ossa Osiridis a fratre Typho
ne (ut ferũt) occisi diu q̃sita nõ iuenisset. i maximos prupit luctus.
Vñ cõmoti Ægyptij tã diu ea multo luctu q̃siuerunt quoad iuxta
Syenẽ inuenerũt, q̃bus inuẽtis, lachrymas in lætitiã uerterũt. Ea ita
sic ab Iside mãdata sunt sepulturæ. de quo plura illic recitabuntur
in. viii. Satyra: Populus quod clamat Osiri Inuẽto. mulieres hæc sa
cra frequẽtabãt. nefasq; ijs erat illis diebus cõiũgi cũ uiro. Proper-
tius: Tristia iã redeũt iterũ solẽnia nobis: Cinthia iã noctes est opera
ta nouẽ. ¶ A Meroe: multas magnasq; insulas ambit Nilus: quarũ
nobilissima est Meroe. ¶ Aquas calidas: pars. n. illa Ægypti zonæ
pxima est torridæ. ¶ Portabit: hyperbolicos dixit. i. ẽt ex parte ex-
trema orbis. ¶ Vt spargat: hoc est ex instituto sacri Isiaci. nã in tẽplo
Isidis aq̃ sparsa de Nilo dicebat, q̃uis simulata foret. Nã q̃ exhiberi
nõ poterãt, simulabant, & habebant p ueris. Vñ Vir. Sparserat &
latices simulatos fontis Auerni. ¶ Proxima antiquo Ouili. i. loco ita
Ouile — cognoiato in cãpo Martio. Nã Ouile ideo appellatus est locus in
cãpo Martio, q ibi greges ouiũ a Tarqnijs haberent. fuit. n. eorũ
ager. Hocq; magis placet, q̃ ut intelligas de septis: hoc est tabula-
tis: i q̃bus clauderent populus tpe comitioꝝ. Ait. n. antiquo ouili: hoc
est illi loco, q in cãpo Martio antea & priscis tpibus appellatus est
ouile. ubi. s. greges & ouilia habuere Tarqnij: q̃bus postea (ut dixi
mus) expulsis, cãpus populo datus est & Marti cõsecratus. Inde po
stea septa illa fabricata fuere: q̃bus populus claudebat ad dãda suf
fragia. De quibus sic Spartianus in Hadriano Romæ instaurauit — Septa
Pãtheũ, Septa, Basilicã Neptuni. Pli. li. xvi. loquẽs de magnitudine
arborũ: Fuit, inqt & memoria nostra i porticibus septoꝝ a Marco
agripta relicta, De Ouili antiquo in cãpo Martio intellexit & Lu.
in pri. Et miseræ maculauit Ouilia Romæ. i. ipsum cãpũ Martiũ: qui
antea habuerat ouilia Tarqniꝝ. lege Liuiũ in prima Decade. Stra
bo quoq; mẽtionẽ facit i qnto his uerbis: Sylla alios q arma piece-
rant, ad millia tria: uel (ut alij) q̃tuor in cãpo Martio ad Ouilia co-
actos imissis militibus triduo iugulauit. ¶ Credit. n. ipsius domine
se uoce moneri: credit, inquit, q̃ a sacerdotibus dñr a Dea psa dicit.
ita ab eis psuasa. ¶ Voce dñæ: Isidis. ¶ Et aiam, & mẽtẽ: ironia est in
sacerdotẽ o quã sanctus: inqt, est sacerdos, quãq; dignus cũ quo lo-
quat nocte Dea. Aia est q̃ uiuimus, aius uero quo sapimus. Nam
(auctore Lucretio) ea est mẽs, q & aius. Est. n. aius (auctore Beato — Anima
Augustino) substãtia q̃dã rõnis particeps regẽdo corpori accõmo- — Animus
data: uñ est illud Saliustianũ: Sed dux. atq; impator uitæ mortaliũ
est aius &c. ¶ Ergo hoc pcipuũ: ordo est & sensus: Ergo hic Anubis
derisor. i. sacerdos, Isidis. q ut antistes grege linigero circundatus
currit. i. discurrit. & uagat p urbẽ, meret pcipuũ honorẽ apud mu-
lieres. nã supstitioso quodã metu mulieres sacerdotes ipsos Isidis
colebãt. ¶ Ergo: cũ mulieres, inqt, credãt sacerdotes colloq cũ Iside
hi: ergo eos pcipue colunt. ¶ Grege linigero. i. reliqs sacerdotibus,
indutis ueste (ut diximus) linea. De q̃bus ita Ouid. Nũc Dea linige
ra colit celeberrima turba. Mar. Linigeri fugiũt calui, sistrataq; tur-
ba. Sueto. in Othone: Sacra ẽt Isidis sæpe in linea religiosaq; ueste.
ppalã celebrauit. Apule. i ulti. Meta. loquens de cerimonijs Isiacis.
sic scribit: Tũc influũt turbæ sacris diuinis initiatæ uiri, fœminæq;
oĩs dignitatis. & oĩs ętatis linteę uestis cãdore puro luminosi. ¶ Gre-
ge caluo: hoc dicit, q caput deradebãt. Vñ Lãpri. de Cõmodo im
patore sic scribit: Sacra Isidis coluit, ut & caput deraderet. Anubin
portaret. Apul. i ulti. Meta. Illæ lympido tegmine crines madidos
obuolutæ: hi capillũ derasi funditus uerticẽ prænitẽtes &c. ¶ Plãgen-
tis populi. i. reliquorũ sacerdotũ: q lugẽtes, & lintea ueste amicti ua
gabant p urbẽ (ut diximus) in memoriã Isidis. ¶ Currit, discurrit.
uagatur. ¶ Derisor: q̃si q nimis credulũ populũ derideat. ¶ Anubis.
hoc loco Anubin appellat sacerdotẽ Isidis: quando nuncius sit in-
ter mulieres & Isidem: nam Anubin Ægyptij colũt: ut nũciũ inter
superos & inferos. De quo sic Apuleius lib. ult. Meta. Ille superũ cõ-
meator & inferũ, nũc atra, nũc aurea facie sublimis attollens canis
ceruices arduas Anubis læua caduceũ gerẽs. De eo sic & Diodo-
rus lib. ii. Deũ q apud Ægyptios Anubis uocat, capite fingũt cani-
no: significãtes custodẽ corporis Osiridis Isidis fuisse. Vnde a Vir.
& Ouid. in. ix. Meta. appellat latrator Anubis: sic & a Propertio.
Ausa Ioui nostro latrãtẽ opponere Anubin. filiũ docet Diodorus
fuisse Osiridis. physici Anubin Mercuriũ putant. ¶ Ille petit. s. sacer- — Anubis
dos, q secũ t Iside colloquiũ habere simulat. ¶ Veniã. s. mulieri, & uxo
ri ab Iside. ¶ Cõcubitu: mariti sui. ¶ Violato cadurco: cadurco legẽ-
dũ est, nõ caduceo. nã & syllaba repugnat: & sensus nõ pcedit. Ca
duceus. n. primã pducit. Ouid. Tartara iussus adit sumptis caduci-
fer alis. ergo uiolato cadurco, i. nõ seruata castitate lecti matrimo-
nialis p eos dies: q̃bus sacra Isidis pagebantur. Nã nefas erat (ut
diximus) cõiungi marito. Id aũt nouẽ diebus fiebat. Propertius:
Tristia iam redeũt iterũ solẽnia nobis: Cynthia iam noctes est ope-
rata nouẽ. Nam cadurcũ posuit p lecto. Cadurci. n. populi sunt Gal
liæ: apud quos lini pstantia obtinet. palmã i culcitris ob pcipuũ cã- — Cadurci
dorẽ. quod docet Plin. lib. xx. cũ ait. Nullũ est candidius linum, la-
næue similius: sic culcitris pcipuam gloriã Cadurci obtinẽt Gallia-
rũ, hoc ad lomenta pariter inuentũ. uñ poeta in sequenti Satyra:
Institor hybernæ tegetis, niueiq; cadurci. i. culcitræ cãdide. Ergo.
uiolato cadurco: uiolato lecto matrimoniali p eos dies: q̃bus sacra
Isidis celebrabantur: & castitas seruanda erat. ¶ Magnaq; debetur
pœna: ordo est a superiore. Sic ille petit ueniã quoties magna pœ-
na debetur uiolato cadurco. ¶ Et mouisse caput: hæc ironicos legẽ-
da sunt. & pfecto, inqt, ipse Osiris pcibus sacerdotis annuit. Nam
uisa est serpẽs, argentea mouisse caput. i. assensisse. ¶ Serpens argen
tea in simulachro. n. Serapis: quẽ Osiridẽ appellãt (ut scribit Diodo-
rus in pri. libro) signũ erat (ut tradit Macrob. pri. Saturnaliũ) tricip- — Serapis

pitis alantis. quod exprimit medio, eodemq; maximo capite leo
nis effigiẽ. Dextera parte caput canis exoritur mãsueta specie blan
dientis. pars uero lęua ceruicis rapacis lupi capite finitur: easq; for
mas alaliũ draco cõnectit uolumine suo: capite redeũte ad Dei dex
terã: q̃ cõspicitur mõstrũ. De quo dracone nũc poeta uidef intellis
gere. Eundẽ et serpentũ in imagine Isidis extitisse docet Val. Flac
cus li. iiii. argonauticõ: Aspide cincta comas, & ouãt psona sistro.
Vnde ẽt in põpa Isiaca gestabaf Serpẽs in imagine Osiridis. de qua
meminit Ouid. Pigraq; labaf circũ donaria serpens: Et comes in
pompa corniger Apis erat. Idem in. ix. Meta. Sistraq; erãt, nunq̃q;
satia q̃situs Osiris: Plenaq; somniferis serpens peragrina uenenis.
¶ Illius lachrymis. s. sacerdotis. ¶ Meditataq; murmura præstant:
cũ ironia legenda sunt. Ordo est: Murmura. i. sacerdotis meditata
præstant ut Osiris. s. corruptus ansere, & popano non abnuat ues
niam culpæ. ¶ Ansere magno: nã sacerdotes carne bubula & anse
rina maxime uescebanf. auctor Herodotus. lib. ii. ¶ Corruptus: q̃si
more mortaliũ muneribus corruptus sentẽtiã mutet: ut illud apud
Persiũ: Quę nisi seductis nequeas cõmitteŕ diuis. ¶ Tenui popano:
tenui placẽta. nam (ut tradit Domitius in cõmẽtarijs suis ex aucto
ritate Suidæ) popanũ est placẽta lata tenuis, & rotũda. Ea (auctore
Popanũ Polluce) utebantur in sacrificijs. ¶ Non abnuat: non deneget, non
recuset. ¶ Culpæ: crimini mulieris, quæ cum uiro concubuit.
ASCen. ¶ HOC solo est marito ppior q̃ uicina: q̧ odit amicos cõiugis:
& q̧ supp. grauis est rõnibus eius. Põt item dici q̧ grauis sit rõni
bus. i. sumptibus, quos facit cõsilio sacerdotũ. de q̃bus dicturus est.
ego uero potius dicerẽ cũ Geor. Valla. rõnibus. i. rationalibus uel
ratiocinationibus, & argumẽtationibus: q̃s affert ex supstitiosa do
ctrina a sacerdotibus sumpta. Cur uero id potius dicerẽ duplex est
causa: altera q̃a dicit hoc solo. i. hoc uno: cũ iam duo sint. altera q̧
melior est cõtinuatio textus: ut illud Ecce furẽtis sit probatiuũ eius
quod dixit: q̧ grauis est rõnibus: q̃a. s. supstitiosa est: q̃a infert ec
ce &c. Ista tñ nõ oĩno cõiunguntur, q̃a posset hoc copulatũ: q̧ seruos
& amicos odit: & q̧ grauis est rationibus: p uno sumi. Et ad conti
nuationẽ dicere: q̧ poeta uoluit ex abrupto rẽ nouã incipe: quod ẽt
indicat aduerbiũ ecce: quod in rebus ex isperato obuenientibus po
ni uult: ut significef Iportunus & iprouisus aduẽtus sacerdotũ: q̧ ut
cunq; intellexeris: hic certe significaf. Dicamus sic: Ipsa est grauis
. i. molesta uiro rõnibus. i. sũptibus suis. dũ uir rationes suas facit:
q̃a multa expẽdit ẽt in supstitione: q̃a ecce &c. Vel grauis est rationi
bus. i. argumẽtationibus suis supstitiosis: q̃a ecce chorus Bellonæ
. i. Deæ belli, siue Palladis: siue alterius furẽtis. i. in furorem diuina
tionis rapiẽtis. oẽs. n. q̃ q̃si numine obsessi, futura prædicebãt: quo
dã furore capiebãtur: sicut de Sibylla dr. vi. Æneĩ. q̧ habere os ra
bidũ, & fera corda. &. in. eiusdẽ: Insanã uatẽ aspicies &c. Et in. ii. de
Cassandra: Infelix q̃ nõ spõsæ præcepta furẽtis. Aud erat. Est ergo
epithetũ ab effectu. ut sit q̃ furẽtes facit. & chorũs. i. cœtus sacerdo
tũ, q̃ Galli dñr. matris Deũ. i. Deorũ. s. Cybeles: q̃ ẽt furẽtes facit. in
trat. i. ex inopinato ingredif domũ uiri ad uxorẽ. s. & ingẽs. i. ual
de magnus. semiuir. i. sacerdotũ matris Deũ præses. q̃ excisis testi
culis nõ totus uir est. semiuir dico appositione facies reuerẽda. i. q̃
habet faciẽ reuerendã. minori obscœno. i. ppterea q̧ habet mẽbrũ
obscœnũ minus q̃ alij uiri: q̃a habet solã uirgã excisis testiculis: tñ
ẽt semiuir dictus est. q̃ secuit. i. Incidit, ut euellat testiculos suos.
mollia genitalia. i. forte mollificata: ut facilius Icidãtur: uel naturali
ter mollia. testa rupta. i. cultro petrino, sicut Iudæi circumcidebant.
Cui sacerdoti cohors rauca. i. cæterorũ sacerdotũ pp effœminatã
naturã rauce loquentiũ, uel assiduo cãtu eauoescẽtiũ. & cui tympa
na plebeia. i. quæ a uulgaribus & plebeis sacerdotibus pulsantur.
cedũt. i. locũ dãt: ut q̃ ab eo uincũtur. iãpridẽ. i. iam a plusculo tpe.
& sup. cuius bucca. i. extremitas oris uestit tiara Phrygia. i. gñe insu
læ a Phrygibus. i. Troianis frequẽtatæ. Declinaf aũt uel hic tiaras
huius tiaræ. Sicut apud Virg. in. vii. dicentẽ: Sacerq; tiaras: q̃a oĩa
in as primæ masculina sunt. uel hæc tiara: ut hoc loco. Et sonat grã
de. i. grãditer: magna uoce. & iubet aduentũ Septẽbris & Austri. i.
Austri septẽbrij: q̃ in Septẽbri flãs febrẽ generat. metui. i. timeri. ni
. i. nisi. ipsa cõiux lustrauerit. i. purgari fecerit se centũ ouis datis. s.
sacerdoti illi. & nisi donauerit ipsi sacerdoti ueteres xerãpelinas. s.
uestes. i. subnigri coloris. q̃lẽ habet rosa arida. xeron. n. aridũ signi
ficat, ut quicq̃d magni & subditi discriminis. i. periculi. instat. i. immi
net. illi matronę. eat. i. cõuertaf i tunicas, q̃s dederit. idẽ dñr qui in
noĩe sanctorũ utpote Antonij, aut Cornelij, aut Bõberti porcellũ,
aut pullũ petũt q̃a pdicũt oẽ malũ, qđ toti domui datis futurũ esset
in caput illius aĩalis quod sancto educaf recasurum. Et ut expiet. i.

purget & sibi piũ faciat totũ annũ. ipsa descẽdet in amnẽ. i. fluuiũ
& imbribus, & niuibus crescentẽ. hybernũ. i. hyemalẽ. & hoc iam
fracta glacie. & mergef ter Tyberi. i. in illo fluuio. q̃ p Romã fluit.
matutino. i. quo mergitur matutino tpe. credebãt. n. q̧ aquæ fluen
tes haberẽt uim purgãdi. uñ dicif. ii. Æn. Donec me flumine uiuo
Abluero. & potissimũ mane, & in Tyberi ter immersis: sicut hic &
apud Persi. quẽ allegat Mãci. & apud Hora. dicentẽ: Frigida si pue
rũ q̃rtana relliquerit illo Mane die, quo tu iudicis ieiunia nudus In
Tyberi stabit, casus, medicusue leuauerit Ægrũ: ex præcipiti ma
ter, delira necabit In gelida fixi ripa: febremq; reducet. Et ipsa ma
trona abluet. i. purgabit. ipsis uorticibus. i. gurgitibus, seu aq̃s Ty
bris se uertẽtibus. caput suũ timidũ. i. ipsa timida. & inde. i. postq̃.
ita lota est erepta. i. repẽdo trãsibit nuda & tremebũda ex frigore. s.
genibus cruentis. trita. s. pelle. totũ agrũ regis supbi. i. cãpum Mar
tiũ fm Manci. uel potius fm Probũ: Tarquiniũ cãpũ: hoc est insus
lam Tyberis. nã Tarquinius supbus dictus est. Et Io cãdida. q̃ i uac
cã albã uersa est. uel si sacerdos Isis, siue Isidis. cãdida. i. cãdidis ue
stita. iusserit. i. pceperit. ipsa ibit ad finẽ Ægypti. & portabit aquas
calidas petitas. i. acceptas petẽdo illuc a Meroe Insula illa Æthiopię
ut ipsa spargat eaa in ædem Isidis. q̃ surgit. i. ædificata est proxima
antiquo Ouili. i. ad septa: in cãpo Martio. Credit. n. matrona se mo
neri uoce ipsius dñæ. s. Isidis q̃ñ monef a sacerdote eius: uel q̃a
in somnis credit eam sibi apparere, & talia iubere. Vnde qđ prius
dixit: si candida iusserit. Iñ ẽt de ipsa Dea itelligi põt. uidisti ea quæ
Mãci. recitat. En animã & mentẽ: cũ qua Dij. s. Isis. Nã q̃a numina
utriusq; sexus potestatẽ habẽt: potuit de Iside dicere Deũ: sicut Vir
gil. de Venere: Descendo ac ducẽte Deo. & de Iunone, aut Furiar
Nec dextræ erãti Deus absuit uel concerptorie dixit usus plurali
uel q̃a ẽt alij Dij cũ ea loq intelligantur. uel potius p singulari per
inuidiã: sicut comicus de una meretrice: Nõ possum ppeti meretris
cũ cõtumelias. & Virg de una naue: Nauibus infandũ amissis. En
igif animã & mentẽ cũ q̃ Dij loquũtur nocte: hoc est uide an sit ues
risimile q̧ Dij loquãtur cũ tam scelesta muliere. q. d. minime. & tñ
ipsa dicit se moneri ab Iside. Ergo cũ ita sit, q̧ oẽs sint superstitiosę.
hic. i. is antistes. meretur pcipuũ & summũ honorẽ, q̃ circundatus
grege linigero. i. lineis induto. & grege caluo. i. funditus raso po
puli plãgentis. i. multitudinis. Anubin bouẽ cũ planctu q̃rere solis
tæ. currit existẽs derisor Anubis. i. ipsius Anubidos filij Osiridis: q̃
in specie cania, aut cũ capite canino colebaf. currit autẽ derisor. i.
quasi irritator: ut irritatus latratũ emittat. ad quẽ cæteri plangãt. ille
. s. antistes Isidis petit ueniã ab Iside: quoties uxor alicuius uiri per
soluẽs ei nõ seruanti talia sacra debitũ, nõ abstinet concubitu die
bus sacris, & obseruãdis his q̃ supstitione illa captę sunt. Et magna
pœna. i. multa, & (ut dñr) emẽda debetur caduceo. i. uirgæ, seu sis
gno pacis. i. quod caduceatores. i. pacis internuncij: & Mercurius
pacis auctor pp facundiã: q̃ etiã dr Osiris. In sinistra manu portat.
uiolato p mulierẽ, q̃ immũda p coitũ illud inspicit, aut contrectat.
Non est legendũ caduceo: licet Probus uelit: sed caduceo ut Manci
nellus dicit. nec tñ habet hic primã breuẽ sed est uersus similis illi
in primo Æneidos: Dependẽt lychni laquearibus aureis: quãtum
q̃dem ad ultimũ pedẽ, nec tñ oĩno: q̃a syllaba abũdãs põt hic assus
mi p uocalẽ sequentẽ: & ita nõ est uitiosus hypermeter & in Virgi
lio cõsumi p sinæresim. Aut est uersus cõstãs ex duobus Amphi
machris. i. pedibus habẽtibus breuẽ inter duas lõgas: q̃ sint pœna
ca. & duceo. sed hæc a grãmatico disq̃renda sunt. Et si argẽtea ser
pens, q̃ erat in imagine Osiridis in ara Isidis cõplectẽs canẽ, & lu
pũ. Ridiculũ esset hic intelligere de Æsculapio ut Valla. uisa est an
tistiti. s. mouisse caput in signũ indignationis. Mãcinellus diligẽter
a Calderino notata psequitur habet lector historiã ex eo: & nisi tar
diusculis es, intellectũ huius textus. Vereor tñ adhuc multos nesci
re q̃d sibi poeta uelit: uñ licet prolixior fiam, mẽtem eius q̃tũm mi
hi patet apiam. Scies igif literarũ tyrũcule: poetã uelle dicere Romę
fuisse ad cãpũ Martiũ templũ Isidis: in quo erãt sacerdotes oẽm ri
tũ Ægyptiorũ obseruãtes: & matronas romanas in multã supersti
tionẽ trahẽtes psuadẽtes eis: nisi Deã muneribus placarent: & eius
festis diebus caste uiuerẽt: magnũ malũ eis obuẽturũ. irata. s. Dea: q̃
tunc irata significãtur: q̃ñ insignia quæ secũ habebat, q̃tiebat. Cre
debant. n. supstitiosi illi gẽtiles q̧ simulachra Deorũ, Dearũq; aut
caput, aut quod in manu habebãt, quaterent quoties Idignatione
multa afficerẽtur, uñ de Palladio. i. Palladis, siue Mineruæ simulas
chro ab Vlysse uiolato dicif. ii. Æne. Nec dubijs ea signa dedit Tri
tonia mõstris: Vix positũ castris simulachrũ arsere coruscæ Lumi
nibus flammæ arrectis: salsusq; per artus Sudor iit: terq; ipsa solo

(mirabile

Cum dedit ille locum cophinno: fœnoq; relicto,
Arcanam iudæa tremmens mendicat in aurem
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
Arboris, ac summi fida internuncia cæli.
Implet & illa manum, sed parcius ære minuto.
Qualiacunq; uoles Iudæi somnia uendunt.
Spōdet amatorem tenerum, uel diuitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, uel Comagenus aruspex,
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum & pueri, faciet quod deferat ipse
Chaldæis, sed maior erit fiducia, quicquid
Dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Ammonis, quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

(mirabile dictu) Emicuit, parmáq; ferēs, hastáq; trementē. & poeta supra Saty. ii. ad Martē: Nec galeā quassas, nec terrā cuspide pulsas. Sacerdotes itaq; quouis pacto pcipiebāt an festis illis mulier cū uiro rē habuerit: quo cognito accedebāt ad eā cū graui supcilio dicētes Deam omnino offensam: & offensionē significasse: qa caduceū & serpētes, q̃ Osiris insignia habet, mota uidissent: declinat aūt hic caduceus: uel hoc caduceū. Et hic aut hęc serpēs. Vir. i. ii. serpēs amplexus uterq; Laschrymæ illius. s. antistitus p muliere orātis. & murmura .i. facta pcона cū susurro quodā edita meditata ad piationem eius. prę stant. i. efficiunt ut Osiris non abnuat. i. renuat. culpæ. s. mulieris pollutæ: ueniā. i. remissionem. s. quia certe existēs corruptus. i. ad ignoscēdū inductus: sicut iudex dissimulans & uindictam negligens ansere magno, & tenui popano: idest pane in sacrificium oblato.

IOAN. BRIT. CVM dedit ille locū: sensus est: Vbi inqt Isidis, & Cybeles sacerdotes abiere: pstō sunt Iudęi: quorū supstitiosis monitionibus credūt mulieres. Nā iudæa mendicat in aurem arcanā. i. arcanis susurris: quos auribus mulierū instillat: & ueluti legū interpres iudaicarū q̃rit sibi unde uiuat. Cophino, fœnoq; relicto. i. in silua relicta suppellectile in urbē uenit. sic iudæorū paupertatē ostēdit: q Roma a Domitiano expulsi, nemus urbi uicinū icolebāt: ut diximus in. iii. Satyra illic: nunc sacri fontis nemus & delubra locant iudæis, quorū cophinus, fœnūq; suppellex: ubi nōnulla de cophino & fœno diximus. illud adijcimus cophinū genus fuisse (ut diximus iā in. iii. Satyra) cistæ: quod aptissime docet Mart. in. v. Dū te posse negas nisi lato Gellia clauo Nubere, nupsisti Gellia cistifero: hoc est iudæo. nā & in. vii. scribit ad eādē Gelliā: Nec recutitorū fugis inguina iudeorum. Iosephus in. ii. de bello iudaico canistrū appellat his uerbis: Et canistrū circūferentes stipē eius noie postulabāt. Cophinorū ēt pro canistris, siue cistis sit mētio in sacra scriptura apud diuū Ioannē. Collegerūt, ergo, & impleuerūt. xii. cophinos fragmētorū. Iudęi ergo, ut mēdici & pauperes cophinū gestabāt: quo stipē, reliq̃q; erogata exciperēt. eodē mō & fœnū, ubi cubarēt. ea. n. erat suppellex eorū: Alij putant iudæos nō tam ex inopia, q̃ ueteri supstitione solitos quocūq; migrarēt secū ferre cophinū, & fœnū. unde Sidonius Apollinaris ait: Ordinis res est ut Ægyptios Pharao incedat cū diademate, Israhelita cum cophino. Dauid rex Israhelitarum sic cecinit in psal. octogesimo αὐχέν ἐκ τοῦ... [illegible] .i. manus eius i cophino seruierūt. Tremēs: aut more pauperū tremēs: aut ueluti anxia futuri. Interpres: subaudi q̄si. Legū Solimarū. i. legū Iudaicarū q̄s Iudęi a Mose acceperūt in mōte Synai: hoc est testamentū uetus. Solymas aūt appellauit: qa, q̃ Hierosolyma dr̄, antea Solyma uocabātur. eā condidit rex cognomēto Iustus potētissimus Chananeorū: q fano ædificato Hierosolyma uocauit: cū ante (ut dixi) Solyma dicerent. hieron. n. tēplū significat eā postea Cleodius rex Iudeorum populo Chananeorū pulso colendā suo tradidit. Iosephus: Ciuitas aūt fuit Iudæorū uetustate diuitijs, multaq; religionis pseruatione celebratissima: quā Titus secūdo anno pricipatus Vespasiani Septēbris mēsis octauo die funditus sustulit. lege Iosephū libr. ult. de bello Iudaico. Solymi itē populi sunt (ut docet Plin. lib. v.) pximi Ciliciæ: q post appellati sunt Pisidiæ: quorū colonia Cæsarea eadem Antiochia. Magna sacerdos arboris. i. siluæ & nemoris. de quo supra: Ois. n. populo mercedē pēdere iussa Arbor: & eiectis mendicat silua camœnis. alludit tñ ad sacerdotes dodoneos. de quibus Herodotus. li. ii. Implet & illa manū: aut Iudæa implet sibi manū pdicendo futura: aut illa. s. mulier Romana implet manum Iudææ. Aere minuto: utputa trientibus & id genus numismatis. Qualiacunq; uoles: hic Iudeorū fallacias ostēdit: qui p mercedis q̄litate pnūciant futura: oia. n. ad cōsulētis uotū cōfingunt. quod ēt docet Apule. in. ii. Apologia loq̄ns de Chaldæis. Sōnia uēdūt: ut mō bona: mō mala: quæ p noctē fingūt se habuisse. Illud aūt nō placet qd' ad somnia referas: q̃ captarētur p se: uel p alijs in tēplo Serapidis i

Cophinus

Iudæi cum cophino

Solymi Pisidiæ

Conopo. Neq;. n. nūc res agit in Ægypto: nec nūc loquitur de Iside: q̃ a Iudæis haud quaq̃ colebat: sed de Iudæis, q p noctē fingebant se somniare futura p se, & pro alijs. Spōdet: fidē ēt inqt, habēt aruspicibus, Syrijs, & Armenijs, sed maiorē Chaldæis. i. astrologis: Ordo aūt est Aruspex Armenius uel Comagenus spōdet amatorem. Spōdet: quasi in eius ptāte sit ex uera diuinæ mētis cognitione. Ingēs testamētū: ingentē hæreditatē. Calidæ colūbæ. i. recēs occisæ. Armenius: duæ sūt Armeniæ maior & minor, de q̄bus multa Pli. lib. vi. & Strabo li. xi. dictā aūt Armeniā (testat Strabo) ab Armenio quodā ex Armenia Thessaliæ urbe: q inter Pheras & Larissam iacet: q cum Iasone in Armenia militauit. Minorē aūt Armenia, maioremq; & Comagenā Cappadocia lęuo suo latere trāsit. Comagenus: Comagena pars est Syriæ inter montē Taurū & Eupharatē sita. Aruspex: dictus est (ut supra diximus) ab Aruga & inspicio. Arugā. n. hoc ē uictimā (auctore Donato in Terentiō) appellauerūt ab hara. i. stabulo. Rimatur: scrutatur. Faciet quod deferat ipse. i. pueros nō uerebit ad talia inuestiganda occidere: quod alius si faciat, ipse accuset nā deferre est (ut diximus alibi) occulte accusare. Chaldæis maior erit fiducia: credūt inqt, aruspicibus Armenijs: sed magis Chaldæis. Babylonij, & Syrij Chaldæos appellauere: quos Magos Persæ, Philosophos Græci: Prophetas Iudæi, Ægyptij sacerdotes, Indi Gymnosophistas, nos sapiētes uocamus, Galli druidas. auctor Laer. Astrologiæ pitissimi habebātur. multa diuinatione quadā futura predicebāt, mala augurijs, sacrisq;, alijsq; q̄busdā incātationibus auertebāt, somnia & prodigia iterpretabātur. Vnde Tyberius, Thrasyllū Chaldeū de futuris maxime cōsulebat. Eudoxus Platonis adiutor in Astrologia iudicio doctissimorū hoium facile princeps scriptū reliq̄t: in pdictione. & in notatione cuiusq; uitæ ex natali die minime esse credendū. quod & Cice. ut sensisse in lib. de Diuinatione: ubi ait: Ad Chaldæorū mōstra ueniamus. Noiat ēt Panetius, q unus ex Stoicis astrologorū prædicta reiecit Archelaū & Cassandrū summos astrologos hoc pdictionis genere nō esse usos. A fonte relatam Ammonis: ex oraculo Iouis Ammonis acceptū. Duplici, inqt, ratione mulier credit quicqd ab Astrologo dr̄ ab oraculo Ammonis proficisci. Tum qa Apollinea oracula cessauere. tū ēt qa humanū genus p seipsum futura noscere nō pōt. Iure ergo tribuit Ioui q̃ pdicitur ab astrologo: q̄ aliūde futuri rōnē haberi posse nō credit. Oraculū Iouis erat in Libya Cyrenaica frequentissimū. cū. n. Bacchus p Libyā exercitū ductaret, isq; penuria aquarū ppemodū siti periret: rogauit Iouē patrē: ut sibi & exercitui subueniret: itaq; aries q̄dā fortuitu ad milites eius errās puenit: quos cū uidisset in fugā cōuersus est, milites aūt, qui eū cōspicati fuerāt: & si puluere, & æstu pressi uis pgrediebātur: arietē tñ seq cœperūt usq; ad eū locū, q Iouis Ammonis postea tēplo ędificato est appellatus: quo cū puenissent, arietē quē cōsecuti fuerant, nusq̃ inuenire potuerūt: sed quod magis his fuerat optandū, aquā magnā copiā i eo loco nacti sunt, corporibusq; recupatis, Libero statim nūciauerūt: q gauisus exercitum ad eos fines duxit: & Iouis Ammonis tēplū cū arietinis cornibus simulachro facto cōstituit, in eo tēplo centū fuisse aras ostēdit Virg. Tēpla Iouis cētū latis īmania regnis. Centū aras posuit. De quo tēplo ut intellexisse Mar. illic: Dissimuletq; Deorū cornibus ara freqūēs, ut sit freqūēs cornibus: hoc est tēplū quod freqūētes. i. centū habet aras cū simulachris facie arietina dissimulet Deū. i. taceat: & nullā de eo mētionē faciat. illic igitur erat Iupiter specie arietis, illicq; dabātur rñsa. Vñ Lysander Lacedæmoniorū dux eo pfectus est: ut tēpli sacerdotes corrūperet. Alij ferūt Iouē forma arietis ideo in Libya coli: q cū impetū gigantū fugeret, Deos omnes in Ægyptū usq; psequētiū cū reliqui Dij in uaria se aīalia cōuertissent, ipse se mutauerit in arietē unde est illud Oui. in. v. Meta. Dux gregis dixit fit Iupiter, unde recuruis. Nūc quoq; formatur Libijs est cū cornibus Ammon. de oraculo lege Probū Æmiliū, Higinū, Diodorū, Herodotū, Strabonē. Del

Armeniæ duæ

Aruspex Aruga

Chaldæi Magi Philosophi Prophetæ Gymnosophistę

Oraculū Iouis in Libya

Tēplum Iouis

Ammonis

phis oracula cessant: scribit Cice. in. ii. lib. de diuinatione: ideo delphicũ oraculũ euanuisse: quod exhausta sit cælestis cuiusdam spiritus uis: Idẽ ẽt in eodẽ ait: Præterita Pyrrhi tpibus iã Apollo uersus facere desierat. cur ista mõ iam oracula Delphis nõ edũtur: nõ mõ nr̃a ætate, sed iã diu. Strabo itẽ lib. ix. sic scribit: Hæc itaq; tẽpestate neglectui daŕ nõ nihil oraculũ suꝑioribus annis excellẽtissimo in honoŕ habitũ Lucan. Sed siluit, postq̃ reges timuere futura. Et supos uetuere loq. De oraculis deficiẽtibus sic recitat Porphyrius: Ablata est Pythijuux haud reuocabilis ulli Temporibus lõgis, eternim iam cessit Apollo Clauibus occlusus silet ergo riste peractis Discedas patria, & redeas ad limina sacris. Adijciã & illa q̃ Plutarchus de deficientibus. cõscripsit oraculis: Cũ igiŕ, ali Ammonius tacuisset: tunc ego ad Cleombrotũ dixi. Narra nobis o amice si placet de oraculis, de q̃bus apud nos ꝓclara dicebanŕ. Nũc aũt oĩa extincta esse uidenŕ &c. lege Eusebium Pãphilum de præparatione euãgelica. Oraculũ aũt (auctore Seneca i primo declamationũ) est uolũtas diuina hoĩs ore enũciata. ⁋ Delphis: Delphi opidum est Phocidis regionis ꝑꝑ templũ Apollinis Pythij, & oraculũ uetustate isigne. ⁋ Et genus humanũ: qm̃, inq̃t, mortalitas hac una re damnatur: qꝛ futura nascere nõ põt. ⁋ Caligo: cæcitas, & ignoratio. — *Delphi*

Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exul,
Cuius amicitia, conducendaq; tabella
Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, sonuit si dextera ferro,
Læuaq; si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus Geniũ indemnatus habebit,
Sed qui pene perit, cui uix in Cyclada mitti
Contigit, & parua tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te Tanaquil tua, quando sororem
Efferat, & patruos, an sit uicturus adulter
Post ipsam, q̃d enim maius dare numina possunt?
Hæc tamen ignorat quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
Qui mensis damno, quæ dentur tempora lucro,

ASCEN. ⁋ CVM dedit ille locũ. Reprehẽdit nũc Iudæorũ supstitioni adhęrẽtes. Ordo est: Cũ. i. qñ ille. s. antistes Isidis. dedit locũ. i. abeũdo permisit accessum. Iudæa supple mulier tremẽs ex frigore mẽdicat ad aurẽ sup. applicata: uelut arcana Dei se dicturã significet. uel ut furetur & loculos auferat. & hoc cophino, & fœno. i. cibo iumenti relicto uel in prato, uel in uia publica existẽs interpres legũ Solymarũ. q̃ in ueteri testamẽto habẽtur: & magna sacerdos arboribus. i. q̃ ut mulieres Dodoneæ sub fago rñsa dai põt. & fida internũcia summi cæli. i. q̃d sũmũ cælũ uel cæli regnator uelit annũciãs. Illa. i. talis iplet. & . i. ẽt manũ sup. suã aliq̃ stipe. sed Iudæi uendũt parcius. i. magis sobrie, q̃ sacerdotes Isidis. & minuto. i. paruo ꝑre & stipẽdio. q̃lecunq; somnia uoles. i. q̃lia te uelle putãt. hoc. n. primũ inspiciũt ẽt. hi, quos alij Bohemos alij Ægyptios: alij Sarracenes uocãt. Spondet amatorẽ: hoc q̃dã suꝑioribus cõnectũt ut sit Iudæa spõdet &c. sed melius cõstruiŕ cũ sequẽtibus sic Aruspex. i. hostiarũ inspector. Armenius. i. ex Armenia oriundus: & Comagenus. i. ex parte illa Syriæ spõdet amatorẽ tenerũ. i. adolescentẽ mulieri libididinosæ, uel ingẽs. i. ualde copiosum testamẽtũ diuitis sup. uiri. orbi. i. carentis liberis: & hoc mulieri auaræ. pulmone colũbæ calide. i. adhuc palpitãtis & pauloante occisæ tractato ab eo: nã talis aruspex rimatur . i. scrutaŕ ꝑ rimas. pectoras. i. exta itenora a pullorũ. & extra catellæ. i. parui canis. & interdũ &. i. ẽt pueri supp. occisi exta rimatur & ipse aruspex faciet id sup. quod deferat. i. clã accuset alios fecisse. sicut q̃ Barię ad filiã ad magicã artem hortati sunt, eã accusauerũt. sed maior fiducia erat Caldæis. i. astrologis: quorũ plurimi fuerunt Chaldæi. ipsæ mulieres credẽt q̃d astrologus dixerit esse relatũ. i. ꝓ rñso reportatũ a sõte Armõis. i. Iouis arenarij i specie arietus culti. dico Armonis oracula inq̃t poeta: qm̃ oracula cessant Delphis. i. apud Delphos ubi Apollo rñsa dabat. & caligo. i. ignorãtia & obscuratio futuri. i. de re futura. dãnat. i. dãno afficit genus humanũ.

IOAN. BRIT. ⁋ PRÆCIPVVS tñ: quãto inq̃t scelestior fuerit, tãto maior ei habebitur fides a mulier: q̃ sæpius exul subaudi fuit. i. q̃ sceleratissimus, ac ꝑ hoc sæpe missus i exiliũ. Sceleucũ astrologũ signat, cuius cõsilio mors Galbæ (ut scribit Trangl.) dilata fuit ab Othone q̃ eũ aggredi cœnantẽ i palatio statuerat: sed Sceleuci cõsilio res dilata est in aliud tẽpus. apparet autem eũ ex uerbis poeta sæpe exulasse. ⁋ Cuius amicitia: nã Othones fuit familiaris. ⁋ Cõducẽda tabella: ironicos ait tabella cõducenda: q̃li q̃ dãnanda sit. sic supra Guttutis exemplũ, cõducenduq; magister: i tabellis aũt mẽbranis. q̃ ex siderũ rõne colligũt, notanŕ. Ergo cuius tabella. i. cuius astrologia, q̃ in tabella notaŕ magnus obit ciuis. i. Galba iperator. ⁋ Obit: iam iugulatus est ad lacũ Curtij in urbe. ⁋ Formidatus. Othoni. i. quem Otho formidauit. ut sit Othoni pro ab Othone. Hæc fuit causa ut Otho Galbã occideret. Sperauerũt. n. fore ut a Galba adoptaretur: idq; in dies expectabat. sed postq̃ Pisone frugi ꝓlato, spe decidit. ad uim cõuersus est. ⁋ Inde fides: ex illa re, s. q̃. seq̃tur. i. si in uinculis sæpe fuerit. ⁋ Arti: sciẽtiæ, & Astrologiæ. ⁋ Si dextera & læua sonuit ferro: si manicis ferreis uinctæ fuere. ⁋ Lõgo carcere: diutino. ⁋ Castrorũ: si in castris ab imꝑatore detẽtus est in carcere: aut diu fuit i cathenis q̃ castrorũ sunt carcer. ⁋ Nemo mathematicus: sensus est: Nullus scientiæ existimatur astrologus, nisi sceleratus extiterit, & sæpe dãnatus. ⁋ Mathematicus: dici põt latine disciplinabilis: qꝛ ad disciplinam maxime spectãt mathematicæ, quæ sunt Geometria, Arithmetica, Musica, & Astrologia. Hæ autẽ mathemata proprie dñr: hoc est disciplinæ: q̃a certiores alijs sunt. Mathematicos uulgus (ut scribit Gellius) appellat, q̃ & Chaldei noiantur. iidẽ ẽt genethliaci sunt. n. sideralis sciẽtiæ peritissimi de q̃bus modo ante, & alibi uberius. ⁋ Nõ habebit Geniũ . i. nõ existimabitur aliæ esse cognitionis & sciẽtiæ. nã (ut dictũ est superius ex auctoritate Apulei) Genius dr̃ in corpore humano aius uirtute ꝑfectus . i. Dæmon bonus: qm̃ is Deus, q̃ est aius sui cuiusq;, quanq̃ sit immortalis, tñ quodãmodo cũ hoie gigniŕ. ergo nõ habebit Geniũ. i. nõ putabitur esse ꝑfectæ uirtutis & sciẽtiæ. ⁋ Sed q̃ pene perit: sed ille, iquit, habebitur uerus & magnus Astrologus: q̃ tot flagitia cõmiserit: ut uix capitis suppliciũ euaserit: sed q̃ pene damnatus, occisusq; est. ⁋ Cui uix in Cyclada mitti Cõtigit hoc est q̃ uix impetrauit, ut relegareŕ potius, q̃ occidereŕ. Damnatorũ aũt multi i Cyclades, aliasq; insulas relegebantur. alibi: Aude aliq̃d breuibus Gyaris, & carcere dignũ. Cyclades. n. insulæ sunt duodecim in mari Aegæo ita dictæ: qꝛ in circulũ sunt positæ. nã κύκλος circulum signat. ⁋ Caruisse parua Seripho. i. cui tandẽ cõtigit ab exilio reuocari: cũ in Seriphũ insulã esset relegatus: quod sane grauissimũ erat exiliũ: tũ angusto insulæ spatio: tũ quod petrosa est & sterilis multũ: ut illi obijciatur hoc fuisse passam: quod illic Perseus educatus inculas ostenso capite Medusæ in lapides cõuerterit indignatus. qꝛ his adiutoribus Polydectes rex Persei matrẽ ad nuptias cogere uoluerit. Hęc ex Strabone. Est aũt una ex Cycladibus. ⁋ Consulit de lento funere: mulierũ scelera sui tẽporis insectator: q̃ nõ modo in mortẽ maritorũ: sed ẽt parentũ & cognatũ inquirerent. Ordo ed: Tua Tanaq̃l cõsulit de lẽto funere: & qñ moritura sit materi cuius funus uideaŕ nimiũ differri. ⁋ Ictericæ: Icterus morbus est cũ ꝑ totũ corpus bilis suffundĩtur, q̃ interdũ nigra, interdũ flaua est. Pli. lib. xxvi. cap. xxxi. morbũ regiũ appellat: Morbũ, inq̃t, regiũ in oculis ꝓcipue mirari est tenuitatem, densitatẽq; tunicularũ telle subeũte. arquatũ ẽt appellant a colore arcus cælestis. Regiũ aũt ait Celsus: appellari: qꝛ regio cubiculi apparatu curetur. Varro aũt: qꝛ mulso pretiosissimo remedio curetur. Est aũt ab Ictero aue denominatus. Nam auis, inquit Plin. Icterus uocatur a colore: q̃ si spectet sanari morbũ regiũ tradunt; auem Vero mori. ea esse putatur, q̃ latine Galbula dicitur. ⁋ De te. i. de morte tua. ⁋ Tua Tanaq̃l: ironicos: uxor tua mulier sane bona & pudica: q̃lis fertur fuisse Tanaq̃l uxor Tarq̃nij Prisci: q̃ summæ fuit ꝓbitatis. scribit. n. Varro lanã cũ colo & fuso Tanaquilis, quæ eadẽ Caia Cecilia uocata est in tẽplo Anci Marci durasse usq; ad tp̃a sua: factamq; ab ea togã regiã uirgulatã in æde Fortunæ quo Seruius Tullus fuerat usus. Inde factũ est ut nubẽtes uirgines comitaretur colus cõpta, & fusus cũ stamine. prima ẽt texuit rectam tunicã: q̃ simul cũ toga pura tyrones idũtur: nouęq; nuptæ. Tanaquilem igitur pro exẽplo pudicæ mulieris & prudẽtis posuit. Quando sororem efferat: qñ moritura sit soror. Nã efferri proprie est mortuorũ: Terẽt. Effertur, imus, ad sepulchrũ uenimus. ⁋ Quid. n. maius dare numina possunt: q̃ ut adulter ei sit superstes. ⁋ Hæc tamen ignorat: isultat poeta mulieri, q̃ talia tãto scrutetur studio: hoc est, quæ ꝑniciosa sit suis, nec curet, q̃ magis in rem suã sint, q̃d uelint sidera, aut minentur, aut benigne ꝓmittant. ⁋ Sidus triste Saturni: sidus

Mathematicus — *Caldæi Genethliaci* — *Cyclades* — *Icterus morbus regius* — *Efferri* — *Sidus Saturni*

sidus Saturni gelidæ & rigẽtis est naturæ, & q̃bus ortu affulserit maleficiũ, & infelicitatẽ portẽdẽs. Propertius: Et graue Saturni sidus in oẽ caput, & Ouid. in Ibin: Te fera nequicq̃ placidũ spondentia Martis Sidera presserũt, falciferiq; senis: hoc est Saturni: q cũ falce figurat. ❡ Quo astro: qua benignitate. nã Veneris sidus (ut docet Cic. in pri. de diuinatione) cõiunctũ cũ Luna salutare est pueris in ortu. eos etiã dñt gratiosos esse: quibus in ortu afulserit.

let dare. i. conferre. q. d. nihil. Et tñ hæc. i. huiusmodi mulier, q̃ consulit. i. petit cõsiliũ. ignorat q̃d. i. quod malũ. triste. i. infortunatum. sidus Saturni. i. illius planetæ minatur. & quo. i. cũ quo astro. i. sidere, aut signo, aut planeta. Venus ille planeta pferat se. i. oriat. læta. i. fortunata, & benigna. & q̃ mẽses dentur dãno. i. ad dãnũ. & q̃ tẽpora dentur lucro. i. ad lucrum: hoc est quæ consulit. quia astrologiæ imperita ẽ minus molesta est, q̃ quæ docet. de qua iam dicetur.

ASCen. ❡ PRÆCIPVVS tñ est horũ. Acrius damnat supstitionem sumptã ab astrologis: quibus ut perniciosissimus quisq; erat: ita maximã habebat fidẽ. Nam. qui auctor fuerit cõsilio suo seditionis magnæ. atq; ciuilis belli: & inde in exiliũ missus: sed uincente tandẽ cui uictoriã prædixerit parte reuocatus sit: is præcipuus inter eos habitus est. i Ordo est: Quãuis sup. oibus magna fides habeat: tñ is est p̃cipuus. i. p̃stantissimus horũ. s. astrologorũ, qui supp. factus est sæpius q̃ cæteri exul. & cuius amicitia. i. p cuius amicitiã. q; p & tabella: in q̃ iudicia sua scripserat. cõducẽda. i. magno p̃tio suspiciẽda ab eo uidelicet Othone cui uictoriã promiserat: cuius magnus: & formidatus Othoni: uidelicet Galba impator obit. i. obijt p syncopã: q̃a syllaba ultima producitur. Galba aũt ob Othone interemptus est: ut uisum est in. ii. Satyr. Inde. i. ex ea re sup. habet fides. i. cõfidẽtia arti. s. astrologicæ: si dextera sup. manus: q̃ p &. læua. i. sinistra: sonuit ferro. i. manicis ferreis. & si mãsit in lõgo carcere castrox. i. i cathenis, q̃ sunt carcer: quẽ in castris habẽt. Sũt. n. castra exercitus in cãpo domicilia, & munitiones quæ: quia sæpe mutãtur carcerẽ nõ habẽt sed pro eo cathenas. Dicit ergo quod detẽtus i cathenis ab eo, cui uictoriã pollicitus erat donec habita fuerit uictoria: ut si mẽtiatur in caput eius recidat. postea q̃ forte uictoria secuta est, in summa æstimatione habebatur. Et ideo addit. Nemo mathematicus &c. Iudicio inq̃t supstitiosorũ ad mathesim: hoc est mathematicã sciẽtiã, q̃ astronomiã: & ex cõsequẽti quodãmõ astrologiã cõplectit: nemo credit natus, aut feliciter aspirat: q hẽbit Geniũ. i. Deũ naturę suę dñm horoscopi. existẽs idẽnatus. i. sine dãno & periculo uitæ: q̃si ad artẽ ptineat subijci exilio & grauissimis periculis. Sed sup. erit uerus mathematicus: qui perit. i. perijt. pene. i. q̃si. & cui cõtigit. i. pro beneficio magno datũ est. uix. i. cũ magna difficultate. mitti. i. relegari in Cyclada. i. in Seriphon unã ex Cycladibus: q̃ sunt insulæ exilio destinatæ noxiox. Declinatur aũt hæc Cyclas huius Cyclados. & ita in accusatiuo habet hãc Cyclada. & cui cõtigit tãdẽ. i. post lõgũ exiliũ. caruisse p reditũ. s. Seripho isula illa parua. i. modica. Videt aũt affectate dicere caruisse: quasi re illi utili: ac si præstaret in exilio mansisse, q̃ redijsse. Cõsulit Ictericæ &c. Ab huiusmodi ergo astrologo petũt mulieres omnia: & salutem & mortem quorum uolunt. Ordo est: Tanaquil. i. mulier astrologiæ perita: & rerũ futurarũ p̃scia sicut Tanaq̃l Tarq̃ni Prisci regis Romanox uxor. tua. s. uxor. cõsulit. i. ab huiusmodi astrologo cõsiliũ & iudiciũ petit. de lẽto. i. tardo. funere. i. obitu matris suæ. Ictericæ. i. Icterũ: hoc est morbũ illũ patiẽtis. sed ↄsulit tamẽ ante. i. prius q̃ de matris morte. de te. i. de tua morte. & cõsulit qñ efferat. i. ad sepulchrũ ferat. sororẽ. & patruos. i. fratres patris. an adulter sit uicturus post ipsam. Sperat. n. uirũ ante se moriturũ, & adulterũ superuicturũ. Vnde addit. Enim pro q̃a. q̃a quid maius pñt numina. i. potestas cælorũ, & Deox, quas astrologus cal

Illius occursus etiam uitare memento,
In cuius manibus ceu pinguia succina tritas
Cernis ephemeridas, quæ nullum consulit, & iam
Consulitur, quæ castra viro, patriamq; petente
Non ibi pariter numeris reuocata Thrasylli.
Ad primum lapidem uectari cum placet, hora
Sumitur ex libro, si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit, spatium lustrabit utrunq;
Metarum, & sortes ducet, frontemq;, manumq;
Præbebit vati crebrum popysma roganti.
Diuitibus responsa dabit Phryx augur, & Indos
Conductus dabit astrorum, mundiq; peritus.
Atq; aliquis senior, qui pulica fulgura condit.
Plebeium iu Circo positum est, & in aggere fatum.
Que nudis longum ostendit ciruicibus aurum.
Consulit ante Phalas, delphinorumq; columnas,
An saga vendenti nubat caupone relicto,
Hæ tamen & partus subeunt discrimen, & omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores.
Sed iacet aurato uix vlla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina possunt,
Que steriles, facit, atq; homines in vẽtre necandos
Conducit, gaude infelix, atq; ipse bibendum
Porrige quicquid, erit, nam si distendere uellet,
Et vexare vterum pueris salientibus, esses
Aethiopis fortasse pater. mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunq̃ tibi mane uidendus.
Transeo suppositos, & gaudia, votaq;, sæpe

❡ MEMENTO. sensus est: Posthume Vrsidi: memento etiã fugere: illam: q̃ Astrologis adeo dedita est: ut iam tanq̃ talis sciẽtiæ perita cõsulat alijs: nihilq; ipsa peragat, nisi ex siderũ cõputatione. ❡ Pinguia succina: na succina manibus tractabãt matronæ ut bene olerẽt. Iuue. in. ix. Satyra: En cui tu uiridẽ umbellam & succina mittas. Succinũ autẽ humor ẽ: q ex arboribus effluẽs densatur rigore uel tepore. unũ a succo succinũ est noiatum. de quo plura dicemus in. ix. Satyra. ❡ Ephemeridas: Sempronius Asellio (auctore Gellio. lib. v.) ait Ephemeridas esse diaria. i. libellos. in q̃bus singulorũ dierũ facta coutinẽtur. nam ἐφημερὶς diariũ dicitur ἐφήμερος quotidianus. Sed hoc loco poeta accepit p supputatione numerorum in astris q̃d quoq; die imineat: quã libello descriptã habet matrona tãq̃ astrorũ pitissima. Pli. Crinas Massiliẽsis arte geminata ut cautior, religiosiorq; ad siderũ mot' ex Ephemeride mathematica cibo dãdo, horasq; obseruãdo cũ auctoritate p̃cessit. Ouid. i amoribus ostẽdit Ephemeridas diarias pprie esse. i. libros i quibus (ut diximus) singulorũ dierum acta cõtineant his uersibus: Inter Ephemeridas melius, tabulasq; iacerẽt: In q̃b' absumptas fleret auarus opes. nã hæc consuetudo fuit ut unusquisq; domesticã rationem sibi totius uitæ suæ p dies singulos scriberet: in quo apparet q̃d unusquisq; de redditibus suis: q̃d de arte: fœnore: lucroue seposuisset: & quẽ itẽ sumptũ. dãnumq; fecisset. talẽ igitur librũ Ephemerida appellabãt. i. diariũ, siue diurnũ: ut pauloante diximus illic: Relegit transuersa diurni. ❡ Non ibit: siue inq̃t, maritus castra, siue patriã petierit, eum uxor non sequetur admonita Thrasylli: Astrologia: quasi ei periculum immineat, si eat. ❡ Thrasilli: hic enim est Thrasyllus ille mathematicus celeberrimus: quẽ ut sapientiæ psessorẽ cõtubernio suo admonuit Tiberius. auctor Trãq. est. ❡ Numeris: supputationibus & calculatiõibus q̃ diligẽtissime adhibẽtur ab astrologis ad habendũ perfectũ futurorũ cognitionem. ❡ Ad primũ lapidẽ: ẽt si breuissimũ iter sit faciendũ. nã Rumani miliaria p numerũ lapidũ in uijs defixorũ colligebant: ut ad primum: ad quintũ: ad nonũ lapidẽ dicerẽt. i. ad primũ: ad quintũ ad nonũ miliariũ. ❡ Vectari: aut uehiculo, aut lectica. ❡ Ex libro: ex astrologia. ❡ Frict' ocelli. Ordo est. Angelus ocelli frictus. i. frictu exasperatus. q. d. minima re cõsuluit mathematicũ. ❡ Collyria uarijs modis Cornelius Cel. docet fieri collyria. i. medicamẽta propria oculorũ. Horatius: Oculis Collyria lippis. Columella tñ ait collyria aluo bouis cruditate. laborantis immittẽda. ❡ Genesi. i. hora qua genita sit. Nã genesis geniturã sigñat: quã maxime mathematici cõsiderãt & colligunt ex astrologia. ❡ Aegro licet iaceat: licet, inq̃t, aduersa ualetudine laboret: nullũ prorsus putat capiendũ esse cibũ, nisi pręfinita prius hora ab astrogolo. ❡ Nisi quã dederit Petosiris. i. ratio siderũ tradita a Petosiri, qui (auctore Pli. lib. vii.) insignis fuit astrologus, rationẽ aũt dãdi cibi ægrotis, & obseruandi horas maxime

IOAN. BRIT.

Succinũ

Ephemeris

Thrasyllus

Collyria

Genesis

Petosiris

Instituit (ut pauloante diximus) Crinas Masiliensis ad siderū mo-
tus. ⁋ Si mediocris erit: mulier, inqt, si mediocris sit conditionis in
Circū descendit ad sortilegos cōsulendos: q minoris sunt auctorita
Metæ duæ in Circo
tis: q̄ astrologi. & ꝓinde minori mercede futura ꝑdicūt. ⁋ Spatium
metar: in Circo. n. metas duas fuisse in sublime erectas ōndit Tran
gl. in Cæsare his uerbis Nā quo laxius dimicaret, sublatæ metæ, in
q̧ earū locū, bina castra ex aduerso cōstituta erant. Idem etiam in
Claudio: Circo uero maximo marmoreis carceribus, auratisq̧ me
tis, q̄ utraq̧ & tophina, & lignea fuerant exculta circū quas & pō-
pa (ut inqt Varro) Circensis ferebaṫ, & æqui currebāt. sepiē. n. curri
cula (ut ex Gellio lib. iii. didicimus) erant Circensiū ludorum solem
nia de qbus intellexit illic Propertius. Haud prius Iſecto deposcit prę
mia cursu: Septima quā metam triuerit arte rota. ubi errant q inter-
pretātur equos solitos septies circa metas currere, cū poeta intelli-
gat p septimā rotā septimū currū. Illic dabant responsa diuinato-
res. Vnde in sequētibus: Plebeiū in Circo positū est, & in aggere fa
tū. Nā in Circo maximo circa metas solebant (ut tradit & Acron)
sortilegi cōsidere: q sortes dabāt uulgaribus. Na aliorsi dignitatis
hoies erubescebāt tere in ijs uulgi circulis uersari. unde Cic. in lib.
de diuinatiōe. Quis. n. magistratus, aut qs illustrior utitur sortibus?
Hora. in Satyris ōndit se ut humili loco natū, nō erubuisse diuinis
assistere: Fallacē, Circū, uespertinumq̧ peretro Sæpe forū, assisto di
uinis. Circū aūt fallacē appellat, q illic sortilatores, diuiniq̧ hoies
starēt, q suis sortibus fallisq̧ diuinationibus cōsultores deciperēt.
Sors ⁋ Sortes ducet: respōsa sumet ex sortibus. Nā sors capiṫ ꝓ fortuito
cuiusq̧ rei euētu: cū ex urna, aliōue uase, aut manibus compressis
educūtur, aut scripta, aut lapilli, aut festucæ, aut alia id genus. quod
probe docet Plaut. in Casina: ubi ait: Situla huc tecū efferin & sor-
tes. nā in situlam plenā aquæ sortes ligneas partes conijciebāt: isq̧
uictor dicebaṫ: cuius sors ad ima descēderat. Plaut. Nō ista, aut po-
pulna sors, aut abiegna est tua? Quid tu curas: qa. n. metuo ne in
aqua summa natet. Inde est sortior: quod est idē, quod ducet sortē.
Plautus: Conijciā sortes in situlā, & sortiar tibi, & Chalino. Pli. lib.
ii. Sortē ꝓ fortuna ponit sic: Adeoq̧ obnoxię sumus sortis, ut sors
ipsa pro Deo sit: q̄ Deus ꝓbatur icertus. sors ēt patrimoniū signifi
cat: & Dei nūsum. Sortē item accipimus pro statu & (ut sic loquar)
cōditione. Horat. in eplis: Ille cubās gaudet mutata sorte. Et in pri.
Satyra: Qui fit Mecænas, ut nemo quā sibi sortē: Seu ratio dede-
rit, seu sors obiecerit ulla Cōtētus uiuat. De sorte ita scribit Cicero
lib. ii. de Diuinatione: Quid. n. sors est idē ꝓpemodū quod micare,
quod talos iacere, quod tesseras, qbus in rebus temeritas & casus,
nō ratio nec cōsiliū ualet: tota inuēta est: aut ad quæstū, aut ad su-
Metoposcopus perstitionē, aut ad errorē. ⁋ Frontē, manūq̧. i. adibit ēt metoposco-
pos, q frōte inspecta futura ꝑdicūt, & Chiromantas, q ex manuum
Chiromantis incisuris uaticinātur. ⁋ Crebrū popysma: crebrā ptractationē. nam
ποππύζειν est manu ptractare adhibito sibilo ad masuefaciēdū (ut so
lemus) equos indomitos: ut significet chiromantin diu suspensam
tenere mulierē: ut diu illā manibus ptractet. ⁋ Diuitibus: mulieri-
bus. ⁋ Phryx augur: nā Phryges, Cilices, & Arabes (ut scribit Cic.
in primo de Diuinatione) auiū significationibus plurimū obtēpera
uerūt: quod idē factitatū in Vmbria se accepisse inqt. ⁋ Et Indus:
Bragmanas significat, q (auctore Apuleio. ii. floridorū) sapiētes ui
ri sunt, Indiæ gens est. quos Strabo lib. xv. scrib. physiologiam, &
astronomiā exercere. Eor princeps (ut scribit Philostratus) fuit Lar
cas tpe quo Apollonius Thyaneus discēdi, uisendiq̧ studio ad il-
los se cōtulerat. ⁋ Atq̧ aliqs senior: subaudi a superioribus dabit
respōsa. ⁋ Atq̧ aliqs senior. i. aliquis sacerdos. nā quē nos seniorē,
græci ꝑsbyterū appellāt. ⁋ Publica fulgura: nam priuata & publica
fulgura extitisse credidit antiquitas. Plinius: Cæterū ex stimāt non
ultra decem annos portēdere: priuata ꝑterq̄ in matrimonio primo
facta, aut natali die: publica nō ultra trigesimū annū, præterquam
Fulgur in deductione oppidi. Fulgur aūt differt a fulmine, q fulgur est
Fulmen ignis late explicitus. Fulmen uero coactus ignis terrifico impetu ia
ctus. ⁋ Fulgura cōdit? Sen. li. ii. naturaliū quęstionū scribit priscos
Romanos, cū crederēt nisi fato fulmina nō decidere: cæsis hostijs,
extructisq̧ aris, adhibito sacerdote, uelut i ꝓcuratione malorū illa
cōdere. Condi. n. dicebantur cum sacerdos dispersos ignes in unū
redigeret: & quadam tacita prece terrę conderet, & consecraret. Vñ
Lucanus: Aruus dispersos. fulminis ignes Colligit, & terræ tacito
cū murmure cōdit. Cato in primo de re rustica: Si de cælo uilla ta-
Bidental cta sciet: de ea re uerba diuina uti fiāt, ꝓcuret. Eū locū Bidental ap-
pellarūt, q cæsis bidētibus expiatus esset. De quo Persius: Triste ia
ces lucis, euitandūq̧ Bidētal. scribit Festus Pompeius triū generū

eē fulgura, Postularia, Pestifera, Perēptalia. Postularia uotor, aut sa Fulgura trium generum
crificiorū spretā religionē desiderāt. Pestifera mortē aut exiliū denū
ciāt. Perēptalia superiorū fulgurū, portētorūq̧ significationem peri
munt, uel abolēt. ⁋ Plebeiū fatū: hoc refertur ad illud Spatiū metar.
Nā ait rñsa, q̄ dantur plebeis de fato. i. de ijs, q̄ īminent, haberi ex
diuinatoribus, q in Circo uersanṫ: quos Cic. in pri. de Diuinatione
astrologos de Circo noiat. Nā fatū (auctore Sen. in naturalibus)
est necessitas rer oium, actionūq̧, quā nulla uis rumpat. ⁋ Et in ag
gere: de aggere Tarqnij Supbi intelligit. de quo ita Plin. in descri-
ptione urbis Romæ: Claudit ab oriente aggere Tarqnij Superbi,
inter ipsa opera mirabili, nāq̧ eū muris æquauit, q̄ maxime pate-
bat aditu plano. ⁋ Quæ nudis longū ulis mulier & infimæ cōditio
nis: cui nullus fere rubor esse cōsueuit lupra uires ornari. Cōsulit. i.
cōsiliū capit a diuinatoribus: an fatis sibi datū sit: ut relicto caupo-
ne nubat uēdenti saga. i. sagario. sagū. n. uestis est militaris. Virg.
Virgatis lucēt sagulis. Cice. in Philippicis scribit saga sumi solere ī
bello, tumultuq̧. Trangl. in Cæsare: Cōuiuatū assidue p ꝓuincias
duobus tricliniis: uno, quo sagati, palliatiue: altero, quo togati cū
illustrioribus prouinciar discumberēt. Idē in Augusto: Cornelius
Cēturio reiecto sagulo ostēdens gladij capulū. A sago dr ut saga
Sagum rij, q saga cōficiūt. Sago hoies in sublime iactari docet Martia. Ibis
Sagarius ab excusso missus in astra sago. Sueton. in Nerone: Solitus iualidū
quemq̧ obuiū uel potulentū corripere, ac distēto sago īpositum in
sublime iactare. Alij uero sic exponūt: ut sit pꝑphrasis mulieris pro
stantis q̄ cōsulit. i. ꝯsiliū dat plebeiæ interrogāti an nubat sagario:
quod aūt mulieres ꝓstitutæ darēt respōsa, locus ille indicat Plinij
de Nerone lib. xxx. Vtinā ꝑ inferos potius, & quoscunq̧ de suspi-
tionibus suis Deos cōsuluisset, q̄ lupanaribus, atq̧ prostitutis man
dasset īquisitiones eas. ⁋ Ante phalas: phalæ (ut scribit Nonius) tur-
res sunt ligneæ. Ennius libro. xv. Malos diffundūt, fiuntq̧ tabula-
ta, phalæq̧. eæ ēt in Circo apud ueteres ꝑp spectatores ex lignis eri
gebantur. Festus autē ait phalas dictas ab altitudine a phalando:
quod apud Hetruscos signat cælū. a phalis Seruius ait phalaricā
genus teli denoiatam: quod ex turribus mitteret: ꝗs phalas dici ma
nifestū est de qua Virgi. in nono: Sed magnū stridēs contorta Pha-
larica uenit. ⁋ Delphinorumq̧ colūnas: Georgius Merula ꝑceptor
meus uir literatissimus credidit ex uerbis Ioānis Cassiodori delphi
nū colūnas intelligi obeliscos: circa quos luderent Delphini. ait. n.
sic: In Circo Euripus in gyrum agebaṫ, reddebatq̧ imaginē uitrei
maris: in quē Delphini æquorei influebāt: ubi itē erat obelisci: & in
primis ille magnus, quē Diuus Augu. in Circo maximo constituit.
Quidā uero tradūt Delphinos duos fuisse fratres nobilissimos: sub
quor titulo colūnæ erectæ fuerūt. uer illud mihi placet, ut itelliga-
mus delubrū. Cn. Dominitij: ubi in marmore erāt Nereides supra
Delphinos in Circo flaminio. in Circis. n. uersabanṫ diuinatores: ut
dictū est. Plin. lib. xxxvi. ca. v. sic scribit: Sed in maxima dignatiōe.
Cn. Domitii de lubro ī Circo flaminio Neptunus ipse, & Thetis,
atq̧ Achilles, Nereides supra Delphinos. & cetę, & hippocāpos se-
dētes sunt. De delphinibus ita ēt legimus apud Dionē in uita Au-
gusti: Agrippa aquā Romę deficiētē corruptis canalibus & ꝓprio
sumptu reparauit: & i multis locis urbis aq̄ duct⁹ adiecit. Præterea
oia ædificia publica, oēsq̧ uias nihil assumēs ex publico reficit: clo-
acas deide purgauit & p eas in Tyberim subnauigauit. & cū Hip-
podromo aberrare hoies circa numer cursuū aiaduerteret, delphi-
nes & opificia in oui speciē ꝯstituit, ut p ea circuitus peridromorū
ostenderet. Possumus ergo itelligere delphines hos in colūnis con
stitutos fuisse iuxta Circū maximū: ubi eq currebant. ⁋ An nubat
Caupo . i. cōsulit an fatis sibi datū sit: ut in relicto caupone nubat sagario.
⁋ Caupone: is est q meritoriā tabernā exercet. q̄ & caupona appel-
laṫ & stabulū. Caupona ēt dr mulier, q̄ ꝑest tabernæ. ⁋ Hę tñ & par Caupona Stabulū
tus: subeūt aūt ī matronas, mulieresq̧ diuites, q̄ medicamētis abor
tus faciūt. Est. n. sensus: Licet, inqt, hæ plebeæ mulieres anxiæ sint
futuror, & de nubēdo diuinatores consulāt, tñ cōcipiūt & pariūt,
fœtusq̧ educunt: matronæ uero & potētiores fœminæ aut nō con
cipiūt, aut eijciūt cōceptū partū medicamētis in utero extinctum.
⁋ Partus discrimē: nā q̄ pariūt in summo uersantur periculo. ⁋ For-
tuna urgēte: rei familiaris angustia cogente: ꝗsi q̄ ob inopiā liberos
nutricibus alendos tradere nō pñt. ⁋ Vix, iacet: mulier, inqt, q̄ diues
& potēs est: uix unq̄ iacet in lecto: q aut nō cōcipit: aut si cōcipit,
abortiuū facit ⁋ Lecto aurato: hoc est q̄ ī magnis sit opibus, & deli
tijs. ⁋ Tantū artes huius: nō est, inqt, mir si mulier diues: aut nō cō
cipiat, aut abortus faciat? Nā mira sunt, q̄ possunt artes mulieris ue
neficæ, q̄ steriles facit matronas, atq̧ cōducit pueros necandos in
utero

utero matris ꝑmiſ.n.poſcit a matrona,ut in uẽtre necet partũ,ſicq̃
cõducit.i.mercede ſumit.i.opæ ad necãdos partus. Alibi cõducũt
ſoricas.i.mercede ſumũt :id laboris . ℾ Quæ ſteriles.i.q̃ ſuis medis
camẽtis,aut mulierẽ reddit ſterilẽ,aut abortiuũ cogit facere.ℾ Gaus
de infelix.ſ.marite,ꝙ abortũ faciat.ℾ Porrige.ſ.uxori gcq̃d erit.ſ.da
tũ ab alia uenefica.ℾ Nã ſi diſtẽdere uellet.i.ſi ad legitimũ tẽpus uels
let ferre foetũ in utero:te uera Æthiopẽ pareret, ꝓindeq; eſſes pater
Æthiopis.ℾ Æthiopis:duplex eſt Æthiopia orientalis,& heſperia.de
qua alibi plura.ℾ Decolor:hęres decolor appellatur, q̃ ſit colore uis
ciato:& qui declinat a priore colore.unde etiam decolorari dicitur
id,cuius color uiciatur,& inficitur. Horatius in odis: Quod mare
Daunię non decolorauere cędes ℾ Seneca innaturalibus Fulmen,
aut colorat, aut decolorat. Diſcolor uero dicitur diuerſi coloris.
Concolor eiuſdem coloris. Martialis. Concolor in rubra gammas
re lance rubes. ℾ Tabula ſcilicet teſtamenti. ℾ Nunquam tibi mas
ne uidendus. ideſt cui nolles mane occurrere. ut mali ominis.
Alibi: Et cui per mediam nolles occurrere noctem.ℾ Tranſeo ſup
poſitos:occupatio eſt. notat mulieres: quę aliunde petitos pars
tus maritis ſupponunt. Senſus eſt:Pręterea, inquit, referre nos
thos,quos mulieres diuites ementito partu pro naturalibus, & les
gitimis alũt.ℾ Suppoſitos.ſubditicios. Suppoſiti illi dñr,q̃ ex uxore
nati nõ ſunt,ſed ꝓ filijs ficto partu marito ſupponunť.ℾ Gaudia .i.
filios ipſos nothos:quos miro gaudio marit⁹,ut ſuos alit.ℾ Vota.i.
filios,quos multis uotis:& ſummo deſiderio cõcupiuit maritus ha
bere. Val. Maximus filios ſic uocat his uerbis:Venite igiť i manus
noſtràs ꝓſpera parẽtũ uota.ℾ Decepta: deſũmpta ab uxoribus deci
piẽtibus maritos ſimulato partu. Decepta ergo expone deſumpta,
& inde capta.ℾ Sepe:oſtendit id frequẽter a mulieribus factitatum.

Æthiopia duplex — *Decolor* — *Decolorari* — *Diſcolor* — *Concolor* — *Suppoſiti*

ASCen. ℭ I L L I V S occurſus &c. Dãnat mulieres, quę ſe aſtrologię pes
ritas atteſtatur,& nihil niſi habito prius ex libris ſuis iudicio opes
ranť.qđ piculoſum eſt:& nunc uiris multis malũ. Ordo eſt: Memẽ
to ẽt o Poſthume.uitare.i.effugere:occurſus.i. cõtractũ matrimos
nialẽ.uel legamus ſimpliciter occurſus,i.uel ſolã obuiationẽ:quaſi
periculoſum ſit tali occurriſſe.illius ſup.mulieris:in cuius manibus
tu cernis ephemeridas.i.operũ ſingulorũ dierũ annotationes.tris
tas.i.frequẽti uſu attritas.ceu.i.ſicuti.ſuccina pinguia.i. arborũ di
ſtillamina:q̃ſi ex ſucco earũ fluẽtia . ex q̃bus & monilia & annulos
mulieres tũc geſtabãt.& nũc roſacea ſerta,ad q̃ diuæ uirgini ſaluta
tiones dñt,cõficiũť.q̃ ſ.mulier.nullũ cõſulit.i.a nullo ↄſiliũ petit:&
q̃iam cõſuliť.ſ.ubi cõſiliũ ab alijs petiť,quę reuocata.i.ſi fuerit reuo
cata.numeris.i.calculationibus,uel facie cęli infortunata ꝑ nume
ros Thraſylli.i.illius mathematici dep̃henſa.nõ ibit uiro petẽte.i.
aggrediẽte caſtra,aut patriã.pariter.i.ſimul cũ eo. Nã ſi placet ıali
mulieri uectari.i.uehi i lectica,aut curru ad primũ lapidẽ poſitũ in
uia publica extra urbẽ.hora.i.opportunitas tp̃is.ſumiť.i. diſq̃ritur
ex libro aſtrologię.ſ.ſi angulus ocelli frictus.i.fricando attritus,
aut rubẽs prurit.i. adhuc pruritũ facit.ipſa poſcit.i.exigit a chirurs
gico.collyria.i.emplaſtra,ſeu medicamenta oculoꝝ.& hoc geneſi
.i.geniturę calculatione. facie inſpecta.i.prius uiſa.Et licet ipſa ia
ceat ęgra:nulla hora uideť aptior cibo capiẽdo.i.ad cibũ capiẽdũ:
niſi ſup.ea quã Petoſiris.i.aſtrologus ille ex Aegypto.dederit.i.
aſſignauerit.ſi ipſa mulier erit mediocris in diuitijs.ſ.ipſa luſtrabit
.i.circuibit utrunq; ſpatiũ,metaꝝ.i.circuloꝝ cõſtitutoꝝ: ut eos lus
ſtrãdo ſortes educãt,& ducet ſortes,& p̃bebit uati.i.diuinatori.ro
gãti.i.poſtulãti ꝓ mercede.crebrũ popyſma.i.ſonitũ cunni ipſius
mulieris coeuntis ſecũ,& id melius,q̃ ut de ſonitu manuũ intellis
gas.p̃bebit inquã frõtẽ:unde ꝑ phyſonomiã aĩum & fortunã eius
ſe noſcitare dicit.& manũ,ex cuius lineamẽtis ꝑ chiromãtiã idẽ fa
cit.Sunt.n.ſupſtitioſi hoies,ut indocti,q̃ manũ inſpiciẽtes fata hos
minũ diiudicãt:q̃ minoris q̃ aſtrologi uaticinia,& iudicia uẽdũt.ſed
Phryx.i.hõ ex Phrygia.augur.i.augurij peritus.q̃ ex auiũ garritu
futura preſcit.dabit reſpõſa diuitibus ſup. mulieribus . Tãgit aũt
poeta uarias diuinationũ ſpẽs.ſunt aũt duo genera:alteꝝ naturæ:
alteꝝ artis.Natura furorẽ diuinũ habet, quo mẽs ꝓphetarũ rapta
eſt.& ſomniũ:cuius ſpẽs enumerat Macro.in de ſomno Scipionis.
in his ſunt uiſiones,& reuelationes. Ars autem apud priſcos has
buit aruſpicinam: augurium: auſpicium aſtrologiam: & ſortes.
Aruſpicina ab ara inſpicienda dicta:exta:fulgura: & oſtenta cons
prehendit. Nam mactata hoſtia apud aram: eaq; aperta quomos
do cor:epar & reliqua exta:ideſt inteſtina extantia ſeſe habeant, in
ſpiciebant. Fulgura ab Ioue idem miſſa putabantur. & aut publica,
aut priuata eſſe:ut Mancinel.recitat. Oſtenta ſunt, quę præter nas
turam euenientia aliquid futuꝝ oſtendunt: quæ oſtenta ab oſtens
dendo:monſtra a monſtrando:portenta a portendendo: & prodis
gia a prodigendo appellantur: auſpicia ab auibus inſpiciẽdis dis
cuntur:auguria ab earum garritu, aut guſtu. Ad hęc adduntur
omina,quæ cum ob aliam cauſam ab alijs dicta ſunt, nos ea ad
negocium noſtrum transferimus. Aſtrologia eſt de aſtris ſermo:
ex eorum diſpoſitionibus, quam per aſtronomiam deprehendis
mus,futura prædicens. Ad quam cõiecture quę ex elementis ſus
muntur reduci poſſunt:ut geomanticæ ex terra: & pyromanticæ
ex Igni.item quę lineamentis manuum: ut chiromanticę. Sortes
uero primum erant priſcarum litterarum notę in robore inſculs
ptę:quæ manu pueri mixtę ut educebantur, futura prædicebant.
Omina autem quę artis ſuperſtitionem ſapiunt:cum ueram artem
ſi ars ulla eſt,nemo hactenus habuerit.Neq; ſi quando mira cons
tigiſſe (ut in Liuio libro primo legimus) continuo ueram artem
credemus:ſed ea diſputare non eſt huius loci. Tangit autem hęc
genera Virgilius libro tertio. Aeneidos dicens: Troiugena inters
pres diuum, qui numina Phoebi: Qui tripodas Clarij lauros: qui
ſidera ſentis: Et uolucrum linguas & p̃petis omina pennę.Nã numi
na Phœbi & tripodas ꝑ furorẽ diuinũ & uiſiones ſentit. ſidera cæli
.i.ꝑ aſtrologiã.uolucrũ linguas:ꝑ auguriũ.p̃petis omina pennę:ꝑ
auſpicia:ad q̃ omina &c.portẽta redigi pñt. Augur ergo Phryx.i.
Phrygius,ſiue Troianus dabit reſpõſa diuitibus. & Indus.i.aliq̃s
ex India.peritus aſtrorũ & mũdi.i. aſtrologus cõductus a diuitib⁹
dabit reſpõſa.atq; aliq̃s ſenior.i.p̃ſbyter.q̃ condit.i.ſedat. fulgura
publica.i.in reipu.detrimẽtũ miſſa. fatũ aũt plebeiũ.i.mulieꝝ ples
beiaꝝ:poſitũ eſt in Circo.i.fornicibus Theatri:uel ubi ludi Circen
ſes fiebãt uel in aggerẽ Tarq̃nij ſup.i.depẽdet eſ reſpõſis meretricũ,
& paperculaꝝ ad Circũ proſtãtiũ:aut ad aggerẽ Tarq̃nij niſi forte
geomãticos intelligas,q̃ ex lineis,aut punctis p̃ter induſtriã terræ
icuſſis futura iudicãt:ſed nõ placet ꝑꝑ ſequẽtia.unde dicit.Ea quę
exiſtens nudis ceruicibus.i.meretricula quę nudat ceruices ſi puls
chras hẽt.oſtẽdit aurũ lõgũ:uel retiaculũ aureũ:uel flauos capillos.
cõſulit.i.cõſiliũ dat,& indicat plebeię.ſ.interrogãti.ante phalas.i.
turres ligneas I Circo ſpectãdi gratia fabricatas. & ante columnas
delphinorũ.i.ante tẽplũ Cnei Domitij:ubi delphinibus Dij, Deęq;
maris iſidebãt in ſtatuis.ſ Scies aũt grãmaticæ a grõ in os fieri no
minatiuos in us:ut a delphin delphinos fit hic delphinus delphis
ni & ab elephas elephãtos hic elephãtus ti. & ita in multis alijs: ut
docet Priſci.Cõſulit aũt an mulier plebeia nubat uiro uẽdẽti ſaga
.i.ueſtimẽta militaria:relicto caupone eius priore marito . nõ dicit
occiſo:q̃a nobiles & diuites ſemꝑ crudeliora apud hũc poetã oſtẽs
dunť facere,q̃ uulgares. unde addit. Tñ hæ.i. huiuſmodi mulieres
plebeiæ. ſubeunt diſcrimẽ.i.periculũ partus.& tolerãt.i.ꝑpetiũtur.
oẽs labores nutricis. i.pariunt & nutriũt foetus ſuos. & hoc fortus
na.i.cõditione:hoc eſt pauptate urgẽte.ſed puerꝑa i.quę puerũ pe
perit.iacet uix.i.rariſſime in lecto aurato. q̃a quę lectos auratos ha
bẽt:nõ pariũt.tñ.i.tã multũ pñt artes: & tñ pñt medicamina.i.ues
neficia huius.i.huius mulieris,quę fecit ſterilẽ, & quę cõducit.i.cõ
ducta accipit hoies iã conceptos & formatos, ac animatos foetua
necãdos in uẽtre materno. Legi forſan poſſet adq; ut ſit.ſ.artes hu
ius quę facit ſup.ſe ſterilẽ. q; ꝓ & .cõducit ueneficiã ſup. ad necan
dos hoies in uentre ſuo:ſed ꝓſequamur notiorẽ uiã,quę prior eſt.
O infelix maritus gaude:ꝙ uxor tua abortũ facere uult.atq; ipſe
.i.tu te.porrige e gcq̃d erit bibẽdũ.i.noli ei uitare. Nã ſi ipſa uellet
diſtẽdere,& uexare uterũ ſuũ.i.maturos partus edere: & extenſum
habere uẽtrẽ.tu eſſes pueris ſaliẽtibus.i.emergẽtibus.uel ſic poti⁹:
ſi uellet uexare uterũ ſuum pueris ſaliẽtibus:tu eſſes fortaſſe pater
Aethiopis.i.cõcepti a ſeruo Aethiope.ſicut ſupioribus annis Nea
poli cõtigiſſe p̃dicãt:ubi nobiliſſima matrona Aethiopẽ edidit:quẽ
pater regi Frãcoꝝ filiorũ deſtinauerat.& hæres.i.ſucceſſor tuius de
color.i.partim patri.i.ſeruo Aethiopi:partim matri ſimilis:impleret
tabulas teſtamẽti tui.ſ.nunq̃ uidẽdus.i.uideri dignus mane: ne os
mẽ malũ afferret. Credebãt.n.ꝙ quę prima audirenť,aut uiderenť
futurę lucis q̃litatẽ p̃dicarẽt.Ideoq; omnia bona mane dicebanť.
Vñ ſalutãdi mos exortus:q̃n manũ bonũ dicebãt:unde i mane ecõ
uerſo malum: & omnia pulchra & læta uidenda afferebantur.
Tranſeo ſuppoſitos:Per occupationem dicit ſe nolle dicere quos
modo per mulierum fraudem Spurij, & incertorum parentum pue
ri pro nobilium liberis educantur: & a miſeris uiris heredes inſcris
bantur:Ordo eſt:Ego tranſeo ideſt ſilentio prætereo infantes ſup.
ſuppoſitos.i.cũ ſint ſpurij & inuẽticij clam loco uerorũ poſitos ad
latus:q̃ſi pluerpę decũbẽtis.& trãſeo gaudia maritorũ de illis, tanq̃
de proprijs gaudentium, & uota ideſt deſideria,uel optata euenta.

Ad spurcos decepta lacus, atq; inde petitos
Pontifices salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos, stat fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus, hos fouet omnes,
Inuoluitq; sinu, domibus tunc porrigit altis,
Secretumq; sibi mimum parat, hos amat, his se
Ingerit, utq; suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala uendit
Philtra, quibus ualeat mentem uexare mariti,
Et solea pulsare nates, quod desipis inde est,
Inde animi caligo, & magna obliuio rerum,
Quas modo gessisti, tamen hoc tolerabile, si non
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant.
Non aliter, q̃ si fecisset Iuno maritum
Insanum. minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus. siquidem unius præcordia pressit
Ille senis, tremulumq; caput descendere iussit
In cælum, & longam manantia labra saliuam.
Hæc poscit ferrum, atq; ignes, hæc potio torquet,
Hæc lacerat mistos equitum cum sanguine patres.
Tanti partus equæ, quanti una uenefica constat.

IOAN. BRIT.

Lacus spurci. Salij. ¶ AD spurcos lacus: locũ esse ostẽdit poeta in urbe: ubi pueri incertis nati parẽtibus exponerent. Vbi aũt fuerit, & q̃re spurci lacus appellarẽt, nusq̃ meminimus nos legisse. ¶ Põtifices salios .i. spurios: ꝗ in nobilissimas translati familias põtifices Salij creantur. Salij .n. sacerdotes fuere Martis, ꝗ in comitijs & sacris ancilia gerentes, eademq; gladiolis ꝑcutiẽtes circũsiliebant. Iiq; ex nobilioribus creabantur. De quibus plura in .ii. Satyra retulim⁹. ¶ Scauroꝝ: speciẽ ꝓ gñe posuit .i. nobiliũ romanorũ: quales fuere Scauri de quibus in secũda dictũ est abunde. ¶ Laturos nõia .i. nã putabuntur filij eoꝝ nobiliũ a ꝗbus educabunt. Improbus ¶ Fortuna iproba: dicimus iprobũ nõ solũ nota sigñatione malũ: sed nimis auidũ: nec modico cõtentũ ut illud Virgil. anũ: Lauit improba teter Ora cruor. Et alibi: Improbũ anserẽ appellat cibi auidũ & insatiabilẽ hoc uero loco fortunã iprobã dicit .i. iniquam. & idignoꝝ fautricẽ. unñ. Pli. lib. ii. loquẽs de fortuna: Sola laudat, sola arguit, & cum cõuitijs colit. Volubilisq; a plerisq; & cæca ẽt existimata, uaga, incõstãs, incerta, uaria, indignorũq; fautrix. Ergo iproba .i. hoc est, q̃ nõ ex merito, sed libidine hoiem amplectit. ¶ Stat: adest. ¶ Noctu: talia .n. noctu fere pagi solẽt. ¶ Arridẽs: aspirãs & blandiẽs. ¶ Altis domibus .i. nobilibus familijs. ¶ Secretũ mimũ oblectamentũ quoddã. nam mimi nõ solũ pudice in scæna, sed & i domibus priuatis gesticulationibus suis oblectabãt. unñ Liu. lib. ix. de bello macedonico: Tunc psaltriæ, sambucistriæq;, & conuiuialia ludionũ oblectamẽta addita epulis. ¶ His se ingerit: infundit, inserit, implicat. ¶ His .s. nothis ¶ Vtq; suos: solẽt .n. uulgo fortunæ dici filij. Alũnus ¶ Alũnos: sigñat eũ ꝗ alit, & aliqñ eũ ꝗ alit. ¶ Hic magicos affert cantus: nũc inuehit i amatoria, & excãtationes magicas mulieꝝ, q̃ uiros ẽt in furorẽ cõpellãt. ¶ Hic .i. alius. ¶ Affert .s. mulier. ¶ Cãtus: carmina, & excantationes. ¶ Magicos: hoc est ꝗbus ipsa magoꝝ uanitas gloriat, oĩa posse effici: hoies in bestias posse mutari. unñ illud Vir. Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis. Et messes i alios agros traduci. ut illud: Atq; satas alio uidit traducere messes. Quin ẽt elemẽta quoq; cõcuti: turbari hoium mẽtes, & sæpe sine ullo ueneni haustu hoies interimi. Lunã e cælo deduci: Carmina uel cælo pñt deducere. Lunã. Frigidus in pratis cantando rũpitur anguis. De mago diximus abũde in .iii. Saty. Philtrũ ¶ Philtra: græce, latine amatoria dñr. φίλτρον amor dr. Est .n. amatoriũ quicquid ad amorẽ conciliãdũ datur: q̃uis & furorẽ sæpe moueat. Vñ Oui. Philtra mouẽt aios, uimq; furoris hñt. ¶ Thessala: nã i Thessalia (ut probe docet Apuleius i Asino aureo) ueneficia plurima exercebãtur. Nã & Apule. ipse in Thessalia in asinũ reformatus est. unñ & Plaut. in Amphitryone: Ego pol hodie ulciscar illũ Thessaliũ ueneficum: ꝗ puerse uertit familiæ mẽtẽ meæ. ¶ Solea: qcqd dedi subijcit solea dr. Cic. i rhetoricis: Et soleæ ligneæ pedibus indutæ sunt. Trangl. in Nerone: Soleis mulas argẽteis cal. iauit. Est ẽt piscis planus. Et Solea solea capit ꝓ eo ligno, sup quo extruit paries craticius. ¶ Pulsare nates: Persius: Solea puer obiurgare rubra. Terẽ. Vtinã tibi cõmitigari caput sandalio uideã. ¶ Inde ẽ: ex amatorijs. ¶ Desipis: a cõis sensu declinas. ¶ Animi caligo: offuscatio & cæcitas mentis: ac ꝑ hoc Caligo ignorãtia. Sic & Seneca: O quãta illos caligo mẽtiũ: quãta ignorãtia ueritatis exercet. Est aũt caligo nebula densissima ima offuscãs. unñ Tranq. in Nerone: Deide tãta coorta caligo est: ut despicere nõ posset. Tñ hoc est tolerabile: si tñ sensum & rõnis amittas. ¶ Si nõ Et furere incipias .i. si nõ icipias & tu uexari eo furore, quo uexatus est Caligula iperator: ꝗ a Cæsonia uxore amatoria medicamento potionatus in furorẽ uersus est, potioni infuso hippomane. ¶ Vt auunculus ille Neroni subaudi a supiore furuit .i. Caligula: ꝗ frater fuit Agrippinæ matris Neronis. ¶ Frõtẽ tremuli eq. i. carũculã illã, q̃ caricæ magnitudine (ut dictũ est) i frõte pulli eqni inhæret: quod Hippomanes hippomanes appellat ueneficijs aptũ. ¶ Quæ nõ faciet: sensus est: Quæ mulier nõ faciet quod uxor pricipis fecit? q.d. reliq̃ mulieres dignioris exẽplo cõmotæ idẽ facere nõ uerebunt. unñ ẽ illud apud Virg. in .vii. Neq; .n. leue nomẽ amatæ. ¶ Ardebãt cũcta Caligula .n. (auctor Tranqllo) oẽ sæuitię genus uel minima offensa exercuit. ¶ Fracta cõpage .i. oĩa sęuissime a Caligula fiebant: sumpta trãslatione a lapsu tectoꝝ. dicimus cõpagẽ & cõpaginẽ a compingẽdo .i. cõiungẽdo. unñ & cõpactã fistulã dixit Virg. ¶ Nõ aliter: sensus ẽ: Nõ aliter, ingt, totus orbis cõcussus ẽ furẽte Caligula, q̃ eũ regebat, q̃ si Iupiter ꝑsus eẽt i furorẽ: cuius nutu oĩa regũtur. sicq; ostẽdit q̃ta ex ueneficijs mulieꝝ mala euenĩt. ¶ Boletus Agrippinę: nã Agrippina maritũ suũ Claudiũ Boleto medicato, quo gñe cibi plurimũ delectabatur, sustulit. fuit .n. Agrippina Neronis mater, & Caligulæ (ut diximus) soror. Minus nocens: grauiora, ingt, fuere & ꝑniciosa magis urbi, q̃ Caligula ꝑ furorẽ fecit, q̃ quæ Claudius. nã ıa statim mortuus est post acceptum boletũ nec illa uenena cuiq̃ fuere ꝑniciosa, sicut illa, q̃ data sunt Caligulæ: q̃ in causa fuere. ut in oẽs sæuiret. ¶ Vnius senis: nõ .n. fuit cã Boletus (ut diximus) ut multi ꝑ furorẽ Claudij imꝑatoris ꝑirent, sed solus Claudius iã senex perijt. nã ad sexagessimũ & q̃rtũ annũ ꝑuenerat. ¶ Tremulumq; caput: hoc aũt e ex historia. capite .n. Claudius fuit tremulo. Tranqllus. Et remisse qd uel serio agentẽ multa dehonestabãt, risus indecẽs. ira turpior, spumante rictu, humẽtibus naribus, plectra linguæ titubãtia, caputq; tũ semꝑ tñ in quãtulocũq; actu uel maxime tremulũ. ¶ Descẽdere i cælũ: declamauit ꝑ cõtrariũ. sic ẽt locutus est Seneca: Posteaq̃ Claud. in cælũ descẽdit. Sic & Statius in Siluis: Nondũ stelligeꝝ senior demissus i axẽ. ita .n. poetæ plerunq; ꝑ cõtrariũ declamãt. ut alibi Iuuenalis: Iã quartanã sperãtibus ægris .i. timẽtibus sic & Virg. Hũc ego si potui tm̃ sperare dolorẽ. ¶ Labra manãtia .i. fundẽtia & emittẽtia. Vñ illud notãdũ est apud auctores talẽ iueniri locutionẽ: Fõs manat aq̃ dulcẽ, ut hic & alibi i pen. Saty. Cuius manãtia fict⁹ Ora puellares faciunt icerta capilli. Et ex fonte manat aq̃ dulcis. Et fons manat aq̃ dulci. Vñ Pli. lib. xxii. cap. xxii. Caulis fractus copioso lacte manat. Absolute ẽt dicimus ulcera manãtia. ¶ Longã saliuã: ꝗa (ut dixi) spumãte rictu erat & humẽtibus naribus. ¶ Hæc poscit ferrũ .i. hoies in furorẽ ꝑ potionẽ uersi arma & ignes ad hoium ꝑniciẽ poscũt & exercẽt. hoc aũt dicit specialiter ꝓꝑ Caligulã, ꝗ (auctore Trãqllo) equestrẽ ordinẽ & senatoriũ funiẽs lacerauit. quod factũ fuisse uideri uult poeta ꝑ potionẽ amatoriã: utq; a supiore dependeat. ut dicat boletũ Agrippinæ tñ nocuisse Claudio potionẽ uero Caligulę ꝑniciosam toti ciuitati fuisse. ergo hæc potio poscit ferrũ .i. hęc potio quã Cæsonia dedit Caligulæ marito, est i causa, ut ferrũ poscat, & exerceat in cædẽ hoium. ¶ Hæc potio torquet .i. hæc potio est in causa: ut hoies uarijs cruciatibus afficiantur, & torqueantur a Caligula. ¶ Tanti partus equæ: hũc locũ hucusq; oẽs, quos mihi uidisse cõtigit, codices ita legerũt: Tãti partus equæ, quãti una uenefica constat: ita ut nullus ꝓsus eliceret sensus. Ego uero attentiore examine carmẽ & mentẽ poetæ trutinatus, aiaduerti locũ esse deprauatũ: & utrobiq; legendũ tãti: ut summa poetæ indignatio ostẽdat: ut idẽ sit bis repetitũ ꝑ diuersa uerba: ut illud Tantũ artes hui⁹: tñ medicamina pñt. Idẽ .n. est bis repetitũ ꝑ diuersa uerba. sic ẽt illud: Tantũ admirari, tñ laudare disertos. ac si dicat ex his ueneficijs & sceleribus mulieris multa mala ꝓuenĩũt. & hæc ueneficia magno cõstant q̃ incẽdia, & cædes hoium miscẽt .i. hocq; totũ dictũ est

Oderunt natos de pellice. nemo repugnet,
Nemo vetet, iam iam priuignum occidere fas est.
Vos ego. pupilli moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, & nulli credite mensæ.
Liuida materno feruent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum Satyra sumente cothurnum
Scilicet egresi finem, legemq; priorum,
Grande sophocleo carmen bacchamur hiatu
Montibus ignotum rutulis, cæloq; latino,
Nos vtinam vani. sed clamat Pontia feci
Confiteor, puerisq; meis aconita paraui,
Quæ deprensa patent, facinus tamen ipsa peregi.
Tu ne duos vna sæuissima vipera cœna?
Tu ne duos? septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis quicquid de Colchide torua
Dicitur, & Progne. nil contra conor, & illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus. sed
Non propter nummos, minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ira nocentem
Hunc sexum, & rabie iecur incendente feruntur
Præcipites. vt saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuoq; latus pendente recedit.

Hippomanes — est propter Cęsoniam. ¶ Vna uenefica: una Cæsonia. ¶ Partus equę .i. hippomanes: quod ex fronte pulli equini auellitur ad ueneficia. de quo supra dictum est: quod Cæsonia potioni infudit: unde furore (ut diximus) correptus est Caligula.

ACSen. ¶ DECEPTA. i. illusa. ad spurcos lacus. i. ad Velabrēsem paludē immundā. atq; trāseo pōtifices salios. i. martios, q nō nisi ex nobilissimis utpote patricijs fiebāt petitos. i. assumptos. inde. i. ab illa palude: ad quā expositi a sordidissimis nimirū parentibus & in domū patriciā p mulier, quæ se grauidas mētiebātur fraudē āportati: ad pōtificalē dignitatē puecti sunt. salios dico laturos .i. portaturos noia Scaurorū. i. nobilissimorū uirorū. corpore falso. i. mētito: nomini nō correspōdēte. nā corpus sumpserāt a meretricibus & adulteris: nomē aūt a Scauris, & alijs nobilib*: a quorū uxoribus suscepti fuerāt. fortuna iproba. i. improbanda: qa temere & sine ratione agēs. stat nocto arridens. i. anouēs, fauēs quodā blādo risu infantibus nudis. i. oi ope humana destitutis: & nudis expositis. & fouet. i. fōcillat hos oēs infantes nudos sinu suo. & porrigit. i. porro dirigit tunc: postq̄ sic fouit. altis domibus. i. ad altas & nobiles domos. & parat. i. instituit: pparat sibi. mimū. i. imitatorē gestuū: & (ut dicūt) ioculatorē. secretū. i. nescitū ab hoibus multis. quo. s. ipsa quoties uult iocari: agat nobilē puer ex spurio pontificē ex deposito: alto loco natū ex inuēticio: & forte incerto coitu cōcepto. fortuna igit amat hos. i. huiusmodi infantulos. & igerit se. i. totā benignitatē suā ifert ultro. his .s. ifantulis. atq; ipsa ridens. i. arridēs. pducit. i. porro ducit. hoc est ad summos honores gradatim ducit suos alumnos a se fotos & alitos. ¶ Hic magicos affert cantus: trāsit ad cōsimilia mulier mala q̄ nō solū supstitiosas artes didicerunt: sed pniciosissimas. nā & ueneficia, & amatoria plurimę exercuerūt. eas ergo notat non sine uēdētiū tacita criminatione. Ordo est: Hic. i. aliqs magus. affert. i. mulieri uenales exponit. cātus magicos. i. magica arte ualētes. hic. i. alius uēdit philtra. i. uenena. amatoria. i. amare faciētia. thessala. i. qualia plurima in Thessalia colligebātur. qbus ipsa mulier ualeat uexare .i. torquere, & in diuersas partes furibundā rapere. mentem. i. rationē mariti sui. & pulsare p libito suo nates. i. clunes eius. solea. i. calciamētis calceis mollioribus suppositis. & pedibus quasi solū pbentibus: quos a parte superiore pars tegūt. q ergo o marite tu desipis .i. male sapis. i. infatuus es. inde. i. ex huiusmodi ueneficijs amatorijs. & in de. i. ex ijsdem. est supp. caligo. i. obtenebratio. animi. i. intellectus. & magna obliuio rerum: quas tu gesisti: idest fecisti. modo: idest paulo ante. tamen hoc, scilicet habere intellectum obscuratum & obliuionem rerum. esset sup. tolerabile: idest quouis modo portabile si non incipias. &. i. etiam, uel insuper furere. ut auunculus ille. i. notissimus Neronis. s. Caligula: cui Cæsonia uxor infudit totā frontē. i. totū hippomanes: hoc est totā illā carunculā, q̄ adhæret frōti. pulli tremuli. i. recētis nati. q̄ mulier nō faciet sup. illud, qd principis uxor: uidelicet Cæsonia sup. fecit: hoc est si uxor principis ausa est eū amatorio medicamēto in furorē uertere: q̄ erit priuati uiri uxor id nō audēs. q. d. nulla. Ondit aūt q̄tū malū fecerit Cæsonia dicēs. Cuncta. i. oia pūnētia ad imperiū. ardebāt. i. ueluti igne quodā a furore imperatoris assumebātur: & cūcta ruebāt. cōpage. i. uinculo & colligatione. fracta. i. soluta. respub. n. a principe tota pēdere uidetur. quo ruēte: & illa ruit. nō aliter sup. ruebāt cūcta q̄ sup. totū uniuersum ruisset, si Iuno & soror & cōiux Iouis fecisset maritū: uidelicet Iouē insanū. Si esset hic mihi philosophandi locus: dicerē nō sine magna rōne hoc exemplū esse adductū. Nā (ut dicūt) Iupiter est quodcūq; uides, quocunq; moueris, Iouis oia plena, Iupiter est ille magnus alus mundi: a quo oīa & ortū & cōseruationē hñt: proinde si Iupiter insaniret: totū uniuersum periret: ut totū regnū insaniente rege. Et ergo dicit q minus nocuit reipublicæ. Agrippina auferens maritum ueneno: q̄ Cęsonia faciens ipsum furere. Ordo est: Ergo cū ita sit q p furorē principis tota respu. dissoluta sit. boletus. i. uenenum admixtū boleto Agrippinę. i. qd Agrippina dedit Clau. impatori marito suo. erit minus nocēs, q̄ sup. philtrū Cęsonię. siqdē. i. qa certe. ille. s. boletus. pressit. i. oppssit, extinxit. pcordia. i. reticulū cor cingēs, in quo est sedes uitæ. senis. s. Claudij p seniū cito morituri. & iussit caput ipsius Claudij tremulū, qd ex natura tremebat & ante esū boleti. & labra manantia. i. dissilātia. lōgā saliuā: aut more senū: aut certe pro tpe: qa. s. ueneno p uomitū liberari conabat. descēdere in cælū. i. in cœlum mortuorū uelamen, siue occultamē: hoc eē aseros: ubiēt in beatorū receptacula: uidelicet cāpos Elisios fabulata est gētilitas. hæc potio .s. quā Cæsonia Caligulæ dedit. poscit ferrum, atq; ignes. i. exponit oia ferro & igni: ut exēplis docet Manci. Hęc potio torquet hæc lacerat pres. i. senatores & patricios uiros mixtos cum sanguine equitū. Tanti partus &c. Istud uidetur mihi potius figurate p acclamationē, q̄ simpliciter dictū. & posse legi bis tāti: ut sit tāti cōstat partus equę. i. hippomanes, qd sub ducit equę partui. i. pullo: hoc est tāto pcio, & tāta sanguinis effusione a natura pducitur partus equę. & tāti. i. tam sęua mercede cōstat una uenefica. uel legēdo quāti sic: tanti. i. tā magna pcio cōstat. i. cōparat partus equæ: quāti ergo cōstat una uenefica. q̄. s. mille partus surripere potest. q. d. maximo. Si qs uelit nō figurate legere, ut sit sensus: Partus equę constat tāti. i. cū tanta difficultate acqritur: quāti uenefica .i. eum quāta uenefica: nihil mihi uerosimile faceret. Nec sic: partus equę est tāti quanti una uenefica qd cōstat. s. Argutius autē Calderinus exponit: ut p acclamationē, seu epiphonema ꝯiungatur prior pars superioribus: sicut. i. Ænei. acclamat poeta dicēs: Tantæ molis erat Romanā cōdere gentē. Et posterior pars sequētibus cū interrogatione pficiatur: ut sit sensus & ordo: O quāti cōstat una uenefica nam qa mulieres oderūt natos de pellice, iā priuignū occidere fas est &c. Ego tñ sic intelligo. ut sit: cū tanti sup. constet partus equę. i. hippomanes datū Caligulæ: quanti constat una uenefica: quæ mille principes interficere posset. uel sic: tanti constat partus equæ: o quanti cōstat una uenefica occasione cuius exclamationis progreditur ad declarationem eius: ut sequentia docent.

¶ ODERVNT natos de pellice: nō indignat poeta q oderint natos ex pellice: neq;. n. mirandū est id posse accidere: sed q priuignos, qd grauius est, necēt. est ergo sensus: Quasi monitor dixerit odio hñt natos ex pellice: & ipse ueluti assentiens dicat: fateor oderūt, & nemo, inqt, uetet qn oderit nothos. uerū illud grauius est: q priuignos interimunt. ¶ De pellice: dictū est illic qd sit pellex. Resides in codice pellex. ¶ Iam iā: non est, inqt, mirandū, imo neq; obstandū q natos ex concubina uiri oderint. sed illud grauius ē, q iam priuignos q̄si licitū sit, necāt. ¶ Iā iā est fas: iam putat nullū esse nefas occidere priuignū, sicq; ē ironia. ¶ Vos ego pupilli moneo: ondit matres ēt tantę impietatis inueniri ut pprijs filijs nō parcant: sed eos nefarie occidāt: ut nubāt adulteris. qd fecit Pontia, q̄ filios duos ueneno sustulit, ut nuberet adultero. ¶ Amplior res: ampla patrimonia. ¶ Adipata. pinguia edulia & succulenta, q̄si adipe cōdita. unde Cic. de oratore p trāslationē adipatę dictionis genus appellat. i. pinguis & succi multi. Hęc sunt uerba Ciceronis: Adsciuerunt suis artibus optimum quoddam & tanq̄ adipatę dictionis genus. Liuida aconita dixit ab effectu. & Virg. mortē pallidā. i. q pallorem facit. ¶ Quæ — IOAN. BRIT.

Prægustet peperit ipsa mater. Prægustet anteguftet. uñ pergustatorē appella mus ministrū q primitias ciborū antequā dñs gustat: quo sine suspi tione ueneni dñs securius epulis fruatur. Papas: significat aliquē natu grādiorē: q dignus sit hac honorifica appellatione: qua filij ad parentes uti sunt. Nā papas ueneration is nomē est. & patrē significat. unde fortasse & summū pōtificē Papā appellamus. dt patrē. nā & papus auum etiā significat & papazo inuoco auum: ut infantes faciunt. uerū hoc mihi magis placet ut exponas sic: Aliqs timidus p̄gustet pocula & papas: ut duo dicat & potionē & cibū. nā (ut dixi mus) ēt in Persio illic Papare minutū: Papa & bua pro cibo & potu usurpata sunt a pueris. unde Cato de liberis educandis: Cū cibum, ac potionē buas, atq papas docēt, & matrē māmā, & patrē tathā. unde & Plau. in epidico hoc uerbo papare usus est sic: Nouo liber to opusest, q papet. i. comedat. Bene aūt usus est uocabulo pueris accōmodato: pupillos. n. & pueros alloquitur: Vos ego pupilli mo neo. Fingimus hæc: erūt, inqt, fortasse q putabunt nos hæc finges re: & tanq̄ tragica fabulamēta, p̄fequi quæ de huiusmodi cædibus loquūtur & tractant. Sed nos, inqt, uera agimus: & utinā nō essent quę de manibus dicimus uera. ironicos igit legendū est Fingimus hæc: ut sit a cōtrario sensu nō fingimus. Satyra sumente: uidemur enim tragici officiū usurpare: qui talia scelerū figmenta scribere cō sueuerunt. ut de Medea, quæ filios spectāte patre Iasone interemit. Et Progne, q̄ Ityn filiū occisum apposuit marito Tereo. Cothurnū: calceamentū tragici. sed a poetis usurpat sæpe pro sublimi stilo: ut hoc in loco. Virgi. in Bucol. Sola Sophocleo tua carmina digna cothur no. Mart. Grande cothurnati pone Maronis opus. Altū. i. materiā tragicā. res. n. grādes & altas tractāt Tragœdiæ. Finem & legem priorū. i. satyricorū: qui ante me scribentes hunc finē, & hunc termi nū tenuerunt: ut stilū suum non ultra tenderent, q̄ ad res ueras, minis meq fabulosas, quales tragici scribere cōsueuerunt. Bacchamur furore poetico scribimus, qui sine furore quodā scribere nequeunt. Hiatu sophocleo: eo stilo & sublimitate, qua usus est Sophocles in scribendis tragœdijs. q. d. scribimus res, quæ specialiter tractātur a tragicis, qual s fuit Sophocles: cū de cæde filior tractamus facta a matribus. Montibus rutulis ignotū. i. quod gdē carmen nemo un quā in Latio ante me cecinit i Satyris suis. i. nōquam fuit auditū in his regionibus tale scelus perpetratū fuisse: quod a poetis celebrare

Rutuli tur, ut mater filios proprios necauerit. Rutulis: populi sunt Latij: qbus Turnus imperauit. Cæloq latino: idē fere dicit. Nā Latinus eex regnū habuit finitimū cum Rutulis. Vnde Diony. lib. 1. sic scri bit: Latino aūt qui tūc rex erat cum finitima quadā gente bellū ges rēti, qui Rutuli uocantur, nunciātur &c. Nos utinam uani: subau di simus. Sed clamat Pontia feci: cuperem, inquit, hæc omnia esse uana: sed Pontia fatetur uera esse: seque duos filios ueneno necasse duos enim filios ueneno sustulit, ut adultero nuberet. de qua Mart.

Aconitū lib. 2. in Gellam sic ait: Mater qua nec Pontia deterior. Aconitar uenena. est enim herba nascēs in saxis, cuius succus uim habet ue neni efficacissimi. De quo diximus in prima Satyra. Qui dedit er go tribus patruis aconita. Tu ne duos? insultatio est poetę in im piam matrem. Septē sensus est: A deo impia fuisti: ut nō solū credi derim te duos filios potuisse occidere: sed etiā septem, si septem tibi fuissent. Septem: subaudi occidisses. Credamus tragicis: sensus est: Fabulosa omnino sunt, quæ a tragicis scribuntur de matribus, quæ necauerunt filios: ut de Medea, & Progne: sed putemus esse ue ra, tamen in eiusmodi fabulis nulla mater fingitur: quę filios aliquo corrupta præmio interemerit, sed aut propter iram, aut aliquem

Medea dumtaxat dolorem. De Colchide: quicquid de Medea dicitur a poetis tragicis. Eam enim ferunt Iasonem aureum uellus ope sua auferentem ex Colchis, decepto patre suo Aeeta rege, secutā fuis se usq in Thessaliam, copulatamq matrimonio cum eo decem uis xisse annos: susceptis ex eo quatuor liberis. quę postea cum accepis set Iasonem se spreta, Glaucam siue Creusam filiam Creontis regis Corinthiorum duxisse uxorem, ira percita, regiam Creontis crema uit, quo incendio Creon cum Glauca absumpti sunt: filios pręterea suos omnes, uno qui aufugit excepto Thessalo, in ultionem Iasos nis patris iugulauit. Iason uxore & filijs orbatus, tantæ impatiens cladis necem gladio sibi cōsciuit. Colchide: forma est patronymis ca. Colchi enim. Progne: Pandionis regis Athenarum filia, uxor Terei, Daulia (ut scribit Thucydides in. 2. historiarum) quę nunc terra Phocidis uocatur, incoluit: tunc a Thracibus habitatam. Ea Ityn filium suū interemit, apposuitq epulandū Tereo patri. hocq in ultionem Philomelæ sororis a Tereo uitiatæ. unde a multis por

Daulias tarum in commemorāda Philomela, luscinia aus Daulias celebra tur. Ouidius: in Sappho. Cōcinit Ismarium Daulis ales Ityn. Idem in carmine ad Liuiam: Defleet threicium Daulias ales Ityn. Nil cō tra conor: nolo, inquit, negare id esse uerum quod dicitur de Me dea & Progne. Nam etiam illæ ausæ sunt immania facinora. Grā dia monstra: idest indigna scelera nam monstrum appellamus quic

Monstrū quid est præter naturam. quid enim magis contra naturam, quam filium a matre necari? Non propter nummos: ut ostēdat longe in tollerabilius esse facinus: quod lucri cupiditate fit, q̄ ira & dolore. Minor admiratio: sensus est. illud nobis minus mirandum uideri debet etiam si sit nefandum, quod committitur per dolorem & ira cundiam a muliere, sicq cum sequētibus est coniungendum. Ira quæ ab iniuria descendit. Hunc sexum scilicet muliebrem. Fes runtur præcipites: sumpta est translatio ab is, qui a sublimi decidūt loco: idest ad omne facinus stimulante iracundia conuertūtur. Vt saxa: scilicet feruntur in preceps. A brupta: auulsa. Quibus: scili cet saxis. Mons subtrahitur: uidetur enim parte montis labente, reliqua pars retro cedere. Latus recedit: idest retro cedit. nam (ut dixi) latus montis aliqua parte auulsa uidetur retrocedere. Pen dente cliuo: idest prono saxo & iam casuro.

ASCen. ¶ ODERVNT natos &c. Transit ad notāda immanissima ue neficia, quæ matres in proprios filios suos exercebant: & id quidē gradatim facit. Nam primo quasi respectu maioris sceleris licitum fit: dicit sic: Permittamus ut matronæ oderint natos de pellice. i. spu rios in adulterio conceptos: & eos ueneno abstulerint. nam etiam fas nunc uidetur priuignos: idest filios ex priore coniuge natos ne care: quando quidem matres immanissimæ interdū etiam proprios filios necent. Ordo igitur est: Matronæ supple iam fere omnes ode runt natos de pellice: idest de concubina durante matrimonio: hoc est spurios sicut & Iuno pellicum prolem ubiq insequitur. Istud au tem uidetur quodammodo licitum & tolerabile: cum mulieres sint zelotypæ ex natura. unde addit: Nemo repugnet: nemo uetet: idest permittamus omnes eas spurios odisse. Nam fas est: idest eo impu nitatis malitia mulierum peruenit: ut fas esse uideatur. iam iam: id est maxime hac tempestate: qua etiam proprios liberos necant. oc cidere priuignum: idest filium mariti ex alia coniuge natum. Et ero go dicit poeta: O pupilli: idest matribus orbi. quis: idest quibus. res est amplior: id est diuitiæ sunt aliquantulum amplæ. ego moneo: id est adhortor. uos custodite: idest ut custodiatis. animas: idest ui tam uestram. & nulli: idest non ulli. non credite: id est non com mittite uitam uestram. uel non confidite ulli mensæ: quęcunque ea sit. quia adipata: idest pinguia fercula ex adipe facta. liuida: idest li uorem: hoc est colorem quali ueneno necti habent inducentia. feruent: idest abundant. uel fermentata sunt ueneno materno idest a matribus imposito. Aliquis mordeat ante. i. priusquam tu. quics quid: idest quemcunq cibum. illa peperit supp. te: idest genitrix tua porrexit supple tibi. & papas: idest nutricius, uel pater aut qui se pa trem putat timidus ne inficiatur. prægustet: idest priusquam tu gus stet. pocula: idest potum a matre porrectum. Fingamus hæc &c. Quia immanissimum est facinus matrem filios suos necare: & ma teriam satyricam, quæ uera & uerisimilia dumtaxat peccata notat, transcendere uidetur, & ad tragicam fictionem accedere: ideo poes ta ne Tragœdiam non Satyram scripsisse culpetur: ostendit se rem ueră, & uere acta notasse. Ordo est: Nos fingimus. i. componimus. hæc: idest quæ diximus de nece propriorum filiorum. & hoc Saty ra sumente cothurnum altum: idest stilum sublimem: qualis tragœ dis conuenit, scilicet quia: idest certe. nos egressi: idest transgredien tes. finem: idest metam & legem priorum supple satyricorum Luci lij Horatij & Persij. bacchamur: idest furentes effamus grande: id est altisonum carmen. hiatu Sophocleo: idest quo Sophocles usus est. de quo Virgilius in Bucolicis: Sola Sophocleo tua carmina dis gna cothurno. Bacchamur inquam carmen ignotum montibus rutulis. & cælo latino: idest quale non prius Rutuli, aut Latini poe tæ in Satyra fecerunt. non quia non prius mater filios occides rit: sed quia argumentum: ut non uerisimile & aliud, quam ut Satyrę conueniret, priores reiecerint. Sed utinam non supple esse mus uani: idest mendaces. aut rem non ueram fingentes. sed Pon tia matrona illa clamat. i. aperte dicit: ego confiteor quod ego feci. q pro &. ego paraui meis pueris. i. filijs. aconita. i. uenena: quę aco nita patent deprensa cum facerem. & tamen licet cognitum erat, q uenena parauerā. ego peregi facinus. i. necaui eos. exclamat poeta O uipera. i. serpēs sæuissima. tu ne necasti duos filios una cęna? Tu ne q̄ mater es duos sup. necasti? Respōdet Pontia. Septē sup. necas sem una cęna si septē fuissent. si ita ē inuit poeta. credamus tragicis

i. tragœdiarum

Illam ego non tulerim, quæ cõputat, & ſcelus ingẽs
Sana facit, ſpectant ſubeuntem fata mariti
Alceſtim, & ſimilis ſi permutatio detur
Morte, viri, cupiant animam ſeruare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atq; Eriphylæ,
Mane Clytemneſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Inſulſam, & fatuam læua, dextraq; tenebat,
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ,
Sed tamen & ferro, ſi prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

.i. tragœdiarum (in quibus matres liberos necant) ſcriptoribus. credamus quicquid ab eis dicitur de Colchide: id eſt Medea. torua: .i. crudeli & immiti fronte. de qua Virgilius in Bucolicis: Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrẽ Commaculare manus &c. Eſt aũt patronymicũ a patria ſumptũ hæc Colchis. huius Colchidis, uel Colchidos. ſicut Caſtalides. Sicelides &c. Et credamus tragicis quicquid dicit de Progne: q̃ etiã patri filium epulandũ poſuit dicẽs: Quod petis, intus habes. quo audito in auẽ cõuerſus auolauit. unde dicit Virgi. in Buco. Aut ut mutatos Terei mutauerit artus: Quas illi Philomela dapes, q̃ dona pararit: Quo curſu deſerta petiuerit, & qb' añ Infelix ſua tecta ſupuolitauerit alis. Ego inquit poeta, nil conor ſup. contra talia dicta tragicorum .i. nõ obſto quin credã ea potuiſſe cõtingere. Et credo q̃ illa. ſ. Medea & Progne audebãt ſuis temporibus. grãdia monſtra. i. mõſtruoſa. &, contra id quod ueriſimile ſit, peccata: ſed non propter nummos: ſicut nunc audent: quia illæ per impatientiam amoris ẽa perpetraſſe dicuntur. Minor admiratio debetur ſummis monſtris: quale eſt ſuos natos occidere: quoties ira facit hunc ſexũ: ſcilicet mulicbrem: qui fragilis eſt & impatiens iræ. nocentem. i. ſontẽ & culpabilem. & quoties ſup. mulieres feruntur. i. agitantur. p̃cipites. i. ſine ratione diſcurrentes. & hoc rabie. i. impatiẽtia amoris. incẽdente. i. inflãmãte iecur. in quo eſt ſedes amoris. feritur dico ita ut. i. quemadmodum. ſaxa abrupta iugis. i. illis particulis mõtis: quę ſunt ſub uertice eius. quibus ſupp. ſaxis. mons. i. pars inferior montis, ſubtrahitur & latus montis recedit cliuo pendente.

IOAN. BRIT. ❡ ILLAM ego non tulerim: illa, inquit, ſceleſtiſſima eſt habẽda: quæ animo minime perturbato, menteq; cogitat, & retractat prius ſcelus, q̃ aggreditur. Sicq; oſtẽdit ſcelera illa grauiora eſſe, quę certa animi deliberatione, q̃ quæ aliqua mentis perturbatione peragũtur. ❡ Sana: nõ aliqua animi perturbatione uexata. ❡ Spectant: quotidie, inquit, ſpectant in Theatris dum tragœdię aguntur: quemadmodum Alceſtis in maritum pia fuerit: quę etiam p̃ eo mortem ſu-

Alceſtis bire nõ dubitauerit. Sed tamen nulla eſt, quę Alceſtin imitetur: hoc eſt quę maritũ ſuum ſeruet morte ſua: ſed potius animã catellæ ſeruaret. Nam Alceſtis cum uir ſuus Admotus Theſſalię rex graui & conclamata ualetudine laboraret, reſponſumq; eſſet eũ mori oportere: niſi alius pro ſe moreretur: ipſa ſola cæteris propinquis, & amicis id recuſantibus p̃ ipſo mori ſuſtinuit. De qua Statius in Siluis: Ergo Theſſalici coniux penſare mariti Funus. Hanc fabulam aliter tamen narrat Fulgentius. Declinatur autem hæc Alceſtis Alceſtidis, Alceſtidi, Alceſtidia, uel Alceſti, ſicuti Parida uel Parin. ❡ Spectant: ſubaudi mulieres Romanæ: non autem mariti ſpectant. coniunge ergo fata mariti. i. mortem mariti. ❡ Similis ſi permutatio. i. ſi poſſint fatum ſuum fato mariti permutare, potius ſeruent animam

Belides catellæ, q̃ſi minimi cuiuſq; animalis ❡ Multæ Belides. i. multæ mulieres, quę maritos ſuos, ut Belides & Clytẽneſtra occiderunt. ❡ Belides: quinquaginta Beli neptes fuerũt: quæ una nocte totidem maritos, eoſdẽq; patrueles occiderunt. Belus enim Ægypti rex duos habuit filios, Danaum, & Ægyptum: quorum Danaus quinquaginta habuit filias. & Ægyptus totidem filios. Coactus eſt Danaus omnes filias dare in matrimonium filijs Ægypti: ſed cum uereretur ne a generis ſuis regno eijceretur mandauit filiabus, ut primitiali nocte maritos ſuos ſingulæ necarent. quod quidẽ omnes fecere, præ-

Eriphyle ter Hypermeſtrã: quę Lyno, ſiue Lynceo, pepercit. ❡ Eriphyle: uxor fuit Amphiarai: quæ capta amore monilis olim a Vulcano elaborati, ut illud ab Argia Polynicis coniunge haberet, uirum ſuum ne in bellũ Thebanum prodiret latentem, indicauit: qui poſtea in bello Thebano hiatu terrę cum curru abſumptus eſt. ❡ Mane Clytemneſtrã: ſenſus eſt: Nullus erit uicus urbis: in quo nõ offendas mulieres occidentes maritos: ſicuti fecit Clytemneſtra Tyndari & Ledæ filia: quæ Agamemnonem maritum ſuum ex bello Troiano reuerſum adiuuãte Ægyſtho adultero interemit. nota eſt hiſtoria. ❡ Hoc tantum refert: hoc tantum, inquit, intereſt: quod Clytemneſtra ſecuri maritũ ſuum peremit, ſed mulieres romanæ maritos ſuos tollunt ueneno. ſicq; poeta mores ſui temporis inſectatur. ❡ Inſulſam & fatuam: hypallage eſt: hoc eſt ipſa inſulſa & fatua: quaſi quæ minime apta eſſet ad tractanda arma. ❡ Tenui pulmone rubetæ: hoc eſt ueneficijs qualia parantur ex rubeta rana. de qua in. 1. Saty. abunde illic: Miſcet ſitiente rubetam. ❡ Agitur: peragitur, perficitur. ❡ Res. i. ipſa maritorum cædes. ❡ Sed tamen & ferro: extant, inquit, etiam quæ maritos ferro necent: ſi forte illi contra uenena aliquod ſumpſerint Antidotum. ❡ Atrides. i. ipſe maritus, qualis fuit Agamẽnõ Atrei filius. ❡ Si prægustaret põtica medicamina. i. Antidota

q̃lia Mithridates rex Ponti ſumebat aduerſus uenena. de quorũ compoſitione Plin. libr. 23. c. 9. ſic: In arcanis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem Antidoti e duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti ſimul tritis, addito ſalis grano, & qui hoc ieiunus ſumat, nullum uenenum nociturum. Antidoti compoſitio

Cæterum Leneus Pompeius ſcribit (auctore Gellio) Mithridatem regem Ponti ſanguine anatis poeticæ immiſſo quibuſdam medicamentis remedium aduerſus uenenum ſolitum ſumere adeo: ut cum non nunquam ſumeret uenenum inter epulas: nulla ex parte læderetur: immo & eiuſdem generis remedio nomen dedit, ut appelletur mithridaticum. Cornelius uero Celſus lib. 5. docet Anti- Mithridaticum

dotum Mithridatis: quod quotidie ſumendo dicitur aduerſus uenenorum pericula tutum corpus ſuum reddidiſſe: multis, uarijſq; uerum compoſitionibus conſtare. ❡ Ter uicti: nam primo ſuperatus eſt a Sylla, mox a Lucullo, deinde a Pompeio nocturno prælio lucente Luna a tergo hoſtibus, a facie Romanis, qua extrema clade accepta coactus eſt in regnum confugere: ubi per ſeditionem popularium a Pharnace filio in turre obſeſſus, uenenũ ſumpſit. quod cum parum proficeret ad mortem, quia (ut diximus) aduerſum uenena multis ante medicaminibus corpus firmauerat, a milite Gallo nomine Bithocco: a quo, ut adiuuaretur petierat, interfectus eſt.

❡ ILLAM ego non tulerim &c. Oſtendit poeta multum refer- ASCen.

re quo animo peccetur, deliberato, an ſubito furore capto: dicens mulierem intolerabilem eſſe, quæ tam immane facinus deliberato animo facit. Concludit autem multas malarum: paucas uero bonarum eſſe imitatrices. Ordo eſt: Ego nõ tulerim. i. nolim pati, aut tolerare illam ſup. mulierem maleficam. quę computat. i. ſimul putat, & cogitat media & opportunitates committendi flagitij & quæ ſana. i. non capta uehementi paſſione amoris: aut alia rabie. facit ingens. i. ualde magnum ſcelus Spectant ſup. multę mulieres in theatro, aut in picturis. Alceſtim. i. fabulam de Alceſti, quæ fuit filia Peliæ regis Theſſalię. ſubeuntem. i. aggredientem, & pati uolentem. fata. i. mortem fatis inferendam: mariti. ſ. Admeti regis. & ſi detur ipſis ab Apolline ſimilis permutatio. i. ut morte ſua poſſent differre mortem uiri. ipſæ cupiant ſeruare animam. i. uitam. catellæ. i. paruæ canis nedum ſuam. morte. i. per mortem uiri potius, quam ecõtrario. Et ideo multę Belides. i. interfectrices uirorum ſuorum, quę Belides imitantur. i. neptes Beli. & multæ Eriphyle. i. uirorum ſuorum proditrices, ſicut Eriphyla erat. occurrent. i. obuiam uenient tibi Romæ. & nullus uicus non habebit. i. omnis uicus habebit. mane Clytemneſtram. i. interfectricem mariti ſui, ſicut erat Clytemneſtra Agamemnonis. ſed enim hoc refert. i. intereſt inter Clytemneſtrã græcam, & eius imitatrices Romanas. quod Tyndaris. i. Tyndari filia Clytemneſtra. tenebat læua, & dextera. i. utraq; manu: ſed argute læuam præponit poeta: ut imperitiam innuat eius rei mulierem. Bipennem. i. ſecurim duas pennas habentem. inſulſam. i. ipſa inſulſa, uel inſipida: quia non talem, quali Romanæ interficiunt. i. boleto delicato. & fatuam ob eãdem cauſam: quia inſulſum cibum fatuũ dicimus: uel fatuam, ſi forte uir animaduertiſſet ſcelus fatua eſſet. At: id eſt ſed. res ſcilicet necatio uirorum. agitur nũc tenui pulmone rubetæ. i. ranę uenenoſę. ſed tamen ſup. ageretur. &. i. etiam ferro. ſi Atrides. i. maritus, ſicut Atrides. i. Agamemnon, qui erat maritus Clytemneſtræ. cautus. i. ſibi cauens. prægustaret pontica medicamina. i. Antidotum mithridaticum regis. i. Mithridatis regis Ponti ter uicti a Romanis: qui frequenti uſu Antidoti præmunitus: cum uoluit, intoxicari non potuit.

Satyra septima. Et spes, & ratio.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEPTIMA.

MENDICANT ARTES SIC ROMA COEGIT AVARA.

IN SEPTIMAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Et spes & ratio studiorum. Hac Satyra Telesinum poetam sui temporis alloquitur, conquestus q poetarum, cęterorumq scriptorum labores inanes esse, quando quidem pro uigiliis suis a ciuibus Romanis nihil prorsus consequantur. Sicq sui temporis auaritiam exagitat. Solam autem spem in Traiano principe ostendit: quem hoc principio astute laudat & extollit, ut subtiliter eum incendat in omnium scriptorum fauorem. liberalis enim (ut scribit Eutropius) in cunctos fuit publice, priuatimq; ditaos omnes, & honoribus augens, ob suam in omnes bonitatem per orbem terrarum Deo proximos, nihil non uenerationis meruit, & uiuus & mortuus. De quo Plin. in Panagirico sic ait: Quid uitam? quid mores iuuentutis, quam principaliter formas, quem honorem dicendi magistris? quam dignitatē sapientię doctoribus habes? ut sub te spiritum, & sanguinem & patriam receperint studia, quę priorum temporum immanitas exiliis puniebat, cum sibi uitiorum omnium cōscius princeps inimicas uitiis artes non odio magis, quam reuerentia relegaret. At tu easdem artes in complexu oculis, auribus habes. prestas enim quęcunq; precepiunt, tantumq; eas diligis, quantum ab illis probaris. Vnde illi nullo modo sunt audiendi qui de Domitiano intelligunt. Quomodo enim ulla erat spes poetis habenda in Domitiano, cum in Iouenale Satyras suas scribēte extinctus esset, in principio operis docuimus: Essetq; bonorum artium (ut taxauit Pli.) inimicus: quas etiam non odio magis, quam reuerentia relegaret.

ET spes, & ratio studiorū
in Cæsare tantum
Solus enī tristes hac tē-
pestate camœnas
Respexit, cum iam cele-
bres, notiq; poetæ
Balneolum Gabiis, Ro-
mæ cōducere furnos
Tentarent, nec fœdum
alii, nec turpe putarēt
Præcones fieri, cum desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.

IOAN. BRIT. SPES studiorum. i. quam poetę habent consequendę mercedis ex studijs suis. est enim spes bonarum rerum expectatio. ¶ Ratio: idest omnis ratio, qua mouentur ad scribendum in solo Cæsare Traiano est posita. eo enim cōsilio, & animi ratione scribunt, ut a ciuibus aliquid mercedis & præmij consequantur: sed falluntur inquit. nam solus imperator poetas respicit. Est autem ratio motus quidam celer cogitationis acumine, & solertia constans: qui bonum a malo discernit. Seneca uera ita diffinit: Ratio nihil aliud est, quam in corpus humanum pars diuini spiritus mersa. ¶ Respexit: cum iam: imperator solus, inquit, nostris tēporibus respexit poetas, & reliquos scriptores a cæteris ciuibus neglectos: cum iam ob egestatem cogitarent: & in urbe & extra urbē uilissima quæq; subire ministeria ad uitam suam sustentandā. ¶ Respexit. i. fauit. nam eos respicere dicimur, quibus fauemus. Terent. Respice me in secundis rebus tuis: quasi dicat & mihi faue & adiuua. ¶ Idem: Nam Hercle ali⁹ nemo respicit nos. ¶ Balneolum: unde uictum consequerentur. ¶ Gabijs: oppidum est in uia Prænestina centum stadijs distans ab urbe. auctor Strabo. (Gabij) ¶ Furnos: ut panem alienum coquerēt: eoq; modo quæstum facerent. ¶ Tentarent: iam consilium caperent. ¶ Præcones: pręconem appellamus non modo, (Praco) qui clara uoce ad populum edicta magistratuum pronunciat: ut Tranquil. in Nerone: Peregrinatione quidem Græciæ Eleusinis sacris, quorū initiatione impij, ac scelerati uoce præconis summouerētur interesse nō ausus est: sed etiam qui rerum precia in publicis uenditionibus ꝓnunciat. Apul. lib. 8. Ad mercatum producimur, magnaq; uoce præconis pretia singulis nunciantes, equi, atq; alij asini opulentis emptoribus pręstinantur. & Martialis lib. •. Venderet excultos colles cum pręco facetus. ¶ Cum migraret: ordo est: Respexit cum Clio esuriens migraret in atria: idest cum iam poetæ ob egestatem relictis propemodum musis in ædes nobilium migrarent: quasi illis famulaturi. unde in sequentibus: Quem colis & musarum & Apollinis æde relicta. Martia. iisdem pene uerbis: in miseriam poetarum sui temporis sic inquit libro tertio: Atria magna colam, uix tres, aut quattuor ista Res aluit, pallet cętera turba fame. ¶ Clio esuriens: idest ipse poeta extrema fame laborans & mendicus. Clio una est ex musis. nouem fuisse ostendit Diodorus, quæ Bacchum sequebantur. ¶ Desertis uallibus: idest relictis musis & carminibus suis, quę dicuntur pangere in solitudinibus, & locis. musis consecratis. ¶ Aganippes: fons est in Bœotia. Ouidi. in lib. Metamorphoseō: Hiante a Aganippæ. (Aganippe)

ASCen. ET spes & ratio studiorū &c. In hac septima Saty. carpit auaritiā ꝑdiuitū Romanoꝝ: qui literarū bonarū studiosis nullā opē contulerunt. commendat præterea imperatoris Domitiani in ea re largitatē uel quia id meruerat: uel quia in reliquis Satyris ipsum damnasse criminari uereatur. Comparat præterea poeticam artem ad alias: innuēs poeticam quidem cæteris multo honestiorem: sed minus lucrosam. Concludit autem miserrimam esse grammaticorum, qui primas literas docēt, prouinciam: eo q pauci iustam mercedem: & ij non nisi coacti persoluant: cum tamen sanctissima sit: quippe unde bonorum morum, sanctęq; uitæ salus atque institutio plurima depēdet. Nam si uerum est, quod dicit in epistolis Horatius: Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu: hoc est si quæ prima discuntur tenacissime hętēt magna cura adhibenda erit parentibus: ut liberi bonis artibus honestisq; moribus imbuantur, cū tamen nil minus curent. quā rem hic per trāsitum & alibi plene notat poeta. Ordo est: Et spes & ratio: idest tam spes quam ratio: uel tum spes tum ratio: uel simul spes studiorum: idest emolumenti seu lucri: quod ex studiis humanitatis quis consequi speret. & ratio: id est occasio res ęte sperandi est supple tantum: idest solummodo in Cæsare: idest imperatore Domitiano. enim pro quia. quia solus: scilicet Cęsar Domitianus. respexit: id est misericorditer iterum inspexit. hac tempestate: id est hoc nostro tempore. camœnas: scilicet musas carminum inuentrices. tristes: id est squallidas & neglectas: & ob id tristantes. Respicere passim clementer & misericorditer inspicere accipitur. Est enim compositum a re: quod hic iterationem importat: & specio inusitato uerbo, quod significat uideo. Qui ergo semel uidet miserum: nec mouentur uisceraeius super eum. ille quidem aspicit: sed qui motus misericordia iterum aliquid collaturus inspicitis respicit. Cum: idest quādo. poetæ celebres & noti: idest nobiles & clari. tentarent: idest attentarent, prætenderent. conducere Gabijs: id est apud Gabios. balneolum: idest paruum balneum: ut sint balneatores, & inde uictum aucupentur. Nec erant tunc ut nunc in pluribus locis, balnea meretricularum domicilla. & conducere Romæ furnos: e quibus sibi & panem & ligna comparent: dum alijs prææstent: aut panem ipsi coquant, magis tamen respicit ad id quod

Calderinus dicit: uti frigentes de furno & balneo loquendo cogitent ut sit æmulatio illius horatiani: Nec frigus collegit furnus: & balnea laudet: ut fortunatam plene præstantia uitam. Nec pro & non cum supple alij poetæ putarent fieri præcones: id est uenditores rerum cum præconis: id est laudatione earum. non esse supple turpe: idest inhonestum. Cum: id est quando. Clio: id est musa historiarum inuentrix: hoc est qui uis rerum poeticarum scriptor. esuriens: id est esse seu comedere desiderans: hoc est famescés. migraret. i. habitationem transferret. in atria: idest in domos diuitum: ubi atria feruent. & aduentantes recipiant tenui mercede. unde & Horatius: Atria seruantem postico falle clientem & hæc uallibus Aganippes: idest illius fontis poetis apti: & musis sacri in Bœotia: id est omnibus locis amœnis & congruis ad carmina fingenda. desertis: idest derelictis.

Nam si Pieria quadrans tibi nullus in arca
Ostendatur, ames, nomen, victumq; Machæræ,
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Halcyonem, Bacchi Thebas, & Terea Fausti.
Hoc satius, q̃ si dicas sub iudice vidi,
Quod non vidisti. faciant equites Asiani
Quamquã, & Cappadoces faciãt, equitesq; Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Non tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur post hac, nectit quicunq; canoris
Eloquium vocale modis, Laurumq; momordit
Hoc agite o iuuenes circumspicit, & stimulat vos,
Materiamq; sibi ducis indulgentia quærit.

IOAN. BRIT. ¶ NAM si Pieria: sensus est: Si ex studijs & carminibus tuis nullam merdedem consequeris suadeo tibi fias præco, qualis fuit Machæra. ut accipias hoc loco Machæram non pro gladio, sed pro proprio nomine præconis. Sequentia enim de præcone dicuntur. Estq; suasio plena amaritudinis, & indignationis. non ignoro & Machæram nomen esse proprium ducis militum sub Ventidio bellum gerente aduersus Parthos. ¶ Quadrans: dicitur quarta pars assis: id est unciæ tres. (Quadrans) de quo in prima Satyra pluscula diximus illic: Sed Gillo deunčem. Quadrans item genus fuit nummi modici pretij, ut hoc loco. Horatius: Dum tu quadrante lauatum Rex ibis. Martialis: Inuitas centum quadrantibus, & bene cœnas. ¶ In arca Pieria: in musis & carminibus tuis. nam Pierides musæ dicuntur a Pieria rupe Macedoniæ. de qua sic Strabo in nono. Eos qui Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimplian eisdem musis consecrarunt Thraces extitisse. Pieres autem uocabantur, quibus extinctis, loca hæc Macedones nunc possident. ¶ Commissa quod auctio: potest sic exponi: Védas potius commissa: idest tradita ad uendendum: & quod auctio uendit: ut subaudias extrinsecus &. aut sic: Et uendas potius, quod auctio commissa, scilicet præconi uendit stantibus: scilicet œnophorum & cætera. auctio enim rerum præconi committitur. Ille autem dicitur auctionem facere, qui res aut suas, aut alienas publice uendit. Plautus in Sticho: Hunc auctionem facere decretum est mihi: foras necesse est quicquid habeo uendere. aut quod: idest quam rê: (Auctio) idest quæ commissa uendit auctio. Dicitur autem auctio ipsa uenditio, quæ publicitus ab fit augêdo, quod rerũ pretia augeantur ab emptoribus, seu uenditoribus. ¶ Oenophorum: uas uinarium. οἶνος uinum φέρω porto. ¶ Armaria: utrum librorum repositoria: idest bibliothecas. Vulpianus de legatis: Bibliotheca legata utrum armarium solum, uel armaria continebantur, an uero libri quoq; contineantur quæritur, an promptuaria armaria. ¶ Tripodes: mensas hoc loco, quæ tribus pedibus sustentantur. alias tripodes capiuntur pro uasis æneis ad aquas calefaciendas. De quibus Homerus libro octauo Iliados sic scribit: Recensebo primum septem tripodas nouos, nunquam igni admotos cum uiginti lebetibus & ipsis nouis ac rutilo fulgore radiantibus. Tripodibus uiri fortes apud Græcos donari solebant. Vnde Horatius: Donarem tripodas Præmia fortium Græcorum. unde & Agamemnon Achilli dono misit Et septem tripodas pondere & arte pares. Vbi expones septem uasa ænea aquaria ad calefaciendam aquam. ¶ Alcynoen Bacchi: id est tragœdiam scriptam de Alcynoe a Baccho poeta tragico, quæ una ex Pleiadibus ex Neptuno peperit Ireum patrem Orionis, ut scribit Higinus, a quo Irea oppidum agri Thebani. Alij Halcyonem legunt: idest tragœdiam de Halcyone: quæ cum Ceycis mariti sui cadauer ad littus eiectum uidisset, in mare se deiecit: qui ab Amphytrite in aues conuersi, in mari per eos dies (ut Plinius & Ouidius scribunt) placido fœtificant. faciunt autem septem ante Brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt, qui dies uocantur Halcyonides. Ea auis alio nomine appellatur Alcedo, de qua sic Plautus in Penulo: Iam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare est olim, cum ibi Alcedo pullos educit suos. ¶ Thebas & Terea Fausti: idest fabulas de Thebis & Laio, quem (ut scribunt Diodorus, & Papinius) filius Oedipus interemit: mox ducta uxore matre Iocasta, gnarus & conscius flagitij perpetrati se ipsum oculis priuauit. nati ex eo Etheocles & Polynices per summa discordiã mutuis se uulneribus confoderũt. De his fabula scripta erat a poetis, præcipue a Fausto poeta sui temporis. ¶ Terea: id est tragœdiam de Tereo marito Prognes cui ipsa Progne Ityn filium epulandum apposuit in uindictam Philomelæ sororis stupratæ. nota est fabula. ¶ Fausti: satyrice autem ostẽdit Bacchum & Faustum uiles fuisse poetas: utpote quorum opera publica auctione uenderentur tanquam uilia. ¶ Hoc satius: melius, inquit, est illiberali hoc quæstu uitam sustetare, quam testimonij religionem contemnere: quod Asiani faciunt. Nam Cicero in oratione pro Flacco populis Asiæ fidem non adhibendam clamat. De ijsdem ita etiam scribit ad Quintum fratrem: Nullum erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea quod & omnes uias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt: ut ostendat laudabilius esse uili ministerio uitam degere: quam per inhonestas & malas artes diuitias sibi comparare. Ordo est: Hoc satius est, quam si dicas sub iudice: idest in iudicio, & ante iudicem uidi: quod non uidisti. ¶ Equites Asiani: idest Asiani qui ciuitate donati ad equestrem censum per malas artes peruenerunt in urbe. ¶ Traducit: præbet ridendos: cum nudo pede ambulent. Martialis: Desine si pudor est miseram traducere caluam. In eadem significatione est & illud Iuuenalis: In quo se traducebat: idest præbebat se ridendum. Et illud: Squallentes traducit auos. Propertius: Nec si per totam infamis traduceret urbem. Papinius in Siluis: Népe ego sum qui traducor. & Martialis libro sexto: Rideris, multoq; magis traducêris Afer: Quam nudus medio si spaciere foro. (Traducere) ¶ Nudo talo: nudis pedibus, aut ob paupertatem, aut quia mos sit patrius nudis pedibus incedere: sed postea Romam traducti (ut dixi) fiunt malis artibus locupletes. ¶ Cappadoces: Cappadocia finitima est Armeniæ orientem uersus. ad Austrum uero terminatur Cilicio, qui dicitur Taurus. (Cappadocia) ¶ Bithyni: Bithyniam ab oriente Paphlagones & Mariandini & Epicteti pars terminant. a septentrione mare ponticum. ab occidente Propontis. ad Austrum Mysia & Phrygia. (Bithynia) ¶ Altera Gallia: idest Gallogræcia. alteram autem appellat propter Galliam, quæ in occidente est Hispaniæ & Germaniæ contermina, Gallogræcia autem a Galatia dicta est, Paphlagonibus contermina. eam tenuere Galatæ, quorum gentes tres sunt, duæ Teagini, & Tolistobogi a ducibus nominatæ. Tertia a gente, quæ in Celtica est Tectosagies. Transitus in Asiam dux fuisse uidetur Leonorius. Strabo auctor libro duodecimo: Hi autem sunt Galatæ, ad quod scribit Diuus Paulus. (Gallogrecia Galatia) ¶ Laborem indignum studijs: sensus est: Et si poetæ, inquit, iam destinauerant ad ministeria, obsequiaq; seruilia descendere omni destituti consequendæ mercedis spe ex laboribus & studijs suis: tamen confidant & bono sint animo: nam omnes studijs suis dignam mercedem consequentur. qui mercedem studijs suis dignam non consequitur: is laborem indignum sustinet. ¶ Eloquium uocale: carmen grande & sonorum. ¶ Modis: modulationibus. ¶ Laurumq; momordit: Imitatio est Horatiana & Persij: Sæpe caput scaberet, & uiuos roderet ungues. Persius Nec demorsus sapit ungues: Sæpe enim poetæ in faciendo carmine talia solent facere. laurum autem ideo dicit corrodi, quod & lauro coronantur, & in ea illa plurimam habent. utpote Apollini consecratam: in cuius tutela sunt ipsi poetæ. ea & triumphantes coronabantur. Ouidius primo Metamorphoseos: Arbor eris certe dixit mea, semper habebunt Te coma, te citharæ, te nostræ laure pharetræ. Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum Vox canet, & longas uisent Capitolia pompas & cætera. ¶ Hoc agi

Si qua aliunde putas rerum spectanda tuarum
Præsidia,atq; ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur,lignorum aliquid posce ocyus,& quæ
Componis,dona Veneris Telesine marito,
Aut clude,& positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos,vigilataq; prælia dele,
Qui facis in parua sublimia carmina cælla,
Vt dignus venias hederis,& imagine macra.
Spes nulla vlterior.didicit nam diues auarus
Tantum admirari,tantum laudare disertos.
Vt pueri Iunonis auem.sed defluit ætas
Et pelagi patiens,& casſidis,atq; ligonis.
Tædia tunc subeunt animos,tunc seq;,suamq;
Terpsichoren odit facunda,& nuda senectus.

te:scilicet ut aliquid scribatis. nam tanta principis liberalitas quid aliud sibi quærit, quam ut materiam aliquam ad scribendum capiatis? ⸿Quærit:quasi dicat prouocat uos, & inuitat ut materiam ad scribendum capiatis.

ASCen. ⁋ NAM si nullos quadrans:idest ne minimus quidem nummus (est autem quarta pars assis continens tres uncias) ostendatur tibi i arca Pieria:idest musica, seu poetica: idest si nullus fructus tibi obuiat ex arte poetica ita: ut fame conficiaris. tu ames nomẽ licet uideatur inhonestum: & uictum licet sit uilis. Machæræ:id est quem ex Machæra domini ferenda: idest ex ense eius portando post eum consequeris. uocaberis enim Machærophoros: id est ensifer. & uiues cum clientibus cęteris: uel sit proprium pręconis. ut Calderinus uult: quod mihi non placet. nec innuit poeta Machæram præconem esse cum dicit: Et uendes potius &c. quia duo dicit: ut sis libentius aut Machærophorus aut potius præco, quam poeta. Ego potius dicerem nomen. & uictum Machæræ: id est gladiatoris: qui ex Machæra: idest gladij usu uiuit, & nomen sumit. Et uendas potius stantibus: id est circunstantibus: ut emant illud quod auctio: idest publica rerum priuatarum uenditio commissa tibi: cum sis præco. uendit uidelicet œnophorum: idest uas uinarium tripodes: idest mẽsas, quales erant ad quas Delphis responsa dabantur. armaria: id est rerum uariarum repositoria. ut in quibus mulieres mundum suum recondunt. cistas: idest scrinia: & capsas in quibus libri, aut alia cælantur. Et Halcyonen: idest tragœdiam de Halcyone. Bacchi: id est illius poetę tragici. Thebas: idest fabulam sic inscriptam: sed quę non extat: cum a malo sit poeta composita. & Terea: idest tragœdiam de Tereo in auem conuerso ob esum filij. Fausti: id est illius poetæ. Satius: elegilibus & melius est hoc supple facere: id est res priuatas uendere pro mercede tibi constituta, quam si dicas sub iudice: idest coram eo. sed inferiore loco instans ego uidi: idest te uidisse dicas illud, quod non uidisti: idest quam uendas falsum testimonium. quanquam: idest tametsi. equites Asiani: idest ex Asia. & Cappadoces: idest ex Cappadocia. & equites Bithyni: idest ex Bithynia & supple equites: quos altera Gallia: id est Gallogræcia. traducit: id est Romam transfert stipendia facturos, nudo talo: id est pedibus nudis ob inopiam discalceatis. faciant hoc: id est dicant se uidisse coram iudice: quod non uiderunt. Nemo tamen & cætera. Ostendit omnibus bene scribentibus repositum esse apud imperatorem præmium. Ordo est: Tamen: idest licet pauloante hac omnes poetæ frustra scribentes fere mendicabant: aut mechanicas artes discere cogitabant: tamen nemo cogetur posthac: idest postquam Cæsar respexit ad camœnas: & suscepit poetas, ferre: idest tolerare laborem indignum studijs suis: ut qui nullum attulerit: sicut prius fructum: quia nunc nemo laborabit frustra. quicunq; nectit: id est condit, & componit. eloquium uocale: idest poema sonorum. canoris: idest bene resonantibus. modis: idest uersibus numeris & mensura constantibus. & quicunq; momordit laurum: idest gustauerit dulcedinem gloriæ poetæ laureati: id est quicunq; conatur dignus esse, ut laureetur. O iuuenes: idest quicunq; futuræ gloriæ & mercedis spem habetis. agite hoc: idest conficite carmina uocalia. & sperate lauream: quia clementia ducis: scilicet Domitiani: qui quasi dux, circunspicit: id est ex omni parte tanquam laudem & præmia daturus aspicit. & stimulat: id est instigat, & impellit uos. & quærit sibi materiam: idest occasionem uobis benefaciendi: si scripseritis laudes uirtutum eius.

IOAN. BRIT. ⁋ ALIVNDE: immensam sui temporis auaritiam taxat: totaq; hinc est poetæ indignatio. Est enim sensus: Potes ocyus tua carmina comburere. si aliunde tibi, quam ab Traiano aliquid sperandum putaueris. ⸿Tuarum rerum: tuorum studiorum. ⸿Membrana: paginæ ipsæ. ⸿Tabellæ croceæ: hoc est, quæ tabellis cedrinis coarctatur. ⸿Nam tabellæ ex cedro libris adhibebantur: quod cedrus (auctoribus Theophrasto, Victruuio, & Plinio) æternum duret. Itaq; & simulachra Deorum ex ea factitauerunt. Horatius: Speramus carmina fing. Posse linenda cedro: & leui seruanda cupresso. & Martialis libro quinto: Nunquam grandia nec molesta poscit Quæ cedro decorata, purpuraq; nigris Pagina creuit umbilicis. ⸿Marito ueneris. i. Vulcano qui pro igne accipitur. ⸿Telesine: ad Telesinum (ut diximus) Satyram scribit. ⸿Tinea: uermis est, qui uestes & chartas corrodit maxime. Tinea Plin. lib. 11. cap. 34. ait in lanis, & ueste puluerem creare tineas. Easdem etiã docet li. 16. ca. 16. rodere & ligna, terrestresq; tantum esse. Teredines uero grauissimo ad portionem capite rodere dentibus: sentiriq; tantum in mari: nec aliam putat teredinem proprie dici. Teredo ⸿Pertunde: i. sermo in compendium redactus. i. sine libros sic recõditos tinea potius perforari, & absumi, q̃ ut mittas ad aliquẽ unde nulla sit tibi spes. ⸿Hederis: hedera poetæ coronabantur. Virgil. Pastores hedera crescentem ornate poetam. De hoc lege & Plinium. ⸿Imagine macra: non solum poetis, sed & fere omnibus, qui aliquod egregium facinus edidissent, statuæ ab antiquis erigebantur. Statuas erigẽdas ẽt origo. Hocq; ab Atheniẽsibus manauit: qui primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis publice posuerunt statuas: eo anno, quo Tarquinius expulsus fuit regno. Excepta deinde est res (auctore Plin.) ab toto orbe terrarum humanissima ambitione: unde & poetis imagines non solum publicitus, sed & priuatim a studiosis ponebantur. Vnde Mart. ad Auitum statuam sibi ponentem edit carmen subscribendum: Hoc tibi sub nostra breue carmen imagine uiuat: Quam non obscuris iungis Auite uiris. Lactãtius poeta in ede camœnæ (ut scribit Plin. lib. trigesimotertio) maxima forma statuam sibi posuit: cum is breuisculus esset. Statuam item Carthaginenses Apuleio (ut ipse testatur in tertio Floridorum) posuerunt. ⸿Macra: macillenta & pallente. nam poetæ ex nimio & assiduo studio pallore conficiuntur, & macie. ⸿Auem Iunonis: periphrasis est pauonis. Argus Nam cum Argus Iunonis pastor, quem centum oculos habuisse Ouidius refert, a Mercurio interfectus fuisset, absciso capite Argi oculos in cauda pauonis Iuno collocauit, eamq; auem in suam tutelam esse uoluit. ⸿Sed defluit ætas: idest iuuentus ipsa, quæ laboribus & bellicis & maritimis, agricolationiq; sufficere potuit. ⸿Senectus facunda. i. ipse senex facundus & pauper. ⸿Suam Terpsichoren: idest carmina sua. Terpsichore Nam Terpsichore una est musarum dicta, q choros oblectet. τέρψις quomodo τέρψεως delectationem significat. ⸿Tunc se odit: poeta inquit cum ad senectutem peruenit: omni ætate in componendis carminibus iam atrita seipsum odit, & studia damnat sua.

ACSen. ⁋ SI qua aliunde & cætera. Hic principalem tangit materiam huius Satyræ: ostendens omnes nobiles Romanos tantum auantiæ studere: ut frustra omnino scripseris quod alteri quam imperatori dicaueris. Ordo est: O Telesine poeta bone: sed hunc pro quouis ponit. Si putas qua: id est aliqua. præsidia: id est munimenta & auxilia rerum tuarum esse expectanda aliunde: id est ab aliquo, quam ab imperatore. atq; membrana: id est tenuis pellicula ad scribendum apta tabellæ croceæ: id est crocei coloris. impletur sup. uersibus ideo: quia: idest speras te aliquid ab alijs consecuturum. posce. i. require a famulis. ocyus. i. celeriter aliquid lignorum, ut facias ignem. & o Thelesine dona: idest committe marito Veneris: id est ipsi Vulcano Deo ignis: hoc est ipsi igni. ea supple quæ tu componis: aut claude libellos tuos. & pertunde: idest consume & perfora libellos tuos. positos: idest in arca repositos. o miser: idest qui dignus miseratione es, frange calamos, quibus res gestas remunerandus a ciue scribis. & dele: id est abole, & remoue prælia uigilata: id est quæ uigilans cœpisti describere. Tu inquam quicunque es: qui facis sublimia: id est altisona qualia sunt heroica carmina: in parua cælla. occludebant enim sese: ut sensus colligerent. Persius Scribimus inclusi & cætera. Est autem antithesis: sublimia carmina & parua cælla. ut uenias: id est efficiaris & habearis dignus hederis: id est corona ex hedere: qua Bacchus

Accipe nunc artes, nequid tibi conferat iste,
Quem colis,& musarum,& Apollinis æde relicta.
Ipse facit versus,atq; vni cedit Homero
Propter mille annos.at si dulcedine famæ
Succensus recites,Maculonus commodat ædes,
Ac longe ferrata domus seruire iubetur,
In qua solicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis,& magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regnum,quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent Anabathra tigillo,
Quæq; reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus,tenuiq; in puluere sulcos
Ducimus,& littus tenui versamus aratro.
Nam si discedas,laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali,tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes,& ægro in corde senescit,
Sed vatem egregium,cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere,nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta,
Hunc,qualem nequeo monstrare,& sentio tantum
Anxietate carens,animus facit omnis acerbi
Impatiens,cupidus siluarum,aptusq; bibendis
Fontibus Aonidum,neq; enim cantare sub antro
Pierio,thyrsum ue potest contingere sana
Paupertas,atq; æris inops, quo nocte, dieq;
Corpus eget,satur est, cum dicit Horatius ohe.

chus coronatus est. & imagine macra posita: scilicet in æde Apollinis. nam in utriusq; tutela poetæ sunt. Persi. Quorum imagines lambunt Hederę sequaces. Quod autem macra dicit: aut intelligit macram esse mercedem, illic picturam habere quæ inanis est: ut. 1. Æneid. Animum pictura pascit inani. aut uerius macros depingi poetas ob studium. Nulla spes lucri est ulterior. i. ultra id quod ab imperatore cōsequaris. nam diues auarus. quales præter Domitianum omnes sunt. didicit admirari tantum. i. tantummodo. & laudare tantum. i. tantūmodo disertos. & sup. eis nihil dare. ut .i. quēadmodum pueri sup. laudant. & admirantur auem Iunonis. i. pauonem: cuius colorem laudant: sed nihil ei dant: immo plumas extrahunt si possunt, sicut auari canoritatem carminū laudant: sed non fouent canentes. Et sic est comparatio in modo faciendi. potest etiam esse in quantitate sic: Nam diues auarus didicit admirari & laudare tantum. i. in tantum uel eatenus. ut .i. in quantū, uel quatenus pueri auem Iunonis &c. Ideo autē dicunt pauonem esse auem Iunonis: q̃a Iuno transtulit in eius caudam oculos Argi quod fingitur: quia Iuno est Dea aeris. ex cuius relucentia uarietas colorum in pauone & Iride conspicitur. Sed interea dum in conficiēdis carminibus operam perdis: ætas s. iuuenilis. patiēs pelagi. i. nauigationis. & cassidis. i. galeę hoc est militiæ. & ligonis. i. agriculturæ: hoc est in qua mercaturam, militiā, aut agriculturam exercere cū lucro posses. defluit .i. delabitur. & senectus facunda: quia (ut dicit Mart.) Dulcia confecta modulatur carmina lingua & nuda. i. inops odit se & suā Terpsicoren. i. musam, & musica instrumenta: quorū inuentrix est. unde Virg. Terpsicore affectus citharis monet, imperat, auget. Nā terpsis delectatio est. unde interpretatur delectatio chori. Est ergo magna uis paupertatis, quę delectationem facit odisse. Eadem ratione dixit: Prius migraret in atria Clio. tanq̃ ea, per quā poetæ maxime diuitibus grati & iucundi esse debebāt. Nam ea est, quę cælo beat. i. ęterna memoria mortales celebrāt. unde Hora. li. 4. Carminū: Neq; si chartę Sileāt: qđ bene feceris Mercedē tuleris: qd foret ille Mauortisq; puer si taciturnitas Obstaret: meritis inuidia Romuli. Et paulopost. Dignum laude uirū Musa uetat mori, Cælo musa beat &c. Clio enim dicta est qđ gloriosum facit. Cleos. n. gloria est.

IOAN. BRIT. ¶ ACCIPE nunc artes: accipe, inquit, nunc astutias diuitis Romani, quem ut cliens quotidie relicta æde & musarum & Apollinis sequeris & colis: non sine spe mercedis consequendę ex carmine tuo. relinquis enim commertium musarum, & poetarum, qui in ædem musarum (auctore Porphyrione) conueniebant: ut disputarent, recitarentq; sua carmina. unde Hora. in Satyris: Hæc ego ludo, Quæ neq; in ędē sonent certantia iudice Tarpa. & huic soli carmine tuo laudes placere. sed nequid tibi conferat. i. ne quid tibi prę mij det. ipse facit uersus. i. se quoq; poetam esse ostendit præstantissimum. hoc autem astute facit: quasi non conueniat poetæ poetam largiri: Nam multi carmina pro carminibus, & libellos pro libellis mittebant. unde Papinius in hendecasyllabo ad Grippum cauillādo ipsum sic inquit: Est sane iocus iste, quod libellum Misisti mihi Grippe pro libello. ¶ Quem colis: nam poetę primarios colebant: seq; eorum comites præbebant. Horat. Brutum coluit adolescens: sub quo tribunus militum ciuili bello militauit. Ouid. in Ponto ad Maximum scribens ostendit eum cultum fuisse a Celso: Nā tua nō alio coluit penetralia ritu Terrarum dominos, q̃ colis ipse Deos. (Celsus) ¶ Musarum & Apollinis æde relicta: templum Apollinis Palatini excitauit Augustus: in cuius aditu porticus erat cum bibliotheca librorum tam latinorum, q̃ græcorum auctor Tranquillus in Augusto. ¶ Musarum: templū musarum Romæ extruxit (auctore Tranquillo in Augusto) Martius Philippus: ubi (ut diximus ex sententia Porphyrionis) poetę opera sua recitabant. (Templū musarū) ¶ Atq; uni cedit Homero: hoc dictum ex persona ipsius diuitis: qui Homero tantum se putat cedere, nec cuiq̃ alij. ¶ Propter mille annos: ratio quare cedat Homero: propter uetustatē scilicet. Nam multi (quod extremę est dementiæ) in libris tantum uetustatem, & non meritum considerare consueuerunt. unde ab Horatio damnantur sic: Si ueteres ita miratur, laudatq; poetas: Vt nihil anteferat, nihil illis cōparet, errat. ¶ Maculonus commodat ædes: si forte, inquit, motus dulcedine gloriæ aut famæ aliquid cupias recitare: hoc tantum beneficio te prosequitur diues: ut tibi domum suam commodet ubi recites. aliud autē nihil dat: nā nobiliores ædes suas poetis opera sua recitaturis cōmodabant: ut in. 1. Satyr. diximus illic: Frontonis Platani. Inter commodatum autem, & mutuo datum non nihil distare docet Agrecius sic: Commodamus amicis pro tempore equum, seruum, uestem, hanc ipsam rem, quam dedimus recepturi. Mutuo damus pecuniam, triticum, uinum, & his similia, quæ mutuo data recipere necesse nō est. Verum hæc ab auctoribus confundūtur. nam & pecuniam cōmodari dicimus. Ci. ad Caniniū: Qđ scribis ad me de drachmis trecentis nihil est, quod in isto genere cuiq̃ possim commodare. (Commodatum / Mutuo datum) ¶ Longe ferrata. i. ualde ferrata. hinc Romanorum potentiā pariter, & superbiam ostendit poeta: qui ianuas haberent ferratas instar portarum urbis: quibus uenientes non minore cura excipiebātur, q̃ solēt excipi intra portas urbis tempore belli. Prisci (ut scribit Plin. lib. 34.) limina & ualuas in templis ex ære factitauere. Vnde illud est apud Virg. in. 1. Æneid. Æra cui gradibus surgebant limina, nexęq; Ære trabes foribus cardo stridebat ahenis. Verum etiā priuata opulētia eo modo usurpata est: Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius quæstor: q; ęrata hostia haberet in domo. ¶ Ianua: inter portam & ianuam hoc interest quod ianua proprie est priuatorum, porta uero publica: ut urbis. plerunq; tamen confundūtur. (Ianua / Porta) ¶ Scit dare libertos: qui recitanti applaudāt. ¶ Sedentes in extrema parte nam ex arte in theatro collocabantur qui applauderent. unde Nero (auctore Tranquillo) plures ex Alexandria euocauit, & adolescentulos equestris ordinis, & quinq; amplius millia e plebe robustissimæ iuuentutis undiq; elegit: qui diuisi plausum genera condiscerent. ¶ Ordinis: subselliorum in auditorio. ¶ Nemo dabit regum: ordo est & sensus: Nemo regum. i. diuitum dabit tibi: q̃tum constant subsellia: quę conduxisti ut sedeant in adiutorio. cuius cōsuetudinis meminit Corn. Tacitus in libro de claris oratoribus loquens de poetis sic: Nam & domum mutuatur, & auditorium extruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit. ¶ Et quæ conducto: ordo est a superiore. s. Nemo dabit quanti constent. ¶ Tigillo conducto. i. lignis conductis a te poeta. s. de tigno dictum est in. 3. Satyra. ¶ Anabathra. i. gradus uel schalæ. ἀναβαίνω ascendo. nam gradus struebantur ad pulpita ascendenda. (Anabathra) ¶ Orchestra: sic etiam subaudi nemo dabit quanti constet Orchestra: quæ posita est cathedris reportandis. Orchestra locus erat in ima parte theatri, ubi honoratiores sedebant. unde alibi ante: Similemq; uidebis Orchestram & populum. Tradit Victruuius libr. 5. Scænicos artifices per Orchestram suas pręstare actiones. ὀρχέομαι enim significat salio. unde & (Orchestra)

ὀρχηστής saltator. ὀρχήστρια saltatrix. & ὀρχήστρα.i. Orchestra declinatur. Tranquillus in Cæsare: Decius Laberius eques Romanus mimum suum egit: donatusq; est quingentis sestertijs & annulo aureo, sessum in quatuordecim e scæna per Orchestram transiit. ¶ Posita est: extructa est. ¶ Cathedris reportādis: nam sedilia illic nō erāt perpetua sicut in Theatro, sed temporaria, quę a poeta recitatis carminibus soluebātur: ad dominosq; reportabātur. ¶ Nos tñ hoc agimus: etsi nullum ex nostris laboribus emolumētum consequimur: tñ hoc agimus ut carmina scribamus & recitemus. ¶ Tenuiq; in puluere sulcos Ducimus: metaphora sumpta ab ijs, qui sterilē agrū colunt. iuxta illud Ouidij: Quid arenæ semina mandas? Nō profecturis littora bobus aras. ¶ Ducimus sulcos: uersus componimus. ¶ In tenui puluere: inter ciues auaros & steriles qui nihil dant. ¶ Versamus littus: multum scribēdo defatigamur. Nā qui littus erat, sterilē sumit operā, salsugine enim littora sterile scūt. unde prouerbiū ortū est: eū arare littus, qui inaniter laborat. ¶ Aratro tenui.i. stilo nostro tenui & sterili, ex quo nullus est fructus laboris nostri. ¶ Nā si discedas: si uelis discedere ne scribas, nō potes. dulcedine enim glorię teneris, quę te uelut pedicis apprehēdit. ¶ Laqueo: pedica tractū a feris, quę laqueo capiūtur. ¶ Cacoethes: metaphoricos inueteratā scribēdi libidinē cacoethes quoddā appellat insanabile. Est enim uitiū corpori obnoxiū curatione difficile parę absimile a carcinomate, de quo Corn. Celsus lib. 5. capite de carcinomate sic: Namq; pessimū id genus est, fereq; id primū fit qđ cacoethes a gręcis dicitur: deinde ex eo id carcinoma: qđ sine ulcere est. Ergo cacoethes insanabile scribēdi.i. inueterata illa scribēdi libido, quę nō minus aliquem scribentium obsidet, & angit, q̄ cacoethes corpus. ¶ Tenet: uexat, premit. ¶ Insanabile: qđ ex suo aio nequeunt auellere ulla ratione. licet poeta insanabile dixerit: Celsus tñ curationem his uerbis accipere docet: Discedere autē cacoethes, qđ curationē recipit a carcinomate, qđ non recepit nemo scire potest. de cacoethe sæpe Plin. meminit lib. 32. generis est neutri ut Hippomanes. noia enim græca in es correptā desinētia generis sunt neutri. & ut uersus ratio stet, tertia syllabā scribēdum est, subsequēte &. ¶ Senescit: inueteratur. ¶ Ægro: agitato cupidine glorię. ¶ Sed uatem egregium: sensus hic est: Multi carmina qdem cōponunt, poetæq; noiantur: & hac scribēdi cōsuetudine tenentur: sed excellēs & egregius poeta esse is nō potest: quem rei familiaris angustia premat: cuius mēs non careat anxietate: sicq; docet mentē poetæ oibus curis uacuā esse oportere. Sappho: Proueniunt uacua carmina mētis opus. Ordo est: Sed animus carēs anxietate facit uatē egregiū. ¶ Cui non sit publica uena.i. ingeniū uulgare, & rude, & cōmune cū alijs. ¶ Soleat deducere: scribere. tractū a mulieribus nentibus: quæ pensa deducere dicuntur. Nam deducere est lanā in fila trahere. Plin. loquēs de Araneo: Subitq; pariter ac fila deducit. Ouid. & ipse sic metaphoricos: Ad mea perpetuū deducite tēpora carmen. ¶ Nihil expositum: nihil cōmune. nam quę exponuntur cōmunia sunt: sed quod sublime sit: & qđ alij ob sublimitatē attingere nō potuerunt. ¶ Feriat: faciat, metaphora sumpta ab his, qui monetam feriunt. ¶ Triuiale: tenue & uulgare: quale solēt rustici in triuijs cantare. Virg. Non tu in triuijs indocte solebas Stridenti miserū stipula disperdere carmē. ¶ Moneta cōmuni: cōmuni nota & stilo uulgatiore. Sic etiā locutus est Apul. in. 1. Apologia: Ea tamen nomina labore meo, & studio ita de græcis prouenere: ut tamē latina moneta percussa sint.i. nota & latino sermone. ¶ Animus carens anxietate: qui paupertate non uexetur, ut sit sensus: Animus qui omnibus curis uacuus est: talem pręstat poetā, qualē nequeo monstrare: & sentio tantum. q. d. oibus numeris perfectū & cōsumatum. ¶ Hunc.i. talē. ¶ Impatiens ois acerbi: qui nullā acerbitatē patiatur. ¶ Cupidus siluarū: nā poetę solitudinē amant & secessus: ut ab omni strepitu & rerū actione semoti cōmodius scribāt. Horat. Bona pars nō ungues ponere curat: Nō barbā secreta petit loca balnea uitat. Alibi: Scriptorū chorus omnis amat nemus, & fugit urbem. ¶ Aptusq; bibendis Fontibus.i. qui a natura feratur ad carmen. nam poetice (ut sensit Democritus) natura magis, q̄ arte constat. unde Horat. in arte poetica: Ingenium misera quia fortunatus arte Credit. Huic opinioni astipulatur & Plato i Phedro sic: Qui autem absq; furore musarum poeticas ad fores accedit confidens arte quadam poetam bonum se euasurum, inanis ipse quidem, atq; eius poesis præ illa, quæ ex furore procedit, quia quidem hęc quę ex prudentia fit, euanescit. ¶ Aonidum: musarum nam Aonia dicta est Bœotia ab Aonibus gentibus barbaris: quæ loca illa prius inhabitauere: ubi plurima antra, loca, & fontes musis sunt consecrati. auctor Stra. Bene autem ait a fontibus musæ.

Horati.

Aonia

Poetę.n. (ut scribit Plato in Ione de furore poetico) aiunt se nobis a fontibus, quibus mel scatunt haurientes, & a musarum uiridarijs collibusq; decerpentes, carmina ad nos transferre: quemadmodū mel ex floribus apes, & instar apum uolare se asserunt. Est.n. poeta res leuis, uolatilis, & sacra: neq; poeta prius canere pōt, q̄ Deo plenus, & extra se positus, & a mente alienatus sit. ¶ Neq; enim cantare sub antro: neq; enim, inquit, poeta potest urgente paupertate: licet doctus sit: cantare carmina: hocq; modo ostendit oportere poetam, reliquosq; scriptores omnium curarū esse expertes. ¶ Sub antro Pierio: Pieria autem rupes est in Macedonia (ut diximus) musis consecrata. unde ipsæ musę dicuntur Pierides. ¶ Thyrsum contingere: furorem bacchicum concipere. nā eos solos esse ueros poetas sensit idem Democritus: qui insaniunt. quam opinionem tenet & Plato in dialogo Ionis & Socratis de furore poetico. in tutela.n. Bacchi sunt poetę. Horat. Vt male sanos Adscripsit Liber Satyris, Faunisq; poetas. nec sine afflatu quodā diuino consistere possunt. Horat. Et excludit sanos Helicone poetas Democritus. unde & Papinius in Lucani genethliaco: Docto pectora concitatus œstro. & infra: Et docti furor arduus Lucreti. Ad quod & Virg. allusit: Insanire libet: quoniā. & Thyrsus autē hasta erat pampinis, hederaq; inuoluta, quam in sacris Bacchæ in sublime iactabant, summis uociferationibus & capitis agitatione. hocq; ad imitationem Bacchi q thyrsum gestabant, unde illud notissimum: Et tibi thyrsus erat gemmis ornatus, & auro. ¶ Sana paupertas.i. pauper poeta, q̄uis sanæ mentis sit.i. sapiens. nec contrariū est, quod ait Democritus, oportere poetam esse insanum. Nam illic intelligit oportere agi quodā mentis calore ad carmen faciēdum. hic autem intelligit poetā pauperem esse & sapientem. Nam sanum dicimus consilium: quod sapientiam præ se fert. ergo sanus poeta, qui sapiens est, & eruditus. Talis est fere sententia apud Dionem Chrisostomum Prusiensem his uerbis de Homero scribentem: Eos autem, qui nunc in paupertate positi sunt, nihil sani dicere aiunt. ¶ Satur est: quasi responsio tacitæ obiectioni. Ais o Iuuenalis poetam pauperem carmina non posse facere sublimia. Atqui Hora. quodam bacchico furore fertur & carmen optimum facit. Sed satur inquit est, & factus diues indulgētia Mecænatis, a quo multis muneribus ē donatus. ¶ Dicit ohe: uox est sacietatem designantis: ut testatur Donatus. est peculiaris Horatius ut illud: Importunos amat laudari, donec ohe iam ad cælum manibus sublatis dixerit urge. Idem: Trecentos inseris ohe iam satis est. Martialis: Ohe iam satis, ohe libelle: Iam peruenimus usque ad umbilicum. ubi apparet semper sacietatem designare. Plautus in Sticho: Ohe iam satis est. Idem in aulularia: Abscede hinc etiam nunc, etiam nūc, etiam ohe: quasi dicat satis est. uox autem qua bacchantes utuntur græce: sic effertur εὐοῖ: latine euoe. estq; una dictio sine aspiratione: & cum duobus diphthongis. Horatius: Euoe recenti mens trepidat metu, Plenoq; Bacchi pectore Turbidū lætatur euoe Parce Liber, parce graui Metuende thyrso.

Pieria
Pierides
Thyrsus
Sanū cō silium
Ohe

¶ ACCIPE nunc artes: Ostendit quare diuites nihil dant, quia & ipsi poetæ uideri uolunt. Ordo est: Accipe: idest intellige nunc. artes: idest fraudes diuitum. Iste: per contemptum dicitur quasi ineptus homo & ingratus: quem tu colis: id est cuius cliens es. & cui obsequeris, ne conferat tibi quid: idest aliquid pro carminibus tuis. ipse: idest ipsemet facit uersus. sed æde musarum: id est Apollinis. relicta: idest spreto & contempto iudicio doctorum uirorum, qui recipiebant scripta Apolline digna in ædem Apollinis. Vnde Flaccus: Scripta Palatinus quæcunq; recepit Apollo. Et Persius: Semipaganus Ad sacra uatum carmen affero nostrum. Is autem, de quo hic loquitur, contempsit tale iudicium. unde subdit. atque cedit uni: idest soli. Homero: idest fatetur se uinci a solo Homero: nec propter artem, sed propter mille annos: id est quia mille annis ipsum præcessit: hoc est propter antiquitatem. At: idest sed. si tu succensus: idest clanculum uel parum inflammatus. dulcedine famæ: idest igniculo gloriæ. & non amore lucri. recites: idest uelis carmina tua coram doctis pronunciare, Maculonus: idest diues ille commodat tibi ædes suas. Ac pro &. domus ferrata: id est firmo munita. longe: id est ample. iubetur seruire tibi: id est ad commodum tuum aperiri. In qua domo ianuæ: id est ualuæ munitæ uectibus, & repagulis, & laminis, ac clauis ferreis imitatur portas publicas: scilicet ciuitatum solicitas ne hostes ingrediantur. (Dicta est porta a portando: quia per ea omnia in ciuitatem portantur: uel quia dum fundamenta ciuitatis iaciuntur, & mœnia aratro designantur: aratrum illic, ubi porta esset, portatur) Id est dabit tibi firmissimam domum, quam nemo te inuito intrabit. Scit præterea dare

ASCen.

libertos

Quis locus ingenio? nisi cum se carmine solo
Vexant, & dominis Cyrræ, Nysæq; feruntur
Pectora nostra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, faciesq; Deorum
Aspicere, & qualis rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer, & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccia, poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa coturno,
Cuius, & albiolos, & lenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico,
Quintillæ quod donet, habet, nec defuit illi
Vnde emeret multa pascendum carne Leonem
Iam domitum, constat leuiori bellua sumptu
Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis, at Sarrano, tenuiq; Saleio.
Gloria quantalibet, quid erit, si gloria tantum est?

libertos: scilicet suos sedentes in extrema parte ordinis: idest totius cœtus: ut tibi applaudant. & scit disponere magnas uoces comitũ .i. concomitantium, & applaudentium. i. oia qdem exhibebit, q̃ ad famã aucupandã tibi patrocinari possint. sed nemo regũ. i. diuitũ audientiũ: & quorũ laudes recitas. dabit tibi tantũ sup. q̃ti subsellis .i. loca inferiora ad quæ sedẽt discipuli: & humiles auditores. ↄstant sup. tibi sup. cõducẽti ea ab ipso Maculono. aut ab alio si Maculonus gratis domũ suã commodat q̃ nõ placet: q̃a dixit Accipe nũc artes &c. Orchestram tñ & tigillũ cõducebãt ab alijs. uñ seqtur. Et quanti sup. cõstent anabathra. i. gradus p̃ quos ascenditur. q̃ pendẽt. i. suspẽsi sunt. tigillo cõducto. i. ad trabẽ ad quã firmant tales gradus. ẽt cõductã. & q̃ti sup. constet orchestra. i. senatorũ. sedes. q̃ posita est. i. sita. cathedris reportãdis. i. iter cathedras reportãdas. i. conductitias. q̃a nõ p̃tinebãt ad domũ Maculoni. uel q̃ posita est. i. ↄposita ex cathedris &c. Nos tñ hoc agimus &c. Sũt qui hic poetã de se p̃cipue loq intelligant: ut sit sensus: q̃uis nihil emolumẽti, aut lucri cõsequor in scribẽda potissimũ Satyra: tñ q̃dã dulcedine scribẽdi captus nõ possum q̃n scribã. Alii (& meo q̃dẽ iudicio) melius itelligũt generaliter dictũ de oibus poetis eius tp̃is. & ita ordo ẽ: Tñ. i. q̃uis. nullũ lucrũ hoc tp̃e scribẽdo cõseqmur: tñ nos agimus hoc. i. scribimus frustra. & ducimus sulcos in tenui puluere. i. sulcamus puluerẽ tenuẽ in quo nihil nascit. & p̃. i. nos. uersamus. i. inuertimus. sterili. i. infructuoso aratro. littus. i. terrã pulueruletã, uicinãq; mari: hoc est nos sine cõmoditate laboramus capti dulcedine famæ. Nã si discedas. i. discedere uelis ab officio scribẽdi: & te applicare ad officium lucrosum. cõsuetudo mali. i. incõmodi aut uitij ambitiosi. i. honoris cupidi. tenet. i. retinet. te laqueo. i. cupiditate sui, q̃si laqueo. & cacoethes. i. malus, mos, seu malũ institutũ scribẽdi insanabile. i. difficillimũ ad sanandũ. Cũ. n. cõsuetudo sit altera natura p̃ quã difficile est cõsueta relinquere. tenet sup. in errore multos. Credo istic legi posse cacoethos: q̃a us nõ es ẽ i simplici: & os potius q̃ es corripit. sicut hic ubi duæ primæ sunt breues & tertia lõga: q̃a græce habet ita. qđ apud nos fit e longũ: & ultima itẽ breuis. & senescit. i. cõualescit usq; ad ultimã senectutẽ. & corde ægro. i. inualido p̃ longã cõsuetudinẽ. Egregiũ est hoc uerbũ, quo ne in peccãdi cõsuetudinẽ labamur cauere monemur. spes. n. seræ penitentiæ multos decipit. quod in uitis patrũ mõstratũ dr̃ in lignãte. i. ligna colligẽte: q̃ cũ fascẽ lignorũ leuare nõ posset: plura in horas addecit: & semp̃ frustra quod prius nõ potuit, attẽtauit. q̃a, q̃ nõ est hodie, cras minus aptus erit. Nam (ut diuus Augustinus ostẽdit ẽt naturali ratione p̃bari põt) in quibusdã uitijs, cuiusmodi sunt ira. & Venus morã impotẽtiã resistẽdi causare. Nã q̃ sæpe irascit: fel actius efficit: quo aucto iracũdius efficit: semp̃ aũt Venus ebria sitit. Vitiũ ergo hoc cõsumit uires: ut perduret in corde ægro. Sed aius caeẽs. i. uacãs anxietate. i. solicitudine. & impatiẽs ois acerbi. i. q̃ nihil acerbũ patit. licet pati potẽs sit. & cupidus siluarũ. i. secretiorũ locorũ. & aptus bibẽtis fontibus. i. ad bibẽdos fontes. Aonidũ. i. musarũ in Aonijs mõtibus uersantiũ. facit. i. efficit. uatẽ. i. poetã egregiũ. i. nõ uulgarẽ: sed extra gregẽ positũ. cui nõ sit uena. i. habilitas & idoneitas. ut fluẽtis carmina faciat. publica. i. triuialis & uulgaris. q̃ nihil. i. nõ aliqd. q̃ nõ soleat deducere. i. attenuare p̃seq. aliqd expositũ. i. oibus patẽs, & semel excogitatũ. q̃a facilius est inuẽtis uti, q̃ noua inuenire. uñ Hora. i arte poetica: Rectius iliacũ carmẽ deducis in actus. Quasi p̃feres ignota, indictaq; primus. nec p̃ & nõ. q̃ feriat. i. fabricet: q̃si sup incudẽ carmẽ triuiale. i. rusticũ & inordinatũ: q̃le in triuijs cãtari solebat. moneta cõi. i. effigie uulgari: hoc ẽ ad imitationẽ aliorũ: sicut plures nũmi unã monetã habẽt. hũc. i. talẽ dico sup. q̃lẽ ego nequeo mõstrare. i. exhibere in memetipso. sed sentio. i. p̃cipio tantũ q̃lis esse debeat. Nã multi artẽ habẽt, q̃ uenã & gr̃am cõficiẽdi nõ habent. uel

nequeo mõstrare cũ nullus mõ sit. Probat aũt q̃ aius carens anxietate talẽ faci dicẽs. Neq;. n. i. q̃a. paup̃tas sana. i. furoris poetici expers. & inops. i. exp̃s. æris. i. boni exterioris quo corpus eget nocte & die. nõ põt cãtare sub Pierio. i. musarũ antro. i. nõ põt cãtare musis & Apolline digna. Nec põt cõtingere thyrsum. i. rapi furore diuino, quo rapiebantur bacchãtes. thyrsum. i. hastã pãpinis inuolutam tenẽtes. Probat exemplo dicẽs. Horat. est satur. i. potus & uini plenus cũ dicit ohe. quod satietatis usq; ad fastidiũ indiciũ est. Hora. quoq; in epistolis fatetur poetas cũ poti essent ad carmẽ accessisse. Sũt q̃ dicant ideo poetas esse in tutela Apollinis & Bacchi: q̃a sine Apolline. i. lumine ingenij ingeniti, & infusi. & sine Baccho. i. animi tranquillitate, quam Bacchus, q̃ ideo Liber dr̃, efficit: nemo uerũ poema conficit. Cætera Mancinellus recitat. Videto infra ibi eum: Vinum toto nescire Decembri.

¶ QVIS locus ingenio. s. est? ut se p̃ferat & exerceat? ut sit sensus: Põt, inq̃t, poeta ingeniũ suũ facile p̃bare: cũ nulli alij negocio intẽtus est, q̃ musis ipsis. Ordo aũt est: Quis locus est igenio nisi cũ nostra pectora uexant se solo carmine? &c. ¶ Vexãt: exercẽt se. ¶ Solo carmine: nullo alio negocio. ¶ Et dominis Cirræ, Nisæq; ferũtur: dicũtur calore quodã Apollineo & furore Bacchico. In tutela. n. sunt poetæ Apollinis, & Bacchi. Cyrrha aũt oppidũ est Phocidis regionis ad mare locatũ non lõge a Delphis ubi Apollo dabat respõsa. ob eã rẽ a loci uicinitate dr̃ Apollo Cyrrheus. ¶ Nysæq;: in Arabia Nisa antrũ est inter Phœniciã, Niliũq;, ubi (auctore Diodoro) a nymphis Bacchus est educatus, cum ab Ioue illuc per Mercuriũ missus fuisset. uñ ab Ioue, Nysaq; Dionisiũ dixerũt. Nysam ẽt uicũ esse Heliconis scribit Strabo lib. ix. Est & Nysa urbium Indiæ clarissima & mõtiũ Meros Ioui sacer: & famã hinc p̃cipuam habẽt Liberũ in illa genitũ & in huius specu nutritũ. auctor Mela. ¶ Duas curas nã uno, eodẽq; tp̃e mẽs hoĩs intẽta esse nõ põt uarijs studijs. ¶ Magnæ mẽtis opus: sensus est: Oportet, inq̃t, illũ, q̃ carmine scripturus est bella, q̃ intercedẽtibus curribus & equis, Deorũq; p̃sonis tractari solẽt, carere oi ai solicitudine. Res. n. poscit mẽtem magnã, & tranq̃llã. Respicitq; ad opus Virgilianũ: quod ipse poeta haud quaq̃ feliciter scribere potuisset, si his incommodis laborasset: nec a Mecœnate eẽt multis muneribus donatus: Ordo est: Aspicere currus, & equos, faciesq; Deorũ, p̃ q̃lis Erinnys cõfundat Rutulũ, est opus magnæ mẽtis: nec attonitæ de lodice paranda. ¶ Magnæ mẽtis opus: quod magnã mentẽ exposcat. ¶ De lodice: dictum est in p̃cedẽti Satyra de lodice illic: Mõ sub lodice relictis Vteris in turba. ¶ Nec attonitæ: anxiæ & solicitæ de rebus domesticis. ¶ Currus & equos: q̃les describũtur a Virgilio in bello. quod inter se gesserũt Æneas & Turnus. Vt illic in. xij. Æneidos. Poscit equos, atq; arma simul, saltuq; sup̃bus Emicat in currũ, & manibus molit habenas. ¶ Faciesq; Deorũ: nã in toto op̃e uaria numina describũtur. ¶ Aspicere: ingenio suo rep̃sentare. ¶ Qualis Erinnys: q̃ horrẽda & terribilis. Nã Alecto, q̃ una est furiarũ infernaliũ excitata p̃ Iunonẽ ab inferis ad ferendã discordiã inter Troianos & Latinos, Turnũ hortat in somnis, ut arma capiat aduersus Æneã, ne sibi p̃ripiat cõiugiũ Lauiniæ filiæ Latini regis. Cuius suasionẽ cũ Turnus cõtemneret, indignata Alecto horrorẽ ei immisit, tãtumq; p̃terrefecit. ut solutus somno arma cepit, hortatusq; sit iuuentutẽ Latinã aduersus Troianos. uñ est illud Virgi. Ergo iter ad regẽ polluta pace Latinũ Inducit primis iuuenũ, & iubet arma parari Tutari Italiã detrudere finibus hostẽ. Erinnys aũt furiã sigñat. Tres aũt dñr furiæ infernales: q̃ tricerbero deseruire ferunt, Alecto, Tisiphone, & Megæra ¶ Cõfundat Rutulum: perturbet & terrore repleat Turnũ. cũ in eũ facem coniecerit. Vnde Virg. Sic affata facẽ iuueni coniecit, & atro Lumine fumãtis fixit sub pectore tedas. ¶ Caderẽt hydri: nõ potuisset, inq̃t, Virgilius canere bellũ quod inter Æneam & Turnũ

IOAN. BRIT.

Cyrrha Apollo Cyrrheus

Nysa Dionysius.

Furiæ tres

gestū est:ubi Alecto furia infernalis(ut diximus) ab Iunone excita
ab inferis pastores Latinos ad arma suscitat cōtra Troianos, si cō-
moda domestica defuissent ei. ⁋ Puer:seruus, qui ministrabat. ⁋ Ca-
derent hydri:idest non describeret ut hydri in capite Alectus erigā-
tur. alludens ad id: Et geminos erexit crinibus angues: sed omnes
caderent:quia de ijs nihil scriberet. ⁋ Nil gemeret: nō potuisset scri-
Surdus bere quomodo Alecto sua buccina agricolas Latinos ad arma ex-
citauerit cōtra Troianos. ⁋ Surda:quia nihil cecinisset: nec sonū ul-
lū edidisset:sed surda extitisset. Nam surdum non solum dicimus,
qui non audit, sed etiam q̄ nō auditur. unde Iuuena. alibi: Et cædit
Buccina uerbere surdo. ⁋ Buccina alludit ad carmen Virgilij: Tum uero ad
Buccinator uocem celeres, qua buccina signum Dira dedit, raptis concurrunt
undiq; telis Indomiti agricolæ. ⁋ Buccina. idest tuba a bucca, qua
inflatur. unde & Buccinator ipse tubicen. ⁋ Poscimus ut sit: exigi-
mus, inquit, ut poetæ nostri temporis non sint inferiores carminis
dignitate priscis poetis. sed non cōsideramus id haud quamq̄ fieri
posse: cū egestate laborent: & anxij sint de commodis domesticis, &
rebus necessarijs. ⁋ Rubrenus Lappa: per Rubrenū intelligit unū-
quemq; poetam pauperem. nam & is fuit temporibus Iuuenalis:
Cothurnus pauperrimus poeta tragicus. ⁋ Cothurno antiquo: stilo & carminis
grauitate antiquorum tragicorum: nam cothurnus calciamentum
Lappa fuit tragicorum: ut antea diximus. ⁋ Alueolos: dictum miseratione
Alueol⁹ quadam satyrica. legendum est autem alueolos non albiolos. ut
alibi: Illud enim uestris datur alueolis quod canna Micipsarum.
ut ostendat uilem etiam suppellectilem pignorari a Rubreno: idest
etiam uasa escaria. ea autem fieri ex ligno docet Columella in no-
no: Sed totum ouorum numerum in alueolum ligneum cōferant:
ut intelligas ipsas scutellas ligneas. de quo uocabulo pluscula illic
Lena diximus in quinta: Quod uestris datur alueolis. ⁋ Lenam uestimen-
ti genus habitus duplicis: quod appellatam existimant thusce, qđ
græce chlamyda. auctor est Festus. Nonius uero ait uestimentū es-
se militare: quod super omnia uestimenta sumitur. Virgilius. Ty-
rioq; ardebat murice lena. Diony. libro. sexto. loquens de Castore
& Polluce sic scribit: Adolescentes dicūtur duo bellicas induti le-
nas in foro Romano apparuisse. Varro a lana dictam putat. Alij
uero απὸ τῆς χλαίνης detractione primæ literæ. nam χλαῖνα græce
Pignerare uestimentum est. ⁋ Pignerat Atreus: qui hunc locum hactenus ex-
posuere: omnes uno ore affirmarunt Atreum nomen esse fænera-
Atreus toris: qui res poetæ pigneraret: quasi pignerare sit pignori accipe-
re: & non dare: ita, ut nec sensus, nec latinitas ulla cōstet. Est enim
pignorare pignori opponere. Terentius: Num potuit filiam meam
oppignerare? Tranquillus in Vitellio: Vt ex aure matris detractum
unionē pignorauerit ad itineris impensas. Mart. lib. ii. Oppignera-
uit admodo mensam Vix octo nūmis annullum, unde cœnaret.
Itaq; ego sic hunc locum interpretor: ut Atreus sit tragœdia de
Atreo, ut Tereus tragœdia de Tereo, ut Orestes tragœdia de Ore-
ste. alibi: Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes. & Telephus
tragœdia de Thelepho. Quam Atreum tragœdiam Rubrenus
Lappa poeta tragicus scripsit, sicut antea Accius. auct. Gellio li-
bro. xiii. ubi ait Accium diuertisse ad Pacuuium, eiq; desideranti
Atreū tragœdiam suam legisse. Prisci. quoq; sic ait lib. ix. Accius
in Atreo epularum fictor: scelerum fratris delitor. ut sit sensus: Ru-
brenum dum Atreum tragœdiam scribit: eo peruenit paupertatis:
ut coactus sit pignerare & uestimenta & uasa escaria: ut sit: Ipse
Atreus. idest ipsa tragœdia fuit in causa: ut pigneraret reculas suas
ut si diceremus: Thebais fuit in causa ut Statius pigneraret res
suas, dum eam scribit. hic est uerus poetæ sensus. ⁋ Lenam pigne-
rat Atreus ita dictum sicut & illud: Purpura uendit Causidicum: uē-
dunt amethystina. idest purpura est in causa ut causidicus condu-
catur pretio: eoq; modo a ueste purpurea dicitur uendi. Sic etiam
illud Valerianum in primo: Sulpitio apex prolapsus a capite sacer-
dotiū abstulit. i. apex prolapsus fuit in causa ut Sulpitio sacerdotiū
auferretur. ⁋ Non habet infelix Numitor: insultat diuiti auaro per
ironiam, quem infelicem appellat: q̄ ueram magnificentiam ne-
sciat: cū nihil habeat quod donet poetæ uiro honesto: multa autē
Quintillæ meretrici. ⁋ Numitor: pro quocunq; nobili & diuite Ro-
mano ponitur. de quo forte & infra: Et Capito, & Numitor fuerint
damnante senatu. ⁋ Leonem pascendum: nam leones alebantur in
delitijs. sequitur enim iam domitum: idest. mansuefactū unde tem-
poribus Domitiani leo mansuetus, magistrum a quo fuerat educa-
tus, lacerauit in Theatro. Mart. Læserat ingrato leo perfidus ore
magistrum. Lamprid. in Haliogabalo de leonibus mansuefactis
sic meminit. Habuit leones & leopardos exarmatos in delitijs
quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam
mensam iubebant accumbere, quos psitacis & phasianis pauit.
⁋ Constat: per ironiam sunt legenda hæc. ⁋ Capiunt plus intestina:
poeta inquit multo plus q̄ leo. ⁋ Contentus fama: tacitæ obiectio-
ni respondet: posset enim dici poetas sola contentos esse debere
gloria & fama: nec aliud sibi quærendum. ait ergo ita: si diuites sint
qualis fuit Lucanus: is enim sola fama contentus potest iacere in
olitijs suis: sed Sarrano & Salein Basso pauperibus poetis sit glo-
ria, quamuis magna: quid tñ illis proderit: si nihil aliud habeant q̄
gloriam. Lucanum enim amplissimas habuisse diuitias docet Cor- Lucan⁹
nelius, qui scribit Annæum Melam Lucani patrē p procurationes diues
administrādis principis negocijs adeo locupletatum: ut Nero eius
opibus inhians, passus sit eum falso crimine coniurationis Pisonia-
næ accusatum condemnari. ⁋ Hortis marmoreis: luxum romano-
rum ostendit qui hortos suos etiam marmore ornarent. nam eo de-
litiarum peruenerant: ut non solum ædificia marmore exornarēt,
sed pedibus etiam gemmas in pauimentis calcarent. unde & Seno-
ca carpens luxum sui temporis ita scribit ad Lucilium: Quid cum
ab balnea libertinorum peruenero: quantum statuarum quantum
columnarum est nihil sustinentium: sed in ornamentum positarū
impensæ causa. ⁋ Iaceat: maneat & sit contentus sola fama in hor-
tis marmoreis. idest amplissimis opibus. ⁋ At Sarrano. Sarranus Sarran⁹
& Saleius Bassus poetæ fuere pauperes temporibus Iuuenalis. De Saleius
Saleio Basso his uerbis Tacitus meminit: Quis Saleium nostrum Bassus
egregium poetam. uel si hoc honorificentius est præclarissimum
uatem deducit, aut salutat, aut prosequitur. de quo plura in princi-
pio ultimæ Satyræ Persii diximus. ⁋ Gloria quanta libet. i. sit.
⁋ Q V I S locus ingenio. Prosequitur inceptum demonstrans ne- A S Cen.
minem egestate cōfectum egregia carmina conficere: potissimum
si solicitus sit pro rebus necessarijs acquirendis: cum uis ingenij no-
stri non possit se ad duas curas extendere. quod additur: quia con-
stat multos poetas: & egregios philosophos immo plurimos, aut
seruos, aut pauperes fuisse. Hæc autem scribit in auaros diuites:
quorum auaritia multa egregia opera imperfecta manebant: quæ
& reipublicæ & sibi multū utilitatis attulissent: si ea facta curassent.
Ordo est: Quis locus sup. esse potest ingenio. i. ad exercendū in-
genium in carminibus scribendis: quasi dicat nullus. nisi quum. id
est quando nostra pectora non admittentia: idest non tolerantia:
aut non bene recipientia duas curas: idest de duabus rebus: poeti-
ca: scilicet & domestica. uexant: idest solicitant. se solo carmine: id-
est solitus carminis confectione: & non externis curis. & feruntur:
idest rapiuntur & agitātur dominis: idest a dominis Cyrrhæ, & Ny-
sæ illarum ciuitatum: idest Apolline, qui Cyrrhæ colitur, & a Dio-
nisio. seu Baccho, qui Nysæ. quorum uterq; poetis præest ut dixi-
mus: & in Parnaso colitur. unde Lucanus: Cardine Parnasus ge-
mino petit æthera colle Mons Bromio, Phœboq; sacer. Aspicere:
idest contemplari, & animo conspicere currus, & eques, & facies
Deorum: qualia Homerus potissimum finxit. & aspicere qualis
Erinnys: idest furia bellica confundat: idest perturbet, & redarguat
Rutulum: scilicet Turnum Rutulorum ducem. quem Virgilius de-
pinxit septimo Æneid. est supple opus magnæ: idest excellentis. mē-
tis: idest rationis & uirtutis intellectiuæ. nec pro & non est opus
mentis attonitæ. i. perplexæ & solicitæ de lodice: idest quauis re do-
mestica. paranda: idest comparanda. Declinatur autem hæc lodix.
nam hic lodex (ut dicit Quintilianus) nunc nemo dicit. Errat ergo
q̄ dicit: Lodicis demes: quia si lodex dicatur per eiusdem regulas
masculinum esset, Probat quod non sit attonitæ mentis opus. Nam
si puer: idest minister: quo administrante (ut dicit philosophus) ho-
luscula philosopho opus est. desit. idest deficiat Virgilio. & si hospi-
tium: idest domicilium: tolerabile: idest in quo saltem tranquille ui-
uere posset. desit Virgilio. omnes hydri: idest omnes angues: quos
dicit furiam Alecto habere pro capillis. caderent a crinibus: idest
non possent fingere eam eos in crinibus habuisse. & buccina: idest
tuba, aut cornu buccis furiæ inflatis sonans: ut octauo Æenei. dici-
tur. surda. i. surdis digna. i. q̄ nihil sic sonaret. uel surda. i. altisona.
quæ nunc alta & magna uoce sonuit: sicut surdastri: qui parum au-
diunt: alte sonant: credentes alios etiam eo uitio laborare. nihil gra-
ue: idest existens graue & hostile: aut nihil gemeret: idest quasi cum
gemitu rauce sonaret graue: idest grauiter & terribiliter. Poscimus
. i. nos requirimus, & desideramus. ut Rubrenus Lappa: Idest pau-
per ille poeta tragicus. cuius albiolos: idest tabellas in quibus scri-
bat. & lenam: idest penulam: qua uestiatur. Atreus uir diues, & po-
tens. pignerat: idest pro pignore detinet. non sit minor: idest minos,

Curritur ad uocem iucundam,& carmen amicæ
Thebaidos,lætam fecit cum Statius urbem,
Promisitq; diem.tanta dulcedine captos
Afficit ille animos,tantaq; libidine uulgi
Auditur,sed cum fregit subsellia uersu,
Esurit,intactam Paridi nisi uendat Agauen.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semestri uatum digitos circumligat auro.
Quod nõ dant pceres,dabit histrio,tu Camerinos,
Et Bareas,tu nobilium magna atria curas,
Præfectos Pelopea facit,Philomela tribunos.
Haud tamen inuideas uati,quem pulpita pascunt.
Quis tibi Mecœnas? quis nũc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? qs Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium,tunc utile multis
Pallere,& uinum toto nescire Decembri.
Vester porro labor fœcundiorum historiarum
Scriptores,petit hic plus temporis,atq; olei plus.
Namq; oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus,& crescit multa damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet,atq; operum lex.
Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus aperte?
Quis dabit historico,q̃tum daret Acta legenti?
Sed genus ignauum,quod tecto gaudet,& umbra.

ris æstimationis.antiquo cothurno:idest antiquis,qui alto stilo scri-
pserunt:hoc est requirimus a diuitibus ut saltem Rubrenum opi-
bus suis iuuent:qui si adiutus fuerit:facile ad antiquum cothurnũ
assurgat. Non habet infelix. Numitor &c. Hic manifeste taxat in-
eptitudinem nobilium,quibus cum gratissimi & acceptissimi esse
debeant poetæ:usq; adeo tamen sordent:ut potius meretricem,
leonem,uel canem q̃ poetã nu-
triant. Ordo est:Numitor infe-
lix nõ quia nõ habeat diuitias:
sed quia nescit eis uti. Est enim
prodigus i meretrices & caneas:
& auarus erga amicos.idest ui-
ros bonos:quos habeat meri-
tos amicos.ipse ergo est:nõ iro-
nicos:sed re uera infelix:quia
non habet quod mittat amico
idest uiro studioso:in quem.s.est
auarus.sed ut dicit Seneca.tam
deest auaro quod habet,q̃ quod
non habet. Non ergo habet:qa
sic tenet ac si non habeat. habet
quod donet Quintillæ amicæ
suæ & mœchę. Elegãter & signa-
te loquitur:eleganter quidem:
quia(ut præcipit Valla)quoties
uerbum repetitur statim nõ po-
nentis:sed:ast:uero:porro:&c.
quibus positis subticebitur uer-
bũ. Quale esse:Numitor habet
quod donet Quintillæ:sed non
quod mittat amico. ubi non ele-
gãter diceres:sed nõ habet &c.
Signate autem:quia dicit.quod
mittat amico tanquam absenti.
& quod reposcere posset. & qd'
donet Quintillæ:quasi præsens
præsenti:& dono ex affectione
quadã. Nec defuit illi:uidelicet
Numitori unde emeret leonem.iam:idest paulo ante.domitum pa-
scendum multa carne.Nimirum quia certe:sed hoc per ironiam di-
cit bellua:idest fera:scilicet leo.constat:idest nutritur. leuiori:idest
minori sumptu:idest expensa.& intestina:idest aluus & uenter poe-
tæ capiunt supple plus alimenti,q̃ intestina leonum. Si quis dicat
poetas debere esse contentos gloria sua:qua imperatoribus trium-
phantibus æquiparentur:cum ut illi lauro donentur. Respon-
det poeta:Lucanus poeta ille diues & nobilis qui Pharsalicum
bellum inter Cæsarem & Pompeium cum multa laude descri-
psit.iaceat in hortis:idest locis amœnis arboribus,& herbis ad uo-
luptatem comparatis:hoc est recubet ut uoluptuosi,quibus aut sta-
re,aut sedere sæpe graue est.iaceat ergo:idest uoluptatem capiat,
& delitiose uiuat.aut iaceat:idest non extollatur a quouis. sed ma-
neat in fortunis suis quomodo ut Ouid.dicit:Pauper ubiq; iacet.
contentus fama:idest nihil petens præter famam.sed supple sit glo-
ria quantalibet:idest quantumuis magna Serrano & Saleio tenui:
idest pauperi:hoc est(ut Probus legit)poetis illis pauperibus.& ita
opponuntur Lucano diuiti.& ita aut Serrano:aut(ut Calderinus
uult)Sarrano.Ego quoq; legendum censeo. Non esset tamen in-
eptissimus sensus legendo Sarrano,tenuiq; salmo:ut opponan-
tur hortis Lucani. & sit:Sed gloria quantalibet sit Sarrano & te-
nui salino:idest non habentibus hortos tales:sed dumtaxat fictilia
uascula.quid erit &c.quid erit sup.ipsis poetis pauperibus:si tan-
tum gloria est eis:quasi dicat nihil commodi.

IOAN. BRIT. ¶ CVRRITVR ad uocem iucundam:totum hoc a superiore
dependet. Est enim sensus:Non ignoro,inquit,ex suo carmine ma-
gnam etiam Statio gloriam exurgere,qui præcipuo omnium stu-
dio & plausu auditur,cum recitat suam Thebaida.tamen ea glo-
ria parum illi prodesset:nisi Thebaida Paridi Pantomimo uende-
ret:fame enim conficeretur,nam sequitur:Non tamen inuideas ua-
ti quem pulpita pascunt. Sicq; per exemplum Statij ostendit gloriã
omnino non satis esse pauperi poetæ sine præmijs. totus autem
sensus eo fertur:ut ostendat carmina quidem Statij uniuersis pla-
cere:sed nullum extare nisi Paridem Pantomimum:qui poetam re-
muneret.Ita animum omnium inuasit auaritia,ut in contemptum
nobilium dicat solum Paridem Pantomimum personam infamem
& scænicam inueniri,qui poetis faueat. ¶ Curritur:quod omnino
gloriosum est:ut ipsum Statium audiant. ¶ Iucundam. poetæ reci-
tantis. ¶ Amicæ Thebaidos:quæ omnibus grata est. ¶ Statius:Nea- Statius
politanus fuit:quod ipse in Siluis suis testatur:At te nascẽtem gre- Neapolitanus
mio mea prima recepit Parthenope,dulcisq; solo tu gloria no-
stro. Alius etiam fuit Tholosa- Statius Tholosanus
nus:qui in Gallia celeberrime
rhethoricam docuit. auctor Eu-
sebius ¶ Promisitq; diẽ:recitan-
di scilicet. ¶ Sed cum fregit:sed
profecto,inquit,fame,conficie-
tur:& si magna cum laude &
gloria carmen suum recitauit:
nisi uẽdat Thebaida Paridi Pan-
tomimo. ¶ Fregi:ita dictũ quem-
admodũ & illud:Et assiduo ru-
ptæ lectore columnæ. ¶ Subsel- Subsellia
lia:sedilia & scanna auditorija
poeta extructa.nam(ut paulo-
ante diximus)illic:Nemo dabit
regum quanti subsellia constẽt.
Et in prima Satyra:Frontinus
platani:auditoria poetis appara-
bantur extructis sedilibus. ¶ Ver-
su:recitatione uersuum. ¶ Aga-
uem:utrum tragœdiam de Aga-
ue filia Cadmi Thebarum con-
ditoris:& matre Pẽthei,quæ bac-
chabunda eum in celebratione
sacrorum Liberi patris iteremit:
rata eum esse aprũ.unde Ouid.
Ille mihi feriendus aper:cum ab
eo talia sacrificia contemneren-
tur. De ea igitur potuit scribi fa-
bula,quæ Agaue inscriberetur.
per Tragœdias igitur ostendit
poetas p̃fecturas & tribunatus
pmeruisse:Præfectos Pelopea facit,Philomela tribunos.an(quod
magis placet)ipsum opus Thebanum:in quo de Pentheo & Aga-
ue meminit:ut referatur ad illud:Curritur ad uocem iucundam,&
carmen amicæ Thebaidos. Intactam expone:quam adhuc non re-
citauerat.non autem ab alijs non scriptam. nam Ponticus poeta
clarus carmine heroico scripsit Thebanum bellum,de quo ita Pro-
pertius:Cum tibi cadmeæ dicuntur Pontice Thebæ,Armaq; fra- Pôticas
ternæ tristia militiæ. eiusdem Pontici meminit & Ouidius in Tristi- poeta
bus:Ponticus heroo,Battus quoq; clarus iambis. Scripserunt er-
go & Ponticus & Statius,bellum Thebanum:quod inter Etheo-
clem & Polinicem fratres gestum fuit tanto odio:ut mutuis uulne-
ribus sese confodierint.uñ Statius in.xi. Theb. Ite truces animæ,
funestaq; tartara leto Polluite,& cunctas Erebi ɔsumite pœnas.
¶ Paridi:hic est ille Paris Pantomimus:de quo apud Mart. extat Paris
epitaphium:Quisqs Flaminiam teris uiator,Noli nobile preterire Pãtomi-
marmor,Vrbis delitiæ,salesq; Nili,Ars & gratia,lusus & uoluptas, mus
Romani decus & dolor Theatri. Atq; omnes Veneres,Cupidi-
nesq; Hoc sunt condita,quo Paris sepulchro. Eiusdem sic memi-
nit Tranquillus in Domitiano:Deinde Domitianus uxorẽ suam
Domitiam,ex qua in secundo consulatu filium tulerat,alteroq; an-
no consalutauerat:ut Augustam eandem Paridis histrionis amo-
re deperditam repudiaret. De eo & poeta in præcedenti Satyra:Pa-
ridem,ludosq; reliquit. Fuit autem non modo Domitiano,sed to-
ti ciuitati gratissimus:a quo ostendit poeta Statium Salario fuisse
sustentatum.cum in eius gratiam uideretur scribere. nec a diuitis-
bus quicquã haberet,quod speraret:hocq; totũ in inuidiã tam prin-
cipis,q̃ ciuium diuitum:cum principi cariores essent histriones,q̃
poetæ:diuitesq; tanta tenerentur auaritia:ut non inueniretur,qui
præmijs afficeret scriptores. Illud tamen obseruandum:alium fuis-
se Paridem Pantomimum occisum a Nerone:quasi grauẽ aduer-
sarium. ¶ Ille & militiæ:quasi aliquis dixerit:nunquid Paris potest
tantum poetis præstare. Immo etiam,inquit,potest honores largi-
ri militaris,sicq; imperatorem sugillat:qui pro meritis poetas non
ornaret:sed pluris histrionem,q̃ poetam faceret. ¶ Semestri auro:
hoc dicit multos etiam uates ad equestrẽ dignitatem prouehi per

Paridem. Semestre autem aurum intelligimus ipsum annulum in quo equites aureo uterentur. ut sit periphrasis annuli: hoc est formae rotundae. Nam semestris non solum sex mensium dicitur: sed medij etiam mensis. unam Lunam semestrem dicimus: cum ad medium peruenit mensem, & rotũda est. Sic sensus est manifestus poetae. Apuleius in ultimo de asino aureo sic: Stellarumq; media semestris Luna flammeos spirabat ignes. Luna ergo semestris: hoc est rotũda, qua similitudine poeta appellauit aurum semestre: hoc est rotundum: ac per hoc annullum ipsum: quasi qui ferat similitudinẽ Lunae semestris: in qua opinione est & Probus. Alij per aurum semestre exponunt tribunitiam dignitatem, quod tribuni annulum gestarent, ut ostendit Plinius libro trentesimotertio. & Plini. eius nepos in epistolis pro Caluisio sic. Nunc rogo semestri tribunatu splẽdidiorem: & sibi & auunculo suo facias. ⁋ Quod non dant proceres: histrio, inquit, dabit poetis quod diuites per auaritiam nõ dãt: sicq; auaritiam sui tẽporis sugillat, docetq; diuites ut Camerinos, & Bareas non esse colendos: quando ab eis nihil sit sperandum. nam multi poetae (ut dictum est ante) nobiles sequebantur: ut ab eis praemium aliquod acciperent ex carminibus suis: Accipe nunc artes nequid tibi conferat iste: Quem colis & musarum, & Apollinis aede relicta. ⁋ Tu Camerinos per Camerinos & Foreas intelligit nobiles & potentes. Tu, inquit, sequeris & colis nobiles: sed falleris. nihil. n. tibi dant. Solus Paris histrio ob opera tua ei dicata te praefectum, & tribunum facit. Sicq; ostendit poetas per fabulas suas aliquando ad dignitates proueh: sed tamen illis non esse inuidendum: quorum uita ex arte musica tantum pendeat. ⁋ Pelopea: idest tragoedia de Pelopea filia Thiestae: cum qua ipse pater concubuerat. ex qua natus est Ægysthus: qui Agamemnona & Atreum iteremit. ⁋ Philomela: tragoedia de Philomela & Progne sororibus: quae Ityn Thereo patri epulandum apposuerunt. nota est fabula. ⁋ Haud tamen inuideas. licet, inquit, ex carmine suo poetae praemia accipiant ex publico: tamen inuidendum non est illis: cum aliunde nihil consequantur: nec peculiare habeant patrimoniũ. ⁋ Quem pulpita pascunt: quem pascunt opera recitata in scaenis. ex publico enim praemia accipiebant: cum placebant populo: quibus alebantur. Vnde Terentius in Eunucho sua cũ esset rursus uendita, & ageretur iterum pro noua, pretium accepit octomillium sestertiũ. ut innuat poeta miseram esse uitam scriptorum pendere ex incerto euentu scaenae. Quod autem opera sua uenderent poetae, illud nos Terentianum in Hecyra docet: Et is qui scripsit hanc, ob eam rem uoluit iterum referre: ut possit iterum uendere. Camerini autem

Camerini

originem habuerunt a Camerino Sulpitio: qui missus fuit una cũ Spurio Posthumio albo, Aulo Manlio Athenas: ut inde inclytas leges Solonis acciperent: & aliarũ ciuitatũ instituta, & iura, moresq; noscerẽt. De Barea Sarano dictum est in quarta Satyra illic: Stoicus occidit Baream. ⁋ Quis tibi Mecoenas: poetarum studiosissimum fuisse Mecoenatem: notius quidem est, q̃ ut hoc loco oporteat indicari. Horatius O & praesidium dulce decus meum. Mart. Otia de nobis, sed qualia fecerat olim Mecoenas Flacco, Virgilioq; suo. ergo, inquit Iuuenalis, quem inuenies, cum aliquid scripseris Mecoenatem: idest tam munificum in poetas, q̃ fuit Mecoenas: ⁋ Proculeius eques fuit Romanus: ut scribit Porphirio, Augu

Proculeius

sti apprime familiaris. in fratres suos Scipionem & Murenã adeo liberalis, ut bona sua cum ijs aequis partibus diuiserit, cum bello ciuili spoliati fuissent. Horatius: Viuet extento Proculeius aeuo Notus in fratres animi paterni. De Proculeio meminit & Plutarchus in Antonio. ⁋ Fabius: forte intelligit de Fabio illo ad quem Ouid. exulans scribit quatuor epistolas in libro de Ponto: tanquam ad eum, qui scriptorum esset amicus, & liberalis. Vnde est illud ipsius Ouidij. Dignus es argento, fuluo quoq; dignior auro: Sed te cum donas ipsa iuuare solent. Hoc quod magis placet, q̃ ut intelligas de Fabio maximo, qui uendito agro suo, ab Hannibale captiuos Romanos redemit. ⁋ Cotta: Cottam bonum uirum fuisse ostendit superius: Quae Piso bonus, quae Cotta solebat Largiri. Ad Cottam scribit Ouidi. in Ponto ter, quẽ amicũ sibi esse ostendit sic: Cũq; labent alij, iactataq; uela relinquant: Tu lacerae remanes anchora sola ratis: Grata tua est igitur pietas ignoscimus illis: Qui cũ fortuna terga dedere fugae. ⁋ Tunc par ingenio Mecoenatis & Proculei, & caeterorũ, qui ijsdem fuere temporibus munifici & liberales merces dabatur aequa ingenijs scribentiũ. ⁋ Nescire uinõ toto Decẽbri: hoc dicit propter Saturnalia: q̃ mense Decembri celebrabantur. Papinius: Et multo grauidus uero December. Sensus igitur est: Multus fuisse utile ui

Saturnalia

no abstinuisse: quo tẽpore maxime alij uino indulgebant, i. toto Decembri ac per hoc totis Saturnalibus q̃ per quinq; (ut communior est opinio) dies celebrabantur. Martialis: Omnia misisti mihi Saturnalibus Vmber. Munera contulerant, quae tibi quinq; dies. De saturnalibus lege Macro. primo Satur. & Gellium. ⁋ Vester porro labor: sensus est: Vos aũt q historias scribitis: plus ẽt temporis cõsumitis, q̃ poetae: plus ẽt laboris sustinetis ẽt cũ impẽsa olei, & iactura papyri: sed q̃ tũ inde est merces: q. d. nulla. Ordo aũt est. O scriptores historiarũ. ⁋ Foecundior: uberior, & maior. ⁋ Plus olei: maiorẽ lucubrationẽ. alludit ad prouerbiũ illud: qd' apud ueteres erat frequens in eos: q lõgo perigilio aliqd frustra lucubrassent. cuius Cic. lib. vii. epl'arũ sic meminit: Põpeius se pfitetur, & oleũ, & operã perdidisse. Plaut. in Poenulo: Tũ pol ego & oleũ & opam pdidi. ⁋ Nullo modo: fine. Virg. in. iiii. Æneid. Sed qs erit modus: ⁋ Pagina: in li

Pagina

bris dr̃ a pangẽdo: quod in ea uersus pangant, unde & plantę dr̃r pãgi. Suet. in Galba: Pangi malũ placuisset. Plin. lib. xvi. ca. xxvii. Nascenti & depacto surculo natura lcuriosius semẽ dedit. ⁋ Millesima: numerosa. ⁋ Oblita modi: q̃si finẽ nõ inueniens: q̃le est opus Titi Liuij: quod centũ & quadraginta uoluminibus absoluit. ⁋ Operę lex: ut nihil. s. de historia omittatur: neq;. n. oportet historicũ, quẽadmodũ faciũt poetae, uno aut alieno uerbo rem tetigisse: sed plene omnia narrasse. ⁋ Papyro: hoc est charta. Nã ex papyro, q̃ herba nascitur in palustribus Ægypti, aut quiescẽtibus Nili aqs pparantur chartę diuisae acu in ptenues, sed q̃ latissimas philyras. ex ea ẽt nauigia texũt, & e libro uela, tegetesq; necnõ & uestem & stragula ac funes. ⁋ Quae tamẽ inde seges: q̃ utilitas tibi est: metaphora est ab agris. ⁋ Inde: ex laboribus scribẽdarũ historiarũ. ⁋ Terrae apertae historiae diligenter explicatae. ⁋ Quis dabit historico: ut sit sensus: Historicus nõ tm̃ emolumenti ex laboribus suis cõsequit: quãtũ scribae & actuario legẽti acta publica dat. ⁋ Legeti acta. i. scribae siue actuario: q uerba, siue legis, siue actorũ senatus praeconi subijceret: ut ab

Actuarius

eo clare enũciarent. Ergo actuarij uidẽtur dici, q acta, actionesq; describerẽt, eaq; descripta recitarẽt. De qbus sic Trangl. in Caesare: Orationẽ nõ immerito Augustus existimabat magis ab actuarijs exceptã male subsequẽtibus uerba dicẽtis q̃ ab ipso editã. Ergo qui acta siue priuata, siue publica describerent, actuarij sunt dicti. ⁋ Acta: dr̃r quaecunq; publicis in monumẽtis mandantur, unde in

Acta

ii. Satyra: Cupient & in acta referri. ubi de uocabulo multa diximus: pluraq; dicemus in. ix. Satyra illic: Et libris actorũ spargere gaudes ⁋ Sed genus ignauũ: obiectio est non esse mirũ si historicis nullũ sit emolumentũ cũ in umbra semper uersentur: quod est otiosorum & mollium. Vnde Horatius: Poscimur siqd Vacui sub umbra lusimus tecum. Et idẽ in epl'is: Somno gaudentis & umbra.

ASCen.

CVRRITVR &c. Ostẽdit exẽplo Statij bonis poetis nihil cõferri a diuitibus. Ordo est: Curritur. s. ab oibus ad uocẽ iucũdã. i. suauẽ & delectabilẽ pnunciatione Statij. & carmẽ sup. iucundũ. i. delectabilẽ cõpositionẽ. Thebaidos. i. poesis de Thebis a Statio cõditae. amicae. i. libẽter acceptae. cũ. i. qñ Statius fecit urbẽ. s. Romam laetã. quod tale carmẽ esset recitaturus. q̃ p &. promisit Romanis. s. diẽ. i. tẽpus quo recitaret. tãta. i. tã magna dulcedine afficit ille poeta: uidelicet Statius aĩos captos. i. irretitos, & auditur tãta libidine uulgi. i. uilis populi. sed cũ. i. postq̃ fregit. i. cõtriuit. subsellia. i. sedilia inferiorũ auditorũ. uel su. recitatione uersuũ suorũ. Est similis locutio illic in prima Saty. Cõuulsaq; marmora clamãt: Semp & assiduo ruptae lectore colũnę. Et ita eodẽ modo exponi debet: ut. s. subsellia sint fracta uersu. i. hyperbolicos lõquẽdo uehemẽti ipetu & recitatione uerborũ eius: uel potius fracta ab his, q uersum auditurũ cõuenerãt. Postq̃ aũt ita recitauit, ẽsurit. i. fame cõficitur. nisi uẽdat Paridi Pantomimo illi. Agauen. i. fabulã de Agaue: q̃ furore bacchico rapta filiũ suũ Penthea occidit. intactã. i. nõ uisam, nec tractatã ab alijs. Nec mirũ si a Paride nutriatur. qa ille. s. Paris. largit' multis. &. i. ẽt honorẽ militiae. & circũligat digitos. s. poetarũ. auro. i. annulo aureo semestri. i. sex mensiũ officio fungentiũ: hoc est tribunorũ. histrio. i. mimus: & (ut dr̃t) ioculator. dabit id. i. uictũ & honorẽ: quod pceres. i. optimates & primores ciuitatis nõ dãt. i. gratiores sunt erga poetas histriones: ut Paris & reliq, q̃ proceres. & ita non dãnat principaliter, quẽ hic laudare intẽdit, Domitianũ. q tantã potestatẽ histrionibus fecerat: sed potius laudat gratitudine histrionũ: ut damnet auaritiã pcerũ. Tu o poeta curas. i. nõ ne magnifacis Camerinos & Bareas proceres illos: & magna atria nobiliũ. q. d. id stulte facias. Quia Pelopea. i. tragoedia de Pelopea facit praefectos. & Philomela. i. tragoedia de Philomela uẽdita mimis & histrionibus facit tribunos. tñ. i. licet. tu q uẽdidisti sic fabulas tuas dignitatẽ cõsecutus es, haud. i. non. inuideas uati. s. Statio aut simili, quẽ pulpita. i.

Dic igitur quid causidicis ciuilia præstent
Officia:& magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant,sed tunc,cum creditor audit
Præcipue,uel si tetigit latus acrior illo,
Qui uenit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immensa caui spirant mendacia folles
Conspuiturq; sinus,ueram deprendere messem
Si libet,hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum Russati pone Lacertæ.
Consedere duces surgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice.rumpe miser tensum iecur,ut tibi lasso
Figantur uirides scalarum gloria palmæ.
Quod uocis pretium?siccus petasunculus,& uas
Pelamydum,aut ueteres Afrorū epimenida bulbi,
Aut uinum Tyberi deuectum quinq; lagœnæ,
Si quater egisti,si contingit aureus unus,
Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.
Æmilio dabitur,quantum petet,& melius nos
Egimus,huius enim stat currus aheneus,alti
Quadriiuges in uestibulis,atq; ipse feroci
Bellatore sedens curuatum hastile minatur
Eminus,& statua meditatur prælia lusca,
Sic Pedo conturbat,Matho deficit.exitus hic est
Tongilli,magno cum Rhinocerote lauari
Qui solet,& uexat lutulenta balnea turba,
Perq; forum iuuenes longo premit assere Medos
Empturus pueros,argentum,murtina,uillas.
Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipsis est utile.purpura uendit
Causidicum,uendunt amethistina.conuenit illis
Et strepitu,& facie maioris uiuere census.
Sed finem impensæ non seruat prodiga Roma.

ta.i.recitationes carminū suorū:& explanationes ad pulpita pascūt .i.nutriunt. Quis tibi erit nūc iterū Mecœnas:aut Proculeius. aut Fabius:aut Cotta:q̄s alter Lentulus.i.fautor & fotor,sicut illi fuerunt olim poetis.q.d.nullus. Quando aūt tales uixerūt. tūc pmiū .i.pmiū erat par.i.æquale.ingenio.i.secundū excellentiam ingenij q̄sq; tūc pmia accipiebat. pallere.i.ex nimio studio pallidū fieri.erat tūc.i.ea tempestate utile multis. & nescire.i. nō gustare uinū toto Decembri erat utile multis. Quæras hic forsan qūo fuerit utile.cū tñ uulgo dicat̄ q͂ uinū tēperate sumptū acuit ingeniū. Et prouer.xxxi.Exultatio aiæ & cordis uinum moderate potatū &c. Si diceret utile esse parum potare:nulla esset controuersia: q̄a ibidem dr̄:q̄ sufficiens est hoī erudito uinū exiguū &c. Dicem⁹ ergo hyperbolicos dictū & poetā nō intelligere eos abstinuisse oino a uino: sed a comessationibus & potationibus decembribus:q̄bus tpe Saturnaliorum, q̄ in Decēbri celebrabant̄, Romani indulgebāt. Quia uero in Decēbri bruma.i. breuissima tēpestas diei est. & ob frigus ac tenebras rara lucubratio: & frequēs gulæ idulgentia. solent. q̄ se diligentes ostētare uolūt lucubrationes suas Decēbrias appellare:q̄si uero cæteris uino & sōno indulgentibus ipsi studio uacēt. Vester porro labor &c. Ostēdit historiographis lōge plus laboris esse,q̄ poetis: sed nō plus lucri.posset principiū p ironiam legi:ut sit:O scriptores historiarū. uester labor est porro.i.sane. fœcūdior.i. utilior & uberior, seu fructuosior:quia considerant q͂ plus tēporis & rerū impenditis. quā ironiā aperit dicēs: Quæ tamē inde leges &c.sed melius est sensose ex sētētia poetæ legi hoc ordine:O sciptores historiarū.i. historiographi. uester labor est porro.i.ualde. fœcundior.i. maior & extensior,q̄ poetarū: sicut mulier fœta grossior est.q̄a plus tēporis & plus olei .i. uigiliarū & lucubrationū ad lucernas.uñ res multa uigilia,& diligētia pfecta:ut orationes Demosthenis dr̄ lucernā olere. petit̄ .i. exigit̄ a labore .i.exercitu uestro.Nāq; pagina.i.cōpactio papyri.aut librorū.i.corticū interiorū quarūdam arborū aut cartharū. oblita modi.i. finis aut mensuræ.surgit omnibus sup.nobis.millesima.i.millecupla: ul' mille uoluminibus: aut mille folliculis contexta. & crescit dānola oibus uobis.multa papyro.i. pp multā papyrū q̄ erat pellicula tenuis papyri.i.cannæ seu arūdinis:q̄lis in Ægypto plurima nascit̄. ingens numerus.i.multiplicitas rerū describendarū. & lex operum q̄ uult ut quo ordine,& q̄bus modis quæq; gesta sunt,eo,& eis describebant̄.iubet.i.uult sic sup. uos facere. Tum.i.q̄uis.maior sit labor.q̄ seges & q̄s fructus.i.q̄ merces & quod lucrū terræ apertæ.i. aratro scissæ:hoc est historiæ enucleatæ.est sup.inde.i. ex tanto labore.q.d.tenuis. Quis dabit historico.i.scribēti,aut legēti historias. tm̄.sup.quantū daret legēti.i.pronūciāti.acta.i.pcessus in foro iudiciali:hoc est causidico.q d.nemo. Sed forte,inquit poeta, tu auare modo dices:historici sunt genus hominum ignauum:idest sine industria,segne,pigrum,& inutile ad laborem.quod gaudet tecto.i. protectione a pluuia & umbra.i.protectione a strepitu.

IOAN. BRIT. DIC igitur:ostendit hac interrogatione neq; causidicos:qui se longe aliter in forensibus actionibus exercent multum lucrari. Officia ciuilia:actiones causarum ciuilium. Præstēt: quid lucri afferant, Libelli comites:quos secum in forum deferunt. Ipsi.s. causidici. Magna sonant:magno agunt strepitu & clamore ut uideantur clientū suorū acerrimi defensores. Sed tūc cum creditor audit:sensus est:Causidicus tūc,inq̄t, magna sonat cū creditor eū agentē audit, & pcipue inq̄t magna sonat: si debitor latus eius tetigit tanq̄,q̄ eū magis urgeat ad dicendum, utpote q̄ neget credita. sicq; ostendit poeta in iudicijs magis a debitoribus, q̄ a creditoribus causidicū urgeri. Acrior illo.s. creditore. Qui.s. debitor. Venit ad nomē dubiū.i.ad ambiguū debitū refellēdū:quod incertū est.& dubiū: cū ipse neget. Nā nomē pro debitore ponitur:& sæpe p debito. Cicero in oratione pro Roscio: Nō refert parua noia i codices: immo ois summas. Idē in Topicis: Non si uxori uir legauit argētū omne, quod suū esset.idcirco quæ i nominibus fuere legata sunt. Idē in epistola ad Atticū:Perfeci, inquit,ut Salaminij totum nomen persoluerēt.i.debitū. Plaut.in Cistellar. Nūc quod reliquū restat uolo persolueret. ut expōgatur nomē.nequid debeā.i.ut debitū deleatur.pro debitore sic Heratius:Nomina sectatur mō sumpta ueste uirili Sub patribus duris tyronum. Columel.in primo rei rusticæ.Cū uel optima nomina nō appellando, fieri mala fœnerator Alphius dixisse si uerissime fertur: ubi noia p debitoribus accipit. Seneca in primo lib.in fine primi libri de beneficijs:Nomina facturi diligēter in patrimonium debitoris inquirimus. Cū cudice:utrū legū, an accepti, & expensi. Tūc imensa caui folles spirāt mēdacia.cū creditor audit,ut a supiore depēdeat: sicq; causidicos taxat, q̄ lucri cupiditate falsas agūt causas,in q̄bus effundunt magnas offensas mendaciorū. Folles:metaphoricos.i.ora ipsorū causidicorū. Conspuiturq; sinus: sputo nimio cōspergitur. Veram messem:uerū laboris emolumētū & fructū. Sensus est: Si uoles tamen causidicorū etiam qui negociū agunt, lucrū & diuitias considerare,inuenies solum patrimonium Russati Lacertæ plus ualere,q̄ patrimonia centū causidicorū. sicq; ostendit longe maius esse lucrū i militia uersantiū, q̄ literatorū. & hoc q̄dē culpa temporū:q̄bus auaritia cūctis in rebus dominatur: ut bene conueniat solum patrimonijs: & non solum rus: præcessit enim centum patrimonia: & non centū rura. comparat.n.patrimonium patrimonio ut nullo modo legendum sit rus Sati: ut capias Satum pro proprio noie:sed Russati unica dictione. Solum.s.patrimonium & unicū. Russati Lacertæ: Lacerta nomē militis fictū a porta.sicut apud Horatium Gallina nomen est proprium gladiatoris: Thrax est Gallina syro par. Nam milites Romani usi sunt in prelio uestibus russatis:quas Græci phœniceas,nos uero coccinas appellamus.sumpta a Lacedæmonijs cōsuetudine:q̄(auctore Valerio)tali genere uestiū usi sunt: ut coloris similitudine, uulnerum suorum cruorem occultarent,ne hostibus aliq̄d fiduciæ afferrent, si fuissent uulnerati.de colore russato meminit Seruius lib.viii. ubi exponit pilenta. Erant,inq̄t,tunc ueneti coloris, non ut nunc russati:quibus nisi castæ utebantur. Romæ etiam & Præneste (ut scribit Hermolaus in septimum librum annotationum Plinii) lapidum monimenta comprobāt.in quibus sæpe est inuenire Russatos. Purpureis etiā uestibus usos esse in prælio ostendit Plutarchus in Eumene sic:Instructa igitur acie incedentibus: ut primum auratis in armis ad Solem splendor enituit: ac belluæ cum turribus & pur

Nomen

Russati milites

purpureæ uestes inspectæ sunt. (Is.n.uadētibus in præliū ornatus est) primi iter eum clamore sistunt. Treuellius item Pollio in uita Diui Claudij: Russas uestes sic meminit: De nostro ærario priuato dabis huic salarium. Tunicas russas militares annuas. Sago chlamydes annuas duas. Flauius Vopiscus item sic scribit de ueste russa in Aureliano: Cape igitur tibi pro rebus gestis tunicas ducales russas quatuor. ❡ Consedere duces: sumptum est ex libro.xiii. Metam. Ouidij: Consedere duces, & uulgi stante corona. Igitur ostēdit poeta causidicorum labores omnino graues esse, quos non sine magna anxietate exclamant in agendis causis. sed eorum præmia pe rexigua. ❡ Consedere duces: idest iudicibus sedentibus pro tribunali tu oras & causam alienam dicis. ❡ Aiax pallidus. idest tu causidice non minus palles, cum ad alienam causam tuendam surgis, q̄ palluit Aiax in causa sua agenda. ubi sedentibus Græcorum ducibus tanquam iudicibus, causam suam egit petens arma patruelis Achillis aduersus Vlyssem, ❡ Dicturus pro dubia libertate: oraturus pro eo, cuius libertas in ambiguo est, cum quæritur sit ne liber? Nam Romæ in iudicijs plerunq; quæsitum est: an is appellandus esset liber: qui natus esset ex matre libera: licet ancilla concepisset. Et econtrario: si libera concepisset: deinde ancilla facta peperisset placuit eum qui nascitur, liberum nasci. Et an is diceretur liber, qui non iustis nuptijs, sed uulgo conceptus esset: placuit etiam eum nasci liberum, quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in utero est. Ex hoc quæsitum est: si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta aut expulsa ciuitate peperit, liberum an seruum pariat: & tamen rectius probatum est liberum nasci, & sufficere ei qui in uentre est liberā matrem, uel medio tempore habuisse. Emergebant igitur sæpe Romæ tales causæ: ubi de libertate agebatur: quas tanquam magnū aliquid causidici non sine animi, & corporis labore tuendas suscipiebant: cum multi, qui se liberos dicerent, in seruitutem uendicarentur. Talia etiam in causis fictis tractabantur. unde Quintilianus libro tertio: ubi quærit de statu, sic scribit: Ex tempore quæstio est: An is quem dum adducta est mater peperit, seruus sit natus. ❡ Bubulco iudice: hoc est rustico, ac per hoc legum imperito. ut ostēdat causidicum ex omni parte habere unde laboret: & q causa ad agendum sit difficilis, & q ante iudicem rudem agatur: qui non sine magno causidici labore causam percipiat, sicq; docet causidicum uarijs modis laborare, & modica laborum assequi præmia. Illud etiam poeta satyrice notat iudices sæpe existere, non sine litigantium noxa, rudes & ignaros. quod autem bubulcum iudicem dicat ex historia est. Nam iudices plerunq; ex agris in decurias mittebantur. unde Quintilianus libro quarto sic scribit. Cum iudicem rura plerunq; in decurias mittant de eo pronunciaturum quod intellexerit. Valerius lib. septimo: capite de repulsis Tribunum rusticarum sic meminit: Cum Nasica ædilitatem curulem adolescens peteret: manūq; cuidam rustico opere duratam more candidatorū tenacius apprehendisset, ioci gratia interrogauit eum, num manibus solitus esse ambulare. Quod dictum a circunstantibus exceptum, ad populum manauit, causamq; repulsæ Scipioni attulit, omnes nanq; rusticæ tribus paupertatem sibi ab eo exprobratam iudicantes, iram suam aduersus contumeliosam eius urbanitatem distinxerunt. unde legitur Romę tribus fuisse urbanas & rusticas. de quibus sic Plinius libro.xviii. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum, qui rura haberent. Vrbanæ uero in quas transferri ignominiæ esset desidiæ probro. Idem in lib. de uiris illustribus sic scribit Gracchus censor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urban s diuisit. Et Asconius in.ii. uerrinarum: Tribus urbanæ, rusticæq; omnes trigintaquinq; numerantur: ex quarum sin-

Centum uiri gulis terni eligebantur ad iudicandum: hicq; centumuiri dicebantur: licet centum & quinq; essent. Potuit etiam posuisse bubulcum pro omni ciue Romano graui & seuero: sicut etiam alibi Creticum posuit pro uiro nobili: Cretice pelluces. Nam C. Atilius bubulcus consul fuit una cū Tito Manlio Torquato: quo tp̄e Sardinia isula rebellauit auctoribus Pœnis: unde mox Sardi subacti & oppressi. Fuit item Iunius rusticus, quē Domitianus interemit, q Peti Thraseę & Heluidij Prisci laudes edidisset, appellaret q eos sanctissimos uiros. ut sit sensus: Surgis tu pallidus Aiax dicturus pro dubia libertate bubulco iudice. hoc est graui & magno uiro iudice: qualis fuit Atilius bubulcus, siue Iunius. Nam Iuniorum familiæ bubulcum nominarunt, qui bobus optime utebatur. Pli. Hinc tamen opinioni non ita me addico, ut nolim etiam posse cum libeat circa reprehensionem discedere: prior enim magis placet. ❡ Rumpe, insultatio poetæ in uanum causidici laborem. ❡ Palmæ uirides figantur: ut Consequaris uictoriam in iudicio: & damnes reum ad scalas Gemonias. Nam scalæ Gæmoniæ locus erat in urbe, in quem rei unco trahebantur. Tranquillus: Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, uncoq; tractus. Dictæ autem sunt Gemoniæ a gemendo: q non sine gemitu & lachrymis in eas traherentur. Vnde Plinius libro octauo. mentionem faciens de canibus appellat gradus gemitorios his uerbis: Testatum est canem nec a corpore recessisse abiecto in gradibus gemitoriis mœstos edentem ululatus. Magna ergo gloria erat causidico damnasse reum ad scalas Gemonias. Inde plurima palma fores eius ornabantur. Martialis libro septimo ad Fuscum causidicum: Sic fora mirentur, sic te palatia laudent: Excolat & geminas plurima palma fores. ❡ Petasunculus diminutiuum a petasone. est autem perna salita, quę si uetula est ingrati est saporis. Martialis libro decimo tertio. Musseus est propera, caros nec differ amicos: Nam mihi cum uetulo sit petasone nihil. ❡ Siccus: aut quia in fumo suspenditur, aut quia uetulus est, & succo exhaustus. ❡ Pelamydum: pis- Pelamys
scis est, qui cum minimus est, & fœtas redeuntes in mare au- mys
tumno comitatur, Cordilla appellatur. Cum e mari uerno tem- Cordilla
pore pontum intrat limosa ante luto pelamys incipit uocari ἀπὸ τοῦ πηλοῦ: idest a luto quod eruit. Festus sic inquit: Pelamys genus piscis dictum, q in luto moretur. quod Græce πηλός dicitur. Cum autem tempus annuum excessit thynnum
Cybium uero concisa pelamys dicitur. De hoc pisce Plinius li- Cybium
bro nono. & trigesimosecundo multa scribit. de quo & nos ex auctoritate eius in commentarijs Persii. ❡ Veteres bulbi: idest non recentes, & proinde minus sapidi. Nam (ut scribit Plinius) uetustiores improbantur & parui & longi. est enim Bulbus genus oleris. de quo multa Plinius libro nono capite quarto & quinto. Bulbos Cato in primis serendos præcipit celebrans megaricos a Megaris ciuitate. Vnde Columella: Iam Megaris uenient geni-
talia semina bulbi. Bulbos item scribit Columella libro tertio esse Bulbus
oculos harundinum. ❡ Epimenida: expositio est. Nam ex genere bulborum. sunt scylla, & duo genera medicæ masculus albis folijs, fœmina nigris, & tertium genus est cibis gratum, Epimenidum uocatur. Afrorum autem dicit bulbos, quia qui in Africa nascuntur, maxime (ut scribit Plinius) laudantur. ❡ Vinum Tyberi deuectum quasi dicat transmarinum: aut romanum: aut campanum: quod optimum erat. ❡ Quinque lagœnæ: cum distinctione legendum: quasi dicat non iam multum uinum dabitur: sed quinque dumtaxat lagœnæ. Est autem lagæna tam aquarium, q̄ uinarium uas. Martialis: Et nigra syra defruti Lagœna. Talis est etiam locutio apud Plautum in Pseudolo. Nisi argentum mihi redditur uiginti minæ. Sic etiam locutus est Plinius libro decimoquarto capite decimoquarto: Censores edixerunt nequis uinum græcum, amineumque Octonis æris singula quadrantalia uenderet. ❡ Si quater egisti, si contigit aureus unus: laborem causidici magnum esse ostendit cum modico emolumento. Sensus enim est: Si forte causam quater egisti, & si ex ea re aureum unum accepisti, eius mercedis pars tibi danda est pragmaticis, a quibus adiutus fuisti. Nam pragmatici dicuntur, qui causidicis & oratoribus uerba iuris subministrant. de quibus sic Cicero libro primo de Oratore. Itaque non ut apud græcos infimi homines mercedula adducti, ministros se præbent in iudicijs oratoribus ij, qui apud illos pragmatici uocant πρᾶγμα enim negocium, causamque significat. Plautus in Casina: Enimuero pragmata mox parechis: hoc est negocium mihi exhibes. nam παρέχειν est exhibere: πραγματικός negociator. Quintilianus libro tertio: ubi de statibus disserit: docet pragmaticos a græcis iuris interpretes appellari. ❡ Inde: ex eo aureo. ❡ In fœdera: quia ita pacti sunt. ❡ Aemilio dabitur: illud etiam incommodum est causidicis: ut inter illos præmia ij tantum capiant, qui diuites habentur & nobiles. per Aemilium autem intelligimus diuitem, & nobilem. ❡ Huius enim: hæc particula semper rei præcedentis signat causam. ❡ Stat currus aheneus: statuas habet in quadrigis, & nobilis habetur. Nam apud Romanos cum antiquitus statuæ maiorum togata effigie ponerentur: deinde etiam hastas tenentes, equestres quoq; statuæ celebratæ sunt: postea uero in bigis & quadrigis unde & triumphales natæ. Plinius hæc libro trigesimoquarto: Ponebantur etiam & causidicis equestres statuæ. Martialis libro nono: Tam graue percussis incudibus æra resultant: Causidicum medio cum faber aptat equo.

❡ Alti

. Alti quadriiuges: quaterni equi iuncti currui quadriiuges dicuntur & quadriiugi: & biiuges & biiugi si biiugi tantum. In uestibulis: in prima ædium parte. de quo plura illic: Vestibulis abeunt ueteres, lassiq; clientes. Ipse: Æmilius. Bellatore: equo aheneo qui uidetur pugnas minari. Minatur: intentat quasi in hostem. sic Papinius de equo Domitiani: Cursumque minatur. Meditatur prælia: præparare & exercere uidetur. Lusca: quia ita se habebat statua: ut unus tantum oculus uideretur, in alteram partem obliquato capite: aut (quod magis placet) quia unum claudebat oculum, quo certiorem inferret ictum. Nam naturale est ut uno tantum oculo clauso aliquid rectius longe mittatur: quia plures motus (ut scribit Aristoteles) duobus q̃ uno excitantur oculo. Et quia radij utriusq; oculi non sine perturbatione in idem concidunt. Sic Pedo conturbat: sensus est: Pedo causas agit, tractat, miscet. talis est locutio apud Ciceronem libro primo de natura Deorum. Aristoteles in tertio de philosophia libro multa turba a magistro Platone dissentiens sic: idest perexiguam mercedem & modica munera: ut reliqui. de quibus supra. Sed Matho etiam infelicius qui deficit, & propemodum omni ope destituitur. quem exitum sentit & Tongillus: idest Tongillus eundẽ exitum & finem experitur: quia nihil lucratur. licet uarijs modis diuitem se ostentet: ut conducatur: quasi innuat hoc accidere iniuria temporum: quibus auaritia bonos mores oppressit. Et tamen, inquit, hæc falsa opum ostentatio fuit utilis multis. hominum enim ingenia exculta maxime censentur. Sicque poeta per hos tres causidicos ostendit: aut nullum, aut sane modicum esse in actionibus causarum emolumentum. De Mathone causidico diximus in prima Satyra. De quo & Martialis: Parua rogas magnos sed non dant hæc quoq; magni: Vt leuius pudeat iam Matho magna roga. eum oratorem fuisse uilem ostendit in Satyra undecima: Dic tibi qui sis, Orator uehemens, an Curtius, an Matho. Exitus hic est Tõgilli: idest talis est & finis Tongilli. ut deficiat, modicamque capiat mercedem qui ut se per opes commendet, in balneis lauatur rhinocerote comitatus magna hominum multitudine: & per forum gestatur lectica purpura amictus: tanquam qui empturus sit seruos, aliaque multa pretiosa. Exitus finis. alibi: Quis enim te deficiente crumena: Et crescente gula manet exitus. Alibi: Saeuus in illum Exitus eripuit. De Tongillo meminit Martialis: Vri Tongillus male dicitur hemytriteo: Noui hominis mores, esurit atq; sitit. Rhinocerote: hoc est uase ex cornu rhinocerotis, quo potentiores in balneis utebantur cum oleo. pauperioribus autem in usu erat Guttus ex cornu tauri. unde supra: Pleno componit lintea gutto. Rhinoceros est animal, de quo meminerunt Plinius libro octauo Diodorus & Solinus. unum in fronte cornu habet. ῥὶν enim nasus dicitur. κέρας cornu: hostis est Elephanto: cornuq; ad saxa elimato, se pugnæ præparat. in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorem. uulgo nunc appellamus alicornum. Turba lutulenta: idest multitudine comitum: qui eum per lutum sunt comitati. Premit iuuenes: idest oneri est iuuenibus Medis: hoc est seruis Medis dum lectica per forum gestatur. Medos: populi sunt contermini Persis. illinc mittebantur serui robusto, & ualido corpore. Assere: idest ligno, quo lecticarij serui utebantur ad sustinendam lecticam. Vnde Tranquillus in Caligula: Ad primum tumultum lecticarij cum asseribus in auxilium accurrerunt. Martialis: Vt canusinatus nostro Syrus assere sudet. Iuuenalis alibi: Ferit hic cubito, ferit assere duro Alter. De hoc autem plura diximus in tertia Satyra. Empturus pueros: ut diues uideatur, ostentat se uelle emere multa pretiosa.

Rhinoceros

Murrina

Argentum: uasa argentea. Murrina: Oriens (auctore Plinio libro trigesimoseptimo) murrina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus Parthici regni: Vocabulum autem deductum est a murra, quem humorem putant sub terra calore densari. de qua Lucanus: Non auro murraque bibunt. Martialis: Si calidum petas ardenti murra falernum: Conuenit, & melior fit sapor inde mero. Multi codices quos uidi legunt Myrrhina sed credo q̃ sit idem. Spondet: idest promittit, ostenditque hominem esse diuitem qui possit talia emere. Stlataria: idest ampla & lata. nam (auctoribus Festo, & Quintiliano in primo) antiqui Stlatum pro latum dixerunt. Stlitem pro litem. unde & stlatam genus nauigij appellarunt latum magis, q̃ altum. Latum clauum uidetur designare. Filo tyrio: idest purpureo. Nam ut scribit Plinius libro nono) purpuræ usum Romæ semper fuisse constat: sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium e regibus primum usum manifestum est: ut liquido appareat de lato clauo hoc loco intelligere. Et tamen hoc ipsis est utile: sensus est: Licet hoc sit ambitiosum hæc ostentare: tamen ipsis aliquam affert utilitatem: quod a clientibus facilius conducuntur. Purpura: idest uestis ipsa purpurea in causa est: ut causidicus non ducatur: ita dictum sicut illud: Et lenam pignerat Atreus. Atreus fabula in causa est, ut poeta pigneret uestimenta, ita premitur paupertate dum scribit. Amethisina: uestimenta coloris uiolacei. nam amethusus lapis est pretiosus. de quo Plinius libro trigesimoseptimo capite nono: Cuius fulgor ille eminicaus uiolaceus est. a cuius similitudine dicuntur uestes amethisinæ. Amethisi Indicæ principatum tenent. Illud obseruandum apud auctores græcos non tam amethistum, q̃ amethisum legi. quod uocabuli origo maxime docet. est enim facta compositio nominis ab a: quæ particula est priuatiua: & μέθυσος ebrius. Vnde sic scribit Plinius eodem libro: Causam nominis afferunt: q̃ usq; ad uini colorem accedens, priusquam eum degustet, in uiolam desinit: fulgorq; quidam in illa purpuræ non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens. quibus uerbis ostendit dici amethisum, quod non penitus colore uini inebrietur. Et paulo infra hæc subdit: Magorum uanitas resistere ebrietati amethisos promittit, & inde appellatas ita ut manifesto constet & amethisum & amethistum dici. Et sic amethisina sicut dicimus byssina a bysso. Vnde apud Theophrastum de lapidibus sic legitur: τὸ δ' ἀμέθυσον οἰνωπὸν τῇ χρόᾳ: hoc est Amethisum autem colore uini aspectum representat. ubi obseruandum est amethisum simplicis. & sine t scribi & genere neutro. Alibi etiam idem in eodem libello sic: ἐπὶ δὲ καὶ κρύσταλλος καὶ τὸ ἀμέθυσον ἄμφω δὲ διαφανῆ: hoc est: ad hæc est & crystallus & amethisum, ambo autem transparentia. Amethistan etiam dici docet epigramma illud in quarto epigrammatum: ἡ λίθος εἰμ' ἀμέθυστος, ἐγὼ δ' ὁ πότης Διόνυσος· ἢ νήφειν πείσει μ', ἢ μαθέτω μεθύειν. Hic lapis est amethistus: ego autem bibulus sum Dionysius: uel ergo lapis hic persuadet mihi sobrium esse: uel ipse discat inebriari. In amethisto insculptus erat Bacchus, qui loquitur sic. Conuenit illis: non est, inquit, mirum si talia per ostentationem faciunt. nam conuenit illis uiuere (si conduci uolunt) facie maioris censes. Strepitu: referri potest ad seruorum multitudinem. Facie ostentatione: licet facies proprie sit ipsa oris species, qua nobis hominis qualitas ostenditur. ad alia tamen metaphoricos refertur: ut dicamus faciem huius rei: idest speciem huius rei. Sallustius in Iugurtha: Cæterum facies totius negocij uaria erat: idest species. Maioris census: maiorum opum. Sed finem impensæ: ut igitur diuites uiderentur, & sic conducerentur ultra modum circa corporis ornatum impendebant: ita moribus urbis exigentibus. unde Seneca ad Lucilium: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter potest uiuere: non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Prodiga: profusa ad sumptum. prodigere enim apud Festum est pro consumere. ASCen.

Amethisina

QVOD si hoc dicis: dic etiam: quid officia ciuilia: idest exercitia in iure ciuili præstent causidicis: idest causas dicentibus. & quid libelli: idest petitionum formæ uel totius processus. comites: idest comitantes eos: idest, qui portantur post eos: uel quos ipse secum portant in magno fasce: idest onere colligato. præstent causidicis: quasi dicat parum aut nihil. Ipsi sonant magna: idest magne seu granditer nomen pro aduerbio: & formam accusatiui pluralis non ablatiui seruans: quia (ut dicit Seruius) nomina cum fiunt aduerbia suas quantitates seruant: sed declinationem amittunt. Sonant ergo magna: sed tunc præcipue: idest potissimum. cum: idest quando. creditor: idest is qui pecuniam petit pro quo agit. audit: idest præsens est. uel si alius aduocatus, seu causidicus acrior illo. tetigit latus: idest controuersiam cum eo agit: & collateralis est. uel potius si acrior illo: idest alius creditor ardentius petens: utpote argentarius secundum Probum. tetigit latus instigando eum: qui uenit cum grandi codice: idest libro in quo acceptorum & expensorum rationes scribuntur. ad nomen: idest debitum. uel ad nomen supple debitoris dubium: idest incertum illo inficiente. Cur autem nomen pro debito accipiatur: est quia quæcunq; in talibus libris ad nomen alicuius scripta sunt: illi persoluenda sunt. & ita persoluere nomen est persoluere ea, quæ nomini ascripta sunt. Sæpe enim nomen pro nominatis accipitur. ut Iudæi infesti sunt christiano nomini: idest ipsis christianis. Si quis priori modo (qui mihi minus placet) legere uelit: ut sit de alio causidico intelligendum: quia acrior accuratum facit, dicet.

Qui uenit cum grandi codice proceſſuum ſuorum ad nomen dubium: ideſt ipſe dubius: quale nomen habiturus ſit uicti: aut uictoris: ideſt qui dubitat de cauſa ſua. quanto enim minus iuris habent, atq; æquitatis: tanto uehementius inſtant: & maiorum præ ſe ferunt fiduciam. unde ſubdit. tunc folles: ideſt pulmones ipſorum: quaſi folles. caui: ideſt capaces uentorum. ſpirant: ideſt efflant immenſa mendacia. quando: ſcilicet dubiam cauſam habent aut acrem colligatorem. & ſinos: ideſt ueſtis laxior in pectore cauſidicorum conſpuitur: ideſt conſpergitur ſputo. dum enim nimium uelociter & acriter loquuntur, ſæpe euenit. ut aſpergines ſputi emittant. Non enim intelligas lector ꝙ ſputo ſe mutuo petant. id enim indecorum eſſet: ſed ꝙ ſinus ſuos præ nimia feruentia loquendi conſpuunt. Verum: ideſt ſed. ſi libet deprendere: ideſt perfecte cognoſcere. meſſem: ideſt mercedem & commodum tantorum laborum cauſidicorum. uel ſi uis deprendere ueram mercedem: ſic enim aliqui legunt: pone hinc: ideſt ex una parte. patrimonia centum cauſidicorum. & pone in alia parte ſolum ſupple patrimonium Lacertæ: ideſt illius militis. Ruſſati: ideſt ruſſata: hoc eſt coccina ueſte induti. & uidebis ſupple ꝙ longe ſuperabit ea. Vel ſicut Probus legit. pone ex alia parte ſolum ſupple patrimonium Ruſſati Lacertæ: ideſt illius aurigæ ſic dicti. Vel (ut Calderinus) pone ex alia parte ſolum eius: ideſt dumtaxat rus: & non reliquas poſſeſſiones. Lacertæ: ideſt quod poſſet dici rus: Lacertæ: ideſt minimum reſpectu aliarum poſſeſſionum; ſicut dictum eſt prius: Eſt aliquid ſeſe unius dominum feciſſe Lacertæ. Satyra prima Attici equitis, qui Satus appellatus eſt. & nunquam cauſas dixit: ſed tamen tot diuitias accumulauit. Habes tres expoſitiones: quarum primam probat ueſtis ruſſata: ſecundam auctoritas Probi: & tertiam uocabulum Lacertæ prius poſiti. Elige quamuis lector: dummodo intelligas parum lucri eſſe cauſidicis reſpectu aliorum. Conſedere duces. Oſtendit q̃ laborioſum, & quam parum lucroſum ſit cauſidicorum munus. Ordo eſt: ac ſi dicat poeta: Ponamus ꝙ ſicut principes uiri ac cæterorum duces conſederunt tempore belli Troiani ad audiendum controuerſiam, & litem inter Aiacem & Vlyſſem de armis Achillis: quæ Vulcanus fabricauerat: ut recitat Ouidius decimotertio Metamorphoſ. utens iiſdem uerbis. ita nunc duces: ideſt principes Romani: quod per ironiam dicit. conſedere: ideſt ſimul ſederunt: ideſt ſedentes ceperunt auditure cauſas. tu Aiax: ideſt cauſidicus tanquam Aiax ſurgis: quia ad iudicium ſtandum eſt. pallidus: ideſt timore pallens. dicturus: ideſt ac ſi eſſes dicturus. iudice bubulco: ideſt coram ignobili & illiterato: & proinde facile corruptibili: aut ſeducibili. pro libertate dubia: ideſt pro oſtendenda alicuius libertate non facile probabili contra eum, qui eum in ſeruitutem uendicare uult: pro qua re maxime pallendum: ideſt timendum eſſet: quia libertas præualet auro. aut pro libertate dubia: ideſt pro aliquo liberando & ſoluendo. cuius libertas: ideſt liberatio dubia eſt. Ego potius intelligo de libertate alicuius clientis, q̃ aut ipſius cauſidici, aut patriæ: propter mercedem hic conſtitutam: quam nec patria, nec ipſe ſibi conſtituerent: ſed potiſſimum clientes. Nec ueriſimile eſt ꝙ loquatur de ſcalis Gemonijs: in quas obtinuerit reum obijciendum: tunc enim non pro libertate: ſed potius contra libertatem loqueretur: potius dicerem uictori cauſidico in cauſa de libertate alicuius in ſignum uictoriæ palmam conſtituit cuius natura eſt: ut contra pondus renitatur & incuruetur: aut in loco publico: aut in domo eius: & ad refrigerium laſſi animi eam uiridem non ſolum in calore: ſed iam recentem poni: & hoc ad gloriam, & (ut dixi) refrigerium eius. In præmium autem aut pretium laboris a defenſo dari quæ ſequuntur: ſiccum petaſunculum & cætera. quæ (ut Perſius dicit) ſunt Marſi monumenta clientis. Hæc mihi ſententia contextui nunc quadrare uidetur: ſiquis meliorem commiuſci poteſt (licet enim: nam commentarij nihil firmæ ſententiæ iſtic habent) in medium ferat. quot capita: tot ſenſus. Ordo igitur eſt: O miſer: id eſt dignus miſeratione, uel miſeræ conditionis: ut qui pro mercede tam uili tantopere ſudas. rumpe iecur tuum tenſum: ideſt intenſum. & inflatum ira: ideſt clama & concita te furore & ira uehementi. ut palmæ: ideſt rami palmarum. uirides: ideſt adhuc uirentes & exiſtentes gloria ſcalarum: ideſt quam obtinēt uictores: qui, ut altius uideantur, ſcalis conſcendunt ad altiora figuntur tibi laſſo: ideſt iam defatigato ad gloriam: ut dixi & refrigerium. Sed audi quod pretium uocis: ideſt tanti clamoris ſit. petaſunculus: ideſt paruus petaſo: ideſt cora porci ſalita gallice ung iambon de porceau ſale. ſiccus: ideſt fumo & uenuſtate areſactus. aut uas: ideſt fidelia: ut dicit Perſius: hoc eſt uas fictile: aut etiam ligneum. quo nunc utuntur. pelamydum: ideſt thynnorum, ſeu tunnorum linoſorum. gallice hune caque de tonnine qui ſente la bone. aut epimenida quæ ſunt ueteres bulbi: ideſt tales capæ. Afrorum: ideſt quæ in Africa plurimæ naſcuntur. Aut uinum deuectum: ideſt deorſum: hoc eſt Romam aduectum. Tyberi: ideſt per Tyberim: per quod uile quoduis ſignificat. nam pretioſa uina Campaniæ: ut cæcuba, ſentina, & falerna non deuehuntur, dum Romam aduehuntur. eius autem uini erunt ſupple quinque lagœnæ: ideſt parua uaſcula, qualia ruſtici & leproſi ſecum ferunt: ſi egiſti quater. In ſignum ergo ſummæ liberalitatis dabitur una lagœna ultra numerum actionum tuarū. Et ſi forte ex illis lagœnis: aut loco illarum lagœnarum contigit: ideſt cum ſumma difficultate aduenit tibi unus aureus. inde cadunt partes: ideſt certæ promiſſiones promiſſæ in fœdere: ideſt confœderatione & pactione. pragmaticorum: ideſt quam contraxiſti cum pragmaticis: ideſt aduocatis & iuriſperitis, qui cauſidicis iura ſuggerunt. & ita haud facile emergunt: quorum uirtutibus obſtat res anguſta. diuitibus autem melior eſt conditio. Nam tantum ſupple dabitur Aemilio: ideſt illi diuiti, & bene ueſtito cauſidico, quantum petet: quaſi dicat a nobis, qui pauperes ſumus, dabitur quod defenſi a nobis uoluat: & tamen nos melius egimus ſupple cauſas, q̃ Aemilius: ſed præfertur Aemilius nobis. enim pro quia: quia currus ahenens: ideſt ex ære factus huius: ſcilicet Aemilij cauſidici. ſtat in ueſtibulis: ideſt introitibus templorum. alti quadriiuges: ideſt equi quaterni ad iugum trahentes. ſtant ſupple in ueſtibulis aut ipſius Aemilij cauſidici aut Pauli Aemilij: aut alterius triumphatoris: unde is nomen ducit: quod ueriſimilius eſt, q̃ ut cauſidico currum triumphalem poſitum credamus. atq; ipſe: ideſt ſtatua ipſius Aemilij cauſidici: de quo loquitur nunc: quaſi cætera de prædeceſſoribus eius dixerit. ſedens in feroci bellatore: ſcilicet equo belligero: ideſt donatus ſtatua equeſtri. minatur eminus: ideſt eminenter & a longe. haſtile curuatum ex uibratione, quam ſculptor ſimulauit. & meditatur: ideſt exercet prælia. ſtatua luſca: ideſt altero oculo capta, aut alterum oculum clauſum habente: non quidem ex uetuſtate ſtatuæ: ſed ex arte inſidentis. uolentes enim aut haſta, aut ſagitta quid contingere, alterum oculum claudunt. Et ſic: ideſt conſimili modo. per illuſtras: ſcilicet & gloriam ſtatuæ equeſtres in foro poſitæ. Pedo: ideſt cauſidicus ille. conturbat cæteros: ſcilicet cauſidicos quibus animoſior eſt. & altius clamat eo ꝙ ditior. & Matho deficit: ideſt ſuccumbit. ſic: ideſt quia pauperes uilipenduntur. Et hic: ideſt conſimilis exitus eſt Tongilli, atq; Mathonis. Nam ſicut Matho deficit propterea ꝙ in pompis oſtendendis pauper effectus eſt. Vnde dicitur in prima Satyra: Cum noua cauſidici ueniat lectica Mathonis. Plena ipſo & cætera: ita & Tongillus (de quo hic dicit) qui ſolet cum diues eſſet. lauari: ideſt lauandus balnea ingredi. cum magno rhinocerote: ideſt cornu rhinocerotis. non contentus gutto uulgari. & qui uexat: ideſt perturbet. balnea: ideſt cæteros: ſcilicet exiſtentes in balneis. turba comitantium lutulenta: ideſt per lutum poſt eum currentium: & qui premit iuuenes Medos: ideſt ſeruos ex Media adhuc fortes: longo aſſere lecticæ ſcilicet: dum portatur ſupple per forum. empturus: ideſt tanquam is qui emere poſſit. pueros: ideſt ſeruos, argentum. ideſt uaſa argentea. & murrina ſupple uaſa. uillas: ideſt domos in agro. Enim pro quia. ſtlataria: ideſt lata ueſtis, quam habet ad modum lati claui: ideſt ueſtis ſenatoriæ. filo tyrio: ideſt ex purpura confecta. ſpondet: ideſt fidem facit ut talia poſſit. & tamen quamuis ii duo per pompas pauperes effecti ſunt. hoc: ideſt ſuperbe ueſtiri, & magnificus uideri. eſt utile ipſis ſupple cauſidicis cæteris. Nam purpura: ideſt ueſtis purpura. uendit cauſidicum: ideſt facit ipſum placidum, & a multis appetibilem. qualem tamen omnes emunt pluris q̃ alias. & amethiſtina: ideſt ueſtimenta uiolacea etiam uendunt cauſidicum. conuenit: ideſt conueniens & utile eſt illis. uiuere & ſtrepitu: ſcilicet comitum. & facie: ſcilicet ueſtimentorum maioris cenſus: ideſt habentium maiorem cenſum. ſed Roma prodiga non ſeruat finem: ideſt modum & rationem impenſæ faciendæ: ideſt non eſt contenta tanto plus expendere in pompis, quanto lucro eſſe poſſunt: quia Matho & Tongillus, eorumq; ſimiles: dum ut plura lucerentur ſeſe oſtentant, pauperes efficiuntur: & ob id uilipenduntur.

ℭ FIDIMVS

Vt redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingẽs.
Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, post te an sit sella, togati
Ante pedes, ideo conducta Paulus agebat
Sardonyce, atq; ideo pluris, q̃ Cossus agebat,
Quam Basilus. rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Basilo deducere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunq; sedens modo legerat, hæc eadẽ stãs
Proferet. atq; eadem cantabit versibus iisdem,
Occidit miserea Crambe repetita magistros.

IOAN. BRIT. ¶ FIDImus eloquio: oẽs, quos hactenus uidimus, codices Iuue. scriptum manifestissimo habent errore: Vt redeant ueteres. uerum Priscianus in libro de diuersis usibus omnium rationis partium disputans de uerbo fido: docet legendum esse Fidimus eloquio. hũc enim uersum allegat. Sæculi autem sui stultitiam notat: cum in causidicis diuitiæ tantum, & non uirtutes considerentur. Est enim sensus: Confidimus nos nostra eloquentia fore gratos: ac per hoc conductum iri: sed fallemur. nã si Cicero nũc adsit a nemine ducentis nummis conducatur, nisi annulos habeat aureos: nisi in illius manibus inspecti fuerint annuli pretiosi: quasi soli diuites sint sapientes & diserti. ut ostendat homines non de uestibus: sed de uirtutibus esse cẽsendos. ¶ Octo serui: qui lecticam ferant

Octophorum **Exaphorum** unde octophorum & exaphorum: quæ ab octo, & sex seruis fertur, appellatur. Martialis lib. sexto: Laxior exaphoris tua sit lectica licebit. Idem libro quarto: Cum tibi non essent sex millia Ceciliane: Ingẽti late uectus es Exaphoro. de Octophoro Tranquillus in Caligula: cum enim adeo delicate incessisse scribit: ut octophoro ueheretur. ¶ Decem comites, post te: idest clientes

Sella qui te sequantur. ¶ An sit sella: utrum ubi sedeat, an lectica, qua gestetur. Nam sella accipi pro lectica manifestum est. Iuuenalis in prima Satyra ostendens: Vacuã & clausam pro coniuge sellam. ¶ Togati ante pedes: idest anteambulones togati, qui per ambitionem diuitem præcedebant. Martialis libro tertio: Centum mi selli iam ualete quadrantes Anteambulonis congiarium lassi. Idem: Sum comes ipse tuus, tumidiq; anteambulo regis. ¶ Ideo: quia animaduerteret istas ostẽtationes opum esse utiles. ¶ Agebat: causam dicebat.

Onyx ¶ Sardonyce onycem scribit Plinius lib. 37. cap. 9. gemmam esse, cui cum sarda nomen sit coniunctum. est enim alius lapis. scribit etiam Porphyrio onycem, marmoream ampullã significare. Onyci enim candor est unguis humani similitudine. Item Chrysoliti & Iaspidis & Sardæ. unde nominis societas oritur. Sardonycea Ptolemæus a Sardonyce monte Indiæ deriuari tradit. ergo sardonyce .i. annulo sardonyce ornato. ¶ Conducta: nam uestes & comites cõducebantur. ¶ Pluris: maiore emolumento conducitur. ¶ Basilus, & Cossus: nomina pauperum causidicorum. ¶ Rara in tenui facundia panno: non mirum est, inquit, si Cossus & Basilus raro conducuntur ad agendas causas. putat enim uulgus sub sordido amictu facundiam non habitare: hoc igitur modo poeta hominum stultitiam taxat: cum homines de uestibus (ut diximus) non sint censendi. ¶ Quando licet Basilo: uult ostendere grauiores causas non cõmitti causidicis pauperibus: licet sint diserti. Est enim sensus: Quando licet Basilo deducere matrem idest agere causam difficilem: ubi maxime sit iudicum miseratio captanda per multas matris lachrymas: idest mulieris uiduæ, cuius filij circumueniantur. ¶ Quis ferat: licet, inquit, sit causidicus disertissimus, tamen quia pauper est, non auditur a iudicibus, non conducitur a litigantibus. ¶ Bene dicentem: diserte dicentem. unde Rhetoricen dicimus esse bene dicendi scientiam idest bene loquendi. Nam cum orator sit uir bonus: necesse est semper bene: hoc est recte dicat: cum bene dicere non possit (auctore Quintiliano in secundo) nisi bonus, ut bene dicere ad mores referat. alij uero ad præcepta artis: hoc est loqui secundum artis præcepta. Est enim bene dicere secundum Ciceronem in oratore, scienter, & perite, & ornate dicere. ¶ Accipiat te: sensus est: Si uis, inquit, agendo causas lucrari: fac petas Galliam, aut Africam ubi magnis patroni præmijs afficiuntur. ¶ Declamare doces: misere-

Declamatio retur rhetorum, qui adolescentulos per declamationes exerceant summo cum labore, & modico emolumento. Est enim declamatio (ut inquit Quintilianus libr. 10.) forensium actionum meditatio. Nam in scholis ponebantur certa quædam discipulis, quæ themata dicimus: quibus sic exercebantur: ut domestica illa exercitatione ad ueras litium causas instructiores descenderent. Declamationes ante Ciceronem (ut scribit Seneca) uocabant thesis: deinde controuersias & nominarunt, & declamationes. Est enim ordo: Tu doctes Vecti expositiue pectora ferrea: id est patientissima declamare. est autem interposita acclamatio in nimiam patientiam rhetoris qui quotidie tot adolescentes & doceat, & audiat. ¶ Nam quæcunque sedens: ratio quare sit patientissimus. ¶ Sedens legerat: scilicet e classis puerorum. ¶ Classis numerosa: scilicet puero-

Classis rum declamantium ordo. Classis autem dicebatur (ut ostendit Quintilianus libro primo) discipulorum multitudo, quibus in ordinem distributis præceptores secundum ingenij uires ordinem dicendi dabant. & ita superiore loco quisq; declamabat: ut præcedere profectu uidebatur illic ingens palmæ contentio: ducere uero classem multo pulcherimum. Nec de hoc semel decretũ erat, tricesimus dies reddebat uicto certaminis potestatem. ¶ Cum perimit: tunc, inquit, sunt ferrea & patientissime pectora: cum classis numerosa perimit sæuos tyrannos .i. cum audis discipulos se declamationibus exercentes: quibus tyrannorum cædes continentur. Crãbe repetita: Angelus Politianus uir ætate nostra sine controuersia graphice eruditus contendit Crambe legendum esse: expressumq; esse a Iuuenale adagium illud græcum δὶς κράμβη θάνατος: quo significatur bis positã Crãben mortem esse. est enim Crambe (ut ostendit Pli.) genus brassicæ ut fastidium: uidelicet sæpius repetitæ controuersiæ denotaret: cũ uulgo quoq; recalfacta brassica iam in prouerbium fastidij concesserit: erit ergo dictum per prouerbium: Declamatio sæpe repetita fastidio præceptores conficit. Quod sane prouerbium usurpari potest: ubi aliquid sæpe repetitum nobis fastidium gignit.

ASCEN. ¶ VT redeant ueteres & cætera. Probat magnis sumptibus Romæ lucrari oportere: immo sæpe lucrum excedentibus. Cum ne optimo quidem oratori, qualis erat Marcus Cicero quisquam ducentos nummos dederit nisi plus in annulis & seruis expenderit. Ordo est: Demus ut ueteres oratores redeãt, qui longe peritiores erãt, quam nunc sint. nemo dederit Ciceroni ducentos nummos. Sunt qui uelint ordinem esse: Nemo dederit Ciceroni ducentos nummos ad hoc: ut ueteres redeant: sed non quadrat constructio argumento quia iam ponunt Ciceronem esse. dic ergo ut prius: Nemo dederit Ciceroni ducentos nummos: nisi annulus ingens: idest ualde magnus. refulserit: id est resplenduerit in digitis eius. is qui litigat: idest contendit & litem habet in iudicio. respicit: idest attendit primum hoc quod sequitur. an octo serui: scilicet qui ferant lecticam tuam sunt supple tibi: idest an habeas lecticam ab octo seruis ferendam: cum mediocrium a sex: pauperiorum a quatuor ferantur. & an sint decem comites: idest tecum ad seruitium tuum euntes post te. an sella sit tibi in qua pompose sedeas. potest intelligi de sella in foro posita: ad quam scalis ascendebant. unde prius: Virides scalarum gloria palmæ. an togati: idest clientes & salutatores sint tibi ante pedes: id est a parte anteriore euntes. quapropter ante ambulones dicuntur. Solent enim domini in medio anteambulonum: id est præcedentium. & comitum: id est insequentium uehi in lecticis. Et quia ad pompam litigaturi aspectant. ideo Paulus causidicus ille agebat: idest dicebat causas. sardonyce: idest tali gemma conducta. atq; pro &. agebat ideo: idest carius. pro maiori prætio quam Cossus: idest alius causidicus. qui gemmam non habebat in annulo. & supple quam Basilus facundia: idest promptitudo bene loquendi. supple: id est reputatur esse rara. in panno: idest ueste. tenui: idest paupere & uili. Quando licet: idest permissum est. Basilo deducere: idest senatum coram iudicibus & patribus conscriptis ducere. matrem supple rei potius, quam suam flentem, ut lachrymis suis miserationem mereatur. quod nõ fit nisi in arduis admodum causis: ubi periculum uitæ agitur: hoc est igitur quando committitur Basilo quantumuis facundo. sed pauperi causidico: causa ardua in qua cum de uita agatur: prosit matrem flentem deducere: quasi dicat rarissime, aut nunquam. Quis ferat: Idest patia-

Nam nonnulli philosophorum in corde (ut scribit Fulgentius) sapientiam esse dixerunt. Sed hoc uerbo salit ad id respexit, quod cordi præcipuus est calor, & palpitatio. Nam (ut scribit Aristoteles de natura animalium) cor homini animalium uni palpitat: quia homo solus spe rei futuræ, expectationeq; moueat. ¶ Arcadio iuueni: id est tardo, & asinino. Nã in Arcadia optimi progenerantur: ut apud Persium docuimus illic: Vt Arcadię pecuaria ruderr credas. quod alij sentiant iuueni arcadico: id est nobili: quod Romani ab Euandro rege Arcadiæ originem duxerint, proindeq; in testimonium originis antiquæ in calceis Lunam gestarẽt (ut docet Plutarchus) non probo. hinc enim exit indignatio: quod inique præceptor accusetur cum asinus doceri nequeat: quasi in potestate præceptoris sic etiam tardo, & asino uirtutis cognitionem ingerere. Sicq; poeta ostendit sterilia nullo labore uinci. Possumus etiam & melius per iuuenem arcadicum intelligere, rudem & imperitum. Constat enim Arcades rudes esse & agrestes, unde Philostratus libro octauo sic scribit: Non enim exteris Græcis sapientiores sunt Arcades: ut aliquid plusquam alij in extis ostendant: immo uero rudes sunt, atq; agrestes, & suibus simillimi: cum ob alia multa, tamen quod arborum fructibus ut plurimum turgent. unde prouerbiũ est apud græcos ἀρκάδιον βλάστημα idest arcadicum germen. ¶ Sexta Quaq; die dirus Hannibal implet caput miserum: ordo est: Cuius Hannibal dirus implet mihi caput sexta quaq; die, quicquid id est, de quo deliberat. ut sit sensus: Cuius suasoria de Hannibale sexta quaq; die mihi non sine magna animi molestia & fastidio audienda est: Nam in scholis rhetorum præter declamationes controuersias, suasoriæ quoq; proponebantur discipulis, in quibus se exercerent. Talis ergo suasoria erat de Hannibale. Deliberat Hannibal an post uictoriam Cannensem ducat exercitum ad urbem, Mahterbale præfecto equitum suadente, pollicenteq; ei cœnam in Capitolio die quinto. Et an relicta urbe, quam armis premebat, reducat copias in Appuliam, repulsus bis ab imbre, cum esset ad tertium lapidem. ¶ Circum agat: idest reducat. Sillius: Cunctantem & uaria minantem Circũagit, castrisq; ducem succedere cogit. ¶ A tempestate: nam duplici tempestate cum iam ad tertium lapidem exercitum duxisset, repulsus est: ut scribit Liuius. ¶ Quantum uis stipulare: uerba sunt dispensatoris discipulum præceptori tradentis: idest pete & roga Columella: Fœnoris tui Siluine, quod stipulanti spoponderam, tibi reliquã pensiunculam percipe: unde & stipulatio est uerborum conceptio: quibus is qui interrogatur, daturum, facturumue id quod interrogatus est respondet: ut das ne capram sanam? do. ¶ Protinus accipe quod do: idest tantum cape quantum tecum paciscor, & quantum teneor dare ex conuentione nostra. ¶ Vt totres illum: accedebant enim patres ad magistros, cum filij in scholis declamarent. Persius: Atq; oculos memini tingebam paruus oliuo: Grandia si nollem morituri uerba Catonis Discere: ab insano multum laudanda magistro: Quę pater adductis sudans audiret amicis. Audiebantur autem certis diebus: modo dixit poeta: Quaq; die sexta. unde ita Quintilianus in decimo: Obstat huic frequens turba discipulorum: & consuetudo classium certis diebus audiendarum: non nihil etiam persuasio patrum numerantium potius declamationes, quam æstimantium. ¶ Ast alij sex Et plures: hæc a poeta cum indignatione & miseratione quadam proferuntur: ut sit sensus: Grauis profecto labor est, exigua aũt merces docẽti ũ declamare. & multi tñ id muneris obeunt. uerum multi alij ex ijs intelligentes in huiusmodi munere docendi tenuem esse quæstum relictis declamationibus quę in scholis & locis priuatis exercebantur: in forum descendunt: ubi agant ueras causas: sed melius, inquit poeta, sibi consulerent, si alium uiuendi tramitem ingrederentur. ¶ Alij sex Et plures: id est multi. ¶ Sophistæ: Sophistæ apud antiquos idem fuere qui rhetores & declamatores dicuntur. uerum postea cœpti sunt dici, qui artem deceptoriam, quæ sophistice dicitur, exercen. unde & Boetius interpretatur sophisticen cauillatoriam. Quintil. lib. 11. ostendit & antisophistas declamatores fuisse his urbis: Vrbane Flauius Virginius interrogauit de quodam suo antisophista: quot millia passuum declamasset. Antisophistæ autem dicuntur inter se concertantes. nomen compositum ex ἀντὶ: quod est contra: & σοφιστής. Cice in academicis ait: Sophistas appellari, qui ostentationis, aut quęstus causa philosophantur qui fallacibus conclusionibus utuntur. unde sophismata (eo auctore) fallaces conclusiunculæ appellantur: cui ita astipulatur Plato in libro qui inscribitur Sophista: Sophista, inquit, est qui in sermonibus contradicere sibi ipsi disputantem cogit: qui & ironici pars est ab imitatore opinoso ueniens: phantastici item generis ab imaginaria facultate profluens: non diuinæ, sed humanæ effectionis determinata progeniens: ex eorumq; numero, qui uerbis quasi quibusdam præstigijs mirum in modum decipiunt auditores: Idem in eodem ait: Sophista prę̄stigiator, & imitator quidam est dicendus. unus quidem est ex ijs, qui allucinationibus & præstigijs fallunt. ¶ Vno ore: uno modo: cum omnes idem agunt: ut conferant se ad agendas ueras causa. ¶ Raptore relicto. i. declamatione omissa de raptore. i. stupratore. Nam in scholis talis proponebatur declamatio Rapta raptoris aut nuptias indotatas, aut mortem optet. una nocte quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera nuptias. Hanc tractat Seneca in. 1. declamationum. Item alia est declamatio: Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet. Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem se negauit. Cõuictus est, illa mortem petijt, raptor contradicit. ¶ Fusa uenena silent. i. declamatio omittitur: ubi actio est ueneficij: qualis septima est declamatio apud Senecam libr. 3. de ueneno dato filio furenti: quæ sic incipit. Filio furenti, & sua membra laniãti pater uenenũ dedit. Accusatur ab uxore malę tractationis, unde sequitur malus ingratusq; maritus. potest etiam ingratus maritus ita exponi: ut intelligamus aliam declamationem: quæ est huiusmodi: Torta a tyranno uxor, nũq̃d de uiri tyrannicidio sciret. perseuerauit negare: postea eius maritus tyrannum occidit. Intra quinquennium non parientem nomine sterilitatis dimisit, agit illa ingrati. ¶ Et mortaria subaudi a superiore silent. i. declamatio ommittitur filij conterentis in mortario medicamenta ad sanando cæci patris oculos: quæ nouerca uenena esse dixit: & pater credidit: testamentumq; mutauit. Ait ergo poeta tales declamationes a sophistis relinqui. & ueras causas agi. ¶ Dabit sibi rudẽ: imponet sibi finẽ agendi causas in foro. est autem rudis uirga, qua donabantur gladiatores: cum missionem artis impetrabant. auctor Priscianus. Horat. Spectatum satis & donatum iam rude quæris Mecœnas iterum antiquo me includere ludo. Et supra: Accepta rude cœpisset Veiento uideri. Oui. Et me donari iam rude tempus erat. Eiusdem fit mentio apud Cice. in secunda Antonianarum: Tam bonus gladiator rudem tam cito accœpisti. unde Rudiarij, qui artis gladiatoriæ impetrarunt. quo uocabulo utitur Tranquillus in Tiberio. Rudem tamen Cato in re rustica generaliter capit pro uirga. ut illic: Duabus rudibus uersato. inde per diminutionem rudicula. ¶ Diuersum: contrarium superiori. ¶ Ab umbra rhetorica: a declamationibus, quæ in scholis agũtur. ¶ Ad pugnam: ad uerum certamen. i. ad ueras lites, & causas forenses. ¶ Summula ne pereat: hæc uidetur esse ratio, quare in forum descendat ad agendas ueras causas: ne summa. i. & census decrescat propter quem tesseram habuit frumentariam. appeteret tesserã dari consueuisse pro qualitate census, dabatur autem populo pro tesseram frumentum. Tranquil. in Augusto: Ac ne plebs frumẽtationum causa frequentius a negocijs auocaretur, ter in anno quaternorum mensium tesseras dare destinauit. Dabantur & pecuniæ per tesseras. Tranquil. in eodem: Frumentumq; in annonæ difficultatibus sæpe leuissimo, interdum nullo pretio uiritim admensus est, tesserasq; nummarias duplicauit. Tessera etiam erat pręceptum ducis, quo uel ad aliquod opus, uel ad bellum mouebatur. Vegetius auctor lib. 6. ca. 7. Virg. It bello tessera signum. ¶ Quippe hæc merces lautissima: ironice. i. hæc est merces amplissima quæ datur Romæ. ¶ Tenta Chrysogonus quanti doceat: inquire, & inuestiga quãti citharędi filios nobilium doceant fidibus. ut ostendat longe uberius esse citharędorum lucrum q̃ sophistarum & causidicorum. Sic igitur poeta sui temporis cæcitatem & stultitiam notat: cum studia literarum arti musicæ postponantur: paruoq; in pretio habeantur quod & Martialis notat libro. 5. Artes discere uult pecuniosas: Fac discat citharœdos, aut choraulas. ¶ Chrysogonus: de hoc & Saty. 6. Chrysogonum cantare uetent. fuit enim citharœdus. ¶ Pollio: de eo illic diximus: An Capitolinam deberet Pollio quercum. est autem nomen citharœdi. ostendit igitur citharœdos maiorem ex laboribus suis mercedem consequi, q̃ rhetores. Tenta igitur aut. i. si tentare uolueris: inuenies eorũ mercedem esse maiorem. ¶ Pueres lautorum: filios diuitum, & primorum. ¶ Scindens: lacerans & deridens. nam Pollio, inquit, deridet artem Rhetoricam: cum plus ipse lucretur in arte sua. Scindere enim est contumelia uerborum lacerare. Tranquillus in Augusto: Antonio honorifice salutato Augustum sæuissimo conuicio coram proscinderunt. ¶ Theodori: hic est de quo Quintilianus sic lib. tertio. Theodorus Gadareus qui se dici maluit Rhodiũ, quem studiose cũ in eã insulam secessisset, dicitur Tiberius audiuisse. de hoc meminit & Tranquillus in Ti

Stipulare

Stipulatio

Sophistę

Rudis

Tessera

Scindere

berio. docuit autem Rhodi prę cepta rhetorices per id tempus, quo Tiberius Rhodum secessit ubi circa scholas & auditoria professo
Gadares rum assiduus fuit, & in primis Theodorum audiuit. Gadareus autem dictus est a Gadaribus ciuitate Syriæ, quam Iudæi sibi uendicarūt. Vnde & Strabo cum de Gadaribus loqueretur ait: Hinc fuit Theodorus orator, qui ętate nostra uiguit. Strabo autem scribit se temporibus Tiberij floruisse. Theodori etiam cuiusdam Gadarei meminit & Iosephus libro primo belli Iudaici. Incertum autem an hunc intelligat. Nicetes & Hibracas & Theodorus & Plusio nobilissimi artis rhetoricæ græci præceptores habiti sunt. quo tēpore Augustus bellum gessit aduersus Antonium & Cleopatrā. Eusebius auctor.
ASCen. ℭ Q V I S color: idest quę ratio sit afferenda reo ad recusandum depellendi criminis causa. & qđ sit genus causæ an demonstratiuum: an deliberatiuum: an iudiciale. triplex enim esse Cice. docet. atq; ubi: idest In quo. consistit supple summa quæstio: idest status. an: scilicet in coniectura: an in diffinitione: an in æquitate. & quę sagittæ: idest quę obiectiones, aut responsiones acres ueniant a parte diuersa: idest collitigatoris. Manci. de firmamēto exponit: sed nemo uult sup. soluere mercedem. i. pretium laboris. Quod uerbum uidetur esse præceptoris ad discipulum. unde respōdet unus discipulorum Appellas tu mercedem. i. pretiū quod meruisti: quasi dicat id iniquissime facis. quid enim scio: quasi dicat nihil. Si ergo nihil me docuisti, nihil meruisti: & ita nihil mercedis tibi debetur. Vnde addit poeta: scilicet. i. quia certe, & per indignationem. culpa docentis. i. doctoris arguitur. i. reprehenditur. Vel sint uerba præceptoris ad discipulum. quod propterea mihi nō displicet: quia statim dicet: Cuius mihi &c. quasi sint uerba rethoris. & ita ordo erit. s. culpa mea docentis. arguitur: quia nihil salit sup. tibi iuueni arcadico &c. q. i. ga. nil sup. uiuacis & calidi sanguinis: unde Ingenij & animositatis uis est. salit iuueni arcadico. i. asinino magnū cor habenti. multi enim asini & sane magni in Arcadia sunt. nihil autem ad disciplinam asino tardius. in læua parte mamillæ. i. in præcordijs. unde Virg. Geor. 2. Sin has ne possim naturæ accedere partes Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis & cæt. cuius sup. iuuenis Hannibal dirus. i. declamatio de Hannibale, qui dirus erat Romanis. implet mihi: idest cuiuis præceptori caput quaq; sexta die. imperiti dicunt omni sexto die. uel de sex diebus semel, aut uno. Implet inquam audiendo, scilicet quicquid: idest de quocunq; deliberat Hannibal. an petat: id est petere: hoc est adire debeat urbem: udelicet Romam. a Cannis: idest ab illo uico ubi plurimos Romanos fuderat. an ipse cautus: Idest callidus & uafer. circumagat: idest per circuitum reducat cohortes: idest milites suos in cohortes distributos. madidas: idest humidas. a tempestate: idest propter tempestatem pluuiosam. post nimbos & fulmina: idest post imbres quæ ingruerant. O Rhetor Inquit poeta. stipulationem pete a me quantum uis. & accipe protinus quod do tibi: quia statim dabo quo petieris. pater discipuli tu audiat illum toties declamantem: quasi dicat tam fastidiosum id erit: ut quauis mercede constituta efficere non queas. Vel sint uerba patris ut sit ordo: Pater discipuli tui ut audiat illum toties declamantem: dicet tibi: stipulare quantum uis. & accipe quod do tibi: hoc est plurima promittet tibi. Ast: idest sed. sex & plures alij sophistæ: idest rhetoricam docentes. clamant uno ore contra patrem, qui tibi talia promisit: &

Balnea sexcentis, & pluris porticus, in qua
Gestetur dominus quoties pluit, an ne serenum
Expectet? spargatq; luto iumenta recenti?
Hic potius. namq; hic mundæ nitet vngula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio Solem.
Quanticunq; domus, veniet qui fercula docte
Componit, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter sumptus sestertia Quintiliano
Vt multum duo sufficient, res nulla minoris
Constabit patri, q̃ filius. vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus? exempla nouorum
Fatorum transi, felix, & pulcher, & acer,
Felix, & sapiens, & nobilis, & generosus
Appositam nigræ Lunam subtexit alutæ,
Felix, orator quoq; maximus; & iaculator.
Et si perfrixit, cantat bene. distat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere uagitus, & adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore consul,
Si volet hæc eadem, fies de consule rhetor.
Ventidius quid enī? quid Tullius? an ne aliud, q̃
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphos,
Felix ille tamen, coruo quoq; rarior albo.
Pœnituit multos vanæ, sterilisq; cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus, atq; Secundi
Carinatis, & hunc inopem vidistis Athenæ
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.

ipsis itidem promiserat. sed nihil soluerat: & ideo agitant ueras lites idest non fictitias sicut in scholis. & hoc raptore: idest themate de raptore relicto. in scholis, scilicet idest non docent in causa ficta, quo modo contra raptorem uirginum declamandum sit. & uenena fusa silent: idest non loquuntur illic de causa fictitia alicuius, qui uenenum dicitur infudisse, malus & ingratus maritus: Idest declamatio de marito ingrato & male tractante coniugem: ut qui inique percussit, aut exegit eam sup. silet: idest nulla fit de ipso a rhetoricis, siue sophistis mētio. & mortaria: idest declamatio de mortarijs: in quibus filius se contriuisse afferit medicamina: quæ sanant ueteres cæcos: idest oculos patris uetustate cæcutiētis. cum nouerca dicat ea uenena fuisse supple silent. Ego dicit poeta: si nostra consilia mouebūt ipsum rhetorem: ipse dabit sibi rudem idest uirgam: qua habita emeritus sit: idest non amplius tali officio uocās: hoc est dimittet omnino artem rhetoricam. & ingreditur genus uitæ: id est modum uiuendi diuersum sup. a rhetorica professione. is inquam donabit sibi rudem: & ingredietur diuersum genus uitæ: qui ab umbra rhetorica: id est a simulata actione, quę quasi umbratica est descēdit ad pugnam: idest ad ueram actionem: & ad ueram litē. ne summula: idest minima summa pecunię promissæ in mercedem, pereat: idest nō restituatur sibi. qua: scilicet summula. i. pro qua. tessera. i. signum quo certa mēsura, aut certus numerus frumenti ipsum a diuitibus habentibus dabatur: sicut habentibus signum plumbeum canonicorū portio canonica datur. accipitur ergo pro mēsura: ut sit. qua tessera: Idest certa & modica mēsura uilis frumenti. uænit: idest uenditur. quippe: quia certe hæc merces, quæ ascendebat ad ualorem tesseræ. erat lautissima: idest lautissimi patris. Tenta. si non credis mihi: conare exposcere supple tantum pro mercede: quanti: id est quanto pretio uel quanta mercede. Chrysogonus: idest fidicen aut citharœdus ille. uel quanti Pollio citharœdus alter scindens: idest annihilans uel irridens artem Theodori. i. rhetoricam, quam Theodorus docuit. doceat pueros lautorum: idest munde & laute uiuentium: quasi dicat id frustra feceris: quia nemo tantum pro eruditione filiorum, quantum pro rebus inutilibus expendit: quod in sequentibus docet.
ℭ B A L N E A sexcētis: sensus est: Non cunctabūtur diuites Romani & balnea & alia ædificia summis impensis erigere. circa autē filiorū eruditionē erūt parcissimi. Balnea sexcētis. s. sestertius. s. extruūtur a diuitibus: nec eiusmodi parcūt impēsis. Vnde Seneca ad Lucil. At nunc quis est, qui sic lauari sustineat, paup sibi uidetur & sobrius: nisi parietes magnis & pretiosis orbibus refulserūt: nisi Alexandrina marmora numidicis crustis distincta sunt: nisi illis undiq; oposa & in picturę modū uariata circūlitio ptexit: nisi uitro abscōdit camera nisi thasius lapis quōdā rex in aliquo. spectaculū tēplo piscinas nostras circūdedit: in q̃s multa sudatione corpora exalata demittimus: nisi quā argētea epitonia fuderint: & adhuc plebeias fistulas loquor. Quid cū ad balnea libertinorū puenero? quantū statuarū? q̃tum columnarū est nihil sustinentiū, sed in ornamentū positarū impensæ causa? q̃tum aquarū per gradus cum frigore labentium? In qua gestetur dn̄s: tāta erat urbis luxuria: ut porticus haberēt & loca, q̃s gestationes appellauere: in q̄bus æstiuo, pluuioq; tpe ad amęnitatē, uel gestarēt a seruis, uel ueherēt a iumētis. de q̄b' sic Pli. Iunior ad Caniniū Rufū: Quid agit Euripp' uiridis & gēmeus:

IO A N. B R I T.

Gestatio

quid

quid ſubiectus & ſeruiens lacus? quid illa mollis & tam frigida ges
ſtatio? Idem Apollinarem: Ambit hunc ambitio preſſis, uarieque
tonſis uiridibus, incluſa ab iis geſtatio in modum circi, quæ bus
xum multiformem huiuſmodi & recētes manu arbūſculas circuit.
Sidonius de geſtatione ſic meminit: Prædiorum iis uilla contermi
na, domicilia uicina, quibus interiecta geſtatio laſſat peditem, nec
ſufficit equitaturo. Geſtatio item alia ſignificatione accipitur pro
portione ſcilicet. Seneca in ſecundo libro epiſtolarum: Geſtatio &
corpus non concutit, & ſtudio non efficit: poſſis legere: poſſis di
ctare: poſſis loqui: poſſis audire. quorum nihil nec ambulatio uetat
fieri &c. ¶ An ne ſerenum Expectet: luxuriæ Romanæ per ironiam
inſultat: debet ne, inquit, ſpectare donec ſerenat, quo minus geſtes
tur. ¶ Hic potius: ſcilicet geſtetur in porticu. ¶ Parte alia magnificen
tiam pariter & luxuriam urbis oſtendit: ubi porticus columnis mae
moreis, & iis numidicis ædificabantur. M. Lepidus Catulli in con
ſulatu collega primus omnium (ut ſcribit Plin. libr. 36.) limina ex
numidico marmore in domo poſuit magna reprehenſione. id au
tem erat uariatum maculis purpureis. unde Statius in Siluis: Sola
nitet flauis Nomadum deciſa metallis Purpura. ¶ Surgat: ſurgere
Cœnatio uideas. ¶ Cœnatio: locus ubi cœnabant. quod triclinium Græci ap
pellant. Plini. Iunior: Iunctaq; ei quotidiana, amicorumq; cœna
Cœnaculum tio: hoc eſt locus ubi cœnabant. Idem etiam cœnaculum dicebatur
ſed poſtquam (ut ſcribit Varro) in ſuperiore parte domus cœnitas
re cœperunt, ſuperioris domus uniuerſa cœnacula ſunt appellata.
unde in ſequentibus: Rarus uenit in cœnacula miles. ¶ Solem ab
gentem: hoc eſt ut habeat lumen ab Sole hyberno ita, ut poſſit eā
hyberni Solis totus propemodum curſus hilarare. Nam antiqui
pro temporum & regionum qualitate ædificia (ut docent Victru
uius, Palladius, & Columella) erigebant: ut feneſtræ æſtiuo tempos
re ad ſeptentrionem uergerent, Solem auerſarentur: hyberno uero
Solem caperent. unde Plin. Iunior ita ſcribit de domo ſua Nouoco
menſi: Incipit porticus ante medium diem hyberna, inclinato die
æſtiua, hac adeuntur dietæ duæ, quarū in altera cubicula quatuor,
altera tria: ut circuit Sol, aut Sole utuntur, aut umbra. De poſitione
ædificii ſic Columella in primo: Vrbana rurſus in hybernacula &
æſtiua ſic digeratur: ut ſpectent hyemalis temporis cubicula bru
malem orientem, cœnationes æquinoctialem occidentem. Rurſus
æſtiua cubilia ſpectent meridiem æquinoctialem, ſed cœnationes
eiuſdem temporis proſpectent hybernum orientem. ¶ Quanticuns
que domus: non minoris, inquit, conducetur coquus, quā domus
extruetur illa marmorea: quaſi dicat in ædificiis extruendis, parans
disq; coquis & epulis grandem pecuniæ ſummam non uerebun
tur impendere: ſed magiſtris qualis fuit Quintilianus, exiguam ſa
ne mercedem dabunt. Nam (ut ſcribit Plin. libro. 9.) coqui trium
phorum pretiis parabantur, & coquorū piſces: nulluſq; prope iam
mortalis æſtimabatur pluris, quam qui peritiſſime cenſum domini
mergeret. Coquos autem in ſeruitiis habebant: cum antea eos ex
macello (ut docet Plin.) conducere conſueuiſſent. Liuius de bello
macedonico: Tum coquus uiliſſimum antiquis mancipium & æſti
matione & uſu in pretio eſſe cœpit: & quod miniſterium fuerat, ars
haberi cœpta. ¶ Pulmentaria: græci uocant obſonia: quæ nos pul
mentaria a pulte (ut ſcribit Plin.) denominata. qua uice panis mul
Pulmentaria tis annis uſi fuere Romani. ¶ Pulmentaria cōdiat: uerſus eſt hyper
meter ſicut illud Virgilius: Hęc finis fandi ſolio cum Iuppiter aureo.
¶ Hos inter ſumptus: ideſt inter tales ſumptus. ¶ Vt multum: ut ma
gnum pretium. ¶ Vnde igitur tot: uerba poetam interrogantis. Si
romani, inquit, tam parci ſunt erga præceptores: unde igitur Quin
tilianus eſt tam locupletatus? Nam Romæ. xxiii. annis rhetoricem
profeſſus eſt, ut ipſe tradidit, primuſq; mercedem publicam meruit.
Ex Hiſpania a Galba (auctore Euſebio) ductus eſt, a Mar. laudas
tur hoc epigrammate: Quintiliane uagæ moderator ſumme iuuen
tæ Gloria romanæ Quintiliane togæ &c. ¶ Saltus: tantum ſoli. uns
de Saltuarii, quos nunc camparios uocant. ¶ Exempla tranſi: uers
ba ſunt poetæ reſpondentis Quintilianum eſſe prætereundum tan
quam unicum felicitatis exemplum: ac ſi dicat nullum alium inuen
tum: qui ex liberalibus ſtudiis ſit locupletatus. ¶ Nouorum fatorum
nouæ felicitatis, quam ipſa fata tribuere Quintiliano, ut eſſet dis
ues. ¶ Felix: beneficio, inquit, fortunæ factum eſt, ut in Quintilias
no omnia agnoſcerentur, quæ in fortunato homine conueniunt
eſſe. ¶ Felix: quaſi cui fortuna aſpirauerit: quod ter eſt repetitum: ut
latenter innuat tantam felicitatem non iam doctrinæ, quam fortus
næ beneficio eſſe aſſequutum. unde ſequitur: Si fortuna uolet. ¶ Pul
cher: iucundus aſpectu: aut politus & mundus: ut ad ſtilum referas.

¶ Acer: ad dicendum. ¶ Sapiens: eruditione multa. ¶ Generoſus: eſt
qui magni & longi eſt generis. ¶ Subtexit Lunam: nobiles Romas
ni lunatis calceis utebantur. Martialis libro primo: Lunata nuſquā
pellis, & nuſquam toga. Statius in Siluis ad Criſpinum: Primaque
patricia clauat ueſtigia Luna. Cuius rationē Plutarchus in problea
matis longa diſputatione oſtendit: Quid eſt quod qui nobilitate
præſtare uidentur, Lunulas in calceis ferunt, an (ut dicit Caſtor) ſi Lunati
gnum eſt eius quæ in Luna eſſe dicitur habitationis, & q poſt mor calcei
tem animæ rurſus Lunam ſub pedibus habebunt, an q Arcades,
qui cum Euandro in Italiam uenerunt proſelenes appellati hoc eſt
antelunares, eo calcei genere uterentur. omitto reliqua quæ apud
Plutarchum legi poſſunt. Alii tradunt romanos calceis lunatis eſſe
uſos inſtituente id Numa Pompilio: qui calceis ſenatorum C literā,
quæ centum ſignificat, inſcribi iuſſit: ut per eam ſeſe e numero cen
tum patrum admonerentur. hanc poſtea a ſimilitudine, Lunæ effi
giem eſſe dixere: & ob id lunatos calceos appellatos. ¶ Nigrę alutę:
nigros fuiſſe calceos ex eo carmine Horatii datur intelligi in Satys
ris: Nam ut quiſq; Inſanus nigris medium impedit crus pellibus.
¶ Alutæ. i. calceo. appellatione alutæ intelligimus omnem pellem Aluta
tenuem, & mollem. ¶ Orator: dicendi peritus. ¶ Iaculator qui argus
mentis ſuis tanquam telis aduerſarium urgeat. ¶ Et ſi perfrixit, can
tat bene: adeo, inquit, fortuna Quintiliano aſpirauit: ut etſi raucus
eſſet nimio frigore, tamen bene canere diceretur. ¶ Perfrixit: præteri Perfrige
tum eſt a perfrigeo. illum autem diximus perfrixiſſe, qui nimio fris re
gore ſit factus raucus. Mart. lib. 3. Perfrixiſſe tuas quæſta eſt præfa
tio fauces. ¶ Diſtat: differt. ¶ Quæ ſidera te excipiant. i. qui ſiderum
aſpectus in ortu tibi affulſerit. Creditum enim eſt ex aſtrorum mos
tu futura cognoſci, & naſcentibus hominibus maliciam uel bonita
tem, felicitatem uel infelicitatem portendi. unde Mathematici horā
partus. i. horoſcopum maxime obſeruant. Suetonius in Auguſto:
Vulgata res eſt P. Nigidium comparata moræ cauſa, ut horā quoq;
partus acceperit, affirmaſſe dominum terrarum orbi natum. Iouis
aūt & Veneris ſidera benigna ſunt naſcentibus, & ſalutaria. Ouid.
Natus eſt infelix (ita Dii uoluere) nec ulla Commoda naſcenti ſtel
la, leuiſue fuit. Non uenus affulſit, non ulla Iuppiter hora. Contra
ſtella Saturni malefica eſt: quibus in ortu irradiauerit. alibi Iuuena.
Hęc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur Saturni. Propertius:
Et graue Saturni ſidus in omne caput. ¶ Primos uagitus: primos
ploratus. eſt enim uagitus proprie puerorum infantū. Ouid. in epi
ſtola Canaces ad Machareum: Vagitus dedit ille miſer, ſenſiſſe pus
tares. ¶ Rubentem: ob partum recentem. ¶ Si fortuna uolet: Quinti
lianum (ut diximus) latenter innuit Fortunę magis, q̄ doctrinę be
neficio eo diuitiarum perueniſſe. Eſt ergo ſenſus: Beneficio Fortus
næ fieri poſſe, ut ex infima conditione aliquis ad ſupremos honos
res prouehatur. unde eſt illud Tranquilli de rhetoribus: Magna, in
quit, profeſſorum, atq; doctorum profluxit copia: adeoq; floruit, ut
nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenatorium, atq; ad ſums
mos honores proceſſerint. uideturq; hoc dixiſſe propter Quintilia
num, quem Auſonius ad conſulatum prouectū fuiſſe oſtendit his
uerbis: Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſortis
tus. ¶ De conſule rhetor: id accidit Valerio Liciniano, de quo Plin.
in epiſtola ad Cor. Minutianum ita ſcribit: Audiſtine Valerium Li
cinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audiuiſſe. Eſt enim re
cens nuncius. Prætorius hic modo inter eloquētiſſimos cauſarum
actores habeatur: nunc eo decidit, ut exul de ſenatore, Rhetor de
oratore fieret. itaq; ipſe i præfatione dixit dolēter & grauiter: Quos
tibi fortuna ludos facis. Facis enim ex profeſſoribus ſenatores, ex
ſenatoribus profeſſores. ¶ Ventidius quid enim? probat exēplo Vē Vētidius
tidii Baſſi, & Seruii Tulli Fortunam magnam habere poteſtatē in
homines. Eſt autē ordo & ſenſus: Ventidius quid fuit aliud, q̄ ſidus
.i. qua alia re prouectus eſt ad conſulatum, q̄ ſiderū beneficio? Nā
Ventidius Picens fuit genere, & loco humili, quem puerum cū ma
tre captum Pompeius Strabo, Magni Pompeii pater Aſculo ſubas
cto inter cęteros ante currum ſuum triumphans ſinu matris iacen
tem uexit. poſtea cum adoleuiſſet uictum ſibi quæſiuit, comparans
dis mulis & vehiculis, quæ magiſtratibus pręberet, qui ſortiti pros
uincias forent. unde in amicitiam Cæſaris peruenit: mox tribunus
plebis, ac deinde pretor creatus, atq; in eo tempore iudicatus eſt a
ſenatu hoſtis cum M. Antonio: poſt uero coniunctis partibus non
priſtinam tantum dignitatem recuperauit, ſed pont. ficatum, ac de
inde conſulatum quoq; adeptus eſt. Quam rem adeo intoleranter
tulit populus Romanus, ut uulgo per uias urbis ue ſiculi perſcri
berentur: Concurrite omnes augures, aruſpices, portentum inuſi

tatũ conflatum est recens. Nam mulos qui fricabat, cõsul factus est. Idem (auctore Plutarcho in uita M. Antonij) orientalibus prouinciis præpositus a M. Antonio, Parthos in Syriam rũpentes tribus prælijs fudit: primusq; de Parthis triumphauit, & morte obita publico funere sepultus est. ¶ Tullius non de Cice. sed de Seruio Tullo intelligit: qui ex serua natus in domo Tarquinij Prisci Tanaquilis astutia, regnum post interfectum Tarquinium obtinuit. ¶ Seruis: ut Seruio Tullo. ¶ Captiuis: ut Ventidio. ¶ Fati occulti: non intellecti a nobis. ¶ Felix ille tamen: cui hoc acciderit, ut ex seruo fiat rex, & ex captiuo consul & triumphator. ¶ Pœnituit: exemplo Thrasymachi & Secundi Carinatis rhetorum ostendit infelicia esse literatorum studia: quando eorum laboribus iusta præmia non redduntur. uterq; enim coactus est, cum fructum ex studijs non caperent relinquere artem docendi. Thrasymachus autem fuit Carthaginẽsis inter Sophistas numeratus a Philostrato: qui cum rhetoricen cœpisset profiteri, destitit ob exiguam mercedem. Conqueritur & Martialis studia liberalia penitus negligi: At circum pulpita nostra: Et steriles cathedras basia sola crepant. ¶ Et hunc: scilicet Secundum, sicuti usus fuit, & Thrasymachus Carthaginensis inops. De Secundo Carinate Tacitus libro quintodecimo scribit sic: Secũdum Carinatem græca doctrina oretenus exercitum: quodq; animum non bonis artibus imbuerat. Dion uero scribit: Caligulam adeo inuidum & suspitiosum ad omnia: ut Secundum Carinatem Rethora in exilium egerit: q; aliquando orationem quandam per exercitationem in tyrannos dixisset. ¶ Nil præter cicutas gelidas: damnat Athenienses auaritiæ pariter & insipientiæ: qui debitis non afficerent præmijs & honoribus uiros bonos & literatos: innuens ab eis Socratem etiam tantum philosophum, qui omni honore honestandus erat, sublatum ueneno cicutæ. Est autem cicuta (ut docet Plinius) publica Atheniensium pœna inuisa, semini, & folijs refrigeratoria uis, ut epota statim perimat hominem.

ASCen. ¶ BALNEA sexcentis &c. Vt tetigi docet diuitibus nihil minoris esse, quam liberorum eruditionem. Si quis minus peritus grammatice artis nesciat rationem latinitatis huiusmodi: quanti doceat: pluris agebat &c. Sciat omne pretium uenditionis, emptionis, locationis, conductionis, doctrinæ, disciplinæ, æstimationis, appretiationis, & quoduis simile a uerbis regi in ablatiuo: exceptis his q̃tuor, tanti, quanti, pluris, & minoris, cum eorum compositis, quæ sine substantiuo in ablatiuo poni uolunt: etiam si oporteret coniunctionem diuersos casus copulare: aut in alio casu responderi, quã interrogatum sit. & ideo dices: Ego tanti uendo quanti alij, & non pluris, fortasse etiam minoris ego sex aureis & pluris emi & cætera. cum substantiuis autem etiam illa in ablatiuo poni uolunt. ut tanto pretio emi. minori summa uendidi & cætera. Ordo est: Balnea supple constant diuitibus sexcentis supple nummis. & porticus sup. constat pluris. porticus dico. i. uia strata sub tecto: qualis i claustris conspicitur: ambitum uulgus appellat. in qua dominus. i. diues ille gestetur. i. portetur quoties pluit. an ne dominus sup. expectet. i. expectare debeat. serenum. i. serenitatem temporis, ut gestetur. q. d. indignum id esset. & ut spargat luto iumenta trahentia uehiculum. Et si uerba poetæ sunt: irrisio est: sin amici diuitis illius adulatio. hic sup. uehatur potius. i. in porticu. namq; ungulæ mulæ mundæ. i. non lutosæ nitet hic. Cœnatio. i. camera ad cœnandum apta. fulta. i. sustentata. longis. i. altis & prolixis. columnis Numidarum. i. de marmore numidico factis. surgat. i. ædificetur alte in alia parte habitationis illius diuitis. & capiat. i. auide ad se recipiat. Solem algentem. i. hybernum, uel iam occidentem. Quanticunq;. i. quantocunque pretio domus sup. constet. nihilominus sup. aliquis, qui componit. i. construit. docte. i. ex arte. fercula. i. genera obsoniorum. & qui condit. i. debito condimento coquit. pulmentaria. i. quæuis obsonia ut pultem decoquenda. duo sestertia. i. quinq; libræ. sufficiẽt. i. satis erunt. ut multum. i. ut res magna & ampla. Quintiliano. i. optimo rhetori ad erudiendum filium. Inter hos sumptus. i. ubi tot in alijs rebus expenduntur. Nulla res constabit patri minoris. i. minori pretio, quam filius. Contra quod uerbum objicit diues uel defensor dicens. Si nihil datur ut dicis oratoribus: unde igitur Quintilianus rhetor ille notissimus habet tot saltus. i. loca saltantibus feris apta: quæ nimirum spatiosa & diuitum sunt. Respondet poeta a fatis id esse: non a beneuolentia diuitum. qui si Quintiliano fauerent: non tot rhetores in paupertate degerent. sed qui felix est: idest fatum benignum habet: inuitis mortalibus plurima consequetur. ad quod declarandum plura intermiscet: conclusurus ibi: Felix ille tamen, coruo quoq; rarior albo &c. Ordo igitur est: O diues uel defensor diuitis, qui Quintiliani diuitias mihi objicis. transi: idest prætergredere exempla nouorũ. i. magnorũ & inauditorũ fatorum. i. noli mihi objicere unum, quem fata ditarunt. quia felix: idest eufortunatus quem fata fouent: est supple: idest reputatur & habetur. &: idest pariter. pulcher. idest decorus in membris. & acer: idest strenuus in animo. & hæc sunt bona naturæ. Felix: idest is, qui felix est. est &: idest pariter. sapiens & nobilis & generosus. & subtexit: idest subsuit alutæ nigræ: idest calceo nigro, qui ingenuorum est. Lunam: idest formam Lunæ oppositam. quod nobilium est & pomposorum: quæ sunt bona fortunæ. Felix: idest qui eufortunatus est: & felici sidere natus. est quoq;: idest etiam maximus orator. & iaculator: idest argumentatur, dialecticus, aut sophista. etsi: idest quamuis. perfrixit: idest raucus ex frigore effectus est. cantat tamen bene: idest reputatur bene cantare. Sunt qui frico frixi, & fricui in præterito habere dicant. exponentes sic: Et si felix ille orator, & iaculator perfrixit supple frontem: idest pudorem exuerit. cantat bene: idest reputatur optimus musicus, quamuis indecore id facit: sed prior sententia placet. Sunt autem hæc bona scientiæ & industriæ. Ideo autem felix hæc omnia obtinet. enim pro quia. quia distat: idest refert: interest. quæ sidera excipiant: idest egredientem capiant. te incipientem modo edere: idest emittere primos uagitus: idest fletus infantiles: quia (ut Plinius docet in principio septimi libri) a uagitu & lachrymis uitam auspicamur: idest incipimus. & rubentem adhuc a matre: idest qualis a matre egressus es: hoc est multum refert, quem horoscopũ habueris, & qualẽ faciẽ cœli in natiuitatis tuæ hora. & id quidẽ astrologorũ est approbaremũ nostrũ, si ipsi sidera uiolẽtiã habere dicãt: potissimũ ad fortuita. unde dicit poeta: Si fortuna uolet: tu fies ꝯsul: q est summus magistratus Romæ. de rhetore. i. qui fuisti iã rhetor: ut Quintilianus. Et si eadem scilicet hæc Fortuna uolet: tu fies rhetor de consule: idest qui iam fuisti consul: sicut Valerius Licinianus. hunc ordinem tenet Mancinellus: quo melior Fortuna præcedit: & nõ est reprobandus: licet quidã codices econuerso prius habeant: Fies de consule rhetor. & post: De rhetore consul. Quid enim supple fuit Ventidius, qui in triumphum, ut captiuus ductus, postea triumphauit. Quid Tullius supple fuit: idest Marcus Tullius, qui humili loco natus omnes magistratus Romanos gessit. & primus patriæ parens appellatus est. Mancinellus dicit de Seruio Tullo potius intelligendũ esse: qui ex seruo ad regnũ Ro. peruenit: sed is Tullus non Tullius uocatus est. dicit enim Virgilius in sexto: Residesq; mouebit Tullus in arma uiros. An ne aliud supple fuerat quam sidus: idest sideris: hoc est constellationis approbatio: & miranda potentia fati occulti: idest ignorati a nobis: quasi dicat: minime fata dabunt seruis regna: ut Seruio Tullo. & dabunt captiuis & Ventidio triumphos idest summam gloriam, quæ mortalibus a Romanis conferri poterat. Fatum est hoc loco uirtus siderum cum Fa fato: idest uoluntate & præordinatione Dei. qui dixit & facta sunt: & quæcunq; uoluit fecit. unde a fando deductũ est. quicquid enim fatur Deus diffinite futurum, non deerit. Et quia cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum: uolunt astrologi fatum ex astris posse deprehendi: quasi per astra Deus fetur. Fatum præterea est aliquando mors a Deo præordinata: quæ ineuitabilis est. multa de fato Cicero: multum theologi disputant: sed redeo ad ordinem. Quia ergo felix: idest felici sidere natus. peruenit ad optata etiam renuentibus mortalibus. ille scilicet Quintilianus, qui ad diuitias peruenit. tamen: idest tametsi. si rhetor. est supple felix. sed est supple quoq;: idest etiam rarior albo coruo: quia rarissimum euenit, aut fato, aut fortuna rhetorem diuitem fieri. & ita non debebat fatum nouum: id est inauditum unius rhetoris objici contra id quod dictum est: quod nemo daret Quintiliano iam duo sestertia. Posset etiam ordo esse: Ille Quintilianus: scilicet est felix. & quoq;: idest etiam rarior albo coruo. & ita nouum est fatum eius tamen: idest quiuis. ipse sit felix. pœnituit multos cathedræ in qua rhetoricen docuerunt uanæ: idest inanis & sterilis: unde nullum fructum consecuti sunt. sicut: idest quemadmodum exitus: idest finis Thrasymachi: idest illius rhetoris Carthaginensis: atq; Secundi Carinatis: idest illius rhetoris. Athenæ &: idest etiam uos non solum Romani: uidistis hunc: scilicet Carinatem inopem. quia etiam apud Athenas pauper rhetoricen docuit: uos inquam Athenæ: nil ausæ conferre philosophis & rhetoribus præter gelidas cicutas: idest frigidissimæ herbæ succum uenenosum: quo Socratem in carcere necauerunt. & id in Athenas satyrico morsu adjicit poeta. Moris enim est satyrici per transitum quemq; carpere: quẽ Horat. summopere obseruat.

IOAN. BRIT. ¶ DII maiorum umbris: optat manibus maiorum perpetuā tranquillitatē: qui pceptores nō minus, q̄ parētes coluerit. ¶ Dii. s. date. ¶ Tenuē terrā: sic Mart. Sit tibi terra leuis, mollique tegaris arena. Ouid. Et senis Anchisæ molliter ossa cubēt: Tibullus ↄtra: O tuque Venerē docuisti uēdere primus: Quisquis es infelix urgeat ossa lapis. ¶ Et in urna ppetū uer: ppetuos flores. nā intra herbas odoratas ↄdebātur. ¶ Loco parētis: q summa pietate pceptores uenerati sunt. Seneca ad Luci. Quā uenerationē pceptoribus meis debeo: eandē pceptoribus humani generis, a quibus tāti boni initia fluxerūt. ¶ Metuēs uirgę: exēplo Achillis ostendit, pceptores esse miro honore colēdos, q cū in Pelio mōte Thessalię educaret sub disciplina Chironis Cētauri, summo in honore eū semp habuit, & timuit. unde Oui. in Arte amādi: Creditur annosum ptimuisse senē. Quas Hector sensurus erat poscēte magistro: Verberib' iussas prębuit ille manus. a quo & medēdi & canēdi artē didicit. De hoc plura aū Recubās sub eodē marmore Chiron. ¶ Cantabat. s. Achilles laudes magistri. ¶ Mōtib' patriis. i. Thessalicis: ubi fuit Pele' Achillis pater. ¶ Et cui nō tūc: erat, ingt, Chirō eiusmodi ut facile de se risū spectātibus posset mouere, tanq̄ caudatus magister. ¶ Citharœdi: Chironis, q (ut dixi) docuit Achillē & musicen & medicinā. de eo nō ulla Higinus. hic herbam inuenit, quæ Chironeū appellatur, sed & aliam quę Centaurion, omniū morborum remedium pmittentem. de hoc plura in commētariis Achilleidos.

Dii maiorum vmbris tenuem,& sine pondere terrā,
Spirantesq; crocos,& in vrna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco. metuens virgæ iam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus.& cui non tunc
Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Ruffum, atq; alios cædit sua quæq; iuuentus,
Ruffum, qui toties Ciceronem allobroga dixit
Quis gremio Enceladi, doctiq; Palæmonis affert,
Quantum grāmaticus meruit labor? & tamē ex hoc
Quodcunq; est (minus est autem q̄ Rhetoris æra,)
Discipuli custos præmordet Acœnitus ipse,
Et qui dispensat, frangit sibi. cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter, q̄
Institor hybernæ tegetis, niueiq; cadurci
Dummodo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
Flaccus,& hæreret nigro fuligo Maroni.

¶ Sed Ruffum: nunc autē, ingt, tam longe abest: ut præceptores colantur: ut multi etiam a discipulis uerberentur. ¶ Ruffum qui toties: habet emphasim. q. d. qui contemnendus non erat, utpote Rhetor optimus, qui etiā Cic. eloquentię cuiusdam gallicę dixerit. Nam & alii extitere, qui Cic. ut superfluum notauerint. Brutus (ut auctor est Tacitus in lib. de claris Oratori.) cum elumbem fractum nominauit. Rursus idem auctor est, Cicero. a Caluo male audiuisse, tanq̄ solutum & eneruem. unde sic scribit in declamationibus: Caluus q diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquētię principatu habuit &c. ¶ Allobroga. i. gallum, & barbarum. nam Allobroges populi sunt Galliæ, quorum Vienna ciuitas est Metropolis. auctor est Strabo li. 4. — Allobroges Vienna

¶ Doctique Palæmonis: hic est ille Rhemnius Palæmon Vincentinus grāmaticus, qui (ut scribit Tranquillus de claris grāmaticis) tanta fuit superbia, ut diceret literas secum natas, & secum morituras. M. Varronē porcum literarū appellabat, iactabatque nomen suum in Bucolicis non temere positum, pręsagiente Virg. fore quandoque omnium poetarum ac poematum iudicē. qui quādoque interrogatus quid inter stillam & guttā interesset: gutta inquit stat, & stilla cadit auctor est Eusebius. Eius meminit & Plin. li. 14. ca. 4. ¶ Et tamē ex hoc: licet inquit id modicum sit, quod datur grammatico: tamen ex eo ipse pędagogus aliquid sibi intercipit. & est ordo Et tamē Acœnitus ipse custos discipuli præmordet ex hoc quodcunque est: reliqua per parenthesim leguntur. ¶ Acœnitus: nomen uidetur esse fictum quod propriam nimiū spectet utilitatē: ab α quod est sine κοινότης cōmunitas. ¶ Custos discipuli: pædagogus. ¶ Frangit sibi: ex solida mercede magistri aliquid sibi pręcidet. ¶ Cede Palæmon: uerba sunt Iuuenalis quadam cum miseratione subsannātis defraudantium auaritiam. ut sit: Cede Palæmon de iure tuo, & patere æquo animo si quid tibi incipitur. ¶ Non aliter, q̄ patitur sibi detrahi institor uilis supellectilis. ut accipias tegetis p tegumēto lecti ad arcēdū frigus hybernū. est enim teges genus straguli. de qua abunde dictum est in. 5. Satyr. Institor autem (auctore Vulpiano) appellatur ex eo q negocio gerēdo instat: nec multum facit, tabernæ sit præpositus, an cuilibet alii negociationi. nā quicūque ad emēdum, uendendumue præponitur institor appellatur. eos etiā dicendos placuit Institores qbus uestiarii, uel lintearii dant ueste circūferendū, & distrahēdā quos uulgo circitores appellamus. Strabularii quoque institorū loco habendi sunt. Sed & si tabernarius seruū suū peregere mitteret ad merces comparādas, & sibi mittendas, loco institoris habendū scribit Labeo. hinc Institoriæ operæ dicūtur. Trāquillus in Nerone: Parabantur insignes ganeæ, & matronarū institorias operas imitantium. Ouid. Institor ad dominam ueniat discinctus emacem. — Institor; Circitores; Stabularius

¶ Cadurci: utrum stragulo an tegumento lecti. Solēt enim lecti superne ueluti tētoriis cooperiri uelis eiusmodi cādidis. supra: Violato pœna cadurco. i. lecto, q aut stragulo niueo sternitur, aut superne (ut dixi) uelis cādidis integitur. Sunt .n. Cadurci populi Galliæ, apud quos lini pstātia principatū obtinet in culcitris ob candorē. de qbus in pcedēti Saty. diximus. ¶ Dūmodo ne pereat: uerba Iuuenalis deridentis tam extremā hominum auaritiam. i. dummodo non pereat labor tuus docēdi post mediam noctem: quo tēpore multæ tibi olfaciendę sunt lucernæ: qd' p maximo fastidio intelligit. ¶ Ab hora: post horam Pli. in. 7. A cōceptu decimo die dolores capitis. i. post conceptū. de qua particula plura differuimus in. 1. Saty. illic: Exul ab. 8. Marius bibit. ¶ Medię noctis: eo enim tempore pueri ludum literarium petebant. Martia. lib. 9. Quid tibi nobiscū est ludi scelerate magister Infelix pueris, uirginibusque caput. Nondū cristati rupere silentia galli: Murmure cum sęuo, uerberibusque tonas. ¶ Flaccus Horat. bene autē Horatiū & Virgilium nominauit. Nam grammaticorum propriū est poetas īterptari. ¶ Decolor: q nimia attrectatione, & fumo lucernarū colorē amittit. ¶ Fuligo: nigrities ea dr, q̄ puenit ex fumo. dicta fuligo q̄si fumigo. Lucernarum fuligo a Pli. dicitur. — Ab; Fuligo

A S Cen. ¶ DII maiorum umbris. Precatur bona maioribus. i. priscis romanis & græcis, qui præceptores suos non minus q̄ parentes coluerunt. Ordo est: Dii sup. dent. umbris. i. manibus & cineribus maiorum. s. defunctorū terrā tenuē, & sine pondere. i. leuiorem cyppū ut dicit Persius. i. mollem sepulturā: ut in pace requiescāt. & molliter ossa cubent. credebant enim gentiles bene esse manibus, si leuior & florida esset sepultura. & dent crocos. i. flores croci. & perpetuū uer. i. uiriditatem & amœnitatem ueris perpetuā. in urna. i. iuxta bustū ubi urna cinerum combustorum recōditur q. s. maiores uoluerūt pręceptorem esse loco sancti parētis: quia animorum nō corporū. uel loco. i. in ueneratione parentis: qui filio sanctus. i. uenerandus, & inuiolabilis esse debet. Achilles magnanimus ille: & formidata tonantis pgenies: metuens uirgæ. i. flagelli pceptoris sui Chironis iustissimi centaurorum: iam tamen grandis effectus cantabat laudes Chironis. iam in patriis montibus. i. in Thessalia, quę est patria eius. docet. n. Homerus Achillem inter bellicos sudores etiam præceptoris sui & educatoris Chironis, quē centaurorum idem iustissimū prædicat, laudē decantasse. & cui cauda magistri citharœdi. i. Chironis cētauri, qui inferiorē ptē umbilico tenus eqnā habuit nō eliceret tūc risum q. d. cuilibet eliceret. & tamen Achilles eo, q præceptor erat, laudauit eum. sed iuuentus. i. multitudo iuuenum discipulorum cędit. i. percutit Ruffum Rhetorē illū, atque alios sup. rhetores & grāmaticos. cędit inquā quemque. i. quemlibet sua. i. quam docendam quisque habet. Ruffum dico, inquit poeta, cędi a iuuētu: qui per arrogantiam & factionem diceret toties Ciceronem optimum oratorē allobroga. i. Allobrogorum more crasse & inflate loquentem. Sunt enim Allobroges nō lōge a Lugduno Burgūdię uersus. Quis gremio &c. Nūc grāmaticorum. i. eorum, qui primas literas docent, miserrimam ostēdit conditionē: ut qui parū mercedis pro multis laboribus: & id quidem non sine interuentu litis obtineant. Ordo est: Quis affert gremio. i. in gremium: quia sedentibus præceptoribus ad gremiū eorū afferunt infantuli pretiū scholasticum Enceladi, & Palæmonis doctorum utriusque grāmatici. tantum sup. q̄tum labor grāmaticus. i. litera

Rara tamen merces, quæ cognitione tribuni
Non egeat. sed vos sæuas imponite leges,
Vt præceptori verborum regula constet,
Vt legat historias, auctores nouerit omnes
Tanꝗ vngues, digitosq́ suos, vt forte rogatus
Dum petit, aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ, nomen, patriamq́ nouercæ
Anchemoli, dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donauerit vrnas.
Exigite, vt mores teneros ceu pollice ducat,
Vt siquis cæra vultum facit, exigite, vt sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non est leue tot puerorum
Obseruare manus, oculosq́ in fine trementes.
Hæc inquit, cures, & cum se verterit annus
Accipe, victori populus quod postulat aurum.

rius: hoc est docendarū literaꝝ meruit. q. d. nemo. & tamen ipse custos discipuli qui grece pædagogus dicitur. Acœnitus. i. ꝓprii boni: & non cōmunis amator. ꝑmordet. i. prius abrodit, & diminuit quasi de crustulis, & is qui dispensat. i. dispensator reru domesticarum diuitis: qui credita recipit, & debita soluit, frāgit priusquā pędagogo. i. pueri ductori det sibi aliquid ex hoc sup. modico: sup. pretio quodcūq; est. minus autem est qđ grāmaticis datur. ꝗ sup. sint ęra. i. pretia argentea Rhetoris. o Palæmon peritissime & arrogantissime grāmatice. cede. i. patere te uinci: & patere aliquid decrescere. i. diminui, inde. i. de modica mercede tua. non aliter ꝗ patiatˀ sup. de pretio diminui. institor. i. uenditor mercenarius tegetis. i. lodicis. hybernę. i. qua i hyeme utimur (est enim densa ex lana linteis inserta) & pro. i. cadurci. i. uel niuei. i. albi. dum modo nō pereat. i. dum aliquid mercedis habeas ex eo qꝫ sedisti audiens & docens ab hora mediæ noctis: qua hora nemo existens faber ferrarius: cui mos est mane surgere: quia tarde opari nō licet: & qua nemo, qui docet deducere. i. attenuare. obliquo ferro. i. hamis qbusdam in tabulis fixis. lanam. i. carptor aut carminator lanaꝝ. sedebat. s. tunc cum tu inciperes. dūmodo inquā non pereat olfecisse. i. odoratu pertulisse totidē lucernas. i. lampadas: q̃s pueri paupeꝝ noctu afferunt. quot pueri stabant ante te dicētes dictata. cum. i. quādo. Flaccus. i. liber Flacci Horatij. esset decolor. i. decoloratus propter fuliginem. & cum fuligo. i. crassa nigredo ex uapore olei ardentis. hęreret Maroni nigro. i. libro eius denigrato.

IOAN. BRIT. ¶ R A R A tamē merces: licet, inqt, aliqua tibi merces detur. eam tamen non habebis, nisi per litem & strepitum forēsem. ¶ Cognitione tribuni: iudicis. Nā pro tribuno unūquēq; iudicē intelligit. ¶ Sed uos sæuas: cum indignatione & quadam miseratione hæc dicit in magistros, qui multis laboribus & incommodis onerātur. ex quo, inquit, ipsi nō possunt his tot incommodis deterreri quin minus uestros filios doceant: uos eis asperas leges imponite. ¶ Regula uerborum: ut intelligat regulam omnium uerborum. quē casum unumquodq; uerbū regat: quod inter rudimenta grammatices haud minimum est. ¶ Dum petit Thermas: loca calida ad hoc parata: ut sudore toto corpore eliceretur. θερμὸν enim significat calidum. ¶ Nutricē Anchisę: sępe enim eiusmodi quæstiones obscurę exigebātur a grammaticis. unde & Tiberius (auctore Tranquillo) solitus est fatigare grammaticos quęrēdo: quę fuerit mater Hecubę: qđ Achilli nomen, cū inter filias Lycomedis latuit habitu muliebri. Nec aūt omnia cōmemorat: quasi quę modicę sint utilitatis: parumq; necessaria. unde est illud Senecę in epistola de studijs liberalibus: Hoc quidem me quęrere, ętate fuerit maior Homerus an Hesiodus, nō magis ad rē pertinet, ꝗ scire an minor Hecuba fuerit, ꝗ Helena. Quid inquam annos Patrocli & Achillis inquirere ad rem existimas pertinere? ¶ Nouercę Anchemoli: de nouerca Anchemoli Virgil. hæc cecinit: Hinc Stelenum petit, & Rhethi de gente uetusta Anchemolum thalamos ausum incęstare nouercę. scribit Seruius Rhetū Marubiorum regem fuisse in Italia: qui Anchemolo filio Casperiam superduxit nouercam quam priuignus stuprauit. quo cognito cum pater eum persequeretur, & ad pœnam uocaret, fugiens ille ad Turnū se contulit. Anchemoli siue Anchemori cuiusdam ab Hypsiphyle educati mox serpētis morsu necati meminit Statius in Thebaide. ¶ Acestes: Crimnisi Siculi fluuij filius fuit ex Segesta Troiana. Vir. Troia Crimnisio conceptū flumine mater, Quē genuit. hic in Sicilia imperium tenēs Æneæ multos cados uini dono dedit. Virg. Vina bonus, quę deide cadis onerat Acestes. ¶ Ducat: fingat, formet. ¶ Pollice: tāquam digito. sumptum est autem de Persio: Et premitur ratione animus, uinciq; laborat, Artificemq; tuo ducit sub pollice uultum. ¶ Ne faciant uicibus: rem pudendā uerbis honestis expressit. i. ne inter se uicibus coeant. ¶ In fine: perpetratæ Veneris. in qua oculi ad angulos retorqueri solent. Virg. Nouimus & qui te transuersa tuentibus hirquis. ¶ Hæc inquit cures: hæc sunt, inquit pater,

Thermę

quæ tibi curanda sunt o magister. ¶ Et cum se uerterit annus: ego hunc locum simpliciter accipiēdum arbitror. i. cum annus cursum suum perfecerit. nam proprium anni est i seipsum reuerti. Papinius in Siluis. Versumq; domus sibi temperat annū. Tranquillus in Caligula: Vicies ac septies millies sestertiū non toto uertente anno absumpsit. Virg. Atq; in sua per uestigia uoluitur annus. Columella: Tacito nam tēpora gressu Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus. unde & Ouid. in Meta. appellat annum uoluentem: Iuppiter ex æquo uoluentem diuidit annum. Hora. Inuersum annum appellauit perpetuo (ut est auctor Porphyrio) epitheto, qa i se semper uertitur. ut sit sensus Difficilia quidem sunt: quæ tibi o magister imponuntur a parentibus discentiū: sed finito anno præmium tuum promeritū non accipies nisi per litem: & qđ populus. i. ipse tribunus magistratus populi iusserit tibi uictori dari. ut sic referas ad illud: Rara tamen merces, quę cognitione tribuni Non egeat. Legēdum hoc est nisu satyrico in contēptū auaritię sui tēporis. uerba enim sunt Iuue. dicentis. post labores tuos finito anno accipe mercedem, quam tibi daturus nō est, nisi per litē. Non tñ ignoro tradi a Macro. lib. 2. in somnium Scipionis: Vertentem annum appellari posse, cum astra cuncta ad eandem metā redierint, unde semel profecta sunt. & paulopost inquit: Annus uerus q mūdanus uocatˀ, q uere uertēs ē, qa ꝯuersione plenæ uniuersitatis efficitˀ, largissimis sęculis explicatˀ. Et in. 1. saturna. annū Solis uertētē noiat. Sed (ut diximˀ) simplici sēsus hic locus ē accipiēdus.

¶ R A R A tamen. Eandem rē continuat docens difficilē, & exiguam mercedem ex durissimis laboribus. tamen. i. quāuis. a media nocte doceas. rara sup. est merces: quæ nō egeat cognitione tribuni. i. quæ soluatur sine coactione tribuni. Sed uos parentes. s. discipulorum imponite pręceptoribus sæuas. i. magnas & difficiles obseruatu leges. ut regula uerborum. i. doctrinę. constet. i. innotescat præceptori. quia uolunt parentes etiam hodie docere præceptores quid doceant. Volunt ergo ut filius legat historias: ut nouerit omnes auctores, tanquam ungues & digitos suos. ut ipse rogatus forte. i. a casu. dum petit. i. aggreditur. intrat aut Thermas. i. cameras calidas: quas stufas Galli uocant. aut balnea Phœbi illius uiri. nisi potius dicamus Thermas esse i domibus. balnea Phœbi in stagnis aut riuis. a Phœbo. i. Sole calefactis. dicat respondens. s. nutricem. i. nomen nutricis. Anchisæ. i. patris Aeneæ. & nomen & patriam nouercæ Anchemoli. i. illius uiri. dicat quot annos Acestes rex Siciliensium: quem Virgilius seniorem dixit: uixerit. & quot urnas uini. i. cados ut Virgilius primo Æneid. dicit siculus. s. Acestes. donauerit Phrygibus. i. Troianis. quę omnia in Virgilio tanguntur: sed non explicantur. sunt autem friuolæ interrogationes. Et exigite. i. exacte poscite: ut pręceptor ducat teneros mores puerorum. ceu. i. tāquam duceret eos pollice ut. i. quemadmodum. quis pollice ducit. si facit uultum. i. effigiem. cera. i. de cera, uel in cera quæ pollici obedit. exigite ut præceptor sit. &. i. etiam. pater ipsius cœtus: nō solum ut præceptor bonas literas: sed etiā ut pater bonos mores eos docens. ne uidelicet pueri laudant turpia. i. turpiter uel turpes. i. sordidos ludos. & ne faciant uicibus. i. uicissim turpitudinē illam. Non est leue. i. facile obseruare manus tot puerorum inspiciendo quid agant & contrectent. & oculos trementes in fine: idest inspicere an habeant oculos trementes. quod signum est peractæ libidinis Pater: aut potius poeta irridens inquit: O præceptor cures hæc: & cum annus se uerterit: idest redierit ad idem principium: quia (ut dicit Virgilius) Redit agricolis labor actus in orbem: Atq; in se sua per uestigia uoluitur annus: hoc est ergo expleto anno. accipe aurum: idest pretium quod populus postulat a præfecto, aut tribuno. tibi uictori: idest uotorum compoti. qui in iudicio patrem uiceris: id est sume has cures: ut in fine anni si conuincere poteris patrem: habeas eam mercedem, quam populus tibi postulauerit a præfecto, aut tribuno: ut ipse tibi persoluat. ASCen.

Satyra octaua. Stemmata in atrijs.

IOAN. BRIT. Stemma

TEMMATA: in atrijs Romani imagines maiorum cereas habebát singulis armarijs dispositas: ut essent imagines, quæ comitarētur gētilicia funera: sempercp defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui unq fuerat populus. Stēmata igit (ut scribit Plin.) lineis discurrebāt ad imagines pictas. Talē igit imaginū ordinē antiq stēma noiauerunt. Trangl. in Nerone: Obiectum est Cassio Lōgino, q in uetere gētili stēmate C. Cassii percussoris Cęsaris imagines retinuisse. Idem in Galba: Impator uero ēt stēma in atrio pposuerit: quo paternā originē ad Iouē, maternā ad Pasiphaen Minois uxorē referret. Mart. Atria Pisonum stabāt cū stēmata toto: Et docti Senecæ ter ueneranda domus. Diuus Hierony. ad Principiā uirginem: Vt exponam stēmata p cōsules & pfectos ptorio decurrētia. Spartia. in uita Cōmodi: In .n. liber debet oia, q ad stēmata generis spectant continere. Lampri. in Alexādro Seuero: Et stēma generis dipinxerat, quo ostēdebatur genus eius a Metellis descēdere. Sene. in. iii. de beneficijs. Qui imagines in atrio exponūt, & noia familiæ suæ lōgo ordine ac multis illigata flexuris i parte prima ædiū collocēt: non noti magis, q nobiles sunt: q stēmata p statuis acciperētur, nō pbo. Nā cum Trangllus scribat in ueteri stēmate imagines retinuisse, Idē esset ac si diceret statuā: in statua retinuisse. Sed (ut dixi) p ordine illo nobilitatis, q designabatur per eas statuas in atrijs dispositas in armarijs & illigatas multis lineis, de quibus & Paulus iurisconsultus de gradibus sic scribit: Stemmata cognationū directo limine in duas lineas separátur. qrū altera supior, altera inferior. Ex supiore aūt uero & secūdo gradu transuersæ lineæ pēdent. Stēmata item a scriptoribus frequētissime pro generositate usurpātur. Mar. Argenti furiosa sui, cū stēmata narrat. Papi. i Siluis. Expectatur equus: cuius de stēmate longo Felix demeritos habet ad missura patētes. Persius: Stēmate q thusco ramū millesime ducis. Ait ergo poeta stēmata nō esse ea, q nobilitatē hmōi parēt. Lōgo sanguine: lōgo maiorū genere, ut ostdat ex genere maiorū uerā nobilitatē nō pendere. Ouid. Nam genus & proauos, & quæ nō fecimus ipsi: Vix ea nostra puto. Pictor uultus: nā imagines pictæ erant. ut dictū est. Stēmata discurrebāt lineis ad imagines pictas. Æmilianos stantes in curribus. i. statuas triumphales Æmilianorū. Nā Pau. Æmilius filius eius: q apud Cānas trucidatus est, cū de Liguribus & Persa rege Macedonū triumphauit. ex quo natus est filius, quē Scipioni filio Africani superioris tradidit in adoptionem, q Æmilianus est cognoiatus. Is fuit qui Carthaginē deleuit. Numātiam in Hispania uicit. uñ Africani inferioris & Numantini cognomen reportauit. Et Curios: M. Curiū abstinentissimum

Stemma (margin)

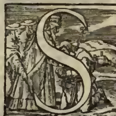
IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SRTYRA OCTAVA.

IN OCTAVAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Stemmata quid? Hac Satyra eos infectatur, qui aut maiorum gloria, aut falsis fortunæ bonis efferuntur, existimantes ueram inde hominis nobilitatem pendere. docens eam hęreditariam non esse: nec a parentibus testamento relinqui: sed unumquemq; uirtutum meritis fieri nobilem. ut de illud est Senecę ad Lucil. Platonem non accepit nobilem philosophia, sed fecit. Hinc q nactus occasionem monet Ponticum, ad quem scribit Satyram, multos extitisse, qui humili loco nati ad summam dignitatem consurrexerunt, seq; uirtutis splendore claros nobilesq; fecerunt. contra nonnullos, qui ex claris parentibus orti in aliquod dedecus reuoluti sunt: luceum, quam a maioribus suis acceperant, in tenebras conuertisse: ut sic demum ostendat ueram nobilitatem ex uirtute pendere.

Temmata quid faciūt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri? pictosq; ostēdere uultus
Maiorum? & stantes in curribus Æmilianos?
Et Curios iā dimidios? nasumq; minorem
Coruini, & Galbam auriculis, nasoq; carentem?

fuisse illud declarat: quod cū Samnitū legati (ut scribūt Valerius, Plinius, Plutarchus, & Liuius) ad eū in scāno sedentē magnum auri pōdus attulissent, publice missum: inuitarētq; ut id acciperet, ridit se malle locupletibus imperare, q locupletē fieri. & q acie uinci nō potuit, cd pecunia corrūpi nō posse. Dimidios: uetustate exesos, & mutilatos. Coruini: Coruinorū familia fuit antiquissima, q a coruo oppugnatore Valerij aduersus ferocē Gallū accepit cognomen. ex ea familia fuit Messala Coruinus orator, q primus pfectus orbis sexto die magistratu se abdicauit, nō ciuilem potestatē esse cōtestans. Eū inter oratores laudat sic Quint. in. x. At Messala nitidus & candidus & quodāmodo præ se ferens in dicēdo nobilitatē suam uiribus minor. Galbam: Sulpitiorū familiam antiquissimā docet Trāquillus in Galba. Q ui aūt primus cognomen Galbæ tulerit, cur aut unde traxerit, ambigit. Familiā illustrauit Sergius Galba cōsularis, & eloquētissimus: quē tradunt Hispaniam ex prætura obtinentem. xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis Variatini belli causam extitisse.

ASCen.

TEMMATA qd faciunt &c. In hac octaua Satyra reprehēdit poeta Pōtices de nobilitate generis gloriātes: cū ipsi ignobiliter. i. turpiter uiuāt. tāetsi sola uirtus uere nobilē faciat. Arguit aūt in principio eos, qui ut nobilitatē genesris ostētēt, pponūt stēmata. i. protractiones linearum cum inscriptione noium & ppriorū & appellatiuorū ab una radice descendentiū sicut arborem cōsanguinitatis canonum studiosi sibi cum appellatiuis noibus describunt. Q ño si qs p exemplo stēma primi regis Albanorū describere uelit: ponat pro radice Saturnū: & pducat lineā paternā sic: Saturnus Iouē genuit Iupiter Dardanū & Venerem. Dardanus Ericthoniū. Ericthonius Troem. Tros Assaracū. Assaracus Capim. Capis Anchisen. Anchises & Venus Æneam. Maternā sic: Saturnus Faunū genuit. Faunus Picū. Picus Latinū. Latinus Lauiniam: ex qua Æneas Ascaniū ēm quosdam primum Albanorum regem &c. huiusmodi autem origines & progationes alij solis nominibus: & per lineas connexis describebant. alij ēt statuas ex cæra cōficiebant. ut ex Plinio per Mancinellum accepisti: & ut declarabo in principio sequentis particulæ. Q uia tamen stēma proprie corona dicitur: uult Calderinus stēma solūmodo ob aliquod insigne facinus quauis corona: aut nautica: aut ciuica: aut murali: aut laurea &c. coronatorū esse. nā nō omniū progenierum stemmata erāt. Ordo est: O Pontice qd stemmata faciūt ad nobilitatē sup. uerā. q. d. nihil. Q uid prodest cēseri. i. recēseri. aut in lustris dū census disquirit memorari. lōgo sanguine. longe sumpta origine. Et qd prodest ostēdere uultus. i. effigies maiorū suorū pictas in foribus domuū publicarū, aut priuatarū: aut ex cæra formatas & postea coloratas: & quid prodest ostendere Aemilianos: cuius

modi erāt Scipiones stātes in sculptura.s. in curribus triūphalibus uidelicet. Et q̄d prodest ostendere Curios.i. maiores suos de gente Curiorū: iam dimidios.i.pro dimidio sui dirutos, & uetustate exesos. & nasum minorē.i.uēto & pluuia aut edacitate tēporis imminutū & attritum. Coruini.s. Valerij a coruo agnominati: & q̄d prodest ostendere Galbā, q̄ Neroni successerat: uel potius aliquem ex maiorib' illius . carētē auriculis & naso.i. cuius statua antiquissima auriculis & naso ex uetustate mutilata erat. Gloriosum aūt erat habere in genere suo antiquissimos uiros nobiles: & ideo pulchrū erat q̄ statuæ eorū iam cōsumi cœperant ex antiq̄tate. unde Hora. ut Mecœnatis nobilitatē uno uerbo exprimeret, dicit in principio Carminū: Mecœnas atauis edite regibus. & Virgil. libro. vii. de regia Pici: sic dicit Quinetiā ueterū effigies ex ordine auorū Antiqua ex cedro, Italusq;, paterq; Sabinus, Vitisator curuā seruans sub imagine falcē: Saturnusq; senex, Ianiq; bifrontis imago Vestibulo astabant: aliiq; ab origine reges, Martia qui ob patriam pugnando uulnera passi.

IOAN. BRIT. ¶ QVIS fructus generis: subaudi est.i. q̄d prodest ad nobilitatē: quæ hoc modo nō paraš. ¶ Iactare: ostētare. ¶ Tabula capaci: amplo armario. erāt enim (ut diximus) imagines ceræ i armarijs. ¶ Magistros fumosos .i.imagines fumosas, & ueteres suorū maiorū, q̄ fuerint magistri

Dictator magister equitū equitū: quæ dignitas in populo Romano fuit amplissima. Nam dictatoribus semp iungebātur eo modo, quo regibus tribuni celerū .i.eq̄tum. nec unq̄ dictatores creabātur, nisi ingruente maxima necessitate: tūc cæteri magistratus in urbe cessabant. ab ijs ius prouocādi nō erat, q̄bus & capitis animaduersio data est. Et quia hic magistratus maxime esset potestatis, nō erat fas ultra sex menses retinere: cū ergo dictator sine magistro eq̄tū nō creatur: bene dixit Cū dictatore magistros. dictus est a dicēdo dictator: quod a cōsule diceret. Tranq̄l.in Tiberio: Cū dictatorē dicere a senatu iuberet. Fumosos aūt legendū esse nō famosos, illud me monet Ciceronis in Pisonē: Obrepsisti ad honores errore hominū cōmendatione fumosarū imaginū: quarū simile habes nihil, p̄ter colorē. Sene.ad Luciliū: Non facit nobile atriū plenū fumosis imaginibus: Boetius in principio operis loquēs de quibusdā uestibus ait: Quarū speciem sicut fumosas solet imagines caligo quædā obduxerat. Nam i atrijs ignis fiebat. unde & Diuus Lucas in diuinis scripturis ait 1 Petrus uero sequebaš eū a longe. Accenso aūt igne in medio atrij, & circūsedentibus illis erat Petrus in medio illo℞. Non ignoro famosum capi etiā in laudē. de quo illic: Famosaq; mœnia Lagi. ¶ Corā Lepidis.i. clarissimis imaginibus maiorū tuorū: qualis fuit Æmilius Lepidus: qui bis consul fuit, pont. maximus, & censor. de quo plura i sexta Satyra. ¶ Effigies quo Tot bellatorū: q̄d necesse est, inquit, iactare & ostentare effigies tot bellatorū. si tota nocte in alea uersaris

Scipio Numātinus ante Numantinos.i. ante imagines tuorū maiorum: qualis fuit Scipio Numantinus. Nā Scipio Æmilianus Macedonici filius: ut a deleta Carthagine cognominatus est Africanus : sic & a Numantia deuicta Numantinus : q̄ ciuitas in Hispania olim memoratissima, q̄uis sine muris & turribus, populi Ro p̄ multos annos bella sustinuit: demumq; longa obsidione, & famæ uicta, seipsam ferro, ueneno, & igne subiecto absumpsit. Deletæ Numantiæ solum titulū in triumphum tulit Scipio: nullo Numātino inuēto, q̄ cathenatus i triumphū duceret: cuius cognominis meminit & Propertius: Vera Numātinos regna loquūtur auos. Et Apuleius in primo limine secundæ Apologiæ: At hoc ego Æmiliano, non huic Afro, sed illi Africano & Numantino, & pterea censorio uix credidissem. Et ita dictū ante Numantinos.i. ante statuas Numantinorū sicut & infra:

Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumosos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male uiuitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox?
Ante Numantinos si dormire incipit ortus
Luciferi, quo signa duces, & castra mouebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in herculeo Fabius lare? si cupidus, si
Vanus, & eubanea quantumuis mollior agna?
Si tenerum attritus catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit auos? emptorq; ueneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet ueteros exornent vndiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est, atq; vnica uirtus.
Paulus, uel Cossus, uel Drusus moribus esto,
Hos ante effigies maiorum pone tuorum,
Præcedant ipsas illi te consule uirgas.
Prima mihi debes animi bona, sanctus haberi
Iustitiæq; tenax factis, dictisq; mereris,
Agnosco procerem, salue Getulice, seu tu
Syllanus quocunq; alio de sanguine rarus
Ciuis, & egregius patriæ contingis ouanti.
Exclamare libet, populus quod clamat Osiri

Statuam parentis ante triūphalem. ¶ Effigies: quō.i. cur, ad q̄d Virgil. Quo molē hāc Immanis equi statuere? ¶ Ludit' alea pernox: passiue dixit luditur alea: cū uoce actiua ducatur ludit aleā. Sueton. in Nerone. Quadrigenis in punctū sestertijs lusit aleam: ita dictū sicut curro cursum, uiuo uitā. ¶ Pernox alea: ita dictū: ut illud uigiles fenestræ: nā quod hōis est, rei applicuit. Pernox.n. appellatur, quod

Pernox per noctē uigilat. Gellius: Stare solitus Socrates dr̄ p̄tinaci statu perdius , atq; pernox a summo lucis ortu ad Solē alterū orientē incōniuens. ¶ Luciferi ortu.i. ipso Auroræ ortu.i. si tota nocte in alea uersatus geri, tandem te ad Aurorā tradis. quo tpe maiores illi tui clarissimi impatores in expeditionem exercitū ducebant. Nam & C. Sulpitius dictator (ut docet Liuius lib. vii. primæ Decadis) ubi illuxit in radicibus montiū, extendere aciē cœpit ad uersus Gallos . ¶ Ortu Luciferi:

Lucifer Lucifer stella est Veneris, q̄ cum añ Solē currit & orit' ante lucē. Lucifer appellatur græce autem Phosphoros eadē, cū Solē sequatur post occasum eius appatēs in cælo clarissimeq; lucens Vesperugo, siue Vesper uocitatur, græce aūt Hesperos. lege Victruuiū lib. ix. & Plin. lib. ii. cap. viii. & Cice. in. ii. de natura Deorū. ¶ Cur Allobrogicis: sensus ē: Cur,

Allobroges inq̄t, Fabius maiorū gloria efferatš: eorūq; titulos sibi asciscat, si auaritia & libidine flagrat: ut ostēdat nobilitatē nō pēdere ex genere: neq; ex gloria maiorū. hoc dicit pp Qui. Fabiū maximum filium Qu. Fabij maximi Allobrogis ciuis & impatoris clarissimi: q̄ uitā lusu perditā egit: & maioribus indignā adeo: ut Pōpeius p̄tor urbanus paternis bonis ei interdixerit, lege Valeriū lib. iii. cap. v. Per hūc aūt intelligit oēs, qui moribus nequaq̄ maioribus suis similes, eorum tm̄ gloria efferuntur ¶ Allobrogicis: cognomine maiorū : quod familiæ peperit . Is Fabius qui apud flumen Isaram aduersus Allobroges & Bituitū Aruennorū regē feliciter pugnauit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominū centū uiginti. Bituitus Albæ custodiendus datus est: cū ad satisfaciendū senatui Romā profectus esset, Allobroges in deditionē accepti. Lege Liuiū. Allobroges aūt populi sunt Galliæ Narbonensis: quorū metropolis est Vienna. Strab. lib. iiii. ¶ Fabius natus in lare herculeo: hoc dicit, quia gens Fabia origine duxit ab Hercule. Ouid. in Fastis lib. ij. Vt tñ Herculeæ superessent nomina gentis: Credibile est ipsos cōsuluisse Deos. Idem in libro de Ponto scribēs ad Fabiū Maximū sic ait : Cōueniens animo genus est tibi nobile namq; Pectus . & Herculeæ simplicitatis habes . Sillius in .ii. Fabius tyrynthia proles Ter centum memorabat auos. Ferūt enim (auctore Plutarcho) ex una nympharū Fabiū Maximū genitū esse. Quidā uero Herculē apud fluuiū Tyberim cū muliere indigena congressum habuisse asserūt: & Fabiū uirum optimū, a quo Fabiorū familia Romæ initiū habuit, genuisse. unde ēt tanq̄ Deū sibi propinquū, & familiarē inuocabāt Fabij. Plutarchus in eadē uita Fabij sic scribit: Vt animaduertit dissipatas Romanorū copias, & undiq; ab hoste circumuentas clamorq; fugientiū ad aures eius peruasit, percusso femore, suspirijsq; ac gemitu oībus p̄sentibus proh Hercules, inq̄t, citius q̄dem q̄ sperabā, tardius uero q̄ ipse maturabat, Minutius seipsum perdidit. Fabius item (ut scribit Plinius) recepto Tarēto ab hostibus signū Herculis inde translatū in Capitolio dedicauit. ¶ Et magna gaudeat ara: cur, inq̄t, sibi placeat Fabius q̄ sacra Herculis ministret. Nam familia Fabiorū sacra Herculis hęreditaria hēbat: q̄ peculiari colebat ueneratione. originē.n. (ut diximus) ducebat ab Hercule. Eam aram magnā dixit p̄ maxima, ideoq; ratione carminis. neq;.n. maxima in sexto casu pōt stare in uersu. Eam aram Euander Herculi dedicauit in foro Boario. unde Ouid. in Fastis: Instituitq; tibi, quę maxima dicitur aram. De hac lege Liuium

uiá I primo limine primi libri ab urbe cõdita, & Oui.in pri.Fastox.
Dionysius de ea ita scribit: Est.n.foro Boario proxima ueneratios
neq apud incolas inter cæteras præcipua. Solinus: Hercules institu
tuit aram, quæ maxima apud pontifices habetur, cum se ex Nicos
strata Euandri matre, quæ a Vaticino Carmentis dicta est, imortalẽ
cõperisset. ¶ Si cupidus: si auarus sit. quod turpissimum homini est.
Tale est illud Persii: Egregiũ cũ me uicinia dicat: Nõ credã / uiso si
palles nũmo: Si facis in Penẽ quicqd tibi uenit amarum: Si puteal
multa cautus Vibice flagellas Nequicq̃ populo bibulas donaueris
Vanus aures. ¶ Vanus: stultus, ac si dicat modicæ prudẽtiæ. ut illud: Sic lis
bitũ uano. q nos distinxit Othoni. aut uanũ mendacẽ itelligit, & ne
quã. Teren. Nõ ne pudet uanitatis / hoc est mẽdacij. Virg. Nec si mi
serũ fortuna Sinonẽ Finxit, uanũ ẽt, mẽdacẽq improba finget. ¶ Eu
ganea: patauina. ad oues aũt altinates respexit: q̃ lanarum mollitie
(auctore Columella) cõmendabãtur. Mart. Velleribus primis Aps
pulia, Parma secũdis, Nobilis Altinũ tertia laudat ouis. sunt aũt Eu
ganei Venetiæ populi. Sidonius Appollinaris mentionẽ faciẽs de
Tito Liuio sic ait. Vel quicqd in æuũ Mittũ euganeis patauina uo
lumina chartis. Marti. laudãs altini littora lib. iiii. Epigrãmatũ sic in
qt: Quæq antenoreo dryadũ pulcherrima Fauno Nupsit ad Euga
neos sola Puella lacus. Cæterũ de Euganeis leges Plin. lib. iii. capi.
xx. & xxi. ¶ Mollior: delicatior, & minime aptus laboribus bellicis.
ut ostẽdat corporis mollitiem haud quaq uiris cõuenire. ¶ Attris
tus lumbũ: sinecdoche. i. hñs lumbũ attritũ. mollitiẽ sui tẽporis no
tat: quo multi sibi draucos appetebãt, cutẽ sibi polientes. Lumbum
aũt posuit, p podice, quẽ ut teneri & ueluti mulieres uiderẽtur, des
Catina pilẽ, glabrũq sibi reddebant. ¶ Pumice catinensi. i. siculo. Nã Catis
na ciuitas est Siciliæ nõ longe a mõte Aetna: q perpetuo flagrans
Pumex incẽdio lapides pumices eructat in littus catinẽse. Est aũt pumex
lapis leuis, & spongiosus, atq aridus incendio excoctus. De quo
sic Virg. I Aetna: Cõgeries saxi anhusto e uertice surgẽt. Sic ueluti
in fornace lapis torref, & ois Exuit penitus uenis subit altius hus
mor, Amissis opibus leuis sine põdere pumex Excutitur. De pumi
ce sic Plin. lib. xxxvi. Sed & his pumices, qui sunt in usu corporum
Tradu co leuigandorũ fœminis iam quidẽ & uiris. ¶ Traducit auos squalen
tes: idest dedecorat & ridendos præbet, cũ eis similis non sit. Tras
ducere. n. est dedecorare: & ueluti infamia afficere. ut est illud Mar
tialis: Rideris, multoq magis traduceris Afer. i. infamia afficeris,
& dedecore aspergeris, & rideris. & in sequentibus: In qua se tras
ducebat Vlysses: idest dedecorbat, seq ridendũ præbebat. Sic & il
lud in sacra scriptura: Ioseph aũt cũ esset uir bonus, & nollet eam
traducere: hoc est nota & infamia afficere, & ridendam præbere.
De hoc etiam priore Satyra diximus. ¶ Squalentes: uetustate. aut
ita effumigatos ob assiduos labores, quos pro patria tulerũt. ¶ Em
ptorq ueneni: & si ueneficus est. ¶ Imagine frangẽda. si in stemmas
te suorũ maiorũ habet statuã: q̃ cæteris est dedecori. & ideo frangẽs
da. ¶ Funestat: cõmaculat. ¶ Miseram: dictũ per cõmiserationẽ, quæ
talem produxerit. ¶ Veteris ceræ: licet, inqt, atria plena sint statuis
maiorũ tuorum non tamen inde pendet nobilitas: sed ex sola, uni
cuiq uirtute. ea. n. est, q̃ (ut diximus) hoiem reddit clarũ & nobis
lẽ: per ueteres igitur ceras intelligo imagines cæreas: q̃ collocaban
tur in armarijs in atrijs. ut dictũ est. Seneca de beneficijs: Nemo al
tero nobilior: nisi cui rectius ingeniũ: & artibus bonis aptius. Qui
imagines in atrijs exponũt, & nomina familiæ suæ longo ordine.
ac multis stemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium cols
locant, non noti magis q̃ nobiles sunt. ¶ Atria: atrium prima
erat pars ædiũ, ubi imagines cæreæ maiorũ in armarijs collocabã
tur, & ubi clientes dñum expectantes considebant. Horatius: Et re
bus omissis Atria seruantẽ postico falle clientẽ. Seneca de breuitas
te uitæ: Quæ multi per refertũ clientibus atriũ pdire uitabant. Il
lic ignis (ut paulo ante diximus) fiebat Ideo Iuuen. superius imas
Atria gines fumosas appellat. Dictaq sunt atria, uel ab atriatibus Thu
scis: quod illinc exẽplum sumptũ sit. auctor Varro. Vel quod a ter
ra oriatur, quasi atterrana, uel quod atra essent ex fumo. De ijs sic
meminit Victru. in. vi. Earũ aũt rerum nõ solũ erunt in urbe ædifis
ciorũ rationes: sed ẽt ruri præterquã quod in urbe atria proxima
ianuis solent esse. Poni aũt solebant imagines maiorũ cum titulis
suis in prima parte ædiũ: ut eorũ uirtutes posteri nõ solũ legerent,
sed etiam imitarentur. ¶ Nobilitas sola, uirtus: concludit nobilitas
tem non in gloria maiorum, neq in falsis fortunæ bonis, sed in
propria, ueraq animi uirtute consistere. unde Marius apud Sallus
stium ait: Fortissimum quemq generosum esse. Ostendit autem
poeta nobilitatem hæreditariam non esse: quando quidem uirs
tus in qua ipsa consistit nobilitas, neq dono detur, neq accipias
tur, cum diuitiæ & imagines, & alia fortunæ bona a maioribus
relinqui possint. ¶ Virtus: auctore Cicerone in rhetoricis, animi Virtus
habitus est naturæ, modo atq rationi consentaneus. habitus Habitus
uero est animi, corporisq constans & absoluta aliqua in re pers
fectio. ¶ Paulus moribus esto: facito sis similis moribus Paulo &
Cosso & Druso: q multis officijs de repu. benemeriti sunt. per Pau
lũ itelligere possumus Paulũ Æmiliũ: qui Persen Macedoniæ regẽ
cũ liberis eius i triumphũ duxit: quiq frugalitatis & modestiç ama
tor filiarũ maiorẽ M. Catonis filio uxorẽ dedit: minorẽ Helio Tube
roni pauperi, sed optimo. uirtutẽ. n. est admiratus, per quã erat pau
per. ¶ Vel Cossus: de Cosso intelligendũ est: q (ut scribit Florus) Mus
sulanos, & Getulos accolas Syrtiũ iubẽte Augusto Cesare domuit.
uñ cognomentũ Getulici assecutus est. unde sequitur: Salue Getus
lice. meminit & Trangl. in Augusto. fuit & ante (ut scribit Liuius li
bro. iiii.) Cornelius Cossus tribunus militũ: q occiso Volumnio re
ge Velentium, optima spolia secunda retulit. ¶ Drusus: de Claudio
Druso põt intelligi, qui (auctore Trãquillo) hostiũ duce Drauso
cominus trucidato, sibi, posterisq suis cognomen inuenit. Tradis
tur ẽt proprætor ex prouincia Gallia retulisse aurum, Senonibus
olim in obsidione Capitolij datũ, nec (ut fama est) extortum a Cas
millo. Posses ẽt intelligere de Druso Nerone, qui Hasdrubalẽ iuxta
Metaurũ cæcidit. aut Druso fratre Tiberij Neronis: qui ab Augus
sto in Germaniam missus, parta illa uictoria Germanici cognomẽ
est assequutus. Hos ergo tres cõmemorat, ut de republica optime
meritos. ¶ Hos. s. mores. ut sit sensus: Fac ut imagines tuorũ maiox
uideãt uitã bene cõpositam in te esse. ¶ Illi. s. mores. ¶ Præcedant: si
uis, inqt, uera nobilitate censeri, fac dignitates & honores, quos in
republica adeptus es, uirtutibus & moribus ornes, & eos semper
tecũ præferas. ¶ Ipsas uirgas: ipsas dignitates. nã cõsulibus duode
cim lictores dabãtur cũ duodecim fascibus uirgarũ: totidemq ses
curibus colligatis: q cõsules præcedebãt. ptoribus uero sex latum
fasces cũ reliquis insignibus. ¶ Animi bona: bonorũ tria sunt gene Bonorũ
ra: alia sunt corporis: ut ualetudo, uelocitas, uires, dignitas. Alia tria gene
fortunç, q̃ externa dñr, q penitus extra sunt oẽm hois potestatem, ra
& fortunæ iperio subiecta, ut genus, eductio, opes, clientelæ, amis
citiæ, affinitates, gloria maiorũ, quæ incerta, infirmaq sunt, quæq
hoies ignauos plerũq reddunt, & ab oĩ uirtute alienos: hinc ergo
uera nobilitas nõ pendet. Alia sunt ai bona, q̃ cõsilio & cogitatios
ne nostra cõstant: uidelicet iustitia, fortitudo, prudẽtia, & modestia:
q̃ uirtutes sunt morales, & qbus ueluti Dijs similes efficimur. hinc
ergo uera habet nobilitas. uiqt igit poeta: Prima mihi debes animi
bona: ut sit prima pro premiũ. nomẽ pro aduerbio. ut sit sensus: Si
uis nobilis haberi ex bonis externis, & corporis, fac primũ bona
animi. i. uirtutẽ amplexus sis: q̃ maxime æternitati hois memoriam
cõsecrat: & sine ea uera nobilitas nõ habet. ut ostẽdat & illis bonis
hoiem ẽt posse clarescere: sed bona animi ea esse, q̃ uerã hois nobi
litatẽ tribuãt. ¶ Sãctus haberi: ordo hic est, & sensus: Ego te, inquit,
agnosco procerẽ. i. nobilẽ, si mereris haberi & dictis & factis sans
ctus & iustitiæ tenax. Bene aũt Iuuenalis uirũ bonũ diffiniuit, q &
ope & uerbo unicuiq si possit pdest, & nemini iniuriã facit. Sans
ctũ (auctore Macro.) dicimus sacrũ & religiosum & oĩ obseruas
tione iuiolatũ. uerũ ẽt apud auctores, ut hoc loco, accipit sanctus
pro eo, q se ab oĩ labe purũ custodit. ¶ Agnosco procerẽ: te habeo
& admitto nobilẽ, & generosum. ¶ Mereris: subaudi extrinsecus si
. i. si tu mereris haberi sanctus. i. bonus factis & dictis. ¶ Salue Ges
tulice: te. n. salutabo quocũq uis cognomine, ut nobilissimũ q̃lis
fuit Cossus Getulicus, tãq̃ & tu Getulos deuiceris. nã a uictorijs co
gnomẽta duces reportabãt: ut Numidicus, Macedonicus, Creticus,
Isauricus, Dacicus, Britãnicus. Mar. Creta dedit magnũ, maius de
dit Africa nomẽ Scipio, qd uictor, quodq Metellus hẽt. Nobilius
domito tribuit Germania Rheno: Et puer hoc dignus noie Cæsar
eras &c. ¶ Seu tu Syllanus: ordo est & sensus: Et libet mihi exclama
re præ lætitia, quod populus Ægyptius clamat inuento Osiri: si tu
contingis patriæ ouanti Syllanus rarus & egregius ciuis de quos
cunq alio sanguine. i. præ lætitia clamabo, si tu de quocunq sans
guine, ac si dicat etiam uilissimo natus, similis fueris Syllano ras
ro & egregio ciui, ut pclara p rep. facias sicut Syllanus. Is. n. (aus
ctore Liu. lib. viii. secũdi belli punici) Scipionis legatus Magonẽ
ducẽ Carthaginensiũ in Hispania superauit. Hãnonẽ alterũ impe
ratorẽ uiuũ cepit. Sicq poeta semper docet illos nobiles esse unde
cũq nati fuerint: q pclaris facinoribus uitã suã illustrauerint. ¶ Pas
triæ uãti: nã patria læta est, cũ de rep. bñ merẽtes habet ciues.

ASCen. ¶ QVIS fructus generis tabula &c. Eandem rem continuat: ut tamen scias lector quid per tabulam significet leges ꝑ Mancinellũ ex Plinio recitata. q̃ si legisti qdem: sed nõ intellexisti: hoc sibi uelit. Veteres Romani ut ad maiorũ uestigia inuitãda iuuenes quotidie cohortarent: ꝓposuerãt oculis suis illorũ insignia hoc modo in atrijs: quas Galli salas uocãt. erant quædã armaria. i. uariarũ repositoria seu locatoria (cogor fere barbarus esse ut intelligar) i qbus disponebãtur uultus egregiorũ uiroꝝ suæ cuiusq; familiæ expressi cæraq; dũ quis mortuus erat, circũ funus ponebãt. ut tota familia. i. oẽs q de domo illa unq̃ egregij prodierãt, cõspicerent. Iuxta aũt armaria in parietibus erãt stemmata. idest ramusculi ab radice primi nobilis in illa domo discurrẽtes ad imagines oĩum nobiliũ ab illo descendentiũ illic pictorũ: ad quas imagines erãt tabulæ formatæ in formã tabularũ cæratarũ. in qbus infantuli scribere discunt, ubi chartarũ abundantia nõ est: eæ aũt tabulæ erant capaces, ita ꝙ codices: idest (ut uulgus uocat) rotula continerent & monimenta: idest scripta ad æternã memoriam eorũ, quæ ii quorũ erant: in magistratu gesserãt: in ianuis aũt, & circũualuas erãt imagines ingẽtium animorum, qui aliqua bella egregia gesserant, & spolia, exuuiasq; hostium retulerant, quæ quidem spolia affigiebantur limitibus, & fornicibus, ac ualuis: eo pacto, ut ne alieno quidem domino, qui eas ædes emerent, ea deponere liceat. de quibus spolijs dicit Virgilius continue ad ea quæ in superiore particula recitauimus sic: Multaq; præterea sacris in postibus arma, Captiui pendẽt currus, curuæq; secures: Et cristæ capitum, & portarũ ingentia claustra Spicula, clypeiq;, ereptaq; rostra carinis &c. Ordo textus nostri est: Quis fructus: idest quæ utilitas supple est. iactare: idest ad iactantiam ostẽtare in tabula capaci: idest ualde ampla largam scripturam capiente. famosos: idest gloriosos & maximæ famæ. & hoc quidem hic in bonam partem. magistros equitum, quos capitaneos uulgus uocat, cum dictatore: qui summus erat magistratus, non ordinarie, sed pro tempore creatus: qui non ut consul cum patribus quid faciendum esset consultabat: sed dictabat: idest ex sententia sua pronunciabat quicquid uolebat. nec erat ius ab eo prouocandi. Quis fructus inquam est ostentare maiores summos magistratus gessisse. si male uiuitur ab ostentantibus: scilicet coram Lepidis: idest illic ubi imagines Lepidorum: idest optimorum uirorum, quales Lepidi fuerunt depictæ erant: quasi dicat nullus. & quo. i. ad quid ualet iactare tot effigies bellatorum, martia qui ob patriam pugnando uulnera passi. si alea: idest ludus alearum. pernox: idest totam noctem durans. luditur: idest exercetur ante Numantinos: idest uictores Numantiæ ciuitatis Hispaniæ, quam Scipio expugnauit: qui ob id Numantinus dictus est. Et si talia ostentator uel aleator postquam totam noctem fere lusisti. incipis dormire ortu Luciferi: idest oriente Lucifero: quo oriente, uel in cuius ortu duces Romani mouebant signa: idest uexilla & castra. hæc est uera lectio, quam Calderinus uir nimirũ argutissimus, & optime de literis meritus (licet aliquando dormitasse notetur) nobis approbat. quapropter miror cur Mancinellus ab eo discesserit. Tametsi enim nõ omnino dissona sunt quæ adducit: uerisimilior tamen est Calderini sententia. Verũ quidem est ꝙ Lucifer dictus sit Phosphoros græce. & Nomantia ciuitas Hispaniæ sit. adde si uis ꝙ ẽt Hesperus Lucifer quodãmodo dici põt: non solum, quia idem est astrũ: uerũ ẽt quia utroq; tẽpore lucem fert: sed matutino affert, uespertino aufert. Vnde ferre licet raro pro auferre ponitur. ut in Bucolicis: Omnia fert ætas, aium quoq; &cæ. & ita si Luciferũ dicere uoluisset, ꝙ lucẽ auferret: nihil tamẽ procederet: quia sensus non est ꝙ incipiat aleator dormire ubi totam noctẽ luserit uesperi: sed summo mane sub lucem. Præterea quales ortus mihi pones i Hesperia: hoc est occidente: quomodo Luciferũ uesperi orientem dices, cum iam uicinus occasui sit. Ad hoc quis Luciferũ unq̃ dixit, ꝙ lucem auferat: licet ferre pro auferre per aphæresim dicatur. sed hoc purgant, si non potius inuertunt, dicentes Luciferum pro Hespero poni. fateor quidem quosdã primo Æneidos: Reuocato sanguine Teucri: Teucrũ ꝓ Dardano putare poni. sed si mihi esset hic de ea re disputandi locus: dicerem. nec illic Teucrum pro Dardano: nec alibi Philomelam pro Progne: nec alia pro alijs (ut dicuntur) poni: sed pro se. nam uult sanguinem Teucri reuocari: idest aboleri, ut ex Creta oriundum: & Dardani genus ex Italia oriundum exaltari. Reuocamus enim florentes dum eos ad abolitionem uocamus. Sed ad institutum nostrum. licet aliqui duces Romani cœperint castra mouere cum Hesperi occasu. quando scilicet: aut opportunitas, aut necessitas interueniens consulit: tamen aduentante luce consuetius est moueri. Præterea quis neget uituperabilius esse cũ Lucifero oriente q̃ cum Hespero occidente incipere dormire. Non est ergo opus accipere Luciferum pro Hespero: & ortum pro occasu: cum in propria significatione uerior sit sententia: Cur Fabius: idest aliquis Fabiorum natus. in lare herculeo: idest in familia, quæ Herculem se auctorem habere profitetur. gaudeat allobrogicis supple titulis, & appellationibus: quas Fabius emendatis ex quo Allobrogas uicerat moribus, assumpsit: se Allobrogum appellans: quas filius ob turpes mores merito amiserat. & cur gaudeat magna ara Herculis: idest pontificatu ad magnam aram Herculis. uel gloria, quæ ex eo Fabiorum familiæ oriebatur: ꝙ ab eo scilicet Hercule genus ducerent. cuius maxima Romæ ara uenerabatur. cur inquam gaudeat talibus: si ipse existens cupidus: idest auarus. si uanus: idest mendax, & sine fidei constantia: & melior quantumuis agna euganea: idest oue altina, qua nihil imbellius: cum Hercule nil fuerit bellicosius. & si atritus lumbum tenerum: idest mollem & delicatum ac libidinosum: idest habens eum atritũ. est enim græca figura. pumice: idest lapide cauernoso, quo membranæ & cutes leuigantur & poliuntur. catinensi: idest æthnæo: idest qualem Aetna mons Siciliæ sæpe euomit. moris est epitheta rebus dare a locis in quibus plurimę & optimę sunt. ut hyblęę apes: tyria purpura. indici uniones &c. producat. i. porro ducat, & exponat oculis mortalium ad ostentationem. auos: idest imagines auorum. squalentes: idest situ & squalore uictas. quia (ut prius dixi) quæ quisque amat, ea potissimum colit: quia ergo talis non uult imitari mores maiorum suorum, derelinquit imagines eorum squalidas. & si ipse emptor ueneni: quo suos necet: funestat: idest incæstat. & quasi funere contaminat. imagine supple sua frangenda: idest dirumpenda: & non cum alijs ponenda. & ita quasi mortua inter uiuentes. unde quodammodo quasi præsenti semper cadauere funestam facit miseram gentem: idest progeniem suam dignam miseratione, cum ei imputandum non sit, si malos habeat nepotes. quibus optimis moribus egregie præluxerit. Miserũ fere in bonam partem accipimus: nec de malo miserum diximus. Licet igitur: idest quamuis. ueteres ceræ: idest antiquissimæ imagines ex cæra in armarijs (ut dixit Plinius) dispositæ exornent tota atria. tamen supple sola atq; unica uirtus est nobilitas. uel nobilitas est sola atque unica uirtus: idest nihil dici potest uera nobilitas: nisi ipsa sit uirtus. Et ideo esto moribus: idest similitudine morum. Paulus: uel Cossus: uel Drusus: idest similis optimorum uirorum cuiusmodi illi fuerunt. & pone hos mores tuos bonos, quibus alicuius: illorum similis es. ante effigies maiorum tuorum: idest reputa te potius nobilem: quia tales mores habes: q̃ quia tales parentes & maiores. illi scilicet boni mores præcedant: idest præferantur quantum ad hoc quod est effici nobilem. ipsas uirgas. idest fasces uirgarum quos lictores ferebant. te supple existente consule: idest non te tam reputabis nobilem ꝙ generosos habeas parentes: aut amplos gessisti honores: seu magistratus: q̃ ꝙ spectatos obtineas laudatissimi cuiusq; mores: ut in sequentibus prosequitur dicens. Prima mihi debes animi bona. Ordo est. ac si dicat poeta: Si tu uis ut te dicam nobilem: tu debes mihi bona: idest bona dotes & uirtutes animi prima: idest in primis ante omnia alia: idest ante generositatem & claritatẽ sanguinis: aut amplitudinẽ honorũ: aut opes fortunæ. Sola. n. animi uirtus nostra est. Sanitas. n. & incolumitas aut pulchritudo naturæ, cæloq; debẽtur: generositas progenitoribus: honores exhibẽtibus: diuitiæ fortunæ: aut donantibus eas: & potissimũ Deo: cuius omnia bona sunt. at uirtus quã nemo mortaliũ aut dare aut auferre nobis potest: nostra (ut dixi) est: sed non a nobis. Si tu mereris factis & dictis: idest opere & sermone: quo ordine dixit Lucas actu. pri. Cœpit Iesus facere & docere. haberi: idest æstimari & reputari sanctus: idest inuiolabilis. & tenax: idest obseruans tenaciter iustitiæ. ego agnosco supple te, uel in te. procerem. i. primorem ciuitatis optimũ uirũ, & nobilissimum, q ciuitatis onera portare posses: ut nobilissimus & generosissimus. Raro autem procerem: quintem: primorem: primatem: optimatem: & huiusmodi singulariter leges. Salue Getulice: idest ego te tunc salutarem sic o Getulice: idest ita generose ut Getulorum uictor salue. seu: idest siue. tu existens Syllanus: idest nobilis ut Syllanus: seu supple ciuis rarus. Et pro: idest egregius: idest per uirtutem ab alijs segregandus (unde Home. & post eum Virgil. duces ab exercitu segregant: ut Reliquias Danaum, atq; immitis Achilli) cõtingis. i. cũ difficultate datus es patriæ ouanti. i. exultanti de uirtute tua.

Inuento. quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis? nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem cygnum, paruam, extortamq; puellam,
Europen, canibus pigris, scabieq; vetusta
Leuibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quis adhuc ast,
Quod fremit in terris violentius. ergo cauebis,
Et metues, ne tu sis Creticus, aut camerinus.
His ego quem monui, tecū est mihi sermo Rubelli
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Vt te conciperet, quæ sanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoso conducta sub aere texit,
Vos humiles inquis, vulgi pars vltima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis,
Ast ego cecropides, viuas, & originis huius
Gaudia longa feras, tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, solet hic defendere causas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis, domitiq; Bataui
Custodes aquilas armis industrius; at tu
Nil nisi cecropides, truncoq; simillimus hermæ,
Nullo quippe alio vincis discrimine, q̄ quod
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago.
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocunq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis.
Sed vænale pecus corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit.

IOAN. BRIT.

Osiris

Osiri i. inuento i. inuento Api boue, quē Ægyptij colunt, ueluti Osiridē. Nā tradiderūt aīam Osiridis in boue trāsmigrasse. Non est fas eū certos (ut scribit Pli.) uitæ annos excedere. Mersum igit̃ in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu aliū, quē substituant, donec inueniāt mœrent. Derasis ēt capitibus, nec tñ usquā diu q̄rit̃ur uitulus priori persimilis: quo inuēto populus luctū finit. De Abi boue ita scribit Strabo lib. xvii. Memphis Ægyptiorum est regie: ea Apidis tēplū habet, q idē est, quod Osiris. Hic aūt est ille Osiris: quem alij Saturni ex Rhea filiū fuisse tradūt. Alij Iouis ex Niobe. Virū magni ingenij, gloriæ cupidum, qui relictis agris & patria sua, ad Ægyptios transferauit, quos ditioni suę subegit. Isidē Inachi filiā, q̄ Io ante uocabat̃, duxit uxorē: quorum uterq; ob uarias uirtutes diuinos honores meruit. Isis. n. leges statuisse fertur. uñ Thesmophora a græcis: hoc est legifera dicta est. Eā ēt frugū inuētricem dñt. Osirim uero uarias artes Ægyptios docuisse. de quibus sic cinit Tibullus: Primus aratra manu solerti fecit Osiris: Et tenerā ferro solicitauit humum. Primū in expertæ cōmisit semina terræ: Pomaq; nō notis legit ab arboribus. Hic docuit teneram palis adiūgere uitē: Hic uiridē dura cedere falce comā. Verū Osirim ferunt a Typhone fratre p fraudē occisum fuisse, ac dilaniatū, eiusq; mēbra ab uxore diu q̄sita: q̄ cū nō inueniret. in maximos fletus prūpere solitā. Quare cōmotos Ægypticos tā diu ea quæsiuisse quoad iuxta Syenē Iuenerūt: q̄ illic Isis sepulturæ mādauit. ⁋ Insignis: subaudi est. ⁋ Quis. n. rationē affert illū nobilē nequaquā cēsendum: in quo solum p̄clarū genus, & nō uirtus spectat̃: ut ostēdat solā uirtutē dare hoi nobilitatem. Seneca. Quis est generosus? ad uirtutē bene a natura compositus. Quint. Qui generosissimus? nōne q optimus? nō q celebritate nascēdi, sed q uirtute maxime excellit. ⁋ Nanū cuiusdā: ostēdit illū sæpe derisui haberi, q nobilis & generosus appellat̃. Na quemadmodū per risum & iocum appellamus nanum alicuius Atlanta, & Æthiopē albū & Cygnū, ita ēt ironicos appellamus aliquos Creticos & Camerinos: cum tñ sint ueri Cretici nec Camerini: hoc est cū in ijs nulla maiorū uirtutis ornamenta spectentur. ut sit sensus: Non si te Creticū aut Camerinū aliqs appellat, propterea es Creticus aut Camerinus. nā id cognomē posset tibi esse impositū in derisum, sicuti etiam per iocum Atlanta nanum appellamus. ⁋ Europen: quā ob pulchritudinem Iupiter in taurum conuersus ex Phœnicia in Cretā aduxit. fuit autē filia Agenoris Phœnicię regis. ⁋ Leuibus: sine pilis, qui pp ætatem longam, & scabiē decidunt. ⁋ Violētius q̄ pardus, tigris, & leo. ⁋ Ergo cauebis, Et metues: ne te ita per derisum uocent Creticum & Gamerinum: quemadmodū nanū appellant Atlanta, & Aethiopem cygnū. Ab eo Metello qui deuicta Creta Creticus est cognominatus, & ab eo P. Sulpitio Camerino uetustissimi generis, qui una cū Sp. Posthumio Albo. Aulo Mallo missi fuerūt Athenas, iussi inclytas leges Solonis describere, & aliarum ciuitatū instituta, iura, moresq; noscere. ⁋ Tecū est mihi sermo Rubelli Plance: a Pontico ad quem scribit Satirā discedit, & Rubellium Plancū alloquitur. mox ad Ponticū redibit, cum dicet paulo post: Hæc satis ad iuuenem. De Rubellio Plāco ita scribit Tacitus

Isis
Thesmophora

in Nerone: Igitur quasi iam depulso Nerone quisnā deligeretur, quirebant, & omnium ore Rubellinus Plancus celebrabatur: cui nobilitas per matrē ex Iulia familia, ipsa placita maiorū colebat habitu seuero, casta & secreta domo, quantoq; metu occultior, tanto plus famæ adeptus. ⁋ Tumes alto sanguine Drusorū: q genus trahis a familia Claudia in qua fuit Claudius Drusus ille, qui (auctore Tranquillo in Augusto) hostiū duce Druso comminus trucidato sibi, posterisq; suis cognomē inuenit. Hinc fuit Claudius ille Drusus, qui statua sibi cū diademate ad Appij forum posita Italiam per clientales occupare tentauit. hic Claudius ille pulcher, q apud Siciliam non pascentibus in auspicado pullis, ac per contemptū religionis mari demersis, quasi biberent quādo esse nollent, prælīū nauale iniit, & superatus est. hinc deniq; Tiberius Nero tertius imperator, & Drusus frater eius. ⁋ Tumes: in superbiā eueheris, tanq̄ aliquid egregiū feceris: unde nobilis sis cēsendus. sicq; ostendit adudrā nobilitatē non sufficere genus maiorum. Vt te conciperet: subaudi extrinsecus & ut sit: Et ut te cōciperet mater ex familia Iulia: nō aūt ignobilis mulier, q̄ ue gente pauptate texit telam conducta mercede. ⁋ Sub aere: sub dio. sicq; pauperū mansiones designauit. Horatius. Diues ne prisco natus ab Inacho: Nil iterest an pauper, an infima De gente sub dio moreris. ⁋ Vos humiles inquis subaudi estis, cū cōtemptu p̄ferendū hoc est. ⁋ Patriam parētis: unde descēderit parens uester. ⁋ Ast ego cecropides: subaudi sum. i. nobilis. non autem hoc dicit: q a sit Atheniensis Rubellius: sed q a cū Athenis de nobilitate esset certatio: alijq; se dicerēt oriundos a Cecropæ: seq; cecropidas dicerēt. alij ab Alcmæone: uñ Alcmæonij. alij ab Erectheo: uñ Erecthidæ Cecropidę genere p̄stabāt. ⁋ Viuas: nō sine indignatione dictū a poeta & irrisione uanæ nobilitatis. Imitatio est Persii: Dinomaches ego sum suffla, sum cādidus esto. ⁋ Tñ ima: ut ostēdat nobilitatem pendere ex uirtute & bonis aī: nō aūt ex bonis externis: q bus insulsi hoies inflant̃. ⁋ Nobilis: ironicos q se nobilē putat. ⁋ De plebe togata. i. uili. Toga. n. (ut diximus ex Asconij testimonio) erat uiliorū. ⁋ Nodos: difficultates. ⁋ Soluat: explicet & enodet. ⁋ Aenigmata ænigma sermo est obscurus iterpretamento indigens. ab αἰνίττω quod est nuo. innuit. n. q d dā quod postea est pluribus explicādū. uel ab αἰνίττομαι quod est obscure loquor. ut illud: Vidi mare concretū in creta ligneo in cāpo: ubi caro humana ossibus ludebat. signat. n. salinū cū sale i mensa ubi manus humana talos iactabat. itē: ut Mr̃ me genuit: eadē mox gignit̃ ex me. cū sign̄at ex aq̄ glaciē cōcrescere: & rursus i aq̄ resolui. ergo ęnigmata dubios & obscuros legū sensus, q̄ græci dñt ænigmata. hoc genus q dā e nostris ueteribus scirpos appellāt. Gellius. ⁋ Hic alius, ut sit sensus: Alius iquit, iuuenis, quē tu ignobilē appellas, nulli p̄rsus pro repu. parcēs labori longinqs regiones petit, mille pericula adit. At tu nihil horū facis: Cecropidē te tñ uocas hoc est nobilē. cūq; desidię cōsulas una hac re tñ glorians, q nobilis sis. eū aūt nō appellat Cecropidē (ut diximus) q sit Atheniēsis, cū familiæ de nobilitate cōtēderēt: aliæ dicebāt se a Cecrope oriūdas: uñ Cecropidæ dicebāt̃. aliæ ab Alcmæonij, uñ Alcmæonij. aliæ ab Erictheo: uñ Ericthidæ. sed Cecropidę

Cecropidæ
Erectida
Alcmæonij.

Aenigma

nobiliores habebãtur a Cecrope:q ẽt ante Deucalionis tpa regna-
uit Athenis.quẽ oĩs antiqtas fabulata eſt fuiſſe biformẽ: q primus
marẽ fœminæ matrimonio iunxit. ¶ Euphratẽ partes oriẽtalei. nã
Euphrates fluuius eſt,quẽ fundit maior Armenia Babilonẽ inter-
luens.auctores Strabo lib.ii. & lib.xi.Solinus & Mela hũc Aſirij
Bataui Regis flumen appellant. ¶ Bataui domiti:de Batauis meminit Ta-
citus in eo opuſculo,quẽ de Germanis cõpoſuit. Sunt.n.Germa-
niæ populi Rhenũ incolẽtes.hos Domitianus adhuc puer domuit
ut ſcribit Tacitus & Silius: At puer auricomo iã formidate Bata-
uo. ¶ Cuſtodes aqlas:uexilla.nã aqla romanorũ erat inſigne.Iuue-
na.In ſequẽtibus:Da nunc & uolucrem ſceptro,q ſurgit eburneo:
eo loco de aquila pluſcula dicemus. Vegetius:Primum ſignum to-
tius legionis eſt aqla:quam aquilifer portat. ¶ Aquilas cuſtodes do-
miti Bataui.ideſt præſidia poſita ad tenẽdos Batauos nuper domi-
tos a Domitiano. ¶ Trũcoq ſimillimus hermæ.i.ſtatuæ Mercurij.
Hermes Hermes.n.appellatus eſt Mercurius:ut auctor eſt Fulgẽtius:ab eo
q ἑρμηνεύω idẽ eſt,quod Iterpretor & diſſero illa uidelicet cã , uel
q negociatori linguarũ ſit diſertio neceſſaria(utraq.n. regna per
meare dr ſupna,atq inferna)quod mõ uẽtis in altũ nauigãs cur-
rat mõ demerſus interna tẽpeſtatibus appetat.uel(ut auctor ẽ Dio
dorus lib.pri.)q ſermonis inuẽtor fuerit.Horat.Mercuri facũde ne
pos Atlãtis. Qui feros cultus hoium recẽtũ Voce formaſti catus.
uel qa uerborũ interptationẽ inuenerit uñ & ipſũ Hermem:hoc eſt
interpretẽ appellarũt . Latini uero Mercuriũ dici uoluere q̃ſi mer-
ciũ curã negocijs,n.(ut ſcrib.Fulgẽtius) pfuiſſe: dr eũq Deũ lucri
putauerũt.Perſius: Mercurioq accerſi fibra,da fortunare penates,
Horat.Mercarier unus.Cũ lubro riorã nõ frequentia Mercuriale
Impoſuere mihi cognomẽ cõpita. Hermæ lapidei Athenis ex do-
meſtica cõſuetudine opus q̃dratũ plurimi erãt tã in priuatarũ ędiũ
ueſtibulis,q̃ i ſacrarũ:q (ut ſcribit Thucydides lib.vi.hyſtoriarũ)
una nocte,cũ Athenieſes expeditionẽ aduerſus Syracuſanos pa-
rarẽt,ex maxima parte circa ora circũciſi fuerũt incerto auctore:q̃
res infelicitatẽ portendit Athenieſibus.nã a Syracuſanis ſuperati,
cæſiq pene fuerũt oẽs De Mercurio ẽt ſic loqtur Macrob. primo
Saturna.Pleraq ẽt ſimulachra Mercurij quadrato ſtatu figurãtur,
ſolo capite inſignita.Hoc idẽ teſtat Plutar. I Nicia & Alcibiade ſic:
Adijciebãt pterea Mercurij ſtatuas:q̃rũ Athenis magna copia erat
ex oibus locis ciuitatis una nocte fuiſſe deiectas:capitibuſq pfra-
ctis ad terrã proſtratas iacere meminit & Æmilius Pronus in Alci
biade.in.iiii.ẽt libr. epigrãmatũ Xenocratis qdã epigrãma edidit:
ubi introducit Mercuriũ loquentẽ,interrogãteq cur ipſum ſine pe
dibus, & manibus ſculpſiſſent:cum & palæſtrita ſit,& geſticulator:
ἑρμῆν, ὦκυν ἐγὼ καλεόμενος πάλαιστρῃ. μή κόλοβον χειρῶν ἵστατε μηδ' ἄποδα. ἀπάνθρωπος ἐγὼ πῶς δ' ὠκύς χειρῶν ὀρθῶς ἐς βάσιν ἀμφότερον ὀρθῶς ἱστάμενος: hoc eſt Hermes ego celer uocor,ſed
palæſtræ.Nõ mutilum manibus ſtatuite,neq abſq pedibus , uel
qũo celer ego,qão aũt recte manus mouebo ¶ Ad greſſi utrorũq
orphanus exiſtẽs.bene igit cõparat poeta illũ,q ſe Cecropidem di
xit:cũ patriæ inutilis ſit,ſtatuæ truncę Mercurij. ¶ Nullo diſcrimine:
nulla differẽtia. ¶ Dic mihi Teucrorũ ples.i.o tu Rubelli,qui te ia-
ctas oriũdũ ex ſanguine Iuli & Troianorũ.nã ex familia Iulia(ut di
xi) ducebat originẽ. ¶ Niſi fortia.i.alicuius uirtutis. ¶ Sic laudamus
equũ:qa ſæpe ſit uelox I certamine & uictor . ¶ Feruet: celebratur.
¶ Exultat:applaudit,& fauet. ¶ Rauco:ſonoro pp clamorẽ fauentiũ
& excitãtiũ currẽtes illic aurigas.Nã(ut diximus initio opis)Rauci
Codri.Raucus uocabulũ eſt mediũ:ut mõ ſonorũ,mõ obtuſę uocis
raucũ appellemus. ¶ Nobilis.ſ.eſt. ¶ Nobilis hic:ille,ingt,nobilis ha
bet equus undecunq ortus ſit:q in certamine cæteros curſu ſupe
rat.ut inuat ita & illos nobiles uocãdos,q egregio aliquo facto cę
teris pſtãt.nõ q opibus,aut maiorũ gloria nitant, cũ nobilitas tota
ab ai pbitatibus pẽdeat. ¶ Hirpini:nomẽ eq optimi. Mart. Hirpini
ueteres,q bene uouit auos. ¶ Hirpini,& Corithæ : ait poeta eorum
ſobole a dñis.qbus cari eſſe deberẽt reſpectu parentũ , uenditioni
exponi,qa par curſu ualeãt. ¶ Si rara:ratio q̃re uendatur. ¶ Iugo.i.
ſi rarã cõſequuta fuerit uictoriã: dum currũ in circo trahit.
ASCen. ¶ T V N C te inuẽto libet exclamare illud genus exultationis:
quod populus Ægyptius exclamat Oſiri.i.boue Oſirim repñtante
inuẽto.poſtq̃ diu q̃ſitus fuerat .n.p qa.qs.q.d.nemo dixerit . hũc
.i.cũ generoſum,q exiſtẽs idignus gñe ſuo:qa a uirtute maiorum
ſuorũ degenerãs.eſt tñ.i.ſolũmodo.Iſignis.i.clarus & inſignitus.
& p inſigni pditus.pclaro noie.i.cognomine maiorũ ſuorũ:hoc eſt
hñs nomẽ pclarorũ uirorũ, & nõ opatiões.Proxime ↄſequẽtia legi
pñt.ut p ſimilitudinẽ oñdat:q ſicut p ironiã nanũ uocamus Atlãta:

ſiue Atlãtẽ(eſt.n.accuſatiui caſus ab Atlas)ita nõ niſi ironice cpti
morũ uirorũ noĩa pdititiſſimis damus.Maior tñ uis & melior ↄtextus
erit p Iterrogationẽ figuratã:q̃ negatiuã rñſionẽ efflagitat.hoc mõ.
Nunqd uocamus nanũ.i. puſillũ filiũ cuiuſdã noti nobis . Atlanta
.i.pulcherrimũ & longiſſimũ uirũ.q̃lis & q̃tus dr Atlas:q (ut Vir-
gi.iiii.Æneid. dicit) Axem humero torquet ſtellis ardẽtibus aptũ
Nunqd uocamus Æthiopẽ.i.nigerrimũ.cygnũ.i.cãdidiſſimũ. Nun
quid nos uocamus puellã paruã,& extortã.i.ſtrumoſam & gibbo-
ſam,& mẽbra extorta hñtẽ,Europen.i.pcerã & pulchrã , q̃lis erat
Europe: Nunqd tigris:aut pardus: aut leo: aut ſup. ſi qd eſt in ter-
ris:quod fremit adhuc uiolẽtius, q̃ aĩalia iã dicta. erit nomẽ cani-
bus pigris:& leuibus.i.expilatis:hoc ẽ qbus atriti ſunt, uel excide
rũt pili.uetuſta ſcabie.i.p uetuſtã ſcabiẽ. & lambẽtibus ora.i.extre
mitatẽ lucernæ ſiccæ.i.inutilibus ad uenationẽ. & uictũ fœde quæ
ritãtibus.q.d.minime. uñ inferi : Ergo tu cauebis & metues ne ſis
Creticus.i.appelleris Creticus :aut Camerinus.i.uir ſtrenuus & no
bilis ſicut Metellus,q deuicta Creta Creticus dictus eſt & tñ ſis hõ
neq̃ & pditus:ita hoc ultimũ Calderinus, & ex eo Mãcinellus glo
riat aperuiſſe.ego credo legi poſſe:ac Camerinus:nõ aut.& ſẽſum
eſſe.Ergo cauebis ne ſis Creticus noie.ſ.ac Camerinus re.Nã creti
cũ nomẽ ſeueritatis ẽ & uiri iuridici ut Saty.ſcđa:Cretice pelluces.
ubi creticus nõ ponit p noie uili:ſed p excellẽtiſſimo.uñ ægre fert
q Creticus.i.q ſeuerus iudex eſſe debeas.pellucet.i.p molles habi
tus lucet:ut ibi dictũ eſt.Camerinus aũt p ſordido ponit,ut I pcedẽ
ti Saty. Tu Camerinos,& Bareas, tu nobiliũ magna atria curas.
Præterea Sulp.Camerinus uitioſus a Tacito notat. Quia tamẽ tex
tus habẽt aut Camerinus:& certũ eſt Camerinos nobiles eſſe:expo
ni põt:ne ſis Creticus,aut Camerinus.ſup.noie tñ.Neq ordo eſt.
Ergo tu quẽ ego his monui cauebis ne ſis Creticus &c . Sed ſicut
Hora.in primo ſermone ad auditorẽ ſuũ ridentẽ. & libẽter rẽ fabu
loſã audiẽtẽ dicit:Quid rides:mutuo noie de te Fabula narrat &c.
ita hoc loco p fantaſiam quãdã fingit poeta Rubelliũ Planeũ hæc
libẽter audire:q̃ſi in aliũ dicatur:uñ interrogat eũ dicẽs: Quẽ mo-
nui putãs his uerbis meis o Rubelli Plãce.ſermo ẽ mihi tecũ.i. ad
te loquor.tu.n.tumes.i.inflaris, & ſuperbus incedis alto ſanguine
Druſorũ.i.illorũ nobiliũ.tanq̃.i.perinde.ac ſi ipſe.i.tu.feceris aliqđ
pp quod eſſes nobilis & pp quod dignus ſup.eſſes:ut matrona aliã
q̃ nobiliſſima,q̃ fulget ſanguine Iulis:uñ Iulius Cęſar cognoiatus,
cõciperet te.& nõ ea q̃ cõducta.i.mercenaria.texit.i.texturã exer
cet in uẽtoſo agere.i. Tarqnij Supbi. Tu.n.inqs ad populũ Roma
nũ.uos humiles.i.humili domo loco nati eſtis ſup. ultima.i.uiliſſi-
ma,& abiectiſſima pars noſtri uulgi:quorũ nemo queat mõſtrare
patriã parẽtis ſui.i.nemo ſcit uñ originẽ duxerit, cũ tñ aduena ſit.
Aſt.i. ſed.ego ſup.ſum Cecropides .i. nobilis a principe ciuitatis
meæ originẽ trahẽs:ſicut Cecropidæ.i. Athenieſes nobiles a Cecro
pe rege ſuo.Rñdet poeta,aut forte aliqs ex plebe.q.d.bñ ſit tibi:uel
pſit tibi q Cecropides ſis.Viuas:ſicut a gratãtibus dr uiuat rex.&
feras.i.tollas:habeas lõga gaudia huius originis:tñ ne contemnas
omno plebẽ:qa tu inuenies in ima.i.infima & humillima plebe. Qui
ritẽ.i.ciuẽ Romanũ.facundũ.i.diſertũ & bñ loquentẽ.hic.ſ. plebe-
ius facũdus ſolet defendere cauſas nobilis.ſ.hois & idocti. ueniet
ſup.aliqs de plebe togata.i.Romana.uel ſi uis de claſſe libertinorũ:
q togati ſalutabãt.& ptexta nõ gaudebãt.q ſoluat.i. apiat. nodos
.i.difficiles & intricatos ſenſus & iuris enigmata .i. obſcuriſſima
pblemata regũ.i.q ſit iuris legũq pitus.hic.i.hmõi plebeius. petit
Euphratẽ.i.Armenios & exteras regiones:aut miles,aut negocia-
tor miſſus.iuuenis.i.i iuuẽta ſua. & ipſe induſtrius.i.ſolers , & gna-
uus,& ad multa reip.utilis.armis.i.parma.petit aqlas cuſtodes Ba
taui ſup.populi Germaniæ domiti a Domitiano.ſ. iuuene.i. ſigna
aut uexilla Romana,qbus Bataui iã domiti cuſtodiunt ne rebellẽt.
at.i.ſed.tu q te iactas de nobilitate tua. nil ſup. es niſi Cecropides
.i.nobilis & generoſus.i.nihil cõmodi p patria facis . q pro &. es
ſup.ſimillimus trunco hermæ.i.Mercurij.cuius caput ſolũ effigia-
tũ erat:& q dabat pclare agẽtibus.qppe:quia certe tu nõ uincis.i.
excellis illũ truncũ ullo alio diſcrimine.i.ulla alia differẽtia,q̃ q ca
put eſt illi marmoreũ: & tua imago uiuit:ſed nihil boni operatur.
Dic mihi Teucrorũ proles &c. Oſtẽdit I cæteris aiantibus nihil ge
neroſum dici,aut nobile pp nobilitatẽ gignẽtiũ:ſi idipſum fortitudi
ne ac generoſitate ai careat. Ordo eſt proles Teucrorũ.i.iactans te
a Teucris.i. Troianis originẽ ducere. exiſtens tñ aialia muta:q.d.
idola & nihil boni agentia:aut dicentia.dic mihi:qs putet.i.cẽſeat.
aliq̃ ſup.aialia gñoſa.i.nobilia ex gñe niſi fortia.i.ea q̃ fortia ſunt:
q.d.nemo. Nempe.i. quia, certe nos laudamus ſic.i.pp propriam
uirtutem,

uirtutem, ac dotē equū uolucrem.i.uelocis cursus, cui facili supp. ad cursum.i.agili.feruet.i.multiplicatur cū feruore. plurima palma .i.uictoria i certamine curuli (aut ēt dū solus currit, sicut núc i multis locis Italiæ eq̄ uel soli, uel cū leui sessore emittútur ad cursum statuto uictori præmio) & cui uictoria exultat.i.cū gaudio & exultatione spectantiū acclamatur. in Circo.i.populo in Circo sedēte. rauco.s. ꝑꝑ plausum & frequētem clamorē.

cōis dicimus.n.hoiem a cōmuni sensu remotū: q̄ aliqd turpiter & citra rōnem facit: q̄si q̄ minime quod ab oibus cōiter fieri solet, faciat. Imitatio est Horatij: cōi sensu plane caret, inquimus. Quintil. lib. pri. improbās uitā solitariā in futuro Oratore sic scribit: Sēsum ipsum, q̄ cōis dr̄, ubi discet, cū se a congressu, q̄ nō hoibus solum, sed mutis quoq; animalibus naturalis est, segregarit?

Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretiis mutare iubentur
Exiguis, tritoq; trahunt epiredia collo
Segnipedes, digniq; molam versare Nepotis.
Ergo vt miremur te, non tua primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, qbus omnia debes.
Hæc satis ad iuuenem, quē nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, plenumq; Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna. sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas, miserum est aliorū incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat vlmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguæ siquando citabere testis,
Incertæq; rei, Phalaris licet imperet, vt sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere causas.
Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.
Expectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumq;
Pone & auaritiæ, miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exhausta medullis,
Respice quid moneant leges, quid curia mandet.
Præmi a quanta bonos maneant, q̄ fulmine iusto
Et Capito, & tutor ruerint damnante senatu.
Piratæ Cilicum, sed quid damnatio confert,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chærippe tuis circunspice pannis,
Iamq; tace, furor est post omnia perdere naulum.

Hic.i.hmōi. equus uictoriosus est sup. nobilis. de quocunq; gramine.i.qbuscunq; pascuis. uenit.i.adducit (est.n. præsentis tpis: q̄a corripit primam) cuius sup. eq̄ fuga.i. cursus uelox: q̄si aufugiētis. est clara.i.perspicua ante alios sup. equos. & cuius puluis .i. abs quo puluis cōcitatus: & ꝑ aerē diffusus. est .i. cōspicit. primus in æquore .i. campo ęquo & plano) nā ęquor ēt i terra est, ut in agis. sed q̄a liqda si nō uiolent i æquore coeūt: ideo uulgo mař uocam⁹ ęquor) sed decus.i.armētū equorū (pecus.n. est quod humana caret effigie) uenale.i. ꝓductū ad uēdēdū. exiſtēs posteritas.i. ꝓles aut generatio posterior. corithæ.i. illius laudatissimæ eq̄: & hirpini ſ [illegible] bōs optimi eq̄. si uictoria cedit.i. paret & cōcedit illi rara iugo.i. ꝑ iugū.i. trahēdo iugum curuli certamine: uel forte cōscēdendo iugū.i. editorē partē montis.

IOAN. BRIT. ¶ NIL ibi maiorum. nullo.n. maiox respectu mouētur: quin illos ut inutiles uēdāt. Sicq; poeta docet illos cōtemnit q̄ a maioribus suis degenerauere. ¶ Nil ibi: ordo est: Nil respectus est. ¶ Ibi.i.in quo optimis parētibus ꝓgenito. ¶ Vmbrarū: maiorum mortuorū. ¶ Epiredia: Epirediū currū sigñat. quod uocabulum Romani (auctor Fabio) ex duobus peregrinis suū fecerunt. in & rheda dictione gallica: quod uehiculū sigñat. Gelli. auctor est quosdā sensisse uocabulū totum esse barbarū. ¶ Molam Nepotis: Nepos nomē est ꝓpriū uiri: q̄ Romæ habebat pistrinum. de quo Mar. Bis uicine Nepos. ¶ Segnipedes: pigri. facta est cōpositio ex segnis & pes. cōtra sonipedes acres appellamus. ¶ Ergo ut miremur: sensus hic est: Quandoqdē is nobilis dūtaxat est, cuius uita pēdet ex uirtute, & nō ex maiorū gloria. Aliqd igiť primū effice, unde te & nō tua.i. maiorū tuox genus & facta miremur: q̄a (ut dictū est ex Ouidij sentētia) Genus & ꝓauos, & quę nō fecimus ipsi, Vix ea nostra puto: sed quod ꝑ uirtutē fecimus, id totū nostrū est, & facit nobiles. ¶ Nō tua: genus & gloriā maiorū tuorū. ¶ Aliqd da: aliqd p̄clarū ede. ¶ Quod possim incidere titulis. inscriptionibus. ¶ Præter honores p̄ter famā & gloriā tuorū maiox: quos tanq̄ uiros ꝓbos laudauimus. ¶ Quibus oia debes: ex qbus totus pēdes oia.n. q̄ habes uidelicet gloriā & famā illis debes.i.eorū bñficio oia habes ita nūcū, ut illud: Criminibus debēt hortos .i. obligati sunt criminibus: q̄ hortos habeāt q̄a eorū bñficio sunt assequuti. ¶ Hæc satis: absoluta quā fecit digressione ad Rubelliū redit ad Pōticū. ¶ Hæc satis .s. sunt. ¶ Fama: aut quē gloria maiox tradit. & reddit supbum: aut quē fama.i. rumor tradit esse supbū.i. dicit. ¶ Nerone ꝓpinquo: hic .n. inflatur: q̄ ex familia Iulia oriundū (ut diximus) se p̄dicabat: ex q̄ & Nero Cęsarū ultimus originē ducebat. ¶ Rarus.n. nō est, inq̄t mirū Rubelliū ita iflari gloria: q̄a raro fit: ut sensus cōis i magnis opibus inueniať: sicq; taxat Rubelliū mœræ inscitiæ: ut q̄ inde ueram nobilitatē pendere existimet. ¶ Sensus cōis: intelligētia q̄dā omniū

Sensus cōis

¶ Laude tuorū: nolim te totū ex rebus gestis maiorū penderet sic, ut nihil ipse facias unde laudē merearis. ¶ Ne tecta collapsa: metaphoricos columnas uocat laudes maiorum .i. ne si laudes maiorū subtrahātur: qb⁹ sustētaris & tu corruas: cū te ꝓpria uirtute nō fulcias. ergo ne tecta .i. ne tu ipse pereas ammotis laudibus maiorum. ¶ Stratus humi palmes: alia translatione ostēdit oportere hoiem propria uirtute niti: ut stet, & ut palmes ulmis sustētandus est, si humi iaceat, sic & homo est propria uirtute fulciēdus: exponitq; qbus uirtutibus sit innitendum ad uerā nobilitatē cōsequēdam. ¶ Esto bonus miles: ostēdit quēadmodū uera nobilitas ꝯpareť. ¶ Tutor: is est q̄ uim & potestatē habet in capite libero ad tuēdū eū: q̄ ꝑꝑ ætatē suā spōte se neq̄t defendere: itaq; tutor appellatur q̄si tuitor, atq; defensor. unde tutela ipsa uis & potestas. Vulpianus. ¶ Arbiter idē is ꝓpe arbiter diciť, q̄ uolūtarie assumiť causæ cognitor ab utroq; litigāte, finēq; sñia sua cōtrouersijs imponit. Cic. in orōne pro Roscio: Cū ad iudicē causam labefactari animaduertūt: ad arbitrū confugiunt. Tranq̄llus in Othone: Cuidā ēt de parte finiū litiganti cū uicino adhibitus arbiter totū agrū redemit: unde arbitrariū dr̄. cū adhuc res apud arbitrū geritur: & adhuc est incerta. Arbitrū ēt appellamus testē siue p̄sentē & ispectū est. ut illud apud Sallustiū in Cati. Atq; ibi oibus arbitris ꝓcul ammotis, orōnē huiuscemodi habuit. ¶ Integer: q̄ minime corrūpať. ¶ Ambiguæ: ordo est & sensus: Crede esse summū nefas p̄ferre aiam pudori.i. plu ris facere uitā q̄ pudorē & honestatē: hoc dico siquādo citabere testis rei ambiguæ. ut sit sensus: Laudabilius esse mori, q̄ aliqd flagitiosum ꝑꝑ uitā cōmittere. ¶ Phalaris licet: Phalaris crudelissimus fuit tyrannus: q̄ primus Agrigēti in Sicilia tyrānidē exercuit: ad oēm sæuitiā natus: quā matri inauspicatū somniū portēdit (Visa.n. ē facē parere) nouorū tormētox repertoribus p̄mia ꝓponebat. Ob quā rem Perillus ei taux æneū fabricauit: quo hoies subiecto igne iclusi torquerētur. & mugitū bouis uox hoīs imitareť. Cæterū Phalaris ipsū opificē eo iclusum supplicio mortis affecit. Ouidi⁹ i Ibin: Paphio clausus in ære gemas. ¶ Dictet: ostēdat qūo tibi iurādū sit. Nā dictare est aliqd docere in oi genere doctrinæ: quod alius excipiat. & dictata, q̄ traduntur in oi gñe disciplinæ. Persius: Centū dictata fuisse Pro nihilo pendas. ¶ Perdere causas uiuēdi: dupliciter dicimus hoiem uiuere: uidelicet, cū aia est cōiuncta corporis: Et cum post hāc, quā mortē dicimus, hoīs memoria bonorū operū meritis ad posteriores extēditur. Qui igiť ꝓ cōseruatione huius uitæ turpia, & nefanda cōmittit, amittit causas uiuēdi.i. bonos mores, bonū nomē, honestatē, q̄ oia sunt causa ut hoīs fama imortalitatē consortiať: bene.n. agēdo fit, quod scribit Sallustius: Vt memoriā nostri q̄ maxime lōgā efficiamus. Ergo bona opa sunt causa æternæ memoriæ, & ut hominis nomen semper uiuat. Vnde illud Martia.

Epirediū

Rheda

Tutor

Arbiter

Arbitranum

Phalaris

Dictare

Postes uicturæ, ꝑ te quoq; uiuere chartę incipiēt, cineri gloria sera uenit. ⸿ Dignus morte perit: sensus est: Ille oīno perit. i. nomē & fama eius oīno extinguit, & in obscuro est. dignus morte. i. de quo nulla unq̄ fiat mētio, tanq̄ de scelerato, q relicta honestate uoluptatibus se imergit. Plini. Iunior: Nā q̄cunq; uoluptatibus dediti: q̄si i diē uiuūt: uiuēdi causas quotidie finiūt. Qui uero posteros cogitāt, & memoriā sui operibus extēdunt, his nulla mors nō repētina est. Merito igitur illos perijsse iudicamus, q uitam a uirtutibus alienā duxere unde & Pli. exprobrās nimiū unguētorū luxū Romanis, sic inqt: Quis nō merito iudicet perijsse tales? ⸿ Licet cœnet: lauticiæ, inqt, istæ diuitiæ, & luxus nō ea sunt, q̄ hois memoriam ad posteros propagēt. ⸿ Gaurana ostra. i. q̄ in lacu Lucrino saginabantur. Est. n. Gaurus mōs in Cāpania nō lōge a Bais: pximus Lucrino la-

Gaurus

cui. de quo Lucanus: Vel si puulso uertice Gaurus Decidat in fundū penitus stagnātis auerni. Strabo lib. v. ⸿ Mergat: pfundatur unngatur. hinc illud est Plinianum: Liniq; iā non solū, sed & pfundi unguētis gaudēt. ⸿ Aheno Cosmi: unguēto Cosmiano. Martia. Pastillos Cosmi luxuriosa uoras. Nā unguētis cognomina dedere, alijs patriæ, alijs succi, alijs arbores, alijs causæ, alijs cōfectores. ⸿ Ahe-

Ahenū
Cacab⁹

nouas est cognatū ex ære. Paulus iurisc̄ōsultus scribit inter cacabos & ahenū, quod supra focū pēdet, oio multum interesse: ut hoc aq̄ ad potandū calr fiat, in illis pulmētaria coquantur. ⸿ Expectata diu: docet Ponticū in ꝓuinciæ administratione qd sit agndū: notās auaritiā pfectorū q ad oēs rapinas cōuersi socios & ꝓuīciales spoliabant. ⸿ Expectata diu: quam diu & summo desiderio expectasti. ⸿ Pone frena iræ: neqd p ira uiolentū cuiq; facias. ⸿ Pone & auaritiæ: sis ab rebus alienis abstinēs ⸿ Ossa uides regū. i. uides reges ipsos exhaustos, & exinanitos usq; ad sanguinē & medullas. unde Plutarchus in Antonio: Multi & reges ab eodē spoliati sunt & fortunis oibus: exuti. Vnde Tiberius rephendēs pfides suadētes pro uinciis onera das tributo scripsit: Boni pastoris esse tundere pecus, nō deglubere. ⸿ Respice: legibus, inqt, fac pareas: q̄ monent nihil esse faciendū: quod ab honestate sit solutū. ⸿ Quid curia mādet: hoc est senatus: q magistratibus in ꝓuincias euntibus mādat ut iu-

Curiæ
duæ

ste, recteq; oia administrēt. ⸿ Curia: duarū aūt generū curiæ i urbe fuerūt: & ubi curarēt res diuinas sacerdotes, ut curiæ ueteres & ubi senatus humanas, ut curia Hostilia: quā p̄mus ædificauit Hostilius rex. auctor Varro. De qua sic & Titus Liu. lib. pri. ab urbe cōditæ Tullus Hostilius principes albanorū in patres, ut ea quoq; pars reipub. cresceret legit, templūq; ordini ab se auctofecit curiam, q Hostilia usq; ad patrū nostrorū ætatē appellata est. ⸿ Maneat: expectēt. ⸿ Fulmine iusto: seuera & graui senatus cōdemnatione. ⸿ Ruerint: ceciderint cōdemnati. ⸿ Et Capito: hic est ille Cossucianus Capito: (ut scribit Tacitus in Nerone) gener Tigillini: cuius prę cibus ascitus in ordinē senatoriū, repetūdaꝝ damnatus fuit: q Ciliciam ꝓuīciā, cui pfuerat spoliasset. ⸿ Numitor: possumus intelligere & Numitorē a senatu ut prouinciæ spoliatorē damnatū fuisse. placet ut legat Numitor. nā & ante Numitorē posuit ꝓ nobili & diuite: Nō habet īfelix Numitor, qd mittat amico, Quintillæ quod donet habet, nec defuit illi Vnde emeret multa pascendū carne leonē. Sūt & codices q legūt & Tutor. Nā fuit tēporibus. Vitellii Iulius Tutor, quē ripæ Rheni pfecit Vitellius. lege Cor. Tacitū. ⸿ Piratæ Cilicū: ac si dicat spoliatores spoliatorū. Nā & Cilices piraticā exercuerūt Thyphonis & regū, qui successerūt (ut auctor est Strabo) Ignauia eos Pomp. Magnus intra quadraginta dies captis octīngenta quadraginta sex nauibus ademit. auctor Plutar. & Pli. lib. vii. ⸿ Sed qd damnatio cōfert: sed qd, inqt, ꝓdest tibi illos esse dānatos, qn̄ ærariū id capiat: q ipsi pfecti ubi relinquerunt. i. quod extorsisti ex ipsis dānatis. Nā per iudiciū coacti erāt bona illa rapta relinque re socijs & ꝓuincialibus. uerū auaritia princip ea in ærariū deferebant. qd & pri. Saty. poeta est cōquestus illic: At tu uictrix ꝓuincia ploras. ⸿ Cū Pansa eripiat, qcquid ubi Natta reliqt: idest cū publicū ærariū tibi eripiat qcquid tibi reliqt pfectus spoliator: ut p Pansam intelligas publicū ærariū: per Nattam oēm præfectū spoliatorem sociorū. legendumq; est cōiunctiue: ut sic se habeat uersus: Sed qd dānatio cōfert. cū Pansa eripiat, qcquid ubi Natta reliqt. ⸿ Præconē Chærippe: hoc legendū quadā cū miseratione: ut sit sensus: O Chærippe, o Cilix circūspice præconē uendentē pannos tuos: hoc est pānos pfecti dānati, q tui esse deberēt, sed in ærariū deferentur. ⸿ Et iā tace: noli ullo modo conqueri, neqd tibi ab imperatore grauius contingat. ut sit: Aspice ut inuste oia Romæ agā tur, & tace. fuppmenda, inquit, tibi est iniuria. cū iam mortis etiā immineat periculū, si loqui, & cōqueri uolueris. ⸿ Furor est perdere naul: summa: inquit Insania est uelle perdere uitam post omnia fortunæ bona. Metaphora autem est a domino nauis sumpta: qui post iacturam factam in mari, naulum tamen ab his, qui in naui secum mansere studet exigere, ne perdat. Naulum autem proprie dicitur ipsum pretium: quod gubernatori nauis persoluitur. ναῦλον græci uocant. Ergo perdere naulum. i. uitam.

Naulum

¶ RESPEctus. i. consideratio. maiorū. i. progenitorū nil sup. facit aut prodest ibi. i. in eis. & nulla gratia umbrarū. i. ab umbris partum est ibi. sed ipsi segnipedes. i. tardos pedes habentes iubentur mutare dominos. i. uendi. exiguis. i. modicis pretijs. & trahunt epiredia. i. humilia uehicula super q̄ trabes, aut lapides, aut uasa trahūtur. collo attrito assiduo iugo. & digni sup. sunt uersare molam. i. lapidē molarē. Nepotis uiri auarissimi, qui pistrino die & nocte equos uexabat. Scies grāmatice locutionē hāc ɔgruā esse i rebus nō in uocibus, qua dr̄ uænale pecus iubentur &c. Vnde triplex est congruitas. rerū tantum. ut quando collectiua singularia dictioni plurali maritantur: ut Pars in frusta secant: Turba ruūt &c. Item uocū tantū: ut Turba ruit. & utraq;. ut Tullius orat. Quia ergo pecus collectiuū est. bene dixit iubētur. nec oportet intelligere est: ut sit pecus est sup. uænale &c. quia melius cohæret textus: de eisdem. n. loqtur: sed pergo. Ergo: o Rubelli, uel tu Cecropide: & ut miremur te & nō tua. i. tuos maiores: & ubi ex iure hæreditario prouenietia & nō ex ꝓpria uirtute. da primū aliqd qd possim icidere tituASCe

Congruitas Triplex

lis sup. tuis pter honores maiorū. s. tuorū quos damus & dedimus sup. semper illis. s. parentibus & maioribus tuis: qbus debes omnia q. s. laudabilia habes. Hæc satis supple dicta sunt, inqt poeta, ad iuuenem. s. Rubelliū, quē fama tradit nobis. i. attestatur esse superbū & inflatū. q pro &. plenū. i. tumētem & turgidū. Nerone propinquo. i. propinqua consanguinitate Tiberij Neronis. Enim pro qa. sensus cōmunis. i. qualē cōmune. i. uulgus habet. uel quo sentiat ut uulgus rā fupp. ferme. idrā q̄si semper. rarus in illa. i. nobili fortuna. Sed o Pōtice ego noluerim te censeri. i. iudicari & æstimari. i. q tu æstimeris & honoreris laude. i. pp laudē tuorū sup. maiorū. sic dico: ut ipse. i. tu nihil agas futuræ laudis. i. pp quod infuturo tpe forte post mortē tuā merearis laudari. miserū. i. res misera ē incūbere. i. inniti. famæ. i. bono nomini & bonę opinioni. aliorum. i. quæ habeat tibi pp alios, & nō pp te. ne tecta. i. super talē famā extructa, collapsa. i. simul labentia. ruāt. i. decidant. & hoc columnis. i. fulcris & sustentaculis. subductis. i. amotis & interruptis. & hoc miserū ē pp aliostutpote pp parētes, aut fratres, aut alios quo suis pose laudari: qa si eorū fama denigret, ēt tua denigrabit. quod probat exēplo naturali dicens. Palmes. i. ramus ipsius uitis, q per prostratas uires negt surgere. stratus. i. prostratus. humi. i. sup terrā desiderat. i. optat ut leuetur. ulmos. i. tales arbores: qbus pp raritatem umbræ uites fere adhærent in pluribus locis Italiæ. uiduas. i. desertas & derelictas ab eo. Ergo si uis secure laudari: esto bonus miles: si militiā geris. bonus tutor: si tutelā geris. & tu idē esto integer. i. incorruptus. arbiter. i. iudex ex arbitrio animi tui iudicans: partibus ad te rem oēm referētibus. Et si tu citabere. i. citaberis hoc est aduocaberis p iustitiæ administratores. testis rei ambiguæ. i. dubiæ. q pro &. incertæ. quā. s. solus scias. licet. i. quis. Phalaris. i. sæuissimus quisq; tyrannus: qlis erat Phalaris Agrigenti. iperet tibi ut sis falsus testis. & dicet. i. prōūciet tibi piuna. i. formā periurandi. & uerba q uult ut peierando dicas. & hoc tauro. i. machina ærea figurā taurū hūtē: quā Perillus excogitauit, & primus itrauit. admoto sup. tibi. i. ante te posito: ut nisi peieres in ipsum proijciaris. crede summū nefas sup. pferre pudori. i. uerecūdiæ de male faciēdo. animā. i. uitā & pdere ppuitā. i. ut uiuas. causas uiuēdi. i. honestatem, q cōplectit iustitiā, & æqtatē, ac reipu. cōmoda, & sup. oia Dei amorem. Dignus morte. idest. qui meruit mortem: uel dignus est propter scelera sua ut moriatur. perit. idest: ad nihilum redigitur. ita ut ne memoriā quidem sui post obitum derelinquat. uel perit: idest assidue moritur. uel dicit. i. iam perisse censendus est. licet cœnet cētū ostrea gaurana. i. lucrina, q̄ laudatissima sunt. & mergatur. i. immergat. toto aheno. i. uase ærreo: in quo ungueta cōficiunt. Cosmi. i. illius unguentarij: hoc est licet delicatissime uiuat. Cū. i. qn̄. ꝓuincia. i. aliqua regio longe a Roma distās, & a romanis prius deuicta: ob quod ut i fide maneat opus sit romano gubernatore. expectata. i. desiderata a te diu accipiet. i. libēter capiet tandē post longā. s. expectationē te rectorē. pone. i. constitue. iræ frena. i. moderamina: ne modum excedat. bene dicit pone frena: qa nō pōt uir acer oino extinguere somitē iræ. dicēte Hora. i pri. Sermonū: Deniq; sitinus excidi penitus uitiū irę. Cętera itē nequeūt stultis hærētis &c.

Neq;

Neq; omnis ira peccatũ est. Psal. Irascimini, & nolite peccare &cæ. Et pone modum.i.moderamen.auaritiæ.i.auiditati habendi.non ei quæ uitiosa est, quia ea penitus excidi debet: sed qua & licite & il licite cupere possumus. Miserere sociorum.i.iam in societatem acs ceptorum.inopum.i.opibus egentium propter bellum, in quo de uicti sunt: & quo libentius miserearis attende, quia nihil tecum fes res.tu eni uides.i.uidere potes. ossa regum.i.ditissimorum.exs hausta.i. exsiccata & arefacta. medullis uacuis.i.exsiccatis: hoc est attende q; ne medullam quidem suam retineãt. uel intellige ut Manci. de spoliatione sepulchrorum. Respice.i.diligẽter cõsidera. quid leges moneant:quia ut iustitiam facias. quid curia.s. senatorum.mandet:quia ut fidẽ populo Romano & æquitatem prouincialibus tuis serues: quãta prẽmia maneant.i.expectent bonos.i. iustos & fidos uiros. & q̃.i.quãtum. iusto fulmine.i.fulminatione seueræ sententiæ. Capito,& Tutor.i.uiri illi Romani piratæ.i.spoliatores in mari. Cilicum.i.illorum populorum,qui & ipsi piratæ fere sunt.q.d. spoliatores spoliatorum.ruerit.i.ceciderint in interitum.&hoc senatu.i.senatorum collegio, seu curia damnante sup.eos. Quia uero per hoc commendasse uidetur senatum: ut qui iustitiam colat:& prouinciarum spoliatores seuere puniat: cum tamen in.1. Satyr.dictum sit: Quod uictrix prouincia ploret. & q; nihil prosit prouincialibus uicisse in iudicio.ideo facit hic cõsimilia obiectionem ostendens, q; nunc dãnatio nihil prosit: quia si nouus rector & gubernator constituatur prouinciæ: eis auferet quæcunq; prior, qui damnatus est,reliquerat. Et ideo consulit prouincialibus ut taceãt.i. ut tolerent quãtum possint rectorem etiam iniustum: ne cum iactura mercis, etiã naulum amittant. Hæc autem potior: & sui similior est sententia,q̃ quę est a Mancinello proposita. Deinde ostendit cur senatum commendauerit:quia.s.olim talis erat: dicens Non ijdem gemitus &c. De quo statim uidebimus. Ordo hic est: Sed quid confert.i.utilitatis affert. damnatio rectorum.s. ipsis prouincialibus. q.d.nihil.Et ideo o Chærippe.i. quicunq; in prouincia habitas. circunspice.i. prouide.tuis pannis.i.rebus tuis mobilibus.præconem.i.uenditorem.priusquam.s. nouus rector mittatur. Cum.i.quandoquidem. Pansa.i.posterior gubernator. eripiat tibi quicquid Natta.i.prior gubernator reliquit tibi. q; pro &.tace iam.i.noli amplius accusare rectores:quia si etiam Pansa damnatus fuerit.mittetur forte alius adhuc auarior:q nihil derelinquet, sed furor est.i.ad furorẽ incitare potest.pdere naulũ.i.pretiũ uecturę post oĩa sup.p iacturã amissa:aut post naufragiũ ẽt pretio uecturę fraudari.hoc ẽ nihil penit⁹ retinere.

IOAN. BRIT. ¶ NON ijdem gemitus:non erat,inquit,tantus dolor olim spoliatis,quantus nunc.erant enim tunc locupletes. Illud sciendum gemitus numen esse pluralis, ut stet uersus. ¶ Vulnus damnorum.i. dolor qui ex damnis proueniebat. ¶ Non erat par.i.similis:quia tãto dolore non afficiebantur cum omnino pluribus ablatis, multa etiam superessent. ¶ Socijs florentibus.i.existentibus in maximo diuitiarum flore,& cumulo. ¶ Modo uictis:recenter superatis.nã tũc cum primo uicti fuerant,erant diuites. ¶ Plena domus tunc omnis ita ut quamuis spoliarentur,multa tamen etiã relinquerẽtur. ¶ Spar-

Purpura tana chlamys:hoc est uestis purpura laconica infecta.Nam succus ille purpuræ non modo apud Tyrios inuenitur: sed & in Meninge Africæ & Getulo littore Oceani, & in Laconia Europæ.lege Pli

Chlamis nium libro. 9.capite.36.Chlamys autem uestis est militaris. ¶ Conchylia uestes conchiliatæ: hoc est purpura infectæ. Nam conchy-

Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum sociis florentibus,& modo victis
Plena domus tum omnis, & ingens stabat aceruus
Numorum,spartana chlamys,conchylia coa,
Et cum Parrhasii tabulis, signisq; Myronis
Phidiacum viuebat ebur, necnon Polycleti
Multus vbiq; labor,raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est,atq; hinc Antonius,inde
Sacrilegus Verres,referebant nauibus altis
Occulta spolia,& plures de pace triumphos.
Nũc sociis iuga pauca boum,& grex paruus equarũ
Et pater armenti capto eripietur agello,
Ipsi deinde lares,si quod spectabile signum,
Si quis in ædicula Deus vnicus, hæc etenim sunt
Pro summis, nam sunt hæc maxima despicias tu
Forsitan imbelles Rhodios, vnctamq; Corinthum,
Despicias merito.quid resina iuuentus,
Cruraq; totius facient tibi leuia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, gallicus axis,
Illyricumq; latus,parce & messoribus illis,
Qui saturant vrbem,circo,scænæq; vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis ne magna iniuria fiat
Fortibus,& miseris, tollas licet omne, quod vsq; est
Auri,atq; argenti,scutum; gladiumq; relinques,
Et iacula,& galeam.Spoliatis arma supersunt.

lia sunt ex genere purpurarum. auctore Plinius libro nono: ex cuius facibus habetur ros, siue loquor aptus ad tingendas uestes. ¶ Coa:absolute dictum.i.uestis coa tenuissima,quam bombicinam Coa appellamus:tanta tenuitate,ut corpus pelluceret.Plin.l.11.In mol Bombicina lium reprehensionem sic exclamat:Nec puduit has uestes etiam uiros leuitate usurpare propter onera æstiua: in tantum a lorica gerẽda discessere mores:utoneri sint etiã uestes: & Solinus: Hoc est illud sericum in usum publicum damno seueritatis admissum, & quo ostentare potius corpora q̃ uestire primo fœminis, nũc etiã uiris psuasit luxuriæ libido. Horatius: Altera nil obstat, Cois tibi pene uidere est Vt nudam.hę fiebãt in Co Insula, quas prima texisse fertur Pamphile Platis filia.ut scribit Plini. & tradit Aristote.in.5. Propertius: Quid iuuat ornato procedere uitta capillo? Aut tenues Coa ueste mouere sinus? ¶ Parrhasii:hic ẽ ille no Parrhasius bilissimus pictor, qui olim cum Zeuside contendit:eumq; lintei pictura elusit. natus est Ephesi. De eo multa memorabilia tradit Plin.libr.35.cap.9 de eo & Tranquillus in Tiberio. & Quintilianus li.11.scribunt. ¶ Signis: statuis. ¶ Myronis:egregius hic Myron fuit statuarius,quod indicat Pli. lib.34. & lib.36.cap.5.sic scribens:Nam Myronis ille,qui ęre laudatur anus ebria est Smyrnæ in primis inclyta. & Propertius sic: Atq; aram circum steterant armenta Myronis Quatuor artificis uiuida signa boues. ¶ Phidiacum ebur.i.statuæ eburneæ sculptę a Phidia tanto Phidia successu uiuere uiderentur. Virgil. Credo etiam uiuos ducent de marmore uultus. In ebore effingendo (ut scribit Quinti.) longe citra æmulum uiguit. de hoc scribit Strabo lib.8.& Plin.libr.7. &.34.huius etiam Seneca & Plutar.meminerunt.Propertius: Phidiacus signo se Iuppiter ornat eburno. Poeta in carmine obscęno Non sum phidiaca manu politus. ¶ Nec non Polycleti: Sycionius Polycletus statuarius fuit.de quo Plini. Qui diligentia supra cæteros fuit, formamq; humanam supra uerum expressit,sed Deorum auctoritatẽ non expleuit.ergo,inquit poeta,ubiq; extabant opera Polycleti statuarij egregia: quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta. ordo autem est:Necnon multus labor Polycleti ubiq; uiuebat. ¶ Mentore:hic celeberrimus fuit poculorum cælator.ut scribit Plin.lib.33. Mentor & Mart. Accipe Mentorea pocula facta manu. Idem alibi: Solus Mentoreos habes labores.Propertius: Lesbia Mẽtoreo uina bibas opere. ¶ Inde Dolabella est:ob eas,inquit, diuitias multi ad latrocinia conuertebantur. Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres,qui prouinciarum præfecti eas spoliauerunt. Duos Dolabellas fuisse eodem nomine,& tempore scribit Pædianus, quorum alterũ Cæsar accusauit ex Sicilia reum,nec damnauit: quo absoluto Rhodum (ut scribit Tranquil.) secessit. Alterum Dolabellam,qui Afrę præfuerat proconsul accusauit Scaurus repetundarũ,damnauitq;. ¶ Atq; hinc Antonius:hic est ille C. Antonius. de quo Pędianus: Hunc Antonium censores sexennio q̃ hæc dicerentur senatu mouerunt,causasq; subscripserunt:q; socios diripuerat: multos enim in Achaia spoliauerat. ¶ Sacrilegus Verres(ut in.2.Saty.diximus) Verres per triennium Siciliam tenuit,atq; in ea libidinose, auare, crudeliterq; uersatus est. Succedente tandem Metello, repetundarum reus,a Siculis postulatus est. Sacrilegum autem ob id appellat,q; non solum Deos Siculis sustulit, sed & Athenis Mineruam, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami, Deosq; tota Asia, Græciaq; uiolauit. Vnde illud est Cice.in ipsum ox ymorom Siculos iam ne Deos quidem in suis urbibus, ad quos confuge-

ret, habereq; eorum simulachra sanctissima C. Verres ex delubris
sanctissimis sustulisset. ¶ Occulta spolia: in urbem, inquit, referebãt
plura spolia prouincialium ueluti de rebus bellicis parta: cum om-
nino essent de pace sublata. ¶ Occulta .i. furtiua. nam ea palam nõ
referebant: ut conspicerentur: quo more solent imperatores in triũ-
phis spolia hostium referre. Produxit autem a in fine contra regulã
nisi sit factum ratione finalitatis. ut illud apud Virg. in. 3. Dona de
hinc auro grauia, sectoq; elephanto. aut q̃ duæ subsint consonan-
tes in dictione sequenti: quod tamen raro accidit. aut (quod magis
placet) est legendum Occulta & spolia & plures de pace triumphos
sicq; & sententia, & uersus optime stabit. ¶ Et plures triumphos de
pace. ex prouincijs, inquit, finitis magistratibus domum cum mul-
tis triumphis redibant: hoc est cum multis spolijs sumptis de pace:
ut faciunt triumphantes ex hostibus. unde est etiam illa Sallustij cõ
questio in Iugurthino Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in
eodem: Non peculatus ærarij factus est, neq; per uim socijs ereptæ
pecuniæ, quæ q̃q̃ grauia sint, tamen pro consuetudine iam pro ni-
hilo habentur. ¶ Iuga pauca boum: subaudi ad inferioribus eripiẽ-
tur. Indomitam enim sui temporis auaritiam notat cum etiam res
niles raperent. ¶ Capto eripietur agello: ex quo, inquit, prouinciali-
bus agelli erepti sunt, nunc rapiunt pauca iuga boum .i. omnem re-
liquam uilem supellectilem: unde Sallust. in Catilinario sic conque-
ritur. At hi contra ignauissimi homines per summum scelus om-
nia ea socijs adimere, quæ fortissimi uiri uictores hostibus reliques-
rant. ¶ Ipsi deinde lares: ipsi Dij domestici, quos colunt. bene autem
ipsi: quasi qui minime sint uiolandi. ¶ Si quod. s. est. ¶ Spectabile pul-
chrum, & spectatu dignum. ¶ Signum: statua. ¶ Vnicus: etiam uni-
cus. ¶ Nam sunt hæc maxima: idest hæc quę eis sunt relicta: quam-
uis minima pro summis sunt. ¶ Despicias tu Forsitan: possis secu-
re Rhodios imbelles, & Corinthios spoliare a quibus tibi nihil sit
metuendum: quando effœminati, mollesq; sint: sed caue, inquit Hi-
spaniæ iniuriam facias, quæ scelus inultũ nõ sinet. ¶ Imbelles Rho-
dios: luxuria & delitijs affluentes. Nam ex Asia (ut docet Valerius)
lautitia & immodici sumptus & omnia non necessaria uoluptatis
genera fluxerunt. Sic & Liuius lib. 9. de bello macedonico: Luxu-
rię peregrinæ origo ab exercitu asiaticæ in urbem inuecta est. Rho-
dos autem insula est maris Lycij cognominata (ut diximus in. 6.
Satyr.) a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinum. Lycia autem
Corithus pars est Asiæ. ¶ Vnctamq; Corinthum pinguem & locupletissimam
ac proinde uoluptatibus & luxuriæ obsequentem. Nam pecunia
(ut docet Thucydides lib. 1.) prępotens fuit. ut etiam ab antiquis
poetis demonstratur locuples oppidum cognominantibus. Eam
etiam scribit Strabo lib. 8. locupletissimam fuisse. ibiq; emporium
fuisse: mercatoribus illuc undiq; mercimonia conuehentibus. Vn-
de uectigalia pendi ingentia contingebat. Veneris etiam templum
adeo locupletatum extitit: ut supra mille Deę prostitutas puellas ca-
peret: quas Veneri uiri, mulieresq; addixerunt. propter has igitur
frequens in urbem multitudo, turba conueniebat. unde ciuitas mi-
rum in modum ditabatur. Nautæ etiam leuiter sumptus factitantes
absumebantur. Hinc uulgatum est ueteri sermone prouerbiũ: Non
omnium est uirorum Corinthum nauigatio. sita autem est i medio
Resina Isthmi. ¶ Resinata: expilata. arborum (ut scribit Plin. li. 14.) ex qui-
bus manat succus: aliæ picem: aliæ resinam mittunt. Resina autem
pilos e corpore hominum euellabant. Quod ut turpissimum notat
Plin. eodem libro his uerbis: Pudetq; confiteri maximum iam ho-
norem eius esse in euellendis e uirorum corporibus pilis. Ergo resi-
nata, glabrata, cuius crura sunt depilia, & mollia. Illud autem obser-
uandum in hac dictione resina primam & secundam syllabam pro
duci. Martia. in. 3. lib. Resina, ueneto nec resecare luto. Idem in eo
dem: Resinata bibis, uina falerna fugis. Plaut. in mercatore: Resinã
ex melle ægyptiam rorare, ex quo appet legendum esse: Quid resi-
nata iuuentus. non quid enim resinata iuuentus. ¶ Leuia: expilata.
nam leue appellamus priore producta sine pilis. Macrob. Leue au-
tem est mulierum corpus, quasi naturali frigore densetur. Iuue. Et
iam leue caput. ¶ Horrida uitanda est Hispania: nulla, inquit, mi-
nus ria lacessenda est Hispania. Nam Romanos impetus sæpe sustinuit.
Numantini enim multos imperatores cum exercentibus profliga-
runt. primo Q. Pompeium. deinde M. Pompilium. postea Hostilium
Mancinum. quod bellum uicesimum perdurauit annum. Et postre-
mo cum ipsi a Scipione obsessi ad extremam necessitatem essent re-
dacti: ne in Romanorum potestatem peruenirent, res omnes in fo-
rum collatas cum uxoribus & liberis incendio absumpserunt: seq;
omnes igni superiecerunt. ¶ Horrida: inculta & delitiarum asperna-

trix. ¶ Vitanda est quia se ulciscitur. ¶ Gallicus axis .i. Gallia, quę in
continuo armorum tumultu uersatur. & in qua subiugandam Cæ-
sar decem consumpsit annos: & nunc imperij Romani frena recu-
sat: nam temporibus Vitellij & Vespasiani tumultum excitauit ar-
morum. ¶ Illyricumq; latus: Illyrij (auctore L. Floro) sub extremis
Alpium radicibus agunt inter Arsiam gentem Liburnorum, Ti-
tiumq; flumen longissime per totum Adriani maris littus effusi.
Plin. lib. 3. ostendit Illyricum Macedonia, Pannonia, & Noricis ter-
minari. ¶ Parce & messoribus illis: Afros intelligit: unde Romã fru-
menta multa mittebantur. Plin. lib. 5. scribit in Africa regionem es-
se. ccl. M. passuum fertilitatis eximiæ cum centesima fruge agrico-
lis fœnus reddente terra. ¶ Circo: satyrice dictum .i. ludis circẽsibus
& scænicis: quibus tota ciuitas uacabat. unde & alibi indignatur
poeta: Si potes auelli Circensibus. & alibi: Atq; duas tantum res
anxius orat Pannum & Circenses. ¶ Quãta autem inde feres: q. d.
modica. cum interrogatione legendum .i. minima erunt Afrisque
abstuleris: cum iam a Mario Prisco sint spoliati. ¶ Inde: ab Afris. nã
præcessit Messoribus illis. sequitur deinde: Cum Marius discinxerit
Afros. ¶ Tam diræ culpæ: tã nefandæ rapinæ & spoliationis. ¶ Ma-
rius .i. Priscus de quo Saty. 1. Exul ab octaua Marius bibit. ¶ Discin-
xerit: spoliauerit. tractum ab his, qui uestimenta alicui ablaturi zo-
nam dissoluunt. ¶ Curandum in primis: curãdum, inquit, est ne cui-
quam magna fiat iniuria: sed pręcipue fortibus, & pauperibus, quia
tales facile ad uindictam accenduntur. ¶ Fortibus & miseris: utrum-
que enim ad uindictam est ualidum. nam ubi fortis se ab alio sen-
tit iniuste opprimi: iniuriam ęquo animo ferre nequit. ¶ Tollas licet
omne. s. facere non poteris, quin arma relinquantur, quibus se uin
dicent: licet reliquis bonis fuerint spoliati.

¶ NON iidem gemitus. Ostendit maiorem fidem seruatam quõ- ASCen.
dam socijs Romani imperij, quam nunc seruetur: docetq; eandem
cum magno periculo uiolari. Ordo est: Non idem: id est dissimiles
gemitus damnorum: Idest querelæ de damnis erant supple olim.
nec par uulnus: idest æqualis læsio. erat olim socijs: idest in societa-
te romani imperij acceptis. florentibus: id est dum florerent opi-
bus & diuitijs. & modo ipsius uictis: idest postquam uicti sunt: hoc
est non habebant tunc occasionem quæritandi sicut nunc. Om-
nis domus eorum supple erat tunc plena diuitiarum: scilicet & in-
gens aceruus: idest cumulus. nummorum: id est pecuniæ ad nu-
merandum idoneæ. stabat: id est paratus uel plenus erat chlamys:
idest uestis militaris ex purpura. spartana: idest laconica & conchy-
lia. id est uestimenta purpurea. Coa: idest ex insula Co denomina-
ta: uel illic inuenta supple stabant. Et ebur phidiacum: idest signum
eboreum: hoc est effigies, aut simulachrum a Phidia sculptum &
simulatum. uiuebat .i. ad uiuum simulatum erat: aut in uigore erat.
cum tabulis .i. pictoris. Parrhasii .i. illius optimi pictoris. & cũ signis
.i. imaginibus in æs aut marmore incisis necnon .i. etiam. multus
labor .i. multiplex opus Polycleti .i. illius statuarij sup. erat, aut sta-
bat. ubiq; mensæ erant sup. raræ. sine Mentore .i. sine poculis, aut
alijs uasculis a Mentore factis. Inde .i. ex illorũ diuitijs est Dolabel-
la: id est uir ille, quem Cicero multa scripsit. sacrilegus: id est sa-
crorum fur: uel qui sacram fidem uiolauit. Inde est Antonius: id
est triumuir ille sacrilegus. Inde est Verres: in quem Verrinæ Ci-
ceronis: sacrilegus: quia supple ipsi referebant: id est reuehebant.
altis: id est profundis & capacibus nauibus. occulta spolia & plu-
res triumphos: idest signa triumphorum: id est prædas, exuuias,
& spolia de pace, quam supple de bello. Pauca iuga bouum sunt
supple nunc socijs Romani imperij. & paruus grex equarum. nam
equi ablati omnino sunt: supple est socijs. & aduerte gregem etiã
de equis & equibus dici sicut armentum. Nam & Cice. gregem ar- Grex de
mẽtorum dixit. & pater armenti .i. taurus uel equus. admissarius .i. armento
qui ad generandum admittitur armento. eripietur .i. abigetur: & ab-
ducetur agello capto. & ipsi lares, idest Dij domestici & familiares.
eripientur sup. deinde .i. postea & si quod .i. aliquod. signũ .i. simula-
chrum. spectabile .i. pulchrum aspectu. & si quis Deus unicus .i. sin-
gulus. imago alicuius Dei est supple in ædicula idest parua æde seu
domo: eripietur sup. Etenim .i. quia. hæc .i. huiusmodi bona sunt p
summis spoliatoribus: q̃les sunt iã dicti. nã hæc sunt maxima. q. d.
maxima summos decent. Consequenter ostendit uindictam timen-
dam esse dicẽs. Tu spoliator: despicias .i. contemnas. et paruifacias
forsitan Rhodios idest prouinciales Rhodi insulæ tunc molliter ui-
uentes. & ideo imbelles .i. sine bello uiuentes: uel ad bellum inuti-
les: bellare nesciẽtes. & Corinthum .i. gentẽ Corinthi. unctam .i. un-
guento perfusam, & molliter uiuentem. & tu despicias huiusmodi

molles

Quod modo proposui non est sententia verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, nec cuncta per oppida curuis
Vnguibus ire parat nummos raptura Celæno,
Tunc licet a Pico numeres genus, altaq; si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipsumq; Promethea ponas,
De quocunq; voles proauum tibi sumito libro.
Quod si præcipitem rapit ambitus, atq; libido,
Si fraugis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant habetes lasso lictore secures,
Incipit ipsorum contra testare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit auus: statuamq; parentis
Ante triumphalem: quo: si nocturnus adulter
Tempora santonico valeas adoperta cucullo?
Præter maiorum cineres, atq; ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus, & ipse,
Ipse ruotam stringit multo sufflamine consul,
Nocte quidem, sed Luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos, finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet, & occursum nusquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior innuet, atq; maniplos
Soluet, & infundet iumentis hordea lassis.
Interea dum lanatas, toruumq; iuuencum
More Numæ cædit Iouis ante altaria, iurat
Solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas,

molles merito. nam quid iuuentus.i.multitudo iuuenum. resinata.i.resina leuigata & depilata.i. quæ pilos extraxit radicitus p resinã quæ est succus ex arboribus distillans & quid crura leuia.i.depilata totius gentis. facient.i.facere poterunt contra spoliatorem.q.d. nihil. sed Hispania.i.gens Hispanorum. horrida.i.inculta: & minime in corpore curando morosa: uitanda est tibi: dum.s.spoliare uis & axis gallicus.i.populus habitantes sub climate gallico. & Illyricum latus sup.uitandus, & uitandum est tibi. parce etiam illis messorib⁹.i.agricolis.s. Afris qui saturant urbem.s. Romanã uacantem.i. ut cæteris curis uacuam. indulgentem Circo.i.ludis theatralibus.i.comœdijs, & mimis, ac tragœdijs spectandis. quo uerbo taxat luxuriã & otia Romanorum. Quanta autẽ &c. Videntur quibusdã hæc esse alicuius objiciẽtis Iuuenali: q Marium parua uindicta secuta est: qui tamen Afros spoliauerat: & ita prẽmia posuit pro punitione quia prẽmium culpæ: punitio & pœnitentia est. quanta ergo prẽmia.i.quantam punitionẽ.q.d. minimam feres, cum Marius discinxerit Afros tenues: sed reuera sunt ipsius poetæ deterrentis a spoliatione Afrorum, cũ iam spoliati a Mario tenues sint: sed non imbelles. dic ergo Quanta præmia.i. quantam mercedem: quanta spolia feres.i.reportare poteris. tam diræ culpæ.i.de tam dira culpa: qualis est socios spoliare. cum.i.quandoquidem.ita sit q Marius Priscus discinxerit.i.spoliauerit usq; ad cincturã. nuper.i. non multo ante Afros populos illos bellicosos. q. d. minima: & ideo curandum est in primis ne iniuria fiat fortibus & miseris: quia (ut dicit Ouid.) Miseris solertia rebus. & Maro: Labor omnia uincit Improbus & duris urgens in rebus egestas licet tu tollas omne quod.i. quicquid auri, atq; argẽti est. usquã: .i.in quouis loco apud Afros: quod tamen difficillimum esset. tamen sup.tu relinques sculum, & gladium, & iacula, & galeam. arma supersunt.i.derelicta sunt semper spoliatis: & ita licet tenues: rebellare tamen poterunt: quapropter proprijs commodis per nefas consulens, reipublicæ grauem iacturam feceris.

IOAN. BRIT. ¶ QVOD modo proposui: quod ego dixi de prouincialium uindicta ¶ Non est sententia: non est q tantummodo ego ita sentiam: Sentẽtia sed est Sibyllæ uaticinium: ut ab auctoritate sit suasio: ut dicat credendum esse ex illatis iniurijs prouincialibus, & socijs eos ab Romanorum imperio defecturos. Sententiam, inquit Quintil. uocauerunt, quod animo sensissent. Sententiam etiam dicimus orationem generalem pronunciationem continẽtem: quę uel hortatur, uel demonstrat. ut inscitia est contra stimulum calces. ¶ Folium Sibyllæ: Sibylla Sibylla in folijs responsa dabat scripta: Virg. Folijs tantum ne carmina manda. Hoc etiam apud priscos (ut scribit Pli.) seruatum est ante usum chartarum: ut in folijs palmarum scriberent. ¶ Sibyllæ: nomen est non propriũ mulieris: sed officij. σιὸυς enim Deos Eoles appellant & βουλὴ consilium: quasi Dei consilium: hoc est quę mentem & consilium Dei scire uidere uiderentur. futura enim prædicebant. fuere autem (auctore Varrone, ut scribit Lactantius) decem. ¶ Si tibi sancta cohors: ordo est: Tunc licet a Pico numeres genus tuum si tibi est sancta cohors. ut sit sensus: Patiar te ostentes generosum origine deducta uel a Pico. si nemo Acersecomes.i.nullus Acersecomes libertus tuus uendat tribunal.i. iudicia & sentẽtias, ¶ Acersecomes:

capillatum significat. dictio est græca ab a: quod est sine: & κείρω tondeo: cuius futurum secundum Eoles est κέρσω & κόμη coma: inde Acersecomes intonsus comam: quales pueros Romani (ut scribit Seneca) in delitijs habuere. Appellatus est etiam Apollo Acersecomes: q intõsus semper esset. estq; peculiare Apollinis epitheton: q nunq̃ radij possunt a fronte lucis auelli. ¶ Crimen in coniuge: subaudi est. nam sæpe præfecti uxoribus obsequentes iniquas sententias ferunt. ¶ Celęno.i.si auaritia tua tanquã altera Celæno Harpyia non parat ire per conuentus. Nam Harpyiæ finguntur a poetis rapaces & sordidæ fuisse & tres sorores κελαινὸς aũt apud nos significat obscurum, & tenebrosum. ¶ Conuẽtus: quatuor modis intelligitur: uno modo cum quẽlibet hominẽ ab aliquo conuentum dicimus: ut illud Terentianum: Non hoc de nihilo est: q Laches me conuentam ex petit. Alio cum significatur multitudo ex compluribus hominum generibus in unũ cõtracta locum. Tertio cũ aliquẽ ĩ locum frequẽtia hominum supplicationis, aut gratulationis cã cõgregatur. Quarto cum a magistratib⁹ iudicij cã populus colligit. Hoc igit loco Iuue. uelocis ubi a magistratib⁹ iudicij cã populi prouinciæ ągregabatur. In Hispania autem erant conuentus quatuor statuti per rectores prouinciæ ad iudicia facienda. Gaditanus, Cordubensis, Astysitanus, & Hispalẽsis. unde Suetonius in Cæsare: Quæstori ulterior Hispania obuenit: ubi cum mandato reipu. iure dicendo cõuentus circumiret. ¶ A Pico: qui primus Aboriginum fuit & Fauni pater, Saturni uero filius. Virgil. Isq; parẽtem Te Saturne refert, tu sanguinis ultimus auctor Ergo a Pico tanq̃ ab antiq̃ nobili ꝓgenie. De Pico Oui. li. 14. Met. & in Fastis. Item Dionysius lib. 1. antiquitatum Italiæ meminerunt. ¶ Alia nomina: sublimia & fortium uirorum. Sic Statius in Thebaide nomina ingẽtia dicit.i. nomina uirorum magnorum & fortium: Quorumq; ingentia tellus Aonis & Tyrię suspirant nomina matres. ¶ Omnem pugnam Titanida.i. ipsos Titanas, qui aduersus Deos pugnauerunt. lege Ouid. & Higinum. ¶ Ipsumq; Promethea: quasi qui antiquissimus fuerit. Deucalionis enim Thessalię regis fuit pater, quo regnante fuit diluuium illud cantatissimũ. Hũc Prometheum antiquitas commenta est primum fuisse, qui ex limo hominem finxerit: quem infuso igne cælesti ex Solis rotis subrepto animaduertit. unde Fulgentius Prometheum dicit esse appellatũ. προμηθείαν quasi prouidentem uirum. Huius meminit & Higinus. ¶ Proauum: maiores tuos. Ouid. Et genus & proauos, & regia nomina iactas. ¶ De quocunq; libro.i. de omnibus ijs de quibus scriptores tradiderunt. neq; enim nobis scire liceret, qui egregij, fortesq; fuissent, nisi scriptorum monumenta extarẽt. ergo bene ait de quocunq; libro. ¶ Quod si præcipitem: ordo est: Nobilitas ipsorum parentum incipit stare contra te, si ambitus rapit te præcipitẽ. Sensus est: Si male, inquit, uixeris nobilitas tuorum maiorum tibi oberit: qa efficitur ut eorum splendore ab omnibus cognoscaris: q si humili Ambitio loco natus esses, non ita omnibus esses notus. ¶ Ambitus: ambitũ pro ambitione posuit. Est enim ambitio honoris cupiditas. Sallust. Sed a quo incepto studio me ambitio mala detinuerat. ¶ Atq; libido: usus Veneris: quo nihil turpius est homini: quo enim id uitium penetrauit, iniuria ibi dominatur, infamia flagrat. ¶ Frangis uirgas:

Côuẽtus

tilina qd iueniet quisq̃ nobilius natalibus tuis.i. nobilitate generis tui:atq; Cethegi ꝯplicis tui:q.d. nihil.tñ uos parastis arma nocturna.i.insidiosa noctu rē pagētia.uel obscura.i.ignobilia:ut claritudini generis ignobilitatem obijciat armorū illorū.armis aūt sanguis effunditur.Et parastis domibus .i. priuatis ædibus . & templis .i. Deorum ædibus. flammas:idest incendia.parastis inquam.

ctoria pharsalica superatis Cassio & Bruto. ↄ Abstulit: reportauit. ↄ Sed Roma. Roma,inqt,nō habuit,uñ Aug.Cæsarē, licet diuersa bella tractasset, appellaret patrē pr̃iæ,sed habuit uñ Ciceronē appellaret.sic igiť cōmendat,quē Romani ut ignobilē uituperabāt. ↄ Pr̃ pr̃iæ primus fuit Cic.q tale cognomē meruit cōseruata pr̃ia in cōiuratiōe Catilinaria. id postea cognois ad impatores adulatiōe magis,q̃ merito delatū. — Pater patriæ

IOAN. BRIT. ℭ A V S I .i.uos coniuratores id facinoris. ↄ Quod liceat: qd' cibus licitū sit,i.id facinoris cōmisistis : quod incēdio , hoc est grauissimo supplicio mereť puniri. ↄ Tunica molesta.i.igne,& supplicio ignis. de tunica autē moleste sic Sene.lib.ii.ad Lucil. Cogita illā tunicā alimētis ignis & illitā & intextā, & qcqd aliud cōmēta est sæuitia.hoc.n. gen' supplicij excogitatū est, ut facinorosi hoies igne & tunica obuoluti cremarenť uiui. ↄ Sed uigilat cōsul.uos,inqt,patriā gris(?) pdere,q nobiles uos esse dicitis.Cōsul uero, quē ignobilem putatis,ipsam tueť ac suat.sicq; poeta ostēdit nō ex natalibus, sed ex recte factis,uirtuteq; nobilitatē pēdere, cēsendamq; eē. ↄ Vigilat:operā dat ne Catilina & reliq cōiurati rēp.pdāt. ↄ Vexillaq; uestra:cōatus & furores uestros.uexilla.n.sunt signa militaria p diminutionē dicta a uelis. ↄ Coercet:repmit. ↄ His nou' Arpinas ignobilis .i. Cice.quē uos nouū & ignobilē p cōtemptū appellatis:cū tñ constet (ut Plut.& Eus.scribūt)eū ex regio Volscorū gñe esse ortum, matre Heluia, & patre equestris ordinis.Nā Romani eos.q nulla maiorū dignitate claruissēt. nouos soliti sunt appellare.uñ Catilina inuectus in Ciceronē , eū nouū hoium nūcupat. ↄ Arpinas: Arpinū oppidū est Volscorū patria Ciceronis, Volsci aūt populi sūt iūcti Latinis quorū oppida sūt, Agnū,Fabrateria,Frusino,Cora,Pometia , Antiū, Velitræ,& Suessa eoꝝ metropolis. ↄ Eques municipalis Romæ .i. natus in municipio Arpino : sed Romæ in ordine equestri. ↄ Modo Romæ : quem modo & nuper in equestri ordine dicitis esse Romæ nō uetere & nobili genere. uñ Sallust.ita ignobilitatē Ciceroni obijcit . Verū (ut opinor) splēdor domesticus tibi aios attollit.

Vexilla unde

Ciceronis gen' Volsci

Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat consul,vexillaq; vestra coercet.
Hic nouus Arpinas ignobilis,& modo Romæ
Municipalis eques galeatum ponit ubiq;
Præsidium attonitis,& in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis,& tituli,quantum non Leucade, quātum
Thessaliæ campis Octauius abstulit udo
Cædibus assiduis gladio.sed Roma parentem
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro,
Nodosam post hæc frangebat uertice uitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra.
Hic tamen & Cimbros,& summa pericula rerum
Excipit,& solus trepidantem protegit urbem,
Atq; ideo postq̃ ad Cimbros,stragemq; uolabant,
Qui nunq̃ attigerant maiora cadauera corui,
Nobilis ornatur Lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ,plebeia fuerunt
Nomina,pro totis legionibus,hi tamen & pro
Omnibus auxiliis,atq; omni plebe latina
Sufficiunt Diis infernis,terræq; parenti.
Pluris enim Decii,q̃ qui seruantur ab illis.
Ancilla natus trabeam,& Diadema Quirini,
Et fasces meruit regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exulibus iuuenes ipsius consulis,& quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius,& quæ
Imperii finem Tyberinum uirgo natauit.
Occulta ad patres produxit crimina seruus
Matronis lugendus,at illos uerbera iustis
Afficiunt pœnis,& legum prima securis.
Malo pater tibi sit Thersites,dummodo tu sis
Aeacidæ similis,uulcaniaq; arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen ut longe repetas,longeq; reuoluas,
Nomen, ab infami gentem deducis Asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tucrum,
Aut pastor fuit, aut illud,quod dicere nolo.

ↄ Arpias alius .i. Mari'.Nā Arpinū patria fuit cōis Marij & Cicerōis. Monet exēplo itē Marij nobilitatē ex uirtute pēdere. ↄ Lassus aratro alieno ostēdit Iuue.nō solū Mariū aratorē fuisse, sed ēt agricolā mercenariū.de quo sic Pli. lib.xxxiii.cap.xi.Ille arator Arpinas & manipularis impator. ↄ Post hæc:post agricolationem rebus stratioticis se accōmodauit. Sequutus.n. est Romanorū castra ut miles gregarius quod indicat,cū ait illū uersatū iter fabros ad dolanda ligna. Milites .n.opibus fabrilibus exercebātur.uñ Martianus iuriscōsultus titulo de re militari sic scribit: Et si scio fabrilibus opibus exerceri milites nō eē alienū. Fabri.n. tignarij,carpētarij,ferrarij, idq; genus artifices (ut docet Vegetius)castra sequebantur nullius rei participes: nisi opis castrorū muniendorū: Marius (ut scribit Plut.)obscuro gñe ortus patrē Mariū , matrē Fulciniā paupes hoies,atq; mechanicos habuit uitā ab urbanis lautisq; uiuēdi moribus alienā .sed modestā & priscis uiuēdi istitutis egit i uilla Ciuernate.q̃ erat in agro Arpinati:militauit primo sub Scipione Africano Numantiā obsidēte:ubi cū aliqñ post cœnā de impatoribus sermo fieret:& qdam ex pñtibus siue serio , siue ioco Scipionē interrogaret : quē talē ducē post illū populus Ro . habiturus esset: Scipio pcusso leuiter Marij humero,hūc inqt : hic pstanti uirtute erit . ↄ Frāgebat uertice uitē.i.uite pulsabať a Cēturione in castris . Nam Centuriones uitē gestabāt ad milites in officio cōtinēdos. Pli.lib. xiii.ca.pri.loquēs de uite: Quid quod isertæ castris summa rerū imperiiq; cōtinēt, Cēturionū i manu uitis, & optimo pmio tardos ordines ad lētas pducit aquilas. Liuius.libro quingētesimos

— Marius

tollit.Et paulopost. Verum (ut opinor)hō nouus Arpinas ex M. Crassi familia illius uirtutē imitať.nā illos (ut diximus) Romani, q sine maioꝝ splēdore p seipsos claruissent.in cōtēptū nouos appellabāt, & inqlinos,q̃si q alienas ædes incolerēt. ↄ Tantū igiť muros Cic.inqt, minorē tulit laudē ex pr̃ia cōseruata i toga, q̃ Augustus ex uictoria Attiaca superatis M. Ant.& Cleopatra . & ex uictoria pharsalica pfligatis Bruto & Cassio. ↄ Nois:famæ,& laudis. ↄ Tituli:honorū,q nō sine titulo & inscriptione notātur,in fastis, statuisq; subscribunť. ↄ Nō Leucade.i.bello attiaco.ubi M. Ant.cū Cleopatra bello nauali supauit Augustus.Nā Leucas insula est añ sinum ambraciū iuxta atriū pmōtoriū Epiri:ubi pugna cōmissa fuit.Eam insulā appellarūt Leucadē a petra albicāte, q̃ in pelagus illic ptēditur: Alchmeonides uero scribit Alizeū, & Leucadium filios fuisse Icari, & a Leucadio dictū esse Leucadem. ↄ Cāpis Thessaliæ.i.ex ui

Leucas

septimo ab urbe cōdita loquens de Scipione inferiore. Quē militē extra ordinē dephendit:si Romanus esset uitibus , si extraneus uirgis cæcidit . ↄ Pigra dolabra:hoc est ipse piger . Dolabra ferramentū est fabrorū ad dolāda ligna:uñ & nomē deductū.Castra.o. sequebanť fabri,centonarij,& dēdrophori.i.arborum succisores. ↄ Hic tñ & Cimbros:hic tñ,inqt,Marius:quem ignobilē dicitis: uicit & Cimbros. Nā eos in Gallia apud aquas Statyellas iūctis Catulli pcōsulis cū exercitu suo copijs deleuit.in quo plio traduť cęsa fuisse hoium centū &.xl millia.capta.lx.Sūt aūt Cimbri populi Germaniæ pximi Oceano:q aīo & audacia pstantissimi,& manuū uirtute acceleritate, & ipetu egregij in bello habiti sunt . Eorū impetū nemo sustinere poterat:multos.n.magnosq; exercitus Ro.deleuerūt. Descēderāt aūt Tridētinis iugis in Italiā cū terras eorū inūdasset Oceanus,nouasq; sedes toto orbe sibi quærerēt exclusi Gal

Dolabra

lia & Hispania. ¶ Et solus: nõ aũt solus hostẽ superauit, sed una cũ
collega Catullo. Cæterũ hoc ex historia est. Nã (ut scribit Plutarc.)
famã & gloriã huius rei totã Mario pp primã uictoriã aduersus
Teutonas, & Ambrones, & nomẽ iper. i. tribuebãt. unde (auctore Li
uio) primores ciuitatis qui aliquantulum ut nouo homini ad tan
tos honores euecto iuiderãt, conseruatã ab eo rẽp. fatebant: quasi
ab eo solo, & nõ ẽt a collega. ¶ Atq; ideo: ob talem, inquit, uicto
riam factum est ut collega nobilis Catullus, Luctatius haberet
unde triũpharet. q. d. ex sudore hois noui, & ignobilis fuerit nobilis
nõ triũpharet. sicq; nobilitatẽ cauillãdo, uirtutẽ extollit Marij. nã
cũ duo ei triũphi primus. s. ex Teutonis, secũdus ex Cimbris offer
rẽtur, ambos agere noluit. Nã ut in hmõi secũdis rebus mansuetũ
se pberet, cũ Catullo triũphare oĩno instituit. formidãbat. n. milites,
q in ea dimicatione ꝯuenerãt: ut si Catullus honore excluderetur,
ipse quoq; triũpho priuaret. Ergo ipse i causa fuit, ut Catullus se
cũdũ haberet triũphũ. i. Cimbricũ: cũ uterq; et esset ab uniuerso po
Qu. Catullus pulo oblatus. cuius rei ita meminit Cic. in Tuscu. C. Marius cum
Cimbricæ uictoriæ gloriã cũ collega Catullo cõicauit. Hic aũt est
ille Catullus Luctatius: de quo & in secũda Sat. nõnulla attigimus
q Capitoliũ igni absumptũ. nõ solũ refecit, sed & magnificẽtius de
Cadauer dicauit. ¶ Maiora cadauera: magno. n. corpore, horrendisq; oculis
erãt, & apud Germanos pdones appellabãtur. auctor Plut. Cada
uer aũt dictũ est a cadẽdo, nõ aũt (ut qdã exposuerũt) quasi caro
data uermibus. diciturq; cadauer nõ solũ hoium, sed oium anima
liũ, atq; ẽt rerũ inanimatarũ. Vnde Ser. Sulpitius sic scribit Ciceroni:
Hem nos homũculi idignamur siqs nostrox interijt, aut occisus est:
quox uita breuior esse debet: cũ uno loco tot oppidorũ cadauera
pıecta iaceãt. ¶ Locutus. n. est ante de multis ciuitatibus prostratis
& dirutis. ¶ Postq̃ corui uolabãt. i. postq̃ parata fuit uictoria. ¶ Stra
gẽ: cladẽ dictã sternẽdo. ¶ Plebeiæ Deciox aiæ: licet, iqt, Decij igno
biles haberent: cũ in domũ suã Decius pr primus cõsulatũ detule
rit: tñ opẽ priæ tulerũt. Nã uterq; Decius pr & filius se deuouit: pr
bello latino: filius bello aduersus Hetruscos, Sãnites, Vmbros, &
Gallos Decius pr, cũ se deuouit his uerbis (ut scribit Liu. lib. viii.)
est usus: Sicuti uerbis nuncupaui, ita pro rep. qritiũ, exercitu, legio
nibus, auxilijs populi Ro. qritiũ legiões, auxiliaq; hostiũ mecũ Dijs
Decij manibus deuoueo. Decius filius cũ uideret acies inclinari, exẽplũ
patris imitatus, aduocato M. Liuio põtifice hastæ insistẽs, & solẽ
nia uerba reddens, se & hostes Dijs manibus deuouit, ipetuq; in ho
stes facto, uictoriã suis reliqt legionibus. Nã ilico pugna instaurata
fuit, cœpitq; põtifex uociferari uicisse Romanos defunctos cõsu
lis fato, Gallos, Sannitesq; telluris matris ac Deorũ manium esse.
¶ Pro totis legiõibus: p totius exercitus Rom. salute. ¶ Sufficiũt: suf
ficere dicimus ei, cui desideriũ iplemus. q. d. solis Decijs Dij iferni
cõtenti sunt. ¶ Terræ parẽti: in cuius uisceribus dñr ipsi esse inferi.
¶ Pluris. n. Decij: exẽplo ergo Deciorũ oñdit hoiem sola ai uirtute
Seruius Tullius nobilẽ (ut diximus) fieri. quod itẽ exẽplo Seruij Tulli probat: qui i
domo Tarqnij uxoris industria, & cõsilio tãta gratia apud populũ
Ro. uixit: cũ interdũ iactari uoces ab iuuene Tarquio audiret, se
iniussu populi regnare: ausus sit ferre ad populũ, uellet, iuberentue
se regnare: unde tanto cõsensu qto haud quicq̃ alius ante rex est de
claratus. ¶ Ancilla: Cornicularia. fuerat. n. ex Corniculo oppido
Ancilla Latij. Est aũt ordo: Ille bonorũ regũ ultimus natus ancilla, meruit
Trabea trabeam. Ancilla proprie dr mulier, q̃ in seruitute est. ¶ Trabea ue
stis fuit regũ. Liuius: Seruius cũ trabea & lictoribus prodijt. Plin.
Trabeis usos iquit accipio reges. Eã, scribit Diony. Halycarnase'
lib. ii. circundistinctã fuisse purpura sub tegmine puniceo, uestẽq;
Diadema fuisse gẽtile Romanis honorificã. ¶ Diadema: a diadedo quod est
circũligo. erat aũt pãnus, quo ueluti fascia reges caput sibi uincie
bãt. Sene. ad Luciliũ: Vides illũ Scythiæ, Sarmathiæq; regẽ isignĩ
capitis decore: si uis illũ æstimare, totũq; scire qlis sit, fasciæ solue,
multũ mali sub illa latet. Valer. de Põpeio sic: Cui cãdida fascia ha
bẽti crus alligatũ. Fauonius: Nõ, iqt, refert, q̃ i parte corporis sit
diadema, exigua pãni cauillatione regias eius uires exprobrãs.
Idẽ alibi: Rex ẽt ille subtilis iudicij, quẽ ferũt traditũ sibi diadema
priusquã capiti iponeret retentẽ diu considerasse, ac dixisse: O no
bilẽ magis q̃ felicẽ pannũ. Hæc ideo copiosius dixi: ut eorũ opinio
explodatur, qui diadema coronã regia interpretantur. ¶ Quirini:
hoc est insigne regiũ: quo Romulus, qui Quirinus dictus est, pri
mus rex apud Romanos est usus de Quirino illic est dictũ. in ual
le Quirini. ¶ Fasce: de fascibus abũde supius diximus. his & reges
utebantur. Liuius, Dionisius, Plutarc. & Macrob. auctores. ¶ Vlti
mus bonorũ regũ: nam fuit sextus rex Romanorũ: post quem Tar

quinius superbus regnauit oium ultimus: q quãto cæteri meliores
fuere, tanto ipse fuit nequior. ¶ Iuuenes ipsius consulis: exemplo
filiorũ Bruti, & Aquilij, aliorumq; coniuratorũ, qui nobili genere
fuerũt: oñdit ut supra exẽplo Catilinæ & Cethegi eos appellandos
nõ esse nobiles, q citra uirtutẽ uiuũt. pulsis. n. Tarquinijs regibus,
patricij iuuenes, inter quos fuere filij duo Iunij Bruti cõsulis, Mar De filijs
cus & Manlius, Gellij uxoris Bruti fratres. L. & M. Aquilij memo Bruti
res eius licentiæ, quã sub regibus habuerãt, cõspirauerũt in domo
Aquiliorũ de reducendis regibus. Coniurationẽ detexit Vindex
Cecinensis Aquiliorũ seruus. Deprehẽsi iuuenes pœnas dederũt,
Bruto filijs suis nõ parcente. nã supplicium eorum constantissime
iussit & spectauit. auctores Liuius, Dionisius, Plut. Plin. & Florus.
¶ Ipsius cõsulis. i. Bruti, q primus electo Tarquinio supbo consul
est creatus. ¶ Deceret: cõuenirit facere p libertate. i. pro libertatis
cõseruatione: quã pater eorũ eiectis regibus patriæ tradiderat. mul
tum aũt interest: cũ dicimus p imperio pugnat: & de iperio. pugna Pro imperio
re. n. pro imperio est pro cõseruatione imperij, ut. s. quod habeas,
cõserues. De iperio aũt pugnare, est de iperio habendo. s. ut quod De imperio
nõ habeas, acqras. ut illud sit in conseruatione, hoc in auctione.
¶ Dubia: libertate hoc est cũ libertas i ambiguo esset cũ alij in oppu
gnãda, alij in tuẽda laborẽt. ¶ Quod miraret: quod posset mirari
& imitari. ¶ Mutius. s. Scæuola: q adolescẽs nobilis indigne ferens Mutius
ciuitatẽ Romanã ab Hetruscis obsideri, quorũ sæpe exercitus fu Scæuola
disset, abdito intra uestẽ ferro in castra hostiũ uenit, quorũ dux erat
Porsena: q in regnũ conabatur Tarquinios restituere: ibi forte cũ
stipendiũ militibus daret & scriba cũ rege pari ornatu sederet, scri
bam pro rege obtrũcat, captus & ante tribunal regis adductus: tũ
quoq; inter tantas fortunæ minas metuẽdus, magisquã metuens,
Romanus sum iquit ciuis. C. Mutiũ uocãt, hostis hostẽ occidere uo
lui, nec ad mortẽ minus ai est, q̃ ad cædẽ, statimq; dextrã incenso
ad sacrificiũ foculo iniecit: qua ai uirtutẽ cõspicatus Porsena, eum
intactũ, inuiolatumq; dimisit. unde postea Scæuola cognomẽ ac
cepit, a clade dextræ manus. nota est historia. ¶ Cũ Coclite. Horatius Coclites
Cocles, cũ eodẽ bello positus foret in statione pontis, cũ Porsena
irrueret, solus hostium ipetum in primo põtis aditu sustinuit donec
a tergo pons interrumperet. Tunc in Tyberim armatus desilijt,
multisq; sup incidẽtibus telis in columnis ad suos tranauit. Statua
ei erecta fuit in comitio, agri q; quantũ uno die arari posset datum
trans Tyberim. Codes aũt ob id est cognoiatus: q in alio prælio
oculũ amiserat. scribit Pli. lib. xi. eos Coclites appellari, q altero lu
mine orbi nascerent. unde & Cyclopes accepimus appellatos in Sici
lia, quod solũ oculũ in fronte haberẽt ut Coclites. ¶ Virgo. i. Chlœ
lia: quæ eodẽ bello inter pacis cõditiones data Porsenæ iter obsi
des dux agminis uirginũ, deceptis custodibus noctu castris eius
egressa, equũ, quẽ sors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. Rex
ira incensus Chlœliã obsidẽ petit, accepitq;: cuius uirtutẽ admira
tus rã ad suos remisit, facta ei potestate eligẽdi quos uellet secum
ducere ex obsidibus: q pueros impuberes elegisse fertur: quox ætas
tẽ iniuriæ nõ obnoxiã esse sciebat. statua ei equestris i foro posita.
¶ Virgo: ordo est: Et quod miraretur uirgo, quæ natauit Tyberim,
q tũc imperij Romani finis erat. nõ. n. tũc tẽporis Romani ulterius
impabãt. unde Virg. in. v. Hinc Thusco claudimur amni. Hetru
ria. n. fines suos tendebat usq; ad primã ripam Tyberis, dictaq;
Hetruria quasi ἕτερος ὅρος. Nã ἕτερος est alter. & ὅρος finis. Roma
enim unam tantũ Tyberis ripam antea tenebat. ¶ Seruus. i. Vin
dex Cecinensis unus ex seruis Aquiliorũ coniurationis cõsilium
(ut diximus) detexit. ad consulas. n. rem detulit. unde ille primũ
dr uindicta liberatus, uindicta ab eo denominata. Post illum ob Vindicta
seruatũ est: ut qui ita liberati essent in ciuitatem accepti uideren
tur. ¶ Matronis lugendus: aut quem matronæ lugerent, ut filiorum
suorũ accusatorẽ, aut (quod magis placet) cuius obitũ matronæ
mento lugere deberent: tanquam qui coniurationẽ prodendo li
bertatẽ patriæ seruasset: quo more Brutum annum (ut scribit Liu.)
fleuerunt ut acrem uiolatæ pudicitiæ uindicẽ. ¶ Verbera: nam nu
datos nobilissimos iuuenes uirgis ceciderunt, securiq; percusse
runt. ¶ Et legum prima securis: idest cõsulatus primus, qui fuit in
ter leges expulsis regibus. nã antea reges sine legibus omnia arbi
trio suo moderabantur: ac per hoc Brutum intellige, qui primus
regibus exactis creatus consul, supplicium sumpsit de filijs, reli
quisq; coniuratoribus. ¶ Malo pater tibi sit: sensus est: Malo te ex
humili genere ortum, modo uirtutem amplexus sis, quæ ueram
homini nobilitatem largitur, q̃ ex claris maioribus, & nihil facias Thersites
dignum memoriam & laude, unde nobilitas comparatur. ¶ Ther
sites

Laureolus

magnō esset opus clamore, unde clamosum dixit poeta. ¶ Laureolū
uelox: ēt inqt Lentulus uelox bene egit laureolū. estq; risu satyrico
adiuuādum: ut ostēdat nō modo unū nobilē: sed multos ludis scę
nicis ɔtaminari, optimeq; fabulas tāq̄ ꝑitos mimos agere uñ mira
urbanitate ait ēt Lētulus bñ egit.i. bñ se gdē ī actione fabulę gessit.
¶ Lētulus nomē ꝓpriū nobilis, q & ipse fabulā Laureolū egit in scę
na. Nā Laureolus Tragædia fuit: quā Neuius scripsit (auctore Gel
lio) in carcere. dicta Laureolo, qui in ea introducebatur, sublatus
ob scelus in crucē. hāc fabulā (ut alias multas) Domitianus repre
sentauit ita: ut q ageret, uera nō falsa cruce pēderet. Mart. li. I. Nu
da Calidonio sic pectora præbuit urso: Non falsa pēdens in cruce
Laureolus. Lentulus igitur nobilis Romanus eam egit ꝓ histrione
ita: ut nō uera tñ cruce pependerit: quēadmodū debuit, ut ait Iuue.
qñ non erubuerit ꝓ histrione in scęnā descēdere. ¶ Velox: mira stre
nuitate. ¶ Dignus uera cruce: ex stomacho dixit poeta: dignus erat,
inqt, q uera cruce & non ficta penderet, qñquidē histrioniā faceret.
¶ Nec tñ ipsi ignoscas populo: non solū inqt hæc in nobilibus non
sunt ferēda quæ faciūt: sed ne populo qdem ignoscendum, q hęc si
ne pudore spectat. ¶ Durior frons: qa nullo afficit pudore. in frōte
enim est sedes pudoris. uñ extat ꝓuerbiū: ut cū qs pudorē amiserit,

Perfricare frontē

dicatur frōtē ꝑfricuisse. Quīti. Perfrica frontē, & dic te digniorē, q
pętor fieres, q̄ Catonē. ¶ Huius: populi: q̄si qui aliora curare dēret.
¶ Qui sedet & spectat: q sustinet sedere, & spectare. ¶ Triscurria: no
ua uocabuli cōpositio, ꝑ quā signat nimiā & maximā patricioꝝ scur
rilitatē, atris & scurra. Nam tris & ter ꝓ superlatiuo græci & latini
usi sunt. Plau. in Rudēte: Tū trifurcifer mihi audes inclementer di
cere? Idem in Bacchidibus: Vt pergræcetur tecū triuenefice.i. ma
xime uenenefice, & maxime furcifer. unde dicimus & Trimegiston
Mercurium: quasi ter maximum: μέγιστος enim maximum significat
Mart. lib. 6. Hermes omnia solus. Et ter unus.i. Trimegistus ¶ Pa
triciorū: nobilium. de uocabuli significatu diximus. I. Saty. illic: Pa
tricios omnes opibus cum prouocet unus. ¶ Fabios planipedes.i.
nobiles quales fuerunt Fabij recitantes Comœdias Planipedias.
de Comœdijs diximus Satyr. I. illic: Recitauerit ille togatas. ¶ Ma
mercoꝝ alapas.i. q potest ridere & spectare Mamercos nobiles, qui
in scæna alapas & alia flagra patiebantur in agendis fabus, sicuti
& Latinus mimus, qui ut risum spectatoribus moueret, Panniculū
alium mimum ꝑcutiebat. Mart. Hesterna factū narratur Posthume
cœna: Os tibi præcisum quāto non ipse Latinus Vilia Pāniculi per
cutit ora sono. Idem li. 5. O quam dignus eras alapis Mariane La
tini, Te successurum credo ego Pāniculo. Mamercoꝝ autē alapas
possumus intelligere, aut quas ipsi alijs incuterēt, aut quas ipsi pa

Mamercorum familia

terentur. Mamercorū familia antiquissima fuit: quæ nobilitatis prin
cipium accepit ab eo Mamerco Æmilio, qui dictator Fidenas cū de
fecissent debellauit, cepitq;. ¶ Quanti sua funera: nobilium impudē
tiam insectatur: q & non modo artibus scęnicis operam suam prę
stent: sed & in gladiaturam sponte sua descendant in arena. Nam
antea Nero quadringentos senatores, sexcentosq; equites Roma
nos, & quosdā fortunę atq; existimationis integrę (ut Trāquillus
& Tacitus scribunt) ad ferrum exhibuit. Ait igitur Iuue. Nobiles
cogente Nerone ad ferrum se tūc exhibuisse. Nunc autem nullo iu
bente ad id muneris descēdere. Ordo ē: Quid refert quāti uendant
sua funera. est autem tacita responsio ad defensores. Non sunt, in
quit, excusandi quia digladiando magna præmia consequantur.
Turpissimū enim est eis, quia sponte tali se offerūt muneri: q si coa
cti essent, inquit poeta, excusandi essent. ¶ Quid refert: qd ꝓdest etiā
si multum lucrētur tali arte fœdati. ¶ Vendūt nullo cogēte Nerone
hinc tota indignatio poetę est, q non coacti id faciant. ¶ Vendere

Prætor

.s. sua funera. ¶ Ludis celsi prætoris: nā prętores ludis præerant. un
de alibi: Quid si uidisset prætorem in curribus altis Extantē: & me
dio sublimem in puluere Circi. ¶ Celsi: celsus nō est ꝓprium hoc lo
co, ut qdam putauerunt, sed celsum expone sublimem & sedentem
in curru, cum ludis habitu triumphali pręsit. ¶ Finge tñ gladios: du
plici modo exponi posse uidet. ut sit sensus: Esto, inqt, mortis sup
plicium tibi paratum sit: nisi in theatrū descēdas ad artes scænicas:
nōne satius est mori, q̄ ludis scænicis fœdari? Hincq; maxime ostē
dit artem illam scænicam uilissimoꝝ tñ hoium fuisse & infamium.
unde & apud Iurisćō. lib. 3. digestoꝝ legimus eos, qui in scæna ob
premium uersarētur: & omnes, qui operas suas locarit arti ludicrę
infames esse. Quod & in. 2. Saty. docet illic: Vicit & hoc mōstrū tuni
cati fuscina Gracchi. nā ꝓfligatissimus q'sq; ex iuuentute utriusq;
ordinis tenebatur senatuscō. in opa scæne, arenęq; edēda: multiq;
etiam spōte sua famosam illam iudiciū notā subibant, auctor Tran
quillus in Tiberio. Alius sensus est: Finge gladios inde: atq; hinc
pone pulpita.i. ponamus tibi ludos gladiatorios, & scænicos ꝓpo
ni, qbus exercearis: utrum horū potius eligas. q.d. munus gladiato
riū magis eligendū, ut minus turpe. Sicq; ostendit cū uterq; ludus
sit ihonestus, turpiorem tñ esse scęnicum. unde bene ait. ¶ An quis
quam sic mortē exhorruit ut sit Zelotypus Thymele.i. an q'squam
ita expauit lodos gladiatorios: ubi homines cæduntur: ut malit ar
tibus scænicis contaminari: hocq; magis placet. Nam histrioniam
& gladiaturam cōparat. de utraq; etiam fecit mētionem, ut osten
dam iam nobilitatem Romæ sine aliquo pudore in utroq; munere
uersari graui cum ignominia. ¶ Finge gladios: puta gladios esse,
qui te confodiāt, aut gladiaturam tibi ꝓponi. ¶ Hinc pulpita.i. scæ
nam ipsam multis pulpitis extructā: in qua tibi ut histrioni sint agē
dę fabulę: ac per hoc ostēdit mortem esse potius appetendam, q̄ pu
dorem amittēdum: aut gladiaturam potius q̄ histrioniam eligēdā.
¶ Mortem sic q'squam: ita ne mortem q'squam timuit, ut omni pror
sus pudore calcato malit in scęna uersari pro histrione? ac si dicat:
repetatq; quod dictū est, potius mortē eligēdam q̄ honestatem de
serendam: aut (ut diximus) itane gladiaturam q'squā extimuit, ubi
mortis inest periculū. ut malit amplecti artem scænicam. ¶ Vt sit Ze
lotypus Thymeles: ut uelit ī scæna uersari, ubi representet ꝓ histrio
ne Latinum mimum zelotypum Thymeles uxoris suę. Nā Latinus
mimus (de quo Saty. I.) temporibus Domitiani tanq̄ Thymeles
uxoris zelotypus, Panniculū alterum mimum alapis cædebat: ut
risum spectatoribus moueret. ¶ Collega stupidi Corinthi .i. socius
Corinthi alterius mimi. ¶ Stupidi: hebetis & ignaui.

ASCen.

❡ A T uos Troiugenæ. Eosdem nobiles persequitur, qui ut a Ne
rone erant instituti: adhuc turpissima exercuerunt, quæ uilissimos
homines dedecerent. Ordo est: At.i. sed. uos Troiugenæ.i. nobiles
qui e Troianis ortum habere gloriamini. uos ignoscitis.i. ueniam
datis. uobis, & uestro iudicio: ea quæ supp. sunt turpia.i. n. honesta.
Cerdoni.i. homini uili ad lucrum festinanti. decebunt.i. cum deco
co & honestate in exercitio tenebunt. Volesos, & Brutos.i. nobilis
simos, quales illi fuerunt: & a b illis ortos. Volesi enim & Bruti (au
ctore Dionysio) Sabinorum nobilissimi fuerunt: qui cum Tatio in
urbe manserunt: Sabinis autem uetus est continentia. Quid sup. di
ces: si nos in reprobandis uitijs nunquā utimur adeo fœdis & adeo
pudendis exemplis. ut non supersint.i. quin semper plus q̄ satis sint
peiora.i. adhuc fœdiora? O Damasippe locasti.i. pretio accommo
dasti. supparo.i. sumendo a parte totum. proscænio uel locum pro
locato actoribus fabularum. uocem.i. mimicum officium cum ge
stu & molli pronunciatione uocis tuæ. ut ageres phasma.i. comœ
diam sic dictam a phasmate.i. apparitione. qđ aliquid apparuisse in
ea dicatur. unde principaliter dependet. clamosum.i. clamoris ple
num. quia est comœdia motoria. Catulli.i. illius poetæ. Lentulus ue
lox.i. uir ille nobilis. egit etiam bene laureolum.i. laureatum mimū
dignus me iudice.i. ſm iudiciū meum, uera cruce.i. in qua uere cru
cifigeretur: & non solū simularet per ludum se crucifigi. sicut iudex
simulabat crucifigi in fabula, quam Lentulus egit. Tñ ne sic nobi
libus succenseas, ut ignoscas populo dico sup. q frōs populi huius
.i. hmōi spectantis. est durior.i. minus pudore & uerecūdia afficibi
lis, q̄ Lentuli. uel dic est durior huius.s. Lentuli fronte: qđ dicerem,
nisi melior esset contextus huius populi: qui sedet & spectat triscur
ria.i. ualde scurrilia facta. patriciorum.i. eorum, quia patribus ortū
trahunt. & qui audit Fabios.i. nobilissimos uiros. planipedes .i. agē
tes mimos: quos propter humilitatē caracteris, planis.i. non eleua
tis: aut cothurno aut socco pedibus agebāt. & qui potest ridere ala
pas Mamercorum.i. scurriles & iocosas uerberationes in maxillis,
quas mutuo exercent Mamerci,i. nobiles ut Mamerci. Quid refert
quanti.i. q̄ uili pretio ipsi sup. nobiles uendant sua funera.i. mortis
periculo in gladiatura se exponant. q.d. nihil: quia uendunt nullo
Nerone.i. nullo imperatore crudeli Neroni simili cogente: sed spon
te. Nec dubitant.i. audent uendere.s. funera sua. ludis.i. in ludis.
celsi prætoris.i. hominis uilis ad pętoriam & consularem dignita
tem sublimati. Tamen.i. licet sponte faciant. finge gladios sup. esse
fixos: uel fige gladios inde.i. ex una parte. & pone hic.i. ex alia par
te. pulpita.i. spectaculorū loca, q̄ plures peiōi qđ satius.i. utrū horū
sup. esset nobilibus eligibilius. an gladios.i. mortē obire. an munus
scænicum: & uidetur q potius mortem. Vnde per indignationem
quæritur poeta. Exhorruit quisquam sic mortem? ut potius q̄ mo
riatur sit collega.i. coactor. zelotypus.i. se zelotypū simulans. Thy
meles.i. uxoris histrionicæ. Corinthi.i. illius mimi. stupidi.i. hebe
tis & ignaui: uel eo q ob zelotypiam cæsus esset obstupefactus.

Res haud mira tamen, citharœdo principe natus
Nobilis, hæc vltra, quid erit nisi ludus: & illic
Dedecus vrbis habes, nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantē, aut falce supina
Damnat enim tales habitus, & damnat, & odit,
Nec galea frontem abscondit. mouet ecce tridentē
Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequicq̄ effudit, nudum ab spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, & longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omnī
Vulnere, cum Graccho iussus pugnare secutor,
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus vt dubitet Senecam præferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus?
Par Agamemnonidæ crimen, sed causa facit rem
Dissimilem. quippe ille Deis auctoribus vltor
Patris erat cæsi medio inter pocula, sed nec
Electræ iugulo se polluit, aut Spartani
Sanguine coniugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scæna nunquam cantauit Orestes.
Troica non scripsit. quid enim Verginius armis
Debuit vlcisci magis, aut cum uindice Galba?
Quid Nero tam sæua, crudaq̧ tyrannide fecit?
Hæc opera, atq̧ hæ sunt generosi principis artes
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui, graiæq̧ apium meruisse coronæ.
Maiorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones, seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quis Catilina tuis natalibus, atq̧ Cethegi
Inueniet quicquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templisq̧ parastis,
Vt Bracatorum pueri, Senonumq̧ minores,

JOAN. BRIT. ¶ RES haud mira tamen. s. est. Et est sensus: Nō ē tamē mirū, nobilem Romanū hęc facere: quia sub Nerone principe natus est: q̄ artibus scænicis multum delectatus est, nā (ut scribunt Tacitus, Trāquillus, & Eusebius) adeo citharœdicę arti deditus fuit ut i Achaia īstituerit ciuitates, apud quas musici agones edi solent, oēs citharœdorų coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate accipiebat: ut legatos, qui ptulissent: non modo primos admitteret: sed etiā familiaribus epulis interponeret. Cātate eo necessaria qdē causa excedere theatro licitum fuit. Itaq̧ enixæ quędā in spectaculis ferūtur. Nunc poeta demonstrat philosophice quantā pernicie ē moribus hoīum, & ciuitatibus afferāt corrupti mores pricipū, eorūq̧, quorų uita oib' tāq̄ speculū esse debet. unde illud ēt exit: Sed qd nō faciet, qd principis uxor? ¶ Natus nobilis. s. est. ¶ Hæc ultra: posthac qd uidebimus in urbe nisi omnes nobiles scænicis artibus uacare? ¶ Vltra hæc. s. tēpora. ¶ Et illud dedecus: sensus est: Habes hoc ēt qd in dedecus urbis maxime redundat Gracchū pugnantē nō armis mirmillonis: non clypeo: non galea tectū: sed habitu retiarij tunicati. eritq̧ ex positio: Gracchum pugnantē. dedecus aūt appellat, tū q̄ artē gladiatoriā exerceat, quę infamis habet: tum q̄ mirmillo eē nō uult q̄ tecta facie pugnat: sed retiarius, qui galerum tantū sumit uultu apto ut cognoscat. Totaq̧ est hinc poetæ indignatio: q̄ gaudeat operā suā sponte arenę pręstare & cognosci: q̄si q̄ oēm pudoris ratonē amiserit. p Gracchū nobilissimū quēq̧ intelligit. Nam Gracchorų familia nobilissima fuit & potēs. ¶ Mirmillonis: gladiatorų alter sequutor & mirmillo, alter retiarius dicebatur. Mirmillo scutū & falcē sumebat & galeā: in cuius uertice erat effigies piscis, aduersus quē retiarius pugnās, cū eū insequeretur, hęc cātabat: Nō te peto, piscē peto, qd me fugis galle. Mirmillo

Retiarius Retiarius aūt fuscinā & rete gestabat tunicatus. ait igit poeta nobiles eo insolētiæ, & impudētię deuenisse, ut nō mō nō erubescāt tecti armis in arena decertare more mirmillonis, q tectus galea & scuto pugnat: sed ultro oīa facie apta peragāt habitu retiarij tunicati: q tunica tm̄ tectus dimicabat, fuscinā, & rete, gestās: ut cognoscatur. nā gaudēt cognosci. ¶ Aut falce supina. i. erecta, quæ a mirmillone sumebat. ¶ Dānat: q̄ nō pudet. imo gaudet cognosci. ¶ Tridētē. i. fuscinā, quā habet ut retiarius. ¶ Erigit uultū: ut cognoscatur. ¶ Ad spectacula. i. ad ipsos spectatores theatri. ¶ Nequicquā frustra, cū mirmillonē capere nō potuerit. ¶ Effudit: emisit. ¶ Dextra uibrata: dextra cōmota & ꝯcussa inijciēdo rete. ¶ Cedamus tunicæ: cedamus, inqt, tunicæ. i. retiario hoī tunicato: cū p̄sertim sit ciuis & nobilis Romanus. qd facile agnoscas ex habitu diuite & magnifico. Nā funiculus ipse, quo sibi galeę capiti alligauit, aureus est: qui ornatus nō est pauperų gladiatorū: hocq̧ totū ironicos pronunciādū ut sit sensus: Debemus, inqt, cedere & locū dare nobili Romano fugienti tota arena: ut euadat ne. s. a mirmillone insequēte feriat hocq̧ quasi quadā cū miseratione nobilitatis, habēdus est inqt aliquis respectus ipsi nobili, ut possit effugere manus mirmillonis, ne cędat in arena. Sic etiā cōstat (ut tradit Herodianus) Cōmodo imperatori, qui ī amphiteatro cū gladiatoribus dimicauit, habitū fuisse respectū a cęteris gladiatoribus. Sic enim scribit: Facile aūt dimicans, suos cōpares superabat: neq̧ tum ultra uulnera procedebat, dante uno quoq̧ manus, atq̧ impatorē potius q̄ gladiatorē agnoscēte. Sicq̧ legendū est: Cedamus & nō credamus. aliter sensus nō pcedit. unde bene legitur. ¶ Ergo ignominia. q. d. ipsum mirmillonē ignominiā reportasse, q̄ laudē, ex uictoria aduersum nobilē potius aut gloriam. ut sit sensus: Ergo mirmillo cū nō passus sit retiariū uirū nobilē fugere: q̄si cuius misereri deberet: grauiorē adeptus ē ignominiā, q̄ si graue uulnus accepisset. nā a spectatoribus derisus ē: q̄si qui peritus imperitū superauerit. hocq̧ totū ironicos in cōtemptū ipsius nobilis, tanq̄ qui fœdā i arena operā nauauerit. ¶ Tunicæ: tunicato retiario. Nā retiarij tunicati erant. unū s. 2. Saty. Tunicati fuscina Gracchi. Tranqllus in Caligula: Retiarij tunicati qnq̧ numero gregatim dimicantes sine certamine ullo totidem secutoribus succubuerant. ¶ Aurea spira. i. funiculus ipse aureus, qui circa galeę discurrens ad ornatū porrigebat ad fauces: ut galerus sub mento uinciretur. Spira aūt ꝓprie appellatur inuolucrū funis in orbem collecti. Et serpentē dicimus collectā in spirā: hoc est i gyrum & reuolutionē. Spirā itē dicimus circulū illū eminentē: q basi apponit. Victruui. Sin autē Ironicę columnę fient scapus p̄ter spirā, & capitulū in octo partes & dimidiam diuidatur. Plin. lib. 36. cap. 24. In ephesiæ Dianæ primū colūnis spiræ subditę & capitella addita. Victruuius loquēs de æde Dianæ sic scribit: Et fecerūt primo columnæ crassitudinē octaua parte: ut haberēt speciē excelsiorē, Basi spirā apposuerunt pro calceo, capitulo uolutas, uti capillamēto ꝯcrispatos cicinnos ppendētes ornauerunt: trōcoq̧ toto strias: uti stolarū rugas matronali more demiserunt. Spiras etiā dicimus in ligno, cū uenę & nodi se ꝯuoluerunt. Plin. lib. 16. Publicū oium uitiū uocāt spiras: ubi sese conuoluere uenę, atq̧ nodi. ¶ Longo galero. i. ꝓcero & eminēti. ¶ Secutor: hoc est mirmillo, qui retiariū postq̄ ab eo captus nō est insequitur. ¶ Iussus: a p̄tore q̄ pręest ludis, & cui operā suā uēdidit. ¶ Graccho nobili uiro retiario. de quo etiā in. 2. Saty. meminit: Tunicati fuscina Gracchi. ¶ Libera si dentur. si posset, inqt, quod sentit populus libere dicere: indubitāter Senecā, quāuis humili loco natū propter eius uirtutes, Neroni p̄ferret, q nobilitatis suæ splendorē uitijs obscurauit: ut ostēdat in uirtute nō in maiorū gloria uerā nobilitatē cōsistere. Fuit aūt Seneca p̄ceptor Neronis, & Lucani poetæ patruus: qui incisione uenarum & ueneni haustu perijt. Trāquillus, Tacitus, & Eusebi. auctores. Sed cū dicit Libera si dētur populo suffragia: innuit quā temporū suorū conditionē suspirat, quibus ab imperatoribus occupata libertate, omnia eorū nutu administrabātur, cū antea magistratus suffragijs populi crearētur: ut latius dicemus in Saty. 10. Verum poeta ad id respexisse uidetur, quod scribit Tacitus: Ait enim famam fuisse principes coniurationis Pisonianę destinasse: ut post occisum Neronem, Piso quoq̧ interficeret, traderetur q̧ imperium Senecę claritudine uirtutum ad summum fastigium delecto.

¶ Quis

Parricidarum supplicũ

¶ Quis tã pditus:qs adeo rationis egẽs.s.est. ¶ Vt dubitet:ut nõ dicat Sene. Neroni pferẽdũ. ¶ Nõ una simia: q parricidiũ cõmisissent uirgis cæsi,& culeo ĩsuti cũ simia,gallinaceo,serpẽte,& cane i mare,uel i ppinquũ flumẽ pijciebant. Auctor est Modestinus Iuriscõsultus lib. Digestoꝝ. xiiii. Plaut. Iube hũc insui culeo:atq̃ in altum deportari si uis bonã annonã. ¶ Nõ una:sed multa:ut q multa cõmiserit parricida:ac p hoc multæ mortes.parricidiũ.n.dr cõmittere qcunq̃ manus cognatorũ sanguine cõmaculat.licet. Quint.l.lib. viii. scribat parricidã abusiue dici matris,aut fratris interfectorem. Nero.n.(ut Tacitus & Trãql.scribũt)ↄscius fuit necis Claudij,matrẽ Agrippinã & sororẽ patris interfecit.auctor Eusebius, Octauiã uxorẽ prius relegatã sub crimine adulterij occidit,Popeiã duodecimo die post diuortiũ Octauiæ in matrimoniũ acceptã, ictu calcis grauidã interemit & ægrã, Antoniã quoq̃ filiã Claudij recusantẽ post mortẽ Popeiæ nuptias suas,quasi nouaꝝ rerũ molitricẽ interfecit, Aulũ Plantiũ iuuenẽ sibi propinqtate cõiunctũ,iactans eũ a matre dilectũ,& ad spẽ iperij ipulsum. Itẽ priuignũ Ruphiriũ Crispinũ Popeia natũ ipuberẽ adhuc,q a ferebat ducatus & imperia ludere, mergendũ dũ piscaret mari seruis ipsis demãdauit, Britãnicũ fratrẽ suũ p adoptionẽ ueneno sustulit.

Culeus

¶ Culeus:saccus est ex corio: quo (ut diximus)ĩsuebãt parricidæ. Itẽ nomẽ est mẽsuræ cõtinẽtis amphoras uiginti. Priscia. Est & bis decies quẽ conficit amphora nra Culeus:ac nulla est maior mẽsura liquoris. Cato: Vbi delegeris in eius musti culeũ,aq̃ marinæ ueteris q̃rtas binas, uel salis puri modiũ,& eũ in fiscellã suspẽdito. ¶ Par Agamẽnonidæ:crimẽ,ingt,qđ cõmisit Orestes: cũ matrẽ ĩteremit:par fuit crimini Neronis:q eodẽ modo Agrippinã matrẽ suã occidit. est aũt Agamẽnonidæ genitiuus casus.i. Orestis filij Agamẽnonis. ¶ Sed causa facit rem Dissimilẽ:sed cædes,ingt, Orestis multũ a cæde, quã fecit Nero differt. Orestes.n.causam ut habuisse honestã necis maternæ:qa ea Agamẽnonẽ maritũ suũ,& patrẽ ipsius Orestis occidisset adiuta ab Ægysthο adultero.nã eũ(ut alij tradiderũt)in cõuiuio securi pcussit. uñ ait:Cæsi media inter pocula.ut alij uero:cũ uestẽ indueret sine capitio. Neroni uero nulla fuit honesta causa cur matrẽ suã iterficeret. ¶ Sed nec Electro iugulo:sed nec se cõtaminauit cęde sororis suę. nã Electra soror eius fuit,a q̃ e manibus Clytẽnestræ mris & Ugysthi adulteri liberatus est. ¶ Sanguine cõiugij spartani:hoc est Hermiones uxoris suæ:q̃ filia fuit Menelai ex Helena. ¶ Nullis propinqs:queadmodũ Nero:q Britãnicũ fratrẽ suũ ueneno sustulit. ¶ Nõq̃ cãtauit Orestes:qđ fecit Nero:q nõ mõ Romæ in Agone citharistarũ cõtendẽs oẽs supauit:sed & Olympia, Isthmia, Pithia, Actia celebrãs iter:Cerycas, tragœdos, & citharistas coronatus est. auctor Eusebius. Trangl. scribit coronã ẽt citharæ a iudicibus sibi allatã adorauisse,ferriq̃ ad Augusti statuã iussisse:sed & Neapoli ubi sæpius plures ẽt dies cãtauit, sumpto ẽt ad reficiendã uocẽ breui tpe. Nec cõtentus harũ artiũ experimẽta Romæ dedisse, Achaiã ẽt petijt.ubi maxime ĩstituerat ciuitates,apud q̃s musici agones edi solent,oẽs citharœdorũ coronas ad ipsum mittere.

Troica Neronis

¶ Troica nõ scripsit:nõ dãnat Neronẽ q troica sua scripserit: qbus excidiũ Troianorũ cõtinebat:sed q urbẽ incẽderit,cuius ↄflagrationẽ ex turre mecœnatica pspectãs,lætusq̃ flãmæ(ut aiebat)pulchritudine Halosin Ilij cãtauit i habitu scænico.i.captiuitatẽ Troiæ, quã suis troicis cõplexus fuerat.q.d.nõ incẽdit urbẽ Orestes:ut Nero: quẽ constat ipso tpe urbis flagrãtis inijsse domesticã scænã,& troianũ incendiũ cecinisse,pñtia mala casibus uetustis assimulantẽ, urbẽ aũt incẽderat,q̃si offensus ueteꝝ ædificiorũ deformitate,& angustijs, flexurisq̃ uicorũ. Trangl. Tacitus, & Eusebius auctores. Eutropius tradit Neronẽ urbẽ incẽdisse,ut spectaculi eius imaginẽ cerneret: q̃lis olim Troia capta arserat. Troica scripta a Nerone fuisse Seru. docet illud exponẽs:Et Troiæ Cynthius auctor. Cynthiũ esse regem Troiæ,quẽ i troicis suis Nero cõmemorauit. Idẽ illud enarrãs.i.v. Æneid. Solus q Paridẽ. Paris,ingt, fm troica Neronis fortissimus fuit. Troica aũt appellauit Nero,quã Hom. iliada. Troica ẽt scripsit Macer qdã affinis Ouidij:de quo ipse i Põto sic meminit: Tu canis æterno qcqd restabat Homero Ne careant summa troica bella manu. ¶ Quid.n. Verginius armis:Nero quẽ iã. xiiii. annos,tanq̃ inanẽ belluã,& terrificũ monstrũ terrarũ orbis ppessum fuerat, destitutus fuit initiũ faciẽtibus Gallis duce Iulio Vindice: q tũ eã puinciã ppretor obtinebat. Desciuit & Galba i Hispania cũ exercitu. Item Verginius Rufus Germanici exercitus ductor:q cũ Galbæ assensurus nõ foret:nec alij nisi quẽ senatus delegisset ad iperiũ, Iulius Vindex indignatus, cũ Galbæ faueret,cõgressus est cũ Virginio,a quo supatus est,& ad mortẽ cõpulsus,cæsis i eo cõflictu uigiti millibus Gallorũ. Recusauit tñ Verginius iperiũ oblatũ a militibus, cõscius se ex eq̃st.is familia ortũ ignoto patre,iparẽq̃ si recep.sset,tutũ sire cusasset,uñ extat apud Dione i uita Neruæ,& Pli. Iuniorẽ tale distichõ: Hic situs est Rufus pulso q Vindice quõdã iperiũ asseruit nõ sibi,sed patriæ. Demũ.n.secutus est partes Galbæ,q Neroni imperiũ ademit. Ait ergo poeta recte factũ a Verginio.

Vindex Galba

¶ Vindice Galba:q a Nerone desciuerit,eius scelera ulciscẽtes. De Vindice sic scribit Philostratus: Videx Hispanos ad defectionẽ solicitabat idonea certe: q posset fides cõcidere:qbus inepte cãtabat Nero.nã apud exercitũ orõnẽ habuit cõtra tyrãnũ ex media phĩa deprõptã: Inter alia nãq̃ dicebat Neronẽ magis oia,q̃ citharœdũ. Citharœdum uero magis,q̃ regẽ.eũdẽ quoq̃ ĩfamia,furore,auaritia,lasciuia,oĩq̃ crudelitate corruptũ criminabat:iã uero oĩum ab eo factorũ crudelissimũ,q.s.matrẽ iterfecisset.nequaq̃ illi dicebat criminũ dandũ esse, se nãq̃ iure iterfectã potare,q̃ tale portẽtũ pepisset. ¶ Quid Nero tã sęua:Nero,ingt,i tyrãnide sua tã crudeli qđ fecit?ac si dicat ꝑter tam crudelia facta:hoc est cædes suorũ & urbis icẽdiũ, qđ aliud fecit? sicq̃ iterrogatiõi rñdẽdo:oñdit illũ ẽt ↄtra oẽm iperatoriã maiestatẽ uersatũ esse i certaminibus citharœdoꝝ. ¶ Hæc opera:uerba rñdẽtis: Hæc, ingt,q̃ñ me iterrogas,sunt opa & artes Nerõis. ¶ Generosi:ironice. ¶ Prostitui: Priscianus ait pstitui positũ esse p pstiti: ut sit a sisto.i. gaudẽtis statui,& poni. ¶ Ad pulpita pegma.i.i scęna ubi multa pulpita sunt extructa:ut docet Victruu. hoc dãnat, qđ nõ solũ Romæ,sed Neapoli i theatro cõplures cãtauerit diesq̃; ẽt i Achaia p citharœdo uersatus sit i certaminibus: ubi istituerat ciuitates:apud q̃s musici agones edi solẽt oẽs citharœdoꝝ corõas ad ipsũ mittere:eas adeo grate(ut diximus)recip:ebat:ut legatos,q ptulissent,nõ mõ primos admitteret,sed ẽt familiaribus epulis itersponeret.

Olympia

Olympiæ quoq̃ ꝑter consuetudinẽ musicum agona commisit,ibiq̃ etiam pluribus auriga uit.sed excussus curru,ac rursus repositus,cũ pdurare nõ posset,destitit añ decursum:nec eo secius coronatus est: desiq̃ certamina obijt oia. Quatuor aũt certamina erãt celebratissima:q̃ i Græcia celebrabant. Olympica i honorẽ Iouis,donabãturq̃ uictores corõa ex oleastro.uñ ait Pli. Gręci Olympia uictores oleastro coronãt.

Pythia Isthmia Nemea

Pythia i honorẽ Apollinis uictorib⁹ corona dabat ex lauro. Isthmia i honorẽ Palæmonis,uictores coronã accipiebãt pineã Nemea Aechemoro dicata, uictoꝝ corona erat ex Apio.uñ seqtur: Graiaq̃ apiũ meruisse coronæ. Ex Græcia reuersus Romã tãq̃ igẽtẽ reportãs uictoriã eo curru redijt,quo Augustus olim triũphauerat,& i ueste purpurea,distinctaq̃ stellis aureis chlamyde,coronãq̃ capite gerẽs olympicã, dextra manu pythiam,sequẽtibus currũ ouantiũ ritu plausoribus,augustianos, militesq̃ se triũphi eius clamãtibus. Insectat ergo ipsum poeta,quem nõ puduerit,nõ mõ Romæ & i Italia:sed ẽt i Gręcia locis pegrinis artibus scænicis se fœdarẽ. ¶ Fœdo saltu:scęnica saltatiõe ac p hoc fœda minimeq̃ hoie libero & pricipe digna. ¶ Meruisse apiũ.i.coronã ex apio:q̃(ut diximus)dabat uictoribus i ludis nemeis: sicut docet Pli.li.xix.his uerbis: Honos apio i Achaia corõare uictores sacri certaminis nemeæ.uñ ĩnuit & poeta ipsũ i ludis Nemeis concertasse. ¶ Maioꝝ effigies:i irrisionẽ Neronis hæc dicit:cũ alij, ingt, hostiũ spolia,aliaq̃ uictoriarũ pmia soleãt añ statuas maioꝝ suorũ collocare cũ ipsis rerũ gestarũ titulis.tu potes, ingt, o Nero añ effigies maiorũ tuorũ collocare ornamẽta scænica,q̃ in recitatiõe tragœdiaꝝ sumpsisti, & isignia uocis tuæ.i.ornamẽta, & pmia,q̃ ex cãtu tuo scænico ↄsequutus es,ut p isignia uocis itelligat pmia,q̃ accepit cãtu suo:hoc est coronas & citharã,quã ab iudicibus ad se allatã adorauit:sicq̃ apte eius ipudẽtiã sugillat.

Insignia

Nã isignia dr̃ oia,q̃ sunt hoi ornamẽto.uñ dicimus isignia ↄsulis uirgas fasces cũ lictoribus. Annulũ isigne ordinis eq̃stris eo,q hoies insigniat, ornet,& decoret. Horat. Tu cũ p ectus isignibus annulo eq̃stri, Romanoq̃ habitu pdis. ¶ Effigies maioꝝ.i.statuæ,q̃ i atrijs cęreæ i armarijs ordini(ut diximus)collocatæ ponebant. ¶ Añ pedes Domiti.p Domitij,aut pris tui,aut ataui. Na uterq̃(ut docet Trangl.) Domiti⁹ appellatus est. ¶ Thyestæ:de Thyeste & Atreo Tragœdiã scripserũt Varius, & Seneca.

Syrma

¶ Syrma:tragœdoꝝ fuit uestis , quã pallã latini dixere.de q̃ Horat.in poet. Post hũc psonæ,pallæq̃ reptor honestę Æschylus. Mart. Trãstulit ad Satyros nra Thalia cothurnos: Apstasti lõgẽ tu quoq̃ syrma tibi. ¶ Lõgũ syrma:pone,ingt,ornamẽtã, habitusq̃ scęnicos:qbus usus i agẽdis fabulis añ pedes patris tui. dictũ aũt ẽ syrma a συρω qđ ẽ traho.trahebat.n.p pulpita. Hora. Traxitq̃ uagus p pulpita uestẽ. Nero aũt cãtauit tragœdias Canacẽ parturiẽtẽ, Orestẽ matricidã, Oedipoden excæcatũ, Herculẽ isanũ. Trangl:auctor.

Antigone

¶ Antigões.huius nois fuit filia Laomedõtis re

gis Troianorũ, q̃ cũ auſa eſſet Iunoni ſe pulchritudine ꝓferre, ab ea ĩ ciconiã ẽ cõuerſa. Fuit itẽ Antigone filia Oedipi, q̃ patrẽ cęcũ ducitauit. de hac frequẽs ſcripta fuerat Tragœdia. de ea & Stati⁹ in Thebaide.

Menalyppe

Menalippes: Dionyſius Halycarnaſæus & Euſebi⁹ de ꝑparatiõe euãgelica ſcribũt Eurypidẽ Anaxagoræ phyſici auditorẽ Tragœdiã feciſſe τῆς σοφῆς μελανίππης .i. de ſapiẽte Menalippe: ĩ q̃ Tragœdia Menalippe filios ĩ pñs ſtabulis expoſuit: quã rẽ pt ꝓdigiũ eẽ exiſtimãs, deliberauit adurere. Sed Menalippe cũ uellet filios ſeruare, pñorũ rõnibus nõ eſſe mõſtrũ oñdit. De hac forſitã ĩtellexit & Varr. in. ii. de re ruſt. ubi mẽtionẽ facit de boue ſic: Scio hũc eſſe, ĩ quẽ potiſſimũ Iupiter ſe ꝯuertit, cũ ſe ꝓſtrauit ꝑ mare e Phœnice amãs Europã. Hũc eſſe q̃ filios Neptuni a Menalippa ſeruarit, nec ĩ ſtabulo iſãtes grex boũ obtereret. Ad eã fabulã agẽdã geſtu maxime opus fuiſſe docet Cic. in pri. Offici. ſic: Qui. n. uoce freti ſunt Epigones, Medeã q̃, q̃ geſtu Menalippã, Clytẽneſtrã eligũt.

Coloſſus

Coloſſo marmoreo: reſpexit ad Coloſſũ, quẽ (ut Scribit Trãql.) cẽtũ & xx. pedũ æreũ erexit Nero ĩ ueſtibulo domus areæ. q̃ ſtatua eo mortuo dicata fuit Soli mutato noĩe. eã fabricauit Zenodotus accitus e Gallia. Pli. ſcri. xxxiiii. ca. vii. ſtatuaꝝ moles turribus pares Coloſſos uocitatas. Feſtus ait uocitatũ eſſe Coloſſum a Coloſſo pri. ĩuẽtore. Coloſſũ in portu ſuo Rhodi habuere tãta magnitudine, ut ĩter crura naues extẽſis uelis trãſirent. is dicatus fuit Soli. lxx. n. fuit cubitorũ altitudinis, quẽ fecerat Chares Lydius Lyſippi diſcipulus. hoc ſimulachrũ poſt. xlvi. annũ terræmotu proſtratũ. Sed iacẽs quoq̃ miraculo fuit. pauci. n. pollicẽ eius amplectebãtur. Duodecim annis tradũt effectũ. ccc. talẽtis. hoc aũt loco nõ de Neronis Coloſſo ĩtelligit, q̃ nõ marmoreus, ſed æreus (ut diximus) fuit: ſed de ſtatua Auguſti. Trãql. n. ait ſic de Nerone: Citharã ãt ab iudicibus ad ſe allatã adorauit, ferriq̃ ad Auguſti ſtatuã iuſſit. hoc nũc poeta Neroni obijcit, aut (qđ oĩno placet) illũ notat: q̃ (ut ſcribit idẽ Trangl.) poſuit ſtatuas ſuas citharœdico habitu, q̃ nota ẽt nũmũ pcuſſit. Quis Catilina tuis: exẽplo Catilinæ & Cethegi oñdit illos nõ appellãdos eẽ nobiles: q̃ ex nobili orti gñe ĩpie, atq̃ turpiter uiuũt. Nã Catilina cũ C. Cethego uiro ſenatorio, & alijs nobilibus opprimendæ reipu. cõſiliũ inierũt. ſenſus ẽ Nihil gñe tuo o Catilina, & Cethege fuit nobilius: tñ nõ dubitaſtis patriæ exitium machinari: quo more fecerunt Galli. Tuis natalibus: tuo genere, & tua origine. Seneca ad Lucilium: Conditor ille iuris humani non natalibus nos nec nolum claritate diſtixit. Vt Bracatorũ pueri. ſ. parauerũt. pueri Bracatoꝝ. i. poſteri Galloꝝ, q̃ duce Breno relictis ob ſterilitatem agris ſuis, Cluſiũ Italiæ oppidũ obſederũt: ad quos cũ miſſi fuiſſent ab ſenatu tres legati: q̃ eos monerent, ut ab oppugnatione deſiſterẽt: ex ijs unus cõtra ius gẽtiũ ꝓceſſit, & ducẽ Senonũ iteremit. quo facto cõcitati Senones urbẽ ĩfeſto exercitu petierũt & fuſo exercitu romão apud Aliã fluuiũ uictores urbẽ ĩtrauerũt: ubi nobiliſſimos ſenũ cũ ĩſignibus honoꝝ: quos, q̃s geſſerat ĩ ueſtibulis ædiũ ſedẽtes occiderũt. Reliq̃ iuuẽt⁹ cũ Mãlio ĩ Capitoliũ fugit, ubi obſeſſa Camilli uirtute liberata eſt. an ergo poeta Catilinã cũ cõiuratoribus nõ aliter pñæ pnicẽ q̃ſiuiſſe, q̃ Gallos.

Gallia Bracata

Gallia aũt Bracata apellata eſt Narbonẽſis ꝓuĩcia: q̃ interno mari alluitur. Varo: Flumine ab Italia alpibuſq̃ ſaluberrimis iugis diſcreta, a gñe ueſtiũ, q̃s ad terrorẽ ĩtõſaa, & uarij coloris ferũt: eaſdẽ Grçci (auctore Diod.) Anaxiridas uocãt.

Anaxiridæ

de q̃bus ita meminit Cor. Tac. At Cecinna uelut relicta poſt alpes ſæuitia, ac licẽtia, modeſto agmine ꝑ Italiã ĩceſſit, ornatũ ipſius municipia & Coloniæ in ſupbiam trahebãt: qđ uerſicolon ſagulo bracaa barbaꝝ tegmẽ idutus, togatos alloqueret. De ijs ẽt ſic Trangl. in Cæſ. Gallos Cęſar ĩ triũphũ ducit. Idẽ: In curia Galli bracas depoſuerũt. Medos ẽt, aliaſq̃ gẽtes barbaras tali genere ueſtiũ uſas docet & Perſius: Quæq̃ docet ſapiens bracatis illitas Medis Porticus. Et Oui. de Triſti. Pellib⁹ hirſutis arcẽt mala frigora bracis. Senones aũt ppľi ſunt Galliæ Lugdunẽſis.

ASCen. RES haud mira tñ &c. Vt grauitatẽ peccati ĩ pricipe efficacius deteſtet', ꝓbetq̃ qđ' priua dixit. ſ. q̃ oĩ ai uitiũ tanto cõſpectius ĩ ſe crimẽ habet q̃to q̃ peccat maior habet. dicit nõ eſſe mirãdũ q̃ nobiliſſimi ciuitatis romanæ hiſtrionicæ: & gladiaturæ operã dẽt: q̃ñ qdẽ tale genus uiuẽdi a pricipe: didiceũrt, ut q̃ citharœdo principe nati ſũt. Affectate aũt dicit pricipe ſiue iſi ĩterpretet ꝑmus patrũ. Romani. n. ſummope nomẽ dñi exoſi ſunt ita: ut ĩ re ꝑuata nõ dñi: ſed pñeſfamilias appellari uoluerit. & ĩ rep. pñes pñæ, aut pricipes non dñi, ſiue primũ caput, ſiue principiũ tenẽs. nã & pñis & primi capitis & pricipiũ tenẽtis exẽpla imitari ſolemus. Ordo ẽ Tñ. i. tametſi. ĩdigniſſimũ ſic patriciũ uiꝝ talia facere, tñ res eſt haud. i. non. mira . i. nõ mirãda. nõ hic nobilis natus pricipe exiſtẽte citharœdo: ſicut erat Nero. qđ erat ultra. i. ulterius. niſi ludus. i. ludius. ſcriptũ arbitror a Iuuenale ludio: niſi dicas ipſũ ludũ poſuiſſe eodẽ modo in ſexta: Nupta ſenatori comitata eſt Hippia ludũ. ubi melius ludium legaa. Tu habes &. i. ẽt. illic. i. ĩ illa re q̃ ſeq̃tur: uel: lege illud qđ' ſequitur. dedecus urbis: uidelicet Gracchũ. i. nobiliſſimũ uirũ. pugnãtẽ. i. exercentẽ genus quoddã gladiaturæ: nec ĩ armis mirmillonis pñſcẽ ferẽtis ĩ galea faciẽ & totũ caput abſcõdẽte. nec clypeo aut falce ſupina, q̃. ſ. fuſcinã depellat: nec abſcõdit frontẽ ſuã galea ſicut mirmillo. Gracchus. n. dãnat. dãnat dico & odit tales habitus qb⁹. ſ. ĩcognitus eſſet. ecce ipſe Gracchus exercens officiũ retiarij faciẽ nudã hñtis. mouet tridentẽ. i. fuſcinã quã retiarius ĩ manu tenebat cõtra ĩpetũ mirmillionis. poſtq̃ effudit nequicq̃. i. fruſtra. (Elapſo. ſ. mirmillone quẽ cape attẽtauit ꝑ rete ꝑꝑ piſcẽ, quẽ ĩ galea habebat: de quo cãtabat: piſcẽ peto. nõ te peto: cur me fugis galle (retia pẽdẽtia ĩ dextra ubrata. i. enudata Et erigit. i. extẽdit. uultũ nudũ. i. faciẽ ſuã nudã ut agnoſcat'. ad ſpectacula. i. ad ſpectatores. & fugit tota arena. i. ꝑ totã arenã: hoc eſt theatri plateã: ſeu areã. agnoſcendus. i. facilis ad agnoſcendũ, uel ut agnoſcat'. Credamus tunicæ. i. credamus ueꝝ eſſe qđ tunica ĩdicat. i. Gracchũ uiꝝ nobilẽ & ꝓdiuitẽ ĩ ea retiariũ agere. cũ. i. qñ. ita ſit q̃ aurea ſpira. i. faſcia de pãno auraceo: porrigat ſe de faucibus: & iactet'. i. depẽdeat uel oñtetur ĩ longo galero. i. pileo: hoc eſt qñ uidemus aureã faſciã extẽſam ab una parte galeri ꝑ fauces: hoc eſt ſub mẽto uſq̃ ad aliã partẽ: & illic adhuc iactari: credamus nõ plebeiũ, ſed Gracchũ in ea tunica eſſe. Ergo q̃a ſecutor. i. mirmillo, q̃ ut tũc Gracchũ fugientẽ ꝑ totã arenã ſequebat': q̃a talẽ ſpirã nõ habebat: iuſſos a Nerone. ſ. pugnare cũ Graccho nobili. ſ. & artis ĩperito. ꝑtulit. i. ꝑpeſſus eſt ignominiã grauiorẽ oĩ uulnere. i. q̃ omne uulnus quod Graccho intuliſſet Graccho effecerit. Et eſt ironia: nã ſenſus eſt: q̃ intolerabilior erat ignominia mirmillonis ignobiliter ueſtiti. q̃ oẽ uulnus quod Gracchus fugiẽs ſuſcepit. hoc aũt totũ dedecus reijcit poeta in Neronẽ eius auctorẽ, ſubdẽs. Si ſuffragia. i. uota, aut uoces eligẽdi principẽ. dent' libera populo. libera. i. nõ coacta ullo timore. q̃s ſup. ſit tã ꝑditus: ut dubitet ꝓferre Neroni taliũ auctori. Senecã. i. ſanctiſſimũ bonoꝝ morũ ꝓceptorẽ: q. d. nemo. Cuius. ſ. Neronis. ſupplicio. i. ad cuius ſuppliciũ. nõ debuit una ſimia, ſed plurima. nec un⁹ ſerpẽs, ſed plurimus: nec culeus. i. ſaccus ex corio unus, ſed plurimus, pararí: q̃a plurima patrauit parricida. Crimẽ ipſius Neronis erat ſup. par. i. ſimile ſup. crimini. Agamẽnõidæ. i. Oreſtis Agamẽnonis filij q̃ Clytẽneſtrã matrẽ ſuã: ſicut Nero ſuã occidit. ſed cauſa facit rem diſſimilẽ. q̃ppe. i. q̃a certe. ille. ſ. Oreſtes Agamẽnonidea erat ultor patris ſui Agamẽnonnis. cæſi. i. ociſi a matre, & ab Ægyſtho adultero. Iter media pocula. i. cũ ad ꝯuiuiũ ſuſcept⁹ eẽt ſm poetã hic. & hoc Deis. ſ. exiſtẽtibus auctoribus. i. ita fieri uolẽtibus. ſed ipſe Oreſtes: nec polluit ſe iugulo Electrę ſororis ſuæ. i. nõ petijt iugulũ eius ſicut Nero amicæ ſuæ. nec polluit ſe ſanguine coniugij ſpartani. i. Hermiones cõiugis ſuæ ſpartanæ hoc eſt Lacedæmoniæ: ſicut Nero ſe polluit ſanguine Antoniæ Claudij filiæ nuptias recuſantis: q̃ & Britannicũ fratrẽ ueneficio locuſtæ interemit. ſed Oreſtes non miſcuit ullis ꝓpinquis aconita. ſ. uenena. & nunq̃ cãtauit in ſcæna ſicut Nero. & nõ ſcripſit Troica: ſicut Nero, q̃ ut ĩ troicis ſuis incendiũ Troianũ ad uiuũ explicaret, Romã icẽdit. ergo ꝑꝑ incẽſionẽ urbis eius Troica dãnat. Vñ ſeq̃tur. Quid. n. Virginius Rufus. ſ. ab eo deficiens debuit magis ulciſci armis, q̃ talẽ deſcriptionem Troicoꝝ, ob quã urbs incẽſa eſt. q. d. nihil. Aut qđ Galba, q̃ Hiſpanos reddidit rebelles debuit magis ulciſci cũ Vindice. ſ. cũ ꝓtore illo Galliaꝝ. q. d. nihil. Sed qđ fecit Nero in tã ſæua, & cruda. i. crudeli tyrãnide. hæc. i. huiõi iã dicta & q̃ ſequuntur opa. atq̃ hæ. i. huiõi arte ſunt pricipis gñoſi. gaudẽtis ꝓſtitui. i. q̃ſi ad ſtuprũ pñſtari fœdo ſaltu. ſ. mimico & hiſtriõico. ad pulpita peregrina. i. ĩ q̃bus ꝑegrina agitabãtur. & gaudẽtis meruiſſe apiũ herbã illam. coronæ gratæ. i. acceptæ & placidæ. Effigies maioꝝ habeãt inſignia uocis. i. coronã ex apio meritã ex cantu: hoc ad irriſionẽ addit poeta. Cũ maiores lõge alijs coronis gaudere cõſueuerint. Pone o Nero longũ ſyrma. i. ueſtẽ, q̃ tragœdi utũtur, a tractu dictam. Thyeſtæ uel Antigones. i. quo illę fabulę agunt' añ pedes Domitij. i. Domitij ataui tui. ſeu. i. ſiue. ſuſpẽde ꝑſonã. i. faciei figurã cõcauã, quã ſuæ hiſtriones ſupponũt. ut uarias agerẽt Menalippes. i. in q̃ agebas Menalippẽ. & ſuſpende citharã de coloſſo marmoreo. i. de pilo, aut de colũna excelſa. de q̃ ſpolia & arma hoſtiũ maiores tui pẽdere ſolebãt. Quid Catilina &c. Oñdit exẽplis Catilinæ & Cæthegi, q̃ in patriã cõſpirarũt (ut Saluſt. in Catilinario docet) nobilitatẽ gñis nihil aut reip, aut priuatæ cõferre ſi al nobilitas deſit. Ordo eſt: O Ca

tilina

Flaminia ut dictum est de cõsimili in. 1. Saty. & ipse inquam cõsul q.d. ppria manu non ministro suo. stringit.i.retardat ne delabatur.rotam curruum suo multo suffamine.i.obstaculo sub rotis in descensu posito.stringit qdem certe nocte:sed ējus nocte:Luna uis det:sed sidera existētia testes (posuit autē, ac si esset substantiuū Hieronymus adiectiue: Teste est tribunal &c.) intendunt in factū eius oculos.i.uidēt ipsum: hoc est si forte nemo mortaliū uident: Dij tñ uident, sub quoq cõspectu nihil turpe agendū est. Cum.i.ubi tempus clari honoris.i. consulatus fuerit finitū. Damasippus sumet flagellū.i. scuticā, aut uirgā aurigæ clara luce. & nusquā trepidabit.i. formidabit occursum amici tiā senis: in quo seueritas & auctoritas esse debet: ac si ipse prior.i. prius ğ uideatur ab amico sene. innuet uirga.i. dabit illi signū ut uideatur. At pro &. solet manipios.i. manipulos. foeni sup. & infundet tumētis lassis hordea.i. tunc palā totū ministerū aurigæ exercebit. sed mēc dū existens consul cædit.i. mactat: more Numæ secūdi regis Romanorū.lanatas.i.oues. & iuuencū .i.iuuenē bouē. toruum.i. cornu petentem. Xpinguē. ante altaria Iouis.i. ut flammā dialis.iurat.i. iurās in testimoniū capit. solam H pponē.i. Deā equorū & fabulosā:quia per ea quisq lurare solet numina : quæ maximi facit. Quia uero primā hic corripit, licet ab hippos deducatur: p simplici Hipona:non Hippona scribendum est. & iurat solas facies pictas:i.dest per sola numina facierum pictarum.ad olida:i.dest fœtida.i.dest præsepia.

Sed cum peruigiles placet instaurare popinas,
Obuius assiduo syrophœnix vdus amomo
Currit, Idumeæ syrophœnix incola portæ
Hospitis affectu dominum, regemq; salutat,
Et cum vænali Cyane succincta lagœna.
Defensor culpe dicet mihi, fecimus & nos
Hæc iuuenes, esto, desisti nempe, nec vltra
Fouisti errorem. breue sit quod turpiter audes.
Quædam cum prima resecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaq; lintea vadit
Maturus bello Armeniæ, Syriæq; tuendis
Amnibus, & Rheno, atq; Istro præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte hostia Cæsar,
Mitte, sed in magna legatum quære popina,
Inuenies aliquo cum percussore iacentem
Permixtum nautis, aut furibus, aut fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli,
Æqua vbi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior vlli.
Quid facias talem sortitus Pontice seruum?
Nempe in Lucanos, aut thusca ergastula mittas.

serio uel ioco dñm passus est appellari: atq eiusmodi b'aditias etiā inter ipsos phibuit. Et cum ueg nali.adest, ingt, non solum unguētarius: sed & mulier, quæ uinum uēdit: quę ipsū eum uenientē blandis tijs nobilem excipit. Cyane aūt est nomen mulieris uersantis in popinis. eiusdem nois est mulier in nympham conuersa in Sicilia. & item alia Meandri fluuij filia mater Cauni & Biblidos auctor Oui. in Met. Succincta: ad ministrā dum. Vænali lagœna.i. uino uænali. nā lagœna (ut diximus supra) est uas tam uinarium, ğ aquarium. ostendit igitur poeta hoies illic, & ungi & potari. Defēsor culpe: occurrit his quę possent obijci a criminis defensore & ipsos aliqn in ijsdē erroribus uersatos: ut dicat ue*z* qdem esse q & ipsi in adolescētia sua peccauerint: sed erronibus suis nō nimiū inorsos: ut moneat si pleriq per ętatis imbecillitatē, aut fragilitatem humanam in aliqđ gs uitiū plapsus fuerit ab eo celeriter recedendū. Fouisti errorem.i. tenuisti. Breue sit. attēde sententiā. Innuit poeta cuiusuis hois esse ut erret. sed nullius nisi insipiētis i errore pseuerare. Indulge ueniā debes, ingt, pueris & adolescentibus talia pg ætatē ppetrātibus ignoscere. Sed Damasippo ignoscēdū nequaq est, qiam est ætate puectior, & iam grauioribus negocijs aptus. Damasippus ad illos Thermaꝝ calices: Damasippus, inquit, p quē itelligit (ut diximus) unūquēq nobilē, non erubescit se in popinas & Thermas ad potandū demittere. ibi enim hoies tm flagitiosi uilissimiq uersabantur. unde cum emphasi est pnunciandū: Ad illos calices Thermaꝝ:qsi ad illas popinnes, qbus fœdissimi hoies inebriātur. Inscripta lintea.i. sudaria Thermaꝝ, qbus detergebantur, cū sudassent. ita enim a uarietate texturę appellabātur: qua uidetur inscripta & picta. Maturus bello Armeniæ: ea ętate ut aptus sit ad tractanda bella. Armeniæ: bene autē Armeniam noiat. Nā imperāte Nerone Armenia nouos excitauit tumultus. Illuc missus Corbulo Megistanas, qui primi defecerant, pepulit sedibus, Castella eoꝝ excidit, plana, edita, ualidos, inualidosq pari metu complet. Tacitus: Armenia finitima est Cappadocię. dicta ab Armeno Iasonis comite. Syriæq tuēdis Amnibus: quales sunt Euphrates, Tigris, & Orōtes. sunt.n. amnes Syriæ. Et Rheno.i. tuendo, fluuius est Rheticaꝝ Alpium, qui inaccesso & præcipiti uertice ortus, modico flexu in occidentē uersus, Germaniā a Gallia separat, septentrionaliq Oceano miscetur. Istro: is est q & Danubius noiatur. quē iccirco Papinius in Siluis uocat binoiem. & uertice montis Arbonæ effusus plures adit populos: donec in Pōnticum mare sex erūpit meatibus. Mitte hostia Cæsar: locus hic duobus modis potest explicari. ut sit sensus: O Cęsar si Damasippū ad bella gerenda es missurus, mitte hostia eius.i. noli quærere Damasippum in sua domo qa illic non inuenies sed quære illū in popinis ubi quotidie uersat. Item sic: O Cæsar Damasippum potes mittere ad hostia Istri & Rheni, qa iam ætate est grauis: sed si uis eū inuenire, accede ad popinas, nā ibi est frequens. ut sit manifesta irrisio nobilitatis. Legatū: legatus p oratore ponit. Legatus itē dicitur, q in exercitu secunda post imperatorē obtinet dignitatē ut hoc loco. Sandapilarū: feretrū est Sandapila ad mortuos efferendos: in qua non nobilium, sed plebeiorū tm, atq damnatoꝝ cadauera portabantur. auctor Fulgētius. unde Trangllus sic de Domitiano interfecto Cadauer eius populari sandapila p Vespillones exportatū. Tympana cessantia.i. tinter gallos sacerdotes Cybeles, qui a suis per urbē bacchationibus, & discursibus cessant, & in popinis secedunt. Galli: sacerdotes Cybelei. De gallis illic diximus apud Persium: Tunc grādes galli. Dicti sunt (auctoribus Plinio, & Festo, & Ouidio) a Gallo Phrygię fluuio: cuius aquam potantes redderentur insani. Marianus etiā tradit ab

IOAN. BRIT.
SED cum peruigiles: alud in nobilitate insectatur flagitiumq. sine ullo pudore intermissa aurigatione popinas frequentent. Est ergo sensus: Cum nobilis Damasippus in popinas descendit: statim adsunt unguentarij, qui eum uenientē blande excipiant, atq salutent. Placet: ipsi nobili. Instaurare: repetere: ac per hoc ostēdit frequenter ab eo fieri. Peruigiles.i. noctu, dieq patētes, propter multitudinem confluentem. Popinas: loca sunt desidiæ, luxuneq ap paratu: ibi enim comessabantur, cæteraq faciebant, quę Intemperātię sunt, qui i ea uersabantur popinones sunt appellati. Syrophœnix: unguentarius. fictum est nomen ex Syria & Phœnicia. namillinc unguenta pretiosa mittebantur, optimiq unguentarum compositores. Vdus.i. profusus undiq ex nimia unguentoꝝ attrectatione. Amomo.i. unguento ex amomo. Est enim amomū genus fructicis pueniens in parte Armeniæ, quæ uocatur Ocene, & in Media, & in Ponto: ex quo unguentum optimum fit. unde Plin. de unguentis scribēs sic tradit: Omnia aūt acutior fiūt costo, amomo, quę maxime nares feriunt. Incola portæ Idumeę: hoc est qui dosmi suę icolit portas Syras. Nā Idume pars est Syrię, ut scribit Iose. lib. 2. & Strabo lib. 16. Pli. li. 5. qui ita tradit: Qui subtilius Syriā diuidunt circum Euphratem Syria Phœnicen uolunt: & esse orā maritimā Syrię, cuius pars sit Idumea & Iudęa. poeta igitur portā Idumeam intelligit portam Syrā. Nā in Syria oppidum Rhosos est, & a tergo portæ, quæ Syriæ uocantur: interuallo Rhosioꝝ mōtium & Tauri. bene ergo ait icola portę Idumeę: qđ Idumea (ut dixi) pars sit Phœnices, unguētariusq sit ex Syria Phœnice. Hospitis affectu .i. salutat & appellat dñm & regem blandiēdo ex affectu ipsius hospitis: qui ita gaudet salutari. hoc aūt est ex uetere consuetudine: ut docet Seneca li. 1. epist. qui scribit priscos solitos fuisse quoties hoi ignoto occurrerent eum dñm & regem appellarent: qđ genus bladimenti quoddā erat & honorifica appellatio. Marti li. 1. Cum te nō nossem dñm, regemq uocabā: Cum benete nouiiam mihi Priscus eris. Idem li. 2. Quod te noie iam tuo saluto: Quem regem & dñm prius uocabam: Ne me dixeris esse contumacē. Augustus (ut scribit Trāgl. & Tertulianus meminit) se nec a liberis, nec a seruis uel

Popinones | Amomū | Idume | Porta Syræ | Mos priscus salutandi | Armenia unde | Rhenus | Ister | Sādapila | Gallius unde

fites:in castris Græcorum Therfites fuit (ut in Iliade scribit Homerus:lib.ii.) uir loquacissimus:q nihil curæ haberet, q̃ recte aut q̃ apte,sed ut q̃ primū & q̃ maxime loqueretur. Idem fœdissimus oium,q ad Troiā nauigauerāt.Strabo enim fuit,altero pede claudus,Icuruis humeris ad pectus cōtractis,uertice acuminato. raro capillo.idem cū regibus contentionem agere solitus est assidue, eosq; obiurgare nō honestatis, utilitatisue gratia, sed ut scurram ageret.hunc constat(ut auctor est Quintilia.) ab Achille pugno interemptum fuisse. Æacide:idest Achillis nepotis Aeaci. Nam Aeacus genuit Peleum,Peleus Achillē. Vulcania: nam Vulcanus Thetidis precibus (ut scribit Homerus)arma Achilli filio fabricauit. Et tamen ut longe: nō sine summa indignatione hæc a poeta dicuntur: ut sit sensus: Licet,inqt,intumescas longo genere maiorū:illud tamen scies originē tuam duci an ignobilibus.ostendens omnes pariter Romanos humili locos ortos esse: cum aut a pastoribus genus suum duxerint: aut ab hominibus sceleratissimis:qui ad Asylū Romuli confugerant. Romanum autem populū a pastoribus duxisse originē indicat & Varro in re rustica his uerbis: Romanorum uero populum pastoribus esse ortum, quis non dicit? Quis Faustulum nescit pastorem fuisse nutricium,qui Romulum & Remum educauit,non ipsos fuisse pastores obtinebit, quod parilibus potissimum condiderunt urbem? Reuoluas nomen: idest originem & nomen familiæ tuæ. Gentem:idest genus

Asylum tuum. Infami Asylo:hoc est infami genere hominum. Nam (ut docet Liuius libro primo)Romulus ne uana esset urbis magnitudo:adijciendæ multitudinis causa locum,qui tūc septus erat, densis sentibus inter duos lucos Asylum apparuit: in honorem Dei referens.sacrum enim esse uoluit & inuiolabilem: eo ex finitimis populis turba omnis sine discrimine liber an seruus esset, auida nouarum rerum perfugit, idq; primū ad cœptam magnitudinem

Spōsor roboris fuit. Sicq; per speciem religionis erga Deos sponsor factus est eos,qui illuc confugissent, nihil detrimenti ab inimicis accepturos, & si apud se permanere uellent, ciuitatis etiam participes faciebat,tradebatq; agri portionem, quem bello quæsierat. lege Dionysium. Asylum aūt dixerūt ab a particula priuatiua: & συλάω: quod est diripio. nullus enim illinc ut aliqua diripi poterat. hoc autem non fuit in omnibus templis,nisi quibus consecrationis lege concessum fuit. primo autem (ut docet Seruius) apud Athenienses statutū fuit Asylum: hoc est templum Misericordiæ: unde nullus posset abduci,ab Herculis nepotibus:quos insequebātur,qui fuerant ab eo oppressi:sicut docet Statius in septimo Thebaidos: Fama est defensos acie post busta paterni Numinis Herculeos sedem fundasse nepotes. Templū etiam Iunonis in urbe Troia appellatū fuisse Asylū ostendit Virgilius secundo: Et iam porticibus uacuis Iunonis Asylo Custodes dicti Phœnix, & dirus Vlysses Prædam asseruabāt. Aut pastor fuit:ut fuit Romulus, & Remus,eorumq; altor Faustulus,aut reuera uult ipsum originē ducere ab ipso Romulo, qui sub Faustulo nutritus est inter pastores. Quod dicere nolo.i.sceleratissimus,quales multi in Asylum ex finitimis locis confluxerant.quod si ad Romulū referas hoc significat ipsum fuisse nothum.hoc est ex mœcho natum.unde illud est Ausonij:Credo q illi,Nec pater certus fuit,& mater est uere lupa.

ASCen. ¶ AVSI supple facinus quod liceat punire tunica molesta: in qua homines comburebantur uiui. ut: idest quemadmodum. id ausi fuerunt pueri Bracatorum: idest Gallorum ex Gallia Bracata. & minores: idest posteri. Senonum. idest illorum populorum Galliæ: qui totam urbem incendio abolere conati sunt. Sed consul: uidelicet M. Tullius Cicero. uigilat: idest pro salute urbis solicitus est. & coercet: idest restringit & repellit uestra arma hic: scilicet consul,existens nouus supple homo:idest qui, nec in se nec in maioribus suis illum magistratum unquam in familia sua uidit,& Arpinas: idest non Romanus quantum ad patriam:sed inquilinus & ignobilis quantum ad genus. & existens modo: idest pauloante. Romæ eques municipalis: idest ex municipio. ponit: idest imponit ciuitatibus supple attonitis idest perplexis & stupefactis de re noua.præsidium armatis:idest. munitiones & custodiam armatorum Præsidium enim est quod Galli garnison uocant. & laborat: idest laborem impendit. uel se periculo exponit in omni gente. Igitur: idest pro huiusmodi diligenti custodia.toga:idest gubernatio in pace,uel pax ipsa.contulit:idest contribuit illi.s. Ciceroni, tantū nominis & tituli,quantū Octauius Augustus.s.quem inepti Octauianum uocant.non meruit Leucade in bello:scilicet Attiaco contra Antoniū & Cleopatram,& quantū Octauius in campis Thessaliæ apud Philippos Macedoniæ urbē cōtra Cassium & Brutū:sed cum Antonio.nō meruit assiduis cædibus.i.occisionibus hominum.& gladio udo:idest sanguinolēto.Et si quis dicat q multū meruit, fatetur quidē.sed Roma libera:idest liberata a coniuratione Catilinę. salutat Ciceronē parentē. & salutat:idest salutando appellat patrem patriæ. Alius Arpinas.s.Marius.solebat in mōte Volscorum. lassus aratro alieno:idest alteri arando poscere.i.exigere mercedes laboris & operæ suæ. & frangebāt post hæc.i. huiusmodi uilia ministeria.uitem.i.uirgam ex uite:qua Cēturiones milites liberos cædebāt.uertice sup.suo dū percutiebatur.si ipse lentus.i.tardus.muniret castra dolabra pigrari.instrumento dolandi,quo utebatur:hoc est postquam arator fuerat uacuas militiæ uilissima illic quoq; primū ministeria præbuit:dolādo.s. ligna pro castrorū munitionibus aut machinarū faciēdis.tamē hic.i.huiusmodi nobilis. primū excipit.i.adoritur,& a se capit.&: idest pariter.Cimbros .i. populus illos Alemaniæ inferioris. & summa pericula rerū.s. bellicarū. cum iam populus Romanus a Cimbris fusus esset. & ipse solus ,ptegit urbem.s.Romam trepidante.timore uidelicet. Atq; ideo ipse effectus collega nobis.s.Q u. Catulli ornatur lauro.i.corona laurea. secunda .i. quam bis meruit, postquam corui uolabant ad Cimbros.& pro.i.ad stragē sup.Cimbrorum, & Theutonum. qui:scilicet corui.nunquam attigerant maiora cadauera. Animæ Deciorū.i.illorum clarissimorum postea uirorum. fuerunt plebeiæ: idest In corpore ex plebeis propagato. & nomina Deciorum fuerunt plebeia.& tamē hi scilicet Decij: pater & filius:qui se pro republica deuouerūt.est autē deuouere uotis se morti pro salute alterius addicere:uel alteri se sic dedere,atq; addicere:ut potius uitā, q̃ illū derelinquat. & ita deuotus longe aliud, q̃ apud ecclesiasticos sæpe Deuotus significat. & tamen hi quamuis ignobiles fuerunt.sufficiunt: idest satis esse uisi sunt Dijs infernis. & terræ parenti: idest magnæ matri animantium pro totis legionibus & omnibus auxilijs:idest militibus,auxiliarijs atq; pro omni pube latina: idest contenti sunt Dii, postquam illi se deuouerant toti exercitui parcere: qui periisset: nisi se deuouissent in diuersis prælijs.enim pro quia.quia Decij fuerunt supple pluris: idest maioris pretij, aut æstimationis apud Deos q̃ qui seruantur ab illis:idest q̃ totus exercitus Romanorum. Ille ultimus bonorum regum:scilicet Seruius Tullus, natus ancilla:idest ex serua. meruit trabeam.idest. uestem pontificalem. & diadema:idest insigne regale. Quirini: idest Romuli & fasces:idest insignia etiam regum,& postea consulum. Iuuenes supple filij consulis.s. Bruti ipsius: qui scilicet exigendis regibus auctor fuerat. laxabant: idest iam referabant aut referare parabant. claustra portarum ciuitatis Romanæ prodita.i.porro data,& in potestatem quantū in ipsis erat tradita.tyrannis.i.superbis. & immitibus.s. Tarquinio & filijs eius exulibus.i. extra solum patrium agentibus,& iam exactis.consulis dico iuuenes: quos aliquid magnum.i.aliquod facinus magnū deceret.s.facere: aut obire pro libertate dubia.i.quæ tunc erat in ambiguo quod sup.facinus magnum Mutius.s.Scæuola miraretur cum Coclite:qui pontem Sublicium fregit in cōspectu hostium.& quæ miraretur uirgo:scilicet Chlælia,quæ tranatauit Tyberinum flumē imperij Romani,historias recitat Mancin,uide eū,ne cogar repetere. Occulta ad patres. Eandem rem prosequitur. Ordo est Seruus.s. Vindicius lugēdus matronis: quia propter eius indicationem orbæ factæ sunt produxit ad patres:idest indicauit patribus crimina dictorum iuuenum. at: idest sed. uerbera: idest flagella. & securis prima legum: idest quæ prima legitimam executionem fecit:uel quæ potissima est pro legibus conseruandis.afficiūt illos.s.iuuenes iustis pœnis. primū .n. erant uirgis cæsi:deinde decollati.Ego malo ut Thersites.i.uilissimus miles sicut Thersites apud græcos teste Homero: sit tibi pater, dummodo tu sis similis in moribus scilicet & fortitudine animi. Aeacidę :idest Achilli uel potius Achillis: quia similis sit generi tuū regit: q est nepos Aeaci. & dummodo tu capessas.i.accipias. arma uulcanis.i.qualis Achillis per matrē a Vulcano obtinuerat. q̃ q sup. Achilles ,pducat te similē Thersitæ. Et tamē quāuis generositatē tuā iactas.demus sup.ut repetas longe, & reuoluas longe. nomē.i.cognomina generis tui,tu deducis gētem.i.gētilitatem & genus tuū ab Asylo.i.loco imunitatis.infami.i.ad quē oēs malefactores & infames se receperant. Et quisquis fuit ille primos maiorū tuorū:aut fuit pastor:nā collecta manu pastorū & latronū Remulus auū i regnū restituit Albanorū:& Romā cōstruxit:aut fuit aliud qd nolo dicere.s.fur, aut latro, aut siccarius, aut alioquin famosus. aut fratricida. quia Remulum suo consilio interfectum creditur.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA NONA.

IN NONAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Scire uelim quare toties. Hac Satyra detestandum sui temporis flagitium insectatur. Multi enim abiecta omni honestate, cum iam barbati essent, uxoremque haberent, draucorum commercio utebantur pro se & uxore sua. Tale igitur genus hominum tota Satyra exagitat, pari modo notans & molles cinædos, & draucos ipsos. Sed cum poeta liberiore stilo talem turpitudinem flagellet illud omnino hanc Satyram interpretanti obseruandum est: ut eum turpia ostenderit, summam adhibeat uerborum modestiam: nitium in contemptum trahat: docet talia ut nefandissima esse fugienda: ob id esse omnipotenti Deo nostro detestabilia. Sic enim legendo adolescentium mentem a uitiis resiliunt: uirtutibus inhærent: & praua declinantes, recta sequuntur. Introductum igitur Neuolum, qui in tali turpitudine eiusdis operam præstabat, quasi per dialogum interrogat cur tristis sit: & is respondens auaritiam sui temporis accusat: conqueriturque pro laboribus suis præmia non rependi a cinædis, ob ea ab iis quorum uxoribus operam præstitit. sicque poeta satyrico ueluti dialogo nefanda sui temporis uitia insectatur.

SCIRE velim q̃re toties mihi Neuole tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya uictus.
Quid tibi cũ uultu, qualem deprẽsus habebat
Rauola, dũ Rhodopes uda terit iguina barba
Nos colaphũ incutimus lãbenti crustula seruo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, fatuos non inuenit, vnde repente
Tot rugæ: certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conuiua ioco mordente facetus,

Satyra nona. Fronte obducta.

IOAN. BRIT. Marsyæ fabula

FRONTE obducta: caperata, & in rugas cõtracta. Marsya uictus: de Marsya Phrygio intelligit, qui (ut Apuleus scribit in primo limine primi libri floridum) filius fuit illius Hiagnis, qui rudibus adhuc musicæ sæculis solus ante alios cautus canere instituit. Nam ante Hiagnin nihil aliud plerique callebãt, q̃ quod Virgilianus Opilio, seu bubsequa: Stridenti miserum stipula disperdere carmẽ. Primus Hiagnis in canendo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit: primus læuis & dextris foraminibus, acuto tinnitu & graui bombo concentum musicum miscuit. a patre igitur Marsyas eruditus cum Apolline certauit: a quo superatus uelut ursus bipes corio execto nudis & laceris uisceribus relictus est. Ita Marsyas in pœnam cecinit, & cecidit. Quid tibi cum uultu: scilicet tali. i. quid sibi uult talis uultus? Deprehensus: in turpi opere. Rauola: p cunnilingo sui temporis accipit. Rhodoges: nomẽ mulieris infamis. Nos colaphum: legendum est quasi p acclamationem poetæ: ex quo rei turpitudinẽ ostẽdit: q. d. Tam turpia fiunt per totã urbẽ & sine ulla peccantis castigatione: uerũ si seruus crustula comedit: statim eũ uerberam⁹, & acriter castigamus: sicque poeta docet miram esse mortalium cæcitatẽ, q leuiora crimina notẽt, & puniant: grauiora uero impunita relinquat. Colaphũ: dictio est græca: latine alapa dicitur. Terent. Plus quingentos colaphos ĩfregit mihi. Crustula: Seruius differentiã facit inter crustã & crustũ ut crusta sit eorũ q̃ nõ comedunt: ut crustã marmoris. Virgilius: Curralui i flumine crustæ. Crustum uero eorũ quæ comedũtur. Virgilius: Patulis nec parcere quadris Fatalis crusti. Horatius per diminutionẽ in Satyris: Dant crustula blandi Doctores elemẽta uelint ut discere prima. uerum & crusta genere fœminino etiã de his, quæ comedũtur, dicitur. Plinius lib. xix. cap. vii. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur: adfuso ouo inhærens: ubi inferiorẽ crustã apio, gitque cereali sapore condiunt. Pollio Crepereius: Pollionem ut luxuriosum & nepotem sugillat: qui absumptis opibus mutuo, & in fœnus cogebatur pecuniã quærere: qđ non faciebat sine magno pudore & frontis contractione ob pristinã fortunã: a qua ob gulam deiectus erat. Hac facie tua. s. o Neuole. Nõ inuenit fatuos: hoc ẽ q re uera fatui fuissent: si dedissent mutuo: quod ad se nõ esset rediturũ. Fatui aũt dr̃, qui nullius sunt prudẽtię. uñ uirgines illæ in sacra scriptura fatuæ dr̃, quæ oleũ secum non attulerãt. contra prudentes, quæ attulerãt, ita ut uocabula opposita sint, & cõtraria. Fatui aũt facile decipiuntur. Vnde: subaudi sunt. Tot rugæ: tanta uultus tristitia, q̃ per rugas ostẽditur. Certe modico: occurrit tacitæ responsioni. posset. n. dicere: paupertas mihi molesta est: & propterea tristis sum. ait ergo: Certe tu contentus modico uitã p summam hilaritatẽ agebas ita: ut Vernas prorsus hilaritate uitæ referres. Nam Vernę utpote in domibus potentiorũ nati & nutriti miræ dicacitatis erant. a Verna fit uernaliter. Hora. in sermonibus. Cõtinuatque dapes, nec nõ uernaliter ipsis Funguntur officijs prælambens oẽ quod affert. Differt aũt uerna a seruo: q seruus is sit, q aut bello captus, aut ære paratus in potestatẽ nostram uenit. Vernæ uero q ex ancillis nascũtur domi. nam & ii in seruitute sont. Vernã eqtẽ nta, inqt, hilare uiuebas: iisque iocis ut Verna eques uidereris. Sic. n. Romani Vernas eqtes p iocũ noiauere. Mart. Quirinalis fuit ancillas, domũque, & agros implet equitibus uernis. Idẽ alibi: Cuius non Syriæue, Parthiæue, nec de Cappadocis eques catastis. Facetus scribit Quintilianus. facetum non tantum circa ridicula consistere: sed etiam esse appellationẽ excultæ cuiusdam elegãtiæ. unde Hora. Molle atque facetũ. Ioco mordẽte: iocũ accipimus (auctore Fabio) quod est contrariũ serio. Nã & fingere, & terrere, & promittere iterum iocus est. Mordẽte: p iocũ mordentẽ itellexit dicacitatẽ: q̃ proprie significat sermonẽ cũ risu aliquos incessentẽ: ideo Demosthene urbanũ fuisse dñt, dicacem negant.

Seruus uerna

Facetus

Dicacitas

Sales

ASCen.

SCire uelim &c. In hac Satyra (ut Mancinellus recitat) carpunt auan turpia patientes. Quin adeo tria accusat poeta: turpitudinẽ uidelicet draucorũ tam fœdã, ac infamẽ operã locãtiũ. & obscænitatẽ paticorũ talẽ conducentiũ: & eorundẽ auaritia mercedem nõ soluentiũ. Alloquit aũt Neuolũ draucũ: q eũ in dialogi formã alloquitur hoc ordine. O Neuole ego uelim scire q̃re tu mihi occurras toties tristis & facie obducta. i. laxo supercilio, & rugosa pelle superfusa. ceu. i. sicut. Marsya. i. Satyrus ille ferino uultu uictus ab Apolline in arte musica. Quid sup. est tibi cũ uultu. i. quid sibi uult uultus iste tã tristis: qlẽ sup. uultũ habebat Rauola cunnilingus ille infamis. deprensus. i. in ipso facto repertus: dũ terit. i. atterit & expilat sæpe lambẽdo inguina. i. pudẽda membra. barba sua uda turpitudine. s. Rhodopes illius infamis mulieris. nos, inquit poeta, incutimus seruo lambẽti crustula. i. fragmẽta panis, aut placentæ, aut alterius rei comestibilis. colaphũ. i. baculum: quo ipsum cædimus.

Et salibus uehemens intra pomeria natis.
Omnia nunc contra, vultus grauis, horrida siccæ
Silua comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Præstabit calidi circumlita fascia visci,
Sed fruticante pilo neglecta, & squalida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimq; domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia, sumit vtrunq;
Inde habitum facies. igitur flexisse videris
Propositum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (vt repeto) fanũ Isidis, & Ganymedẽ
Pacis, & aduectæ secreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non prostat fœmina tẽplo?)
Notior Aufidio mœchus celebrare solebas,
(Quod taceo) atq; ipsos etiam inclinare maritos.
Vtile & hoc multis vitæ genus, at mihi nullum
Inde operæpretium, pingues aliquando lacernas
Munimenta togæ duri, crassiq; coloris,
Et male percussa textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæq; secundæ.

cædimus. & tñ sup. lambit cunnos, aut lingit: at nos talia patimur: & ita per transitum tangit more satyrico alios homines uitiosos. Non erat &c. Hic (ut dixi) p̃ transitũ primo tangit Pollionis Crepereii perditam uitã. Deinde ad Neuolã redit. Ordo est. Pollio Crepereius: q̃ paratus est præstare. i. persoluere, si inueniret q̃ dare uellent, triplicem usuram. circuit. idest quærit, & nõ inuenit fatuos, q̃ quicq̃ daret: hoc est forte cũ usura p̃derent. uel paratus p̃stare. i. ad usuram triplicẽ dare: si inueniret fatuos uolẽtes accipere. nõ erat miserabilior hac facie, quã i te uideo. uñ supple natæ uel ortæ sunt: uel processerũt repente tot rugæ. i. plicæ faciei tuæ. certe tu existens cõtentus modico. agebas. i. exhibebas & repræsentabas Vernam equitẽ. i. eũ, q̃ cũ Verna esset, equitus animũ & lætitiam præ se ferret: est aũt Verna seruus domi nostræ ut ex ancilla nostra: q̃si ueris tẽpore natus.

IOAN. BRIT. VEHEMENS: ualde prõptus. Salibus: ridiculis. Cic. Oẽ quod salsum sit, ait esse Atticorũ, q̃ sunt maxime ad risum cõpositi. Et Catullus cum dicit: Nulla ẽ Corpore mica salis: hoc dicit Nihil in corpore eius esse ridiculũ. Salsum igit̃ erit q̃d nõ erit insulsum, uelut quodda simples orationis cõdimentũ quod sentitur latente iudicio, & uelut palatũ excitat, quod & a tædio defendit orationẽ. Intra pomeriã teos sales intelligit: q̃ (auctore Fabio) urbanitas dicitur: qua ait

Vrbanitas significari sermonẽ præferentẽ in uerbis, & sono, & usu p̃priũ quẽdam gustũ urbis, & sumptã ex cõuersatione doctorũ tacitã eruditionẽ, denique cui contraria sit rusticitas. Pomeria dñr quasi post

Rusticitas moenia. Nã (ut scribit Liuius) spaciũ quod neq; habitari, neq; arari fas erat. nõ magis quod post murũ esset, q̃ quod murus post id, pomeriũ Romani appellauere. Oia nõc cõtra. subaudi sunt tibi.

Pomeria Silua horrida: cæsaries incõpta. Siccæ: nõ unguẽtatæ. nã & capilli, totũq; caput unguento fouebantur Mart: Si sapis assyrio semper tibi crinis amomo Splẽdeat: & cingat florea serta caput. Plaut. in Casina: Vnde hic amabo onguẽta olent? Oh perij, cesso caput pallio detergere. Calidi uisci: hoc dicit, q̃a (ut scribit Pli. li. xxiiij.) uiscũ cũ resina & cera pãnos in cute mitigat oĩs generis tali igitur remedio facies reddebatur nitidior. Sed fruticãte: notat molliciẽ, turpitudinem sui temporis. Nam cinædi, ut molliores uiderentur, crura, & brachia sibi depilabant. Est ergo sensus: Crura inq̃t nunc tibi sunt neglecta, & squalida pilo fruticante. i. subnascente instar fruticis. Quid macies ægri ueteris: subaudi sibi uult. Aegri ueteris (ualetudinarij) hois, qui morbo diutino laborauerit. Deprendas animi tormẽta. sensus est: Sentio profecto te graui cura uexari. Nã facile unusquisq; deprehendat animi p̃turbationes ex habitu corporis. i. & curas, & gaudia. Deprendas: secũda p̃sona p̃ tertia. i. unusquisq; facile possit deprehẽdere. Vtrũq; habitũ: & mœroris & gaudij. Inde ex aio. i. ex affectibus latentibus in animo, gaudio. s. & mœrore. Flexisse: in aliã partẽ uertisse, & mutasse. Vitæ priori: quã agebas multis iocis, & salibus. Nup. n. ut. repeto: dũ ostẽdit Neuolã fuisse mœchũ & prædiconẽ notissimũ, notat adulteria, aliaq; flagitia sui tẽporis: quæ in tantũ adoleuerãt: ut tota fere ciuitas corrupta, cõtaminataq; foret. Est ergo ordo & sensus: O Neuole tu nup mœchus notior Aufidio solebas celebrare fanũ Isidis,

Isidis tẽplum ut repeto s. memoria. Fanũ Isidis: in tẽplis, & in primis Isidis frequẽtia cõmittebant̃ adulteria. de q̃bus pluscula diximus in. vi. Saty. illic: Isiacæ sacraria lenæ. Erat aũt tẽplũ Isidis uicinũ cãpo Martio.

Pacis tẽplum Ganymedẽ Pacis: tẽplũ Pacis Vespasianus extruxit iuxta forũ: in quo aut pictã imaginẽ, aut statuã Ganymedis fuisse ostendit. Ganimedes aũt filius fuit Laomedõtis regis Troianorũ, quẽ dilectũ Iupiter in aq̃lam cõuersus rapuit in cælũ: remotaq; Hebe filia, pocillatorẽ suũ fecit. Palatia. idest templum extructum in palatio. de quo ita Liuius lib. xxxix. ab urbe cõdita: Et ædẽ magnæ matris in palatio faciendã locauerũt. Secreta: quæ tñ a sacerdotibus curẽtur. sunt. n. oia Deorũ sacra mystica. Matris auectæ. i. Cybeles aduectæ ex Phrygia: de qua in. iij. Sat. plura diximus illic: Hospes numinis Idæi. Lege Liuiũ eodẽ libro. Cererẽ: tẽplum Cereris, quod erat ad Circum maximũ: ut docet Plin. libr. xxxv. cap. xi. Nã quo nõ prostat: hæc leguntur per parenthesim & summa indignatiõnẽ ostẽdit aũt pudicitiã nõ modo in locis p̃fanis, sed ne sacris quidẽ esse tutã: hocq; maxime dicit, quia Cererẽ nominauit, in cuius tẽplo solebant esse tantum castæ matronæ, in quo nũc adulteria cõmittuntur. Oui. lib. iiij. Fastorũ: Sed si thura aberũt, udas accendite tedas. Parua bonæ Cereri sint mõ casta placent. Prostat: prostare est corpus (ut diximus in prim. Satyra) in uulgus dare. estq; uerbũ neutrũ. Aufidio: Aufidius taxatur ut nobilis adulterijs, & matronarũ corruptor. Quod taceo: color occupatio. Vtile & hoc multis: subaudi est: uerba sunt Neuoli respõdẽtis sub cuius p̃sona tota Satyra exurgit. Inclinare: icuruare ad rẽ turpẽ: ut alibi: Quot discipulos iclinet Amillus. Inde: ex tali turpi opere. Operæpretiũ: molomentũ. sermo sumptus a mercẽnarijs, q̃bus iucundũ est & utile post operã pretium accipere. Lacernas: ordo ẽ: Accipimus aliq̃ñ lacerna pingues. De lacerna dictũ est in pri. Saty. Pingues: crassiores lanæ. Munimenta: appositio est: hoc est q̃ superinduunt̃ togæ Mart. i Distichis Amphiteatrales nos cõmendamur ad usus, Cũ tegit albentes nostra lacerna togas. Toga autẽ (ut diximus ante) cõis fuit habitus Romanorũ nulla inter eos discretione. uñ Virg. eos appellauit: Gẽtemq; togatam: sed postea remansit in pauperibus & clientibus. Male percussas male calcatas ac p̃ hoc rariore textura: minoreq; æstimatione. Pectine: pecten instrumentũ est quo stamẽ calcatur i texendis pãnis, & linteis. Textoris Galli: nã Galli uiliores, crassioresq; uestes conficiebant. Mart. Me pinguis Gallia uestit. Tenue argentum: idest tenuem laminam, aut. aliquid ex tenui, modicoq; argento, ut ligulam. Venæq; secundæ: ita dictum sicut dicimus Panem secundarium, quem alio uocabulo cibarium appellamus: qui bonitate sit inferior, q̃ qui fit ex prima farina.

EXISTENS uehemens salibus. i. salsis & facetis, lepidisq; sermonibus nõ rusticis. sed natis intra pomeria. i. intra muros ciuitatis: hoc est urbanis. unde urbanitas sales. dñr. q̃ sicut sine sale insipidus est cibus: ita sine illis illepidus est sermo. Omnia sup. sunt i te nunc contra. i. cõtrario modo. s. uultus est grauis. i. ponderosus & tristis. Silua. i. inculta cõgeries aut crispitudo comæ siccæ. i. nõ unctæ. uel cũt utabe cõsumans, arentis. est horrida. i. inculta. nullus nitor est in tota cute: qualem nitorem fascia calidi uisci: quod cũ cæra & resina cutẽ leuigat & polit. circũlita. i. in circuitu linẽdo ducta. præstabat. i. exhibebat pauloante. sed crura sunt tibi nũc neglecta. i. inculta, & squalida, & immũda, & impolita. & hoc pilo. i. crine. fructicante. i. p̃ modũ fructicũ dẽse pullulãte. Quid. i. ad q̃d. supp. est tibi macies ueteris ægri. q̃. i. difficulter sanatur, & tardius succũ perditũ instaurat. quẽ ægrũ quarta dies. i. febris quartana: q̃ quarto quoq; die redit. torret. i. exsiccat & q̃si tabe cõsumit, quem torret febris olim domestica. i. q̃ ex quotidiana q̃rtana effecta est. Tu deprẽdas. i. deprehendere potes. tormẽta animi latẽtis i egro corpore. & deprendas gaudia sup. latẽtia in corpore sano. Nam facies sumit inde. i. ex dispositione animi utrũq; habitũ. i. uultũ & dispositionẽ, aut læti, aut tristis hois. igitur q̃a olim lætus nũc tristis appares. tu uideris flexisse. i. laxasse & mutasse p̃positũ sup. tuũ. & ire cõtrarius uitæ priori. enim p̃ q̃a. ut. i. secũdũ. quod repeto. i. memoria recolligo. tu mœchus. i. adulter. & draucus. i. subagitator mulierũ & uirorũ. notior Aufidio: Chio. s. famosissimo adultero: a Mart. quoq; notato. solebas celebrare. i. frequẽtare. fanũ. i. templũ

Prosto

ASCen.

Isidis. & Ganymedē.i.statuā Ganymedis. Pacis.i. In templo Pacis constitutā. & sacrata palatia.i.porticū & adyta. matris sup. Deum hoc est Cybeles aduectæ a Troia. & Cererē.i. Cereris templū. qd' solis castris ad re licebat. quod cernens infert ꝑ parenthesim. q.d. bene dico ēt Cererē. Nam quo.i. in quo tēplo fœmina nō prodest .i. nō uænalem ad opus uenereū se exhibet. q.d. in nullo non hoc

dit.i. pudēdis. Nam si sidera: idest beniuolentia & prospera influētia siderū cessant ibi, mensura incognita longi nerui.i. membri neruosi: hoc est utilis uirgæ: nil facit tibi supp. utilitatis. quamuis Virro uir diues & paticus existens labello spumanti præ libidine. uiderit te nudum in balneis: scilicet quamuis blande assiduæ & densæ tabellæ.i. mensæ ad qua te accipit. solicitent te ad diligēter illi obs-

est in quolibet prostat. & tu sole bas ēt quod taceo: idest præ turpitudine dicere: nolo iclinare ad stuprū.s. ipsos maritos. Vtile & hoc multis &c. Rñdet Neuolus: ꝑ cuius rñsionē taxat poeta impudentē turpitudinē draucorū nō uerentiū tam fœdum scelus ꝓfiteri. Ordo est: Et.i. ēt. hoc genꝰ uitę. s. inclinādo maritos fuit supp. & est utile multis. at .i. sed nullū operæpretiū.i. cōmodū & lucrū & pretiū operæ .i. operationis. est mihi inde ex eo genere uitę. Nos accipimus.i. ego accipio ꝓ mercede aliqñ pingues lacernas.i. uestimēta crassa & pingui lana cōfecta: uel ex usu immūdi uiri pinguia effecta: appositione munimenta .i. quæ sunt munimēta togæ.i. quas ferrē sup togam. Lacernas dico duri & crassi coloris & male ꝑcussas .i. nō bene cōpactas pectine galli textoris: & nos accipimus ēt te-

Fata tegunt homines, fatum est & partibus illis,
Quas sinus abscondit, nam si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nerui,
Quamnis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, & blande assiduæ, densęq́ tabellæ
Solicitent. ἤθους γὰρ γλυκέος ἄνδρα κιναίδου.
Quod tamen vlterius monstrum, q̃ mollis auarus?
Hæc tribui. deinde illa dedi, mox plura tulisti,
Computat, & ceuet, ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri, numera sestertia quinq́
Omnibus in rebus, numerentur deinde labores,
An facile, & pronum est agere intra viscera Penem
Legitimum, atq́ illic hesternæ occurrere cœne?
Seruus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quam dominum, sed tu sane teuer, & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho, cæloq́ putabas.
Vos humilis affeciæ, uos indulgebitis unquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?

sequendū: hoc est licet uilus ab eo fueris & appetitus: & ad mēsam inuitatus: uel licet ostenderit tibi m gentes tabellas testamenti sui: in quibus hæres inscribaris: nihil profuerit si fata negent. Posset forte per tabellas fœdius aliqd intelligi: q̃ ut latius explicē. Verisimile tamen est ipsum de tabellis mensarū loqui: ad quas te assiduo accipit. unde dicit assiduæ. & quia opiparam cœnam det: dicit densæ. & quia ipse blandus tibi est: dicit blāde. Docet aūt cur blandū eū esse innuerit: utens græco sermone, ac dicens. gar.i. enim: hoc est quia sup. decet. andra.i. uirū uel hominem. cinædū i. paticum: hoc est muliebria patientem esse supple ethus.i. moris. glyceos dulcis. Qui scire uellet quomodo græce leget, & quomodo latinis caracteribus scribet, sciet quoddā elementum quod græci ita uos-

nue.i. modicū & exile argentū. & argentum secundæ uenæ.i. minus modum & purū, quale est quod primum depurāto effluit.

IOAN. BRIT. ¶ Fata regunt hoies: hoc dictū a Neuolo cū suspirio & querela: ut dicat Deos, qui rerū oium moderatos sunt, sibi aduersos extitere: nec quenq̃ in opere suo optatum exitum sortiturū, cui Dij propitij non fuerunt. ¶ Fatum est in partibus illis: necesse est & illū fata sibi propitia habere, qui in honestæ uoluptati inseruit. nam & res illas ex fato & sideribus pendet. ¶ Sinus: uestis. ¶ Si tibi sidera cessant, i. ortu tuo benignum tibi non affulserit sidus. ¶ Spumāti labello: qui.n. appetunt, labra mouent titillatu pruriginis. ¶ Virro: nomen diuitis adamantis sibi draucos. Alibi pro diuite tñ ponitur: Virroni murena datur. ¶ Te nudum: ac per hoc etiā bene mētulatū. Nam in balneis dabatur occasio inspiciundi qualis quisq́ esset. ¶ Tabellæ: quæ mittebant a cinædis. ¶ ἤθους γὰρ γλυκέος ἄνδρα κιναίδου.i. moris.n. dulcis uirū esse cinædū: subaudi est. ¶ Vlterius mōstrū.i. peius: sic dicimus ultima uita.i. extrema & pessima: q̄si ultra quæ nō possis progredi. uerba sunt adhuc Neuoli cōquerētis de auaritia cinædi. ¶ Hæc tribui: uerba Virronis recitata a Neuolo ponētis calculū rationibus suis cū Neuolo. ¶ Cauet: aliqui legunt Et ceuet ut sit. Cinædus in draucum auaritia utitur: & tñ in re turpi ꝑseuerat. Nam ceuere est in obscœnis. de quo ante: Ego te ceuentē Sexte uerebor. ꝙ si legas: atq́ cauet erit sensus: Computat,

Calculus atq́ cauet. s. sibi ne in cōputatione decipiatur. ¶ Ponatur calculus .i. subducatur ratio expensi & accepti. calculus aūt breuis est lapillus: quo raciocinatores utuntur in rationū cōputatione. possunt esse uerba Neuoli idignātis munera quæq́ sibi numerari, & ꝓinde prorūpentis: ponatur calculus &c. De calculo dicemus uberius ī Satyra.xi. ¶ Oibus in rebus: ex oibus, ingt, quæ mihi tribuisti non plusq̃ q̄nq́ sestertia fuerūt: sed numerētur labores mei, quos inuenies longe maiores q̃ munera tua. ¶ Legitimū: cōueniēti magnitudine. ¶ Sed tu sane: ironicos hoc dicit, ut ostēdat nullā sibi fuisse uoluptatem: cum esset iā grādi ætate, & totus hirsutus. ¶ Dignū cyatho: alterū Ganymede, q̄ Iouis fuit formosissimus pocillator. ¶ Vos: o diuites cinædi. Est.n. interrogatio ad diuites cinædos, & argumentū a minori ad maius.i. si draucis nihil datis: q̄ uoluptati uestræ cū maximo suo labore inseruiūt: nihil est, quod pauperes clien-

Affeclæ tes a uobis sperare possint. ¶ Affeclæ: datiuus est casus. a sequendo sunt dicti affeclæ, ij.n. sunt q̄ spe alicuius emolumēti diuites sequūtur. ¶ Cultori: cliēti. ¶ Morbo: hoc est pruriginis uræ.i. ipsis draucis, q̄ morbo uestræ libidinis succurrūt: utrū sin uerba Drauci an poetæ.

ASCen. ¶ E T si quæras cur ego miser sim & alij diuites nescià aliud dicere, q̃ ꝙ Fata regūt hoies. fatū est ēt illis partibus: quas sinus abscō-

eant ab eis proferri ut i: ai diphthongon ut e: oi ut i: oy ut u. Nos autē ita mutamus in e longum. & oi in oe diphtōgon. k in c. itaq́ scribitur græce: ithois gar glichaeos andra kinaidon: proferatur autem ithus gar glychæos andra kinædon. Nostro more scriberetur ethus: nam ethica nō ithica dicimus: & glycæos & cinædon: mutando k in c. Interpretatur aūt: moris.n. dulcis hoiem cinædum: hæc latius dixi ꝓꝑ imperitos: qui hæsitarent ubi diuersimode scriptū inuenirent. Tñ.i. q̄uis ita sit: ꝙ mihi fata obstent. qd' monstrū est ulterius.i. excellētius & uerius. q̃ mollis.i. paticus auarus. q.d. nullū. Dicit autem auarus ille ad draucū munuscula petētem: hæc tribui sup. tibi: deinde illa: & mox tulisti plura sup. q̃ merruisti: hoc modo ingt Neuolus cōputat esse Virro ac ceuet. & tñ inquit iter cōputandū impatiēs libidinis more canū ceuet .i. clunes motat. Alij textus habēt atq́ cauet: ne. s. plura petā. & dicit ponatur calculus.i. fiat ꝑ calculos cōputatio laboris tui & acceptæ mercedis. assint pueri.i. ministri notarij cū tabula in q̄. s. scribāt. numera ingt Virro in oibus rebus.i. pro oibus utilibus indumentis, & eiusmodi, q̄ dedi tibi: quinq́ sestertia. q.d. meliora fuerūt. sed cōputemus solūmodo quinq́ sestertia pro oibus datis: deinde numerentur labores tui.i. quoties me subegisti. q.d. uidebis ꝙ satisfecerim. Ad quod Neuolus innuens mercedē constitutā esse nimis modicā pro labore sumpto, dicit: An putas sup. ꝙ facile & pronū est agere penem legitimū.i. uirgā aut caudā uirilē iustę mensuræ intra uiscera atq́ occurrere illic cœnæ.i. comestioni hesternæ .i. prioris diei. Nimis satyricus est hic poeta: in hoc tamen cōmendandus, ꝙ turpia damnat: uituperandus aūt ꝙ nimis aperte carnalia uitia explicat: sed legamus casti ac sobrii, nec imoremur: uerba nō officient. Ille seruus erit minus miser, qui foderit agrū, q̃ qui foderit dominū agri scilicet. sed tu o Virro putabas te sane.i. ualde. tenerum & puerum.i. imberbē adhuc. & pulchrum.i. formosum. & dignū cyatho .i. officio cyathissandi aut propinandi. & cælo.i. ut rapiaris ab aquila in cælum, & fias pincerna Iouis: ut ab eo stupreris ꝓpter pulchritudinē tuam: sicut Ganymedes raptus dicitur: hoc est tu putabas forte ꝙ ego facerem tibi talia gratis oblectatus teneritudine & pulchritudine tua. & ita nihil conferrs. unde subdit per impatientiam in omne exclamans quod sequitur. Vos humili &c. Ordo est: O uos cinædi auari. indulgebitis.i. cum indulgētia cōferetis. unq̃.i. saltē aliqñ. affeclæ.i. seruitori obsequēti humili.i. paupi & infimæ cōditionis. indulgebitis inquā uos unq̃ cultori.i. ei. qui uos colit. uos inquā parati donare nec morbo.i. ne morbo quidē uestro.i. libidini uestræ. q.d. non: quia si suo morbo nō obsequuntur: qd gratis faciēt? Vñ rediēs ad Virronē arguit eū ingratitudinis dicens.

¶ EN

En cui tu viridem vmbellam, cui ſuccina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, & ſtrata poſitus, longaq; cathedra
Munera fœmineis tractas ſecreta Calendis.
Tic paſſer, cui tot montes, tot prædia ſeruas
Appula, tot miluos intra tua paſcua laſſos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suſpectumq; iugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia muſto?
Quantum erat exhauſti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? melius ne hic ruſticus infans
Cum matre, & caſulis, & cum luſore catello
Cymbala pulſantis legatus fiet amici?
Improbus es, cum poſcis ait, ſed penſio clamat
Poſce, ſed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies, per quam ſolers euaſit Vlyſſes.
Alter emendus erit, namq; hic non ſofficit, ambo
Paſcendi, quid agam bruma ſpirante? quid oro?
Quid dicam ſcaphulis ſeruorum menſe Decembri,
Et pedibus? durare, atq; expectare cicadas,

IOAN. BRIT. EN cui tu viridem umbellam: uerba poſſunt eſſe tam drauci, q̃ poetæ ſubſannantis per irriſionem ipſum cinædum: cui tanquam muliereculæ mittebantur munera a Draucis: cum contra ipſa nimia ingratitudine nihil referret. Vt ſit ſenſus: Et diſſuaſio nihil cinædo tam ingrato eſſe donandum.

Vmbella. ¶ Vmbellam: uelum erat quo præſertim mulieres utebantur ad arcendum Solem. Martia. Accipe quæ nimios uincant umbracula Soles: Sit licet & uentus, te tua tela teget.

Succinũ. ¶ Succina: electra dicuntur a ſucco arborum unde deſudat. Nam uanitas prodidit Græcorum Phaetontis fulmine icti ſorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis electrũ omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem: quem Padum uocamus. Et electrum appellatum quoniam Sol uocitatus ſit Electros: quam opinionem, ut multi alij poetæ ſecutus Martia. ſic cecinit: Cum Phaetontea formica uagatur in umbria: Implicuit tenuem ſuccina gutta feram. Diodorus hoc ut falſum improbans tradit Baſileã inſulam eſſe Scythiæ oppoſitam in Oceano: in quam tempeſtas electrũ pluſrimum eijcit nulla alia in parte orbis repertum: illudq; ab incolis ad loca uſq; noſtra tranſmitti. Succinis autem mulieres delectabantur. unde Plin. lib. 37. ſic ſcribit: Proximum locum in delitijs fœminarum tamen adhuc tantum ſuccina obtinent: eandẽq; omnia hæc q̃ gemmæ auctoritatem. Natalis quoties: nam amicis mittebantur munera celebranti diem ſuum natalem: unde multi lucri cauſa non ſolum ſemel, ſed ſæpius in anno natalem celebrabãt. unde Mart. ſic taxat Clytũ. Vt poſcas Clyto munus, exigaſq;, V no naſceris octies in anno. ¶ Madidum uer incipit. i. quoties uenere Calendæ Mart. a quo tempore incipit uer & frequentes ſunt pluuiæ.

Calendæ Martiæ. Calendis igitur Martijs munera mulieribus mittebantur ab amicis ſicuti menſe Decembri quinq; diebus uiris: quo tempore Saturnalia celebrabãtur. Et quemadmodum mulieres Calendis Martijs ſeruos cœna excipiebãt tanquam exhortãtes eos ad inſequentis anni operam: ſic & uiri in Saturnalibus ſeruos in cœnam admittebãt tanquã eis gratias agentes operæ toto anno nauatæ. unde Tibul. in primo limine tertij libri ad Neæram: Martis Romani feſtæ uenere Calendæ, Exoriens noſtris hic fuit annus auis. Et uaga nũc certa diſcurrunt undiq; pompa: Perq; uias urbis munera, perq; domos. Et Martia. lib. 5. ad Gallam: Scis certe puto ueſtra iam uenire Saturnalia Martias Calendas. Mulieres autem Calendas Martias colebant in memoriam belli cum Sabinis compoſiti. nam tali die Sabinæ mulieres bella ſedarunt. Horat. Martijs cælebs quid agam Calendis. ¶ Et tractas: legendum eſt tractat & non tractas. ut ſit ordo & ſenſus: En cui tu mittas umbellam quoties natalis sedit: & ipſe potius in cathedra ſtrata tractat munera ſecreta fœmineis Calẽdis. Tractat ergo. i. manibus pertractat tanquã fœmella. ¶ Secreta: quæ non uult ab alijs uideri ut pudenda, muliebriaq;. Nam & ipſe cinædus tanq̃ fœmina ſedet expectans dona ab amatoribus. ¶ Poſitus: ſedens. ¶ Cathedra ſtrata. i. ſella tapetibus ornata: quali ſede mulieres ſedentes munera expectabãt ab amicis & amatoribus. ¶ Fœmineis Calendis. i. Martijs, quæ (ut dictum eſt) a mulieribus tantũ colebantur. ¶ Dic paſſer: inſultat eius mollicieí pariter & auaritiæ. ¶ Paſſer: tu mollis & ſalax ut paſſer, qui in Venerem putris eſt. ¶ Tot miluos. i. tot tua paſcua, in quibus ambiendis milui uolando defatigantur. Imitatio eſt Perſii: Diues aras Curibus quantum non miluus oberret.

Trifolinus. ¶ Trifolinus: in Campania eſt ager Trifolinus. Pli. lib. 14. cap. 6. uina trebellica appellarunt ad quartum a Neapoli lapidem: & iuxta Capuam caulina: mox trifolina. ¶ Suſpectum quod imminet Cumis: & quod a Cumis ſuſpicitur. De Miſſeno uidetur intelligere.

Miſſenũ. nam uicinũ eſt Cumis. Strabo proximum eſt Cumis Miſſenum promontorium.

Gaurus. ¶ Gaurus: mons Campaniæ non longe a Baijs prope lacum Auernum. de quo Lucanus: Vel ſi cõuulſo uertice Gaurus Decidat in fundum. Plin. lib. 14. cap. 9. Certant maſſica æque ex monte Gaurano Puteolos, Baiaſq; proſpectantia. ¶ Inanis: concauus. ut eſt natura montium. ¶ Plura linit. plura recondit in cella uinaria. Linit autem. i. gypſat. Nam uaſa uino repleta conſueuere picee, aut gypſo obturari ne uina exhalarẽt. Vnde eſt illud Perſii: Seniolæ ueteris metuens deradere limum. i. gypſum, aut picem. Columel. lib. 13. Nam oportebit poſt hunc numerum dierum cõteſtim uinum emundare: & ſi qd fecis aut labris uaſorum, aut lateribus hæſit eradi, ac ſuffricari, & protinus operculis impoſitis oblini. Horati. Vile potabis modicis ſabinum Cãtharis græca quod ego ipſe teſta Conditũ leui: hoc eſt gypſaui. Huic contrarium eſt Terentianum illud: Relevi dolia omnia, atq; omnes ſeras: quod ſignificat aperui, & quaſi degypſaui. nam præteritũ eſt a relino: non (ut quidam falſo putauerunt) a releuo per ſyncopen.

Lino Relino

¶ Victuro: quod diu ſeruabitur. ¶ Quantum erat: q̃ magna res erat. Ironicos: ac ſi dicat, res minima erat. ¶ Melius ne hic ruſticus iſans: ſenſus eſt: Maius profecto erit lucrũ, quod faciet puerulus, qui deferat nũcios ſacerdoti cybeleio, quam ego facio. eſtq; legendum cum interrogatione. Et erit ordo: Infans ruſticus cum matre & caſulis & cum catello luſore. i. qui pauperrimus eſt. & aliud nihil habet, q̃ matrem & caſulam & catellum. ne fiet. i. nonne fiet. hic. i. Romæ. melius. i. cum maiori emolumento. legatus. i. internuncius, & ueluti leno amici pulſantis cymbala. i. ſacerdotis cybelei, qui ſacerdotes rebus ſpurcis & uenereis dediti erant. nam patiebantur muliebria, ut molles & eunuchi. Ergo melius ne. i. nonne, ut alibi in ſequẽtibus. Iã ne igitur laudas. i. nonne laudas. poſſet ẽt pronunciatiue legi: Et ne pro certe & ualde. ut eſt ſæpe apud Terẽ. Perſius: Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem Prætulerit. ¶ Pulſantis cymbala: de gallis geſtãtibus cymbala diximus anteriore Satyra: Et reſupinati ceſſantia tympana galli.

Improbus. ¶ Improbus es: uerba cinædi. i. inſatiabilis es. Virg. Improbũ anſerẽ appellat iſatiabilẽ. Improbũ itẽ dicimus ſicuti manifeſtiſſimũ ẽ minime probũ. Vt illud apud Senecã: Improbus homo, eſt, q beneficiũ ſcit ſumere, & reddere neſcit. Improbũ ſæuũ ſignificat. Virg. Lauit improba teter Ora cruor.

Penſio. ¶ Sed penſio clamat uerba ſunt Neuoli. Pẽſio, inqt. i. æs alienũ, quod mihi p domicilio meritorio pendendum eſt. clamat & urget, ut poſcam a te. penſio a pendendo dicitur. nam apud antiquos omnis pecunia pẽdebatur. appellat autem penſionem, quæ pro locis conductis ſoluitur. Mart. lib. 3. ad Gargilianum: Vnde tibi toga eſt, & fuſcæ penſio cellæ? Capitur ẽt pro ipſa in omni re ſolutione. ut illud apud Liuiũ lib. 39. ab urbe condita: Decreuerunt conſules ut tribus pẽſionibus ea pecunia ſolueretur: hoc eſt tribus enumerationibus, ſiue ſolutionibus. ¶ Sed appellat puer unicus: puer, inquit ita unicus eſt: ut fuit acies unica Polyphemi: quaſi dicat qui ſolus mihi ſatis non eſt: ſicuti acies unica non ſatis fuit Polyphemo. nam ſi duas habuiſſet, Vlyſſes non euaſiſſet. appellat me, & urget ut alterum reperiam ſeruum: quia ſolus non poſſit mihi dare operam. ¶ Acies lata: latus oculus. acies autem proprie (ut docet Cic. in lib. de natura Deorum) dicitur ipſa pupilla. ¶ Euaſit Vlyſſes: nam Vlyſſes (ut ſcribit Home. 9.) tempeſtate per nouem dies iactatus, cum in patriam cum ſocijs eſſet rediturus, ad Lotophagos prius in Africam delatus eſt. unde ſocij loto guſtata, uix abſtrahi poterant. deinde illinc diſcedens in Siciliam uenit ad Cyclopas: apud quos omnia ſponte ſine cultura proueniunt, oues paſcũt. Vlyſſes acceptis duodecim ſocijs e nauibus in latus deſcendit indagaturus, quæ loca quis teneret, tulitq; ſecum utrum plenũ uini ſuauiſſimi: quod dederat Maro Iſmari accola ſacerdos Apollinis, & Euanthis filius. unde dictũ eſt uinum maroneum: cuius tanta erat uis: ut uni menſuræ uini uiginti aquarum adderentur. Hæc prodidit Homer. quorum & Plin.

Vinum Maroneum

meminit lib. 14. ca. 4. Speluncam Polyphemi intrauerunt, qui tūc per pascua agebat oues. illic copia casei, agnorum, & hędorū. orauere socij Vlyssem, ut his rebus onusti ad naues remearent, Vlysses renuit cupidus uidendi & experiendi an Polyphemus iure hospitij aliquid donaturus esset. Caseo igitur confidentes uesci cœperunt. Superuenit custos cum ouibus: ingens saxum hostio opposuit: qui sint interrogat superbe: respondēt se achiuos esse ex Agamēnonis exercitu, fluctib⁹ illuc pulsos, supplices aliquid petere hospites. n. & supplices in tutela esse Iouis. Tum Dij, inquit, non sunt curæ Cyclopibus, & cū dicto duos ex ijs arreptos more montani leonis depastus est. unū Ouid. Quo uidi bina meorum Ter quater affligi sociorū corpora terræ Desuper ipse iacens mōtani more leonis. Virgi. l. 3. Æneid. Vidi egomet duo de numero cū corpora nostro Prensa manu magna medio resupinus in antro Frangeret: multo hausto lacte obdormiuit. Sequenti die gregem in pascua eduxit, & fores eadem mole clausit, uespa redijt, duas in cœna capras deuorauit, Vlysses blandis uerbis suauissimi uini, qđ secum attulerant poculum obtulit, quo gustato ter iussit ad se deferri, exhilaratus uino petijt de noīe eius, tanq̄ ei gratias acturus. Nemo mihi nomē est, inqt Vlysses. At ille: Neminem ultimum comedā & somno se dedit ꝓfundissimo uino repletus. Vlysses cum socijs accepto ligno oblōgo & acuto, igniq; obusto, oculū, qui unus illi erat in media fronte, eruerunt, palum in uulnere relinquentes. Cyclops dolore percitus, grauiter mugijt. Ad tam horrēdam uocē concurrere alij Cyclopes querētes cur ipsos a somno excitaret. Tū ille: Nemo, inqt, dolo me & uiribus interficit. Illi respōderūt: si nemo uim ifert, certe Iouis mala euitare neqs. Cyclops amoto saxo oues emisit singulas manibus pertētatas, Vlysses mira astutia socios primū, mox se sub uentre arietū alligauit, & ita periculū euasit, ad sociosq; redijt. Polyphemus autē (ut tradit Homerus) filius fuit Neptuni & Theossæ: qui obcæcatus descendit ad littora, & patrem Neptunum contra Vlyssem precatus est: ex quo putatur illum passum naufragium. ¶ Scapulis: Terent. Dum studeo esse fidelis amisi scapulas. sunt autem ossa humeris annexa: a qbus dependent brachia. ¶ Mēse Decēbri: illud obseruandum est dici mense Decembri & mēse Ianuario, & nō mense Decēbris & Ianuarij. & sic de reliqs. Itē urbem Patauiū, & lacū Benacū, & fluuiū Adduā, & montē Parnasum, & arborē ficū. Licet plerūq; contra peruulgatā, & merā latinitatem in contrariū dici reperiatur. ¶ Dui ante uerba sunt Neuoli, & non auari, ut q dicat: Quid dicam scapulis & pedibus tempore hyemis ut durent & toleranter ferant frigoris iniuriam.

ASCen. ¶ EN sup. uirum: cui tu mittas. i. mittere debeas. umbellam. i. ramum uiridem. uel potius uelum an faciendam umbram. & cui tu mittas grandia succina. gallice ambres. quoties natalis eius redit: aut madidum uer incipit. & tu positus in cathedra longa, & strata. s. tapetibus aut floribus. tractas secreta munera. i. muliebria: quę quia uir es: secrete tractas. Calēdis fœmineis. i. qbus fœminis mos gerundus est: hoc est Martijs. de quibus Horat. Martijs cęlebs quid agā Calēdis. O tu passer. i. uir mollis ut passer: cui seruas tu tot prędia Appula. i. in Appulia, ubi opima & fertilia sunt? & cui seruas tot miluos lassos inter tua pascua. i. cui seruas tot & iam ampla pascua: ut milui ea peruolando priusq̄ euolarent, lassarētur. Ager Trifolinus. i. in Campania italica sic appellatus. implet. i. locupletem facit te fœcundis uitibus. & iugum suspectum Cumis. i. quod Cumani uerentur: ne in ipsis præceps ruat propter altitudinem. aut suspectum i. sursum aspectum a Cumis: hoc est quod iuxta Cumas est, sed altius. & Gaurus. i. mons ille. inanis. i. concauus & cauernosus.

Verum vt dissimules, vt mittas cætera, quanto
Metiris pretio, quod ni tibi deditus essem,
Deuotusq; cliens, vxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus ista modis, q̄ sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus, fugientem sæpe puellam
Amplexu rapui, tabulas quoq; ruperat, & iam
Signabat, tota vix hæc ego nocte redemi
Te plorante foris, testis mihi lectulus, & tu,
Ad quem peruenit lecti sonus, & dominæ vox.
Instabile, ac dirimi cœptum, & iam pene solutum
Coniugium, in multis domibus seruauit adulter.
Quo te circumagas? quæ prima, aut vltima ponas?
Nullum ergo meritum est ingrate, ac perfide nullū,
Quod tibi filiolus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri, foribus suspende coronas,
Iam pater es, dedimus quod famæ opponere possis.
Iura parentis habes, propter me scriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.
Commoda præterea iunguntur multa caducis,
Si numerum, si tres impleuero, iusta doloris
Neuole causa tui. contra tamen ille quid affert?
Negligit, atq; alium bipedem sibi quærit asellum.

Nam quis linit. i. obturat. plura dolia musto. i. recenti & nouo uino uicturo. i. diu in uigore suo mansuro. q. d. nemo. Et ideo inferiq̄tū erat sup. tibi. q. d. modicū. donare. i. numerare paucis iugeribus, cū tot habeas. s. lumbos. s. meos. clientis sup. tui exhausti per actum uenereū tibi impensum sanguine euacuati. Sequentia subobscura sunt quia aliqui textus non habent hoc loco hic quod habere debent: si ne accipiatur pro an: sed legēdo sine hic: ne idem esset qđ certe. omnes autem exponunt q̄ infans fiat legatus. i. internuncius hoc est lenunculus. i. paruus leno: sed hoc infanti nō conuenit Potes lector sequi Manci. ego autē sic intelligo: ut Neuolus ex desperatione dicat: hoc est referat dicta corā Virrone. Ne. i. certe. ui so q̄ nihil mihi des: & uxor & filius moriētur fame. infans. i. filius meus. rusticus. i. ruri educatus & residēs. fiet melius. i. cō modius: aut melius est q̄ fiet cū matre sua cōiuge mea. & cū casulis. i. ædicula & reculis meis. & cum catello lusore. i. qui cum infantulis ludit: q̄a alia non habet. fiet inquam legatus. i. quasi testamētale donū amici pulsantis cymbala. i. galli sacerdotis q̄ si ipsi causa opam pręstare uelis, quā tibi pstō: cōiugē & liberos mecū alet. & hoc minaciter i Virronē dicit: cui q̄drant sequentia q̄ propter huic sententię adhæreo. Improbus &c. Cū hęc, inqt, dico Virroni: ipse ait. i. dicit mihi o Neuole, tu es improbus. cum. i. q̄n. poscis ab amicis. Ego fateor: innuit Neuolus: sed pētio quam de domo mea: aut agello pscīuere debeo. clamat. i. per clamorē monet me dicēs, posce. sed puer. i. seruus unicus. i. qui mihi unicus tantū est. ut lata acies. i. ingens oculus Polyphemi illius pastoris siculi: q unus ex Cyclopibus erat: & unū oculū habebat: sed tantum quantus globus Solis nobis uidetur. Vnde dicit Virg. in. 3. Æneid. Cui lumen ademptum ingens, q̄ torua solum sub fronte latebat: Argolici clypei, aut phebeę lampadis instar: quia tamen non nisi unum oculum habebat: ideo ausus est illum stipite siculno terebrare Vlysses. non ausurus pfecto si geminos habuisset: quia difficile fuisset ambos simul perfecte extinguere: & tamen si uel modicum uidisset: uindictam sumpsisset. Non bene ergo erat Polyphemo unum oculum habēti: sicut nec Neuolo unum seruum habenti. & io hoc similitudo est: non q̄ seruus unicus sit, alioqui similis oculo Polyphemi. per quam. s. aciem hoc est unicū oculū: quia unicus erat Vlysses solers euasit. Alter sup. puer emēdus sup. est mihi. Nāq; hic unicus. s. nō sufficit. & q̄n duo mihi erūt: ambo sup. erūt pascēdi. qd agā bruma. i. uēto brumali spirante oro. i. q̄so, interrogo. qd dicā scapulis. i. humeris seruorū nudis. s. & qd dicā pedibus discalceatis. s. in mēse Decēbri. Nāqd dicā eis: durate & expectate cicadas. i. æstatē, q̄ cicadę canūt. q. d. id frustra fecero.

IOAN. BRIT. ¶ VERVM ut dissimules: esto, inqt, ut fingas te ignorare reliqua quę in te ꝯtuli beneficia: q̄to ptio metiris. i. q̄ti facis q̄ ego feci tibi grauidā uxorē. ¶ Virgo maneret: sed eā tibi impleui. ¶ Tabulas: qbus inter se cōuenerant in cōiunctione matrimonij. ¶ Signabat. i. alias tabulas iā erat signatura cū alio uiro. ¶ Quo te circūagas? quo fugias? qd respōdeas? ¶ Quę prima, aut ultima ponas. i. q̄ prima posteris tu dicere esse aut prima, aut ultima. q. d. ta multa in te ꝯtuli beneficia, ut nō possis dicere: ego uolo hoc esse ultimū pręmiū laboribus Neuoli, cū nunq̄ possis satisfacere. Sermo aūt est prouerbialis, quo græci utūtur τί πρῶτον ἢ τί ὕστατον. Quid primum, aut ultimū ¶ Nullū ergo meritū: occurrit tacitę obiectioni. posset. n. dicere auarus merita eius nulla esse. Ah non, inquit, hoc est meritum maximum: quod cum ipse non posses ex uxore suscipere liberos, ego uicem tuam suppleuerim: & inde tibi nati sint liberi. ¶ Tollis: educas tanquam tuos. Terentius: Quicquid peperisset, decreuerunt tollere. ¶ Argumenta uiri: argumentum (auctor Fabio) plura significat. Argumētum

Nam

Nam & fabulæ ad actus scænarum compositæ argumenta dicuntur. & orationem Ciceronia uelut thema argumētum appellamus. unde Pædianus, inquit, argumentum tale est. Ex quo apparet argumentum omnem esse materiam ad scribendum destinatam. Et pro materia accepit Cicero inquiens: Quoniam nullum scribendi argumentum mihi relictum est. Argumētum etiam dicimus: quod probationem, indicium, fidem facit. Ergo argumenta uiri. i. filios, qui fidem faciunt, & indicium te esse uirum. dicimus etiam sic: Silētium tuum fuit mihi argumento te uirum bonum esse. i. indicio. Plinius loquens de ursis: Cibi nulla argumenta: idest nulla indicia. deductumque est uocabulum ab arguo: quod idem est: quod fidem facio & indico: ut uerba tua arguunt te improbum esse. i. indicant & fidem faciunt. ⸿ Libris actorum: diximus in. 2. Satyra illic: Cupient

Acta

& in acta referri: acta non esse libros, sed negocia ipsa tam priuata, q̄ publica: quæ in libris describebantur. unde bene poeta ait: Et libris actorum. Vnde Cicero in secunda Philippica: In publicis actis nihil est lege grauius. In priuatis firmissimum est testamētum. Tranquillus in Tiberio: Interim cum in actis senatus legisset dimissos, ac ne auditos quidem quosdam reos Idem in Cæsare. Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tyberim trahere, bona publicare acta rescindere. i. libros quibus acta, siue gesta Cęsaris continerentur. Vnde & ętate nostra dicimus in actis tabellionum hoc inuenitur. i. in libris, quibus describuntur acta & gesta hominum: absolute etiam dicimus facta & gesta imperatorū acta. ut illud apud Tranquillum in Augusto: Nihil conuenientius ducens q̄ necem auunculi uindicare: tuerique acta. i. quæ egisset. Ergo libris actorum. i. libris continētibus publica ciuitati negocias. nā & nomina liberorū in publicis ciuitatis monumentis describebant. Vnde Apule. in. 2. Apologia ita scribit: Pater eius natam sibi filiā more cæterorum ꝓfessus est: tabulę eius partim tabulario publico: partim domo asseruabantur. Quam consuetudinē seruant adhuc & Veneti. Possumus etiam intelligere priuatos libros, in q̄bus parentes acta sua describerēt. inter quæ & noia liberorū unde Seruius in. 2. Georgi. exponens illud: Populi tabularia uidit: scribit in templo Saturni ubi erat ærarium solita fuisse reponi acta, quæ susceptis liberis faciebant parentes. Ab actis dicitur Actuarij hoc ē qui scribēdo negocia tā publica, q̄ priuata in libros cōtinentes acta referūt quasi notarij. Vnde

Actuarius

Tranquillus in Cæsare: Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur pro Q. Metello: quā non immerito Augustus existimabat, magis ab actuarijs exceptā male subsequentibus uerba dicētis, q̄ ab ipso editā. ⸿ Suspēde coronas: in signū lęticię ornabātur enim fores domus coronamētis, frōdibusque. Alibi: Pone domi lauros. ⸿ Iam pater es iam filios habes. ⸿ Dedimus qd̄ famæ. i. dedimus tibi filios: q̄bus potes ostendere te esse & uirum & maritum: ac per hoc detractorū famam extinguere: qui te mulierem, & cinædū dicebant. ⸿ Scriberis hæres: nam lege cautum fuisse uidetur, ut qui liberos non susciperet, hęreditates adire non posset. ⸿ Legatū omne capis beneficio, inq̄t, meo factum est ut possis scribi hæres oīum legatorum: cū antea obstātibus legibus tibi nō liceret: quas tū leges in corpore iuris ciuilis non habemus, sublatas ab impatoribus. Legatum appellatur (ut diffinit Modestus) quędā donatio testamēto relicta. deducto uocabulo a lego legas: qd̄ est idē, qd̄ mādo, & decerno testamento. Inde est legator, qui testamento legat & reliquit bona sua alicui. Legatarius uero is appellatur, qui legatū capit. A lego cōpositum est allego: qd̄ capitur ꝓ mitto. Plau. Quin es ipsa me allegauit, qui istam accerserem. Allego etiā pro adduco Pli. Tū multa allegauit: quę ad rem ꝓpositam ꝑtinere non uidebātur. ⸿ Et dulce caducū (ut legitur apud iurisconsultos codice de testamentis) dicitur qd̄ sub conditione sit a cadendo: ꝙ ea deficiente uel uiuo uel mortuo testatore id cadat, ꝑueniatque, uel ad testatorem uel ad substitutū eo mortuo: uel ꝙ ab uno cadit in alterum per hęreditatem. Capis, inq̄t, & caducum legatum: id qd̄ sine liberis capere non poteras, id enim in te cadit: qd̄ non expectabas. nam a cadendo (ut diximus) deducitur uocabulū, cum ab uno in alterum ꝑ hæreditatē cadit. Dulce aūt appellat: qd̄ & inspirato ꝯtingit. ⸿ Si numerum, si tres ipleuero: si tres ex uxore tua suscepo filios. Nāque in urbe tres filios quinque in Italia, septē in ꝓuincijs habuisset imunitate donabatur: quā plerique ēt sine uxore & liberis ab impatoribus impetrauerūt. Quod & Marti. cum esset sine liberis petijt, impetrauitque a Domitiano, ut docet carmine suo: Quod fortuna uetat fieri, ꝑmitti uideri, Natorū genitor dicat ut esse trium. Et alibi ad uxorē. Natorum mihi ius trium roganti Musarum pretiū dedit mearū Solus q̄ poterat, ualebis uxor. Non debet dn̄i ꝑire munus. Idē alibi: Præmia laudato, tri

Legatū
Legare
Legator
Legatarius
Allegare
Caducus
Ium triū natorū

buit mihi Cæsar uterque: Natorūque dedit iura paterna triū. Qui ergo ius triū liberorum habuissent, multa cōsequebātur pręter cęteros cōmoda. unde Appianus & Tranquil. scribunt in diuisione agri Cāpani Iuliū Cæsarē iussisse agros, q̄ circa Capuā cæteris fuissent cultiores, & feraciores patribus diuidendos esse: q̄bus triū liberorum ius adesset: quo facto cōcurrisse ad uiginti hoīum millia: q̄ triū liberorum alimēta deposcerēt. Idē tradit tesserā frumenti triplicē solitos accipe. Et in petitione magistratuum nō habētibus filios eo numero anteponebantur. ⸿ Iusta doloris causa tui: possunt esse uerba poetæ: q̄si dolentis casum Neuoli. possunt etiā referri ad ipsum Neuolum sui ipsius miserescentem. Dolor est motus asper in corpore a sensibus alienus. Cicero in secundo Tusculanarum. ⸿ Ille quid affert: diues auarus negligit: scilicet te Neuole, nihil tibi dat.

Dolor

⸿ VERVM ut dissimules. Exprobrat Neuolus alia beneficia Vir roni impensa. per quæ poeta amare taxat molles uiros. Ordo est: Verum. i. sed. ut sup. demus ꝙ dissimules & mittas. i. prætermittas: & non computes cętera sup. obsequia tibi impensa: quāto pretio mentiris. i. quanta merce de dignū putas. ꝙ ni. s. nisi. ego essem cliens tibi. deuotus. i. omnino addictus, & deditus. uxor tua maneret uirgo. i. nondū peperisset: quia eam non cognouisti. Certe tu scis quibus modis. & q̄. i. quantum sępe rogaris. i. rogaueris sup. me. istar. i. ut ista officia tua facerem: ut. s. tibi coniugem tuā subagitarem, & prolem sub tuo nomine generarē. & tu scis quæ pollicitus sup. es mihi. ego rapui sæpe amplexu meo puellam. s. uxorem tuam adhuc iuuenculam. & ipsa ruperat quoque. etiam, tabulas. i. instrumentū contractus matrimonialis tecum, & signabat. i. signare uolebat iam alteri sup. marito. Ego uix redemi. i. sedaui. hæc. i. huiusmodi iram. uel potius redemi. i. restitui i pristinum statum ac uigorē. hæc. i. huiusmodi tabulas matrimoniales. aut (ut Mancinellus dicit) testamentales. uix. i. cum summa difficultate. tota nocte. i. labore & subagitatione totius noctis. & hoc te plorante foris: cum te nō amplius admitteret: cum nihil possis. Lectulus in quo Venerem cum uxore tua peregi est mihi testis: & tu etiam mihi testis es: ad quem sonus lecti. i. crepitus spondæ ꝑuenit. & ad quē mox dominę. s. tuę. i. coniugis tuę: quæ impatiēs libidinis ganiebat: sicut dictū est in sexta: Appula ganit Sicut in amplexu. Et ne forte istud mirum uideatur cuiquam: addit quod sequitur. Adulter seruauit in multis domibus coniugium instabile. acceptū. i. inceptum. dirimi. i. dissolui per dissidium & iam solutū pene. i. quasi. Quo circumagas. i. uoluas te subterfugia quæres. quæ ponas prima aut ultima. i. quid primum, aut ultimum in excusationem adducas. i. adducere possis. uel quo circumagas te: nisi ego tibi uxorem recōciliassem. quæ donas prima aut ultima. i. quid agas exclusus & explosus ab omnibus. Ergo o ingrate pro tot beneficijs acceptis: & perfide pro tot pollicitationibus cum iuramento confirmatis. nullū est meritum ꝙ filiolus. i. paruus filius: aut filia nascitur tibi ex me. i. quem, uel quā ego generaui q. d. iuste plurimū esset. enim, ꝓ quia. tu tollis. i. educas tanq̄ tuus. Et gaudes spargere. i. immiscere libris actorum. i. in quibus publice scripturæ negociorum actorum in iudicio, & etiam susceptorum liberorum continentur. argumenta. i. media probatiua. uiri. i. ꝙ uir sis, cum credant te genuisse. suspēde foribus. i. i ualuis domus tuę coronas: in signū puerperij recētis. tu es pater. i. iam reputaris pater. nos dedimus tibi qd̄ possis opponere famæ. i. diffamationi dicentiū, te ut cinædū solūmodo pati. & nihil agere. tu habes iura parētis. i. quæ parētibus solūmodo aduenire possunt: & q̄bus orbi ac infœcundi carent. tu scriberis propter me hæres ab uxore. s. secundum Mācinellum. uel potius a quocūque potes nūc scribi hæres: eo ꝙ pater es, qd̄ ante nō licebat. tu capis. i. capere potes omne legatum in testamento. s. nec non: idest etiam caducum: idest conditionatum testamentum. quod dulce est quando obueniente conditione suscipitur. Præterea multa commoda iunguntur caduco. lex Papi. appellat caducum legatum relictum sub conditione: qua deficiente uel uiuo uel mortuo testatore: id cadat & perueniat uel ad testatorem uiuum: uel ad substitutum eo mortuo. Potest autem huiusmodi caducū per filios sic parentibus obuenire si filijs imbecillibus substituantur. Si ergo impleuero numerum sup. legitimum: hoc est si ego tres sup. genuero, tūc. n. haberes ius triū liberorum. Hactenus locutus est Neuolus recitādo uerba potissimū quę est Virrone se dicit habuisse: ad quæ poeta scōmate quodā: & amara irrisione respōdet. Neuole causa tui doloris est iusta: tū dic sup. quid ille. s. Virro affert cōtra. i. in excusationē: uel qd beneficij refert: Respondet Neuolus: Negligit sup. me. & quęrit sibi aliū asellū bipedē: qui. s. subagitet, & laboret sine mercede. Asinū bipedē intelligit hominem simplicem & facile credentē.

ASCen.

Hæc soli commissa tibi cælare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice leuis,
Qui modo secretum commiserat, ardet, & odit
Tanquam prodiderim quicquid scio, sumere ferrũ,
Fuste aperire caput, candelam apponere ualuis
Non dubitat, nec contemnas, aut despicias, q;
His opibus nunquam cara est annona ueneni.
Ergo occulta reges, vt curia Martis Athenis.
O Corydon Corydon, secretum diuitis vllum
Esse putas? serui vt taceant, iumenta loquetur,
Et canis, & postes, & marmora, claude fenestras,
Vela tegant rimas, iunge hostia, tollito lumen
E medio, clament omnes, prope nemo recumbat,
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus vlciscuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miseram vinosus inebriat aurem.
Illos ergo roges quicquid paulo ante petebas
A nobis, taceant illi, sed prodere malunt
Arcanum, q̃ subrepti potare falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Viuendum est recte cum propter plurima, tum his
Præcipue causis, vt linguas mancipiorum
Contemnas, nam lingua mali pars pessima serui.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
Quorum animas & farre suo custodit, & ære.
Iccirco vt possim linguam contemnere serui,
Vtile consilium modo, sed commune dedisti,
Nunc mihi quid suades post dãnum tẽporis, & spes
Deceptas? Festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræq; breuissima vitæ
Portio, dum bibimus, dum serta, vnguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

IOAN. BRIT. ¶ HÆC soli: uerba Neuoli ad poetam ut taceat. ¶ Leuis: mollis,
& effœminatus: qui pumice cutem sibi polit. ¶ Qui modo secretum
cinędus, inquit, qui secreto opera mea usus est, timens ne publicet
tur, odio me prosequitur, & ecdem mihi omnibus modis machina
tur. ¶ Ardet: indignatione, & ira accenditur. ¶ Candelam apponere
ualuis. i. domum accendere adhibita candela. hoc magis placet, q̃
ut intelligas candelam per infes
nora immissam. illud enim mini
me letale esset supplicium. Val
uæ autem dicuntur ipsæ fores a
(Valuæ) uoluendo. Plin. libr. 16. Valuas
ex cupresso etiam quadringen
tis prope annis durare. ¶ Sumes
re ferrum: ad occidendũ. ¶ Ape
rire caput. i. scindere. Petronius:
Iam non potui supplicio caput
aperire. ¶ Nec contemnas: quod
(Annona) dico. ¶ Quod: qa. ¶ Annona ues
neni. i. ipsa ueneni merx, & cos
pia nunquam est cara huiusmo
di diuitibus & cinædis: quia im
pensæ non parcunt. appellatios
ne autem annonæ intelligimus
non modo rem omnem frumen
tariam, sed alia quoq; cibaria.
unde Cicero scribit in secundo
de diuinatione: Annonam futu
ram cariorem in macello. Sic &
Tranquillus in Tiberio: Anno
nam macelli senatus arbitratu
quotannis temperantiam cens
suit Varro in tertio de re rustica
Coenę innumerabiles excandes
scũt annonã macelli. uideturq;
uocabulum deductum ab ans
no tanquam sit anni alimonia.
Et cum Romę sæpe fame labos
raretur, magistratus constituti
sunt, qui annonæ præessent: qui
(Præfecti annonę) præfecti annonæ dicebantur.
V surpatur etiam annona i aliis,
quam in eduliis. Horati. in epis
stolis: Vilis amicorum est annos
na, bonis ubi quid Deest. Et los
cum sic intelligas: Amici uiri bo
ni & sapientes nihil desiderant,
neq; petũt, quod magni sit pres
tii: ubi aliquid eis deest: quasi dis
cat uili re contenti sunt, & modi
ca: quia boni sunt & sapientes.
¶ Vt curia Martis Athenis: scilis
cet tegit, sic inquit, non minore
silentio hęc tegas, q̃ consilia sua
tegit senat' atticus. ¶ Curia Mar
(Areopagus) tis. i. Areopagus: ubi (teste Polluce) iudicia cædis, uulnerum, & ue
neficiorum per populum exerceri solita sunt. Plin. lib. 7. scribit sic:
Iudicium capitis in Areopago primum actum est. ibi enim Mars
(ut docet Diuus Augustinus libr. 18. cap. 10) cum homicidii cris
mine reus fieret, iudicantibus duodecim Diis in eo pago sex senten
tiis absolutus est. iudicabant autem noctu, & in tenebris ne ad di
centes, sed ad ea quæ dicerentur, respicerent. quod Lucianus aper
te scribit in Dialogo: qui inscribitur Hermotinus, hortans ipsum
Hermotinum philosophum: ut in iudiciis & rerum examinatione
imitet Areopagitas: οἱ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ δικάζουσιν ὡς μὴ ἐς τοὺς
λέγοντας, ἀλλ' ἐς τὰ λεγόμενα ἀποβλέποιεν: hoc est qui in nocte &
tenebris iudicant: ut non ad dicentes, sed ea, quæ dicerentur, respi
cerent. Cuius consuetudinis meminit & Macrobius libro ultimo
Saturnalium his uerbis: Quæramus silentium: ne conuiuiis an &
opportunius sermo conueniat. Nam sicut apud Athenas Areopas
gitæ tacentes iudicant: ita inter epulas oportet semper sileri. Areos
pagus autem interpretatus cliuus Martis. ἄρης, uel ἄρεος, uel ἄρεως
Martem significat: πάγος uel locum eminentem. De Areopago ita
Valerius libro secundo: Eiusdem urbis & sanctissimum consilium,
Areopagus quid quisq; Atheniensium ageret: aut quonam quæ
stu sustentaretur, diligentissime inquirere solebant. ¶ O Corydon
Corydon uerba poetæ respondentis Neuolo quid petierat ut tace
ret. Hemistichiũ est Virg. O Corydõ Corydõ, q̃ te demẽtia cepit:
q. d. o stulte credisne quicq̃ esse turpe, qd possit latere? ¶ Serui ut tas
ceãt. i. q̃uis taceat serui. ¶ Ad cantũ secundi galli. i. ad secundũ can
tum galli. ¶ Iunge hostia: clau
(Caupo) de. ¶ Caupo: is est qui cauponã
exercet, quem stabularium etiã
nominamus a stabulo: quod p
caupona & taberna meritoria
accipitur. de quo ante dictum
est. per Cauponem autem intel
ligit unum quemque uulgarem
hominẽ. ¶ Librarius: qui libros
exscribit. Tranquillus in Domi
tiano: Librariis etiam, qui eam
descripserat, crucifixus. ¶ Archi
(Archimagirus) magiri: Archimagirus magister
& princeps coquorũ: & coquus
inter seruos erat. ἀρχὸς enim pri
cipem: & μάγειρος coquũ signifi
cat. ¶ Carptores: carpere multa
significat, ut mordere & taxare,
ut poeta carpit auaritiam. Car
pere frui. Persius: Carpamus dul
(Carpere) cia. Carpere eligere. Terentius:
V numquodq; quod erit bellissi
mum, carpam. Carpere lædere.
Virgilius: Carpit enim uites pau
latim, uritq; uidendo. Carpere
rapere. Tibullus: Carpite nunc
tauri de septem montibus hers
bas. i. rapite ad comedendum.
In qua significatione potest uis
deri dictum hoc loco Archima
giri carptores. i. raptores, q; sem
per aliquid ad comedẽdũ rapiũt
& auferũt ex epulis dñi. ¶ Quid
. n. dubitãt: nõ est, inquit. mirũ si
dominos suos accusãt, cũ ues
lint ulcisci uerbera, q̃ acceperũt
ab eis falsis criminationibus &
rumoribus: quos ubiq; disserũt.
(Balteus) ¶ Baltea: uerbera balteorũ, qbus
sępe cęsi fuerũt. sunt aũt cigula
militaria bullata ex corio: a qbus
gladii depẽdebãt. pro cigulo tñ
muliebri accipit ab Apul. ¶ Ine
briet: repleat. ¶ Illos. s. seruos: lis
brariũ. s. & Archimagiros. ¶ Pe
tebas A nobis: p illud: Hęc so
li cõmissa tibi cęlare memento.
¶ Quã potat: subaudi tãtũ. ¶ Lau
fella bibebat: Laufella sui tpis mulierẽ uinolẽtã notat. ¶ Faciẽs: sacri
ficãs, & rẽ diuinã pagẽs. Virg. Cũ faciã uitula p frugibus. ¶ Pro po
pulo: p salute po. Ro. Sacra aũt itelligit Bonę Deę, q̃ p salute pop.
Ro. celebrabãt a mulieribus quotãnis i domo sũmi põtifi. de qbus
Plutar. mulra i uita Cic. Sene. ad Luci. Credat aliqs pecuniã eẽ uer
satã i eo iudicio, i quo reus erat Clo. ob id adulteriũ, qd eũ Cæsaris
uxore i apto cõmiserat, uiolatis religionibus eius sacrificii: qd p po
pulo fieri dr, sic sũmotis extra cõspectũ oib' uiris, ut picturę quoq;
masculorũ aialiũ cõtegãt. uñ ẽ illud ant: Iubet picta uelari. De hoc ẽt
añ illic: Atq; bonã tenerę placãt abdñe porcę. ¶ Viuẽdũ recte salu
bre cõsiliũ. ¶ Cõtẽnas: cõtẽnet qas. ¶ Tũ his: legẽdũ ẽ istis. aliter uersus
nõ staret. ¶ Nã ligua: sensus ẽ: In seruo iprobo ligua ẽ ps maxia to
tius corporis. q. d. ligua inter cætera mẽbra multũ ualet i seruo. q. d.
prõptus ẽ ad loquẽdũ. uñ seruus ille corrigit apud Plau. i Milite sic
Plus oportet scire seruũ, q̃ loq. nisi potius legat: Pars Pessima. ut sit
sensus: Liguã i seruo uitioso esse pessimã totius corporis ptẽ. ¶ De
terior tñ hic: sensus est: Deterior autẽ erit cõditio domini, qui aliqd
fecerit unde si seruus. i. subiectus seruo suo, & non liber. Nam dos
minus, qui aliquod scelus commiserit, semper timet seruum suum,
ne ab

ne ab eo accusetur. & ita semper est seruus seruo, & nūquam liber. ⸿ Illis.s.seruis. ⸿ Quorum animas.i.quos alit. ⸿ Suo farre.i.pane. farre autem ait: quia Romani trecentis annis uixerunt farre. ut Plinius tradit ex sententia Verrij. ⸿ Iccirco: uerba Neuoli. ⸿ Commune: quod ad omnes aeque pertinet.

ASCen. ℭ HÆC soli &c. Verba sunt Neuoli ad poetam: ad quę postea respondens poeta docet nullū turpe factū diu occultari posse: per hoc ab eo dehortans, atq; deterrens. Ordo est: O Iuuenalis memento haec quae dixi. commissa idest communicata tibi soli, caelare. & fige tacitus.i.tacens nostras querelas intra te. nam inimicus leuis.i.leuigatus in locis pilosis & pudendis. pumice.i.lapide cauernoso & scabro: est res mortifera. is qui modo.i.paulo ante, commiserat secretum suū: rogans.s.ut se & coniugem suā subagitarem: ardet inuidia scilicet: & malo zelo ī me. & odit me tanquam prodiderim: idest porro dederim: hoc est reuelauerim, & omnibus dixerim quicquid scio. non dubitat sumere ferrum contra me aperire caput meum fuste: idest baculo. apponere ualuis: idest podici meo cādelas: uel forte aediculę meae: eam comburere minans. Nec contemnas.i. non debes modicum timere tāquam rem contemnendam, & minimi periculi. aut despicias: idest nō debes despicere: hoc est nihil facere. q: idest (ut dicunt) prouisio: & penus ueneni nunquam est cara his opibus: idest habentibus huiusmodi opes: hoc est diuites semper habent uenena parata ergo ne aut ferro: aut igni: aut ueneno peream. tegas occulta: idest haec secreta. ut: idest quemadmodum. curia Martis: idest Areopagus sup. tacuit Athenis: ubi iudicia capitalia tractabātur tacite quibusdam caracteribus. Vnde Persius: Nigrum sis figere thita. unde ubi capitale erat secreta patrum reuelare: respondet Iuuenalis more suo adducens hemistichion: idest dimidiatum uersum Virgilij ex Bucolicis: quo se Corydon dementem fatetur: quo dementem etiā significat, & dicit. O Corydon Corydon: idest o Neuole Neuole Corydoni, qui se dementem dixit persimilis. putas ullum esse secretum diuitis, qui scilicet multos seruos & familiares habet: quasi dicat id fieri non potest. ut enim serui taceant: id est si demus ut serui taceant. iumenta, & canes, & postes, & marmora loquentur: id est prodent scelus eius. Claude fenestras. & uela scilicet aulaea. tegant rimas: idest fissuras per quas rimari aut scrutari quis posset. & iunge hostia. tolle lumine e medio ne quisquam possit uidere. omnes clament idest strepitum & clamorem ingentem faciant: ne quisquam possit audire: nemo recumbat prope: etiam si caecus & surdus sit: ne forte possit sentire. tamen caupo proximus: idest qui uinum & obsonia in proximo uendit. sciet ante diem: idest priusquā sit dies. quid diues: idest mollis facit. a d: idest circiter cātum secundi galli: uel potius circiter secundum cantum galli. & audiet sup. carmina famosa quae librarius: id est librae & pensis partiendis praefectus. & Archimagiri: idest principes coquorum: & carptores carnium, aut lanarum finxerunt: idest composuerūt. quid enim: idest nam ad quid dubitent componere: idest fingere carmen: idest cantilenam diffamatoriam (sunt qui crimen minus emendate legant) in: idest contra. dominos quoties ulciscuntur. baltea: idest uerbera, aut scuticas ex balteis: idest ultionem faciunt de uerberibus balteorum. rumoribus idest diffamationibus & infamia. Nec deerit: immo aderit seruus, aut familiaris, qui quaerat te nolens audire: ut audias tamen, per cōpita.i. loca communia. quae competuntur: idest conueniuntur. & qui uinosus: idest ebrius. inebriet: idest frequēti halitu repleat: & quasi ebriam faciat. aurem tuam: idest cuiusq; illic comparentis miseram: q; tam uilia audire cogatur. ergo: O Neuole si uis ut facta Virronis sint secreta. roges: idest preceris illos quicquid petebas pauloante a nobis. ut scilicet secreta ipsis commissa cęlare memine

Ne trepida; nunquam paticus tibi deerit amicus
Stantibus, & saluis his collibus. vndiq; ad illos
Conueniunt & carpentis, & nauibus omnes,
Qui digito scalpunt vno caput, altera maior
Spes superest, tu tantum erucis imprime dentem.
Haec exempla para felicibus, ad mea Clotho,
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter
O parui, nostriq; lares, quos thure minuto
Aut farre, & tenui soleo exornare corona,
Quando ego figā aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete, & baculo? viginti millia foenus
Pignoribus positis, argenti vascula puri,
Sed quae Fabricius censor notet, & duo fortes
De grege Moesorum, qui me ceruice locata
Securum iubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi praeterea curuus caelator, & alter,
Qui multas facies pingat cito. sufficient haec.
Quando ego pauper ero, votū miserabile, nec spes
His saltem, nam cum pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de naue petitas,
Quae siculos cantus effugit remige surdo.

tint. fac supple ut illi taceant. sed ipsi malunt prodere: id est reuelare. arcanum: idest secretum domini sui, quam potare tantum supple falerni: id est optimi uini. subrepti: idest furtiui (quod tamen longe dulcius esse debet, quam per abundantiam oblatum. unde Prouerbiorum nono: Aquae furtiuae dulciores sunt: & panis absconditus suauior) quantum Laurella.i.mulier bibax bibebat. faciens supp. sacrum.i.sacrificans Bonae Deę pro populo: idest pro salute populi. Viuendum est, inquit poeta, recte. cum sup. ita sit quod ꝓpter plurima. tum sup. praecipue de his causis .i. propter has causas. quidam textus habent tunc ue his: tum malus esset uersus. alij habent tum de his ut nos legimus. alij neutrum habent: hoc est nec tunc, nec tum de: sed tum his. & tunc. h. habet uim consonantis: sicut Æneidos. 1. Posthabita coluisse Samo: hic illius arma & cę. causae autem sunt ut contemnas: idest nihili pendere, & non uereri possis. linguas mācipiorum: idest seruorum manu captorum. nam lingua est maxima pars mali serui: idest quae seruum malū facit: uel qua seruus malus utitur, deterior. sensus est Malus quidem est seruus reuelans secreta domini sui: sed deterior est dominus sic uiuens, ut seruos suos ob id formidet. Ordo est: Tamen: idest tam etsi malus sit seruus: tamen hic: scilicet dominus: qui non erit liber illis: idest in illos: uel ab illis. quorum animas: idest uitam custodit suo farre & suo aere.i. qui seruos suos ob delicta sua timere cogitur. & ob id eorum seruus esse. est deterior: idest minus ualens. Respondet Neuolus: Idcirco, quia uiuendum est recte &c. tu dedisti modo consilium utile: sed commune: id est quod non mihi in his calamitatibus utile esse poterit: sed omnibus seruos habentibus. ut scilicet: idest qualiter possim contemnere linguam serui: quia recte uiuendo. Sed quid suades: idest consulis nunc mihi post damnum: idest perditionem tēporis, & post spes deceptas? Enim pro quia. quia uelox flosculus, & breuissima portio angustae & miserae uitae. festinat decurrere: idest in interitum labi. Interea enim dum bibimus: dum poscimus serta ex floribus scilicet: dum poscimus unguenta & puellas: idest dum maxime oblectamur: senectus non intellecta obrepit: idest clam apud nos serpit & inuadit nos oscitantes, & non animaduertentes. Est haec quidē optima & grauissima sententia, quae tunc solent esse iucundissima quando ridiculis personis, aut de ridiculis rebus datur. ut hic & in militibus gloriosis apud Plautum & Terentium: & in Nasidieno apud Horatium: & in sexcentis alijs

IOAN. BRIT. ℭ NE trepida: uerba Iuuenalis. ⸿ Paticus: cinaedus a patiendo muliebria. quod si a latino deducis cum i exili scribetur. si uero a graeco πάθος aspirationem addes. ⸿ His collibus.i. durāte hac urbe: ubi septem sunt colles. Tibullus: Carpite nunc tauri de septem montibus herbas. ⸿ Carpentis & nauibus: terra & mari. ⸿ Qui digito: hoc est molles & effoeminati, qui uno dumtaxat digito sibi caput scalpant, soliciti ne comam studiose concinnatam perturbent. quod in Caesare notatum est: qui caput sibi uno digito scalperet unde Cicero coniiciebat nihil suspicandum esse de eo tanquam molli. Seneca ad Lucilium: Impudicum & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdum responsum & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Nam & Pompeius sic a Clodio est notatus ut scribit Plutarchus in uita Pompeij. Et Amianus Marcellinus historiae lib. 17. Pompeij obtrectatores ait hoc etiam in eo ludibriosum & irritum obseruasse: quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat. Sicq; poeta ostendit Romam confluere omnes molles, qui uirum sibi appetant. ⸿ Alterà maior spes: non est, inquit, tibi dehinc desperandum, immo altera tibi maior spes superest: scilicet cinędos tibi non defuturos. ⸿ Tu tantum erucis: per erucam omne aliud Veneris excitamentum intelligit. Eruca autem est herba, quae ma- Eruca

xime uires in Venerem praestat. Virgilius in Moreto: Intybaq; &
Venerem reuocans eruca morantem. Plinius in x. cap. 63. Audis
tas coitus putatur ex cibis fieri: sicut uiro eruca, pecori caepe. Oui
dius in. 2. de remedio: Nec minus erucas aptum est uitare salaces.
Columella: Et quę frugifero seritur uicina Priapo, Excitet ut Vene
ri tardos eruca maritos. ¶ Hęc exempla: uerba Neuoli: Para, inquit,
haec exempla & documenta excitandae libidinis felicibus: quasi di
cat se in tali re minime esse fortunatum. ¶ At mea Clotho: sed licet,
inqt, in tali uitę instituto infelix sim: Clotho tñ mea & Lachesis. i. to
ta uita mea semp tali uitae genere delectata ē: maximeq; delectaf.
p Clothon aūt, & Lachesin: quę duae sunt ex Parcis, quaeq; uitā ho
minum disponere dicuntur, uitam intelligit. ¶ O parui: uotum est
Neuoli cum suspirio: quo diuitias more insipientis sibi optat: sicq;
poeta per irrisionem ostendit eum nescire uiuere contentum (quod
facit sapiens) paruo: atq; ideo turpes exercere artes: quasi innuat ui
tiosum hominem a sapiente in hoc differre: q hic multa cōcupiscat
ille paucis contentus sit. ¶ O parui: ex affectu dictum. nam parui ei
Lares uidebantur. ¶ Lares: Dij familiares. de quibus pluscula diximus il
lic apud Persium: Bullaq; succinctis Laribus donata pependit.
Nam eos ut domus praesides colebant: quibus canis assistebat. & ip
si caninis pellibus uestiebantur. De ijs multa Plutarchus in proble
Lemures matis, & Festus Pomp. Apuleius putat ex Lemuribus eum, qui po
sterorum suorum curam sortitus pacato, & quieto numine domū
possidet Larem dici. Eum uero qui ꝑpter aduersa uitae merita nul
lis bonis sedibus in terra uagatione, ceu quodam exilio punitur,
inane terriculamentum bonis hominibus: caeterum noxium malis
Laruae laruam dici. Lemurem autem uolebant esse animum, cum ex cor
pore nostro migrasset. Hinc autem ortam esse originem colendi
Lares in domo ostendit Seruius q̃a homines apud maiores in suis
domibus sepeliebantur: quos pro Dijs colere, & uenerari coeperūt.
¶ Aut farre: molla quae ex sale & farre cocto constabat. ¶ Tenui co
rona: nam Laribus publicis, & priuatis dabatur corona. unde Pli.
lib. 21. Et iam tunc coronae Deorum honos erant, & Larium pu
blicorum, priuatorumq;. ¶ Figam aliquid: reponam. ¶ A tegete &
baculo: a mendicatione. ¶ Viginti millia: subaudi sint mihi. Optat
enim habere haec. ¶ Foenus: appositio est. ¶ Sed quae Fabricius: hoc
est, quae inuidiosa etiam sint: ut mereantur etiam a Fabricio notari.
Hocq; dicit: quia Fabricius Licinius censor Cornelium Rufinum
duobus consulatibus, & dictatura speciosissime functum: quod de
cem pondo uasa argentea comparasset: perinde ac malo exemplo
luxuriosum, in ordine senatorio retinendum non censuit. lege Va
lerium in secundo de censoria nota. & Gellium lib. 4. ¶ Et duo for
tes: subaudi sint serui. ¶ De grege Moesorum. i. de grege seruorum,
Moesia quales habeantur est Moesia. Est autem Moesia (ut Pli. docet li. 3.)
Prouincia Pannoniae finitima ad Pontum usq; cum Danubio de
currens. Ex qua uenerunt, qui in Asia (ut tradit Artemidorus) ha
bitant iuxta Bithyniam supraq; fontes Caici. De quibus multa
Strabo libro. 12. ¶ Loca: supposita ad ferendam lecticam. aut reue
ra qui eum in Circo succolantes ferrēt: neq; enim lectica a duobus
tantum seruis gestari potuisset: sed a sex uel octo. unde hexaphorū
& octophorum appellata est lectica. ¶ Circo clamoso: propter popu
li clamorem, & plausum fauentis aurigis. unde alibi: Totam hodie
Romam Circus capit, & fragor aurem Percutit, euentū uiridis quo
colligo panni. ¶ Caelare enim est insculpere: unde & caelum ferrum,
Ancaesa quo uasa caelantur, quae ueteres Ancaesa uocabant, quod circum
caedendo fiant. ¶ Sufficienti haec: pronunciatiue legendum est: idest
satis erunt haec mihi si habeam. ¶ Quando ego pauper ero: si haec
habuero. ¶ Votum miserabile: uerba Neuoli uotum suum damnās
tis: est ueluti acclamatio: quasi, qui errorem suum iam cognoscat.
Sirenes ¶ Affigit caeras: Sirenes tres fuisse filiae Acheloi ex Calliope musa
finguntur a poetis: quae in littore Campano habitantes, nautas prę
ter ea loca nauegantes, suauitate cantus in somnum & scopulos
inducebant, cogebantq; facere naufragium. unde Vlysses (ut scri
bit Homerus lib. 12. Odisseae) cum iuxta ea littora esset nauigatu
rus, a Circe admonitus, aures socijs suis cera obturauit se autē ma
lo manibus, & pedibus alligari iussit apertis auribus: imperās etiā
si innueret ne solueretur. Nauigantibus igitur Sirenes statim can
tare suauissime coeperunt: O decus argolicum quin puppim flectis
Vlysses: Auribus ut nostros possis agnoscere cantus: Nam nemo
haec unquam est transuectus caerula cursu. Quin prius astiterit uo
cū dulcedine captus: Post uarijs auido sacratus pectore musis Do
ctior ad patrias lapsus peruenerit oras. Nunc graue certamen bel
li, clademq; canemus, Graecia quam Troiae diuino numine uexit
Omniaq; elatis regum uestigia terris. His ergo cantus illecebris ca
ptus Vlysses, cum socijs annuens superciliis iuberet se solui, non pl
prius impetrauit, q̃ periculum euaserit. Ferunt tūc illas dolore per
citas in mare se praecipitasse, & a nomine unius Parthenopes, quae
Neapoli sepulta fuit, appellatam esse urbem Parthenopen. Vnde Si Parthenope
lius Italicus: Sirenum dedit una suum memorabile nomen Parthe
nope moriens acheloias aequore, cuius Regnauere diu cantus, cū unde
dulce per undas Exitium miseris caneret non prospera nautis. Ea
rum nomina fuere Parthenope, Leucosia, Ligia. Plinius tum libro Sirenū
decimo non sentit Sirenes fuisse, sic inquiens: Nec Sirenes impetra nomina
uerunt fidem. licet affirmet Dino Clytarchi celebrati auctoris pa
ter in India esse, mulcereq; eas cātu, quos grauatos somno lacerāt.
¶ NEC trepida &c. Respondet poeta: sed ut in re turpi, & ad tur ASCen.
pis rei occasionem Neuolo sententiam honestam dedit: ita satyri
co risu nunc ipse homini perdito, non ut talia faciat, sed quia talia
facil iile dat consilium: ut spem non deponat. quandoquidem de
futuri non sint patici. in quo consilio non tam consilium dare inten
dit, q̃ ipsum sequentes: & eo more uiuentes reprehendere: quod di
co propter imperitos, qui non attendentes ad quod propositum,
uel in qua persona poetae loquuntur: ipsos saepe male citant, siue
(ut uulgarius dicam) allegant. Ordo est: O Neuole ne trepida. i.
noli prae timore praeceps ruere. amicus paticus: Idest qui muliebria
a te patiatur, nunquam deerit tibi his collibus: scilicet Romanis
stantibus. & saluis: idest quādiu Roma stabit incolumis. Quia om
nes qui scalpunt caput uno digito: idest lubrici, desidiosi, & luxu
riosi: inter quos sunt (de quibus hic loquitur) patici conueniunt un
diq; ad illos. & idest pariter. carpentis: idest uehiculis: hoc est per ter
ram. & nauibus per aquas. non dicit pedibus, quod raro pedestres
inuenias paticos. unde non sine causa in sexta dictae sunt diuitiae
molles, quod tales efficiant. Altera spes maior quam ea, quae te fe
fellit. superest: idest reliqua est hoc loco. tu imprime tantum erucis:
idest herbis illis salacibus. dentem: idest comedendo erucas & cae.
Venerem prouocantia: exhibit te solummodo paratum & potentē
ad opus draucorum. & praesto erit paticus. Respondet Neuolus:
Para o Iuuenalis haec exempla felicibus: idest eufortunatis. at Clo
tho & Lachesis meae: idest Parcae & Deae fati: & uitae meae. gaudent
si uenter meus pascitur inguine: idest ex labore & exercitio ingui
nis mei: hoc est satis est fatis meis dummodo misellum uictum ex
hoc exercitio cōquirere possum. Non placet illud obscaenum quod
Mancinel. dicit de uentre patici: potius dicerem sicut scriptum inue
ni Si pascitur unguine: idest re uncta: hoc est caulibus unctis & nō
macris, sicut solitus sum. Optat autem meliora: quia sicut pollicitis
ita optatis diues quilibet esse potest. O parui. q; pro quia. quia no
stri lares: idest familiares: quos ego soleo exornare minuto thure,
aut farre, & tenui corona: quando ego uobis: scilicet adiutoribus
figam: idest fixum reponam aliquid. quo: id est per quod. senectus
mea sit tuta: idest protecta. a tegete & baculo: idest ne accepto bacu
lo cogar in tegete mēdicare. Quādo figā uigiti millia existētia foenus
. i. ad foenus data: & hoc pignoribus positis ut securus sim. & quādo
figam: uel quando erunt mihi uascula puri: idest meri & non com
mixti argenti: sed ea uascula quę propter magnitudinem ponderis
Fabricius censor notet: idest notare possit: hoc est notam luxus ni
mij ob ea mihi imponere. Et quando sup. erunt mihi duo fortes. s.
serui. de grege Moesorum: qui robusti sunt, qui ceruice locata: idest
posita sub me. iubeant me insistere Circo clamoso propter plausus
securum: idest sine cura. Sit praeterea mihi seruus cęlator: idest qui
sciat caelare & sculpere pocula: & sit alter seruus qui pingat cito mul
tas facies. Voluit plura optare, sed reprehendit se dicens. Haec suf
ficient. quando: idest quandoquidem. ego ero pauper. uotum: idest
hoc desiderium est miserabile. nec spes est saltem his: idest de his
habendis: uel in his quos colo. In multis ergo est uotum & deside
rium in quibus non est spes. nam spes non est sine merito: nec me
dio ad ipsum quod speratur perueniendi. non est ergo spes Neuo
lo: quia dicit. Nam cum: idest quando. fortuna rogatur pro me ipsa
affigit sup. auribus suis caeras petitas de illa naue: scilicet Vlyssis,
quae effugit remige existente surdo: idest socijs remigantibus pro
pter caeram affixam auribus nihil audientibus cantus siculos: idest
Sirenum iuxta Siciliam habitantium: quarum. cantus argumentū
recitat ex Homero Mancinellus. Cuius item principium ex Cice
rone sic ponit Calderinus: O decus argolicum quin puppim fle
ctis Vlysses

Satyra decima. Omnibus in terris.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA DECIMA.

IN DECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Omnibus in terris. Hac Satyra Iuuenalis insectatur stulta hominũ vota, qui mentis affectibus inseruientes a Diis multa petunt tanquam bona quę eis maxime sunt perniciosa. Ais ergo poeta homines adeo ignorantię profundo immersos: vt pauci existant, qui vera bona, malaq; cognoscant. & proinde fieri: vt pro bonis mala sibi optent: Colligitq; a Diis aut nihil omnino petendum, cum ipsi multo melius, quam nos sciant quid nobis expediat: aut id tantum petendum, vt Mens sana sit in corpore sano.

MNIBVS in terris,
q̃ sunt a Gadibus usq;
Aurorã, & Gangẽ, pauci
dignoscere possunt
Vera bona, atq; illis multum diuersa, remota
Erroris nebula. qd enim ratione timemus,
Aut cupimus? qd tã dextro pede cõcipis, vt te
Conatus non pœniteat, votiq; peracti?
Euertere domos totas optantibus ipsis
Di faciles, nocitura toga, nocitura petuntur
Militia, & torrens dicendi copia, multis
Et sua mortifera est facundia. viribus ille
Confisus periit, admirandisq; lacertis.

IOAN. BRIT.

Gades — Gadibus: id est ab occidente. Nam Gades insula est extra columnas Herculeas ad hostium Betis irrumpentis in Oceanum Britannicum. Ganges — Gangem: id est orientem. nam Ganges Indiæ fluuius est, quem alij in certis Fontibus ut Nilum, rigantemque uicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. in eum nouem & decem amnes influunt. Plinius libro sexto. Pauci dignoscere possunt: pauci, inquit, sunt ab occidente usq; in orientem, qui uere sciant digno scere uerum bonũ. multũ enim interest inter uerum & opinatũ bonum, seu malum. Vera bona: quia multa sunt: quę bona uidentur, cum tamen non sint: ea igitur bona sunt opinabilia nõ uera. Diuersa: contraria. i. mala. Illis. s. bonis. Remota nebula erroris. i. remota animi nostri cęcitate: qui mala deuinctus cupiditate trãsuersus fertur. Vnde Valerius: Et. n. densissimis inuoluta tenebris mortalium mẽs, in quam late patentem errorem cęca præcationes tuas spargis? Timemus: ut malum. Cupimus ut bonum. Dextro pede: secũdo, & prospero conatu. Nã pede dextro id dicimur facere, quod nobis prospere cedit. contra sinistro. unde Apule. in Asino aureo: Sinistro pede profectũ me spes compendij frustrata est. Concipe re — Concipis: uerbum est uotis cõueniens dicimus enim uota cõcepta, quæ mẽte concipimus & agitamus: quid concipis. i. animo tuo optas. Euertere domos ordo est: Dij faciles ipsis optantibus euertere domos. Nocitura toga, nocitura petuntur Militia: toga & militia ablatiui sunt casus. & est sensus: Adeo, inquit, homines longe sunt a cognitione ueri boni, ut plerunq; petant, quę omnino eis sunt nocitura & domi & militiæ. alij. n. reip. administrationẽ, alij rei militaris imperia expetunt, & multa id genus, quę ipsis exitium afferunt. Toga: nam per togam, quæ (ut scri. Pędianus, & iam sępe diximus) communis fuit habitus marium & fœminarum, intelligimus res urbanas. unde Cic. Cedant arma togæ. & Iuuenalis Tantum igitur muros intra toga contulit illi Nominis & tituli. Valeri. lib. 8. Toga Scipionem ducem aduersus Pœnos creauit, arma poposcerunt. Et torrens dicendi copia: scilicet petitur. Multis: cum sequentibus connectitur. ut sit sensus: Multi eloquentiam optant, sed multis mortifera est. & perniciosa: ut fuit Demosthenẽ & Ciceroni, de quibus inferius. Torrens: ingens & abundans. unde inferius de Demosthene: Torrentem & pleni moderantẽ frena theatri & alibi: Iseo torrentior. sumpta translatione a torrente: hoc est fluuio, qui magno rapitur impetu. Viribus ille. i. alius. Ostẽdit enim & uires homini quandoq; esse perniciosas. respexit autem ad Milo Crotoniensis — Milonem Crotoniensem, quem ferunt egisse omnia supra, quam homo ualet. de quo & hoc proditur: quod ictu nudæ manus taurum fecit uictimam, eum solidum ea, qua mactatus erat die humeris solus gestauit non grauatim. Exitum autem habuit uitæ miserandũ: cum enim iam natu grandis artem athleticam desisset: iterq; solus per loca faceret siluestria: quercum uidit rimis in media parte hiantem: tunc uolens experiri an uires sibi adhuc superessent: immissis in arboris scissuram digitis: quercum diducere, ac rescindere conatus est: dimidiaque diductis parte, motque uiribus cessantibus, & in naturam suam arbore redeunte, retentus & captus se feris præbuit lacerandũ. plura de hoc Gellius, Valerius, Solinus, Plinius, & Strabo disserunt. Ouidius in Ibin sic: Vtque Milo robur diducere fissile tentes: Nec possis captas inde referre manus.

ASCen.

MNIBVS in terris. In hac Satyra damnatis ultorum uotis, qui nocitura petunt: docet tandem quid petendum, quidue optandum sit. Ordo est: Pauci supple homines existentes in omnibus terris quæ sunt a gadibus: id est ab occidente. usq; ad Auroram & Gangem idest usq; ad orientem. possunt dignoscere. i. internoscere uera bona: quæ nocere: scilicet non possunt. atq; bona diuersa. i. differẽtia multum illis. i. ab illis ueris bonis: hoc est bona apparentia: quę tamen quia mala multis sunt, nocent. Valla dicit diuersæ illis. i. summa mala. & ita non esset subaudiendum bona: sed diuersa: id est res diuersas ab illis uerbis bonis: idest summa mala: sed nõ placet: quia melior est cõtextus (ut dixi) & multo uberior: immo uerior sententia: quia nõ pauci internoscũt uera bona & summa mala: sed uera bona & apparentia, & ita decipiuntur. Pauci ergo possunt dignoscere uera bona. & bona illis multum diuersa: & hoc nebula erroris remota. nebula autem erroris est mala affectatio: qa (ut dicit Horatius) male uerum examinat omnis corruptus iudex. quid enim timemus, aut cupimus ratione: quasi dicat nihil. Quid cõcipis: id est inceptas, aut animo capessis, aut concipis. pede: idest auspicio, aut inceptu tã dextro. i. prospero ut te non pœniteat conatus & uoti peracti. i. obtenti & completi quasi dicat nihil. Dij faciles. i. ad faciendum quod petis parati. euertere: id est funditus destruxerunt totas domos ipsis optatibus: idest propter optatus: seu optationes eorum: uel ipsis domibus optantibus supple id propter quod euersæ sunt. nocitura: idest res nocituræ petuntur. togæ: id est in pace. & nocitura petuntur militia: id est in militia, aut per bellum. & copia dicendi torrens: id est in morem torrentis fluens. & multis sua: id est propria facundia est mortifera, ut Ciceroni. Ille: id est alius, ut Milo. perijt confisus uiribus suis. & lacertis: id est brachijs admirandis. Neq; ergo facundia: neq; uires corporis quæ bona naturæ sunt: uera sunt bona.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census
Quando delphinis balęna britannica maior.
Temporibus diris igitur, iussuq; Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædiuitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors. rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium, contumq; timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota, & cunctis notissima templis,
Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima toto
Nostra sit arca foro, sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus, tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, & lato setinum ardebit in auro.
Iam ne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties a limine mouerat vnum,
Protuleratq; pedem, flebat contrarius alter?
Sed facilis cuiuis rigidi censura cachinni,
Mirandum est vnde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quanq̃ non essent vrbibus illis
Prætexta, & trabeæ, fasces, lectica, tribunal.

IOAN. BRIT.

¶ SED plures nimia: multa, inquit, exitiosa petuntur: sed diuitiæ maximę, quæ inter alia petuntur, plures occidunt. & quanto quis plura possidet, tanto magis exitio est obnoxius. ¶ Census. s. strangulat tm̃ exuperans cuncta patrimonia: quanto maior est balæna delphino, i. qui sit ualde extra communem diuitiarũ mensuram. ¶ Balęna Britannica: bene aũt Britannicũ notauit, quia in Oceano Britannico (ut in. 9. testatur Plin.) tales belluæ maiores spectantur. Græci phalænam appellant. Festus aũt Pompeius eandẽ pistricem & cetũ putat. ¶ Tẽporibus diris: ostendit poeta exẽplo Cassii Longini, & Senecæ, diuitias homini sępe perniciosas esse, nã quo tẽpore Nero imperabat Cassium Longinum iussit interfici, hac una ex causa, q i uetere gẽtili stemmate Cassii, Cæsaris percussoris imaginẽ retinuisset. Sed Iuuena. innuit Longinum interfectum, q eius opibus Nero inhiaret. eadẽ et causa Seneca coactus est mori. ¶ Senecę p̃diuitis: nam Seneca opes uel inuidiosas possedit. de quibus sic Cornelius Tacitus: Festus Rufus, & Tigillinus uariis criminationibus Senecam adoriuntur tanq̃, qui ingentes & supra priuatum modum euectas opes adhuc augeret: quodq; studia ciuium in se uerteret, hortorum quoq; amœnitate, & uillarum magnificentia, quasi principem supergrederetur. Seneca quoq; apud eundem Tacitum alloquens Neronem se diuitem testatur iis uerbis: At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti adeo, ut plerunq; intra me ipse uoluam, ego ne equestri & prouinciali loco ortus proceribus ciuitatis an numeror? Vbi est animus ille modicis contentus? talis hortos extruit, & per hęc suburbana incedit? & tantis agrorũ spatiis tam lato fœnore exuberat? Demum finis uitæ eius fuit: Cũ enim ex Campania remeans in agro suburbano apud quartum lapidem substitisset, illo iussu Neronis propinqua uespera Siluanus tribunus prætoriæ cohortis uenit, & uillam globis militum sepsit, intromisitq; unum ex Centurionibus, qui necessitatẽ ultimam denunciaret: quo accepto brachia primũ ferro pcussit, mox crurum & poplitum uenas abrupit, illatusq; balneo, & uapore eius exanimatus sine ullo funeris solemni crematur. ¶ Ædes Lateranorum: nam & Plautum Lateranum consulem designatum Nero adeo propere interfici iussit, ut non complecti liberos, non illud breue mortis arbitrium permitteret. manu autem Turrii tribuni trucidatus est. ¶ In cœnacula: raro, inquit, fit ut pauperibus, & inquilinis, qui conductis cœnaculis habitare consueuerunt, cædes paretur. Vnde est illud Senecæ in Hippolyto: Non caput unquam magnos motus Humilis tectæ plebeia domus.

Balæna

Seneca diues

Cœnacula

Cœnacula autem antiqui & cœnationes loca appellauerunt, ubi cœnabant. sed postquam (ut scribit Varro in lingua latiali) in superiori parte cœnitare cœperunt, superioris domus uniuersa ædificia cœnacula dicta sunt. Vetus enim uocabulum (licet uetus consuetudo cęnandi in superiore parte domus abolita sit) remansit. Nec mirum. Nam & pistrinum ueteri uocabulo adhuc nominamus, in quo grana molis uersatilibus teruntur: cum antea tãtum ante usum molarum in pilis pinserentur. unde & nomen. simili modo dicimus ueteri nomine loricam, quæ ferro modo constat, cum antea loris conficeretur. a quibus & nomen. unde Festus scribit cœnacula dici ad quæ scalis ascenditur. cui astipulatur Apule. in nono Metamorpho. Meq; per scalas complicitis pedibus in superius cœnaculum attracto. Plautus in Amphitryone: In superiore qui habito cœnaculo. Tranquillus in Augusto: Ipse circenses ex amicorum fere, libertorumq; cœnaculis spectabat. Liuius. 9. de bello Macedonico: Cœnaculum super ædes datũ est scalis ferentibus in publicum obseratis. Ea autem cœnacula utpote diuitibus incommoda, inquilinis locabantur. de quibus alibi ante sensit: Vltimus ardebit quem tegula sola tuetur A pluuia, molles ubi reddunt oua columbæ. ¶ Pauca licet portes argenti uascula puri: ostendit diuitem magis de uita solicitũ esse, q̃ pauperẽ, minusq; securũ. nã eũ semp metus comitat, ne aut occidat, aut bonis suis spolietur, aut aliis afficiatur incommodis, qualia multa solẽt strui diuitibus. ¶ Cõtum: lignũ cuspidatũ: quo nautę utuntur ad explorandam fluminum altitudinem. Iuuena. supra: Et contum, & stygio ranas i gurgite nigras. ¶ Cantabit uacuus: Seneca ad Lucilium: Nudum latro transmittit, etiam in obsessa uia pauperi pax est. ¶ Latrone: latrones antiqui (auctore Festo) eos dicebant, qui conducti militabant. qua significatione ita accipit Plaut. in. 1. limine militis gloriosi, ubi ait: Vt in tabellas quas cõsignaui hic heri, latrocinibus ego dinumerẽ stipẽdium. Nam rex Seleucus me opere orauit maximo, ut sibi latrones cogerem & conscriberẽ. & dicti sunt latrones, quasi λατρεύοντες. i. feruentes. nam λατρεία seruitus est. at nunc uiarũ obsessores dicuntur: q a latere adoriuntur. uel q insidiantur latenter. ¶ Prima fere uota: subaudi sunt. ¶ Sed nulla aconita: attẽde periculũ quod diuitibus imminet. sępenumero enim ueneis tolluntur. unde est illud Senecæ in Thyeste: Venenũ in auro bibit, expertus loquor. ¶ Aconita: aconitum (ut scribi Plin. lib. 27.) in nudis nascitur cautibus: quas græci aconas uocant. unde nomen aconiti aliqui dixere. Alii quoniam uis eadem in more esset, quæ cotibus ad ferri aciẽ deterendam, statimq; admota uelocitas sentiretur. ¶ Fictilibus. i. a pauperibus, qui fictilibus utũtur. ¶ Gemmata: eum in maximis eris diuitiis ita, ut poculis gemmatis utaris. aureis. n. calicibus gemmas & præcipue smaragdos inserebant. Mart. Gemmatum scythicis ut luceat ignibus aurum: Aspice quot digitos exuit iste calix. & Iuue. ante. Nam Virro ut multi gemmas ad pocula transfert A digitis. ¶ Setinum: uinum est campanum a Setia denominatum. Mart. Pendula pontinos quæ spectat Setia campos, Exigua uetulos misit ab urbe cados. ¶ Iam ne igitur laudas: sensus est: Cum homines ferantur tam præcipites, & tam multis agitentur incommodis propter stulta uota & cupiditates: nõ ne igitur existimabis Heracliti & Democriti sanum fuisse iudicium: qui contrariis animi affectibus eorũ cæcitatem & uitia damnauere. de quibus sic Seneca de tranquillitate uitæ: Et Democritum potius imitemur, q̃ Heraclytũ. Hic. n. quoties in publicum processerat, flebat, & ille ridebat. Huic omnia quæ agimus miseriæ, illi ineptię uidebantur. Horat. in episto. de Democrito: Si foret in terris rideret Democritus. hic et (ut tradit Suidas) inditũ fuit nomẽ Gelasini. Nã Gelasinus græce, latine ridiculus interpretatur. unde & Plau. in Sticho: Gelasino mihi paruo nomẽ pater indidit propter paupertatẽ. hoc adeo nomen repperi, quia inde iam a pauxillo puero ridiculus fui, eo q paupertas fecit ridiculus forẽ. Gelasini et anteriores dentes uocantur: ut docet Polydeuces de rerũ uocabulis: quos ridẽdo ostendimus. Gelasinus et (auctore Suida) ruga illa, siue linea dicit: quæ dũ ridemus in facie efficitur. Vnde in. 7. Mart. Nec grata est facies: cui gelasinus abest. ¶ Ridebat: hominũ negocia tanq̃ ineptias. ¶ Flebat. s. Heraclytus tanq̃ miserias. Hic aũt est ille Heraclytus Ephesius physicus, qui Scotinos cognominatus est: quasi tenebricosus. de industria enim stilum obscurabat: ideoq; eius uolumina philosophi sudãtes uix intelligunt. ¶ Censura: taxatio, q cẽsores moribus urbis p̃essent. ¶ Quanq̃ nõ essent: ac si dicat multo magis risisset, si tantæ tunc uanitates extitissent. ¶ Prætexta & trabeæ. i. talia magistratuũ insignia q̃lia hñt Romani. p̃textã eni & sellã curulẽ, lictoresq; & togã pictã, q̃ insignia

Pistrinũ

Lorica

Contus

Latrones

Aconitũ

Setia

Heraclytus

Democritus

Gelasin⁹

Hetruscorum

Hetruscorū magistratuū erāt, Tullus Hostilius Romanorū rex tertius debellatis Hetruscis primus ut Romæ haberent, instituit: sed postea Tarqn. Priscus cū filius bello Sabino annos .xiiii. natus hostē manu pcussisset eū & pro concione laudauit: & bulla aurea. prætextaq; donauit insignes puerū ultra annos fortē p̄mijs uirilitatis & honoris. auctores sunt Macrob. Liuius, Dionysius, & Plinius. Dicebatur autem ptexta quod purpura ptexeretur. ¶ Trabeæ: trabeam gestamē fuisse consulū & ducū Dionysius scribit in. v. loquens de triūphante sic: Nō ornatur trabea, q peculiaris est cōsulū. ducūq; amictus: quod sensit etiā Papinius in siluis i carmine Eucharistico: Hic cū romuleos pceres, trabeataq; Cæsar Agmina mille simul iussit discūbere mēsis. ea & reges usi sunt, auctore Plinio in. viii. unde Ouidius: Trabeati cura Quirini. Sueton. in libro de genere uestium dicit (auctore Seruio) tria esse genera trabearū: unū Dijs cōsecratū: quod est tantum de purpura aliud regū: quod est purpureū & habet tñ albū aliqd. tertiū augurale d purpura, & cocco mixtū. ¶ Fasces .i. lictores p̄cedētes cū fascibus uirgarū: quibus secures erāt alligatæ. ¶ Lectica: q gestabantur a seruis. ¶ Tribunal: in sellis curulibus & tribunalibus cōsidebāt: q maiora iudicia exercebāt. Subsellia erāt tribunorū, triumuirorū, quæstorū, & huiusmodi minora officia exercentium. Asconius auctor est. Subselliū .n. est sedile (ut scri. Varro) dictū q nō plane sit sella: sicut subsipere, quod nō plane sapit.

Trabea

Subsellia

Subsipet

bat agitare .i. frequēter cōmouere pulmonem ppetuo risu. quamq̃ ptexta .i. uestis nobilium, quā Romæ turpissime uiuentes portabāt. quod Democritus risisset potius q̃ uestē. Nō .n. uestis erat talis: aut cætera insignia magistratuū Romanorū non erant talia, quæ deridendi mereantur: sed deridendi erāt talibus insigniti & obscænissime uiuētes. quāq̃ igitur ptexta nō esset illis urbibus .i. quamq̃ illæ urbes in quibus uersabatur Democritus non habebāt prætextas, & sic esset datiuus casus, uel intellige ut sit in urbibus. & quāquā trabeæ uestes augurum & pōtificū. & fasces, & lectica, & tribunal: idest insignia Romanorum non essent illis urbibus.

Quid si vidisset prætorem in curribus altis
Exantem, & medio sublimem in puluere Circi
In tunica Iouis, & pictæ sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæq; coronæ,
Tantum orbem quanto ceruix non sufficit vlla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi consul
Ne placeat curru seruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites,
Defossa in loculis, quos sportula fecit amicos
Tunc quoq; materiam risus inuenit ad omnes
Occursus hominum, cuius prudentia monstrat
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, crassoq; sub aere nasci
Ridebat curas, nec non & gaudia uulgi,
Interdum & lachrymas, cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumq; ostēderet unguem.
Ergo superuacua, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare Deorum.
Quosdam præcipitat subiecta potentia magnæ

¶ QVID si uidisset: describit prætorem præsidentē ludis Circensibus habitu triūphali, deridetq;. Nam insignia triūphalia ptori in Circēsibus ludis concedebantur. Id ēt aliquādo priuatis, unde L. Aemilio, q Persen regē Macedonū deuicit, cōcessum fuit a populo, & a senatu: ut ludis Circēsibus triumphali ueste uteretur. Plin. de uiris illustribus. ¶ In curribus altis .i. in curru triūphali: q auratus erat. & a quatuor equis albis trahebātur. ¶ In tunica Iouis .i. habitu triumphali. de quo ita meminit Liuius lib. x. ab urbe cōdita: Qui Iouis optimi maximi ornatu decoratus: curru aurato p urbē uectus in Capitoliū ascenderit. Nam q triūphabant tunicā sibi induebāt sumptā ex templo Iouis. unde est. Illud apud Pli. lib. vii. cap. xliiii. loquentē de Metello Macedonico: Et tracto in Capitoliū illo, in quod triūphans Deorū exuuijs, ne captiuos quidē sic traxerat. ubi plane p Deorū exuuias intelligimus: quod & Liuius (ut dictū est) sensit: Iouis optimi ornatū. de quo ornatu, & tunica sic ēt meminit Lampridius i Alexandro Seuero. Prætextā, & pictam togā nunq̃ nisi consul accepit: & eā quidem, quā de Iouis templo sumptā alij quoq; accipiebant, aut ptores, aut cōsules. quod ēt uidetur innuere Iulius Capitolinus in gestis Gordianorū his uerbis: Palmatā tunicam, & togam pictam primos Romanorū priuatus suā propriā habuit: cum ante imperatores ēt de Capitolio acciperent, uel de palatio. item Flauius Vopiscus in uita Probi imperatoris: Te manet pro uirtutibus tuis capitolina palmata. Ea purpurea erat, & auro intexta. ut scribit Pli. lib. ix. & palmata siue palmaris dicta q ea (ut sensit Seruius) utebantur, qui palmā meruissent. Martialis. Palmataq; ducem te cito redde togæ. Alij dicunt palmatam dictā esse, q in ea pars palmæ. hoc est uictoriæ itexeretur: ut ab Helena pictis uestibus apud Homerū acu certamina inseruntur. quod & Plin. lib. viii. cap. lvi. indicare uidetur: cum ait: Pictas uestes iam apud Homerū fuisse, unde triumphales natæ. ¶ Aulæa sarrana pictæ togæ .i. togam pictam & purpura distinctā. ut sit periphrasis ipsius togæ triumphalis: quā (ut diximus) palmatam appellarūt. de qua sic Seruius. Palmatā togam merebātur. qui de hostibus palmā reportassent. Mart. Palmataq; ducem te cito redde togæ. de qua & Apuleius in prima magiæ Apologia sic: Deniq; triūphantibus q̃drigas albas, & togā palmatā exprobrares? Palmatam aūt togam purpureā fuisse indicat Sidonius his uerbis: Et illam sarranis ebriam succis inter crepitantia segmenta palmatā conuenustauit. ¶ Aulæa: latitudinem uestis expressit. nam aulæa proprie dicuntur uela & ornamēta, quibus parietes & aulæ teguntur: q̃ græce peristromata & peripesmata appellantur. inter quæ dr̄ & ipsa tapetia de qbus sic Plautus in Pseudulo: Vt ne peristromata qdem æq; picta sunt cāpanica, neq; alexandrina, belluata, cōsuta tapetia. ad ornamentū ēt theatrorum adhibebātur. ut ante: Ast aliæ quoties aulæa recōdita cessant. ¶ Sarrana .i. tyria. purpurea. Nā (ut scribit Gellius) Tyros ante dicta fuit Sarra: sicut & Thracia Sytuon: & Corinthus Ephyre. Iuxta aūt Tyrū purpura piscis capiebatur: ex cuius faucibus (ut alibi diximus) liquor efficiebatur aptus ad tingendas uestes: quæ modo purpu-

IOAN. BRIT.

Tunica Iouis

Toga palmata

Segmēta

Aulæa

Sarrana

Sarra

Sython

Ephyre

ASCen. ¶ SED plures. Ostendit diuitias quæ bona fortunæ dr̄ nō esse uera bona. Ordo est: Sed pecunia cōgesta .i. accumulata nimia cura. strangulat .i. suffocat. plures .i. ualde multos: uel plures q̃ facūdia, aut robur ingēs. & cēsus .i. thesaurus & diuitiaeū cumulus. exuperās .i. excedēs tātū sup. in magnitudine cuncta patrimonia ueterū .s. q̃to balena Britānica est sup. maior delphinis sta ntō delphinus, ut prius dixi. Igitur cōtinuatiuū hic est. uel ordo est: Toto cohors missa .s. clausit diris: tpibus & iussu sup. diro. Neronis igit .i. ob īgētes diuitias: Longinū castrū .s. & clausit excludēdo .s. dominū. magnos hortos p̄diuitis .i. pter cæteros diuitis Senecæ. & obsidet egregias ædes Lateranorū .s. Plantij Laterani. miles uenit rarus in cœnacula .i. in domicilia pauperū, q sub tecto sunt. licet portes uascula puri argenti .i. neq; lapillis, neq; auro ornati. (Hic .n. purū dicit ad extenuandū: non ut pbet: q purū .i. nō uiliori metallo deprauatū) ingressus iter nocte tñ sup. timebis .i. timere debebis. gladiū .i. siccā. & contū .i. fustē pdonū. & trepidabis .i. præ timore tremes ad umbrā arūdinis motæ .i. moueri uisæ ad Lunā. credes .n. latronē aut raptorē adesse. Viator uacuus .i. nihil portans. cantabit corā latrone. Vota fere .s. quasi ubiq; prima & notissima cunctis tēplis sunt sup. diuitiæ: ut opes crescant: ut nostra arca, in q̃ cambiū tenemus: sit maxima in toto foro. sed nulla aconita bibuntur fictilibus .i. ex uasis terreis. time tūc illa .s. aconita. cū .s. quādo sumes pocula gēmata. & cū setinū .i. illud optimū uinū. lucebit .i. resplēdebit. in lato auro .i. lato poculo aureo. Iam ne igitur: q oēs fere mortales diuitias, ul plurimū nocituras petūt. uidētur, inqt, laudādi duo philosophi: quorū alter immensam hoium stultitiā semper risit, alter semp fleuit. Ordo est igitur: Cū tantus sit diuitiarū, quibus uix quisquam bene utitur, appetitus. laudas ne iam q alter de sapientibus .i. philosophis duobus: uidelicet Democritus ridebat quoties mouerat: aut ptulerat a limine domus suæ unū pedē .i. quoties aliquid fieri extra domū suā uidebat. alter .s. Heraclytus cōtrarius .i. contrariæ naturæ aut opinionis. flebat quoties mouerat, aut ptulerat pedem a limine. sed cēsura .i. iudiciū. cachini .i. risus .i. cur ridebat: aut qūo ridere poterat, est facilis. posset .n. dici quod risit: q fuit petulanti splene cachino. sed mirandū est unde humor suffecerit .i. unā sumptus sit, qui suffecit oculis semper .s. plorantibus. Democritus sole-

rex ab ipso pisce modo sidoniæ a Sidone ciuitate Tyri: modo sar-
ranæ ab ipsa insula dicebantur. Virg. Sarrano dormiat ostro. ¶ Ex
humeris. s. dependētia. ¶ Tantū orbē coronæ. i. coronā auream tan
ti ponderis. ¶ Quippe tenet sudans. i. adiuuat eū ad coronā sustin-
nendam. Nam a tergo triūphātis seruus erat: q corona sustinebat.
Pli. lib. xxxiii. cap. pri. Et cū corona ex auro Hetrusco sustineret a
tergo: annulus tñ i digito ferreus erat, æq̄ fortuna triūphātis & serui
coronā sustinētis. ¶ Hanc publicus: ordo est: Seruus publicus sudās
Seruus publicus — tenet hāc. ne mu a poeta dictū seruū publicū. Nā nō solū serui erāt
þuati, q dñis ppriis seruirēt: sed & publici, q ad publica ciuitatis mi
nisteria adhibebant. Vñ Ci. in. viii. Philip. Cottulā hoiem ædituum
ossu Antonij in cōuiuio serui publici loris exciderunt. Valer. in. ii.
de maiestate loquēs de Mario. Missus. n. ad eū occidendū priuata
domo Minturnis clausum seruus publicus natione Cimber. Idem
in. iii. capite de fortitudine loquens de Teramene Atheniensi: Ri-
densq; seruo publico, qui potionem tradiderat, Critiæ ingt p opi-
no. ¶ Ne sibi placeat: ne nimis insolescat. nā placere sibi, est se efferr
re Mart. in. v. Cū uoco te dñm: nolo tibi Cinna placere. Maiores. n.
instituerāt ut a tergo triumphantis adsisteret seruus, qui pari fortu
na triumphare, moneretq; triumphantē, ut seipsum cognosceret,
ne tanta gloria nimium superbiret. unde Tertullianus sic scribit
Hominē se esse. et triūphas in illo sublimissimo curru admonetur.
Suggeritur. n. a tergo: Respice post te, hoiem memēto te etiā ubiq;
hoc magis gaudet tanta se gloria corruscare, ut illi admonitio con
ditionis suæ sit necessaria. ¶ Da nūc & uolucrē: adde ēt & aliud triū
Aquila — phātis insigne. i. aquilā. Nam aquila Romanorū insigne erat mili
tare. Et (ut scribit Iosephus lib. iiii. de bello iudaico) reliqua signa
þcedebat: quod & uniuersarū auiū regnū habeat, & sit ualidissima.
Itaq; illam & principatus insigne putant, omenq; uictoriæ quod-
cunq; bello petierint. erat & antea prima cū quatuor aliis, lupis, mi
notauris, eqs, apris, quæ singulos ordines antēibat, paucis ante an-
nis sola in aciem portari cœperat, reliqua in castris relinquebant.
Marius in totū ea abdicauit. Ex eo notatū nō fere apud legiones
unq̄ hybernatū esse in castris, ubi aquilarū nō sit iugū. auctor est
Aglifer — Plin. lib. x. Qui in acie aqlam ferebat Aquilifer appellabat. unde
Tranquil. in Augusto Constat aquilifero legionis suæ grauiter sau
cio aquilam humeris subisse, diuq; portasse. ¶ Sceptro quæ surgit
eburno: nā inter alia triūphantis insignia, erat & Sc pro eburneus
habens: aquilā in summitate: quod manibus triumphans gestabat.
Dionysius lib. iii. ¶ Illinc cornicines: nā cornicines sequebātur eas
stra: þcedebātq; triūphantis currū canētes, iiq; erant & buccinato
res ornamentū totius legionis in ingressu cōductus, & eius reditu,
quoties pugnabat. cornicines & tubicines canebat. unde est illud
in. xiiii. Saty. Aut lōgos castroꝝ ferre labores, Si piget & trepido
soluunt tibi cornua uentrē Cum lituis audita. De iis lege Vegetium.
¶ Agminis officia hoc est clientes & amicos triūphantē þcedentes
& ministrātes. nā clētes ex instituto Romuli (ut tradit Diony.) te-
nebant patronis suis i magistratibus & deductionibus, & aliis in
reip. sumptibus splendiorū participes, tanq̄ genere þximos adesse.
tāta erat inter eos beneuolentia, ut clētes uignū censerent cia pa
tronis þ uiribus subministrare. ¶ Niueos Quirites: nam ministri &
clientes ad habenas triūphantis aderāt uestibus induti candidis scri-
bit Plutar. Paulo Æmilio eunti cū þtura ad Iberos cōcessos lictos
res a senatu, & equo uectū albo, albaq; indutū trabea, & ministros
oēs albis uestibus tustibus idutos. Domitianus (auctore Trangl.)
generū fratris indigne ferrens albatos & ipsum ministros habere
proclamauit. ¶ Defussa: posita. ¶ Sportula: q̄ dabat (ut diximus in
prima Sat.) clientibus. ¶ In loculis: in prima Sat. diximus de locu-
lis illic: Loculis comitātibus itur Ad casum tabulæ. ¶ Tunc quoq;
suis tpibus ietulis & agrestibus. ¶ Cuius prudētia: Democritus, in-
quit, exēplo est uiros prudētes ubiq; nasci posse: hocq; est ex flos
macho in supbiam eorū, q orti sanguine Romano cæteros contē-
nebāt: sicq; docet poeta iuxta illud Apulei in pri. Apologia: Nō ut
prognatus: sed ut moratus quisq; sit spectandū: ne q̄ regione: sed
q̄ ratione uitā uiuere inierit cōsiderandū qñ in oibus gēribus uas
ria ingenia þueniat quanq̄ uideant quida stultitia. uel solertia insi-
gniores. Apud secordissimos ingt scythas Anacharsis sapiēs nas
tus est, Apud Atheniēses catos Melecides fatuus. Nō ergo, ingt,
mirū est si & in Thracia ubi aer crassissimus est Democritus tantæ
uir prudētiæ natus est. ¶ Prudētia: in bonorū & malorū delectu cō-
Abdera — sistit. ¶ In patria Veruecū: in Thracia ubi patriā Abderam habuit:
ut scri. Laertius Diogenes: quā cōditor soror Diomedis: & a nomi
ne suo sic uocauit. ¶ Crassoq; sub aere nasci: hoc dictum esse uis ex
Heracleti sentētia: q (ut scri. Cic. in lib. de fato) affirmat animā ibi es
se prudētiorē ubi aer sit siccior. unde Thebani pingues, hebetesq;
sunt existimati: q a Thebis aer sit crassissimus: cōtra Athenis sit sic
cus: & ideo Atheniēses prudētiores hñtur. traxit aūt colorē Iuue-
nalis ab illo Horatij in epistolis: Bœotū in crasso iurares aere natū.
Illud nō est omittēdū. quod scribit Probus Æmilius in Alcibiade
Bœotios. s. magis corporis firmitati, q̄ ingenij acumini inseruire.
Idē ēt in Epaminōda affirmat Thebanis plus uiriū esse, q̄ ingenij.
¶ Ridebat curas: negocia hoium (ut diximus) & diuersos ai affe-
ctius. ¶ Cū fortunæ ipse minaci: ostēdebat Democritus has res huma
nas pro qbus mortales tantopere anxij sunt nauci faciendas: cum
illæ nō sint q̄ hoium mētibus tranqllitatē largiri queāt: fortunāq;
qua cæteri mortales colūt, tanq̄ Deā cūctis rebus dominātē ita cō
temnebat, ut ei mādaret laqueū a q̄ suspēderet. itelligas eā hominis
uirtutibus stipato, nullo mō nocere posse. nā sapiētes colūt alium,
quē fortuna ferire, uincere aūt nullo mō pōt. Dictū aūt est þuerbia
le: quod uituperat in eos, quos ita penitus contemnimus: ut & si se
suspendāt paruifaciamus, & quasi id fieri uelimus. ¶ Mediū unguē: — Digitus
mediū digitū. quē Persius (ut diximus in eius cōmentariis) infamē — medius
appellat infami digito lustralibus ante saliuis Expiat: nā eū digitū
cæteris cōtractis in aliquē ostēdere cōtumeliosum est. est aūt inter
digitos tertius. uñ Martia. Rideto multū, q te Sextile cinædū Diae-
rit & dignū porrigito mediū. ¶ Ergo cū pauci cognoscāt: uerū bo-
nū, & uerū malū. ¶ Fas licet apud Deos. nā fas est quod cū fit, Deus — Fas
nō irascitur. Ius aūt ad hoies pertinet. Vnde illud apud Virg. Sæpe — Ius
ēt festis qdā exercere diebus. Fas & iura sinūt: hoc est Dij, & hoies
þmittunt. ergo ingt Dij þmittūt se rogari, & cōcedunt, q̄ nocitura
sunt. ¶ Incerare genua uipote eas partes corporis aq̄s adorantes at
tingunt. Genua. n. (ut scri. Pli. lib. xi.) supplices tangunt, ad ea ma-
nus tendunt, ea ut aras adorāt. ea. n. antiqui Misericordiæ cōsecra
runt, sicut dextra Fidei, aūt Memoriæ Deæ. quāobrē antiqui sole-
bant aurē tāgere illi quē uolebāt meminisse. Virg. Cū canerem re-
ges, & þlia, Cynthius aurē Vellit & admonuit Horat. Licet ante-
stari: Ego uero oppono auriculā. ¶ Quosdā præcipitat: exemplo
Seianus — Seiani ostēdit nimios honores: quos putamus uerum bonū qñq;
perdere hoies. Seianus. n. regnāte Tiberio, eo potētiæ & auctori-
tatis peruenerat: ut natalis eius publice celebraret, imagines au-
reæ passim ponerent. in qrto cōsulatu eū sumpserit collegā iperas
tor. Versi cū is postea in cē genus crudelitatis erupisset, Seianū taq̄
furē aduersus Germanici liberos filij sui, quorū ipse alterū suspecto
tñ, alterū, oppsso demū Seiano, iteremit, datis ex Capreis literis ad
senatū iterfici iussit. uñ Sene. de tranqllitate uitæ sic ingt. Quo die il
lū senatus deduxerat, ppłus in frusta diuisit, i quē qcqd þgeri pote
rat, Dij, hoiesq; cōtulerāt. & ex eo nihil supfuit qd carnifex trahe-
ret. nā i scalas Gemonias unco a carnifice qcqd supfuit, tractū est.
ASCen. — ¶ QVID si uidisset. Eādē rē þtinuat. Ordo est. Quid sup. fecisset
Democritus si uidisset þtorē extatē. i. eminētē i altis curribus: i qb9
triūpharat. & si uidisset postea eūdē sublimē i puluere medij Circi: &
hoc i tunica Iouis: q̄ ēt Iupiter Induebat. & ferētē ex humeris aulæa
sarrana. i. purpurea togæ pictæ. i. figuris itextis, uel uictæ acu & si
uidisset tñ orbē magnæ coronæ: q̄to orbi ulla ceruix nō sufficit: ad
ferendū. s. Quippe q a certe publicus seruus sudās ex pōderis illius
oppssione: tenet hāc sup. coronā. & ne cōsul triūphās sup. placeat
sibi. i. supbiat: seruus publicus portat eodē curru da. i. adde, uel dic
nūc uolucrē. s. aqlā. q̄ surgit. i. i sublimi sculpta est. i sceptro eburno
. i. ex ebore facto. & de illic. i. ea illa pte cornicines. & hic. i. ex hac
pte. officia lōgi agminis. i. officiarios lōgo agmie þcedētes. & da q
rites. i. clētes Romāos niueos. i. cādidatos eūtes sup. ad frēa. quos
sportula. i. pecunia data þ sportula defossa. i. abscōdita. i loculis. i.
cruměa. fecit triūphāti. s. amico ipse Democr. inuenit. quoq;. i. ēt tūc
materiā risus i oēs occursus hoium. cui9. s. Democriti prudētia ostē
dit sūmos uiros: & daturos magna exēpla: posse nasci i patria Ver
uecū. i. ubi soliti sūt hoies rudes: ut sūt Verueces nasci. q; þ. i. sub
aere crasso: q̄lis ē i Thracia Democrit9 ridebat curas. necnō &. i. ēt
gaudia uulgi. & iterdū lachrymas. s. pp res amissas. cū ipse mādaret
. i. trāsmitteret. fortunæ minaci. i. sibi minitāti. laqueū quo se ipsa su
spēdat. & cū ostēderet fortunæ mediū unguē. i. digitū mediū: quē ifa
mē Persi9 appellat ergo supuacua. s. diuitiæ & honores. i. ultra quā
opus sit; aut pnicio sa. i. necē afferētia. petūtur a multis. pp q̄ petita
fas est i cærare. i. cereis cādelis oblinire genua Deorū in quibus. s.
misericordiæ sedes esse putat. Quosdā præcipitat. Ostēdit potentiā
magistratus nō esse uera bona. Ordo est. Potētia subiecta magnæ
inuidiæ. præcipitat. i. ad præcipitium impellit quosdam.

LONGA,

Inuidiæ,mergit longa,atq; inſignis honorum
Pagina,deſcendunt ſtatuæ,reſtemq; ſequuntur,
Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecuris
Cædit,& immeritis franguntur crura caballis.
Iam ſtridunt ignes,iam follibus,atq; caminis
Ardet adoratum populo caput,& crepat ingens
Seianus,deinde ex facie toto orbe ſecunda
Fiunt urceoli,pelues,ſartago,patellæ,
Pone domi Lauros,duc in Capitolia magnum,
Cretatumq; bouem,Seianus dicitur unco
Spectandus.gaudent omnes.quæ labra?quis illi
Vultus erat?nunquam,ſiquid mihi credis,amaui
Hūc hominem.ſed quo cecidit ſub crimine?quiſnā
Delator?quibus indiciis?quo teſte probauit?
Nil horum,uerboſa,& grandis epiſtola uenit
A Capreis.bene habet,nil plus interrogo,ſed quid
Turba remens?ſequitur fortuna,ut ſemper,& odit
Damnatos.idem populus,ſi Nortia Thuſco
Fauiſſet,ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis,hac ipſa Ceianum diceret hora

IOAN. BRIT. ¶ LONGA,atq; inſignis honorū Pagina.i.inuidia quā cōtraxe rat ex ſummis honoribus,q in libris & actis publicis deſcribūtur. ¶ Deſcendūt ſtatuæ.i.diſiiciūtur p totā urbē.Nā i gratiā Seiani ſtatuæ paſſim p urbē poſitę erāt a multis:q̃ nūc in eius cōtemptū,gratiamq; Iperatoris deiiciūtur.ſic.n.fieri cōſueuit ad odiū danati teſtandū. Quod & Cic.in C.Piſonē oſidit factū his uerbis:Dyrrachini aūt ſtatuā iſtius p ſimilē,quā ſtare celeberrimo i loco uoluerat,ne ſuauiſſimi hois memoria morareſ,deturbāt,affligunt,cōminuūt,diſſipant. ¶ Reſtemq; ſequuntur: utrū dum ex ſublimi auellātur:an dū p urbē in eius dedecus raptātur humi. ¶ Rotas bigarū: biga appellatur currus cū a duobus eqs iunctis trahiſ. Sic quadriga & triga, q̃ a quatuor & tribus. Licet in ſ p iumētis ipſorū curruū ineniri. uñ Columel.lib.iiii. Sacrorū certaminū ſtudioſi priciſſimaꝝ quadrigarū ſemina diligēti obſeruatione cuſtodiūt. ubi per ſemina q̃drigarū itelligit equas olympionicas uelociſſimas. Nec audiēdi ſunt,q in plurali tantū numero inflecti cōtendūt:quorum falſam opinionē auctoritas optimorū auctorū redarguit & in primis Plinii lib.vii. Myrmecides qdā in eodem genere inclaruit:a quo q̃driga ex eadē materia,quā muſica alis itegeret,fabricata eſt. Trangl. in Tiberio:Natalē ſuū plebeis intercurrentem Circenſibus,uix unius bigæ adiectione hōorari paſſus eſt. ¶ Rotas bigarū:nā ſtatuæ(ut docet Plin.uolumine: xxxiii.) non modo equeſtres ponebanſ, orto ſine dubio a Græcis exēplo,q uictores cælatas tātū dicabāt i ſacris,ſed & i curribus iis q triūphaſſent:ſed ſerū hoc fuit,nec ante Diuū Auguſtū, nec uetus fuit bigarū celebratio i iis,qui ptura functi,curru uecti eſſent p Circū. ¶ Iā ſtridūt ignes:qbus ſtatuæ fundanſ. ¶ Atq; caminis.i.fornacibus κάμινος.n.fornacem ſignificat:a quo ēt formamus caminatus. Caminatus Pli.lib.xvii. Caminata foſſura ore cōpreſſiore ſint.loquiſ.n.de ſcrobibus. ¶ Ardet:adoratū populo caput: Seianus ingt,quē i tāto honore tota ciuitas habuit,ut pro Deo ēt colereſ igni abſumiſ. ¶ Crepat: ſubiecto igne. ¶ Facie ſecunda.i.ex Seiani facie:quē totus orbis ſecūdū poſt principē Tiberiū agnoſcebat. Nam interdū p eius fortunā,interdū p Tiberii ſimul,atq; Seiani fortunā oēs iurabāt,qppe ſignificātes ipſum ſimul cū Tiberio Iperare.ita dixit ſecundam faciem, ſicut & Papinius Rutiliū gallicū appellauit proximā ceruicē Domitiano:Stat proxima ceruix Pōderis immēſi. ¶ Sartago:uas eſt coquinariū ad res frigendas cōparatū. Perſius metaphorice ſic:Vnde hæc ſarthago loquēdi Venerit in linguas. ¶ Pone domi Lauros: uerba ſunt populi inſultātis Seiano i gratiā principis. Letitiā,ingt, oñde,captus eſt Seianus hoſtis noſtri iperatoris,& iā unco duciſ i ſcalas Gemonias.nā io ſignū lætitiæ frondibus & ſertis fores ornabātur.uñ & ſupius.Per limina tēde corymbos. ¶ In Capitolia. ut Ioui Capitolino mactetur. ¶ Cretatū cādidū.Perſius: Cretata ambitio.i.cādidati cōpetitores magiſtratuū. Martia. Cretatā ptor cū uellet mittere mappā. ¶ Duciſ unco: nā dānati unco trahebanſ in ſcalas Gemonias,iterdū & i Tyberim:Vñ Lāpridi⁹ i uita Cōmodi ſic ſcribit:Corpus eius ut unco traheret,atq; i Tyberim mitteret ſenatus & pplus poſtulauit. ¶ Quæ labra:uerba ppli Seianū mortuū iſectātis. ¶ Delator.occultus (ut diximus) accuſator. Deferre.n.eſt clandeſtino accuſare. Martialis:Ecce reū carus te detulit,a dſit agellus. Index ¶ Indiciis:& iudicibus legitur.Nā index ſignificat eū, q cōiurationē,adulteriū,aut aliā terrā ſecretā detegit. Vnde & indicium.i.ipſa detectio. Ouid lib.vii.Criminis exēplo ficti temerarius index. Index ēt pro indicio ut illud apud Valeriū:Tam memorabilis operis index eſt in Capitolio ſtatua bullata. Index ēt capiſ p ſecūdo digito manus per quē aliqd indicamus.Celſus:Per plagā digitus index erit dimittēdus. capitur & p operis titulo.Plin. lib.xxx.ca. primo. Vicies centū millia uerſuū a Zoroaſtre condita, indicibus quoq; uoluminū eius poſitis explanauit.Index itē pro eo lapide,quo auri & argēti tētatur bonitas. ¶ Nil horū:reſpōdētiū uerba. ¶ A Capreis: Capreæ inſula eſt Capaniæ,ubi freqūs erat Tiberius ad uacationē urbanarū rerū.Olim a cōtinēti auulſæ fuerunt. Strabo in.vi.ſic ſcribit: Prochyta & Pithecuſæ auulſe de terra partes ſunt: eodē modo & Capreæ.ergo a Capreis,a Tiberio. ¶ Epiſtola uenit:ad ſenatum.n. ſcripſit p Neuiū Sertoriū Macronē opportere Seianū i cuſtodia haberi.aperte aūt interfici non ſperabat:nō q id nollet,ſed q timebat,ne ex hoc tumult⁹ oriretur. ¶ Bene habet.inualuit praua cōſuetudo: ut dicaſ bene ſe habet. Sed profecto ita dicēdū eſt bene habet:quo genere locutionis ueteres uſi ſunt. Terent. Bene habet. Propertius:Et bene habet nunq̃ mater lugubria ſumpſit Horatius: Magnū narras uix credibile,atq Sic habet: Sic & græci locuti ſunt καλῶς ἔχει. ¶ Sed quid: uerba poetæ: Quid,ingt,turba facit. ¶ Sequitur fortunā:nā uulgares homines i amicitiis colēdis fortunā maxime ſequūtur:ut quo ſe illa: eodē quoq; ſe inclinēt.unde eſt illud Horatii: Diffugiūt cadis cū fece ſiccatis amici. Sic ēt Ouid. ſcribēs ex Pōto ad Maximum. Affuit ille mihi,cū me pars magna reliquit Maxime, fortunæ nec fuit ille comes.Idē i eodem: Et cū fortuna ſtatq;,caditq; fides.Idē:Diligiſ nemo niſi cui fortuna ſecūda eſt: Quæ ſimul intonuit,proxima quæq; fugat.Poeta igitur oñdit turpe eſſe amicū in aduerſis deſeri.unde & Oui. in Pōto: Turpe ſequi caſum,& fortunæ cedere amicū:Et niſi ſit felix,eſſe negare ſuū. ¶ Vt ſemp.ſ.fecit in aliis.nā quo ſe fortuna eodē & fauor hoium iclinat·mō.n.eū ſūmo honore i ſenatū deduxerūt mō lecta Tiberii epiſtola oēs uno ore cōuiciati ſunt ei,i carcerēq; traxerūt. ¶ Idē populus:uulgi leuitatē oſtēdit & taxat. Si.n.ingt,accidiſſet ut ei Nortia ppitia fuiſſet,& Tiberius naturæ p ſenectā cōceſſiſſet,certe Seianus Iperator creatus fuiſſet. ¶ Si Nortia: hoc eſt Dea Hetruſcorū. Nortia Nam (ut ex Tertulliano didicimus) Volſiniēſiū Dea peculiaris fuit Nortia & Sutrinoꝝ. Sic.n.ſcribit:Vnicuiq; ēt prouinciæ, & ciuitati ſuus Deus eſt.& paulo infra:Cruſtuminēſiū Deluētinus, Narnienſiū Viridianus, Aſculanorū Ancharia, Volſiniēſiū Nortia, Oriculanorū Valētia, Sutrinorū Nortia &c.de Nortia itē Liui. lib. vii.ſic ſcribit:Volſinii quoq; clauos indicet numeri annorū fixos in tēplo Nortiæ Hetruſcæ Deæ cōparere diligēs taliū monimentorū,auctor Cinthius affirmat,ſub eius noīe ſortē,fortunāq; ſignificari.ſcribit Martianus Capella in lib.de nuptiis philologiæ. ¶ Thuſco.i.Seiano,q ex Getruria erat oriūdus. ¶ Si ſenectus ſecura principis foret oppreſſa.i ſi Tiber. in ſenecta qeta morte aſſumptus eſſet,& nō ſolicita:ac ſi dicat:ſi in tranqllo reip. ſtatu & ciuitatis beneuolētia mortuus eſſet:hoc aūt dicit, q nō ſine magno al cruciatu oppetiit,de eo.n.ſic Trāqllus recitās initium ep̄læ eius:Quid ſcribā patres.C.aut qūo ſcribā,aut qd oino nō ſcribā.hoc tēpore Dii me,Deęq; pdant,quē quotidie perire ſentio,ſcio. Veneno(ut aliq tradiderunt)lento & tabifico ſublatus fuit. ¶ Oppreſſa: a morte:non autem a Seiano, ut quidam inepte ſcripſerunt. ¶ Hac ipſa hora:qua.ſcilicet damnatus eſt,& ductus unco.

ASCen. ¶ LONGA atq; iſignis pagina.i.cōpacta iſcriptio bonoꝝ.mergit.i.detrudit quoſdā ſtatuæ prius erectæ i gloriā.deſcendūt.i.deiiciunſ.& ſequūtur reſtē p quā i terrā trahunſ. deinde ipſa ſecuris īpacta.i.ipulſa.cædit ipſas rotas bigarū i qbus.ſ ſtabāt ſtatuæ. & crura frangūtur caballis.i.equorū ſtatuis emeritis.i. q nihil cōmeruerūt pp quod frāgi debeant. Iam.i.paulopoſt.ſtridūt ignes, quibus fundūtur ſtatuæ. & iā caput adoratū populo.i. prius a multis honoratū inclinatione capitis:aut alio geſtu corporis. follibus,atq; caminis.i.fornacibus. & ingēs Seianus.i.magna ſtatua Aelii Seiani.crepat.i.cū crepitu reſoluitur in fornace.deinde.i.poſt effuſionē urceoli.pelues:ſartago:& patellæ.i. parua & uilia uaſcula fiunt ex

facie secūda:in dignitate. ℂtoto orbe.i. inter oēs existētes in orbe. Pone domi Lauros: Verba sunt poetæ pcipiētis q̄ factū opportere negat tacite. Sicut Aegloga pri. Insere nūc Melibœe piros, pone ordine uites, Si essent populi uerba ut Manc. uult: diceret: Gaudemus oēs: nō gaudēt. Sēsus ergo & ordo est: Tu q̄s q̄s es, q triūphū tantope affectas. pone domi tuæ Lauros, q̄bus coronatū te signifi ces. Duc bouē magnū & cretatū.i. albū. in Capitolia ut sacrifices Ioui capitolino: ut triūphantes solēt. q.d. non deberes hoc tātope desiderare: q̄a in triūpho nō uerū. ac stabile bonū: quod pbat. Nā Seianus, q triūpharat. ducit.i. trahit ad suppliciū unco gutturi infixo. spectandus.i. oibus spectabilis: q uti triūphātē uiderint: nunc ad supplicium ignominiosissimū trahi uideāt. Oēs triūphāu cōgratulati erāt, atq; applauserāt. gaudēt.i. nūc in intentu eius ridēt. dicētes q̄ñ a spectaculo tā crudeli reuersi sunt. q̄.i. q̄lia labra sup. erāt illi: hoc ē quo detorsit labra supp. q̄s.i. q̄lis. uultus erat illi? Si q̄d .i. si aliq̄d, uel i aliquo credis mihi. ego nūq̄ amaui hūc hoiem. q̄d dīt, q prius summi illius amici uisi sunt. Sed inq̄t poeta, aut quis taliter increpātes audiens. sed sub quo crimine.i. sub quo titulo criminis. cæcidit.i. occisus est. q̄nā fuit sup. delator.i. occultus accusator. q̄bus indicijs.i. cōplicibus rē indicātibus. quo teste pbauit supp. delator? Respondet quis de populo. Nil hoꝝ sup. i pdēnatione eius fuit: sed sup. epistola uerbosa.i. multoꝝ uerboꝝ. & grādis.i. mādatū Tiberij uenit a Capreis, ubi tūc erat. Respōdet poeta ironicos. Bene habet supp. res hæc sc. Nil plus interrogo: q̄a.s. satis est principē sic uoluisse. Sed q̄d sup. fecit turba tremens: eo q̄d sibi simile accidere posset. Per q̄d innuit populū non debuisse pati ut indēnatus & insons pateret. Rñdet is ad quē loquitur poeta populus sup. q̄d faceret. sequtur fortunā ut semp sup. solet. & odit damnatos. Idē populus Romanus, q sic gauisus est i morte Seiani. si Nortia.i. Dea Hetruscorū q̄ Hetruscū Seianū ptegere debebat: fauisset Thusco.s. Seiano. & si secura senectus principis.s. Tiberii, q in senecta secur⁹ uiuebat. fuisset oppssa a Seiano diceret hac ipsa hora.

torē dixisset. Nā ei senatusconsulto data fuit potestas necis, confiscationis, sortitionū possessionis, populationis, auferēdi regni, conferēdi cuicunq; collibuisset, publicatarū uēditiones ædiū. oīa.n. arbitrio suo administrabat. Quod postea factitarūt iperatores, q secuti sunt oppressa libertate. Vnde Trangl. in Caligula sic: Tentauit & comitiorū more reuocato suffragia populo reddere. ℂVēdimus suffragia: cōsueuerāt.n. competitores magistratuū in comitijs tribuum suffragia sibi coemere muneribus, & largitionibus. Quod & Plutar. elegāter in uita Coriolani his uerbis ostendit sic. Diu siq̄dem post emptio & uenditio sera prupit. & iter cōcionis suffragia sese argentum miscuit. Seneca ad Lucil. ū: Quā putas iucundū esse tribubus uocatis, cū cādidati i tēplis suis pēdeāt, & alius nūmos pnunciet, alius p sequestrē agat, alius eoꝝ manus osculis cōterat? Petronius: Nec minor i cāpo furor ē, emptiq; Quirites: Ad pdā, strepitumq; lucri suffragia uertūt, Venalis populus, uenalis curia patrū. ℂEffugit curas: populus, inq̄t, iam omisit curas pristinas gubernandæ reipublicæ, & eas ipsis reliq̄t iperatoribus: qui omniū iā reꝝ habenas ad nutū moderant. ℂImperiū: aut merū est, aut mistū. Merū est imperiū habere gladij potestatē ad animaduertendū in facinorosos hoies: q̄d ēt potestas dicit. Mistū imperiū est, cū ēt iurisdictio inest, q̄d i dāda possessione cōsistit. Iurisdictio est ēt iurisdādi licentia. hæc Vulpianus de ui ciuium iudiciū. Imperiū ergo possumus accipere. aut dictaturā nam (ut scribit Pōpeius de iuris origine) pditi sunt dictatores: a q̄bus nec prouocādi ius fuit: & quibus etiā capitis aiaduersio data est: aut simpliciter quācunq; dignitatē. ℂFasces: cousulatus & pturas. Nam sex lictores cū totidē fascibus uirgarū, & securibus colligatis ptorē duodecim uero cōsulē pcedebāt. ℂLegiones: exercitus, præfecturas stratioticas. ℂCōtinet nūc se: & hæc oia permittit ab imperatoribus, q populi libertatē oppressere, disponi. ℂPannū, & Circēses: uidetur potius legēdū esse Pana, q̄ pannū, duas.n. res dicit populū curare. ut sit sensus: Lupercales ludos in honorē Panos, & Circēses curat. si.n. dicas Pannum, & Circenses: una tm̄ res erit, de lupercis supra diximus in scd̄a Satyra: Palmas præbere luperco. De Circēsibus autem illic in tertia: Si potes auelli Circēsibus: aut (quod magis placet) legendum Panem, & Circenses: ut dicat populū duo tm̄ summo studio optare, tum ut annona frumētaria uilis sit, cuius angustia & penuria eum sæpe habuit anxiū: uñ illud est Cor. Taciti lib. xv. de Nerone: Hæc atq; talia plebi ualētia fuere uoluptatū cupidine. Et q̄ pcipua cura est rei frumētariæ angustias, si abesset, metuenti: tū ut ludi Circēses, q̄bus ualde (ut ante dictū est) delectatur, celebrent. Sicq; ostēdit populū duo curare: quorum alterum ad corporis necessitatē sit: alterū ad animi uoluptatē explendā. ℂPerituros: uerba sunt populi. ℂMagna est fornacula: magnū est incendiū hoc est res maximi excidij & furoris mouent. ex cōtrarietate q̄situs est ornatus: aut.n. magna a contrario

Imperiū merū & mistum

Iurisdictio

Lupercales ludi

Augustum, iampridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas, nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atq; duas tantum res anxius optat
Pannum, & Circenses. perituros audio multos.
Nil dubium, magna est fornacula, pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram,
Quam timeo uictus ne pœnas exigat Aiax,
Vt male defensus, curramus præcipites, &
Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem,
Sed uideant serui, ne quis neget, & pauidum in ius
Ceruice astricta dominum trahat hi sermones
Tunc de Seiano, secreta hæc murmura uulgi.
Vis ne salutari sicut Seianus? habere
Tantundem? atq; illi sellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? uis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & castra domestica, quid ni
Hæc cupias, & qui uolunt occidere quenquam,
Posse uolunt. sed quæ præclara, & prospera tanti,
Vt rebus lætis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, prætextam sumere mauis?
An Fidenarum, Gabiorumq; esse potestas?
Et de mensura ius dicere? uasa minora
Frangere pannosus uacuis ædilis Vlubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum. nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos? quid Pompeios euertit, & illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaq; numinibus uota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine cæde, & uulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni
Eloquium, ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partham colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustæ uernula capsæ

IOAN. BRIT.

ℂAVGVSTVM: hoc est imperatorē. oēs.n. imperatores Augusti nomē sibi usurparūt. ℂIampridē, ex quo: hic sensus est. Non tulisset inq̄t mirū si forte populus Romanus mortuo Tiberio imperatorē Seianū creasset. Et non potius ipse sumeret curiā reip. administrādæ p libertatē. Is.n. ex quo fuit sub iugo & iperio Cæsarū pristinæ libertatis iā est oblitus: nec nūc aliud in ptu habet, q̄ ludos Circēses. erit aūt ordo: Populus iampridē effugit curas, ex quo suffragia nulli uendimus. ℂSuffragia nulli uēdimus populo ius & arbitriū solebat esse triū rerū, magistratuū. s. creādorū, legū sanciēdarū, bellorū inferendorū auctor est Dionysius in. vi. libro. nūc igr ostēdit in creandis magistratibus, quos ad arbitriū suū p suffragia creare solebat, nūc nullā ei esse creadorū potestatē, sed oia tantum iperatoris nutu geri: quod ab Sylla primū factū constat cū se dicta

trario fornacula.⁋ Mi: ꝓ mihi. Virg. Et mi genus ab Ioue ſummo. ⁋ Brutidius: nomē fictum. ⁋ Quam timeo: q̃ timeo ne multi imitati Aiacem manu ſua ſibi mortē cōſciſcant. utpote q male defenſi fue rint: quod multi fecerunt Tiberii tēporibus. unde Trangl. Citati ad cauſam dicēdā partim ſe domi uulnerauerūt, certi dānationis. ſed ad uexationē, ignominiamq; uitandā, partim in media curia uenenū hauſerūt. ⁋ Aiax. i. ciuis citatus. Nā Aiax, cū in iudicio armoꝝ Achillis ab Vlyſſe eſſet ſuperatus: dolore in inſaniā uerſus eſt: q mortē Vlyſſi minatus: cū ad eius paſcua ueniſſet: ratus eius cōmilitones interficere: oues & alia peco. ā trucidauit. In caprū quendam, quē Vlyſſem eſſe crediderat crudeliter ſæuiuit, q ſimulac cognouit q ꝑ inſaniā ꝑpetraſſet, gladio ſibi pectus trāſuerberauit. Aiax Tes

Aiaces duo — lamonis fuit filius ex Heſione Laomedontis filia fuit & alius Aiax Oilei filius in currendo perniciſſimus, ut ſcribit Homer. in Iliade. ⁋ Calcemus Cæſaris hoſtē: pedibus. inquiunt, Seianū hoſtē Cæſaris ꝓteramus. Et uideant nos ſerui ne nos accuſent, qđ eū ut amici nō calcauerimus. Illudq; reſpexit poeta, q nulli delatoꝝ (auctore Trangl.) fides eſt apud Tiberiū abrogata. ⁋ Ceruice abſtricta:

Obtorto collo — obtorto collo. q. n. ui in iudiciū, aut ad aliquod ſuppliciū ducebātur, aut obtorto collo, aut iniecto laqueo trahebātur. Plaut. in Peſnulo: Sed qd ego dubito fugere hinc in malā crucē, priuſq̃ obtorto collo. Ad prætorē trahor. Idē i Curculione loquēs de trapezita q in ius trahebatur: Collū obſtringe, abduce iſtū in malā crucem. Cicero. in oratione ꝓ Aulo Cluētio: Nec qcq̃ propius eſt factum. q̃ ut illum ꝑſequeretur, & collo obtorto ad ſubſellia reduceretur, ut reliq̃ poſſet perorare. Diuus Hierony. in epiſtola ad matrem, & filiā in Gallia cōmorātes ſic ſcribit: Obtorto collo me in ius trahis: ut aut probē quod nolo: aut multorū inuidiā ſubeam. Tranquil. in Vitellio. Religatis poſt terga manibus iniecto ceruicibus laqueo, ueſte diſciſſa, ſeminudus in forū tractus eſt. Apulei⁹ lib. viii. Meta. Collo cōſtrictū reducūt eū paſtores moleſti. Idē in nono: Colloq; cōſtricto & ſacrilegos, impuroſq; cōpellentes interdū pugnis obuerberāt. ⁋ Hi ſermones: ſubaudi erant, q ſequitur. ⁋ Vis ne ſalutari: ⁋ uis ne eſſe ea potētia, & auctoritate, q Seianus extitit apud prin

Sella curulis — cipē: ⁋ Habere tātundē. ſ. diuitiarū poſſidere. ⁋ Sellas donare curules. i. creare tuo arbitrio magiſtratus. nā ſella curulis magiſtratuū erat, & triūphantiū. Aliq, dictā putant, quod in curru ponebatur. quo in curiā ſoliti erāt uehi honoris gratia: q magiſtratuum geſſiſ

Tutor — ſent. auctor Gel. lib. iii. cap. xviii. ⁋ Tutor principis: tutor is dicit (ut dictū eſt ante) q poteſtatē habet in capite libero ad eū tuendum: qui ꝑꝑ ætatem ſuā ſpōte ſe defendere neqt, q̃ſi tuitor & defenſor, ſicut æditimi, q ædes tuentur. Seianus aūt principe Capreis cōmorante, oia gubernabat, tanq̃ tutor principis & defenſor. ⁋ Caprearū in rupe ſedentes: Capreæ inſula eſt in littore Cāpaniæ, peculiaris Tiberii Cæſaris ſeceſſus. ꝑ i q; uocalem non ꝑ e penultima ſyllaba legitur: ut argumento ſūt codices græci ita ſcripti. ⁋ Chaldæo.

Thraſyllus — hoc dicit ꝑꝑ Thraſyllū mathematicum Chaldæū: quē de futuris maxime cōſulebat. Chaldæi aūt (Diodoro auctore) Babyloniorū

Chaldæi — antiquiſſimi fuerūt: qui eum locum in ſua repub. quē in Aegypto ſacerdotes obtinuere. Ad cultū enim Deorū deſtinati, ꝑ oēm uitā philoſophabātur, periti ſſimi aſtrologiæ habiti, multi diuinatione quadam futura prædicebant, ac tum auguriis, tum ſacris, tū aliis quibuſdam incāntationibus, & mala auertere ab hominibus, & bona afferre, auguria inſuper, ſomniaq; & prodigia interpretari conſueuere. de his etiam anteadiximus in ſeſta Satyra illic: Chaldæis, ſed maior erit fiducia. ⁋ Vis certe pila: non interrogantis eſt: ſed affirmantis. Scio inquit te uelle imperia militaria: ut. ſ. præſis

Pila — cohortis prætorianis, quibus Seianus præfuit. ⁋ Pila tela ſunt Ro

Sariſſæ — manorū. Lucanus: Et pila minantia pilis. Sicut ſariſſæ Macedonū,

Geſſa — & geſſa Gallorū. ⁋ Egregios equites: intelligit autem eqtes domeſti

Prætoriani — cos: quos Romani ſtratiotas appellarūt. & ſic docet q̃ ſint caſtra domeſtica: ut ſtet & particula pro. i. caſtra enim domeſtica erant ipſi

Eques — equites, qui ad imperatoris cuſtodiam excubabāt: et prætoriani dicebantur. Eques autem duplici modo accipitur, ut eques ille appelletur, q mercede aliena cōductus equo meret. Et qui cenſu ſuo equeſtrē obtinet dignitatē. is a Mar. dicitur eques nō alienus. Quis largitur opes ueteri fidoq; ſodali: Aut quem proſequitur nō alienus eques. Idē in Diſtichis: Felix cui comes eſt nō alienus eques: hac eſt q aliena mercede nō facit ſtipendium: ſed diuitiis propriis eſt eques. item equitem pro equo poſuit Ennius: Deniq; ui magna q̃drupes, eques, atq; elephanti Proiiciuntur ſeſe quem locum ſecutus Virg. ſic ſcripſit: Frena Pelethronii Lapithæ, gyroſq; dedere Impoſiti dorſo: atq; equitē docuere ſub armis Inſultare ſolo, & greſ

ſus glomerare ſuperbos. ⁋ Cohortes: cohors ꝑs decima eſt legiōis, — Cohors

Nam i legione decē erāt cohortes, cōſtabatq; peditibus & eqtibus, ſed maiore ſemꝑ peditū numero. ⁋ Quid ni hæc cupias: non eſt, ingt, mirū ſi tales honores cupias. nā & qui nolūt occidere quēq;, uelint tn̄ poſſe occidere, ac proinde eſſe potētes & principes. ⁋ Sed quæ præclara: ſententia eſt catholica, quæ tamē Seiano accōmodatur, q id cōtinet: quod his uerbis ſcribit Apuleius: Nihil quicq̃ hoī tam ꝓſperū diuinitus datū, qn & tn̄ admixtū ſit aliqd difficultatis: ut ēt in ampliſſima quaq; lætitia, ſubſit quæpiā uel parua querimonia cōiugatiōe quadā mellis & fellis. Sed & Pli. li. vii. ſic: Quid, bona malis patri non ſunt etiam pari numero, nec lætitia ullo animo dolore penſanda. Plaut. in Amphitryone: Ita Diis placitum, uoluptati ut mæror comes cōſequatur, qn incōmodi plus, maliq; ilico adſit, boni ſi obtigit quid. Vnde & Salomon in ꝓuerbiis: Riſus dolore miſcebit, & extrema gaudii luctus occupat. Oui. lib. vi. Meta. Vſq; adeo nulla eſt ſyncera uoluptas. Solicitūq; aliquid læ

tis interuenit. ⁋ Prætextā: prætexta triumphātiū fuit & magiſtratuū — Prętexta

ut ex Macrobii lectione ſupius docuimus. Prætextā etiam ſolitos geſtare ſenatores conſtat. Vnde Aſconius ait: Prætextā nobiliorū eſſe, togam uero uiliorū. dicta prætexta q purpura prætexeretur. Vnde Plin. lib. ix. de purpura loquēs ſic ingt: Hinc faſces, ſecureſq; Romanæ uiam faciūt. Idēq; pro maieſtate in pueritia, diſtinguitq; ab eqte curiā. Prætextam ergo hoc loco accipere poſſumus ueſtē ſenatoriam, quā eo die induerat, quo uenit in ſenatū cum occiſus fuit. ⁋ Sumere mauis: hæc interrogatio eo tendit, ut oſtēdat lōge tutius eſſe in mediocri, humiliq; fortuna uerſari, q̃ in ſumma opulentia. ⁋ An Fidenarū. Gabiorū: oppida (ut diximus ante) Latii deſerta

de qbus Hora. ſic: Gabiis deſertior, atq; Fidenis uicus. ⁋ Poteſtas: — Poteſtas

nomen eſt officii. nam (ut paulo ſuperius diximus ex Vulpiani teſtimonio) poteſtas appellabatur merum imperium: qn̄ qs poteſtatē gladii haberat ad aīaduertendū in ciues delinquentes. Trangl. in Claudio: Atq; etiam per prouincias poteſtatibus demādauit: ergo poteſtas Gabiorū. i. eſſe magiſtratus & habere imperiū Gabiis, ad animaduertendum in ciues facinoroſos. ⁋ Vaſa minora: Frangere: qđ eſt eſſe ædilis, q ponderibus & menſuris præerat. Perſi. Seſe aliquid credens Italo quod honore ſupinus Fregerit heminas Ar

reti ædilis iniquas. Erant aūt ædiles minimi magiſtratus adoleſcen — Aediles

teſq; prima cōmendatione creabantur. Cic. legum ſecundo: Suntoq; ædiles curatores urbis, annonæ ludorumq; ſolēnium, olliſq; ad honoris amplioris gradū prim⁹ acceſſus eſto. ⁋ Vlubris: oppidū eſt Latii deſertū. uñ ait uacuis: hoc eſt parū habitatis. Nam oppida etiam præter urbē ipſam (ut oſtēdimus. In. iiii. Satyra.) ædiles ha

bebāt ab Vlubris fit poſſeſſiuū Vlubranus & Vlubrēſis. ⁋ Pannoſ — Pānoſus

ſus: ueſtibus craſſioribus, nā pannos & pannucii dicuntur, qui ue — Pannucius

ſtibus incedūt craſſioribus: hoc aūt dicit contra prætextam, quæ purpura erat & pretioſa. ⁋ Ergo quid optandum: peroratio eſt, qua oſtendit Seianū ignorauiſſe uerum bonū, cum illud in dignitatibus & honoribus reponeret: cū Seianus, ingt, tanta mala propter nimios honores ſit paſſus. Ergo ignorauit, quid uerū bonū eſſet, & proinde quid optandū. ⁋ Numeroſa parabat: Seianus, inquit, qui ſummos ſibi honores quærebat, procerā turrem ſtruebat, unde caderet. Nam quanto qs altiore loco cadit: tāto grauiorē ruinam ſentit: hoc q; totū metaphoricos. Claudia. in Ruffinū: Tolluntur in altū Vt lapſu maiore ruant. Hora. Et celſæ grauiore caſu Decidunt

turres. ⁋ Præceps immane: poſuit præceps ſubſtantiuū: q̃ſi ꝓ præ — Præceps

cipitio. ſic & Papi. in Suteriis Rutilii Gallici: Et ſubiti ꝑces iuueniles pericli. ⁋ Quid Craſſos: patrem & filium, quos a Parthis cæſos oſtendunt hiſtorici. Nam cum populus Rom. a Parthis graue bellū motum ad orientē accepiſſet, aduerſus eos miſit L. Craſſum cum infinitis regum auxiliis. nam Bithyniæ rex Nicomedes Romanos iuuit, & Mithridates Ponticus cum quo bellū poſtea grauiſſimum fuit, & Ariarates Cappadox, & Ptolemæus Paphlagon, uictus tn̄ eſt Craſſus, & ab hoſtibus captus, caput ei reciſum cum manu dextra Ariſtonico regi oblatū ludibrio fuit. & quia parthico auro inhians talem ſuſceperat expeditionē, aurū liquidum in os eius infuſum fuit, ut cuius aius arſerat auri cupiditate, eius etiam mortuum & exangue corpus ureretur. eius filius a Parthis cum eos inſequeretur, cum exercitus parte inſidiis interceptus obtruncatur, eius caput abſciſſum & lancea præfixum Parthi ante Craſſi caſtra oſtentacant. ⁋ Quid Pompeios: Magnum Pompeium cum duobus filiis: quorum Magnus dum primū ſibi in repu. locū quærit a Cæſare in cāpis Philippis profligatus, a Ptolemæo rege Ægypti interficitur. Filii uero Cn. & Sextus cum ingens bellum in Giſpania pararent

demum apud Mundam ciuitatem a Caesare sunt superati. Cneum eo praelio profugium crure saucio deserta, & auia petentem Cenonius apud Lauronem oppidum consecutus pugnantem, nec dum desperantem interficit. Sextum fortuna in Celtiberia interim abscondit, alijsque post Caesarem bellis reseruauit. is enim cõtractis infelicis belli reliquijs in Sicilia ingens commouit bellũ, confugientibus ad eũ, q superfuerant ex partibus Bruti & Cassij. uerum praelio nauali ab Agrippa & Augusto superatus, amissa classe. ccc. & quingenta nauium cum sex nauibus in Asiam profugit: ubi a Titio, quem olim captum seruauerat Mileti, interficitur. lege Apianũ. ¶ Et illum: scilicet Iulium Caesarem, qui postea in senatu tribus & uiginti uulneribus confossus fuit, Bruto & Cassio coniurationis pncipibus, pmoque eius pcussore Casca, q eũ iuxta collum ense percussit. ¶ Ad sua flagra: ad suum imperium, ut sibi parerent. ¶ Nulla non arte petitus. i. omni arte quaesitus. ¶ Numinibus malignis: nõ propitijs, non amicis. ¶ Ad generum Cereris: non est, inqt, mirum hos omnes tam crudeliter caesos, pauci. n. sunt tyranni, qui ferro non pereat. Tiranni autem (auctore Probo) dicuntur & habentur, qui potestate sunt perpetua in ea ciuitate, q libertate usa est. ¶ Ad generum Cereris. idest Plutonẽ, qui rapiendo Proserpinam factus est Cereris gener. nota est fabula. ¶ Eloquium: confutat & uotum eorum, qui sibi optant eloquentiam: ostendens & illic uitae periculum imminere. Id autem exemplo Cicer. & Demosthenis probat, quorũ uterque perijt ob eloquentiam. ¶ Demosthenis & Ciceronis: bene autem hos nominauit: alter uero apud Latinos eloquentiae principatum obtinuit. Ciceronem appellat Plinius libro decimoseptimo, lucem doctrinarum alteram. Quintilia. libro primo utrunque tanquam optimum oratorem miris laudibus celebrat.
Quinquatria ¶ Et totis quinquatribus pueri, Inquit, qui adhuc primis insistunt rudimenta gloriae cupidi cum uenere quinquatria multis optant sibi uotis eloquentiam: idque maxime faciunt, q putant sesijs diebus magis exaudiri. Nam Minerua ĩgenijs puerorum pariter & puellarum fauet. Oui. in. iii. Fast. Pallada tunc pueri, teneraeque ornate puellae. Qui bene placarit Pallada doctus erit. Quinquatria autem dicta sunt a numero quinario, de quibus sic Ouid. eodem lib. Vna dies media est, & fiunt sacra Mineruae: Nomina quae iunctis quinque diebus habẽt. Sanguine prima uacat: nec fas cõcurrere ferro: Causa, q est illa nata Mineruã die. Altera tresque super strata celebrat arena: Ensibus exptis bellica laeta Dea est. Ego hũc locũ ita accipiẽdum esse censeo, aperto ita ut est sensu, nõ ut alij alioquin litterati qui de Mineruale nescio quid intelligunt. Est enim ordo. Quisquis colit Mineruam partam uno asse, incipit optare totis quinquatribus eloquentiã: idest quoties ueniunt quinquatria: qui dies ad ferias Mineruae pertinent: pueri ita gloria incenduntur ut optent esse eloquentia & fama Demostheni, & Ciceroni pares. ¶ Colit Mineruam: idest qui in his studijs adhuc puer uersatur: ita dictum, quemadmodum ille colit musas: idest carmine se exercet. ¶ Adhuc colit: qui adhuc primis rudimentis inhaeret. ¶ Partam: idest quae rudimenta sibi acquisiuit. ¶ Vno asse: exigua mercede: hocque ex affectu poetae subsannantis auaritiam suo temporum quibus exigua praeceptoribus praemia exhibebantur: quemadmodum & temporibus nostris re in deterius semper labente. ¶ Quem sequitur custos capsae: puerum ingenuum ad praeceptorem euntem non solum prosequebatur paedagogus: sed & capsarius, quem Vulpianus titulo de manumissis uindicta scribit, eum esse qui pueri portet libros. Sueto. tradit Neronem damnatorum liberos quosdam cum paedagogis, & capsariis uno prandio pariter iussisse necari.
Capsari. capsariũ etiam appellat Vulpianus titulo de officijs praefecti uigilum, qui mercede seruanda in balneis uestimenta suscipit.
ASCen. ¶ QVA tiberius occisus esset. ipsum Seianum Augustum: idest summũ imperatorem & patrẽ patriae rempub. augentẽ. Populus Rom. sup. effugit iãpridẽ. i. a plusculo tpe curas. i. solicitudines eligẽdi magistratus (hoc uerũ satyrico morsu dicit irridens ignauiã Romanorũ) ex quo sup. tpe. i. postq̃ nulli uẽdimus suffragia. i. pũcta aut uoces nostras. Nã Pop. Ro. i. q dabat olim ipiũ: fasces: legiones: & oia sup. alia. cõtinet nũc se. i. cõtẽtus mõ uiuit: & optat anxius tñ duas res. s. pãnẽq uictoribus p pmio ppositus est. & Circẽses. s. ludos: hoc ẽ pplus se nõ amplius itromittit de gubernatione reipub. & ideo princeps. i. impator p libito: quẽ uult, iterficit. uñ segtur. Ego audio multos perituros sup. esse. respõdet alter nil dubiũ sup. Est: qa fornacula. i. ira impatoris: q̃si q̃dã parua fornax feruẽs est magna. uel fornacula quã impator ad noxios, aut quos uolet puniẽdos cõstituit, est magna. Brutidius meus sup. amicus fuit

mi. i. mihi. obuius extis pallidulus p timore. ad. i. iuxta. arã Martis ultoris. s. quã. i. q̃tũ timeo. q. d. multũ: ne ipse uictus in iudicio exigat poenas a se. s. seipsum itenmẽdo. ut. i. quẽadmodũ sup. fecit. Aiax male defẽsus i certamine cõtra Vlyssẽ p armis Achillis. Innuit aũt q Brutidius tractus erat ad iudiciũ tanq̃ fautor & amicus Seiani: unde dicit poeta noie alicuius e populo tũc uiuẽtis. Curramus praecipites. i. uelociter: & calcemus hostẽ Caesaris. s. Seianũ. dũ. i. q̃diu. iacet in ripa. i. sub scalis Gemonijs i sepultus: sicut iacuit Põpeius hostis Iulij Caesaris in littore. Sed serui. s. nostri uideãt. i. circũspiciãt, & attẽdant. neqs eoꝝ neget. i. recuset calcare Seianũ. & trahat (ppterea q ex seruis capiat suspitio de dño) dñm pauidũ in ius: & hoc ceruice eius astricta ad cathenã, aut funẽ. uel sic: Si petat ab impatore ad suppliciũ dñs aliquoꝝ seruoꝝ uideãt ipsi serui: ne quis eoꝝ neget dñm: sicut olim fideles serui dños suos occultauerũt: sed ut trahat dñm pauidũ in ius. põt ẽt intelligi de seruis Seiani. Sed uideãt serui Seiani: ne qs eoꝝ neget dñm ad suppliciũ trahere: sed trahat &c. Hi. i. huiõi sermones: & haec secreta murmura uulgi erant sup. tũc de Seiano. Vis ne salutari sicut Seian⁹: q collega & summus amicus Tiberij salutatus est. uis ne habere tãtũdẽ, q̃tũ Seian⁹: atque donari ut illi sellis curulib⁹ pponi ut illũ exercitib⁹. & uis ne haberi tutor. i. ptector pncipis. i. Tiberij. sedẽtis. i. otia ducẽtis in angusta rupe Capreaꝝ. cũ gregi. i. collegio. Chaldeoꝝ. i. mathematicoꝝ & astrologoꝝ. uis pila certe. i. spalis cuiusdã cohortis. uis egregios equites. & castra domestica. i. ptorianas cohortes, qbus ut Seianus, pfisciaris. Quid ni. i. cur nõ. cupias haec. & . i. ẽt. n sup. q nolũt occidere q̃nq̃: uolũt tñ posse. i. hẽre potẽtiã. Sed (licet oẽs uelint potẽtiã & diuitias) sũt sup. tñ. i. intãtũ. praeclara & psp era. i. quae res sunt in tantũ praeclarae & prosperae: ut mẽsura maloꝝ, quae sequuntur. sit par. i. non maior: sed aeq̃lis rebus laetus. q. d. nulla. An sup. mauis. i. magis uis sumere praetextã. i. imperatoria ornamenta huius. s. Seiani: qui trahitur unco. s. ad suppliciũ. an uis esse potestas. i. gubernator Fidenaꝝ & Gabiorum. i. paruorum illorũ oppidorũ. & tu effectus aedilis. i. aediũ, & edẽdorũ prouisor & censor. pannosus. i. pauper & male uestitus. Vlubris. i. in illo uico, & pago Latij (Galli uillagio dicerent) uacuis. i. desertis: & non populosis dicere sup. ius de mensura an aequa an iniqua sit. & frangere uasa minora q̃ iustũ sit. q. d. potius deberes eligere minimum magistratum, ubi secure uiuas q̃ summum Romae, ubi, ut Seianus periculo subiiciaris. unde infert, Ergo cum ita sit q minimus magistratus in oppidulis, aut pagis sit potius eligendus, q̃ summus Romae. tu fateris Seianum ignorasse quid foret optandum. nam. i. utpote qui. uel nam sup. is erat: qui optabat nimios honores: & qui poscebat nimias opes & parabat numerosa. i. multiplicia. tabulata. i. sola in domibus ex tabulis confecta: quae solaria quidam appellant. celsae turris. i. in domo eleuatam quasi sit celsa turris. unde. i. de quibus tabulatis. casus. i. ruina esset altior. & praeceps. i. praecipitium. ruinae impulsae. s. uiolenter illatae. esset Imane. i. terribile: ut ees imanis prae magnitudine timenda: sicut immania cete Virg. in. v. Aenei. dixit. uel minime bona: nam manum etiam bonum dixerunt. Quid euertit Crassos & Pompeios potentissimos Romae. & quid euertit illum. s. Iuliũ Caesarem dictatorẽ perpetuum. qui deduxit. i. impulit per tyrãnidẽ. Quirites. i. Romanos. domitos. i. subactos: & quasi in seruitutẽ redactos. ad sua flagra. i. magna flagella, quibus quos uolunt, caedebat. Rñdet poeta. Nẽpe. i. certe. summus locus nulla non. i. q̃libet. arte. i. astutia petitus. & magna uota exaudita numinibus. i. a numinibus. malignis. i. maleuolentibus. pauci reges descẽdunt ad generꝝ Cereris. i. ad Plutone Deum inferoꝝ: qui Proserpinam filiam Cereris a se eaptam ut coniugem tenet: hoc est pauci reges moriuntur sine caede. i. occisione, & uulnere. & pauci tyranni descendunt ad generum Cereris. morte sicca. i. sine effusione sanguinis. Eloquium ac famã. Hinc ostendit eloquium non esse uerum bonum, q̃quidem multis nocuerit. Ordo est: Quisquis. i. quicũque colit adhuc Mineruam. i. Deam sapientiae, & eloquentiae hoc est ipsam sapientiam. & eloquentiam partam. i. parabilem & acquisibilem. uno asse. i. minimo pretio. i. qsquis adhuc sub rhetore prima elemẽta eloquẽtiae discit (tales enim cum plures sint minoris docentur, q̃ doctiores) & quẽ uernula. i. paruus seruus custos angustae capsae: in qua pauci libri cõtinẽtur, sequitur. qsquis inquam talis est incipit optare, & optat totis Quinquatribus. i. festis quinque dieꝝ ad honorẽ Mineruae a Domitiano celebrari solitis. in qbus cũ uideret & poetas, quoꝝ carmina illic erãt, honorari si boni essent: incipit optare eloquium ac famã Demosthenis. i. q̃lẽ habuit Demosthenes orator summus apud Graecos. & Ciceronis. i. q̃lẽ habuit Cicero pnceps eloq̃ntiae apd' latinos.

ELOQVIO

IOAN. BRIT. ¶ ELOQVIO sed uterq; pit: sed ꝑ eloquentiã suam uterq; ad
necem cõpulsus est. Cice. n. ꝑsequente eum M. Antonio, interfe-
ctus est a Popilio Lenate, quem parricidii olim accusatum defende-
rat, caputq; cũ manu dextera relatũ est Antonio, quę cũ diu sum-
ma aspexisset lętitia, exultans ubi oculi satiati sunt illo spectaculo,
iussit in rostris ꝑ contumeliã deponi: quasi uero illũ iã mortuũ cõ-
tumelia afficeret, ac non potius
seipsum ac fortunã suã indignã
ostenderet, quę ad tãtam poten-
tiam nefarium hoiem prouexis-
set. ¶ Ingenio. i. ipsi Ciceroni: q
magni erat ingenii. ¶ Nec unq̃
Sanguine causidici: ostẽdit poe-
ta grauius magno, q̃ mediocri
periculũ imminere oratori. neq;
enim, inqt, rostra, in qbus cõcio-
nantes cõsidunt, respsa sunt san-
guine mediocris causidici. ¶ Ro-
stra maduerunt: hoc aũt dicit, &
qa Cice. sępe ꝓ rostris cõciona-
tus est, & qa Antonius manum
& caput Ciceronis iussit in ro-
stris infigi: q̃si illũ iã mortuũ cõ-
tumelia afficeret. Rostra aũt ędi-
ficiũ, siue tẽplũ erat ante curiam
Hostiliã in foro adornatũ antea
rostris nauium Antiatiũ: unde et
nomẽ sortitũ auctor est Liui. lib.
viii. ab urbe condita. & Pli. lib. xxxiiii. cap. v. Rostra qui erant con-
cionaturi conscendebant. Cęsar quęstor Iuliã amitã, uxorẽq; Cor-
neliã defunctas oratione laudauit e more ꝓ rostris, auctor Plutar.
¶ O fortunatã: Cice. Catilinę cõiuratione oppressa hoc carmen in
suã laudẽ cecinit: quod carmen ꝙ ineptũ esset derisum est. ¶ Riden-
da poemata: hinc ostendit illud uehemens Antonii odiũ in Cicero-
nem emersisse: quod in eum Philippicas scripsisset: In quibus miris
Antonius afficitur cõtumeliis. Licet illinc odii initiũ traxisse uidea-
tur: quod cum post mortem patris Iulia mater Antonii nupta esset
P. Lẽtulo: quẽ cũ Lucio Catilina cõspirãtẽ Cicero consul supplicio
affecit, diceret corpus uitrici sui nõ prius ad sepulturam datũ, q̃ id
mater supplex ipetrasset a Ciceronis uxore. In q̃ qdẽ re (ut scribit
Plutar.) mentit: qđ nullus ex his, q tũc supplicio fuerũt affecti, se-
pultura ꝓhibitus est. ¶ Quã te conspicuę diuina Philippica famę,
Volueris a prima q̃ ꝓxima: mallẽ, inqt, Cicer. talia carmina ridicu-
la scripsisse, q̃ secũdã Philippicã. nã etsi oibus orationibus suis gra-
uiter Antoniũ accusat: secũda tñ illũ acerrime insectat̃. Philippicas Philippicæ
aũt orationes suas in Antoniũ appellauit ut ipse ad Atticũ scribit.
ꝙ libertate dicẽdi & eloquẽtia maxime imitatus sit Demosthenem,
q in Philippũ multas scribẽs actiones, eas Philippicas appellauit.
¶ Seuus exitus eripuit illũ. s. Demosthenẽ. nã Demosthenes, cũ nũ- Demosthenis interitus
ciatũ eẽt Antipatrũ & Crateꝝ Macedones aduẽtare, ex urbe ꝓfu-
git in Calabriã ad tẽplũ Neptuni: quo cognito Antipater Archiam
Tyriũ illuc cũ satellitibus misit: q tẽplũ igressus suadere cœpit De-
mostheni: ut una secũ ad Antipatꝝ ꝑgeret: nihil oino molestũ ab il-
lo ꝑpessurus. Cui ridẽs dixit, parũꝑ expecta, dũ nonnulla domesti-
cis scribo. Hęc fatus in interiorẽ tẽpli ptẽ cõcessit: captoq; libro q̃si
scribere uellet: calamũ ori admouit: ex quo inclusũ uenenũ sumpsit.
Pli. lib. xxxiii. docet Demosthenẽ ueneno sũpto ex annulo interisse
his uerbis: Alii sub gẽmis uenena cludũt, sicut Demosthenes sum-
mus oratoꝝ Gręcię, annulosq; mortis gr̃a hñt. Eratosthenes autẽ
ait in circulo quodã cõcauo, quẽ circa brachiũ ferebat, uenenũ ser-
uasse. Fuit itẽ alius Demosthenes Atheniẽsis missus cũ Nicia aduer- Demosthenes alius
sus Syracusanos. de quo meminerũt Plutar. in Nicia, Thucydides
lib. vii. historiaꝝ, & Iustin. lib. iiii. quẽ tradũt alii gladio & uolũtaria
morte se uindicasse, alii iterfectũ iussu Gylippo duce Lacedęmonio-
rũ. ¶ Diis aduersis genitus: quia multis agitatus est aduersitatibus.
¶ Quẽ pr̃ ardẽtis massę nõ iã ad rhethora a pr̃e ẽ missus. nã annos
rũ septẽ tñ fuit, cum patrẽ amisit, sed ad Isęũ se cõtulit: q̃q̃ tũc tpis
floreret Isocrates. pr̃ aũt Demosthenis fuit (ut Theopõpus, & Plu-
tar. tradũt) in pmis honestus, ac ꝓbus uir Macheropius ab officina
gladioꝝ est cognominatus: quã Athenis egregiã, multisq; artifici-
bus seruis instructã hẽbat, matre barbara muliere natũ scribit Ae-
schines. De eo sic Sidonius Apollinaris: Fabro ꝓgenit⁹ spreto cui
pr̃e polita Eloquiis plus lingua fuit. De eo sic & Valeri. Quã matrẽ

Eloquio sed uterq; perit orator, utrunq;
Largus, & exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est, & ceruix cæsa, nec vnquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset, ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ diuina Philippica famæ,
Volueris a prima quæ proxima. sæuus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.
Diis ille aduersis genitus, fatoq; sinistro
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladiosq; parante
Incude & luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuuiæ, truncis affixa trophæis

Eurypides, aut quẽ patrẽ Demosthenes habuerit: ipsorũ quoq; sęcu-
lo ignotũ fuit. Alteri⁹ aũt matrẽ olera, alterius pr̃em cultellos uen-
dicasse pene oium doctorũ litę loquuntur. ¶ Lippus: is appellat̃, cui
oculi iugiter stillãt. Vñ lippitudo morbus, quo oculi ifestant̃. Hora.
Oculis collyria lippis. ¶ Et luto Vulcano: luto Vulcano ꝓ luteo le-
gẽdũ est ꝑ synęresim: ut docuimus in. vi. Sat. illic: Et terrã luto ferit Luto pro luteo
stestino. nã pma lõga est, Pers.
Surgit tibi lutea pellis. Oui. Lu-
tea mane uidet pulsis Aurora
tenebris. Vir. Mollia luteola pin-
git uaccinia caltha. & alibi: Et
croceo mutauit uellera luto: pro
luteo croco. ut sit hypallage. Nã
dictio q̃ duas extremas hẽt lon-
gas, & mediã breuẽ, stare nõ pt
i uersu hexametro. hac aũt rõne
dicimus idupator ꝓ imperator: qa
media sit breuis & extreme lon-
gæ. Quando autem est a luto
deriuatum primam habet bre-
uem. Hora. in sermonibus.
Defingit Rheni luteum caput.
¶ Belloꝝ exuuię: Ostẽdit & uo-
tũ eoꝝ dãnãdũ esse, q ad res bel-
licas optauerũt descẽdere: tãq̃ re-
portauri (q i fere ab oibus expe-
ti solet) famã & gloriã. docẽs &
id multis pariter imperatoribus,
& patrię fuisse exitiosum. ut patebit Alexãdri & Hãnibalis exẽplo.
Ordo aũt hic est Lorica affixa trũcis tropæis & buccula pendẽs de
casside fracta: & iugũ curtũ de temone: & reliq̃ expositiue exuuiæ
bellorũ: credunt̃ eẽ bona maiora bonis humanis. ¶ Tropęis: tropę- Tropæũ
um dictio est gręca. trope. n. grece sine aspiratione conuersionem
latine significat. erat aũt monimẽtũ hostiũ deuictorũ: a Gręcis con-
suetudo manauit: qui ubi hostes in fugã conuertissent: arborẽ trun-
catis ramis erigebant: qbus hostiũ suspẽdebãt exuuias. Vnde No-
nius. Spolia, inquit, hostiũ stipitibus affixa tropęa uocãtur. Trãql.
in Caligula. Truncatisq; arboribus, & in modũ tropęorũ adorna-
tis. eam consuetudinẽ & Romani usurparũt: unde Marii tropęa a
Scylla disiecta sunt: quę a Cęsare (ut Tranqllus, & Plutarchus scri-
bunt) fuerũt reposita. Scribit Seruius tropęa in locis eminentiori-
bus collocari solita. & ideo Romę i arcubus incidebãtur ad id ex-
ędificatis. Sed ea postea nõ solũ in marmore, sed & in ęs incidi cœ-
pere. unde Plutar. cõquerit̃ imprudẽter simul & aspere nimis egisse
primos ex Gręcis, qui tropęa, aut marmore incisa, aut ære sculpta
facientes, odiũ simul & bellũ a cõseruata uictis ignominia ꝑpetuum
reddidissent. De tropęis mẽtionẽ sępissime fieri apud Thucididem
inuenies. Illud deniq; tenebris tropęũ fuisse aut saxũ, aut arborem
decisis ramis, aut colũnam erectã aut arcus cũ inscriptione hmõi:
Atheniẽses hic uicerũt Lacedęmonios. ¶ Truncis: qa (ut diximus)
ramis truncatis spolia arbori suspẽdebãtur. unde est illud Virgilia-
nũ: Vota Deũ ꝓ uictore soluebat eoo: Ingẽtẽ quercũ decisis undiq;
ramis Cõstituit tumulo, fulgẽtiaq; induit arma, Mezẽtii ducis exu-
uias tibi magne tropęũ Bellipotẽs aptat rorantes sanguine cristas:
Telaq; trunca uiri, & bis sex thoraca petitum, Perfossumq; locis.
¶ Sed uterq; orator tã Demosthenes, q̃ Cicero pit. i. perit. elogo ASCen.
.i. ꝓpter eloqum. & lętus exundãs. i. supabundãs fons ingenii de-
dit utrũq; leto. i. morti. manus Ciceronis, & ceruix est cęsa ingenio
.i. ꝓpter ingeniũ. & rostra. i. loca in foro iudiciali unde publica mã-
data edicũtur: munita rostris nauiũ. ꝓ qbus. i. ante quę Cicero ora-
re solebat. maduerunt raro sanguine pusilli. i. modici & parũ docti
causidici. Si Cicero dixisset oia sic. i. sicut dixit: O fortunatã natam
me cõsule Romã: q uersus ꝓpter coincidẽtes syllabas uitiosus est.
potuit. i. potuisset cõtẽnere gladios Antoni. i. M. Antonii triumui-
ri. Ego malo, inqt poeta, poemata ridẽda. i. inepta: q̃lia Cice. cõpo-
suit: nõ. n. habuit uenã ad carmen: nisi ubi aliorũ inuẽta trãstulit: q̃
te o Philippica: scilicet oratio. ad imitationem enim Demosthenis
Philippicas inscripsit orationes pulcherrimas contra Antonium
factas: cum potius Antonianas appellare debuisset: ĩ q̃ꝝ secũda
ꝓcipue Antoniũ carpit. uñ dicit: Ego malo ridẽda poemata, q̃ te o
Philippica sup. oĩo diuina. i. diuino artificio cõfecta. q̃ uolueris. i.
dũ uolueris: aut dũ libri aut chartę uoluũtur. hẽris ꝓxima a pma. i.
secunda: hoc est mallem semper ridenda poemata fecisset: q̃ secun-

Lorica,& fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum,uictæq; triremis
Aplustre,& summo tristis captiuus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur,ad hæc se
Romanus,graiusq;,ac barbarus induperator
Erexit,causas discriminis,atq; laboris
Inde habuit.tanto maior famæ sitis est,q̃
Virtutis.quis enim uirtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas:patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum,& laudis,tituliq; cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus,ad quæ
Discutienda ualent sterilis mala robora ficus,
Quandoquidẽ data sunt ipsis quoq; fata sepulchris.
Expende Hannibalem,quot libras in duce summo
Inuenies:hic est,quem non capit Africa Mauro
Perfusa Oceano,Niloq; admota tepenti.
Rursus ad Aethiopum populos,aliosq; Elephantos,
Additur imperiis Hispania,Pyrenæum
Transilit,opposuit natura alpemq;,niuemq;,
Diduxit scopulos,& montem rupit aceto.
Iam tenet Italiam,tamen ultra pergere tendit
Actum inquit,nihil est,nisi Pœno milite portas
Frangimus,& media uexillum pono Suburra.
O qualis facies,& quali digna tabella,
Cum getula ducem portaret bellua luscum
Exitus ergo quis est:o gloria,uincitur idem
Nempe,& in exilium præceps abit,atq; ibi magnus,
Mirandusq; cliens sedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat uigilare tyranno,
Finem animæ,quæ res humanas miscuit olim
Non gladii,non saxa dabunt,non tela,sed ille
Cannarum uindex,ac tanti sanguinis ultor

cã Philippicã:quam artificiosissime quidẽ composuit:sed p eã summã inuidiã incurrit. S genus exitus.i.crudelis mors.eripuit &.i.ẽt.illum.s.Demosthenem:quem Athenæ mirabantur. torrentem.i.in morem torrentis fluentem eloquio.& moderantem frena pleni theatri.i.gubernantem totum theatrum:ille.s.Demosthenes filius fabri ferrarii,& potissimum macheropi .i.factoris gladiorum. genit* sup.fuit Diis aduersis.& fato sinistro.i.infausto.quem pater lippus.i.lippos:hoc est fluentes oculos habens. fuligine.i. ppter fuliginem massæ.s.ferreæ.ardentis:hoc est candentis.misit a carbone & forcipibus.i.tenellis.fortuum.i.calidum capientibus . & incude.i.ferro duriore super qđ cuditur:parante gladios.& Vulcão.i.fabro ferrario:qualis erat Vulcanus.luteo.i.cœnoso & deformi. Non credo deductum esse a colore luteo.i.rufo:quia sic lutum primam pducit. ut in Buco.Murice iam croceo mutabit uellera luto.Et iterum,Mollia luteola pingit uaccinia calta.Et sæpe alibi.Luteũ autem uocat fabrum propter fuliginem:quod si pro igne posuit,qui in carbonibus est:adhuc luteum dicere potuit ad differentiam elemẽtaris:cui Minerua preest. ¶Bellorum exuuiæ &c.Ostendit in uictoriai gloria: & præda bellica non esse uera bona.licet a multis appetãtur. Appetuntur autem intantũ ut multis persuasum sit esse maiora bona , q̃ quæ a mortalibus cõferri possint. quandoquidem triumphans summo Deo in eiusdẽ uestibus sacrificabat, eiusdẽq; personam gerebat. Quapropter dictum est.q ne sibi triumphans placeat curru seruus portatur eodem, Quinetiam comœdias & irrisorias cantilenas in triumphãlẽ dicere licebat. Ordo igitur talis est:Exuuiæ bellorum .i. ea qbus uicti i bello exuũtur.

IOAN. BRIT.

Lorica

Buccula

¶LORICA: ex corio fieri consueuit.quæ q̃uis nunc ex ferro conficiatur,nomen tñ obtinuit a loris. ¶Buccula:ea est pars galeæ,quæ buccas tegit. eius sic meminit Iulius Capitolinus in maximinis:Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas. ¶Curtum:aut mutilatũ.ut Mart.Et curtus Chiones Anth opesue cal.x.& Propertius lib.iiii.Læsit & obiectum tegula curta caput.aut curtum temone.i.a temone curtatũ & auulsum.

Temo unde

Aplustria

Temo.n.a tenendo est dictus,q plaustrum teneat, & gubernet. ¶Aplustre:auctor est Festus aplustria esse nauium ornamenta: quæ quia plus erant q̃ essent necessaria, etiam aplustria appellabantur.Cice.in Arato:Nauibus assumptis fluitantia quærere aplustra. Silius lib.x.sic:iamq; per undas:Et transtra,& mali,laceroq; aplustria uelo: Ac miseri fluitant remouentes æquora nauæ . ¶Et captiuus tristis in summo arcu:nam in arcubus lapideis incidebatur totus ordo uictoriæ . Domitianus per summam ambitionem, arcus cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis tantos,aut tot extruxit, ut cuidam græce inscriptum arcui sit: consulatus.xvii.cepit.auctor Tranquil. ¶Maiora bonis humanis: hoc est nihil esse in bonis humanis excellentius hac gloria bellica. ¶Ad hæc se.i.ad hanc gloriam & famam comparandam ex spoliis,& uictoriis hostium. ¶Induperator.pro imperator : propter rationem de luteo superius dictam:quia inter duas syllabas longas non potest media breuis stare in hexametro carmine. Sic & Macedas pro Macedonas dicunt poetæ.Vt illud apud Valerium Flaccum in primo: At Iuno argolicas pariter, Macedumq; per urbes. ¶Romanus:sensus est Romani,inquit, imperatores Græci & Barbari erexerunt sese ad hæc,& animum suum intenderunt: uidelicet ad famam & gloriam, quam dum omni studio sequuntur , & sibi & patriæ peperere exitium . Atq; hoc modo dignitates petentium dãnat stultum uotum.per Romanum autem possumus intelligere non modo Iulium Cæsarem,sed & M. Antonium,multosq; alios, qui dum gloriam bellicam sequuntur,& sibi exitium, & patriæ calamitates multas attulerũt. Graius:ut Themistocles & Milciades duces Atheniẽsium: q dum famam et gloriam reb* bellicis aucupantur,miserabili exitu uitam finiuere . Nam Milciades,q Athenas, totãq; Græciam liberauerat supato Dario duce Persarum , ob eãq; rem multis affectus publice honorib*, demum proditionis accusatus,causa cognita capitis absolutus,pecunia mulctatus est:quam quia soluere non poterat,in carcerem coniectus est:ubi diẽ obiit supremũ.

Milciades

Themistocles uero rebus licet feliciter aduersus Xersem gestis inuidia tñ ciuium suspectus , & ipse proditionis ciuitate eiectus Argos habitatum concessit:ubi cũ tutũ se non uideret: Corcyrã demigrauit:deinde ad Admetum Molossorũ regem confugit:demum cum a Lacedæmoniis & Atheniensibus ad suppliciũ deposceretur,ad Artaxerxem confugit:a quo magnis muneribus donatus in Asiam rediit,domiciliũq; sibi Magnesiæ constituit, ubi(auctore Thucydide)morbo assumptus est. Alii uero tradunt eũ epoto tauri sanguine infuso ueneno uita finiuisse. ¶Barbarus:ut Hanibal, q dũ Romanos bellis assiduis uexat, in causa fuit , ut patria a Romanis sit euersa,ipse aũt ad uenenũ sit cõpulsus.de cuius nece mox dicemus. ¶Erexit se.i.animũ ad hæc intendit. ¶Inde:ex hac gloriæ cupiditate. ¶Habuit causas discriminis:cupiditas,inqt,illa gloriæ fuit causa ut adiuerint tot pericula, & tot labores . ¶Tanto maior famæ sitis est:non sunt,inqt, ad hæc pericula & labores tã moti uirtutis, q̃ gloriæ cupiditate. Neq; n.hæc,qa per sepulchra essent,fecerũt: & qđ sola contenti esse uellent rei bene actæ cõscientia : sed ut immortalem gloriam consequerentur: qđ omnes fere mortales faciũt.qs enim aliqd cũ uirtute faciat:nisi sibi magnam prouenturam inde sciat gloriam:quæ boni operis est tanq̃ merces & præmiũ. unde illud est Cice.in officiis: Vix inuenitur,qui laboribus susceptis, periculisq; aditis non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam.unde hoc loco poeta horum imperatorum exemplo eos damnat,qui uirtutem non amplectantur, nisi famam inde consequuturam arbitrentur. qđ est contra Ciceronis philosophiam:qui ait sufficere debere ad gloriam benefacti cõscientia.Nã(eo auctore)sapientibus conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimũ uirtutis est præmium. Magnanimus enim & generosus omnia facit causa uirtutis,non famæ,aut gloriæ . Non enim debemus honesta facere propter hoc, ut laudemur,sed quia honestum est ita facere. Laus enim & gloria sequuntur,etiam si non appetantur. ¶Præmia si tollas:idest ipsam gloriam,quam operis bene nauati habent pro præmio. ¶Si tollas:si auferas:quasi dicat isti imperatores hæc tã egregia non fecissent,nisi se æternam gloriam adepturos sperassent. ¶Patriam tamen:sensus est: Dum nonnulli gloriæ & laudis cupidi bella gerunt:in causa fuere ut patria subuerteretur sicut Carthago euersa est:dum Hannibal gloria incensus cum Romanis gessit bellũ. Sensusq; ita a superioribus pendebit:ut dicas:Si enim quidem

& studio multi gloriã tãq̃ summũ bonũ appetiuerũt:sed tñ ipsa glo
ria obruit patria eoꝝ. Hoc aũt uidet poeta sumpsisse ex. 3. Tusc. Ci
cero. ita scribentis de gloria: Qua cæcitate hoies cũ quędã pclara
etiam cuperent, eaq; nescirent, nec ubi, nec qualia essent: funditus
alij euerterunt suas ciuitates alij ipsi occiderunt. ¶ Tituliq; cupido:
inscriptionis, qualis solet fieri in saxis tumulorum. ¶ Ad quæ: ad
quam gloriam & titulum. ¶ Discutienda: delenda. per quod monet
poeta rebus humanis minime confidendum: cum omnia sint cadu
ca & uana. iuxta illud Salomonis: Vanitas uanitatum, & omnia ua
nitas. ¶ Mala: ab effectu, q discutiant titulos. ¶ Robora fici: idest ca
prifici. ea enim ex muris erumpit, scinditq; sepulchra. Martia. Mar
mora Messalę findit caprificus. ¶ Quandoquidem: stulti, inquit, sunt
mortales, qui sempiternam se putant adepturos gloriam ex titulis
sepulchrorum: ac per hoc uarijs se, patriamq; laboribus, ac pericu
lis objiciunt: ut in sepulchris rerum gestarum titulos relinquant:
non intelligentes ipsos etiam titulos cum sepulchris erumpente ca
Locus Plinij prifico posse deleri. quod & Plinius in procemio septimi libri com
plorat his uerbis: Vni homini sepulturæ cura, atq; etiam post se de
futuræ. ubi locum emendauimus. Nam ubi scriptum erat mendose
defutura: & Hermolaus Barbarus corrigeret defuturo: nos correxi
mus defuturæ. ut sit sensus: Cura sepulturæ est homini, atq; etiam
defuturæ post se. i. homo curam habet sepulturæ, & eius rei, quæ
etiam post se defutura est: hoc est quæ cito delebitur, nec diu dura
bit: quandoquidem etiam fata data sunt ipsis sepulchris, ut aut ue
tustate, aut alia calamitate intercidant. Sicq; uanam, stultamq; ho
minum ambitionem, & gloriam sugillat. Sic & Marti. Accipe nũc
phario nutantia pondera saxo: Quę cineri uanus dat ruitura labor.
Ausonius: Mors etiam saxis, nominibusq; uenit. hæcq; cum supe
rioribus coniunctim legenda sunt. ¶ Expende Hannibalem: exem
plo Hannibalis monet poeta opibus humanis neutiquam confidẽ
dum, cæcamq; istam gloriæ cupiditatem omnino fugiendam,
quandoquidẽ per mortem omnia prorsus destruantur. nam si Hã
nibalis, inquit, cineres uolueris expendere: docebit te mors homi
nem, cuius animus immensus erat, nihil omnino esse: proindeq;
tam multa non fuisse quærenda, quæ cito interuentu mortis essent
perdenda. ¶ Quod libras. q. d. minimi põderis inuenies eum, cuius
animus tantus erat, ut regnum Africæ ei satis non esset. Nam Afri
ca non contentus, exercitum in Hispaniam, Italiamq; traiecit: ubi
Romanos per sexdecim annos assiduis, crebrisq; uictorijs defati
gauit. ¶ Quem non capit: quasi Africa eius capax non esset: cũ esset
tanta animi magnitudine, postea q minimo sepulchro contentus
fuerit. ¶ Africa perfusa Mauro Oceano: descriptio est situs Africæ,
quæ cum sit tertia pars orbis, ab Asia separatur Nilo: ab occidente
alluitur Oceano Atlantico, ubi Æthiopes sunt in Libya, ab Euro
pa nostro mari. ¶ Oceano Mauro. i. Atlantico ad occidentem. ibi
enim sita est Mauritania. ¶ Nilo tepenti: hoc dicit propter intempe
riem ęstus, ob quem ad eius fontes nullus unq̃ fuit aditus. est enim
Zonæ torridę subiectus. de cuius ortu uaria referuntur ab auctori
bus. De quo sic Plin. Nilus incertis ortus fontibus, ut per deserta &
ardentia & immenso longitudinis spatio ambulans &c. ¶ Rursus
ad Æthiopũ populos: Africa, inquit, itẽ admota est ad alios Æthio
pes: ut per hoc intelligas non solum Africam ad Æthiopes Atlan
ticos ad occidentem, sed etiam ad Æthiopes Troglodytas ad oriẽ
Æthiopia duplex tem in Arabia extendi. est enim duplex Æthiopia: ut diximus alibi.
altera in occidente ad Atlanticum Oceanum, altera uero in Ara
bia orientem uersus. de qua sic Apule. lib. 11. Meta. Et qui nascen
tis diei Solis inchoantibus illustratur radijs Æthiopes, Arijq;. Sta
tius in. x. Thebaidos: Æthiopesq; alios &c. ¶ Aliosq; elephantos:
hoc est arabicos. In Arabia enim & India elephanti gignuntur. un
de Plin. inquit: Indicis minores arabici, quos appellat nothos. ¶ Ad
ditur imperijs Hispania: nam in Hispaniam contra fœdus trãsiuit.
Saguntum ciuitatem Romanorum octauo mense cepit, & euertit.
De quibus iniurijs missos a Romanis ad Hannibalem legatos, qui
quererẽt, noluit audire, sed armoꝝ strepitu & tubaꝝ clãgore naui
ne ad littus appellerent, prohibuit: qui ut mandatũ erat, iter ad Car
thaginem uertentes bellum de more indixerunt. Hannibal deinde
superato Pyrenæo saltu, per Gallias fusis, q ei obsistere conati erant
ad alpes uenit & laborioso per eas transitu, cum montanos quoq;
Gallos obuios aliquot prælijs reduxisset, in Italiam descendit, & ad
Ticinum amnem Romanos equestri prælio fudit, iterumq; exerci
tu Romano ad flumen Trebiam fuso, Apœninum per maximam
militum uexationem propter uim tempestatum transit, Campaniã
uastauit, exercitum Romanum apud Cannas Appulię uicum supe
rauit: quo prælio quadraginta quinq; millia cæsa fuerunt cum Pau
lo consule, & senatoribus nonaginta, consularibus, atq; prætorijs
aut ædelitijs triginta. potitus Capua, quæ ad eum defecerat, ad ter
tium ab urbe Roma lapidem super Anienem castra posuit: ipse ue
Equitare ro cum duobus millibus equitum usq; ad portam Capenam, ut ur
bis situm exploraret, ob equitauit: & cum per triduum utrinq; in ar
mis exercitus omnis descendisset, certamen tempestas diremit. Nã
cum in castra redijssent, statim serenitas erat. Hęc oia poeta percur
Pyrenæus rit. ¶ Pyrenęum. s. montẽ, qui Galliam ab Hispania diuidit. ¶ Et mõ
tem rupit: nam (ut scribũt Liu. & Plutar.) mõtẽ facto incendio, in
fusoq; insuper aceto disrupit, effecitq; ut ea elephantus oneratus
ire posset, qua antea unus homo inermis uix poterat repere. hac co
pias traduxit, in Italiãq; peruenit. ¶ Opposuit natura: nam Alpes
(ut scribit Pli.) Italię pro muris aduersus impetũ barbarorũ dedit
& (ut idem scribit) prodigij loco habitum est, cũ Hãnibal eas supe
rauit. Nam nemo unquã cum exercitu ante eum præter Herculem
Graiũ transierat: quo facto is hodie saltus graius appellatur: eæ Ita
liam a Gallia seiungunt. ¶ Tamen ultra pgere tendit: non contẽtus
in Italiam descẽdisse, qua per annos. xvi. (ut diximus) uastauit, uo
luit & Romã ipsam capere. ¶ Actum inqt nihil est. i. nihil adhuc fe
cimus, nisi Romã capimus, & uexilla nostra in media Suburra figi
mus. ¶ Media Suburra: fuit enim (ut ante diximus) regio Romæ
celebratissima. ¶ O qualis facies: deformitatem Hãnibalis notat per
acclamationẽ. Illud aũt sciendũ O (auctore Prisciano) uarias habe
re significationes. Est enim aduerbium uocãdi. ut illud Virg. O re
gina nouam, cui condere Iuppiter urbem. Est admirãdi: ut hoc loco
apud Iuue. Est indignandi. ut Cice. O tpa, o mores. Est optandi. ut
Virg. in. 12. Adsis o tantũ, & propius tua numina firmes. ¶ Et qualis
digna tabella: nam deformes sępe in derisum a pictoribus i tabellis
Getuli pingebãtur. ¶ Cum bellua getula. i. elephantus Maurus. Nam Getu
li populi sunt Libyæ cõtermini Mauritaniæ: ubi elephãtes inueniũ
tur, sed maiores in India. hoc aũt dicit ex historia. Nam Hannibale
in Hetturiam descendente, Arnus uehementer excreuerat. Quare
tantũ exercitũ secum trahens, uitare nõ potuit, quin ingentẽ homi
num, ac iumentorũ iacturam faciens, ipse quoq;, & si elephanto, q
unus ex multis supfuerat, eminẽs ueheretur, plurĩũ dierũ ac noctiũ
intẽperie uigilijs pfectus, alterũ oculorũ amitteret. auctores Plutar.
& Liui. ¶ Exitus ergo quis est: hoc totum est in derisum Hãnibalis,
qui dum inanẽ sequitur gloriã, supatus est a Romanis. Quis, inqt,
fuit finis Hãnibalis: supatur inqt, & in exiliũ abijt. Nam ex Italia in
Africã reuocatus a Scipione posteriore supatus est, q fugiẽs ad An
tiochũ regẽ Syrię concessit, quẽ Romanis hostẽ fecit. quo uicto ad
Prusiã Bithynię regẽ trãsiuit. unde a Romanis p Flamminũ legatũ
repetitus: hausto, qđ sub annuli gẽma habebat, ueneno absũptus
Hannibalis mors est. ¶ O gloria: acclamatio est in uanã glorię cupiditatẽ. ostẽdit enim
Hãnibalẽ dũ gloriã quęrit, & supatũ a Romanis, & ex patria fuga
Gloria tũ in exilio uitã finiuisse. Gloriã aũt scimus esse duplicẽ: ut altera di
catur gloria adũbrata, q̃ uerã gloriã imitetur. multi. n. famã popula
rẽ tanq̃ uerã gloriã sequentes, seq; & ciuitates suas pdidere. Altera
uero quędã solida res sit & expressa nõ adũbrata. Ea est (ut scribit
Cic. i. 3. Tusc.) cõsentiẽs laus bonorũ, incorrupta uox bene iudicã
tiũ de excellẽte uirtute. Quint. Laudẽ bonoꝝ gloriã appellat. Sene.
ait. Gloriã uanũ & uolatile qddã esse, auraq; mobilius. Nec mirũ est
Hãnibalẽ, alijq; impatores tantopę gloriæ cupidos fuisse. nemo. n.
ẽ, q aliq dulcedine glorię nõ tãgat. unñ ẽ illud Valeri. Flac. Tu sola
aios, mẽtẽq; puris Gloria. ¶ Vincit icẽ: idẽ, inqt, q Romanoꝝ uires
toties cõquassauit, supatur tãdẽ. ¶ Nẽpe, & in exiliũ abijt. s. ad An
tiochũ, mox ad Prusiã. ¶ Sedet ad ptoria: miseriã ondit Hãniba. q tã
q̃ cliẽs ptorio assidẽs Prusiã regẽ expectaret. ¶ Prętoria: de ptorio di
ximus in. 1. Saty. illic: Criminibus debẽt hortos, ptoria, mẽsas. ¶ Li
beat uigilare: melius est legere uigilare, q̃ iugulare. ut sit sensus: Ad
ptoria Prusię regis Bithyniæ assidebat tãq̃ cliẽs, donec rex e lecto
mane surgeret: ut uel eũ Roma. ritu salutaret, aut ut psto eẽt, sigd is
paret. ¶ Tyrãno Bithyno. i. Prusię regi Bithynię. Illud aũt obseruã
dũ ẽ pmã syllabã Bithyni poni ad placitũ. unñ alibi. Egtesq; Bithyni.
Hor. Ne Cybitatica, ne Bithyna negocia pdas. ¶ Finẽ aię: ordo ẽ &
sensus: Nõ gladij, nõ saxa dabũt finẽ aię ipsi Hãnibal, q res huma
nas pturbauit: sed uenenũ: q sũpsit ex annulo. Nã ubi sensit se p Fla
miniũ reposci a Ro. hausto (ut diximus) q sub annuli gẽma hebat
ueneno, absũptus ẽ. Sub gẽma. n. aliq uenena claudebãt. unñ ẽ illud
Pli. Alij sub gemis uenena cludũt. sicut Demosthe. summus orator
Gręcię: annulosq; mortis gratia hñt. ¶ Miscuit: pturbauit & treme
fecit. Virg. Et omnẽ Miscet agros telis, nemora inter frõdea turbã.

ASCen. ❡ V T lorica.i.tegmen ex loris factum: quale nunc ex hamis & annulis faciunt. affixa truncis.i.truncatis arboribus.trophæis.i.ad trophæum constitutis.& buccula.i.buccarum tegmen.pendens ex casside.i.galea fracta.omnia enim dirupta & fracta suspendebantur:ut ui & a fortiter resistentibus abstracta uideantur: non ab imbellibus & timidis,qui arma abijciunt in fugā uersi.& iugum curtū .i.immotum. temone.i.cuius temo deerat:uel iugū quod trahebāt equi: quo tempore in curribus pugnabant. curtū.i.abruptum & curuatum eum sup. temone.i.ligno oblōgo. ad quod iugum annectitur. & deinde rotæ.totusq; currus. & amplustre .i.ornamētum amplius q̄ ad nauigandum opus sit. dicitur etiā aplustre & i plurali aplustria,uel aplustra:quasi sine nauigatione quia sine amplustri uel aplustri nauigari potest. ē ergo ornamētum ad pompā magis,q̄ ad necessitatem adhibitum.triremis. .s.nauis tribus ordinibus remorum utētis.uictę ab eo qui aplustra suspēdis. & captiuus.s.summus dux hostilis exercitus:hoc est statua eius tristis.i.propterea q in triumpho ductus sit uultū tristem habens.io summo arcu .s.triumphali constituebant.n. arcus ex lapidibus. cuiusmodi sunt arcus in pontibus: in quos cum summitate tenebat uictor uictum. hoc omnia autem credūtur sup. esse bona maiora bonis humanis.i.q̄ quæ ab homine conferri possunt. Induperator pro imperator.i.princeps exercitus,qui omnibus imperare potest.Romanus ut Pompeius & Cęsar & Graius.i.græcus ut Alexāder Magnus.ac barbarus.i.quis alius ut Hannibal. & erexit se ad hæc.i.ad huiusmodi bona. & habuit inde.i.ab ijs bonis impetrandis.causas discriminis.i.periculi, atq; laboris.tāto maior sitis.i.appetitus est famæ q̄ uirtutis. Si enim tollas præmia uirtutis.i.honorem & gloriam:quis amplectitur ipsam uirtutem.q.d.nemo. Tamen.i.q̄uis tantopere appetatur gloria.i. appetitus gloriæ & ambitio paucorum.s.Syllæ & Marij, Cęsaris, & Pompeij, Augusti & collegarum, aliorumq;,qui ciuilia bella gesserunt. & cupido laudis & tituli.i.clari nominis inscriptionis. hæsuri .i.inhæsuri.saxis.i.saxeis sepulchris, aut urnis existentibus custodibus cinerum: ad quæ tamen saxa discutienda.i.findenda & dissoluenda ualent.robora.i.trunci aut uites. mala.i.inutilia & nociua.sterilis ficus.i.eius quæ caprificus dicitur. Quandoquidem.i.cū ita sit.q fata.i.fatales interitus sint data,quoq;.i.etiam. ipsis sepulchris. de qua re sic dicit Ausonius: Miremur perijsse homines:monumenta fatiscunt: Mors etiam saxis,nominibusq; uenit &c. Hæc lo quam gloria & cupido tituli q̄tumuis parum duraturi. obruit.i. sanguine & igni:quasi diluuio quodam inolesuit.patriam dictorum ambitiosorum.s.Romam. Expende.i.pōdera Hannibalem ducem Carthaginensium: quot libras inuenias in summo duce.q.d.paucissimas: & tamen hic est quem Africa perfusa ab occidēte.s.Oceano Mauro.i.mari Atlantico.q pro &. admota ab oriente.s.Nilo tepenti propter calorem regionis. & admota rursus utpote ab meridie usq; ad populos Æthiopum:quia clauditur mari Æthiopico: & ad alios elephantos indicos.s.aut libycos: hoc est quantumuis lata regio.tamen non capit.i.continere nō potest:eo q animus eius maior est: & maiora desiderat:unde subdit. Hispania additur imperijs eius.transilit.i.celeriter quasi non esset obstaculum trāsijt. Pyrenæū .i.montem diuidentem Hispaniam a Gallia: & tamen natura opposuit Hannibali.s.alpem & niuem.i.montem altum & niuosum Italiam a Gallia & Germania separantem. & ipse Hannibal diduxit.i. in diuersas partes duxit:hoc est diuisit scopulos: hoc est saxa eminentia inter niues sicut scopuli in mari eminent. & rupit montem .i.partem mōtis aceto, quo liquefecit & peredit saxeam materiam. Iam.i.postq̄ talia peregit,tenet Italiam. & tamen tendit pergere ul-

Annulus,i demens,& sæuas curre per alpes,
Vt pueris placeas,& declamatio fias.
Vnus Pelæo iuueni non sufficit orbis,
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis,paruaq; Seripho,
Cum tamen a figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit.mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. creditur olim
Velificatus Athos,& quicquid Græcia mendax
Audet in historia,constratum classibus iisdem,
Suppositumq; rotis solidum mare, credimus altos,
Defecisse amnes,epotaq; flumina Medo
Prandente,& madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum,atq; Eurum solitus sæuire flagellis
Barbarus Æolio nunquam hæc in carcere passos,
Ipsum compedibus,qui vinxerat Ennosigæum?
Mitius id sane,quod non & stigmate dignum
Credidit, huic quisquam vellet seruire Deorum?
Sed qualis rediit?nempe vna naue cruentis
Fluctibus,ac tarda per densa cadauera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.

tra: & inquit nihil actum est:nisi frangimus portas ciuitatis Romæ, milite pœno.i.punico:hoc est Carthaginensi exercitu. & nisi pono uexillum meū in media Suburra.i.regione populosissima Romę. O qualis sup.erat facies.s.Hannibalis: & qualis tabella sup.erat digna ut depingeret ad spectaculū.cū.i.qn̄.bellua Getula.i.ex Getulia parte Africæ:hoc est elephas,qui unus superuixerat.portaret ducem.s.Hannibalem.luscum.i.altero oculo captum:aut si mauis monoculum:quia alterum oculum frigore perdiderat. Ergo o gloria quæ horum causa es. qs est exitus.i.finis gestorum eius. Nempe.i.certe.s.uictor multorum uincitur. & abit præceps.i.præcipitanter in exilium,s.ad Antiochum regem Syriæ. atq; sedet ibi.i.i illo exilio.ad.i.iuxta.prætoria.i.iuxta sedem iudicialem regis. magnus & admirandus cliens.i. minister ipsum colens. donec libeat uigilare.i.uigilias exhibere & salutatoris munus. tyrāno.i.regi. Bithyno.i.Bithyniæ.s.Prusię.Gladij nondabunt saxa non dabunt. tela non dabunt.i.nihil magnum, aut uiolentum dabit animæ.s. Hannibalis.quę miscuit.i.perturbauit & confudit olim res humanas: finem & exitum.

❡ ANNVLVS uindex Cānarum.i. qui sumpsit uindictam de Romanis trucidatis ad Cannas uicum Appuliæ. de quibus paulo ante diximus. ❡ Demens: insultat per ironiā Hanibali:qui dum gloriam ex rebus bellicis quærit, demum per uarias agitatus labores ueneno mortem sibi attulit:ut eum dementem appellet quasi qui maiorem gloriæ, q̄ salutis suæ rationem habuerit. ❡ Vt pueris placeas:ut pueri habeant materiam ad declamandum,quæ sumebatur (ut diximus) ex historijs: ❡ Declamatio:est (ut ante docuimus illic: Declamare doces) forensium actionum meditatio. Ita enim pueri exercebantur:ut ad ueras causas agēdas in foro essent instructi. ❡ Vnus orbis: sensus est: Alexander Magnus, qui gloriæ studio animum adeo insatiabilem gessit, ut uno orbe contentus non esset,cognoscet in fine uitæ cupiditates suas inanes, uanasq; fuisse, contentusq; erit solo tumulo, cum aliud secum ferre non licebit. per quod poeta docet homines per mortem moneri rebus humanis: ut momentaneis & caducis minime inhiandum: inanemque gloriam omnino fugiendam. Quod autem poeta dicat unum orbem non sufficere Alexandro: hoc est ex historia. Nam (ut scribunt Plutarchus, & Curtius, & Cicero in Academicis) cū ab Anaxarcho ex persuasione Democriti præceptoris audiuisset plures esse mundos, fleuisse: amicisq; percunctantibus quidnam fleret, respondisse: at non, inquit, dignum est flere si cum infiniti sunt mundi: domini unius uix facti fuerimus. Angusta homini possessio fuit, quæ Deorum omnium domicilio suffecit. ❡ Pelæo iuueni: Alexandro Macedoni. Nam Pela (auctore Plinio, & Strabone) colonia fuit in Macedonia:ubi milites recensebantur, & alebantur equi unde & Philippum Pelæum appellauit Lucanus: Pelæi proles uesana Philippi. ❡ Æstuat: exudat, ueluti æstuant, qui loco angusto inclusi sunt, unde nulla dentur spiracula. ❡ Aestuat infelix: infelicem eum appellat,qui in toto terrarum orbe, non minus se arctum putat, quam si clausus sit parua insula. unde & Seneca ad Lucilium sic infelicem dicit: Alexander Macedonum rex discere geometriam infelix cœperat,sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupauerat. ita infelix dico ob hoc quod intelligere debebat falsum se cognomen gerere. Quis enim esse tam magnus in pusillo potest? ❡ Limite angusto: spatio mundi, nam totum mundum putabat sibi modicum & pusillum, ac si modica clauderetur insula. ❡ Vt Gyari: Gyarus & Seryphus insulæ sunt exiguæ, in quas relegabantur sontes: quarum Seryphus una est ex Cycladibus. de qua sic Ouidius: Te tamen o paruæ rector

JOAN. BRIT.

Declamatio

Pela

uæ rector Polydecte Seryphi. Gyarus autem una ex Sporadibus. Latine autem nomen declinatum est: ficut apud Virgilius. Abydus, Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi. ¶ Vrbem munitam a figulis: Babylonem intelligit, quam Semiramis uxor Nini condidit in Assyria muris coctilibus: tantæ latitudinis: ut duo currus contrarij exciperentur. De qua multa Diod. Trogus, Strab. Plini. Solinus, & alij. Illic Alexander sublatus fertur ueneno: quod dedit Antipater per Iolam ministrum, conscio (ut nonnulli tradiderunt) Aristo. Venenum fuit aqua frigidissima: quę manat ex Nonacria rupe Arcadiæ: nec contineri potest alio uase: q̃ muli ungula. auctor. Pli. in fine li. 30. Plutar. & Victruuius. ¶ Sarcophago cõtentus erit sarcophagũ pro sepulchro posuit. Nam sarcophagus lapis est (ut scribit Pli. lib. 2.) qui circa Asson Troadis nascitur: in quo mortuorum corpora recondita constat consumi præter dentes: omniaq́, quæ illata sunt una cum cadauere fieri lapidea. ἀπὸ τῆς σαρκός: quod significat carnem humananam: & φάγω comedo. De eo lapide sic scribit Celsus: Lapis etiam, qui carnem exedit: quem Sarcophagen Græci uocant. scribit Strabo cadauer Alexandri ereptum fuisse Perdicæ a Ptolemęo, Alexandriamq́ delatum, atq́ conditorium illic extructum fuisse. quod (ut scribit Tranquil.) iussit aperiri Augustus, cum Alexãdriam uenisset, superatis Antonio, & Cleopatra. Sed quando de sarcophago facta est mentio: subijt mihi monere locum illum apud Plau. in Amphit. esse corrigendum: ubi legitur: Hæc sola sarcam gestat: tu scribe sic: quod nos recte emendauimus: Hæc sola sana restat meorum familiarium: sequitur enim: immo omnes sani sunt profecto. dicit enim Amphitryo omnes familiarium esse insanos: quum ab eis non cognoscatur præterquam ab Bromia: quam solam dicit restare sanam. Facile enim fuit sarcã pro sanam scribere. Sic etiam locus ille in Asinaria est castigandus: ubi scriptum est: Vides meam ante mergere. Nos sic correximus, Vides ne amantem egere. ¶ Uiginti minis, de quibus ante. ¶ Mors sola fatetur: sola, inquit, mors docet hominem, qui tantopere intumescit, inanemq́ hanc mortalem gloriam quærit esse quiddam minimum quando mortuus uel paruula urna reconcatur: hocq́ maxime dictum est ob Alexandrum: cuius animus tantus erat: ut uix eum totus orbis caperet: qui mox exiguo captus est tumulo. ¶ Creditur olim: damnat & Xerxem stultitię: qui cupitate glorię incensus inenarrabili belli apparatu Græciam aggressus est: ubi tandem superatus est, summo cum dedecore in Asiam refugit. Cuius tel historia (ut luculenter docent Iustinus lib. 2. Herodo. lib. 7. Plutar. in uita Themistoclis, & Probus Æmilius) ita se habet: Xerxes cum Græcis bellum illaturus esset comparatis septingentis millibus hominum de regno, & trecentis de auxilijs: & decies centum millibus nauium numero, fabricato ponte super Hellespontum traiecit in Europam: ubi inito prælio: cum Persæ a Græcis duce Themistocle bello nauali superati, in fugamq́ conuersi essent: ipse tali clade perculsus & dubius consilij, hortante Mardonio milites ducibus perducendos tradit: ipse cum paucis Abydon contendit: ubi cum solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset: piscatoria scapha traiecit in Asiam trepidus: quæ omnia hoc in loco poeta prosequitur. ¶ Velificatus Athos: Athos mõs est altissimus Macedoniæ: qui ad mare Ægeum usq́ porrigitur, & in æstate umbram extendit ad Lemnon insulam maris Ægæi, quem (ut scribit Herodotus lib. 7. & Iustinus) Xerxes, cum in Græciã uenisset, classemq́ haberet ad Eleuntem Cheronesi stationem, iussit abscidi a continenti: fossa autem facta est longitudine mille & quingentorum passuum. ea latitudine, ut duas naues contrarias exciperet. quod quidem factum est cum ad ostentandam potentiam, tum ad relinquendam memoriam magis, q̃ ad ullam expeditionem necessariam. Ergo uelificatus. i. per quem naues suis uelis nauigauere. Catullus: Per medium classis barbara uenit Athon. ¶ Athos: in nominatiuo Athon inuenitur & Athos: cuius genitiuus & datiuus est Atho more attico: accusatiuus Athon a nominatiuo Athos. Virg. Aut Athon aut Rhodopem aut alta Ceraunia telo Deiecit. Atho autem a nominatiuo Athon ablatiuus Atho. Ouid. lib. 2. de arte amandi: Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla. ¶ Et quicquid Gręcia mendax: innuit Iuue. ea quæ de Xerse dicuntur esse fabulosa. Nam Gręci historici fabulas plerunq́ historijs inserciunt, mendacijsq́ gaudent. unde Plin. lib. 5. cap. 1. loquens de nemore Hesperidum sic inquit: Nec p̃ter oleastros aliud extat ex narrato illo nemore. Minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia de ijs prodita. Idẽ in. 8. Mirum est q̃ procedat Gręcia credulis: nullum tam impudens mendacium est: ut teste careat. Sic etiam a Valerio in capite de amicitia taxantur ut mendaces: Illa gentis ad fingendum paratæ monstro similia mẽdacia. unde & Cic. in. 1. limine de legibus ait: Apud Hero. patrẽ historię, & apud Theopõ. innumerabiles esse fabulas. ¶ Cõstratũ classibus nã nauiũ decies centũ millia habuisse dicitur. ¶ Suppositumq́ rotis: nã ut ex Asia in Europã traijceret copias, pontẽ fecit, quo Abydũ Sesto iunxit: inter quas urbes Hellespontus non maiore est spatio, q̃ septem stadiorum. Sed cum pons tempestate, & fluctibus esset quassatus, iussit trecenta uerbera ponto infligi, & compedes iaci, & colaphos incuti. Herodotus auctor est libr. 7. cum hisquoq́ misisse, qui stigmata ponto inurerent, hac barbara & uesana execratione, q̃si disiecti pontis pœnas infligeret. O amara aqua, rex compedes has inijcit quod illũ iniuste læseris, abs quo nihil mali passus fuisti. Etenim rex Xerxes uelueris, noluen sue trãsmittit, meritoq́ tibi nemo amplius sacrificabit, ut amaro, dolosoq́ fluuio: sed pontem occisis prioribus architectis refici iussit. Virg. in Culice sic: Non perfossus Athos, nec magno uincula ponto iacta, meo quærent iam sera uolumine famam, Non Hellespontus pedibus pulsatus equorum, Græcia cum timuit uenientes undiq; Persas. ¶ Rotis: hoc est curribus: qui per pontem fabricatum in Europã traducti sunt. Quod tamẽ minus admirabile facit, q́ Caligula (auctore Tranquillo) contabulauit medium interuallum Baiarũ usq́ Puteolos trium millium & sexcentorum fere passuum. ¶ Credimus altos Defecisse amnes: tanta enim fuit (ut diximus) hominum multitudo: ut non immerito proditum sit flumina ab exercitu fuisse siccata: Græciamq́ omnem uix capere exercitum eius potuisse. ¶ Medo: Medi populi sunt orientales Asiæ maioris contermini Persis: q̃d Apule. in. 1. Apologia ostendit: cum dicit Cyrum maiorem ob locorum uicinitatem fuisse Semimedum, & Semipersam. ¶ Et madidis. i. credimus & ea, quæ Sostratus madidis alis cantat. fuit Sostratus quidam Augusti temporibus homo (ut scribit Plutar. in Marco Antonio) omnium ætatis suæ ad dicendum ex tempore promptissimus: sed tamen academię nõ decenter se inserens de hoc poeta non intellexit: sed de alio, quem poeta innuit de expeditione Xerxis in Græciam multa conscripsisse. Verum cum de eo alibi nos legisse non meminerimus: rem ut adhuc indagandam relinquimus: eosq́ miramur, qui falso tradiderunt Sostratum ex testimonio Herodoti uatem fuisse, qui de aduentu Xersis prædixerit: cum ab Herodoto, non Sostratus, sed Onomacritus quidam sortilegus nominetur in septimo: cuius suasu Xerxes ad inferendum Græciæ bellũ est inductus. fuit & alius Sostratus Gnydius, qui ob nauigantium salutem turrim Pharon fabricatus est, Ptolemęo permittente nomẽ eius in ea inscribi. auctor Plin. lib. 36. ¶ Alis madidis: hoc est furore poetico plenis & ebrijs. Nam madidus ponitur pro ebrio. Plaut. in Amphit. Faciam ut sit madidus sobrius. ¶ Ille tamen qualis rediit: irridet poeta fatuum regem: cuius introitus in Græciam q̃ terribilis, tam turpis, ac fœdus discessus fuit. Nãq́ non solum terrestri prælio superatus est, sed demum & nauali apud Salamina profligatus a Themistocle, in Asiam fugere coactus est. Salamis autem, siue Salamin insula est ex aduerso Atticæ iuxta Aeginam. Eiusdem nominis est etiam ciuitas in Cypro, quam Teucer fugiẽs Telamonem patrem condidit. ¶ In Corum, atq́ Eurum: speciem pro genere posuit. ¶ Barbarus: ignominiose barbarum appellat: hocq́ ex historia. nam Græci uolentes Xerxem significare, Barbarum dicunt, quasi uesanum hominem. ¶ Carcere Æolio: in antro Æoli, qui Iouis ex Acesta filia Hippotæ Troiani filius temporibus Iliacis, Æolijs insulis imperauit. & cum incolis uentorum flatus prædiceret, existimatus est in potestate sua uentos habere. unde Virg. Imperio premit, ac uinclis & carcere frenat. & Ouid. lib. 14. Metamor. Hippotaden cohibentem carcere uentos. ¶ Ennosigæum. i. Neptunum. est enim compositum ab ἔνοσις quod est cõcutio: & γαῖα terra: eo q́ mare fluctibus terrã concutiat. unde Gelli. causas terræmotus sub dubio explicans inquit: Ventorum ne ui accidat specus, hiatusq́ terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis undantiũ fluctibus, pulsibusue: ita ut uidentur existimasse antiquissimi gręcorum, qui Neptunum Ennosigæum appellauerunt, an cuius aliæ rei causa nondum etiam pro certo habitum. ¶ Mitius id sane: ironicos subaudi fuit: tantummodo iniecisse uincula: & quod nõ credidit dignum stigmate: quasi dicat adeo fatuus & uesanus fuit: ut etiam dignum stigmate existimauerit. nam (ut diximus) Neptunum iussit notis inuri. Est enim stigma nota, & punctum, quo quis signatur. a στίζω quod est puncto. per translationem autem capitur pro suggillatione & nota infamiæ. Trangl. in Cæsare: Perpetua stigmata imposita nõ dissimulauerat. Mar. li. 12. Frõs hæc stigmate nõ meo no

[Margin notes: Babylõ; Sarcophagus; Loca Plauti emendata; Xerxes; Athos; Græcia mendax; Medi; Sostratus; Salamis; Stigma]

tanda est. ˹Huic iam fatuo & uesano. ˹Quisquã uellet seruire Deo rum? q.d. ne Dij quidem ab iniurijs eius tuti essent, si eis contingeretur ei ministrare: sicq; eius persequitur fatuitatem. ˹Sed qualis redijt hic qui tam terribili apparatu Græciam inuasit. Sicq; facta repetitio in irrisionem tam fatui conatus. ˹Nempe una naue: nam una (ut diximus) tñ scapha piscatoria aufugit in Asiam. Erat res spectaculo digna, & ad æstumationem rerum humanæ sortis uarietate miranda, in exiguo latentem uidere nauigio, quem paulo ãte uix æquor omne capiebat carẽtem etiam omni seruorum ministerio. ˹Has.i.tales. ˹Exegit gloria gloria inquit & honorũ cupiditas in causa fuit, ut multi in tales prolaberentur pœnas: per quod colligit gloriam multis perniciosam solere esse. unde Ouid.in.11. A nobest quoq; gloria multis. ˹Exegit: sumpsit has pœnas, & hęc supplicia Exigere autẽ uarijs significationibus accipitur sed hoc loco pro sumere ut illud apud Valeriũ Papyrius in pœna exigenda perseuerauit Exigere inquirere. Virg. Quære re cõstituitq;, socijsq; exacta referre. Exigere eijcere, excludere. Terent. Spectandæ an exigendæ sint uobis prius. Apule.l.4. Flondorum: Eas omnes pestes montibus exegit. Exigere, debitum repetere. Cic. In epistola ad Cassium. Sed nõ urgeo: longiores enim expectabo, uel potius exigam. Exigere cogere. Virgi. Quos improba uẽtris Exegit cæcos rabies. Exigere agere. Vir. Omneis ut tecum meritis pro talibus annos exigat. Exigere diffinire, construere. Virg. Decreuitq; mori tẽpus secum ipsa, modũq; Exigit. Exigere finire. Ouidius: Iamq; opus exegi.

Exigere

mis sæuitiam suam ostendere. in.i.contra. Corum, & Eurum uentos illos nunq̃ passos hæc.i.huiusmodi flagella in carcere Æolio.i. Æoli regis uentorum. & qui uinxerat.i.ligauerat. compedibus.i.uinculis pedum ipsum Ennosigæum.i. Neptunum: & posuit pro mari maris Deũ. id sup. fecit sane mitius, q̃ non credidit.i. existimauit ipsum mare. dignum stigmate.i. punctura: a stigo quod est signafacio, uel uerbero: aut a stizo, quod est pungo. uerberauit quidem flagellis mare: sed non dereliquit stigmata. quia mare percussum sine cicatricibus & stigmatis consolidatum est. Id ergo satyrice dicit in demẽtiam Xerxis: qui (ut scribit Herodotus) cum oborta in mari tempestas pontem, quem superinstruxerat, diruisset: furiatus Hellespontum plagis trecentis affecit: compedesq; grauissimas in ipsum deijci uoluit: barbara porro & insulsa adijciens uerba &c. Nõ sup. quisq̃ Deorũ uellet seruire.i.inseruire morẽ gerere & fauere. huic.i.huiusmodi homini tam fero, & tam barbaro. q.d. minime. Sed q̃lis redijt Xerxes post q̃ innumero exercitu talia peregit? Nempe.i. certe. redijt sup. una naue. fluctibus cruentis.i.per fluctus cruentos: & sanguine suorũ. & hoc prora.i. priore parte nauis: a pro ruendo dicta. tarda.i.retardata per densa cadauera. has.i.huiusmodi pœnas: quas Hannibal: Alexander & Xerxes passi sunt. exigit.i. postulauit gloria toties optata ab eis. s. qui sic per eam perierunt.

Da spatium vitæ, multos dà Iuppiter annos,
Hoc recto vultu, solum hoc & pallidus optas
Sed q̃ continuis, & quantis longa senectus
Plena malis, deformem, & tetrũ ante omnia vultũ
Dissimilemq; sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesq; genas, & taleis aspice rugas,
Qualeis, vmbriferos vbi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater Simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina, pulchrior ille
Hoc, atq; ille alio, multum hic robustior illo,
Vna senum facies, cum voce trementia membra.
Et iam leue caput, madidiq; infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi,
Vsq; adeo grauis vxori, natisq;, sibiq;,
Vt captatori moueat fastidia Cosso.
Non eadem vini, atq; cibi torpente palato
Gaudia, nam coitus iam longa obliuio, vel si
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
An ne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canicies? quid, quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus? aspice partis
Nunc damnum alterius, nam quæ cantãte voluptas
Sit licet eximius citharœdus? siue Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna.
Quid refert magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiat, atq; tubarum
Concentus? clamore opus est, vt sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nunciet horas.

IOAN. BRIT. ℭ DA spatium uitæ: confutat & uota illorum, qui longam sibi exoptãt uitam: ostendens multis argumentis nihil hominipossemelius cõtingere breuitate uitæ. iuxta illud Plinij Natura nihil hominibus breuitate uitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torquentur, præmoritur uisus, auditus, incessus, dentes etiam, ac ciborum instrumenta, nulla demum genitis quies unq̃ est, quæ omnia incommoda a poeta cõmemorantur. ˹Deformem: proponit incõmoda longæ uitæ. ˹Pro cute pellem: distinguit poeta pellem a cute. ut pellis dicatur in sene cutis in iuuene. licet apud auctores hæc confundantur. Cutem & pellem dicimus indifferenter in brutis, & hominibus. cutem etiam in arboribus, & pomis corticẽ ipsum ˹Pendẽtesq; genas: genæ dicuntur proprie tegumẽta superiora pariter & inferiora oculi. q̃ et palpebræ appellãtur. Pli.li.xi.ca.37. Quę senescẽtibus solẽt flaccescere. prisci tñ genas (auctore Pli.) appellauere infra oculos malas. iuxta quod possemus intelligere pelliculas pẽdentes ex maxillis. ˹Quales umbriferos: ordo est: Quales rugas simia iam mater scalpit in uetula bucca, ubi Tabraca pãdit saltus umbriferos. ˹Tabraca: oppidũ est Africę, Mela, & Ptolemæo, & Pli.li.5.ca.3. Solino, Claudiano, Silio Italico, auctoribus. Ibi magna est copia simiarũ. unde Strabo lib. sic tradit: Refert Possidonius se cũ ex Gadibus in Italiã nauigaret, in Libyæ oram delatũ esse: ac siluã quãdã secus mare uidisse simijs plenã quarũ aliæ sup arboribus, aliæ in terra sederẽt, nullę catulos haberẽt, & ubera depẽdẽtia, risisse itaq; cũ eas uberibus grauidas cerneret, nõnullas ẽt caluas, nõnullas herniosas. a Tabraca fit possessiuũ Tabracensis. ˹Vna senum facies: una qualitas, una paritas, una similitudo. Vir. in Geor. Nec pingues una in faciẽ nascũtur oliuę. ˹Infantia.i. more infantis semp nares stillãt. legit & inflãtia & melius. ˹Gingiua: a gignẽdis dentibus dicta. ˹Grauis: molestus. ˹Cosso captatori: Cossi (ut scri. Festus) dicuntur natura rugosi a similitudine uermiũ lignũ edẽtiũ. hic, pprium est nomẽ captatoris auarissimi de quo aũ. ˹Torpẽte: hebescẽte. ˹Cũ ramice: ramex morbus est, q intestinis testiculorũ tunicis innascit: cyrsocelen Græci appellãt, uenæ

Genæ

Tabraca

Cossus

Ramex

ASCen. ℭ SED ille. q.d. nobilis annulus in quo uenenum occultauerit. existẽs uindex.i.uindicator. Cannarum.i. stragis Romanorum ab Hannibale apud Cannas factæ. & ultor tanti sanguinis. O Hannibal demens.i. & curre. per sæuas alpes ut placeas pueris in scholis .s. rhetorum. & fias declamatio.i. prebeas thema & materiam declamandi. Addit aliud exemplum dicens. Vnus orbis.i. mundus non sufficit iuueni Pelæo.i. Macedonico: hoc est Alexandro Magno in Pela urbe Macedoniæ nato. ipse infelix: quia non cõtẽtus eo quod habuit. æstuat.i. ardet cupiditate. s. clausus angusto limite mundi.i. quem angustum censuit. ut.i. ac si clausus esset scopulis Gyaræ.i. insulæ illius breuis, quæ Sporadum una est. & Seripho.i. insula illa Cycladum una. parua.i. modica. tamen cum.i. post q̃. Alexãder .s. intrauerit urbem munitam a figulis.i. lapidibus coctilibus. s. Babyloniam, ubi ueneno necatus est. ipse erit contentus sarcophago .i. sepulchro carnẽ exedente. sola mors fatetur.i. aperte demonstrat quantula.i. q̃ parua sint corpuscula hominum. Addit exemplum Xersis regis Persarum dicentis. Athos.i. mons Macedoniæ quem Xerxes continenti abscidit. creditur uelificatus.i. uelo textus. olim. .i. tempore Xersis. & quicquid Græcia mendax audet in historia. creditur.i. credi potest. nos credimus mare solidum.i. integrum. & ex omni parte constratum.i. coopertum ijsdem classibus: quibus. s. Athos uelificatus. & credimus mare solidum suppositum rotis uehiculorum. s. constructo super ipsum ponte. nos credimus altos.i. profundos. amnes.i. fluuios defecisse aquis. s. & credimus flumina esse epota.i. potando exhausta. & hoc Medo.i. exercitu Medorum & Persarum prandente. & credimus quæ Sostratus poeta græcus cantat alis madidis: quibus in altum uolat.i. potus, aut furore poetico irrigatus. Tamẽ.i. quamuis talia egisse credatur: qualis redijt relicta Salamine? ille barbarus. s. Xerxes solitus sæuire flagellis.i. re

uenæ intumeſcũt, hę quoq; intortæ, glomerataeq; ad ſuperiorẽ ptẽ uel ipſum ſcrotum implent, uel mediam tunicam, uel imam interdũ etiam ſub ima tunica circa ipſum teſticulum: neruumq; eius increſcunt. ¶ Suſpecta libido: quid, inquit, dices q̃ ij, qui in coitu operã præſtare non poſſunt, ſuſpecti ſunt ne ſint irrumatores: ita enim facilius arriguntur. unde Mart. Summa petas. i. os, illic mentula uiuet anus. Tiberius ad hoc irrumationis uitium natura (ut ſcri. Suet.) & ætate pronior erat. nã qui ſenex eſt, facilius hanc deteſtandam libidinem, quę uiribus non indiget, exercere poteſt q̃ coitum. ¶ Aſpice partis: alio incommodo ſenex afficitur, q̃ auditu priuatur. nulla enim ei poteſt eſſe uoluptas aliquo canente. ¶ Siue Seleucus. i. optimus citharędus, qualis fuit Seleucus ut ſit ſenſus: Nulla ſuauitate modulationis demulcetur, licet optimus citharœdus canat, & ipſe Seleucus, quem pro optimo ſui temporis citharędo intelligit: & licet ſint illi quibus eſt mos deſcurrere palla aurata: hoc eſt tibicines, quorum cantus eſt multo clarior. Tibicines enim induti ueſte longa uagabantur per ſcęnam canendo. Hora. in poetica Sic priſcæ, motumq; & luxuriã addidit arti Tibicẽ, traxitq; uagus per pulpita ueſtem. ¶ Quid refert: refellit eos, qui poſſent dicere ſenem nõ audire, quia a canentibus longe ſedeat. ut ſit ſenſus: Sedeat q̃ parte uelit theatri non tamen audiet citharœdos, qui uix exaudiat cornicines & tibicines, quorum ſonitus ſunt acerrimi. ¶ Quot nunciet horas: nam pueri nunciabãt horas dominis. Mar. in. 8. Horas quinq; puer nondum tibi nunciat, & tu iam conuiua mihi Ceciliane uenis. Plin. li. 7. Cn. Bebius Pamphilus prętectura functus obijt cũ a puero quæſiſſet horas.

& cibi ſunt ſup. ſenibus, quę erãt ipſis iuuenibus. & hoc palato torpente. i. hebeſcẽte & amittẽte uim guſtatiuã: dico uini & cibi. innuit poeta non faciens mentionẽ de uenerea libidine: quę in iuuenibus maior eſſe ſolet. nam longa obliuio coitus. i. coeũdi eſt iam ſup. ſenibus. uel ſi tu qui ſenex es. coneris. i. fruſtra attẽtes exercere actũ uenereũ. exiguus neruus mẽbri. ſ. uirilis iacet: quia erigi aut arrigi nequit. cũ ramice. i. morboſis teſticulis. & iacebit q̃uis palpet tota nocte. An ne hæc canicies, q̃ in pube nouiſſima naſcit. inguinis. i. mẽbri uirilis. ægri. i. infirmi. poteſt ſperare aliqd ſup. uoluptatis uenereæ. q. d. minime. Quid ſup. dices q̃ libido q̃ affectat Venerem ſine uiribus. i. arrectione mẽbri per irrumationẽ. ſ. eſt merito ſuſpecta in ſenibus qa pſupponitur de eis q̃ alia habere nõ poſſent. aſpice nũc damnũ alterius ptis. ſ. aurũ. nã q̃ uoluptas eſt ſup. ſeni cãtante ſup. aliquo. licet ille ſup. ſit eximius citharœdus. ue ,p uel. ſit Seleucus. i. optimus tibicẽ: qualis fuit Seleucus. & licet ſup. ſint tales muſici: qb9 mos eſt fulgere. i. reſplendere. lacerna. i. ueſte exterior aurata. i. aurũ inter textũ: aut faciẽ auras ceipãni habẽte. qd refert. i. qd intereſt. in qua pte theatri. i. publici ſpectaculi ſedeat: q uix exaudiat cornicines atq; ꝯcentus tubarũ. i. cãtus multorũ ſimulſonantiũ. q. d. nihil opus eſt clamore: ut auris eius ſentiat. quẽ puer dicat ueniſſe aut quot horas puer iuſſus diſquirere nunciet.

Præterea minimus gelido iam corpore ſanguis
Febre calet ſola. circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quęras
Promptius expediã, quot amauerit Hippia mœchos
Quot themiſon ægros autumno occiderit vno,
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exorbeat vno
Maura die, quot diſcipulos inclinet Amillus,
Percurram citius quot villas poſſideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis inuidet, huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirũdinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna, ſed omni
Membrorum damno maior dementia, quæ nec
Nomina ſeruorum, nec vultum agnoſcit amici,
Cum quo præterita cœnauit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit, nam codice ſæuo
Hæredes vetat eſſe ſuos, bona tota feruntur
Ad Phialen; tantum artificis valet halitus oris,
Quod ſteterat multis in carcere fornicis annis.
Vt vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera natorum, rogus aſpiciendus amatæ
Coniugis, & fratris, plenæq; ſororibus vrnæ.
Hæc data pœna diu viuentibus, ut renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veſte ſeneſcant.

IOAN. BRIT. ¶ PRÆTEREA minimus aliud ſenectutis uitiũ oñdit q̃. ſ. calore naturali deſtituaẽ. ¶ Hippia. mulier adultera ſuis tpibus de qua ſupra: Hippia quid uidit. ¶ Themiſon: a Plinio & Cornelio Celſo cõmendaẽ ut optimus medicus: licet hoc loco a Iuuenale notetur. ¶ Quot Baſilus ſocios tpibus Cæſaris Baſilus uiguit. de quo Luca. Vt primũ aduerſę ſocios in littore terræ, Et Baſiliũ uidere ducẽ noua furta p ęquor Exquiſita fugę. uñ hic ponit pro quocũq; puinciaꝝ ſpoliatore. ¶ Circũſcripſerit: circũuenerit, & fraudauerit. uerbũ aũt formatũ a lõga ſcriptura: qua hoĩes circũligatur, & illaqueãtur. uñ circũſcriptorẽ dicimus defraudatorẽ, & deceptorẽ. Iuue. in Saty. 15. Pupillũ ad iura uocantẽ Circũſcriptorẽ. ¶ Hirrus: (ut eſt apud Home. in. 18. Odyſſeæ) Ithacẽſis fuit, mendicus, ſtultus, magno corpore: ſed nullis uiribus: quẽ Vlyſſes domũ reuerſus ſub mẽdici habitu pugnis pene occidit. De quo ſic Mart. Cũ ſis tã paup q̃ nec miſerabilis Hirrus. Oui. Hirrus egẽs. Et nominẽ appellat Oui. in Ibin. Nã & Arnæus dictus ẽ. hic uero ficto noĩe a Iuuenale poniẽ ,p paupe tutore ẽρος. n. ut ſcribit Gel. attici aſpirãt, iterptaturq; paup. uocãt. n. attici ẽχθὺν ẽρος qd ſignificat piſcẽ paupere. ¶ Inclinet: ad obſcœna. ¶ Amillus: hũc et Mart. notat ut prædiconẽ lib. 7. Recluſis foribus grãdes pcidis Amille Et te dephendi cũ facis iſta cupis. ¶ Exorbeat: fellãdo. ſ. ¶ Quo tondẽte: de Cinnamo tõſore itelligit: de quo in. 1. Saty. ¶ Coxa debilis: debilẽ appellamus, q corpore nõ ſit integro: ſed aliqua pte mãco. Seneca: Vt magis diligas itegrũ oibus mẽbris: atq; illę ſum, q̃ debilẽ, aut luſcũ. Idẽ in cõtrouerſis: Quędã expoſitos debilitabat, & debilitatos mẽdicare cogebat, ac mercedẽ exigebat ab eis Traglan Augu. In hoc ludicro C. Noniũ aſprenatẽ lapſu debilitatum, aureo torque donauit. ¶ Luſcis: luſcus appellatur qui & hebeti eſt uiſu, & q altero oculo caret. Mart. Oculo Philenis ſemp altero plorat: Quo ſit iſtud mõ q̃ris, luſca eſt. uñ & luſcoſus dr inter diu parũ cernẽs: quos græci (auctore Fulgẽtio) myopes uocãt. Pla. i Merca. Mirũſt lolio uictitare te tã uili tritico, qa luſcios9 es. dicũt. n. comedẽtib9 loliũ oculos obſcurari. Circũſcribo Hirrus Debilis Luſcus

ASCen. ¶ D A ſpatium uitę. Oſtendit in longa uita nõ conſiſtere uera bona, licet omnes eam exoptent. Ordo eſt: Tu pallidus. i. timore mortis pallens: optas ſolum hoc. & optas recto. i. erecto uultu: quaſi qd ſine peccato, aut uanitate optare poſſes hoc ſolum. o Iupiter. i. iuuans pater. i. o ſupreme Deus. da ſpatium uitæ. i. diu uiuendi. & da multos annos. Sed q̃. i. q̃tum continuis. & quantis. i. q̃ magnis. malis. i. doloribus & aduerſitatibus longa ſenectus eſt ſup. plena. q. d. maxime continuis & maximis. Aſpice ſi uis mala ſenectutis cognoſcere. ante omnia uultum deformem, & tetrum. diſſimilẽ ſui. i. eius, qui prius erat. & aſpice pellem deformem. i. laxam & rugoſam ac fœdam. pro cute. i. loco cutis nitidæ, & bene curatæ in adoleſcentia & iuuenta. & aſpice genas. i. inferiora oculorum cilia pendentes & aſpice tales rugas. qualis. i. quales. ſimia mater. i. annoſa & multorum mater. ſcalpit in uetula bucca illic ſup. ubi Tabraca. i. patria illa ſimiarum. pandit. i. aperit ipſis. ſaltus umbriferos. i. ſiluas ingentes. Plurima ſunt diſcrimina. i. plurimæ ſunt differentiæ in figura oris & formoſitate iuuenum. ille iuuenis ſup. eſt pulchrior hoc atq; ille eſt pulchrior ſupp. alio: hic eſt multo robuſtior illo. una. i. uniformis. facies. i. factura aut forma oris eſt ſenum. & membra trementia cum uoce ſup. tremente: uel cum loqui uolunt ſunt ſup. ſenum. & caput iam leue. i. depilatum. hoc eſt caluũ. & infantia. i. ſignũ immundiciei infantię naſi madidi ſup. eſt ſenum: & panis eſt frangendus miſero ſeni. gingiua. i. carne mandibulæ. inermi. i. ſine dentibus exiſtente. Atq; ipſe ſenex eſt grauis. i. moleſtus uxori & natis: & ſibi. ſ. ipſi. adeo. i. intantum. ut moueat faſtidia. i. nauſeam & tædium. Coſſo captatori. i. heredipetę & ineſcatori ſenũ orborũ: qbus blãditur & palpatur. & nõ eadẽ gaudia, i. nõ eędẽ uoluptates uini

Rex Pylius (magno si quicq̃ credis Homero)
Exemplum vitae fuit a cornice secundae.
Felix nimirum, qui per tot saecula mortem
Distulit, atq; suos iam dextra computat annos
Quiq; nouum toties mustum bibit, or o parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, & nimio de stamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem, nam quaerit ab omni
Quisquis adest socio, cur haec in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit aeuo.
Haec eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atq; alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad vmbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum ceruicibus inter
Iliadum lachrymas, vt primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaq; Polyxena palla,
Si foret extinctus diuerso tempore, quo iam
Coeperat audaces Paris aedificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euersa, & flammis Asiam ferroq; cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Iouis, vt vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miserabile collum
Praebet ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille vtcunq; hominis, sed torua canino
Latrauit rictu, quae post hunc vixerat vxor.
Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Croesum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longae iussit spatia vltima vitae.
Exilium, & carcer, Minturnarumq; paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc causas habuere. quid illo ciue tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius vnquam,
Si circunducto captiuorum agmine, & omni
Bellorum pompa animam exhalasset opimam,
Cum theutonico vellet descendere curru?
Prouida Pompeio dederat Campania febras
Optandas, sed multae vrbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipsius, & vrbis
Seruatum victo caput abstulit. hoc cruciatu
Lentulus, hac poena caruit, ceciditq; Cethegus
Integer, & iacuit Catilina cadauere toto.

Rictus ¶ Rictū.i.os. estq; apud auctores inueniri & in hose, & animali bruto. Horat. in Satyr. Ergo non satis est risu deducere rictum Auditoris. Plin. lib. 7. loquens de tauris quibusdam siluestribus sic scri. Oculis caeruleis, pilo in contrariū uerso, rictu ad aures dehiscente. Mart. Rictibus his tauros nō eripuere magistri. Rictus etiā in auibus dicitur. Plin. lib. 10. cap. 9. loquens de Cocyce aue sic ait: Nec alio quam colore, ac rictu colūbi potius. ¶ Sed omni Membrorum damno: ostēdit inter alia senectutis incommoda hominem etiam, quod omnium est grauissimum, desipere. ¶ Ad Phialen: mulierem fellatricem sui temporis notatā cui senex irrumator bona sua reliquit. ¶ Oris artificis: ad fellādū scilicet. ¶ Quod steterat: idest quod os pro ipsa steterat. ¶ In carcere fornicis: in lupanari: in quo meretrices non aliter quam noxij in carcere continentur. ¶ Vt uigeant: esto, inquit quid animi sensus uigeant: multa tamen incommoda patienda sunt. ¶ Nigra ueste.i. lugubri & pulla, q̃lis i funerib⁹ solet sumi.

ASCen. ¶ PRAETEREA minimus & cæt. Prosequitur incommoda senectae aetatis. Ordo est: Praeterea minimus.i. paucissimus sanguis existēs in corpore iam gelido.i. frigescente. calet sola febre. omne genus morborum circumsalit.i. saltu quodam quasi ex insidijs aggreditur senē. quorum.s. morborum si tu quaeras nomina, q̃a tot & tā uaria sunt, ego expediam.i. expedite dicam promptius quot moechos Hippia mulier senatoria (de q̃ in. 6. dictū ē) amauerit. & quot ęgros Themison.i. medicus ille imperitus occiderit uno autumno. quot socios.s. Romani imperij. Basilus.i. iniquus gubernator. circumscripserit.i. deceperit. & quot pullos Hirrus circunscripserit. & quot uiros.mentulas uirorum. Maura fellatrix illa longa.i. procera, & grandis foemina. exorbeat.i. sorbendo purget quot discipulos: idest sequaces. Amillus: idest paedico ille notissimus inclinet. Et ego percurrā citius quot uillas possideat nunc is sup.i. Cinnamus, quo tondente.i. cum ipse tōderet, barba grauis: id est molesta sonabat mihi iuueni. Et ita more satyrico per transitum carpit uarios. Tangit autem quosdam morbos senum dicēs: ille.s. senex est debilis humero. hic.i. alius lumbis. hic.i. alius coxa.i. femore. Ille.i. alius perdidit ambos oculos. & inuidet tanquam felicibus. luscis.i. unum oculum adhuc habentibus. Pallida labra huius capiunt cibum alienis digitis.i. hic impos est manuū. hic suetus diducere rictum.i. aperire & claudere os ad libitum suum. ad conspectum coenae.i. coenantium: hiat tantum non polēs aperire os. ceu.i. tanquam pullus hirundinis debilem adhuc garritum & screatum habens. ad quem pullum mater ieiuna (hoc uerbo affectum maternalem significat) uolat pleno ore.i. qualem sonitum facit cum mater abuolat cum cibo. sed dementia.i. alienatio mentis & furor est maior omni danno mēbrorum q̃ dementia.i. deliratio, nec agnoscit nomina seruorum, nec uultum amici, cũ quo coenauit nocte praeterita sup. proxime, nec agnoscit illos, quos genuit, & quos educit.i. nutrit & educat. Et ille ductus a fellatrice uetat eos, quos genuit esse suos haeredes. & hoc codice.i. tabella, uel instrumento testamentali. saeuo.i. impio: tota bona feruntur ad Phialem fellatricem illam. Tantum ualet halitus.i. attractio tepefaciens oris artificis. q.i. quia steterat multis annis in carcere.i. loco obscuro. fornicis.i. prostibuli sub fornice constituti. Sed licet sup. demus ut sensus uigeant. tamē funera.i. cadauera. natorum.i. filiorum. sunt ducenda ad sepulchrum. s. & rogus.i. ignis incensus. coniugis amatę.i. carissimę & incomparabilis.i. in quo ipsa comburi debet est aspiciendus. & rogus fratris est aspiciendus. & urnae.i. uascula in quibus cōtinētur cineres ustorum, ab urēdo dictae, plenae sororibus.i. cineribus sororū. dicit aut fratris & sororum: aut quia plures etiā tunc mulieres, q̃ uiri nascebantur: aut quia citius obibant mulieres, q̃ uiri: aut quia uersus ita consuluit: nec pęna data est diu uiuentibus: ut senescant clade domus semper renouata in multis luctibus. q.p &c. in perpetuo mœrore. & nigra.i. lugubri ueste.

IOAN. BRIT. ¶ REX Pylius: Nestor Nelei filius Pylon Triphyliae urbem imperio tenuit. Ouidi. Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arua Misimus: incerta est fama remissa Pylo. Constat autem tres fuisse urbes hoc nomine: hasq; oēs in Peloponneso, unam in Elide ad Alpheum, quam & Eleam nuncupat: alteram in Messenia sub Aegalio monte, quam Coryphasiam: tertiam in Triphylia quam & Thriphyliacam & Lepreaticam, necnō & Neleiam a Neleo patre Nestoris uocant. Hic tertiā hominum aetatē uixisse dicitur ab Home. in. 3. Odyssę. Ouid. Vixi annos bis centū: nunc tertia uiuitur ętas. Cice. in Catone maiore: Videtis ut apud Homerus saepissime Nestor de uirtutibus predicet. Tertiā enim iam aetatem hominum uiuebat. Horatius: At non ter aeuo functus amabilem Plorauit omnes Antilochum senex annos. Antilochum in bello Troiano amisit, quem Memnon Aurorae filius (ut scribit Quintil.) interemit. Achilles mox precibus motus Nestoris in ultionem Antilochi Memnonem interfecit. ¶ Secundae uitae a cornice.i. post cornicē, quae multis saeculis fertur uiuere. **Cornicis aetas** Hesiodus enim (ut putat Pli.) fabulose multa de hominum aeuo referens cornici nouē ętates nostras attribuit. unde & Virg. sequutus Hesiodum sic scribit: Hos nouies superat uiuendo garrula cornix. Ouid. in Metamorp. Capitq; nouem cornicis saecula passae. ¶ Felix nimirū: ironia est, ac si dicat infelicissimus fuit. ¶ Dextra computat: consuetudinem tangit ueterum qui annos digitorum gestu computabant. cuius rei ita meminit Apuleius in secūda Apologia. Si xxx. annos pro decē dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quis circulare debueris digitos aperuisse. Cum uero quadraginta, quae facilius caeteris porrecta palma significantur, ea quadraginta tu dimidio
auges,

auges, non potes digitorum gestu erraſſe, niſi forte triginta annos
rum Pudentillam ratus, binos cuiuſq; anni conſules numeraſti.
Eiuſdem rei meminit & Plin. libr. 34. cap. 6. Præterea Ianus gemi-
nus a Numa rege dicatus, qui pacis, belliq; argumento colitur,
digitus ita figuratus, ut trecentorum quinquagintaquinq; dierum
nota per ſignificationem anni, temporis, & æui ſe Deum indicaret.
Beda uero libro de temporibus de numerorum computatione ſic
ſcribit. Depreſſio ſiniſtri auricularis ſtricta ad medium manus facit
Ratio numerandi per digitos — unũ. Annularis facit duo. Medij tres. Eleuatio auricularis quatuor.
Annularis. 5. Depreſſio ipſius annularis cum eleuatione medij ſex.
Extẽſio auricularis ad reſceptam manus. 7. annularis. 8. medij. 9.
Extremitas indicis ad medium pollicis. 10. Extenſio pollicis iuxta
indicem extenſum uiginti. Oſculatio pollicis ad indicis in ſuis ex-
tremitatibus triginta. Crux pollicis ſuper indicem quadraginta. De-
preſſio pollicis quinquaginta. Poſitio indicis ſuper pollicem depreſ-
ſum. lx. Tornatio indicis ſuper extremitatem pollicis. lxx. Poſitio
indicis ſuper medium pollicis extenſi. lxxx. Torculatio indicis ſtri-
cta. xc. Hæc omnia in manu ſiniſtra uerũ cũ computare uolebant
numeros centenarios tranſibant ad dextram: & ubi in ſiniſtra ſunt
decem, in dextra fiunt centum. ubi in ſiniſtra uiginti, in dextra. cc.
& ſic ſucceſſiue uſq; ad mille. Diuus Hieronym. in Iouianum ſcri-
bens in exponenda domini parabola quæ eſt de fructu agri trige-
ſimo, ſexageſimo, atq; centeſimo triginta tradit digitorũ molli con-
iunctione. lx. uero ſuperiore digito depreſſo ſignari. mox addit: por-
ro centeſimus numerus diligenter quæſo lector: de ſiniſtra tranſ-
fertur ad dextram: & iiſdem quidem digitis: ſed non eadem manu,
quibus in læua nuptæ ſignificantur & uiduæ, circulum faciens ex-
primit uirginitatis coronam. unde ergo Neſtor cum ultra centum
annos uixiſſet, recte annos ſuos dextra computabat. ¶ Toties: mu-
ſtum bibit. i. qui tot annos uixit ¶ De legibus fatorum. i. Parcarum
quæ in tam lõgũ tempus uitam ſuam produxerint. ¶ Nimio ſtami-
ne: lõga uita, q̃ p filũ oſtẽditur. unde illud Virg. Parcę fila legũt. Tres
.n. Parcę eſſe dicũtur, Clotho, Lacheſis, & Atropos, q̃ ſumma ɔcor-
dia nendo uitam hominis diſponere dicuntur. unde a poetis dicun-
Parcæ — tur Parcę concordes. ¶ Antilochi barbam. i. filium ſuum iam barba-
tum, & ætate iam adulta. ¶ Acris: ſtrenui & fortis in bello. ¶ Quærit
.ſ. cum multis querelis. ¶ Quod facinus: quod ſcelus, quam impieta-
tem commiſerit. ut pro ſupplicio Dij tam longam uitam ſibi tribue-
rint. ¶ Dignum tam longo æuo: hoc loco eorum opinionem probat
qui in longinquitate uitæ infelicitatem eſſe putant. unde illud Sene-
cæ in prouerbijs: Heu q̃ pœnitenda incurrunt uiuendo diu. in bre-
uitate autem felicitatem. unde illud eſt Plinianum libro. 28. cap. 2.
Hoc primum quiſq; in remedijs animi ſui habeat ex omnibus bo-
nis, quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiua mor-
te. & illud lib. 7. Natura uero nihil hominibus, breuitate uitæ præ-
ſtitit. melius. Traxit autem colorem ex illo Virgiliano i nono. Quã-
do aliter nequeo crudelem abrumpere uitam. ¶ Tam longo æuo:
quod tam diu eſſet ſibi uiuendum. ut ſpectandum ſibi foret funus
filij: cuius mortem indignanter tuliſſe docet & Propertius: Nã quo
tam dubie ſeruetur ſpiritus ore Neſtoris eſt uiſus poſt tria ſæcla ci-
nis. Quis tãm longeuæ minuiſſet fata ſenectæ, Gallicus iliacis mi-
les in aggeribus. Non ille Antilochi uidiſſet corpus humari, Dice-
ret aut o mors, cur mihi ſera uenis. Horatius: At non ter æuo fun-
ctus amabile Plorauit omnis Antilochum ſenex annos Et Neſtor
apud Home. in. 3. Odyſſeę: Illic iacet meus carus filius, fortis, & cla-
rus Antilochus ¶ Hæc eadem Peleus. ſ. cõqueritur. Achilles The-
tidis & Pelei filius fuit: quem ad Troiam profectum in templo Apol-
linis tymbrei occiſum ferunt inſidijs Paridis poſt ſimulachrum la-
tentis, cum illuc ac ceſſiſſet, ut amatam Polyxenam uxorem duce-
ret. unde fingitur tenente Apolline arcum Paridem tela in Achillẽ
direxiſſe. Virg. Dardana qui Paridis direxit tela, manuſq; Corpus
in Æacidæ. Hunc ergo pater Peleus ut immatura morte preuentũ
miſerabiliter fleuit. ¶ Atq; alius. ſ. Laertes Vlyſſis pater. ſ. conque-
ritur. Nam Vlyſſe per tot maria errante Laertes pater (ut ſcribit Ho-
merus in primo Odyſſeæ) in agro quotidie opere ruſtico ſe mace-
rabat: ancilla uetula panem & uinum ei miniſtrante: rogabatq; aſſi-
due Iouem ut animam ex membris ſolueret. ¶ Cui fas: cui par eſt &
decet. ¶ Ithacum: Vlyſſem: pro ithacenſem ab Ithaca eius patria.
Eſt autem Ithaca inſula ante ſinum Corinthiacum non longe a Ce-
phalenia inſula. ¶ Natantem: per maria iam decem annos errantẽ.
¶ Incolumi Troia: Priamus, inquit, non uidiſſet obſidionem decen-
nalem patriæ ſuæ: nec mortem tot liberorum, totq; propinquorum
ſi ei prius cõtigiſſet obire mortem, q̃ Paris rapuiſſet Helenam. Nec

tam flebiliter illa canerentur: Hæc omnia uidi inflammari, Priamo
ui uitam eripi, Iouis aram ſanguine turpari. Sicq; oſtendit in longi-
tudine uitæ multas exiſtere miſerias. unde Seneca in Prouerbijs: ut
modo diximus: Heu quam pœnitenda incurrunt uiuendo diu. Or-
do autem eſt: Priamus magnis ſolemnibus ueniſſet ad umbras Aſ-
ſaraci incolumi Troia Hectore portante funus, & reliquis fratrum
ceruicibus: ſcilicet portantibus, inter lachrymas Iliadum: ideſt mu-
lierum Troianarum. ¶ Aſſaraci: Tros genuit Aſſaracum & Ilum,
Ilus Laomedontem Priami patrem. ¶ Hectore funus portãte: apud
antiquos a filijs funera patrum efferebantur. Nam (ut ſcribit Plin.
lib. 7. cap. 44.) Qu. Metellus Macedonicus a quatuor filijs illatus
eſt rogo. ¶ Reliquis fratrum ſubaudi a ſuperiore portantibus. Quin-
quaginta enim (auctore Homer.) habuit filios, & filias duodecim
¶ Vt inciperet: ita ut inciperet tanquam præfica. Nam in funeribus — Præfica
conducebantur mulieres, quæ ad lamentandum mortuum plan-
gendi modum cæteris darẽt. eæ dictæ ſunt præficæ, quaſi quæ alijs
ad id muneris præficerentur. Neuius: Hæc quidem me hercle opi-
nor præfica eſt, quæ ſic mortuum collaudat. auctor eſt Feſtus. ¶ Po-
lyxena Priami filia. De qua ſic loquitur Achilles apud Philoſtratũ:
Verum eſſe eam apud tumulum meum fuiſſe iugulatam, non inui-
tam tamen, neq; a Græcis, ſed ipſa ſponte ad tumulum meum ue-
niens, cum amoris, quem erga me ſummum habuerat, meminiſſet
erecto gladio incubuit. ¶ Sciſſa palla: palla ueſtis eſt honeſtę mulie-
ris. Virgil. Pallam ſignis, auroq; rigentem. Plautus in Menechmis
Pallam ad Phrygionem fer confecto prandio. in luctibus autem
funerum præ dolore ueſtes ſcindebantur. ¶ Diuerſo tempore ſcili-
cet ab eo quo euerſa fuit patria. ſed quo Paris parabat nauigare in
Græciam ut raperet Helenam. ¶ Carinas audaces: ideſt ipſe audax,
qui in Græciam cum Ænea, delectaq; Troiana iuuentute nauiga-
re non eſt ueritus, rapturus (quod fecit) Helenam marito. Nam cũ
Priamus ægre ferret Heſionem ſororem ſuam ab Hercule iure bel-
li ſublatam, & traditam Telamoni, miſit Paridem in Græciam edo-
ctum ut Heſionem repeteret, quod ſi nõ impetraret, aliam raperet.
Poſtulata Heſione, nec reddita regionem uaſtauit, & Sparta ui ex-
pugnata Helenam abduxit, ob quod a marito recipi meruit. Alij
ſcribũt Paridem a Menelao hoſpitio honorifice ſuſceptum pulchri-
tudine mulieris captum hoſpitij iure calcato cum omni regia ſupel-
lectile eam abduxiſſe uolentem. Alij diuerſa ſentiũt. Diffi ſius hãc
hiſtoriam in commentarijs noſtris in Achilleida recitauimus. ¶ Lõ-
ga dies igitur: cum ergo, inquit, Priamus tam multa aduerſa diu ui-
uendo ſit perpeſſus: quid ei profuit longa uita? ac ſi dicat longe me-
lius fuiſſet ſi in uiridiore ętate mortuus eſſet. ¶ Longa dies: longum
tempus. ¶ Euerſa proſtrata. ¶ Aſiam: hyperbole. non enim totã Aſiã
ſed multas Aſiæ ciuitates una cum Troia euerſas. ¶ Miles tremu-
lus: ideſt Priamus, qui ſenio confectus capta iam Troia arma in-
duit, ut patriæ opem ferret. Virgilius Arma diu ſenior deſueta tre-
mentibus æuo Circundat nequicquã humeris. ¶ Tiara: de tiara ſa- — Tiara
tis ſuperius diximus ex teſtimonio Herodoti, & aliorum auctorum
eo loco Veſtitur bucca tiara. Eſt enim genus pilei, quo reges Perſa-
rum utebantur. ¶ Ruit ante aram: Cicero in primo Tuſculana. ſic
ſcribit Priamum tanta progenie orbatum, cum in aram confugiſ-
ſet, manus hoſtilis interemit. hic ſi uiuis filijs incolumi regno occi-
diſſet, aſtante ope barbarica, tectis cęlatis, laqueatis utrum tandem
a bonis, an a malis diſceſſiſſet? ¶ Sũmi Iouis: ſcilicet hercei. de quo
Lucanus Herceas monſtrator ait non reſpicis aras. Ouidi. in Ibin
ſic: Cui nihil hercei profuit ara Iouis. Herceus autem Iupiter eſt di- — Herceus Iupiter
ctus, q intra uallum coleretur. nam ἕρκος ſeptem ſignificat. ¶ Ab
ingrato aratro: ideſt ab ipſo agricola ingrato: ideſt quem iam agri-
cola ingratus faſtidiuit. ¶ Exitus ille hominis: ideſt finis uitæ Pria-
mi. ¶ Vtcunq; ſubaudi fuit: quaſi dicat ſatis miſerabilis fuit. ¶ Sed
torua ſed uxor Hecuba terribilis fuit omnibus ſuis latratibus. nam — Hecubę conuerſio
(ut ſcribit Ouidius libro decimotertio Metamorphoſeos:) ea poſt
cædem Priami, euerſionemq; patriæ, cum mortem Polydori filij ul-
ciſceretur, excæcato Polymeſtore, a quo Polydorus interemptus
fuerat, furibunda abeuntes Græcos latratu eſt inſectata: unde in ca-
nem conuerſam finxerunt. Ouidius: Rictuq; ad uerba parato La-
trauit conata loqui. De qua ſic Plautus in Menechmis: Non tu ſcis
mulier Hecubam, quapropter canem Græci eſſe prædicabant, om-
nia mala ingerebat quemq; aſpexerat, itaq; adeo iure cœpta appel-
lari canis. De ea item ſic Cicero in tertio Tuſculanarum: Hecubam
aũt putant propter animi acerbitatẽ quandã, & rabiẽ fingi in canẽ
eẽ ɔuerſam. ¶ Tranſeo: occupatio eſt. ¶ Regẽ Ponti Mithridatẽ, q ad — Mithridatis mors
ſexageſimũ & octauũ ętatis ſuę annũ per multas ęrũnas, & clades

perueniт. Ter enim a Romanis ducibus ſuperatus eſt a Sylla, Lu-
cullo, & Pompeio. Demum cũ a Pharnace filio bello premeretur,
obſidereturq; in regia, mortem per uenenum tentauit, uxore prius
ſororibus, & pellicibus ueneno necatis. ſed cum id fruſtra hauſiſ-
ſet, quod a teneris annis remedia ſibi aduerſus uenena cõparaſſet,
a milite Gallo nomine Bithoco, in cædem ſuã exorato interfectus
Crœſi mors eſt. auctor eſt Plutarchus. ¶ Et Crœſum: hic eſt ille Crœſus Lydorũ
rex: qui cum omnium hominum feliciſſimum ſe arbitraretur. (The-
ſauros enim maximos habebat) accedẽti ad ſe Soloni philoſopho:
cum ex Ægypto reuerteretur, diuitias ſuas oſtendit, interrogauitq;
an quiſquam eſſet ſe felicior. Tunc reſpondit Solon: Neminem ex
uiuentibus appellandum eſſe felicem, quod ad ultimum uſq; fati diẽ
ancipiti fortunæ ſubiecti eſſemus. quod dictum ex parabolis Salo-
monis ſumptum eſt, qui ait: Nec beatum aliquem putes antequam
moriatur. ad quod reſpexit Ouidius: Sed.ſ. ultima ſemper Expectã-
da dies homini, diciq; beatus Ante obitum nemo, ſupremaq; fu-
nera debet. Itaq; cum a Cyro rege Perſarum bello captus, rogo, eſ-
ſet in compedibus poſitus cum quatuordecim Lydorum clariſſi-
mis filijs recordatus eſt ſententię Solonis: nominauitq; ter Solonẽ:
quo audito Cyrus, cum aliquem Deum iuocare crederet, grauiter
indoluit, memor humanæ conditionis, quæ incertis fortunæ flati-
bus iactatur. Ita Crœſum ex rogo iam ardenti ſed diuino quodam
imbre cælitus demiſſo extincto, abſtractum ad ſe adduci iuſſit. de eo
Solon multa Herodotus, Iuſtinus, & Plutarchus ſcribũt. ¶ Solonis: Solon
(ut inquit Laertius) Salaminius patria fuit, Athenis claruit Tar-
quinio priſco Romæ regnante, leges Athenienſibus dedit tanto
temperamento, ut parem gratiam a ſenatu & plebe cõtraheret: qui-
bus ſi Athenienſes (auctore Valerio) uti uoluiſſent, ſempiternum
habituri fuiſſent imperium. Is omnium hominum & oraculi iudi-
cio ſapientiſſimus eſt habitus. ¶ Reſpicere ad ultima ſpatia, ut ne-
mo.ſ. (ut memorauimus) citra mortem felix diceretur. ¶ Exilium,
& carcer: incommoda, inquit, quæ plurima perpeſſus eſt. C. Marius
habuere cauſas ex longa uita. nam Marius ſuperatus a Sylla Min-
turnis latuit in palude: ubi comprehẽſus in carcerem eſt coniectus,
Gallum miſſum, qui eum interficeret, uultus maieſtate perterruit, ſo-
lutis a Minturnenſibus uinculis, in Africam nauicula traiecit: ſed
cum Sextilius Africæ prætor moneret per lictorem, ut inde faceſſe-
ret, reſpondit lictori: uade & nuncia Sextilio te uidiſſe C. Marium in
ruinis Carthaginis ſedentem, exulemq;, & panem mendicantem: &
cum dicto diſceſſit. hæc breuiter tangit poeta. De quibus diffuſius
Minturnę Plutar. & Plin. de uiris illuſtribus. ¶ Minturnarumq; paludes: inter
Formias & Sinueſſam Minturnæ ſunt utrinq; ad ſtad. lxxx. diſtan-
tes, interfluit autem Lyris amnis: quem olim Clanin uocauere: qui
ibi paludes efficit. De quibus Luca. ſic: Cum poſt Theutonicos ui-
ctor, Libycoſq; triumphos Exul limoſa Marius caput abdidit ul-
ua. Stagna auidi texere ſoli, laxæq; paludes. ¶ Hinc cauſas habue-
re. i. ex longa uita. ¶ Quid illo ciue tuliſſet. i. procreaſſet. Virg. Dar-
danidæ duri, quæ uos a ſtirpe parentum Prima tulit. i. procreauit &
in lucem produxit. Senſus eſt: Quid enim, inquit, beatius in terra
extitiſſet ipſo Mario, ſi ei poſt triumphum Theutonicum contigiſ-
ſet mori. Nam ſecundo cõſulatu, qui ultro ei delatus fuit, Cimbros
in Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Sa-
uidio uicit. de quibus triumphauit. ¶ Circunducto captiuorum ag-
mine: nã captiui manibus reuinctis poſt terga, uel cathenis collo inie-
ctis imperatorem triumphantem præcedebant, uſq; in Capitolium
Papinius in ſiluis: Actias auſonias fugit Cleopatra cathenas. Pro-
Pompa per. Aut regum auratis circundata colla cathenis. ¶ Pompa: a πέμ-
πω: quod eſt mitto. eſt enim ordo rerum progredientium. ¶ Animã
opimam: magnificam, alluſio eſt ad ſpolia opima: quæ dux duci de-
traheret. ¶ Curru Theutonico: quo in triumpho Theutonico eſt ue-
ctus: ſicq; colligit ex longa uita felicitatem minime cenſendã. ¶ Pro-
Pompeius uida Pompeio: ſcribit Plutar. ante ciuile bellum: cũ Pompeius Nea-
poli ægrotaret, uota publice ſuſcepta ob eius ſalutẽ, unde ad mul-
ta mala futura eſt reſeruatus. uictus enim acie Pharſalica in Ægy-
ptum fugit, ubi iubente Ptolemæo annos ſexaginta natus obtrun-
catus eſt ab Achilla & Photino, caput Cæſari aduentanti uelami-
ne opertum cum annulo oblatum eſt. Truncus a Seruio Codro
humatus eſt inſcribente in ſepulchro: Hic ſitus eſt Pompeius Ma-
gnus. Strabo ſcribit in monte Caſio fuiſſe ſepultum: ubi templum
eſt & Iouis Caſii. Eſt ergo ſenſus: Pompeio, inquit, rectius conſul-
tum fuiſſet: ſi mortuus eſſet eo tẽpore quo Neapoli ægrotauit. mul-
tis enim miſerijs caruiſſet, uideturq; Iuuena. ſumpſiſſe hoc ex Cice-
ro in. i. Thuſ. ſic ſcribente: Pompeio noſtro familiari, cum grauis-
ter ægrotaret Neapoli melius eſt factum. Coronati Neapolitani fue-
rant, nimirum etiam Puteolani uulgo ex oppidis publice gratulabã-
tur. Ineptum ſane negocium & græculum, ſed tamen fortunatum
utrum igitur ſi tamen eſſet extinctus a bonis rebus, an a malis di-
ſceſſiſſet? certe a miſeris. non enim cũ ſocero bellum geſſiſſet, non
imparatus arma ſumpſiſſet, non domum reliquiſſet, non ex Italia fu-
giſſet, non exercitu amiſſo nudus in ſeruorum ferrum & manus in-
cidiſſet, non liberi defleti, non fortunæ omnes a uictoribus poſſide-
rentur, quod mortem tamen obijſſet, in ampliſſimis fortunis oc-
cidiſſet. ¶ Campania: nam Neapolis ciuitas eſt Campaniæ. ¶ Optan-
das febres: quæ ei optandę fuiſſent, ne in tanta mala recideret. ¶ Vi-
cerunt: impetrarunt ſalutem Põpeio aduerſus ipſa fata: quę ei mor-
bum letalem immiſerant. ¶ Fortuna ipſius, & urbis. i. infelicitas ip-
ſius: quia interfectus eſt. ¶ Vrbis: quia bellum ciuile eſt geſtum cum
maxima totius urbis calamitate. ¶ Igitur: quia diu uixit. ¶ Caput ſer-
uatum. i. quod tam multis uotis incolume diu ſeruauerant. ¶ Victo
.i. Pompeio a Cæſare uicto. ¶ Lentulus: P. Lentulus in coniuratio-
ne Catilinaria una cum Cethego comprehenſus a Cicerone con-
ſule in carcere ſtrangulati fuerunt. ¶ Hoc cruciatu: quod caput ei
non eſt abſciſſum. ¶ Ceciditq; Cethegus Integer: ſine aliqua mem-
brorum diminutione: cum uitam tãtum laqueo amiſerit. ut ſcri. Sa-
luſtius. ¶ Toto cadauere. i. toto cadauere integro. nam Catilina (ut
idem auctor eſt) acriter pugnans cum hoſtibus confoſſus eſt, lon-
geq; a ſuis inter hoſtium cadauera repertus. Iuuena. ergo colligit
nihil hominibus breuitate uitæ poſſe melius præſtari.
¶ REX Pylius &c. Probat exemplis quod dixit de luctu haben- ASCen.
do ſenibus. Ordo eſt: Rex Pylius. i. Neſtor in Pylo regnans. fuit exẽ-
plum uitæ ſecundæ. i. proximæ. cornice: id eſt proxime attigit uitã
cornicis: quæ longiſſima eſt. Si tu credis quicquam Homero: qui
dicit ipſum iam tempore belli Troiani tertiam ætatem hominũ egiſ-
ſe. Sunt tamen, qui nonagenarium tunc fuiſſe putent, & ætatẽ unã
continuiſſe unum curſum Saturni. Sed poetam, ut cætera, ut in ad-
mirationem traheret, tres ætates hominum uixiſſe affirmaſſe. ficti-
cium autem id eſſe oſtendit per hoc quod addit: Si quicquam cre-
dis Homero. Virgilius enim in rebus fabuloſis, aut fidem ſuperan-
tibus dicere ſolet: Si credere dignum eſt: Eloquar an ſileam. ut fa-
ma eſt. ut perhibent & cætera. Felix autem ſupple fuit Neſtor. nimi-
rum: id eſt haud dubie. ſed hoc ironice ſecundum Calderinum di-
xit: qui diſtulit mortẽ per tot ſæcula: quia per tria. atq; qui compu-
tat annos ſuos iam dextra ſupple manu: in qua tercentorum anno-
rum, numerus figuratur: ac ſaltem plus quam centorum. uide Mã-
cinellus Calderinus putat intelligendum a dextra: id eſt factis dex-
træ: quia cum facta ſua memoret apud Homerus docens quid iu-
uenis egerit: & qualia tunc corpora naſcerentur, ſe annoſum ſigni-
ficat. Sed Mancinel. ſententia multo eruditior neſcio an accommo-
datior ſit. Non ſunt autem audiẽdi: qui ſimpliciter dictum putant.
ut ſit computat annos dextra: id eſt ad digitos ſuos more ſenum &
ruſticorum qui grandiorem numerum non animo: ſed digitis com-
plectuntur. Id enim de eo, cui imbecillus ſit animus quadraret: non
de Neſtore, cuius facundam ſapientiam commendat Homerus.
Vnde hic ponitur pro exemplo illorum, quibus ſenſus uiguerunt:
ſed luctus plurimi fuerunt. Et qui toties bibit nouum muſtum: id eſt
uinum muſtum idem quod nouum. unde Plautus muſtam uirgi-
nem dixit. & intelligitur uinum, ſicut merum idem quod purum:
ſed etiam uinum intelligitur. Hic autem ubi additur nouum: poni-
tur pro connotato: & minus principali. per illud noti grammatici:
Æquiualens geminis & cætera. Oro, inquit poeta, ut ſupple atten-
das parumper: id eſt parum temporis: quantum ipſe Neſtor: ſcilicet
queratur de legibus fatorum ſibi: ſcilicet nimis longis. & de nimio:
id eſt nimis longo ſtamine. quod Parcæ: id eſt Deæ fatales texerunt:
quæ creduntur uitam hominis ut filum e colo deducere. unde eſt
uerſiculus plebeius: Prima colum tranſfert: trahit altera: tertia rum-
pit. Et hic: Clotho colum portat, Lacheſis trahit, Atropos occat.
cum: id eſt quando. uidet barbam utpote prouectioris Antilochi fi-
lij ſui. acris: id eſt ſtrenui in bello ardentem in rogo. Nam quærit: id
eſt diſquirit. rogat ab omni ſocio: id eſt familiari ſuo. quiſquis: id eſt
quicunq; adeſt. cur: id eſt quare. ipſe duret in: id eſt uſq; ad hæc tem-
pora: in quibus filij mortem uideret. q; pro &. quod facinus: id eſt
factum damnabile dignum: ſcilicet ut puniatur tam longo æuo. ip-
ſe commiſerat: id eſt perpetrauerit: quaſi etiam illis probata ſit illa ſen-
tentia: Quicquid patimur peccata noſtra meruerunt. Propertius
etiam oſtendit Neſtora ægre tuliſſe mortẽ filij dicẽs: Nõ ille Antilo-
chi uidiſſet corpus humari: Diceret aut o mors cur mihi ſera uenis.

Peleus

Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, cum Veneris fanum uidet anxia mater.
Vsq; ad delitias uotorum, cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed uetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit. cuperet Rutile Virginia gibbum

Peleus pater Achillis & rex Thessaliae. cum: idest quando. luget: idest defiet. Achillem filium suum raptum: idest nimis celeriter ad mortem tractum dicit sup. hęc eadem, quae Nestor dixit. atq; alius scilicet Laertes pater Vlyssis, cui fas supple fuit lugere Ithacum. idest Ithacorum regem Vlyssem. natantem: idest decem annos per diuersa maria periclitantem supple dicit hęc eadem. Priamus rex Troiae uenisset Troia existente incolumi. ad umbras Assaraci ataui sui: idest fuisset appositus maioribus suis sup. cum magnis solennibus .i. solennitatibus. & hoc Hectore .i. filio maximo natu portante .i. afferente funus, ac reliquis ceruicibus fratrum portantibus funus. inter lachrymas Iliadum .i. Troianarum mulierum: ut filiarum & nuruum eius plorare incipientium. ut idest postquam. Cassandra tanq̃ praefica inciperet ederet primos planctus. & ut Polyxena scissa palla idest quae pallam habuit scissam supple inciperet edere & caetera: sic Calderinus & Mancinellus exponunt. Georgius autem uidetur intellexisse: ut sit ordo: Hectore portante funus inter lachrymas Iliadum si foret extinctus. ut idest statim postq̃ Cassandra inciperet edere primos planctus. non de morte patris, quae tunc nondum erat: sed de futura destructione Troiae, erat enim uates habens hoc ab Apolline: ut uera quidem praediceret: sed quae non crederentur. Vnde dicit Virgilius in secundo Aeneidos: Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris Ora Dei iussu non unquam credita Teucris. Et haec expositio mihi placeret, si huic loco quadraret. Non autem quadrat: nam si sic eaposueris: oportet dicere. q; pro &. ut Polyxena scissa palla: idest quae pallam scissam habuit: inciperet edere primos planctus propter uaticinium scilicet sororis. sed hoc uerum non est: quia nemo credidit dictis Cassandrae. Nec uidetur quomodo contexeretur quod subditur diuerso tempore. hoc enim abundaret. Nam tempus quo Cassandra praedicebat futura: etiam diuersum erat a tempore mortis Priami. dic ergo cum Calderino. Polyxena autem scissam pallam habere hic dicitur: quia cum ad tumulum Achillis a Pyrrho occideretur: scidit uestem genibusq; obuoluit: ut cum decore caderet: sicut Eurypides in Hecuba dicit. eam quoque pre dolore scidisset in luctu patris Priami: si foret extinctus diuerso tempore: illo scilicet: quo Paris coeperat aedificare audaces carinas ad rapiendam scilicet Helenam. Igitur quid longa dies: idest longum tempus uitae contulit Priamo supple. ipse uidit omnia euersa. & Asiam: idest magnam partem Asiae: idest Troiam cadentem flammis & ferro. ipse miles: idest armatus pro patria ut miles: tremulus pro senectute. tulit: idest portauit arma. & hoc tiara pileo scilicet, quo pace utebatur. posita: idest deposita. Et ruit: idest cecidit moriens ante aram summi Iouis: quasi Ioue permittente. ut idest quemadmodum. uetulus bos: qui praebet cultris domini tenue & miserabile collum. fastiditus iam: idest postquam est taedio affectus. ab aratro ingrato: idest nullam requiem rependente. Ille exitus quem Priamus habuit est supple utcunq;: idest qualitercunque. hominis: idest qualis hominem decet. sed uxor scilicet Hecuba: quae uixerat post hunc scilicet Priamum. latrauit ritu canino: idest furiata est rabie canina. existens torua scilicet torua fronte. Plautus enim ad suum propositum conuertens fabulam dicit in Menechmis: Hecubam in canem putari uersam: q; unicuiq; malediceret: quasi in unumquemque latrans. Ergo dicit poeta. festino ad nostros idest Romanos: hoc est ad narrationem nostrorum. & transeo regem Ponti idest Mithridatem: qui diu uiuendo multa passus est. & transeo Croesum regem olim ditissimum Lydorum: quem uox facunda iusti Solonis iussit respicere ad spatia ultima longae uitae. quod Mancinellus: hic, & nos in Boetio declaramus. Exilium Marii Arpinatis, & carcer, & paludes Minturnarum in quibus latuit, & panis mendicatus uicta Carthagine: idest apud Carthaginem uictam. habuerunt causas hinc idest ea longaeua uita. Quid natura tulisset in terris beatius illo ciue: & quid Roma uidisset supple unquam beatius: si eahalasset animam opimam: idest opima spolia referentem. cum uellet descendere de curru theutonico: in quo triumphauit. agmine captiuorum circunducto: idest postquam circunduxit: idest in circuitu duxit agmen captiuorum: & omni pompa bellorum circunducta supple Campania prouida scilicet mali futuri: dederat Pompeio magno scilicet. febres optandas idest quas optare debebat: ut gloriosus per illas moreretur. sed multae urbes pro eo orantes, & publica uota pro eius salute facta: uicerunt supple febres. igitur fortuna aduersa scilicet ipsius Pompeii: & urbis scilicet Romae a Caesare uictae. abstulit Pompeio scilicet uicto a Caesare. caput seruatum per preces & publica uota a febribus. Lentulus scilicet Sura uir senatorii ordinis: qui cum Catilina in patriam cõspirauerat: sicut e diuerso Pompeius pro patria pugnauerat. caruit hoc: idest huiusmodi cruciatu: idest obtruncatione capitis. Cethegus scilicet Caius: qui etiam coniurauerat in patriam. caruit hac poena: idest immunis fuit ab hac poena. & cecidit cum moreretur in bello. integer idest corpore integro, & non mutilato. & Catilina scilicet Lucius. caput totius coniurationis. iacuit cum in bello occisus esset. cadauere integro, idest non truncato, neque mutilato. Per quod ostendit mala saltem poenae quae affert senectus: per quam bonis mala obueniunt: quibus mali non diu uiuentes carent.

IOAN. BRIT.

FORMAM optat: confutat & eorum uotum, qui liberis suis optant pulchritudinem. ostendens exemplis q̃ & forma sit res hominum perniciosa. Ordo est & sensus: Mater anxia idest solicita scilicet de natorum formositate usque ad delitias uotorum optat formam pueris modico murmure: & puellis maiore, cum uidet fanum Veneris: quasi quae sit Dea per quam genus humanum crescat & progignatur. unde sic Venus apud Papinium loquitur: Nil ego nil fateor toto iam dulce sub orbe, Aut uidi, aut genui. Maiore puellis Murmure: nemo enim est parentum, qui nolit filias pulchriores esse, q̃ filios, multisq; id rationibus: sed maxime ut facilius nubant. Vsq; ad delitias idest usque ad delicata nimis uota: qualia expressit Persius Hunc optent generum rex & regina, puellae Hunc rapiant quicquid calcauerit hic rosa fiat, quasi dicat non optat ut tam formosa sit, ut eam iuuenes in suos amplexus optent. Delitias: appellatione delitiarum accipimus omnia, quae

Delitiae

loco festiuitatis habentur: deducto nomine a delectando. Catellum enim, passerem, columbam, leonem, reliquaq; id genus, & seruos, qui aliquo modo nos delectent, delitias appellamus. unde. Mart. Stellae delitium mei columba. Catullus: Passer delitiae meae puellae. Plutarchus in uita Mar. Antonii sic scribit: Erat autem Sarmentus Caesaris seruulus ea iis, qui festiuitatis causa haberi solent, quos Romani delitias appellant. iuxta quod dicit Virgilius Alexim Delitias domini. Et Seneca ad Lucilium: Seruum ruricolam delitiolum suum nominat. Delitias etiam alio modo nominamus: ut si dicamus: Puerum nutritum in summis delitiis: quasi in summis opibus & lautitiis. unde Seneca de breuitate uitae: Audio quendam ex delicatis, si modo delitiae uocandae sunt, uitam & cõsuetudinem humanam dediscere. Cur tamen Corripias? cur, inquit, o poeta damnas hoc uotum. uerba sunt defensoris. Gaudet Latona: exemplo defendit uotum esse honestum. allusio est ad illud Virgilii: Latonae tacitum pertentant gaudia pectus. Vetat Lucretia: docet te, inquit, Lucretia uxor Tarquinii Collatini, quae fuit formosa, pulchritudinem non esse appetendam, cum ipsa ob eam occiderit. cum enim a Tarquinii superbi filio per uim fuisset stuprata, gladio sibi pectus transuerberauit. notissima est historia ex Dionysio, Liuio, & Ouid. in Fastis. Virginia: L. Virginii centurionis filia fuit uirgo plebeia, cuius stuprandae consilium, cum Appius decemuir cepisset, eamq; corrumpere nequiret, clientem subornauit, qui eam in seruitium deposceret, facile uicturum, cum ipse esset accusator & iudex. Pater qui tunc in algido militabat, re cognita, cum ipse iudicii die superuenisset, & filiam ante tribunal locatam, cum defendere aduersus iniquum iudicem nequiret, ultimo colloquio cum ea impetrato, in secretum adductam cultro de taberna lanionis abrepto, occidit. hoc tamen cum adhuc uiueret dicto: liberam te & honestam filia ad manes progenitorum mitto. Nam uiuenti neutro horum per tyrannum tibi potiendum erat. Corpus eius humero gerens ad exercitum profugit: & milites ad uindicandum facinus accendit: qui creatis decem tribunis, Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare se principatu coegerũt, eosque omnes aut morte, aut exilio punierunt, Appius in carcere est necatus. Lege Dionysium libro. x. Liuium in tertio ab urbe cõdita, & Plinium de uiris illustribus. Gibbum: tumorem appella

Lucretia

Gibbus

mus & eminentiam in quacunq; parte corporis. unde Tranquillus in Othone: Excreuerat etiam in dexteriore latere eius gibbus: caro. præpendebatq; adeo: ut ægre fascia substringeretur. & Iuuena. Mediisq; innaribus ingens Gibbus. in genere autem fœminino idem Tranquillus in Domitiano & prima declinatione protulit. Ipsum enim Domitianum ferunt somniasse gibbam sibi pone ceruicem auream enatam. dicitur & gibber: unde gibberosi, & gibbosi homines nominantur. Apuleius secundo libro floridorum: Cumq; inter scapulum crates retexisset: quod erat aucto gibbere. ꝑ Rutilæ: aut notat mulierem detormem temporibus suis: aut eã designat. de qua Plin. in. vii. Quæ uixit nonaginta & septem annos.

cundus per se nullo custode adhibito: nec cura alicuius: qui cogat eum esse pudicum & bonum, quãdo ipsa natura sit optima custos, tamen non licet esse uirum cũ maxime uelit: cogitur enim tanquã fœmina pati muliebria & cinædus fieri. hoc autem cum eo conuenit: Rara est adeo concordia formæ. Ordo autem est: Natura larga præterea tribuat ingenium castum, & uultum modestum, feruẽtem sanguine, manu benignã. nã reliqua sunt per parẽthesim. ꝑ Natura larga: ad conferendũ. melius est sit hypallage: ut sit Natura benigna tribuat larga manu. ꝑ Natura potentior omni Custode, & cura ostendit autem naturam difficulter superari: qui enim mores nobis per consuetudinẽ insederũt: quæ altera habetur natura, uix queunt immutari. ꝑ Nõ licet esse uiros: quia (ut dixi) stuprantur. ꝑ Prodiga: consumptrix. prodigere enim (ut inquit Festus) est cõsumere. ꝑ Corruptoris: quia muneribus etiam ipsos parentes expugnat, ut uendãt filios ad obscœna. ꝑ Nullus ephebũ: aliud periculũ idicat in munere formosis. Nã a potẽtioribus castrabant & principibus, adhibebãturq; custodiendis lectis matronæ. unde uocabulũ est ductũ ab εὐνὴ qd' est cubile: & ἔχω qđ est teneo & habeo: quasi eunechus: & p sineresim eunuch⁹. Domitianus tamẽ (auctoribus Tranquil. & Mar.) edicto inhibuit mares castrari. ꝑ Ephebum .i. puerum, qui iam peruenit ad pubertatem. Nam ephebi dicuntur, qui ad pubertatem peruenere. ea omnino ætas est ab annis quattuordecim, uel. xvii. Ephebia est prima ætas adolescentiæ. auctores Censorinus libro de die natali. & Donatus. Nomẽ enim est græcum t'm' in. & ἥβη pubertate. ꝑ Arce: arx (ut diximus auctore Asconio) uel sedes tyranni dicitur, uel editus in ciuitate & munitior ad salutẽ ciuium locus. Virg. Quo res summa loco Panthu, quã prẽdimus arcẽ? ꝑ Rapuit: stuprauit. ꝑ Strumosum: struma est tumor (ut scribit Celsus in quinto) in quo subter concreta quædã ex pure & sanguine. quasi glandulæ oriuntur: q uel præcipue fatigare medicos solent. nascuntur enim & in inguinibus & lateribus, sed maxime in ceruice. Est et struma (ut docet Aristo. lib. viii. de natura animaliũ) morbus, quo & sues & boues laborant. uerba Aristotelis: Struma appellatur cũ capitis dolor & grauitas sui: et quo plurimi laborare solent. Et ita de bobus loquẽs. Quod deniq; in hoie febris, idem i boue struma est. unde Pli. de suibus: Obnoxium genus morbis anginæ maxime & strumæ. ꝑ Tumentẽ utero: qui sit utero tumẽti, & inflato. ꝑ Nunc ergo lætare: inhibitio per permissionem: est. n. sensus: Cũ filius, ingt, tuus formosus tã multis obnoxius sit periculis: debes

Prodigere

Ephebi

Arx

Struma

ASCen. ℭ FORMAM optat &cæ. Ostendit in formositate non esse uera bona, cum multis nocuerit. Ordo est: Mater anxia: id est solicita. cum: idest quando uidet fanum idest templum. Veneris. i. Deæ uenustatis & formositatis. optat modico murmure: idest oris oppressione & mussitatione modica. pueris: idest masculis formam: idest formositatem. & optat puellis: scilicet filiabus suis formam maiore murmure (quia conuenientius est puellam, q̃ puerum ornari) & usq; ad delitias uotorum: idest desideriorum. ita q in sola imaginatione dum formam filiæ desiderat, delitias captat. & tamen idest quamuis. id inane fit. ipsa inquit cur corripias: idest reprehendas talia uota. scilicet Latona: idest mater Apollinis & Dianæ. gaudet Diana pulchra: idest pulchritudine eius. sed Lucretia a sexto Tarquinio propter formam stuprata. uetat optari faciẽ qualem ipsa habuit: idest formosam. Virginia uirgo plebeia ab Appio Claudio ad stuprum petita: a quo cum aliter liberari non posset: a patre Virginio occisa liberata est. cuperet accipere gibbũ Rutilæ: idest illius mulieris uetulæ & gibbosæ.

IOAN. BRIT. ℭ SVAM: scilicet faciem. ꝑ Miseros parentes: ne corrumpas. ꝑ Rara est cõcordia formæ: rarenter, inquit, inuenias: ut qui formosus, sit in castitatis se terminis contineat. Ouidi. Lis est cum forma magna pudicitiæ aut enim corrumpitur, aut mœchatur. ꝑ Licet horrida: ordo est: Licet domus horrida, & imitata ueteres Sabinas tradiderit mores sanctos. ꝑ Horrida: inculta & omnium delitiarum expers. ꝑ Veteres Sabinas: nam mulieres Sabinæ pro exemplo pudicitiæ habentur. Quod si pudica mulier in partem iuuet domum atq; dulces liberos Sabina qualis. Mart. lib. primo Casta nec antiquis cedens Leuina Sabinis. ꝑ Præterea castum. hic sensus est: Licet, inquit, benignitate naturæ fiat: ut aliquis sit castus & uere

Sabinæ castæ

Accipere, atq; suam Rutilæ dare. filius autem
Corporis egregii miseros, trepidosq; parentes
Semper habet rara est adeo concordia formæ
Atq; pudicitiæ, sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac ueteres imitata Sabinas.
Præterea castum ingenium, uultumq; modestum
Sanguine feruentem tribuat natura benigna
Larga manu. quid enim puero conferre potest plus
Custode, & cura natura potentior omni?
Non licet esse uiros. nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia, nullus ephebum
Deformem sæua castrauit in arce tyrannus,
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, uel
Strumosum, atq; utero pariter, gibboq; tumentem.
Nunc ergo iuuenis specie lætare tui, quem
Maiora expectant discrimina, fiat adulter
Publicus, & pœnas metuet quascunq; mariti
Exigere irati, nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos nusq̃ incidat, exigit autem
Interdum iste dolor plus, q̃ lex ulla dolori
Concessit, necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ, mox cum dederit Seruilia nummos
Fiet & illius, quam non amat, exuet omnem
Corporis ornatum. quid enim ulla negauerit udis
Inguinibus, siue est hæc Hippia, siue Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto graue propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc ceu fastidia repulsa.
Nec Sthenobœa minus, q̃ Cressa excanduit, & se
Concussere ambæ. mulier sæuissima tunc est,
Cum stimulos odio pudor admouet, elige quid nam
Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
Destinat, optimus hic, & formosissimus idem
Gentis patritiæ rapitur miser extinguendus
Messalinæ oculis dudum seder illa parato
Flammeolo, tyriusq; palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo, ueniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta, & paucis commissa putabas;
Non nisi legitime uult nubere, quid placeat, dic,
Ni parere uelis, pereundum est ante lucernas,
Si scelus admittas, dabitur, mora paruula, dum res
Nota urbi, & populo contingat principis aures
Dedecus ille domus sciet ultimus, interea tu
Obsequere imperio, si tanti est uita dierum
Paucorum, quicquid leuius, meliusq; putaris,
Præbenda est gladio pulchra hæc, & cãdida ceruix.

debes

debes sane pulchritudine eius delectari/q.d.nihil habes qđ lęteris.
¶ Maiora discrimina:proponit aliud incōmodum & periculum for
mosorum. adulteri enim fiunt publici. ¶ Exigere sustinere. alibi.
Quem timeo uictus ne pœnas exigat Aiax. ¶ Felicior astro Mar
Martis adulterium tis.i.ipso Marte:quē cum Venere concumbentem Vulcanus clam
retibus adamātinis inuolutum oībus Dijs uidendū præbuit. Oui.
auctor. ¶ Iste dolor: quē mariti ex muliere adulterata concipiunt.
¶ Exigit:poscit & tanq̃ debitum repetit.maritus,inqt icatus dolore
uxoris adulteratæ,grauiores sumit pœnas:q̃ leges tolerant. ¶ Ne
cat hic ferro:æmulatio est. Horatius in secundo sermone: Hic se
pcipitem tecto dedit,ille flagellis Ad mortē cæsus,fugiens hic: de
cidit acrem Prædonum in turbā, dedit hic pro corpore nummos.
Mugilis ¶ Mugilis intrat:mugilis uel mugil (utroq; enim modo dicitur)
piscis est,cuius natura(teste Plin.libro.ix.) ridetur. In metu capite
abscondito totū se occultari credentis, per inferiora mœchis im
mittebatur.Catullus: Ah tum te miserum,maliq; fati Quem attra
ctis pedibus patēte porta,Percurrent raphaniq; mugilesq;. ¶ Sed
Endymionis fabula tuus Endymion:idest filius tuus formosus,qualis fuit. Endymion
uenator,quem Luna ob speciem dilexit, dormientemq; est oscula
ta.Proper.Nudus & Endymion Phœbi cepisse sororem Dicitur, &
nudæ cōcubuisse Deæ.Papinius in siluis: Cedat tibi Lathmius ul
tro:idest Endymion.quē(ut scribit Cice.in Tuscu.) Luna in Lath
mo mōte Ioniæ obdormientem osculabat. Ouid.Faueas o candi
da dixi,Et subeant animo Lathmia saxa tuo. hoc autē est ex histo
ria.nā(ut scribit Plin. lib.secundo) Endymion primus hominum
Lunæ cursum deprehendit: ob idq; amore eius captus fama tra
Locus Apuleij emendatus ditur.Endymion ergo pro specioso amatore ponitur. Sic ēt apud
Apuleium in primo:ubi cum ipsum auctorem tertio anno inter
pretaremur,omnesq; codices haberent:carus Endosmion:correxi
mus Endymion. ¶ Fiet adulter:sponte,inqt, formosas,turpes autē
conductus pretio amabit,earumq; libidini inseruiet. ¶ Seruilia:hic
ponitur pro uulgari muliere & adultera alludit autem aut ad Ser
uiliam Bruti matrem, Catonisq; sororem, cū qua Cæsar libidinis
cōmertium habuit.auctor Plutar.aut.ad Seruiliā Naidem. de qua
Sueto.in Nerone sic scribit: Nam Antonius Domitium desiderio
amicæ Seruiliæ Naidis transfugisse iactauit. ¶ Fiet & illius.s.Serui
liæ,quam non amat accepto præmio. ¶ Exuet omnem. s. mulier.i.
deponet,est autem ratio quare matronā,quā nō amat ineat,q̃a illa
suo ornatu se spoliat,& adulterum ditat ¶ Quid enim:nihil,inquit
mulier habet quod mœchis non donet. ¶ Inguinibus: uoluptati
bus suis uenereis.de inguine diximus in prima Satyra illic: Ad
mensuram inguinis. ¶ Siue Hippia:siue inquit prodiga est,ut Hip
pia,siue auara ut Catulla,omnino in adulterum est liberalis. pōt
etiā esse alius sensus. Siue,inquit,nobilis est ut Hippia, siue humili
loco nata,ut Catulla,ac per hoc oēs pariter mulieres cū impudicę
sunt, in amatores suos sunt liberales. Aliter etiam exponi potest:
ut sic dicas:Siue pauper est,siue diues, in amatores suos liberalis
est,cū est impudica. ¶ Deterior fœmina:mulier,inqt impudica,quæ
alijs in rebus honestatem,calcat,in adulterum se benignā præbet
& liberalem:ne sibi obijci possit:q̃ sit rustica, & male morata:cum
amatori defatigato nihil det:ergo in ea re habet totos mores:idest
nihil omittit:ut non possit dici bonis esse moribus:cum se benignā
facilē,liberalēq; præbeat. ¶ Sed casto:quid forma nocet:antipopho
ra est:quasi Iuuen.dixerit:omnem formam esse nociuam. Aduer
sarius cōtra neget inquiens:formam non nocere casto.idest qui in
castitate uiuere proposuerit.Poeta ergo exemplū subdit Hippolyti,
& Bellorophōtis probans formam eis nocuisse:cum maxime pudi
Hippolyti interitus citiā tueri constituissent.Hippolytū.n.cū ob egregiam formā Phę
dra nouerca diligeret iisq; eam auersaretur: dolore percita The
seo patri eū adulteri falso accusauit:ob quā rem pater iratus a Ne
ptuno petijt,uel si mauis Aegeo,ut Phocas immitteret,cum iuxta
littus quadrigis ueheretur:quo facto equi cōsternati in fugam per
siluas cōuersi,Hyppolytū discerperunt. ¶ Graue ppositū:cōseruan
Bellerophon dæ castitatis. ¶ Quid Bellorophonti:Bellurophon filius Glauci re
gis Corinthiorum,cū ad Prœtum Abantis filiū Argiuorū regem
peruenisset, a Sthenobœa, uel (ut scribit Homer.) Ancea uxore
Prœti dilectus fuit impatienter:ea ab eo petijt uti sibi copiam sui fa
ceret,pmittens ei coniugis regnum:quod cum impetrare nequi
ret:uerita ne se apud regem criminaretur,occupauit eum,asserens
Bellerophontem sibi uim inferre uoluisse. Prœtus q̃ eum dilexe
rat, noluit de eo supplicium sumere,sed eum ad Iebatem patrem
Sthenobœæ misit:ut illum Chimęcæ lacerandū obijceret: quæ eo
tpe Lyciorum agros uastabat. unde bellua,occisa uictor pro fu

giens,cū ad cælum pegaso,quo uehebatur, euolare contenderet,
neq; iam longe abesset,territus altitudine decidit,perijtq;. Equus
uero in cęlum receptus,inter sidera est locatus. Ostēdit igitur poe
ta hæc mala ei ob nimiam pulchritudinem obtigisse.Nota est fabu
la apud Higinum desiderantibus: & apud Home. lib.vi.Iliad. ¶ Eru
buit nempe hæc:scilicet Phædra,quæ Hippolytum tentauerat.ru
bet enim qui in turpi facinore deprehenditur.ut illud:Rubet audi
tor cui frigida mens est. & Teren.Erubuit,salua res est. ¶ Nec Sthe
nobœa:uxor Prœti regis Argiuorum. ¶ Quam Cressa.i. Phædra
filia Minois regis Cretensium,quā Theseus interempto Minotau
ro secum abduxit. ¶ Cressa.i.cretensis Oui.Mittit amazonio Cres
sa puella uiro. ¶ Cōcussere ambæ:cōmouere se & erexere ad uindi
ctam:scilicet tractum q̃ est a luctatoribus,qui certaturi manus cō
cutiunt. ¶ Pudor:quo afficitur,cum ausa sit rem pudendā tentare.
¶ Odio:quo fertur in eum,a quo repudiata est. ¶ Elige qdnam:ostē
surus est poeta formam obesse ex historia:quā a Tacito perscriptā,
breuiterq; a Trāquillo tactā in exēplū affert.Nā Messalina Claudij Messalina
imperatoris uxor:nouo furore,insitatoq; amore in C. Siliū iuuen na
tutis romanæ formosissimum ita exarserat:ut Iuliam Sillanā nobilē C.Sillus
fœminā matrimonio eius exturbaret,uacuoq; adultero potiretur.
neq; Silius flagitij,aut periculi nescius erat, sed certo si abnueret
exitio,& nonnulla fallendi spe,simul magnis præmijs operiri futu
ra & præsentibus frui pro solatio habebat.illa nō furtim, sed mul
to comitatu uentitare,domum & congressibus adhærescere, largi
ri opes,honores,itaq; pfecto Claudio Hostiā, nuptiarū solēnia ce
lebrata sunt. Adhibitus q̃ tabulas obsignaret, uerba auspicū audi
ta,sacrificatum apud Deos,discubitum inter cōuiuas, nox deniq;
acta licētia coniugali.Cęsar re cognita in prętentum Silio ueniam
dari iubet,redderet uxorem,rumperetq; tabulas. Cū interea Nar
cissus libertus a Claudio Hostiam accitus dixit,matrimonium Si
lij uidet populus & senatus,& miles, & ni propere agis tenet urbē
maritus. Timens igitur Messalina in Lucilianos hortos digressa
est,tentauitq; postea marito occurrere, ut ueniam impetraret. Si
lius tribunali admotus non defensionem,non moras tentauit,pre
catus ut mors acceleraretur.Occiso igitur Silio. Messalina in hor
tis Lucilianis Narcisso instante ictu tribuni transfixa est. ¶ Elige
quidnam. Suadendū:hac interrogatione ostendit Silij utranq; cō
ditionem fuisse difficilem,siue Valeriam Messalinam uxorem du
ceret,siue abnueret. Ait ergo poeta: Elige quid putes suadendum
Silio,ducat ne uxorem an abnuat:quasi dicat utrunq; omnino du
rum est.nam si duxerit periculum necis imminet a marito,si abnue
rit ab ea uerba autem sunt iuuena ad monitorem. ¶ Rapitur miser
ad nuptias.idest. ¶ Extinguendus: quia postea interfectus est impe
rante Cæsare. ¶ Messalinæ oculis.idest ante oculos Messalinæ addu
citur Silius:ut eam sibi matrimonio coniungat. ¶ Flammeolo:dimi Flāmeū
nutiuam est a flammeo.est enim (ut scribit Plinius. (genus ueli co
loris lutei,quo nouæ nuptæ caput obtegebant. ¶ Genialis lectus: Lectus
genialis:proprie (auctore Festo) dicitur qui in nuptijs sternitur in Genialis
honorem Genij. unde & appellatur. De Genio multa alibi, & prę
cipue apud Persium ex auctoritate Censorini. ¶ Tyrius: purpu Tyrus
reus.Nam ex Tyro insula purpura discis habetur, qui liquorem q̃ olim
in faucibus habet aptum ad tingendas uestes.auctor Plinius. un Sarra
de dicimus uestes purpureas ab ipso pisce, Tyrias ab insula, Sido
nias a Sidone ciuitate Tyri, & Sarranas eo q̃ hæc insula olim Sar
ra dicta fuerit,auctor est Gelius.ob hanc uirtutem purpuræ Ty
rij non solum ab regibus:sed & ab Romanis libertate sunt dona
ti.auctor est Strabo. de hac enim multa scribit libro decimosexto.
¶ Antiquo ritu secundum antiquum ritum.qui fere semper fuit,ho
dieq; etiam seruatur: ut maritus a puella data dote: quasi ematur.
unde est illud Virgili.in primo Georg. Teq; sibi generum Tethys
emat omnibus undis. ¶ Cum signatoribus auspex. nuptijs enim
auspices interponebantur.Cuius consuetudinis ita meminit Va Auspex
lerius libro secundo. Apud antiquos non solum publice,sed etiam
priuatim nihil gerebatur, nisi auspicio prius sumpto: quo ex mo
re nuptijs etiam nunc auspices interponuntur. ¶ Hæc tu secreta:
forsan,inquit,tu existimabis o Sili has nuptias secreto celebratum
iri. ¶ Non nisi legitime: hunc furiosam Messalinæ libidinem osten
dit:quæ omnia secure fecerit,& inter conuiuas in amplexibus Silij
steterit. ¶ Nisi legitime:nisi secundum cationes coniugales & leges.
¶ Quid placeat,dic o Sili. ¶ Pereundum est ante lucernas: idest
in medio conuiuio nocturno: quo tempore cœnatur ad lucer
nas. ¶ Si scelus: idest si Messalinæ coniungeris. ¶ Mora paruula:
idest breue tempusculum. ¶ Imperio: scilicet Messalinæ. ¶ Quia

quid leuius: utrumcunq; feceris, omnino tibi erit moriendum, aut per Cæsarem, aut per Messalinam.

Nil ergo optabunt homines? si consilium uis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis, rebusq; sit utile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quæq; dabunt Dii.
Carior est illis homo, q̃ sibi. nos animorum
Impulsu, & cæca, magnaq; cupidine ducti
Coniugium petimus, partumq; uxoris, at illis
Notum qui pueri, qualisq; futura sit uxor.
Vt tamen & poscas aliquid, uoueasq; sacellis
Exta, & candiduli diuina tomacula porci
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, & mortis terrore carẽtem,
Qui spatium uitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunq; labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis erumnas credat, sæuosq; labores,
Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare, semita certe
Tranquillæ per uirtutem pater unica uitæ.
Nullum numen habes, si sit prudentia, sed te
Nos facimus Fortuna Deam, cœloq; locamus.

ASCen. ¶ ET dare suam: scilicet formam Rutilæ. filius autem egregij corporis habet semper miseros præ anxietate: & trepidos: scilicet trepidantes parentes. adeo: idest intantum. rara est concordia formę, atq; pudicitiæ. licet domus horrida: idest aspere uiuens tradiderit sanctos mores: ac licet ipsa sit imitata ueteres Sabinas, quę castissimæ fuerunt. præterea licet natura: idest naturalis influentia larga tribuat benigna manu castum ingeniũ: & uultum modestum feruentem sanguine: unde forma nascitur. sunt autem hæc magna: unde per parenthesim subdit: Quid enim natura existens potẽtior omni custode & cura, potest puero plus cõferre, q̃. idest castum ingenium: idest inclinationem naturalem ad castitatem: quasi dicat nihil. & tamen supple. non licet: idest non est permissum. tales supple formosos. esse uiros: idest fortes & castos. nam uir a uirtute, & uimentis dicitur: qua qui carent, uiri proprie non sunt. uel si de sexu loquitur. non licet. idest nõ permittitur eos a corruptoribus esse uiros. quia præciduntur aut castrantur. nam prodiga improbitas corruptorum gaudet tentare: idest solicitare ipsos parentes: ut permittant: scilicet tanta fiducia: idest confidentia est ipsis in muneribus: q̃. scilicet per munera sperant parentes corrumpere. Nullus tyrannus castrauit in sęua arce: idest castro excelso & munito: uel si ad Neronem respicit: in arce Tarpeia: idest in Capitolio. ephebum: idest adolescentem adhuc leuem deformem. nec Nero rapuit ad stuprum: scilicet prætextatum: idest aliquem nobilem puerum. loripede: idest oblique incedentem: uel strumosum: in collo: scilicet strumam habentem. & tumentem utero. idest gibbo. Ergo o fatue parens, uel fatua mater. lætare: idest gaude (per ironiam hoc dicit) specie: idest speciosita te: tui iuuenis. quem discrimina: idest pericula maiora expectant. nam ipse sup. fiet adulter publicus. & metuet pœnas. i. punitiones quascunq; mariti irati exigere supple solent. Mancinellus dicit meminit exigere: idest pati quascunq; pœnas mariti irati: sed minus placet. Nec erit felicior astro Martis: idest aliquando deprehendetur sicut Mars cum Venere: quæ res quia physica est: dixit astrum Martis pro ipso Marte. ut nunquam incidat in laqueos. autem pro sed iste dolor quem maritus paritur dum deprehẽdit adulterum. exigit: idest postulat. interdum plus sup. uindictæ. q̃ ulla lex concessit dolori. hic: idest unus maritorum. necat supple deprehensos ferro. ille: idest alius. secat. idest disrumpit flagellis cruentis. & mugilis: idest piscis lubricus intrat per posteriora. scilicet cogentibus maritis quosdam mœchos: idest adulteros deprehensos. Sed forte dices: q̃ tuus Endymion: idest formosus filius: qualis fuit Endymion a Luna amatus fiet adulter matronæ dilectæ: sed dicit poeta. ipse fiet &. idest etiam adulter illius quam non amat. mox: idest statim. postq̃ Seruilia: idest q̃uis diues matrona, quam forte credistur amare, dederit nummos: nec expectet plus pecuniæ ab ea ipse eruet: idest auferet & extorquebit ab ea omnem ornatũ corporis. Quid enim negauerit ulla femina Inguinibus udis: idest membris suis ad Venerem paratis: quasi dicat nihil quia siue hæc quæ inguina uda habet. est Hippia idest prodiga ut Hippia. siue Catulla. idest auara alioqui ut Catulla, uel siue nobilis, siue plebeia fœmina. deterior idest minus ualens in reliquis suis factus. habet illic. idest erga adulterum. totos mores. idest liberalitatem & comitatem &c. quæ gratiam concilient. sed dicet mater forte: forma nocet pulchris si sint incasti: sed quid nocet forma casto. quasi dicat nihil. Respondet poeta. Immo dic supple quid graue: idest seuerum & maturum propositum caste uiuendi. profuit: idest utilitatis attulit Hippolyto filio Thesei? quasi dicat, nihil. quia a nouerca propter formam appetitus & falso incusatus precibus patris, & auxilio aui ab equis dissolutus & disiectus est. quid graue propositum profuit Bellerophonti: quasi dicat nihil: quia propter formam appetitus est, multa passus: quia renuit. Nempe quia certe hæc: scilicet mulier, quæ causa fuit quare nil profuit Hippolyto aut Bellerophonti. erubuit: idest pudore affecta est. repulsa: idest propter repulsam, seu. idest sicut. erubescere. solet fastidita idest: per superbiam spreta Nec Sthenobœa: idest Antea Prœti regis uxor excanduit: idest furore incensa est minus. q̃ Cressa: idest Cretensis, quæ Hippolytum amauit: scilicet Phædra Minois filia. & ambæ concussere: idest in ultionem excitauere se. Mulier est tunc sæuissima. cũ idest quando. pudor: idest rubor admouet odio. stimulos: idest indignationem. Elige quidnã putes esse suadendum illi supple scilicet C. Silio formosissimo iuueni. cui Messalina. scilicet uxor Cæsaris scilicet Claudij. destinat: idest intendit nubere. quasi dicat. tu non poteris tale consilium dare quin interficiatur: quia si ducit, interficitur a Cæsare, si non, a Messalina. hic existens optimus & idem formosissimus iuuenis. gentis patriciæ. idest senatoriæ rapitur extinguendus: idest necandus. oculis. idest propter oculos, uel ante oculos Messalinæ. Illa: scilicet Messalina. sedet ut sponsa. & hoc flammeolo: idest indumento nuptiali parato. dudum: idest pauloante. & genialis supple torus generandis liberis sacratus. tyrius. idest purpura tectus. sternitur palam ut in licitis nuptijs: in hortis. & decies centena supple sestertia dabuntur supple in dotem. antiquo ritu: idest sicut ab antiquo institutum est. auspex: idest pronubus, aut paranymphus. ueniet cum signatoribus. scilicet tabellarum: hoc est, ut nunc dicunt) notarijs. putabis tu hæc: idest huiusmodi sponsalia & præparamenta ad nuptias secreta & commissa paucis: quasi dicat si hoc putabis, tota errabas uia: quia Messalina nõ uult nubere nisi legitime. Dic si tibi ut illi casus obueniret: quid placeat tibi facere. Ni. i. nisi uelis parere uoluntati Messalinæ. pereundum est ante lucernas: idest ante primum usum lucernarum: hoc est antequam nox sit. Si admittas scelus ducendo Cæsaris uxorem: paruula mora dabitur supple morti. dum idest donec. res nota urbi & populo contingat aures principis: idest Claudij. ille sciet ultimus dedecus domus suæ. Interea tu obsequere imperio Messalinæ: si uita paucorum dierum. est. idest reputatur. tibi: idest a te tanti supple ualoris uel pretii. quasi dicat non deberes propter breuem uitam, aut etiam propter famam seruandam adulterium committere. & ideo prudentior fuit Ioseph, q̃ Silius. & Susanna, q̃ Lucretia. Sed propter formam omnes isti fuerunt perplexi: perplexitate pœnæ non culpæ. Vnde de isto dixit. Quicquid: idest siue ducere, siue renuere. tu putans: idest putaueris leuius & melius. ceruix tua candida & pulchra est præbenda gladio: idest interimendus es.

IOAN. BRIT. ¶ NIL ergo optabunt homines: uerba monitoris ad Iuuenalem: ergo, inquit, cum undiq;, ut declarasti immineant pericula: homines nihil petere a Dijs debebunt. ¶ Si consilium uis: uerba Iuuenalis respondentis moniteri. ¶ Expendere quid conueniat: sines, inquit, ut ipsi Dij expendant, & quasi rem ponderando iddent. quod nobis sit utile, & commodũ. Iuxta dictũ illud Socratis, qui aiebat a Dijs nihil ultra petendum esse, q̃ ut tribuerent bona: quia ii demum scirent quod unicuiq; esset utile. nos autem plerunq; id uotis expetere, quod non impetrasse melius foret. ¶ Illis scilicet Dijs. ¶ Nam pro iucundis. idest loco eorum, quæ nos iucunda ducimus. ¶ At illis scilicet Dijs. ¶ Qui puerj: pro quales pueri. ¶ Vt tamen & poscas: ut concedamus, inquit, ut ab ipsis Dijs etiam aliquid poscas, id tantummodo petendum est: ut sit mens sana in sano corpore. hæc enim sunt quæ Cicero in libro de finibus bonorum

rum & malorum prima naturæ appellat: hoc est quæ in homine
sunt præstantissima: sensuum uidelicet & membrorum integritas.
Vnde est illud Apulei in dogmate Platonis: Tunc hominem esse
perfectum, cum anima & corpus æqualiter copulantur: & inter
se conueniunt sibiq; respondent: ut firmitas mentis præualenti-
bus corporis uiribus non sit inferior. Idem sensit Horatius in
Odis: Frui paratis & ualido mihi. Latoe dones at præter integra
Cum mente, nec turpam senectam Degere, nec cithara canentem.
Seneca ad Lucilium: Roga bonam mentem: bonam ualetudinem
animi: deinde tunc corporis. Nam hoc in homine est integræ feli-
citatis: quorum neutrum contigit Caligulæ, auctore Tranquillo,
dicente sic: Valetudo eius neq; corporis, neq; animi constitit.
Tomacula: edulia sic dicta: quod Græci τέμνειν sectionem dicūt:
hoc esse puto quod Macrobius appellat Insitium: ab eo quod inse-
cta caro reticulo circundatur. Tomacula dicuntur alio nomine,
siue per syncopen Tomacla. Martialis: Quod fumantia, qui To-
macla raucis Circunfert tepidis coquus popinis. fiebant enim ut
plurimum, iecore, & pulmone porcino. Eratq; genus cibi seruilis.
In luxu autem erant abdomina, testiculi, uuluæ, sincipitia, quæ cen-
sorijs legibus quandoq; fuerunt interdicta. Fortem animum:
laudabile est uotum. Fortem: constantem. Spatium uitæ: idest
finem uitæ & mortem ipsam. est enim sapientis id nō timere, quod
uitari non potest. Nesciat irasci: animi perturbatione non agatur
sapientem enim ira non agitantur, mortem non timet, sed eam
inter munera naturæ connumerat. Et potiores Herculis erum-
nas: qui potius ad uirtutes, q̃ ad uoluptates erigatur. Hercules
Erumna
enim uarios sequutus labores, immortalem sibi gloriam, & fa-
mam peperit. Erumnas: erumna est (ut scribit Cicero) ægritu-
do quædam animi laboriosa. Vnde ait in libro secundo de fini-
bus bonorum & malorum: Maiores nostri labores non fugien-
dos tristissimo tamen uerbo erumnas nominauerunt. Sæuosq;
labores: aut quos satis crudeliter imperauit Eurystheus: aut seuos
Sardana
palus
magnos, & uix superabiles. Et Venere Sardanapali: idest q̃ sint
delitiæ & uoluptates, quales sequutus est Sardanapalus, qui ulti-
mus Assyriorum rex in omnem libidinem ita se dimisit: ut nunc
uiri, nunc mulieris uice abuteretur: omni prorsus calcata & se-
xus & pudoris cura. Stola. n. muliebri facie, totumq; corpus in
modū pellicis fuco componēs, ultra luxū muliebrem lasciuiebat,
uocem fœmineam imitatus, cibum potumq;, qui uoluptatem præ-
berent continuo appetebat. Adeo uero delitiæ, turpis uoluptas, in-
continentia in eo uiguere, ut successoribus post obitum suum in
sepulchro inscribi barbarica uerba mandauerit: Hæc habeo quæ
comedi, & quæ cum amore & uoluptate percepi. Arbactus eius
præfectus, cum eum inter mulieres pensa partientem inuenisset,
indignatus, communicatis cum militibus quæ uidisset, uniuer-
sum exercitum aduersus eum accendit, bello Sardanapalus supe-
ratus in regiam se recepit: ubi extructa pyra se, suasq; diuitias pre-
tiosiores cremauit: hoc solo uirum imitatus. De Sardanapalo
multa Strabo libro quarto, Iustinus, Diodorus libro tertio Cicero
libro quinto Tuscula. Monstro, quod ipse tibi: docet poeta bene,
beateq; uiuere uolenti: omnes animi cupiditates esse superandas,
uirtutemq; uoluptatibus anteferendam: quod omnino est sapien-
tis. unica enim, inquit, uia est. s. uirtutis quæ ad quietam, tranquil-
lamq; uitam nos ducit tutos: uel ab omnibus fortunæ telis, neq;
enim fortuna ullam habere potest potestatem in illum, qui se uirtu-
tis armatura induerit. nam fortunæ fortiter resistit, minas eius
haud timet, omnes impetus facillime sustinet. Est igitur sensus:
Ego monstro quod possis ipse tibi dare: idest ostendo tibi iter
quo tibi sit gradiendum. idest uirtutis. nam ea est, quæ (ut dixi-
mus) ducit hominem ad quietam, tranquillamq; uitam. Ipse
tibi possis dare. idest. quod tu per teipsum sine difficultate potes ar-
ripere, unicuiq; enim licet rectum uiuendi iter ingredi, uitamq;
beatam apprehendere. Nullum numen habes: est ueluti contra
fortunam responsio: tanquam insidias & incommoda minitan-
tem. ut sit sensus: Non est o Fortuna, q̃ homini quem in sinu uir-
tutis residentem inuenis, miniteris: nullum enim habes numen
idest potestatem in nos, si sit prudentia: hoc est si cum uirtute om-
nia agimus. Sed tamen nos ueluti cæci, & parū perspicaces te fa-
cimus Deam: tanquam quæ res humanas ex libidine moderetis:
quod in homine sapiente facere non potes: cum ipse uirtutis uiri-
bone omnes tuos impetus facile sustineat, & superet. prudentia
enim est agere recta, ueraq; cum ratione. Nam prudentia stat in
delectu bonorum & malorum. Qui ergo ea bona sequuntur,
quæ dicuntur esse fortunæ subiecta, & externa, ut sunt diuitiæ,
honores, & dignitates quæ homini auferri possunt, dicunt natu-
ram humanam fortunæ esse subiectam. Sed si bona animi seque-
rentur: idest uirtutes, quæ ab eis auferri nequeunt: tunc intellige-
rent id quod est uerum, naturam humanam casibus non esse su-
biectam, quia ipsa sibi cunctis in rebus prospiceret. Quod sane
docuit Metrodorus: ut scribit Cicero. in quinto Tusculan. sic: Oc-
cupaui, inquit, te fortuna, atq; cepi, omnesq; aditus tuos intercluſi,
ut ad me aspirare non posses. Seneca ait ex hominum quæstu fa-
ctam esse fortunam Deam. In multis autem codicibus legitur. Nul-
lum numen abest, sed multus habes.
NIL ergo & cætera. Postquam ostensum est quid non sit op- A SCen.
tandum: & in quo non consistat uerum bonum: ostendit quid sit,
optandum, ut uerum bonum, inducit autem auditorem quasi
obijcientem negligendam esse religionem, si nihil a Dijs peten-
dum sit. Ordo est: Ergo cum in omnibus dictis non sit aliquid
optandum, ut uerum bonum: nil optabunt homines. Respondet
poeta: Si uis consilium a me. tu permittas ipsis numinibus expen-
dere: idest examinare. quid conueniat: idest utile sit nobis. nam
Dij dabunt pro iucundis: idest pro delectantibus nos: & uoluptuo-
sis. quæq; aptissima: idest omnia grata & utilia: licet non sint iu-
cunda: hoc est precemur ut Dij dent nobis conferentia ad salu-
tem, quæ ipsi dare parati sunt. nam homo est illis scilicet Dijs ca-
rior, q̃ sibijpsi scilicet homini. quod si Æthnicis uisum est: quomo-
do non nobis christianis uidebitur? pro quibus saluator animam
suam posuit. Nos ducti cæco impulsu animorum, & magna cupi-
dine: idest cupiditate. petimus coniugium, & partum uxoris: idest
ut uxor pariat. sed notum supple est illis scilicet Dijs. qui: idest qua-
les supple futuri sint pueri: idest liberi: & qualis uxor futura sit. ta-
men ut poscas aliquid, & uoueas si contigerit sacellis: idest paruis
locis sacratis (uulgus uocat capellas) exta: idest sacrificia anima-
lium. & tomacula: idest ea edulia diuina: idest Dijs sacrata porci
candiduli: idest mundi, & ut Donatus uult) eximij. Orandum est
ut mens: idest animus, aut ratio animæ sit sana in corpore sano: ides
est pro animæ, corporisq; sanitate. Posce a Deos animum fortem
carentem terrore mortis (qua qui terrentur bonam conscientiam
non habent) qui animus donat spatium: idest longitudinem uitæ.
extremum: idest uilissimum inter munera naturæ. quia physice cō-
pertum: ut extremo nati pessimi sint. ut dicit Seruius ad illud quar-
to Æneid. de fama Extremam ut perhibent & cæte. Et qui animus
queat: idest ualeat. ferre: idest tolerare quoscunq; labores. qui ne-
sciat irasci sup. uitiose. & q cupiat nihil indecēter. & q credat. i. æsti-
met. erūnas & seruos. i. ualde magnos labores Herculis. esse sup.
potiores. i. potius eligēdos. & . i. simul. Venere: idest uoluptate uene-
rea. & cœnis: idest gulositate: & plumis: idest molliciæ. & indulgen-
tia Sardanapali: idest regis illius mollissimi, & gulosissimi. ego
monstro q̃ ipse: idest tu. possis dare tibi scilicet uirtutem, & bo-
num animum. secundum illud Horat. in Epistola: Det uitam: det
opes, æquum mi animum ipse parabo. Homo enim propter liber-
tatem arbitrij utcunq; uirtutis suæ auctor est. quia dicit August.
Qui fecit te, sine te non saluabit te sine te. tamen ut dicitur Iaco.
primo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desur-
sum est descendens a patre luminum. Certe inquit poeta: semita:
idest angusta, & quasi dimidiata uia tranquillæ uitæ. patet unica:
idest sola per uirtutem. Nullum numen abest nobis supple si pru-
dentia sit supple nobis. sic quidam legunt. melius continuatur
tamen textus legendo sic: O Fortuna tu nullum numen. idest. nul-
lam potentiam diuinam, quam ad nutum geras, habes: si pruden-
tia sit supple nobis. sed nos, qui sine consilio & prudentia omnia
gerimus, facimus te Deam, & locamus cælo.

FINIS.

Satyra undecima. Atticus eximie.

IOAN. BRIT.

TTICVS eximie: sensus est Atticus, quem pro nobili & potenti uiro ponit si laute, & splendide parat cænas, laudatur ab omnibus: & merito qa diues est. Si uero Rutilus idem facit omnibus est ludibrio, qa tenui est diutiarum censu: ut ostendat unicuiq; pro qualitate diuitiarum colendam esse uitam. ad hūc Atticum scribit Martia. libr. vii. Attice q renouas facundæ nomina gentis. nā nomen gentilicium ducit ab illo Attico Pomponio equite Romano, q Ciceronis fuit familiarissimus: q ab Athenis cognomen reportauit, & qui amplissimis fuit diuitijs. ¶ Eximie: excellenter & egregie. ab eximo fit eximius: quasi qui ex hoium numero ut excellentior eximitur.

Lauticia ¶ Lautus habetur. i. magnificus & splendidus, ac per hoc laudatur. Nam lauticia est hominis splendidi & diuitis. Eos. n. lautos dicimus, q nitido, magnificoq; epularū apparatu uiuunt: quasi q uelint omnia delicata & lauta: ut sit uocabulū a lauādo. ¶ Si Rutilus demens: Rutilū sui tēporis hominē mediocrū opū notat, qui sumptuosas, vberesq; cœnas parabat, nulla habita facultatū suarum ratione ita: ut oēs sentirent, & dicerent eū ad summam miseriam peruenturū: & absumptis omnibus bonis: ad armorum tractandorū meditationem descensurum ex quo quæstu uiueret. ¶ Quam pauper Apicius: q̄ pauper gulosus. per Apiciū autē omnem gulosum intelligit. de quo multa diximus in quarta Saty. illic: Quę miser, & frug: nō fecit Apicius. ¶ Conuictus: cōuiuium: ac p hoc oēs conuiuæ.

Thermæ ¶ Thermæ: loca calida, ubi desudabant q se loturi erant in balneis. qui enim in balneis lauabantur loco prius calido, aut ad ignem, aut ad solem desudabant, postea lauabātur, postremo perungebantur oleo. Apuleius libro quarto de asino aureo. Nudatiq;, & flammæ largissimæ uapore recreati, aqua calidaq; perfusi, & oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas accumbunt. θέρμος enim calidum significat. ¶ Stationes:

Statio uocabulum ductum est a stando, & multiplici capitur significatione. Nam dicitur secundum Vulpianum titulo de flumine ne quid fiat: is locus ubicunq; naues tutæ stare possunt: unde illud Virgilij Et statio tutissima nautis. Statio item dicitur quicunq; locus in urbe: ubi frequenter consistunt otiosi, confabulantur, & docent. unde Au. Gellius libro duodecimo: Quæsitum est memini in plerisq; Romæ stationibus ius publice docentium, aut respondentium. Plinius in epistolis: Plerique in stationibus sedent, tempusq; audiendo fabulas conterunt. Statio item locum significat destinatum ad standum. ut illud apud Valerium: Collocatas a se in quadam statione quinq; cohortes: atq; ex ea uiribus hostium depulsas, repetere eandem stationem euestigio iussit. In qua significatione est illud in sexta Satyra: Lachrymisq; paratis In statione sua.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA VNDECIMA.

IN VNDECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Atticus eximie. Hac Satyra poeta alloquitur Persicum amicum suum, quem inuitauerat ad cœnam, pollicetur q; se ei frugalem cœnam daturum. Hinc q; nactus occasionem, eos insectatur, qui cœnas lautiores parant, q̄ modus facultatum ferat: ostendens omnibus in rebus luxum fugiendum esse mediocritatemq; colendam: & unumquemq; secundum Chilonis sententiam seipsum noscere debere, nequid omnino supra uires suas efficiat.

Tticus eximie si cœnat, lautus habetur,
Si Rutilus, demens, quid enim maiore cachinno
Excipitur uulgi, q̄ pauper Apicius? omnis
Conuictus, Thermæ, stationes omne Theatrum
De Rutilo, nam dum ualida, ac iuuenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumq; ardens sanguine fertur
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno
Scripturus leges, & regia uerba lanistæ.

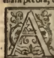
Liuius in septimo ab urbe condita: Nec Galli se statione temuerant. Statio item accipitur pro ipsis custodibus. Tranquillus in Tiberio: Disposita statione per ripas Tyberis, quæ obuiam prodeūtes summoueret. Statio item ponitur pro ipso officio standi. ut illud apud Valerium: Senatus assiduam stationem eo loci peragebat. ¶ De Rutilo: subaudi loquuntur, quæ sequūtur. ¶ Nam dum ualida, ac uerba sunt uulgi præridentis miseriam Rutili gulosi. ut sit sensus: Profecto, inquit, breui futurum est: ut ad summā inopiā redigatur. Et recte quidē ad eā festinat. Nā dū ē iuuenis, facilius poterit arma tractare, sicq; ē ironice dictū. Ordo est: Nā scripturus ē leges, & regia uerba lanistæ: idest ipse ad meditationem tractādorum armorum descendet: & ab lanista discet, fietq; gladiator. Nam (ut recitauimus in secūda Satyra illic: Vicit & hoc monstrū tunicati fuscina Gracchi ex sententia Tranquilli i Tiberio) ex iuuentute utriusq; ordinis profligatissimus quisq; in opera scænæ, arenæq; edendi senatus consulto tenebatur: multi etiam famosam iudicij notam sponte subibant. Quod ut turpissimū hoc loco sicut & in dicta Satyra insectatur poeta. Itaq; non exponas ipsum futurum lanistā q alios doceat: sed futurū gladiatorē, descensurumq; in arenam ad digladiandum: quemadmodū multi nobiles sponte sua fecerunt tēporibus Domitiani. de quibus in Satyra octaua: Quanti sua funera uendant, Quid refert? uendūt nullo cogente Nerone. unde & Tranql. in Cæsare scribit munere gladiatorio, Furium Leptinum stipe prætoria, & A. Calpenū senatorē quōdam, actoremq; causarū in foro depugnasse. Horatius quoq; in epistola ad Lolliū ostendit nō nullos ob inopiam factos gladiatores, cū ait: Nummos alienos pascet, ad imū Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballū. Gladiatores enim quidā speciali uocabulo dicti sunt Thraces ab armatura Thracum in certamine gladiatorio. Mirmilloni opponebatur Thrax: quod docet Ausonius in monosyllabis sic: Quis mirmilloni cōtenditur? æquimanus Thrax. Cicero in sexta Antoniana: Thracē de Thrace gladiatore intellexit iugulauit familiarum suū. Vnde & Plin. lib. xi. cū ait: Tracio studioso in C. Cæsaris ludo notū est dexteram fuisse proceriorem. Signat. n. Plin. gladiatorē fuisse ex ijs, qui Thraces dicuntur, q solitus sit in ludo gladiatorio Caligulæ gladiaturam exercere. ¶ Non cogēte quidē: faciet, inqt, hoc sponte, ut discat rationē tractandorū armorum: non aūt cogente tribuno. Nam tribuni plebis cū consules habebant delectū populi ad militiā, aut cogebant Quirites dare nomina, aut prohibebant ob seditionem & odiū in patres. auctor Liuius. unde dies Lucio Mālio dicta fuit a M. Pompeio tribuno plebis propter delectum acerbe factū. lege Liuiū in. vii. libro ab urbe cōdita. Et in tertio ubi sic scribit: At ex parte altera cōsules in cōspectu eorū positis sellis delectū habebāt. eo decurrunt tribuni, concionemq; secū trahūt. Et paulopost. Quēadmodū tribuni gessissent in prohibēdo delectu: sic patres in lege

impedienda

impedienda gerebant. poeta ergo ostendere uult tale genus hominum, cum a fortunis suis per luxum deciderint, quasi sibi præclusa omni honestatis semita ad armorum tractandorũ meditationem descendere solere: ut ex eo (ut diximus) quæstu tanquam gladiatores uiuant. ¶ Scripturus leges: tractandorum armorũ scilicet. quas dabit ei lanista, rationes enim inferendi & uitandi ictus docebant lanistæ, non modo gladiatores, sed etiã tyrones ipsos. quod docet Tranquillus in Cæsare his uerbis: Tyrones neq; in ludo, neq; per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per senatores armorum peritos erudiebat. Videturq; alludere ad illum P. Rutiliũ, a quo (ut scribit Valerius lib. secũdo) armorum tractandorum meditatio tradita est militibus. Is ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum accersitis, uitandi atq; inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. ¶ Verba regia lanistæ: idest dictata ipsius lanistæ, q inter gladiatores est tanquam regulus & magister. ¶ Lanistæ: ii erãt qui familias habebant gladiatorias: quas mercede locabant edẽtibus munera. dicti a laniando: q præessent gladiatoribus, qui inuicem dimicando se dilaniarent. unde & lanij dicũtur, qui laniant pecora, & carnes uẽditãt.

Lanistæ

A SCen.

Tticus eximie. In hac undecima Satyra taxat poeta superfluo sumptus cœnarum: docens statum a principio sumptũ pro rebus faciendũ esse: quia nõ eadem omnes docent. Multa enim quæ in diuite lautam & liberalem uitam probant: in paupere prodigalitatis notam merentur. Ordo est: Si Atticus uir diues cœnat eximie: idest cum egregio sumptu. ipse habetur: idest existimatur, & cẽsetur. lautus: idest homo non sordidus: sed lautitias & munditias cœnarum amans. si Rutilus: idest uir pauper. cœnat supp. eximie: ipse habetur demẽs. Quid enim excipitur maiore cachinno: idest profusa irrisione uulgi, q̃ Apicius uir perditæ gulæ: pauper id est, qui per gulam pauper effectus est: quasi dicat nihil. omnis conuictus: idest omne cõuiuiũ. oẽs supple Thermæ: idest omnes in Thermis sedentes. stationes: idest omnes alicubi, ut naues ad tempus stant, simul stantes. omne theatrum: idest omnes existentes in theatro. de Rutilo supple loquuntur. nam dũ idest quamdiu uel quo tempore membra eius ualida, & iuuenilia sufficiunt galeæ supple portandæ. i. militiæ exercendæ: q pro &. dum ipse ardens sanguine. idest habens calidum sanguinẽ, qui agilitatis causa est. fertur: idest agitatur, & impellitur. scripturus est supple gladiatoribus leges. & regia: idest regalia & magnifica uerba. lanistæ: idest magistri gladiatorum. hoc est operas suas locabit lanistæ. i. uilissimo homini: cuius artificio corpora hominum dilaniantur: & hoc tribuno non cogente: & ita non excusabilis Rutilus: sed nec prohibente: in quo accusandus est tribunus: q dedecus nobilium cum posset, non arcet. per transitum ergo utrunq; taxat.

Multos porro uides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet expectare macelli,
Et quibus in solo uiuendi causa palato est
Egregius cœnat, meliusq; miserrimus horum,
Et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obstantibus, interius si
Attendas, magis illa iuuant quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile est perituram arcessere summam
Lancibus oppositis, uel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile, sic ueniunt ad miscellanea ludi
Refert ergo quis hæc eadem paret, in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a censu famam trahit illum ergo iure
Despiciam, qui scit quantum sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem
Ignoret quantum ferrata distet ab arca
Sacculus, e cælo descendit γνῶθι σεαυτόν
Figendum, & memori tractandum pectore, siue
Coniugium quæras, uel sacri in parte senatus
Esse uelis, nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Vlysses
Ancipitem, ceu tu magno discrimine causam
Protegere affectas te consule, dic tibi, qui sis
Orator uehemens, an, Curtius, an Macho, buccæ
Noscenda est mensura tuæ, spectandaq; rebus
In summis, minimisq; etiam cum piscis emetur,
Nec multum cupias, cum sit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te deficiente crumena,
Et crescente gula manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in uẽtrem, fœnoris, atq;
Argenti grauis, & pecorum, agrorumq; capacem?
Talibus a dominis post cuncta nouissimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerunq; gradus, conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis consumitur, inde ubi paulum
Nescio quid superest, & pallet fœnoris auctor,
Qui uertere solum, Baias, & ad hostia currunt.
Cedere namq; foro iam non tibi deterius, q̃
Aesquilias a feruenti migrare Suburra,
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno
Sanguinis in facie non hæret gutta, morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiere hodie nunquid pulcherrima dictu
Persice non præstem uita, nec moribus, & re,

IOAN. BRIT.

¶ MVLTO porro uides: multi, inquit, insuper existunt ex gulosis: q pecuniã fœnore acceptam gulæ obsequentes atterũt, decipiuntq; ipsos creditores, quos sæpe eluserunt, q cũ promiserint se soluturos, tergiuersantur, & gulæ tantũ memores debiti obliuiscuntur. ¶ Et quibus: & uides multos quibus causa uiuẽdi est in solo palato. i. qui nullã aliam ob causam uidẽtur uiuere, q̃ ut comedant. Tale genus hominũ taxauit Socrates, ut recitat Macrobius libro secundo Saturnaliũ dicens: multos homines propterea uelle uiuere, ut essent & biberent, se bibere atq; esse, ut uiuerent. ¶ Creditor: creditor is dicitur, q aliqd alicui credit cũ solutionis expectatione. ¶ Macelli: macellũ locus fuit in urbe, ubi obsonia uendebãtur. dictũ (ut scribit Plutarc. in Problematis) a quodam Macello, qui in urbe latrociniũ exercebat. quo dãnato censores Æmilius & Fuluius statuerunt, ut domus eius publicaretur, uenderenturq; ibi obsonia. ¶ Solo palato: bene autẽ palato. Nam intellectus saporum cũ cæteris sit in prima lingua, homini ẽt in palatio. ¶ Egregius: aduerbiũ comparatiuũ est hoc loco. i. magis egregie. ¶ Et cito casurus: i. paupertatẽ lapsurus. ¶ Ruina perlucente: perstat in metaphora: q a præcessit casurus. i. egestate iam apparente. ¶ Interea: dum ad huc sunt diuites. ¶ Omnia elemẽta: aut ad illam cõsuetudinẽ respexit, quam Antonius Geta (ut scribit Spartianus) habebat: ut prandia per singulas literas iuberet scientibus seruis: uelut in quo erat A. Anser, Apruna, Anas. Item pullus, perdix, pauus, porcellus, piscis, pna, & q̃ in eã literam genera edulio caderent, & itẽ fasciamus, farta, ficus, & talia. ut sit sensus: Quærunt gustus p singula elemẽta. i. p singulas literas. Nã literæ dicũtur elemẽta: q quemadmodũ illa coeuntia oẽ corpus pficiũt: sic ẽt literæ coniunctæ literalẽ uocẽ, quasi corpus aliqđ cõponunt: aut (quod oino placet) hyperbolicos dictũ est: neq; .n. p oia elemẽta q̃ quatuor sunt sed p tria duntaxat aerẽ, aquã, & terrã: ut dicat uolatilia, aquatilia, & terrestria aiantia quæri ad epulandũ. Elemẽta aũt dicta sũt (ut scribit Diuus Hieronymus in commentario epistolæ, quæ Pauli ad Hebræos inscribitur) quasi eleuamenta, eo q ex ipsis cætera originem sumant initia: uidelicet & fundamenta creaturarũ. ¶ Nunquã animo pretiis obstantibus. nunq̃, inqt, magnitudine ptii terrẽtur, quo minus lau

Macellũ

Elemẽta

tas cœnas sibi parēt. ꝶ Interius si attēdas: ratio q̄re sumptibus non
parcant. illa. n. inqt suauiora uidētur, q̄ maiore comparentur ptio.
ꝶ Attendas intentus: hoc est si rē diligētius cōsideres, & intrinsecus
inspicias: aut si gustū interiorē obserues. ꝶ Ergo: cū pretiosis epulis
delectētur ut suauioribus. ꝶ Haud difficile est. i. facile est ijs gulosis.
ꝶ Arcessere summā. i. euocare & cōtrahere grandē æris alieni sum
mā datis pignoribus. Apul. li. x. Veste ipsa mea q̄uis paruula distra
cta sufficientē corrasi summulā. i. collegi & cōtraxi. ꝶ Perituram quæ
gulæ gratia itereat. ꝶ Laucibus oppositis. s. pignori: itellige aureis
uel argēteis. ꝶ Vel matris imagine fracta tanta, inqt, gula est, ut non
solum lances opponant pignori, sed ēt mediā statuā matris: quod
maxime ignominiosum erat. ꝶ Et quadringētis: facile, inqt, existūt,
q cōdiunt & parēt, largasq;, uberesq; cœnas uel quadringentis nū
mis. i. itegeo cēsu equestri. ēt io fictilibus. i. ī mediocri ēt facultate.
Condire ꝶ Condire: pприū est ciborū, quos adhibito multo pingui dicimus
bene cōditos, ide & ɔdimētū. ergo cōdire, magno sumptu & delica
to parare. ꝶ Fictile gulosū. i. epulas lautas & opiparas, ēt i pauptate
Miscella nea q̄ fictilib⁹ utit. ꝶ Sic ueniūt ad miscellanea: ludi: hoc mō, iqt, ueniūt
ludij ad miscellanea: hoc ē ludij fiūt absumptis p gulā opibus. & sic
ad miscellanea ueniūt: hoc ē ad ludos, & artes ludicra. Nā miscella
nea, siue miscellos ludos appellauere. de q̄bus sic Suet. i Calig. Edi
dit pegre spectacula ī Sicilia, Syracusis hasticos ludos, & ī Gallia
Lugduni miscellos. Vidētur q; dici a miscēdo: q aut ibi uana homi
nū ludētū multitudo cōmisceret, aut uaria ludicra pageret. Vñ
& Apul. lib. iii. de asino aureo turbā miscellaneā appellauit: q̄ cōfu
sanea est, atq; cōmixia ex uariarū aggregatione gētiū Sic & Gel
lius ī noctibus. atticis in fine operis miscellā doctrinā appellauit: q̄
uariā multiplicēq; rex cognitionē cōtineat. uerba sunt Gell. Quia
uariā & miscellā, & q̄si cōtusaneā doctrinā cōquisiuerāt. ꝶ Ludi: p
ludij: sicut peculi p peculij: palati p palatij ludi aūt & ludionea dicti
Ludij & Ludiones sunt pari modo histriones. Liu. lib. vii. ab urbe cōdita: Ludiones ex
Hetruria acciti ad tibicinis modos saltātes haud indecoros motus
more thusco dabant. Ouid. Ludius æquatā ter pede pulsat humū.
Ludiæ Vnde Ludiæ ēt fœminæ sunt appellatæ, q̄ artes ludicras exercerēt.
Martianus Capella: Ludiam quandā Gaditanā saltantē uidimus se
mcinctā. Iuuena. appellat Saty. vi. Hippiā, q̄ relicto marito, gladia
torē ī Ægyptū secuta est Ludiā: Qua capta iuuēta est Hippia: quid
uidit, ppter quod Ludia dici: Sustinuit: ꝶ Refert ergo: cū ergo inqt
oēs pari luxu uiuāt: multū interest diues ne sit, an paup, q ita uiuat,
Nā uirtuti dat diuiti luxus, paupi uero uitio. ꝶ In Rutilo: nam luxu
ria est. i. uiuere splēdide & magno apparatu appellatur luxuria in
Rutilo. i. in paupe. In Ventidio aūt. i. diuite & potēti uiro nō cense
tur luxuria, sed honestius accipitur nomē: q̄si qui nihil supfluum fa
ciat, cū diues sit. Ventidiū aūt diuē fuisse docet & Persius illic: Nos
stri Ventidi prædia, cuius Diues arat Curibus quantū nō miluus
oberret. Fuit aūt tēporibus Claudij & Neronis, quē Cor. Tacitus io
Claudio scribit nationi Galileorū, & felicē fratrem Pallantis Sama
ritis p̄fuisse. ꝶ Trahit famā a cēsu: ut dicat q̄dā cōueniēs magnificē
tia. ꝶ Illū ego iure: sensus est: Ille oīno extremæ demētiæ est censen
Atlas dus: q facile cognoscat q̄to Atlas sit sublimior alijs mōtibus: & nō
quantū exiguū patrimoniū distet a magno, ut innuat unicuiq; se
cundū modū diuitiarū esse uiuendū. ꝶ Atlas in Libya: Atlas mons
est Mauritaniæ iuxta fines Oceani ad occidentē, citro arbore nobi
litatus miræ altitudinis: ut (auctore Herodoto) eius cacumen ne
queat cerni, q a nubibus nunquam relinquat, neq; hyeme, neq;
æstate. Columnā cæli illū esse indigenæ aiunt. ꝶ Sacculus: parua
crumena, ac p hoc modicæ opes. ꝶ Distet: differat ab arca ferrata,
ac ampl.s diuitijs. solēt. n. arcæ potentiorū aduersus rapinas furum
armari ferro. ꝶ E cælo descēdit γνῶθι σεαυτόν. i. cognosce teipsum.
Hoc de cœlo nō descēdit: sed a Chilone Lacedæmonio inuentum
ostendit Pli. li. vii. cuius (ut inqt) respōsa pro oraculis habebantur.
ea fuere tria. Cognosce teipsum. Nihil nimis. Comes æris alieni,
atq; litis est miseria. Hæc cū in tēplo delphici Apollinis essent con
secrata: & literis aureis inscripta a cælo descendisse creditum est. p
quod monet unicuiq; nō tam corporis sui mēbra, aut staturā figu
ratiue (ut scribit Cic. in primo Tusculanarū q̄stionū) esse noscen
dam sed qd cunctis in rebus ualeamus cōsiderandū: ne qd in tota
uita agamus: quod supra nostras sit aut ingenij, aut corporis, aut
fortunæ uires: quod p sequentia docet. Laertius tamen Diogenes
ait: Nosce teipsum: fuisse Thaletis Milesij. quod Antisthenes in suc
cessionibus tradit fuisse Phæmoneos: idq; sibi usurpasse Chilonē.
Quod qdem pceptū q (ut scribit Cic. in. v. Academicorū) maius
erat, q̄ ut ab hoīe uideret: idcirco assignatū est Deo. Iubet igit nos
Pythius Apollo noscere nosmetipsos. Cognitio aūt hæc est una, ut
uim nostri corporis, atq; animi nouerimus, sequamurq; eam uitā,
q̄ rebus ipsis pfruatur. Apolonius tyaneus solebat dicere: nihil es
se difficilius, q̄ seipsum noscere. & ideo interrogauit Brachmanos
an seipsos noscerent, putans (sicut apud Græcos habetur) difficilli
mū esse seipsum noscere. ꝶ In parte sacri senatus: siue studeas esse se
nator. debes. o. teipsum noscere, an tali muneri sis idoneus, cū ni
hil sit reipub. perniciosius impito moderatore. ꝶ Nec. n. loricā: exem
plo docet homini nihil esse quærendū. quod uiribus, aut ingenij,
aut corporis sui sit maius. Est. n. sensus: Thersites q uilissimus fuit Thersites
in castris Græcorū, cū seipsum nosceret, nunq̄ arma Achillis popo
scit: q̄si q pclaris rebus minime esset idoneus: cū de ijs ī mediū pla
tis a Thetide post mortē filij certarēt Vlysses & Aiax Telamonius.
De Thersite multa diximus ī fine Satyræ: Stēmata quid faciūt. ꝶ Se
traducebat: pbebat se ridēdū. Nā traducere (ut diximus illic: Tradu Traducere
cit Gallia talo) est pbere se ridēdū, & ignominia afficere. nā nō mi
nori erat dedecori Vlyssi gestare arma Achillis, q̄ coruo pēnas pa
uonis. Aut reuera traducebat. i. ostēdebat se armatū tanq̄ Achillē.
quo signatu ut & Martia. illic accepisse: Vna est ī nostris tua Fiden
tine libellis pagina: sed certa domini signata figura: Quæ tua tra
ducit manifesto carmina furto. Sic & Camilla apud Virgiliū cupi
uit ostentare se in armis captiui: Captiuo siue ut se ferret in auro.
ꝶ Ancipitē: dubiū intuentibus nō Achillis esset, utpote q reuixisset,
pberetq; se uidendū, ut facile posset hostes decipere, ne alter esset Anceps
Achilles, cū arma eius cōspicerent. Nam anceps dr quod ī ambas
partes capi posse uidetur: ac p hoc poeta notat ipsum Vlissem qui
uiribus longe impar Achilli, eius tamen arma sibi indueret. Quæ
arma eū manifestabant, cū ei nō cōuenirent. Vnde est illud Aiacis
aduersus Vlyssem apud Ouidiū in. xiii. Metemor. Ipse nitor galeæ
claro radiantis ab auro Insidias perdet, manifestabatq; latentem.
Et paulo post: Hæc clypæus uasti cælatus imagine mundi Conue
niēt timidæ, natæq; ad furta sinistræ. seu tu magnā, siue grauē, in
quit, amici causam es defensurus, te ipsum debes metiri, & diligen
ter cōsiderare, an rei tractandæ sis aptus. Vnde est illud Martialis:
Qui sua metitur pōdera ferre potest. ꝶ Qui sis: qd possis efficere.
ꝶ Orator uehemens. i. cōsule & teipsum interroga an sis orator ue
hemēs, an q̄les fuere Curtius Mōtanus, & Matho uiles causidici.
De Curtio illic pleraq; diximus Mōtani quoq; uēter adest. De Ma
thone in prima Satyra illic: Causidici noua cū ueniat lectica Ma
thonis. & in septima: Sic Pedo ɔturbat, Matho deficit. sicq; utrūq;
ut uilē causidicū flagellat. ꝶ Buccæ: melius si cū iferioribus coniun
gat. ut sit sensus: Vnusquisq; considerare debet eloquētiæ suæ ui
res, tā in summis, q̄ in minimis rebus & ei sit orandū: ut perstet in
actione causarū. ꝶ Etiā cū piscis emet, Nec multū: cū paup sis, diuiti
homini noli te æquiperare, sed ad diuitiarū tuarū modū fac te me Gobio
tiaris. ꝶ Gobio. i. ptiū gobionis piscis: qui exiguo paratur pretio. de
quo Pli. lib. ix. & Mart. In Venetis sint lauta licet ɔuiuia terris. Prin
cipiū cœnæ gobius esse solet. Duplici aūt inflexione dicimus & go
bionē & gobiū: sicut scorpionē & scorpiū. ꝶ Manet exitus. q. d. ma
gna te expectat miseria, cū per luxū epularū bona tua attriueris.
ꝶ Talibus a dominis sensus est: Ex quo p ingluuiē bona sua ab
sumpserūt: coguntur annulos deponere. i. insigne equestre: & ple
rumq; mendicare. Nam annulus aureus insigne erat equestris di
gnitatis, nec eū gestare poterat, nisi cui erat quadringētorū sester
tiū summa: q̄ imminuta eū deponere cogebat. Apul. in. ii. Apolo
gia: Negat posse dissoluere annulos aureos, & oīa insignia dignita
tis abijcit, cū creditoribus depaciscit. Martialis: Dū donat Macer
annulos puellis: Desiit Macer annulos habere. i. habere censum
equestrē. ꝶ Talibus a dominis ironicos a luxuriosis. ꝶ Exit: deponi
tur. q eū amplius gestari nō licet imminuto cēsu equestri. Plin. de
annulis hæc lib. xxxiii. Annuli mediū ordinē, tertiūq; plebi & pa
tribus inseruere. ꝶ Pollio: q. eques fuerat & diues. puto Iuuenalē in
tellexisse de Caio Aruilio Pollione. qui (ut scribit Plinius) prodigi C. Aruilius Pollio
& sagacis ad luxuriæ instrumēta ingenij, primus tpibus Neronia
docuit secare putamina testitudinū in lāmas: & lectos discubito
rios opin: q forte p nimiā rerū luxuriā bona sua absumpsit. ꝶ Non
præmaturi cineres: sensus est: Non est hmōi luxurioso timendū, ne
eū ante tempus occupet mors: sed nec diu uiuat, & in miseram se
nectutem pueniat. ꝶ Præmaturi cineres: mors præmatura. ꝶ Luxu
riæ. i. huiusmodi luxurioso. est enim datiuus casus. ꝶ Hi plerunq;
gradus: talem, inquit, uiuēdi ordinem Romæ uidebis: ut multi pecu
niam sibi creditam cōsumant: deinde sine aliquo pudore fugiant
ex urbe. ꝶ Et corā dominis: emphasim habet hæc particula, & adiu
uandum

uandum gestu. Dominis: hoc est fœneratoribus ipsis uidentibus. Inde ubi paulū sensus est: Vbi paulū sibi ex bonis suis superesse uident: & iam fœnerator maxime timet ne perdat pecuniam creditā, patriam deserunt fugientes. Qui uertere solum: uertere solū & mutare dicitur: qui patriam suā deserit, & in aliena exulat. Liuius lib. 3. ab urbe condita: Collegæ eorum exilij causa solum uerterunt. Cic. in oratione pro domo sua ad pontifices. Qui erant rerum capitaliū condemnati non prius hanc ciuitatem amittebant, q̃ erant in eam recepti: quo uertendi: hoc est mutandi soli causa uenerant. Idem in Paradoxis: Omnes scelerati atq; impij, quos leges exilio affici uolunt, exules sunt etiam si solum non mutarunt. Baias, & ad hostia currūt: Baias diximus i. 3. Saty. urbē esse Cāpaniæ nō longe a Neapoli. Ad hostia: scilicet Tyberina, ut inde nauigēt. Hostia enim dicūtur fluminū exitus in mare: unde dicimus Nili septem esse hostia.

Vertere solum

Forum Cedere nāq; foro: non pluris ingt faciunt deserēdo ciuitatē, q̃ si a celebri loco ad minus celebrem migrēt. forū aūt pro urbe sæpe ab auctoribus ponitur: ut sit pars pro toto & hoc q͂a locus est ciuitatis frequētior. Alibi ante. Et Valerius 10. 2. Iam hæc censura ex foro ī castra trāscēdit: hoc est ex correctione moꝝ urbis cōtulit se etiā ad notandos mores militantium. Vnde etiā (ut diximus in. 4. Satyr.) noiamus forū Iulij forū Liuij, foꝝ Voconij. ea significatione: q̃ dicimus ciuitatē Iulij, Liuij, Voconij. Æsq̃lias: unū ex septem collibus urbis ostendimus 10. 3. Saty. Suburra feruenti: hoc est celebri. Nā Suburra uicus fuit celebratissimus in urbe. de quo in. 3. Saty. Ille dolor: hunc notat po. Ro. desidiā, cui nihil magis curæ esset, q̃ spectare ludos Circēses. unī & supra: Si potes auelli Circēsibus. & alibi aūt: Atq; duas tm̄ res anxius optat, Pānē, & Circēses. De Circēsib⁹ satis dictū in. 3. Saty. Sanguinis i facie. i. nullo prorsus afficiūtur pudore, cū fugiunt ex urbe. Gutta sanguinis. i. ruboris. Nā pudici rubore ꝓbitatis est inditium, unde illud Terent. Erubuit salua res est. Diogenes (auctore Laertio) cum uideret adolescentulum erubuisse: Confidite ait fili, huiusmodi est uirtutis color. Pauci morantur: pauci retinēt pudorem fugientem ex urbe. i. qui ꝓpemodū nullus iam ī urbe inuenitur, nec habitare potest, cū omnes eū abijciāt unī Apul. in. 2. Apolog. Pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecuniam, q̃ pudorem. Pudorem ridiculum: iocularium, de quo ridendum sit, cum attritis pergulam bonis patriā deserāt. Experiere hodie: hodie, ingt, Persice intelliges: nū ego tm̄ uerbis frugalitatem soleam extollere. & non re ipsa amplectī. q. d. inuenies me & uita & moribus id etiam præstare, qď uerbis ꝓfiteor. Non præstem: non exhibeam. Pulcherrima dictu. i. frugalitatem & modestiā, quę inter alias uirtutes sunt pulcherrimę memoratu. Vita, uel moribus, & re: potest enim aliq̇s frugalitatem uerbis mirabiliter extollere: uita autem, aut moribus nequaq̃ multi enī uirtutem laudant: & tamen uitia sequuntur.

ASCen. MVLTOS porro uides &c. Ostendit multos per immoderatū sumptū cœnarū in paupertatē, & perfidiā incidisse. Ordo est. Tu uides. i. uidere potes. porro. i. ualde multos. quos creditor. i. is cui pecunia ꝑ empta: & non ꝑsoluta obsonia, debetur. elusus. i. deceptus. sæpe solet expectare ad ipsum introitū macelli. i. domus, in q̃ obsonia uaria uēduntur: & q̇bus causa uiuēdi est. in solo palato. i. q nollēt uiuere nisi ꝑ uoluptatē gustus: quoꝝ Deus uēter est. & q uiuūt ut edāt: nō edūt ut uiuāt. Miserrimus. i. pauꝑrimus hoꝝ ꝑditissimorū hoīū. & casurus. i. q casurus est cito. & hoc ruina. i. causa ruinæ: hoc est manifesto ultra diuitias debito. iā perlucescēte. i. incipiente manifestari. cœnat egregius. i. excellentius. & melius. i. abūdantius q̃ sup. alij. uel q̃ ubi adhuc aliquid spei habere soluendi debiti. interea autem dum sic properant ad ruinam: nectamen adhuc cedunt. quærunt gustus. i. appetitum. per omnia elemēta. i. in reptilibus, natalibus, & uolatilibus: quæ modo aqua modo igni decoquunt. & hoc pretijs nunq̃ obstātibus animo eorum. si tu attendas interius. i. si uideas ad secretū cordis: illa quæ emūtur pluris. i. maiori pretio, aut carius. iuuant. i. delectant magis. Ergo haud. i. nō difficile: immo facillimū est sic uiuendo, accersere. i. aduocare: hoc est accumulare, & acquirere summā perituram. i. mox consumendam. & hoc lancibus. i. patinis & utensilibus oppositis. i. oppigneratis. uel imagine matris fracta. i. fusa, aut confracta, & sic uendita. quia turpe esset effigiem matris, quam in eius memoriam seruare solent alienare ab sese. sic quidam exponunt. Manci. sic: Vel imagine matris. s. Deum: hoc est Cybeles: uel imagine quā mater dereliquerit. fracta: idest non nisi ad dimidium corporis fracta. opposita sup. & cōdite iam habitis nummis fictile. i. uas terreum in quo, qui coquit, cœnare quidem sperat, securus tamen non est, unde magna est prodigalitas eorū, q̇bus facile est cōdire fictile gulosum. i. ob sonū coquendum in fictili capaci. quadringentis nummis. i. censu equestri secundū Manci. quæ in quadringēties sestertiū cōstabant. Sic ludi. i. ipsi ludi ueniūt ad miscellania. i. cōfusa & cōmixta certamina, & exercitia ad qď. s. quisq; potest. Refert. i. differentia est. ergo quis paret. i. præparet, aut coquat hæc eadē uidelicet obsonia. nā ea coquere luxuria. i. nimis abundās sumptus. est in Rutilo iam paupere. & sumit laudabile nomen. s. liberalis & lauti hoīs. in Ventidio. i. prædiuite uiro. & huiusmodi obsonatio trahit famem. i. laudem, aut uituperiū. a censu. i. a mēsura cēsus. Ego despiciam i uilipendam iure illum: qui scit quantū Atlas mons ille altissimus: qui uidetur cælum sustentare. est sublimior. i. altior omnibus montibus in Libya. tñ hic idem ignoret q̃tum sacculus. i. parua crumena (galli bursam uocāt, alemani sacculum) distet ab arca ferrata. plena. s. auri & argenti. i. q̃tum differenter debeat expēdere: qui sacculum solum habet, ab eo, qui arcam ferratam. gnoti. i. nosce. se. i. te. auton. i. ipsum (profertur autem quasi aston dicas) descendit de cælo. i. quasi diuinum oraculum Apollinis aureis literis consecratum est: cū tñ Chilonis sit preceptum. descendit inquam dictum de celo existens figēdum & tractandū memori pectore: siue quæras cōiugium: uel siue uelis esse in sacra parte senatus. i. neq; coniugem: neq; gradum dignitatis supra statum nostrum debemus quærere. nec enim Thersites uilissimus miles poscit apud Homerū loricā Achillis: in qua poscēda Vlysses traducebat. i. uersabat se ancipitē. i. dubiū, an debeat petere. uel qui cū periculo etiā petebat: eo q nobiliorem haberet: & fortiorē cōpetitorem uidelicet Aiacē. scu. i. siue. affectas protegere causam in magno discrimine. i. periculo uidelicet capitali. cōsule te. i. uires ingenij & facundię atq; eruditionis tuæ. dic tibi. i. examinata cōscientia tua cōsitere in temetipso quis sis. an orator uehemēs: ut Cato & Cice. an Curtius. i. mediocris ut Curtius. an Matho. i. infimus ut Matho. mēsura tuæ buccæ. i. facūdię tuę: & uiriū lateris tui est noscēda. i. debet a te nosci. & mēsura sup. cuiuslibet rei est spectāda in summis & minimis rebus. etiam cum. i. quando. piscis emetur a te. s. nec tu cupias mulum. i. piscem carissimum. de quo dictū est: Mulum sex millibus emit. cum. i. quando globio qui minimus est pisciculus. i. pretium minimi pisciculi. est tibi tatum in loculis. i. crumena aut marsupio. quis enim exitus manet. i. expectat te. crumena. i. pecunia crumenæ deficiente: & gula crescente. & hoc ære paterno ac rebus paternis mersis in uentrem. i. aluū tuā. capacē. i. qui capere potest. fœnoris. i. quicquid lucri ex usura habere posses. & grauis argenti. i. grandem sortem, & pecorū & agrorum tuorum. i. quicquid habes uenter unus rapit cōmutatis pretijs in obsonia. Annulus aureus. s. quem ad pompā ne agnoscantur pauperes effecti, gerunt. exit. i. emittitur & alienatur. nouissimus. i. ultimus a talibus dominis. post cuncta. i. postq̃ cętera oīa uendita sunt. & Pollio uir perditæ olim gulæ. mendicat digito nudo. i. nudato per ablationē annuli. Cineres præmaturi. i. incineratio ante tempus legitimū: hoc est mors præcox. & funus. i. genus mortis. acerbū sup. reliquis non sunt sup. metuendi. nec est metuendum luxurię. i. luxuriose uiuentibus, sed senectus est metuenda magis morte. i. q̃ mors. hi. i. huiusmodi gradus, quibus peruenitur ad paupertatem. sunt supp. plerunq;. i. ut plurimum. pecunia conducta. i. ad usuram accepta, consumitur. &. i. etiam. coram dominis. inde paulum. i. modicū nescio quid superest. i. reliquum est. & auctor fœnoris. i. qui ad fœnus dedit: pallet. s. timore amittendi fœnoris cum sorte. illi, qui uertere solum. i. qui uorsuram fecerunt. i. qui possessiones suas alienauerūt. natiuum solum. i. patriam relicturi. currunt. i. celeriter ne comprehendātur aufugiunt Baias: ubi locus amœnissimus est. & hostia. i. loca ubi flumina recipiuntur a mari: ut inde quoq; si necesse sit abnauigent. Nam pro quia. cedere foro: idest non audere comparere iam in foro propter æs alienum. non est. i. non reputatur deterius, quam migrare Æsquilias: idest ad collem minus æstuosum Romæ a Suburra: idest uico illo Romæ feruenti ex abundantia populi scilicet æstuanti. Ille solus dolor & illa mœstitia est modo fugientibus patriam scilicet caruisse Circensibus supple ludis. uno anno: id est spatio unius anni. Gutta sanguinis: id est minima pars ruboris nō hæret in facie. pauci morantur: id est retinent pudorem ridiculum fugientem ex urbe: idest pauci curant seruare pudorem, & modestiam: cum nihil eos pudeat. Experiere &c. Frugalitatem suę cœnę ad quam Persicum inuitarat poeta longo sermone recitat. Ordo est: O Persice tu experiere: idest facies periculum: & sumes experimentum hodie: nunquid ego non pręstē. i. exhibeā uita uel moribus & re. pulcherrima dictu. i. quæ pulcherrima sunt dum a me dicūtur,

Sed laudem filiquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, fed in aure placentas.
Nam cum fit conuiua mihi promiffus, habebis
Euandrum, venies Tiryuthius, aut minor illo
Hofpes, & ipfe tamen contingens fanguine cælum
Alter aquis, alter flammis ad fidera miffus.
Fercula nunc addi nullis ornata macellis.
De Tyburtino veniet pinguisfimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, infcius herbæ,
Nec dum aufus virgas humilis mordere falicti,
Qui plus lactis habet, q̃ fanguinis, & montani
Afparagi, pofito quos legit villica fufo.
Grandia præterea, tortoq; calentia fœno
Oua adfunt ipfis cum matribus, & feruatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, vuæ,
Siguinum, fyriumq; pirum de corbibus iifdem
Æmula picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, ficcatum frigore poftquam
Autumnum, & crudi pofuere pericula fucci.
Hæc olim noftri iam luxuriofa fenatus
Cœna fuit, Curius paruo quæ legerat horto
Ipfe focis breuibus ponebat olufcula, quæ nunc
Squalidus in magna faftidit compede foffor,
Qui meminit calidæ fapiat quid vulua popinæ.
Sicci terga fuis rara pendentia crate
Moris erat quondam feftus feruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, fi quam dabat hoftia, carne,
Cognatorum aliquis titulo ter confulis, atq;
Caftrorum imperiis, & dictatoris honore
Functus, ad has epulas folito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.

IOAN. BRIT. ℂ SED laudem filiquas: idest uictum tenuem. Nam per filiquam legumen itelligit: capitur enim filiqua pro folliculo leguminis. Virgilius Siliqua quaffante legumen. Perfius: Inuigilat filiquis, & grandi pafta polenta. Siliqua item eft (auctore Plin. lib. 13.) arbor quã Iones ceraunium uocant, trunco & ipfa fertilis, in Sycia, Ioniaq; nafcitur circa nidum, atq; in Rhodo, femper commantibus folijs, flore candido, cum uehementia odoris. ℱ Occultus: q. gulæ meę luxum diffimulem. ℱ Ganeo: gulofus & ganearum fectator. Nã Ganeę loca erant potationibus & libidinibus deferuientia. Trãquillus in Tiberio: Popinas, Ganeafque ufq; eo inhibuit: ut ne opera quidem piftoria proponi uænalia fineret. **Ganeæ** Plinius lib. octauo capite decimoquinto: mentionem faciens de porco: Neq; ex alio animali numerofior materia ganeæ, quinquaginta prope fapores, cum cæteris lingulis. In genere etiam neutro declinatur: auctore Feſto: qui fcribit **Ganeum** Ganeum locũ effe fubterraneũ: & abdictum. unde nominati ganeones, qui illic uerfarentur cũ fcortis. unde illud apud Terentius Adelphis: Credo adductũ in ganeum aliquo. ubi Donatus ait ueteres Ganeum meretricum tabernam dixiffe quod ipfa fit in terra, non ut cœnaculum fuperius. **Puls** ℱ Pultes: cibos uiles & uulgares. Nam ex farina in ollas coquinarias infufa fiũt. Plinius libro decimo octauo. Milio Campania gaudet præcipue pultemq; candidam ex eo facit, fit & panis prędulcis. Martialis Imbue plebeias clufinis pultib⁹ ollas, Vt fatur in uacuis dulcia mufta bibas. Pulte Romani uice panis longo tempore (ut fcribit Plinius) uixere, ante quam conficiendi panis rationem inuenissent. inde pulmẽtacia funt appellata & pulmenta. ℱ Dictem mandem, præcipuam. ℱ Placentas: lautæ enim gulæ funt placẽtę: **Placẽta** quarum Cato in re ruftica cõfecturam docet. ex farina enim filiginea, & alica conficiebantur addito cafeo ouilo. Cato enim fic inquit: Focum ubi coquas calefacito bene & textum, inde facito folum tenue cafei ouili. p. xiiii. ne acidum & bene recens in aquam ter indito. poftea indito mellis boni. p. iiii. Id bene una commifceto cum cafeo. tunc placentam foco imponito, texto calido operito, uideto ut bene & otiofe percoquas, aperito dum infpicias bis, aut ter: ubi cocta erit eximito, & melle ungito. liquidam fuiffe & dulcem oftendit Horatius in ultima Satyra. Ridiculus totas fimul ac forbere placentas. Idẽ alibi: Pane egeo iam mellitis potiore placentis. Et Martialis in feptimo: Dulci placenta fordidam linit mappam. Seneca ad Lucilium Amicos incolumes cogitare, melle ac placenta frui eft. nomen formatum eft ab accufatiuo græco placunta: uidetur effe ex genere earum quas nos tortas appellamus, fiue tartacas. **Euander** ℱ Habebis Euandrum: delitiarum expertem cænam pollicetur Perfico. ut fit fenfus: Ego te lautiore conuiuio non fum excepturus, quam Euander excepit Herculem & Æneam Troianum: quos frugalibus epulis conftat exceptos. Virgilius de Ænea: Vifcera tofta ferunt taurorum, onerantq; caniftris Dona laboratæ Cereris, Bacchumq; miniftrant. Vefcitur Æneas, fimul & Troiana iuuẽtus Perpetui tergo bouis, & luftralibus extis. ℱ Euandrum: Euander filius fuit Carmentæ, qui profugus ex Peloponeffo auctoritate magis, q̃ imperio ea loca regebat: ubi nũc eft Roma. Is Herculem ex Hifpania interempto Gerione redeuntẽ cum bobus mira specie: ut filium Iouis humaniffime excepit, dicata ei ara, quæ maxima eft appellata. auctores Liuius, Ouidius Solinus Dionyfius Iuftinus. ℱ Tirynthius: ideft Hercules a Tirynthe oppido quod in eo gefta eius maxime claruerunt. Tiryns autem oppidum clariffimum fuit Græciæ. Homerus: Qui tenuere Argos, Tirynthaq; mœnibus altam. **Tirynthius** **Tiryns** Senfus eft autem: Venies, inquit, Hercules aut Æneas, i. tam frugali excipieris a me cœna, quã Hercules & Æneas excepti fuerunt ab Euandro. ℱ Hofpes: Æneas. ℱ Minor illo: fcilicet Hercule: cui rerum geftarum magnitudine haud quaquam fuit par. ℱ Et ipfe tamen: fcilicet Æneas. ℱ Sanguine: nam ex Venere natus eft ut Hercules ex Ioue. ℱ Alter aqs idest Æneas, qui (ut fcribit Dionyfius) cum regnaffet tres annos poft obitum Latini, quarto & ipfe anno bello extinctus eft: cum in eum Mezentius Hetrufcorum rex cum rutulis omnibus impetum feciffent. Inito igitur pręlio non procul a Lauino cum multi utrinq; forent cæfi, eius corpus nufquam apparauit: unde nonnullorum fuit opinio eum ftatim relatum fuiffe in Deos. Alij uero tradiderunt Numico fubmerfum effe, cum aduerfus Turnum pugnaret, Iouemq; indigetem effe appellatũ ubi templum ei ædificatum eft hac infcriptione: Patri Indigeti, qui fluuij Numici undas gubernat. unde & Tibullus: Illic fanctus eris, cum te ueneranda Numici Vnda Deum cælo miferit Indigetem. ℱ Alter flãmis: id eft Hercules q in monte Oeta poft traditam tunicam ab Deianira fanguine Neffeo infectam, igni abfumptus eft, & in cælum tranflatio. ℱ Nullis ornata macellis: epulæ, inquit, meę quas tibi fim compofiturus, ex publico macello non funt comparatæ, fe uernaculæ funt. ℱ Tyburtinos: Tybur non longe ab urbe fitum in colle, ubi Hercules colebatur. Martialis Tybur in herculeum migrauit nigra Lycoris. Catillus Amphiarai filius poft interitum patris, iuffu Oiclei aui in Italiam uenit cũ tribus filijs, Corace: uel (ut alij fcribũt) Cora, Catillo, Tyburte: condiditq; oppidum. Silius: Hic Tybur Catille tuum. **Tybur** Plinius: Tyburtem conditorem fuiffe fcribit, quem tradit cepiffe auguria iuxta tres ilices, quæ fua ætate adhuc uirebant. ℱ Mollior: tenerior. ℱ Salicti: falicta loca funt multis falicibus confita: ficut ficeta multis ficis: quærceta multis quærcubus: fpineta multis fpinis. ℱ Afparagi: fubaudi uenient a fuperiore. Afparagi a caulis afperitate funt denominati. ut docet Varro. Alij uero dicunt dictionem effe græcam, ἀσπάραγος. alij uero a Chaldęa uoce deduci, quę caulem fignificat, quia hæc herba femper crefcat in caulem, & uirgultum. ℱ Montani: ad differentiam afparagorum altilium: qui fapidiores funt: & ideo lautæ gulæ. Plinius: Siluestres fecerat natura corrudas, ut quifque demeteret paffim. Ecce altiles fpectantur afpacagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Martialis Mollis in æquorea quæ creuit fpina Rauenna: Non erit incultis gratior afparagis. Siluestrem igitur & montanum afparagum intelligit: quem alij corrudam, aliqui libycum uocant: Attici hormiñũ. Auctor eft **Corruda** Plin. lib. 20. ca. x. ℱ Villica: uillici uxor. Villicus autẽ inter mancipia **Villicus** is erat, qui totius uillæ curam habebat. ℱ Calentia. i. recentia. ℱ Torto fœno: in quo geftãtur. Mart. Sed tuta fœno curfor oua portabat. aut (quod magis placet) calentia ex fœno torto, i. ex nido adfunt

recentia oua cum gallinis ipsis. ¶ Seruatæ uuæ: duplici modo ueteres toto anno seruauere uuas, quas & ollares & pensiles nominauere. In ollis enim (auctore Columella) sine noxa seruabant. unde Horatius: Venucula conuenit ollis. aut in sublimi suspendebantur unde Horatius: Cum pensilis uua secundas Ornabat mensas. ¶ Signinum pirum: subaudi adest a superiore: a Signia patria dictū ut scri. Plin. Corne. Celsus inter pira, quæ reponuntur in primis cōmendat tarentina, atq; signina. ¶ Syriumq; Columella lib. 6. ca. 8. ostendit pirum syrium id esse, quod tarentinum, sic enim scribit: Curandum est autem, ut q̄ generosissimis piris, pomaria cōseramus. Ea sunt crustumina, regia, signina, tarentina, quæ syria dicuntur, purpurea, superba, hordeacea, anitianea, neuiana, fauoniana, lateritana, & alia multa, quorum enumeratio longa est. ¶ De corbibus i. iisdem: ordo est: Mala æmula picenis pomis & odoris recentis adsunt de iisdem corbibus, ex quibus & pira. ¶ Æmula picenis: uidētur designari poma tyburtina: de quibus sic Horatius: Picenis cedunt pomis tyburtina succo, Nā facie præstant. ¶ Nec metuenda tibi: q' mu sto suo tibi officiant. nam id quidem per frigus, uentosq; hyemales exhaustum est. ¶ Autumnum: succum illum autumnalem, quē per hyemem admittunt. Nec placet intelligas poma siccata, ut alii qui alioquin docti senserunt. ¶ Hęc olim: talis, inquit, cœna qualem tibi appono apud nobiliores priscis temporibus luxuriosa fuisset. ¶ Curius: Curius, inqt, Dētatus nō dedignabat uesci oleribus: ac p hoc uilibus dapibus: hocq; est ex historia. Nam inuentus est a legatis Samnitum aurum ei afferentibus, cum rapa in igne uersaret, in fictilibusq;, uel (ut alii tradunt) catino ligneo comederet. Sic ostendit tanta priscos frugalitate, & parsimonia uixisse, ut nobilissimi uel oleribus contenti essent. ¶ Fossor squalidus in compede: hoc est seruus in ergastulis: ac per hoc ostendit gulæ luxum tantum inualuisse suis temporibus: ut ne uilissimus quisq; delitiis abstineret. Nam serui in compedibus tenebantur uel ad metalla fodiēda, uel agros colendos, uel excidendos lapides. unde est illud Plinii lib. 8. loquētis de agricultura: At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent. Ouid. in Ponto ad Græcinū loquēs de spe sic inquit: Hæc facit ut uiuat fossor quoq; compede uinctus Liberaq; a ferro crura futura putet. Plaut. in Captiuis: Iubete huc crassas compedes impingier: inde extra portam ad meum libertum Cordalum in lapidicinas facite deductus fiet. De ergastulis in. 6. Satyr. diximus copiosius illic: Ergastula tota. ¶ Vulua: de uulua Pli. (ut diximus ante in. 2. Saty.) multa scribit sic in. 11. ca. 37. Quod alio nomine locos appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam.

Vulua

Hæc uiperæ, & intra se parientibus duplex. Oua generantium annexa præcordiis. & in muliere geminos sinus sub utraq; parte laterum habet. funebris quoties uersa spiritū inclusit. Vulua eiecto partu melior, q̄ edito. Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ suis optima. Nec nouellarum suum præterquā primiparārum probatur, potiusq; ueterum, nec dum effœtarum, & biduo ante partū aut post partum, aut quo eiecerit die. Grata ergo erat uulua in cibis Martia. in Distichis: Te fortasse magis capiet de uirgine porca: Me materna magis de sue uulua capit. ¶ Popinæ: diuersoria erant gulosorum, ubi obsonia cocta parabantur. Nero (ut Tranquil. scribit) interdixit ne quid in popinis cocti præter legumina, aut olera ueniret: cum antea nullum non obsonii genus proponeretur. Horatius Quin omnia malit Quæcunq; immundis feruent allata popinis: a popina popinones sunt denominati: qui in his uersantur. Popinarii uero ipsi domini popinæ. ¶ Quid sapiat: q̄ boni sit saporis. ¶ Rara crate: ostendit priscos illos Romanos nullo non modo cibi, sed ne ædificii quidem luxu uixisse, qui coquinas cratibus instructas habuerunt, unde carnes salitę penderēt. ¶ Natalitium. i. die natali, qui delicatiori apparatu celebrari solebat. ¶ Lardum: carnem suillam salitam. unde ita scribit Macro. libr. 7. Saturnali. Sæpe apposita salita carne, quam lardum uocamus (ut opinor) quasi large aridum. Eā appellat Cic. in lib. de senectute succidiam his uerbis. iam hortum ipsi agricolæ succidiam alteram appellant. Sic etiam Varro in. 5. rerum rusticarum: Et qui non audierit patres nostros dicere ignauū & sumptuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit. Marti. in. 5. ad Toranium: Et pallens faba cum rubente lardo. quibus uerbis plane ostendit appellatione lardi carnem suillam salitam intelligi: succidium item in genere neutro inuenitur. ¶ Accedente noua carne: hoc cum superioribus coniungitur. ut sit sensus: Erat moris ponere lardum natalicium cognatis accedente noua carne. i. recenti. ¶ Si quam dabat hostia. si forte acciderat, ut hostiam Diis mactarent. nam carnes uictimarum uēdebantur, & plerunq; duplo sicut in feriis latinis. unde Vale. in. 2. de institutis antiquis: Immolatarum a magistratibus hostiarū exta ad quæstores ærarii delata ueniebāt. Sacrificiisq; po. Ro. tum Deorum immortalium cultus, tum etiam hominum continentia inerat, imperatoribus nostris, qui sacras manus habere deberent, apud ista altaria discentibus. ¶ Cognatorum aliquis: ordo est: Aliquis cognatorum functus ter titulo consulis. i. ter Adeptus consulatum. ¶ Castrorum imperiis: qui imperator fuisset & dux exercitus. ¶ Solito maturius ibat tanquam ad lautius cōuiuium. ¶ Ligonem: saeculum. ¶ A monte domito: per multum laborem culto. Gloriosum enim apud priscos Romanos fuit agricolationi uacare. unde scribit Plin. multas familias a studio rerum rusticarum cognomina adinuenisse. Nam Cicerones sunt cognominati, q bonum cicer sererent. Fabii q bonam fabam. Lentii q bonā lentem. Seranus q agrum sereret. Virg. nec te sulco Serane serentem. Deniq; (ut scribit Cato in re rustica, & Plin. meminit) cum bonum agricolam, bonumq; colonum dixissent, se amplissime laudasse existimabant. Scribit præterea Plin. lib. 16. in Linterno agro durare suis temporibus oleas Africani prioris manibus satas. Item myrtum eodem loco conspicuæ magnitudinis.

Caro uictimæ

¶ SED existens ganeo. i. lurco & homo uorax ganearum frequētator occultus. laudem. i. commendem & laude prosequar. siliquas. i. durum uictum antiquorum. & dictem. i. præcipiam facere puero meo coram aliis pultes. sed dictem in aure pueri placentas. i. ut coquat mihi placentas. Nam tu cum sis conuiua promissus mihi. habebis Euādrū. i. me modicū & pauperē te hospitio recipiētem sicut Euāder Herculē se apud Virg. recipisse dicit. & uenies hospes Tirynthius. i. ut Hercules aut hospes minor illo. s. Hercule. & tñ ipse cōtingēs cęlū sanguine. i. origine sua. s. Æneas filius Veneris. Alter sup. eorum hospitū Euādri. s. Æneas. missus est ad sidera aquis: qa submersus est in Numico lacu. & alter. s. Hercules. flammis: quia combustus interiit. Audi nunc fercula non ornata ullis macellis. hædulus. i. paruus hædus. i. pullus capreæ. ueniet de agro tyburtino existēs pinguissimus. & mollior. i. tenerior toto grege. inscius herbæ. i. qui nondum gustauit herbam: sed uberibus matris nutritus est. & non ausus adhuc mordere uirgas humilis salicti. i. salicum in imo nascentium: qui habet plus lactis, quā sanguinis. & asparagi: ab asperitate dicti. montani. i. montibus nati. quos uillica. i. habitatrix uillę hoc est possessionis meæ in agro. legit. i. collegit. modo. i. pauloante. & hoc fuso posito. i. deposito cum colo supple uenient. Præterea grandia oua calentia fœno torto. i. circumuoluto. adsunt. s. nobis cum ipsis matribus. i. gallinis. uuę seruatę sup. tales quales fuerant in uitibus. parte. i. pro parte anni: qua. s. erant maturæ sup. adsunt nobis. Pirum signinum, & syrium sic dictum. & mala: id est poma recentis odoris. æmula picenis. i. certantia in fragrantia & bonitate cum picenis. nec pro & non: & poma nō metuenda tibi. postquā posuere. i. exuerunt autumnum siccatum frigore. i. per frigus. & pericula succi crudi: idest indigesti. & adhuc uiridioris adsunt nobis sup. de iisdem corbibus. i. canistris, quibus allata sunt. hæc. i. huiusmodi cœna. fuit olim iam: idest priscis temporibus cœna luxuriosa nostri: idest Romani senatus. Ipse Curius dentatus optimus dictator ponebat: idest coquebat breuibus focis oluscula, quæ supple legerat in supple paruo horto. quæ: idest qualia oluscula. fossor. scilicet seruus ad glebam destinatus. squalidus. i. immūdus. in magna compede. i. cathena: quę ab una parte agri fodienda ad aliam usq; extendebatur. fastidit. i. fastu aspernatur. qui scilicet fossor meminit. i. adhuc memor est. quid uulua sup. porcina. calidæ popinæ. i. quā in calida popina priusquā seruus esset, comederat. sapiat: idest qualem saporem habeat respectu cęterum. moris: idest instituti & consuetudinis erat quondam seruare diebus festis: idest usq; ad dies festos terga suis: idest porci. sicci: idest exsiccati in fumo & salsi. pendentia in crate rara ut fumum, & uentum capiant. Ac pro & moris supple erat. ponere cognatis lardum natalitium: idest ad diem natalem quo maxime Genio indulgebant seruatum. & hoc noua: idest recenti. carne accedente: idest adiecta ad lardum. si hostia: id est sacrificium pro hostibus deuictis facta. dabat quam: idest aliquam. Aliquis cognatorum functus titulo terconsulis, atq; imperii castrorum. & functus honore dictatoris: id est summi magistratus. ibat maturus: idest prius. solito: idest quam solitus erat. ad has: idest huiusmodi epulas. referens: id est reportans. a monte: id est agro montano. domito: idest culto, & a siluestreitate, ac nociuis herbis purgato. ligonem: idest instrumentum illud, quo rustici terram purgant. ereptum: idest ui extractum e terra dura & saxosa: ubi difficilior est domatio.

A SCen.

Popina

Popinæ

Lardum

Succidia

Cum tremerent autem Fabios, durumq; Catonem,
Et Scauros,& Fabricios, rigidiq; seueros
Censoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas,& seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret.
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum,
Sed nudo latere,& paruis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lasciui ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atq; supellex.
Tunc rudis,& graias mirari nescius artes,
Vrbibus euersis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet æquus, cælataq; cassis
Romuleæ simulachra feræ mansuescere iussæ
Imperii fato,& geminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis,& hasta,
Pendentisq; Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur thusco farrata catino
Omnia tunc, quibus inuideas, si liuidulus sis.
Templorum quoq; maiestas præsentior,& vox
Nocte fere media, mediamq; audita per vrbem
Littore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Oofficium vatis peragentibus, his monuit nos,
Hanc rebus latiis curam præstare solebat
Fictilis,& nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas, nostraq; ex arbore mensas
Tempora viderunt, hos lignum stabat in vsus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.

¶ CVM tremerent Fabios: hic sensus est: Prisci Romani tam longe abfuerunt ab omnibus delitijs, cum maxime seueram censorū disciplinam timerent, qui ciuitatis mores corrigebāt: ut lectos suos triclinares nulla testudine ornauerint. sicq; notat luxum sui temporis in lectis discubitorijs. Caruilius enim Pollio prodigi & sagacis (ut scri. Pli.) ad luxuriæ instrumēta ingenij primis temporibus Neronis docuit secare putamina testudinum i laminas: & ita lectos triclinares operiri. Idem etiā (auctore eodem libr. 3 2. capi. 1 1.) operiri docuit argento, mox auro. Ordo autem est Nemo duxit habendum inter curas, & seria, qualis testudo nataret, Cum tremerent Fabios & cæt. ¶ Fabios, Catonem, Scauros, & Fabricios ubiq; a poeta hi omnes nominātur ut graues & seueri ciues. sic & Apulei. priscorum austeritatē commendat in. 1. Apologia: Verum longe austerior ut putat Seranis, & Curijs, & Fabricijs. ¶ Cēsoris: censorem scribit Varro de sermone latiali denominatum a censendo, q; ad eius censionem .i. arbitrium censeretur populus De censoribus plura alibi diximus. ¶ Etiam collega timeret: allusit poeta ad censuram Claudij Neronis, & Liuij Salinatoris, q̄ se inuicem seueriter notauerūt. Nam cum forte utriq; equitum centurias recognoscerēt, in quarum numero & ipsi essent ꝓpter robur ætatis, uentumq; esset ad tribum Salinatoris, præcoq; tecto nomine Salinatoris hæsitaret, citā dū nec ne sibi esset, Claudius collegam citari, & equum uendi iussit, q; populi iudicio dānatus fuisset. Salinatorq; censor cum eodem collega omnes tribus, excepta Metia, ærarias fecit, stipendio priuauit eo crimine, q; aut prius se iniuste condēnassent (nā eum ex inuidia peculatus reum cōdemnauerāt) aut postea tantos honores nō recte tribuissent. ¶ Qualis testudo .i. quanta inueniretur. Nam testudines in mari Indico tantæ magnitudinis inueniuntur: ut singularum superficie habitabiles casæ integantur: atq; inter insulas Rubri præcipue maris, earum testis ueluti cymbis nauigatur. auctores Plin. & Diodorus. ¶ Fulcrum a fulciendo .i. sustinendo dictum. ligna enim ipsa quæ lectum sustineant, fulcra dicuntur. Virgili. Lucent genialibus altis Aurea fulcra toris. ¶ Clarum: conspicuum. nam (ut diximus) lecti non modo discubitorij, sed & cubiculares testudinum putaminibus operiebantur. Apuleius lib. 1 o. Metamor. Lectus indica testudine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste serica floridus. Mart. lib. 1 2. ad Amoenum. Gemmantes prima fulgent testudine lecti. magnis pretijs comparabantur. unde est illa Senecæ indignatio in libro de beneficijs: Video elaboratam scrupulosa distinctione testudinem, & fœdissimorum, pigerrimorumq; animaliū testas ingentibus pretijs emptas. Nam testudinum putamina secabantur in laminas, ijsq; lectos & repositoria uestiebant, atq; etiam lacunaria. lege Plin. libr. 9. & 1 6. cap. 6 3. ¶ Troiugenis: nobilibus Romanis. satyrice dictum, quasi qui gloriarentur se originem ducere a Troianis. ¶ Sed nudo latere: ostendit poeta in reprehensionē morum sui temporis priscos illos a deo seueros extitisse, ut contempto omni luxu sæpe etiam in limitibus agrorum collocatis lectis discubitorijs cœnarent. unde facile uidere poterant caput aselli nudatum cute suspensum in agro. quod ideo fieri consueuit, quia putabatur hetrusca disciplina icommoda agrorum arceri posse. unde Columella de cultu hortorum: Nāc caput arcadici nudum cute fertur aselli, Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris. ¶ Nudo latere: nuda sponda sine ullo ornatu aut testudinum, aut auri, aut argenti: Sic enim lecti ornabantur sumpto exemplo ab Asia. unde sic Liuius libr. 9. de bello macedonico: Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu asiatico inuecta in urbem est, inde primum lectos æratos, uestem stragulam pretiosam, plagulas, & alia textilia Romam adduxerunt. ¶ Frons ærea .i. pars anterior fulcri ære tantum ornata. Nam (ut scribit Plin. lib. 34.) tricliniorum pedes fulcra itē ære ornabant. frontem autem poni pro parte anteriore lecti sic docet Valer. loquens de maiestate: Siquis cognoscat lecti illius frōtem macedonicis triūphis fuisse adornatam. ¶ Ostendebant: hoc est qui i lecto discumbebāt, spectare & sibi inuicem ostendere poterant caput aselli. ¶ Coronati ornati sertis. ¶ Alumni: dicuntur qui aluntur, & qui alunt. sed illud frequēs, hoc rarissimū. ¶ Tunc rudis ordo est. Miles tūc rudis & nescius mirari graias artes, frangebat pocula magnorum artificum reperta in parte prædarum euersis urbibus. & est sensus Milites illis temporibus contempto omni domus ornatu: id tantum quærebant, ut equi & arma essent ornamentis insignia. ¶ Artes graias: in poculis & statuis fabrerrime sculptis, mira enī græcorum ad omnes artes fuere ingenia. ¶ Phaleris: ornamenta enim equorum sunt phaleræ, de quibus sic Apuleius l prima Apologia: Peram & baculum tu philosophis exprobrares: igitur & equitibus phaleras, & peditibus clypeos, & signiferis uexilla. Valerius libr. 9. cap. de ira & odio: Offensi annulos aureos sibimet ipsos, & phaleras equis suis detractas abijcerunt. Dictæ autem phaleræ a φαίνω: quod est manifesto & illustro: q; equus his ornamentis illustretur. græci φάλαρα dicunt: sicut τάλαντον pro talentum. ¶ Cælataque cassis: ordo est: Miles frangebat pocula, ut equus gauderet phaleris, & cassis cælata ostenderet hosti perituro simulachra feræ romuleæ iussæ mansuescere fato imperij, & geminos Quirinos sub repe, & nudā effigiem Dei fulgentis clypeo & hasta, pendentisq;. ¶ Simulachra feræ romuleæ: idest imaginem lupæ, quæ Romulo & Remo mammas præbuit sub arbore fico, quæ postea ficus ruminalis est appellata. rumam enim ueteres mamma nominauerunt. ¶ Iussæ mansuescere q̄ ita iubētibus Dijs māsuefacta est: ut nō modo infantes nō læserit: sed lacte suo uice nutricis etiam aluerit. ¶ Imperij fato: ad fatum, & fortunam imperij. ¶ Geminos Quirinos Romulum & Remum, licet Romulus tm̄ Quirinus sit cognominatus, de quo pleraq; diximus in secunda Satyra illic: In ualle Quirini. ¶ Nudam effigiem Dei fulgētis: idest Martis, qui pater & auctor fuit nominis Romani. genuit enim Romulum & Remum ex Rhea Ilia: urbis Romæ conditores. ¶ Fulgentis clypeo & hasta: idest resplendentis cælatura clypei, & hastæ. ¶ Pendentis: in aere, cum sit in uertice cassidis: unde & pensilia appellamus ædificia in aerem extructa, ut hortos pensiles in aere non in terra positos. unde Papinius in Siluis de aqua ducta pee ædificia sublimia sic ait: Et innumero pendens transmittitur arcu. ¶ Farrata: cibaria ex farre. ¶ Catino: a capiendo dicitur secundum Varronem. ¶ Thusco: fictili. nam in Hetruria Aretina uasa celebrata sunt. Mar. Aretina nimis ne spernas uasa monemus, Lautus erat thuscis Porsena fictilibus. ¶ Præsentior: magis propitior. Virgilius: Nec tam præsentes alibi cognoscere Diuos. Dij, inquit, quamuis fictiles colerentur, Romanis tamen erant magis propitij, q̄ nunc. unde Seneca a Lucilio: Cogita Deos cū propitij essent, fictiles fuisse.

Testudo

Fulcrum

Phaleræ

Ficus ruminalis

Pensilia

¶ Et uox:

¶Et uox: probat per exempla benigniores fuisse Deos priscis illis temporibus in Romanos. Nam cum Galli in Italiam uenturi essent, eodem anno (ut tradit Liuius in. 5.) M. Ceditius de plebe nunciauit tribunis se in noua uia, ubi nunc sacellum est, supra ædem Vestæ noctis silentio audiuisse uocem clariorem humana, quæ magistratibus dici iuberet Gallos aduentare. Cice. in. 2. de diuinatione: appellat Aium Deum loquentem, **Aius** cui in noua uia consecrata fuit ara, ex eo quod monuerat, ut prouiderent ne a Gallis Roma caperetur. De eo sic & Liuius in. 5. Iussumque templum in noua uia Aio locuto fieri. ¶Vox audita: ordo est, & sensus: Et uox audita nocte fere media monuit nos his. i. de his, hoc est aduentu Gallorum. Dicimus. n. moneo te de his rebus, & harum rerum, & has res. **Moneo** ¶Gallis uenientibus. i. cum Galli aduentarent. Nam Galli Senones, duce Breno, in Italiam uenerunt, Clusiumque obsederunt ad quos cum tres legati a senatu missi fuissent, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. ex iis unus contra ius gentium processit, & ducem Senonum interfecit. quo facto indignati Galli urbem petierunt, & fuso exercitu Romano apud Aliam fluuium, urbem intrauerunt: ubi nobilissimos senum in uestibus ædium cum insignibus honorum sedentes, primo ut Deos uenerati, deinde ut homines despicati, interfecere, Capitoliumque quo reliqua iuuentus confugerat, obsederunt. quod mox Camillus creatus dictator liberauit. ¶Et Dijs peragentibus officium uatis: id est omnia prædicentibus more uatum, qui mortalibus uentura prædicunt. ¶Iupiter uiolatus nullo auro: nondum auro effigiatus, ea enim uiolari dicuntur, quibus aliquid contra uoluntatem fit: quasi Iupiter auro illo non delectaretur. unde in tertia Satyra: Nec ingenuum uiolarent marmora tophum. ¶Illa tempora: scilicet prisca. ¶Mensas natas domi: id est ex arboribus uernaculis: non autem ex longinquo petitas, quales erant mensæ citreæ. Ex Mauritania enim citrus arbor (ut diximus) mittebatur ex Atlante monte tanti pretij, ut mensæ pari rependerent auro. unde Mart. Accipe felices atlantica munera siluas: Aurea qui dederit dona, minora dabit. ¶In hos usus: scilicet mensarum.

ASCen. ¶CVM tremerent &c. Frugalitatem antiquorum latius prosequitur. Ordo est: Autem: idest sed cum: idest quando. supple Romani tremerent: idest usque ad tremorem formidarent. Fabios & durum Catonem: & Scauros: & Fabricios uiros illos seueros & censorios & cum etiam collega: idest concensor. uel cum alio censor factus. timeret seueros mores rigidi: idest inflexibilis censoris. tunc supple nemo duxit: id est existimauit habendum inter curas & seria sua. qualis testudo. i. concha magnas testes habens. nataret in fluctu Oceano: idest maris Oceani Indici potissimum. factura: idest talis quæ faceret. Troiugenis: idest nobilibus Romanis se de Troianis ortos glorantibus. nobile fulcrum: idest sustentamentum pendens: uel tabula lecti ex putaminibus confectum. sed frons. i. altior pars lecticæ. ærea: idest ære munita. & nudo latere. idest nullo fulcro aut putamine tecto. ostendebat lectis paruis uile caput aselli coronati quibusdam: scilicet sertis. Ad quod caput aselli affixum fronti lecticæ. alumni lasciui ruris: idest filij familias nutriti rure ludebant. Cibi ergo fuerunt sup. tales: qualis sup. fuit domus: & qualis supellex: hoc est uiles. Miles Romanus existens tunc rudis: & nescius mirari graias artes: idest græcorum in fingendis signis artificia. frangebat urbibus euersis: idest funditus destructis. pocula magnorum artificum reperta in parte prædæ (quia enim non erat bibax contempsit pocula artificiosissime composita) frangebat dico miles pocula ut equus gauderet phaleris: idest ornamentis bullatis, & ut cassis: id

At nunc diuitibus cœnandi nulla uoluptas,
Nil Rhombus, nil dama sapit, putere uidentur
Vnguenta, atque rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, & magno sublimis Pardus hiatu
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu,
Iam nimios, capitique graues, hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis, nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. ergo superbum
Conuiuam caueo, qui me sibi comparat, & res
Despicit exiguas, adeo nulla uncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia, quin ipsa manubria cultellorum
Ossea, non tamen his ulla unquam obsonia fiunt
Rancidula, haud ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cædere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et scythicæ uolucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Getulus orix, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat ulmea cœna Suburra.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus afræ
Nouit auis noster tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

est galea. cælata: idest habens cælata simulachra: idest effigiem. Romuleæ feræ: scilicet lupæ. iussæ mansuescere: idest mansueta fieri. ut ostenderet hosti perituro: idest quem interficere uellet. simulachra Romuleæ feræ iussæ a Deo: scilicet generis Romani auctore. mansuescere: idest mansueta fieri. & geminos Quirinos: scilicet Romulum & Remum. fato imperij: idest propter imperium Romanum aliquando futurum fato: ac ut ostenderet hosti perituro nudam effigiem Dei: scilicet Martis pendentis & fulgentis. clypeo, & hasta: idest armis militaribus. Illud autem genti quod tunc ipsis erat: fulgebat in armis. Igitur quia sola arma exornabant: ipsi ponebant omnia farrata: idest genus pultis ex farre: quibus omnibus tu inuideas: si sis liuidulus: idest modicum inuidiosus. Maiestas quoque templorum erat tunc sup. quoque: idest etiam præsentior: idest paratior ad consulendum rebus Romanis. & uox Deorum: scilicet audita est a M. Ceditio uidelicet nocte fere media per mediam urbem. Gallis uenientibus: id est dum Galli uenirent. ab littore Oceano: idest Oceani Britannici: scilicet & hoc Dijs peragentibus officium uatis: idest prophetæ. Iupiter fictilis: idest haben statuam fictilem: scilicet terream. & non uiolatus: idest corruptus & adulteratus ullo auro: hoc è monuit nos his: idest de his. & solebat præstare rebus latijs: idest latinis: hoc est italicis: & potissimum Romanis. hanc curam: idest custodiam solicitam. Illa tempora uiderunt mensas natas domi. & pro idest. nostra: idest italica arbore. & lignum stabat in siluis: scilicet in: idest ad hos: idest huiusmodi usus mensarum: scilicet si Eurus: idest uiolentus & impetuosus uentus deiecerat forte nucem. i. arborem nucum. annosam. i. multorum annorum. Ex nuce autem mensæ & simulachra fieri solent quia tarde carie, aut teredines patitur.

IOAN. BRIT. ¶AT nunc diuitibus: sensus est: Nostris autem temporibus Romani eo deliciarum peruenerunt, ut nulla pulmentaria iucunda, suauia esse putent: nisi adsint mensæ citreæ, quæ pede eburneo fulciantur. ex ebore enim pedes mensis adhibebantur. Luca. Dentibus hic niueis sectos atlantide silua Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora Non capto uertere Iuba. sicque notat luxum mensarum citrearum. ¶Rhombus: piscis ex genere planorum, de quo in. 4. Saty. satis dictum. ¶Vnguenta: quibus ungebatur, cum exhibant e balneis. ¶Atque rosæ: coronæ ex rosis, quibus in solenni conuiuiorum celebratione utebantur. ¶Latos orbes: mensas citreas. de quibus plura in. 1. Satyr. illic: Prætoria, mensas. de quibus sæpe Mart. Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes. Et alibi: Et maurusiacis sustentem dentibus orbes. ¶Grande ebur: pes eburneus. ¶Pardus sublimis. i. pardus ex ebore effigiatus. **Pardus** est autem pardus animal parum differens a panthera. quidam eum solo candore ab ea discernunt. In Africa, Syriaque nascitur. Solinus & Plin. lib. 8. ¶Ex illis dentibus. s. elephantorum. ¶Porta Syenes: Syene (auctore Strabone) insula est in finibus Æthiopiæ. **Syene** C. millibus passuum ambitu. Plin. Ditionis Ægypti esse, incipit a fine Æthiopiæ Syene, ita uocatur insula, supra Syenem. xv. millia passuum. Elephantis insula habitatur, nauigationis Ægypti finis. dicta ab elephantorum multitudine. Strabone & Herodotus. Elephantinam appellant. Plinius uero Elephantidem. hinc autem mittebantur elephanti. portam autem appellauit Elephantidem insulam: quia ex ea per Syenem tanquam portam in Ægyptum sit transitus. ita dictum ut illud in tertia Satyra: Ianua Baiarum est, quia necesse sit euntibus Baias transire per urbem Cumas. ¶Et Mauri celeres: designat poeta, quibus in locis elephantes inueniantur. Nam eos fert Africa ultra syrticas solitudines, & Mauritania ferunt Aethiopes Troglodytæ, sed maximos India. Hæc **Troglodytæ**

Plinius: per Mauros ergo celeres intelligit Æthiopes Troglodytas, qui mira pedum celeritate sunt. de quibus ita Hero. lib. 4. Troglodytæ Æthiopes omnium quos fando cognouimus, pernicissimis pedibus sunt, serpētibus, lacertisq; & alijs id genus reptilibus uescentes. Solinus: Troglodytæ tanta pernicitate pollent, ut feras quas agitant, cursu pedum assequantur. Mauri autem pro Æthiopibus, & Æthiopes pro Mauris a poetis indifferenter nominantur. nec mirum, cum Æthiopes ad occidentem uersi Mauritaniam attingant. de Æthiopibus diximus etiam in. 2. Saty.

Indi

¶ Indus: Indi populi sunt ad orientem siti prope Oceani refluxus, & Solis exortus. de ijs lege & Apulei. in. 1. Floridorum. ¶ Obscurior: nigrior q̃ Mauri sint. Apuleius in eodem: Indis ad nascentē diem sitis: tamen in corpore color noctis est. ¶ Deposuit: nam elephanti aut casu, aut senecta deciduos dentes deponunt, qui prægrandes sunt: aut eos obsessi a uenatoribus arbori illisos frangunt. hi autem sunt minores. ¶ Capitiq; graues. i. ponderosos. Terent. Hui tam graues rastros.

Nabathei

¶ Nabathæo: arabico. Nabathæi enim populi sunt Arabiæ conterermini Syriæ, quorum regio populosa & fertilis habetur. oppidum incolunt nomine petram. Dicti (ut sacræ testantur literæ) a Nabath primogenito Hismaelis. In Arabia autem (ut diximus) apud Troglodytas nascuntur elephantes. ¶ Hinc surgit orexis: hinc, inquit, maxime indignor q; Romani iam tanti cœperunt facere ebur: ut iam pes argenteus in mensis sustinendis non pluris æstimetur, q̃ annulus ferreus in digito: ut ostendat uile censeri argentū præ ebore. Lectos autem mulierum totos operiri argento, & triclinia quædam docet Plin. lib. 33. cap. 11. quibus argētum addidisse primus traditur Caruillus Pollio eques Romanus. idem aureos fecit. ¶ Hic ex tanto eboris studio, & æstimatione.

Orexis

¶ Orexis: nauseo, & indignatio. Nam (ut diximus in Satyra Credo pudicitiam illic: Rabidam facturus orexim) orexis appetitum proprie significat: ὀρέγομαι enim appeto significat. tamen est etiā inueniri pro uomitu. ut Plin. ad Priscum de Fannia ægrotante: Hoc discrimine implicita est insidens febris, tussis, orexis, summa macies, summa defectio. ¶ Bilis: latinū est, colera græcum. ¶ Nam pes argenteus: ratio est indignationis. Ordo est: Nam pes argenteus est idem illis. s. mensis, quod est annulus ferreus in digito. i. non pluris faciunt nunc pedes argenteos in mensis, q̃ annulos ferreos in digitis: ut iam Romanis uilius sit argētum, q̃ ebur.

Pes

illud autem sciendum pedem polysemum esse. nam & pedem nostrum dicimus, & lecti, & ueli, & carminis, & mēsæ.

Annulorū usus

¶ Annulus ferreus. nam apud Romanos uarius fuit annulorū usus. triumphantibus enim annulus in digito ferreus erat. Ii quoq;, qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur. intra domos uero ferreis. quo argumento etiam temporibus Plinij (ut ipse est auctor) sponsæ annulus ferreus mittebatur, isq; sine gemma. Promiscuus autem usus cœpit secundo bello punico: neq;. n. aliter potuissent trimodia illa annulorum Carthaginem ab Hannibale mitti. Diuo Augusto decurias ordināte maior pars iudicum in ferreo annulo fuit. lege Plin. libr. 33. cap. 1. ¶ Hinc surgit orexis, Hinc stomacho bilis: alius potest esse sensus ut sit: Ex diuerso, inqt, ornatu mensæ, diuersi etiam affectus surgunt. nam si mensa pedes habet eburneos, hinc orexis: hoc est appetentia cibi surgit: quasi id maxime appetitum excitet. Si autē pes argenteus sit, aut ex alia materia hinc stomacho bilis surgit: hoc est nausea quædam: quia non pluris faciunt pedes argenteos in mensis, q̃ annulos ferreos in digitis. ¶ Ergo: cum tanto luxu uiuatur. ¶ Qui me sibi comparat: qui me putat non minorem cœnam paraturum, q̃ ipse solet. ¶ Res exiguas: modicum conuiuij apparatum. ¶ Nulla uncia eboris. quod iā ti faciunt ipsi. ¶ Nec tessellæ: tali & tesseræ erant eburneæ a tessera fit per diminutionem tessella.

Calculus

¶ Nec calculus: calculum intelligit, quem nunc dicimus scachum. antiqui latronem, & per diminutionem latrunculum dixere. Mart. de tabula lusoria. Hic mihi bisseno numeratur tessera puncto, Calculus hic gemino discolor hoste perit. Idē alibi: Insidiosorum si ludis bella latronum, Iste tibi geminus miles, & hostis erit. De quo etiā sic leges apud Gellium confutantē Chaldæos: Cur tandem non de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo audent dicere, quisnam ibi ludentium uincat? Plin. ad Geminium de calculo sic meminit: Audiui ipsam solere se, ut fœmininam in illo otio sexus laxare animum lusu calculorum. Lusum autem calculorum inuenit Palamedes. unde Sidonius: Tanq̃ Naupliades repertor artis Gaudebas hilarem ciere rixam. Calculus item paruum lapillum significat. Mart. Calculus in nitida sic numeratur aqua.

Calculosi

eum etiam calculum appellamus, qui nascitur in uesica. Pli. in. 11. Sunt ijs etiam calculo humano remedia præcipua. unde calculosi dicuntur, qui calculo laborant: quos Græci lithiacos appellant.

Lithaci

a calculo fit calculator & calculatrix. Ex quoniam in computatione calculi adhiberi solent, inde ortum est, ut dicamus: tecum calculum uolo ponere. i. rationem computare. Plin. in Panægyricis: Assuescat imperator cum imperio calculum ponere, sic exeat, si redeat, tāquam rationem redditurus.

Ponere calculū

¶ Non tamen: licet, inquit, manubria cultellorum sint ossea, & non eburnea, non tamen ob id insipidiora sunt obsonia, quæ conciduntur per illos.

Structor

¶ Structor proprie is appellatur, qui perite obsonia incidit, ferculaq; componit. nam & id ad gulam pertinere arbitrabantur. quod taxat Seneca de breuitate uitæ: Cum uideam quam suspensi sint, quomodo aper a coquo ex sua exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frusta non enormia. Plinius item libro decimo: Postea culinarum artes ut clunes spectentur, ut diuidantur in tergora, ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent, adeo ut doctores essent, qui ludum structorium aperirent: ut Tripherus temporibus poetæ, qui ludum iuxta Suburram habebat: ubi tradens discentibus præcepta scindendi obsonia, quæ ex ligno habebat formata, hebeti cultello, docebat quo gestu hæc, uel illa secarent: unde cœnam ulmeam nominat: quoniam ex ligno obsonia essent formata. Ordo autem est: Sed nec erit nobis structor discipulus Tripheri: idest qui fuerit eruditus a Triphero. Cuius artis ita meminit idem Seneca in libro de uita beata: Cur aliquis est scindendi obsonij magister?

Pergula

¶ Cui cedere debeat omnis Pergula: idest omnes qui in pergulis sunt instituti. Nam pergula non modo dicitur in uineis: ut docet Columella: In pergula autem, inquit, singulæ denas amphoras peræquent. Plin. lib. 14. In pergulis uero seruntur escariæ appellatæ, eduræ acinis, albæ, nigræq;: sed etiam capi uidetur pro breui ambulacro & fornicato: quasi a pergendo. ubi doctores discipulos suos erudirent: & opifices opera sua quasi a transeuntibus conspicienda collocarent. Vopiscus in uita Saturnini: Nam & in Africa rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentauerat pergulas magistrales. Suetonius de claris grammaticis loquens de Crassino Tarentino grammatico sic scribit: Deinde in pergula docuit. Plinius de Apelle pictore: Idem perfecta opera proponebat in pergula. Plautus in Pseudolo: Cras faciam deportare in pergulā. ¶ Discipulus Tripheri: emphasim habet: quasi qui inter alios sit melius institutis.

Sumen

¶ Sumine cum magno: sumen (ut diximus apud Persium in prima Satyra illic: Calidum scis ponere sumen) lautæ est gulæ: ex papillis lactantis porcæ fit, idq; optimum (ut scribit Plinius libro undecimo) si modo fœtus lac non hauserit. Martialis: Esse putes nondum sumen, sic ubere largo Effluit & uiuo lacte papilla tumet.

Pygargus

¶ Pygargus: ex genere est caprearum. Nam (ut scribit Plinius libro octauo) capreæ in plurimas figuras transfigurantur. Sunt enim capreæ, sunt ibices pernicitatis mirandæ, sunt & origes contrario pilo uestiti, & ad caput uerso, sunt & damæ, & pygargi. Pygargus item est (ut docet Aristoteles libro sexto de natura animalium) ex genere aquilarum. Plinius in undecimo: Secundi generis pygargus in oppidis, & in campis albicante cauda.

Phasiani

¶ Scyticæ uolucres. i. phasiani a Phaside fluuio Colchorum denominatæ. Martialis: Argoa primum sum transportata carina: Ante mihi notum nil nisi Phasis erat. Inter delicias enim ganeæ & luxuriosas dapes connumerantur. unde Diuus Hieronymus ad Saluinam sic scribit Proprie sint a conuiuijs tuis phasides aues, crassæ turtures, attagenionicus

Phænicopterus

¶ Phœnicopterus: auis, est, cuius linguam Apitius nepotum omnium altissimus gurges (auctore Plinio) præcipui saporis esse docuit. unde Martialis: Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis Nostra sapit. Auem esse palustrem docet Aristophanes in comœdia quæ inscribitur ὄρνιθες, & rubentibus pennis, unde facta est nominis compositio. φοινικὸς, enim ruber dicitur, & πτερὸν penna.

Orix

¶ Orix: ex genere caprearum diximus esse origem: qui contrario pilo uestiatur ad caput uerso. Aristotelis uero in tertio libro de partibus animalium Origem scribit esse unicorne, & bifidæ ungulæ. Cui Plinius astipulans ait in undecimo: Vnicorne bisulcum orix. ¶ Getulus: nam eum Africa (ut scribit Plinius) generat perpetuo sitientem. ¶ Lautissima: ordo est: Getulus orix expositiue cœna lautissima & ulmea cædit ferro heben, & sonat tota suburra. ¶ Suburra: dictū est Suburrā regionē fuisse urbis celebratissimā. ¶ Albi Ego uel Prochitam præpono Suburræ. ¶ Capreæ: siluestris capreæ. Mart. Pendentē summa capreā de rupe uidebis: Casurā speres, decipit illa canes.

Horati.

¶ Auis afræ. i. gallinę numidicæ. Hora. Nō afra auis non attagen ionicus. Varro de re rustica lib. 3. sic. Gallinę africanę sunt grandes, uariæ, gibberæ: quas meleagrides appellant Græci.

Meleagrides

¶ Tyrunculus

Plebeios calices, & paucis assibus emptos
Porriget incultus puer, atq; a frigore tutus,
Non phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
Quisq̃ erit, & magno, cum poscis, posce latine.
Idem habitus cunctis, tonsi, rectiq; capilli,
Atq; hodie tantum propter conuiuia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hædos,
Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit,
Nec pugilares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam præbuit alas,
Crassa nec opposito pauidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit.
Namq; vna, atq; eadem est vini patria, atq; ministri.

Tyrones ¶ Tyrunculus: minister meus. Nam Tyrones proprie appellatur rudes, & noui milites. ¶ Imbutus: frustis ofellæ: non assuetus delicatis cibis: sed pastus ofellis tantum: quę omnino uulgarium sunt: differuntq; ab offulis. illæ. n. ex caseo, ouoq;, pipere, & croco, alijsq; huiusmodi rebus inclusis membrana siliginea oblongę conficiuntur offulę uero per diminutionē ab offa sunt frusta cuiuslibet rei esculentę. dicimus, n. offuli casei, offulam panis. unde Varro in. 2. de re rustica scribit: L. Volumnio senatori missam esse offulā cum duabus costis. Columella mentionē faciens de salsura carnis suillæ ait: Dein offulæ carnis spissæ componuntur, & alternus sal ingeritur.

ASCen. ¶ AT nunc &c. Carpit luxum mēsorum. Ordo est: At nulla uoluptas cœnandi est nunc diuitibus. & rhōbus. i. delicatissimus piscis. & dama. i. caro ferina. nil sapit diuitibus. & unguēta, atq; rosę uidentur ipsis putere. i. fetere. nisi ebur grāde. i. pes mensarum citrearū ex ebore magno compactus sustinet latos orbes. i. tabulas, seu mensas rotundas & nisi pardus. i. simulachrū pardi. sublimis. i. altus. magno hiatu. i. habens magnam aperturā oris: q̃si defessus sit pondere mēsarum. con fectus sup. ex illis dentibus. s. elephantorum. quos porta Syenes. i. illius insulæ in finibus Æthiopiæ & quos Mauri celeres mittunt. & quos Indus obscurior. i. nigrior Mauro sup. mittit. & quos bellua. s. elephas deposuit in saltu nabathæo. i. arabico. existentes sup. iam nimios. i. nimis magnos. & graues. i. molestos ex grauitate capitis. s. ipsius belluæ. hic. i. ex huiusmodi luxu, & nimio apparatu mensarum surgit, inquit poeta. orexis. i. nausea quædam. hinc bilis. i. amara indignatio surgit stomacho sup. meo. q. d. ego ex tam perdito luxu non minus afficior nausea, q̃ ex immundicia aliorum. & ego caueo. i. fugio. conuiuam superbum. i. tali luxu uti solitum. qui comparat sibi. i. apparatui suo superbo. me. i. modicitatem meam. & despicit res exiguas. i. modicas. Adeo. i. omnino. nulla uncia eboris est nobis. nec tessellę. i. paruę tesseræ sunt mihi, ex hac materia. i. ex ebore. nec calculus, qui nunc scachus dicitur, est mihi ex hac materia. quin. i. quinetiā ipsa manubria cultellorum sunt ossea. i. ex osse uulgari non ex dente elephantis. tamen ulla obsonia non fiunt unquam rācidula. i. rāncore corrupta his. i. pp huiusmodi manubria. Nec gallina secatur. i. dum demēbratur fit peior ideo, quia. s. ossea sunt. Signanter dicit peior non peius: q͞a parui curat poeta bene an male secetur gallina dummodo ipsa male secta non fiat peior. Vnde infert. Sed nec structor. i. peritus incisor: & dispositor obnoxius erit mihi sup. existens discipulus Tripheri. i. illius uiri doctoris. i. docētis obsonia mēbratim diuidere, cui discipulo debeat cedere tanq̃ minus perita. ois Pergula. i. tota schola uersantium in Pergula. i. loco ad quē plures pergunt: aut ut discant: aut ut uideant res nouas doctoris dico Tripheri. apud quē lepus est cum magno sumine, atq; aper, & pygargus. i. talis caprea. & uolucres scythicæ. i. phasiani. & ingens phœnicopterus. i. auis a rubris pennis appellata. orix qui unicornis & bisulcis pedibus est. getulus. i. in Getulia plurimū repertus. cęditur. i. inciditur. lautissima. i. lautissime. ferro hebeti, q͞a omnia iam dicta obsonia nō sunt uera: sed simulachra eorų ex ligno cōfecta, & tenuiter conglutinata, ut cultro obtuso diuidi mēbratim, sed nō destrui aut dissecari possint. Potest etiam ordo esse: Et apud quē cœna lautissima ex his olbus. s. cōfecta cæditur. i. diuiditur qua si incidatur. ferro. i. cultro. hebeti. i. obtuso. & cœna ulmea. i. ulmo quadā arbore ad hoc apta: unde. s. rotæ ut plurimū fiunt: cōfecta. sonat. i. fragorē & crepitum facit, eo q͞ lignum siccū iā est. tota Suburra. i. per totū uicū illū Romæ. Nec noster tyrūculus. i. paruus & nouus miles in hoc genere militiæ adhuc īpitus. nouit subducere. i. honeste decidere capreę. i. a caprea. frustū. i. bolū decēs eos q̃b' porrigat. nec latus auis afræ. i. gallinę, q̃ in latere cādidā carnē habet. tyrūculus dico ac rudis omni tēpore. i. qui in ea re semper tyrunculus erit: & nunquam peritus miles. & imbutus. i. primū eruditus. frustis. i. per fragmenta

& non integras feras aut aues. exiguæ ofellæ. i. carnis insulentæ.
IOAN. BRIT. ¶ PLEBEIOS calices: Marti. hos appellat audaces: quoniam falsa specie imitabantur crystallina, cum essent uitrei: Non sumus audaces plebeia toreumata uitri: Nostra neq; ardenti gemma feritur aqua. ergo plebeios, quibus uulgus, & plebs utitur. ¶ Porriget: ministrabit & pocillator noster erit. ¶ A frigore tutus: uilibus indutus uestibus. ¶ Nō Phryx, aut Lycius: non dabo tibi, inquit, structorem elegātem: quales uēditāt māgones Phrygios, & Lycios. Nam ex oriente uenusti habebantur serui: sed dabo tibi rusticanum & incultum. ¶ Phryx: idest Troianus. Nam Phrygia Asiæ minoris regio est a Phrygia Asopi Europæ filia denominata. (Phrygia unde) ¶ Lycius: Lycia regio item Asiæ minoris Phrygiæ conterminia, a Lycaone Pandionis filio dicta. (Lycia unde) ¶ Mangone: mangones proprie uenditores dicūtur hominum. (Mangones) Martialis: Millia pro puero centum me mango poposcit. Suetonius in Domitiano: Castrari, inquit, mares uetuit spadonum, qui residui apud mangones erant, pretia moderatus est. Et cum mercis appellatione homines (ut sensit Mela iurisconsultus) non contineantur, propterea mangones non mercatores, sed uænaliciarij appellandi sunt. Dicti autem sunt a manu & ago, quod mancipia manibus agant & poliant. Inde uerbum est mangonizare: idest pcline & ornare: ut emptores facilius alliciantur ad emendum. (Mangonizare) Vnde Seneca ad Lucilium: Mangones quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Nam hi (ut testatur Quintilianus in secundo librorum seruis uenalicijs colorem fuco, & uerum robur inani sagina mentiuntur: ut scilicet mancipia maiore prætio uendant. præterea ut pueri teneriore uiderentur ætate, eorum pubertatem medicamentis coercebant. unde Plinius lib. 21. capite uigesimosexto: Radix hiacynthi, bulbacea est mangonicis uænalicijs pulchre nota, quæ in uino dulci illita pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Metaphoricos appellamus etiam mercatores aliarum rerum mangones. unde Plinius in fine operis sui mangones gemmarum appellat eos, qui gemmas expoliunt, & interpoliant, ut carius uendat: agros etiam mangonizatos dicit us, qui diligentiore cultu poliuntur: ut sint uendibiliores. Plinius libro nono capite quinquagesimoquarto. Sergius orata primus pensiles inuenit balneas, ita mangonizatas uillas subinde uēdendo. A mangone fit mangonium: quod accipitur pro artificio mangonis. (Mangonium) Plinius in decimo capit. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet. Et quoniam mentionem fecimus de uænalicijs: illud sciendum est: uænalicium capi pro loco ubi nouitij uenderentur. (Vænalicium) unde Apuleius in prima Apologia loquens de gagate lapide sic scribit: Cuius odore etiam in uænalicijs uulgo sanitatem, aut morbum uænalium experiantur. Paulus iurisconsultus: Nam quicunq; ex uænalicio nouitiorum emptus alicui ministerio præpositus sit: statim eum e numero ueteratorum esse. Familias etiam uænalicias dicimus seruorum; qui uænales præponuntur. Vænaliciarij uero dicuntur (ut diximus) qui uænalicia habent mancipia, qui & mangones dicuntur. (Vænaliciarij) ¶ Petitus: emptus. ¶ Et magno: subaudi non petitus erit: scilicet prætio. ita dictum ut alibi: Magno hospitium miserabile magno Seruorum uentres. Aut reuera ita legi potest: Non a mangone petitus Quisquis erit magno. ut sit sensus: Non petitus a magno mangone quisquis erit: idest quicunq; puer erit: non erit petitus: idest acceptus & emptus a magno mangone. idest diuite, & magnum numerum seruorum habente. Seruos autem uænales habebant in Cathastis. Erantq; Cathastæ loca, in quibus continebantur serui uænalicij a καθίστημι: quod est constituo: quod illic cōstituti tenerētur. (Cathastæ) Tibullus. Barbaca gypsatos ferre Cathasta pedes Illic autem magnus erat seruorum garritu strepitus. Martialis Heu quæ lingua silet, non illam mille Cathastæ Vincebant. ¶ Cum poscis: Latini, inquit, sunt serui mei non exoticinta, ut cum aliquid ab eis uelis poscere, poscas latine, non autem græce ut barbare.

Forsitan expectes, vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuq; probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticæ. maior tamen ista voluptas
Alterius sexus. magis ille extenditur, & mox
Auribus, atq; oculis concepta vrina mouetur.
Non capit has nugas humilis domus, audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
Vocibus obscænis, omniq; libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pedemate lubricat orbem,
Namq; ibi Fortunæ veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus. hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares, nitidiq; vocantur.
Nostra dabunt alios. hodie conuiuia ludos,
Conditor Iliados cantabitur, atq; Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina laudem.
Quid refert tales versus, qua voce legantur?

¶ Idem habitus cunctis: pari sunt, inquit, corporis habitu, & orna-
tu: non quales cęteri Romani habebant uario corporis cultu. unde
illud est a Seneca dictum cum summa indignatione ad Lucilium
Transeo, inquit, agmina exoletorum per nationes, coloresq; descri
pta: ut eadem omnibus lenitas, sic eadem primæ mensura languis
nis: eadem species capillorum: ne quis, cui rectior est coma crispu
lis misceatur. unde pulchre legi
tur: Tonsi, rectiq; capilli. sed ne
contraria uideatur, q; ait tonsi,
rectiq; capilli: ita itelligimus: ut
capilli illi tonsi sint sursum ere
cti, & non pectine complanati.
¶ Purpura uestit .i. prætexta. nã
pueri usq; ad quartumdecimũ
annum ætatis suæ pretextã ges
stabant. inde egressi togam uiri
lem sumebãt. lege Macro. ¶ Ar
dens: quę colore ardere uidetur
ita dictum: ut illud ante: Setinũ
ardebit in auro. ¶ Nec pugilares
manifeste ostendit puerum esse
simplicem & purum. Nec habet
inquit, genitalia grandiora, quę
assiduo libidinis usu excreuerit
testiculis in magnitudinem pu-
gni prægrandibus. ¶ Pugilares:
crassitudine pugni. ¶ In balneæ
nam illic potissimum a cinædis
spectabãtur. Mar. Oculis deuo-
rantibus draucos. ¶ Raucus pro
pter coitum. uox enim in adole
scẽtibus post usum Veneris mu-
tatur, fiuntq; rauci. Aristot. in lib. problematum: Homo cum Incis
pit coire pubescit, ac in grauem uocem permutat. Aliqui etiam le-
gunt Draucus .i. bene mentulatus. ¶ Alas uellendas .s. pilosas .i. ad-
huc ea non ætate, ut pili sub alis frutificent, qui sæpe in balneis a
uulneribus euellebantur. ¶ Gutto uasculo oleario: quo utebant in
Guttum balneis: ubi post lauacrum oleo perungebantur. de quo dictum est
in. 3. Satyra. Apuleius in. 1. limine secundi libri Floridorum: am-
pullam oleariã appellat. ¶ Hic tibi uina dabit. talis, inquit, puer po-
cula tibi ministrabit. ¶ Diffusa: expressa, & in lenas suas recondita.
ASCen. ¶ PLEBEIOS calices. Eandem rem prosequitur. Ordo est. Pu
er incultus .i. non eleganter ornatus, atq; tutus tamen a frigore .i.
satis decenter uestitus. porriget calices plebeios .i. qualibus plebs
utitur, hoc est pocula uitrea. emptos paucis assibus .i. uili p̃tio. Quis
quam sup. puerorum meorum non erit Phryx .i. Troianus. aut Ly
cius .i. ex Lycia. & quisquam non erit petitus .i. requisitus, & compa
ratus a Mangone .i. uenditore & exornatore puerorum, equorum,
& eiusmodi rerum. magno sup. pretio. cum .i. quando. tu poscis ali-
qd ab eo, posce latine .i. uerbis italicis, quæ illi uernacula sunt. Idẽ
habitus est sup. cunctis .s. pueris meis. & capilli sunt cunctis tonsi .i.
non nimis longi. & recti, non crispantes, sed demissi: atq; pexi tan
tum hodie propter conuiuia. hic est filius duri pastoris: ille bubulci.
suspirat .i. suspirando desiderat matrem. & casulam .i. domunculam
in qua natus est: non uisam longo tempore. & ipse tristis desiderat
sup. uidere hędos notos: ut quorum aliquando custos fuerit: ex istẽs
puer uultus ingenui. & pudoris ingenui .i. non seruilis: quales de-
cet esse filios sup. nobilium. quos purpura .i. pretexta purpurea. ar-
dens .i. multum resplendens uestit. Nec ipse raucus propter coitum
.s. peractum: hoc est adhuc castus. aliqui legunt Draucus .i. ut offi-
cium Draucorum præstet. defert .i. secum fert. testiculos pugillares
.i. instar pugillarium. unde dictũ est in. 6. Quæ Psaltria Penẽ Maio
rem q̃ sint duo Cæsaris anticatones &c. uel in morem pugillarium
complicatorum, rotondos. nec præbuit alas uellendas: hoc est qui
nondum pilosas habet alas. nec ipse pauidus .i. timens ne uidean-
tur. tegit inguina .i. membra uirilia. crassa .i. pinguia. gutto .i. cornu
aut uasculo ligneo unde guttatim oleum distillet, opposito. Hic .i.
huiusmodi puer dabit tibi uina diffusa .i. expressa ex uuis in illis mõ
tibus, a quibus ipse uenit, sub quorum uertice lusit. Namq; una &
eadem patria est uini, atq; ministri.
IOAN. BRIT. ¶ FORSITAN expectes: neq; illud tibi est expectandum: ut
exhibeam puellas gaditanas, quæ te in cœna lasciua saltatione ob
lectent. Maiores enim domus his nugis tantum delectetur, quæ
omnia sunt quædam Veneris irritamenta. sicq; poeta lasciuos sui
temporis mores damnat, quibus tota ciuitas corrupta erat. Vnde
Quintilianus sic ait: Omne conuiuium obscænis canticis strepit,
pudenda dictu spectantur. T. Liuius libro nono: de bello macedo
co loquens de luxuria urbis ab exercitu asiatico inuecta, sic scribit:
Tunc psaltriæ, sambucistriæq;, & conuiualia ludionum oblecta-
menta addita epulis, epulæ quo
que ipsæ & cura & sumptu ma-
iore apparari cœpere. ¶ Gaditas
na: nã cantiones gaditanæ, ęgy
ptiæq; ex omnibus mollissimæ
habebãtur ad saltationes & mo
tus impudicos puellarum. Mar.
lib. 3. Cantica qui Nili, qui gadi
tana susurrat. alibi. Nec de Gadi
bus improbis puellæ Vibrabũt
sine fine prurientes. Papinius in
siluis illic: Cymbala, tinnuleque
Gades .i. puellæ gaditanę peritę Gades
saltationis ad tinnitum æris. Ga
des autem (ut diximus ante) in
sula est Hispaniæ extra colum-
nas herculeas ad hostium Bętis
irrumpentis in Oceanum Britã
nicum. Mart. Edere lasciuos ad
Bætica crusmata gestus. ¶ Pru-
rire lasciuo: corporis gestu mo-
ueri. ¶ Choro: cœtu. ¶ Probatæ
plausu: fauore discumbentium.
nam super cęnam hæc fiebant.
¶ Clune tremulo: impudico cor-
poris motu. Mart. de puella ga-
ditana: Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut ipsum Mas
sturbatorem redderet Hippolytum. Illud autem obseruandum (ut
docet Seruius) omnia nomina latina inanima, simplicia, a uerbo
nõ uenietia, in nis syllaba terminata eẽ masculina. inanima pp ciuis, Nomina in nis
simplicia pp bibennis, a uerbo nõ uenietia pp finis. ergo poeta clu
nis bene dixit. Horatius male: Quod pulchræ clunes. ¶ Irritamen
tum: oppositio est. ¶ Vrticæ stimuli, qui maxime pungant, & irritent
ad Venerem. Maior tamen licet, inquit, uiri hisce lasciuis gestibus
maxime moueantur ad obscæna: mulieres tamen eæ sunt, quæ ma
iorem sentiant uoluptatem: ac per hoc ostendit libidine magis mu
lierem flagrare, q̃ uirum. ¶ Alterius: scilicet sexus muliebris. ¶ Exte-
ditur: erigitur, & mouetur ad turpitudinem. ¶ Vrina concepta idest
semen genitale collectum. ¶ Auribus, atq; oculis: per auditum &
aspectum rerum turpium: ut alterum referatur ad cantica lasciua,
alterum ad indecoros, impudicosq; corporis motus. ¶ Mouetur: ir
ritatur. ¶ Has nugas: in contemptum diuitum dictum: idest tales uo
luptates, talemq; lasciuiam. ¶ Audiat ille: cum indignatione in ho-
minem diuitem. Ordo est: Audiat ille crepitus testarum cum uer-
bis, quibus abstinet mancipium nudum stans in olido fornice: ille
inquam fruatur uocibus obscænis, qui lubricat orbem lacedæmo
nium pedemate. Hoc loco describit saltationem illam, quam Lucia
nus commemorat in tractatu de saltatione. Ait enim Laconis in
choreis, & tripudiis præcipuos omnium græcorum extitisse: utpote
qui a Castore & Polluce didicissent: eos autem in orbem saltasse ita
docet: καὶ ὁ αὐλητὴς μὲν ἐν τῷ μέσῳ κάθηται ἐπαυλῶν καὶ ἐπικτυπῶν τῷ
ποδί· οἱ δὲ κατὰ στοῖχον ἀλλήλοις ἑπόμενοι σχήματα παντοῖα ἐπιδείκ
νυνται πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνοντες, νῦν μὲν πολεμικά, μετ᾽ ὀλίγον δὲ χορευτικά, ἃ Διο
νύσῳ καὶ Ἀφροδίτῃ φίλα: quæ latine sic: Et tibicen quidem in me-
dio sedet tibia canens, & pede pulsans terram: scilicet illi autem per
ordinem se inuicem sequentes figuras uarias representant, modo
quidem bellicas, & paulo post saltatorias, quæ Dionysio & Vene
ri amica sunt. Pollux quoq; qui enumerat saltationum genera scri-
bit πίδημα lacedæmonium: hoc est saltationem laconicam. Nam
Lacedæmon ciuitas est Laconię. de quo genere saltationis intelle-
xit Stat. in Achil. Multiplicẽq; gradũ modo quo currẽtes in actu
Quoq; pij Samotraces orgia, nũc obuia turba Pectine amazonio,
mõ quo citat orbe Lacenas Delia, plaudẽtesq; suis intorquet ami
clis. Erit ergo sẽsus: Diuites & potẽtiores, q saltationẽ laconiã exer
cẽt, & iis nugis delectãtur, fruãtur uocibus obscænis, & omni arte
libidinis. Lasciuiis .n. multis saltatio celebrabatur: & ideo (ut dictũ
est) grata erat Dionysio & Veneri. ¶ Testarum crepitus: apparet
apud

Sed nunc dilatis auerte negocia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem, non sœuoris ulla
Mentio, nec prima si luce egressa, reuerti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor
Humida suspectis referens multitia rugis,
Vexatasq; comas, & uultum, auremq; calentem.
Protinus ante meum. quicquid dolet, exue limen,
Pone domum, & seruos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit, ingratos ante omnia pone sodales.
Interea megalesiacæ spectacula mappæ
Idæum solenne colunt, similisq; triumpho
Prædo caballorum prætor sedet ac mihi pace
Immensæ, nimiæq; licet si dicere plebis,
Totam hodie Romã Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum uiridis quo colligo panni.
Nam si deficeret mœstam, attonitamq; uideres
Hanc urbem, ueluti Cannarum in puluere uictis
Consulibus spectent iuuenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ.
Nostra bibat uernum contracta cuticula Solem,
Effugiatq; togam, iam nunc in balnea salua
Fronte licet uadas, quamquam solida hora supersit
Ad sextam, facere hoc non possis quinq; diebus
Continuis, quia sunt talis quoq; tædia uitæ
Magna, uoluptates commendat rarior usus.

apud antiquos instrumenta quædam fuisse, quas testas uocarent, quæ pulsata amœnum redderẽt sonum: Vnde est illud apud Tranquillum in Nerone: Qui diuisi in factiones plausum genera condiscerent: bombos, & imbrices, & testas uocabant. nisi forte placeat intelligere crepitus testarum: hoc est tinnitus cymbalorum. ¶ Quibus abstinet mancipium nudum: idest quibus uocibus obscænis ipsa meretrix non utitur: quasi maiore afficiatur uerecundia. ¶ Nudũ: utrum p inopiam, an per impudicitiam & lasciuiã. ¶ Mancipium.i. meretrix, quæ lenoni seruit. ¶ Qui lubricat: qui pedẽ celeri mobilitate exercet. ¶ Orbẽ lacedæmonium.i. gyros & ambages lacedæmonias circum tibicinem in medio sedentem & canentem. Nam circum Auletem saltantes agebantur. ¶ Pedemate, idest saltu. Nam πέδημα saltũ significat. Non ignoro a cõmentatoribus hunc locum diuersis modis expositum: ut alij dixerint per orbẽ lacedæmonium designari annulum, cuius usus manauerit a Lacedæmonijs, ac per hoc annulatos senatores, & equites Romanos intelligi, qui annulum pytismate. hoc est leui irroratione sputi lubricum faciant. Alij uero legẽdum cõtenderint pytilismate nõ pytismate: idq; eẽ genus exercitationis: cũ quispiam summis pedibus ingrediens manus protẽdit, ocyssimeq; mouet: alterã retrorsum. s. alteram prorsum &c. Alij item trochũ intelligi de arbore pinu fabricatũ: q pytis dicatur pinus: unde fit pytisma. Ego autẽ ex sententia Luciani cõtẽdo intelligi (ut dixi) saltationem Lacedæmoniam. Legendumq; esse pedemate.i. saltu, & non pytysmate, neq; pytilismate. De omnibus tamẽ his opinet, ut cuiq; libitum erit. ¶ Namq; ibi Fortunæ: ostendit poeta non sine risu satyrico iniq; pauperibus esse comparatum: ut multa non liceat iis facere: quæ si faciant, uideatur inhonesta, si a diuite fiant, laudabilia. iuxta illud: Nam quod turpe bonis Tityo, Seioq; decebant Crispinum. ¶ Fortunæ: homini diuiti & fortunato. ¶ Veniam damus: ignoscimus & multa in diuite toleramus: quasi illi turpe non sit, cum turpia facit. Sicq; poeta stultitiam hominum ridet, qui ex censu mores hominum ponderent: ostendens non leuiore censura taxanda esse diuitis uitia, q̃ pauperis. ¶ Illi: diuites. ¶ Alios ludos: alias uoluptates. Terent. Nescis quos ludos hodie præbueris intus. ¶ Conditor Iliados.i. Homerus, q bellũ iliense carmine suo cecinit. Sicq; docet summam semper dicti & facti uerecundiam super cœnam custodiendam. resq; serias ibi tractandas. quod & Persius sensit, cum dixit: Atq; uerecunda laxamus seria mensa. ¶ Dubiam laudem: hoc dicit, quia quæsitum est & sæpe dubitatũ utrius carmen esset elegantius, Virgilij an Homeri. unde Propertius: Cedite Romani scriptores, cedite Grai: Nescio quod maius nascitur Iliade. ¶ Tales uersus: Homeri & Virgilij. ¶ Qua uoce: quasi dicat quoquomodo legeris, grauia & sonora uidebuntur.

ASCen. ¶ FORSITAN expectes. Ordo est: Tu Persice expectes forsitan ut Gaditana sup. puella incipiat prurire.i. pruritũ facere, & libidinẽ excitare. choro canoro.i. simul canẽtiũ. & ut puellæ pbatæ.i. laudatæ. plausu.i. dũ applaudunt, descẽdãt ex saltu. s. ad terrã: clune tremulo: qd lubricitatis signũ est. unde addit p appositionẽ: existẽtes sup. irritamẽtũ.i. excitatio & puocatio. Veneris.i. libidinis languẽtis.i. ĩbecillis. & existẽtes acres urticæ.i. pruriginis excitatrices diuitis sup. u.n. tñ ista.i. istiusmodi contẽptibilis uoluptas saltãdi & tripudiãdi. alterius. s. muliebris sexus, est maior. s. q̃ uirilis. ille sexus. s. muliebris extenditur sup. ad libidinẽ magis. & urina.i. petulantia urinæ, cõcepta auribus p impudica uerba: atq; oculis p obscæna mẽbra mouet.i. excitatur. Domus humilis nõ capit has nugas.i. illecebras uanas. ille. s. diues. audiat crepitus testarum.i. tympanorum: cum uerbis, quibus abstinet. mancipiũ.i. scortũ. stans nudũ.i. prostans. i fornice.i. prostibulo sub arcu testudineo Theatri: aut alterius ædificij cõstituto. olido.i. fetente pter lucernas & sordes alias. ille. s. diues. q lubricat.i. lubricum facit: & irrorat ut possit deponere & ostẽtare. pytismate.i. sputo frequẽti. orbẽ.i. annulum põderosam. lacedæmoniũ.i. instar annuli Lacedæmoniorum: q magnus: sed ferreus erat: Nã pro qa: si diues supp. talia facit. nos damus fortunæ.i. p fortunas & diuitias eius ueniã. Alea est turpis mediocribus. & adulteriũ est turpe mediocribus. idest mediocriter diuitibus. & illi uidelicet diuites cũ faciãt, uel cũ faciũt hæc eadẽ, quæ turpia sunt mediocribus. ipsi uocãtur hilares & nitidi.i. lauti & liberales, & nõ sordidi, nec tristes nimium. Nostra conuiuia dabunt hodie alios ludos.i. alias recreationes. qa honestas. Conditor Iliados.i. Homerus cantabitur.i. pronunciabitur, atq; carmina Maronis.i. Virgilij. altisoni.i. altiloqui & cothurnati: facientia laudem dubiam utrum. s. maiorem an minorem habeant: q̃ carmina Homeri.i. quæ possunt certare laudibus Homeri. cantabunt sup. hodie. Si quis autem dicat puerum imperitum esse, qui ea proferret. addit poeta. Quid refert qua uoce: idest pronũciationes. tales.i. tam bene conditi uersus legantur. quasi dicat nihil.

IOAN. BRIT. ¶ SED nũc dilatis: uolo, inquit nunc animo sis oium curarum uacuo & tranquillo dũ cœnamus: docẽs illam demũ uitam esse iucundã, q̃ animi tranquillitati seruit. ¶ Prima luce: adulteria sui temporis notat. ordo aũt est. Vxor non contrahat tibi bilem, si egressa prima luce solet reuerti nocte. ¶ Cõtrahat bilẽ. colerã moueat, & indignationẽ, q ad mœchos iuerit. ¶ Multitia: uestes. de qbus in secũda Satyra. ¶ Humida: p coitũ. unde fit suspitio adulterij. ¶ Auremq; calentẽ: aures. n. calẽtes i dicẽs sũt adulterij recẽter admissi. qd Antonius notauit in Octauia fœmina. e cõsulare triclinio uiri corã i cubiculũ abducta rursus i cõuiuiũ rubẽtibus auriculis, incõptiore capillo reducta. ¶ Interea: dũ cœnamus. ¶ Megalesiacæ: iterũ ppli Romani desidiã notat, q ĩpenso studio ludos Circẽses spectaret. unde supra: Si potes auelli Circẽsibus. & alibi: Atq; duas tñ res anxius optat Panẽ, & Circẽses. Nã i Circo maximo ludi celebrabant i honorẽ Cybeles magnæ Deorũ mris, q Megalẽses dicebant: ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς hoc est a magna mre. ¶ Mappæ: Mappa erat signũ, qd a ptore, q ludis pꝑerat ostẽdi solebat nõ sine magno aurigarũ gaudio ludorũ celebrationẽ esse futurã. de quo signo sensisse uir Varro i sermone latino, cũ ait: In Circo primo unde mittunt eq, nũc dñr carceres a coercẽdo, ne i de exeãt anteq̃ magistratũ signũ misit. Tranq. i Nerone: Vniuersorũ se oculis i Circo maxio pbuit aliquo liberto mittẽte mappã. Mart. Cretatã ptor cũ uellet mittere mappã: Prætori mappã surripuit Hermogenes. ¶ Idæũ solẽne.i. quod solẽne celebrãt i honorẽ Cybeles Idææ.i. Phrygiæ. nã Ida mõs est Phrygiæ: eiusdẽ ẽt nois est i Creta. Ex Phrygia. n. quo tpe Hãnibal Italia uastabat adducta est, libris Sibillinis docẽtibus hostẽ alienigenã, qui terræ Italiæ bellũ ĩtulisset, pelli Italia, uinciq; posse: si matris Idææ Pessinũte numẽ Romã aduectũ foret. Legati igitur Pergamũ missi ad Attalũ regẽ lapidẽ, quẽ matrẽ Deũ icolæ esse dicebãt, ab eo acceperunt, Romãq; deportarũt, excepit eã P. Scipio Nasica. Cn. filius eius, q i Hispania pierat, uir optimus a senatu iudicatus: adolescẽs nõdũ q̃storius: qin ita risum habebat. ut numẽ id ab optimo uiro reciperet, cõsecrareturq;. Vñ Oui. i Fastis: Mr abest, matrẽ iubeo Ro.

Pedemate

Megalesia

Mappa

Simulachrum magnæ matris

manæ regras: Cũ uenerit, casta est accipienda manu. ℣ Colunt: cele
brãt. ℣ Prætor sedet: p̃tores (ut añ diximus) oibus ludis p̃erant. Als
bi Iuuena. Quid si uidisset p̃torẽ i curribus altis Extãtẽ, & medio
sublimẽ i puluere Circi. In tunica Iouis. i. i habitu triũphãtis. unde
nũc ait: Similisq̃ triũpho. i. triũphãti. ℣ Prædo caballoꝝ uel iniust⁹,
& iniquus occupator caballoꝝ. i. ornamẽtoꝝ, & isignuũ triũphaliũ;
uel (qđ magis placet) p̃do caballoꝝ. i. fraudator & spoliator ipsoꝝ
eũ quoꝝ merẽtuũ p̃mia. nã plerunq̃ ludorũ p̃fecti palma, & p̃mio
defraudãt equos uictores, brauiũq̃ alijs nõ recte iudicãtes tradũt.
qđ & Plaut. innuit in Amphitryone his uersibus: Sine q ambissent
palmam histrionibus, siue adeo & ædiles perfidiose cui dicunt.
Trangl. i Nerone: Ex Antonia maiore patrẽ Neronis p̃creauit, p̃fi
diæ uero tãtę, ut nõ mõ argẽtarios p̃tijs reꝝ cõemptaꝝ, sed & i p̃ætu
ra mercede palmaꝝ aurigarios fraudauerit. ℣ Sedet: i curru. s. ut eũ
illo cõueniat. Quid si uidisset p̃torẽ i curribus altis Extãtẽ. ℣ Ac mi
hi pace: uenuste plebẽ flagellat: oñdẽs totũ eius studiũ esse i specta
culis, ludorũq̃ celebratione. ℣ Pace: boña uenia ut nõ irascatur, qa
Fragor i eius cõtumeliã uideat hęc dicere. ℣ Fragor. i. strepitus & clamor
fauẽtiũ i Circo. fragor p̃prie est reꝝ fractaꝝ. ℣ Percutit aurẽ. nã in
Theatris, & Circis magni tollebant clamores ob studiũ diuersę fa
ctiõis. Hora. in epist. Nã q p̃ uicere uoces Eualuere sonũ referunt
quẽ nr̃a Theatra? Garganũ mugire putes nemus, aut mare Thus
scũ: Tãto cũ strepitu ludi spectant & arte. Sic & Sene. i prima epi.
xi. lib. Ecce Circensiũ obstrepit clamor subita aliq̃, & imẽsa uoce fe
riunt aures meas. ℣ Colligo: cõprehẽdo & cõiicio. ℣ Euentũ: intelli
go, inq̃t. futuꝝ ut auriga pãni uiridis. i. q idutus est pãno uiridi, &
cui factio pãni uiridis. i. prasina fauet, sic uictor. De quatuor aũt fa
ctionibus ludoꝝ Circẽsiũ diximus sufficiẽter in. iii. Saty. illic: Si po
tes auelli Circẽsibus ℣ Nã si deficeret. i. si is auriga uinceret, cui fa
ctio prasina fauet, uideres totã ciuitatẽ nõ minus attonitã, q̃ olim
fuit accepta clade Cãnẽsi: hincq̃ oñdit (qđ diximus i p̃cedẽti Saty
ra) magnũ, multorũq̃ extitisse fauorẽ pãni uiridis. Caligula. n. &
Nero ita prasinę factioni addicti fuere, ut Caligula cœnaret i stabu
lo assidue, & maneret, agitatori cythico, uicies sestertiũ cõtulerit. Ne
roni uero plurimus sermo, q̃q̃ uetaret, de Circẽsibus esset. Et quon
dã tractũ Prasinũ agitatorẽ iter cõdiscipulos q̃rẽs obiurgãte eum
magistro, de Hectore tracto se loq̃ emẽtitus sit. ℣ Mœstã: Cassiodo
rus scribit urbẽ nõ minus fuisse solicitã de uictoria agitãtiũ equos,
nec aliter iter se cõtẽdere cõsueuisse, q̃ si resp. di scrimẽ adesset. ℣ Vi
ctis cõsulibus: sicuti fuit cũ Pau. Æmilius & Terẽt. Varro cõsules
supati sũt apud Cãnas, quoꝝ Pau. Æmilius ẽt occisus fuit. lege Li
uiũ lib. xxii. ab urbe cõdita. ℣ Spectẽt iuuenes: iuuenes, inq̃t, quos
decet sedere iuxta puellas, & certare sponsionibus, spectẽt tales lu
dos. ℣ Quos clamor decet: qbus i Circo turpe nõ est clamare, cũ
applaudũt & fauẽt. ℣ Spõsio: dr̃ cõtentio & altercatio, q̃ fit depositis
pignoribus. Spectatores igit̃ iuicẽ cõtendentes spõsione. i. deposi
to pignore, alij aliũ fore uictorẽ asserebã. Pli. lib. xxxiii. Ad spõsio
nes etiãnum annulo exiuẽre: solẽt. n. annuli i spõsionibus sæpe de
poni. Idẽ in. vii. loquẽs de Asclepiade: Sed maxime spõsione facta
cũ fortuna, ne medicus crederet, si unquam inualidus ullo modo
fuisset. Idẽ in. viii. loquẽs de cœna Cleopatrę: Ergo spõsionibus fa
Sponsio ctis postero die magnificã cœnã apposuit Antonio in eodem: Ne
triumphatu suo nimis superbiat Anto. pene histrioni cõparatus: &
quidem nulla spõsione ad hoc p̃ductus singulos uniones cõuiuis
ad sorbendum dedit. ℣ Audax: quia in discrimine res uersatur, cũ
rei euentus sit incertus. ℣ Assedisse: iuxta sedisse. sic enim uiri & mu
lieres in Theatris promiscue sedebant. Ouid. Proximus ad domi
nam nullo prohibente sedeto. ℣ Nostra bibat uernum: consueuerũt
antiqui (auct. Celso, ut recitauimus apud Persiũ illic: Et assiduo cu
rata cuticula Sole) ante cibũ exerceri, eã exercitationẽ sequebatur
modo unctio, uel in Sole, uel ad ignem, modo balneum. Descen
debat enim in solium ubi lauabantur, tum multo oleo ungeban
tur, leuiterq̃ perfricabantur. Persius alibi: At si unctus cesses, &
figas in cute Solem. secundum ergo hanc consuetudinem ait no
stra cuticula bibat Solem uernũ. ℣ Contracta: per ætatem rugosa.
℣ Effugiat q̃ togam. i. exuat & deponat togam mensura ad Solem:
hoc magis placet, q̃ ut intelligas p̃ togã labores comitũ togatorũ.
nam uiliores togam sumebant, cũ diuites sequebantur: qui poten
tiores salutabãt matutino. eorum ergo comites errabant per urbẽ,
dictiq̃ sunt togati & anteambulones. Martialis. Si matutinos faci
le est tibi rumpere somnos Attrita ueniet sportula sæpe toga. Nisi
forte uelimus intelligere Iuuenalẽ iter togatos ambulasse sequentẽ
diuites salutantes: in quo officio ostendit se fuisse: Martia. Cur ab
sim quæret, breuiter tumulta fatere. Non poterat uanæ tædia ferre
togæ, sed prior sensus magis placet. Nam cum toga antea commu
nis omnium Romanorum habitus fuisset: iuxta quod Virg. appel
lauit Romanos: Gentem togatam: ad uiliores postea tantum tran
siuit. ℣ Salua fronte: sine aliquo pudore: hoc autem dicit: quia hora
quinta negocijs maxime districti erant. Martia. In quintam uarios
extendit Roma labores: Sexta quies lassis, septima finis erit. Salua
autem fronte dicit: quia ibi omnis posita est maiestas hominis. un
de dicimus: Iste frontem perfricuit: idest omnem pudorem depo
suit. Quintilianus in. 12. Perfrica frontem: & dic te digniorem, qui
prætor fieret. ℣ Hoc. s. frequentare cõuiuia, & otio indulgere. ℣ Ta
lis uitæ otiosæ. s. & uoluptuariæ. ℣ Voluptates commendat rarior
usus: sententia est generalis: per quam (licet poeta eam ad medio
crem usum epularum tenendum accõmodet) monet omne nimiũ
ex sententia Chilonis cunctis in rebus esse fugiendum: nullamq̃
uoluptatem esse tantam, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.
❡ SED nunc dilatis &c. Monet Persicum ut lætum cõuiuiũ agat ASCen.
electis curis domesticis: & ẽt ludorũ Circensiũ: qbus reliqui nimiũ
intenti sunt. Ordo est. Sed o Persice auerte negocia. i. domesticarũ
rerũ administrationes. & hoc curis dilatis. i. extensis i aliud tẽpus.
& dona tibi nunc gratã requiẽ quando licebit cessare p̃ totã diem.
ulla mẽtio fœnoris nõ fiat sup. apud me. nec uxor cõtrahat. i. com
moueat. tibi tacito. i. tacẽti. bilẽ. i. iracũdiã & indignationẽ amarã.
si ipsa egressa prima luce solet reuerti nocte. referẽs multitia. i. mol
lia sua indumẽta humida p̃p̃ coitũ. & hoc rugis. r. plicis suspectis:
q̃ sit inclinata ab adultero. & referes comas uexatas a petulante
adultero. & uultũ & aurẽ calẽtẽ ex libidinosa cõtractione: & lasci
uis morsibus: hoc est exue zelotypiã. & exue p̃tinus. i. statim uel o
no. ante limẽ meũ. i. qñ intrabis domũ meã. q̃cq̃d dolet sup. tibi. i.
memoriã oium reꝝ q̃ tristit ã afferre possint. Pone. i. depone e me
moria, aut solicitudine tua: domũ seruos: & quicq̃d frãgit illis. i. ab
illis uidelicet seruis aut perit. i. dep̃ditur. & añ oia pone. i. depone.
obliuiscere sodales. i. cõuictores ingratos: ne inter edendũ illorum
fiat memoria. interea dũ nos cœnabimus Romani sup. colunt spe
ctacula mappæ megalesiacæ. i. q̃ ostẽsa certũ erat Megalesia. i. lu
dos magnæ matris Deũ celebranda esse in p̃ximo. In ea enim pi
ctura & forma erat ludorum: aut ea præmiũ erat uictori: colunt er
go spectacula megalesiacæ mappæ: appositione solenne Idæum. i.
Troianũ hoc est existentia solenne quoddam a Troianis introdu
ctum. Hoc autem uidetur poeta dicere ut demat Persico solicitudi
nẽ negociorũ: quæ cũ populo habet. q. d. ciuitas tota erit occupa
ta in Circẽsibus ideo & tu mecũ securã uitã agere poteris. simul
taxat affectionem populi Romani ad eiusmodi ludos. & prætor exi
stens prædo cabalorũ. i. equorũ illic uincentiũ: quos nõ iussis pre
tijs sibi cõparat inuitis dñis: aut quos fraudat præmio debito: tra
ducto eo ad alios p̃ fauorẽ: sedet similis triũphanti in curru. s. &
uestibus triũphalibus. ac. i. atq̃. si licet mihi dicere pace. i. cũ pace
& bona gratia. plebis imensæ & nimiæ. Circus. i. locus ubi fiũt lu
di Circenses. capit. i. irretit, & illaqueat q̃si captiuã totã Romã. &
fragor. i. cõcrepitus curruũ, equorũ, & populorũ. percutit auram
. i. aerẽ mediũ. quo fragore ego colligo. i. cõiecto. euẽtũ pãni uiri
dis. i. qđ euenerit uiridi pãno decoratis: si enim uictores sunt ab o
bus acclamatur: uiridis pannus: uiridis pannus sup. uicit. & ita de
reliquis. nã si euẽtus sup. uiridis panni: deficeret a uictoria. s. qa illũ
maxime fauebãt: tu uideres hanc urbem mœstam, atq̃ attonitã: ue
luti sup. erat cõsulibus. s. Paulo Æmilio. ac Terentio Varro. uictis
ab Hannibale. in puluere Cãnarũ. i. illius uici Capaniæ. Iuuenes
quos clamor. i. applausus uel cõcertatio ubi dubia est uictoria de
cet. & quos sponsio. i. depositio de futura uictoria huius uel illius
decet. & quos decet assedisse puellæ cultæ. i. iuxta puellam cultam.
spectent huiusmodi ludos. nostra autem curicula q̃ iam uetula est.
cõtracta. i. corrugata senio. bibat. i. excipiat apricando Solẽ uernũ
. i. calorẽ Solis tẽperatũ. & effugiat togã. i. togatorũ: qui ludis inter
sint: solicitudinẽ: licet ut uadas iam nũc in balnea: & hoc fronte sal
ua a rubore. s. & infamia: quia oẽs perditæ uitæ homines intersunt
Circensibus: q̃q̃ hora solida. i. integra & plena supersit. i. abundet
usq̃ ad sextam: qua balnea calebãt. ut non possis facere hoc. i. quã
tumuis libere frequentare balnea quinq̃ diebus cõtinuis: qa ma
gna tædia sunt quoq̃: idest etiam talis uitæ. rarior usus cõmendat:
idest gratas & iucũdas facit uoluptates: idest id unde sit raro fiat,
uoluptates caperentur: sin frequenter tædium.

FINIS.

Satyra duodecima. Natali Coruinę die.

IOAN. BRIT. Natalis dies

ATALI die: summa enim hilaritate antiqui diem, quo nati erant, quotannis celebrabant, gratias Dijs agentes pro hac luce ad quam uenerãt. Amici uero, & clientes natalẽ celebrãtibus munera mittebãt, unde multi auaritia adducti (ut diximus alibi ante) non solum diem natalem semel, sed sæpius i anno quo plura ab amicis munera acciperẽt, celebrabãt: q̃re a Mart. sic taxat Clytus Ut poscas Clyte munus, exigasq; Vno nasceris octies in anno. Natalis aũt apud ueteres plenum fuit. ut illic apud Virgi. Meus est natalis Iola. Et mox adiectionẽ recepit. ut hoc loco Natali die. Et apud Terẽ. Porro aũt alio munere ferief: ubi erit puero natalis dies. ¶ Cespes festus. i. ara cespitibus extructa. ẽ. n. cespes herba cũ terra simul effossa. ¶ Reginæ: Iunoni, q̃ ob excellẽtiã regina a poetis appellaf. uñ Virg. Ast ego q̃ diuũ incedo regina. ¶ Par uellus: par agna. nã uellus sępe pro oue ponitur a poetis. Oui. li. vii. Meta. Cultrosq; i guttura uelleris atri Conicit. ¶ Pugnãti: periphrasis est Mineruæ, quam scimus eandem esse & Palladem, quæ i scuto caput Medusæ dicif habere collocatũ. ergo pugnãti Gorgone. i. Mineruę, q̃ pugnat Ægide, in qua est caput Medusæ collocatũ. Virg. Ægidaq; horriferam turbatæ Palladis arma. Higinꝰ tñ tradit caput Medusę fuisse collocatũ in pectore eius: unde & Claudianus in Gigãtomachia: Tritonia uirgo Prosilit ostẽdens rutila cũ Gorgone pectus. ¶ Gorgone Maura: capite Meduseo in pectore, siue scuto collocato. Gorgones tres fuisse tradunt fabulæ filias Phorci, ex Cetho cõiuge: quarũ prima Stẽno, secunda Euryale, tertia Medusa eas scribit Mella habitasse insulas Gorgades in Oceano Atlãtico, uñ & Gorgones dictas existimãtur. fingũt poetæ unũ tñ oculũ ijs fuisse: quẽ sibi inuicẽ cõmodarent. addunt Medusam p littora uagantẽ a Neptuno amatã, fugientẽq; compressam fuisse in tẽplo Palladis. Ob eamq; rem Deã indignatã capillos eius, per quos Neptuno placuerat in serpentes conuertisse, fecisseq; ut q eam aspicerent, in lapides uerterentur. Hanc dormientem Perseus Iouis & Danææ filius, acceptis Mercurii talaribus, eiusq; falcato ense, & scuto Palladis crystallino: per quod illam impune aspicere posset, interemit, abstulitq; eius caput: quod ipsi scuto opposuisse dicitur ex ceruice igitur recisa equus Pegasus: alatus fertur esse procreatus, qui inde usq; ad Heliconem collem peruolãs, & pede humum fodiens, fontem excitauit Hippocrenem musis consecratũ. Higinus tradit nõ a Perseo, sed a Minerua Medusam interemptã fuisse. Omitto autem ea, quæ a Diodoro lib. iiii. referuntur de Gorgonibus mulieribus ualidis & pugnacibus, aduersus quas dicit Perseum haud paruo certamine bellum gessisse. ¶ Maura: nam in insulis (ut diximus) quæ Gorgades dictæ sunt in mari Atlantico habitauere, est autem Atlas mons Mauritaniæ. ¶ Sed procul extensum, sed Ioui, inquit, uitulum parauimus, quem mactemus. ¶ Funem extensum: ferociam ostendit uituli, qui ducentes etiam antecederet. Nam uitulus funibus ducebatur: humeris autem hominis ad aras allatus nõ fere litabat: sicut nec claudicãs, nec aliena hostia Deos placat, nec fugiẽs ab aris. ¶ Hostia uictima. & hostia dr̃ ois bestia ad sacrificium tñ parata. ¶ Tarpeio Ioui. i. Capitolino, cuius templũ erat in Capitolio. nã cũ fundamẽta ædis Iouis fundarent, caput humanũ dr̃ inuentũ. Uñ mõs Capitolinus dictus est, q antea Tarpeius a Tarpeia uirgine uestali, q̃ ibi Sabinorũ scutis est obruta, dicebatur. hunc prius Saturniũ appellatũ scribunt Cato, & Fabius pictor de originibus. ¶ Frõtẽq; coruscat: poluit p crispat: quod signũ est ferocitatis ¶ Tẽplis maturus: nã maturi tũc dicebanf ad sacrificiũ cũ cauda articulũ suffraginis contingebat, breuiore aũt nõ litabant. auctor Plin. ¶ Spergendusq; mero: nã in sacrificijs inter cornua uictimaȩ merȩ fundebaf. Virg. in. iiii. Ipsa tenẽs dextra paterã pulcherrima Dido Cãdentis uaccæ media iter cornua fundit. ¶ Ducere: sugere.

Cespes

Gorgoneus

Hostia Victima

Capitolium

Tarpeius mons

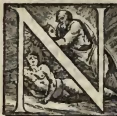
IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA DVODECIMA.

IN DVODECIMAM SATYRAM IVNIJ IVVENALIS ARGVMENTVM.

Natali Coruine die. Ad Coruinum hanc Satyram scribit: qua ostendit se pro salute amici sui Catulli, qui graui maris agitatus tempestate periculum omnino euaserat, uota Diis esse persoluturum. Verum Satyrę nõ immemor eos flagellat, qui cupiditate adduci, nõ pro amico, qui habeat filios, ut Catullus habebat, sed pro orbis tantum, quorum hęreditatem captent, uota suscipiunt. nominatim autem insectatur Neuium, & Histrum Pacuuium, qui temporibus suis testamẽtorũ captatione locupletati erãt. Est aũt ordo & sensus. O coruine hęc lux, qua cespes festus. i. ara expectat aĩalia pmissa Diis, est mihi dulcior natali die subauditur. n. extissecua est.

ATALI Coruine die mihi dulcior hæc lux
Qua festus promissa Deis aĩalia cespes
Expectat, niueã reginæ cædimus agnam.
Par uellus dabif pugnãti Gorgone Maura,
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem
Tarpeio seruata Ioui, frontemq; coruscat
Quippe ferox uitulus templis maturus, & aræ,
Spargendusq; mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui uexat nascenti robora cornu.

A SCen.

ATALI Coruinæ &cæ. In hac Satyra se uere amicũ habere a iumĩ Catullũ signat poeta reprehensurus captatores hæreditatum: quos hęredipetas uocant: qui se amicos ut hæredes inscribãtur, simulant. Ordo est: O Coruine. hæc. i. hodierna lux est mihi dulcior natali die: quo tñ maxime Genio, & uoluptati i dulgere solebãt: qua sup. luce. cespes. i. ara ex cespitibus. i. terra cũ herba: cõfectus. festus. i. quẽ ego festũ facio. expectat aĩalia pmissa Deis saluatoribus. s. amici Catulli. nos cædimus. i. mactamus reginæ sup. Deorũ. s. Iunoni. agnã niueam. i. candidã. & par. i. cõsimilis coloris: hoc est etiam album uellus dabitur supple. Deæ Palladi, seu Mineruæ. pugnanti Gorgone. i. Medusæ. Maura. i. Ægide habẽte caput Gorgonis impositum. sed hostia seruata Ioui tarpeio. i. qui colitur in arce Tarpeia: hoc est in Capitolio: hoc est bos candidus. existens petulans. i. quia pinguis. lasciuus, & cornupetens. quatit. idest concutit. procul. idest de longe. funem extentum. idest, laxum: non enim poterat arcte ligari: ne inuitus uideatur offerri: quod signum mali omnis credebatur. & coruscat. i. micando uibrat: frontem: q̃ppe. i. utpote. uitulus. i. bos intactos qui nondũ iugũ traxerit: ferox: & maturus tẽplis, & aræ. i. sacrificio. & spargendus mero. i. uino puro: quod inter cornua aurata fundebatur. quẽ pudet iam ducere. i. ductu quodam oris exugere ubera matris & qui uexat. i. frequenter petit robora. i. truncos arborum. cornu nascenti, & nondum solido.

Si res ampla domi, similisq; affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & a grandi ceruix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaq; passi
Nuper, & incolumen sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus, & fulguris ictum
Euasi, densæ cælum abscondere tenebræ
Nube una, subitusq; antemnas impulit ignis
Cum se quisq; illo percussum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium uelis ardentibus omnia fiunt
Talia, tam grauiter, si quando poetica surgit
Tempestas. genus ecce aliud discriminis, audi,
Et miserere iterum, quanquam sint cætera sortis
Eiusdem, pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam uotiua testantur fana tabella
Plurima (pictores quis nescit ab Iside pasci?)
Accidit & nostro similis fortuna Catullo,
Cum plenus fluctu medius foret alueus, & iam
Alterum puppis latus euertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere iactu
Cœpit, cum uentis imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit cupiens euadere damno
Testiculi, atq; adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea sunt dicebat cuncta Catullus
Præcipitare uolens etiam pulcherrima, uestem
Purpuream teneris quoq; Mecœnatibus aptam,
Atq; alias, quarum generosi grammis ipsum
Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, & bæticus adiuuat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, uel coniuge Fusci,
Adde & bascaudas, & mille escaria multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebusq; salutem?
Non propter uitam faciunt patrimonia quidam,
Sed uitio cæci propter patrimonia uiuunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima, sed nec
Damna leuant, tunc aduersis urgentibus, illuc
Decidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima quando
Præsidia afferimus, nauem factura minorem.

IO AN. BRIT. SI RES ampla domi: sensus est: Si mihi diuitiæ essent, quales opto: mactarem sane uictimam pinguiorem Hispulla. sicq; se amico commendat ab ingenua uoluntate. ꝭ Affectibus: idest desiderijs meis. ꝭ Hispulla: satyrice mulierem sui temporis pinguem notat. ꝭ Ipsa mole: ipsa crassitudine. ꝭ Sanguis: idest taurus sanguinis & succi plenus. ꝭ Clitumni: in agro Falisco Clitūni amnis aqua pota candidos boues fecit. Plin. li. ii. cap. centesimosexto. ꝭ Iret: ad sacrificiū scilicet. ꝭ Grādi ministro: idest uictimario, qui ante aras uictimam cædebat. ꝭ Mirātis se incolumem: ꝙ tantā tempestatem euadere potuisset. ꝭ Nā præter pelagi casus: præter, inqt, æstū maris & ictum fulminis euasi: tenebræ ueluti nocturnæ, obortæ sunt: sicq; atrocē tempestatē designat: q̄lis est illa uirgiliana: His unda dehiscens Terrā inter fluctus aperit, furit æstus arenis. ꝭ Fulguris euasi: quod forte euaserat. fulgur aūt posuit pro fulmine. Est. n. fulgur ignis late explicitus. fulguratio ostēdit ignem, fulminatio emittit. ꝭ Subitus ignis: periphrasis est fulminis. est. n. ignis coactus uentorū īpetu iactus. lege Senecā in naturalibus. ꝭ Impulit antēnas. i. ꝑcussit. ꝭ Cōferri: cōparari suo naufragio. ꝭ Velis ardētibus: fulminis īcēdio conflagrātibus. ꝭ Omnia fiūt Talia. tales, inqt, solent esse tēpestates, ꝙ a poetis describuntur: q̄lis fuit tempestas Catulli. Nā poetæ si quando describunt tēpestates, eas exaggerando fingūt grauissimas. & sic ostēdit tēpestatem Catulli nō cedere periculi atrocitate poeticis tēpestatibus, quantumuis grauissimis. ꝭ Si quando poetica surgit. i. a poetis describit. bene aūt dixit surgit: nā proprie tēpestas in mari surgere dicitur. ꝭ Genus ecce aliud: attentū facit auditorem. est. n. dicturus quomodo in mare oīa prætiosa proiecerit urgēte tēpestate. ꝭ Quamquam cætera: subaudi ꝙ dicturus sum. ꝭ Miserere iterū: q̄a iam misertus est ꝑꝑ tenebras & fulminis ictū, quo uela sunt ꝑcussa. ꝭ Eiusdem sortis: eiusdem tēpestatis. nā potuisset aliud discrimē narrare extra tēpestatem maris. ꝭ Pictores quis nescit ab Iside pasci: Tibullus loquēs de Iside: Picta docet tēplis multa tabella tuis. ꝭ Tabella uotiua: q̄ ex ualetudine seruati fuissent in tēplo Æsculapij in tabella genus morbi pictum suspendebāt. Sicq; qui naufragiū euaserāt, tabella casum pictū in tēplo Neptuni figebāt. uerū postea recepta & supstitione Ægyptia i tēplo quoq; Isidi, cuius sacrificia ꝑcipua ueneratione in Vrbe colebātur, tabellas ponebant, tanq̄ ꝙ maris piclitātibus opitularet. Cuius rei rōnem Lucianus cōmemorans i tertio Deorū dialogo scribit: quēadmodū Iupiter mandauit Mercurio, ut Argū pastorē interimeret: Ioq; puellā i Ægyptū ꝑ mare trāsferret, Isidemq; nominaret: ꝙ in posterū esset Ægyptijs Dea, & Nilū i alueū reduceret, uētis iperaret, ac nauigātes seruaret. Qui igitur naufragiū faciebāt id i tabella uotiua pictū in templo Isidis ponebāt: sicq; pictores pasci dicebātur ab Iside. Quare non īmerito Ægyptus nauigiū Isidis colit: q̄a Europa i Tauro rapta fertur. i. i naui tauri pictura habēte. auctor Fulgētius. ꝭ Pars dira quidē ardua. n. est ex naui ꝑtiosam supellectilē abijcere in mare. ꝭ Cognita multis: quā calamitatē multi nauigantiū sunt experti. ꝭ Accidit fortuna ordo est: Accidit & Catullo nostro similis fortuna. i. ut i mare res ꝑtiosas abijceret. quod & multi alij fecere, ut templa docēt Deorū ꝑ tabellas uotiuas. ꝭ Votiuas: uotiuæ dr̄ ea, ꝙ Dijs ꝑ uotū destinata sunt. uñ uotiuam dicimus uictimā, quæ per uotū sacrificio est destinata. uñ Horatius. Pascitur in uestrū reditū uotiua iuuēca. Et Victruu. li. viii. Hiero rebus bene gestis, cū auream coronā uotiuā Dijs īmortalibus quodā in fano constituisset. ꝭ Cū plenus fluctu: sensus est: Cum forte nauis esset semiplena fluctu, undisq; incertis agitaret, neq; gubernator sua posset arte subuenire, Catullus partē rerū suarū, quibus nauis onerabatur, in pelagus proiecit: quo nauis facta leuior tēpestatē superaret. Sicq; prudētia commēdat Catullū. Subuenire. n. tēpestati quauis ratione sapientis est: eoq; magis: si plus adipiscare re explicata boni, q̄ addubitata mali. ꝭ Decidere iactu Cœpit. i. Catullus cœpit decidere & pacisci cū uētis iactu. i. rerū suarū eiectione: quasi ita eiectis rebus suis uētis satisfaceret. nā sequit: Imitatus Castora: effundite quæ mea sunt. illud. n. absurdum est exponere decidere pro cōcidere nauim. Decidere. n. dr̄ debitores, cū aliquibus rebus datis cū creditore paciscūtur. ꝭ Arboris incertæ: ordo est. Cū iā prudentia cani rectoris nullā ferret opē arboris incertæ. i. ꝙ naui incertæ debebat. & cōueniebat. Tale ēt genus orationis ē apud Propertiū: Quærite nō sani pectoris auxilia. i. q̄ritæ auxilia pectori meo nō sano. i. ꝙ cōueniant pectori meo: pōt ēt talis esse ordo: Prudētia cani rectoris arboris incertæ: hoc est gubernatoris nauis incertæ. ꝭ Arboris incertæ. i. nauis: Nā poetæ nauē plerūq;, & arborem, & urbē appellant. Persius: Trabe rupta Bruttia saxa prehēdit amicus inops. Oui. Nōdum cæsa suis peregrinum ut uiseret orbē Montibus in liqdas pinus descenderat undas. ꝭ Imitatus Castora: Castor aīal est pōticum terrestre, & aquaticū, cauda piscium, cætera specie lutræ, ꝙ morsu testiculos sibi amputat periculo urgēte, ob hoc se peti gnarus. Castoreū id me dici uocat. Vir. Virosaq; pōtus Castorea. de quo plura apud Persiū illic: Sapdam en aduehe pōto Castoreū stuppas. de eo multa Pli. & Solinus. poeta exēplo Catulli monet salutē oībus rebus anteponendā. ꝭ Medicatū ad multa medicamēta aptū. ꝭ Teneris Mecœnatibus. i. mollibus & delicatis, q̄lis fuit Mecœnas. Nā eū cōstat (ut diximus in pri.

Votiuæ tabellæ

Saty.illic: De Mecœnate supino)delicatũ fuisse. Atq; alias. subau
di uestes Hoc loco poeta describit, intelligitq; uestes coloris natiui
ex lana bætica. Nam i pecudibus bæticis: hoc est Hispanis, uellera
sunt rutila, ex qbus nullo alio adhibito colore uestes texebant. eas
ostẽdit poeta tale colorẽ habere ex pascuis, potuq; aquarũ, & tempe
rie aeris. Inde lacerna bætica apud Mart. sic logt: Nõ est lana mihi
mẽdax, nec mutor aheno: Sic placeã tyriæ, me meæ tinxit ouis. Idẽ
li.ix. In tartesiacis domus est notissima terris; Qua diues placidũ
Corduba Bætio amat. Vellera natiuo pallent ubi flaua metallo: Et
linit Hesperiũ bractea uiua pecus. idẽ in fine .xii. libri, Bætis oliuife
ra crinem redimite corona: Aurea qui nitidis uellera tingis aquis.
Generosi graminis: ordo est: Quarũ uestiũ ipsum pecus natura ge
nerosi graminis infecit. i. tinxit. uñ infector, tinctor appellatur. Cic.
Infector Dibaphũ rogitat, sed infector rẽ oratur. Generosi graminis. i. her
bæ generosæ, & nobilis. Sed & egregius fons: nõ solũ, ingt, lanæ
illæ in ouibus sunt rutilæ ex pascuis: sed et ex potu Bætis amnis, &
ex aeris tẽperie. neq; n. ad illud est referendũ quod aliq ex auctori
tate. Pli. senserũt: q sic lib. ii. cap. c. vi. scribit: In Bœotia amnis Me
las nigras oues reddit. Cephisus ex eodẽ lacu pfluens albas, rur
sus nigras penitus, ruffasq; iuxta Iliũ Xanthus. unde & nomẽ am
ni. nã ξανθὸς flauũ significat. sed ad aquas tm̃ bæticas, cũ sequatur:
Et Bæticus adiuuat aer. Viribus occultis. i. nõ itellectis. Aer bę
Bætis ticus aer hispanus. nã Bætis fluuius est Hispaniæ ulterioris, a quo
& Hispania Bætica noiatur. ea est q̃ nũc Granata appellatur. Græ
ci n. coccũ uocãt granũ cuius illic magna est copia & bonitas. Pli.
Parthenio factas. cõmẽdatio est ab artifice. Sic Virg. Diuini opus
Alchimedõtis: Et dignũ siti ẽe Pholo. i. q optime posset Pholo sa
Pholus tisfacere sitiẽti, & ei sitim explere. Nã Pholus Centaurus fuit: a quo
pp inquus mõs Pholus est appellatus: q cũ Herculẽ hospitio susce
pisset: doliũ uini antea defossum extulit: hoc tradũt cuidã Cẽtauro
olim a Dionysio datũ, iperatũq; ut tũc uinũ pferret: cũ adesset Her
cules. eo igit facto, ferũt reliquos Cẽtauros uini odore, & uirtute fa
ctos ebrios: cũq; impetũ una oẽs in Pholũ facerẽt, ab Hercule par
tim cæsi sunt, partim in fugã cõuersi. lege Diodorũ lib. v. Vel con
Bascaudæ iuge Fusci: mulierẽ bibacẽ sui tpis flagellat. Bascaudas: uasa erãt
Britãnica. Mart. Barbara depictis uenit bascuada Britãnis: Sed me
iã mauult ducere Roma suã. Escaria. s. uasa ab esca denominata.
Multũ cælati. s. auri. Quo biberat: designat poculũ aureũ: quod
(ut scribit Pli. lib. xxxiii. ca. iii.) puluino Philippus rex Macedonũ
Olynthus subijciebat. cũ uellet dormire. Emptor Olynthi: Olynthus ciuitas
est Thraciæ edito i loco sita: ut lib. pri. historiarũ scribit Thucydi
des: quã (ut testatur Demosthenes ꝯtra Æschinẽ) Philippus Amyn
thæ filius Alexãdri pr, emit ab Laschene amico suo, quẽ pecunia
corruperat. de quo puto intellexisse Virgiliũ in. vi. illic: Vẽdidit hic
Callidus auro patriã: tradit Seruius. Callidus: nam (ut scribit Iustinus) blan
dus pariter fuit & insidiosus: ut q plura pmitteret, q̃ pstaret. Callidos
appellat Cic. in li. de nat. Deorũ, quorũ tanq̃ manus, sic animus usu cõ
calluit. Sed qs nũc alius: hæc ad laudẽ dñi Catulli, q (qđ alij nõ fa
cerẽt) pluris fecit salutẽ, q̃ opes suas. sicq; sui tpis auaritiã notat.
Non pp uitã: docet poeta phice ita homini paradas esse opes, ut
eas habeat tanq̃ ancillas non dominas. Sed (nisi forte nimis arro
gãs uiderer) negarem hæc duo carmina esse Iuue. nullam. n. poetę
sapiũt grauitatem. Cęci uitio. s. immensæ cupiditatis & auaritiæ.
Iactatur. s. in mare. Aduersis. s. uentis & fluctibus. Illuc deci
dit: eo necessitatis deuenit, ut etiam arborem nauis succideret. Ex
plicat angustũ: succiso arbore nauẽ reddidit spatiosam, quæ an
tea angusta erat, atq; implicita. Quãdo: quãdoquidẽ solemus in
periculis afferre ultima, & extrema præsidia ut truncemus. s. arbo
rem, quo nauis fiat leuior: legendumq; cum suspirio.

ASCen. Si res ampla &c. Si res ampla esset mihi domi: & si res esset mi
hi similis affectibus in Catullum. s. meis. taurus pinguior Hispulla
. i. muliere illa obæsa & præpingui: quam p transitũ notat. & piger
ipsa mole. i. magnitudine corporis sui. traheretur. i. lente nõ inuitus:
sed tardus mota sua duceretur ad uictimã. nec. i. & nõ. & sanguis
eius nõ nutritus in herba finitima. i. in confinio nostro: sed ostens
dens in colore candido pilorum. pascua læta. i. opima Clitumni.
sanguis iret. i. effiueret. & ceruix sup. esset ferienda grandi ministro
. i. summo pontifice. ob. i. propter reditum amici. s. Catulli. trepi
dantis adhuc ex periculi, in quo fuit, memoria. & passi nuper hor
renda. idest res horrendas. & mirantis sese esse sup. incolumem: id
est saluum & sanum Nam tenebræ densæ & continuæ abscondes
re uua. idest continua nube cælum. & ignis subitus. idest subito in
uadens. impulit: idest percussit, antennas: idest minora uela. præter
idest ultra. casus. i. dubios euẽtus pelagi. & pter ictũ fulguris euasi
. i. quod euasit: cũ, idest quando. quisq; crederet se percussum esse il
lo: idest ab illo. & cum quisq; attonitus: idest tonitru stupefactus.
putaret nullum naufragium posse conferri. . idest comparari uelis
ardentibus: quasi terribilius. scilicet uela comburi q̃ nauim rum
pi. omnia talia fiunt: qualia supple fieri dicuntur. si tempestas poetis
ca: idest a poetica describi solita. surgit quando: idest aliquando.
tam grauiter. ecce aliud genus discriminis: idest periculi. audi sup
ple illud, & miserere iterum. quanquam cætera sint pars quidem
dira eiusdem sortis: idest periculi quod sortiebatur: sed cognita
multis. & supple talis quam. idest qualem. plurima fana: idest
templa, & sacella testantur. tabella uotiua: idest ex uoto oblata.
quis nescit pictores pasci ab Iside. idest in tabellis uotiuis pingen
dis Isidi: quasi dicat nemo. Similis fortuna: quia aduersa. ut. scilicet
faceret uota & iacturam: accidit. &. idest etiam. Catullo nostro
supple amico. cum: idest quando. medius alueus. idest carina na
uis. foret: idest esset. plenus fluctu: idest aqua marina. & iam undis
euertentibus: idest obruentibus & euertere uolentibus. alterum: id
est modo dextrum: modo sinistrum latus. puppis. idest nauis. &
hoc incerto: idest propter incertitudinem arboris: scilicet mali:
quam semper timebat rumpendam esse. & prudentia cani: idest
annosi & experti rectoris: idest directoris nauis. nullam opem: id
est nullum auxilium conferret contra uiolentiam cæli, & maris. Ip
se Catullus cœpit decidere: idest dissipare res suas: uel potius de
cidere. scilicet causam litis cũ uentis: quasi uero uenti ob diuitias
eũ persequerentur: iactu. i. per iacturam. imitatus. i. imitans in
hoc Castora: idest animal, cuius testiculi medicinales sunt: qui ipse
facit se eunuchum. idest castrat se abmordendo testiculos. cupiens
euadere damno. idest per damnum & amissionem testiculi. atq;
ideo, quia hoc facit. intelligit inguen: idest testiculum suum. me
dicatum: idest medicamentis. quæ Castorea dicuntur aptum. Alij
legunt cupiens euadere damna testiculis adeo &cæt. Et est ordo:
Cupiens euadere damna. scilicet mortis: testiculis. idest per testicu
los. adeo: idest intantum &c. Catullus dicebat fundite: idest deiicite
in mare cuncta quæ mea sunt. uolens: idest paratus præcipitare
etiam pulcherrima: utpote uestem purpuream aptam. quoq;. id
est. etiam. Mecœnatibus teneris. idest mollibus: atq; alias uestes:
scilicet bæticas purpureas: quarum natura generosi graminis in
fecit ipsum pecus. i. lanam pecoris intinxit. sed & fons egregius
idest aqua fontis ad hoc conuenientissimi. adiuuat naturam. scili
cet uiribus occultis: idest nos latentibus: quare aqua unius fontis
uiuacius colorat, q̃ alterius. atq; aer bæticus: idest iuxta Betim flu
uium Hispaniæ: uim illam aquis & herbis tribuens. ut sponte lanã
colorent. Ille. scilicet Catullus. nec dubitabat mittere in mare. sci
licet argentum: idest uasa argentea: uidelicet lances factas supple
a Parthenio. & cratera: idest ingens poculum. capacem urnæ. id
est quantum urna. & dignum Pholo: idest centauro illo bibace.
uel coniuge Fusci: quam per transitum bibacitatis arguit. Adde
& bascaudas: idest uasa britannica, siue anglica. & mille: idest in
numera escaria supple uasa. Adde etiam multum cælati supple. au
ri. quo: idest cuiusmodi cælato poculo ex auro. biberat callidus
emptor Olynthi: scilicet Philippus rex Macedoniæ: qui Olynthum
ciuitatem Thraciæ fraude mercatus est: quod ut notaret poeta,
uoluit periphrasi uti. Sed quia alius a Catullo: & in qua parte mun
di audet quis præferre nunc argento: idest diuitiis caput: idest ui
tam. & rebus salutem: hoc est ubi esset nunc reperibilis, quæ
non potius uitam periculo exponeret, q̃ tam prætiosas merces
proijceret in mare: quasi dicat nusquam. Nam quidam non fa
ciunt patrimonia: idest accumulant diuitias propter uitam. idest
ut inde conuenienter uiuant. sed ipsi cæci uitio. scilicet auaritiæ.
uiuunt propter patrimonia: idest non cupiunt patrimonia ut be
ne uiuant: sed cupiunt uiuere ut faciãt patrimonia. Maxima pars
rerum utilium iactatur a Catullo. sed nec damna. i. iacturæ illæ. le
uant supp. nauem aut pericula. aduersis scilicet uentis urgentibus
tunc. Decidit (Georgius legit reddit. & probat primam pduci: sed
bene legitur decidit) idest deuenit ex misero casu illuc: idest ad il
lud extremũ remediũ. ut summitteret. i. deiiceret & sterneret malũ:
idest arborem uelíferam. ferro. s. securi. ac explicat: idest expedit &
extra plicas, & impedimenta mali & uelorum ponit. se angustum:
idest angustatum prius. Vltima: idest ultimæ partes. discriminis: id
est periculi supple sunt quando nos afferimus præsidia: idest auxi
lia ad protegendos nos. factura nauem minorem. i. quando etiam
nauem incidimus. Hæc potissima uisa est expositio.

I nunc & uentis animam committe,dolato
Confisus ligno,digitis a morte remotus
Quatuor,aut septem,si sit latissima teda.
Mox cum reticulis,& pane,& uentre lagoenæ,
Aspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postq̄
Prospera uectoris,fatumq; ualentius Euro,
Et pelago,postquam Parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares,& staminis albi
Lanificæ,modica non multofortior aura
Ventus adest,inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extensis,& quod superauerat unum
Velo prora suo,iam deficientibus Austris.
Spes uitæ cum Sole redit,tum gratus Iulo,
Atq; nouercali sedes prælata Lauino,
Conspicitur sublimis apex,cui candida nomen
Scrofa dedit,lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam uisis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Tyrrhenamq; Pharon.porrectaq; brachia rursus,
Quæ pelago occurrunt medio,longeq; relinquunt
Italiam.non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit,sed trunca puppe magister
Interiora petit baianæ peruia cymbæ.
Tunc stagnante sinu gaudent ibi uertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri linguis,animisq; fauentes,
Sertaq; delubris,& farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos,glebamq; uirentem,
Iam sequar,& sacro,quod præstat,rite peracto
Inde domum repetam graciles ubi parua coronas
Accipiunt fragili simulachra nitentia cæra.
Hic nostrum placabo Iouem,laribusq; paternis
Thura dabo,atq; omnes uiolesq; iactabo colores.
Cuncta nitent,longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc Coruinæ,Catullus
Pro cuius reditu tot pono altaria paruos
Treis habet hæredes,libet expectare, quis ęgram,
Et clandentem oculos gallinam impeadat amico
Tam sterili.uerum hæc nimia est impensa,coturnix
Nulla unquam pro patre cadet.sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita,& Pactius orbi,

IOAN. BRIT. ¶ I NVNC:honesta inhibitio est ꝑ ꝑmissionē. Sic Ouidius:I nūc & cupidi nomen amantis habe.¶ Digitis a morte remotus Quatuor:hoc uł poeta sumpsisse ex dicto Anacharsis: qui cū didicisset q̄tuor digitorū nauis esse crassitudinē:tantū,inq̄t, morti propinqui sunt q nauigant.monet.n.quantū nauigantibus immineat periculum.¶ Teda:tabula nauis. Tedam aūt posuit ꝑ oī arbore, ex qua naues fieri solēt. de teda diximꝰ in prima Saty.illic: Teda lucebis ĩ illa.¶ Mox cū reticulis: qui nauigāt panē,& alia ad uictū necessaria secū ferūt.Persius: Iam pueris pellē succinctus & Oenophoꝝ aptas. ait ergo poeta: Tu q nauigaturus es memēto una cū pane,& uino sumēdas esse te cū secures ad nauis arborē incidendā:si tēpestas urgeat: q.d.scito,mortis periculū semꝑ nauigāti iminere.legēdūq; est Accipe: nō aspice.

Reticulū. Reticulū.n.est genus sacci aptū ad panē ferēdū, a rete denominatū.Horat. Vt si reticulū panis uænales iter onusto Forte uehas humero. Reticulū itē (ut diximus in secunda Sat. illic:Reticulum comis auratum ingētibus implet)tegmē est capitis muliebris.¶ Vētre lagœnę: hoc est capaci & ampla.lagœna uas est terrenū tē aquariū q̄ uinariū. Iuuenalis:Pugna saguntina feruet cōmissa lagœna.Nam ex

Vasa saguntina. Sagūto Hispanię ciuitate ꝑtiosa fictilia mittebanť.Mart.in Apophoretis: Sume sagūtino pocula ficta luto.idē alibi:Ficta Sagūtino cymbia malo luto. ¶ Sed postq̄ iacuit: sensus est & ordo: Postq̄ mare factū est tranquillū: & oīs tempestas sedata est &c. Prora miserabilis cucurrit inopi arte:hoc est uestibus extensis & uelo suo,quod unū superauerat.nā uela,q̄ maiora erāt, ĩ medio maris fulmine fuerunt absūpta.¶ Tēpora uectoris.ĩ.fuerūt. ¶ Fatū:ipsa Deorū benignitas. ¶ Valētius: potentius. ¶ Euro & pelago:ipsa tempestate.¶ Parcæ hilares.i.ipsa fata.¶ Meliora pensa: feliciorē fortunam

Pensa. Pensa numero tantū plurali dīr q̄cunq; pendēt e colo:hoc est q̄ in filum duci possunt. Ouidi.Nos humiles,famulæq; tuæ data pēsa trahemus.¶ Lanificæ:hoc est operatrices.¶ Albi staminis.i.felicitatē portēdētis. nā Parcæ dīr fila nigra ducere:cū mortē, infelicitatemq; miranť. cōtra uero fila alba:cū felicitatē portēdūt.Mar. Si mihi lanificæ ducūt nō pulla sorores Stamina: nec surdos uox habet ista dies.¶ Fortior:nā uētus est,q uehemētiori uenit ipetu,uñ,& nomē:aura uero leuior est. ¶ Inopi arte:inopi ꝑsidio,expositiue pestibus extēsis. ¶ Supauerat: super fuerat.Virgilius: Amissa solus palma superabat Acestes.i.superat.Plin.de elephātis:Naq; unū q supauerat.¶ Iam deficiētibus Austris Spes uitæ cū Sole redit:deficiētibus,inq̄t,uētis, ac iā Sole: hoc est serenitate reuersa.Catullus: Cœpit iā de salute sperare.¶ Sublimis apex.i.mōs Albanus,ubi Ascanius cōdidit Albā.

Alba lōga. Nā post xxx.annū:ex quo Æneas Lauiniū tenuerat, Ascanius amisso pře abūdāte Lauinij multitudie,florētē iā (uttū res erāt)urbē Lauinię matri,siue nouerca(nā id quoq; ambigit Liuius) relīq̄t: nouā ipse aliam sub Albano mōte cōdiditq; a situ porecto lōga Alba appellata est.de hoc plura diximus in.iii. Satyra.¶ Cādida scrofa:nam a noie porcæ albæ,q trigīta(ut scribit Varro lib.ii.de re rustica)porcellos pepit ĩ portētū albos denoiata est Alba.

Scrofa. Scrofa aūt appellať sus nō castrata:sed q̄ ad foeturā habeť. ¶ Mirabile sumē : expositio est.i.ex q̄ optimū haberi potuisset sumē.De sumine diximus in.ii. Saty.& apud Persiū illic: Calidū scis ponere sumē. ¶ Lætis Phrygibus:utrū q a ea duce sedē inuenissent,an q̄ mirandū sumen essent habitum ex porca, q̄ trigīta esset mamillarū.¶ Et clara: ordo est: Scrofa clara triginta mamillis nunquā uisis.ĩ.in alia porca.

Portus Hostiæ. ¶ Intrat moles positas.i. portū Hostiēsem magnis mollibus a Claudio extructum. De quo ita Teang].meminit: Itē ꝑfecit emissariū Fucini lacus, portūq; Hostiēsem,a Diuo Iulio sæpius destinatū,ac ꝑꝑ difficultatē omissum.& paulo infra : Continuis.xxx.hoium millibus sine intermissione operātibus portū Hostiæ extruxit. de eo meminit & Eusebius cronographus.¶ Tyrrhenāq; Pharon.i.turrim, q̄ in

Pharus. portu Hostiēsi erecta erat a Claudio i æmulationē Phari Alexandrinæ: ut ad nocturnos ignes cursū nauigia dirigerēt.Nam id sciendū Pharū isulā esse: q̄ obiecta Alexādriæ portū efficit : ubi turris est eiusdē nois: quā Ptolemæus erexit:cuius usus erat nocturno nautæ cursui ignes ostēdere ad ꝑnunciāda uada, portusq; introitū.a cuius nomine oēs reliquę turres, q̄ cōplurbus locis flagrant noctu Phari sunt appellatæ.¶ Tyrrhenā: Thuscā. mare.n.id Tyrrhenū dī:hoc est Hetruscū: in cuius littore sita est Hostia.¶ Nō sic mirabere: cū uideas portꝰ structiles ea esse operis magnitudine.¶ Brachia porrecta.i.moles ꝑtentas in mare ¶ Relinquūt Italiā:magnitudinē portus ońdit,q ita in mare extēdebatur:ut uidereť lōge ab Italia recedere: & lōge eā relinquere. Tale est illud Virg. in.x. Ille uelut rupes uastū, quæ prodit ĩ æquor Obuia uētoꝝ furijs : expostaq; pōto. ¶ Interiora : partē interiorē ipsius portus.¶ Peruia: nauigabilia tm̄ paruæ cymbæ: q̄libus in lacu Lucrino utunť:q i Campania ē iuxta Baias: sicq; ostendit naua Catulli ita mutilatā & tēpestate confractā : ut per breuia ēt ferreť. ¶ Tunc stagnāte sinu: portu trāquillos habēte fluctus tēpestate iā sedata.¶ Tunc .ĩ.ubi in portū uenere.¶ Vertice raso: serui q manumittebanť i tēplo (ut diximus diffusius ĩ cōmentarijs Persii)ex sentētia Plutarchi in Problematis:Feronię q̄ libertorū Dea dicebať,raso capite pileū accipiebāt.quod & Plau.in Amphit.meminit: Quod utinam ille faxit Iupiter,ut ego hodie raso capite caluus capiā pileū.Nautæ igiť q̄si ĩ libertatē uēdicati,quā ꝑ tēpestatē amiserāt, ad eius rei imitationē caput sibi raserāt. ¶ Gaudēt narrare ꝑicula:hoc aūt est ex cōsuetudine hoium:q superato graui periculo,gaudēt multis id narrare. Secura enim prętentorum malorum recordatio solet esse iucūda. Vnde Seneca in Tragœdijs. Quod fuit durū pati,meminisse dulce est.

¶ Garrula

¶ Garrula picula: hypallage est, p ipsi garruli. ¶ Ite igit pueri: uerba
sunt Iuue. imperãtis seruis: ut parent quæ ad sacrificia & uota exol
uẽda p Catullo ptineãt. Nã Romani prisco instituto rebus diuinis
opam dabãt, cũ aliqd cõmẽdandũ esset pcatione: cũ soluendũ gra
tulatione, cũ exposcendũ uoto. Valerius auctor in primo limine.
Fauere linguis ¶ Linguis, aĩsq faucẽtes: nã in rebus diuinis (ut scribit Cic. de diui
natione) quæ publice fierent: ut fauerent linguis impabatur. quod
significabat ut taciturnitatẽ pstarent. Nã i ludis fauor, i sacris tacis
turnitas est necessaria, ut sacra rite pagi possint nulla mala uoce ob
strepẽte. Tibullus: Quisqs ades lingua uir, mulierq faue. & alibi:
Ore fauete oẽs. ¶ Sertaq delubris: tẽpla. n. Deoꝝ frõdibus & sers
tis ornabãtur. Virg. Et festa uelamus frõde p urbẽ. ¶ Farra iponite
cultris. i. cultros mola, q̃ ex tosto ferre, & sale pstabat, inspgite. nam
Mollis mola tria inspargebant, culter. s. ignis & caput uictimæ. ¶ Molles
focos: molles appellauit, aut q ijs odores, & thura cremẽtur: q̃ Ara
bes molles mittũt. Tibullus: Vrant pia thura focis, urãtur odores:
Quos tenere terra diuite mittit Arabs. Virg. Molles sua thura Sa
bæi. aut (quod magis placet) molles focos, recẽtes & nouos. ut il
lud apud Statiũ in Siluis: Sertis mollibus expleat umbra. i. nouis
& recẽtibus. unde Pli. ad Apollinarẽ. Prata florida & gẽmea trifos
liũ. aliasq herbas teneras, semp molles, & q̃si nouas alunt. Sic &
Virg. Castaneæ molles. i. nouæ & recẽtes. nã nuprime parati erant
foci. seqtur. n. Glebãq uirẽtem. ¶ Glebãq uirtutẽ. i. arã ex glebis
xrectã: sup quã foci parabant. ¶ Quod pstat: qđ melius est & excel
lẽtius, tanq̃ publice factũ. ¶ Inde. i. ex publico sacrificio iã pacto.
Est aũt ordo: Inde domũ repetã pacto rite sacro, quod pstat. ¶ Dos
Lares mũ repetã: ut priuatim. s. sacrificet Laribus: q & priuatim i domibus,
& publice i cõpitis colebant. Nã lares (ut recitauimus: apd Persiũ)
antiqtas psides uocauit: qbus canis assistit: & ipsi pellibus caninis
uestiũtur. ut ingt Macrobius. eius rei duplicẽ Plutar. causam affert
in Problematibus. Nã cũ psides, ingt, sint q psunt: his domus cus
stodes esse oportet: & alienis formidolosos: ut canes uidemus. Mis
tes uero ac lenes, mãsuetosq domesticis, uel q Dæmona q̃dã ma
la circũerrant: qbus Dii: q̃si carnificibus & scelerꝝ ultoribus aduers
sus iniustos, & ipios utant. Sic Lares furiales existimati sunt, & pœ
narꝝ & uitæ exactores & operationũ speculatores. Quare fit ut cas
ninis pellibus induant: qbus & canis ideo assistit: q ad inuestigan
da scelera & ulciscẽdos iprobos sagaces sint. De Laribus itẽ memi
Larariũ nit Apuleius in lib. de Deo Socratis. A Laribus fit Larariũ: quod
capit p loco ubi Lares colebãtur. De quo sic Lãpridius i Alexan
dro Seuero: Virgilij imaginẽ Cũ Cic. simulachro in. ii. Larario has
buit: ubi & Achillis & magnorũ uirorũ. Alexandrũ uero magnum
Coronæ iter optimos & duos in Lararío maiore cõsecrauit. ¶ Graciles cos
ronas: hoc dicit: qa Romani (ut sce. Pli. lib. xxi.) cũ terra flores nes
garet: coronas ex ramẽto e cornibus tincto sibi conficiebant: quas
hypernas appellabãt, paulatimq subrepsit appellatio corollis iter
initia pp gracilitatẽ noiatis. hinc ergo poeta graciles coronas aps
pellauit. Lares aũt coronari solitos docet Pli. sic: Et iã tũc coronæ
Deorũ honos erãt & Lariũ publicorũ, priuatorũq & sepulchroꝝ
& maniũ. uñ Plaut. in Aulularia introducit Larem dicentẽ: Thure,
uino, coronis, sibi quotidie sacrificatũ fuisse. ¶ Hic: hoc est domi.
¶ Laribus pñis: hoc est domesticis & maioꝝ nostroꝝ. ¶ Nostrũ los
uẽ: aut quẽ peculiari cultu domi ueneramur: aut nostꝝ. i. Romanũ.
¶ Iactabo: spargã. ¶ Omnes colores uiolæ. i. uiolas oĩs gñis. nam
tria sunt (ut diximus apud Persiũ illic: Et iãthina læna) genera uios
laꝝ, purpureæ, luteæ, albæ. ¶ Cuncta nitẽt: ita a poeta inferuntur: q̃si
illico oĩa a seruis & ministris essent parata ad sacrificiũ: ut sit sens
sus. Oĩa polita, munda, ornataq sunt, qualia fieri idẽ in eiusmodi
rerũ celebratione. ¶ Lõge erexit ianua ramos. i. ornata est ramis
lauri. nam in festorũ solẽnitate domus lauro ornabant. alibi: Ornẽ
tur postes, & grãdi ianua lauro. ¶ Festa: coniunge cũ ianua: ut sit ia
nua festa, & domus festa. ¶ Opatur: rẽ sacrã facit. Virg. Lætus opes
Opari ratus i herbis. Propertius: Cynthia iam noctes est operata decem.
¶ Nec suspecta tibi: noli, ingt suspicari Coruine me ideo hæc uota
tam solenniter exsoluere: quia uelim captare Catullum. non enim
est orbus, sed tres habet liberos, quibus bona sua relinquat. Sicq
uenuste captatores sui temporis sigillat. ¶ Libet expectare: uolus
ptariũ est, inquit, expectare an aliquis appareant, q p amico tã stes
rili uel gallinẽ moribũdã mactet. q. d. nemo erit q sacrificet: Nã gal
linę (ut scribit Pli. l. x.) ad rẽ diuinã luteo rostro, pedibusq purę nõ
uidebant, ad optanea sacra nigrę. ¶ Tã sterili: q̃lis ẽ Catullus: q cũ
filios habeat: nihil daturus ẽ captatori: sed oĩa filijs relicturus. nã ste
rilis amicus captatoris dr uñ nullus exit fructus, cũ oĩa liberis selis
quat. sic & agrũ sterilẽ dicimus, q fructũ nõ facit: & mulierẽ sterilẽ,
q̃ fœtus nõ parit. ¶ Verũ hæc nimia ẽ ipensa: ironicos. q. d. nõ eẽ mi
rãdũ si qs nõ iueniat, q p amico gallinã sacrificet: qa nimia sit ipẽs
Coturnix sa. ¶ Coturnix: auis qua uulgus uocat q̃leã: græce ortyx dr. uñ orty
Ortygometra gometrã ipsarũ coturnicũ regẽ uocamus. Coturnicẽ aũt posuit p
uilissima aue. nã apud mẽsas Romanoꝝ dãnabat, q morbo comi
tiali labore dr. Pli. auctor. ¶ Pro ptẽr. p eo q pr sit. i. q filios habeat: qa
idẽ nihil sit capturus. ¶ Sẽtire calorẽ Si cœpit: auaritiã sui tpis no
tat: mouet, ingt, spe cõsequẽdę hæreditatis ad faciẽda uota & sacri
ficia p orbo si forte uel minima ualetudine corripiat. hinc exit illa
Pli. lib. xiiii. cõquestio: Postq̃ cœpere orbitas i auctoritate summa &
potẽtia eẽ captatio in q̃stu fertilissimo, ac sola gaudia in possidẽdo
pessum iere uitæ pretia. ¶ Gallita, & Pactius: nomina sunt diuitum
orborum, quos pro omnibus diuitibus orbis ponit. De Pactio me
minit Martia. sic Munera quæ cuperet Pactius esse sua.
ASCen. ¶ I NVNC &c. Ordo est: I nũc & cõmitte aiam. i. uitã tuã uens
tis. confisus. i. munitus ligno dolato. remotus a morte. i. submersio
ne. q̃tuor digitis aut septẽ. si teda. i. asser: uel tabula ex teda. fit latissi
ma. i. dẽsissima: qa p latitudine densas tabulas faciũt: q̃to. n. latios
res sunt, tãto plus põderis sustinẽt: & debiliores sunt. Aspice mox
.i. paulopost secures. qbus malũ incidas. esse sumẽdas i tẽpestate cũ
reticulis i qbus panis portet. & pane & uẽtre lagœnæ: hoc est fac
ut ẽt secures iferas in nauiũ: nõ solũ panẽ & uinũ. sed postq̃ mare
iacuit planũ. i. sedatũ est. tẽpora sup. effecta sunt psp era. & fatũ. i.
pordinata a Deis euasio uectoris. s. Catulli: q uectus est: aut uictos
ris. i. uoti cõpotis. est ualẽtius. i. potẽtius. Euro. i. uẽto illo ipetuoso
& pelago. & postq̃ Parcæ. i. Deæ fatales. hilares. i. lætæ & fauẽtes,
lanificæ. i. filatrices. albi. i. psperi. staminis. i. cursus uitæ Catulli. du
cũt manu benigna pẽsa meliora. i. significatiua lõgioris uitæ. uentus
adest inopi. s. Catullo. nõ multo fortior aura. i. aere nullo ipetu mo
to: sed leniter spirãte. prora. i. nauis prima pars, uel totalis uis. mise
rabilis: qa lacera cucurrit arte. i. p artẽ. & uestibus. s. nauigãtiũ exs
tẽsis loco ueloꝝ & suo. s. proræ uelo: q unũ uelũ suauerat. i. supfues
rat adhuc. spes uitæ redit cũ Sole. & hoc Austris. i. sumptuosis uen
tis deficiẽtibus. tũc apex. i. sublimis locus. gratus Iulo. i. Ascanio
Æneæ ex Creusa filio. & sedes plata Lauino nouercali. i. q nouer
ca eius Lauinia habitabat. cui cãdida. i. alba scrofa. i. sus. dedit no
mẽ qa Alba uocabat. scrofa inq̃ existẽs sumẽ. i. accipiendo a parte
totũ. genus suis. miserabile Phrygibus lætis pp uaticiniũ de ea sue
datũ. & existẽs clara. i. insignis triginta mamillis nunq̃ uisis in alia
porca. de hac. iii. Æne. dr sic: Cũ tibi solito secreti ad fluminis undã
Littoreis ingẽs iuẽta sub ilicibus suis. xxx. capitũ fœtus enixa ias
cebit Alba solo recubãs: albi circũ ubera nati: Is loc[9] urbis erit &c.
Tandẽ. i. post longã expectationẽ. intrat. s. Catullus moles positas
p æquora iclusa a Claudio. s. hoc est Hostiẽsem portũ. & Pharon. i.
turrim Hostiẽsem nautis in iudiciũ extructã Tyrrhenam. i. i mari
Tyrrheno. & Brachia maris porrecta. i. extensa. q̃ cõcurrũt rursus
medio pelago. i. i mediũ pelagus: uel quoꝝ cõcursus est i medio pe
lago: & q̃ relinquũt lõge Italiã. Tu nõ ergo mirabere. i. mirari pos
teris sic. i. intantũ. portus quos natura facit. i. naturales. Sed magi
ster. i. gubernator. petit trũca. i. truncata & mutilata pupe. iteriora
.i. iteriores partes maris. puia. i. trãsibiles. cymbæ. i. nauiculæ: Baia
næ. i. q̃li apud Baias utunt. Tũc postq̃ intrauerũt nautæ raso capis
te. i. q fere rasum caput habere solẽt securi iã de periculo. gaudent
ibi. i. i trãsitu maris. stagnante. i. stagnũ faciẽte. narrare picula mas
ris garrula. i. q̃ cũ garrulitate narrari solẽt. Igitur: quãdoquidẽ sals
uus est amicus. O pueri. i. familiares mei, ac domestici serui. ite fas
uẽtes linguis. i. uerbis & animis. i. uotis. & imponite delubris: idest
tẽplis aut foribus eorũ. serta. i. coronas ex floribus & herbis sertas.
& imponite cultris, qbus hostia mactetur. farra: idest molam sals
sam. ac ornate molles focos. i. ex molli & recẽti terra instruite arã.
q pro. i. glebam uirentẽ. i. cespitem: hoc est terram cũ graminibus.
Ego iam sequar uos scilicet cum hostia. & ego pacto sacro: idest sa
crificio rite. quod restat: idest reliquũ est. Aliqui textus habẽt quod
præstat: idest quod præstãtius est. repetam inde domũ. ubi: idest in
qua domo parua simulachra Deorũ: idest familiarium. nitentia fra
gili cera. idest nitide facta ex fragili cera. accipiũt graciles: idest mo
dicas coronas: corollas uidelicet. Ego placabo hic. i. domi meæ.
nostrum Iouem. i. familiarem. erat enim unicuiq suus Iupiter, &
sua Iuno. & dabo Laribus paternis thura, atq iactabo in honos
rem uidelicet eorum omnes colores uiolæ. Cuncta nitent: idest iam
purgata sunt. ianua domus meæ erexit longos ramos in signum
festiuitatis. & ipsa festa. i. festiuitatẽ celebrãs, operat. i. rẽ diuinã fas

cit.lucernis matutinis.i.a principio diei,etiam ante lucẽ incipiens. Nec ſuſpecta &c.In hac parte poeta ſatyrico officio functus captatores perſequitur,ſe primum purgans. Ordo eſt: Nec o Perſice quamuis pro Catullo hæc offeram:hęc ſacrificia: ſcilicet mea ſint tibi ſuſpecta de captatione,aut ineſcatione uidelicet: quaſi faciam ut ab eo hæres inſcribi ſperem.Id enim nõ poteſt fieri. Nam Catullus pro cuius reditu ego pono tot altaria:habet tres paruos hæredes:ſcilicet liberos ſuos. Libet aũt expectare quis aliorum: ſcilicet modo uiuentiũ: impendat amico tam ſterili: ideſt ſaluti amici uñ nihil ſperetur hæreditatis: gallinã ſubaudi etiam ægrã & claudentem oculos.uerũ hęc impenſa: ſcilicet gallinæ eſt nimia. Nulla coturnix (quæ auis eſt,& minoris in Italia uenit, eſt enim quæ uulgo qualea dicitur: gallice caille) cadet unquam pro patre.ideſt pro ſalute patris: hoc eſt habẽtis liberos. Si locuplex: ideſt aliquis diues utpote Gallita mulier illa & Pactius uir ille,orbi.ideſt ſine liberis uiuentes.cœpit ſentire calorẽ: uidelicet febriũ tota porticus eius.ſ. diuitis ueſtitur.i.cooperitur. tabellis:ſcilicet uotiuis.

IO AN. BRIT. ¶ LEGITIME: ironicos: quaſi iure quodã & lege.¶ Tota porticus: nam in porticibus templorũ ſuſpendebantur tabellæ ſuſpicientium uota.¶ Calorẽ: ardorem febris.¶ Hecatomben: ſacrificiũ centũ bouum.a numero uictimarũ ἑκατὸν enim centũ: βοῦς bouẽ ſignificat.ad quod ſacrificii genus reſpexit Perſius illic:Centũ paria ob res egregie geſtas induco.i. duplicem hecatomben. Quod genus ſacrificii primũ inſtitutũ fuiſſe a Laconibus uidetur oſtẽdere Strabo in viii. Laconia, inquit cũ priſcis annis cẽtenis præeſſet urbibus, Hecatompolim uocitatam memoriæ proditũ eſt.inde quotannis p eos boues cẽtenos imolari cõſuetũ fuerat: quod ſacrum hecatombas appellabant: ut totidem numero mactarentur boues:quot eſſent ciuitates. Cum ergo tale ſacrificium perageretur: cẽtum aræ extruebantur: ut totidem eſſent, quot & uictimæ.unde illud dictum eſt a Statio in genethliaco Lucani:Centum theſpiacis odora lucis Stent altaria, uictimæq; centum. Et licet aliæ etiam uictimæq; ğ boues immolarentur, ſacrificium tamen ueteri uocabulo appellatum eſt hecatombe. unde ita ſcribit Iulius Capitolinus: Hecatombe autem tale ſacrificium eſt, cẽtum aræ uno in loco ceſpititiæ extruuntur,& ad eas centũ ſues, centum oues mactantur. Nam ſi imperatorium ſacrificium ſit,centum leones,centum aquilæ &c.huiuſmodi animalia centena fuerint,quod quondam Græci feciſſe dicuntur,cum peſtilentia laborarent &c. ¶ Quatinus hic non ſunt:ſenſus eſt: Quandoquidem hic non ſunt uænales elephantes,nec talis in latio bella progeneratur,ſed tantummodo ex locis longinquis petitur:ut Imperatoribus ſeruiat,qui eam tantum in uoluptatem alunt:nulla igitur mora erit,quin p Pacuuium & Nouiũ captatores elephanti inueniantur:quos pro orborum ſalute ſacrificent. Sicq; notat attentam captatorum diligentiam:qui nulli parcentes,nec impenſæ,nec labori elephantes peregrinam etiam belluam inueniunt. Differunt autem inter ſe

Quatin° Quaten° Quatinus & Quatenus: ut Quatinus pro quandoquidem, & quoniam ponitur. Tranquillus in Claudio:Confirmauitq; pro concione apud prætorianos, quatinus ſibi matrimonia male cederent,ſe manſurum in cælibatu. Quatenus uero pro quouſq; & quoad:ut ſit compoſitum a qua & tenus. ut Hora. Iubeas miſerum eſſe libenter Quatenus id faciat.Cicer.in Lælio: Videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat. Quatinus:ideſt quoniam uel quandoquidem.¶ Hic.ſ. Romæ.¶ Bellua concipitur: ſcribit tamen Columella in.iiii.de re ruſtica in urbe Roma elephantes progeneratos fuiſſe.¶ Furua gente:aut ab Indis, quorũ in corpore(ut ſcribit Apuleius in floridis)color noctis eſt: ut ab Æthiopibus,qui ſunt in extrema parte Africæ ad montem Atlantem. nam utrinq; elephanti mittuntur:aut ab Troglodytis Æthiopibus,qui Arabiæ ſunt contermini: omneſq; colore fuſco. apud quos etiã elephantes progenerantur.¶ Furua:nigra. unde illud Martia. Nigro bellua nil negat magiſtro.¶ Cæſaris: Domitiani.¶ Armentum: expoſitio eſt. ut ſit: Bellua armentum Cæſaris. uideturq; hoc dici a poeta in ſegnitiem ſuorum temporum. ut ſit ſenſus: Elephanti, quorum uſus erat i bellis olim, nunc ab imperatoribus ſæculi noſtri ad uoluptatem & ſpectacula exhibentur,pugnauere Romæ in Circo Claudij pulchri ædilitate,& Cæſari dictatori tertio eius conſulatu.xx.contra pedites quingentos, itidemq; totidẽ turriti cum ſexagenis propugnatoribus Germanici Cæſaris munere gladiatorio quoſdam incõditos motus edidere ſaltantium modo.¶ Rutulis.populi ſunt Latii,quibus imperauit Turnus. ¶ Hannibali. Tyrio .i. Afro & Carthaginenſi. Tyrium autem appellat q; ex Tyro uenerit Dido,quæ Carthaginem condidit in Africa.Nam Hannibal ſecundo bello punico,cum in Italiam per alpes deſcendiſſet, elephantes ſecum duxit. ut Liuius, Plutarchus,& Silius ſcribunt.¶ Regiq; Moloſſo.i.Pyrrho Epirotarum regi Moloſſi enim gẽs Epirotarum ſub Pyrrho Neoptolemo fuere quem Achilles,procreat,& ſub eius ſucceſſoribus Theſſalici ſanguinis. dicti autem Moloſſi a Moloſſo rege.nam Pyrrhus eo bello quo Tarentinos iuuit aduerſus Romanos,primus in Italia uſus eſt elephãtis, quos boues Lucas appellatos cõſtat:q; in Lucanis primũ uiſi ſint.unde Auſonius: Vt Lucas boues olim reſumpto,Præferoces iuuit iuuẽtus Romula.¶ Horũ maiores:ordo eſt:Siquidem maiores horũ elephãtorũ ſolebant parere Hãnibali tyrio & noſtris ducibus:& ferre cohortes dorſo:expoſitiue partẽ aliq̃ belli q.d.in reprehenſionẽ ſegnitiæ ſuorũ tẽporũ eos nunc tñ ali ad ſpectacula:qui antea ad bella dũtaxat parabanť.¶ Euntẽ in prælia:inuidioſe dixit in ꝑlia.q.d.nõ progredientem (ut nũc fit) in theatra. ¶ Noſtris ducibus.i.Romanis.Nã & Scipio ſocer Pompeii in exercitu ſuo aduerſus Cæſarẽ habuit elephãtes in Africa. de quo ita Appianus lib.ii.de bello ciuili ſic ſcribit.Cũ ſcipio octo peditũ legionibus iſtructus equitũ.xx.millibus:quorũ maior pars libycorũ fuit:ad hæc ſcutatis plurimis,& elephãtis circa triginta aduẽtare diceretť.¶ Nulla igitur mora eſt:cũ igiť, inqt, Gallita. & Pactius orbi uexẽtur uel minima ualetudine:nulla mora eſt per Nouiũ,aut Hiſtrũ captatores:qn elephas,q in Italia,nõ ꝑgeneratur: & ſiquis eſt deſeruit imꝑatoribus:quoquo inueniať,ducaturq; ad aras mactãdus.ſicq; oſtẽdit(ut diximus)attẽtã captatorũ diligẽtiã,q nulli parcẽtes,nec ipenſæ,nec labori elephãtes ꝑegrinã belluã inueniũt,tãtus eſt amor habẽdi.¶ Per Nouiũ:Nouius, & Hiſter Pacuuius captatores tꝑibus poetæ.¶ Illud ebur:ebur poſuit ꝑ elephanto.cõtra Virg.in.vi.elephantũ ꝑ ebore: Altera candẽti ꝑfecta nitẽs elephanto. Dentes elephanti propriȩ ebur ſunt,penuria tñ factum eſt,ut & oſſa

Legitime fixis ueſtitur tota tabellis
Porticus,exiſtunt qui promittunt hecatomben.
Quatinus hic non ſunt nec uænales elephanti
Nec latio haud uſquam noſtro ſubſidere talis
Bellua concipitur,ſed furua gente petita
Arboribus Rutulis,& Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum,nulli ſeruire paratum
Priuato,ſiquidem tyrio parare ſolebant
Hannibali,& noſtris ducibus,regiq; Moloſſo,
Horum maiores,& dorſo ferre cohortes
Partem aliquam belli,& euntem in prælia turmam
Nulla igitur mora p Nouium,mora nulla p Hiſtrũ.
Pacuuium,quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante lares Gallitæ uictima ſacra
Tantis digna Deis,& captatoribus horum.
Alter enim,ſi concedas mactare,uouebit
De grege ſeruorum magna, & pulcherrima quæq;
Corpora,uel pueris,& frontibus ancillarum
Imponet uittas,& ſi qua eſt nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus,& ſi
Non ſperat tragicæ furtiua piacula ceruæ.
Lando meum ciuem,nec comparo teſtamento
Mille rates, nam ſi Libitinam euaſerit æger,
Delebit tabulas incluſus carcere naſſæ,
Poſt meritum ſane mirandum,atq; omnia ſoli
Forſan Pacuuio breuiter dabit, ille ſuperbus
Incedet uictis riualibus. ergo uides,q̃
Grande operæpretium faciat iugulata Mycenis.
Viuat Pacuuius quæſo,uel Neſtora totum
Poſſideat,quantum rapuit Nero, montibus aurum
Exæquet,nec amet quenquam, nec ametur ab ullo.

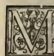
Moloſſi

ossa secarentur, ac pro ebore haberentur. Victima sacra: expositio
est. Tantis digna Deis, & captatoribus horum: ironicos legendū
est. q. d. nec elephantem licet omnium animalium maximum uicti
mam satis dignam esset quæ Dijs sacrificetur, nec dignam, quam
captatores mactent: quādo alia uictima a nobilior existat. ait enim
alter erit, qui filiam & nubilem uouebit mactare pro salute diuitis.
Tantis Deis: laribus, qui rogantur pro salute diuitis. Captatori
bus horum. s. diuitum. Alter. s. Pacuuius non deerit: qui & seruos
& filiam nubilem si habuerit, non dubitabit mactare: ut solus hære
ditatem omnem consequatur, ut sequentia docent. Si concedas. i.
si ei per leges concedatur: ut mactet seruum: uel si tu cōcedas o or
be. i. si toleres. Imponet uittas: nam uictimæ caput uitta uinciebas
tur. Vale. Flac. lib. 1. sic: Multa pallens ferrugine taurus Stabat ads
huc, cui cæruleæ per cornua uittæ. Idem alibi: Tibi cæruleis in lit
tore uittis: Et Zephyris, Glaucoq; bouem, Tethidiq; iuuēcam Dei
cit Ancæus. Et si qua est Iphigenia domi: & si quam filiam nubilē
habebit: eam exemplo Agamēnonis mactabit pro salute amici or
bi: q̄uis ei nulla sit spes filiæ conseruandæ: quomodo Agamemno
ni seruata est filia per Dianam: quæ ei paranti puellam immolare,
ceruam ablata puella supposuit. Furtiua piacula: furtiuas expias
tiones: quales subiectæ sunt Agamemnoni ab ipsa Diana: quæ om
ne exercitum græcorum pestilentia uexabat, ob ceruam ei confes
cratam in uenatione ab Agamemnone occisam: cerua enim, quæ
fuit piaculum & expiatio supposita fuit. Ceruæ tragicę: de qua tra
gici scripserunt: ut Sophocles & Eurypides. Laudo meum ciuem
ironicos. q. d. Sapiens nimirum est ciuis meus Pacuuius, qui filiam
pro salute amici mactare est paratus. nam pluris facit testamētum
quod captat, q̄ salutem mille nauium, pro qua Agmemnon Iphis
geniam filiam suam immolauit. nam si diues conualuerit testamen
tum mutabit: & omnia quæ utriq; relinquebat, soli relinquet Pacu
uio. ergo laudandum est eius consilium: ac per hoc ostendit ipsum
improbius facere, q̄ fecit Agamemnon. Is enim immolatione Iphi
geniæ mille naues seruauit. Pacuuius uero cæde filiæ unum tantū
hominem, sed testamentum inquit ironice pluris faciendum est, q̄
mille naues: sicq; improbā, & cæcam hominis cupiditatem damnat
qui etiam spe incerta testamenti paratus sit filiā mactare. nam si sic
moreretur orbus hęreditatis pari modo ad utrunq; captatorem re
Libitina diret. Testamento: ad quod inhiat. Libithinam euaserit i. mortē
& funestam ualetudinem. nam Libitina Dea fuit, in cuius ęde, quę
ad sepulturam pertinebant uendere consueuerunt, qui Libitinarij
sunt appellati. auctor est Plutarchus in Problematis. Tabulas: tes
stamentum. Inclusus carcere nassę. i. munere captatoris ligatus &
captus. sumpta est metaphora a piscibus qui nassa inclusi nequeūt.
Nassa exire. Est. n. nassa uas uimineū ad capiendos pisces. quo cū ingressi
fuerint, exire nequeūt. Silius: Haud secus ad uitreas solers piscator
ad undas: Ore leuem patulo texens de uimine nassam. Post meri
tum mirandum: ironicos. q. d. mirum non esse si omnia bona relin
quat Pacuuio quando ipse pro salute eius filiam etiam suam sacrifi
care paratus fuerit. Forsan hinc est maxima pars indignationis.
Breuiter dabit. i. illum hæredem relinquet ex asse. i. ex toto. nam
qui omnia uni relinquit, breuibus, & paucis uerbis condit testamen
tum. dicit enim: Pacuuium relinquo hæredem ex asse. i. ex toto pas
trimonio. sicq; breuiter testamentum condit. Mart. In. 7. Heredem
Riuales Fabius Labienum ex asse reliquit. Victis riualibus: alijs captatos
ribus. Riuales proprie (auctore Vulpiano) dicuntur ij, qui per eun
dem riuum aquam ducunt. per translationem autem appellantur,
qui eadem cupiditate laborant: & ad eandem rem habendam inten
tum habent animum: quasi eodem affectus riuo concurrentes. uns
de riuales, qui eandem etiam mulierem amant appellantur. Ergo
uide: insultatio est poetæ per risum in captatores. Quam grande
operæpretium: q̄ grandem & magnam utilitatem afferat immolatio
filiæ. est autem translatio sumpta a mercenarijs: quibus suaue est
post laborem mercedem accipere. Mycenis iugulata. i. filia quas
lis fuit Iphigenia Mycenea Agamemnonis filia. nam Mycenis est
forma patronymica. Mycene enim fuit Agamemnonis patria. Vi
uat Pacuuius: hęc omnia cum summa indignatione dicūtur a poe
ta in reprehensionem auaritię sui temporis. Nestora totum: qui ters
centos annos uixisse fertur. de Nestore diximus in Satyra: Omnis
bus in terris. Quantum rapuit Nero: nam ad omnes rapinas con
uersus fuit: ut tēplis etiā pluribus dona detraxerit: nulliq; delegaue
rit officiū: ut nō adijceret: scis qd mihi opus sit: hoc agamus ne quis
qcq̄ habeat. Nec amet quēquā, nec ametur ab ullo: dira sane ipres
catio est. nihil. n. pōt hoi īfelicius accidere, q̄ ut neminē hēat amicū.

FIXIS. i. affixis illic legitime. i. rite. existunt sup. captatores: qui ASCen.
promittunt si amicus. s. conualescat. hecatomben. i. sacrificium cē
tum boum. quatinus. i. quandoquidē. elephanti nec sunt hic. i. Ros
mæ uenales. nec talis bellua concipitur. i. generatur usquam sub
nostro sidere. i. climate aut polo. sed petita a gente furua. i. nigra: ut
a Mauris, Indis, & Æthiopibus. & ipsa existens armentum Cæsas
ris. i. imperatoris. pascitur arboribus rutulis. i. apud Rutulos popu
los Italiæ. & in agro Turni Rutulorum quondam ducis. nulli. i. nō
ulli. non paratum seruire ulli priuato: siquidem quia uidelicet maios
res. i. progenitores, horum. i. elephantorum. solebant parere tyrio
Hannibali Carthaginensium. s. duci. & nostris. i. Romanis ducibus
& regi Molosso. i. epirotico uidelicet Pyrrho. & solebant ferre dors
so suo cohortes aliquam partem belli. & turmam. i. multitudinem
certam militum euntem in prælia. i. præliari uolentium: quasi dicat
propter generositatem, eo q̄ olim elephantis bella gesta sunt. uetis
tum est ne priuati. i. qui reipublicæ. gubernatores non sunt: non
emant eos ad usus suos: quod si uetitum non esset: etiam elephans
tos pro salute diuitum orborum mactarent. Igitur quia nunc uetis
tum est: nulla mora sup. fit per Nouium. i. quantum est in Nouio: si
lex non obstaret. & nulla mora est per Histrum Pacuuium captato
rem illum auidissimum. quin. i. quominus. i. ut non. illud ebur. s. ele
phantorum ducat ad aras. & cadat ante lares. i. Deos domesticos.
Galliæ. i. illius diuitis orbi. existens uictima sacra & digna tantis.
thesauri custodibus & captatoribus horum. s. orborum. enim pro
quia. alter captatorum. s. Pacuuius. si concedas. i. lex concedat mas
ctare seruos. s. mouebit. i. amouebit a domo ad aras magna & pul
cherrima quæq;. i. omnia ualde pulchra corpora seruorum & ims
ponet pueris. i. domesticis suis. & frontibus ancillarum suarum uit
tas. i. quædam ornamenta capitum, quæ sacrificandis imponeban
tur. unde dicit de se Sinon. 2. Æneid. Mihi sacra parari: Et salsæ fru
ges: & circum tempora uittæ. Et si qua. i. aliqua Iphigenia. i. filia, q̄a
lis erat Iphigenia Agamēnoni: qui eam pro interiecto ceruo ut Dia
nam placaret: propter græcarum salutem, & prosperam nauigas
tionem habendam sacrificare uoluit: & secundum Horatium sacri
ficauit: quod etiam Virgil. dicit in. 2. Æneid. Sanguine placastis uē
tos, & uirgine cæsa. Seruius tamen exponit non q̄ cæsa sit: sed cæs
di iussa. Si ergo ulla filia sit illi domi: ipse dabit si permittatur, hanc
altaribus. i. sacrificijs. etsi. i. quamuis. non speret piacula furtiua. i.
piationem & placationem per furtiuam ablationem filiæ: & supposi
tionem ceruæ: sicut Iphigeniæ contigit secundum tragœdiam Sos
phoclis. unde addit ceruæ tragicæ. i. quæ in tragœdia Sophoclis di
citur pro Iphigenia supposita & mactata. Laudo meum ciuem &c.
uidentur quibusdam hæc esse uerba captatoris respondentis Iuue
nali. & ita ordo erit. Ego laudo meum ciuem. s. Gallitam, aut Pacuū
nec comparo testamento illius mille rates gręcorum tot enim fuis
se dicuntur. unde Virgilius in. 2. Æneí. Non anni domuere decem,
non mille carinæ &cę. Sed sequentia indicant q̄ sunt uerba poetæ
ironice loquentis: quia de captatore in tertia persona loquitur. Ors
do igitur est Ego laudo meum ciuem. s. Pacuium. nec comparo: id
est ęquiparo testamento diuitis orbi mille rates. i. ego puto plus esse
impetrare tam amplum testamentum per mortem filiæ, q̄ saluasse
mille rates. nam si ęger euaserit Libithinam. i. mortem, cui Libitina
præest. ipse inclusus carcere nassæ. i. uasis ex uiminibus confecti: in
quod ingressus piscis, egredi nescit (. i. ipse captus tanquam piscis.
unde piscem uocant diuitem captandum: sicut Martial. Et piscatos
rem, quomodo piscis amat) delebit. post meritum sane: idest ualde
mirandum: uidelicet q̄ sanguinem humanum aut hecatomben p̄
salute amici obtulerit tabulas prioris testamenti. atq; ipse dabit fos
san breuiter. i. prope diem. omnia sup. bona sua soli Pacuuio. ille. s.
Pacuuius incedet superbus. i. elatus. & hoc riualibus. i. competitos
ribus. uictis. i. superatis. Ergo inquit per ironiam poeta: Tu uides
q̄ grande operæpretium. i. commodum & utilitatem faciat Myces
nis. i. Iphigenia Mycenarum regis filia: quæ a patria Mycenis dicta
est (& declinatur hæc Mycenis huius Mycenidos &c.) iugulata. i.
pro sacrificio mactata. Ego inquit poeta: semper ironice loquens:
ego quæso ut Pacuuius uiuat. uel. i. etiam totum Nestorea. i. totam
uitam Nestoris: qui tres ætates hominum uixisse dicitur. & ut possi
deat tantum sup. quantum rapuit. i. uiolenter suis abstulit. & ut exę
quet. i. æquum, & æque magnum faciat aurum suum montibus.
& tamen quia captator est: nec amet quemq̄, sed diuitias eius: nec
ametur ab ullo. i. nullum habeat uere amicum: quasi dicat indignus
est uero amico qui res non hominem amat.

FINIS.

IO AN. BRIT.

ALO exemplo: quodcunq;, inquit, turpe faciens committitur: statim ipsi auctori displicet, ac per hoc stimulis conscientiæ flagellatur. ¶ Exemplo: exemplum est alicuius facti, aut dicti præteriti cum certi auctoris nomine proposito: quod nos monet quid faciendum, fugiendumue sit. unde inquit Festus Pompeius: Exemplum est quod sequamur, aut uitemus. est enim ipsa res, quam imitamur, aut si fors ita tulerit, euitamus in aliquo. Exemplum item capitur (ut docet Cicero in rhetoricis ad Herenniũ) pro eo ex quo probatio, & experimentum habet omnis rei. Vnde dicimus ad te mitto exemplum piperis, siue tritici, quod tibi uenditurus sum. & in elocutione exemplum inter exornationes nominatur. ¶ Malo: id malo exemplo dicitur cõmitti: quod male docet. quodque omnino fugiendum est ut malum. ¶ Ipsi Displicet auctori: improbi namq; pœnitentia sunt referti: nec etiam erga se quidem amici affecti esse uidentur: propterea quod nihil habent, quod sit amabile: ut scribit Philosophus libro nono Ethicorum. ¶ Auctori: id est peccanti. ¶ Prima est hæc ultio: inter alia, inquit, animi tormenta hęc prima est pœna. nam ultio & uindicta pœnam siue supplicium significant. Valerius libro primo: Pater uindicta parentum, ac Deorum uiolatio expianda est. Et Cicero pro Milone: Et pœnã semper ante oculos uersari putent, qui peccauerint. Videto tamen latius inferius de prauorum cõscientia: scilicet ibi: Quos diri conscientia facti Mens habet attonitos & cætera. ¶ Quod nemo nocens absoluitur: conscientiæ enim flagello semper punitur, q; deliquit. unde & Virgilius appellauit curas ultrices: idest conscientias ipsas, quæ puniunt semper nocentes. Plautus in Mustellaria: Nihil est miserius, quam animus hominis cõscius nam (ut scribit Apuleius) & si a cæteris silentium est: tamen ipse sibimet conscius est posse se merito increpari. ¶ Se iudice: nam se ipsum damnat: cum se male egisse recogitat. ¶ Improba quãuis Gratia: licet, inquit, per gratiam euaserit urnam prætoris: id est iudicium & damnationem prætoris hocq; dicit ex consuetudine Romana. Nam (ut scribit Seruius exponens illud Virgilij: Quæsitor Minos urnam mouet) non audiebantur causæ nisi per sortem ordinatæ. nam tempore, quo causæ agebantur, conueniebant omnes: unde & concilium inquit uocat. & ex sorte dierum ordinem accipiebant: quo post diem trigessimã suas causas exequerẽtur. unde est: Vrnam mouet. urnam ergo prætoris: id est iudicium prætoris: qui per fraudem & non recte duxit sortem ex urna. unde improbam gratiam appellat: quæ apud improbum iudicem ualuit. ¶ Prætoris: qui centumuiralibus præsidet. unde Plinius libro sexto: Epistola ad Rufum sic ait: Hoc facto nepotis commotus prætor, centumuiralibus præsidet deliberaturus an sequeratur exemplum inopinatum nobis otium, dedit & cętera. ¶ Vrnam: id est iudicium ipsum iudicum ex una sorte lectorum. ¶ Quid sentire putas: hæc omnia ad consolationem dicuntur Caluini. Est enim sensus: Omnes quidẽ hoc scelus damnant, & ingens flagitium esse prædicant, sed tu tamen non es tã tenui censu, ut omnino hac iactura obruaris, & in desperationẽ uenias. ¶ Scelere recenti: perfidia. Recens enĩ illud est, quod pauloante reciderit. ut inquit Cicero libro tertio Tusculanarum. ¶ Fidei uiolatæ: solutæ, non seruatæ, non pręstitæ. Perditissimi enim hominis ẽ simul & amicitiam dissoluere, & fallerę eum, cui læsus non esset, nisi credidisset. ut inquit Cicero pro Sexto Roscio. & libro tertio Officiorum ait. Qui iusiurã dum uiolat, is fidem uiolat: quã in Capitolio uicinam Ioui Opt. Maxi. (ut in Catonis oratione est) maiores nostri esse uoluerunt. ¶ Mediocris Fortunæ: consolatio a qualitate incommodi. ¶ Nec rara: consolatio a communi incommodo. ¶ Te mergat: in conclamatam te immergat miseriam. ¶ Nec rara uidemus: consolatio a communi miseria. ¶ Casus hic cognitus: ut depositum denegetur. ¶ Tritus frequentatus. ¶ E medio aceruo Fortunæ: idest e medio aceruo incommodorum: quibus Fortuna homines uexare solet.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA TERTIADECIMA.

INTERTIADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Exemplo quodcunq; malo. Hac Satyra Caluinum consolatur, qui abnegata sibi pecunia vehementer cruciabatur. Sed Satyrę non obtitus notat tempora sua quibus nimio auaritię studio id frequenter accidebat. prima inter alias consolatio est, eum qui abnegauerit, nunquam cruciatu carere, licet iudicia euaserit: cum eum semper conscientia exagitet. Nam mala cõscientia ię pe tuta est, secura nunquam.

XEMPLO quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio, quod se
Iudice nemo nocẽs absoluitur, improba q̃uis
Gratia fallacis prætoris vicerit vrnam.
Quid sentire putas omnes Caluine recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contingit, vt mediocris
Iacturæ te mergat onus, nec rara videmus
Quæ pateris, casus hic multis cognitus, ac iam
Tritus, e medio Fortunæ ductus aceruo.

ASCen.

XEMPLO &cętera. Argumentum recitat Macinellus. Ordo est: Quodcũque supple facinus committitur: id est perpetratur malo exemplo: id est ad malum exemplum. displicet primum ipsi auctori, qui eius scilicet causa est: & hoc mordente conscientia: hęc est prima ultio, quod se iudice: id est iudicio suo: uel quolibet seipsum iudicante. nemo nocens absoluitur. quamuis improba gratia uicerit urnam: id est anceps iudicium prætoris: id est iudicis: quia olim antequam de singulis leges erant: certa legimus: incerta sortibus ex urna ductis iudicabantur, unde est illud primo Aeneidos de Elisa: Operumque laborem Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat. Quid putas o Caluine omnes sentire de recenti scelere, & crimine fidei uiolatæ ab eo, qui negat tibi depositum: quasi dicat omnes damnant perfidum, & tibi condolent. sed nec tam tenuis census: id est rerum possessio. contigit tibi, ut onus mediocris iacturæ: id est perditionis rerum tuarum. mergat: id est obruat te calamitatibus: metaphora est a nauigantibus Nec uidemus ea, quæ pateris rara. hic casus supple cognitus est multis: ac iam tritus per assiduum usum. & ductus e medio aceruo Fortunæ: hoc est inter fortunas hominum plurimus est: & ideo ferendus.

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu q̃uis leuium minimam, exiguamq; malorum
Particulam vix ferre potes spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum, stupet hæc, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio consule natus.
At nihil in melius tot rerum proficit vsu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ sapientia, dicimus autem
Hos quoq; felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, vt cesset prodere furem?
Perfidiam, fraudes, atq; omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis hostia Nili.
Nona ætas agitur peioraq; sæcula ferri
Temporibus, quorum sceleri non inuenit ipsa
Nomen, & a nullo posuit natura metallo.
Nos hominum, Diuumq; fidem clamore ciemus,
Quanto Fesidium laudat vocalis agentem
Sportula dic senior bulla dignissime, nescis
Quas habeat Veneres aliena pecunia, nescis
Quem tua simplicitas risum vulgo moueat, cum
Exigis a quoquam ne peieret, & putet vllis
Esse aliquod numen templis, aræq; rubenti.
Quondam hoc indigenæ viuebant more prius, q̃
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cum virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iuppiter antris,
Nulla super nubes conuiuia cælicolarum.
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus liparæa nigra taberna,
Prandebat sibi quisq; Deus, nec turba Deorum
Talis ut est hodie, contentaq; sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere, nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut sicula toruus cum coniuge Pluton,
Nec rota, nec furiæ, nec saxum, aut uulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine regibus umbræ.

IOAN. BRIT. ¶ PONAMVS: pro deponamus. aphæresis est. ¶ Flagrantior æquo: uehementior q̃ res poscat. Seneca de tranquillitate uitæ: In tuis quoq; malis id agere te oportet: ut dolori tantum des, quantũ poscit. ¶ Spumantibus uisceribus: feruentibus ira. ¶ Depositũ: id est quod (auctore Vulpiano de significatione uerborum) custodiendum alicui datum est ex eo quod ponitur. nam de præpositio, auget depositum: ut ostendit totũ fidei eius commissum: quod ad custodiam rei pertinet. ¶ Sacrũ: quod debet esse tanq̃ res sacra, ac p hoc minime uiolandum. ¶ Stupet hæc: familiaris reprehẽsio in Caluinum: quasi non conueniat eum, qui iam grandi sit ætate: & quod sæpe id multis accidere cognouerit admirari. nã (ut ait Cicero.) sapientis est nihil cum acciderit, admirari: ut inopinatum ac nouum accidisse uideatur. ¶ Stupet hæc: potest hæc admirari: ea interrogatione qua solemus rem aliquam improbare. stupet autem is in quo sensus animi non uigent. quod aut metu, aut fulmine putauit accidere Corne. Celsu. unde Persius: Sed stupet hic uitio. Terentius: Animus lassus cura confectus stupet. Dicimus etiam membra nimio oppressa frigore stupere. ¶ Fonteio consule natus: Fontei meminit sic Plinius libro septimo capit. uigesimoprimo: Nuperque Fonteio & Vispano consulibus annos nouem genitum puerum meridie ad uesperum septuagintaquinque millia passuum cucurrisse. de hoc meminit & Solinus capite tertio: Cæterũ Caligula natus ẽ patre suo & C. Fonteio consulibus. auctor Tranquillus. ¶ Nil proficis: non discis longo rerum usu hæc multis accidere? ¶ Magna quidem, sacris: sapiens, inquit, uir omnibus fortunæ telis & casibus resistit, inuictumq; se præbet, animi magnitudine omnia uitæ incommoda superat, omnia se inferiora putat: sicque idem Caluino faciendum latenter ostendit. ¶ Sapientia: id est ipsa philosophia moralis: quæ, cum antea sapientia nominaretur: a Pythagora philosophia est appellata: cum se apud Leontem Philasiorum principem, non sapientem, sed philosophum nominasset: id est sapientiæ studiosum. ¶ Sapiẽtia: subaudi extrinsecus est. ut sit Sapientia est uictrix Fortunæ: id est ij qui ex sapientiæ præceptis, & philosophiæ uiuunt, casibus Fortunæ aduersis non infringuntur, Fortunæ ludibria contemnunt. ¶ Magna præcepta salubria & ad bene, beateque uiuendum pertinentia. ¶ Sacris libellis: quasi qui rem sacram contineant. est enim philosophia (ut ait Cicero) uitæ dux, uirtutis indagatrix, expultrixque uitiorum. ¶ Incommoda uitæ: res aduersas si acciderint. ¶ Nec iactare iugum: non infringi, non abijci urgente Fortuna. sumpta translatione a bobus, qui urgente labore, iugum renuunt & excutiunt quasi succumbentes: ut ostendat hominem in aduersis animo debere esse forti & erecto, talemque uirum fortem appellamus, cuius proprium est dolorem, mortemque contemnere. Vnde illud est Ciceronis: Fortis uero animi, & constantis est non perturbari in rebus asperis. ¶ Vita magistra: longa enim uita est nobis magistra, & quasi monitrix multa homini incommoda omnino ferenda. ¶ Quæ tam festa dies: hoc dicit, quia in die festo non licebat de scelere agi: hocq; totum est ad consolationem Caluini ex frequentibus sceleribus. ¶ Prodere: accusare, & manifestare. ¶ Gladio: cæde hominis. ¶ Pyxide: uenenis, quæ in pyxide seruantur. ¶ Rari quippe boni: adeo, inquit, pauci boni existunt: ut uix septem reperias, sicque alludit ad septem illos sapiẽtes Græciæ, q uiri uidentur dici potuisse boni. fuerunt autem ij, Thales, Solon, Periander, Cleobolus, Chilon, Bias, & Pitthacus. ¶ Thebarũ portæ: Thebæ Bœotiæ septem habent portas. Ouidius secundo Tristium: Cur tacui Thebas, & mutua uulnera fratrum: Et septem portas cum duce quamque suo. ¶ Hostia Nili: septem Nilus hostijs in mare funditur. de quibus Diodorus, Strabo, Plinius & Mela. Virgilius in Georgicis: Et diuersa ruens septem discurrit in ora. Ouidius: Nilum ab septem hostijs septemfluum appellat libro primo Metamorphoseos. ¶ Diuitis: totam Ægyptum diuitem & fertilem reddentis. inundatione enim Nili tota Ægyptus (ut auctor est Diodorus) fit fertilis. ¶ Nona ætas agitur ostẽdit tam multiplicata esse humani generis scelera: ut iam tempora duplo peiora sint, quam fuerint ferrea: & ita peiora ut eorum sceleribus nomen non inueniatur a metallis. & sic est rei exaggeratio. hoc magis placet, quam ut numeres ætates octo a metallis. non enim nominatur ætas electri, aut stagni, aut plumbi: sicut ætas auri, argenti, æris, & ferri. Sed melius est legamus quemadmodum in uetere codice scriptum inuenitur: Non ne, ætas agitur, peioraq; sæcula ferri: idque cum interrogatione. ¶ Quorum: scilicet sæculorum. ¶ Metallo: metallum dicitur uena auri, argenti, ferri, æris, plũbi, marmoris. μεταλλάω enim idem est quod scrutor & inquiro. talia enim per uenas terræ quæruntur. Aut metalla (ut sensit Plinius libro trigesimotertio) dicta putauerunt græci quasi μετὰ ἄλλα: quod ubicunq; una inuenta uena est, non procul inuenitur alia: & hoc quidem in omni fere materia. μετὰ enim post significat, ἄλλα alia: quasi alia uena post aliam. ¶ Non inuenit: ordo est: Ipsa natura nõ inuenit. ¶ Nos hominũ scimus, inquit, humani generis scelera esse maxima, & infinita. Tamen Deorum & hominum fidem imploramus: quasi in rẽ nouam & atrocem. ¶ Clamore subaudi tanto. ¶ Sportula .i. clientis, qui sportulam accipientes a Fesidio causidico eum adulando laudant. ¶ Laudat: notat morem sui tẽporis. Nam ambitiosi, & poetæ, & causidici cœnis & munereribus laudatores sibi parabãt. Persius: Calidũ scis ponere sumẽ: Scis comitẽ horridulũ trita donare lacerna. Et uerũ inquis amo, uerũ mihi dicito, Hora. Nõ ego uẽtosæ plebis suffragia uenor impẽsis cœnarũ, & tritæ munere uestis. Martia. Quod tã grãde sophos clamat tibi turba togata: Nõ tu Põpo. cœna

Depositũ

Stupere

Fõteius

Sapiẽtia

Metallũ

diserta tua est. ¶ Vocalis: clamosa a uoce. nam is dicitur uocalis, qui magnam habet uocem. unde Stentora fuisse uocalissimum dis cimus, qui quinquaginta homines clamantes uoce sua superaret.

Vocalis — Vocalis etiam opponitur muto. Plinius in decimo: Attagen maxi me Ionicus celebratur, uocalis alias, captus uero obmutescens. ¶ Dignissime bulla.i.quamuis ætate sis senex: dignus tamen uides ris bullaticum sis sensu puerili: ac si dicat nimium simplex es, & pas rum peritus: qui ex gas ut inter mortales sit quædam uitæ synceri

Bulla — tas, nulli inter eos sint doli. Nam bulla (ut in Persium diximus) au rea erat insigne puerorum prætextatorū. quę a pectore depēdebat: ut significaretur eam ætate alterius consilio regendā. dicta a βουλῆ quod est consilium: aut quia eam partem corporis bulla contingat .i. pectus in quo naturale manet consilium: aut (auctore Asconio) quasi bullientis sinus communiens.i. pectus puerile: ea etiam utes bantur triumphantes in speciem cordis: quibusdam (ut scribit Ma crobius) remedijs inclusis aduersus inuidiam. de ea etiam nō Plus tarchus in Problematis. Bullam etiam appellamus illud, quod in aquis intumescit instar pilæ & cito rumpitur: quā græci πομφόλυγα appellant. Ouid Intumuit, sicut fuluo perlucida cælo Surgere bul la solet. Eo uocabulo usus est Varro in re rustica: ostendens uitam hominis fragilem esse cum dixit: Homo bulla est. Inde etiam est uer

Bullare — bum est bullare: quod significat bullas & tumores facere. Corneli. Celsus loquens de urina: Si bullat & male olet. unde Persius: O si ebullat patrui præclarum funus: hoc est exeat & rūpatur more bul læ in aquis. ¶ Quas habeat Veneres.q̄ grata sit & iucunda pecunia aliena. Nam hominibus, quos indomitus auaritiæ furor agit: nihil est suauius rebus alienis: ac per hoc docet non esse mirādum, si de positum sit ei denegatum. ¶ Quem risum moueat quantopere oms nes rideāt simplicitatem tuam cum poscis ut nemo Deos periurio offendat: quasi dicat neminem iam fere existere, qui fallax & periu rus non sit: cum iam etiam credant Deos non esse. ¶ Araeq rubenti: aut propter ignē ibi ad sacrificia accensum, aut (quod magis pla cet) propter sanguinem uictimarum. ¶ Hoc more: hac uitæ sanctis

Indigenæ — tate, ut non peierarent. ¶ Indigenæ.i. inde geniti, nec aliunde uenie tes: hos greci αὐτόχθονας appellāt. ¶ Priusq̄ Saturnus fugiens.i. æta te aurea, qua Saturnus regnauit: qui a Ioue filio eiectus regno Cre ta, in Latium uenit a Iano in regnum benigne exceptus, q̄ ei rus

Saturnia — ris cultum docuisset. Saturniam Italiam Ianus appellauit, aramq̄

Saturnalia — cum sacris condidit, quæ Saturnalia dixit, eo q̄ Saturnus apparere desisset. dicitur autem ab Ioue filio pulsus, quia secuus tempora fes nescentia ab his quæ sunt nata depelli. Macrobius, Plinius, & Las

Falcifer — ctantius. Falcifer etiam est appellatus: aut quia surculorum infers tiones, pomorumque eductiones. & omnes huiusmodi fertilium, Saturno tribuunt disciplinas: quæ omnia sine usu falcis fieri non posse uidentur: aut quia tempus omnia metat, exsecet, & incidat. Saturnus enim tempus interpretatur. Ouidius: Te fera nequicquā placidō spondentia Martis Sidera presserunt, falciferiq̄ senis. Res gnante igitur Ioue ætas appellata est argētea, quæ ætate aurea fuit deterior. ¶ Diademate: insigni regio: erat enim pannus, quo caput regis uinciebatur. de quo abunde superius. ¶ Tunc cū uirguncula Iuno: subaudi erat. ¶ Adhuc priuatus: cum nondum regnum patri rapuisset, sed in antris Idæis adhuc a nymphis aleretur, capta Amal thea lac præbente. Nam Rhea uxor Saturni uerita ne pater Iouē infantem deuoraret: cum reliquos alios absumpsisset, nymphis sub Ida furtim alendum misit. Hoc autem factum est, quia reuera Satur nus, quem Græci cronon uocant tempus significat. a quo uidelicet cuncta gignuntur, & absumuntur, & eo denuo renascuntur: aut re uera legendum est Primæuus Iupiter: ut conueniat cum eo: Tunc cum uirguncula Iuno. ut ostendat hominum miram fuisse simplici tatem, cum Iuno adhuc esset uirguncula, & Iupiter primæuus iux ta illud Claudia. Talis ab Idæis Primæuus Iuppiter antris, Possessi stetit arce poli. Ida autem duplex est: altera in Phrygia, & altera in Creta. de Cretensi nūc intelligit. ¶ Nulla super nubes: sensus est: Tūc inquit, homines sine aliquo flagitio uiuebant, cum Dij nulla adhuc celebrarent conuiuia in cælo: ac per hoc pauci in cælo morarentur nullusq̄ adhuc Deus esset, qui maria, aut Inferna diuiso imperio te neret. ¶ Super nubes.i. in cęlo: ut ostendat miram in cęlo fuisse Deo rum paucitatem. ¶ Puer Iliacus: Ganymedes: quem Iupiter in Aqui lam transfiguratus in cælum tulit: suorumq̄ poculorum ministras torem fecit, eemota Hebe cōmuni ipsius Iouis & Iunonis filia: quā sibi Hercules in cælum translatus matrimonio copulauit. ergo uxor Herculis.i. Hebe. ἥβη grece pubertas latine interpretatur. ¶ Ad cya thos: ad ministerium poculorum: subaudi extrinsecus erat. ¶ Siccas to nectare: epoto uino. Nam nectar proprie Deorū est potio. ¶ Bra chia nigra: fuligine & carbone. ¶ Taberna liparęa.i. officina, quam

Lipara — in Lipara habuisse fertur. est enim insula una ex septem Aeolijs ei consecrata. unde Valerius Flaccus loquens de Vulcano sic: Lemo nos cara Deo, nec fama notior Ætnæ, Aut Lipares domus. De ea etiam diximus in. 1. Satyra. ¶ Prandebat sibi: hoc est quisq̄ Deus si bi ministrabat & seruiebat: aut (quod minus placet) hoc dicit, quia qui ad alienum accedit conuiuium, uidetur prandere in gratiam al terius. Quisq̄ ergo Deus prandebat sibi.i. domi suæ, & in gratiam suam & non alterius: uideturq̄ respicere ad id quod antiqui in gra tiam amicorum bibebant, & propinabant. unde est illud ante: Quā do propinat Virro tibi, sumitq̄ tuis contacta labellis Pocula? Et ita dictum prandebat sibi: sicut illud bibit sibi apud Homerum in nos no: Quibus locis iuniores coronata gradatim pocula propinarunt: atq̄ ubi legati primum Dijs librarunt, deinde sibi quoad uoluntas tulit, biberunt. ¶ Nec turba Deorum Talis: subaudi erat, quę sibi po sceret tantam lautitiam: cum unusquisq̄ sibi ministraret: aut reuera posuit talis pro tanta. nam sequitur. ¶ Contentaq̄ sidera paucis Nu minibus: nam Diodorus ostendit libro primo paucos fuisse Deos.

Atlas — ¶ Atlanta: Atlas (ut diximus in Satyra: Afficus eximie) mons est Mauritaniæ miræ altitudinis: ut eius cacumen nequeat cerni, q̄ nu bibus nunquam relinquatur. Columnam cæli illū indigenæ aiunt. Sed hoc loco fabulam respexit. nam ferunt Atlantem Libyæ filiū fratrem Hesperi, tanta magnitudine fuisse, ut humeris suis cælum sustineret: sed eum a Perseo, eum ad eum occisa Medusa diuer tis set, conuersum fuisse in montem sui nominis: cum ipse a se Perseū repelleret. Sed quod cælum humeris sustinuisse dicatur, est ab histo ria. nam is (ut scribit Plinius libro septimo) astrologiam inuenit. unde Ouidius in epistola Deianiræ: Hercule supposito sidere fulsit Atlas. ¶ Sortitus: subaudi erat.i. nondum Neptuno imperium mas ris contigerat: quod postea ei forte euenit: cum Ioui cælum & nus bes, Plutoni uero inferna contigissent. nam profundum absolute

Profundum — pro mari ponitur. Seneca. Non necesse est omne perscrutari profun dum. Statius in Siluis: Inq̄ omni felix tua cymba profundo. Vale rius Flaccus libro secundo: Si sedet Ægæi scopulos habitare pros fundi. De diuisione autem rerum inter Deos ita fit mētio apud Ho merum in decimoquinto Iliados: ubi sic loquitur Neptunus: Etenī tres siberi sumus ex Saturno & Rhea nati, Iupiter, Egeo, & Pluton, suam quisq̄ dignitatem sortiti. nam cum trifariam uniuersa diuisis semus, sorti rem comisimus, Mihiq̄ cessit mare, Plutoni infera næ tenebræ, Ioui cælum cum laxo æthere & nubibus, Terra autem & Olympus non certi Dei, sed communes omnium sunt. ¶ Sicula cum coniuge Pluton: id est nondum erat Pluto dominus inferorū constitutus, cum Proserpina Cereris filia, quam postea in Sicilia flo res colligentem rapuit secum ad inferos. de cuius raptu eleganter cum Claudianus, tum Ouidius quinto Fastorum. ¶ Nec rota: nons dum erant apud inferos statuta supplicia. per rotam autem intellis

Ixionis fabula — git cruciatum Ixionis: qui intextus rotæ torquetur. id enim supplis cij Pati dicitur, quod cum Iouis & Iunonis esset secretarius, ausus est Iunonem de stupro interpellare, quę ei suadente Ioue nubem in sui formam obiecit, cum qua concubuit, gra uidamq̄ fecit: ex qua Centauri nati sunt: qui a poetis nubigenæ uocantur. Cum postea gloriaretur se rem cum Iunone habuisse, eum Iupiter rota serpens tibus circumfusa intexuit. Tibullus: Illic Iunonem tentare Ixionis

Furiæ — ausi Versantur celeri noxia membra rota. ¶ Nec furiæ: scilicet infers nales, Alecto, Tisiphone, & Megæra: quæ filiæ dicuntur fuisse Nos ctis, & Acherontis. De quibus sic Vergilius: Dicuntur geminę pes stes cognomine diræ, Quas & tartaream nox intempesta Megæ ram Vno, eodemq̄ tulit partu. ¶ Nec saxum: quo Sysiphus puni

Sysiphi fabula — tur. Is enim cum Isthmum latrocinijs infestaret, cogebat transeuntes pedes sibi lauare, quos officio occupatos calcibus in mare proijcie bat, a Theseo interemptus est: & hæc apud inferos iugi afficitur pę na: ut grande saxum aduersum montem ferat: quod cum ad mon tis uerticē tulerit lapsū ad ima redit. Oui. Aut petis, aut urges redi turę Sysiphe saxum. ¶ Aut uultur: s atri Pœna: qua Tityus afficitur

Tityi fabula — qui cum Latonæ uim inferre uellet, ab Apolline sagittis confossus fuit ad inferos trusus: ubi uultur eius cor renascens assidue depas scitur. unde Tibullus Porrectusq̄ nouem Tityus per iugera terræ Assiduas atro uiscera pascit aues. Is enim filius fuit Iouis ex Thias ra filia Orchomeni, quam cum Iuppiter grauidam fecisset, Iunos nisq̄ iram timeret, in speluncam sub terra abdidit, unde natus Tis tyus filius Terræ est existimatus. ea corporis magnitudine fuit, ut nouem terræ iugera occuparet.

¶ PONAMVS.

ASCen. ¶ PONAMVS. Ordo est: O Caluine ponamus.i.deponamus
nimios gemitus. dolor uiri non debet esse flagrantior.i.feruentior
æquo.i.q̃ æquum est. nec maior uulnere.i.læsione aut amissione.
Potes tu uix ferre minimam, & exiguam particulam malorum.quã
uis.i.quantumuis leuium ardens uisceribus spumantibus ex feruen
tia iræ.q.i.quia.amicus.i.quem confidebas esse amicum, non red
dat sibi depositum sacrum.i.sub
sacramento fidei: quasi dicat id
stulte facis:ga is,qui natus Fon
teio consule reliquit post terga
sua sexaginta annos.i.homo se
xagenarius.stupet.i. stupere po
test.hæc.i.perfidiam & periurias
quia (ut docet) Improbitas illo
fuit admirabilis æuo: nunc au
tem casus hic multis cognitus:
& ideo minime mirandus. At.i.
sed. tu nihil proficis in melius
usu.i.experientia tot rerum. Sa
pientia.i. studium philosophiæ.
uictrix Fortunæ(quia quo sapiẽ
tior quis,tanto minus Fortunæ
illi obueniunt, tantoque minus
amat Fortunam, quinimmo sa
piens dominabitur astris) quæ
dat præcepta sacris libellis. est
supple quidem.i. certe. magna
.i.res excellens. dicimus autem
quoque .i. etiam hos felices: q
didicere non ex libris philoso
phorum. sed uita magistra.i.ma
gistrante & docente. ferre.i.tole
rare incommoda uitæ. nec.i. &
non. iactare.i.repellere & recu
sare more boum rebellium & re
calcitrantium. iugum .i. onus
aduersitatis. Quę dies est tam fe
sta, quæ cesset prodere furem:
quasi d. nulla: quia ut nunc: ita
tunc quoq; festis diebus plura
crimina fiebant, q̃ profestis: sed
aduerte q etiam tunc peius pu
tarent festis peccare. Et quę ces
set prodere perfidiã, fraudes, &
lucrum quæsitum ex omni cri
mine. & nummos partos.i. ac
quisitos gladio. & pyxide.i. ue
neno clauso in pyxide: quasi di
cat nulla. Quippe.i.quia certe.

Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas,& morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat,& si
Barbato cuicunq; puer,licet ipse videret
Plura domi farra,& maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis,
Primaq; par adeo sacræ lanugo senectæ.
Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides,& thuscis digna libellis,
Quæq; coronata lustrari debeat agna.
Egregium,sanctumq; virum si cerno,bimembri
Hoc monstrum puero,& miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis,& fœtæ comparo mulæ,
Solicitus tanq̃ lapides effuderit imber,
Examenq; apium longa consederit vua
Culmine delubri,tanq̃ in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris,& lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega,quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illo
Summam,quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile,& pronum est superos cõtemnere testes
Si mortalis idem nemo sciat,aspice quanta
Voce neget,quæ sit ficti constantia voltus.
Per Solis radios,tarpeiaq; fulmina iurat,
Et Martis frameam,& cyrrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis,pharetramq; puellæ,
Perq; tuum pater Agæi Neptune tridentem,
Addit & Herculeos arcus,hastamq; Mineruæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero pater est,comedam inquit,flebile nati
Sinciput elixi,pharioq; madentis aceto.

gnissime bulla.i.insigni puerorum, qui.s.adhuc sentis ut puer. nes
cis quas Veneres.i.uenustates habeat pecunia aliena? nescis quẽ
risum.i.qualem irrisionem moueat.i. excitet tua simplicitas uulgo.
cum exigis.i.requiris a quoquam.ne peieret.i.periurium facit: ine
pte dixeris peiuret. & sup.ut putet aliquod numen.i.diuinitatem es
se ullis templis & aris rubenti sanguine.s.aut igni sacrificiorum. In
digenę.i.antiquissimi populi Ita
liæ:qui inde geniti ex nulla pa
tria aduenerunt. uiuebant quon
dam hoc more.i, cum Deorum
timore: priusq̃ Saturnus fugiẽs
Iouem filium suum,unde exclu
sus est. sumeret falcem agrestem
.i. cultrum incuruum:qui uites
i(n)cideret more agrestium. & hoc
diademate.i. insigni regali capi
ti ad imponendam coronam ser
uienti. tunc dicit cum Iuno sup.
esse adhuc uirguncula .i.parua
uirgo. & Iupiter esset adhuc pri
uatus antris Idęis, in quibus ab
sconsus dicitur. & cũ adhuc nul
la essent conuiuia cælicolarum
super nubes.i.in cęlis. Nec puer
Iliacus. s. Ganymedes sup.rapt⁹
erat adhuc ad cyathos.i. pocu
la Deorum: nec formosa uxor
Herculis.i. Hebe Iunonis filia:
erat sup. adhuc adhibitu ad cya
thos. & Vulcanus faber fulmi
num Iouis. tergens.i.denudans
iam siccato.i.ebibito. nectare.i.
Deorum potu. brachia nigra.i.
fuliginosa. in taberna.i. officina
& operatorio. Liparęa.i. Liparæ
insulę materię fulminum plenę.
& cum sup. quisq; Deus prande
bat sibi.i. solus. nec turba Deo
rum sup. erat talis.i. tã multiplex
ut.i. qualis est nunc. & cum side
ra cõtenta paucis numinibus.i.
Deis: urgebant Atlanta.i. regem
Mauritaniæ in mõtem, qui Axẽ
humero torquet stellis ardenti
bus aptum, cõuersum. miserũ.i.
miseratione dignũ. minore pon
dere.i.onere. Et sup. cum nõdũ
quisq̃.s Deorum esset sup. sorti
tus triste imperiũ profundi.i.in

boni.idest iusti sunt rari:uix sunt tot numero: quot portæ Theba
rum in Bœotia: quarum septem fuerũt portæ: uel quot sunt hostia
.i.receptacula in mare. Nili.i.illius fluminis. diuitis.i. facientis per
inundationẽ accolas diuites: quę etiã septẽ sunt. Ætas nona agitur
.i.pessimorum hominũ. Prima enim fuit Deorũ sine ullo crimine.
Secunda Deorũ regnante adulterio: ut in sexta dictũ est. Tertia se
mideorũ, sed magis ad diuinitatẽ accedentiũ. Quarta semideorum
sed magis ad uitas hoium inclinantiũ. Quinta heroũ mortaliũ q̃dẽ
sed uirtutẽ totã amplexantiũ. Sexta heroũ omnino perfectorum. Se
ptima hominũ plus ad uirtutẽ, q̃ ad uitia properãtium. Octaua ho
minum plus ad uitia, q̃ ad uirtutem accedentiũ. Nona est sola uitia
sectantiũ. quę ętas, inquit poeta, nunc agitur. & secula peiora tem
poribus ferri: quibus plurima, sed non sola uitia regnabant sup. agũ
tur. quorum seculorum sceleri ipsa natura non inuenit ullũ nomẽ
conforme. s. metallis: sed posuit ipsum a nullo metallo. Sicut cętera
secula denominari possunt aureum: argẽteum: electreum: æreum:
cupreum: stanneum plumbeum: & ferreum. Nos quamuis in perdi
tissimo seculo simus. ciemus.i.imploramus tanq̃ desperantes fidẽ
hominum. q pro &. Diuum.i. Diuorum. clamore sup. tanto, quan
to sportula uocalis.i. quę uocem multorum excitat. laudet Fessidiũ
causidicum agentem sup. causas. & ita per trãsitum tangit Fessidiũ
qui ut laudetur, sportulam dabat. sensus autem est: Nos bene fatui
sumus: q nunc contra utimur: quam clientes recipientes sportu
lam a Fessidio in ipso laudando, unde addit. Dic Caluine senior di

ferni. nec Pluto nunc Deus inferni existens toruus.i. immitis. cum
coniuge sicula.i. Proserpina filia Cereris, quam in Ætna monte Si
ciliæ rapuit: sup. sortitus erat imperium inferni. nec rota, qua nunc
Ixion torquetur: nec furiæ infernales: nec saxum quod Sysiphus
nunc uoluit: aut pœna atri uulturis: qui iecur Tityi nũc exedit, sup.
esset adhuc. sed umbrę.i. manes, siue spiritus inferni. sup. erant hila
res sine i(n)fernis regibus. Iñc (ut dictũ ẽ) i(n)digenæ uiuebãt hoc more.
¶ GLANDIS aceruos: homines enim ętate aurea arborũ foe
tibus uescebantur. Tibullus: Rura cano, rurisq; Deos his uita ma
gistris Desueuit querna pellere glande famem. Claudianus primo
de raptu sic: Vnde datæ fruges populis, & glande relicta Cesserit in
uẽtis dodonea quercus aristis. ¶ Plura farra: licet esset ditior. Farra
aũt noiauit, q antiq (ut Verrius tradit) trecẽtis annis farre uixerũt.
¶ Primaq; par adeo legẽdũ ẽ par: nõ aũt pars. ut sit sensus: Prima la
nugo & primũ barbitiũ erat par sacræ senectæ.i. pueri barbatũ iu
uenẽ q ætate fuisset maior uenerabãtur, ut senẽ. ¶ Nõ inficiet: nõ de
neget. ¶ Veterẽ follẽ: q̃si rẽ uilissimã.i. mar supiũ ipsum uetus & attri
tũ. Nã follis pro repositoria nũmorũ ponitur. uñ Apule. li. 4. Meta. Follis
Nummularius pãnosus alioqn & sordidus, aureos folles i(n)cubabat.
Iuue. i(n) sequẽtibus: Vt tẽso folle reuerti Inde domũ possis, tumidaq;
supbus aluta. Follẽ itẽ accipimus p instrumẽto, quo uẽtus attrahi(tur)
& emitti(tur). uñ & follẽ appellamus genus pilę, q uẽto inflat(ur). de quo
ita meminit Plaut. Ego te follẽ pugillatoriũ faciã & pẽdẽtẽ cursabo
pugnis. Mar. Folle decet pueros ludere, folle senes. Trãq. i(n) Augu.

Follicus lus — Post bella ciuilia ad pilam primo, folliculumq; transiit. folliculum
item accipimus pro tegumento legumnű, & id genus rerű. ¶ Cű to
ta ærugine: cum tota moneta ex ære rubiginosa: quæ ex longo in
Ærugo — aeca situ rubigině cőtraxerit. Ærugo enim idě est, qđ rubigo. Plin.
Æruca — lib. 15. loquens de amurca: Axes decocta ungi, atq; æramenta cőe
tra ęrugině. Æruginem ęt docet Victruuius lib. 7. genus esse colo
ris, quá uocant æruca: eamq; dicit effici cű dolijs farměta collos
cates aceto suffuso, supra farměta collocant lamellas æreas, deinde
ea operculis obturant, ne spiramentű obturata emittant post certű
těpus aperientes, inueniunt ex lamellis æreis ęruginem, quá (ut di
xi) appellant ęrucá. De ærugine ęris multa scribit Plí. li. 34. ca. 11.
& xii. ubi ait compluribus modis fieri: medicaměntis abß miscetur.
unde ait: Ærugo cruda uulnerarijs emplastris miscet. De ærugine
Prodigiű — ité crebra fit mentio apud Cur. Cel. lib. 5. ¶ Prodigiosa fides loco ꝓ
Ostentű — digij habetur si tantá fidě inuenias ut depositű non negetur. Prodi
giű est enim dictű (auctore Cic. in lib. de Diuinatione) qđ porro di
Portentű — cat ostentű ab ostendědo: portentű a portendendo. i. significando:
Monstrű — monstrű a monstrando. ¶ Thuscis digna libellis. i. quæ ex instituto
hetruscę disciplinę ꝓcuretur. ná aurispicina iuěta fuit ab hetruscis.
In agro enim Tarquiněsi puer dicitur diuinitus exortus noie Tas
Tages — ges: q disciplina cecinerit exuspicij: quá Lucumones Hetruriæ pos
Aruspici — těntes exscripserunt. auctor Censorinus. de quo sic & Ouid. lib. ulti.
næ reper — Met. Haud aliter stupuit q̃ cű Tyrrhenus arator, Fatalě glebá mo
tores — tis aspexit in aruis. Spőte sua primű, nulloq; agitante moueri, Sus
mere mox hois, terręq; amittere formam: Oraq; uenturis aperire
recětia fatis. Indigenę, dixere Tagem, qui primus Hetruscá Edocuit
gentě casus aperire futuros. Nam cű araretur, impresso altiore suls
co, puer repente natus est senili prudětia, qui dictus est Tages, quo
uiso bubulcus obstupefactus clamorem maximű extulit, ad quě to
ta Hetruria concurrit. Tum puer plura oibus audientibus locutus
est: quæ ad disciplina pertineręt aruspicinæ: quæ excepta literis má
data fuerűt. Myrsilus quoq; Lesbius scribit, Hetruscos diuinatios
nes reperisse. ¶ Lustrari. expiari. ¶ Agna coronata: aut uittis, aut co
rona ornata. ná ita ad sacrificiű ducebátur uictimæ. ¶ Egregiű, san
ctumq; uirű: iniquitatě tempoꝝ suoꝝ notat, qbus mira bonoꝝ uiro
rű paucitas erat: est enim sensus: Si uiꝝ bonű cőspexero, illű cőpas
rauero puero bimębri: ut innuat ꝓdigiosam rem esse, si uir bonus
inueniatur. ¶ Et miráti sub aratro: ordo est & sensus: Et cőparo pis
scibus inuětis sub aratro miranti, ut rei inanimatæ dederit sensum
q̃si arator miret noutate mőstri. ¶ Et fœtę mulę q̃ pepit. ná mulæ nő
apariunt. licet Plin. testetur annales tradidisse mulá peperisse: sed in
portětum. scribit Apianus lib. 1. Mulam ante Syllæ aduentű in urs
bem peperisse. ¶ Imber effuderit lapides: portentosum enim est lapi
dibus pluisse: qđ tń accidisse scribit Liuius & Valer. maxi. libr. 1. In
Piceno lapides pluisse: Tibullus: Multus ut in terras depluerit q; las
pis Caeterum Apianus lib. 3. bellorum ciuiliű sic scribit: Circa Solě
porro insolita apparuere signě, & imbres lapidei e cælo missi, conti
nuaq; fulmina in těplis, statuisq; Deorű deciderűt &c. ¶ Examenq;
apiű prodigiű (ut scri. Plin.) faciunt apes, si aut domibus, aut těplis
cősederint, in speciemq; uuę dependerint. Columella: Deinde cum
examen glomeratum in proxima frondentis arbusculę ramo con
sederit, animaduertito an totű examen in speciem unius uuæ depě
deat. ¶ Miris gurgitibus: inusitatis uadis. ¶ Vortice liquore. ná uors
tex proprie appellatur aqua in gyrű se agěs a uertědo. unde Virg.
Et rapidus uorat æquore uortex. ¶ Quid si bis centum: consolatio
ab aliena calamitate & grauiore. q. d. æquo animo tibi ferenda est
fortuna tua: quando alijs longe grauiora acciderunt, & tamen om
nia patienter tulere. ¶ Quid: subaudi dicas q̃ miserabile censeas. ¶ Ar
cana. i. deposita sine ullis testibus. ¶ Hoc modo: quo tu perdidisti ꝑ
fraudem. ¶ Tam facile: tam impij sunt homines: ut Deos ipsos, qui
omnium humanarum operationum sunt cognitores. facile cons
temnant, nec metuant ne puniantur. ¶ Ficti uultus: hominis est sce
lerati uultum fingere. unde Terent. Vultus quoq; hominum fingit
scelus. nam differentiam faciunt inter uultű, & faciem: ut facies sit
ipsa oris species: licet etiam capiatur pro tota forma: & quasi statura
totius corporis: ut est illud apud Plau. Sed earum nutrix, qua sit fa
cie mihi expedit, statura non magna corpore aquilo. Ipsa est, specie
uenustiore, atq; oculis pernigris. refferturq; non solum ad corpus
hominis, sed etiam ad alia multa. ut si dicamus: Faciam cognoscas
faciem loci, & faciem urbis: hoc est speciem & formam loci & urbis
uultus uero a uolendo dictus uolűtatem ipsam significat hominis:
quæ motu animi in facie ostenditur. Et licet uultus proprie ad ani
mum facies uero ad corpus referatur, ut mœsto uultu, irato uultu,
longa facie, breui facie. est tń quando utroq; uti liceat, fœdata facie,
fœdato uultu, scissa facie, scisso uultu, conuersa facie, conuerso uuls
tu. ¶ Per radios Solis: Persæ (ut scribit Iustin. libr. 1.) Solem unum
Deum esse credunt, & equos eidem sacratos ferunt. Herodotus au
tem scribit li. 1. Persas Soli, Lunæq; sacrificare, ꝙ Telluri, & Igni,
& Aquæ, & Ventis: quibus solis gubernantur &c. ¶ Tarpeia. i. quæ
Ioui assignantur. cuius templű in colle Tarpeio sitű erat: qđ postea
(ut diximus superiore Satyra) Capitoliű fuit appellatum a capite
hominis ibi inuento, cum fundamenta iacerentur. Tarpeius aűt est
dictus a Tarpia uirgine, ibi a Sabinis necata & sepulta. ¶ Frameá — Framea
Martis. i. gladium Martis. licet framea etiam pro hasta accipiatur.
Tacitus lib. de Germaniæ situ sic inqt: Rari gladijs, aut maioribus
lanceis utuntur, hastas uel ipsorum uocabulo frameas gerunt an
gusto & breui ferro. Idem paulo inferius: Scutum cum framea, gla
dioq; De framea etiam meminit Gellius lib. 10. Hic autem a Iuue
nale pro gladio poni uidetur. nam Martis est insigne. unde poeta
in carmine obscæno sic ait: Nec mauros illum per quem ualet oc
cult ensem. Nec latet i tepido Palladis hasta sinu. hasta enim est in
signe Palladis. Ergo sicut pila sunt tela peculiaria Romanorum, ges
sa Gallorum, sarissæ Macedonum, ita frameæ sunt Germanorum.
¶ Spicula. sagittas. Virg. Non pudet auratas Phœbum portare sas — Spiculű
gittas. Spiculum proprie appellatur cuspis illa, quæ sagittis præfigi
tur. Spiculum tamen legimus capi pro telo grandiore & hastato. un
de Vale. lib. 3. cap. de fortitudine: M. Æmilius Scaurus arma sibi af
ferri iussit: quibus allatis ultima senectute confectum, & pene dilas
psum corpus induit: spiculoq; innixus ante fores curiæ constitit.
¶ Vatis cyrrhæi: Apollinis, qui Delphis oracula dabat ex spelunca — Cyrrhę
apud quos uicina est Cyrrha. ná ab ea ad Delphos incipit ascěsio — Apollo
stadia fere. lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo cyrrhęus. Delphi aűt — Delphi
& Cyrrha oppida sunt Phocidis regionis. ¶ Per calamos: sagittas, — Cyrrha
quæ ex calamis fiebant. Virg. Cum Daphnidis arcum Fregisti, &
calamos. calamis orientis populi bella conficiunt, calamis spicula
addunt irreuocabili hamo noxia. Plin. ¶ Puellæ uenatricis: Dianæ.
¶ Neptune pater Ægæi: ferunt enim fabulæ Ægæum regem Athes
narum filium fuisse Neptuni, patrem Thesei. ¶ Tuum tridentem fu
scinam tuam. Poeta in carmine obscæno: Fulmen habet műdi dos
minus, tenet illud aperte. Nec dať æquoreo fuscina tecta Deo. ¶ Her
culeos arcus: legědű ě arcus nő artus. de telis. n. itelligit. seqť náq;:
Quicqd hňt teloꝝ armaměntaria cęli. ¶ Armaměntaria loca ubi repo
nűť arma. ¶ Si uero pr est. i. filios habet. ¶ Comedá: hoc sic obtestať:
ut sibi habeatur fides. ¶ Sinciput: bene autem sinciput: hoc est pars — Sinciput
tem illam capitis, cui cerebrum subditum est. Qui enim de capitis
natura scripserunt, inter quos est Theodorus Gaza apud Aristotis
lem, ita illud diuiserunt: ut capitis partem, quæ capillis integitur, cal
uam appellant, ceruicisq; priorem partem sinciput nouissime cons
sistere solitam. omnium enim ossium corporis ultimum id concres
scit & induratur, posteriorem occiput, mediam inter sinciput & oc
ciput uerticem, cerebrum sincipiti subditum uolunt: uideturq; sins
ciput appellatum, q̃si sinceꝝ caput non semicaput: ꝙ ibi cerebrum
& communis omnium sensus resideat. quod facile ex his uersibus
Sidonij agnoscas: Partemq; cerebri Hic galeæ cum parte rapit, for
tiq; lacerto Disijcit ancipiti miserabiles sinciput ense. unde & Plau
tus in Menechmis: Non est tibi sanum sinciput adolescens. per qđ
omnino uidetur intelligere priorem capitis partem, cui cerebrű sus
biectum est. Græci βρέγμα appellarunt. occiput autem pars est capi
tis posterior uacua uideturq; dictum occiput quasi occiduum cas
put: ꝙ ibi nullus sit sensus, sicut in priore parte. Illud etiam addide
rim: sinciput aliquando apud poetas poni pro capite, ut illud apud
Persium: Mihi festa luce coquatur Vrtica, & fixa fumosum sinciput
aure. ut sit pars pro toto. Flauius Vopiscus in Tacito sic inquit: Cő
uiuium uero unius gallinacei itaut sinciput adderet, & oua pro om
nibus oleribus affatim ministrantibus, lactucis impatienter illusit.
¶ Flebile: deflendum mihi. ¶ Elixi aqua cocti. a liquore secundum
Varronem. ¶ Pharo. Ægyptiaco. Pharus enim est insula cum turri
eiusdem nominis Alexandriæ opposita. De qua non pauca Cæsar
in commentarijs, Plin. Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius: Et
Ptolemeæ littora capta Phari. Acetum autem Ægyptiacum optis
mum fuisse ostědit Martialis: Amphora niliaci non sit tibi uilis aces
ti: Esset si uini uilior illa foret.
¶ IMPROBITAS illo fuit admirabilis ęuo. Ordo est: Impro — ASCen.
bitas: id est improbanda fuit admirabilis propter raritatem illo
æuo: quo indigenę soli uiuebant in Italia: quasi uitia ex aduenis or
ta sint. Ipsi ueteres credebant hoc quod sequitur nefas grande.

& piandum

& piandū.i. purgandū more cōmittentis. ſ. ſi iuuenis non aſſurrexerat barbato cuicunq;.i.ēt pauperrimo:licet ipſe puer uideret domi ſuæ plura farra:& maiores aceruos glandis.pulte enim ex farre & glande ueſcebātur:& ita in illis erant eorū diuitæ. tam.i.intantū. erat uenerabile p̄cedere in ętate quatuor annis. & lanugo.i.tenuis adhuc barba ſacræ ſenectæ.i.quæ erat indiciū aduentūs ſacræ ſenectæ.erat ſup. adeo.i. intantū.

mentaria.i.repoſitoria armox.cæli.i.cęleſtium habent. ſi uero qui iurat eſt pater.i.habet liberos inquit.ſi ſup.mentior comedam.i.comedere cogar.flebile.i.fletibus pro ſequendum . ſinciput.i.capitis priorem partem.i.filij mei.elix.i.bulliti.atq; madentis aceto phario .i.acri & laudato:quale eſt Pharium:ideſt Ægyptiacum : hoc eſt ut comederem caput ueruecis.

Sunt qui in fortunæ iam caſibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri
Natura uolente uices & lucis,& anni,
Atq; ideo intrepidi quæcunq; altaria tangunt.
Eſt alius metuens ne crimen pœna ſequatur,
Hic putat eſſe Deos,& peierat,atq; ita ſecum,
Decernat quodcunq; uolet de corpore noſtro
Iſis,& irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodo uel cæcus teneā, quos abnego, nūmos,
Et phthiſis,& uomicæ putres,& dimidium crus
Sunt tanti!pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas,ſi non eget Anticyra,nec
Archigene.quid enim uelocis gloria plantæ
Præſtat & eſuriens piſææ ramus oliuæ!
Vt ſit magna,tamen certe lenta ira Deorum eſt.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me uenient!ſed & exorabile numen
Fortaſſe experiar,ſolet his ignoſcere.multi
Committunt eadem diuerſa crimina fato.
Ille crucem pretium ſceleris tulit,hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmat.tunc te ſacra ad delubra uocantem
Præcedit,trahere immo vltro,ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ ſupereſt audacia cauſæ,
Creditur a multis fiducia,mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus ſcurra Catulli.
Tu miſer exclamas,vt Stentora vincere poſſis,
Vel potius quantum Gradiuus Homericus,audis
Iuppiter hęc:nec labra moues,cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus,vel aheneus!aut cur
In carbone tuo charta pia thura ſoluta
Ponimus,& ſectum vituli iecur!albaq; porci
Omenta!vt video nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter ueſtas,ſtatuamq; Batilli.

prima pars .i.prima portio dignitatis: ut.ſ.capitale eſſet illi nō aſſurrexiſſe. legunt qdā par:ut ſit. prima lanugo .i.modica barba erat adeo ſacrę ſenectę.i.tam in ceperāt uenerari etiam lanuginē primā habētes ob futuram ſenectā. Nunc ſi amicus nō inficiet .i.abneget. depoſitū.i.rem fidei ſuæ ſeruandā datā. ſi amicus reddat ueterē follē.i.ſacculū pecuniarū ex corio. cū tota ærugine .i.pecunia ęruginoſa.ſ.ſi eandē crumenam non apertā:ſed uſq; ad æruginē pecuniæ ſeruatā reddat cum pecunia tota. fides eius .i.fidelitas eſt prodigioſa.i.monſtri & prodigij plena: quia ut mōſtrū raro uiſa:& digna ꝓpter nouitatē caſus . tabellis,aut potius libellis.i.ſcriptis thuſcis.i.aruſpicū thuſcorum. & quæ debeat luſtrari.i. eōdo per circuitū purgari:agna coronata. Si ego cerno uirū egregium & ſanctū.ego cōparo hoc.i.tale mōſtrū puero bimembri.i. habenti membra ſua duplicia. & cōparo piſcibus inuētis ſub aratro alicui ſup.homini miranti (& ita nō regitur datiuus miranti a cōparo: ſed ab inuentis:nō enim cōparat miranti qui monſtroſus non eſt: ſed piſcibus:hoc dico ꝓpter ordinem a Valla poſitū) & comparo mulæ fœtæ: quæ naturaliter ſterilis eſt: exiſtēs ſolicitus tanq̄ imber effuderit lapides. & tanq̄ examē .i.cōgregatio ſimul euolantium apium (ſic declinat eni & apū) cōſederit.i.locū ceperit:a cōſido longa uua.i.in formā botri collecta. i culmine.i.ſummitate.delubri.i.prioris partis tēpli. Alludit ad examen ſecundū Virg.in. 8.a Latino uiſum. & tanq̄ amnis fluxerit in mare miris.i.mirādis:q̄a ſanguineis:aut (ut dicit) lacteis gurgitibus. & pro.i.torrēs.i.fluens. uortice.i.impetu ſe uertente:lactis loco aquarū.ſ. Tu quereris.i. cōquereris. decem ſeſtertia eſſe tibi intercepta.i.ablata. fraude ſacrilega.i.cōtra ſacramētū fidei & iuramēti cōmittente furtum. quid ſup. diceres ſi alter pdidit bis centū ſup. ſeſtertia arcana.i.ſecrete data. hoc modo.i.fraude ſacrilega. & ſi tertius perdidit maiorem ſummā illo.i.q̄ ille alter. quam ſummā .ſ.maiorē uix ceperat.i.ꝯtinere poterat. angulus urnæ patulæ.i.amplæ & capacis ad receptionē patētis .q.d.deberes putare illis magis eſſe dolendū.& tñ id uulgo fit. Tam facile eſt & tam pronū.i.decliue,& per conſequens minimi conatus contemnere ſuperos.i.Deū & ſanctos teſtes.ſi nemo mortalis ſciat idē: quia Dei non præbent coram iudice teſtimoniū. Aſpice quanta uoce neget homo.ſ.perfidus. & quæ ſit conſtantia uultus ficti.i.ſimulantis fiducia bonæ cōſciētiæ.ipſe iurat per radios Solis. & per fulmina tarpeia.i.Iouis:qui in arce Tarpeia colitur , & per framea.i.gladium ancipitē Martis. & per ſpicula.i.iacula.uatis Cirrhæi.i.Apollinis. & per calamos.i.leues ſagittas. & per pharetrā puellæ uenatricis.i.Dianæ. & o Neptune pater Ægæi iurat per tuu tridentē.i.fuſcinā tuā. Addit. &.i.ēt arcus Herculeos. & haſtam Mineruæ.i.Palladis.quicquid telorum .i.quæcūq; tela:hoc eſt arma inuaſiua:& de longe miſſibilia. arma

IOAN. BRIT.

℄ SVNT qui in Fortunæ: inter philoſophos triplex fuit de Dijs opinio. Alij eni (inter quos fuit Diagoras, q Atheos dictus eſt,& Theodorus cyreneus, Eumerus egiata, Callimachus & Eurypides tragicus) negauerūt Deos eſſe:alij Deos eſſe cenſuerunt, ſed res humanas non curare:hq; fuere Epicurei, q Deos dixerunt nō aliter poſſe immortales eſſe, niſi quieti & ab omni cura ſeparati eſſent:alij eſſe & curare. Ait igitur Iuuenal.multos exiſtere,qui Diagorę Mileſii opinionem ſequuti exiſtiment Deū non eſt,qui res humanas curet, ſed tantūmodo omnia nutu Naturæ Fortunæue agi, atq; ideo ſine aliquo metu ſcelera perpetrent. Alios uero eſſe, qui Deos eſſe putent,timeantq; eos, & tamen peierēt: pluris pecuniam facientes,q̄ iram eorum. ℄ Natura uoluente uices: opinionem eorū ſequitur , q Naturā falſo a Deo ſeparātes quę ſiuere,quid prius fuerit,Natura,an Deus. Si Natura prior eſt,ergo Deus natus eſt atqui Deus naſci nō potuit. Rurſus ſi Deus prior eſt,nata eſt Natura,q; ſi naſci potuit Natura inquit non eſſe Natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamorphoſeos: Hanc Deus, & melior litē Natura diremit. ubi oſtēdit Naturam eſſe Deo potentiorem:quaſi quæ ante Deum fuerit:& a quo omnia ſint orta.quā ſentētiam tetigit & Claudianus in laude quarti conſulatus Honorij: Talis ab Idęis primęuus Iuppiter antris Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſq; recepit Natura tradente Deos. Et idem alibi Iuppiter (ut perhibent) ſpatium cum diſcere uellet Naturæ , regni neſcius ipſe ſui . Armigeros utrinq; duos æqualibus alis Miſit ab eois,occiduiſq; plagis. unde falluntur illi,qui apud Ouidi.exponūt & pro.i.ut ſtet expoſitiue:cum ſequutus ſit poeta eos philoſophos qui Naturam ſepararunt (ut diximus)a Deo,uolueruntq; eam eſſe potiorem Deo. quod & Cicero ſequutus eſt in Catone Maiore: Cumq; homini ſiue Natura , ſiue quis Deus nihil mente preſtabilius dediſſet. Item in Paradoxis his uerbis: Tu cum tibi,ſiue Deus, ſiue mater (ut ita dicam) rerum omnium Natura dederit animum & cætera.ubi docet Deum & Naturam non eſſe idem. ſic & Horatius in fine. 5. Satyræ. ubi ait : Namq; Deos didici ſecurum agere æuum: Nec ſiquid miri faciat Natura , Deos id Triſtes ex alto cæli demittere teſtor. Seneca in Hippolyto : O magna parens Natura Deum. Seneca in quarto de beneficijs: Quid enim aliud eſt Natura quam Deus , & diuina ratio toti mundo & partibus eius inſerta. Rerum autē Naturæ patronos fuiſſe docet Apuleius in prima Apologia, Anaxagorā, Leucippum, Democritum, & Epicurum . Nam Deos abnuere exiſtimabantur, ſolam autem Naturam dicebant eſſe, a qua (ut diximus) omnia naſcerentur. Sed (ut tradit Lactant. Firmianus) melius Seneca omnium ſtoicorum acutiſſimus, qui uidit nil aliud eſſe Naturam, quam Deum. Ergo, inquit, Deum nō laudabimus , cui naturalis eſt uirtus , neç enim illam didicit ex ullo;

Natura quid

Locus Ouidij

Immo laudabimus. quamuis. n. naturalis illa ei sit sibi illam dedit,
quoniam Deus ipsa Natura est. Cur igitur, inquit, ortũ rerũ tribuis
Naturæ ac detrahis Deo? Cic. ait in Rhetorica uetere: Ipsam Natu-
ram diffiniri difficile est Plato appellat Naturam uoluntatem Dei.
¶ Voluente uices & lucis, & anni .i. cursus & uertigines diei & an-
ni: ac per hoc omnem temporum curriculum. Claudianus Anni
que meatus, Et lucis, noctisq; uices. ¶ Atq; ideo intrepidi: ob eam
rem intrepidi iurant, quia non putant esse Deos, quos offendant.
¶ Altaria tangunt. i. aras omnium Deorum tangendo iurant. ¶ Est
alius metuens: alij, inqt, sunt q omnino Deos esse credũt, & Deorũ
iram metuunt, ne puniãtur omnino, cum malefecerint, tñ peierant
Peierare — auiditate pecuniæ obcęcati. ¶ Peierat: is peierare dicitur, q datã fidẽ
nõ pręstat. ¶ Secũ: tacitus in animo suo. ¶ Decernat: statuat & quod
cunq; uolet suppliciũ sumat. ¶ Sistro irato: hyppallage ẽ pro ipsa ira
Isis — ta. ¶ Isis: Ægyptiorũ Dea: cuius sacrificia Romæ translata pręcipua
ueneratione colebãtur: putabãturq; Deã ferire periuros, quoties p
eam iuratis fidem nõ seruassent. unde Ouid. in Ponto: Vidi ergo li
nigeræ numen uiolasse fatẽtem Isidis, Isiacos ante sedere focos. Al
ter ob huic similem priuatus lumine culpã, Clamabat media se me
Locus ouidij emẽdatus — ruisse uia. Vbi locus corrigendus est: nã pro linigeræ scriptũ est lini
genæ. de qua plura alibi. ¶ Sistro: instrumentũ erat tinnulũ, quo Isi
dis sacerdotes in sacris utebantur. Apule. lib. 11. Metamor. Aereis
& argẽteis, immo uero & aureis sistris argutum tinnitum constre-
pentes. & paulo post: Sacerdos appropinquabat dextra proferẽs si
strũ. Ouid. in Ponto: Et quis ita est audax: ut limine cogat abire Ias
Phthisis — ctãtẽ pharia tinnula sistra manu? ¶ Vel cæcus. i. etiã cæcus. ¶ Phthi
sis: dictio est græca, quę corruptionẽ, tabem, maciẽ significat. est. n.
morbus, qui hominẽ paulatim consumit. a φθίω quod est corrum
Vomica — po. ¶ Vomicę putres: uomicę ulcus est malignũ latens & tumẽs cũ
sanie intrinsecus, a uomẽda sanie dicta, unamquãq; partem corpo
ris infestat. Plin. lib. 2. cap. 13. docet Ocimũ siluestræ uomicis uul-
uę mederi. Celsus ait In. 3. Vomicę finẽ esse ut erumpatur. ¶ Sunt tã
ti: ordo est: Et phthisis & uomicæ putres sunt tanti? Sensus est: Sunt
ne adeo mihi timenda & æstimanda hæc mala, ut nõ negẽ nũmos
q. d. minimi mihi sunt faciẽda præ pecunia. Dicimus enim tanti ne
facis periculũ. i. times ne tantopere periculum, ut tantã lucri ansam
amittas. legẽdumq; est cum interrogatione. ¶ Pauper locupletẽ op
tare podagram Ne dubitet Ladas: superiorem sensum declarat per
hęc sequentia. sunt aũt uerba periuri. Estq; sensus, & ordo: Ladas,
qui miræ fuit pnicitatis pauper, non dubitet optare sibi podagrã di
uitem. i. non dubitet illam uelocitatis gloriã cõtemnere, & optare si
bi podagrã, qua una maxime uelocitas impeditur, modo i diuitias
Ladas — trãseat. Itaq; locus est corrigẽdus: ut nõ laudas: sed Ladas legatur.
Is. n. (ut scribit Solinus) primã palmã pernicitatis est adeptus: qui
ita super canũ puluerẽ cursitauit ut in arenis pendẽtibus nulla indi
cia relinqueret uestigiorũ. eius meminit & Mart. in. 2. Quid si p gra-
ciles uias petauri Inuitũ iubeas subire Ladam. per Ladã aũt omnẽ
intelligit pauperem expediti corporis. De Lada meminit & Catul-
lus: Nõ Ladas ego, pẽnifer ue Perseus. Eiusdẽ meminit & Cic. sic in
rhetoricis ad Herẽniũ li. 4. Quasi si quis ad olympiacũ uenerit cur
sum & steterit, ut mittatur, impudentesq; illos dicat esse, qui currere
cœperunt: ipsa intra carceres stet, & narret alijs quomodo Ladas,
aut Bnnius cũ Sicyonijs cursitarunt. ¶ Locupletẽ: nõ exponas qua
lem patiãtur maxime locupletes: sed locupletẽ podagram. i. morbũ
ipsum in summa opulentia. quid. n. profit Ladæ pauperi, si in paup
tate manendũ sit, optare sibi podagrã, qua uexantur locupletes. Sic
ergo exponendũ est: Ladas pauper modo diuitijs cumuletur, nõ du
bitet optare uel podagrã uelocitati suæ aduersatricẽ: modo habeat
unde largiter, & delicate uiuat, sicq; cũ superioribus optime coniũ
Anticyra — gitur. ¶ Si nõ eget Anticyra: uerba periuri: Ladas, inquit, cursor ne
dubitet si nõ eget Anticyra. i. si sanus nõ est. nã Anticyra insula est
quæ olim Cypacissus noiata est, ut scribit Pausanias: sed mutato no
mine Anticyra est appellata ab Anticyro Herculis socio. ut uero
scribit Strabo ciuitas est ad sinũ iacens maliacũ, & Oetã montẽ. Ibi
heleborus, siue ueratrũ nascebatur: quo (ut scribit Plin.) hois insa-
nia & mali humores emendãtur: & ad ingeniũ acuendũ plurimũ ua
let unde Carneades respõsurus libris Zenonis stoici: heleborũ can
didũ sumpsit de quo multa diximus apud Persiũ illic: Ebria ueratro:
ergo si nõ eget Anticyra. i. si non eget heleboro, quo hois insania
emẽdatur, ac per hoc si insanus nõ est. ¶ Archigene: medico, q uelu
ti in delirio feriat uenã in media frõte. sicuti ante dictũ est: O medi
ci mediam pertundite uenã. De Archigene facta est mentio in sexta
Saty. illic: Ast uocat Archigenẽ. Licẽtia poetica ultimã syllabã na-
tura litee produxit. nec mirũ, cũ productã contra omnẽ rationẽ cor
ripuerit illic: Sed longe Calpe relicta. qd & Priscianus miratur in. 6.
¶ Quid enim uelocis. qd, inqd, prodest Ladæ pauperi firma corpo-
ris ualetudo: & q pedũ sit summa pernicitate, ita etiã ut in olympi-
cis ludis sæpe palmã reportet, si in paupertate sit uiuendũ. q. d. lon-
ge utilius est hoi morbis uel grauissimis uexari, dũmodo sit in sum
ma rerum opulẽtia, q̃ sanitatẽ corporis habere, & in paupertate ui-
uere. ¶ Præstat: qd præbet utilitatis. ¶ Plantæ uelocis: q sit mira pedũ
pernicitate. ¶ Ramus oliuę: ut sit uictor in ludis olympicis: ubi uicto
res oleastro coronabãtur. auctor Pli. lib. 15. Interq; alia certamina
cursu potissimũ ptẽdit: uñ Velocis gloria plãtę. ¶ Pisæ: Pisa & Elis
ciuitates sunt Peloponessi: inter quas iacet campus uastissimus: qui
Olympia nominatur: ubi ludi celebrabãtur, qui a locorum propin
quitate dicuntur & Pisæi, & Elei, & Olympici, siue Olympij. non au
tem (ut falso quidam putauerunt) ab Olympo monte. ¶ Esuriens:
q sit uictor, & esuriat. i. ut sit pauper. ¶ Vt sit magna: sensus est: Con
cedo, inquit, Deos esse & grauiter delinquẽtibus irasci tamẽ ad pu-
niendũ lenti sunt: præterea si cẽs puniendi sunt, longum erit, ut me
puniant. Ordo est: Ira Deorum certa lẽta est: ut sit magna, i. q̃uis sit
magna. ut sit concessio esse Deos, sed lentos ad uindictã. ¶ Lenta:
non festinata. Valerius: Lento. n. gradu ad uindictã sui diuina pro-
cedit ira, tarditatẽq; supplicij grauitate compensat. ¶ Sed & exora-
bile numen: talia solent sibi comminisci, qui turpiter uixerunt. ¶ Ad
me: puniendũ. ¶ His: talibus delictis. ¶ Multi: uerba sunt peccantis:
quibus occurrit his, qui possent dicere sibi cauendũ esse a supplicijs
legũ humanarũ. Ait ergo: Nõ ignoro hoc quidẽ, sed tñ multos con
stat eadem committere crimina, sed diuerso fato. alij puniuntur, alij
nõ modo nõ puniũtur, sed honoribus etiã decorãtur: quasi colligat
sibi etiam accidere posse, ut pro malefactis beneficia accipiat. ¶ Di-
uerso fato: diuerso euentu. ¶ Diadema. i. euectus est ad regiam di-
gnitatem. nam diadema fascia erat (ut supra diximus) qua caput re
gis uinciebatur. a διαδέω quod est circũiungo. ¶ Confirmat aium
. i. alum commasculat. ¶ Trepidum formidine diræ culpæ. i. qui for
midat & tremit conscientia diri sceleris. ¶ Præcedit. s. ipse periurus,
tanq̃ qui innocentiæ suæ confidat. ¶ Te uocãtem: hoc est te, qui eũ
uocas ad iusiurandum. ¶ Nam creditur fiducia: confirmatio ratio-
nis quare tantę audaciæ sit: quia multi, inquit, malitia hominum de
cepti putant eum esse innocẽtem: qui magna cum audacia causam
suam tuetur. idcirco audax est. putant enim ex recta conscientia, &
fiducia tantam audaciam proficisci. ¶ Malæ causæ: hoc est homini
tuenti causam iniquam. ¶ Superest. i. abundat. ¶ Mimum agit ille: — Mimus
non minore, inquit, strepitu mouetur & clamore, q̃ si mimum agat.
. i. fabulam. nam mimus (ut diximus alibi) pręter hominem scæni
cum genus est fabulæ: unde poetæ mimographi: qualem egit Scur
ra fugitiuus Catulli urbani. nam in fabula Catulli introductus est
seruus, qui mirum in modum clamaret. ¶ Exclamas: subaudi Iupi-
ter audis hęc. ¶ Tu. s. ex altera parte. ¶ Stentora: Stentor in exercitu — Stentor
fuit Græcorum uir magnanimus, cuius tantus (ut scribit Homer.
in. 5. Iliados) erat uocis sonus, quantus aliorum quinquaginta. un
de Homericum illud: Stentoris in specie ualidi cui ferrea uox, Qui
quinquaginta alios æquans clamore, sonoq;. ¶ Gradiuus homeri-
cus. i. Mars: quẽ Homer. lib. 5. Iliados ait uulneratum a Diomede, — Mars uulneratus
tam ingenti uociferatione p dolore exclamasse, quanta nouem, de
cemue millia uirorum solent, cum pugnam ineunt ita. ut Græci se-
mul, ac Troiani territi contremiscerent. ¶ Audis hæc: quæ fiunt a
periuris & sceleratis. ¶ Nec labra moues: nec irasceris. nam ferunt
Iouem cum hominibus irascitur, prorumpere in maximos clamores
& buccas inflando mittere fulmina. Horatius: Quin Iuppiter am-
bas Iratus buccas inflet. Persius: At sese non clamet Iuppiter ipse.
¶ Vel marmoreus: etiam ex marmore. ¶ Thura ponimus: cur te ut
Deum & omnium scelerum uindicem colimus? quasi dicat ob eam
rem te colimus: ut humana negocia seuere modereris, scelera ulci-
scaris. ¶ Iecur: exta ufuli. nam iecur in extis principatum obtinet.
¶ Omenta: apud Persium cum exposuimus: Tot tibi cum in flam- — Omenta
mas Iunicum omenta liquescat: diximus (auctore Celso) omentũ
esse intestinum ex interiore parte lene, & strictum esse ex superio-
re mollius: cui adeps quoq; innascitur, quæ sensu sicut cerebrum
quoq; & medulla caret. Plini. Omentum membranam potius esse
docet, cum ait: Ventriculi, atq; intestina pingui, ac tenui omento in
teguntur, præterq̃ oua gignentibus. Aristot. de natura animalium
scribit: Omentũ membranã esse aut seuosã aut adiposam. nã utro
modo aialia pinguescere solent, idq; pingue est. de medio uentre
oritur, reliquãq; uentris partem, cunctaq; intestina complectitur.

¶ Vt uideo:

Accipe quæ contra ualeat solitaria ferre,
Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit
A cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti,
Curentur dubii medicis maioribus ægri,
Tu uenam uel discipulo committe Philippi,
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te ueto, nec plana faciem contundere palma,
Quandoquidem accepto claudēda est ianua dāno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, q̃ funera. nemo dolores
Fingit in hoc casu, uestem diducere summam
Contentus uexare oculos humore coacto,
Ploratur lachrymis amissa pecunia ueris
Sed si cuncta uides simili fora plena querela,
Si decies lectis diuersa in parte tabellis
Vana superuacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmaq; princeps
Sardonycus, loculis quæ custoditur eburnis.
Te nunc delicias extra communis censes
Ponendum, quia tu gallinæ filius albæ,
Nos uiles pulli nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina, confer
Conductum latronem, incendia sulfure cœpta,
Atq; dolo, primos cum ianua colligit ignes,
Confer & hos ueteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, uel antiquo positas a rege coronas.

Batillus ¶ Vt uideo: sensus est: Tā negligēter, inquit, Dij res humanas curatis ut nullū putē esse habcēdū discrimē iter statuas uras, & Batilli. ¶ Batilli: ītelligit de statua Batilli Samij. de quo Apul. in scđo flondorū multa cōmemorat. ait. n. In Samo, q̄ modica est insula in mari Icario tēplū Iunonis antiquitus famigeratū cōspici, cuius an̄ arā statua erat Batilli a Polycrate tyrāno dicata: q̄ nihil unq̄ effectius fuit. hic nō mō dilectus fuit a Polycrate sed ēt ab Anacreonte Teio, uñ Apuleius sic ait: Qui Polycrati tyrāno dilectus Anacreōta Teiū amicitię gr̄a cantilat. Horati. Nō aliter Samio dīt arsisse Batillo Anacreonta Teiū. Batillus itē fuit (ut diximus apud Persiū) Pantomimus: Tris tñ ad numeros Satyri mouearē Batilli. Iu-
Batilli uenalis alibi: Molli saltāte Batillo. Batilli itē ppl'i sunt septētrionales. Ptulæmeus auctor. Batillus itē instrumentū est ferreū ad usum ignis. Horat. Prætexta & latū clauū, prunæq; Batillū. de hac igit' Batilli statua ē itelligendū, quā erexit Polycrates citharœdico statu in memoriā eius. Sūt q Pythagoræ eā falso existimāt, sed phus nequāq̄ a tyrāno dilectus est: qppe eo ia dñari orso pfugit ex insula clanculum.

ASCen. ¶ SVNT qui &c. Ostēdit cur tā temere peierēt multi: qa uidelicet oia casu euenire: Nec curare Deū credūt mortalia quemq̄. uñ Epicurū dīt se iactare q hu-
manū genus duobus sūmis malis liberasset: solicita.s. religione in uita: cū doceret Deū nō curare mortalia. & timor post uitā: cū diceret aīos hoīum ut belluaꝝ ītērire. Ordo ē: Sunt q ponūt oia ī casibus Fortunæ: & nō credūt mūdū moueri ullo rectoī. & hoc Natura uolente. i. p reuolutionē causāte. uices. i. uicissitudines. & lucis. l. uniuscuiusq; diei & anni atq; ideo tāgūt irrepidi sine ullo timore q̄cunq; altaria. Est ali' metuēs qdē ne pœna. i. punitio sequat' crimē. hic. i. hmōi putat Deos esse, & sup. tamē peierat: atq; sup. ita loquit' secū. decernat. i. futuꝝ iudicet Isis ea Ægyptiaca: a Romanis quoq; anxie culta: d̄ nro corpore quodcūq; uolet. & feriat. i. pcutiat. mea lumia. i. oculos meos. sistro. i. isto illo sonoro. irato. i. ipsa irata. dūmō ego teneā. uel. i. ēt, aut saltē cęcus: nūmos quos abnego. Nāq; phthisis. i. corruptio & tabes lēta. & uomicæ putres. i. ulcera putria sic dicta. & crus dimidiū. i. dimidiatū reliq̄ pte desecta. sūt tāti sup. momēti. i. tm̄ metuēdas q. d. nō. tu laudas me. i. ut nō. ut paup nō dubitet optare podagrā. i. ęgritudinē pedū. locupletē. i. locupleti familiarē morbū. dūmō ñ ægeat. i. dūmō talis ęgritudo nō sit tā uehemēs: q egeat Anticyra. i. purgatiōe p elleboꝝ nec Archigene. i. medico. i. dōmodo tolerabilis sit. Quid. n. p̄stat gl'ia uelocis plātæ. i. celeris pedis: q. d. nihil & qd p̄stat. i. affert auxilij aut cōmodi. ramus esuriēs. i. esurienti simlē. oliuæ pisææ. i. coronæ ex oliua, q̄ cursoribus uictoriosis dabat': q. d. nihil. Præterea inqt talis piurus. demus ut ira Deoꝝ sit magna. tñ illa est certe lēta. i. lēte: hoc ēst tarde ulciscēs. Igit si Dij curāt punire cūctos nocētes: qñ ira sup. eoꝝ ueniet ad me. sed ego expiar fortasse numē Deoꝝ & .i. ēt. exorabile. i. orōne placabile. nō solū lētū. Numē Deoꝝ solet ignoscere his. multi cōmittunt eadē crimina diuerso fato. i. alij cū punitione: alij cū sōma uindicta. Ille tulit crucē p̄tiū. i. p̄tiū & mercedē sceleris sui. hic tulit diadema. i. obtinuit regnū p scelera sua. sic. i. tali iniq̄ psuasione. ꝯfirmāt. i. stabiliūt aīum naturaliter trepidū formidine diræ culpæ: quā uidicta sequit'. Tūc. i. postq̄ iniquus aīum suū sic ꝯfirmauit: ipse p̄cedit te uocitātē ipsū ad delubra sacra. i. ad tēpla & aras: ut iuret paratus. imo. i. isup trahere te ad delubra. s. & uexar. i. molestare si ire recuses. Nā cū. i. qñ.

magna audacia supest. i. sup quā satis est malę causę: ipsa audacia, & ꝯfidētia credit' a multis fiducia. i. ī bona ꝯscia & æqtate: ꝯfisio. ille. s. q uocat' iuratur'. agit. i. gestis repsētat. mimū. i. gesticulatorē scænicū: qlē scurra fugitiuus Catulli urbani. i. q̄lē Catullus urban' iducit scurrā fugitiuū agen. tu miser, q trahis ipsū exclamas sup. iā alte ut posis uicer Stētora. i. uiꝝ illū, q ut Homeꝝ tm̄ uocis emittet solebat q̄tū qnquagīta uiri, uel potius tm̄ sup. clamas quātū Gradiuus. i. Mars uulnerat' a Diomede. homericus. i. ut describit Homerus: q clamauit q̄tū nouē aut x. mil. hoium. clamat aut dicēs. O Iupiter tu audis hæc. i. hmōi piuria: nec moues labra ī signū īdignationis. tu o Iupiter debueras cōmittere. i. simul edere uocē. ex istēs uel. i. ēt. marmoreus, uel aheneus. i. ex ære factus: aut si piuria punire nō uis: cur ponimus: in tuo carbone. i. ī thuribulū ignitos carbones habēte. pia. i. religiosa thura. soluta. i. deplicata charta. & cur ponimus iecur uituli sectū ab aruspice, & alba omēta porci. i. pinguē & mūdā mēbranā itestina eius cingētē: q. d. id frustra facimus: quia (ut uideo) nullū discrimē est hñdū. i. nulla differētia est habēda: iter uestras o Dij effigies: & iter statuā Batilli. i. illius musici, q in Samo isula Iunoni a Polycrate dicata est: qa plus uiuacitatis: q̄ statua Iouis uidetur habere.

IOAN. BRIT. ¶ ACCIPE quę cōtra: audi ēt, q̄ solita tibi afferre possint, q nullis sunt instructi philosophiæ p̄ceptis, nec stoicoꝝ, nec cynicorū, nec epicureoꝝ q oēs. s. opes cōtēpserūt: q. d. unusquisq; uel rudis pōt te i ista pecuniæ amissione optime cōsolari. p qd' docet æquo aīo oia esse ferēda, q̄ amiserit, & bona fortunæ cōtemnēda. ¶ Cynicos: cynicorū sectæ (ut diximus in cōmētarijs Persii illic: Si cynico barbā petulās nonaria uellat) priceps fuit (auctore Laertio) Antisthenes Atheniensis, q cū dissereret in Gymnasio, quod Cynosargin appellabāt. nō lōge a ianuis, cynicū cognomē sectæ suæ dedit. Lactāt. uero a canibus cognomē accepisse scribit his uerbis. Quid loquar de cynicis, qbus in ppatulo coire cū cōiugibus mos fuit, qd mirū a canibus, quoꝝ uitā imitant' ēt uocabulū, & nomē traxerūt. κύων. n. grece canis dī & cynicos caninus. Quod sane ita fuisse Apule. in. ii. Floridoꝝ ōndit: ubi sic loqtur de Crate cynico: Duxit cynicus puellā ī porticū: ibidē i loco celebri coram luce clarissima accubuit, coraq; uirginē iminuisset paratā pari ꝯstātia, ni Zeno pcinctu palæstri circūstātis coronæ obtutu magistrū ī secreto defēdisset. ubi mēdū correximus: nā ubi legimus duxit cynicus: scriptū erat dux cynicus. Aliq uero cynicos dictos esse putāt, q essent mordaces ut canes. nā Diogenes (ut scribit Laer.) iterrogatus q̄re canis diceret' r̄ndit. qa ī eos, q dāt blādior ī eos, q nō dāt oblatro: malos aūt mordeo. Ii aūt (ut dixi) nobilitatē & diuitias abijciebāt, dicētes solā uirtutē sufficere ad beatam uitam. uñ Crates cynicus oem rē familiarē abiecit, existimās tūc demū manumissū, sola pera & baculo cōtētus cibos mēdicabāt. De qbus ita Apule. in pri. Apologia: Non sunt qdē ista platonicæ sectæ gestamina, sed cynicæ isignia familię: uerūtamē hęc Diogeni & Antistheni pera & baculus: qd' regib' diadema. Diogenes qdē cū Alexādro Magno de ueritate regni certabūdus, baculo uice sceptri gloriabat'. Plautus in Persia: Cynicū esse egētē oportet, parasitū probe. Et Martialis libro q̄rto: Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cynicū deceptus imagine falsa: Nō ē hic cynicus Cosme, qd ergo? canis. ¶ Dogmata: sentētias & opiniones stoicoꝝ. sit antē

Antisthenes Cynici unde

Locus Apulei

Dogmata

dogma a δοκῶ quod est sentio. nã q̃ graeci dogmata dĩt: latini de-
creta appellant. uñ Sen. lib. xv. ep stoicæ ad Luciliũ: Nulla ars con
tẽplatiua sine decretis suis est· q̃ Græci uocãt dogmata, nobis uel
decreta licet appellare. uel scita, uel placita. Hoc autem interest
inter decretas philosophiæ & præcepta, quod inter elementa, &
Præce-pta mẽbra. Hæc ex illis dependẽt, illa & horũ causæ sunt omniũ, præce
pta. n. pẽdẽt ex decretis. Sũt igr̃ dogmata sectæ uniuscuiusq; de-
Decreta creta, q̃ (ut Ciceronis est sentẽtia) pdere scelus est nõ minus, q̃ pa-
triã. uñ scribit Laertius eã minime sectã appellari, q̃ dogma nõ ha-
bet, uñ dogma dicimus christianũ. i. qd' uniuersi xpiani sentiũt &
sequunt̃. Inde diuus Hierony. Scis. n. dogma nrum humilitatis te
nere uestigiũ: & p ima gradiẽtes ad summa nos ascẽdere. Idẽ alibi:
Siquid i libris secularibus utile reperimus ad nostrũ dogma cõuer
Zeno timus. ❡ Stoica: sectæ stoicæ princeps fuit Zeno, a quo primo Ze-
Zenonii nonii: sunt appellati, mox uero stoici a stoa. i. porticu. nã Athẽis por
Pysiana ticus erat, q̃ Pysianactia uocabat̃, referta uaria & multę sciẽtiæ pi
ctia ctura Polignoti Thasii. In q̃ cũ diuersis tpibus iã mille q̃dringẽti
Stoici triginta ciues iterfecti fuissent: uoluit Zeno locũ illũ stabilẽ, atq; in
unde uiolabilẽ redderet: q̃re cœpit i illa docere: ad quẽ eo audiendũ disci
puli cõfluentes: q antea (ut dixi) Zenonij dicebant̃, postea ab ipsa
porticu stoici sunt uocati. auctor Laertius. Hi aũt ita diuitias & reli
qua fortunæ bona abnuebãt, ut nihil p̃ter uirtutẽ bonũ appellarẽt,
dicẽtes diuitẽ, quicũq; cælo tegeret̃. ❡ Tunicæ distãtia: nã (ut scribit
Augustinus de ciuitate Dei) dogmata phorũ solo habitu fuerunt
diuersa. nã cũ oẽs uirtutẽ, siue summũ, siue solũ bonũ dicerẽt: diui-
tias uniuersi cõtẽnebãt. tunica igit̃ tm̃ distabãt Stoici a cynicis: q
Diplois cynici duplici palio utebant̃. uñ illud Horatij in epistola ad Scæuã
Abolla de cynico: Cõtra quẽ duplici panno patiẽtia uelat Mirabor. eã uestẽ
duplicẽ (ut scribit Porphyrio) diploidẽ appellaudere, eandẽ & abollã.
Martialis (ut modo recitauimus) lib. iiii. Cæte aquẽ nudi tegit uxor
abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cyni
cũ &c. de eo sic & Laertius. Primus Antisthenes palliũ duplicauit,
ipsoq; solo utebant̃, baculumq; sumpsit & perã. Zeno uero stoico
rũ (ut dixi) princeps patiẽtissimus fuit, & uictus simplicissimi, cru-
dis q; tm̃ cibis utebat̃, & tenui palio ita, ut de illo diceret̃: Quod eũ
Neq; sæua hyems, nec gelidus imber. Nõ dura uis morbi domue
Epicu-rus rit, neq; torridus Sol. ❡ Epicurũ: epicurus cõtẽtus fuit exiguo hor-
to: primusq; (ut scribit Pli. lib. xix.) instituit Athenis habere hortos
in urbe: uñ hortorũ magr̃ est appellatus. ad quod allusit Papi. li. pri.
Siluarũ· Delitiæ q̃s ipse suis digressus Athenis, Mallet deserto se-
nior Gargectius horto. auctor est Laertius summũ bonũ Epicurũ
ad Herodotũ scripsisse esse i uoluptate. s. nõ dolere corpore, animoq;
trãquillũ esse, & pturbatione uacare aq̃ & cibario pane se cõtẽtũ
fuisse testatus est ❡ Nõ suspicit: nõ ueneraẽ, ac p hoc nõ legit. ❡ Læ-
tũ: cõtentũ. ❡ Plãtanbus oleribus. ❡ Curent dubii ægri: calamitas, in
q̃t, tua minima est & q̃ nõ idiget graui cõsolatore, sed unusquisq;
est aptus ad te cõsolandũ, & dolorẽ tuũ leniendũ. metaphora sum
pta est ab ægrotantibus. q̃bus pro morbi q̃litate adhibent̃ medici.
❡ Vel ẽt. ❡ Discipulo Philippi: q iperitus erat. sicq; ostẽdit & Philippũ
& discipulũ fuisse parũ pitos. Venã feriẽdã· hoc est te ipsũ trade ꝯso
landũ ẽt hoi mediocris eruditionis, cũ iactura tua sit talis, ut unus-
quisq; facile possit te cõsolari. ❡ Si nullũ i terris: sensus est: Ego nõ
phibeo te, q̃n doleas si potes mihi ostẽdere nullũ tale facinus ppe-
trari iter mortales. q. d. talia & grauiora solẽt mortalibus accidere.
ut sit cõsolatio a cõi miseria. ❡ Quãdo q̃dẽ accepto: nõ ueto inq̃ te
dolere, quãdoq̃dẽ ianua est claudẽda. i. q̃niquidẽ nulla tibi amplius
est habẽda spes illud domũ redituꝝ, qd' amisisti. uidet urq; sumptũ
ex uulgato puerbio, qd' solet dici i eos, q pecoris sui diligẽtes nõ
fuere custodes: q̃bus p derisũ iperat̃: ut accepto dãno stabulũ clau
dãt ac p hoc sciat sibi ereptã esse spẽ recuperãdi, qd' amiserat. ❡ Et
maiore domus a superiore: nõ ueto inquã q̃n doleas, quãdoq̃dẽ nũ-
mi plãgunt̃ maiore gemitu, & suspirio domus. ❡ In hoc casu: i amis-
sione pecuniæ. ❡ Cõtẽtus diducere: nõ. n. satis hẽt diducere summi
tatẽ uestis, q amisit pecuniã. sed totã sciẽdit. nõ exponas diducere,
neq; uexare. s. i funere, sed i amissione pecuniæ. ❡ Humor coacto:
nõ. n. lachrymis fictis plorat. uñ bene sequit̃: Plorat̃ lachrymis ue-
ris. ❡ Sed si cũcta uides: ordo est: Sed cẽses te nũc delicias ponẽdũ
extra cõia, si uides cũcta fora plena simili q̃rela &ce. ut sit sensus:
Cũ uideas i iudicijs quotidie talia scelera deferri cũ acerbis dece-
ptorũ q̃relis: nõ debes putare te ut delicatũ telia fortunæ nõ esse su-
Chiro-graphũ biectũ. ❡ Cũcta fora: tria erãt Romæ ut diximus i. ii. Saty. Fora: uita
mouemus. ❡ Dicũt: debitores & piuri. ❡ Chirographa: Chirographũ
dictũ est ab ἀπὸ τοῦ χειρὸς. i. manu. & grapho scribo. est. n. sceda,
siue tabella manu ppria scripta. ergo uana chirographa. i. uanos
adulterinos & mẽdaces pugillares ligneos: i q̃b' ppria manu scri-
psit. Albi Iuuen. Debitor aut sũptos pg't nõ reddere nũmos: Vana
supuacui dicẽs chirographi ligni. ❡ Lectis tabellis: lectis ipsis pugil
laribus. ❡ Diuersa i parte: i parte ꝯtraria. i. aduersus ipsũ debitorẽ.
❡ Supuacui: nihil pficiẽtis: supuacuũ. n. est i iudiciũ pferre tabellas
debitore oĩa negãte. ❡ Arguit ipsorũ: ordo est· illi dĩt chirographa
esse uana, quos litera ipsorũ arguit. i. quos sua ipsorum scriptorũ &
signũ reuincit, & ostẽdit esse ueros debitores. ❡ Sardonycus. i. signũ
cælatũ i sardonyce, q̃ est i annulo signatorio. Sardonycus aũt noiã
tiuus est latinus formatus a gtõ græco sardonycos. Onyx gẽma ẽ,
est, cui nomẽ est cõiõctũ cũ sarda alio lapidæ. nã onyci candor est
(auctore Plinio) unguis humani similitudine. itẽ chrysoliti ex ia-
spidis & sardæ, uñ nois societas orit̃. De hoc plura supius: & illic
apud Persiũ: Cũ sardonyce albus. ❡ Gẽma priceps: expositio est. ut
Loculi sit: Sardonycus, q est gẽma priceps itee alios, ptiosos lapillos. ❡ Lo
culis eburnis: nã loculi eburnei repositoria erãt, & monetę aureę &
annulorũ. Mart. Hos nisi de flaua loculos iplere moneta Nõ decet
argentũ uilia ligna ferat. De ijs plura i pri. Saty. Neq; n. loculis co
mitãtibus itur Ad casum tabulæ. ❡ Te nũc delicias: ironicos & ex-
polito est. ❡ Extra cõia extra cõem sorte, q̃si q cõibus oium malis
nõ sis obnoxius. ❡ Gallinę filius albę: hoc fuit q̃si puerbialiter apd'
antiquos: quod ẽt hodie usurpat̃. uñ & Cic. li. vii. epistolarũ ad Cu
riũ sic ait: Quod q̃si auẽ albã uidẽt bene sentiẽtẽ ouẽ uidere. Al-
bæ aũt dicit q læta atq; auspicata letini alba uocãt, cõtra mala ni-
gra uñ Horat. Hic niger est: hoc ẽ malus: hũc tu Romane caueto:
Cõuenit autẽ hæc parœmia i eos, q̃bus diuina q̃dã felicitate oĩa
læta, & pspera cedunt. ❡ Rẽ pater: s modicãt cõsolatio amnimo de
trimẽto. ❡ Cõfer: cõpara tuo dãno. ❡ Cõductũ latronẽ. i. siccarium
mercede cõductũ ad cædẽ alicuius. ❡ Cũ ianua primos incẽdij gra
uitatẽ ostẽdit quo primæ domus ptes sunt occupatę: ut nõ facile sit
subuenire flagrãtibus iferioribus. ❡ Pocula tẽplis sacrilegia cõmit
tũt. ❡ Adorãdæ rubiginis q̃ hñda sũt i maxima ueneratione, pp re
ligiosam uetustatẽ. ❡ Et populorũ Dona: nã i tẽplis dona missa, uel
Donaria a regibus, uel a populis pie & religiose seruabantur. Et ubi dona
reponebantur, donaria sunt appellata. ❡ Coronas positas ab anti-
quo rege: utpote ab Romulo, cæterisq; regibus: quorum coronæ
in eorum memoriam templis Deorum affigebantur.
❡ A Ccipe &c. Affert ꝯtra dolorẽ remedia nõ plita: sed cuiuis pa
rabilia. Ordo est. Accipe. i. itellige q̃ solatia. uel accipe solatia. i. cõ
solationẽ. q̃. i. cuiusmodi. is sup. ualeat ferre. i. afferre. cõtra. i. cõtra
riũ doloris tui. & i. i. ẽt is. dico: q nec legit Cynicos sup. phos: nec do
gmata stoica distãtia a Cynicis. tunica. i. cõcessione tunicarũ. nam
Stoici suis pfessoribus solũ simplex paliũ cõcesserũt: Cynici ẽt du-
plex: utriq; aũt erãt rigidi uirtutis sectatores: & cæterarũ rerũ contẽ
ptores: ea quoq; p̃ceptis tm̃ plica esset cõsolatio. Et q̃ ẽt ferre ualeat
is, q nõ suspicit. i. sursum tanq̃ exẽplar uitæ sibi propositũ nõ aspi-
cit. Epicurũ lætũ plãtaribus. i. oleribus. exigui horti fuit. n. (ut Sene.
i epl'is refert) uir maxime sobri'. & hortulis q famẽ nõ excitẽt· sed
sedẽt: cõtentus. ægri dubij. i. de quorũ sanitate recuperãda dubitat̃.
curent̃ medicis maioribus. i. peritioribus. tu cõmitte uenã. i. exquisi
tionẽ infirmitatis tuæ uel. i. ẽt. discipulo Philippi: medici ineruditi. si
nõ ostẽdis i terris ullũ factũ tã detestabile: ut eius, q te defraudauit.
taceo, nec ueto te cædere. i. tũdet pectus tuũ pugnis. nec ueto te cõ
tũdere faciẽ plena palma. i. manu apta. q̃niquidẽ. i. cũ ita sit: q hoies
tã ipatiẽtes sint amissis bonis: q ianua claudẽda est, sicut in funere
claudi solẽt. dãno aliquo. s. pecuniarũ accepto. & cũ ita sit q nũmi
plangunt̃ maiore gemitu & maiore tumultu domus. i. totius fami
liæ. q̃ funera. i. obitus carorũ. nemo ꝯtẽtus diducere. i. diuidere. uel
deducere. i. deorsum ducere summã uestẽ. & uexare oculos humo
re lachrymarũ. s. coacto. i. ui. expresso i funere. s. q̃a hæredis luctus
sub psona risus est. fingit dolores i hoc casu. i. dãno nũmorũ: q̃a pe
cunia amissa plorat̃ ueris lachrymis. Istud totũ q̃si p parẽthesim di
ctũ est. sed si tu uides cuncta fora plena simili q̃rela. si tabellis. i. in-
strumẽtis obligatorijs: q̃ olim i tabellis ceratis scribebant̃. lectis de
cies i diuersa parte. i. corã diuersis testib'. debitores sup. tales obli
gationes faciẽtes. dicũt chirographa. i. ppria manu scripta ligni. i.
tabellæ ligneæ cera repletæ supuacui. i. nihil utilitatis afferẽtis. ua-
na. i. mẽdacia & nullius fidei. Cherographa dico ipsorũ quos litera.
i. character propriæ scripturæ. & gemma. i. lapillus p̃ciosus. i quo
signetũ (ut dĩt) aut signũ manuale: expressũ est. & sardonycus sup.
lapillus. priceps. i. p̃cipuus iter lapillos signatos. arguit. i. dãnat mẽ
dacij. q̃ gẽma custodit̃ loculis. i. repositorijs. eburnis. i. ex ebore fa
ctis.

dis. tu qui nos uis tã leuia dãna patiẽter ferre. cẽses te exiſtẽte deliſ tias Deoꝝ, aut hoium eſſe ponẽdũ extra oĩa. i. cõem hoium fortu nam. qa tu filius ſup. es albæ gallinæ. & nos q iſta toleramus ſum⁹ uiles pulli nati infelicibus ouis. Alludit ad oua Ledes, ex quoꝝ alte ro mortales: ex altero imortales ꝓduiſſe dñr. Illud aũt lotũ dicit per ironiã. Rẽ pateris modicã &c. Ordo eſt: Tu pateris rẽ modicã & tolerãdã. i. tolerãdã. bile. i. ira & indi gnatiõe mediocri: ſi flectas ocu los ad maiora crimina. ꝯfer. i. cõ puta cũ ſcelere i te commiſſo. la tronẽ cõductũ ad alios occiden dos: icẽdia domoꝝ. ſ. icepta. i. q ortũ habuerũt. ſulfure. i. ex ſub fure & dolo. i. ꝑ dolũ, cũ igni ſta tim approximaturo i itroitu do mus ab inuidis poſito. cũ ianua colligit prios ignes. i. ꝑcipit ꝓmũ icẽdiũ ꝓcuratũ ab inimicis foris exiſtẽtibus. Cõfer ẽt hos: q tollũt. i. furant grãdia pocula uetens tẽpli: exiſtẽtia. ſ. dona populorũ Deis. ſ. cõſecrata. adorãde rubi ginis. i. dignæ adorari ꝑꝑ uetuſ ſtatẽ, uel q tollũt corõas poſitas. i. depoſitas ab antiquo rege.

tilius Gallicus urbis ꝑfectus tpibus Domitiani: apud quẽ ſcdas di gnitatis ꝑtes obtinuit: ad eũq; oĩa urbis iura ab alijs magiſtratib⁹ deferebant. uñ cuſtos urbis eſt appellatus. Papin. i Siluis: Dubitas taq; ſidera cernit Gallicus, es cęlo Dijs, es Germanice cordi. Quis neget? erubuit tãto ſpoliare miniſtro Imperiũ fortuna tuũ. paulos poſt: Quippe manet, longũq; æuo remanẽte manebit: Quẽ penes itrepidæ: mitis cuſtodia Romæ. Cuſtodẽ igit̃ itellige ipſũ Gallicũ, nõ anſerẽ. Quare. n. anſerẽ magis noĩaſſet, q̃ gallũ, aut aliã auẽ, q̃ audiat. illa ſcelera: & poſtea qñ audiat cũ ſcelera fiũt? an cũ accuſant̃? ſi qñ fiũt ꝑñt: & noſ cturno fieri tpe: imo & frequẽti⁹: ſi qñ accuſant̃, nunqd adeſt anſer i iudicio ita: ut oino abſurdũ ſit de anſere itelligi. ¶ Cuſtos Gallicus: quẽ ꝑfectũ urbis Trãq. in Tiberio appellat, Ioſeph⁹ cuſtodẽ nciat. ¶ Quota: minima. alibi: Quota portio fecis acheæ. Sene. ad Luciliũ: Et nos iter quos frequẽter iſta nũciant̃, quota ꝑs oium ſumus. i. minima. Mar. Sũma tuę Meleagre fuit q̃ gl'ia famę, Eſt quota Carpophori portio fuſus ap. ¶ Humani gñis: lõga, ingt, tibi nõ erit opus idagatiõe, ſi uoles hoiũ mores noſcere. una. n. dom⁹ tibi ſatis erit ad id cognoſcẽdũ. Nã plerumq; una domus tot malis agitat̃, ut facile poſſis cognoſcere malũ tuũ ꝑ illis minimũ eẽ. ¶ Mores: uocabulũ mediũ: ut & bonos & malos mores dicam⁹. ¶ Aude dicere te miſeꝝ. q. d. nõ audebis te miſeꝝ dicere: cũ lõge alij ſint te calamitoſiores. ¶ Quis tumidum? hac iterrogatiõe, & ꝑ uariaꝝ rerũ ſimilitudinẽ oñdit minime ei eẽ mirãdũ, ſi id paſſus ſit, qđ & alij patiunt̃. In alpibus, ingt, nemo miraſ guttur tumidũ: qa ſcit id uitiũ eẽ ꝓpemodũ oibus locis. q. d. & tu debes nõ ignorare ubiq; locoꝝ talia ſcælera cõmitti: ac ꝑ hoc minime mirandũ ſi & tu deceptus es. Guttur aũt inflari docet Pli. lib. xi. uitio aquaꝝ, q̃ potant̃. De q̃ re ita ſcri. Victru. Egcolis aũt i Italia, & alpibus natione Medulloꝝ eſt genus aquæ: quã, q bibũt, efficiunt̃ turgidis gutturibus. Eſt aũt guttur ꝓprie id ꝑ quod ſpũ aĩalia trahũt: quo & reddũt reſpirãdo & expirando: qđ & arteria uocat̃. Poeta uero hoc loco poſuit ꝓ ꝑte colli anterioris. Lege Ariſtot. de natura aĩaliũ. ¶ In Meroe: inſula eſt Ægypti diſtãs a Syene. v. millibus ſtadioꝝ. illic fœminæ mamillas habẽt ifantibus pares. auctor Põpo. Mela. ¶ Lumina cærulea: Cor. Tacitus i lib. de ſitu Germaniæ ſcribit̃ Germanis: oculos eſſe truces, & cæruleos: & comas rutilas: qđ ẽt quotidie uidemus. Horat. Nec fera cærulea domuit Germãie pube. ¶ Torquẽtẽ. ſ. Germanũ, q calamiſtro ſibi capillos cincinatos reddit, & annulatos. Martia. Crinibus i nodũ tortis uenere Sicãbri. ¶ Cirro: capillo. Perſi. Ten cirratoꝝ centũ dictata fuiſſe. ¶ Nẽpe q̃ hæc illis: nemo, ingt, Germanoꝝ ſtupuit, qa a natura oẽs idẽ hñt, ꝑ qđ colligit nõ eſſe mirãdũ Caluino, ſi id ſibi acciderit, qđ alijs quotide accidit. ¶ Pygmæus: Pygmæi (auctore Plin. li. vii.) in extrema ꝑte mõtiũ Indiæ ſunt. lõgitudine ternas ſpithamas nõ excedũt, a gruibus ifeſtant̃: aduerſus q̃s expeditionẽ ſumẽtes caprarũ, arietũq; dorſis inſidẽt armati ſagittis, tpe ueris cũ agmine ad mare deſcẽdũt, oua, pulloſq; eaꝝ cõſumũt, ternis mẽſibus eã conficiũt expeditionẽ, aliter gregibus reſiſtere nõ poſſent. De his ñ pauca itẽ Gellius & Solin. ſcripſerũt. ¶ Nulla ne piuri? uerba ſũt Caluini: Nõ ne aliqñ piurus punieſ. ¶ Areptũ: uerba Iuu. ſub audi iri: ut ſit abreptũ iri. ¶ Grauiore cathena: grauioribus uiculis.

Rutilius Gallicus

Hæc ibi ſi non ſunt, minor extat ſacrilegus, qui
Radat inaurati femur Hrrculis, & faciem ipſam
Neptuni, qui bracteolam de Caſtore ducat.
An dubitet ſolitus totum conflare tonantem?
Confer, & artifices, mercatoremq; ueneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis.
Hæc quota pars ſcelerũ, quæ cuſtos gallicus urbis
Vſq; a Lucifero, donec lux occidat, audit,
Humani generis mores tibi nuſce uolenti
Sufficit una domus. paucos conſume dies, &
Dicere te miſerum, poſtq̃ illinc ueneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in alpibus? aut quis
In Meroe craſſo maiorem infante mamillam?
Cærula quis ſtupuit Germani lumina flauam
Cæſariem? & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura eſt omnibus una.
Ad ſubitas Thracum uolucres, nubemq; ſonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis,
Mox impar hoſti, raptuſq; per aera curuis
Vnguibus a ſæua fertur grue. ſi uideas hoc
Gentibus in noſtri riſu quatiere, ſed illic
Quamquam eadem aſſiduæ ſpectent̃ prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.
Nulla ne periuri capitis, fraudiſq; nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hũc grauiore cathena
Protinus, & noſtro (quid plus uelit ira?) necari
Arbitrio, manet illa tamen iactura, nec unquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit, ſed corpore trunco
Inuidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At uindicta bonum uita iucundius ipſa,
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus uideas flagrantia cauſis,

IOAN. BRIT. ¶ HÆC ibi: ſi i tẽplis, ingt, nõ ſũt dona & pocula, q̃ ſurripiant̃ nõ deſũt q minutiora ſequãtur furta: ut q breues, & leues auri bracteolas ex ſtatuis Deoꝝ eradãt. ¶ Femur: ꝓprie coxam: licet hic poeta uideat̃ poſuiſſe ꝓ pectine, & ꝑtibus genitalibus. ſicuti & Diuus Hierony. his uerbis: Vnde hoc nudauit ebrietate femorã. De femore & feminibus dictũ eſt alibi añ. ¶ Bracteolã: tenuẽ auri laminã. Nã aurũ & cætera metalla primo in craſſiores cudẽdo extẽdunt̃ laminas, mox i bracteas attẽtuant̃, qbus ſimulachra, & alia i aurant̃, fures ſuę niebant̃, q unguib⁹ bracteas de raderẽt. Martia. An magis aſtuti deraſa eſt ungue miniſtri Bractea, de fulcro quã reor eẽ tuo? Trãq. ſcri. Caligulã Romæ i publico epulo ſeruũ, ob detractã lectis argenteã laminã carnifici ꝯfeſtim tradidiſſe. Artifices inducẽdi bracteolas, & inaurandi inſigniter dñr bracteãrij, & bractcatores. ¶ An dubitet: tã tenues bracteas deradere, cũ auſus ſit torũ ipſũ Iouẽ fundere. q. d. uerebit̃ tã friuola furta ſectari & ſacrilegia, q aſſueuerit grandiora cõmittere? ¶ Tonantẽ: unũ eſt ex cognominibus Iouis. uñ Statius: Magnanimũ cãdẽ formida tanq̃ Tonãti. Seneca: Soror Tonãtis. ¶ Artifices ueneni: ꝯpara tuis icõmodis & eos, q ueneficia exercẽt. ¶ Et deducẽdũ. i. parricidã: quẽ ꝑ ſupplicij genus deſcribit. q. n. parẽtibus manũ itulijſſet. is uiuus culeo iſutus una cũ gallo gallinaceo, ſimia cane, & uipa, i mare, aut uicinũ aliquẽ amnẽ (ut añ diximus) ꝓijciebãtur: quo gñe ſupplicij ꝓmos dãnatus fuit M. Tul. duũuir. q librũ ſecreta ciuiliũ ſacroꝝ cõtinẽtẽ cuſtodiæ ſuę cõmiſſũ corruptus Petronio Sabino ſcribẽdũ dediſſet. Nã culeo iſutus i mare ꝓiectus ẽ: idẽ genus ſupplicij multo poſt parricidis lege irrogatũ ẽ: ut pari ultiõe ſcelera parẽtũ, ac Deoꝝ uiolatio expiaret̃. Na P. Maleolus matre itẽ ẽẽpta, ꝓmus oium iſutus culeo i mare ꝑcipitat⁹ eſt auctur Liui. lib. lxviii. ab urbe ꝯdita. De eodẽ ſupplicio ita meminit & Cic. ad Herẽn. Lex ẽ, q parẽtẽ necaſſe iudicatus erit, ut is obuolutus & obligatus, corio deuehat̃ i fluẽtẽ. Eiuſdẽ ſupplicij meminit & i orõne pro Roſcio Amerino. ¶ Corio bouis. i. culeo. nã culeus ſaccus erat ex corio bubulo. ¶ Aduerſis fatis: iſeſtis numinibus, qa ipſa id ſupplicii innoxia patit̃. ¶ Hæc quota ꝑs ſcelerũ. i. hæc ẽ minima ꝑs ſcelerũ eoꝝ, q̃ quotidie audit Gallicus ꝑfect⁹ urbis. q. d. multo plura cõmittũt̃ ſcelera, q̃ audit quotidie gallic⁹, q̃ q̃ tibi narraui. Fuit. n. Ru

Femur

Bractea rii

Parricidę ſuppliciũ

Gutturioſi in alpibus

Pygmęi

Quantulacunq; adeo est occasio, sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcisq; senex uicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæua inter uincla cicutæ
Accusatori nollet dare plurima felix
Paulatim uitia, atq; errores exuit omnes
*Prima docens rectum sapientia quippe minuti
Semper, & infirmi est animi exiguiq; uoluptas
Vltio. continuo sic collige, quod uindicta
Nemo magis gaudet, q̃ fœmina, cur tamen hos tu
Euasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos: & surdo uerbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem uehemens, ac multo sæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit, & Rhadamanthus,
Nocte, dieq; suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia uates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando, quærebat enim quæ numinis esset.
Mens, & an hoc illi facinus suaderet Apollo
Reddidit ergo metu non moribus, & tamen omnẽ
Vocem adyti dignam templo, ueramq; probauit
Extinctus tota pariter cum prole, domoq;
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola uoluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet, cedo si conata peregit?
Perpetua anxietas, nec mensa tempore cessat
Faucibus ut morbo siccis, interq; molares
Difficili crescente cibo. sed uina misellus
Expuit, albani ueteris pretiosa senectus
Displicet, ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, uelut acri ducta falerno
Nocte breuem si forte indulsit cura soporem,
Et toto uersata toro iam membra quiescunt,
Continuo templum, & uiolati numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te uidet in somnis, tua sacra, & maior imago
Humana turbat pauidũ, cogitq; fateri.
Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoq; murmure cæli,
Non quasi fortuitu, nec uentorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & uindicet ignis.

⸿Nro arbitrio: ut uolum⁹. ⸿Quid pl⁹ uelit irasci. nra q̃ ut puniamur ita, ut uolumus. estq; hoc legẽdũ p parẽthesim. ⸿Manet illa tñ: vba oino sũt Iuu. q̃si rñdẽtis Caluino q̃ribundo iacturã suã tñ manere. Manet inq̃. ⸿Sed dabit solatia minim⁹ sanguis: sed hoc tibi erit sos latio, q̃ necabit. ⸿Inuisa q̃ ubi iuidiã, & odiũ ptrahẽt. ⸿At uidicta: uerba Caluini. ⸿Nẽpe hoc idocti: uerba Iuu. rephẽdẽtis stultũ affectũ Caluini. i. uulgus ipitũ: hoc dicit uidictã eẽ bonã, & ea gaudet plurimũ: q̃a nulla rõne mouet, sed solo, ut bestia, appetitu. At uir sapiẽs magnanimus, cũ inimicũ suũ i potestate sua (ut docet Seneca) uiderit, uidictã putabit uidicare potuisse. Vindictã ut malũ Deus phibuit, cum ait: Mihi uindictã, & ego retribuã. ⸿Flagrãtia æstuantia.

ASCen. ⸿HÆC dona. s. si ñ sũt ibi. i. tẽplo & donarijs Deorũ. est minor sacrilegus. i. sacrorũ fur. q̃ radat. i. abradat. & unguibus aut armis duellat femur Herc. inaurati: & ipsã faciẽ ipsius Neptuni: q̃ aureã barbã hẽt. & q̃ ducat. i. abstrahat. bracteolã. i. tenuẽ laminã auri aut argẽti. de Castore. i. fratre illo Pollucis. an dubitet deradere bracteolã de Castore. solit⁹ cõflare. i. refũdere: ne agnoscat imago: aut simulachrũ eius. totã tonãtẽ. i. pfectã & absolutam statuã Iouis. Cõterẽt cũ dãno tuo artifices. i. uẽditores & pfectores ueneni. & mercatorẽ. i. ẽptorẽ. & pfer parricidã. s. deducẽdũ. i. dignũ ut deducat i mar corio. i. insutus culeo: hoc est sacco ex corio bouis. cũ quo claudit. i. simr icludit. simia innoxia. i. q̃ nõ nocuit. aduersis satis. i. p aduersa fata ei⁹: q̃ cogit submergi pp peccatũ nõ suũ: sed pricidæ. Quota ps scelerũ est hęc. i. iã dicta: q.d. minima. q̃ scelera Gallicus. s. Rut. custos urbis: sic tpe Domitiai dictus. audit. i. recognoscit. usq;. i. ptinue. a Lucifero. i. dõec lux occidat. una dom⁹ ipsius Rutilii. s. Gallici. sufficit tibi uolenti nosse mores hũani gñis. psume apud eũ paucos dies audiẽdo. s. scelera hoium. & aude postq̃ ueneris illinc. i. illius domo: diceret te miserũ. q.d. nõ posses. Nec deberes mirari si talis casus tã frequẽs in urbe obuenerit tibi: qd̃ pbat p similẽ dicẽs: q̃s miratur tumidũ guttur Alpib⁹ i pria. s. Sueuorũ & Valesiorũ: q.d. nullus aut q̃s miratur in Meroe isula illa, aut urbe Nili i Æthiopia. mamillã maiorẽ ifante crassu. i. pigui, aut uncto. q.d. nullus: q̃a hoc tibi frequẽter ut. q̃s stupuit lumia. i. oculos. Germani. i. alemani. cærula. i. cęrulei coloris. & flauã cęsariẽ torquẽtẽ. i. explicãtẽ. cornua. i. tricas p modũ cornuũ i reticulis collectas. & hoc cirro. i. capillo crispãte. madido. i. assidue loto: aut (qd̃ minus placet ũcto) q.d. nemo nẽpe. i. certe. q̃. i. q̃a. hæc natura ẽ illis oĩb⁹ una. Pygmęus. i. hõ minor nano: exiẽs bellator currit i armis paruis. ad. i. ptra. uolucres Thracũ. i. grues, q̃ i Strymõe palude Thracię plurimę uolant. subitas. i. subito igruẽtes. & ptra nubẽ canorã. i. uolucres i morẽ nubis supuolantes, & canẽtes. Et ipse Pygmæus ipar hosti. i. debilior q̃ grus. mox. i. paulopost iceptũ pliũ. & rapt⁹ p aera curuis unguibus fert a grue sæua, si tu uideas hoc i nřis. i. Romas

nis gẽtibus: tu q̃tiere. i. cõcuticre risu. sed q̃q̃ eadẽ plia spectent assidue illic. i. apud Pygmeos. nemo illic ridet: q̃a tota cohors nõ ẽ altior uno pede. Istud quidẽ hyperbolice dictũ, sed ad pbãdũ quod uult satis aptũ. Nulla ne &c. Rñdet Caluin⁹. ne p an. an nulla erit o Iuuẽalis. pœna. i. pũitio capitis. i. hois (a pte totũ sumẽdo) piuri. & fraudis. i. fraudationis. nefãdæ. i. detestãdę. & ptra fidẽ factæ? Rñdet poeta. Crede hũc hoiem. s. piturũ. ptin⁹. i. ilico. post piuriũ abreptũ. i. uiolẽter ab ai trãqllitate amotũ. captũ cathẽa. s. pscientiæ. grauiorũ. i. multũ grauĩ. & necari. i. ptinuæ iterfici. nro arbitrio. i. ad arbitriũ nostrũ. q̃d uelit ira. i. appetitus uidictæ sibi plus. q.d. nihil tamẽ. i. licet. ille sic puniat. iactura. i. damnũ & pditio rerũ tuarũ. mãet. nec depositũ. i. pecunia apud eũ deposita. erit unq̃ sospes. i. itegra tibi restituta. sed sãguis uidelicet tu⁹ si luides. minimus. i. sũme iminutus & q̃si tabe psumptus. dabit forsan tibi solatia inuidiosa. i. inuidis suauia. & hoc corpe piuri. s. trũco. i. si eẽt trũcatũ. qd̃ dicit poeta mordẽs eũ q̃ uidictã appetit. Rñdet Caluinus. Verũ q̃dẽ ẽ: iuidia sanguinẽ luidi psumit. At. i. sed. uidicta ẽ sup. bonũ iucũdius ipsa uita. s. iuidẽtis potius q̃ piuri: hoc ẽ pl⁹ delectat appetẽs uindictæ i uidicta, q̃ i sua. Rñdet poeta. Nẽpe. i. certe hoc sup. dũt idocti: quorũ pcordia. i. uicina cordi. tu uideas. i. q̃libet uidere possit. flagrãtia. i. ardẽtia. iterdũ leuibus aut nullis causis. Rñdet Caluinus.

⸿ADEO: i. tantũ. ⸿Quãtulascũq;: hoc dicit minimã quãq; occasionẽ sufficere iræ: hoc ẽ minima quaq; re hoiem idoctũ moueri ad irã & uidictã. ⸿Occasio: opportunitas tpis di casu pueniẽs. ⸿Chrysippus nõ dicet idẽ: hoc ẽ uir sapiẽs nõ dicet uindictã bonã eẽ: nec ullo mõ laudabit. Chrysippus stoicę disciplinę fuit phus: de quo supra, & apud Persiũ illic: Inuentor Chrysippe tui finitor aceruí. Solẽsis fuit, uel (ut alij dñt) Tarsẽsis Apollonij filius, subtilitate disputãdi adeo acer, ut illd̃ iactũ sit, Deos si dialectica uti uellẽt, nõ alia usuros q̃ Chrysippea. ⸿Mite igẽiũ Thaletis. exornatio ẽ rhetorica, q̃ dr circuitio. i. ipe Thales mitis igenij & naturę. Hic Milesius fuit un⁹ ex septẽ sapiẽtib⁹: q̃ (ut scribit Laert.) grãs triplici ca fortũę se agere dicebat: prio q̃ nõ belua: deide q̃ uir ñ mulier: tertio q̃ græcus natus esset nõ barbarus. ⸿Senex. i. Socrates Atheniẽsis phus clarissimus filius Sophronisci marmorarij, & Phanaretæ obstetricis. primus fuit, q̃ (ut est auctor Cic. i tusculanis) phiã e cęlo deuocauit, coegitq; de uita & moribus, rebusq; bonis & malis q̃rere cũ añ illũ phi oẽs rebus physicis pscrutãdis operã trimõ ipẽderẽt. Sed hic cũ aliqñ Anytũ Atheniẽsẽ uirũ locupletẽ, & factiosũ rideret ob eius ieptias, Aristophanes comicus doctus q̃dẽ, sed hõ parũ probatus, accepta grãdi pecũia ab Anyto ptra Socratẽ comœdiã scripsit: cuius iscriptio est Nephele. i. nebulæ. q̃. q̃dẽ iter cæteras criminationes illud cõfixit ab eo nebulas coli, & Atheniẽsiũ religionib⁹ obtrectari, & pter hęc iuuenũ mẽtes sic ibuere ut parẽtibus manus

inferre

IO AN. BRIT.
Chrysippus
Thales
Socrates

fferre pie, & officiose posset: q res accusatibus Anyto, Lycõe, & Melito (ut Plato I Apolo. p Socr. scribit) cũ uniuersũ populũ i Socratẽ cõcitasset, furore quodã & ira morte dãnatus est, q paterã cicutæ publicitus datã itrepide hausit, tantũq; abfuit ut ultionẽ quæreret, ut cõtẽderet semp illũ miseriorẽ esse, q faciat, q q afficit iniuria. Laerti. auctor. ¶ Himeto dulci: phiã designat. mõs est terræ Atticæ ubi **Hymetus** optimũ pueniẽ mel. uñ dulcẽ appellauit. sic & Val. Flac. lib. pri. Et i dulcẽ reges dimittit Hymetõ. ¶ Cicutæ: ait Plin. cicutã esse uenenũ **Cicuta** publica Atheniẽsiũ pœna iuisã. ẽ. n. herba semẽ hñs noxiũ, ei & foliis refrigeratoria ui s ẽ, uino epota hoiem pimit sine ullo remedio. ¶ Inter uicla: i carcere. nã illic (ut diximus) data ẽ ei cicuta. ¶ Accusatori: p accusatoribus suis. nã tres (ut diximus) fuerunt, Anytus, Lycõ, & Melytus. ¶ Phia felix: sensus est. Nõ est, ingt, mirũ si tales phi cõsẽtiũt uindictã nõ eẽ quærẽdã, q phia ea ẽ, q recta uiuẽdi uiã docet. nã (ut scribit Cic. i Tuscu.) uitiorũ oium est expultrix, uirtutũ idagatrix. ¶ Sapiẽtia. i. phia moralis, q cũ antea (ut diximus supius) sapiẽtia nolaret, a Pythagora (ut scri. Cic. I Tusculanis) phia est appellata. cũ se apud Leõtẽ Philasiorũ pricipẽ nõ sapiẽtẽ, sed phium nominasset. i. sapiẽtiæ studiosũ. neq;. n. qcq̃ aliud est phia, si (ut inquit Cice.) iterptari uelis, q studiũ sapiẽtiæ. Sapiẽtia aũt (ut a ueteribus phis diffinit) est rerũ diuinarũ & humanarũ, causarũq;, qbus hæ res **Rectum** ptinent, sciẽtia. ¶ Exuit: deponit. i. docet ut deponant uitia T errores ai. nã docet uitia eẽ exterminãda: rectũ aũt: hoc ẽ uirtutẽ sequẽdã. nã rectũ dr (auctore Cicerone) qd cũ uirtute fit. Sen. lib. xv. epi. a Lucil. sic scribit: Antiq, ingt sapiẽtia nihil aliud q̃ faciẽda, & uitãda pcepit. ¶ Ai minuti: ai pusilli. Magni. n. est ai iniurias obliuisci. uñ & Sene. Honestũ & magnũ genus uindictæ est ignoscere. ordo aũt est. Vltio est uoluptas ai minuti ¶ Sic collige sic cõclude. Persi. Mẽdose colligis. i. cõcludis. ¶ Magis q̃ fœmina: nã sexus fœmineus quãtominus habet roboris & firmitatis, tãto facilius ab affectibus supatur. ¶ Hos: pituros. ¶ Euasisse. s. culpæ suppliciũ. nõ est, ingt, q putes eos nõ torqri, nã semp auctor sceleris flagello cõsciẽtiæ castigat. uñ supra: Prima est hæc ultio q se iudice nemo nocẽs absoluitur. Sen. ad Luciliũ: Tuta scelera ee nõ pñt, q primo illa & maxima peccãtiũ est pœna peccasse. ¶ Surdo uerbere. occulto, nec ab aliis itellecto: cũ iterius a cõsciẽtia flagellat. ¶ Aio tortore. i. aio pstãte officiũ tortoris. nã eũ punit cõsciẽtia. ¶ Pœna aũt uehemẽs: grauis õndit poeta lõge grauiores eẽ ai, q corpis cruciatus. iuxta illud Ouidii: Mẽs est q sentiat ictus. Ordo est aut & sensus: Gestare suũ testẽ die & nocte in pectore. i. cõsciẽtiã q testis est sceleris ppetrati est pœna uehemẽs & multo sæuior ille. s. pœnis, q̃s Cæditius grauis inuenit. **Cæditius** Cæditius. n. nomẽ est iudicis tpibus poetæ. de quo scribit ẽt Saty. ultima Cæditio & Fusco. Cæditii meminit & Tacitus: Dum Vitellius, inquit, resignare imperium uoluisset: postremo, inquit, fletu præpediente assistenti consilii Cæditius simplex erat, exolutum a latere pugionem, uelut ius necis, uitæq; ciuium reddebat. ¶ Rhadamanthus: filius fuit Iouis ex Asia cstitutus iudex a pte **Glaucus** apud iferos. de quo plura diximus in pri. Saty. illic: Quas torqueat umbras Aeacus. ¶ Spartano cuidã: õndit poeta fieri nõ posse, ut is, q pecuniã abnegauerit, careat supplicio cũ Glauc. Lacedæmonius tota cũ prole interierit nõ solũ, q depositũ nõ reddiderit: sed q cogitauerit aliqñ de eo nõ reddẽdo. hãc historiã luculẽtissime scripsit Herodotus in. vi. Fuit. n. Glaucus uir Lacedæmonius uitæ sanctitate satis celebratus. ad quẽ uir qdã Milesius fluctuãte Ionia assiduis bellis, diuẽdita dimidia pte bonorũ uenit: apud eũ pecuniã deposuit: existimãs fore: ut salua esset: & sibi redderet, cũ allatis symbolis reposceret. Glaucus accepta pecunia cõsuluit oraculũ Apollinis an Orco. i. iureiurãdo pecuniã pdaret. quã apud se depositã a quodã Milesio filii eius reposcebat. Rñdit Pythia his uersibus: Glauce expedit ad breue tẽpus Orco. i. iureiurãdo uicisse, interuertisseq; nummos: at Orci natus q caret noie, q manibus, q nullis est pedibus rapide aduenit, rapide ut pdat oẽm proiẽ & domũ. His audiitis Glaucus ueniã sibi eorũ q̃ dixisset Deũ obsecrabat. Cui Pythia ingt: Idẽ pollere tentare Deũ & facere. tũc Glaucus accitis Milesiis pecuniã reddidit. Cui nulla soboles, nec domus supfuit, q illius eẽ feret, sed & Sparta radicitus extincta est. Ita bonũ est nihil aliud de deposito cogitare, q̃ ut repelẽtibus reddat. ¶ Pythia uates. i. Apollinis uates. nã p puellã instinctu numinis furiosam Apollo dabat respõsa. uñ diuus Hiero. cõtra Iouinianũ: Furiosas Apollinis uates legimus. Victruu. lib. iii. Delphicus Apollo Socratẽ oium sapiẽtissimũ Pythiæ respõsis est professus. Stat. lib. iii. Thebaidos: Dũ pallida uirgo tremẽdas Nunciet ambages. Nã cstat (ut docet Strabo) diuinũ illud domiciliũ, uñ oracula dabatur, pfundã & curuã fuisse speluncã nõ admodũ lato ore patentẽ, uñ spiritus sacro eflante numine ceferret. Excelsum aũt hostio imminere tripodẽ, quem cũ Pythia uates inscenderit, hausto diuinationis spiritu Dei rñsa referre & metro, & soluta oratione. Phemonoen Apollinis filiã primã diui **Pythia unde** nantẽ Pythiã ferũt. Pythia dicta est, q (ut græci fabulant) Apollo Pythius est nolatus a serpẽte Pythone, quẽ ipse i pma itantia sagittis cõfecit: cũ bellua cunas in qbus ipse cũ Diana sorore iacebat, inuasisset. ipse aũt Python dictus est ἀπὸ τῆς πύθεσθαι. i. a putrefactione terræ. nã natus est post Deucalionis diluuiũ: ut scribit Ouidius & de hoc ẽt Macrobius. ¶ Depositũ: est quod custodiendũ alicui datũ est. dictũ ex eo q ponit. ppositio. n. de auget depositũ: ut ostẽdat totũ fidei eius cõmissum: qd ad custodiã rei ptinet. Hæc Vulpianus. **Depositum** ¶ Nõ moribus: nõ bonitate naturæ. ¶ Adyti: adytũ græci locũ templi secretiorẽ, & penitiorẽ appellarũt: quasi Iaccessibile. ab a particu **Adytum** la priuatiua & δύω quod est igredior. ¶ Et q̃uis: ordo est: Extictus est cũ ppinquis deductis ex gẽte q̃uis lõga. ¶ Sola uoluntas peccãdi: ut ostẽdat nõ modo Deo displicere nefaria hoium opera: sed etiã turpes cogitatus. ¶ Facti crimen habet: q aliqd, ingt, turpe meditatur, nihilo secius peccat, q̃ qui turpiter aliqd ppetrat. in ea. n. deliberatione facinus inest, etiã si ad id ipsum nõ pueniat. ¶ Cedo si conata pegit: subaudi q̃tũ supplicii credis esse delinquẽti: ubi turpi opere se cõmaculauit. q. d. illũ esse in assiduo ai cruciatu: uñ sequitur perpe **Mollares** tua anxietas. ¶ Molares: sunt appellati dẽtes, q cibos molat & cõficiãt sũt aũt a caninis introrsum recedẽtes. ¶ Albani ueteris: albanũ uinũ inter optima uina est celebratum ¶ Ostẽdas melius. i. si ẽt melius albano uino ostẽdere uolueris. ¶ Cogitur i frontẽ. i. frons crispatur. ac si biberit falernũ austerũ. ¶ Nocte breuẽ: sensus est. Si forte, ingt, quieti nocturno se tradidit: cõtinuo p somniũ se uidere existimat & templũ ubi peierauit, & te ipsum quẽ decepit. ¶ Et quod pcipuis: ordo est & sensus Et uidet te in somnis. quod. i. q̃ res urget mentẽ. i. cruciat pcipuis sudoribus puenientibus ex cõsciẽtia sceleris. ¶ Tua sacra: ordo ẽ: Tua imago sacra & maior humana turbat pauidũ. Nã existimat se uidere imaginẽ amici circũuenti sacra q̃dã & uenerabili specie & maiore humana effigie: q̃lia sæpe solẽt uideri. uñ Trangl. in Claudio sic scribit de Druso eius patre: Hostẽ etiã frequẽter cæsum, ac penitus in intimas solitudines actũ, non prius destitit insequi, q̃ species barbaræ mulieris humana amplior uictorẽ tẽdere ultra sermone latino prohibuisset. ¶ Fateri: se peccasse. ¶ Exanimes. s. sunt. ¶ Nõ q̃si fortuitu: ordo est & sensus: Exanimes sunt, q̃si ignis cadat nõ fortuitu, nec rabie uẽtorũ: sed cadat iratus uindicet, Dicẽdo aũt fortuitu, sequitur Epicureos, q diuinã puidẽtiã tollentes: omnia casu moueri putabant. ¶ Rabie uẽtorum: rem physicam persequitur. nam fulmen (ut auctores sunt Plinius & Seneca) ignis est coactus, impulsu uentorum iactus. ¶ Ignis: idest fulmen, quæ (ut dixi) uis quædam est ignea.

¶ QVANTVLACVNq;. i. quãtumcũq; parua est occasio irascẽdi: ipsa sufficit iræ. Rñdet poeta. Chrysippus phus ille non dicet **ASCen.** idẽ, nec mite. i. humanũ & clemẽs ingeniũ Thaletis Milesii. s. unus ex. vii. sapiẽtibus græciæ. nec senex. s. Socrates. uicinus Hymeto mõti Atticæ regionis. dulci. i. pductiuo suauissimi mellis: q nollet dare accusatori suo. s. patrẽ cicutæ. i. herbæ uenenosi succi: acceptæ iter sæua uincla. i. uincula. s. carceris. Sapiẽtia ita docẽs prima rectũ. i. qd iustũ & decẽs. exuit paulatim uitia. s. malæ uolũtatis. atq; oẽs errores. i. ignorãtias itellectus. Quippe. i. q certe. ultio est semper uoluptas ai minuti. i. infirmi. & exigui. i. pusilli. Collige. i. cõclude cõtinuo sic: q nemo magis gaudet uindicta q̃ fœmina. Si ergo oẽs fœminæ hñt pusillũ aium. & oẽs appetũt uindictã: sequit pbabiliter q appetere uindictã est signũ pusilli ai. Tamẽ cur o Caluisne tu, q uir es: petes hos euasisse sup. punitionẽ quos mẽs. i. cõsciẽtia. cõscia diri. i. imanis facti habet semp attonitos. & cædit. i. pcutit. uerbere sordo. i. nõ audiẽte preces: & ita inexorabili. uel surdo. i. tacito: q surdi fere muti sunt. & hoc aio tortore. i. psecutore: q̃tiente occultũ flagellũ. Aũt. i. sed. portare nocte & die i pectore suũ testẽ. i. accusatorẽ. est pœna uehemẽs. & multo sæuior. i. immanior illis sup. pœnis, q̃s Cæditius iudex ille grauis. i. molestus hominibus reis, inuenit. i. excogitat. & q̃s Rhadamãthus iudex inferorũ iuenit. Vates Pythia, siue sacerdos iterps oraculorũ Phœbi, seu Apollinis rñdit cuidã spartano. i. lacedæmonio, Glauco noie haud fore. i. futurũ nõ esse quõdã ipunitã. i. rẽ ipunitã. q dubitaret. i. dubitãter cõstitueret retinere depositũ uiri cuiusdã Milesii. & tueri. i. protegere fraudẽ iureiurãdo. enim p q. q̃rebat. i. disqrebat. q mẽs esset numinis. i. diuinitatis Apollinis. & an Apollo: suaderet illi hoc facinus. Ille ergo reddidit. s. depositũ metu. i. pp metũ uindictæ Apollinis

minātis. nō morib⁹. i. nō pp mores bonos: & uirtutē: quos, & quā nō habuit. & tñ ꝓbauit. i. ostēdit uer̄ esse oēm uocē adyti. i. quęq͂d illi ex adyto. i. secretissimo loco: quē soli sacerdoti adire licebat, missum erat. & esse uerā & dignā tēplo. i. q̄ ē tēplo emitteretur. extinctus. i. postq̄ extinctus ē cū tota ꝓle, & domo, & ꝓpinquis. deductis. i. ꝓpagatis. gēte. i. ḡnatione, aut ꝓgenie. q̄uis. i. q̄tōuis, seu q̄tūcunq; lōga.

Et si perfricuit frōtē, posuitq; pudorē. Dicimus & eodē signato perfricare os. Ci. in. iii. Tusculana. Eā uoluptatē, quā tu idē, cū os perfricuisti, soles dicere. Hoc aūt dicit poeta ut spē iniciat Caluino piurum illū daturū poenas, q̄a cōmittet alia scelera, i q̄bus dep̄hēdet. ꝑ Dabit I laqueū. i. scelera cōmittet, & sic capiet laqueo. sumpta est metaphora a feris, q̄ cassibus capiūt. ꝑ Vncū: trahet. n. unco i scalas Gemonias. uñ alibi: Seianus ducit unco. ꝑ Aut rupē maris: aut i insulas relegabit. uñ supra: Aude aliq͂d breuibus Gyaris, & carcere dignū. ꝑ Aegæi: Agæū mare dictū ē (ut quidā uolūt) ab Aegęo Neptuni filio, qui se in mare præcipitauit: ut scribit Ouidius. Plinius uero tradit a scopulo p̄ se ferēte speciē capræ. q̄ illa a græcis appellat' repēte i medio mari exiliens. αἴγα. n. caprā nominant. ꝑ Magnis exulibus: magnis ciuibus exulantibus. notat tempora sua, quibus multi ob multa scelera relegabātur. ꝑ Nominis inuisi: amici tui piuri. ꝑ Surdū: ut nō audiat piuria. ꝑ Tiresiam. i. cæcū qualis fuit Tiresias Thebanus: cui oculos eruisse Iunonem tradūt fabulæ: q̄a orta contentione inter Iouē & Iunonē, quænā esset maior uoluptas uiri an mulieris in coitu, electus iudex affirmauerit mulieris esse maiorē ob quā calamitatē Iupiter ei cōcessit: ut futura uaticinaretur. Prouerbiali autem figura dixit Tiresiam pro cæco: quemadmodum Horatius pro paupere Hirrum. Interit multum diues ne loquetur, an Hirrus.

Illa nihil nocuit, cura grauiore timetur
Proxima tempestas, uelut hoc dilata sereno
Præterea lateris uigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine, saxa Deorum
Hæc, & tela putant, pecudem spondere sacello
Balantem, & laribus cristam promittere galli
Non audent. quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? uel quæ non dignior hostia uita?
Mobilis, & uaria est ferme natura malorum,
Cum scelus admittunt, superest cōstantia, quid fas,
Atq; nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus, tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari nescia, nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hoium est, quem tu contentū uideris uno
Flagitio? dabit in laqueum uestigia noster
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum
Aut maris Ægæi rupem, scopulosq; frequentes,
Exulibus magnis, pœna gaudebis amara
Nominis inuisi, tandemq; fatebere lætus
Nec surdum, nec Tiresiam quemquā esse Deorum,

sola uoluntas peccādi patit' has. i. hmōi poenas. nā q cogitat intra se ullū crimē tacitū: hēt scelus facti. i. ac si faceret. q͂d & lex diuina i duobus ultimis p̄ceptis approbat. Cedo. i. dic sup. quō puitus esset. si pegit conata. i. conatus suos: Anxietas perpetua sceleratorū. nec. i. etiam nō. non cessat ēt tpe mēsæ. i. dū sunt i mēsa. ut. i. quēadmodū. non cessat morbo crescēte faucibus siccis. i. tabe desiccatis. & cibo difficili ad diglutiendū. s. crescēte inter molares. s. dentes. sed ipse æger misellus expuit uina. & p̄tiosa senectus ueteris sup. uini albani displicet illi sup. dicēti. Ostendas melius supple uinū. ruga densissima cogit'. i. cōpellit' ueniri i frōtē. uelut. i. ac si esset sup. ducta. l. īducta. falerno acri. i. acetoso: licet bibent suauissimum. Nocte breuē. Ostēdit q̄ sint grauissima cōsciētia tormēta. Et est ordo: Si cura. i. solicitudo cor urens. indulsit. i. indulgēter cōcessit: forte: q̄a certū nō est. breuē soporē. i. dormit. onē ex uehemēti sopitione cerebri p uapores. nocte. i. tpe nocturno. q̄n uis sōmi maxima est. & si mēbra uersata. i. sæpe reuoluta. iā. i. priusq̄ dormire possit. toto toro. i. p totū lectū. gescūt. i. getē capiūt. ipse piurus uidet continuo tēplū & aras numinis. i. Dei. uolati. i. temerati: p ipsū piurū. & quod. i. q̄ res urget mentē eius. p̄cipuis sudoribus. i. anxietatibus sudorē excitātibus ipse uidet te i somnis. tua imago sacra. i. ut res sacra. i. execrāda ipsū terribilis & maior sup. imagine humana. i. q̄ q̄ hoi posset cōtingere. turbat ipsum piurū pauidū. & cogit ipsum fateri quod negauerat. s. hi. i. hmōi uiolatores numinū sunt q trepidāt, & pallēt ad oia fulgura. existētes exanimes. i. sine aia: hoc est semimortui. cū. i. q̄n tonat. quoq;. i. ēt. primo murmure. i. concitatione tonitrui. cæli. i. aeris: quasi ignis. s. fulguris, aut fulminis. iratus. i. missus ab irato. nō cadat I terras fortuitu. i. a casu. nec rabie. i. cōcitatione uentorū & uindicet. i. q ut uindicet, missus sit.

IO AN. BRIT. ℂ I L L A nihil nocuit: si prima, inq̄t, illa tēpestas nihil nocuit ꝓxima maiore angore timet' ueluti a Dijs dilata in eius grauius exitiū. ꝑ Dolorē lateris: morbū uult itelligere, quē græci pleuritida uocant. Pleuritis .i. dolorē laterū: a quo pleuriticus. πλευρὰ. n. latus significat. ꝑ Nō audēt ꝓmittere: q̄si q sciāt Deos sibi iratos ob scelera sua, q nō facile placent' Impiorū sacrificij. ꝑ Cristā galli: scribit Pli. li. x. de gallis sic. Ex iis ēt fibræ sūt, q̄ nō aliter q̄ optimæ uictimæ Dijs sūt gratū. ꝑ Laribus: Lares Dij erāt, quos unusquisq; p̄uatim domi suæ colebat. Lares de ijs multa i supiore Satyra: & illic apud Persiū: Laribus donata pepēdit. ꝑ Nō est dignior uita. s. q̄ ipsi nocētes. Mobilis & uaria est: hoc quā potissimū est ad cōsolationē Caluini. Ait. n. malorū uariā, mobilē esse naturā: ut ad peccādū ꝯstātes sint. moxq; peracto scelere sua cognoscat male facta: sed tñ natura Ipellēte ad pristina uitia redire: ut p hoc colligat iprobū hoiem toties peccatorū: ut aliq̄n deprehēdat, soluatq; pœnas. ꝑ Maloꝝ: nocētiū & sceleratoꝝ. ꝑ Supest ꝯstantia. i. magna adest ꝯstātia I scelere cōmittēdo. ꝑ Peractis criminibus: cōmisso scelere icipiūt cognoscere errorē suū. ꝑ Natura recurrit. i. ipsi scelerati: q̄si naturæ ipeio redeūt ad mores dānatos. i. ad uitia & scelera. ꝑ Fixa: ꝑseuerās. ꝑ Nescia mutari: Terent. Vbi aius mala se cupiditate semel deuinxit, necesse est eadē cōsilia ꝯseq con similia. ꝑ Nā q̄s Peccādi. i. q̄s unq̄ cœpit peccare: ut postea sua spōte desisteret? ꝑ Attrita frōte. i. pfricata. nā pfricare frōtē est pudorē deponere. Perfricare frontē Quintil. Perfrica frōtē: & dic te erubescere nō posse. Mart.

ASCen. ℂ S I sup. illa tēpestas nihil nocuit. proxima tēpestas timetur grauiora cura. uelut. i. ac si delata sup. sit. hoc. i. p̄senti. sereno. i. serenitate: hoc est q̄si ideo ad tēpus pepcerit Iupiter: ut alijs fiat serenitas. Præterea si hmōi scelerati cœpere pati dolorē lateris cū uigili. i. acri febre. ipsi credūt morbū missū ad sua corpora. a numine infesto. i. inferēte malū pp offensam. & putat hoc. i. hmōi dolorē & morbū esse saxa & tela Deoꝝ. Ipsi nō audēt spondere. i. uouere. sacello. i. paruo loco sacrato. pecudē balantē. i. ouē. & nō audēt promittere laribus. i. Dijs penatibus: cristā galli. Quid. n. concessum est ægris nocētibus. i. sceleratis sperare. q. d. nihil: quia Dij peccatores non exaudiūt. uel q̄ hostia: idest uictima. nō est dignior uita. i. ut uiuat, q̄ ipsi scelerati. uel dignior uita sua q̄ scelerati. q. d. nulla est tā uilis, q̄n dignior sit uita: q̄ scelestus hō: q̄a ut hō iustus cæteris animantibus p̄stat: ita cætera aīantia hoi malo. natura malorū est ferme. i. fere semp nobilis. & uaria. i. incōstās & sui dissimilis. cum. i. q̄n. ipsi admittūt scelus. cōstantia supest. i. abūdat eis: & plus q̄ satis est. tñ ipsi incipiūt sentire pactis criminibus q͂d fas, atq; q͂d nefas sup. est. & tñ natura recurrit sicut uirgultū ut inflexū ad mores dānatos. natura dico fixa. i. cōstās, & firma, & nescia mutari. Nā q̄s posuit sibi finē peccādi? q. d. nemo & uerū dicit: q̄a opus est resipiscēti gratia diuina. q̄n recepit aliq̄s sup. ruborē. i. pudorē semel eiectū de fronte attrita. i. pfricta? q. d. nunquā. Quisnā hoium est, quē tu uideris cōtentū uno flagitio? q. d. nullus. Et ideo noster. i. de quo nos loquimur, pfidus: dabit pp alia scelera uestigia. i. pedes, quibus uestigia fiunt. in laqueū. i. pedicas. & patit' uncū nigri carceris. i. quo trahet' ad nigrū carcerē: aut patiet' rupē. q; p &. scopulos maris Aegæi frequētes. i. frequētatos. magnis exulibus. i. a magnis ciuibus exulātibus. & gaudebis amara poena nominis inuisi. i. quā dabit hō inuisus. & tu tandē lætus fatebere quemq̄ Deoꝝ nec esse surdū, nec Tiresiam. i. cæcū ut erat Tiresias uates Thebanus a Iunone excæcatus: eo q cōtra eam iudicauit dicens: libidinem i maiorem esse in muliere, q̄ in uero: quod cum utriusq; sexus expertus esset scire poterat. Iupiter autem donauit ipsum uaticinio.

F I N I S.

Satyra

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA QVARTADECIMA.

IN QVARTADECIMA SATYRA IV. NII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Plurima sunt Fuscine. Ostendit in hac Satyra nec sine summa indignatione parentes esse in causa, ut filii existant scelerati, & ad plurima uitia proni: quia eorum exemplis & præceptis teneræ mentes ad uitia facile formentur. Sed auarū maxime insectatur, qui ad auaritiam exercendam, & præceptis, & exēplis filium instituit. Itaq; monet poeta oportere parētes esse optimis moribus, & summa cum syncaritate uitę ad alendos filios, ut boni habeantur. unde Plutarchus recte scripsit illud de liberis educandis. Ante omnia opus est, ut patres non solum nihil peccando, uerū etiam honeste singula peragendo manifestum sese filiis exemplar exhibeant: ut eorum uitam, quasi quoddam speculum intuentes, ab operum simul, & sermonum turpitudine se penitus auertant. Est enim maximum (ut inquit Plato) in omni re principium præsertim in iuuene, atq; tenero. Tūc. n. pręcipue animus formatur, & quicquid dixeris facilius ingressum insidet.

LVRIMA sunt Fuscine, & fama digna sinistra,
Et nitidis maculam, ac rugam figētia rebus.
Quæ monstrāt ipsi pueris, tradūtq; parētes.
Si damnosa senē iuuat alea, ludit & hæres
Bullatus, paruoq; eadē mouet arma fritillo.
Nec de se melius cuiq; sperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula, cum septimus annus
Transierit puero nondum omni dente renato,

Satyra quartadecima. Plurima sunt Fuscine.

IOAN. BRIT.

IGNA A fama sinistra. i. turpi ifamia. i. digna quę cōuicijs reprehendātur. ⁋ Maculam & rugā: quæ afferant turpitudinē uitæ nitidę. translatio a uestibus, q̄ sordidātur. ⁋ Quæ monstrant ipsis pueris: hinc ē illa Quītiliani indignatio in primo libro: Vtinā liberorū nostrorū mores nō ipsi perderemus. Infantiam statim delitijs soluit mollis illa educatio, quam indulgētiam uocamus. neruos oīa mentis & corporis frangit. Quid nō adultus cōcupiscet, q̄ i purpuris repit? Iam coccum intelligit, iā cōchiliū poscit gaudemus siqd licētius dixerit, uerba nec alexādrinis qdē pmittenda delicijs, risu & osculo excipim⁹. Nec mirum nos docuimus, ex nobis audierūt. Nostras amicas, nostros cōcubinos uidēt. Omne cōuiuium obscænis canticis strepit, pudenda dictu spectant, fit ex his cōsuetudo, deinde natura. discunt hæc miseri, anteq̄ sciant uitia esse. Inde soluti, ac fluentes nō accipiūt ex scholis mala ista, sed i scholas afferunt. ⁋ Mōstrant. s. exēplis, ut male uiuāt. ⁋ Tradūt. s. pceptis, eos instruēdo. ⁋ Si dānosa senē: ostēdit poeta exēplo paterno facile tenerū filiū ad oia excitari. Nam si pater, ingt, aleæ delectat, eodem statim filius capit studio. ⁋ Alea damnosa: bene aūt dānosa. nā grādi cū aceruo pecuniæ ad ludū descēdebat. uñ in pri. Saty. Neq; .n. loculis comitantibus itur Ad casum tabulæ, posita sed ludit arca. De alea diximus in prima Sat. illic: Alea quando Hos animos? ⁋ Bullatus: adhuc in prætexta. Nam pueri usq; ad quartumdecimū ætatis suæ annū ptextā, & bullam gestabant. Erat. n. bulla aurea insigne puerorū ptextatorū, q̄ dependebat a pectore: ut significaretur eam ætatē alterius regendā consilio. dicta a bulli, quod est cōsilium. aut quia eā partē corporis bulla cōtingat. i. pectus, in quo naturale manet cōsiliū. aut ita scribit Pædianus: q̄si bulliētis sinus cōmuniēs pectus puerile. de bulla & ptexta multa Macro. lib. pri. Satur. Titus Liu. li. pr. primæ decadis. Et nos apd Persiū illic: Bullaq; succinctus laribus donata pepēdit. ⁋ Eadem arma: eadem ludi istrumēta. ⁋ Fritillo: exponūt nōnulli fritillū esse alueolū: hoc est tabulā lusoriā: in qua discurrūt tesseræ. Porphyrio uero enarrans illud apud Horatiū in. ii. sermonū: Mitteret in pyrgū talos, nō alueolū iterpretatur sed pyrgū i. uasculū, quo cōiecti tali, agitatiq; mittūtur in alueolū: cuius effigies instar turriculę est. uñ & nomē accipit. pyrgos. n. turrim significat. De quo sic etiam Sidonius Apollinaris: Altera ex parte frater meus Domitius homo gratiæ summæ, summi leporis tesseras ceperat, quatiebatq;: quo uelut classice ad pyrgum uocabat aleatores. Idē alibi: Hic promens teretes pilas, trochosq;, hic talos crepitātibus fritillis. Est igit fritillus idē quod pyrgus. De quo aliqui falso putant Persiū intellexisse illic Angustæ collo nō fallier orcæ. Nā ut i cōmētarijs nostris exposuimus) ludū intellexit nucū: quo maxime pueri delectātur. Nā in terram uasculū defigebāt, in quod mediocri distātes interuallo nuces iacebāt. uñ Ouid. in carmine de Nuce: Vas quoq; sæpe cauum spatio distante locatur: In quo missa leui nux cadit una manu. Sicq; poeta docet Persiū ut puerū, nō solū talis, sed & nucibus delectatū. Id ēt Martialis uī sentire lib. xiiii. Nec timet ędilē moto spectare fritillo. ⁋ Paruo: ætati cōgruo. Nec de se meliu. ingt de se spem relinquit propinquus, q̄ sit futurus melioribus moribus, q̄ fuit pater. ⁋ Melius de se. s. q̄ de patre suo. ⁋ Radere. detrahere corticē ex tuberibus: cultello. n. radunt cū i cœna apponūtur. ⁋ Tubera terræ: tubera in gñe fungorum numerantur. Martialis. Rumpimus altricem summo de uertice terrā. Tubera boletis poma secunda sumus. Ea undiq; terra circundata nascuntur, nulsq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, neq; terra cohærent, cortice etiam includuntur, ut plane nec terram esse possimus dicere, neque aliud q̄ terræ callum. Plin. De ijs etiam diximus in quinta Satyra illic: Post hunc raduntur tubera terræ. ⁋ Boletum: lautæ gulæ fuisse ostendit alibi Iuuenalis: Boletus domino, sed qualem Claudius edit. in genere fungorum est. Eius cibi auidissimum fuisse Claudium docet Tranquillus sic: Alij tradūt domestico conuiuio per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidissimo ciborum talium obtulerat. ⁋ Ficedulas: auis est, quæ nomen accepit a fico. Martialis. Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uuis: Cur potius nomen non dedit uua mihi: Optimi est saporis. Martialis. Patulo ficedula lumbo: Cum tibi sorte datur, si sapis adde piper. Hæc autem per autumnum (auctore Plini.) mutat colorem & formam, uocaturq; Melanchoriphus. Lautæ gulæ inter alias aues ostendit Gellius libro decimoquarto. Scribit enim fuisse, qui negarent ullam auem præter ficedulam totam comesse oportere: superiorem partem autem, atq; alibum, quidē ut eos pal lum non habere. Dicitur autem Sycalis. ⁋ Eodem iure: eodem genere condimenti, quo pater mergebat. ⁋ Natantes: idest iure conditas. Nam obsonia triplici apud ueteres modo condiebantur, ut essent aut assa, aut frixa, aut elixa: idest iurulenta. unde & Celsus ait: Tum res eadem magis alit iurulenta, q̄ assa magis assa q̄ frixa.

Bulla

Tuber

Ficedulas

Iurulentum iussulentum

Ergo iure natantes, non assas, non frixas, sed iurulentas: idest iure conditas: ut in patina cum iure apponerentur. Apuleius iussulentum appellat, quod dicimus iurulentum. ¶ Nebulone idest nullius pretij. Nam nebulones, & tenebriones dicti sunt, qui mendatijs & astutijs suis nebulam quandam, & tenebras obijciunt, aut nebulones, qui non pluris sunt, q̃ nebulæ ¶ Parente: subaudi monstrante ab inferiore. ¶ Cana gula: idest patre cano guloso. ¶ Monstrante: scilicet cum de se malum præbeat exemplum. ¶ Cum septimus annus sensus est: Vbi puer septimum ætatis annum transierit a consuetudine paterna bene cœnandi non discedet, cum fuerit iam ea ætate instructus, licet adsint mille magistri, qui studeant salutaribus præceptis ad modestiam, & frugalitatem reuocare. ¶ Nondum renato dente: nam (ut scribit Macrobius libro primo de Somnio Scipionis) post septem menses dentes incipiunt mandibulis emergere, et post annos septem dentes, qui primi emerserant, alijs aptioribus ad cibum solidum nascentibus cedunt: eodemq; anno. idest septimo plene absoluitur integritas loquendi. Plinius: idem fere dicit libro septimo: Septimo eosdem decidere anno, aliosq; suffici.

ASCen.

PLVRIMA sunt Fuscine & cætera. In hac Decima quarta Satyra, quæ nimirum sanctissima est reprehendit poeta parentes praua exempla liberis suis dantes. Ordo est. O Fuscine plurima supp. facinora sunt. &: idest pariter. digna fama sinistra: idest mala. & figentia: idest impingentia. rebus nitidis. idest bonis maculam ac rugam: quæ ipsi parentes, qui deberent optima quæq; docere monstrãt exemplis factorum suorum. & tradunt doctrinis suis pueris: idest liberis suis adhuc pueris. Si alea: idest ludus alearum. damnosa: idest inferens multis damnum. iuuat: idest delectat senem. hæres. scilicet filius. bullatus. idest adhuc bulla insignitus: neq; toga uirili quæ quartodecimo anno dabatur: ornatus ludit. &: idest etiam. & mouet eadem arma: idest eadem instrumenta ludendi. scilicet aleas. fritillo: idest alueolo: aut uasculo, in quo suspecti lusores aleas. imponere cogebantur. paruo. idest puero conuenienti. Nec iuuenis: idest quando ex puero erit iuuenis effectus. uel quis iuuenis concedit cuiquam propinquo sperare melius de se. q̃ supple de patre. Probat exemplo. Nam is iuuenis supple. qui didicit parente: idest patre. nebulone: idest existente lurcone, & guloso. radere terræ. idest humi, siue in terra. tubera: ad appetitum excitandum, & condire boletum. & mergere: idest suf

perfundere. ficedulas: idest tales aues: quas beccatas uocant. iure idest succo: & (ut dicunt) brodio. eodem. i. quod secum fert: comeditur enim ficedula tota: & condimentum, quod salsam uocant secum fert cum granis iuniperi quibus nutritur. Qui ergo hoc didicit postquam septimus annus transierit, omni dente nondum renato: quia septennibus decidunt dentes.

Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atq; animos seruorum, & corpora nostra
Materia constare putat, paribusq; elementis?
An sæuire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Cõparat Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore uocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid suadet iuueni lætus stridore cathenæ
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? expectas ut non sit adultera Largæ.
Filia, quæ nunq̃ maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere cursu,
Vt non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit. ceras nunc hanc distante pusillas
Implet, & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura iubet, uelocius, & citius nos
Corrumpunt uitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeant animos auctoribus, unus, & alter
Forsitan hæc spernãt iuuenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum uestigia ducunt,
Et monstrata diu ueteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnis huiusce, etenim uel
Vna potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis
Turpibus, ac prauis omnes sumus, & Catilinam
Quocunq; in populo uideas, quocunq; sub axe,
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus usquam
Nil dictu fœdum, uisuq; hæc limina tangat,
Intra quæ puer est procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia, siquid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos,
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit ira,
Quandoquidẽ, & similem tibi se nõ corpore tantũ,
Nec uultu dederit, morum quoq; filius, & cum
Omnia deterius tua per uestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, aut post hæc tabula mutare parabis.
Vnde tibi frontem, libertatemq; parentis,
Cum facias peiora senex? uacuumq; cerebro
Iampridem caput hoc uentosa cucurbita quærat?
Hospite uenturo cessabit nemo tuorum,

IOAN. BRIT.

¶ MAGISTROS barbatos: philosophos, qui barbati incedebant. Persius: Si cynico barbam petulans nonaria uellat & alibi: Barbatum hoc crede magistrum Dicere. ¶ Non degenerare: non esse absimilis a moribus paternis, ut habeat culinam multiugis, pretiosisq; obsonijs instructam. mitem animum: cum interrogatione, & indignatione hæc legenda sunt: ut sit sensus: Docet ne pater filium suum, ut animo sit miti & benigno & moribus æquis modicis erroribus: idest ut sit æquus & clemens modicis seruorum erroribus, & seruos cõstare eadem materia, qua nos, an potius docet uti crudelitate? Sicq; parentum sæuam & truculentiam doctrinam in liberos suos insectatur, qui eos potius sæuitiam docẽt, q̃ clementiam. ¶ Præcipit mitem animum. i. ut sit semper animo miti q. d. non præcepit. nam præcipere animũ mitem est præcipiendo docere, ut habeas animũ mitem. sic dictum quemadmodum illud iuuenalis: Nam quisquis magni cẽsus præcepit amorem. ¶ Mores æquos: erroribus modicis, ne grauius puniat seruos, q̃ eorũ extitere errata. ergo mores æquos. i. æquales delictis: ut sit tales mores habeat ad puniendos seruos, ut pro criminis qualitate adhibeatur castigatio, ne maior sit pœna q̃ culpa. ut sit errata modica sunt. modica etiam sit castigatio: ut magis ad clemẽtiã, q̃ ad leuitã iclinetur. ¶ Nostra materia plerique enim adeo inhumani sunt. ut putẽt seruos a bestijs non distare, & proinde in eos sunt crudeles. Vnde alibi Iuue. Ita seruus homo est. ¶ Nostra materia: carne & ossibus, quibus & nos cõstamus. Omnes .n. de eodem facti sumus luto, iisdem cõpacti exordijs. ¶ Constare: cõposita esse. Lucilius Principio physici, oẽs hoies ex aia & corpore cõstare dñt. ¶ Paribusq; elementis: paribus principijs, q̃ principia sunt ab elemẽtis. Quintil. lib. iii. mẽtionẽ faciẽs de seruis sic scribit: Liberos. n. natura oẽs, qui ijsdẽ cõstare elemẽtis, & fortasse ẽt antiqs nobilioribus ortos dici põt. ¶ An sæuire doceat Rutilius ponit Rutilũ pro quocũq; parente crudeli. nam quidã Rutilus fuit (ut diximus in Satyra. xi.) tẽporibus poetæ, qui absumptis p luxum diuitijs ad gladiaturam se contulit. ¶ Plagarum: uerberum. Nam plagas pro uerberibus dicimus. unde apud Plaut. frequens est: ubi sunt plagipati. i. plagas, & uerbera patiẽtes.

Consto

¶ Antiphates

¶ Antiphates.i.ipse pater sæuus, ut Antiphates fuit. Nam Antipha
tes Læstrigonum fuit rex, qui in Campania Formiis (ut scribit
Pli.) iuxta Caietam sedem suam habuere. Silius: Et regnata Las
mo Caieta: domusque Antiphatæ compressa freto. carnibus ues
scebantur humanis. unde Papinius primo Siluarum: Littusq; cru
enti Antiphatæ. Thucydides tamen lib. vi. historiarum, ubi de Si
cilia loquitur: Læstrigonas fabulosas esse arbitratur. scribit Home.
in Odyssea Vlyssem peruenisse domum Antiphatę regis Lęstri
gonum. quem uxore foco accersiuit, & unum ex tribus sociis mis
sis ab Vlisse ab eo fuisse absumptum, reliquis terrore diffugienti
bus. unde Ouid. xiiii. Meta. Tertius e nobis Lęstrigonis impia tins
xit Ora cruore suo, fugientibus instat, & agmen Concitat Antipha
Sirenes tes. Vlysses unica sua naue diffugiens ad Aeeam insulam, quam
Circe tenebat, deuenit. ¶ Comparat nullam Sirena idest ita crudes
litate gaudet, ut auribus suis ne cantus quidem Sirenum sit ius
cundior, quam flagellorum strepitus, & sonora mancipiorum uer
bera. Sirenes enim fingunt poetæ tres fuisse sorores, quæ suauis
tate cantus nautas in somnum inducerent: consopitos mergerent
in mari. de quibus superius diximus abunde. ¶ Trepidi Lans: tres
pidę domus, quę omnibus esset formidabilis. ¶ Ac Polyphemus:
pater sæuus qualis Polyphemus Cyclops, qui itidem duos ex sos
Cyclopes cis Vlyssis dentibus assumpsit. ut diximus superius. Cyclopes aus
tem scribit Thucydides lib. vii. primos Siciliæ cultores fuisset: uns
de fratres Aetnei a poetis sunt appellati. Virgilius Cerninus astan
tes nequicquam lumine toruo Aetneos fraters, cælo capita als
ta ferentes. Tum felix: ita immanitate gaudet: ut tum sibi felix uis
deatur, cum contingent aliquem ex seruis cadentit ferro aduri.
Nam serui commisso furto candenti ferro notabantur in fronte.
unde Apule. in ix. de asino aureo: Frontes literati, & cappillum ses
mirasi, & pedes annullati. Pli. lib. xviii. At nunc eadem illa uincti
pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent. Valerius in sexs
to de fide seruorum ait sic: Seruus ab eo uinculorum pœna coers
citus, inexpiabiliq; literarum nota per summam oris contumeliam
inustus. ¶ Tortore uocato idest seruo loratio, qui alios iussu domi
ni cędebat. ¶ Propter lintea: subaudi surrepta. ¶ Quid suadet iuues
ni sensus est: Pater, qui lætus est tormentis alienis: quid suadet iuues
ni. idest quam uiam uiuendi ostendit tenendam: nisi quam ipse tes
net? ¶ Lætus. idest pater lætus. ¶ Stridore cathenæ: utrum qua uers
beratur seruus, an compedes intelligit, quibus continetur in ers
gastulis. ¶ Afficiunt: delectant. Est enim afficere uerbum medium:
ut ad bonam, malamq; partem trahatur: ut Ego afficior summa
lætitia, & summo dolore. ¶ Ergastula: hoc loco mancipia. De erga
stolis in Satyra sexta diximus pluscula illic: Ergastula tota. ¶ Inscris
pta: signa (ut diximus) in fronte cauterio. ¶ Carcer rusticus: exposis
tio est: ut sit diffinitio ergastuli. idest ipsi serui, qui in compedibus
habentur opus rusticum faciendum. unde carcerem rusticum aps
pellat. ¶ Expectes ut non sit adultera Largæ Filia: hæc interrogas
tio ostendit liberos fere ex necessario mores parentum sequi: ut filia
sit adultera, si mater eiusdem fuit studii. ¶ Largæ: nomen est mulies
ris notæ temporibus Iuuenalis infamia adulteriorum. more satyris
co per transitum eam flagellat, ut alibi poeta: Quales ego uel Clus
uienus. sic etiam Largus nomen proprium est uiri. Cicero in sexto
epistolarum: Cum esset mecum Largus homo tui studiosissimus.
¶ Contexere: connectere. ¶ Tanto cursu: tanta uerborum celeritas
te. ¶ Vt non ter dicies: tam multos quidem habuit adulteros mas
ter, ut filiæ sit tricies spiritus ante reciprocandus, quam possit eos
commemorare. ¶ Cęras pusillas. idest pugillares cæratos. ¶ Hac di
ctante. scilicet matre, quæ literas dictat filiæ mittendas amatoribus.
¶ Ferre: infinitum pro participio. idest ferendas. sic Virgi. Magnum
dat ferre talentum. ¶ Eisdem cinædis: quibus scilicet. ipsa mater lites
ras suas tradidit ferendas. ¶ Cynedis: spadonibus mollibus. Nam
serui Eunuchi (ut alibi diximus) matronis seruiebant. ¶ Sit natura
iubet: sic, inquit, a natura comparatum est: ut facilius ad uitia,
quam ad uirtutem formemur, cum exempla magnorum auctorũ
nobis proposita sunt: sicq; coniunctum legendum est cum inferios
xemplum ribus. ¶ Exempla: exemplum est (auctore Cicero in rhetoricis ad
Herennium) alicuius facti aut dicti preteriti cum certi auctoris nos
mine proposito. ¶ Cum subeunt animos. scilicet ipsa exempla uitios
rum. ¶ Magnis auctoribus idest magnis uiris existentibus auctos
ribus uitiorum. Nam quæ exemplo magni alicuius auctoris fiunt,
ea iure quodammodo fieri putant. unde Chærea ille Terentianus:
cum Iouem in imbrem aureum uersum in sinum Danaes decidis

se animaduertere per impluuium: tali confirmatus exemplo ait:
Hæc ego non facere, quæ Iupiter fecerat. sicq; puellæ uitium intus
lit, ductus exemplo magni auctoris. ¶ Vnus & alter: sensus est: Iu
uenies forte unum, aut duos ea naturæ bonitate instructos: ut
uitia parentum non sequantur. per quod ostendit paucos inuenis
ri degenerantes a uestigiis paternis. ¶ Finxit: formauit. Titã. idest
Prometheus nepos Titanis. Nam ex Asia & Iapeto filio Titanis &
Terræ natus est. ¶ Sed reliquos. scilicet filios. Sensus est: Fieri, ins
quit, potest benignitate naturæ: ut unum, aut duos inuenias, qui
a uestigiis paternis declinantes recte uiuant: sed reliqui per omnia
mores sequuntur paternos. ¶ Ducuntur: trahunt. ¶ Orbita mons Orbita
strata. idest iter monstratum. methaphora sumpta a rota, cuius sis
gnum orbita dicitur ab orbe ipsius rotæ. unde eleganter formatũ
uocabulum est a Tertulliano exorbitare: quod signat extra orbis Exorbitate
tam ire: & quasi a recto tramite discendere. Asconius ait orbitam
etiam capi pro ipsa rota. ¶ Veteris culpæ. idest ueterum uitiorum.
¶ Abstineas igitur damnis huiusce: cum uideas, inquit, fieri, ut filii
exemplo tuo corrumpantur: debes abstinere uitiis: & dãnis huiusce
culpæ. idest per quam culpam tot damna eueniunt. damnum enim
est maximum filios malo parentum exemplo corrumpi. ¶ Et enim
uel: sensus est: Hac una etiam ratione debemus uitiis abstinere. scili
cet ne filii nostro exemplo fiant deteriores, & sequantur nostra cris
mina. Potens est efficax est, & nos mouere potest. ¶ Vel etiã. ¶ Quos
niam: ratio est, quare honeste uiuendum sit parentibus: quia, ins
quit, omnes ad discenda turpia sumus ualde dociles: unde est illud
Senecæ ad Lucilium: Ad deteriora faciles sumus, quia nec dux
potest, nec comes deesse. ¶ Et Catilinam: probat per exempla hos
mines magis ad uitia, quam ad uirtutem esse pronos. nam ubis
que gentium pessimos homines, qualis fuit Catilina, facile est ins
ueniri. boni autem, quales fuerunt Brutus & Cato, nusquam res
perientur: sicq; ostendit malos uiros ubiq; quasi sponte sua nasci
& fieri: bonos autem non facile reperiri. unde est illud Senecæ ad
Lucilium: Omne tempus Clodios, non omne Catones fert. Ergo
per Catilinam, de cuius moribus Sallu. multa, quencunq; ciuem
malum intelligit. ¶ Sub axe: sub quacunq; cæli parte. Nã duo sunt
axes, septentrionalis & australis ¶ Brutus: hoc loco de Brutto ins Brutus
telligit, qui in senatu Iulium Cæsarem interemit, ut patriam in liber
tatem assereret. hic ex Seruilia Catonis Vticensis sorore genitus
fuit, in Pharsalia Augusto & Antonio urgentibus, occubuit. ¶ Au
unculus Bruti. idest Cato Vticensis frater Saruiliæ matris Bruti.
¶ Nil dictu fœdum: attende saluberrimum consilium, per quod mo
net liberos usq; ab infantia sanctissimis esse moribus alendos. ¶ Pu
ellæ lenonum: hoc est scorta, & infames mulieres, que sæpe in cons
uiuia admittebantur, ut gestibus & saltationibus indecoris delecta
ret. Alibi: Vt Gaditana canoro Incipiat prurire choro. Inde est ils
lud Diui Hieronymi ad Furiam: Cantor pellantur ut noxius. Fidis
cinas & psaltrias & istiusmodi chorum Diaboli, quam mortifera
Sirenum carmina deuita: ac perturba ex ædibus tuis ¶ Procul
hinc: subaudi sunt. ¶ Parasiti: nam parasiti, qui causa gulæ mensas
potentiorum sequebantur, canticis obscænis & ludibriis, quibus
ipsi afficiebantur, delectabant conuiuas. unde conqueritur sic
Quintil. in primo: Omne conuiuium obscænis canticis strepit, pu
denda dictu spectantur. De parasito plura diximus in prima Satys
ra. ¶ Pernoctantis: pernoctare est noctem extra domum suam Pernocto
agere. ¶ Maxima reuerentia: maximus respectus. Tranquil. in
Caligula: Nihilominus reuerentior in senatum. idest magnum ha
bebat respectum aduersus senatum. ¶ Contempseris annos pueris
refellit eos qui possent dicere pueros per ætatem non posse obscæs
na cognoscere. ¶ Infans filius: etiam uitiis abstinendum est, ubi
sit filius infans. Obsistat: sit tibi impedimentum ne pecces: ne ei sit
malo exemplo. unde legitur apud Plutarchum, Catonem senios
rem a uerborum turpidine presente puero filio sic temperasse: quas
si uestalibus uirginibus arbitris locuturus esset: nec cum eo uns
quam lauit. ¶ Nam si quod dignum: sensus est: Quomodo filium
tuum audeas corripere, & castigare si quod fecerit: quod dignum
sit punitione, quandoquidem is non modo corpore, & uultu, sed
& moribus sit tibi similis, & iam peccet exemplo tuo, longe etiam
deterius te. Ordo autem ẽ: Corripies nimirum. scilicet filium tuum
si quod fecerit dignum ira censoris: quandoquidem filius dederit
se tibi simile non tantum corpore, nec tantum uultu, sed etiam mo
rum & cetera. ¶ Corripies nimirum: cum ironia legendum, & pro
nunciatiue. quasi dicat non corripies nec castigabis, quia non au

debis conscius uitiorum tuorum. Ira censoris: nam censores (ut dictũ est sæpius in superioribus Satyris) pre erant moribus ciuitatis. Morum: pro moribus. Per tua uestigia idest. imitando tanquã uestigia mores tuos. Deterius scilicet te. Mutare tabulas. idest testamentum. solent enim patres irati minitari filiis se mutatures testamenta, & scripturos alios hæredes. Vnde tibi frontẽ: idest unde tibi sumes audaciam castigandi, & seueritudinem: cuius sedes est in supercilio, & fronte. Libertatemq; parentis. idest qua libere parentes solent filios corripere, quasi dicat non audebis libertate paterna filium castigare, cum tu longe deteriora facias iam senex. Cucurbita uentosa: & cum ea obscæna facias, quæ te omnis rationis expertem esse doceant: ut merito tibi e capite sanguis sit educendus: ut fieri solet in delirio: licet id etiam fiat ex brachiis. ut diximus illic: O medici mediam pertundite uenam. Cucurbita uentosa uasculum est uitreum. apud ueteres uero (ut ostendit Cornelius. Celsus) æreum fuit, & corneum: quo sanguis educitur: facta prius leni scarificatione a medico per diminutionẽ etiam dicimus cucurbitulam. uentosam dixit: quoniam concepto uẽto ex flamma stupe intus accensæ cuti adhærescat. unde Cornelius Celsus. lib. iii. capitulo. xviii. scribit: Phreneticis neq; alienum esse, si neq; sanguis ante missus est, neq; mens constat, neq; somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admouere: quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. Vacuum cerebro: uiduum ea re, que mentis humanæ est gubernaculum. unde illud est Plinianum li. xi. capitulo. xxxvii. Cerebrum uni homini infantia palpitare, nec roborari ante primum sermonis exordium: hoc esse uiscerum excelsissimum, proximumq; cælo capitis, hic habere sensuum arcem, huc uenarum omnem a corde uim tendere, hic culmen altissimũ, hic mentis esse regimen. Hospite uenturo tam, inquit, a recta uiuendi uia aberras: ut uenturo hospite scrupulosa diligentia insles: ut tota domus sit speciosa. illud autem non curas, ut filius illã aspiciat carentem omnibus (quod primum esse debet) uitiis. Illud enim est boni patris curare, ut filius non pulchram supellectilem, non ornatam domum, sed ut sanctos mores, tanquam speculum intueatur. unde est illud Senecæ ad Lucilium: Qui domum intrauerit nos potius miretur, quam supellectilem nostram.

ASCen. LICET tu admoueas. idest applices. aut apponas inde. idest ex illa parte. mille magistros barbatos. idest philosophos rigidos, & seueros. totidem hinc, idest ex hac parte. ipse cupiet semper cœnare apparatu lauto. idest splendido, & sumptuoso. & non degenerare. idest ad uiliorem statum descendere a magna culina: idest coquina patris sui. Mitem animum & cetera. Ordo est: an Rutilus precepit liberis suis supple mitem. idest clementem, & humanum animum. & mores æquos. idest iustos censendos. modicis erroribus. idest quia non nisi modicos habent errores, atq; putat animos seruorum. & corpora seruorum. constare, idest. composita esse. nostra materia idest. ex qua nos sumus: & ex paribus idest consimilibus elementis: hoc est an doceat seruos quoq; homines esse & humane tractandos. An docet sæuire, idest. sæuitiam exercere. Rutilus inquam, qui gaudet acerbo strepitu plagarum. idest scuticarum, & flagellorum. & nullam idest non ullam, qui non comparat flagellis. idest iucunditati quam habet ex flagellis. nullam Syrena, idest nullam iucunditatem cantus Sirenum. Est autem hic Sirena actũs singularis a nominatiuo hæc Siren. & uix reperies Sirenem. Comparat inquam existens Antiphates. trepidi idest trepidantis timore. laris. i. domus suæ sicut Antiphates erat rex crudelis apud Læstrigones, quam q carnibus humanis uescebantur. & Polyphemus. idest qualis Polyphemus Cyclopum sæuissius. de quo Virgi. Aenei. iiii. Visceribus miserorum & sanguine uescitur atro. sanguine seruorum gaudet existens tunc felix secundum iudicium suum: quoties aliquis seruorum scilicet. uritur in fronte. scilicet ferro ardenti a tortore uocato propter duo lintea, que forte surripuerat in balneis: ubi cum uno linteo uix posset aliquis deprehendi. diceret enim se illud efferre ad usum suum: & ergo dicit propter duo lintea: quasi diceret potius docet sæuire. Nam quod suadet, idest suadere aliud potest. iuueni. idest filio. ipse existens lætus stridore cathenæ, quam serui in ergastulis trahunt. & quem ergastulta idest. mancipia in ergastulis onerantia. inscripta. idest habentia notas inscriptas. idest inustas ne aufugiant. afficiunt. scilicet delectatione. mire, idest mirum immodum. & quem carcer rusticus, idest ruri seruos ad glebam astrictos continens mire sup. afficit. Expectes, idest. nunquid debeas expectare: ut filia Largæ, idest illius mulieris adulteræ non sit adultera. que quidem filia nunquam poterit dicere, idest recitare tam cito. mœchos, idest. adulteros maternos, idest cũ matre sua rem habentes. nec poterit contexere, idest. continue nominare eos tanto cursu, idest. tanta uelocitate linguæ. ut ipsa conscia matri non respiret, idest. non ingemiscat, quod etiam tot non habet uidelicet. Ipsa filia supple. fuit olim uirgo, & nunc implet ipsa ceras pusillas, idest. modicas tabellas, aut pugillares, quos ad mœchos suos mittit hac scilicet. Larga matre. dictante, idest. formam scribendi dante: & subinde etiam pronunciante quod scriberet. & dat cinædis. idest immundis hominibus eisdem, quibus scilicet. internunciis mater utitur. ferre, idest. perferre ad mechos suos. Natura iubet: idest uult sic supple fieri quod supple exempla uitiorum domestica: idest quæ domi, in qua uiuimus, fiunt: & potissimum a patre aut matre familias. corrumpant nos uelocius, & citius quam supple extrema: cum ita sit. scilicet quod subeant. idest intrent animos nostros magnis auctoribus. scilicet parentibus: quarum apud nos magna esse debet auctoritas. unus & alter iuuenes, quibus Titan: idest Sol. finxit. idest composuit. præcordia, idest uicina cordi. in quibus consistunt potissimum affectiones. arte benigna. & meliore luto, idest quæ naturaliter fortes sunt, spernunt forsitan hæc scilicet uitia parentum. sed uestigia patrum fugienda. idest quæ fugi debeãt. quia mala ducunt reliquos: scilicet iuuenes. & orbita: idest larga uia. ueteris: idest consuetæ culpæ parentum. idest. diu monstrata. trahit: idest allicit reliquos. Igitur si uis esse bonus parens: abstineas huiusce damnis. etenim quia certe. uel. idest etiam una ratio est potens: idest efficax ad hoc tibi persuadendũ. s. ne geniti ex nobis sequantur nostra crimina: quoniam nos sumus omnes dociles turpibus. i. inhonestis. ac prauis. i. iniqs. imitandis. i. ad imitandũ turpia & praua. potius quam bona & honesta. & tu uideas Catilinam: idest malum ciuem conturatũ in patriam suam: qualis erat Catilina in quocunq; populo. & sub quocũq; axe. idest climate seu polo. Sed nec Brut Cæsaris rempu. occupantis occisor. nec auunculus Bruti. idest Cato Vticensis: erit usquam in illo populo. Et ideo sancte præcipit auctor dicens: Nil fœdũ. i. turpe. dictu. idest dum dicitur, uel ad dicendum. & uisu. idest ad uidendũ. tangant hæc limina, intra quæ est puer. puellæ lenonum sint supple procul hinc, & procul inde. idest ab utraq; parte. & cantus parasiti. idest epulonis. pernoctantis: idest totam noctem in comessationibus ducentis. sint supple procul: quia maxima reuerentia debetur puero. nec tu si paras, idest intendis facere quid. idest aliquid turpe. contempseris. idest paruifeceris. annos. i. paucitatem annorũ pueri. sed filius infans supple adhuc. obsistat. idest impedimento sit. tibi peccaturo. idest: quod nisi adesset peccares. Nam si filius tuus postea fecerit. quid. idest aliquid. dignum ira, idest censura, & animaduersione. censoris. i. publici morũ castigatoris. quãdoquidẽ. i. cũ ita sit, quod filius dederit. i. exhibuerit se similem tibi. non tantum corpore nec uultu. i. similitudine corporis. sed quoq;. idest etiam uultu. i. similitudine morũ, & cum ita sit quod filius tuus peccet. deterius. idest deueniendo deterior per omnia tua uestigia. tu nimirum. i. haud dubie. castigabis. i. idest castigare uoles eum. clamore acerbo. i. increpatione uehementi. aut parabis post hanc castigationem: si filius non emendauerit se mutare tabulas testamenti. s. & ipso exheredato alium exhæredem inscribere. Quod Metellus apud A. Gellium libro pri. capi. vi. ita dicit: Dii immortales plurimum possunt: sed non plus uelle debent, quam parentes. At parentes si pergunt liberi errare: bonis exhæredant. Quid ergo nos a Diis immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? iisdem Deos propitios esse æquum est: qui sibi aduersari non sunt. Sed unde sup. accipes tibi frontem. i. auctoritatem & seueritatem. quod pro &. libertatem, i. potestatem libere castigandi parentis. i. qualem parens habere debet, cum tu senex facias peiora. & cucurbita uẽtosa. idest uas quo medici utuntur ad deducendum sanguinem: quod igni & uẽto tenui repletũ est: sed extincto igni, & aere se constringẽte ne uacuũ fiat sanguine se replet. quærat. i. exigat. iampridem. i. iã a plusculo tẽpore tuum caput insanum. s. & uacuum cerebro. q. d. nullo pacto habere poteris talẽ auctoritatem: nisi honeste uiuere uidearis. Hospite uenturo. Reprehendit eos, qui in aliis rebus summam diligentiam adhibent: in erudiendis & bene instituendis filiis negligentiam. Ordo est. Nemo tuorum. scilicet seruorum, aut familiarum. cessabit: idest otiosus erit. hospite uenturo. i. quãdo aliquis uir dignitate præditus ad te uenturus. Vox enim dñi instãtis. & tenentis uirgam fremit. i. cũ fremitu dicit: hoc est tu qui dominus es dicis.

Cucurbita

Verriculum

VERRE: mūdata quo uerticulō & ꝓ genere retis piscatorii, & istrumēto quo dom⁹ uerrītur. Est aūt ordo: Vox dñi īstātis, & tenē tis uirgā fremit uerre pauimētū.i. magno fremitu iclamat, uerre pa uimētū. sic illud apud Plau. i Asinaria: Iussin scelefte hac ianua hoc stercus hic auferri, iussin colūnis deīci opas aranearū? Pauimētū: solū ipsius domus stratū quod alio uocabulo appellamus ostracū. Graeci eni ostra cōtestā appellāt

Ostracū Pauimētum

uñ pauimētū testaceū ostracū nū cupamus fit eni ex testis frustilla tī cōtritis. dictū aūt pauimentū, ꝙ pauiat.i. crebiter feriat paui culis. De pauimentis autē multa Plin. Vitruui. & Palladi⁹. Va sa aspa: quæ græci anaglypha, uel anaglipha uocāt .i. de super sculpta. Aspa ergo ꝓpter cælas turā. uñ Persius: Quid fas optat, quid asp Vtile nūm⁹ habet. i. cæ lat⁹. Plin. loquēs de poculis: Eai qt excisa erāt i asperitatē. Virgi. Cymbiaq; argēto perfecta, atq; aspa signis. Tergiat: ab eo qd est tergeo. Nā secūdū tertiā & se cūdā cōiugationē declinat. Vir gi. Parsleuis clypeos, & spicula lucida tergēt. Virgāq; tenētis: ꝗ & minet & uerberet. Ergo: hic tota ē idignatio poetæ. Per fusa: perlita & polluta. Emēdat hæc: nitida hæc facit. Semodio:

Semodi us

ē.n. semodi⁹, ꝗsi semis modius. Mart. Hos fastus, animo sq; dat Sabello Farris semodi⁹, fabæq; fresæ, Et thuris, pipi sq; tres selis bræ. Scobis: scobis id est qd ab

Scobs

aliq̄ mā minutis simoū decidit, dū aut ꝑ serrā secat, aut ꝑ terebrā ꝑ forat: nec nō ex attritiōe laterū scobs hr Pli. lib. xvi. ca. lxiii. Ari da. n. lati⁹, ꝗ uiridia serris pter ro bur & buxum, quæ ꝑtinacius re sistunt, serrarūq; dentes replent æqualitate inecti: qua de causa alterna iclinatione egerunt scos bē. Columella in qnto: Antiqua terebra scobem faciebat. Helios gabalus: Scobæ auri, atq; argē ti porticum strauit: ut auctor est Lampridius. Inuenitur .ēt Scos bina: sed diuersa significatione:

Scobina

hoc est pro genere limæ. unde Vitru. lib. iiii. Adipsumq; cos conq̄ mēsum in eidē lima, quæ scobina dī. unde eleganter Ter tullianus in Apologetico sic scri bit: At i Deos uestros, ꝑ oia mē bra ualidius incūbunt asciæ, & runcinæ, & scobinæ &c. Aspi ciat domum sine labe: qd ante omnia maxime est quærēdum. Gratū est: placet, inquit gignas liberos patriæ mō cures ut bōis instruant artibus. Serpēte Cico nia: exēplis ostendit, quæ a tene ris āns discunt firmiter mētib⁹ inhærere, nec inde facile auelli. unde illud ē Horatii: Quo semel est imbuta recens seruabit odorē Testa diu. Pulli. n. Ciconiæ, quia a matre educati sunt, & assuefacti serpētibus, eundē uiuēdi morē ꝑ totū uitæ suæ cursum tenēt, sicq; apte docet tales esse liberos, q̄les a patribus instituuntur. Ciconia: auis est serpētibus inimica: cui ob exitiū serpētiū tm̄ honoris apud ueteres tribuebat, ut i Thessalia capitale fuerit (auct. Plinio) occidisse Ciconiā eadē pœna quæ in

Verre pauimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat alter,
Vox domini fremit instantis, uirgamq; tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis uenientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus, & tamen vno
Semodio scobis hæc emendat seruulus vnus
Illud non agitas, vt sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum, vitioq; carentem?
Gratum est, quod patriæ ciuem, populoq; dedisti,
Si facis, vt patriæ sit idoneus, vtilis agris,
Vtilis & bellorum, & rebus pacis agendis.
Plurimū eni intererit qbus artibus, & qbus hūc tu
Moribus instituas. serpente Ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem sumptis quærunt animalia penn[illegible]
Vultur iumento, & canibus, crucibusq; relic[illegible]
Ad fœtus properat, partemq; cadaueris affert.
Hic est ergo cibus magni quoq; vulturis, & se
Pascentis propria cum iam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capreā famulæ Iouis, & generosæ
In saltu uēnantur aues, tunc præda cubili
Ponitur, inde autem, cum se matura leuabit
Progenies, stimulante fame, festinat ad illam
Quam primum rupto prædam gustauerit ouo.
Aedificator erat Centronius, & modo curuo
Littore Caietæ, summa nunc Tyburis arce,
Nunc prænestinis in montibus alta parabat
Culmina uillarum, & græcis, longeq; petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atq; Herculis ædē,
Vt spado uincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parua tamen mensura relictæ
Patris erat, totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attollit marmore uillas,
Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem
Nil præter nubes, & cæli numen adorant,
Nec distare putant humana carne, suillam,
Qua pater abstinuit, mox & præputia ponunt,
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt, & seruant, ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcunq; volumine Moses
Non monstrare uias, eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere uerpos.
Sed pater in causa, cui septima quæq; fuit lux
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam.

homicidā. De uia: deorsum & lōge a uia. Ouid. Et cecinit mœstū deuia carmē auis. Vultur: uulturē triduo āte, aut biduo uolare ubi cadauera futura sūt, auctor est Pli. lib. x. Plaut. i truculēto: Iam ꝗsi

Vultur

uulturii triduo prius ꝑdiuināt, quo die esuri sient. Ex cadaueribus sibi escam quærit, iterficit aūt nihil, nec destruit animātiū: uolucrib⁹ ob affinitatē ēt mortuis abstinet. lege Plu. in uita Romuli. Ad fœ tus: ad pullos suos. Iumēto: su baudi relicto ab iferiorib⁹. Nā iu mētū & canes relinqt, & cruces ex qb⁹ aliqd tm̄ aufert nō totū. Appellatiōe iumēti ea cōiter itel ligim⁹ aīalia, quę hominē iuuāt dorso, ut equū asinū, mulum. Lac ctantius tñ Firmianus ait iumēs ta dicta esse magnaꝫ uim̄ anis malia a iuuādo, ꝗ i excolēda ter ra iuuarent. de iumētis superius dictum abunde. Magni quoq; uulturis. i. cū factus est magnus eodē se nutrit cibo, quo a paren tibus est educatus pullus. Pro pria arbore: atqui in arboribus non nidificāt uultures, sed in al tissimis rupibus. ut scribit Pli. Famulę Iouis. i. aqlæ, quæ Iouis armigeræ dicunt secundū fabu [illegible] g ganteo Ioui ad [illegible] fulmina minis

Aquila Iouis armigera

[illegible] ferunt. Pli. uero ait ideo Iouis appellari famulas, qa ful mine nō tāgūtur. Ponitur cubi li. i. pupillis cōstētib⁹ in cubili. i. nido: ut sit datiuus. ut illud apud Mart. Tota mihi ponatur anas. Inde aūt cū se matura leuabit, Ordo ē: Progēies festinat ad illā. pdā, quā ꝑmū gustauerit rupto ouo, cū leuabit se matura i de. i. ex cubili. Matura: adulta & uo latilis. Gustauerit ouo rupto. i. cū nata ē rupto putamie oui. qd rostello a pullo ꝑforat cū exclu dit. Aedificator: uariis exēplis oñdit liberos uestigia pēna seq solere. Cētronius: hic erigendo ædificia igēs patrimoniū absum psit: fili⁹ secut⁹ uestigia pris qds cūq; ab eo relictū fuerat, ædifis cādo totū attriuit. Caieta: oppi dū littorale Cāpāiæ. Curuo lit tore: uerbi Etimologiā epitheto ex pressit. Nā (ut Strabo inqt) Caie

Caieta

tā noiauerūt ueteres, qm̄ curua oia caietas Lacōes appellauere. Virg. tñ a nutrice Aeneæ Caie tā noiatā esse cecinit: Tu quoq; littorib⁹ nris Aeneia nutrix Ae ternā moriēs famā Caieta dedi sti. Diodo. uero ait ab Argōau tis ædificatā fuisse. Tyburis ar ce: i mōtib⁹ eni situ ē Tibur nō lōge ab urbe Roma. Prænestis nis: Prænéste. n, ciuitas est nō lō

Tybur Præneste

ge ab urbe Roma, quondā Ste phāe: & Polystephāos a copia co ronaꝫ apellata. Stra. In Romæ uero ꝯspectu sūt Tybur: ꝑneste, Tusculū. Græcis marmorib⁹: ex Laconia petebat marmor uiride & ꝑtiosū. cūcti sq; hilari⁹. auct. Pli. Papi. i Sil. de balneo Hetrusci sic: Vix loc⁹ Eurotæ uiridi. itelligit. n. marmor Laconiū. Lōgeq; nā & ex Aegypto, armēia, & Numidia marmora petebant. Aedē Fortu næ: docet Pli. lib. xxxvi. Aedē Fortūæ Romæ ꝑtiosissimo marmore extructā fuisse: sed hoc loco poeta intelligit de tēplo Fortunæ præs

Fortunę ædes

nestinærut edificia, q̄ in agro Prænestino, Tyburtinoq; erigebant
a Centronio, recte cōparent templo Fortunæ p̄nestinę, & templo
Herculis Tyburtini. Tēplū illic fuisse Fortunę docet Silius: Sacrisq;
dicatū Fortunæ Præneste iugis. inde ēt dari certa responsa ostēdit
Papinius in Siluis: Et p̄nestinę poterant migrare sorores. ¶ De qbus
& Propertius lib. ā. Nam quid Prænestis dubias o Cynthia sortes:
Quid petis Aeaci mœnia Thelagoni? Strabo in qnto Habet Præs
neste Fortunæ templum illustre: uñ certa eduntur oracula de qbus
ita scribit Trāquil. in Tiberio: Vicina uero oracula discicere conatus
ē: sed maiestate p̄nestinaꝝ sortium territus destitit. ¶ Herculis: ædē
Herculis & musarum extruxit Martius Philippus Augusti uicinus
cus. auctor est Tranquil. in Augusto. Romæ Herculi etiam Domi
tianus tēplū erexit magno impēdio: ubi se coli uoluit. unde Mart.
Herculis in magni uultus descēdere Cæsar. uerum hoc loco (ut di
ximus) poeta intelligit de templo Herculis: q d Tibure fuit cum
bibliothecha uaria librorum supellectile referta. de qua Gellius lib.
xviii. ca. v. unde & Tibur Herculeum appellatū est, q Herculi dica
tum fuit. Mart. Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris. Stra
Posides bo in quinto. Tybur inquit Herculeum est. ¶ Posides. hic Claudii
Cæsaris libertus fuit. de quo Tranquil. sic. in Claudio: Libertorum
p̄cipue suspexit Posidem spadonem, quem & Britannico trium
pho inter militares uiros hasta pura donauit. Hic in tātas [illegible]ctus
est opes ut luxu insanas ædificiorum extructiones. superaret. in lit
tore Baiano (ut tradit Pli.) balneas extruxit, quæ Possidianæ uoca
tæ fuerunt, accepto noīe ab eodem Claudii Cæsaris liberto. ¶ Capi
Capitolium pitolia nostra: aut nostri ipsius, quæ antea incensa cum fuissent, ma
gnificētius fuerunt re[illegible] ut reuera nostra dixit:
hoc est Romana, quia [illegible] pitolia. de quibus Si
lius in. xi. Monstrant Capitolia celsa; [illegible] isq; docent campos.
Trāquil. in Tiberio: peragrata Campania, cum Capuæ Capitoli
um, Nolę templum Augusti dedicasset. Idem in Caligula: Capitoli
um Capuæ idibus Martiis de cælo tactum est fuit & Capitolium
Beneuenti. de quo ita Suetonius de claris grammaticis & rhetori
bus: Statua Orbilii Beneuenti ostenditur in Capitolio ad sinistrum
latus marmorea, habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scri
niis. ¶ Dum sic habitat: dum ædificia tam luxuriosa sibi ædificat ha
bitanda. ¶ Rem: patrimonium. ¶ Partis relictæ. i. opum. ¶ Turbauit:
dissipauit. ¶ Villas: domicilia in agris. de quibus in prima Satyra.
¶ Quidam sortiti: alio exēplo ostendit qd dictum est: tales esse filios,
quales a parentibus instituuntur. Nonnulli, inqt, sunt, qui Romæ
sacra Iudęorum colunt, & illorum seruant ritus exemplo parentū,
qui idē ante fecerunt unde Tranql. in Domitiano: Pręter cæteros
Iudaicus fiscus acerbissime actus est: ad quē deferebantur, qui uelut
professi Iudaicā intra urbē uiuerent uitā: uel dissimulata origine
imposita gēti tributa nō pependissent: Inter fuisse me adulescētulum
memini, cū a procuratore frequētissimoq; cōsilio inspiceret nona
genarius senex an circūsectus esset. Sicq; poeta p trāsitū religionē
Iudeoꝝ, & eius cultores irridet, atq; subsannat. Tria autē percurs
nt in qbus Iudaicæ religionis sacramēta cōsistunt, quæ oīa a Mos
se tradita sunt Iudæis: sed alio sensu, q̄ ipsi accepere. hæc aūt fuere:
ut. s. Sabbatis qescerēt uacui ob oī ope, circūciderent, & carne sui
la abstinerēt. ¶ Sabbata. i. Iudeoꝝ festa. Nā Sabbatū ligua Iudeoꝝ
qes dr̄. Moses enī Damascena patria antiq̄ repetita mōtē Sinai oc
cupauit, quo septē dieꝝ ieiunio p deserta Arabiæ cū populo suo fas
tigatus cū tādē uenisset, septimū diē more gētis Sabbatū. i. diē ge
is appellatū in oē æuum ieiunio seruauit & gete, qm illa dies famē
eis, erroreq; finierat. De eo ieiunio ita scribit Trāqui. in Augusto:
Et rursus ne Iudæus quidē mi Tiberi tā diligēter Sabbatis ieiuniū
seruat, q̄ hodie ego seruaui: de Mose molta Iustinus lib. xxxvi. Stra
bo. lib. xvi. Iosephus i libris de antiqtatibus Iudeoꝝ. Eusebius lib.
viii. p̄paratiōe euāgelica. Cor. Tacitus. lib. xxi. Lactātius Firmi. lib
iiii. capi. xvii. Qui scribit a Iudæis iræ, atq; inuidiæ plenis Christū
accusari, q legē Dei p[illegible] Mosen datā solueret. i. q Sabbatis non ua
caret operans salutē hoīum, q circūcisionē uacue faceret: q absti
Sabbatarii netiā suillæ carnis auferret, a sabbato igitur Sabbatarii sunt appel
lati. unde Mart. Ieiunia Sabbatarioꝝ. ¶ Nil p̄ter nubes: uidet hoc di
ctū in æmulationē Aristophanis, q i Comœdia, quā Nephelas. i. ne
bulas appellauit, idducit Socratē colere nubes: ut sit manifesta irris
sio Iudæorū. Non q oīno nubes colant, sed ut ostēdat eos lōge ers
rare a cæteroꝝ cultu diuino. q. d. adorant Deos quos nō uidēt, aut
reuera (qd maxime pacet) ad id respexit q Deus apparuit Mose
in nebula totum montem Sinai tegente per sex dies, qui septimo
die uocauit Mosen ex medio caliginis, Ingressusq; Moses me

dium nebulæ ascendit in montē, fuitq; ibi. xl. diebus. & xl. nocti
bus: ubi a Deo accepit tabulas lapideas, legē & mādata q̄ scripsit
Deus, ut doceret filios Israel. uñ & Dauid in psalterio: Inuocabant
dñm, & ipse exaudiebat eos, & in colūna nubis loquebat ad eos. Et
idē alibi: Inclinauit cælos & descēdit, & caligo sub pedib⁹ eius, &
posuit tenebras latibulū suū i circuitu ei⁹ tenebrosa aq̄ i nubib⁹ aes
ris. Iudæi ergo nubes adorabāt, qa De⁹ i nubibus p eis apparebat.
uñ illud Mosę in numeris: Nubes tua p̄tegat illos, & in colūna nu
bis p̄cedes eos p diē, & in colūna ignis p noctē quāuis nō sit uerisi
mile poeta est sciuisse. ¶ Numē cæli: hoc dicit qa mēte sola unū dū
taxat numē (ut scribit Tacitus ultimo lib.) intelligūt, p̄fanū, qui Deū
imaginas mortalibus materiis in spēs hoīum effingant solū illud
& æternū, neq; mutabile, neq; iteritu. igit nulla simulachra urbi
bus suis nedū tēplis sunt: nō regibus hæc adulatio: nō Cęsarib⁹ ho
nor. Poeta igit eos irridet, q̄si nō recte sentiētes, qui unū tm̄ Deum
agnoscāt, cū Romāi, cæterę q; nationes plurimos q̄si altiore cōsilio
colāt Deos. uñ est illud Plinii in. xiii. cap. iiii. Iudæa gens cōtumes
lia numinū insignis. Nā Iudæi unū tm̄ Deum colunt. uñ est illud in
diuinis scripturis: Vnus Deus Hebræoꝝ, q creauit oīa, atq; terram
stabiliuit, & fundauit Maria. De quo sic ēt Apollo quodam oraculo
meminit, ut ē apud Eusebiū de p̄paratiōe euāgelica: Chaldæis q̄ ue
ra esset sapiētia tm̄: Hebræisq; ipsis cōcessum agnoscere pura Aes
ternū, q mēte colūt, regēq;, Deūq;. ¶ Nec distare putāt suillā carne
carne eni suilla abstinēt Iudæi. De cuius rei istituto sic scribit Taci
tus lib. xxi. Sue abstinēt Iudęi memoria cladis, q̄ ipsos scabies quō
dā turpauerat, cui id animal obnoxiū. uex (ut tradit Lactātius) cū
Deus Iudæos carne suilla abstinere iussit id potissimū uoluit itelligi:
ut se a peccatis, atq; imōdiciis abstinerēt. Est eni lutulētū hoc aīal
& imōdū, nec unq̄ cælū aspicit, sed in terra toto corpore p̄iectū, &
ore uētri p & pabulo seruit, nec ullū aliū dū uiuit p̄stat usum pōt,
sicut cæteræ animātes &c. Interdix ergo ne porcīa carne uterent. i.
ne uitā porcoꝝ imitarent, qui ad solam mortē nutriuntur, ne uētri
ac uoluptatibus seruiētes ad faciendā iustitiā inutiles essent, ac mor
te afficerētur. Itē ne fœdis libidinibus imergerētur, sicut sus, q̄ se cœ
no ingurgitat. uel ne terrenis seruiāt simulachris, ac se luto ingnēt.
¶ Pater abstinuit: cui⁹ uestigia p oīa seqtur. ¶ Præputia ponūt. i. cir
cuncidūtur more Iudæoꝝ ex Mosę sacerdotis instituto. de quo sic
Strabo: A successoribus Mosę ex sup̄stitiōe institutā carniū abstinē
tiā, a qbus abstinēt: & circūcisiones & excisiones, & si q̄ sunt huius
modi alia. De quo sic ēt Tacitus: Circūcidere genitalia istituere, ut
uniuersitate noscātur. Suetōius loquēs de Iudeis i Domitiāo: Inter
fuisse me adolescētulū memini cū a p̄curatore, frequētissimoq; cō
silio i spiceret nonagenarius senex an circunsectus esset. Cæteꝝ (ut
auctor est Lactā.) figura circūcisionis erat, ut significaretur nudan
dū esse pectus. i. apto & simplici corde oportet nos uiuere: qm pars
illa corporis, q̄ circuncidit, hēt quādā similitudinē cordis, & est pu
dēda. Et ob hāc cām Deus nudari eā iussit, ut hoc argumento nos
admoneret, ne inuolutū pectus haberemus. i. ne qd pudendū facis
nus intra conscientiæ secreta uelemus. Deus ergo circūcisionem a
carne mortali ad aiam transtulit, quæ sola mēsura est. Præputiū (ut Præputium
diximus illi: Mox & præputia ducit) ea pellicula appellatur, q̄ glās
dem in colle tegit, & repuci potest. ¶ Arcano uolumine: pentateus
chū itelligit. i. q̄nq; uolumina ueteris testamēti a Mose conscripta.
uidelicet, Genesim, Exodū, Leuticū, Numeros, Deuteronomiū. Di
ctū aūt pentateuchū a πέντε qnq; : & τεῦχος uolumen in quo Deus
leges dedit Mosæ, q̄ seruebantur in arcanis: eas Moses tradidit Iu
dæis. ¶ Nō mōstrare uias: solit, i qt Moses Iudæos adeo ab oī alia
religiōe esse auersos, ut ne cōmercium qdem ullum haberēt, nisi cū
eo, q eadē sacra coleret, nec uiā erranti, nec ignē, nec aquā quærens
ti monstrarent. qd & si cōtra oēm sit humanitatē: putauit tñ Moses
non indignum uideri aduersus eos, q sacra sua nō colerēt. Hoc tñ
est ex historia. nam cum scabie Aegyptii, porrigineq; uexarentur
Hamonis respōso moniti Mosen cū ægris, ne pestis ad plures serpe
ret terminis Aegypti pellunt. Dux igitur exulum factus Mosen,
sacra Aegyptiorum furto abstulit, repetitaq; (ut pauloante di
ximus) Damascena patria antiqua montem Sinai occupauit. Et
quia metu cōtagionis pulsos se ab Aegypto meminerant, ne eas
dem cā inuisi apud incolas forent: cauerunt, ne cum peregrinis cōi
carent. quod ex cā factum: paulatim in disciplinam, religionemq;
conuertit. Et ut sibi in posterum gentem firmaret: nouos ritus, con
trariosq; cæteris mortalibus indidit ita, ut ne Iudæi conuersarētur
cum Samaritanis, ob eāq; rem mulier Samaritana (ut scribit diuus
Ioannes) depegauerit aquam Christo tanquam Iudęo dicens. sus

Quo modo tu Iudæus cũ sis, bibere a me poscis, q̃ sum mulier Samaritana? nõ enim cõueniunt Iudæi Samaritanis. Philostratus lib. 5. in uita Apollonij Thyanei de Iudæis sic scribit: Qui enim uitã a cæteris separatã uiuentes, neq; mẽsa cũ cęteris, neq; sacris, neq; cerimonijs ullis communicãt. Hic ergo est q̃ poeta ait: Transgressos in more iudęorũ seruare ius iudaicũ, moresq; ꝯtrarios cęteris mortalibus, ut nõ mõstrent uias errantı &c. Apud Athenięses piaculũ erat nõ mõstrare uiã erratı: carmẽ erat apud ipsos, qđ in publicis cãtabatur sacris, ꝓnunciabaturq; eos esse ipsos & execrabiles, q uiã nõ mostrarent. unde Cic. in. 3. offic. Quid. n. est aliud errãti uia nõ mõstrare, qđ Athenis execrationibus publicis sancitũ est. ſ Eadẽ sacra: eosdẽ Deos & cerimonias. ſ Verpos. hoc est

Verpi Iudæos, q auersa pellicula, q̃ in circũcisione mutilat̃, sunt denominati. Mar. Delapsa est misero fibula, uerpus erat. unũ ẽt uerpa

Verpa capit pro mẽbro uirili. Poeta in Priapeijs: Tot uerpas tibi dedicat salignas. Mar. Incipit i medios meiere uerpapedes. unũ etiã appellæ noiant̃, q̃i sine pelle. Hora. Credat Iudęus appella. Iidẽ ẽt

Apellæ dicũtur recutiti a restituta cute

Recutiti post circũcisionẽ. i. de illud Persii Recutitaq; sabbata palles. i. Sabbata iudæorũ recutitorũ. Mart. Nec recutitorũ fugis inguina Iudæorũ. a restitutiõe igit nouæ cutis Mart. itẽ dixit: Nec ruptæ recutita colla mulę. ſ Sed pater in cã est ut fil.' hęc Iudæorũ istituta seruet. ſ Septiã lux. i. Sabbatũ ipsum. qđ adeo supstitiose Iudæi seruabant, ut iruente Tito p Sabbatũ arma noluerint attigere. eũ diem latini Saturni diẽ noiant. unũ Frontinus in Stratagematis: Diuus Augusti. Vespasianus Iu

Sponte tamen iuuenes imitantur cætera, solam
Inuiti quoq; auaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,
Cum sit triste habi tu, vultuq;, & veste seuerum.
Nec dubie tanq̃ frugi laudatur auarus,
Tanq̃ parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, q̃ si fortunas seruet easdem
Hesperidum serpens, aut ponticus. adde qđ hũc, de
Quo loquor, egregiũ populus putat, atq; verendũ
Artificem, quippe his crescunt patrimonia fabris,
Sed crescunt quocunq; modo, maioraq; fiunt
Incude assidua, semper ardente camino,
Et pater ergo animi felicis credit auaros
Qui mirantur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putant, iuuenes portatur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Suut quędam vitiorum elementa, his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum,
Seruorum uentres modio castigat iniquo
Ipse quoq; esuriens, neq; enim omnia sustinet vnq̃
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio seruare minutal
Septembri, necnon differre in tempora cœnæ
Alterius conchem æstiui cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putriq; siluro,
Filaq; sectiui numerata includere porri:
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo diuitias hæc per tormenta coactas?

ponitur tũc. i. anteq̃ plumescat cubili. i. in nido pullorũ. aũt p sed. cũ ꝓgenies matura. i. apta ad uolandũ. leuabit se inde. i. ex illo cubili, seu nido. ipsa festinat stimulãte fame ad illã pdã, quã gustauerat primũ: uel quã gustauerat ouo rupto. pmũ. i. ut primũ exiuerat ex ouo rupto. Cẽtronius uir ille diues erat ædificator. i. nimis sumptuosus in ædificijs cõstruendis. & parabat alta culmina uillarũ. i. domorũ rusticarũ. mõ. i. aliqñ i littore curuo Caietæ. i. illius portus maris sic a nutrice Aeneæ appellati: & nũc in summa arce Tyburis: & nunc in mõtibus Prænestinis: & hoc ex marmoribus græcis ut pote laconicis. petitis. i. q̃situs lõge. uincẽs. i. excellẽs ędẽ Fortunæ & Herculis: q̃ sumptuosissime tũ extructa erat. ut Posides spado. i. eunuchus. uicebat nr̃a. i. romana capitolia. Ergo cũ Cẽtronius habitat sic. i. tã sumptuose; & i totis locis. ipse iminuit rẽ. i. diuitias suas. & fregit. i. ꝯsumpsit opes suas. nec tũ erat parua mẽsura partis. s. diuitiarũ relictæ filius ipsius Cẽtronij amẽs. i. nullã rationẽ hñs. turbauit. i. dissipauit. totã hanc. s. partẽ derelictã a patre. dũ attollit. i. erigit nouas uillas meliore marmore q̃ pater Quidã. s. Iudæi. sortiti. i. quadã sorte hñtes patrẽ. s. quẽuis Iudęũ aut iudaizantẽ. metuentẽ. i. religiose colẽtẽ Sabbata. nil adorãt pter nubes, & numen cæli. i. nullũ simulachrũ: sed solum Deũ, q in nube apparuit. nec putãt suillã. i. porcinã carnẽ distare humana. i. ab humana carne: quia ab utraq; æqualiter abstinẽt. q̃. s. carne suilla. pater. i. genitor ei' abstinuit. & ipsi ponũt mox. i. stati natiuitate. i. octauo. s. die. mox postq̃ fidẽ acceperũt: ꝓputia. i. priorẽ pelliculã uirilẽ. ipsi aũt soliti cõtẽnere legea Romanas: ediscũt & seruãt & metuũt ius Iudaicũ qđcunq; Moses tradidit uolumine arcão. i. Iudæis occultatũ. ediscũt iñq̃ nõ mõstrat uias nisi colẽti eadẽ sacra. (Sũt eñi Iudæi adhuc hodie nimiũ amatores sui: usq; adeo, ut gratia iter se cõmodẽt: cæteris uero ad usurã.) Et deduce solos uerpos. i. Iudeos uertẽti pelle circũcisos ad sontẽ q̃situ a uiatoř. s. in Iudæa: ubi aquarũ penuria est. Sed pater est i cã cui patri. s. quæq; septima lux. i. qđlibet Sabbatũ fuit ignaua. i. sine oi opatiõe. & nõ attigit ullã partẽ uitæ. i. nihil eo die opatus est: quo se uiuere significat posset.

daeos Saturni die, quo nefas est ẽ quicq̃ seriæ rei agere, adortus superauit. ſ Ignaua: feriata & otiosa sine aliquo opere. ſ Vllã partem uitæ. i. nihil fecit quo uita humana indigeat. unde Iudæi Christum dominum nostrum accusabant q̃ in die festo cæcum sanasset.

¶ VERRE. i. uirgis purga. pauimentũ. i. aream domus. ostendẽ columnas nitidas: & aranea arida. i. siubõda: uel ex uetustate exsiccata: aut mortua descẽdat cũ tota tela. hic lauet argẽtũ. i. uasa argẽtea. & alter tergat uasa aspera. i. anaglypta: hoc est desuper sculpta & habẽtia caprũ extantẽ aut aliud signũ. Ergo tu miser trepidas. ne atria foenda stercore canino displiceat oculis amici uenientis. nec. i. ne. porticus sit perfusa luto. & tñ unus seruulus emẽdat uel emũdat hoc est emẽdare põt: hæc. pro qbus trepidas: hoc est auferre imunditiã uasorũ. uno semodio. i. dimidio modij. scobis. i. pulueris decidentis a scobina, seu lima. & tu nõ agitas illud: ut filius aspiciat domũ tuã sanctã sine oi labe. & carentẽ. i. uacantẽ oi uitio. gratũ. i. acceptũ & utile est q̃ dedisti patriæ & populo ciuẽ. s. filiũ tuum. si facis ut sit idoneus patriæ. utilis agris. i. agriculturæ: & utilis rebus bellorũ & pacis agẽdis. Intererit. i. distabit plurimũ. qbus artibus, & qb' moribus tu instituas. i. imbuas: & primũ erudias hũc. s. filiũ tuũ. qđ ꝓbat exẽplis naturalibus. Ciconia nutrit pullos suos serpente: & lacerta inuẽta p deuia rura: & illi. s. pulli q̃runt eadẽ aialia. pẽnis sumptis. i. ut primũ uolare cœperũt. Vultur. i. illa auis rapax. ꝓperat ad foetus. i. ad pullos suos: & affert partẽ cadaueris: & hoc iumẽto mortuo. i. & canibus mortuis. & crucibus. i. in furcis & patibulis suspẽsis relictis. hic. i. huiusmõi cibus. s. cadauer. est grãdi: q̃a ipso nutritus est quoq;. i. ẽt. cib' magni. i. effecti magni adulti uulturis & pascẽtis se. cũ i. qñ facit iã nidos ꝓpria arbore. i. q̃ ipse suos pullos habet. Sed famulæ Iouis. s. aqlæ: & generosæ aues sup. aliæ: ut accipitres, uenãtur i saltu. i. ubi feræ saliũt. leporẽ aut capream. i. caprã siluestrẽ. pda

¶ SPOntetñ iuuenes: iuuenes, inqt, ꝑ reliq̃ oia parẽtes spõte sua IOAN. BRIT.
imitant̃: auariã aũt cũ ꝑ ætatẽ oderit, cogũtur ẽt iuiti exercere. sicq;
immẽsam patrũ cupiditatẽ & ꝑnitiosã humã' generi disciplinã notat.
ſ Cætera. s. uiuẽdi uestigia, & istituta, & cæteros mores. ſ Fallit, n. uitiũ specie uirtutis: fili', igt, & auaritia iscius exercet, q̃a pater, quæ auaritia ẽ: parsimõiã appellat: sicq; filius fallit̃, q̃a uitiũ nõ recognoscit ut uitiũ: sed auaritiã exercet, putãs nõ esse auaritiã, sed diligentiã quãdã & uirtutẽ acqrẽdi. Nã uitia cũ uirtutib' sunt adeo finitima, ut ipsa ꝓpinqtate plerunq; fallãt, & ꝓ uirtutibus habeant̃, nã auarũ ꝓ parco, ꝓdigũ ꝓ liberali uocamus. Erram' inqt, & dũ conamur uerã uirtutẽ seq̃, in uitia uirtuti uicina icurrimus nã auaritiã ãplectimur putãtes ea esse parsimonia. Imitatio est Horatii: Decipimur specie recti. Seneca in Prouerbus: Timidus cautũ se uocat: sordidus parcũ. ſ Vmbra. i. imagie. Nã cũ uirtute nescio qd habet uidet̃ similitudinis, q acqrit. ſ Cũ sit triste habitu. i. ipsũ uitiu auaritiæ metaphora sũpta ab habitu exteriore. Nã habitus & uultus hois seuerus decepit pleruq; te, q̃a putas eũ talẽ esse itrisecus, qlis apparet extrisecus. Nã & diligẽtia illa acquirẽdi extrisecus ut laudabilis. sed si attẽdas iternã ea cupiditatẽ i uenies nihil delectabilius. ſ Nec dubie: idubitater q̃dẽ auarus laudat̃ tanq̃ frugi: hocq; cũ nisu: eaq; ꝓnunciatiõe, qua aliqd solemus iprobare. q. d. laudatur is, q maxie uituperãdus est.

Auarus: licet auarus nefanda sit cupiditate: tñ quia ad acquirēdū
uidetur esse uigilātis & solertissimę industrię laudatur, ut homo uti
lis: qa per summā uirtutē, & industriā uidetur acqrere. Nā acquirere
iuxta mortaliū ccūcupiscentiam magnæ est uirtutis. uñ illud est Oui
dij. Nō minor est uirtus q̃ quærere, parta tueri. Tanq̃ parcus: nā
Parsimonia parsimonia nomen habet uirtutis. Virg. Atq; apibus quāta expe
rientia parcis. Est.n. parsimonia scientia uitādi sumptus supuacuos
uel ars re familiari moderate utēdi. Sene. Ceeta magis: hoc a poe
ta dictū cū gestu ridentis tam sordidā diligētiam. Serpens Hespe
ridū: nā Hesperides q̃ tres fuere. s. Ægle, Heretusa, & Hesperetusa fi
liæ Hesperi fratris Atlantis, hortos habuere in Oceano Atlātico fe
rentes mala aurea, quę a serpēte peruigili custodiebātur, illuc Her
cules cū imperio Eurysthei puenisset, occiso serpente, poma abstulit.
Aut pōticus: nā apud Colchos in Pōto ubi Aetarex pater Medeæ
regnauit, i tēplo Martis pellis uelleris aurei suspēsa olim fuit a Phri
xo, quā tauri ignē spirantes una cū dracone dicūtur custodisse. Eā
Iason, occiso opera Medeæ dracōe sustulit. Adde q; hūc, de Quo
hoc etiā summa cū in dignatione inferitur, q; malus ut bonus laus
detur. Verendū in honore habēdū, ut hoiem solertissimū. Quip
pe his: nec mirum, inqt, est si i pretio sunt tales, & laudātur, ut opti
mi artifices nam hi quidē sunt qui patrimonia norunt ampliare: &
proinde in pretio sunt. iuxta illud Ouidij: In pretio ptium nunc est:
dat cēsus honores: Census amicitias: paup ubiq; iacet. Quocūq;
modo. i. per fas & nefas. Incude assidua: metaphora sumpta a fa
bris ferrarijs, qui assidue cudēdo ferrum extēdūt. ergo incude labo
re & solertia. Ardente camino. i. animi cupidine flagrante. Et pa
ter ergo: sensus est: Cum ergo patrimonia solertia, & diligentia am
pliētur, pater appellat, creditq; auaros felices utpote diuites: & qui
mirentur & amplectantur opes: & qui nullū pauperem inter felices
numerēt: & pinde hortatur filios, ut eādem uitæ sequātur uiam. le
gēdū enim est hortatur numero singulari. ut sic exponas. Pater hor
tatur iuuenes ut imitētur uestigia auari. Mirātur. suspiciūt. Iuue
Secta nes: filios adolescentes. Sectæ: quā tenēt auari a sequēdo dicta est
secta. ea proprie est philosophorū. qui eni Platonis dogma tenebāt,
platonicā sectam tenere dicebātur: qui Socratis, Socraticā. Seneca
ad Lucilium. Sunt quædā uitiorum elemeta: auari, inquit, non sta
tim filios ad extremas sordes producūt, sed quædam habent prin
cipia auaritiæ, quæ paulatim teneris puerorum mētibus insinuant.
Elementa Elemēta: principia. Bene autē elementa principia appellamus. ex
quatuor enim elemētis omnia principiū suū habere dicuntur. Sor
des: proprie dicūtur maculæ in uestibus. sed metaphoricos ad ani
mū transfertur uocabulū: ut pro auaritia ponatur: quæ non minus
hominis animū polluit, q̃ sordes uestimenta. Horat. Sordidus a te
non multum distabit. Seruorum uētres modio castigat: defraudat
seruos cibarijs suis. Nā seruis quaterni modij dabatur frumenti in
Dimensum mense: & id dimensum dicebatur. Vnde Terent. De dimenso suo,
suum defraudans Genium comparsit miser. Hæc Donatus. Ipse
quoq; qui dominus est. Neq; enim sustinet: tanta, inquit, auaritia
premitur: ut ne frusta quidem mucida panis sustineat comedere: ac
Minutal si dicat nō magis ijs abstinet, q̃ rebus delicatis. Minutal: genus cō
dimenti est: quod ex rebus minutim concisis fiebat (ut docet Api
cius) uarij generibus & nominibus. inter cætera fiebat unum mi
nutal marino pisce, liquamine, oleo, uino, porris capitatis, corian
dro. Dicebatur Tarentinum, Marianū, dulce ex citreis. Minutal itē
ex iecinoribus & pulmonibus leporis. a uarietate rerum uarium di
citur a Martiale. Septembri: tempore autumnali, quo obsonia ma
xime corrumpuntur, & hominum corpora morbis sunt obnoxia.
Conchis Conchem. i. fabam uiridem. ut diximus in. 3. Saty. Cuius cōche
tumes. De qua Mart. Si spumet rubra cōchis tibi pallida testa: Lau
torum cœnis sæpe negare potes. Alij sentiunt genus esse legumi
nis non absimile lenti. Signatam: custoditā impresso signo aduer
sus fraudes seruorum. Cuius consuetudines sic meminit Cicer. in
epist. Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam
inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim
essent exiccatę. Sic & Plaut. in Persa: Nam id demum lepidum est,
triparcos homines uetulos, auidos, aridos bene admordere: qui sa
lium seruo obsignant cum sale. Horat. Et signo læso non insanire
Lacertus lagenæ. Lacerti: piscis est ex Bætica: saxetanus dicitur a patria
ubi capitur: pauperibus cum conche ut uilissimus cibus apponeba
tur. Martia. Cum saxetani ponatur cauda lacerti: Et bene si cœnas
conchis inuncta tibi est. Æstiui: quo tempore obsonia putrescunt.
Siluro: piscis est peculiaris lacus Hilidis, quem efficit Nilus. ibi. n.
reperiuntur Alabetæ, Coracini, Siluri, Crocodilus quoq;. auctor
Pli. lib. 5. Includere: custodire inclusa. Fila numerata. i. ipsum por
rum numeratum, ne furtim imminuatur. Filum autem appellat, q;
porrum sectiuum tenue sit, & exile ad differentiam capitati quod
crassius est. De quibus multa Columella lib. 12. Plin. lib. 19. Inui
tatus ad hæc: adeo, inquit, sordide uiuit, ut huiusmodi epulis men
dicus abstineret si inuitaretur. Sicq; hominis auaritiam exagge rā
do detestatur. De ponte. i. aliquis mendicus. Nam i pontibus pau
peres solent mendicare. ut diximus illic: Dirusq; a ponte satelles.
Ordo autem est: Aliquis de ponte inuitatus ad hæc, negabit. s. ueni
re. Sed quo ostendit extremæ illum esse dementiæ: qui nimia par
simonia conseruat, quæ prodigi hęredes absumant. De quibus sic
etiam Horat. Absumet hæres cecuba dignior, Seruata centum cla
uibus & mero Tinget pauimentū superbo pontificum Potiore cœ
nis. Sed quo diuitias. i. ad qd diuitias coactas per tot labores uis
habere, si ijs uti non uis? sicq; hominis (ut dixi) stultitiam insectan
tur: qui duriter, ac parce uiuit ut hęredibus relinquat diuitias. Per
hæc tot tormenta: per tot sudores & labores.
SPONTE tamen iuuenes &c. Ostēdit perniciē auaritię, quæ ASCen.
prudētię: & frugalitatis speciē piæ se fert: & ad quā iuuenes nō sua
natura (est enim senectutis uitium: quia in nobis uitia decrescunt
omnia, solam præter auaritiam) sed a parentibus instigati accedūt
qd' reprehendit poeta. Ordo est: Iuuenes tñ imitātur sponte. i. ex p
pria natura. cętera sup. uitia parentū. & iubētur a parētibus exerce
re inuiti. quoq;. i. etiā solam auaritiā. Vitiū enim auaritiæ. s. fallit. i.
decipit nos. specie. i. per speciem & apparentiā uirtutis. & umbra. i.
occultāte pernicie sua. uel umbra. i. obscura cognitione eius, q̃ hos
nō uidetur. eō sit triste. i. seuerū & graue habitu. & seuerū. i. nimis ri
gide sequens uerū. uultu, & ueste. i. cū auari ostentet semper, & præ
se ferāt speciē grauis, & prudētis uiri, & alti cōsilij. Nā ut ait Hora.
in epist. Hos solos aiunt sapere & bene uiuere: quorū Conspicit nis
tidis fundata pecunia uillis. Nec auarus laudatur dubie. i. cū timo
re de opposito: sed certe & secure tanq̃ esset frugi. i. ad frugē: hoc ē
utilitatē & rem suā modeste respiciens. & tanq̃ hō parcus. i. mode
ste parcens. & tanq̃ tutela. i. custos suarū rerū. magis certa. i. certior
& tutior, q̃ si serpēs Hesperidū. i. qui custodiuit mala aurea Hesperi
dū: donec ea Hercules abstulit. aut pōticus sup. serpēs: q custodiuit
aureū uellus: donec Iason ipsum abstulit. seruet. i. custodiat. easdē
fortunas. i. diuitias, q̃s auarus custodit. Adde q; populus putat hūc
de quo loquor. s. auarū seuere incedentē egregiū, aut uerendū artifi
cem: quippe qa certe patrimonia crescunt his. i. huiusmodi. s. auaris
fabris. Sed patrimonia sup. crescūt quocūq; modo ēt illicito & ne
fando: & fiunt maiora assidua incude: & camino semper ardente re
spicit ad fabros monetarios, unde metaphorā sumpsit. Et ergo pa
ter credit filios suos auaros felicis animi. qui mirantur. i. cum admi
ratione laudant & assequi uolunt. opes. i. diuitias. & hi putant nulla
esse exempla pauperis beati. i. nō debilem esse ullum, qui fuerit bea
tus & paupee. & hortantur iuuenes ut pergant. i. perseuerent: ire il
lam uiam, qua ipsi. & incumbere. i. ex toto studere & inhiare eidem
sectæ. i. professioni & studio. s. auaritiæ. Sunt quædam elementa. i.
principia & incitamenta uitiorum. & pater sup. imbuit. i. primū eru
dit per primam infusionem talis doctrinæ. protinus. i. statim ubi ca
paces sunt. illos. s. filios. his sup. elementis. & cogit eos discere mini
mas sordes. i. auarorum mores, qui sordidi uocantur. & docet mox
. i. paulopost. insatiabile uotum. i. desiderium acquirendi. Paruæ au
tem sordes sunt hæ. Castigat. i. attenuat uentres seruorum iniquo
modio. i. mensura iniusta frumenti eis dāda singulis mēsibus. esu
riens quoq;. i. etiam ipse esuriens. neq; enim sustinet. i. patitur unq̃
sup. seruos consumere omnia frusta. i. fragmenta mucida. i. muco
re & situ perfusa panis cærulei coloris sup. s. marini: solitus serua
re medio Septembri, cum cibus citissime corrumpitur. minutal. i. ge
nus condimenti ex rebus minutim concisis. hesternum. i. pridianū
hoc est ex frustis carnium cœnæ præcedentis confectum. necnon
. i. etiam. solitus sup. differre in tempora alterius cœnæ. i. de una cœ
na. usq; ad aliam conchem. i. uiridem fabam confrictam signatam
. i. signo ipsius notatam. cum parte lacerti. i. piscis uilis. æstiui. i. qui
tempore æstatis maxime uelle scit & putrescit. uel cum dimidio &
putri siluro. i. tali pisce & solitus includere fila porri sectiui. quod ui
lius est q̃ capitatum. numerata. i. cū certo numero apposita. aliquis
de ponte. i. mendicans in ponte. inuitatus ad hæc sup. cibaria. ne
gabit sup. uenire. Sed quo &cę. Docet auarorum insaniam, qui in
suam perniciem filios auaritiam docent: cum ab illis postea necen
tur. Ordo est: Sed quo. i. ad quem usum. coactas. i. accumulas aua
re diuitias per hæc tormenta seruorum scilicet.

PHRENESIS

Cum furor haud dubius, cū sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris egenti viuere fato?
Interea pleno cum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit
Et minus hanc optant, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non sufficit vnum,
Et proferre libet fines, maiorq; videtur,
Et melior vicina seges, mercaris, & hanc, &
Arbusta, & densa montem qui canet oliua,
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, lassoq; famelica collo.
Armenta ad virides huius mittuntur aristas,
Nec prius inde domum, q̄ tota noualia sæuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.
Dicere vix possis, q̄ multi talia plorent,
Et quot vænales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit, tunicam mihi malo Lupini
Quam si me toto laudet vicina pago
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac punice passis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosq; Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus, merces ea sanguinis, atq; laboris
Nullis visa vnq̄ meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ, saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbamq; casæ, qua fœta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quattuor, vnus
Vernula, tres domini, sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causæ, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius vllum
Humanæ mentis vitium, q̄ sæua cupido
Indomiti census. nam diues qui fieri vult,
Et cito vult fieri, sed quæ reuerentia legum?
Quis metus, aut pudor est vnq̄ properantis auari?

IOAN. BRIT. Phrenesis ¶ PHRENESIS: morbus est, q continua dementia esse incipit aut cū æger q̄uis adhuc sapiat, tñ quasdā uanas imagines accipiūt phreneticas. ¶ Viuere egenti fato: egenti sorte & paupe statu. Nihil pfecto est absurdius diuite auaro, qui uult in paupertate uiuere, ut moriatur diuus. unde est illud Ciceronis in Catone maiore: Auaritia uero senilis qd sibi uelit intelligo: potest. n. esse qcq̄ absurdius, q̄ quo min⁹ uiæ restat, eo plus uiatici quærere. ¶ Crescit amor: imitatio est Horatiana: Crescentē sequitur cura pecuniā. ¶ Et minus hāc optat: ostēdit moraliter poeta pauperē ad opes parādas minus anxiū esse, q̄ diuitē. nec sine ratione. Nā q in opibus nutritus est semper ueretur ne ab his decidat, proindeq; semper cogitat non solū, q̄ parta sunt cōseruare sed augere & multiplicare, pauperi uero q diuitias nō cognouit desiderio habēdi minus excitat. ¶ Et melior: uidetur. Sic Horati. de auaro: Quodq; aliena capella gerat distētius uber Tabescat Ouid. Vicinūq; pecus grandius uber habet. ¶ Seges: seges pprie dicit eorū seminū ex quibus cōficitur panis, accipiturq; p ipsis frugibus, dū adhuc in agris stāt Liui. ab urbe cōdita lib. 2. Forte ibi tunc seges farris dicit fuisse matura messi: Ouid. Iā seges ubi Troia. Virg. Hic segetes, illic ueniunt felicius uuæ. Accipitur ēt seges pro omni terra parata ad frumentū accipiēdū. quo significato accipit Virg. illic: Quid faciat lætas segetes: hoc est ipsam terrā. unde Varro l. 2. rei rusticæ Bos domitus cā sit ut cōmodius nascatur frumētū in segete, & pabulū i nouali. ¶ Arbusta. arbustū nō solū apud auctores plerunq; capitur p loco arboribus cōsito sed maxime pro loco cōsito uitibus, & arboribus. uñ Columel. Arbustū inter q̄dragenos pedes dispositū esse puenit. Sic enim & ipsæ arbores, & appositæ uites melius coalescent, fructūq; meliorē dabunt. ab eo eleganter ēt deducitur arbustare uerbū: q est agrū arboribus conserere. Plin. Transpadana Italia populo, tilia acere, orno, carpino, quercu arbustat agros. ¶ Canet: albicat. ¶ Quorū si pretio: ostendit poeta periculosum esse habētibus prædia iuxta potentē uirū, q importunitate & subdolis artibus coguntur ea uēdere. unde est illud Horatij in Odis: Quid qd' usq; proximos Reuellis agri terminos, & ultra Limites clietiū salis auarus. ¶ Si nō uincitur: si nō pōt induci illo ptio, ut uēdat ea. ¶ Aristas huius. s. domini uicini. ¶ Lasso collo: ratio est q̄re famelica sint. iugo. n. colla subiecta diu habuerūt: ut inde p laborē ptracta sit fames. ¶ Domū: subaudi abeūt ab iferiore. nā abeāt legendū est sine aspiratione: ut noualia noiatiui sit casus. ¶ Noualia: totæ ipsæ segetes. hypbole ē. Noualia aūt sunt agri, q (ut docet Pli. li. 18.) alternis annis serūtur. ¶ Sæuos fame exasperatos. ¶ Sed q sermones: insultatio est poetæ in auarū. Sec cū inqt, tot diuitias p multas iniurias parauerīs, qui sermones sunt de te: ac si dicat ubiq; male audis, ubiq; ut iprobissimis lacerarīs. ¶ Quid nocet hoc inqt: uerba auari respōdētis. Nā in famiā auarus contēnit, unde de Auaro ita Hora. Sordidus ac diues populi cōtēnere uoces Sic solitus, ppl'us me sibilat, at mihi plaudo ipse domi, simulac nūmos pteplor i arca. Et alibi Iuue. i detestationē auaritiæ: Quid. o. saluis infamia nūmus. ¶ Tunicā mihi malo Lupini: auarus tāti facit diuitias: ut plr. pæstimet rē uel uilissimā, q̄ laudē & bonū nomē i paupertate. Cōtra aūt uir bonus pluris facit bonū nomen, q̄ diuitias multas. Est ergo sensus. Ego magis mihi uolo siliquā lupini, ac si dicat rē nulli⁹ momēti pluris facio, q̄ laudari ut uir bonus in paupertate. ¶ Tunicā: folliculū. ¶ Laudet me: ut uirum bonū. ordo est: Laudet me secātē. ¶ Paucissima farra exigui ruris: paupertatē summā his uerbis expressit. ¶ Pago: uilla. πηγὴ .n. fons dicitur: inde pagus. iuxta enim fontes uillæ fieri solent ob aquaꝝ cōmoda. ¶ Scilicet & morbis: ironicos auaro rñdet poeta. Est aūt sensus: Licet diuitias tibi multas parauerīs ita: ut solus tm̄ possideas, q̄tū uniuersus po. R. sub Tatio possidebat: nō tñ poteris carere alijs icōmodis, & calamitatib⁹. Sic philosophice ostēdit diuitias nō esse eas, q̄ hoiem a corporis iuxta & mētis ægritudine queāt uēdicare: neq; lōgiora, feliciora q; tēpora uitæ largiri cū diuitē maiores etiā curæ comitētur. Est aūt imitatio Horatiana qui sic scribit in epistola ad Loliū Nō domus & fūdus nō æris aceruus & auri Ægroto dñi deduxit corpore febres: Nō alo curas ualeat possessor oportet: Si cōportatis rebus bene cogitat uti. ¶ Debilis Debilitate: debiles appellamus, qb⁹ aliqua mēbra sint uel diminuta uel oblisa. ut alibi: Hic coxa debilis, ambos pdidit ille oculos. ¶ Post hæc. i. post istā morboꝝ & & aliarū calamitatū carentiam. ¶ Quātū sub Tatio: ex modestia antiquorū ostēdit mores & auaritiā sui tpis acriter dānādā. sub Romulo. n. & Tito Tatio duce Sabinorū, q fœdere pcusso i urbē cū Sabinis recept⁹ fuit a Romulo, tāta reꝝ modestia & parsimonia uiuebāt, ut (auctore Pli. lib. 18. ca. 2.) bina tūc iugera pop. Ro. satis essent, nulliq; maiorem modū attribuent. Dona ēt putauerit amplissima iperatoꝝ ac fortiū ciuiū, quātū quis uno die plurimū circumaruisset. Columella tñ scribit in. 1. limine opis sui de agricolatione: C. Fabritiū & Curiū Dētatū, alteꝝ Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis, alterū Sabinis, accepta q̄ uiriti diuidebāt captiui agri septē iugera, nō minus i dustriæ coluisse, q̄ fortiter armis q̄sierāt. Pli. uero tradit Curiū Dētatū q̄ terna agri iugera uirit i pplo diuisisse, sibi deinde totidē cōstituisse dicētē, neminē eē dēre, cui nō tm̄ sufficeret. ¶ Mox ēt fractis ætate: ostēdit q̄ta fuerit frugalitate ueteres, q ēt ætate & bello cōfecti acceptis binis iugeribus in pmiū cōtēti erāt, tanq̄ maximis donati diuitijs. Ordo est: Mox uix tādē bina iugera dabāt p multis uulnerib⁹ ēt fractis ætate, & passis plia punica, uel Pyrrhū imanē. ¶ Mox: deinde. ¶ Passis plia punica: q arma aduers⁹ Pœnos gessissēt. ¶ Pyrrhū: Epirotaꝝ regē, q cū i auxiliū Tarētinoꝝ aduers⁹ Pyrrhus Ro. arma tulisset. demū post uaria plia a Cur. & Fabr. supatus i Græciā reuersus ē, ubi dū Argos oppugnaret, ictu tegulæ iterēptus ē.

Viuite contenti caſulis,& collibus iſtis
O pueri Marſus dicebat,& Hernicus olim,
Veſtinuſq; ſenex,panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis,laudant hoc numina ruris,
Quorum ope,& auxilio gratæ poſt munus ariſtæ
Contingunt homines ueteris faſtidia quercus,
Nil uetitum feciſſe uolet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi,qui ſummouet Euros
Pellibus inuerſis.peregrina,ignota nobis
Ad ſcelus,atq; nefas,quodcunq; eſt, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus,at nunc
Poſt finem autumni,media de nocte ſupinum
Clamoſus iuuenem pater excitat,accipe ceras,
Scribe puer,vigila,cauſas age,perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo,nareſq; piloſas
Annotet,& grandes miretur Lælius alas.

¶ Moloſſos:Epiroticos. Nã Moloſſia pars eſt Epiri:ut diximus ſuperius. ¶ Tandẽ hæc particula deſiderij ſignificationẽ habet:ut ſit poſt multũ tpis & diutinos labores,referturq; ad effectũ expectatũ. Cicer. Vix tandẽ legi literas dignas Appio Clodio. ¶ Bina iugera: nã (ut dictũ eſt ex ſnia Plinij) bina tũc iugera po.Ro. ſatis erat. ¶ Merces ſanguinis.ſ.in plijs effuſi. ¶ Nullis uiſa minor: tãta erãt,ingt,animi moderatione & paucis cõtẽti ut ea merces licet exigua,nunq̃ uiſa ſit inferior mentis,q̃ in rẽp. cõtuliſſent. ¶ Aut ingratæ Curta fides patriæ: nunq̃ putauerunt fidẽ patriæ curtã eſſe in ſe. Et ordo eſt a ſuperioribus: Aut nunq̃ uiſa ſibi eſt fides curta patriæ ingratæ ut duo dicat neq; patriã uiſam ſibi igratã, neq; eius fidẽ ſibi modicã aut (qđ non minus placet) ex affectu poetæ dictũ.i. licet ingrata eſſet patria, q̃ p meritis p̃mia nõ redderet, tñ tãta erãt animi moderatione,ut nunq̃ putarẽt modicã eſſe reipu. i ſe fidem. ¶ Saturabat: hoc dicit in deteſtationẽ delitiarum ſui tpis. ¶ Talis glebula:tã modicũ ſolũ. ¶ Qua fœta iacebat Vxor: expone qua.ſ.caſa. ut ſit in q̃ caſa uxor etiã fœta iacebat:ut totũ ſit ad laudẽ priſcæ frugalitatis,cũ tã exiguis facultatibus etiã lãguidi optime fouerẽtur. ¶ Vnus uernula.i.ſeruulus unus ifans. Nã uernæ dñr ſerui nati domi ex ancillis. ¶ Tres domini.ſ.infantes. ¶ Horũ.ſ triũ dominorũ ¶ Magnis:per hoc oſtẽdit p̃ter tres infantes, & alios fratres grãdiores extitiſſe. ¶ Amplior:pp exhanelatũ laborẽ. ¶ Et ꝑ.i. nã ex poſitio eſt amplioris cœnæ. ¶ Ollæ grãdes:cacabi grãdiores. ¶ Pultibus:bene ingt pultibus:ut oſtẽdat: lauta obſonia nõ ſolita parari. Nã pulte trecẽtis annis ante uſum panis uixerũt Romani,ut ſcribũt Verius, & Pli. ¶ Noſtro nõ ſufficit horto.i.ampliores nũc habemus hortos,q̃ antiq habuerũt agros:unã eſt cõqueſtio illa Plinij: Cũ bina tũc iugera po.Ro.ſatis eſſent,nec ulli maior modus attribueret, eo ſeruos pauloante principis Neronis cõtẽpto,huius ſpatij uiridia, & piſcinas habuiſſe,gratũq; eſſe ſi nõ aligs & culinas. ¶ Inde: ex tãta rerũ cupiditate. ¶ Cauſæ ſcelerũ: ſubaudi ſunt. Nam hoĩs ad omnia ſcelera cupiditate habẽdi facile impellũtur.unde illud Virgi. Quid nõ mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? ¶ Nec plura uenena: ordo eſt, & ſenſus: Nec ullũ uitiũ humanæ mentis miſcuit plura uenena,q̃ ipſa auaritia & imoderata habẽdi cupiditas. ¶ Graſſatur: ſæuit. Eſt.n. graſſari ſupra modũ ſæuire.unde Tranquil. in Calig. His diuerſo uitiorũ genere graſſantibus.ſ. ualde ſæuiẽtibus. Graſſari ẽt dicimus incedere. Salluſt.in Iugurthino: Graſſatur uia uirtutis ¶ Et cito fieri uult:oſtendit multa ſcelera illi perpetranda eſſe, qui modico temporis ſpatio magnas aggregat diuitias. Graſſari

℄ CVM ſit furor haud.i.nõ dubius & manifeſta phreneſis.i.inſania uiuere fato.i.ſtatu & ſorte fatali egẽti.ut moriaris locuples. Interea cum ſacculus turget.i.inflatur pleno ore: q̃a ligari nõ poteſt. amor nũmi creſcit q̃tũ ipſa pecunia. & minus optat hãc.ſ.pecuniã q nõ habet ſup.eã. Ergo q̃a inſatiabilis es ,altera uilla paratur tibi. & cũ rus unũ nõ ſufficit.libet proferre.i. extendere . fines.i.limites agri tui.& ſeges.i.ſatio uicina uidetur maior & melior. & tu mercaris &.i.etiã hac. & cũ ea arbuſta.i. ligna cædua, ſeu cõbuſtibilia. & montẽ qui canet tempore florũ oliua denſa.i.frequẽti olea. quorũ.i. quarũ rerũ. ſi dominus nõ uincitur. ſ.ad uendendũ ullo pretio. boues macri, & armenta famelica collo laſſo.i.fatigato aratro, aut rurgo.mittuntur ſup. a te ad uirides ariſtas.i.ſegetes huius. ſ.domini ut.ſ. deuaſtatis illis , cum nullum fructũ habeat cogatur uendere. Nec ſup.rediguntur prius domũ inde.i.ab illis ſegetibus, q̃ ipſi habeant.i. aſſumant in ſæuos uentres .tota noualia.i.totã nouã ſationẽ ſegetũ.ita ut credas illud actũ eſſe falcibus.i.incuruis cultris: q̃bus frumentũ maturũ abſcinditur, q̃ multi ſup. putes plorent talia ſup .dãna: & tales iniurias. & quot agros fecerit iniuria uænales:quaſi dicat plurimi, & plurimos .Sed qui ſermones habẽtur ſup. de auaro. & quæ buccina.i.tuba famæ fœdæ.i.diffamationis. habet ſup. de te o auare. Ipſe autem auarus ſup. inquit. Quid nocet hoc.ſ. infamẽ

eſſe. ego malo mihi tunicam lupini.i. plenam & turgidã auro: ſicut tunica.i. ſiliqua lupini plena eſt grauo. uel dicamus potius abſolute ego malo tunicam.i. ſiliquam & uiliſſimũ integumentũ: quaſi ad nihil uile. lupini.i. illius leguminis. q̃ ſi uicinia laudet me i toto pago .i. uico (ut Galli dicunt uillagio.) ſecantẽ.i. metentẽ pauciſſima farra exigui ruris : hoc eſt pro bona fama nõ darẽ ſiliquas lupinorũ: ſi cum ea pauper ſim. Reſpondere poeta per ironiã ex indignatione dicens. Scilicet.i. ſcire licet:q̃ re hoc malis: q̃a tu carebis morbis & debilitate . & effugies luctum, & curam. & tempora uitæ dabũtur tibi meliore fato poſt hæc longã: ſi tu ſolus poſſedens tantũ agri: quantũ popu. Roma. arabat ſub Tatio cõſocio.ſ. Romuli. cũ pop. Ro. adhuc pauper eſſet. quia mox.i. poſtea. uix bina iugera dabantur tandem.i. poſt longam militiam ipſis Romanis etiã fractis ætate.ſ. ſenecta & paſſis prælia punica.i. carthaginẽſia. & Pyrrhũ regẽ Epiri Imanẽ.i. Imitẽ, & crudelẽ. & gladios Moloſſos.i. Moloſſorũ, qui ſub Pyrrho erat. & hoc p multis uulneribus. ea merces.ſ. poſſeſſio duorũ iugerũ, q̃ erat merces ſãguinis, atq; laboris. nullis.i. nõ ullis . non eſt uiſa ullis unquam minor meritis.i.q̃ meruerint. Quidã legũt aut ingratæ. Et eſt ordo: Aut fides illa ſup. nullis eſt uiſa fides curta patriæ igratæ. Alij haud ſic Fides ſup. erat fides curta.i. iminuta patriæ igratæ.ſ. tanq̃ a patria igrata. q̃a talis glebula.i.terra pinguis: ſed modica utpote duũ iugerũ. ſaturabat ipſam p̃tẽ.ſ. familiæ. & turbã.i. familiã ẽt multã caſæ.i. exiguæ domus.q̃.i.i q̃.uxor iacebat fœta.i. puerpera. & q̃tuor Infantes ludebãt. & in qua erat ſup. unus uernula.i. ſeruus, & tres dñi. niſi dicas illorũ quatuor filiorũ unũ, q ultra ius triũ liberorũ erat, ut uernã habitũ. qđ nõ placet. potius dicã tres patresfamilias i una domo fuiſſe. Sed altera cœna amplior: & grãdes ollæ fumabãt pultibus: q̃bus tũc ueſcebãtur. magnis fratribus horũ.ſ. ifantulorũ redeũtibus a ſcrobe,i. foſſa i qua uitis ſodit: & ſulco aratro facto. hic aũt modus.i. hæc mẽſura agri uidelicet duũ iugerũ. nõ ſufficit nũc noſtro horto. Valla diceret hortis: q̃a da uoluptuarijs loq̃tur. Inde.i. ex huiuſmodi luxuria & ſumptuoſitate hortorũ & uillarũ ſunt ſup. fere .i. q̃ſi. oẽs cauſæ ſcelerũ. nec ullũ uitiũ hũanæ mẽtis miſcuit plra uenena.i. maiora incõmoda reipu. Aut graſſatur.i. uioléter ſæuit ferro .i. armis bellicis ſæpius. q̃ ſæua.i. magna & imanis. cupido.i. cõcupiſcẽtia. cẽſus indomiti.i. ſe cõtinere nequeũtis. Nã qui uult fieri diues: uult fieri ſup. diues &.i. & cito. ſed q̃ reuerẽtia legũ: q̃s metus: aut pudor auari ꝓpãtis.i. feſtinãtis ad diuitias ẽ unq̃.q.d. null' & nulla: q̃a p fas & nefas ditari uult. & ita neq; Deũ, neq; hoiẽ uereri uidet.

℄ VIVITE cõtẽti caſulis: introducit uerba Marſi ſenis, & Hernici, Veſtinīq; ad filios: ut cõtẽti ſint modicis rebus. Sicq; ex frugalitate antiquorũ uitupat ſui tpis luxũ, & cupiditatẽ ¶ O pueri: o filij. pueros.n. græca cõſuetudine p filijs poſuit. Sic Horat. Dicã & Alciden, pueroſq; Ledæ. ¶ Marſus: Marſi populi ſunt Sabinis cõtermini quibus abũde diximus in.3. Satyr. illic Tranſlatus ſubito ad Marſos. IOAN. BRIT.
¶ Hernicus: Hernici Laurẽtio & Albæ uicini erãt: dicti (auctore Macrob.) ab Hernico duce. ¶ Veſtinus: Veſtini Sabinis & Marſis uicini ſunt. ¶ Laudãt hæc numina ruris: agricolæ duodeci hẽbat Deos, quos p̃cipue colebãt, Iouem & Tellurẽ, Solẽ & Lunã, Cererem & Liberũ, Robigũ & Floram, Mineruã & Venerem, Lymphã & bonũ Euentũ. De ijs Varro. Sed nũc Liberũ & Cererẽ itelligit, quorũ beneficio mortalibus uſus panis & uini datus eſt, cũ antea glãdibus ueſcerẽtur. unde eſt illud Virg. Liber, & alma Ceres ueſtro ſi munere tellus, Chaoniã pingui glãdẽ mutauit ariſta. Bacchus.n. uini uſum primus docuit. Ceres uero frumenta inuenit, eadẽ molere & cõficere in Attica, Italia, & Sicilia, & ob id Dea iudicata. hæc Pli. & Diod. Hernici Veſtini Numina ruris
¶ Nil uetitũ feciſſe uolet: oſtẽdit poeta hoiẽ, q mediocritatẽ ſeq̃t, nulla turpi cupiditate deuinci. ¶ Perone tegi: ac ſi dicat, q i uili habitu ãbulat. Eſt.n. pero gen' calceamẽti ex crudo corio, quo & i bellis utebãt. Pero Vir. Crud' tegit altera po. Perſi': Naui ſi poſcat ſibi poniat' arator.

¶ Sũmouet

Dirue Maurorum Attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimns annus
Afferat, aut longos castrorum ferre labores
Si piget, & trepido soluunt tibi cornua uentrem
Cum lituis audita, pares, quod uendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandæ Tyberim ultra,
Nec credas ponendum aliquid discriminis inter
Vnguenta, & corium. lucri bonus est odor ex re
Qualibet, illa tuo sententia semper in ore
Versetur Diis, atq; ipso Ioue digna poetæ.
Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Hoc monstrat uetulæ pueris poscentibus assem,
Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellæ.
Talibus instantem monitis quemcunq; parem
Sic possum affari dic o uanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem præsto magistro
Discipulum, securus abi, uinceris ut Aiax
Præterlit Thelamonem, ut Pelea uicit Achilles.

¶ Sūmouet Euros: arcet frigus. ¶ Pellibus iuersis. i. pellibus habentibus pilū ī pte exteriore. Oui. in. ui. de Tristibus: Pellibus hirsutis arcet mala frigora braccis. ¶ Peregrina purpura sapiēter poeta ośdit his, q ambitiose uiuat sūptus magnos esse faciēdos, & proinde aium ad uarias rapinas ꝯuertēdū. ¶ Purpura: uestis purpurea, q̄ ex lōginquo uenit. purpura āt (ut iā sæpe diximus) est piscis: ex cuius faucibus habet liquor aptus ad uestes tingendas. is autē capiebat in mari Tyrio in meninge Africæ, & Getulo littore Oceani i Laconica Europæ. Est ergo sensus: Hō delectatus luxu uestiū, ut magnificus uideri possit, nō dubitat ut egregias uestes habeat, q̃ una ambitione correptus est, oia miscere scelera, & bonis alienis manū inicere, oēsq; rapinas exercet. ¶ Hæc pcepta: subaudi dabant: hoc est q̄lia sunt cōmemorata. ¶ Minoribus: filijs & nepotibus. ¶ Post finē autūni: tā incipiente hyeme, quo tpe hoies incipiūt lucubrare, & uacare studijs. ¶ Ceras: tabellas ceratas, i qbus antiqui stilo scribebāt. ¶ Causas age: suscipe causas defendēdas i foro, ut lucrū facias. Nā (ut ait Martia.) Illic Aera sonāt. ¶ Rubras leges. i. miniatas. Nā capita legū minio solent notari. Persius. Excepto siquid Masuri rubrica uetauit. ¶ Vitē. Cēturionarū. Nā uitis Cēturionū erat gestamē: qua percutiebant milites. de q̄ pleraq; diximus in Stēmata qd faciūt illic: Frāgebat uertice uitē. ¶ Posce. s. ab imperatore. ¶ Libello: supplicē quē porrigas iperatori. ¶ Sed caput intactū buxo: fac, inqt, ut Lælius a quo scribēdus es in militiā, uideat te negligentē circa cultū corporis. nā ita te idoneū putabit militē. Per Læliū aūt unūquēq; intelligit iperatorē. C. enim Lelius. q sapiēs usurpatur ptor, fregit & cōminuit Viriatū Lusitanū, ferocitatēq; eius ita repressit, ut facile bellū reliqs traderet. Socer aūt fuit & Mutij Scæuolæ auguris, & Fanij. ¶ Intactū buxo. i. pectine, q ex buxo fieri solet. Mar. Multifido buxus, q̄ tibi dēte dat. ¶ Alas grādes. i. grādib⁹ pilis hirsutas. Hircosus Id. n. īdiciū est uirilitatis. qbus aūt hirsutæ sunt alæ, hircosi dnr ob fetorem hircinū. Persius: Hic aliqs de gente hircosa Cēturionum.

ASCen. ¶ VIVITE contenti. Laudat parsimoniā priscorum. Ordo est: Marsus, Hernicus, & Vestinus senex. i. quis paterfamilias ex illis populis Italiæ. dicebat o pueri uiuite cōtenti istis casulis. i. domūculis. & collibus. i. paruis & duris agris. & q̄ramus panē, q satis est mēsis. i. uictū nostrū. aratro. i. agricultura. numina ruris. s. Tellus & Ceres: quorū ope & auxilio fastidia. i. aspernationes & nauseæ. ueteris q̄rcus. i. glādis, q̄ ueteres uescebātur. cōtingūt. i. occupant hoies. post munus. i. donū & inuentū aristæ gratæ. i. frumēti. laudāt hoc. s. aratro panē q̄rere. illi sup. nihil. i. nō aliqd: nō uolet fecisse aliqd uetitū: quē nō pudet tegi p glaciē. alto perōe. i. calciamēto rustico. & q sūmouet. i. depellit a se. Euros. i. uiolētos uētos. pellib⁹ iuersis. i. lanā, aut uillū, seu pilū iteriorē hn̄tibus. Purpura pegrina & ignota nobis. s. Romanis: quæcūq; ea ē: ducit ad scelus, atq; nefas. hæc. i. huiusmodi pcepta. dabāt sup. illi ueteres. i. seniores. minorib⁹. s. iunioribus. At. i. sed. pater clamosus. i. assidue clamās & obiurgans. excitat nūc. i. nostris tpibus. iuuenē. s. filiū suum supinū. i. negligentē & auersum a terrenis bonis de media nocte. post finem autūni. i. in principio hyemis: qn̄ frigus urget. & dicit supp. accipe puer ceras. i. ceratas tabulas scribe: uigila: age causas: perlege rubras leges maiorum. i. rubricas: qbus cognitis scies ubi ius i uagabis cōsulantibus te. aut posce libello. i. supplicatione: aut carminibus in laudē iperatoris scriptis. uitē. i. cēturionatū. nā Centuriones uitæ milites cogebant. Sed inquit filius aut poeta. Lælius. i. quiuis bonus imperator ut Lælius. annotet. i. consideret anteq̄ uitem det. caput intactum buxo. i. pectine. hoc est impexum. & nares pilosas: & alas grandes: idest setosas: quas ille non habet.

IOAN. BRIT. ¶ DIRVE Maurorū Attegias. i. mapalia, & casas quas Mauri, q Numidæ a Romanis appellant, sibi extruunt. De his Iosephus lib. vii. de bello iudaico sic scribit: Cū ad festū, inqt, diē uenisset: quo Attegias in honorē Dei cōponi ab hominibus mos est. ꝯtubernia Attegię . n. Iudæi singula die festo, q Pascha appellatur, sibi construūt non pauciores q̄ de nos hoies capiētia ubi epulant cæsis hostijs Iosippo. ¶ Castella: differt castellū ab oppido. est. n. oppidū idē quod ciuitas. Castellū Castellū uero inferius, ut neq; ciuitas sit, neq; pagus, sed mediū Oppidū inter utrūq;. unde Pompo. Mela scribit sic: Cartinna & Carsinna sunt oppida & Ampsa castellū. Sallust. in Iugur. Castella multa & oppida temere munita, aut sine psidio capit a castello fit Castellanus, sicut ab oppido oppidanus, nō ea significatione, qua aliqui falso crediderūt: hoc est q castello præsit, sed q sit ex eo castello: sicut oppidanus qui ex eo oppido. Vnde Sallust. Iter castellanorū angustū admodū. Qui arci pēst arcis custos & pfectus dr nō castellanus. Castellū item munitionē appellamus quales hodie ēt fieri uidemus ex terra. uñ Cæsar scribit in. ii. cōmentario: Ab utroq; latere eius collis trāsuersam fossam obduxit circiter passuū q̄dringētoꝝ, & ad extremas fossas castella constituit, ibiq; tormēta collocauit. Et infra Postea uallo pedū. xii. in circuitu. xv. milliū, crebrisq; castellis circūmuniti oppido se cōtinebāt. Cic. li. xiiii. epl'arū ad Catonē sic ait: Vallo & fossa circundedi sex castellis, castrisq; maximis sepsi. Castella itē (ut legere est apud Victruuiū, Frōtinū, & iuris cōsultos multis locis) denuacula sunt aquæ fluētes p formas, & fistulas suas. Vulpianus: Castellū est receptaculū quod aquā publicā suscipit. ¶ Brigantū: Brigantes populi Brigātes sunt in Britānia, ut scribit Strabo. Corn. Tacitus: Iam uentū haud procul mari ad Gyberniā insulā, cū ortæ apud Brigātes discordię rētraxere ducē. ¶ Sexagesimus annus: nā tūc missio dabat militi, q̄ honesta dicebat. Na tres gn̄ales (ut tradit Marcell⁹ de re militari) Missionū genera fuerūt missionū causæ, honesta, causaria, & ignominiosa. Honesta est q̄ tpe militiæ impleto & emeritis stipēdijs datur. Causaria cū qs uitio ai uel corporis minus idoneus militiæ renūciatur. Ignominiosa causa est, cū qs pp delictū sacramēto soluit. ¶ Aquila locupletē Aquila . i. militiā ipsam opulentā. Aquila. n. insigne fuit Romanorū. unde Valer. Flaccus lib. vi. Romanas ueluti sæuissima cū legiones Tisiphone, regesq; mouet, quoꝝ agmina pilis, Atq; aqlis utrinq; micant. De hoc multa supius illic: Da nūc & uolucrem sceptro q̄ surgit eburno. ¶ Aut lōgos: sensus est: Aut si forte labor militaris est tibi molestus: nec potes ferre strepitū tubarū: potes negociationem exercere: uñ lucrū emergat. Sicq; filiū istruit ad rē quāq; uilissimā, ut lucrū faciat. Ordo aūt est: At pares quod possis uēdere pluris dimidio, si te piget ferro labores castroꝝ &c. ¶ Soluūt uentrē: naturale. n. est ut ex timore soluat uēter. Cuius rei ratione ita exponit Aristo. in pblema. Calor, inqt, istius nobis, q̄si aians est: hic ergo rem quācunq; timuerit, d. fugit: quod cū extrinsecus ratio cōturbādi, atq; metuendi inuehat, atq; in ima de supis defluat, & e summis ad itima se penetret, efficit ut alui & uesicæ fundant, facilesq; reddant. uñ & Macro. lib. vii. Satur. Hinc & a laxamētū uētris comitatur timorē, qa musculi qbus claudebant retrimētorū meatus fugiētis itrorsū aiæ uirtute deserti laxāt uscula, qbus retrimēta usq; ad digestionis opportunitatē continebant. ¶ Cornua audita cū lituis: hoc aūt dixit ex uetere cōsuetudine militiæ. Na i castris legio habebat tubicines, cornicines, & buccinatores. Tubicines ad bellū uo Tubicines cabant milites, & rursum receptui canentes reuocabant. Cornicines & Buccinatores erāt ornamētū totius legionis in igressu cō Cornicines flictus, & eius reditu. quoties pugnabat, cornicines, & tibicines canebat. hinc ergo poeta ait: Cornua cū lituis. i. cornicines cū tubicinibus. nā lituus genus erat tubæ ad similitudinē litui uirgæ augu Buccinatores ralis. Est. n. uirga breuis i pte, q robustior est icurua, qua augures Lituus utunt. cuius meminit Virg. Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat Succinctus trabea. Lituo p tuba usus est Virg. Et lituo pugnas in

signis obibat, & hasta. ⁋ Nec te fastidia: nec te pudeat contrectare merces etiam dedecorosas: & quæ mitti solent trans Tyberim. intelligit aūt negociationē coriorū. Nā aīalia excoriabant trans Tyberim. Mart. Et detracta cani transtyberina cutis. ⁋ Inter Vnguenta: hoc loco poeta docet, quod uerū est, ungueta ea tm̄ dici, q̄ uoluptatis causa parant: cū reliq̄, q̄ ad sanitatē spectāt, medecamina, siue medicamēta dicant. ⁋ Coriū: appellamus oēm pellē nō mō pfectā, sed et recens detractā aiali. ⁋ Bonus est odor: hoc pōt uideri dictū ī auaritiā Vespasiani, q (ut scribit Trangl.) reprehēdenti Tito filio, q uectigal ē urinæ cōmentus esset, pecuniā ex prima pēsione admouit ad nares, iterrogās an odore offenderet, illo negante, atq; ingt e lotio est. ⁋ Illa sentētia poetæ. s. Ennij. Ná uersus q̄ sequitur Ennianus est. ⁋ Hoc mōstrāt uetulæ. tanta, inqt, est mortaliū cupiditas, ut nō solū pres, sed & uetulæ doceant puerulos has sordes: tunc præcipue cū sæpe aliquam poscūt ad emēda poma. ssc. n. monēt uersus Enniani, ut sint parci. Solēt .n. pueri assem a parētibus, & familiarib⁹ poscere. ⁋ Ante alpha, & uita: anteq̄ attingāt prima literarum rudimēta. legendumq; est: & uita, & non Beta: cū noīa sint literarū græcarū. ⁋ O uanissime: o stultissime. albi: Sic libis tū uano, q nos distinxit Othoni. ⁋ Quis te Festinare iubet: quis cogit te tā cito urgere filium ad auaritiā, cū ad id uitiū spōte sua sit procliuis. Vñ sequit: Meliorē pplo magro Discipulū. ⁋ Securus abi: nō ē q dubites qn auaritiæ studiū facile sequat. ⁋ Vinceris ut Aiax Præterijt Thelamonē: ironia est. Ita qdē uinceris uirtute a filio tuo ut Aiax & Achilles parētis suos uicerūt. ut fit sensus: Vt illi uirtute & pclaris opibus parētes suos uicer, ita ul tio auaritiæ filius tu' te supabit. ⁋ DIRVE Maurorū &c. Verba sunt adhuc patris auari ad filiū. Ordo est Dirue. i. prosterne, &c. Attegias. i. humiles pplos, aut ciuitate Mauror. uel Attegias. i. mapalia: hoc est humiles casas Maurorū. & castella Brigantū. i. illorū pplorū Britāniæ, q nunc Angliæ dr: nō lōge ab Hybernia. Tacitus in historia: Iam uētū haud procul mari, ubi ad Britāniā espectat: cū ortæ apud Brigātes discordiæ retraaere ducē. ut annus sexagesimus. i. cū fueris sexagenarius. nō prius. n. a militia missionē obtinebāt. afferat tibi aquila locupletē. i. locupletātē eos, qbus ut meritus datur. Aut si piget te ferre longos labores castror. i. in castris militaribus. & cornua audita cum lituis. i. tubis claris bellicū sonantibus: hoc est sonitus cornuum. & tubarum: quibus acres uiri accēdūt ab bellū. soluūt tibi trepido. i. timore trepidāti uētrē, ut aut mingere, aut cacare cogaris p̄ anxietate. pars. i. exortes quod possis uēdere plis dimidio sup. q̄ ualeat. nec. i. & non. & tastidia. i. tædia, aut nauseæ ullius mercis: quā uulgo mercantiā uocāt. ablegandæ. i. trāsmittēdæ pp fœtorē ultra Tyberim: hoc est pelliū parandarū. nō subeāt. i. inuadāt te. nec credas aliqd discriminis. i. differētiæ esse ponendū iter unguēta. & coriū. i. pciū unguentorū & coriorū. odor. n. lucri est bonus ex q̄libet re, qd' Vespasianus sēsit.

illa sentētia poetæ. s. Ennij. exīstēs digna Dijs sup. telijs atq; ipso Ioue. i. summo Deorum. s. nemo quærit unde habeas: sed oportet habere: uersetur semper in tuo ore. quod tamen Ennius dixit non præcipiens ut fiat: sed reprehendens, qa fit. uetulæ. s. mulieres mōstrant hoc. i. sic sentire pueris poscētibus assem. ut. s. nuces aut placētam emāt: & omnes puellæ discunt hoc ante alpha & Vita. aut (ut dñt) Beta. i. añ prima elemēta literarū. qd' nostro more dicet ante a. b. c. uel añ alphabetum. ⁋ Talibus. Ordo est: Ego possū affari. i. alloq. quēcunq; parentē instantē. i. instigātem filiū talib⁹ monitis sic. O uanissime dic quis iubet te festinare. i. añ tps filium auaē facet ergo pplo. i. pbeo. discipulū. s. filiū tuū. meliorē. i. peritiorē magistro. s. te. Abi securus. i. discede ab eruditiōe amplo re. tu uicere a filio tuo ī auaritia. i. filius tuus te uincet ī ut Aiax pterijt. i. excessit ī sola belli & fortitudine Thelamonē ptem suū. aut achilles uicit Pelea regē Thes saliæ ptem suū. decl. natur aute hic Peleus hōc Pelea &c.

Parcendum est teneris, nondū impleuere medullas
Natiuæ mala nequitiæ, cum pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, uendet periuria summa
Exigua, Cereris tangens aramq;, pedemq;.
Elatam iam crede nurum, si limina uestra
Mortifera cum dote subit, quibus illa premetur
Per somnum digitis? nam quæ terraq;, mariq;
Acquirenda putes, breuior uia conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor: hæc ego nunq̄
Mandaui dices olim, nec talia suasi,
Mentis causa malæ tamen est & origo penes te.
Nam quisquis magni census præcepit amorem,
Et leuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo, quem si reuoces, subsistere nescit,
Et te contempto rapitur, metisq; relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas, adeo indulgent sibi latius ipsi.
Cum dicis iuueni stultum, qui donat amico,
Qui paupertatem leuet, attollatq; propinqui,
Et spoliare doces, & circumscribere, & omni
Crimine diuitias acquirere, quarum amor in te est,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantū
Dilexit Thebas, si Græcia uera, Menœceus,
In quarum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, & horrida bella capessunt
Continuo, tanquam & tubicen surrexit una.
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta uidebis
Nec tibi parcetur misero, trepidumq; magistrum
In caue magno fremitu Leo tollet alumnus
Nota mathematicis genesis tua, sed graue tardas
Expectare colos, morieris stamine nondum
Abrupto, iam nunc obstas, & uota moraris,
Iam torquet iuuenem longa, & ceruina senectus.
Ocyus Archigenē quære, atq; eme, qd' Mithridates
Composuit, si uis aliam decerpere ficum,
Atq; alias tractare rosas, medicamen habendū est,
Sorbere ante cibū quod debeat aut pater, aut rex.

⁋ PARCENDVM est tenerīs: est ueluti īfusio parētibus cōs querētibus puerulos nō flatim esse auaros. ignoscēdū, ingt, est o pr̄ puerulis, si forte ea ætate auaritia te nō uincūt, qa mala, ingt, huiusce cupiditatis nondū ipleuere medullas: nōdū perut' īfusa est extrema cupiditas. Sed cū facti erunt gradiores, tunc te auaritia supabūt, tūc extrema la borabūt cupiditate. falsi. n. erūt testes &c. ⁋ Nōdū ipleuerē medullas: rōnē affert nō esse mirādū, si statim in pueritia auaritiam, non exerceant, nondum enim sunt maturi, ut perfecte auaritiā possint exercere. Nā mala natiuæ neqtiæ. i. naturalis auaritiæ. q̄ a natura holum insita esse ut, nondū ipleuerūt medullas, non dū pfecte puero īnhæserūt. q. d. sata qdē sunt a natura auaritiæ semina ī puero, sed nōdū ad maturitatē peruenerūt. ⁋ Cū pectere: sc, ingt, cū barbitiē produxerit, extrema dabit signa auaritiæ. falsus. n. erit te &c. ⁋ Lōgi cultri: gphrasis est nouaculæ. i. cū cœperit radere barbā. ⁋ Vēdet piuria: peierabit. ⁋ Sūma exigua: modica mercede & lucro ⁋ Arā Cereris: illic. n. sanctissimū habebat iusiurādū. ⁋ Elatā iā crede nurū: ita iā unusqsq; auaritia flagrat: ut ī periculo nouæ nuptæ sint, ne a spōsis tollant, si dotē gradē tulerit. ⁋ Elatā: extictā. Nā efferri proprię dr̄ mortui, cū ad sepulchrū feruntur. Terēt. Effert, imus, ad sepulchrū uenimus. ⁋ Dote mortifera: dote grādi, ex q̄ ei mors accelerēt. ⁋ Quibus illa pmet: cū qdā miseratione pnūcianda sunt: q. d. aconito isectis. ueneficiū. n. itelligit, quod p aconitū parat. de quo Plin. sic: Cōstat omniū uenenor ocyssimū esse acconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus aialiū, eodē die iferre mortem. hoc fuit uenenū, quo iterēptas dormiētes a Calphurnio Bestia uxores, M. Cecilius accusator obiecit. ⁋ Nā q̄ terraq;, mariq;: irrisio est poetæ. Nō mirū est si adolescens spōsa aconito necat dormiēte. nā sic facilius & breuiore itinere sibi cōparabit diuitias, quæ terra, & mari, & lōginqs locis acqrēdæ forēt. sicq; mores sui tpis poeta subsannat. ⁋ Nullus labor: sentētia est catholica, qua pręsenti negocio apte

IO AN. BRIT.

Efferri

Acconitum

aple poeta accõmodat, ut sit sensus: Ingẽs scelus sine ullo labore
pfici solet: ut puta hoiem ueneno, aut ferro tollere. aut domũ incẽ
dere. ¶ Nã gsquis: rõnẽ affert qre filius p auaritiam tot scelera exer
ceat. ut sit sensus & ordo. Quicũq;, ingt, pcepit & ĩperauit cupidita
tẽ magni census filijs, & pducit pueros auaros. i. erudit, & docet ie
uo monitu. i. sinistra & parua doctrina: & q subaudi extrisecus mo
net, aut aliqd tale, pĩmonia cõduplicari p fraudes. ¶ Dat libertatẽ,
& totas habenas effũdit Curriculo. i. dat ptãtẽ adolescẽti: ut rapiat
.i. i causa est, ut (sic istruẽdo) adolescẽs aium suũ p summã libertas
tẽ ad auaritiã applicet. ¶ Præcepit amorẽ. i. pcipiẽdo ĩstudit cupidita
tẽ hñdi cẽsus. Sic ante: Mitẽ animum, & mores modicis erroribus
æquos. Præcipit. ¶ Et q p fraudes: aliq putat hoc carmẽ nõ eẽ tuu.
nec oĩno inserendũ. neq;. n. sensum elicias, nisi extrinsecus subau
dias monet. ut sit sensus Et q monet pĩmonia cõduplicari p frau
des. ¶ Totas effudit habenas Curriculo. metaphora sumpta est ab
auriga, q currẽtibus eqs ĩ Circo habenas relaxat. i. pr remittit habe
nas filio. i. oẽm ptãtẽ facit, ut p oẽs auaritiæ cãpos currat, & uage
Currus tur. ¶ Curriculo. i. adolescẽti p extremas sordes currẽti. Sic Virg.
p equis Currũ p equo posuit: Infrenãt alij currus. i. equos. Et alibi: Nec au
dit currus habenas. i. ipsi eq nõ audiũt habenas. & alibi: Domitãt
i puluere currus. i. equos sub curribus. ¶ Quẽ. adolescẽtẽ filiũ tuũ.
¶ Si reuoces: si uelis reuocare a cursu acqrẽdi. i. ne tãta auaritia la
boret. ¶ Subsistere nescit: nescit finẽ facere. ¶ Rapit: fert pceps i pro
fundũ auaritiã. pstat aũt ĩ trãslatione aurigæ currẽtis ĩ Circo. ¶ Te
cõtẽpto, & metis relictis: te cõtẽpto, q reuoces. nã te cõtẽnit si eum
dimoueas a cursu suo. ¶ Mẽtis relictis: tãto, ingt, auaritiæ ipetu fert:
ut nullũ sibi terminũ, aut finẽ faciat, sed oẽs ptereat more aurigæ,
Metæ q ĩ Circo metas (ut debet) nõ lustrat, sed cursu pterit. Nã io Circo
duæ in duæ erãt metæ. de qbus diximus illic: Spatiũ lustrabit utrõq; meta
Circo rũ. circũ qs ferebant aurigæ. septẽ aũt curricula ludorũ Circensiũ
solẽnia fuisse docet Gellius libro. iii. capit. x. de quibus sic Propert.
Haud prius infecto deposcit pmia cursu, Septima q̃ metã triuerit
arte roda. Ordo aũt est: Et spoliare doces, & circũscribere & cætera.
¶ Cũ dicis iuueni stultũ: sensus est: Pr causa ẽ, ut filius nullũ opus li
beralitatis exerceat, sed potius ut spoliet, & decipiat, cũ dicit illũ stul
tũ esse, q donet amico suo, & q ppinquo paupi subueniat. ¶ Circũ
scribere: decipere. tractũ ẽ uocabulũ ab ijs, q lõgo scripturæ amfra
ctu hoiem circũligãt. ¶ Quarũ amor. i. q̃rũ diuitiaꝝ studiũ est in te
De Decijs ptẽ tm, quãtũ fuit Deciorũ i pr̃iam. ¶ In pectore Decioꝝ: hoc est pa
tris & filij, quoꝝ uterq; p pria se deuouit. P. n. Decius pr cõsul bel
lo Latino collega Man. Torquato, positis apud Vescerim fluuium
castris, cũ utriq; cõsuli sõnio obuenisset, eos uictores futuros, quo
rũ dux i pl̃io cecidisset, cũ collato cũ collega somnio cõuenisset, ut
cuius corno i acie laboraret, is Dijs se manibus uoueret, iclinante
sua parte, secũ hostes p Valeriũ põtificẽ Dijs manibus deuouit, ipe
tu i hostes facto, uictoriã suis reliqt. P. aũt Dec. filius. iiii. cõsulatu
cũ Fabio Maximo. cũ Galli, Sãnites, Vmbri, Thusci cõtra Roma
nos cõspirassent, ubi exercitu in aciẽ ducto, & cornu inclinãte exẽ
plũ pris imitatus, aduocato. M. Liuio põtifice hastæ isistẽs, & solẽ
nia uerba respõdens, se & hostes Dijs manibus. deuouit. impetu i
hostes facto uictoriã suis reliqt. corpus a collega laudatũ, magnifi
Menœ ce sepultum est. ¶ Menœceus: Menœceus Thebanus fuit Creontis
ceus filius, q cũ cognouisset p Tiresiã uatẽ Thebas semp liberas fore,
& nũq̃ capi posse, si se uolũtariæ morti exponeret, libẽs e mœnibus
transfixo pectore sup hostes iese iecit inscio patre. Hæc ex Papinij
li. x. Thebaidos. De cuius nece sic tradit. Saguine tũc spargit tur
res, & mœnia lustrat, Seq; sup medias acies nõdũ ense remisso ies
cit, & in sæuos cadere est conatus Achiuos. Ci. i pri. Tusc. sic scri.
Menœceus uero nõ pterrnitit, q oraculo edito largitus est patriæ
suũ sanguinẽ. ¶ Si Græcia est uera: hoc tanq̃ fabulosũ cõmemorat.
Nã Græci innumerabiles habẽt fabulas. Vnde illud est: Et qcquid
Græcia mendax Audet in historia. uñ Cic. in pri. de legibus. Plin.
lib. viii. ca. xxi. Mirũ est q̃ pcedat Græcia credulis, nullũ tã ipudẽs
mẽdaciũ est, ut teste careat. ¶ In q̃rũ sulcis: fabulosã illã Cadmi histo
Cadm⁹ riã tãgit: ut Thebas patriã Menœcei designet. Cadmus. n. Agenoꝛ
ris filius cũ post raptũ Europæ sororis in Bœotia desedisset, ædifi
catisq; Thebis quosdã ex socijs misisset, q ad rẽ diuinã aquã afferẽ
rẽt nec ii redirẽt: ipse pfectus cõperit eos a serpẽte iuxta fontẽ sta
bulãte deuoratos, quẽ cũ mirabũdus spectaret, audiuit uocẽ fore,
ut ipse quoq; serpẽs spectaret, qd' postea accidit i extrema senectu
te. nã ipse una cũ uxore i serpẽtẽ cõuersus est. occiso igit eo serpẽte,
eius dẽtes accepto oraculo seuit: ex qbus hoies armati orti sunt, q
oẽs statim se mutuis uulneribus cõfoderũt pter septẽ, q Cadmo se

iunxerũt. ¶ Tanq̃ & tubicẽ surrexerit una: tãto quidem cũ impetu
arma iter se distrinxerũt: ut putes ad id certamen tubicine excitatos
fuisse. ¶ Ergo ignẽ: sensus ẽ: Filius tuus, cui pricipia, & semina aux
ritiæ ostẽdis, i tãtũ cupiditatis rabiẽ missus ẽ, ut oẽs quoscũq; pos
sit spoliaturus sit, sed nec tu ipse tutus eris. te. n. iterficiet, qsi q cupi
ditati suæ obstes. ¶ Ignẽ: rabiẽ illã, & ardorẽ acqrẽdi. i. ipsũ filiũ tuũ
feruẽti cupiditate accẽsũ. ¶ Cuius scitillas: cuius tu semina & prici
pia dedisti. ¶ Leo alũnus. i. filius tuus, quẽ hoc mõ aluisti, te magno
fremitu occidet. ¶ Trepidũ magistrũ. alludit ad historiã sui tpis. Nã
Leo mãsuetus tpibus Domitiani i theatro magistrum, a quo fuerat
educatus, lacerauit, Martia. Læserat ingrato Leo perfidus ore ma
gistrum. ¶ In cauea: septa, qbus feræ coercent, cauea dñr. Horat. Ac Cauea
uelut ursus Obiectos caueæ ualuit sifrãgere clatros, Cic. ad Herẽ.
Statim sicut e cauea Leo missus, aut aliq̃ teterrima bellua soluta ex
cathenis uolutabit, & uagabit. Qua similitudine cauea itẽ appel
latur ipsum amphitheatrũ. Apul. i asino aureo. Venus ecce cũ ma
gno fauorẽ caueæ i ipso medi tullio scænæ circũfuso pplo, cõstitit.
Val. Flaccus in. iiii. Argonauticon de Polluce sic ingt: Nã nec ad
Aelei pugnã uidet ora parentis, Nec sonat œbalius caueæ fauor.
Plau. i Amphyt. Vt cõquisitores singuli i subsellia eãt p totã caueã
spectatoribus. ¶ Nota mathematicis: est ueluti rñsio poetæ ad pa
trẽ dicẽtẽ nõdũ mortis suæ tps aduenisse: ut mathematici affirma
uerũt: ut dicat: Scio genesim tuã notã esse mathematicis: ac si dicat
scio lõgã tibi a mathematicis uitã pmitti: sed molestũ est filio expe
ctare tantã mortis tuæ dilationẽ, te. n. iterficiet añ tẽpus tibi a fatis
statutũ. ¶ Mathematicis: mathematici nõ solũ astrorũ perit dñr, sed Mathe
& q arithmeticæ, musicæ, & geometriæ rõnẽ callẽt. Nã siderali sciẽ matici
tia freti multis futura pdicebat. μαθήματα. n. græce, disciplinæ dñr
latinæ. ¶ Genesis tua. i. genitura tua, & qd inde de te futurũ sit. Nã hi
hoium natiuitates & horoscopũ cõtẽplãtes multa (ut diximus) fu
tura pdicebãt. uñ Trãqui. in Tito: Dicit ẽt cognita utriusq; genitu
ra iminere ambobus piculũ affirmasse. idẽ in Caligula: Cõsulenti
quoq; de genitura sua, Sulla mathematicus certissimã necẽ appro
pinquare affirmauit. ¶ Tardas color. tardã mortẽ. nã nimis diu ui
uere ei uideris, & cupit te añ tẽpus mori. uñ & Ouid. Filius añ diẽ
patrios ingrit i annos. ¶ Colos: stamina Parcarũ, qbus uita hois di
sponit. ¶ Iã nũc obstas: ĩpedimẽto es filio tuo qppe, q uidearis diu ui
uẽdo bona domestica atterere. & sic ostẽdit adolescẽtẽ istructũ auari
tia i oẽ scelus ruet. ¶ Senectus ceruina. i lõga, q̃lis ceruis attribuit:
Pli. Vita ceruis i cõfesso lõga post. c. annos, aliqbus captis cũ torqb⁹
aureis, quos Alexãder magnus addiderat adopt̃s iã cute i magna
obesitate. ¶ Archigenẽ hoc est medicũ. nã Archigenes nomẽ ẽ me
dici. de quo supra: Aduocat Archigenẽ. p quo cẽm medicũ itelli
git. ¶ Ocyus q̃re. i. medicũ cito fac cõueñias: ut tibi aduersus filij uene
na tradat aliqd' antidotũ. ¶ Mithridates cõposuit. i. antidotũ: qle sibi Antido
Mithridates rex Põti cõficiebat aduersus uenena efficacissimum, tum
eius cõpositionẽ i cõmẽtario ipsius manu scriptã iuenit Põpeius i
eius sanctuarijs. ut docet Pli. li. xxiii. cap. ix. ex duabus nucibus sic
cis: itẽ ficis totidẽ & rutæ folijs. xx. simul tritis: addito salis grano:
& q̃ hoc ieiunus sumat nullũ uenenũ nociturũ illo die. Sed de hoc
plura in fine sextæ Satyræ. ¶ Si uis aliã decerpere ficũ: ordo est. Me
dicamẽ est tibi habẽdũ quod, aut pr, aut rex debeat sorbere añ cibũ,
si uis decerpere &c. ¶ Quod: p q̃le tã debeat bibere pr, q̃ rex. nã ita
pri timẽdũ est aduersus isidia filiorũ, q̃ regi aduersus ciuiũ & dome
sticorũ: ut ostẽdat patres nõ magis esse tutos ab insidijs filiorũ, q̃ q
regnũ possidet ab i sidijs ciuiũ. sicq; notat scelera sui tẽporis. ¶ An
te cibum: ut remediũ aduersus uenenũ. ¶ Aliam ficum: idest alium
autumnum, ac per hoc alium annum uiuere.
¶ PARCENDVM est. i. tu parcere debes. teneris sup. liberis ASCen.
tuis, mala nequitiæ. i. auaritiæ, & alterius iniquitatis. nondũ ipleue
re. i. nondũ impleuerũt. medullas. i. interiora semina, siue affectio
nes naturæ: quas natura senibus affert, Cũ. i. ubi, uel postquã. cœ
perit pectere barbã. i. habere barbã tam prolixa: ut pecti possit. &
admittere ad guttur. s. suũ mucronẽ. lõgi cultri. i. cultri rasorij, seu
nouaculæ. ipse erit falsus testis. & uẽdet exigua summa. i. modica
mercede piuria. tãgens arã & pedẽ Cereris. crede morẽ tuã. i. uxo
cẽ eius. iã elatã. i. ad sepulchrũ portatã. si subit. i. subintrat tua limi
na. cũ dote mortifera. i. cuius gratia morietur intoxicata a filio tuo.
qbus digitis: qa ueneno cicutæ ifecit. s pmet illa a marito in mem
bris muliebribus. per somnũ. i. dum dormiet. Nã breuior uia. i. ra
tio, & modus acquirẽdi diuitias. s. ueneficiũ. cõferet illi. s. filio tuo
ea q̃ tu putas acquirenda. i. debere acquiri. terra & mari. i. p terras
& maria. Nullus. n. labor est magni sceleris. i. facile est magnũ scẽ

his perpetrare:per quod diuitias acquirat .s. uxorẽ dotatam ueneno necare. Tu dices olim.i.in tpe futuro:quãdo audies filium tuũ hoc fecisse:ego nunq̃ mãdaui filio.s.meo.hæc.i.ut huiusmodi faceret:nec suasi talia. Docet poeta ꝙ imo:ga licet expresse nõ mãdasti: tamen causa & origo malæ mentis filij tui est penes te.i.a potestate tua olim deprẽdebat.nam quisquis.i.quicũ ꝙ pater scilicet:præcepit filio suo amorẽ magni censu:& pducit.i. paulatim facit. leuo monitu.i. puersa admonitione pueros.s.suos auaros. & qui dat libertatẽ cõduplicare.i. conduplicandi patrimonia per fraudes:effudit.&.i.ẽt. curriculo.i.equo currẽti cũ curru, quẽ trahit in curruli certamine. hoc est p metaphorã filio ad diuitias pperãti totas habenas .i. liberũ cursum,quem equũ:hoc est filiũ sic currẽtẽ.si reuoces.i.reuocare tentes.nescit subsistere.i. se retinere ut redeat. & rapit.s.impetu te cõtempto.& metis.i.terminis constitutis.relictis.i.trãsgressis .i.ultra quã satis est poperat. nemo credit.i.ueret satis sup. filiũ delinquere tantum,quantũ permittas.i. quantũ ea modica tua pmissione delinquat.adeo.i. instantũ.latius.i.amplius indulgẽt .s.filij sibi,q̃ tu permiseris..cũ.i. quãdo.tu dicis iuueni stultũ supple esse,q donet amico. & qui leuet.i.iminuat. ꝙ pro .i. attollat .i.leuiorẽ faciat (sicut in statera quod leuius est, attollitur,& eleuat)pauptatẽ ppinq.i.alanguinei, aut proximi sui.tu doces & spoliare,& circũscribere.i. auferre,& decipere, & acquirere diuitias,sup.cũ omni crimine, quarũ scilicet diuitiarũ. tãtus amor est in te , quãtus amor patriæ erat I pectiore Decioꝝ.q se pro repub. deuouerũt.& quantũ Menœceus uir Thebanus dilexit Thebas patriã suã:pro quarũ salute gladio incubuit,& se interemit.si Græcia uera,q̃ sæpe mẽtita est,& q̃ illi historiæ fabulamẽta adiungit.unde subdit. In quarũ.s. Thebarũ.sulcis .i. qui apud Thebas arante Cadmo facti esse dicũtur.nascũtur legiones.s.militũ cum clypeis. dentibus.i.ea dentibus.anguis.i.draconis illic seminatis. & capessunt.i.ineunt.cõtinuo.i.statim,ut nati sunt horrida bella , quibus se interemerũt.tanquã.i.quasi uero tubicen,qui eos ad bella incitaret,& accẽderet.surrexerit.i.natus fuerit. una.i. pariter cum eis. Ergo quia natura nostra prona est ad malũ:tu uidebis ignem, cuius ipse. idest. tu. dedisti scintillas.idest. fomata modica. flagrantem.idest ardentem late. & rapientem cuncta.i.uidebis filij auaritiam,cuius tu semina induxisti:cũcta uastare. nec parcetur a filio scilicet tibi misero. & Leo alumnus abs te altius tollet .i. dilaniãdo in aerẽ proiiciet magno fremitu.in cauea.i. in eo loco , ubi nutritus est te scilicet magistrũ, trepidũ.i.timore trepidantẽ:hoc est filius tuus abs te alitus,& ad auaritiã eruditus tẽpore futuro dilaniabit, aut ueneno tollet te in domo tua. in qua eũ aluisti.sicut tpe Domitiani qdam Leo domitorẽ suũ dilaniauit. Genesis.i. uitæ tuæ duratio.q̃ ea genesi.i.natiuitatis hora , aut generationis a mathematicis deprehẽditur.est nota mathematicis:hoc est forte mathematici promittũt tibi longam uitã.sed graue est supple filio expectare tardos colos.i.periodũ Parcatũ colo designata . & tu moraris : idest impedis.uota.i.desideria filij tui.senectus tua longa & ceruina .i. uita tã lõga,q̃ lõga est ceruorũ,q̃ longissima est.torquet.i. cruciat. iuuenẽ scilicet filiũ tuũ.quære ergo ocyus.i.ualde celeriter. Archigenẽ: idest medicũ bonũ:qualis erat Archigenes,uel reuera ipsum Archigenem.atq; eme.s. antidotũ.i. remedium contra uenenum: quod Mitridates rex Põti cõposuit,& ab eo mithridaticum dicit. Si uis decerpere,i.ex arbore digitis tuis colligere aliam ficũ, atq;

Monstro uoluptatem egregiam,cui nulla theatra,
Nulla ęquare queas prætoris pulpita lauti,
Si spectas quanto capitis discrimine constant
Incrementa domus,ærata multus in arca
Fiscus,& ad uigilem ponendi Castora nummi,
Ex quo Mars ultor galeam quoq; perdidit,& res
Non potuit seruare suas.ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet,& Cybeles aulæa relinquas,
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora?quiq; solent rectum descendere funem?
Quam tu,corycia semper qui puppe moraris,
Atq; habitas Coro semper tollendus,& Austro
Perditus a siculis sacci mercator olentis?
Qui gaudes pingui antiquæ de littore Cretæ
Passum,& municipes Iouis aduexisse lagænas?
Hic tamen ancipiti figens uestigia planta
Victum illa mercede parat,brumamq;,famemq;
Illa reste cauet.tu propter mille talenta.
Et centum uillas temerarius.aspice portus,
Et plenum magnis trabibus mare.plus hoium est iã
In pelago.ueniet classis quocunq; uocarit
Spes lucri, nec Carpathium.gętulaq; tantum
Æquora transiliet,sed longe Calpe relicta,
Audiet herculeo stridentem gurgite Solem
Grande operæpretium est,ut tenso folle reuerti
Inde domum possis,tumidaq; superbus aluta
Oceani monstrat,& iuuenes uidisse marinos.

tractare alias rosas.i.uiuere,usq; ad proximũ uer aut forte adhuc dimidiatũ annũ:ga tam ficus,q̃ rosæ biferæ reperiũtur.medicamen est habendum tibi.quod pater aut rex.i.quiuis diues debet sorbere ante cibum.s.mithridaticum. ne scilicet ueneno inficiatur.

¶ MONSTRO uoluptatem egregiam:ait poeta in contemptũ auari,maiore uoluptatẽ capi ex laboribus & anxietate eius, IO AN. BRIT.
dũ se multis periculis exponunt causa lucri.q̃ ex ludis theatralibus,& scænicis.¶ Nulla theatra: nullos ludos theatrales,q ad hominũ uoluptatẽ parant.¶ Nulla pulpita:nullos ludos scænicos. Nã in scæna pulpita extruebantur. unde alibi:Haud tñ inuideas uati,quem pulpita pascunt.lege Victru.¶ Lauti ptoris ad ornatũ triũphalẽ respicit.Nam ptor ludis theatralibus habitu triũphãtis præerat.Vñ superius. Quid si uidisset ptorẽ in curibus altis In tunica Iouis.¶ Quãto discrimine:si cõsideras pericula,qbus se obijcit dũ studet rem domesticã augere.¶ Multus fiscus:expositio est.i.multus sacculus.Nam (ut alibi diximus (auctore Pædiano) sportæ,sportulæ,sportellæ nũmoꝝ sũt receptacula,& sacci,sacculi,sacelli, & crumenæ & uelleræ, & scortæ, & mãticæ, & marsupia:ita fisci,fiscinæ, fiscellæ. Fiscũ autẽ proprie pecuniæ Fiscus
principis esse oñdit Pli. in Panægyricis his uerbis : At fortasse nõ eadẽ seueritate fiscũ,q̃ ærariũ cohibes : imo tanto maiore, quãto plus tibi licere de tuo , q̃ de publico credis. De fisco plura diximus in.iiii.Satyra. ¶ Nũmi ponẽdi ad Castora uigilẽ:cæcitatẽ auari oñdit,q multis sudoribus & periculis uitæ pecunias acquirat: q̃s sæpe solet amittere depositas apud trapezitas irruẽtibus furibus. ¶ Vigilẽ: propter custodes,q tẽpore noctis excubarẽt metu furum. ¶ Ad Castora.idest apud mesarios,q erant in foro,ubi erat ædes Castoris. Ibi.n.apud nũmularios deponebãt pecunias suas,quo tutiores essẽt:quod nostris ẽt tẽporibus fieri uidemus Venetijs. Hocq; ẽt apud priscos factitatũ docet multis in locis . Plaut.tñ illic in captiuis :. Ibo intro, atq; intus subducã ratiũculã quantillũ argẽti mihi apud trapezitã siet. Aedem aũt Castoris & Pollucis fuisse in foro ostẽdit Dionysius sic: Huius aũt inopinatæ, admirabilisq; apparitionis cũ signa Aedes Castorũ
adhuc Romę multa:tũ uero est ædes Pollucis & Castoris, quã sup foro extruxit ciuitas:ubi uisa sunt illorum simulachra . ¶ Ex quo Mars scribit Trãql. Augustũ publica opera plurima extruxisse, Aedes
ex qbus pcipua forũ cum æde Martis ultoris fori extruendi causa Martis
fuit hoium, & iudiciorũ multitudo,quę uidebat nõ sufficientibus duobus etiã tertio indigere. Aedẽ Marti bello philippensi ultione paterna suscepto uouerat. Tẽporibus igi poetæ nũmularij , qui in foro residebãt, spoliati oẽm pecuniã apud se depositã amiserunt adeo, ut dicat poeta iam ex quo forũ Martis spoliatũ est pecunia, ad alterũ forũ Castoris esse deponendas. Galeã quoq; perdidit.nam fures, cũ nummularios diriperẽt, ne ipsi quidẽ Marti pepercerunt: nã ei insignia sua abstulerũt. ¶ Ergo omnia Floræ: cũ ergo, inquit, in uarijs laborũ:& periculorũ fluctibus auari uita agitetur , potes relinquere ludos Florales,Cereris, & Megalesiacos ex quibus non tantã spectãdi uoluptatẽ capies,quãtã ex negocijs, & incommodis auari. ¶ Omnia aulæa:oẽs ludos theatrales.in qbus aulæa tenduntur, & alia uela,cũ ad arcendũ Solem,tum ad decorandas ludorũ apparatus. ¶ Floræ Flora, cũ opes imensas quæstu meretricio acquisisset,populũ Ro. moriens hæredem reliquit cũ magna pecunia: ex cuius annuo fœnore suus natalis dies celebraretur editione ludorũ,quos appellãt,Floralia. De his multa Lactãtius, & nos apud Floralia

Persium

Persium illic: Nostra ut Floralia possint Aprici meminisse senes.
Ludi aũt uoluptuarij erát, & iocosi, & cũ omni lasciuia celebraban
tur, cõuenientes memoriæ meretricis. nã pter licentiã uerborũ, qbus
oia obscænitas effundit, exuunt ẽt uestibus populo flagitãte mere
trices. De quibus meminit & Valer. libr. secũdo. cap. de maiestate:
Catone ludos Florales spectãte, populus ut mimæ nudarent postu
lare erubuit. Martialis: Nosses iocosæ dulce cũ sacrũ Floræ: Cur in
theatrũ Cato seuere uenisti? ¶ Et Cereris: hoc est ludos Cereris: quę
Cerealia Cerealia dicunt, qui in Circo currẽtibus eqs celebrabant. Cor. Ta
citus: Vtq; Circensiũ, Cerealiũ ludicrũ pluribus equitũ cursibus ce
lebraret. Ouidi. in. iiii. Fastorum: Circus erit põpa celeber, numero
q; Deoꝝ: Primaq; uentosis pascua petetur equis. Hic Cereris ludi:
nõ est opus iudice causæ. De ludis Circensibus celebratis in ho
noré Cereris, & Cybeles multa diximus in tertia Satyra illic. Si po
Megalesia tes auelli Circensibus. ¶ Aulæa Cybeles: ludos in honoré Cybeles
magnæ matris Deũ dictos megalesiacos: ἀπὸ τῆς μεγάλης μήτρος:
hoc est magna matre: quos instituit Iunius Brutus extructa æde in
palatio, auctor Liui. libro. vi. de bello macedonico. ¶ Tãto maiores
licet, ingt, ex huiusmodi ludis summa capiatur uoluptas, tamẽ eos
potest relinquere, quia humana negocia maiores sunt ludi, & ma
ior delectatio spectãdi: ut sit ordo: Humana negocia sunt tãto ma
res ludi, ac si dicat: multo maiores ludi. & maior uoluptas. ¶ An
magis oblectat: cõparatione ostẽdit minoré capi delectationem ex
artibus ludicris, q̃ ex uita auari. Nam cũ eius negocia cõtemplans
habebis quod multũ rideas, quodq; te plurimũ delectet. hæc autẽ
interrogatio, q̃ affirmatiue fit, uim habet negãdi: ut interemi homi
nẽ. i. nõ interemi. cõtra. quæ negatiue profert, affirmat: ut nõ cepi
hostẽ. i. cepi. est aũt sensus: An maiorẽ affert uoluptatẽ petaurus in
theatro, cũ corpus suũ iacit per circulos: uel funambulus, qui gra
ditur per funẽ, q̃ tu o auare, qui nauigas propter opes maiore peri
culo uitæ, q̃ petaurus, & funambulus ludãt in theatris. ¶ Iactata:
immissa per circulos, ut uidetur significare Mart. Quid si p graciles
Petaurus uias petauri Inuitũ iubeas subire Ladam? Et alibi: Quam rota trã
Petaurista smisso toties impacta petauro. Vbi clare ostendit petaurum nihil
aliud significare, q̃ illũ q se trãsmittit per rotã: hoc est per circulũ
impactũ humi. nam per circulũ admodũ angustũ agiliter transuo
lat pcedẽtibus manibus, cũ reliqua corporis parte ita, ut circulum
non tangat, & in pedes prosiliat, tanta est corporis agilitas, quod
aliquando me uidisse memini. Nonius ait a ueteribus appellatos
petauristas, qui saltibus, uel scænis leuioribus mouerentur. Varro
de uita patrum lib. secũdo. Galli & Germani petauristæ: a πετάζω
quod est extendo & pando. uel a πέτω quod est uolo. & αὔρα au
Funambulus ra. uident. n. p aerẽ uolare. ¶ Descẽdere funẽ: periphrasis est funam
buli, q p funes ambulat. i. idẽ funerepus nelatur ab Apuleio a fu
Funerepus ne & repo. græce schœnobates dr. ¶ Puppæ corycia. i. in naue er
rabũda, & propemodũ pdatoria: cũ oi cõtẽpto periculo lucra huc.
Scœnobates & illuc nauigãdo sectans: quo more errãt piratæ Cilices: sicq; aua
rũ lucri studio tanq̃ piratã uult itelligi. Cilices. n. piratæ fuerunt sę
uissimi: quos Põpe. intra quadragesimũ diẽ penitus sustulit. Cory
cos aũt appellauit a Coryeo oppido Ciliciæ. eiusdẽ nois est pmon
toriũ, & Portus, & antrũ. Illinc optimũ crocũ habet, ut docet Plin.
Coryciũ ẽ antrũ nympharũ fuit celeberrimũ & formosissimũ (au
ctore Strabone) in mõte Parnaso. ¶ Coro: uẽtos est, q (ut docet Pli.
lib. ii. ca. xlvii.) flat ab occasu solstitiali. quẽ græci Argestem uocãt.
¶ Perditus: oi rõne destitutus. ¶ Mercator a siculis: hoc est, q a sicu
lis mercatis. ¶ Olẽtis sacci: merciũ olentiũ, q̃ saccis inferciunt. cro
cũ aũt itelligit: nã Sicilia (ut auctor est Strabo) frumẽtũ, crocũ, mel,
pecora, pelles, lanas i urbẽ mittebat. & sicaniũ crocũ appellat papi.
in Siluis: Et tenues Arabũ respirãt gramine plumæ, Sicaniisq; cro
Passum cis. ¶ Passum pingue: ppriũ est epitheton passi. est. n. genus uini, qđ
olim ex Creta mittebat ex uua, quã sticã græci, nos apiã, & sirpulã
appellamus. fit pluribus modis: sed diligẽtiores uuas siccant Sole,
donec paulo amplius dimidiũ põdus supersit: sicq; a patiẽdo Sole
Creta passum denotat. Lege Plin. & Colum. Varronẽ, & Palladiũ. ¶ Cre
tæ antiq: aut nobilis, aut lõgi tpis, cũ ibi natus sit ipse Iupiter: q to
tius mũdi moderator habebat. Insula est i mari Aegæo centũ ur
biũ (ut tradit Pli.) clarissima fama. uñ Virg. Creta Iouis magni me
dio iacet insula põto: Mõs Idæus ubi & gẽtis cunabula nræ Centũ
urbes habitãt magnas uberrima regna. Nã illic i Ida Iupiter natus
ẽ & nutritus a nymphis, & capra Amalthea, adhibitis Curetibus.
¶ Municeps Iouis: ex ea pria, q̃ fuit & Iupiter. Nã municeps appel
lãt tã poetæ, q̃ oratores eiusdẽ loci cultores: q̃si q idẽ munus capi
ant. uñ Vulpia. lib. pri. digestoꝝ scribit municipes dici suos cuiusq;

ciuitatis ciues: utputa Cãpanos, puteolanos. ¶ Hic tñ: funambulus.
ingt, q se piculo uitę exponit. id qdẽ facit: ut. necessaria aduictũ, &
uestitũ assequat. Tu uero auare nulla te ipellẽte necessitate, sola hũ
di libidine, i oẽ piculũ te demittis, ac p hoc colligit funãbulũ uẽia
esse digniorẽ, q necessitate, nõ aũt cupiditate studiũ suum exercet.
¶ Hic. s. funambulus. ¶ Illa mercede: quã cõsegiur a spectatoribus.
¶ Cauet: uitat. ¶ Tu pp mille talẽta, & centũ uillas temerarius: sẽsus
est: Funambulus temerarius est urgẽte necessitate, sed tu isatiabili
cupiditate hũdi, subaudi ergo extrinsecus es: ut sit temerarius, qui
nulla habita piculi rõne mari te cõmittis. ¶ Talẽta q̃ nos talentũ Talentũ
gręci τάλαντον uocãt a pondere & trutina. põdus uero uariũ fuit.
Nam talentũ magnũ atticũ octoginta tres habet libras: paruũ ue
ro sexaginta auctor Priscia. apud Romanos uero talentũ (auctore
Seruio) septuaginta fuit libraꝝ. Plin. ex auctoritate Varronis scri
bit lib. xxxiii. cap. li. Talentũ Ægyptũ põdo octogita patere. Erat
pterea talentũ Rhodiũ gngẽtoꝝ denariorũ. Erat talentũ Euboicũ
q̃tuor milliũ denarioꝝ Romanorũ. Neapolitanũ sex denarioꝝ. Sy
racusanũ triũ denariorũ. ¶ Aspice portus: cũ idignatione dictũ sa
tyrica in pfundã mortaliũ auaritiã. ¶ Magnis trabibus: magnis na
uibus cõpactis ex trabibus. Persi. Quin trabe fracta. Plus hoium
in pelago: subaudi extrinsecus est, q̃ i terris. Dictũq; est in detesta
tionẽ auaritiæ, cuius ipulsu hoies in picula se dimittũt manifestissi
ma. ¶ Veniet classis: unusqsq; nõ timet eo nauigare, uñ aliq̃ sit sibi
spes lucri. ¶ Carpathiũ mare, qđ est iter Rhodũ & Ægyptũ a Carpa Carpathus
to Isula denoiatũ: q̃ una est ex Sporadibus. ¶ Getula: Libyca. nam
Getula pars est Africę Mauritaniæ: cõtermina. dicta a Getulia Vul
cani filia. ¶ Sed lõge Calpe relicta: sensus est: Etiã in Oceanũ exibit
in Gaditano freto. Nã Calpe mõs est Hispaniæ, qui occurrit naui Calpe
gãtibus in Oceanũ alto cacumine ad radices hẽt oppidũ Calpen:
quod Timosthenes scribit cõditũ fuisse ab Hercule. & olim appel
latũ Heracleã. Illud aũt obseruandũ: quod & Priscianus miratus
est lib. vi. Iuuenalẽ Calpe ablatiuũ corripuisse: cũ sit simile hoc no
mẽ Penelope, Arachne, Calliope: q̃ noia nunq̃ corripiũtur, cũ. n. li
tera græca semp in e lõgã uertat. ¶ Solem stridentẽ: hoc est ex sen
tẽtia Possidonij, qui auctore Strabone) ait Solẽ in finitimia Oceani
littoribus maiorẽ occidere ingẽti strepitu: acsi i illo restinguẽdo pe
lagus efferuescat. uñ Statius in Genethliaco Lucani: Sũmis Ocea
ni uides in undis, Stridoréq; rotæ cadentis audis. ¶ Gurgite Hercu
leo: Oceano Atlantico: quod est extra colũnas Herculis. colũnas
aũt appellãt Abilã, & Calpẽ mõtes: qbus scissis Oceanus ob occa Abila
sum Solis irrũpens leuo latere, Europã eadit. Africã dextro, atq; in
ter Mauros fundit & Hispaniã. ¶ Grãde operæpretium est: insultat
auaro p ironiã. ¶ Operepretiũ. i. uoluptuariũ, & utile sumptum. ab
operarijs, qbus post opus suaue est præmium laboris sui accipere.
¶ Tenso folle. i. pleno marsupio. Alibi ante: Si reddat ueterẽ cum
tota ærugine follẽ. ¶ Tumida aluta: idẽ est. i. plena crumena ex alu Aluta
ta facta. Aluta. n. pro omni pelle molli accipit. Oceani monstra, & Oceani monstra
iuuenes uidisse marinos: scribit Plin. lib. ix. In Oceano gaditano
marinũ hominem toto corpore absoluta similitudine ascendere na
uigia nocturnis temporibus, statimq; degrauari, quas isederit par
tes. Item circa littus Lugdunensis puinciæ trecentas amplius be
stias mire uarietatis, & magnitudinis a reciprocãte destitutas Ocea
no. pterea legatos Vlisiponensiũ nũciasse Tiberio Cæsari uisũ, au
ditumq; quodã in specu concha canẽtẽ Tritonẽ, & in littore Santo
num elephantes, & arietes candore tantum cornibus assimilatis.
ac Nereidas multas uisas fuisse. item multa alia monstruosa.
¶ MONSTRO &c. Docet q̃ ridicula sit uita auarorũ, q̃ maio ASCen.
rẽ risum excitet: q̃ quæcũq; spectacula. Ordo est: O lector ego mõ
stro egregiã uoluptatẽ. i. delectationẽ in cõsiderãda stultitia auaro
rũ. cui. s. uoluptati. nulla. i. nõ ulla. tu nõ queas. i. ualeas. æquare. i.
æquiparare. ulla theatra. i. spectacula theatrorum, & non queas
æquare ulla pulpita. i. ullas scœnas lauti. i. quantũuis splendidi, &
sumptuosi ptoris: quã sup. uoluptatẽ tu habes si spectas quãto di
scrimine. i. periculo capitis cõstant incremẽta. i. augmentationes
diuitiarũ domus. Multus. i. grãdis & copiosus. fiscus. i. saccus pe
cuniarũ. & nũmi ponẽdi sunt in arca ærata. i. ære munita. ad Casto
ra uigilẽ. i. ad templũ Castoris ubi excubiæ pro custodiẽdis multo
rũ thesauris fiunt. aut in custodia trapezitarũ. i. campsorũ, seu nũ
mulariorũ: qui sedent ad ædẽ Castoris. ex quo. i. postq̃. Mars ultor
q sic ab Augustu nuncupatus est. perdidit quoq;. i. ẽt galeã. & nõ
potuit seruare res suas. i. ex quo ne Deorũ quidẽ simulachra tuta
sint a sacrilegis. licet, i. licitũ est. ut relinquas. i. deseras tanq̃ minus
iucunda, oia aulæa, i. oẽs ludos. & oia oblectamenta, q̃ fiunt dum

aulæa tenduntur in ludis Floræ. Cereris, & Cybeles.i.in Floralibus Cerealibus, & Megalesiis.tanto maiores ludis sunt humana negocia, ut propterea oẽs ludi debeãt relinqui. An corpora iactata per circulos,s.a petauro.i.a gesticulatore,q se p medios circulos traijcit. & an h sup.qui solẽt descẽdere rectũ funẽ.i. funambuli. magis oblectant aium spectantiũ,q̃ tu auare:q moraris semp ĩ puppe Corycia.i.Corycũ petente: ut inde crocũ Cilicium deferas. atq; tu perditus habitas tollẽdus.i. admouẽdus a siculis. uel tollẽdus .i.iactãdus semp Coro,&Euro, & Austro.i.a quouis uẽto. existẽs mercator sacci olentis.i.croci a Syculis. Qui gaudes aduexisse de pingui littore antiquæ Cretæ.uel de littore antiq̃ Cretæ.pingue passum.i.ra:emũ creticũ ppinguẽ.& aduexisse lagœnas.s.uini,municipes Iouis,i.in eodẽ municipio natas ubi Iupiter:hoc est in Creta,q̃ nũc Candia dicitur. Creticũ aũt uinũ est, quod uulgo maluaticũ uocant. culus uuæ passę pingues sunt & pdulces.& ideo licet Mancinellus legat pingui cum littore: ego mallẽ legere cũ alijs pingue .s.passum. Hic tñ ostẽdit plus periculi, & minus lucri esse mercatori nauigãti,q̃ funambulis. Ordo est: Tñ licet sit i periculo. hic .s.funambulus: hoc est ambulãs sup funẽ,seu chordã. fingens uestigia ancipiti.i. dubia planta: an possit cõsistere.parãt.i.acquirit uictũ sup.suũ illa mercede: quã .s.recipit a spectatoribus.& cauet.i.caute fugit, & euitat illa reste sup.qua ambulat.brumã.i.frigus brumale & tamẽ tu existẽs sup. temerarius: aspice propter mille talẽta & cẽtũ uillas:portus: & mare plenũ magnis trabibus nauiũ uidelicet fractaꝝ, aut maiorũ erectoꝝ. plus hoium est iam in pelago,q̃ sup.in terris. Classis.i.cõgregatio nauiũ:aut ipsa nauis ueniet quocũq; spes lucri uocant.i. uocauerit.nec trãsilet.i. celeriter trãsibit tñ carpathiũ sup. mare iuxta Carpathon insulã & ęquora Getula.i. Libycũ mare,sed audiet sup.ẽt Solẽ stridentẽ dũ occidit in gurgite Herculeo.ubi.s. Hercules columnas suas fixisse dr.& hoc Calpe.i.illa columna Herculis (Est aũt mõs scissus a mari,& eminẽs in mari.) relicta.i. derelicta lõge.Grãde operę ptiũ.i.maximũ cõmodũ & ptiũ laboris est: ut tu superbus folle.i.sacculo ex corio.tenso.i. distẽso, & pleno pecuniarũ i.supbus aluta.i.pellicula.tumida.i.inflata pecunijs.i.uel superbus aluta tumida q̃ te tumidũ facit,& supbũ eo,q nactus censum equestrẽ nigrã alutã in pedibus portas.quẽ sensum Calderinus tamẽ nescio an merito ridet.possis reuerti inde:ex mari.s.lõgissimo, & periculosissimo domum, & possis uidisse.i.narrare te uidisse.mõstra Oceani,q̃ plurima sunt & iuuenes marinos: & Tritones.

IOAN. BRIT. ❡ NON unus mentes agitat:plurima,inqt,sunt stultorũ genera. alij.n.alijs modis insaniũt:sed auarus quoq; insania uexat, cũ studio acqrendi tot se exponat periculis.❡ Ille sororis: Orestem intelligit,q post necẽ maternã tanto furore correptus est:ut Eumenides expauesceret.Nã sibi uidebat uidere furias armatas serpẽtibus, faces intentare ardẽtes, & cũ ex lectis exilire uellet,eũ e lectica manibus apprehensum tenebat.mox a Pylade in tauricã regionẽ perductus ab Iphigenia sorore sacerdote Dianæ purificatus est.❡ Eumenidũ.i. furiaꝝ infernaliũ.dictio est græca. nã εὐμενὴς mitẽ & beneuolũ.uñ p cõtrariũ dicimus imittes & maleuolas. ❡ Et igni.i. facibus ardẽtibus.❡ Hic boue.i. Aiax Thelamonius,q superatus in armorũ iudicio ab Vlysse in furorẽ est cõuersus ita,ut sumpto flagro ĩ boues sæuiret quos p insaniam putabat esse mõ Vlyssem,modo Menelaũ,modo Agamemnonẽ,cuius iudicio offensus erat. Vnde est illud Horatij:Mille ouiũ insanus morti dedit,inclytum Vlyssem Et Menelaũ una mecũ sese occidere clamãs. ❡ Ithacũ: Vlyssem ab Ithaca patria dictũ.❡ Parcat:sensus est:Qui mare cõscendit & nauigat,demẽs oino ẽ,licet uestimẽta sibi nõ scindat more furiosi. ❡ Curatoris eget:ac si dicat: & ille qdẽ furiosus est,q nauigat: & proinde curatoris eget.Nã curatores danẽ nõ solũ pupillis: sed & furiosis

Non unus mentes agitat furor,ille sororis
In manibus uultu Eumenidum terretur,& igni,
Hic boue percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum,parcat tunicis licet,atq; lacernis,
Curatoris eget,qui nauem mercibus implet
Ad summum latus,& tabula distinguitur unda,
Cum sit causa mali tanti,& discriminis huius
Concisum argentum in titulos,faciesq; minutas.
Occurrunt nubes,& fulgura,soluite funem
Frumenti dominus clamat,piperisq; coemptor,
Nil color hic cæli,nil fascia nigra minatur.
Aestiuum tonat infelix,ac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus,fluctuq; premetur
Obrutus,& zonam læua,morsuq; tenebit.
Sed cuius uotis modo non suffecerat aurum
Quod Tagus,& rutila uoluit Pactolus arena,
Frigida sufficient uelantes inguina panni,
Exiguusq; cibus,mersa rata naufractus assem
Dum rogat,& picta se tempestate tuetur.

& p̃digis:sed differentia magnã.Nã pupilli curatori reꝝ eius adminiftratio, duobus reliqs sola custodia, & reꝝ, quæ deteriores futuræ sunt,uẽditio cõmittit.hæc Vulpian.uñ est illud Horatianũ de insano. Interdicto huic oẽ adimat ius Prætor,& ad sanos eat tutela ppinquos.❡ Et tabula distinguit unda:corrigẽdus est locus,ut legas unda,& nõ uda.ut sit sensus:Distinguit unda.i.mari.tabula.i. crassitudine tabulæ.❡ Causa tanti mali:nã a nũmo prima (ut docet Plin.) est origo auaritiæ excogitata fœnore, quæstuosaq; segnitia.❡ Cõcisum argentũ i titulos:periphrasis est pecuniæ:q̃ tota uarlis est signata imaginibus & titulis:ut pecude: uñ pecunia notata, Iano, naui, uictoria, bigis, q̃drigis. & inde bigati q̃drigati, & uictoriati nũmi dicti.hi aũt erant ex argento. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus,ex altera rostrũ nauis. Lege Pli.lib.xxxiii.cap.iii.❡ Occurrũt nubes: tãta est auari cupiditas:ut licet cũcta tẽpestatem minent:tñ impet ut nauigetur posset,inqt, absterreri occurrẽtibus nubibus & fulguribus: sed ille iqt nautis soluite funẽ. ❡ Soluite funẽ.i.portũ exite soluta naui ❡ Fascia nigra.i. nubes quæ instar fasciæ cælum obnubilat. ❡ Aestiuũ tonat:nq minant, inqt, hæc tempestate, sed tonitrua sunt qualia æstate.& noiatiuus est casus absolutæ positus. ut sit æstiuum tonat.idest res æstiua, & qualis solet æstate. sic etiam dicimus cælum tonat. Virgil. Cælum tonat omne fragore. ❡ Infelix:cũ miseratione dictũ.❡ Zonamq; tenebit.i.cingulũ.græca ẽ dictio ζώνη. Nec sine rõne ait Zonã teneri. nã priscis temporibus auro monetali zonæ ornabant ita:ut magni essent pretij.unde est illud apud Matthæũ in Euangelio cap.x. Nolite possidere aurum, neq; argentũ,neq; pecuniã in zonis uestris.& Diuus Marcus ait in Euangelio cap.vi.Et pcepit ei neqd tollerent in uia nisi uirgam tñ,nõ peram, non panẽ,neq; in zona æs. Gracchus tñ oratione quã habuit de parsimonia & pudicitia sua reuersus ex Sardinia itaq;,inqt,Quirites cũ Romã profectus sum, zonas quas plenas argẽti extuli,eas ex puincia inanes retuli. Trãq.l.in Vitellio: Zona se aureoꝝ plena circũdedit Apuleius in septimo metamorphoseõs quẽs de quadã Plotina sic:Et auro monetali zonis refertis incincta. Aelius Lampridius in uita Alexandri: Miles nõ timet nisi uestitus,armatus,calciatus,& satur,& habẽs aliqd in zonula. ❡ Læua:zonã.n.tenebit sinistra,dextra uero natabit. ❡ Sed cuius uotis: sensus est. Auaro cui oẽ aurũ quod usq̃ nõ sufficit,necesse erit facto naufragio contentus sit exiguis pannis uelantibus inguina. ❡ Tagus:amnis Hispaniæ,qui(ut docet Solinus)ob arenas auriferas cæteris amnibus pfert.❡ Pactolus: Lydiæ fluuius ẽ,& ipse arenas ferẽs aureas.❡ Picta tẽpestate:nã moris erat,ut naufragi i tabella ab humeris depẽdẽte ferrẽt pictũ naufragiũ suũ mẽdicãtes. uñ Plaut.Cantat cũ te fracta i trabe pictũ Ex humero portes. unde est apud Philostratum illud dictũ cuiusdã Cilicis diuitis: Cum diuitiæ quotidie augescerent propter timorem factus sum diuitiarum seruus, & magnas pecunias pro custodiendis diuitijs erogarem&c.
❡ NON unus &c. Docet uarias eẽ mortaliũ stultitia: sed summã esse auaroꝝ:qd Horati.sic quoq; dicit: Danda est ellebori multo pars maxima auaris:Nescio an Antycirã ratio illis destinet oẽm. Ordo hic est Non unus,immo multiplex furor agitat.i.perturbat,& impellit mẽtes hoium: ille.s. Orestes terret in manibus sororis.s. Electrę,aut Iphigeniæ. uultu.i.tetro aspectu. Eumenidũ.i. dirarũ, seu furiarũ.& igni.i.facibus,q̃s matrẽ sibi inferre horrebat. hic.s. Aiax.credit Agamemnona principẽ exercitus græcorũ. aut Ithacũ.i.Ithacẽsem Vlyssem.mugire.i.prę dolore mugitũ emittere. boue cæso.i.qñ occidit bouẽ loco Agamẽnonis: & Vlyssis. Vñ Horatius in psona Agamẽnonis:Mille ouiũ insanus morti dedit: inclytum Vlyssem:Et Menelaum mecũ sese occidere clamas. Is aũt qui implet nauẽ mercibus,ad.i. usq; ad summum latus & distinguitur

Bigati quadrigati: uictoriati nummi

Zona

Aurum in zonis

ASCen.

Tantis parta malis,cura maiore,metuq;
Seruantur,misera est magni custodia census.
Dispositis prædiues hamis uigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet,attonitus pro
Electro,signisq; suis,phrygiaq; columna,
Atq; ebore,& lata testudine.dolia nudi
Non ardent cynici,si fregeris,altera fiet
Cras domus,atq; eadem plumbo cōmissa manebit.
Sensit Alexander,testa cum uidit in illa
Magnum habitatorem,quanto felicior hic,qui
Nil cuperet,q̄ totum qui sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula ribus.
Nullum numen habes,si sit prudentia,sed te
Nos facimus Fortuna Deam.mensura tamen quæ
Sufficiat census,si quis me consulat,edam.
Inquantum sitis,atq; fames,&frigora poscunt,
Quantum Epicure tibi paruis suffecit in hortis,
Quantum socratici ceperunt ante penates,
Nunquam aliud Natura,aliud sapientia dicet.
Acribus exemplis uideor te claudere.misce
Ergo aliquid nostris de moribus,effice summam
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoq; si rugam trahit,extenditq; labellum,
Sume duos equites,fac tertia quadringenta
Si nondum impleui gremium,si panditur ultra
Nec Crœsi fortuna unquam,nec Persica regna
Sufficient animo,nec diuitiæ Narcissi
Indulsit Cæsar,cui Claudius omnia,cuius
Paruit imperiis uxorem occidere iussus.

sup. a morte,aut ab aquis,uda tabula uñ facta est nauis. eget cura toris.i.insanus est.licet parcat tunicis & lacernis.i.licet nō dilaceret uestes suas. Cum.i.qñquidē.cā tanti mali, & huius discriminis .i.picul. sit argentū cōcisum in titulos.s. principū. & facies minutas.i.pecunia monetata. qa in monetæ extremitate inscribitur titulus principis. & sæpe in Italia caput,aut facies eius i potissimū illis tpibus, qbus hæc scripsit Iuuenalis. Occurrāt &c. Ondit demētiā.auarorū,q̄ p̄uisa pericula nō eutāt. Ordo est: Si forte occurrāt cōspectui nauigare uolentis nubes & fulgura.dñs frumēti.i. q uenale frumentū habet i naui. clamat ad nautas.solute funē.i. retinacula nauiū.hic color cæli: & hæc fascia.i.nubecula.cæli.i. aeris nil minat.tonat æstiuum.i. more æstiuo.& ipse infelix. qui hoc dixit.cadet i mare.s. forsitā hac ipsa nocte,q̄ hoc dixerat.& hoc trabibus ipsius nauis fractis.& p̄metur.i.obruet fluctu. & ipse obrutus.i.imersus aquis. tenebit morsu.i.dētibus, & lęua sua manu.i.sinistra.zonā.i.cinctura in qua secretæ portantur. pecuniæ. Sed cuius uotis .i. cupiditati nō suffecerat.mō.i.paulo ante cū nauē ingrederetur.aurū quod Tagus fluuius ille aurifer in Lusitania. & Pactolus fluuius in Lydia uoluit.i.fluctu ipellit. arena rutila.i.fulua. panni uelātes frigida inguina:& exiguos cibus sufficiēt rā rate mersa.dū ipse naufragus.i. naufragiū passus.rogat.i.mēdicat.assē .i.modicā stipē. & tuetur.i. inspicit.se.i.imaginē suā. & hoc tēpestate q̄ naufragiū fecit picta i tabella.s.ut p̄plus uidēs & miseratiōe cōmoueret,nec cogeret singulis casum suum exponere.

Ego possideo plus Pallāte & Licinis. De Licino itē Persius: Nūc Licini i cāpos, nūc Crassi mitti i ædes.ubi de eo multa recitauimus. Marti. Altaq; cū Licinis marmora puluis erunt. Eiusdē meminit Seneca i epist. Licinū diuitijs, Apiciū cœnis, Mecœnatem delitijs prouocat. ¶ Electro.i.uasis suis ex electro. Est aūt electrū aurū hñs quintā portionē argēti. Electrū ē id est qd' alio noie succinū uocamus: qd' ex arboribus manat. hæc Plin. ex cuius auctoritate nos multa ante. ¶ Signisq; suis: hoc est statuis. ¶ Phrygiaq; columna .i. ex marmore synadico: quod Phrygiū est ut scribit Stra. & p̄ciosum. De quo Tibullus: Quidue domus p̄dest Phrygijs innixa colūnis. ¶ Atq; ebore p̄ suppellectile ebore ornata. Vsurpabat.n.ebur cum ad lacunaria ornāda,tū ualuas, & ad alia domus ornamēta. Proper. Et ualuę Libyci nobile dentis opus. ¶ Lata testudine: hoc est lectis discubitorijs, q putaminibus testudinū itegebant. Nam Carbilius Pollio (auctore Plin.) prodigi & sagacis ad luxuriæ istrumēta ingenij instituit testudinū putamina secare i laminas, lectosq;, & repositoria his uestire. ¶ Dolia nudi Nō: ostēdit poeta exemplo Diogenis cynici paup̄tatē: hoc est eū q pauca possideat: & qui nihil cupiat. feliciorē esse diuite auaro. ut sit sensus: Cū multis, ingt, auarus curis agitet, ne res suas pretiosas, aut furto, aut alia rōne amittat, Diogenes pauper neq; īncēdiū, neq; aliā calamitatē domicilio suo timet: quod si ēt accidat, leui impēsa i staurari statim pōt. ut oino colliga beatiorē esse, q modica cupiat, q̄ auarū q insatiabilis est, & multa cupit. ¶ Dolia: uasa sūt argillacea, nō tā uinaria & aquaria, q̄ olearia. Pli. lib. xv. Dolia olearia, casdosq; imbui amurca ne bibāt oleū. Terē. Dolia oīa releui. ¶ Nudi cynici.i. Diogenis, q ita diuitias cōtēpsit nullā i iis prorsus felicitatē reponēs: ut ne qdē ad bibēdū poculū uoluerit, cū natura id ei p̄ręstitisset manibus cōcauis aq̄ suggerētibus: & cū datis literis ad artificē (ut scribit Laertius) posceret sibi cellulā: usq; serius id efficeret: doliū p̄ domo habuerit. uñ illud est in laudem Diogenis apud Senecā: Quomodo oro te cōuenit & ut Diogenē mirens & Dędalū: uter ex his sapiēs tibi uidet? ferrā cōmentus est: an ille q cū uidisset puerū caua manu bibētē aq̄, fregit p̄tinus exemptū e pera caliicē: hac obiurgatione sui q̄diu hō stultus supuacuas sarcinulas habui? Qui se cōplicuit i dolio, & i eo cubitauit. uñ & illud Ausonij: Diogenes cui parua penus. cui dolia sedes, Ad manes abijt, Cerberus inde uetat. De Cynicis itē supiore Satyra abūde dictū est illic: Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit. ¶ Nō ardēt: erant. n. terrea. uñ seqtur: In illa testa. ¶ Cōmissa: cōiuncte. uñ cōmissuras appellamus iūcturas lapidū. ¶ Sensit Alexander: sensus est: Alexāder facile animaduertit quantū felicior esse Diogenes in illa paup̄tate, qa nihil cuperet, q̄ ipse esset, q multa appeteret, & totius mūdi impeiū affectaret. Ferūt. n. eū, cū Corinthū uenisset, illicq; offēdisset Diogenē, & ab eo nō salutaret ad ipsū accessisse: rogāsq; ut si q̄ sibi p̄stari uellet, idicaret: nūc qdē paululū, ingt, uelim a Sole abēas, offecerat uidelicet apricati quibus uerbis docuit cōtinentiā suā nullis diuitijs superari posse. ¶ In illa testa: in illo dolio, quod (ut diximus) argillaceum erat. ¶ Magnum habitatorem: ipsum Diogenem tam excellentis animi, utpote qui omnes diuitias prorsus contemneret. ¶ Posceret sibi totū orbem: nā Alexander tāta gloriæ cupidine flagrauit, ut Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mūdos referenti: Heu me miserum dicens

IOAN. BRIT. ¶ TANTIS parta malis .i. res partas tātis incōmodis. miserā ostēdit auari solicitudinē circa res partas, dū timet ne sibi surripiant. ¶ Misera est: miseriarū plena est, & solicitudinū. ¶ Custodia magni cēsus: custodiā poni ab auctoribus p̄ carceratis & dānatis manifestū est. uñ Sueto. in Tiberio: Et i recognoscendis custodiis p̄cāti cuidā pœnæ maturitatē rñdit: nondū tecū in gratiā redij. Vñ apud iurisconsultos titulo de custodia reoꝝ scriptū est: Si custodia se iterfecerit. uel p̄cipitauerit, militis culpę ascribitur. Itē si custos custodiā iterfecerit. Ponit ēt p̄ ipsa custoditione: hoc est obseruatione hoc loco docet poeta. uñ Vale. lib. ix. Massanissa rex paꝝ fidei i pectoribus hoium retinēs, salutē suā custodia canū uallauit. Custodia itē ponit pro loco ubi qd custodit. uñ Vale. eodē lib. sic scribit. In publica custodia spiritū posuit. & idē in. vi. In publica custodia necari iussit Plin. lib. xxi. cap. iiii. Inde eductā e custodia bibere iussit, illi expirātē. Custodia itē ponit pro custode. uñ Virg. in. vi. Cernis custodia qualis Vestibulo sedeat. Pli. de uiris illustribus sic scribit: Decius intēpesta nocte p̄ medias custodias somno opp̄ssas incolumis euasit. Tibul. Poterat custodia uinci. ¶ Dispositis prædiues armis: mēdosi codices hñt hamis: nos uero correximus armis. auarus. n. dispositis armis res suas custodit: non hamis: quod alii inepte exponūt: qbus fures caperētur. nā p̄ synalœphen excluditur s: sicut apud Lucretiū: ubi de odore disserit: Verū aliis alius & magis est aliantibus aptus. Virg. in Buc. Ille latus niueū molli fultus Hiacyntho. Mart. Sardonycas smaragdos adamātas iaspidas uno. Virg. in Geor. Aut ouiū fœtus, aut curētis culta capellæ. ¶ Cohortē seruoꝝ: luxuriā Romanoꝝ ostēdit, q (ut scribit Plin.) tm̄ seruorū numerū alebant, ut iustum exercitū diceres. Præterea docet nō alibi grauiores esse curas, q̄ ubi maiores opes sunt. ¶ Licinus: pro quocunq; diuite ponit. Nam Licinū diuitē fuisse diximus illic:

Electrū — Dolia — Custodia — Licinus

ꝙ nec uno sō potitus, uñ supius: Vnᵘ Pellæo iuueni nō sufficit orbis.
¶ Passurus: cui adhuc non minora pteritis subeunda essent pericu-
la. ¶ Nullū numē habes: hoc superioribus coniungit. Diogenes, cū
in tāta uersabatur inopia, poterat uideri sæuissimis Fortune fluctis-
bus agitari: sed reuera, inqt Diogenes, tanta fuit animi prudentia,
ut Fortuna, quā nos paꝝ prudētes Deā facimus: uires suas in eum
nūq̄ exercere potuerit: quominus esset, & felix, & fortunatissimus.
Nā prudentia sua Fortunā superauit. Is. n. Fortunā superare dr̄, cu-
ius uita rōnis ductu gubernat. uñ ostēdit Iuuen. Fortunā nullā ha-
bere potestatē in hoīem, si rōne ut Diogenes regat. ¶ Nullū numē
habes. i. nullā potentiā. Nā numē dr̄ proprie Dei potētia: ut legēdū
sit habes, & non abest. Nā sermo est ad Fortunā. ¶ Si sit prudētia
. i. si hō usu rōnis gubernet. Nā si prudētia uirtus est, quæ in deles-
ctu cōsistit bonorū & maloꝝ: ut ostēdat felicioris uitæ uiā inuenis-
se Diogenē per prudētiā: cū Fortuna (ut tradit Lactan.) aliud ni-
hil sit, q̄ accidentiū rerū subitus, atq; inopinatus euētus. uulgus pu-
tat Fortunā esse, q̄ tribuit bona & mala hoībus. Cui opinioni astis
pulat & Sallu. q aït: Sed pfecto Fortuna in oī re dñatur. ¶ Nos faci-
mus te Deā: adeo, inqt, nos egeni sumus: ut si qd nobis uel bene, uel
secus cesserit, Fortunæ numini assignemus. nec id putemus acci-
disse, aut imprudētia, aut ignorātia nostra. ¶ Mēsura tñ: uerba sunt
ad auarū. Si tñ, inqt, uult scire auarus quātū sibi sit appetendum: id
appetat quod necessariū tñ sit: ut ostēdat illū q rebus necessarijs cō-
tētus nō sit nullo modo beatū esse posse: cū assiduo cupiditatis flu-
ctu agitet. ¶ Edā: dicā. ¶ Inquātū. i. tñ sufficit inquātū sitis, & fames
Epicurus & frigora poscunt. i. uictus & uestitus. ¶ Epicure tibi: Epicurus li-
cet summū bonū poneret in uoluptate: tñ tenui uictu cōtētus fuit.
Nā (ut scri. Laertius) aq̄ tñ & cibario pane cōtentū se esse testatur.
¶ Paruis hortis: nā Athenis (ut docet Plin. lib. xix.) hortos habuit:
quos primus instituit: uñ & hortoꝝ magister est appellatus. Nam
usq; ad eū moris nō fuerat in oppidis haberi rura. ¶ Penates socra-
tici. i. ipse Socrates, & deinceps secta socratica: q rebus naturæ ne-
cessarijs uixerūt cōtenti. ¶ Caperūt: apphenderūt. ¶ Ante nā Socra-
tes ante Epicuꝝ fuit. ¶ Nunq̄ aliud natura: diuit ea q̄ sibi obijci pos-
terāt ab auaro, ea. s. q̄ pposuerit ad suadēdā frugalitatē esse ex pce-
ptis phiæ, q̄ doceat mediocritatē oībus in rebus esse tenēdā. Ait er-
go poeta idē ēt naturā dicere: quod & phia dicit: nec unq̄ naturā a
phia discrepare. q̄ enim philosophi dicunt, a natura omnia promp-
ta sunt. ea. n. nobis oīum uirtutū ueluti igniculos & semina dedit:
ut q̄ naturā: hoc est prima illa naturæ semina secutus fuerit. nunq̄
Natura aberrauerit. Est. n. Natura (ut docet Cic. in lib. de na. Deo.) uis q̄dā,
siue ratio ciēs motus in corporibus necessarios. ¶ Videor te claude-
re: fortasse, inqt, uideor te efficacibus exēplis ad nimiā te cogere fru-
galitatē, idq; tibi minime est gratū. ¶ Acribus exēplis: efficibus, q̄
tibi ptuli & Epicuri & Socratis ad bñ, honesteq; uiuēdū. hoīes. n.
melius exēplis istituunt. ¶ Claudere: cogere. ¶ Misce ergo: cū indi-
gnatione dr̄ hæc a poeta: si pcepta, inqt, mea & exēpla tibi grata
nō sunt: sequere ergo affectus & mores humanos, qui sunt: ut hæc
bona tpalia oī studio sequamur, & diuitias cōparemus. Sic & Per-
sius idignatus i auarū, quē isatiabilē uidet, exclamat: Vēde aīam lu-
cro mercare atq; excute solers Oē latus mūdi, ne sit te ditior alter.
¶ Misce: tracta: agita. ¶ De moribus nris: sm mores nostros & affe-
ctus humanos: q illic oīno tēdere uident, ut opes cōparent. ¶ Effice
summā: cōpara tibi quadrigēta sestertia: quā summā, qui habebat
eques erat Romanus: & in. xiiii. gradu Theatri poterat sedere. de q̄
re plura diuersis locis sed maxime diximus illic: Sic libitū uano, q
nos distinxit Othoni. Est aūt ordo: Effice summā: quā lex Othonis
dignat bis septē ordinibus: hoc est quam summā facit dignā. xiiii.
gradibus. ¶ Bis septem ordinibus. i. xiiii. gradibus Theatri. ¶ Lex
Othonis legē. n. tulerat Roscius Otho (ut diximus supius) nequis
in. xiiii. gradibus sederet: nisi q summā quadringētorū sestertiū hes
ret. ¶ Hæc quoq;. i. si hæc summa adhuc tibi satis nō est, sume tibi
summā duoꝝ eqtū & id si paꝝ tibi uidet, sume triū. Sed hoc te uos
lo scire illū nulla diuitiaꝝ magnitudine expleri posse, q rebus neces-
sarijs nō sit cōtentus. iuxta illud Claudiani lib. pri. in Ruffinū: Sem-
per inops qcūq; cupit. ¶ Et rugā trahit: metaphora sumpta a sacco,
q cū plenus nō sit, rugā trahit. Imitatio est Persij: Iā decies, iā mihi
quarto: iā redit i rugā. ¶ Extēditq; labellū: sumptū ab ijs, q tanq̄ fa-
melici labra oris extēdūt ad cibū capiendū. ¶ Duos eqtes: censum
duorū eqtū. i. octingēta sestertia. ¶ Fac tertia: si adhuc octingētis se-
stertijs nō es cōtētus, sume mille & ducēta: ut sit summa triū eqtū.
Sed (ut dixi) hæc cū stomacho sunt legēda. ¶ Si nō ipleui gremiū:
hæc cū inferioribus cōiungūtur. ut sit sensus: Si adhuc nō potui te

his diuitijs satiare: ut adhuc alias uelis: nec fortuna unq̄ Crœsi: nec
regna Persica: nec diuitiæ Narcissi sufficiēt aīo tuo. i. nulla opū ma-
gnitudo poterit aīum tuū explere. bñ aūt aīum dixit. aīus. n. hoīes
diuites nō arca facit. & ita ostendit auarū insatiabile penitus esse.
¶ Gremiū: pstat in metaphora uestis. ¶ Si pādit. s. gremiū. ¶ Vltra. i.
si adhuc plura q̄ris. ¶ Fortunā Crœsi: hic est ille Crœsus Lydorum
rex. De quo plura diximus in. x. Saty. illic: Regem transeo Pōti, Et
Crœsum. ¶ Regna Persica: diuitiæ Persicæ. Reges. n. Persaꝝ: quales
fuere Xerxes, & Cyrrus mira extitere potentia, opibusq; amplissi-
mis. ¶ Diuitiæ Narcissi: libertoꝝ duos pcipue suspexit Claudius. Cæ-
sar. Narcissum & Pallantē: decreto quoq; senatus, nō pmijs modo
ingētibus: sed & q̄storijs, ptorijsq; ornamēti ornari libenter passus
est. tñ pterea acqrere, & rapere: ut quærente eo quondā de fisci exi-
guitate, nō absurde sit dictū abundaturum, si a duobus libertis in
consortiū reciperetur. De ijs Tranquil. & Tacitus meminerunt.
¶ Indulsit omnia: cōcessit & pmisit omnia. Nam (ut dixi) multis ra-
pinis locupletati sunt. ¶ Cuius imperijs. s. Narcissi. ut sit ordo: Cu-
ius imperijs Claudius paruit iussus occiderē Messalinam uxorem:
ut ostēdat tanta auctoritate Narcissum fuisse apud Imperatorē: ut
quodammodo uideretur ipsi pricipi imperare. Nā ei auctor fuit: ut
uxorē interficeret deprehensam in adulterioᵘ cū Silio: cui daturus
erat ueniā: nisi Narcissus cædē ei maturauisset, immissis Centurioni-
bus & tribuno: cuius ictu & transfixa est in hortis Lucullianis.
¶ TANTIS parta malis Docet difficilius esse accumulata cu- ASCen.
stodire. Ordo est: Parta. i. acqsita. tātis malis. i. laboribus & pericu-
lis: seruātur maiore cura & metu. Custodia magni cēsus ē misera. i.
miseriæ plena. Licinius uir ille pdiues iubet cohortē. i. multitudi-
nē seruoꝝ. uigilare noctu ad custodiā. s. thesauri sui. & hoc hamis
. i. ferreis uncis. dispositus. i. in diuersis locis positis ut fures illis ca-
perētur. attonitus. i. multū solicitus pro electro. & suis signis. i. ære
corinthio effigiato. & colūna phrygia. i. ex Phrygia allata. atq; ebo-
re. & lata testudine. i. supellectili ex putaminibus testudinū. Dolia
. i. uasa ingētia uini ex cretē, aut alia terra tenace olim fieri solita.
cynici. s. Diogenis. nudi. i. q in dolio fere nudus habitabat. non ar-
dent. i. nō subijciuntur incēdio. & si fregeris ea altera domus fiet
cras. i. facillime ita. ꝙ labore unius diei. aut eadē domus. i. idē do-
liū manebit. s. habitatio eius. cōmissa. i. cōsolidata plūbo. Alexan-
der, qui magnus dictus est. cū. i. qñ uidit in illa testa. i. uase terreo
magnū habitatorē. s. Diogenē cynicū phum. sensit. i. pcipit. quāto
felicior sup, esset hic: q nil cuperet. i. Diogenes: q̄ q posceret sibi to-
tū orbē: uidelicet ipse Alexāder passurus pericula. æquāda. i. æqua-
lia iudicanda rebus gestis. & ita auaris oīa desunt: cum p imprudē-
tiā nec sciāt uti pñs, aut eis cōtēti esse. Sed nullū numē. i. nulla po-
testas ad nutū faciēdi. abest sup. nobis. si sit prudentia: qa prudens
oīa facit ad nutū. nihil. n. uult nisi qood potest licite. Vel pōt expo-
ni: Nullū numē abest. s. qlibet Deus adest. hoc est auxilio est nobis:
si sit prudentia. Vel sicut prius: O Fortuna tu nullū numē. i. nullā
potestatē habes in nos: si sit prudētia: sed nos imprudētes facimus
te Deā. Si qs tñ cōsultat me. i. petat a me cōsulendo. q̄ mēsura cen-
sus. i. diuitiaꝝ sufficiat, ego edā. i. exp̄sse dicā ei. In tñ sup. cumulet
in quātū sitis, atq; fames & frigora poscūt. i. ut habeat uictū & amis-
ctū, & quātū Epicure sufficit tibi i paruis hortis. Et quātū penates
socratici. i. domos iteriores Socratis. cœperūt ante sup. Epicurum.
Natura nunq̄ dicet aliud sup. petendū esse. & sapiētia. i. phis nunq̄
dicet aliud. Quia uero ista philosophica sunt exempla: neq; oēs
philosophicā uitā agere pñt, addit poeta. Ego uideo te claudere acri-
bus exēplis. i. acriter uiuētiū. misce ergo aliqd de nostris. i. Roma-
nis moribus. effice. i. fac summa quā lex Othonis. i. lata ab Otho-
ne. dignatur ordinibus. i. gradibus in theatro. bis septē. i. quatuor-
decim: hoc est summā census equestris, q̄ quadringēties sestertium
ptinebat. Et si hæc summa trahit quoq;. i. ēt, rugā. & extēdit labellū
. i. si te indignabundū facit. sume duos eqtes. i. habe censum duorū
equitū. & si supp. nec ille sufficit, fac tertia quadringēta. i. sume cen-
sum trium equitū habendo tre quadringēta sestertia. Si ergo tantū
cōcedendo, inqt poeta, nōdū impleui gremiū. i. cupiditatē tuā, & si
pāditur. i. aperit ultra ad plura accipiēda. nec Fortunæ Crœsi, qui
erat rex Lydorū oīum mortaliū ditissimus. nec regna Persica nimi-
rū ditissima sufficiēt aīo tuo. nec diuitiæ Narcissi liberti Claudij Cæ-
saris: quē p transitū notat. cui Claudius Cæsar indulsit. i. indulgen-
ter cōcessit oīa. cuius ēt imperijs iussus. i. is qui iussus erat. s. Centu-
rio. occidere uxorē Claudij. i. Messalinam. paruit. i. obediuit.

FINIS.

Satyra

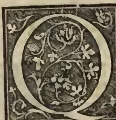
IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA QVINTADECIMA.

IN QVINTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis nescit Volusi. Hac Satyra Volusium Bithinicum amicum suum alloquitur: detestans non sine quadã miseratione odiũ mutuũ & feritatem Aegyptiorum: quos ait tanta animosã dissensione inter sese sæuire ut calcata omni humanitate, in mutuã perniciem ruant: unguibusq; & dentibus se lacerent & absumant: causamq; tanti odii ostendit esse ex diuersa superstitione, & multiplici Deorum cultu: simulq; ridet eorum superstitionem, qui animalia bruta colant: & hoies necent & comedant. Satyra inscribitur de feritate Aegyptiorum. Cur autem animalia diuinis colerẽtur honoribus inter alias causas hæc maxime traditur. Multitudine. n. atunt crebro in reges magno insurgẽtes consensu diuersorum animalium cultum diuersis ciuitatibus a quodam rege statutum fuisse: ut dũ singuli religionẽ tenerentur suã, & cæterorũ cõtemnunt: nõ possent uniuersi in unũ Aegyptii cõspirare. Alii, inter quos Ouid. rẽ ad fabulã referẽtes: aiunt Deos gigantũ impetũ fugientes in Aegyptũ usq; uenisse, ibiq; mẽtitis figuris in uaria se cõuertisse aialia. uñ factũ est: ut Aegyptii diuersa Diis aialia colant.

VIS nescit Volusi Bithynice q̃lia demens
Ægyptus portẽta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet satu rã serpentibus Ibim.
Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicæ resonãt ubi Mẽnõe chordę.
Atq; uetus Thebe centum iacet obruta portis,
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem uenerantur, nemo Dianam,
Porrum, & cepe nefas uiolare, ac frangere morsu.

Satyra quintadecima. Quis nescit Volusi.

IO AN. BRIT.

VALIA portenta: nã Ægyptij uniuersi colunt quædã alalia, quẽadmodũ ex terrestribus tria, Bouẽ, Canẽ, Felẽ. Ex uolatilibus Accipitrẽ, atq; ibim. Ex aquatilibus duo, Lepidotũ piscẽ, & Oxyrynchũ. Sunt alia q̃ quisq; seorsum colit, ut Saitæ, & Thebani Ouẽ. Latũ uero q piscis quidam est in Nilo Latopolitani. Cepũ Babylonij, qui sunt iuxta Memphim. Caprã & Hircũ Mẽdesii. Murẽ. Araneũ Athribitæ. Aqlã Thebani. Itẽ alij aliud. Itaq; Aegyptiorũ mẽtibus adeo superstitio hæc inhæsit: ut pmente aliquãdo Aegyptios fame plures ab humana carne ob inopiam cibi nõ abstinerẽt, aialia sacra itacta relinquerẽt. De quo cultu sic meminit & Cice. in. v. Tusc. Aegyptiorũ morẽ qs ignorat? quorũ imbutæ mẽtes prauitatis erroribus, quis carnificinã pus subierin, q̃ Ibim, aut Aspidẽ, aut Felẽ, aut Canẽ, aut Crocodilũ uiolẽt. Quorũ etsi imprudẽtes qppiam fecerit, pœnã nullã recusẽt. uñ cũ qdã et Romanus Felem p imprudẽtiã occidisset: ad domũ eius a plebe cõcursum est: neq; ab regijs ad id missis pricipib9: neq; Romanorũ timore a pœna hois absterreri potuerunt. ¶ Demẽs: hõ demẽs: utq̃ bruta tanq̃ Deos adoret in hoies impiæ sæuiat. & ita auget inuidiã feritatis eorũ, q uilissimus animalibus summã religionẽ & cultũ diuinũ exhibeat, & hoies crudelissime necent. ¶ Aegyptus: prima pars Asiæ Aegyptus est inter Catabathmon & Arabas, Aethiopia cõtingit, ad meridiem refugit. terra expers imbrium, mire tñ fertilis. ¶ Crocodilõ: animal est q̃drupes specie lacertæ: & in terra & in flumine pariter ualet: linguã nõ hẽt: maxillã mouet superiorẽ: oua similia anseris nis edit: ad sexdecim cubitorum longitudinem crescit: ut alij tradũt quamdiu uiuit. Crocodilos primus Romã M. Scaurus inuexit. De eo multa scribunt Plin. Strabo, Diodorus, Solin9, Herodotus, & Apuleius. ¶ Pars hæc. i. illi, q apud Meridiem habitãt. Nam ab ijs (auctore Diodoro) colitur Crocodilus. colitur etiã a Cõbitis: ut paulo post dicemus. Sed cũ Crocodilus hoiem interimat, edatq;: mirãtur multi q̃re colatur. Sed hęc ut ratio. q a toti patriæ securitatẽ non solũ Nilus afferre ut sed & qui in eo sunt Crocodili: quos Arabiæ, Libyæq; latrones ueriti nõ: audẽt flumẽ trãsire populatũ. ¶ Ibim saturam serpẽtibus. Ibis auis est peculiaris Aegypti circa ripas Nili, ea serpentium populatur oua, gratissimamq; ex his escã nidis suis defert. Sicq; pueẽ us fœtuũ noxiorũ rarescũt. Serpẽtes deuorant: quo merito sacræ sunt & illæsæ. Dæmoni aũt cui Ibis dicata est, nomẽ est Teuthi: q primus (ut scribit Plato in Phædro) numerũ & cõparationẽ inuenisse fert numerorũ, geometriãq;, & astronomia, talorũ rursus alearum ludos & literas. ¶ Cercopitheci: Cercopithecus simia caudata est. κέρκος .n. caudã significat: & πίθηκος simiam. Nã (ut scribit Pli.) simia inter se caudis distinguntur. Cercopithecos ait esse nigris capitibus, piloq; asini, iuxta Nilũ scribit Soli. multos Simios nasci: & Cercopithecos adorari i Arabia ad Memnoniũ. ¶ Nitet: splendet. s. illic. ¶ Vbi resonant dimidio Mẽnone: Thebas intelligit urbẽ Ægypti, q postea Diospolis appellata est: centum portarũ fuit. Ad quã cõmercia Arabes undiq; gentiũ subuehunt. hæc regio Thebaica dicta. Strabo. tpe uicatim habitabat ita: ut pars altera in Arabia esset: altera pars in ulteriore ripa: ubi Mẽnoniũ erat. i. sepulchrũ Mẽnonis illic duo erãt Colossi ex integris lapidibus inter se propinq: quorũ alter mutilatus erat: & dimidiatus ruina supioris partis. In cuius basi exaudiebat quotidie sonit9 qdã ignota cã. Strabo ait li. vii. se illic affuisse cũ Helio Gallo: & sonitũ esse factũ: sed se ignorare cãm & auctorẽ: nec posse credere id ex cõpositione lapidũ nullo ipulsore fieri. de hoc et Pli. sic meminit lib. xxxvi. Non absimilis illi narrat in Thebis delubro Serapis ut puto Memnonis statua dicatus: quẽ quotidiano Solis ortu cõtractũ radijs crepare dicũt. i. crepitũ facere. ¶ Dimidio Mẽnone. i. dimidiata, & mutilata statua Memnonis. ¶ Resonãt: crepãt. ¶ Chordæ magicæ. i. sonitus, q putatur fieri arte magica, nulla alia extante causa. ¶ Vetus Thebe: Grẽce dixit: unde singularẽ numerũ posuit: sicut Virgil. in. v. Mycene posuit numero singulari: Deprensus & urbe Mycene. Silius Ante Agamemnoniam gratissima recte Mycenem. Et fit Thebe Thebes sicut Penelopes Thebas in Ægypto cõdidit Busiris: quorũ mœnia cõplexa erant centũ quadraginta stadia: centũ portas, siue (ut alij aiunt) centũ aulas hñt: totidẽ olim princípũ domos, solitasq; singulas, ubi negocium exegerat dena armatorũ millia effundere. de qbus Plinius. Strabo, Diodorus, Solinus, Homerus, & Mela. ¶ Cẽtũ obruta portis: nã euersa erat. ut scribit Strabo. ¶ Centũ portis: pro cẽtũ portarũ quas (ut diximus) habuit: q in Bœotia fuerunt, septem tñ habuerũt. uñ Home. Quis centũ portæ portarum quamq; ducenti, Sublimes in equis hoies & curribus errant. ¶ Illi cæruleos: in alia, inqt, parte Ægypti tota oppida uenerantur pisces marinos: ut Lepidotum, & Oxyrynchum. ¶ Hic piscẽ fluminis. i. apud Latopolitanos: qui (ut diximus) Latũ piscẽ Nili colũt: aut Babylonios, qui Cepum piscem adorant. ¶ Oppida tota: uniuersa (ut diximus) Aegyptus Canem, Bouẽ, & Felem colit: sed tanto cultu Canem, ut (auctore Herodoto) tota

Marginalia: Aegyptus — Crocodilus — Ibis — Cercopithecus — Thebæ ægyptiæ — Mẽnonis statua

domus in qua Canis extinguatſ, acta lamētatione toto corpore ra-daſ. quod indicium eſt maximi apud illos luctus. Hocq; id facere uidenſ q; canis cū uenatibus, tū cuſtodiæ domeſticæ aptus eſt: pro-pterea Deū, q apud eos Anubis uocaſ, capite fingūt canino: ſigni-ficātes cuſtodē corporis Oſiridis, atq; Iſidis fuiſſe. unde Ouid. lib. ix. Meta. loquēs de comitibus Iſidis sic inquit Cū q̄ latrator Anubis. De eo multa Diodorus & Herodo. & Euſebius de p̄paratione euangelica. ⸿ Nemo Dianā: hoc dictū cū ſtomacho. colūt, inquit, Canē, quo utiſ Diana i uenationibus: ipſā uero. Deā negligūt. Scribit tñ Herod. li. ii. Bubaſtim coli ab Ægyptijs, q apud græcos Diana appellaſ, i urbe Bubaſti tēplo oium maxime memorabili & aſpectu iucūdiſſimo. unde Ouid. lib. ix. Meta. Sanctaq; Bubaſtis; uariiſq; coloribus Apis. dicta aūt Diana (auctore Cicerone in lib. de nat. Deo⁊) q; noctu q̄ſi diē efficeret. ⸿ Porrum, & cepe: tradit Diodor⁹ Ægyptios utilitatis cauſa abſtinere alios faba, lente: alios nonnullos caſeo: alios cepis & porris. Gellius aūt ait eā cām ab ſacerdotib⁹ Ægyptiis affirmari cur peluſiotæ cepe non edant, q a ſolum olerum oium ↄtra Lunæ aucta, atq; dāna uices minuēdi, & augēdi habeat cōtrarias. Pli. li. xix. cap. v. Alium, Cepaſq; iter Deos iureiurando habet Ægyptus.

Bubaſtis Diana unde

ASCen.

[Q]Vis neſcit &c. Superſtitionem Ægyptiorū, q mōſtra colunt, cū i hoies ſęuiſſimi ſint, hic tarat poeta. Ordo eſt: O Voluſi Bithynice q̄s neſcit. q. d. nemo q̄lia portēta Ægyptus demēs colat. Hæc p̄s Ægypti. ſ. adorat Crocodilō. i. aīal illud q̄drupes aq̄tile, & terreſtre ſimul. Illa. i. alia p̄s. pauet. i. religioſe timet. Ibim. i. auē Ciconiæ. nō oino diſſimilē. ſaturā atris. i. ueneno ſis & nociuis ſerpētibus. Effigies aurea cercopitheci. i. ſimiæ caudatæ. ſacri. i. cōſecrati, & adorati. nitet. i. reſplēdet ſupp. illic. ſ. apud Thebē. ubi magicæ chordæ. i. q̄ magica arte credūſ pulſari ſonāt Mēnone dimidio. i. i ſepulchro Mēnonis ubi dimidia eſt ſtatua eius. & ubi uetus Thebe iacet obruta. i. deuaſtata a Cābiſe cū ſup. cētū portis, q̄s habuit. Oppida tota uenerant illic. i. illa parte Aegypti. cæruleos. i. maris piſces. Hic. i. in alia parte: piſcem fluminis. Illic. i. adhuc in alia. Canem. ſ. Anubin. Nemo autem Dianam ſupp. ueneratur: quamuis ſit uenatrix: & canum præſes. Nefas ſup. eſt apud illos uiolare & frangere morſu. hoc eſt comedere porrum, & cepe. Vide Mancinellum.

O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina. lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa, nefas illic fœtum iugulare capellæ,
Carnibus humanis ueſci licet, attonito cum
Tale ſuper cœnam facinus narraret Vlyſſes
Alcinoo, bilem, aut riſum fortaſſe quibuſdam
Mouerat, ut mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit ſæua dignum, ueraq; Charybdi,
Fingentem immanes Læſtrigonas, & Cyclopas?
Nam citius Scyllam, uel concurrentia ſaxa
Cyaneas, plenos & tempeſtatibus utres
Crediderim, aut tenui percuſſum uerbere Circes
Et cum remigibus gruniſſe Elpenora porcis,
Tam uacui capitis populum Phæaca putauit,
Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna,
Solus enim hoc Ithacus nullo ſub teſte canebat.
Nos miranda quidem, ſed nuper conſule Iunco
Geſta ſuper calidæ referemus mœnia Copti,
Nos uulgi ſcelus, & cunctis grauiora cothurnis.
Nam ſcelus a Pyrrha, q̄q̄ omnia ſyrmata uoluas,
Nullus apud tragicos populus facit, accipe noſtro
Dira quod exemplum feritas produxerit æuo,
Inter finitimos uetus, atq; antiqua ſimultas,
Immortale odium, & nunquam ſanabile uulnus,
Ardet adhuc Combos, & Tentira, ſummus utrinq;
Inde furor uulgo, quod numina uicinorum
Odit uterq; locus, cum ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit, ſed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorum primoribus, ac ducibus, ne
Lætum, hilaremq; diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent poſitis ad templa, & compita menſis,
Peruigilią; toro, quem luce, ac nocte iacentem
Septimus interea Sol inuenit, horrida ſane
Aegyptus, ſed luxuria, quantum ipſe notaui,
Barbara famoſo non cedit ripa Canopo.

IOAN. BRIT.

⸿ O SANctas gentes: acclamatio p̄ deriſum i ſtultā ſup̄ſtitionē Ægyptio⁊: q olera, & bruta, ut numia colāt, & nō edāt: carnib⁹ uero hūanis ueſcātur. ⸿ Aialibus lanatis: Ouē. n. (ut diximus) Saitæ & Thebani colūt hac rōne: q; bis pariat, & lanicio uelamēta corp̄i. lacte uero & caſeo alimēta p̄ſtet. ⸿ Fœtū capellę: Capra & Hircus apd̄ Mēdeſios coluſ. ⸿ Carnibus: hūanis. hic exit ois poetæ idignatio: comedūt, inq̄t, carnes humanas tanq̄ fas ſit. ⸿ Attonito cū Vlyſſes poſt euerſū Ilion, cū i p̄riam rediret. x. annis p̄ mare agitatus, naue amiſſa naufragus & nudus in Corcyrā inſulā ad Phæaces adnatauit: nudū inuenit frōdibus opertū Nauſica filia Alcinoi regis: quē ueſte donatū ad p̄rem perduxit: is ſup cœnā Alcinoo & cæteris cōuiuis narrabat curſum & errores ſuos: & ut primū ab Ilio p̄fectus perueniſſet ad Ciconas p̄p̄los i Thraciā: deide ad Lotophagos in Africā: ad Læſtrigonas i Cāpaniā ubi ſociū abſūpſit Antiphates: ad Cyclopas i Sicilia, e q̄bus unus fuiſſet Polyphemus Neptuni filius cuius fabula ſupius enarrauimus: Phæaces deniq; multis cū opibus donatū i Ithacā deduxerūt. xx. anno poſt q̄ i bellū Troianū p̄fectus fuerat. Sēſus ergo eſt: Vlyſſes cū Alcinoo regi ſup cœnam narraret tale ſcelus. i. hoies fuiſſe abſumptos ab Antiphate & Polyphemu. q aderāt: partim ut rē fabuloſam ridebāt: q̄ſi q ridicula cēſerent: partim indignabātur: nā Vlyſſem ut mendacē aretalogū habebāt. ⸿ Attonito: mirabūdo nouitate rei. ⸿ Bilē mouerat. i. colerā, & idignationem. Bilis. n. latinum eſt: colera uero græcū. ⸿ Aretalogus: is dr̄, q fingēdis mendacijs auditores mouet ab arte uerborū. Nā ἀρετὴ ſignat uirtutē & λόγος uerbum. Et Trangl. ſcribit Auguſtū poſt cœnā aretalogis delectatum. & Porphyrio ait i pri. ſermone Criſpinū p̄lium quendā loquaciſſimū, aretalogū appellatū fuiſſe, qm̄ carmina garrula ſcripſerit. ⸿ In mare nemo: ſenſus eſt & ordo: Si aliq̄s nōdū ebrius & q minimū temetū duxerat ex urna corcyrea ſubaudi dixit: Nemo abijcit hūc i mare, q. d. eū dignū eſſe, q abijciaſ ut mēdaciſſimus legēdūq; eſt cum indignatione. ⸿ Dignū ſæua Charybdi: ac ſi dicat dignū, q mergaſ atrociſſimo pelago: q̄le eſt iter Sylla & Charybdim. ⸿ Veraq; hoc eſt nō fabuloſa a q̄ oino deuoraref. Nā fabulæ tradunt Charybdim mulierē fuiſſe uoraciſſimā: q̄ cū boues Herculi furata fuiſſet ab eo i mare fuerit p̄recipitata: ubi nūc etiā ueteres exercet rapinas: uñ nomē mari datū eſt. poeta ergo cū ſciat illud fabuloſū eſſe: quod de Charybdi narraſ: ait Vlyſſem dignū eē uera, nō ficta Charybdi, a q̄ abſumaſ & deuoreſ qm̄ tam mēdax ſit. Conſtat aūt Charybdim & Scyllā ſcopulos eſſe iter Sicilia & Italiā ubi mare p̄iculoſum eſt nautis: q; contrarius fluctū curſus colliſionē facit: & rapta quæq; abſorbet & reiicit. Virgi. Dextrū Scylla latus, leuū iplacata Charybdis Obſidet. Scopulos & ſaxa fuiſſe docet idē in. iii. Et p̄r Anchiſes nimirū hūc illa Charybdis: Hos Helenus ſcopulos: hæc ſaxa horrēda canebat. Mela uero ſic ſcribit: Scylla ſaxū eſt, Charybdis mare, utrūq; noxiū appulſis. Scylla i Italia eſt, Charybdis i Sicilia. ⸿ Fingētē: hunc oſtēdit mēdacē eſſe Vlyſſem: & q̄ de Læſtrygonibus narranſ & Cyclopibus eſſe ficta q; hoies. ſ. comederēt. ⸿ Læſtrigōes: Formiæ i agro cāpano iuxta Caietā ſedes fuit Læſtrygonū. auctor eſt Pli. ⸿ Cyclopes: Cyclopes ſedes ſuas habuere i Sicilia. ut diximus ſupius. ⸿ Nā citi⁹ Scyllā iā, igr, illud a ueritate reſilit: q; Læſtrygōes & Cyclopes comedāt hoies: ut citius credā illud eſſe uerū qd̄ de Scylla nobis narrat: & Symplegadibus: & uētis utre iclūſis. Sicq; oſtēdit tā hæc, q̄ illa fabuloſa eſſe: atq; hæc oia p̄ſtruit ut fabuloſa, ut oſtēdat q̄ ipſe dicturus eſt eſſe ueriſſima. ⸿ Scyllā: fingūt Scyllā nymphā filia Phorci & Cretheidos dilectā fuiſſe a Glauco: quē Circe deperibat: & cū is in Scyllā p̄nior eſſet: irata Circe, fontē i quo nympha lauari ſolebat, ueneris ifecit: i quē cū illa deſcēdiſſet, pubetenus in uarias mutata eſt formas q̄ horrens deformitatem ſuam in mare ſe præcipitauit.

Aretalogus

Charybdis

Canes

Canes uero & lupi ob hoc ex ea nati finguntur: quia ipsa loca plena sunt
mõstris marinis: & saxorũ asperitas illic imitat̃ latratus canũ. Virgi.
Et caeruleis canib' resonãtia saxa. ¶ Cõcorrẽtia saxa.i. quę Symplega
des inter se cõcurrãt & collidãt. Finxerũt enim insulas duas esse I Bos
phoro thracio instabiles: quę nõ sine periculo trãseũtiũ cõcurrerẽt. Cu
ius rei haec ẽ ratio: quę hae paruo discretae interuallo ex aduerso intrã
tib' geminae cernebã: pauloq́ deficiẽte acie coeũtiũ speciẽ praebe
bãt. Dictae autem graece Symplegades: & Sympromades. a συμ
Symplegades — πλησμ i. cõcursu. unde bene ait: Et cõcorrẽtia saxa. dictae ẽt Cyanae. De
his Stra. in. iii. Plu. in. iiii. & Vale. Flac. in pri. Talib' hort. ¶ iuuenẽ,
Cyanes — propiorq́ iubẽt Cõcutit certus scythico cõcurrere põto. ¶ Cyanes:
Cyane — Cyane uero nomẽ est fõtis in Sicilia apud Siracusas iuxta quẽ Plu
to rapuit Proserpinã: cui nomẽ a Cyane nympha quę uoluit inhibe
re Plut. ne Proserpinã absportaret, ut scribit Claudia. & Oui. illud
autẽ sciẽdũ Cyane pro nympha siue fõte primã corripere. ¶ Vtres:
scribit Home. Aeolũ regẽ uẽtorũ Vlyssi tradidisse utrẽ: in quo iclusi
erãt omnes uẽti aduersi: liberũ autẽ reliquisse Zephyrũ: qui nauigãti
secũdus erat: sociosq́ suos ratos inesse thesaurũ dormiẽte Vlysse dis
suisse utrẽ: & orta tẽpestate relatũ ad Aeolũ: quo tẽpore (ut narrat
Alcinoo apud Home.) cogitauit de nece sibi cõsciscẽda. ¶ Elpeno
Elpenor — ra: narrat Vlysses apud Homerũ: Cũ Macare', Naritus, Polites, Elpe
nor, & Eurylocus cũ duodeuiginti aliis sociis sorte electi missi fuis
set ad Circẽ: oẽs ab ea propinatis poculis medicatis, & tactis uirga
capillis i sues cõuersos fuisse: praeter Eurylochũ, qui fugiẽs de om
nib' monuit Vlyssẽ, qui arrepto gladio Circe minitãs ipetrauit, ut
i pristinã formã restitueret: unde ita loquit̃ Macareus apud Ouid. Sors
te sumus lecti, sors me fidũq́ Polytẽ, Eurylochũ simul, nimiiq́ El
penora uini, Bisq́ nouẽ socios Circaea ad moenia misit. Caeterũ El
penor postquã impetratus fuit, dũ properãter sequit̃ Vlyssẽ, e scalis lõgis
decidẽs collũ sibi fregit: quod ipse apud inferos percũctãti Vlyssi refert:
rogatq́ ne se insepultũ relinquat. Vnde Martia. ad casũ eius allusit,
cũ diceret de Philostrato: Pene imitat' obit saeuis Elpenora fatis Prę
ceps per lõgos dũ ruit usq́ gradus. Et licet Home. tradat socios Vlys
sis mutatos in sues. Papi. tamẽ in siluis dissẽtiẽs ait in lupos cõuer
sos fuisse: Cedãt uitreae iuga perfida Circes Dulychiis uiolata lupis.
¶ Tã uacui capitis: existimauit, inquit, Phaeacas tam modici cerebri,
quib' facile omnia persuaderet. Estq́ dictũ cũ summa indignatione: ut
sint uerba ipsius Corcyraei indignãtis tã aptis figmẽtis deludi pos
se: hoc etiã tribui poetae dãnatis tã apta mẽdacia. ¶ Phęaca: hoc ẽ
Corcyra — Corcyrẽsem. Nã insula appellata ẽ Corcyra a uirgine Corcyra ras
unde Phaeaces — pta a Neptuno: ex iis natus ẽ Phaeaces sut denominati. ex Phaeaco
Alcinous: qui Vlyssẽ in Ithacã duxit. de hoc ẽt ait in. v. Saty. ¶ Sic ali
quis: subaudi dixit. ¶ Merito: nõ iniuria. Sicq́ ostẽdit falsa fuisse quę nar
rarẽt ab Vlysse: ut merito cõuiuae stomacherẽt. ¶ Temetũ duxerat
.i. hauserat & parũ biberat. emendãdus est uersus: ut legãs Teme
tũ duxerat: non autem deduxerat, cũ prima & secũda syllaba pro
ducatur in temeto: quod docet & Donatus in Andria Terentii illic
Sane pol temulẽta est mulier. Et Plautus in Aulularia: Quis quia te
meti nihil allatũ intelligo. uersus est enim senarius Et Hora. in epi
sto. Pullos, oua, cadũ temeti nẽpe modo isto. ubi Porphyrio docet
Temetũ — primã syllabã longam esse ¶ Temetũ: ueteres (auctore Pli.) temetũ
appellauere uinũ dictum ab eo, quia teneat mentẽ: unde & temu
lentia nominata. ¶ Sub nullo teste: uerba sunt poetae. Poterat, inquit,
narrare Vlysses, quae uellet. quia nullũ adhibebat testẽ, qui diceret se
mõstrum uidisse: utpote qui solus amissis sociis naufragiũ euase
rat: sicq́ cũ sequẽtibus cõiungit. ut sit sensus: Quae ab Vlysse dicta
fuerãt testibus carent: sed quae nos narraturi sumus, uera sunt & ge
sta consule Vinco: ut quae sciri possint, falsa ne sint an uera. ¶ Con
Vincus Ruffinus — sule Vinco: ut uera uideretur historia posuit nomẽ consulis. Vinci
Ruffini equitis Romani mẽtionẽ facit Cor. Taci. qui lege Cornelia
de falsis damnatus est a Nerone. De Vinco item Tranquil. in Nero
ne sic meminit: Duabus coniurationibus prouulgatis quantũ prior
maiorq́ Pisoniana Romae posterior Vinciana Beneuenti cõflata,
atq́ detecta est. Et ita dicimus Vinciana a Vinco: quẽadmodũ Bru
tiana a Bruto, & Luculliana a Lucullo. de hocq́ obsurdũ non est
intelligi. ait enim: Nuper gesta. nam nuper de lõgo tẽpore (ut disser
uimus in pri. Satyra) dicitur. ut id etiam temporibus Neronis acci
dere potuerit: quod modo narrat factũ in Aegypto. legẽdũ igitur est
Vinco non Iunco quod in aliis codicibus legitur. ¶ Super moenia. i.
Coptus — ultra urbẽ Copton, nã erãt in extrema parte Aegypti. ¶ Copti: Co
ptus cõis est ciuitas Arabum, & Aegyptiorum: quo omne tributũ in
dicũ, arabicum, & Aethiopicum: quod arabico sinu aduehebatur, de
ferebant uelut in cõe emporiũ, auctor est Stra. ¶ Calidae: propter situ
regionis calidũ. ¶ Scelus uulgi: quod a uulgo & plebe Aegyptia com
missũ est. ¶ Et grauiora: subaudi a superiore referemus. ¶ Cũctis co
thurnis: quę sint ea, quę in Tragoediis tractãtur: in quibus nõ cõstat ab
ullo populo hoiem fuisse comesũ: quẽadmodũ factũ est ab hoc, de
quo narraturus sum. ¶ Cothurnis: calciamẽta sunt tragoedorũ: iis
etiã utebant̃ mulieres: unde illud ante: Nullis adiuta cothurnis. ¶ Nã
scelus a Pyrrha: sensus est: Post humanũ genus reparatũ a Deuca
lione & Pyrrha: nullũ apud tragicos iuenies populũ, qui scelus hoc
cõmiserit, ut hoiem. s. comederit: quẽadmodũ fecit populus Aegy
ptius. Nã in tragoediis unũ tñ legẽ: aut paucos hoc scelus cõmisis
se: ut. s. hoiem occiderint, appositũ fuerintq́ in coenis. ordo aũt est: Nul
lus populus apud tragicos facit scelus. i. cõmittit hoc scelus, ut co
medat hoiem. ¶ A Pyrrha. i. post Pyrrhã: hoc ẽ post reparationẽ hu
mani generis: quod a Pyrrha & eius marito Deucalione est restaura
tũ. ¶ Omnia syrmata uoluas oẽs Tragoedias legas, & percurras. sic
enim codices uolui dicũt, cũ assidua lectione pertractãtur. Syrma ge
nus uestis est tragicae: de qua alibi ante. ¶ Produxerit: protulerit quasi
imitãdũ. ut sit apta sceleris uituperatio. ¶ Inter finitimos: hic incipit
narratio facinoris. ¶ Simultas: odiũ occultũ subaudi est. ¶ Vulnus: — Simultas
metaphoricos quod corporis est ad animũ transfert. i. indignatio &
ira, quę nullo remedio põt extingui. ¶ Ardet adhuc: ẽt tpe nostro odio
flagrat. adhuc, inquit, antiqua illa aiorũ dissensio remansit: nec adhuc
extincta est. ¶ Cõbos: ciuitas Aegypti in qua Crocodilus colitur: ut — Cõbos
tradit Helianus. timent enim mirũ immodum Cõbitę hanc feram:
quã Tentiritae maxime persequuntur & occidunt colentes ipsi accipi — Tẽtiritae
trẽ. unde in eorum odium Cõbitae accipitrẽ crucifigunt. Hinc ait poe
ta utriq́ uulgo tanti furoris, & odii causam existere cultum diuersorũ
numinũ. ¶ Tentira: ciuitas inferioris Aegypti: ut scribit Stra. Plin. — Tẽtira
uero ait isulam esse Nilo circũdatam: ex qua hoies sint, qui Crocodi
lus non timent: immo soli aduersum ire audeant: & inscendentes
equitum modo in terrã agant captiuos. In Africa eadẽ uim aduer
sus serpentes hñt Psylli. lege Strabo. lib. xvii. A Tentira sit Tenti
rita. Ouid. syllabã produxit: Saltus Tentira petenti. ¶ Summus fu
ror. s. est. ¶ Occasio opportunitas. est enim occasio (auctore Cicero — Occasio
in pri. rhetoricorum ueterum) pars tẽporis habens in se alicuius rei
idoneã faciendae, aut non faciendę opportunitatem. ¶ Visa: subau
di est. ordo aũt est Occasio uisa est rapienda primoribus, ac duci
bus inimicorum tempore festo alterius populi: ut sit sensus: Primores
& duces inimicorum putauerũt occasionẽ dimicandi rapiendam tem
pore festo alterius populi: cũ ad templa paratis epulis cõuiuantur.
¶ Peruigilique toro: subaudi a superiore posito. Nam antiqui in le
ctis epulabãt. Vir. Inde toro pr̃ Aeneas sic orsus ab alto. Hora. Sae
pe trib' uideas lectis coenare quaternos. ¶ Peruigili: hoc est i quo per
uigilant. ¶ Septimus Sol: septimus dies. Nã hilaritatem illam cõuiuii
septẽ diebus perpetuis celebrant. ¶ Horrida sane Aegyptus: hęc, in
quit, pars Aegypti, in qua Combos cõ, & Tentira, nimirum est inculta
moribus & incõpta. sed tñ nõ minus in lasciuiã profusa: quã quae est
Canopi luxuria — ad Canopũ. nam Canopi Serapidis est tẽplum, quo nauigatur per fossam: quae die ac nocte plena est nauiculis mulierũ & uirorum im
pudenter canentiũ, ac saltantium cum omni dissolutione. Cuius rei
meminit & Ouid. in primo Tristium sic: Non ut Alexandri claram
delatus in urbẽ: Delitias uideam Nile iocose tuas. Statius itẽ in Sil
uis: Curue terapnei lasciuiat ora Canopi. Canopus aũt ciuitas est
Aegypti centũ ac uiginti stadiis distãs ab Alexandria pedestri itine
re uadentibus. dicta de noie (ut diximus in pri. Saty.) Canopi, qui
Meneslai classem gubernabat, & ibi mortuus est. ¶ Barbara nparalii
codices hñt: Barbara turba. i. immitis & aspera. ¶ Famoso: infami,
propter ipudicas (ut dixim') uirorũ & mulierũ saltationes & cãtus.
ASCEN. — O SANCTAS gentes. Irridet superstitionem Aegyptiorum. Or
do est. O sanctas gentes: quibus haec numina. s. porrum, & cepe na
scuntur in hortis. E quibus. i. apud quos. ois mensa abstinet aialis
bus lanatis. i. ouibus. Nefas est sup. illic iugulare & occidere ad esũ
foetũ capellae. i. hędũ. & licet illic uesci humanis carnibus. Cũ. i. quñ.
Vlysses narraret sup coenã. i. iter coenãdũ. Alcinoo regi attonito. i.
stupefacto. tale facinus. i. Laestrigonas & Polyphemũ uesci huma
nis carnib'. ipse mouerat. i. excitauerat fortasse quibusdã bilẽ. i. indi
gnationẽ & irã credẽtib'. s. ipsũ mẽtiri. aut risũ credẽtibus. s. ipsum
fabulã uelle narrare. ut. i. sicuti. aretalogus. i. de uirtute sua iactabũ
dus fabulator. mẽdax. i. assidue mẽtiens in mare nemo &c. Hęc uer
ba sũt alicuius idignãtis: ut testat̃ poeta ibi: Sic aliquis merito &c. Or
do est: Nemo. q. d. nemo ne. uel nunquid nemo abiicit. i. ab hoc loco
rapit & iacit in mare hũc aretalogũ. i. Vlyssem dignũ saeue & uera
Charybdi. i. uoracitate maris: cũ ipse fabulosã dicat. fingentem. i.

Adde quod & facilis uictoria de madidis,&
Blæsis,atque mero titubantibus inde uirorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Vnguenta,& flores.multaque in fronte coronæ,
Hinc ieiunum odium,sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus.hæc tuba rixæ
Dehinc clamore pari concurritur, & uice teli
Sæuit nuda manus, paucæ sine uulnere malæ.
Vix cuiquam,aut nulli toto certamine nasus
Integer,aspiceres iam tota per agmina uultus
Dimidios,alias facies,& hiacintia ruptis
Ossa genis,plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen,& pueriles
Exercere acies,quod nulla cadauera calcent,
Et sanæ quod tot rixantis millia turbæ
Si uiuunt omnes,ergo acrior impetus,& iam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere,domestica seditione
Tela,nec hunc lapidem,quali se Turnus & Aiax,
Et quo Tydides percussit pondere coxam
Aeneæ,sed quem ualeant emittere dextræ
Illis dissimiles, & nostro tempore natæ,
Nam genus hoc uiuo iam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat,atque pusillos.
Ergo Deus quicunque aspexit,ridet & odit.

mēdaciter recitātē. Lastrigonas & Cyclopas populos humanis cadaueribus uescentes.nā ut ego crediderim posset aliquis dicere citius Scyllā.i.periculū illud maris:quod mōstrū dixit. uel saxa Cyanes. .i.scopulos Cyanes insulæ.cōcurrētia.i. uisa ex trāsuerso prætereūtibus concurrere.& utres.i.saccos ex corio plenos. tēpestatibus.i. uētis:q emissi tēpestatē excitauerūt : quos Vlysses se ab Aeolo dicit accepisse,aut Elpenora. idest unū ex sociis eius.s. Vlyssis. per cussum tenui uerbe.i.uirga magica Circes filiæ Solis dictæ: & incātatricis ac ueneficæ. grunisse .i.sonū porcorum edisse.cū remigibus.i.reliqs sociis.porcis.i. mutatis cū eo in porcos Putauit ipse.s. Vlysses.q talia ausus est mētiri.populū Phæaca.s.Phæacem: hoc ē nos Phæces.tā uacui capitis.i.ut talia nobis psuadet. Sic fingit poeta:aliqs nōdū ebrius:& q duxerat.i. exhauserat bibēdo.s.minimū temetū.i.partē minimā optimi uini. de urna.i. lagœna fictili.Corcyrea.i.ex Corcyra insula maris Ionii: merito sup.dicere potuit. Et.n. pquia. solus Itacus.i.Ithacēsiū rex Vlysses canebat hæc.i. sonore recitauit sub nullo teste. Nos aūt ingt poeta,referemus qdē.i. certe mirāda:sed gesta nup Vinco cōsule.i.cū Vincus cōsul esset.sup.i. ultra mœnia Copti. illius urbis Aegyptiorum,& Arabū cōmunis calidæ.i.feruidæ ad irā nos referemus inquā scelus uulgi.i. nō unius: sed totius populi: & grauiora sup.facinora.cūctis cothurnis.i.cūctis sceleribus: q̄ i tragœdiis agūtur.Nā si uoluas.i.repetas.oīa syrmata.i.omnes tragœdias:quæ io syrmate.i.lōga & tractili ueste agūtur. Pyrrha.i.a diluuio Deucalionis & Pyrræ:nullus populus facit apud tragicos scelus sup. qd̄ dicturus sum. i. uesci carne hominis. Accipe.i.disce uel audi igitur exēplū: quod dira feritas pduxerit nostro æuo.i.nostro sæculo. Vetus, atque antiqua simultas.i.factio simul cōspirātiū,& odiū imortale.i.ppetuo duraturū:& uulnus.i.offēsio,nūquā sanabile.i.nūquā remissibilis.est suple inter finitimos populos Aegypti.Cōbos.i.ciuitas illa Aegypti in qua Crocodilus colebat.& Tētira.i.alia ciuitas Aegypti: apud quā Crocodilus summe uituperatur.ardet adhuc odio.s. Summus furor.i.ira.est utrique.i.ab utraque ciuitate.uulgo.i.populo.inde.i.ex ea re:quod colit. Sed occasio uisa est cūctis primoribus ciuitatis,ac ducibus inimicorum rapiēda supple esse tēpore festo alterius populi:ne ipsi sentirēt diē lætū & hilarē: & gaudia magnæ cœnæ.i.epuli dati.mensis positis.i.cōstitutis.ad.i.iuxta tēpla ipsius, cuius festū colebatur. & cōpita.i.locū quo ludi celebrabātur.& toro existēte peruigili.i.perpetuis uigiliis celebrato quē.s.torū.i.lectū tortis herbis cōstructū, Sol septimus.i.vii.die exoriēs.iuenit interdū.i.aliqn,uel iterea dū festa agūtur.iacētē.i.pstratū illic sine lectica.luce.i.die,ac nocte.Ægyptus ē sane.i.ualde.horrida.i.inculta. sed qtū ipse.i.ego notaui, turba (aliq tñ legūt ripa).s. Aegyptiorum.barbara.i.fera,& Imanis,ac malis moribus.nō cedit Canopo illi portui famoso.i. maxime pp libidinē diffamato.luxuria.i.libidine & luxu illicito, est.n.ablatiuus.

IOAN. BRIT. Facilis uictoria:subaudi est. Madidis:ebriis. unde supius: Madidis cātat quæ Sostratus alis. Blæsis:balbutiētibus,& in sermone titubātibus.Hoc enim efficit temulētia:ut lingua oberret & uacillet:quod multis rationibus accidere docet Aristoteles in Problematis. Inde:ab altera parte dissidentiū.sequitur enim: Hinc ieiunū odiū.i.ex altera pte:aut(quod magis placet)inde:hoc est ex ebrietate ē saltatus,ut sit sensus: Saltāt,quia ebrii sunt.uñ est illud Ciceronis: Nemo saltat sobrius,nisi idē insanus. Saltatus uirorum : subaudi ē . Nigro tibicine:Aethiope.s. Vnguēta:subaudi sūt. Qualiacūque:innuit unguēta Aegyptiorū nō esse ea bonitate, qua fieri solent:quia rudes & agrestes sint. Hinc:ex ista lætitia & saltatione aut ex altera parte. Ieiunū odiū:rabidū,atrox,& insanabile: quasi quod nullo modo possit expleri:sumptū a ieiunātibus:qui quodammodo sunt insatiabiles cōtracta nimia fame. Iurgia prima.i. uerborū cōtentiones. Sensus est: Ante quā mutuo se adoriātur,iurgiis se lacessunt,sicque ex asperati pugnā ineūt: ut exponas prima pro primū.ut sit nomē positum pro aduerbio . Animis ardētibus:animis ira æstātibus . Hæc tuba: subaudi sunt. i. hæc iurgia sunt tuba & tāquā excitamētū. Rixæ:rixa(ut diximus supius illic: Si rixa est ubi tu pulsas,ego uapulo tātū)est in factis & uerbis. Altercatio in uerbis. Vice:loco. Paucæ:subaudi sūt. Alias facies:a pristinis. Hiantia:detecta. Ludere se credūt ipsi:licet, inquit, acerrime inter se seuiāt:nisi tamē aliquē interimūt,putāt rē iocularē agi. Et sanæ : ordo est:Et q omnes sic uiuāt expositiue tot millia turbæ sanæ rixantis.i.quod nullus rixātiū interficiatur.sed omnes sint sani. Ergo acrior impetus : subaudi est, aut sit. Tela domestica: cōtorquēt,inquit,saxa, quæ domi solent esse in prōptu agētibus seditionē.est autem expositio. Nec hunc lapidē.i.nec talē lapidē torquent. Qualis:accusatiuus est pluralis. Turnus.s.torsit. nam Turnus(ut scribit Virg.in duodecimo)in Aeneā singulari certamine secū pugnātē ingens saxū iecit. Tale est carmen Vix illud lecti,uix sex ceruice subirēt: Qualia nunc hominum producit corpa tellus. Et Aiax:nā & Aiax(auctore Homero in septimo Iliados)ingēs saxū contorsit in Hectorem.Ita enim ait Home. Acrius in pugnā rursus cōsurgit in hostē Priamides: iam nec ferro Thelamone creatū:Sed magno saxi iactu petit:ac ferus Aiax Ingētē clypeo septēplici reppulit ictū:Et iuuenē saxo pcussū strauit eodē. Quo.i.qli. Tydides.i. Diomedes filius Tydei & Argiæ Adrasti: qui(ut auctor est idē in quinto Iliados)in Aeneā misit saxū, quā tū septē homines tollerēt:eo nisi Venus mater affuisset , interēptus fuisset. Sed quā:pro quaē. Dissimiles illis.s.dextris Turni, Aiacis & Diomedis. Nostro tēpore:quasi quo iā omnia sūt deteriora. Nā genus:nō est, inquit,mirū homines in dies fieri imbecilliores. Nam usque ab ætate Homeri genus humanū decrescebat.Hoc autē ait, qa Homerus sæpe i Iliade querit corpora mortaliū fieri minora.Cuius auctoritatē secutus Plinius in septimo ait:Cūcto mortaliū generi minorē staturā in dies fieri,rarosque esse parētibus pceriores cōsumēte ubertatē seminū exustione. In Creta terræmotu rupto mōte iuētū ē corpus stās.xlvi.cubitorum.qd̄ alii Oriōis:alii Etiōis fuisse tradūt &c. Aspexit:tā malos & pusillos. Ridet. q pusilli sint Odit:q mali.

ASCEN. ADDE q & facilis &c. Ostēdit facile esse uictoriā i tali populo. Ordo ē: Adde ad luxuriā Aegyptiorum:q facilis ē uictoria de madidis.i.dinosis. & blæsis.i.īpfecte loquētibus,atque titubātibus.i. uacillātibus.ex mero.i.puro uino assūpto ide.i.a Copti incolis. ē sup. saltatus .i.tripudiū.tibicine existēte sup.nigro.i. Aethiope aut Arabe. & unguēta,& flores,& multæ coronæ sūt sup.i frōte.i.circū frōtē.uel in frōtē usque demissæ p saltationē.hic.i.ex altera parte. s.a Tētiritis. ē odiū ieiunū.i qd̄ eos ut magis noceat ieiunos & solicitos habet,sed iurgia incipiūt primū sonare iter utrūque populū:animis ardētibus ira .s.Hæc turba sup.ē.s.rixæ.dehic.s.post rixas: cōcurrit ab utraque parte pari clamore.& manus nuda.i.inermis.sæuit.i.sæuitiā exercet.uice.i.loco.teli.i.armorū:q de lōge mitti pñt.paucæ malæ.i. maxillæ sup.sūt.sine uulnere.i.dilaceratiōe ūguiū.uix cuiquam,aut nulli est nasus integer in toto certamine : idest tota multitudine certantium. Aspiceres.i.uidere posses:aut qlibet aspiceret. uultus dimidios.i.facies dimidiatas.ablato.s.dimidio earū. & aspiceres alias facies.& ossa hiantia.i.dissoluta.genis.i.finibus oculorum ruptis. & pugnos ple-

nos

A diuerticulo repetatur fabula, postquam
Subsidiis auctis, pars altera promere ferrum
Audet, & infestis pugnam instaurare sagittis,
Terga fugæ celeri præstantibus omnibus instant,
Qui uicina colunt umbrosæ Tentira palmæ.
Labitur hic quidam nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturq;, ast illum in plurima sectum
Frusta, ac particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno
Aut uerubus longum usq; adeo, tardumq; putauit
Expectare focos, contenta cadauere crudo.
Hinc gaudere libet, quod non uiolauerit ignem,
Quem summa cæli raptum de parte Prometheus
Donauit terris, elemento gratulor, & te
Exultare reor, sed qui mordere cadauer
Sustinuit, nihil unquam hac carne libentius edit,
Nam scelere in tanto ne quæras, & dubites an
Prima uoluptatem gula senserit, ultimus autem
Qui stetit absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis aliquid de sanguine gustat.
Vascones (fama est) alimentis talibus usi
Produxere animas, sed res diuersa, sed illic
Fortunæ, inuidia est, bellorumq; ultima, casus
Extremi, longæ dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi, sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quicquid
Gogebat uacui uentris fugor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem, & tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua quisnam hominũ ueniam dare, quis ue Deorũ
Viribus abnuerit dira, atq; immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus uescantur? sed melius nos
Zenonis præcepta monent, nec enim omnia, quædã
Pro uita facienda putat, sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus, graias nostrasq; habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atq; fide, sed maior clade Saguntus
Tale quid excusat, mæotide sæuior ara
Ægyptus, quippe illa nefandi taurica sacri

nos sanguine oculorum. ipsi tamen credunt se ludere: & exercere acies. i. pugnas pueriles: quod. i. quia. nulla calcent cadauera: & quod tot millia turbæ rixãsis sint supple iã sana quãtum ad uitam: licet saucia: hoc est si uiuunt. omnes ergo impetus acrior supple fit. & incipiunt torquere. i. impellere, & inijcere saxa quæsita per humũ. lacertis. i. brachiis. inclinatis. i. demissis: saxa dico consuẽta tela in domestica seditione. Vnde Virgilius i primo Aeneidos: Ac ueluti magno in populo cũ sæpe cohorta est Seditio: sæuitque animis ignobile uulgus. Iam faces & saxa uolãt, furor arma ministrat. Nec supple incipiunt torquere hunc. i. talem lapidẽ: qualẽ Turnus & Aiax se supple defenderunt. & quo. i. quali Tydides. i. Diomedes percussit coxã Aeneæ. ut dixit Homerus. sed supple talẽ. quẽ. i. qualẽ. dextræ dissimiles supple in robore, & uiribus illis. s. Turni, Aiacis, & Diomedis brachiis. & natæ nostro tẽpore ualeant emittere. Nõ enim tam magnos lapides homines tunc, sicut tempore Homeri, emittere poterant. Nã hoc genus hominũ decrescebat iam Homero uiuo. Terra educat. i. producit & nutrit nũc homines malos, atq; pusillos. Ergo quicunq; Deus aspexit taliũ pugnã ridet, quia pusilli sunt. & odit, quia mali.

IOAN. BRIT. ¶ A DIVERTICVLO: a digressione, quã fecit cõmemorãdo hæc de Turno, Aiace, & Diomede. ut sit sensus: A digressione discedamus. i. digressionẽ omittamus: & fabulã cœptã repetamus: ut. s. mutuũ inter Aegyptios odiũ narremus. Est autẽ diuerticulũ ubi iter de uia flectitur. Terẽtius in Eunucho: Vbi ad ipsum ueni diuerticulũ. Est. n. uocabulũ deductũ a diuerto: quod a uia diuertamus. Diuertere enĩ capitur pro hospitari. unde & diuersorium pro quolibet hospitio: quo significatu accipit̃ & diuerticulũ. Valerius li. iii. cap. de abstinẽtia. Fertilissimæ deliciarũ totius Græciæ urbes necessaria totius nauigationis diuerticula erant. ¶ Altera pars. i. Cõbitę. sensus ẽ: Vbi a Cõbitis prœliũ instauratũ est, Tẽtiritæ insequũtur oẽs puersos i fugã in q̃ trepidatiõe quidã lapsus interficit̃. ¶ Qui uicina. ordo ẽ: Illi q colũt Tentira uicina umbrosæ palmæ. Instãt. i. urgẽt, & premũt. ¶ Palmæ: nã illic prima palma prouẽit unde Plin. loquẽs de palma ita scribit: Quædã i Syria. & Aegypto i binos diuidũt se truncos. ¶ Ast illũ in pluria sectũ Frusta: ordo est: Ast uictrix turba edit illũ sectũ i plurima frustra, & particulas ita sectũ, ut unus mortuus sufficeret multis. ¶ Hic gaudere libet scelus poeta his uerbis aggrauat. ẽ. n. sensus: Tã crudele inquit, fuit hominẽ crudũ comedere: ut mihi ẽt lętari timeat: quod sceleri scelus nõ addiderũt. i. quod ignẽ rem tã sacrã coquẽdo mortuũ nõ polluerunt. ¶ Hinc ex hac re. s. quod nõ uiolauerit ignẽ. ¶ Prometheus: filius fuit Iapeti ex Asia nympha, quẽ miræ prudẽtiæ fuisse cõstat. unde & Prometheus dictus ẽ ἀπὸ τῆς προμηθείας. i. a prudẽtia. cũ antiquitas finxit: cũ Iupiter mortalibus ignẽ eripuisset: id ignoterẽs se deceptũ a Prometheo in portione carnis imolatæ, cõsuetũ insidiari sua causa ereptũ mortalibus ignẽ restituere cogitasse. Itaq; cæteris remotis deuenisse ad Iouis ignem, eoq; subrepto & in ferulã cõiecto, currẽtẽ, iactãteq; ferulã ne spiritus interclusus uaporis extingueretur, ad homines detulisse. Quare Deorũ indignatione Pãdoram immissã terris pœnæ causa. nã per eã mulierẽ patefacto dolio erupisse omniũ pestiũ genera, quibus homines laborarẽt. ¶ Elemẽto. i. igni quem elemẽtũ appellat: quod cęlesti elemẽto raptus fuerit. i. igne illo cælesti. ¶ Et te. s. o Volusi. ¶ Qui sustinuit q tolerauit. Nã rationẽ reddit quare tã libẽter comederint. Est aũt ordo & sensus: Nã ille, qui stetit ultim' absũpto iã toto corpore, gustat aliquid de sãguine ductis digitis per terrã: hoc dico ne quæras & ne dubites in tãto scelere an prima gula senserit uoluptatẽ: sicq; ostẽdit talẽ cibũ suauẽ omnibus illis fuisse. ¶ Vascones: Vascones populi sũt ulterioris Hispaniæ, q̃ in Gallicũ & Britãnicũ uergit Oceanũ: qui olĩ a Sertorio obsessi cæteris deficiẽtib' alimẽtis morsus in cadauera suorũ intecerũt: ne scilicet fidẽ suã in populũ Romanũ uiolarẽt: quo tẽpore Põpeius & Q. u. Metellus aduersus Sertoriũ bella gerebãt. De his Apianus, L. Florus, et Plutar. Illud aũt obseruandũ Vascones mediã habere correptã: sicuti dicim' Britones & Lingones. Ausonius: Vasconis hoc saltus. eritq; Vascones nominatiuus Græcus, q corripitur in fine, sicut Britones in hac Satyra: Qua nec terribiles Cymbri, nec Britones unq̃. Talia enĩ nomina græcã pariter & latinã accipiũt declinationẽ. Clau. Prospicerẽ dubiis uẽturum Saxona uẽtis. Sic Virg. græce declinauit Troes: Iã uero & Rutuli certatĩ & Troes, & omnes: ubi breuis est es. & alibi: Aetnæi Cyclopes & huc aduertite mẽtẽ. Alibi: Et circũ argento clari delphines in orbẽ. ¶ Sed res diuersa: idest dissimilis est. Nã Vascones id urgẽte necessitate fecerunt: quod omnino ueniã merentur: at Aegyptii solo quodã detestabili odio & feritate. ¶ Sed illic Fortunę inuidia est: sẽsus est: id totũ quod Vascones crudele fecerũt. Fortunæ omnino est imputãdũ: q̃ piis inuidere cõsueuit. unde Statius: liuida fata piis, & sors ingẽtib' ausis. ¶ Illic: i eo quod Vascões fecerũt. ¶ Bellorũq; ultima. i. extrema necessitas: qualis sæpe est in rebus bellicis: ut ultima accipias numero plurali. & subaudi sunt. ¶ Dira: magna. Virg. An sua cuiq; Deus sit dira cupido? ¶ Casus extremi. s. sunt. i. extrema & insupabilis calamitas: quæ omnia factũ excusant. ¶ Lõgæ obsidionis: qua oppressi sũt a Sertorio. ¶ Huius enĩ rationẽ affert: Vascones omnino excusãdos esse. Exẽplũ inquit huius cibi quod' nũc agitur. i. de quo loquimur dignũ est miseratiõe: quãdo impellẽte necessitate aliter nõ potuit fieri. i. si acciderit, ut aliquis urgẽte necessitate comedãt carnes humanas ut fecerũt Vascones digni olim sũt uenia & miseratiõe. ¶ Huius cibi. idest talis cibi. ¶ Quod pro quale. ¶ Miserabile: idest

dignū cuius misereamur. ꝛ Sicut modo: sensus est & ordo.i. quem admodū gens dicta mihi modo.i. Vascones lacerabant quicquid cogebat furor uacui uētris post oēs herbas: est post cūcta aialia.i. post absumptionem herbarū: & animaliū lacerabant, inquit, membra aliena.i.carnes humanas fame.i.instinctu famis hostibus ipsis miserātibus pallorē. ꝛ Esse parati Et sua.i. parati ēt in carnes suos morsus inıicere. Esse.n. est ab edo nō a sum. ꝛ Quisnā hominū: nemo, inqt, est nec hominū, nec Deoꝝ, q in huiusmodi delicto Vasconibus nō ignoscat: qbus etiā manes cadaueꝝ absumptoꝝ possent ignoscere. ꝛ Abuerit: recusauerit. ꝛ Immania passis prudēter excusat tale factū: quādo oia extrema passi sunt. ꝛ Viribus.i. uiris tā fortibus. ꝛ Manes antiq: animas quæ e corporibus discessissent, manes uocare. de qbus ex sētētia Apulei plura diximus alibi. ꝛ Sed melius nos Zenonis pcepta: philosophi stoici docēt p tuēda uita non oia eē agēda, sed ea dumtax, q ab honesto nō resiliant. ut ostēdat id a Vasconibus nō fuisse faciēdū, uel i extrema fortuna. Ait ergo poeta præcepta Zenonis stoici (nā stoicæ sectæ fuit princieps) monere humano generi non id faciendū pꝯseruatione uitæ: qd fecerūt Vascones cū oino pugnet cū honesto. ꝛ Omnia: cū distinctione legendū. ut sit: Non putat oia faciēda p uita, sed quædā tātū: hoc est quæ inhonesti nihil habeat. ꝛ Pro uita: pro conseruatione uitæ. ꝛ Sed Cātaber uñ Stoicus: Cantabri populi sunt Hispaniæ: in quoꝝ regionibus sunt Vascones. ē ergo sensus: Precepta stoica optima sunt sed unde Stoicus Vasco fuit.i. uñ Vsacones habuerūt præcepto philosophiæ: q̄si dicat talia præcepta, ut barbari ignorauerūt, & ppterea comederūt carnes humanas. ꝛ Antiqui Metelli: nā quo tēpore Vascones (ut diximus) a Sertorio obsidebātur, Q. Metellus (auctore Apiano) bella apuersus Sertoriū gerebat. Antiqui ergo ad differētiā recentioꝝ: multi.n. ab eo fuere Metelli: est.n. hic ille Qu. Metellus, q aduersus Iugurthā bellū gessit, de quo multa Salluſti⁹. ꝛ Nūc totus gratias nostra, inqt, ætate oēs scimus disciplinas & græcas & latinas philosophicas ita: ut nulla extet excusatio si hominē comedamus. ꝛ Athenas.i. disciplinas philosophicas atticas. ꝛ Et nostras .i. latinas & Romanas. Athenis autē oium disciplinaꝝ floruere studia. uñ Cice. pro L. Flacco. Adsunt Athenienses, uñ humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ: atq in oēs terras distributæ putant. ꝛ Gallia causidicos: i Gallia præclari fuere rhetores. Statius Tholosanus, de quo Eusebius de tēporibus, Vatienus, Iulius Florus de quo sic meminit Quintilianus: Is fuit Iulius Florus in eloquētia Galliarum: quoniam ibi demū exercuit eam princeps alioquin inter paucos disertus, & dignus illa propinquitate. præterea Lugduni (ut diximus illic: Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram) exercebatur ars oratoria: edito certamine a Caligula græcæ, latineq facūdiæ nō sine magno amittētiū decore. Est ergo sensus: Studia inqt: liberaliū artiū iā ad gētes barbaras & remotissimas puenere: q̄tinus filij Britānoꝝ sub gallica di disciplina rhetoricē didicerūt. Nā & supra in. vii. Saty. docuit i Gallia peritos extitere causidicos, & magnis affici pmiis illic. Nutricula causidicoꝝ Gellia. Britānia aūt īsula ē gallio Occāi. De Britānis scribit sic Cor. Tacitus in uita Iulii Agricolæ. Iā uero Aricola pricipū filios liberalibus artibus erudire, & igenia Britānoꝝ studiis Galloꝝ auferre: ut qui mō linguā Romanā abnuebāt, eloquētiā ꝯcupisceret ide ēt habitus nři honor & freqūēs toga. uñ recte sequtur: De cōducēdo loqtur iam rhetor Thube. Strabo docet Massiliæ studia literaꝝ floruisse. ꝛ Thule: hæc ē īsula de q Virgi. Tibi seruiat ultia Thule. ē.n. īsula i ultia parte septētriōis de q̄ sic Stabo lib. q̄rto. De Thule itē obscura ē historia, ppter ei⁹ i ultima loca remotionē: hāc si qdē ad sepētētrionē expositā locāt. Pli. Ex aduerso Hyberniæ & Britāniæ i mari Germanico locat ultimā oiū, q memorant. In q̄ solstitio nullas eē noctes indicat Cancri signū Sole trāseunte, nullosq cōtra p brumā dies. ꝛ Nobilis ille populus: sensus est. Populus ille nobis Vasconum: & urbs Sagūth⁹: licet ipii uederi possint: alter q comederit carnes humanas: altera q se, suaq oia igni & ferro absumi: q̄ hosti tradere maluerit: habēt tñ uñ illud excusent.s. extremā necessitatē: sed Aegyptij nullā honestā habēt excusationē, cū p summā crudelitatē ultro id faciāt. Sagūthus aūt ciuitas est Hispaniæ: quæ q̄si media inter Romanoꝝ & Carthaginēsiū fines iure fœderis in libertate relicta: post ea Romanis addicta, imitatq societate Romani iperii aduersus se Hannibalē cōcitauit. a quo obsessa octaua demū mēse capta est. Est autē ordo: Ille nobilis populus, quē diximus, & sagunthus per uirtute, atq fide, sed clade maior excusat qd tale. Maior clade æquiparat Sagūthinos Vasconibus fide & uirtute, sed ait clade maiores fuisse Saguthinos: qppe q & se & oia sua pēitus igni absumpserit: qd nō fecerūt Vascones: maior ergo clades fuit Sagūthinoꝝ. ꝛ Ægyptus sæuior, subaudi est. ꝛ Ara mæotidæ: Mæotis Palus est Scythię, q̄ efficit Tanais amnis, q Europā ab Asia disterminat. illic i Cheroneso Taurica, q hostio Mæotidis adhæret tēplū fuit Dianæ, ad cui⁹ arā uiui hoies imolabāt. de q̄ itellexit Valer. Flac. li. ii. loquēs de Thoante sic Tauroꝝq locos, delubraq sæna Dianæ Aduēit hic illū tristi Dea pficis aræ Ense dato. De ea multa ēt Ouid. i Pōto cōmemorat. Qui Cheronessum ipsā icolūt, Tauroscythę sūt appellati a mōte Tauro q illic ē. licet & i Cicilia ali⁹ sit eiusdē nominis. Ara aūt Mæotide dixit p mæotica sicuti & paulo ifra Mēphiti d terra p mēphetica. hocq necessitate metri nō recipiētis ablatiuū mēphitica. ꝛ Quippe illa taurica: ordo ē: Illa taurica iuētrix nefandi sacri imolat tm hoies, ut credas iā digna eē fide, q carmia tradūt.i. q poætæ ceciñerūt: q̄si dicat potes iā credere & ea, q poetis referūtur huiusmodi uera eē: quādo & apud Aegyptios tam sæua agātur.

ASCen.

ꝛ A DIVERTICVLO. A digressiūcula redit ad narrationē inceptā. Ordo ē: Fabula.i. narratio. nō.n. fabulā: sed historiā prius se narrare dixerat. repetat.i. resumatur a diuerticulo.i. a digressiuncula. Postquā altera pars. s. Tentiritaꝝ. audet subsidijs.i. auxiliis auctis. pmere.i. eripere e uagina, & thecis suis, ferrū.i. arma ferrea aut ferrata. & instaurare.i. q̄si de nouo icipere: aut instātius facere pugnā. sagittis iestis.i. iestatibus, & damū inferētibus: & ii q colūt Tentira uicina palmæ apud Thebē umbriferæ istant.i. iminent aut ingerūt se oibus reliquis præstātibus.i. dātibus celeri fugæ terga.i. fugiētibus. qdā ex fugiētibus præcipitās.i. nimis precipitāter arripiēs cursum. labitur hic.i. hoc loco. nimia formidine.i. ppter nimiā formidine. & capitur ab isequētibus. s. Ast.i. sed turba uictrix .i. insequētiū, & uoti cōpotū. edit.i. deuorauit illū, q ceciderat totū. sectū.i. minutim concisum in plurima frusta: ac particulas: ut unus sufficeret multis: & hoc ossibus corrosis. nec decoxit.i. buliuit. aheno.i. cacabo, ut lebete. ardēte.i. feruēte. aut uerubus.i. non assauit. putauit.n. turba uictrix. s. usq a deo.i. ualde lōgū, & tardum expectare focos: existens cōtēta cadauere crudo. libet hic gaudere q ipsa nō uiolauerit ignē: quē ignē Prometheus donauit terris raptū p ferulā quādā. de summa parte cæli.i. aeris. ego gratulor elemēto .s. igni: & ego reor te o Volusi exultare præ lætitia: q ignis non sit uiolatus. sed q sustinuit.i. semel ausus est: natura sua repugnāte mordere cadauer. nihil edit.i. comedit unq̄ libētius hac carne. s. humana: quod ex cōiecturis licet asserere. Nam ne q̄ras & dubites.i. nō debes quęrere & dubitare. an prima gulæ.i. primus gulose comedens optimos bolos: senserit uoluptatē in tāto scelere: qa notū est, q maximā. autē p sedis qui stetit ultimas absūpto iā toto corpore: gustat aliqd de sanguine. & hoc digitis sūpsit p terrā. Vascōes &c. Fatetur idē alibi contigisse: sed nō ex cōsimili causa: uñ aggrauatur scelus Ægyptiorū. Ordo est: Vascones q sunt populi in Hyberia uñ talibus alimētis.i. carnibus humanis pduxere.i. extēderūt. aias.i. uitas suas: ut fama est. quod addit quasi dubitet: cū de Ægyptiis exploratū habeat. sed inuidia.i. malignitas fortunæ est illic: ultima bellorū: extremi casus: & dira agestas.i. media lōgæ obsidionis sup. erat illic: hoc est illi fuerāt in extrema necessitate constituti. Exēplū n. huius cibi quem Vascone assumpserūt: quod exemplū nūc agitur: debet esse mirabile.i. dignū miseratione. sicut gēs dicta mihi.i. a me modo.i. iā. nūc: i. ipsi Vascones obsessi. lacerabāt fame i. pp famē. aliena mēbra.i. alterius hois. existentes parati esse.i. comesse, siue comedere. &.i. ēt. sua mēbra post oēs herbas assumptas .s. post cūcta aialia et qcqd furor uētris uacui.i. rabiosa fames cogebat sup. comedere. & hoc hostibus ipsis miserātibus.i. misericordia prosequētibus: pallorē, & maciē, & tenues artus ipsoꝝ. s. Vasconū. Nā qs hoium. q siue Deorū. abnuerit.i. recusauerit: si peteretur dare ueniā.i. ignoscere. uiribus.i. uirilibus aīs passis dira: atq imania.i. tā lōgam & imanem obsessionē: q.d. nullus. Et quis abnuerit dare ueniā illis sup. qbus manes.i. aiæ: ut umbræ illorū, quorū corporibus uescantur, poterāt ignoscere. Sed pcepta Zenonis.i. illius optimi phi monēt nos melius. nec.n. putāt oia: sed q̄dam tantū faciēda esse pro uita.i. pro saluatione uitæ: quod uerū est. uñ Ouid. Sōmū crede nefas aīam præferre pudori. & illud Virgilianum: Vsq adeo ne mori miserū est. Malū siqdem culpæ nō est adeūdū p euitādo malo pœnæ. Sed uñ Cātaber.i. Vasco sup. esse poterat stoicus .i. eruditus i dogmate stoicorū: psertim ætate antiq Metelli. q.d. nō est uerisimile: & ita cōcludit eos per ignorātiā peccasse. nūc ait habet totus orbis Athenas.i. philosophiā. Graias.i. græcā, & uostras .i. latinā. Gallia facūda psertim apud Lugdunū. docuit causidicos Britānos.i. ex Britānia. & Thule.i. ultima regio Britanniæ ultra.

Cātabri

Statius Tholosanus Vatienus

Thule

Inuentrix,homines(ut iam quæ carmina tradunt,
Digna fide credas)tantum immolat,ulterius nil
Aut grau ius cultro timet hostia.quis modo casus
Impulit hos?quæ tanta fames,infestaq; uallo
Arma coegerunt,tam detestabile monstrum
Audere?an ne aliam terra memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles cymbri,nec Britones unq̃,
Sauromatæq; truces,aut immanes Agathyrsi
Hac sæuit rabie imbelle,& inutile uulgus
Paruula fictilibus solitum dare uela phaselis,
Et breuibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri inuenies,nec digna parabis
Supplicia his populis,in quorũ mente pares sunt,
Et similes ira,atq; fames,mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quæ lachrymas dedit,hæc nostri pars itima sensus,
Plorare ergo iubet causam lugentis amici,
Squaloremq; rei,pupillum ad iura uocantem

Scotiã.loqtur.i.agit nũc.de chetore.i.doctore artis oratoriæ cõdu cẽdo.Nobilis ille tñ pplus,quẽ diximus,& par.Docet sæuitiã Agy tiorũ nõ solũ maiorẽ eẽ,q̃ Vasconũ:sed ẽt,q̃ sacerdotũ Dianæ tau ricæ q sacrificabãt qdẽ hoies:sed nõ manducabãt.Ordo est: Tñ ille pplus,quẽ diximus.s.Vasconũ est nobilis.& Saguntus.i.ciuitas il la Hispaniæ cõfœderata Romanis existẽs sup.par.i.æq̃lis.s.Vasco nib᷒ uirtute atq; fide:sed maior clade,q̃a oẽs iterierũt i obsidiõe excusat tale qd.i.factũ.Vasco nũ.i.expta q̃ acris sit famesignoscat e s.Ægyptus aũt ẽ sæuior ara Mæotide.i.ipsius Dianæ tauricæ ad Mæoti lacũ Scythiæ.qp pe.i.q̃a certe.illa taurica .s.ara. ¶VLTERIVS nil timet:ac si dicat non timet ut comedat. ¶Quis modo casus:acclamatio in detestationẽ tãtæ crudelitatis cũ nulla ipellẽte causa tantũ scelus ppetrẽt.¶Monstrũ:ut hẽs comedãt.¶An ne Inuidiã facerẽt:si Nilus,inqt,ut iratus Aegyptum inũdare nollet:nunqd Aegyptii ad eius idignationẽ possent aliqd crudelius facere:ac si dicat: Possent ne eum grauiore contumelia irritare:hoc autem ideo dicit:q̃ solebant accolæ fluminis aliqua immani crudelitate incrementa & inundationẽ irritare sumpto exẽplo a Busiride,q primus imolato hoie id instituit a Thrasylo edoctus:quẽ primũ suo inuẽto immolauit.Cuius rei meminit Ouidius in arte amãdi:Dicit Aegyptus caruisse iuuãtibus arua Imbribus,atq; annos sicca fuisse noue.Cũ Thrasylus Busirim adit,monstratq; piari Hospitis effuso sanguine posse Iouem.Illi Busiris fies Iouis hostia primus Inquit,& Aegypto tu dabis hospes aquã.Nam eũ(ut diximus)primũ imolauit.Ouidius in Ibin:Vt qui post annos sacri monstrator iniqui,Elicuit pluuias uictima cæsus aq̃s.¶Memphitide terra:forma patronymica dixit mẽphitide pro memphitica terra:hoc est Aegypto.nam Memphis ciuitas est Aegypti:quam sæpe poetæ pro Aegypto ponunt.eam cõdidit Ogdous,qui Vchoreus cognominatus est.Ambitus stadiorum centum & quinquaginta urbem omnium Aegypti præclarissimam opportuniore totius eius oræ loco:ubi Nilus in plures scissus partes efficit formam Deltæ.Aegyptiorum autem regia est,

Nili inundatio

ibi tẽplum est Apidis,qui apud eos,pro Deo habetur.¶Nolenti surgere Nilo:idest nolenti crescere & inundare Aegyptum:quæ quotannis crescente fluuio solet inundari.Nam Nilus solus inter reliqua flumina adeo(ut scribit Diodorus)æstate crescit,cum decrescant cætera:ut totam inundet Aegyptum:hyme minuatur cum reliqua augeantur.¶Qua nec terribiles:per comparationem Aegyptios crudelitate omnibus præfert barbaris & immanibus,ut sit ordo & sensus:Vulgus imbelle & inutile Aegyptiorum sæuit hac:

Cymbri

idest tali rabie:qua pro quali.terribiles Cymbri non sæuiuerunt.ii enim sunt Germaniæ proximi Oceano,qui animo & audacia præstantissimi & manuum uirtute,ac celeritate &,impetu egregii in bello fulguri similes uidebãtur,itaq; ipsorũ imperũ nemo sustinere poterat.Nam multos magnosq; exercitus Romanos penitus deleuerunt.Vnde nunc a poeta terribiles nominant.Eos demũ,cum

Britões

in Italiã uenissent,Marius pfligauit.¶Britones:populi sunt Germaniæ denominati a Britone filio terræ:cuius fuit filius Mannius.de quo diximus apud Persium:Præsto est mihi Mannius hæres Progenies terræ.illud obseruandum est Britones ultimam corripere,quia iflexio sit græca:sicuti ante Vascones & fama est.Et apud Virgiliũ:Iam uero & Rutuli certatim & Troes,& omnes.Et alibi:Ferrũ exercebãt uasto Cyclopes i antro.¶Sauromatæ populi sunt Schytiæ circa Mæotĩ paludẽ.De q̃bus pluscula diximus i secũda

Agathyrsi

Saty.Vltra Sauromatas.¶Agathyrsi:populi sunt Scythiæ Gelonis contermini.dicti ab Agathyrso filio Herculis:ora,artusq; pingũt,ut quisq; maioribus præstant,ita magis uel minus.unde poeta appellauit pictos Agathyrsos.¶Hac rabie:idest tali,qualẽ ostẽdimus supra.¶Vulgus:Aegyptiorũ.¶Solitũ dare uela,hinc maxime emergit idignatio:q̃ cũ in reliquo uitæ genere sint mollissimi & effœminati carnib᷒ humãis uescant:quod populi barbari & feri nõ faciũt.Tradit.n.Strabo(ut paulo añ retulimus)ad canopica q̃dã solẽnia igẽtẽ turbã p fossã ex Alexãdria descẽdere:q̃ die ac nocte nauiculis plẽa ẽ uirorũ,ac mulierũ ipudẽter canẽtiũ,ac saltãtiũ cũ oĩ dissolutiõe ubi aĩt tãta facilitate nauigari:ut,scaphis ẽt testaceis utant.i.fictilib᷒.¶Phaselis:pictis nauiculis.Virg.Et circũ pictis uehit sua rura phaselis.¶Testæ:nauiculæ testaceæ.¶Nec pœnã:licet hoc ad Aegyptios ptineat:põt tñ et gñaliter i oẽs dictũ uideri:ut sit sensus:Illis populis,quorũ mẽs ira pariter,atq; praua uolũtate ad scel᷒ mouet,paria supplicia & digna nõ iueniunt:ut ostẽdat eos oĩno dignissimos eẽ oĩ cruciatu.ille.n.q ipulsu iræ aliqd crudele facit:leui᷒ peccasse uidet,q̃ q & ipulsu iræ & ↄsensu animi accedẽte turpitudinẽ cõmittit.pmi.n.illi mẽtis ipetus i ptãte nr̃a nõ sunt,ex quo digni uidemur uenia.Sed cũ irã sequat,& deliberata uolũtas,tũc demũ scelerati cẽsemur,& oĩ supplicio dignissimi.¶Pœnã sceleri iuenies:subaudi a sequẽtibus dignã,& ↄueniẽtẽ.¶Ira atq; famas pares & similes:hoc ẽ q p irã & animi cõsensum.i.famẽ quãdã & fæuã cupiditatẽ animũ suũ ad pficiẽdũ scelus applicant:ut per famem rabidam quandam sæuiendi cupiditatem intelligas:simulq; respicit ad id quod quasi per famẽ commederũt carnes humanas.¶Mollissima corda:hippophora est,q̃si aliquis dixerit non esse mirũ si tã crudelia cõmittant:quãdo ita natura hominẽ ad crudelitatẽ formauerit.Et ipse respõdeat:naturã fateri nõ crudelitatẽ,sed pietatẽ hõi ingenerasse:quãdo lachrymas dedit,quibus idicat incõmodis se dolere alienis.¶Hęc nostri pars optima sensus:alii sunt,q pars optima legũt:alii pars ultima.Ego autẽ legẽdũ eẽ puto,& sic corrigẽdũ:Hæc est pars itima nostri sensus.i.ipsæ lachrymæ sunt,quæ interiorẽ partẽ nostri sensus patefaciunt.nã p lachrymas iteriorẽ pietatẽ ostẽdimus.ergo,inqt,natura nobis dedit pietatẽ q̃ p lachrimas cognoscit.iubet.n.nos aliena incõmoda plorare.¶Squalorẽ rei.i.incõmoda,& aduersa rei squalẽtis & mœsti.Est.n.squalor alta illa cõgeries sordiũ,q̃ i corporib᷒ humanis inculta,squãmosisq; apparet:deductũq; uidet uocabulũ a squãmis,quas situs ille inguamẽtorũ in corpore imitatur.Lege Mace.& Gelliũ.Squalẽtẽ tñ ẽt p splẽdẽte poni apđ auctores legimus.ubi Virg.i.iiii.Georg.Alter erit maculis auro squalẽtib᷒ aedẽs.¶Pupillũ:plorami᷒ ẽt,iqt pupillũ:q iius deceptorẽ & bonorũ suorũ raptorẽ uocat.

¶Aut Diana existẽs sup.iuẽtrix sacri.i.sacrificii nefãdi ut credas ea q̃ carmia tradũt eẽ digna fide:hoc ẽ ut cõcedam᷒ uera eẽ:qđ poetæ đ ipa taurica canũt.imolat tñ hoies:& nõ cõedit & hostia q̃ debet offerri.s.seru᷒.nil timet ulteri᷒ aut graui᷒ cultro.i.q̃ mactari nõ.n.timet dẽtibus deuorari.sed qs casus ipulit hos.s.Aegyptios?q̃ tãta fames?q̃ p &.q̃ sup.arma ifesta uallo coegerũt audet ta detestabile mõstrũ:hoc ẽ uesci crudo hoie.An ne facerẽt aliã iuidiã.i.aliud signũ iuidẽtiæ ipsi Nilo nolẽti suegere.i iundare terrã a quo depẽdet tota fertilitas Aegypti.& hoc terra Memphitide.i.Aegyptiaca existẽte sicca:q̃si dicat nõ possent.Vulg᷒ Aegyptiorũ imãe.i.efferũ,ac crudele.& iutile.i.ignauũ ad bene agẽdũ.solitũ dare phaselis.i.nauiculis fictilibus.i.testaceis:paruula uela.& icũbere breuibus remi testæ pictæ.i.molliter ornatæ:hoc ẽ aliogn mollissimũ uulg᷒ sæuit hac rabie:q̃ nec Cymbri populi Germaniæ terribiles regionem oli gallicã:nũc Brittãniã dictã incolũt.nec Sauromatæ populi ad Scythiã truces.i.feroci aspectu.nec Agathyrsi populi Scythiæ immanes:unq̃ sup.sæuierũt.Nec pœnã &c.Cõcludit imanitatẽ Ægyptiorũ oẽm punitionẽ excedere.Ordo est:Nec tu iuẽies huic sceleri.s.Ægyptiorũ pœnã sup.satis magnã:nec pabis supplicia digna his pplis:i quorũ mẽte sũt ira,& fames:pares & similes:q̃a p irã faciũt quod per summam inediam,& famem audere non deberent.natura fatetur se dare humano generi mollissima:idest clementissima,

Circunscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus cum funus adultæ
Virginis occurrit, uel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. qs enim bonus, aut face dignus
Arcana, qualem Cereris uult esse sacerdos,
Vlla aliena sibi credat mala? separa hæc nos
A grege mutorum, atq; ideo uenerabile soli
Sortiti ingenium, diuinorumq; capaces,
Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti
Sensum a cælesti demissum traximus arce,
Cuius egen prona, & terram spectantia mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantũ animas, nobis animũ quoq;, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præstare iuberet,
Dispersos trahere in populum, & migrare uetusto
De nemore, & proauis habitatas linquere syluas,
Ædificare domos, laribus coniungere nostris
Tectum aliud, tutos uicino limine somnos
Vt collata daret fiducia, protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem uulnere ciuem,
Communi dare signa tuba, defendier iisdem
Turribus, atq; una portarum claue teneri.
Sed iam serpentum maior concordia, parcit
Cognati maculis similis fera. quando Leoni
Fortior eripuit uitam Leo? quo nemore unquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, sæuis inter se conuenit ursis.
Ast homini ferrum letale incude nefanda
Produxisse parum est, cum rastra, & sarcula tantum
Assueti coquere, & marris, ac uomere lassi
Nescierint primi gladios excudere fabri.
Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem, sed pectora, brachia, uultum
Crediderint genus esse cibi, quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra uideret
Pythagoras? cunctis animalibus abstinuit qui
Tanq̃ homine, & uẽtri indulsit non omne legumen?

& mitissima corda. nã solus homo mansuetum animal: cætera aut feræ: aut bruta dicũtur: q̃ dedit lachrymas: ut nos mites significes mus plorãtes mortẽ, aut casum ꝓximi nostri. Hæc aũt s. lachrymas est optima, i. maxia pars nostri sensus: qa natura nihil nos docuit præter quam flere: & id statim a uitæ principio. ut docet. Pli. in prin. .vii. lib. Ergo quia ꝓ maximo dono natura nobis lachrymas dedit: ipsa iubet plorare causam. i. lachrymis ꝓsequi causam amici lugẽtis. & squalorẽ. i. abiectionẽ habitus & corporis. neglecti rei. i. accusati de aliquo crimine. & plorare iubet pupillũ. i. orbũ parẽtibus. uocãtẽ. i. citãtẽ. ad iura. i. ad iudicẽ iustitiæ & iuris ministrum.

IO AN. BRIT. ¶ CIRCVM scriptorem: deceptorẽ a circũscribo. de quo dictũ est abũde illic: Quot Basilus socios, quot circũ scripserit Hirrus. ¶ Cuius. s. pupilli. ẽ autẽ ordo: Cuius capilli puellares faciunt ora manãtia fletu incerta. ¶ Manantia: illud obseruandum apud auctores talẽ inueniri locutionẽ: Aqua dulcis manat ex fonte. Et fõs manat aquã dulcẽ: ut hoc loco: & alibi I sexta Saty. Et longã manãtia labra saliuã. Et fons manat aq̃ dulci. Plinius lib. xxii. cap. xxii. Cauli fractus copioso lacte manat. Properti⁹: Leuis odorato ceruix manabat oliuo. Absolute etiã diximus ut cera quæ manãt. ¶ Capilli puellares: idest crines lõgi: q̃les sunt puellis. ¶ Ora incerta: ut nõ facile discernas mas an fœmina sit. ¶ Naturæ impio: quæ nobis pietatẽ indedit. ¶ Virginis adultæ: tũc. n. maxime miseratione mouemur, cum iã adulte ætate uirgo morit. ¶ Et minor igne rogi: hoc autẽ dicit ex more ueterũ, q (ut auctor est Plinius libro septimo) infantẽ nisi ꝓus genito dẽte nõ cremebãt. Infantẽ autẽ dentire tradit Plinius septimo mẽse, postquã natus est. Minor ergo igne. i. minor q̃ ut cõueniat cremari. Tertia. n. infantes cõdebant: quod poeta his uerbis innuit: Vel terra clauditur infans. ¶ Quis. n. bonus: hic sensus est: Quis ẽ, ingt, bonus & a natura bene informatus: q aliena mala cõmunia esse nõ putet? Iuxta illud Terẽtianũ: Homo sum nihil humãi a me alienũ puto. Est. n. hoĩs bone instituti (ut docet Cic. in Cat. maiore) & lætari bonis reb⁹, & dolere ꝯtrariis. ¶ Et face dignus arcana: periphrasis est hoĩs pii q̃les oportebat sacris Cereris interesse & ministrare: a qbus sacris impii ẽt uoce ꝑconis sumouebant. unde Sue toni⁹ I Nerõe: Peregrinatiõe q̃dẽ Grȩciȩ Eleusinis sacris, quorũ initiatiõe ipii, & scelerati uoce ꝑconis submouent interesse nõ ausus ẽ. M. Antoni⁹: ut refert Iulius Capitolinus: ut se inocentẽ ꝓbaret. Cereris tẽplum adiit, sacrariumq; solus igressus est. ¶ Face arcana: hoc est mystica & secreta. Nã prisci appellauere sacra ea arcana, que mystica Græci hoc est secreta: q̃si quæ ob sanctitatẽ aliquã debeant esse separata a nobis: q̃lia fuere sacra Cereris: quæ accensis facibus nocte celebrabantur a matronis in memoriã Cereris, q̃ Proserpinã filiam ardentibus faculis q̃siuit. Claudianus: Templumq; remugit Cecropidum, sanctasq; faces extollit Eleusis. Ouidius in Fastis: Hinc Cereris sacris nunc quoq; teda datur. ꝙ autem nocte celebrarentur docet Iustinus lib. ii. his uerbis: Megarenses matronas Atheniensium in eleusinis sacris nocte oppressuri, naues conscendunt. Ea summo tegebantur silentio. unde Apule. lib. vi. Metamo. Et cætera que silentio tegit Eleusis Atticæ sacrarium. ¶ Separat hæc nos natura, inquit, que nobis tantam humanitatem dedit, ut alienis incommodis doleamus, separat nos a brutis. idest ea est, que nos dissimiles esse facit a brutis: cum nobis rationem & intellectum tradidit: quibus malum & bonũ cognoscimus. Bruta autem nullã habentia, nec rerum, nec temporum discretionem sensu tantum mouentur. & ad id solum quod adest, quodq; præsens est se accommodant, paulum admodũ intelligentia præteritum, aut futurum, quæ omnia illuc tendũt Aegyptios a brutis non differre: qui rationis terminos obliti, tãtam rabiem feruntur: ut ea faciant, que ab omni humanitate sint penit⁹ auersa. ¶ Atq; ideo idest, ob eã rem, scilicet ut a bestiis differemus. ordo autem est: Atq; ideo nos soli sortiti ingenium uenerabile traxim⁹ sensum a cælesti arce. ¶ Sortiti igenium: quo, scilicet omnino bruta carent. Est enim Ingenium uis quedam animæ: qua se anima explicat, atq; exercet ad omnium rerum intelligentiam: ut per ingenium intelligas ipsum intellectũ & rationẽ: quæ principales sunt animi partes. (Ingeniũ) ¶ Capaces diuinorum: hoc uult significare intellectum & rationem, que principales (ut diximus) sunt partes animi: quasi communes cum ipsis Diis nos habere, ac per hoc dixit nos esse capaces diuinorum. Nam recta Intelligentia est ipsorũ Deorum: quibus nos pares esse uult communione rationis & intellectus: quo sensu animalia bruta carent. unde est illud Ciceronis i Catone maiore: Est enim animus cælestis ex altissimo domicilio depressus: & quasi demersus in terram locum diuinæ naturæ, æternitatiq; contrarium. Pythagoras etiã affirmauit nos ex uniuersa mente diuina delibatos habere a ios: eosq; immortales credidit Cicero hoc argumento: cum tanta sit celeritas eorum: tanta memoria preteritorum: futurorumq; prouidẽtia: tot artes: tot scientiæ: tot inuenta. unde ait poeta: Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti. quod homini non accidit nisi beneficio animi, qui (ut diximus) & cælestis nos ad oẽs artes facitat aptos. ¶ Indulsit: dedit. ¶ Animas: quibus tantum uiuunt. Nam animam dicimus esse, qua uiuimus: animum uero, quo sapimus. quo animo ipsa bruta carent cum nihil conoscant, neq; discernant. ¶ Illis, scilicet bruus. ¶ Nobis animũ quoq; hoc dicit nobis animas & animum quoq; esse datum. ut sit sensus: Animas tantum brutis esse datas, sed nobis & animas & animos. ¶ Mutuus affectus: mutua caritas. mutuum affectum dicimus, cum par uoluntas accipitur & redditur. (Mutuus affectus) ¶ Iuberet, idest uellet nos ab aliis auxilium petere: & aliis nos subuenire: ob id enim ciuitates conditæ sunt: ut mutuis homines uiuerent officiis. ¶ Dispersos trahere in populum. nam homines ab initio in agris passim more bestiarum uagabantur: uictumq; sibi pomis siluestribus querebant. uerum natura monstrante intellexerunt sibi conducibile esse, si in unum congregarentur locum. Itaq; cœperunt oppida

Infantes non cremantur

Cereris sacra

Horatius

pida ædificare: quo ſe relictis ſiluis receperunt. Horati. Oppida cœperunt munire, & ponere leges: Nequis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter. ❡ Tutos uicino limine ſommos: Ordo eſt: Vt fiducia collata daret ſomnos tutos in uicino limine. ❡ Collata: coniuncta. ❡ Protegere armis: Ordo eſt: Mutuus affectus iuberet protegere: hoc eſt in bellis ciuem ab hoſtibus conſeruare: cum aut lapſus, aut uulneratus fuiſſet. ❡ Communi turba: communi claſſico: cum in expeditionem eundum eſt. ❡ Sed iam ſerpentũ: ſenſus eſt, Maiore, inquit, concordia oĩa in ſuo genere animalia ferme uiuũt, q̃ homines. quod quidem Pli. lib. vii. tradit in hunc ſenſum: ut alter ab altero mutuatus eſſe uideatur. ait enim: Denique cætera animantia in ſuo genere probe degunt, congregare uidemus, & ſtare cõtra diſſimilia Leonũ feritas inter ſe nõ dimicat, ſerpentũ morſus non petit ſerpentes, nec maris quidem belluæ ac piſces, niſi in diuerſa genera ſæuiunt. At hercule homini plura ex homine ſunt mala. ❡ Sæuis urſis inter ſe cõuenit. i. inter urſos concordia eſt.

Conuenit

Dicimus enim ſic: Mulieribus inter ſe conuenit, & inter mulieres cõuenit. Terent. in Hecyra: Neque cõuentură inter nos poſt hac eſſe arbitror. Et mihi tecũ hoc conuenit. Cicero: Interfectam eſſe matrem ab Oreſte cõuenit mihi cũ aduerſarijs. i. nulla mihi de cæde matris eſt cõtrouerſia cũ aduerſarijs. Et cõueni cũ mercenarijs de pretio. Fabius: Quanti ueheret interrogaui, de pretio conueni. ❡ Indica tigris: tigrin nõ ſolũ Indi: ſed & Hyrcani fuerunt animal uelocitatis tremendę. Martia. Tigris ab Hyrcano gloria rara iugo. ❡ Aſt homini: per cõparationem priſcæ ætatis, ſcelera ſui temporis amplificat. Eſt. n. ſenſus: Tanta inter ſe, inquit, homines hoc tempore impietate ruunt: ut ad crudelitatẽ exercendam parũ habeant gladios ſibi fabricaſſe, quos antea fabri aſſueti tantum inſtrumentis ruſticis excũbere neſciuerũt: ut aſpiciamus etiã populos, qui nõ contenti hominũ cæde, in eorũ etiã corpora morſus iniciant: ac ſi diceret ſatis impiũ uideri poterat gladijs rem agi: niſi ẽt hoĩes cæſi comœderentur. ❡ Produxiſſe: cudendo extendiſſe. ❡ Raſtra: a radenda terra ſunt dicta. ❡ Sarcula, & marræ: inſtrumẽta ſunt ruſtica ad effodiendã terrã. ❡ Laſſi marris ac uomere. i. laſſi cudendo marras & uomeres. ❡ Neſcierant excudere: Virgi. in Georgicis: Nec dũ etiã audierãt inflari claſſica, nec dum Impoſitos duris crepitare incudibus enſes. ❡ Populos. ſ. Aegyptios. ❡ Genus eſſe cibi: tanta eſt impietas & rabies. ❡ Quid diceret: per amplificationem deteſtatur rem tam nefanda. Eſt. n. ſenſus

Pythagoras

Si Pythagoras inquit talia fieri uideret, quid non diceret, aut quo ſibi fugiendũ nõ putaret in tãta rei atrocitate? Pythagorã aũt nominat: q̃ is cũ ſentiret animas hominum poſt mortẽ i brutorũ, uel hominũ corpora tranſire, carnibus abſtinuit ne ſcilicet edendo in animas humanas ſæuiret, fabis etiã abſtinuit. uñ ſequit: Et uentri indulſit nõ omne legumẽ. Tradit Gellius ex auctoritate Ciceronis lib. pri. de diuinatione: Pythagoreis fabã interdictã, q̃ inflationem afferat magnã, eũque cibũ trãquillitatẽ mẽtis quærẽtibus eſſe cõtrariũ. quare Pythagoras ſpiritalẽ eſſe aſſeuerãs, uelut a cognata abſtinuit. undẽ eſt illud apud Horatiũ in Satyris: O quando faba Pythagoræ cognata, ſimulque Vncta ſatis pingui ponent oluſcula lardo. Sed Ariſtoxenus (auctore Gelli.) ſcribit nullo Pythagoram legumine ſæpius eſſe uſum q̃ faba, q̃ ſenſim aluũ ſubduceret: porculis quoque ſolitũ neſci ſcribit Cic. tamen, & Laertius teſtatur ijs ı eũ abſtinuiſſe. Tradit Pli. fabã. exiſtimatã eſſe hebetare ſenſus, inſomnia quoque facere. ob hoc Pythagorica ſenteutia damnatã: uel (ut alij tradiderũt) quoniam mortuorũ animæ ſunt in ea: quę de cauſa parentando utique aſſumitur. De Dogmate Pythagorico lege Ouidiũ in ultimo Metamorph. Phariſei uero philoſophi Iudæi aiunt (auctore Ioſepho de bello iudaico) animam oẽm incorruptã eſſe: tranſire aũt in alia corpora ſolas bonorũ, ĩproborũ aũt iterminabili ſupplicio cruciari. ❡ Hæc monſtra: rẽ tam nefandã, ut carnibus humanis ueſcanť. ❡ Cunctis animalibus: Nam eorũ poeta ſequitur opinionẽ, qui dixerunt Pythagorã cunctis animalibus abſtinuiſſe. De Pythagora multa referunť a Philoſtrato lib. viii. Is enim inquit animalia in terra degere permittens, quæ autem ex terra naſcuntur mũda, puraque eſſe. putans talibus ut ueſcerentur inſtituit: q̃ aiæ corporique apte nutriendo cõgruerẽt. ueſtitũ inſuper quẽ plerique ex morticina materia cõfectũ geſtãt, ipurã eſſe autumãs lineis conſtituit, & calciamẽta itidẽ ex arborũ corticibus fieri mandauit.

ASCen.

❡ CIRCVMSCRIPTOREM: ideſt deceptorem per iniqua ſcripta. cuius pupilli ora madantia fletu. ideſt lachrymis. capilli puellares. ideſt longi quales habent puellæ. faciunt in certa. id eſt indiſcreta an mares an fœmellæ ſint. Nos gemimus imperio naturæ. i. natura ſperante: cum ſuxus uirginis adultæ: iam ſcilicet nubilis occurrit uel cum infans: & minor igne rogi. ideſt q̃ ut ſolenniter comburatur. clauditur terra. ideſt ſepelitur. Quis enim bonus ſup. exiſtens: & dignus arcana face. ideſt caſtus & pius: & talis qualẽ ſacerdos Cereris uult eſſe ſup. uxorẽ eis: ſi feſtis Cereris intereſſe uelit. credat ulla mala. i. icõmodo & aduerſa eſſe aliena ſibi quaſi dicat nullus. Et eſt ſenſus: Nemo humanus & bonus poteſt uidere ſiccis oculis malo alterius: tanquam nihil ad ſe pertinentia: quia naturaliter homo homini condolet. unde dicit Chremes Terentianus in tertia Comœdia: Homo ſum, humana nihil a me alienum puto. Et diuus apoſtolus. ii. Corin. xii. Quis ſcandalizatur ut ego nõ uror. Si ergo naturaliter pii & condolentes ſumus: & hoc ſciẽtes rei oia faciunt, quibus minimã merceantur: immaniſſimum conuincetur illud facinus Ægyptiorum. nec uult dicere nunc non eſſe piũ aliquẽ, ut Mancinellus aſſerit: ſed nullum eſſe bonum, qui non idẽ pius ſit. q̃ aũt naturaliter pii ſumus iterum probat dicens: hæc. ſcilicet pietas ſeparat nos a grege mutorum: ſcilicet animalium: quidam legunt motorum: ſed placet mutorum legi. atque ideo nos ſoli homines ſortiti ingeniũ uenerabile: quia pium & manſuetum & capaces diuinorum: ideſt diuinarum rerum. & apti artibus exercendis & capiendis: trax mus ſenſum demiſſum ab arte cæleſti. Quia (ut dicit Virg. in. vi.) Igneus eſt ollis uigor & cæleſtis origo. Et Hora. uocat aiam: Diuinæ particulã auræ. cuius. ſcilicet ſenſus: hoc eſt rationis egent cætera aialia prona & cõſpectantia terrã. Vnde Ouid. primo Metamorpho. Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram: Os homini ſublime dedit, cælumque uidere iuſſit, & erectos ad ſidera tollere uultus, Communis cõditor mundi. ideſt Deus pater. indulſit. ideſt clemẽter conceſſit. principio. ideſt cũ omnia carerẽt. illis ſcilicet animalibus brutis. tantũ animas. ſcilicet ſenſitiuas, & uitales. ſed nobis indulſit ſupp. quoque. ideſt etiam animum. ſcilicet rationalem. ut mutuus affectus. i. caritas mutua: iuberet nos petere a proximo: & præſtare proximo auxilium. & trahere in populum. ideſt congregare in ciuitatem diſperſos. ſcilicet ſparſim in ſiluis, & ſpeluncis degentes & migrare. ideſt diſcedere cum habitatione de uetuſto nemore, & linquere. ideſt relinquere ſiluas habitatas. a proauis. ideſt a maioribus. ædificare domos: & cõiungere noſtris laribus. ideſt domibus aliud tectum. ut fiducia collata limine uicino. ideſt propter limen uicinum. daret tutos. ideſt non periculoſos ſomnos. protegere armis cinem. ideſt cõciuem lapſum ab impetu inimici. aut nutantem. ideſt uacillantem: ingenti uulnere. ſcilicet poſtquam ſuſceperit: hoc eſt dirimere litem: & litigantes ſeparare: & laſſos, ac ſuccubentes, ne amplius uulneratur, protegere. Dare ſigna ad concurrendum in arma communi. ideſt omnibus nota tuba. defendier: ideſt defendi: hoc eſt protegi iiſdem turribus. atque teneri: ideſt includi una claue portarũ: hoc eſt ad hoc rationem hominibus ſolis dedit: ut inter ſe ſocialiter uiuerent: ſed tantum abeſt: ut ſic uiuant: ut maior ſit inter feras cõſenſio, atque cõcordia: quod & Pli. docet: ut recitat Manci. Ordo eſt. Sed iam maior concordia eſt ſup. ſerpentũ fera ſimilis. ideſt eiuſdẽ ſpeciei. parcit maculis cognatis. i. per naturam communicantibus in ſpecie exteriore. habent enim ut plurimum ferocia animalia maculas. quando Leo fortior eripuit Leoni ſupple debiliori uitã? quaſi dicat nunquam. In quo nemore expirauit unquam aper: ideſt porcus ſilueſter. ictus. ictes: ideſt percuſſus dentibus maioris apri? ac ſi dicat in nullo tigris indica. licet ferox, agit perpetuam pacem cum rabida tigride. conuenit. ideſt pax concordia, & conſenſio eſt: ſæuis urſis inter ſe. At. ideſt in contrarium. parum eſt. ideſt eſſe uidetur homini. produxiſſe incude nefanda. ideſt deteſtãda: propter abuſum: hoc eſt fabricaſſe ferrum. letale. ideſt mortiferum: hoc eſt arma ferrea. cum ſupple. ita ſit q̃ primi fabri ſueti. ideſt conſueti. coquere ideſt concludere tantum raſtra. & ſarcula. ideſt inſtrumenta ruſtica ad colendos agros: exiſtentes laſſi. ideſt fatigati uomere. & marris. ideſt alijs inſtrumentis ſuppple cudendis. neſcierint excudere gladios. ideſt enſes & mucrones. nos ſupple tamen aſpicimus populos. ſ. Ægyptios ut patuit: quorum iræ non ſufficit occidiſſe aliquem: ſed crediderint pectora: brachia: uultum. i. ſingula membra humana eſſe genus cibi. quid diceret Pythagoras: uel quo non fugeret? q. d. etiam in ignem ſugeret: ſi ipſe nunc uideret hæc monſtra: qui abſtinuit cunctis animalibus tanq̃ homine: & non indulſit uentri omne legumen: quia etiam fabis abſtinuit. de q̃ re tñ latius in Siluis noſtris diſputamus. ubi hanc Satyram fere expoſuimus.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA SEXTADECIMA.

IN SEXTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis numerare queat. Hac Satyra, quam nonnulli suspicantur non esse Iuuenalis, referuntur cõmoda, quæ multa honorificaq; cum leges, tum imperatores (ut est legi apud iurisconsultos) militantibus ampliter indulserunt. Illud autem non placet, q aliqui tradiderunt eum scripsisse hanc Satyrã in Aegypto: cũ a Paride Pãtomimo illuc fuisset missus in exilium: cum constet Paridem gratia, & authoritate duntaxat ualuisse apud Domitianum, & Iuuenalem opus suum sub Traiano (ut commemorauimus in uita eius) scripsisse. Est ergo sensus: Tanta esse militiæ præmia, & commoda, quanta numerari non facile queant.

Vis numerare queat fe
licis p̃mia Galle
Militiæ? nam si subean
tur prospera castra,
Me pauidũ excipiet ty
ronẽ porta secundo
Sidere. plus etenim fa
ti ualet hora benigni
Quã si nos Veneris cõ
mẽdet epistola Marti
Et Samia genitrix quæ delectatur arena,
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat, immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atq; oculos, medico nil promittente relictos.
Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti

Satyra sextadecima. Quis numerare queat.

IO AN. BRIT.

ELICIS: aut quæ a bellis ciuilibus longe absit (nã militia illa nullo mõ põt esse felix, q̃ belli ciuilis sanguine respersa fuerit) aut in q̃ nõ cõtingerit superari ab hoste: nec aliquã ferre calamitatẽ. Nã si subeantur: sensus est: Si, inq̃, des ut eamus i castra p̃spa, i. q̃ a sanguie ciuili sint penitus remota: illũ optauerĩ, ut mihi prima militiæ stipẽdia auspicãti benignitas siderũ affulgeat. hoc aũt dicit ex disciplina Ægyptiaca in q̃ plurimũ Petosiris, & Necepsos laborauere. Nã p̃suasum est ex astrorũ motu nõ modo futura cognosci, sed felicitatem, infelicitatẽq; portẽdi. unẽ est illud Iuue. Distat. n. q̃ sidera te excipiat modo primos incipientẽ edere uagitus. sicq; docet poeta oẽm i rebus humanis felicitatem ab astris ipsis. & fatis pendere: nec iis aduersantibus q̃cq̃ prosperũ esse posse. unẽ seq̃tur: Plus &. n. fati ualet hora benigni. Excipiet: optãtis est. Pauidũ: epitheton tyronis.

Tyro — Tyronẽ: tyro dicitur nouus miles. Porta: nam i castris duæ erãt portæ quarum altera p̃toria dr̃, q̃ ad orientẽ spectare debet, aut illũ locũ q̃ ad hostes respicit. ea. n. exercitus in p̃liũ educit, q̃a inicio p̃tores erãt, q̃ nũc cõsules, & ii bella administrabãt: quorum tabernaculũ quoq; dicebat p̃toriũ. Altera uero decumana appellat̃: q̃ post p̃torium est: p̃ quã delinquẽtes milites educunt ad pœnam. auct. Vegetius de re militari &c. Secundo sidere: benigno Deorũ nutu. Plus etenim: reddit rõnẽ, quare siderũ benignitas sit optanda ingredĩẽti militiã: q̃a momẽtum ipsum sideris benigni plus inq̃t ualet ad felicitatem præstãdam, q̃ si Venus p̃ epistolã cõmendet nos ipsi Marti: q̃ Deus est ipsius militiæ & q̃ in gratiam Veneris multa faceret. Nã ei cum Venere consuetudo stupri fuit. Genitrix q̃ delectatur: periphrasis est Iunonis, q̃ colitur in Samo. mater. n. fuit Martis, quẽ (ut scribit Ouidius in. v. Fasto.) concepit cõtactis genitalibus flore, quem Zephyrus ostenderat Chloridi uxori, quam latini Florã uocãt, uim generãdi habere. Samia arena. i. Samo ipsa arenosa & parũ fœcũda. de q̃ sic Apuleius: Ruratio ois est in sarculo & surculo: quorũ prouentu magis fructuosa est insula, q̃ frugifera. insula. n. est Icarij maris antea Parthenia noiata: q ibi Iuno adoleuerit: ibiq; etiã Ioui nupserit. illic. n. est tẽplũ nobilissimũ, atq; uetustissimum, & simulachrũ in habitu nubentis figuratũ: & sacra eius anniuersaria nuptiarum ritu celebrantur. Eã Dea ualde dilexit. unde est illud Virgilii: Post habita coluisse Samo: Est etiam alia Samos insula maris Ionii inter Dulychiũ, & Cephalniã, de qua intellexit Ouidius illic: Dulychij, Samos — Samiq;, & quos tulit alta Zacynthos. Tractemus: est̃ẽdamus. Cõmoda cõmunia. i. q̃ oibus sunt communiter militibus.

Toga — Togatus: militiæ nõ ascriptus. Nã toga semp̃ armis opponit̃. unẽ Cic. Cedant arma togæ. fuit. n. toga Romanorũ, qua ois sexus & cõditio utebatur. unẽ Virgil. appellauit Romanos rerũ dños, gentẽq; togatam. Offam nigrã: tumorẽ nigrũ ex p̃cussione. Nã (ut diximus ante, & apud Persium: Aut q̃tas robusti carminis offas Ingeris.) offa appellat̃ ois res i tumorẽ crescẽs. unẽ frusta carnis dicimus offas. Var. i re rustica: Dicebat L. Volũnio senatori missam esse offulã cũ duabus costis. Plinius itẽ: Res cõtusas. & in unũ cõuolutas appellat offas, ut est illud li. xiii. Pomũ purgatũ tundunt, seruantq; eius offas. Et alibi: Amygdalinũ oleũ, quod aliq̃ uocãt neopũ arefactis, & in offam cõtusis exprimit̃.

Offa

Liuor — Liuoribus: liuor p̃prie appellat̃ nigrũ illud, quod apparet in corpore flagellato: metaphoricos aũt p̃ inuidia sumitur.

Bardiacus — Bardiacus datur: ut intẽdas, inq̃t, militantiũ cõmoda si uolueris accusare militem a quo fueris uerberatus: miles de milite erit iudex. q. d. q̃ militi fauebit: & q̃ aduersabit̃. ut sit ordo: Bardiachus & calceus & grandes suræ dantur tibi iudex uolẽti p̃unire hæc: ut p̃ tria hæc describat ipsum Cẽturionẽ: q̃ gestare solet in castris cucullũ bardiacum, & calceũ clauatum, & q̃ magnus, procerusq; est. Nã ex Gallia mittebatur uestis, q̃ Bardocucullus siue cucullus Bardiacus appellatur. Eratq; uestis utilis & apta militibus: in qua ẽt cubarẽt in castris: q̃si quæ & similis ob breuitatẽ & crassitudinẽ conueniret. unẽ Mart. in Distichis: Gallia santonico uestit te bardocucullo, Cercopithecorũ penula nuper erat. Et in primo: Vrbica lingonicus tyriantina bardocucull'. Alibi poeta: Tẽpora santonico uelas adoperta cucullo. De ea sic & Iulius Capitolinus in P. Heluio pertinace: Auctio fame rerũ Commodi in his insignior fuit uestis sub tegmine serico, aureis filis insignior p̃ tunicas, penulasq; lacernas, & chiridotas dalmatarũ, & cuculli bardiaci.

Bardocucullus — Ergo p̃ bardiacum intelliges cucullũ crassioris lanæ, quo maxime Galli utũtur. Nã Bardi natio est Gallorum, q̃ maxime, ut docet Strabo lib. iiii. laudatiõibus, rebusq; poeticis studet. De quibus Lucanus: Plurima securi fudistis carmina bardi. Ex bardo igitur & cucullo fit bardocucullus, siue bardiacus cucullus. Absoluteq; quandoq; ponitur, ut hoc loco: sicut etiam apud Martialẽ in. iiii. Lassi bardiacus q̃d euocati. sic ẽt absolute laureã enunciamus: cum etiam dicamus coronã Laureã. & rosa ceũ absolute & oleũ rosaceũ: sic & multa alia.

Bardi — Bardi ẽt dñr igenio tardi. Nã apud græcos βραδύς tardũ significat. Plaut. in Persa: Nimis tandẽ eq̃dẽ p̃ barda & pro rustica reor habitã esse abs te. Idẽ in epidico: Me aũt sic assimulabã q̃si stolidũ,

cum

cũ bardũ me faciebã. Ci.i li.de fato. Zophyrus phyſognomõ, q̃ ſe pfitebat hoium mores, naturãq; ex corpe, oculis, uultu, frõte, pnoſcere ſtupidũ eſſe Socratẽ dixit & bardũ, q̧ iugula cõcaua nõ hẽret.

Q VIS numerare &c. Videt̃ poeta (ut in eius uita dixi) hic potius irridere felicitatẽ militiæ, q̃ ex aio laudare. nihil. n. laudis hẽt licetia nocẽdi. Ordo ẽ O Galle: quis q̃at numerare pmia felicis militiæ: q.d. nullus. Nã ſi caſtra ſuſcipiat pſpera. i. pſpo tpe. porta. i. introitus caſtrorũ. excipiet me tyronẽ. i. nouũ militẽ. ſecũdo. i. pſpero ſidere. hoc aũt opus eſt. Etenim: q̃a certe hora benigni fati. i. bonæ cõſtellationis plus ualet ad euẽtum belli: q̃ ſi epiſtola cõmendatiua Veneris. i. quã Venus amica Martis ſcripſerit. & genitrix Martis, ſ. Iuno: q̃ delectat̃ Samia arena. cõmendet nos Marti. i. Deo belli. Cõmoda &c. Ordo eſt: Tractemus primũ cõia cõmoda: quorum illud erit. haud. i. nõ minimũ, ne togatus. i. imunis a militia. audeat te pulſare, imo ſi pulſetur a te diſſimulet. nec audeat oſtẽdere ptori. i. iudici militantiũ dẽtes ſuos excuſſos a te. & oſſa. i. fruſtum carnis. nigrũ. i. uibicoſum & liuidũ in facie ſua. cum ſupple liuoribus. ideſt. maculis plumbei coloris. timidis. ideſt. inflatis ex ictu. atq; oculos relictos medico nil promittente de recuperando uiſu.

Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ,
Legibus antiquis caſtrorum, & more Camilli
Seruato, miles nec vallum litiget extra.
Et procul a ſignis. iuſtiſſima Centurionum
Cognitio eſt igitur de milite, nec mihi deerit
Vltio, ſi iuſtæ defertur cauſa querelæ,
Tota cohors tamen eſt inimica, omneſq; manipli
Conſenſu magno officiunt, curabitis, ut ſit
Vindicta grauior, q̃ iniuria: dignum erit ergo
Declamatoris Mutinenſis corde Vagelli
Cum duo crura habeas offendere tot caligatos,
Millia clauorum, quis tam procul abſit ab urbe?
Præterea, quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Vt ueniat? lachrymæ ſiccentur protinus, & ſe
Excuſaturos non ſolicitemus amicos.
Da teſtem, iudex quem dixerit, audeat ille
Neſcio quis, pugnos uidit qui dicere uidi,
Et credam dignum barba, dignumq; capillis
Maiorum, citius falſum producere teſtem
Contra Paganum poſſis, q̃ uera loquentem,

IOAN. BRIT. — Calceus militaris

¶ CALCEVS: calceum militarẽ itelligit, quem alio nomine caligam dixere: qui multis clauis ſuffigebat. ut diximus. in tertia Satyra. De quo ſic Ioſephus in bello Iudaico libro ſeptimo ſcribens de cæde Iuliani hecatontarchi: Calceos namq; habens crebérrimis, atq; acutis (ut cæteri ſolẽt milites) clauis fixos: dũ ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret labit̃. ¶ Grãdes ſuræ. i. magnæ ſtaturæ Cẽturio. Nã Cẽturiones eligebant̃, q̃ & pceri & magnis uiribus eſſent. uñ & l. iii. Saty. Magna mox undiq; plãta Calcor: hoc ẽ plãtis magnoꝝ militũ. ¶ Ad magna ſubſellia: bñ aũt dixit ſubſellia. nã tribunalia maiorũ ſũt magĩratuũ: ut cõſulis & ptoris. Subſellia uero minoꝝ ut ædiliũ, q̃ſtorũ. ¶ Volẽti punire. i. togato uolẽti & cupiẽti militẽ caſtigare p iudicẽ. ¶ Legibus antiq̃s: ſubaudi a ſeq̃ntibus ſeruatis: ut ſit ſenſus: Nõ eſt mirũ ſi miles militi datur iudex: q̃a uolũt leges caſtrorũ antiq̃s ſuari: q̃ nõ pmittebãt militẽ uocari ad iudicia extra uallũ: neq; ad aliũ iudicẽ, q̃ ad Cẽturionẽ. ¶ More Camilli: nã Camillus iſtituit ne miles extra Caſtra i ius uocaret̃: ut mãdatis imperatoris cõtra hoſtes dimicaturi pſto eſſet: hocq; iter alia militantiũ erat cõmoda. de q̃bus multa apud iuriſcõſultos cõmemorãtur i Digeſtis. ¶ Procul a ſignis. i. a uexillis, & caſtris ipſis. ¶ Iuſtiſſima Cẽturionũ: ergo inq̃t, iuſte & merito dat̃ iudex Cẽturio: q̃ſiq̃dẽ ita & legibus & prudẽtia Camilli cautũ eſt ad cõmodũ reipu. ne miles aliq̃ iudicii neceſſitate euocet̃ ex caſtris: ut ſit ueluti rñſio: iniquum nõ eſſe: ſi miles de milite iudicet. ¶ Nec mihi deerit Vltio: ſenſus eſt: Licet, inq̃t, miles iudex nobis detur: tñ & ego puniar ſi peccauero: ſed tñ hoc unũ erit illico accuſatori incõmodũ: q̧ tota cohors ei aduerſabit̃, & ſtrepitu terrebit, ne grauius i militẽ q̃rat, q̃ fuit iniuria ipſius accuſatoris pcuſſi. ¶ Cohors: decem cohortes erãt in una q̃q; legione: ut diximus i pri. Sat. illic: Curã ſperare cohortis. ¶ Manipuli: manipulũ Varro exercitus minimã manũ eſſe tradit: q̃ unũ ſeq̃tur ſignũ. de quo ita Ouid. in Faſtis: Illa q̃dẽ fœno) ſederat reuerentia fœno) Quãtã nũc aq̃las cernis habere tuas. Pertica ſuſpẽſos portabat longa maniplos: Inde maniplaris noia miles habet. — Tribunalia Subſellia — Manipulus

¶ Officiũt: cõquerẽtes. ¶ Curabitis ut ſit: uerba cohortis & cæterorũ militũ cũ reprehẽſione: uolẽtis ne ut grauius de milite ſumat̃ ſupplicium, q̃ ſit eius delictũ: Poeta ŏſtendit iuxta menſurã delicti modũ ẽt adhibendũ plagarũ. uñ Cic. in Officiis: Cauendũ eſt ẽt ne maior pœna q̃ culpa ſit. ¶ Vindicta: illud obſeruandũ uindicta eſſe nominatiuũ: & ultimã produci poſitione ſeq̃ntis dictionis. ¶ Dignum erit ergo: Vagellus Mutinẽſis fuit tpibus poetæ cauſidicus audaciſſimus: q̃ cãs uel piculoſas ſuſcipiebat defendendas. ait ergo poeta. Poteris profecto diiudicari nõ minus temerarius, q̃ Vagellus: ſi auſus fueris tu togatus offendere accuſando tot milites: uñ tñ tibi iminea̅t piculũ. ¶ Cũ duo habeas crura. i. cũ poſſit aliq̃ corporis tui. ps uiolari. ſolẽt. n. multi ulciſcẽdo crura ſuccidere aduerſariis ſuis. ¶ Declamatoris: ptoris. Declamare aũt eſt forẽſes actiões meditari. ¶ Tot caligatos. i. tot milites. Nã a caliga calciamẽto militari caligati milites dñr. Trãq̃l. i Augu. Corõas uallares ac murales, q̃ honore pcellerẽt: ſæpe ẽt caligatis tribuit: uñ Caligula (auctore Trã.) cognomẽ a caſtrẽſi loco traxit: q̃a manipulario habitu inter milites educabat̃. Auſoni': Caius cognomẽ caligæ, cui caſtra dederũt. De caliga plura diximus in. iii. Saty. ¶ Millia clauorũ: expoſitio ẽ. Nã caligæ claui (ut mõ diximus) ſuffigebãtur: q̃ ob hoc caligares nũcupant̃. uñ alibi poeta: Clauus mihi militis hæret. In digeſto. Iuſti. li. xxxviii. de caliga mẽtionẽ ſic facit: Argẽti, aurîq; tñ fuit Antiocho: ut ẽt gregarii milites caligas auro figerẽt, p culcarẽtq; materiã, cuius amore populi ferro dimicaret. ¶ Quis tã pcul abſit ab urbe? Præterea, q̃s tã Pylades: ſenſus eſt: Quis eſt ille tã rudis, tãq; ruſticus: aut tam amicus, qui uelit cãm agere aduerſus militẽ: ut ſit ſenſus: Ille uere iprudẽs, & parũ peritus dici põt: q̃ iminente ſibi tãto piculo audet hoc agere. ¶ Tã Pylades: tã amicus ut uelit ſubire periculũ p amico: ut Pylades fecit p Oreſte: q̃ eũ inſanientem in Tauricã uſq; regionẽ comitatus eſt, multa adiens picula, ut amicus furore liberaret̃. nota eſt fabula. ¶ Vt ueniat molẽ aggeris ultra. ſ. intra caſtra ad Centurionẽ. ¶ Lachrymæ ſiccent̃: iudices ſolent, aut p lachrymas, aut p amicoꝝ potiſſimũ interceſſionem placari. Ait ergo poeta hæc nõ eſſe parãda: q̃ñ nec lachrymæ ſint profuturæ: nec amici queant inueniri. Eſt ergo ſenſus. Lachrymæ ſiccentur protinus. i. amoue ſtatim lachrymas: q̃a tibi nõ pderũt. eſt aũt iperatiuus modus: Nec ſolicitemus amicos, q̃ ne ueniant ſe excuſabunt. Sicq; poeta oſtẽdit Paganũ & togatũ oi genere fauoris eſſe deſtitutum, q̃ aduerſus militẽ agat. ¶ Da teſtẽ: eſto, inq̃t, q̧ ſit tibi dandus teſtis tuorũ uerborũ: quẽ iudex dixerit ſe accepturũ: neminem inuenias, qui audeat teſtificari, & aperte dicere ſe uidiſſe quod uidit. ¶ Audeat ille: nõ cũ interrogatione, ſed p permiſſionẽ eſt legẽdũ. q.d. ſi audeat teſtificari credã illũ dignũ, q̃ iter auos & maiores nřos numeret̃, q̃ ſumma fuere ſeueritate & ai cõſtãtia. Ordo aũt eſt: ille neſcio q̃s, q̃ uidit pugnos militis. ſ. pcutiẽtis: audeat dicere uidi & credã dignũ &c. i. ſi audeat dicere credã illũ eſſe antiqua illa ſeueritate. ¶ Barba & capillis: priſcis. n. tpibus intonſi & demiſſa barba incedebãt. ¶ Citius: ſenſus eſt Facilius, inq̃t, inuenias, q̃ falſum dicat teſtimoniũ aduerſus hoiem nõ adſcriptũ militiæ. i. nõ militantẽ, q̃ q̃ uerũ dicat aduerſus militẽ: ita & dignitatẽ & potẽtiã ſuſcipiũt militis. Paganũ aũt oppoſuit hoi militãti: ut ſint uocabula ƶtraria, quod colligas ex iuriſcõſultis: Iuſtinia. in inſtitutionibus li. ii. de militari teſtamẽto: Sed teſtari q̃dẽ & ſi filiifamiliæ ſint pp militiã cõcedit̃, iure tñ cõi eadẽ obſeruatione, & in eorũ teſtamẽtis adhibẽda, quã in teſtamẽtis paganoꝝ pxime expoſuimus. Vulpia. titu. de militari teſtamẽto. Eſt reſcriptũ a diuo Pio i eo, q̃ cũ eſſet paganus fecit teſtm̃, mox militare cœpit. Tertullius. Oĩ mõ poſthumus ſũpet teſtm̃ illius, ſed ſi q̃dẽ pagano iã illo facto nat' ſit. Quin ẽt Paulus ſic ſcribit: Fiat teſtamẽtũ exẽplo eius q̃ paganus fuit: deinde militare cœpit. Cor. Tacitus. Võ & ſeditioſa colloq̃a: & iter paganos corruptior miles. Pli. q̃dã epiſtola ad Traianũ: Apud me & Milites & pagani, a q̃bus iuſtitia eius, & hũanitas penitus inſpecta eſt &c. Trãquill. in Galba: Atq; in forum uſq; proceſſit, ibi equites quibus mãdata cædes erat, cum per publicũ dimota paganorum turba equos adegiſſent. Quibus exemplis liquido appareat pa — Caligati milites — Paganus

gandū militi opponi uidetur: inde origo uocabuli orta: q Roma (ut scribit Dionysius Halycarnaseus lib. iiii.) diuisa erat in tribus quatuor, quas pagos uocitabant. in quibus habitantes pagani dicebantur, q in nullā aliā habitationem transferri poterāt. Paganos item appellamus rusticanos. Nam Pagi dicūr uici, siue uillæ. πηγή n. fontem significat eo, q iuxta fontes pagi cōstitui soliti sint.

mihi expectandus est. Sed si miles litigat: statim & omni amota cūctatione a iudicibus audit, expediturq;. Ordo est: Annus expectādus erit, qui inchoet lites totius ppli si uicinus iprobus ademit mihi cōuallē ruris auiti &c. ⸿ Cōuallē: cōuallē appellamus planiciē, quoquouersum mōtibus circūseptā. Vallē uero q a duobus lateribus sit mōtibus pcincta. ⸿ Aut saxū effodit. i. si terminū e cōfinio euulsit. Nā lapidis aut stipes ad finiū discretionē defodiebat ita: ut supra terrā extaret, quē terminū ut Deū & coronis & uictimis uenerabanē. unī Tibullus: Nā ueneror seu stipes hēt defossus i agro: Seu uetus in triuiis florida serta lapis. Agnus huic imolabat. Ouid. in Fastis: Spargit & cæso cōis terminus agno. Dionysius tā scribit lib. ii. ex instituto Pōpilij Termino quotānis pultibus, & libis, atq; aliis qbusdā fructuū pmitiis sacrificari: ex q cōsuetudine ait poeta: Mea puls annua. ⸿ Limite: semita, q est i cōfinio agri. ⸿ Quod. s. saxū. ⸿ Puls: pulte lōgo tpe Romani usi sunt uice panis. ea pficiebat ex farina cocta cū aq. ⸿ Debitor: subaudi a superioribus si. ⸿ Sūptos: aut fœnore, aut mutuo. ⸿ Dicens: cōtendēs. ⸿ Vana esse. i. mēdacia. Virgi. Nā frustra augurū uani docuere parētes. Sallust. in Iugurth. Maurū gen⁹ uanū. ⸿ Chirographa: dictū a χείρ i qd est manus: & γραφή scriptura. ⸿ Ligni: nā i tabellis ligneis antiq scribebāt. ⸿ Superuacui: superuacanei & nihil pficiētis cū scripta denegētur. & debitas hocq; ex psona poetæ ridentis mores sui tpis. superuacuū. n. est tabellas i iudiciū pducere debitore scripta inficiēte. ⸿ Lites totius populi: hoc uidetur dicere

Cōualis — Vallis

ASCen. ⸿ Iudex bardyac⁹. i. cilicio indutus. & rudis datur togato. s. uolēti punire hæc. i. hāc iniuria & læsionē. Calceus sup. grādis & grādes surati. ocreæ suratæ grādiū sup. pendēt ad subsellia. i. tribunalia: ubi cā audit. & hoc legibus antiqs & more Camilli dictatoris seruato: ne. s. miles litiget extra uallū castrorū. & pcul a signis. i. uexillis. Ig t cognitio iustissima de milite est centurionū, Nec ultio deerit mihi. s. læsori si causa iustæ qrelæ. defertur ad Cēturionē. s. qa ipse iniustus nō est. tñ tota cohors. s. aliorū militū est inimica. & oēs manipli: pmanipuli hoc est manipulares milites. officiūt. i. nocēt petēti ultionē magno ɔsēsu. Vos igr togati qi uidictā petitis. curabitis. i. p cura facietis ut uindicta quā petitis sit uobis sup. grauior. i. dānosior. q iniuria prius accepta. Ergo cū habeas duo. cura sup. tm offendere. i. obstātes habere. tot caligatos. i. manipulares milites & tot sup. milia clauorū: q sunt i tibialibus militū obstātiū. erit dignū corde. i pverso aio. Vagelli. i. illius causidici temerarij & iniqui declamatoris mutinensis. i. q Mutinis declamādo docuit falsas causas defendere: quæ dignæ sunt talē exitum habere. Quis aūt alius aduocatus, aut

Contra Fortunam armati, contraq; pudorem.
Præmia nunc alia, atq; alia emolumenta notemus
Sacramentorum, conuallem, ruris auiti
Improbus, aut campum mihi si uicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum uetulo coluit plus annua libo,
Debitor aut sumptos pergit non reddere nummos,
Vana superuacui dicens chirographa ligni,
Expectandus erit, qui lites inchoet annus
Totius populi, tunc quoq; mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur, lentaq; fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum est, illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis,
Solis præterea testandi militibus ius
Viuo patre datur, nam quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum
Signorum comitem, castrorum q æra merentem
Quamuis iā tremulus captat pater, hūc labor æquus
Prouehit, & pulchro reddi sua bona labori,
Ipsius certe ducis hoc referre uidetur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

causidicus aūt tā pcul ab urbe. quis tā Pylades. i. Pyladis similis: q Orestē amicū nunq derelinqt: ut ueniat ultra molē aggeris. i. itra uallū. & ad tribunal Centurionis: q. d. nullus. Ergo nos, inqt, togati si sumus læsi. lachrimæ nostræ siccent, pnus: & nō solicitemus amicos excusaturos sup. se ne ueniāt. Da testē. Impūitatē militū rursus poti⁹ notat, q laudet. Ordo est: Da tu, q offēsus es testē sup. fide dignū, quē iudex dixerit. audeat ille nescio qs q uidit pugnos sup. i te iactos dicere: ego uidi pugnos. s. & ego credā illū dignū barba & capillis maiorū. i. seueritate, quā psci tenuerūt. tu miles possis citi⁹ pducere testē falsū ɔtra paganū. i. rusticū læsum, q loquentē uera.

IO AN. BRIT. ⸿ FORTVNAM: potētiā. ⸿ Pudorē: dignitatē: & cōtra id qd possit eē pudori, & dedecori ipsi militi. ⸿ Sacramētorū. i. militū, q iurādo i militiā sūt ascripti: hi aūt erāt iusti milites, q singuli iurabāt p repu. se eē facturos: nec a militia recedebāt nisi cōpletis stipēdiis. Tale genus militiæ sacramentū appellabāt. lege Vegetiū. de sacramēto ita meminit Val. l. ii. Po. Ro. operā dabat ne Iperatoribus capite cēsos sacto rogare eēt necesse. Multi aūt ne sacto militari astringerent, fugiebant ex urbe, & tanq serui i ergastulis delitescebant. unī Trāq. in Tib. Supprimebāt nō solū uiatores, sed & quos sacramēti metus ad huiōi latebras cōpulisset. Sactum itē lōge alia significatione accipit. Nā (ut docet Varro) q in iudicio petebat: & qui inficiebat, de aliis rebus utriq; qngētos æris apd sacrū pōtificē deponebāt. Qui iudicio uicerat suū sactum a sacro auferebat, uicti ad ærariū redibat. Ea igit pecunia, q apud sacrū pōtificē dponebat ab utroq; litigatore, sactum dicebat. unī locus ille apud Valeriū l. vii. de testamētis rescissis a cōmētatoribus male ē enarratus: ubi sic scriptū est: Sacto cū adulescētulo cōtēdere ausi nō sunt. Nā sactum p iureiurādo acceperūt. Tu uero ita expone ut nos monuimus sacto. i. spōsiōe, & pecunia deposita apud sacrū pōtificē. ⸿ Cōuallē ruris auiti: si forte, inqt, acciderit ut mihi togato, & nō scripto i militiā litigandū sit de fundo, siue finibus pturbatus, aut aliq alia re, annus

Sacramētum

Locus Valerij declaratus

ex cōsuetudine antiquorū: apud quos in ordine (ut docet Seru. exponēs illud: Si uno ordine habetis Achiuos) dicebātur causæ pp multitudinē & tumultū festinātiū. causæ. n. audiebātur p sortē ordinatæ. cōueniebāt. n. oēs, & ex sorte dierū ordinē accipiebāt. Alij uero sententiā Seruii ut falsam iprobātes, talē afferūt sensū: Longū tps erit tibi expectādū quod inchoet lites totius populi: hoc est diutissime tibi expectandū erit anteq cōueniāt ad iudicādū cētumuiri. Nā centūuiri ex xxxv. tribubus iqs totus ppls Ro. erat diuisus, eligebātur terni ex singulis tribubus, cētū dicti (ut scribit Pōpeius) quis essent centū & qnq;. Hi iudicabāt de tutelis, agnationibus, deposito, finibus, aliisq; ciuilibus causis, q̄les hic cōmemorātur a Iuuenale: sed lōgis interuallis ad iudicādū cōueniebāt, nec. n. facile cētū iudices cogebātur oēs, nec ppetuo ius dicebant. Iccirco lites, q apud eos cogebātur i multā differebātur diē. ⸿ Sed tūc quoq; mille ferēda: cū tps ēt uenerit agēdæ causæ. ⸿ Mille moræ: mille cūctationes, cū difficile sit tot iudices cōgregari. ⸿ Subsellia: (ut diximus) minorū sunt magistratuū auctore Pædiano. ⸿ Toties tm sternūtur: sternūtur, inqt, sæpe subsellia tantūmō. nā iudices nō sedent, cū maior pars absit. ⸿ Iā facūdo ponēte lacernas Cæditio: sensus est: Rari ueniūt iudices, & q uenisūt sedēt otiosi, nec nos audiūt ita ut iā nos parati ad dicēdū discedamus nō audita cā. ⸿ Cæditio: nomē est iudicis. ⸿ Ponente lacernas: deponente lacernas dum alios expectas iudices, ueluti uestium onere grauat⁹. Sic. n. i iudiciis iudices uestes deponebāt. quod factum fuisse a Cic. docet. Valer. libro. ix. de moribus nō uulgaribus sic: C. Licin⁹ repetūdarum reus dum sentētiæ dicerētur, i Menianū cōscēdit, siqdem cum M. Ciceronē, q id iudiciū cogebat ptextā ponētē uidisset: misit ad eū, q diceret, se nō dānatum, sed rerum perisse. ⸿ Fusco micturiēte: q̄si lōga sedēdi & expectādi mora urinā cōtractā emittēte. Id. n. fieri solitū docet. C. Titi⁹ i oratione: q legē Fanniā suasit: notās mores sui tpis ut tradit Macro. lib. ii. his uerbis. Iudex testes poscit. Ipsus it mictū, ubi redit, ait se

omnia

oĩa audiuiſſe, tabulas poſcit, lr̃as ĩſpicit, uix p̃uino ſuſtinẽt palbe-
bras. ſ Pugnamus: ſumptũ a gladiatoribus, q in arena dimicãt. ut
ſit ſenſus: Deſcẽdimus, inqt, ad certamẽ & cãm agẽdã: ſed res ĩ lõ
gũ p̃ducit̃. Nã ut teſtat̃ ĩ. ii. declamationũ: Arena p̃ foro ponit̃ iudi
ciario: Et ille ideo q ĩ foro primũ dicturus Tyro dictus eſt. põt etiã
ab illud referri q̄ q litigãt mutuis multiplicibuſq̃ cõtumeliis ſe uer
berãt. ſed p̃or ſenſus magis placet. ſ Arena: theatrũ appellat̃ arena,
ſpargeret̃, quo facilius ludi celebrarent̃. ſ Lẽta: q̃ Lẽto iudicio cãæ
p̃agatur. ſ Aſt illis: ſed milites, inqt, ilico ubi uolũt audiũtur a iudi
Balteus cibus. ſ Quos arma tegũt: p̃phrãis militũ. ſ Balteus: cĩgulũ p̃pter
eſt militare ex corio: licet ab Apuleio capiat̃ p̃ quocũq̃ cingulo ẽt
muliebri: ĩ de militis depẽdebãt arma, bullis aureis plerũq̃ ornabat̃
unde eſt illud Perſii: Sed lato balteus auro Protegit. Diuus Hier.
ad Saluinã: Nihil nocuit militãti paludamẽtũ, & balteus. ſ Nec res
atterit̃. i. nec cã p̃rogat̃, nec ĩ lõgũ ducit̃, ſed ſtatim expedit̃. aut res
Sufflamẽ .i. p̃rimoniũ nõ abſumit̃ lõga litis mora. ſ Lõgo ſufflamine. longa
mora. nã ſufflamẽ appellat̃ qđ rotæ obiicit̃ ne currus retro currat:
ſed ſiſtat. de quo diximus plura ĩ. viii. Saty. Ipſe rotã ſtringit multo
ſufflamine cõſul. ſ Solis p̃terea: aliud militis affert cõmodũ. Licet,
inqt, militi uiuo p̃re teſtari, cũ cæteris filiis familiæ hoc nõ licet. Nã
lege p̃uiſum ẽ ut q̃ ĩ militia eẽnt p̃ filiũ acq̃ſita, in arbitrio eſſent &
p̃tatẽ filii: idq̃ peculiũ caſtrẽſe dicebat̃. uñ ita legit̃ apud Iuſtin. de
militari teſtõ: Sed teſtari qdẽ, & ſi filiifamiliæ ſint, p̃p militiã cõcedit̃.
Et paulo infra Et p̃cipue militibus, q ĩ p̃tãte parẽtũ ſunt, qbus de eo
qđ caſtris acq̃ſiuerũt p̃miſſum eſt ex cõſtitutiõibus principũ teſtm̃
facere: quod qdẽ ius ab initio tm̃ militãtibus datũ eſt, tã ex auctori
tate Auguſti, q̃ Neruæ, nec nõ optimi Imp̃atoris Traiani. ſ Nõ eſ
ſe ĩ corp̃e cẽſus: nõ cõmemorari iter bona p̃ris. ſ Ergo: cũ ergo, in
qt, p̃r cognoſcat ĩ arbitrio filii ſui Corani eſſe, quę p̃ labores milita
res acq̃ſiuit. blãditiis tẽtat eũ captare, ut ab eo ſcribat̃ hæres: allu
ditq̃ ad illũ Coranũ de quo Horat. ĩ ſermon. Captatorq̃ dabit ri-
ſos Naſica Corano. ſ Signorũ: uexillorũ. ſ Merẽtẽ æra. i. ſtipẽdia ſa-
ciẽtẽ. ſ Quãuis iã tremulus: auaritiã ſui t̃pis notat. licet, inqt, ẽt ĩ ex-
trema ſit ſenectute, tñ captat filiũ. ſ Hũc labor æquus prouehit: nõ
eſt, inqt, mirũ tãto honore militẽ decorari: æquũ. n. eſt paria labori
p̃mia reddi. ergo labor æquus, i. iuſtus p̃uehit hũc. ſ. militẽ. i. extol
lit & decorat. Iuſtũ aũt appellat laborẽ, q̃a iuſtũ eſt unicuiq̃ p̃ p̃ria
laborare. ſ Et pulchro reddit ſua dona labori: hũc ego locũ emẽdã-
dũ ſic puto: ut dicat̃ Reddi & ſi reddit. ut ſic ordo & ſenſus: Et hoc
ut̃ referre ipſius duci ſua dona reddi pulchro labori. i. ut p̃mia ſua
habeat pulcher ipſæ militiæ labor. ea rõne. ſ. ut idẽ ſit feliciſſimus, q
erit fortis, ut oẽs lęti ſint phaleris & torq̃bus. Niſi uelim⁹ ita dicere:
Labor reddit ſua p̃mia labori: quod mihi ſatis inſcitũ ut̃: ut dicas la
bor labori reddit p̃mia. ſenſus prior magis placet. ſ Sua dona: pro
pria p̃mia. ſ Ipſius certe ducis: hæc referre ut̃. Dux, inqt, in rẽ ſuã pu
tat eſſe, ut ſui milites, q fortes ſint: idẽ ſint & feliciſſimi & ornatiſſi-
mi quaſi dicat, Imperator ipſe gaudet commodis militum, quos &
phaleris & torq̃bus ſtudet, uultuq̃ ornari. ſ Qui fortis erit. ſ. miles
ualidus & ſtrenuus. ſ Idẽ ſit feliciſſimus: paribus remuneret̃ p̃miis.
ſicq̃ ſe in felicitate ſententia. ſ Vt oẽs. ſ. milites. ſ Læti: ſubaudi ex-
Phaleræ trinſecus ſint. ſ Phaleris: phaleræ ornamenta ſunt equorũ: declinã-
turq̃ numero tm̃ plurali. grece τα φάλαρα dr̃ genere neutro. mu-
tata a i e ſicut τάλαντον: latine talẽtũ dicit̃. de phaleris Virg. Prim⁹
equũ Phaleris inſignẽ uictor habeto. Et añ Iuue. Vt phaleris gau-
deret equus. Fallunt̃ aũt q phaleras nõ ſolũ equorũ, ſed et equitũ,
nobiliũq̃ ornamẽta eſſe crediderũt: fuit tũ dicto illo Pliniano q̃ ita
ſcribit lib. xxxiii. ca. pri. Ab ordine eq̃ſtri phaleras poſita fuiſſe ex
ĩdignatiõe: cũ Cn. Flauius eſſet ædilis curulis: tũ illo Liuii ſcribẽtis
in. vii. Domitia Flauii ædilitia tñ habuiſſe ĩdignitatis, ut pleriq̃ no
biliũ aureos annulos & phaleras deponerãt: q̃ſi ipſæ phaleræ eſſent
ẽt ornamẽta hoium, cũ oĩno tm̃ eſſent equorũ. quã ambiguitatem
Vale. lib. ix. tollit his uerbis: Offenſi annulos aureos ſibimet ipſis,
& phaleras eq̃s ſui detractas abiicerũt. a phaleris deducit̃ phalera-
tus. Terẽ. Dictis phaleratis seducis me. Quæcũq̃ igit̃ ſunt ad orna
mẽtũ eq̃, phaleras appellari docet Ser. ĩ. vii. illic: Aurea pectoribus
demiſſa monilia pẽdẽt ſ Torq̃bus: torq̃s ornamẽta erãt militũ au-
rea, q̃ circa collũ geſtabãt ſumptũ more a Gallis. uñ Man. Torqua-
tus cognoiatus eſt. Ouid. de Ponto: Nec torquem collo, nec habẽs
crinale capillis. genere autem maſculino & fœminino inuenitur.
¶ CONTRA fortunã. i. p̃iudiciũ bonorũ. armati. ſ. militis: aut A SCen.
cõtra pudorẽ. i. famã eius. Notemus: uel hoc uerbũ irriſionis notã Vel nota
habet. Notemus nũc alia p̃mia, atq̃ alia emolumẽta. i. lucra ſacra irridendi
mẽtorũ. i. iuratorũ militũ. Si ip̃robus uicinus ademit mihi nõ mili-
tãti. cõualle. i. partẽ ĩ ualle poſitã ruris auiti: qđ bona fide diu ẽt ma
iores mei poſſederũt. aut ſi ademit mihi cãpũ. i. locũ capacẽ & pla-
nũ. aut ſi effodit de medio limite. i. de cõfinio & termino. ſacrũ ſa-
xũ. i. religioſe cultũ. qđ mea annua puls coluit cũ uetulo libo. i. qđ
annuo ſacrificio p̃ſecutus ſum. aut ſi debitor p̃git. i. p̃ſeuerat non
reddere nũmos ſumptos a me. dicens chirographa. i. manu p̃p̃ria
ſcripta. ligni. i. tabella ligneę & cęratę. ſup̃uacui. i. ad nil ſeruiẽtis eẽ
ſup. uana. i. mẽdacia & nullius fidei. annus q ĩchoet lites tot⁹ pp̃li
erit mihi expectãdus: in urbe. i. ſed mille. inumera tædia. erũt ferẽ-
da. i. tolerãda. quoq̃. i. ẽt tũc: cũ annus uenerit. & mille moræ. i. di-
lationes erũt ſup. ferendę. ſubſellia. i. loca in qbus iudices ſedeant:
ſternunt̃ toties tm̃. i. ita q̄ nihil agat̃, cũ iudices deſint. & hoc Cedi-
tio. i. illo cauſidico facũdo. ponẽte. i. deponẽte lucernas: q̃s addux-
rat: ut uel noctu audiat̃. uel ponẽte lucernas. i. nõ amplius uigilãte
ut bene oret cũ nõ ſit locos dicẽdi: ſed melius priori modo. & Fu-
ſco. i. alio cauſidico iã mictuniẽte. i. exeũte ut mingat. nos ergo pa-
rati agere cauſas digredimur. & pugnamus. i. certamus. i. in arena
. i. exercitio fori. lẽta. i. lẽte p̃cedẽte & ſępe differẽte. Aſt. i. tp̃s agẽdi
p̃ſtat̃ illis: quos arma tegũt & quos balteus. ſ. militaris ambit. i. cin-
git: hoc eſt militibus: quod placitũ eſt illis. nec res atterit̃. i. cõſumit̃
ſufflamine. i. dilatiõe lõgę litis ſſint ſufflamẽ atterit̃. lõgo tractu, aut
deſcẽſu rotarũ. eſt. n. qđ ſub rotis ponit̃ ĩ deſcẽſu. Præterea ius teſtã
di. i. faciẽdi teſtamẽtũ de peculio caſtrẽſi datur ſolis militibus. uiuo
p̃re. i. ex. ſtãtibus ẽt ſub p̃tãte p̃ris. Nã placuit ſupp. legiſlatoribus ea
q̃ ſunt parta labore militiæ. nõ eſſe ĩ corp̃e cẽſus. i. p̃rimonii: cuius
p̃r tenet oẽ regimẽ. ergo q̃uis p̃r iã tremulus. i. uetulus. captat Co-
ranum (ſicut apud Horatium: Naſica captauit Coranũ) Coranum
dico comitem ſignorum: & merentem æra caſtrorum. i. deſt militã-
tẽ. æquus. i. iuſtus labor. p̃uehit. i. ad diuitias uehit: hũc. ſ. Coranũ
q̃ p̃r nõ põt ipſi iuito auferre. & reddit ſua. i. debita dona pulchro
labori. Certe hæc uident̃ referre. i. ĩtereſſe ipſius ducis. ut is idẽ, q̃
erit fortis. i. ſtrenuus ĩ bello. ſit feliciſſimus. i. ditiſſimus. ut oẽs ſub
eo militãtes ſint læti phaleris. i. ornamẽtis equorũ ſuorũ. & torque-
bus. i. cathenis ex auro intorto: q equitibus iurais datur.

Hæc ſunt lector optime: quæ quanta maxime potui-
mus facilitate, atq̃ breuitate literarum tyroni
explicimus: ad quem ſic perorare lubet.

¶ Aſcenſius ad literariæ militiæ tyrunculum.

Claude puer faciles (ſat prata bibere) carnales:
Arida iam toto non ſitit herba ſolo.
Vis manifeſta loquar? ſatis explanaſſe poetam.
Arbitror: ut deſit quod dubitare queas.
Acria mellifluo diluta ſalerna liquore
Prominus & liq̃dis cecuba fluminibus.
Quid dubitas? claris obſcura uolumina uerbis
Explicui: iam me credo nouelle capis.
Cratica cui nullo ſapiunt diluto fluento
Ebibat: his nulli demimus œnophorum.
Tarde quid hic hæres? facilis ſi noſtra Minerua eſt
Plus æquo: alterius perlege ſcripta, licet.
Bina tuis poſui (ſi neſcis) pocula menſis
Hæc præbent liquidum flumen: at illa merum.
Dilue fonte merũ, ne ſit tibi ſinciput egrum:
Singula ue ut ſapiunt illa, uel illa bibe.
Nil capies unquam? duo commentaria iunxi:
Vt uel utrunq̃ legas: alterutrum ue, Vale.

VENETIIS. Ex Ædibus Franciſci Bindoni & Maphei Paſini.
Anno a Virgiois partu. M D XXXXVIII.

REGISTRVM.
* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S

Omnes ſunt quaterni præter * Ternus.

